

DI EYBIKE MOS : ROMAN,
DERTSEYLUNGEN

Shmuel Gordon

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•
MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•
The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

שמועל
גארדיאן

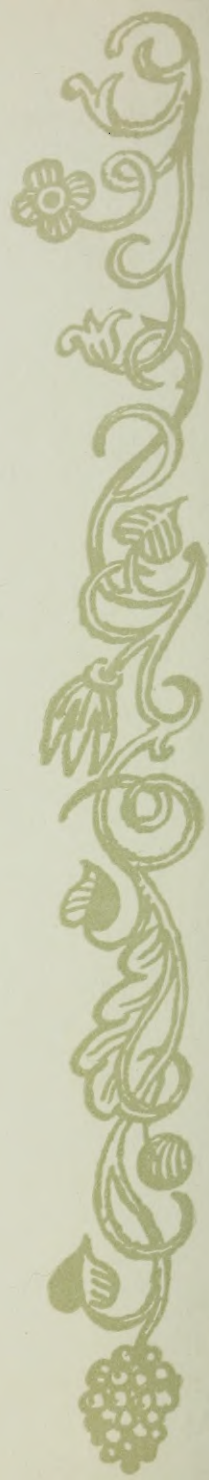

די
אויב קע
מיגלס

ISBN: ISBN:0-657-14599-8
Barcode/EAN: 9780657145996

Old Call #: 7653

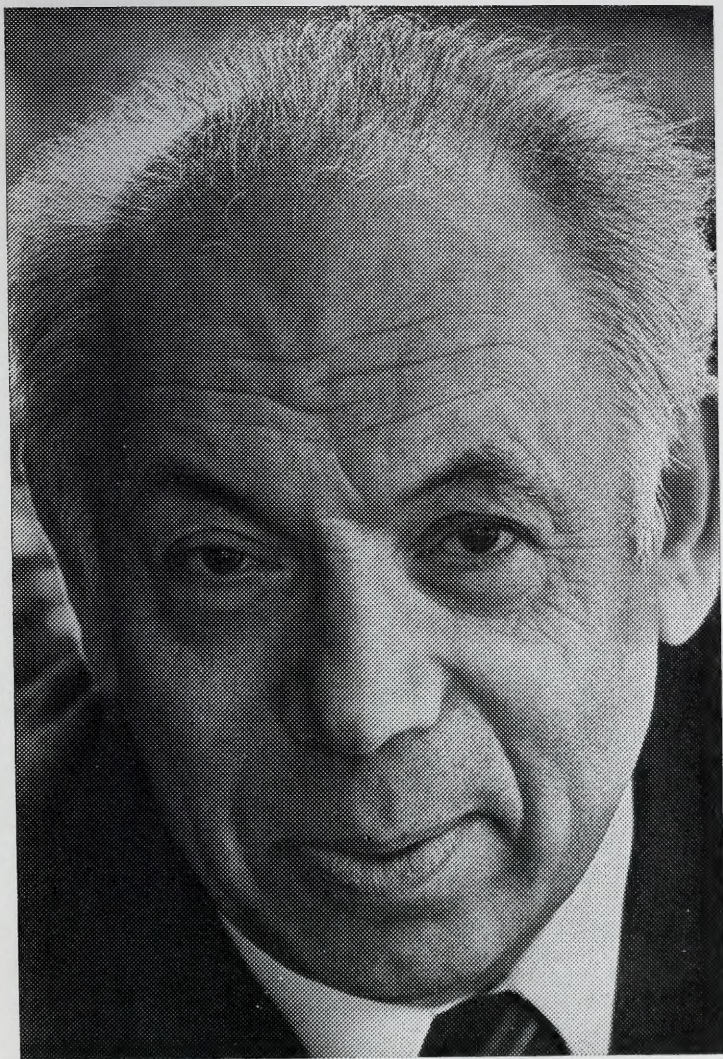

Digitized by the Internet Archive
in 2013

Handwritten signature

<http://archive.org/details/nybc214599>

Maxwell L. Lyle

שנים
לארבע

די
אייביקע
מיגס

האלטן, צערצייגן
און

דער אווטאר פונעם בוך „די אייביקע מאַס“ שמועל גאַרדאָן איז איינער פון די באדייטנדיקסטע און אייגנארטיקסטע קינסטלער פון דער היינטיקער יידישער סאָוועטישער ליטעראַטור. דער שרייַ-בער פארמאָגט זיין אייגענעם, באזונדערן סטיל, א רייכע בילדערי-שע שפראך. ער דרינגט טיף אריין אין דער פסיכאָלאָגיע פון די העלדן. פאר גאַרדאָנס שאפונג איז באזונדערס אייגנטימלעך דער אינערלעכער מאָנאָלאָג, דער די־וועכעזשן, וואָס עס גיבן זיך אָפּ די העלדן, בלייבנדיק אויג־אָף־אויג מיט זיך אליין. דאָס מאכט נאָך מער אָנשוילעך און עמעסדיק די אָפּשפיגלונג פון דער רעאלער ווירקלעכקייט.

א וויכטיק אָרט פארנעמען אין שמועל גאַרדאָנס ווערק עטיש־מאָראַלישע פראָבלעמען. די דאָזיקע פראָבלעמען זיינען אוועקגע-שטעלט אין צענטער פון זיין נייעם בוך „די אייביקע מאַס“. אויסער דעם ראָמאן אונטערן זעלבן נאָמען זיינען אין בוך איינגעשלאָסן די דערציילונגען „דעם באלשעמס געסל“, „די איינציקע“, „ליכט“, „מעכילע“ און אנדערע.

שמועל גאַרדאָן איז באוויסט ווי א שרייַבער מיט א באזונדערן כּוּש פאר דער היינטיקער קייט. זיינע ביכער „צווישן זאָווער און שוואַרצן“, „פאטריאָטן“, „מילכאָמע־צייט“, „ביראָבידזשאַנער טויש־וויים“, „פּריילינג“ און אנדערע, די רייזע־בילדער „שטעטלעך“ גיבן א בילעט בילד פון אונדזער לעבן אין מעשעך קימאט פון א האלבן יאָרהונדערט.

די מערהייט ווערק פון שמועל גאַרדאָנען זיינען איבערגעזעצט אין רוסיש און ברייט באקאנט דעם אלפארבאנדישן לייענער.

ד' איוהיק
מאן

A decorative calligraphic design featuring the Hebrew words 'ד' איוהיק' (D' Aivohik) and 'מאן' (Man) written in a stylized, flowing script. A vertical line runs through the center, and a floral flourish with leaves and buds is attached to the right side of the text.

ראמאן

קאפיטל איינס

נגעפארן זיך א טאג אף דער זון איבער די דערפער, האָט צירל אף צוריקוועגס ניט איבעריקס גענילט זיך ארויסקלייבן פון וואלד. אפילע דאָרט, ווו ער איז געווען שיטערלעך און ניט געהאט מיט וואָס צו באשיצן פון דער בלענדדיקער זון, האָט צירל אויך ניט אונטערגעטריבן דאָס פערדל, נאָר געלאָזט, עס זאָל גיין, וויאזוי ס'האָט זיך אים געגלוסט. זי האָט היינט ניט וואָס צו יאָגן זיך אזוי אהיים. פריער ווי צו נאכט וועט כאָנע פון זאוואָד ניט קומען. אין די לעצטע טעג פון כוידעש פארהאלט מען זיך דאָרט שטענדיק איבעריקע עטלעכע שאָ. פאר איר, צירלען, וואָס האָט אויך צו טאָן מיט א פלאן, און מיט א גאנץ היפּשן נאָך דערצו, איז כאָנעס פארהאלטן זיך סאָף כווי דעש אף דער ארבעט א שטיקל אָנלערנונג, אז זי זאָל ניט דארפן די לעצטע טעג יאָגן פון זיך די נעשאַמע. דערווייל האָט נאָך ניט געטראָפן, אז זי זאָל אף א דרייפיר טעג פריער ניט געווען האָבן געמאכט דעם פלאן, צומאָל אים אפילע איבערגעשטיגן, און אומזיסט קלערט עמעצער, אז דאָס קומט איר לייכט אָן. זי ווייסט נאָך ניט, וועמען פון זיי קומט עס אָן שווערער, — די, וואָס ארבעטן אפן צוקער-זאוואָד, צי איר, וואָס האָט צו טאָן מיט סטראכירן דעם שטעטלשן און דאָרפישן אוילעם. ארומשלעפן זיך מיטן פערד-און-וועגעלע אזא לאנגן זומער-טאָג, ווי היינט, איבער די דערפער, אָנעסן זיך מיט שטויב און זיך אָנריידן ביז הייזעריק צו ווערן — געבן איתלעכן צו פארשטיין, פארוואָס לוינט אים זיך פארסטראכירן, וואָס האָט ער דערפון, און פויעלן, אז יענער זאָל סאָפקאלסאָף אינגיין אף דעם, — איז עפשער נאָך שווערער, ווי אָפּשטיין א טאָג בא דער מאשין. ביז ניט לאנג צוריק האָט זי אויך געארבעט אפן זעלבן צוקער-זאוואָד, ווו עס ארבעט איר כאָנע, ווייסט זי עס. זי וואָלט נאָך איצט אויך דאָרטן געארבעט, ווען ניט דער נייער שעף פון דער סטראכיר-אינספעקציע, זייוול יעוסייעוויטש האנפט. צירל קאָן ביז איצט ניט פארשטיין, וואָס האָט אָט דער פרעמדער יונגערמאן, זייוול האנפט, וועלכן מע האָט פון ערגעץ ווייט אראָפגעשיקט צו זיי אין שטעטל, דערזען אין איר אזעלכעס, וואָס ער איז אזוי צוגעשטאנען, אז זי זאָל אריבערגיין צו אים אין קאָנטאָר. פונוואנען האָט ער עס גענומען, ניט קענענדיק זי לאכלוטן, אז זי איז ווי געבוירן פאר דער דאָזיקער ארבעט, און האָט זי נאָכדעם, ווי זיי האָבן זיך באקאנט בא דעם לערער כעסינען, מאמעש די גאס ניט גע-

לאזט דורכגיין, געקומען אפילע א פאָר מאָל צו איר אהיים. ער האָט זי אזוי לאנג צוגערעדט און אינגערעדט, ביז ער האָט זי סאָפּקאָלסאָף „אריינגענארט.“ עס פארדריסט זי אָבער ניט.

די שטעטלעך און דערפער, מיט וועלכע צירל האָט צו טאָן, ליגן מערסטנטייל אף יענער זייט וואלד. וויאזוי זי זאָל זיך ניט אָנהאַרעווען פארן טאָג, נאָר קוים פאָרט זי אריין אין אָט דעם גרויסן געדיכטן וואלד, פונואנען מע זעט ערטערווייז קימאט ניט ארויס דעם הימל, פארגעסט זי אין דער היץ, אינעם שטויב, וואָס האָט זיך נאָכגעיאָגט נאָך איר איבער די דאָרפישע וועגן. כאָנע זאָל ניט געווען יעדעס מאָל, ווען זי לאָזט זיך אין וועג, אזוי ציטערן איבער איר און ניט איבערטראכטן דערביי גאָט ווייסט וואָס, וואָלט זי אף צוריקוועגס אהיים זיך שטענדיק געשלעפט דורכן וואלד, ווי זי שלעפט זיך דורך אים איצט: אָפּגעלאָזט די לייצעס און אינגאנצן נאָכגעגעבן דעם פערדל — ווי אים האָט זיך געגלוסט, אזוי איז עס זיך געגאנגען.

אופגעהערט פילן איבער זיך א באלעבאָס, האָט דאָס פערדל גענומען זיך אָפטער אָפשטעלן און געשפּאַנט דערנאָך אזוי, ווי עס זאָל זיך געווען פארוועטן מיט דער סאָפּטאָגיקער זון, וואָס האָט זיך פארפלאַנטערט צווישן די הויכע קרוינען פון די ביימער: בא וועמען פון זיי וועט לענגער גע-
דויערן דאָס ארויסקלייבן זיך פון וואלד. צירלען וואָלט ניט געארט, זי זאָל אָנקומען אין שטעטל צו דער נאכט, ווען כאָנע וועט שוין זיין אין שטוב, און זי זאָל ניט דארפן האָבן צו טאָן מיט אָנהאַדעווען די אויפעס און מיט באגיסן דאָס גערטנדל, זי האָט ניט ליב זיך אייסעקן מיט דער ווירטשאפט און וואָלט געווען צופרידן, ווען כאָנע הערט אויך אוף האָבן דערמיט צו טאָן. פארלאנגען עס אָבער פון אים וועט זי ניט. צייטנווייז איז זי אים אפילע מעקאנע, וואָס ער איז שטענדיק מיט עפעס פארנומען, וואָס נאָך דער ארבעט אפן זאוואָד האָט ער אויך בא וואָס זיך צו פאָר-געסן. כאָנע האָט זיך אזוי אריינגעטאָן אין דער באלעבאטישקייט, אז ער באמערקט, דאכט זיך, ניט, ווי זי פּייניקט זיך, אז פון זינט זי איז מיט עט-לעכע וואָכן צוריק געווען אין דער גרויסער שטאָט באם בארימטן פּראָ-פעסאָר און יענער האָט אָפּגענומען בא איר דאָס לעצטע שטיקל האָפּע-נונג, וועלכע זי האָט נאָך געהאט, פאָרנדיק צו אים, געפינט זי זיך אין שטוב קיין אָרט ניט.

— וויאָ! — האָט צירל מיטאמאָל גענומען אונטערטרייבן דאָס פערדל. — וויאָ, גאָלובטשיק! — און שטייף, ווי באם פאָרן אראָפּ-בארג, אָנגעצויגן די לייצעס.

ווען דאָס פערדל האָט, אָפּלויפנדיק א שטיקל וועג, געוואָרפן א בליק אף זיין אָנטרייבערן, ווי ס'זאָל פּרעגן, צי מעג אַעס שוין ווידער שפּאַנען מיט א לאנגזאמען געמאָסטענעם טראָט, איז צירל שוין געווען אזוי ארייני-געטאָן אין דורכקוקן די סטראכיר-פאפירן, אז זי האָט ניט גלייך בא-מערקט, ווי פון צווישן די ביימער איז ארויס איר אנטקעגן א מענטש, פירנדיק נאָך זיך א וועלאָסיפעד. צירל האָט אים באמערקט ערשט דעמלט, ווען דאָס פערדל האָט זיך פריילעך צעהירושעט און שטיין געבליבן.

— זיוול יעוסייעוויטש? — דאָס, וואָס צירל האָט אין סאמע געדיכ־
טעניש פון וואלד באגעגנט אומגעריכט דעם שעף אירן, איז גאָר ניט
געווען אזוינס, וואָס זאָל זי קאָנען פארוונדערן, און דאָך האָט זי זיך
מאָדנע פארלוירן. צירל האָט געזילט אויסבאהאלטן פון אים די פאר־
לוירנקייט אירע מיט דער באזונדערער רויקייט און גלייכגילטיקייט, מיט
וועלכער זי האָט אים געפרעגט:

— ווהין האָט איר זיך עס אויסגעקליבן אזוי שפעט, כאווער האנפט?
— קיין וועדמעדאָווקע.

צירל האָט אים פארכידעשט אָנגעקוקט:

— איך בין דאָך היינט דאָרטן געווען.

— איך ווייס, אז איר זינט דאָרט היינט געווען, כאווערטע דובראָווינע.

איך דארף אָבער אהין צום פאָרויזער פון דאָרף־סאָוועט.

עס געדענקט זיך איר ניט, אז זיוול זאָל ווען־ניט־איז זיך געווען
ווענדן צו איר לויטן פאמיליע־נאָמען. אפילע באם פאָטער־נאָמען האָט ער
זעלטן־ווען זי אָנגערופן, נאָר, ווי מע איז געווינט רופן איינער דעם
אנדערן בא זיי אין שטעטל, בלויז באם נאָמען: צירל. וואָס זשע איז אים
היינט עפעס אינגעפאלן זי אָנרופן כאווערטע דובראָווינע? זאָל זיך,
אז דערפאר, וואָס אָנשטאָט ווענדן זיך צו אים, ווי אלעמאָל — זיוול
יעוסייעוויטש, האָט זי אים אָנגערופן כאווער האנפט?

— איך בין דאָ ערגעץ, פאָרנדיק דורכן וואלד, ארוף אף א צוויאָק צי

אף א שטיקל גלאַז און דורכגעלעכערט די שינע פונעם וועלאָסיפעד. —
האנפט האָט עס א זאָג געטאָן אזוי, פונקט זי זאָל זיך דער שעף פון דער
קאָנטאָר און ער דער אגענט, און ער דארף זיך פאר איר בארעכטיקן,
פארוואָס ער איז פלוצעם געבליבן שטעקן אין וועג. — כ'האָב מוירע, אז
כ'וועל מיט אזא שינע ווייט ניט פארפאָרן.

— וועט איר מאָרגן זיך אראָפּכאפן אהינצו.

— מאָרגן מוז איך זיך אין אלעקסייעווקע. כ'קלייב זיך פון לאנג שוין

אהין, — זיוול האָט אָנגענומען דאָס פערדל פארן צוים און אָפּגעפירט
דאָס וועגל טיפער אין שאָטן. — איצטער זעט איר כאָטש, סארא העזעק
איך האָב דערפון, וואָס כ'האָב אייך, ווי איר רופט עס, אריבערגענארט
צו זיך. כ'זאָל געווען נעמען א מאנספארשוין אף אייער אָרט, און בא־
לאַנים האָבן, דאכט זיך, ניט אויסגעפעלט, וואָלט מיר געווען א סאך פאָ־
שעטער. כ'וואָלט פראָסט און פאָשעט אָפּגענומען בא אים דאָס פערד־און־
וועגעלע און אים אָפּגעשיקט אהיים אף מיין וועלאָסיפעד. מיט א פרויענ־
צימער, ווי איר פארשטייט אליין, קאָן איך זיך דאָך אזוי ניט באגיין.

— כ'האָב דאָך אייך גלייך געהאט געזאָגט, אז איר וועט נאָך כאראָטע

האָבן אפן שידעך. נאָר אזא אכזערטע, איך זאָל אייך לאָזן קיין וועדמע־
דאָווקע צופוס, בין איך נאָך ניט. נעמט, ביטע, דעם דורכגעלעכערטן ווע־
לאָסיפעד אייערן און זעצט זיך מיט אים אריין אין וועגל. איך וועל זיך
ווי־ניט־איז דערקלייבן אהיים צופוס. ס'איז שוין ניט ווייט. א קילאָמע־
טער פיר מיסטאמע, ניט מער. — און צירל איז פלינק ארויסגעשפרונגען
פון וועגל.

— זעט, כ'האָב ביז אהער גאָר ניט געוויסט, אז איר האלט מיך פאר אזא אכזער.

וואָס איז עס היינט מיט אים? עפעס איז ער גאָר ניט ענלעך אף זיך. צי דען האָט ער זיך ווידער שוין אף איר באליידיקט? זי האָט דאָך דער־מיט לאַכלוטן גאָרניט געמיינט. זי ווייסט דען ניט, אז ווען זי וויל זאָל געווען באַגעגענען דאָ אָנשטאַט איר א סטראַכיר־אַגענט — א מאַנצבל, וואָלט ער אויך ניט אָפּגענומען בא אים דאָס פּערד־און־וועגעלע און גע־הייסן יענעם שפּאַנען אהיים צופּוס? זי ווייסט דען ניט, אז זי וויל יעוּסייע־וויטש געהערט ניט צו די, וואָס ווי עפעס, נוצן זיי טייקעף אויס די לאַגע, וואָס זיי פּאַרנעמען? אפּילע דעמלט, ווען זי וויל באפּוילט אַמאָל עמעצן, באַקומט זיך בא אים אויך, ווי ער זאָל יענעם אַינבעטן. שולדיק דערין, דאַכט זיך צירלעך, איז דאָס קאָל זיינס — א ביז גאָר רויקס און א שטילס. זי האָט קיינמאָל ניט געהערט, ער זאָל העכערן אף עמעצן די שטים. און נאָך מער שולדיק אין דעם, דאַכט זיך איר, איז דער ווייכער, ליכטיקער בליק זייער פּון די אויגן. און בלויז דערפּאַר, וויל זי קען אים פּאַר אַזעלכן, האָט צירל אים אָפּגעטראָטן איר פּערד־און־וועגעלע. ביז וועדמע־דאָוקע איז פּונדאנען פּאַרט דאָך בא די עלף־צוועלף קילאָמעטער.

— נו, אויב איר האלט מיך שוין יאָ פּאַר אזא שלעכטן, — האָט זי וויל זיך אָנגערופן צו איר שמייכלענדיק, — וועל איך ארופלייגן דעם אינוואַ־לידנעם וועלאָסיפּעד מינעם צו אייך אפּן וועגעלע אזוי, אז איר זאָלט ניט האָבן דאָרט וווּ צו זיצן, טאָר שוין בעמיילע מוזן שפּאַנען צוזאַמען מיט מיר אהיים צופּוס. קיין וועדמעדאָוקע וועט מיר, אפּאַנעם, שוין אויסקומען זיך אראָפּכאַפּן אן אנדערשמאַל. כווייס ניט, ווי איר, נאָר איך האָב זייער ליב גיין צופּוס, איך מיד זיך דערפּון קיינמאָל ניט איין. ס'איז בלויז ניטאָ קיין צייט דערוף. איך זאָל האָבן פּרייע צייט, וואָלט איך מיסטאַמע יעדן טאָג זיך דורכגעשפּאַצירט היין־און־צוריק דאָ בא אייך אין וואַלד. א קילאָמעטער דרייסיק, ווי מיינט איר, וועט עס אויסמאַכן?

— כ'האָב אים קיינמאָל ניט געמאַסטן.

— און כווייס פּאַרוואָס.

צירל האָט פּאַרכידעשט אויסגעדרייט צו אים דעם קאַפּ.

עס זינען דורך היפּשע עטלעכע רעגעס, ביזוואנען זי וויל האָט זיך אָפּגערופּן און דערביי מאַדנע שטיל, ווי ער זאָל עס פּאַרטרויען זיך אליין:

— איר האָט פּאַשעט ניט געהאַט מיט וועמען גיין מעסטן.

צירל האָט נאָך מער פּאַרווונדערט א קוק געטאָן אף זי ווילען און איז געבליבן שטיין.

— איך האָב אייך ניט פּאַרשטאַנען.

זי וויל האָט זי אָנגענומען אונטער דער האַנט:

— איך בין דאָך ניט קיין בלינדער, צירל, — צוגעדריקט שטייפּער צו זיך איר האַנט, האָט ער נאָך שטילער ארויסגעבראַכט, — איך האָב עס שוין לאַנג באַמערקט. און איר ווייסט עס...

— אוי, דער וועלאַסיפעד וועט זיך באלד אראַפגליטשן! — און צירל האָט, דערפילנדיק אַף איר געזיכט דעם הייסן אָטעם פון זינע שעפטשענר-דיקע ליפן, האַסטיק באַפרייט איר האַנט פון זינער.

פון דעם, ווי צירל האָט זיך אַ לאַז געטאַן צום וועגל מיטן אויסרייד, אז דער וועלאַסיפעד וועט זיך באלד אראַפגליטשן, און ווי האַסטיק זי האָט עס אַ כאַפּ געטאַן די לייצעס און זיי אַנגעצויגן, כאַטש דאָס פּערדל האָט אין ערגעץ ניט אַפּגעקערט, איז זיך רויק געגאַנגען מיטן זעלבן פאַמעלעכן טראַט, האָט זינע פאַרשטאַנען, אז ער איז זיך נאָרוואַס אליין פאַרלאַפן דעם וועג. צו פרי, זעט אויס, האָט ער איר געגעבן אַנצוהערן וועגן דעם געשפרעך, וועלכן ער האָט זיך געקליבן מיט איר האַבן און צו וועלכן ער האָט פון אַ צייט שוין זיך געגרייט, שיר ניט פונעם טאַג, ווען ער האָט באַ איר געפויעלט, זי זאָל אריבערגיין אַרבעטן צו אים אין דער קאַנטאַר. — איר האָט מוירע, דאָס פּערדל זאָל ניט אַנטלויפן, וואָס איר האַלט עס אזוי צו? — האָט זינע געפּרעגט און מיט אַ ברייטן שפּאַן אריבערגע-יאַגט דאָס וועגעלע, פאַרצאַמענדיק מיט זיך דעם וועג. — איצט, דאַכט מיר, קאַנט איר שוין זיין רויק, אז דאָס וועגעלע וועט פון אייך אין ערגעץ ניט אַנטלויפן.

מיט אַט דעם יינגלש שטיפּערישן פאַרלויפן דעם פּערדל דעם וועג, אז ס'זאָל אים נאָכגיין פּוסטריט, איז זינעל אויסן געווען זאָגן דער מיטא-מאָל אַנשוויגן געוואָרענער און אומעטיקלעך-פאַרטראַכטער צירלען, אז זי האָט ניט מער וואָס מוירע צו האַבן. ער וועט צו דעם איבערגעריסענעם געשפרעך זיך שוין אזוי גיך ניט אומקערן, און אויב זי וויל, קאָן זי עס ביכלאל אַנעמען פון זיין זייט פאַר אַ שפּאַס און פאַרגעסן. דער איינציג-קער געשפרעך, וואָס קאָן צווישן זיי איצט אַנגיין, קאָן זיין נאָר אַ זאַכ-לעכער, אזא, אַף וועלכן זי מוז זיך אַפּרופּן.

און דער שעף פון דער מעלכישער סטראַכיר-אינספּעקציע זינעל יעוור-סייעוויטש האַנפט האָט פאַרפירט דעם דאָזיקן זאַכלעכן געשפרעך מיט דער אַנגעשטעלטער פון זיין קאַנטאַר, דער סטראַכיר-אַגענטן צירל איסא-קאָוונע דובראַווינע. נאָר ווי זינעל האָט זיך ניט באַמיט אַרויסצוהיין פאַר צירלען, אז אויסער דעם, וואָס זי האָט באַוויזן היינט אַפּטאַן, גייט אים מער קיין זאַך ניט אָן, איז צירל סניווי ניט געווען אינגאַנצן זיכער, צי הערט ער, וואָס זי דערציילט אים. איר ווייזט זיך ווידעראַמאַל אויס, אז עפּעס איז ער היינט ניט דער, וואָס שטענדיק. זי האָט פון דער ערשטער רעגע, דערזענדיק אים שטיין מיטן וועלאַסיפעד אפן וועג, עס געהאַט באַמערקט. זי האָט בלוין ניט געוואָסט, אז זי האָט דערצו וועלכע-ניט-איז שייכעס. האָט ער אליין זיך אַרויסגעגעבן.

דאָס, וואָס זינעל האָט איר דאָ היינט געזאָגט, איז ניט געווען פאַר צירלען אינגאַנצן קיין נייס. צירל האָט פון אַ צייט שוין באַמערקט, אז זינעל פאַרקוקט זיך אַפּט אַף איר. ס'האַט זי אַבער איבעריקס ניט געכיי-דעשט. זי איז געוויינט דערצו, מע זאָל זיך אַף איר פאַרקוקן. זי קאָן נאָר ניט פאַרטראַגן, ווען עמעצער זאָגט איר אַרויס זיין פאַרכידעשטקייט אַף אַ קאַל. הערנדיק עס צומאַל פון עמעצן, ווייזט זיך צירלען אויס, אז אינעם באַוונדערן איר שיינקייט ליגט פאַרבאַרגן אַ מיטלינד צו איר. זינעל האָט,

קענטיק; זיך גלייך געהאט אָנגעשטויסן, ווי דערווידער דאָס איז איר אלנפאלס פאר דער גאנצער צייט, וואָס זיי קענען זיך, האָט זי פון אים קיין וואָרט נישט געהערט ניט וועגן איר שיינקייט, ניט וועגן דעם, אז צו אַכט און צוואנציג יאָר זעט זי נאָך אלץ אויס ווי א יונג מיידל, וואָס הייבט ערשט אָן זיך פאנאנדערבליען, ווי זי האָט עס וויפל מאָל געהערט פון אנדערע. איז פארשטייט זי טאקע ניט, וואָס איז מיט אים היינט אזעל-כעס געשען, וואָס ער האָט געפונען פאר נייטיק אויך ארויסווייזן צו איר זיין מיטלייד. אין דער געוואגטקייט, מיט וועלכער זי וויל האָט זי פלוצעם געהאט אָנגענומען אונטער דער האנט און שטיף א דריק געטאָן זי צו זיך, איז געווען עפעס אזוינס, וואָס האָט איר ניט ווילנדיק דערמאָנט אין אלעקסיי ניקאָליעוויטשן — אינעם בלאַנדן קורצזיכטיקן אינזשעניער פון נעם צוקער-זאוואָד.

דאָס זייטיקע שטעגל, אף וועלכן זיי זינען ארוף זיך אויסבאהאלטן פון דער נאָך אלץ בלענדנדיקער סאָפּטאָגיקער זון, וואָס האָט זיי באגעגנט מיט איר פלאם אינעם האלב-אויסגעהאקטן שטיקל וואַלד, איז געווען אזוי שמאָל, אז איר האנט האָט א פאָר מאָל זיך אָנגעשטויסן אומגערן אין זינער. ווען זי וויל זאָל זי איצט געווען ווידעראמאָל אָנעמען אונטערן אַרעם און צודריקן צו זיך, וואָלט עס איר, מעגלעך, שוין ניט אזוי פאר-ווונדערט. דאָס מאָל אָבער וואָלט זי שוין ניט געזוכט קיין אויסרייד אף צו באפרייען זיך פון אים, נאָר וואָלט אים פאָשעט געזאָגט, אז ער האָט אין איר א גרויסן טאָעס, זי איז ניט פון די, פאר וועמען ער נעמט זי, אפאָנעם, אָן, און זאָל ער ניט מיינען, אז וויבאלד ער איז דער שעף פון דער קאָנטאָר, דער באלעבאָס, ווי מע רופט עס, איז מעג ער זיך, הייסט עס, אלץ דערלויבן. אויב עס געפעלט אים ניט, ווי זי פירט זיך מיט אים אוף, איז קאָן ער זי נאָך היינט באפרייען פון דער ארבעט. זי האָט ניט דערפאר וואָס מוירע צו האָבן. מער ווי איין טאָג וועט זי קיין ארבעטס-לאָזע ניט זיין. גיכער פון אלץ וואָלט זי מיסטאמע געגאנגען ארבעטן אף דער מיל, און עפשער זיך אומגעקערט צוריק אפן צוקער-זאוואָד. נו, טא-קע. פאר וועמען האלט ער זי, זי וויל, וואָס ער דערלויבט זיך אזעלכעס? פאר א לייכטזיניק ווייבעלע, מיט וועלכער מע קאָן זיך אונטערשפילן? פון אַט דעם שטילן באַכער, וועלכער איז לאַכלוטן ניט ענלעך אף אלעקסיי ניקאָליעוויטשן, האָט זי עס זיכער ניט דערווארט.

איצט איז שוין פאר צירלען קיין צווייפל ניט, אז זי וויל האָט זיך אין ערגעץ ניט געקליבן פאָרן, אז די געשיכטע מיט דער דורכגעלעכערטער שינע האָט ער לעכאטכילע צוגעטראַכט. ער האָט פאָשעט זי דאָ אונטער-געהיט. אפילע וויאזוי זי ארויסצונארן פון וועגל, אז זי זאָל אים אין גאָר-ניט קאָנען כוישעד זיין, האָט ער אויך, זעט אויס, פארפרייער דורכגע-טראַכט.

אין צירלען האָט געברויזט. דאָס ווידערגעפיל, וואָס האָט זי ארומגע-כאפט צו דעם גייענדיקן באנאנד מיט איר זי ווילען, איז זיך אין איר אזוי צעוואַקסן, אז זי האָט שוין ניט געקאָנט זיך דעם אנטקעגנשטעלן. צירל האָט זיך ניט קעגנגעשטעלט דעם אפילע דעמלט, ווען דאָס אופגעברויזטע ווידערגעפיל האָט זי גענומען צוגרייטן דערצו, אז זי זאָל זיך איבעריקס

ניט ווונדערן, אויב אָט דער שטילער באַכער מיט די ליכטיקע אויגן וועט
באלד צובינדן דאָס פּערד־און־וועגעלע דאָ ערגעץ צו אַ בוים, מע זאָל עס
ניט ארויסזען, און מיטן אויסרייד גיין קליבן פּאַזעמקעס צי שוואַמען
פּאַרלייגן איר זיך פּאַרטיפּערן מיט אים אין וואַלד.

די הייסע סאָפּטאַגיקע זון האָט געהאַט צו דורכמאַכן נאָך אַ שטיק
הימל, ביז ס'וועט זיך ענדיקן די דעליאַנקע און ס'וועלן זי ווידער פּאַר־
צאַמען דעם וועג די הויכע קרוינען פונעם געדיכטן וואַלד, נאָר צירל איז
מיט דער שמאַלער זייטיקער סטעזשקע, וואָס האָט אויסבאהאַלטן פון דער
היץ, שוין מער ניט געאַנגען. זי איז צוריק ארום אפן העל־באַזונטן איינ־
געפּאַרענעם וועג, מיט וועלכן ס'האַט באַדאַכט געשפּאַנט דאָס פּערדל,
וואַרפּנדיק פון מאָל צו מאָל אַ בליק דאָס אָף צירלען, דאָס אָף דעם דער־
ווייטערטן זייוולען, ווי ס'זאָל זיך געווען אַנשטויסן, אַז צווישן די צוויי
שווינגנדיקע מענטשן איז עפּעס זיך פּאַרלאָפּן.

ווען דער וועג איז צוריק אַרײַן אין געדיכטן וואַלד און פונעם גרויסן
קײלעכיקן הימל איז ווידער שוין פּאַרבליבן אַ שמאַל פּאַסיקל, איז פון
צירלען אָף קיין רעגע ניט אָפּגעטראָטן דער בלאַנדער קורצזיכטיקער
אינזשעניער פונעם צוקער־זאוואַד, וועמען זי האָט מיטאַמאַל געדאַנקלעך
דערזען פּאַר זיך אינעם כוּישעך פון אירע צוגעשלאָסענע אויגן באַם אַרי־
בערגיין פון דער באַשאַטנטער סטעזשקע אָף דער באַזונטער דעליאַנקע.
וואָס ווייטער, אַלץ מער האָט אַלעקסיי ניקאָליי־עוויטש פּאַרשטעלט מיט
זיך פון איר זייוולען, און צירלען האָט זיך אַנגעהויבן דאַכטן, אַז דאָס
ווידערגעפיל, וואָס האָט זי אַרומגעכאַפּט און לאָזט זי פון זיך ניט אָפּ,
איז פון סאַמע אָנפאַנג געווען ניט אזוי צו זייוולען, ווי צו דעם אינזשע־
ניער, וואָס האָט זי עטלעכע מאָל באַגלייט אַהיים פון דער צווייטער וואַכ־
טע. ס'איז נאָך נײַט דורך אזויפיל צײַט, אַז זי זאָל קאָנען אַלץ פּאַרגעסן
פון דעם, וואָס איז דעמלט געשען. זי איז אָבער געווען זיכער, אַז דאָס
ווידערגעפיל, וואָס אַלעקסיי ניקאָליי־עוויטש האָט דעמלט באַ איר איבער־
געלאָזט מיט זײַנע רײד, וועלכע ער האָט יעדעס מאָל מיט איר פּאַרפירט
און וועלכע האָבן זיך געענדיקט דערמיט, וואָס אין איינעם פון די שפּע־
טע אָונטן האָט ער זי פּלוצעם שטייף אַרומגעכאַפּט און גענומען זי קושן,
האַט זיך באַ איר פּאַר דער צײַט שוין לאַנג אויסגעוועפּט. איז אָבער גע־
נוג געווען, אַז זייוול זאָל מיט זיך געווען איר מיט עפּעס דערמאָנען אין
יענעם אָונט, אַז אין איר זאָל פונסניי אַפּברויזן דאָס זעלבע ווידערגע־
פיל און זיך ניט לאָזן צאַמען.

צירל איז שוין איצט ניט זיכער, צי זייוול וואָלט ניט פּאַרפירט דאָ
הײַנט מיט איר דעם זעלבן געשפּרעך, וואָס דער אינזשעניער, — אַז זיי
זײַנען בײַדע ווי געבוירן איינער פאַרן צווייטן, אַז ס'איז אַ ווילדקײט און
אַן אומזין זיך פּײַניקן אַ גאַנץ לעבן בלויז דערפאַר, ווייל זי האָט מײַדל־
ווייז געמאַכט ניט קיין באַדאַכטן שריט, — און צי וואָלט דער דאָזיקער
געשפּרעך זייערער זיך ניט געענדיקט ווי מיטן אינזשעניער, ווען זי באַ־
פּרייט ניט באַצײטנס איר האַנט פון זייוולען און טוט זיך ניט אַ וואַרף
צום וועגעלע מיטן אויסרייד, אַז דער וועלאָסיפּעד וועט זיך באלד אַראָפּ־
גליטשן. דערמיט, וואָס זי האָט אים גלייך איבערגעשלאָגן, — צירל סאָ־

פעקט זיך שוין קימאט ניט דערין, — איז זי אים פארלאָפן דעם וועג, ניט דערלאָזט, ער זאָל אויך ארויסווייזן מיטליינד צו איר איבער דעם, וואָס כאָנע, וועלכער פאסט איר גיכער פאר א טאטן, איז געוואָרן איר מאן.

וואָס וואָלט זי אים דערוף געענטפערט, ווען ער באווייזט עס איר ארויסזאָגן, ווייסט צירל דערווייל אליין ניט. זי ווייסט בלויז, אז זי וואָלט עס אים קיינמאָל ניט מויכל געווען. ס'קאָן דאָך ניט זיין, אז דער לערער נאפטאָלע כעסין, דער איבערגעגעבענער פריינט זייערער, וואָס העלפט זיוולען זיך פאנאנדערקלייבן אין די מאטעמאטישע פארגעבונגען, וואָס מע שיקט אים צו, דעם סטודענט פונעם הינטער-אויגיקן פינאנציעלן אינ-סטיטוט, אז נאפטאָלע דאוידאוויטש, בא וועמען זי האָט זיך באקאנט מיט זיוולען, זאָל ניט געווען אים דערציילן, וויאזוי איז געשען, וואָס זי, צו וועלכער עס האָבן זיך געשאדכנט די שענסטע באַכערס ניט נאָר פון זייער שטעטל, איז געוואָרן כאָנע דעם אלמענס ווייב. זיוול האָט די זעלבע געשיכטע געקאָנט הערן ניט נאָר פונעם לערער. ניטאָ דער מענטש בא זיי אין שטעטל, וואָס זאָל ניט געווען עס וויסן, און קיינעם האָט ניט געוונדערט, וואָס זי |האָט כאסענע געהאט פאר כאָנען, גלייך ווי אנדערש וואָלט עס ניט געקאָנט גאָר זיין. ווען צו עמעצן דאָ אין שטעטל זאָל גע-ווען דערגיין, וואָס עס האָט אין יענעם אָוונט זיך דערלויבט דער אינ-זשעניער פונעם צוקער-זאוואָד און היינט דער שעף פון דער סטראכיר-קאָנטאָר, וואָלט יענער זיך אָפגעזאָגט עס צו גלייבן. ער וואָלט דאָס פא-שעט ניט געקאָנט באגרייפן.

און וואָס וואָלט אף דעם אלעם געזאָגט זייער איבערגעגעבענער פריינט נאפטאָלע כעסין? ער שטעלט זיך ניט פאָר, — האָט זי ניט איין מאָל גע-הערט פון אים. — אז נאָך די אלע אומגליקן, וואָס מע איז אויסגעשטאנען, קאָן זיך געפינען דאָ איצטער אזעלכער, וואָס זאָל פארשאפן דעם אנדערן לייד. ווען עס באגעגנט זיך אים דאָ אזעלכער, איז ווייסט ער אליין ניט, וואָס וואָלט ער מיט אים געטאָן. ער וואָלט אים פון שטעטל פארטריבן, אין כירעם אריינגעלייגט. צירל שטעלט זיך אָבער ניט פאָר, אז דער לע-רער זאָל פאר אזעלכעס געווען איבעריקס שטרענג שטראָפן זיוולען. נאפטאָלע וואָלט געפרוווט לינדערן אין אירע אויגן זיוולס שולד דערמיט, וואָס דעם דאָזיקן באַכער איז, צום גליק, שוין ניט אויסגעקומען זיין אף דער מילכאָמע, זען די רעזיכעס, איז פארשטייט ער ניט, מעגלעך, אז מיט אזעלכע, ווי צירל און כאָנע, וואָס זיינען אלפיינעס געבליבן לעבן, און מיט אזעלכע, ווי ער, נאפטאָלען, וואָס איז אויך אלפיינעס געבליבן לעבן, דארף מען זיך אנדערש אופירן. כעסין וואָלט געוויס געהאט גרויס אג-מעסנעפעש דערפון, ווען דאָס אלץ זאָל געווען צו אים דערגיין. צירל וועט אים אָבער דאָס קיינמאָל ניט דערציילן, ניט אים, ניט כאָנען. נאָר זיוול יעוסייעוויטשן וועט זי פאָשעט וואָרענען: אויב ער וועט כאָטש מיט איין וואָרט מעוואיעש זיין אין אירע אויגן כאָנען, וועט זי גלייך אוועק פון דער ארבעט, און ווען זי זאָל אים ניט באגעגענען, זיוולען, וועט זי אריבער אף דער אנדערער זייט גאס, ווי זי טוט עס באם באגעגענען זיך מיט אלעקסיי ניקאליעוויטשן.

— כאווער האנפט! — צירל האָט ארויסגענומען פון אונטערן וועלאָסי-
פעד דאָס רענצל, האָט אָפגעזוכט אינעם אויסגעבעטן היי די פליאגע ווא-
סער און איבערגעכאזערט: — כאווער האנפט, — געבנדיק אים דערמיט אַנ-
צוהערן, אז ער איז פאר איר בלויו דער שעף פון דער קאַנטאַר, וווּ זי
ארבעט. מיט דער זעלבער זאכלעכקייט, מיט וועלכער זי האָט אים אָנגע-
רופן בא דעם פאמיליע-נאָמען, האָט זי פאָרגעזעצט, — צו וואָס זאָלט איר
אָפלייגן די נעסיע אייערע קיין וועדמעדאָווקע. וויבאלד איר דארפט דאָרטן,
ווי איר זאָגט, זיך גייטיק זען מיטן פאָרזיצער פון דאָרף-סאָוועט, זעצט
זיך אוף און פאָרט צו. פאר מיר האָט איר ניט וואָס צו זאָרגן. פאר א שאַ
צייט בין איך אין שטעטל. געבליבן א פאָר קילאָמעטער, ניט מער.

— איר מיינט עס טאקע ערנסט? — זייוול האָט נאָך אלץ ניט גע-
קאָנט באַנעמען, וואָס איז מיט איר אזעלכעס געשען, וואָס ער הערט זי
אוף צו דערקענען. האָט ער א שמיץ געטאָן דאָס פערדל מיטן צווייגל,
מיט וועלכן ער האָט אָפגעטריבן פון זיך די קוים באַמערקבארע איינגע-
געסענע פליגעלעך, וואָס זינען פון צייט צו צייט אָנגעפלוין אפן וועג
פון דער סאָמע געדיכטעניש פון וואַלד, און שווינגעוודיק נאָכגעגאנגען די
לענגלעך אויסגעצויגענע שאַטנס פון די איינדרעמלענדיקע רעדער. נאָכ-
דעם ווי צירל האָט אים דייטלעך געגעבן אַנצוהערן, אז ער זאָל זי פאר-
לאָזן, — זי איז צוליב דעם גרייט דערקלייבן זיך אהיים צופוס, — האָט
זייוול מער קיין וואָרט ניט ארויסגעבראכט ביזן סאָמע ארויספאָר פון
וואַלד, פונוואנען עס האָט זיך שוין געזען דער שטעטלשער שאַסיי.

און דאָך: ווען האנפט זאָל אפילע געווען עס אלץ פאָרויסזען, און
דערביי וויסן ניט בלויו דאָס, וואָס עס וואָלט אים געקאָנט דערציילן וועגן
צירלען מיט קאָנען יעדער איינער דאָ אין שטעטל, נאָר אויך אלץ, וואָס
עס האָט געוואוסט וועגן אַט דעם פאָרפאָלק זייער נאָענטסטער און איבער-
געגעבנסטער פריינט נאָפטאַלע כעסין, וואָלט זייוול מיסטאָמע אויך ניט
געקאָנט זיך בייקומען, אז ער זאָל זי דאָ היינט ניט אונטערהיטן.

א זומער צייט האָט זייוול האנפט ארויסגעקוקט אף דער דאָזיקער בא-
געגעניש, ארויסגעקוקט פונעם ערשטן טאָג, ווי זי איז אָנגעקומען צו
אים ארבעטן. ער האָט זיך נאָר ניט געריכט, אז אים וועט אויסקומען
אזוי לאַנג וואָרטן, אז ער וועט אליין עס אָפלייגן פון טאָג אף טאָג, כאַטש
ער האָט יעדעס מאָל געוואוסט, אין וועלכע שטעטלעך און דערפער זי
פאָרט און מיט וועלכע וועגן זי פאָרט. און געוויס האָט ער זיך ניט גע-
ריכט, אז די באַגעגעניש, צו וועלכער ער האָט אזוי לאַנג זיך געגרייט און
וועלכע איז ענדלעך פאָרגעקומען אין א צוויי כאַדאַשים ארום, ווי ער
האָט זיך באַקאנט מיט צירלען, וועט זיך ענדיקן דערמיט, אז זי וועט
אים פון דער ערשטער רעגע געבן צו פילן, אז ער איז פאר איר בלויו אן
אַנפירער פון אן אנשטאלט, אין וועלכן זי איז באַשעפטיקט, און אז בלויו
וועגן דער ארבעט קאָן גיין צווישן זיי א רייד. ער איז דאָך אָבער ניט
קיין בלינדער! זי וועט אים מיט איר אופירן זיך דאָ היינט ניט איינ-
שמועסן דאָך, אז זי האָט אין זיין אָנוועזנהייט זיך קיינמאָל ניט פאר-
לירן, זיך קיינמאָל ניט גערויטלט, ניט אראָפגעלאָזט פארשעמט די אויגן,
אז אים האָט זיך דאָס אלץ פאָשעט און פראַסט אויסגעוויזן. און אז צירל

פּיניקט זיך דערפון, וואָס זי איז מיט עטלעכע יאָר צוריק זיך צונויפגע-
גאַנגען מיטן קליינוווקסיקן, עטוואָס איינגעהויקערטן כאָנען, וואָס איז
מיסטאמע אין צוויי מאָל עלטער פון איר, און זי קאָן זיך עס איצט ניט
מויכל זיין, און אז צירל וואָלט זיך ניט איבעריקס ווערן, עס זאָל זיך
אַפּזוכן אזעלכער, אין וועמען זי זאָל קאָנען זיך פארליבן און יענער זאָל
זי אוועקפירן פונדאנען, דאָס האָט זיך אים, זייוולען, אויך נאָר אויסגע-
וויזן? עמעס, ער האָט זי, דאכט זיך, קיינמאָל ניט געטראָפּן אליין ארום-
שפּאצירן, נאָר שטענדיק מיט איר כאָנען און דערביי געהאלטן אים אונ-
טער דער האנט, ווי זי זאָל מוירע האָבן, אז מע קאָן אים בא איר אָפּנע-
מען.

מערסטנטייל האָט זייוול זיי געטראָפּן שפּאצירן אין דער באגלייטונג
פונעם לערער. אָט ער, נאפטאַלע דאווידאָוויטש כעסיין, איז, זעט אויס,
טאקע ווירקלעך א בלינדער, אויב ער האָט ביז איצט ניט באמערקט דאָס,
וואָס איטלעך איינעם ווארפט זיך גלייך אין די אויגן, אז צירל מיט כאָנען
זינען ניט קיין פאָר און קאָנען ניט זיין קיין פאָר. און אז אויב צירל איז
ביז איצט זיך מיט אים ניט פאנאנדערגעגאנגען, איז עס בלויז פון ראכ-
מאַנעס צו אים. נו, ווי פארשטייט עס ניט דער קלוגער, ווייטזעעוודיקער
כעסיין, אז דאָס קאָן זיך אזוי לאנג ניט ציען. צי דען האָט דער לערער
טאקע ווירקלעך גאַרניט איינגעזען אין דעם, וואָס ער, זייוול, ווי נאָר ער
האָט זיך באקאנט מיט צירלען, איז ער גלייך צוגעשטאנען צו איר, אז זי
זאָל איבערגיין צו אים ארבעטן. אלנפאלס, זי, צירל, האָט דאָך געוויס
געדארפט זיך עס אָנשטויסן. שוין דערפון אליין, ווי ער האָט אף איר
געקוקט, האָט זי געקאָנט זיך עס אָנשטויסן.

ארויפגעפאָרן אפן שטעטלשן שאַסיי, האָט דאָס פערדל זיך געגעבן א
ריס פון די האַלאַבליעס, אז צירל האָט עס קוים איינגעהאלטן.
— זייוול יעווייטש, ווו זאָל איך איבערלאָזן איינער וועלאַסיפעד,
אין קאָנטאָר, צי פארשפארן אים אין שטעלכל? — האָט געפרעגט צירל,
האלטנדיק אָנגעצויגן די לייצעס.

דאָס פערדל האָט געוואָרפן א זיטלדיקן בליק אפן דערביישייענדיקן
זייוולען, וואָס האָט געקאָנט באטייטן: „פארשטייסט דען, באַכער, אליין
ניט, אז זי וויל ניט, מע זאָל אייך זען צוזאמען אריינקומען אין שטעטל?“.
זייוול האָט אראָפּגענומען דעם וועלאַסיפעד פון וועגל און א שמיץ
געטאָן מיטן צווייגל דאָס פערדל:

— וויאָ, גאַלובטשיק!

ווען צירל האָט, זיצנדיק אין וועגעלע, זיך אומגעקוקט אף הינטער, איז
זייוול שוין געווען ווייטלעך פון איר.

— וווהין האָט איר זיך עס געלאָזט צו דער נאכט אף א דורכגעלע-
כערטן וועלאַסיפעד, זייוול יעווייטש? טאקע קיין וועדמעדאָוקעז? —
האָט צירל אים נאָכגעשריען.

זייוול האָט א מאַך געטאָן צו איר מיט דער האנט, ווי ער זאָל זי רופן
מיט זיך. אין א וויילע ארום האָט דער אָוונטיקער וואלד אים אינגאנצן
שוין אויסבאהאלטן פון איר.

אף יענער זינט דעליאנקע, ווו זיוול האָט זיך באגעגנט מיט צירלען, איז ער אראָפגעשפרונגען פונעם וועלאָסיפעד, אים אָנגעשפארט אין א הויכן דעמב און, א מידער, ווי נאָך א לאנגן שווערן וועג, זיך א וואלגער געטאָן אונטער די נידעריק אראָפהענגענדיקע צווייגן אפן ווייכן גראָז. פונעם טונקל-בלויען הימל האָט שוין א פאָר מאָל א ווונק געטאָן צו אים פון צווישן די צווייגן א בלייכער שטערן, דערמאָנט, אז ס'איז צייט זיך אומקערן אהיים. צירל קאָן אואדע קלערן, אז ער האָט זיך אומגע-קערט אהער אויסמעסטן דעם וואלד. ווער לאָזט זיך אָבער אין אזא שטילן זומערדיקן אָוונט מעסטן א וואלד איינינקער אליין?..

ווו קאָן זי איצט זיין? גיכער פון אלץ שפאצירט זי מיסטאמע שוין ארום מיט איר כאָנען, האלט אים, פארשטייט זיך, ווי שטענדיק, פעסט אונטער דער האנט, ער זאָל, אפאָנעם, מיינען, אז זי האָט טאקע ווירקלעך מוירע, מע זאָל אים בא איר ניט אָפנעמען. פרויען ווייסן, וויאזוי צו פארבלענדן דעם מאן די אויגן. בא דער זייט גייט כעסין און דערציילט זיי עפעס. נאָר צירל הערט ניט. זיוול איז אין דעם זיכער. זי שפאצירט און קוקט זיך די גאנצע צייט אום, צי זעט מען ניט עמעצן פאָרן אף א וועלאָסי-פעד. ס'קאָן דאָך ניט זיין, אז די היינטיקע באגעגעניש מיט אים זאָל פאר איר גאָרניט באטייטן.

פאר אים, אלנפאלס, באטייט זי פיל מער, ווי ער האָט אליין זיך דערוף געריכט.

קאפיטל צוויי

דורכן אָפענעם פענצטער, וואָס גייט ארויס צו דער גאס, איז אריין געפלויען א קינדערשע פילקע און האָט שיר ניט געטראָפן אין שפיגל, בא וועלכן ס'איז געשטאנען צירל און פארקעמט די טונקל-קאשטאנעווע האָר, וואָס האָבן זיך ווי געבעטן בא איר, זי זאָל זיי פארפלעכטן אין א צאָפ און ניט אויסבאהאלטן זיי אונטער א דאָרפיש-בלימלדיק טיכל, ווי אונ-טער א פאריק, קעדיי זי זאָל אין פארגלייך מיט כאָנען ניט אויסזען אזוי מיידלש-יונג.

— מומע צירל, קערט אונדז אום די פילקע. דאָס האָבן ניט מיר זי אריינגעוואָרפן, דאָס האָט כאַימקע דעם קירושנערס זי אריינגעוואָרפן צו אייך אין פענצטער.

— מיר האָבן ניט געוואָלט זיך מיט אים פירן, האָט ער ארויסגעכאפט בא אונדז די פילקע און גענומען מיט איר שפילן אין פוטבאָל. צווישן די קינדער, וואָס זיינען געשטאנען אנטקעגניבער באם פענצ-טער און, איבערשלאָגנדיק איינס דאָס אנדערע, זיך פארענטפערט, האָט צירל דערזען פריידקעלען, טייבע דער שאַכנטעס מיידעלע. זי איז געשטא-נען אָן א זייט און געשוויגן, גלייך זי זאָל זיך פילן שולדיק מער פון אלעמען.

— פריידעלע, קום אהער.

צירל האָט אף קלאָר, אייגנטלעך, אליין ניט געוואָסט, פארוואָס האָט זי

אזוי ליב באקומען אָט דאָס דארניקע מיידעלע מיטן קליינענדיקן פענעמל. ניט געווען בא איר, דאכט זיך, קיין גרעסער פארגעניגן, ווי אוועקזעצן פריידקעלען לעבן זיך אפן גאנעק און פארפירן מיט איר א רייד צומאָל ווי מיט א דערוואקסענער, וואָס פארשטייט און באנעמט אלץ.

אנומלטן האָט זי געוואָלט מיטנעמען פריידקעלען מיט זיך. דאָס דאָרף, ווהיין צירל האָט זיך געקליבן דעמלט פאָרן, ליגט באם סאמע וואלד. ארום-און-ארום לאַנקעס מיט הויכן גראָז. נאָר טייבע האָט ניט אָפגעלאָזט פריידקעלען. ס'איז צוליב דעם אפילע אויסגעבראָכן א קריג צווישן טיי-בען מיט איר מאן, געדאליען. „אז איך הייב זי ניט אָן צו פארשטיין, — איז צו צירלען דערגאנגען פונעם אנטקעגנבערדיקן שכינעסדיקן הויף טייבעס אויסטיינען זיך מיט געדאליען, — וויבאלד זי איז אזוי איבער-געגעבן צו קינדער, ווי דו זאָגסט, און זי האָט זיי, ווי דו זאָגסט, אזוי מעסוקן ליב, היינט פארוואָס, זאָג מיר, זאָל זי ניט האָבן קיין אייגענע קינדער? זי איז, אויב איך האָב ניט קיין טאָעס, מיט א וואָך צי מיט צוויי, דאכט זיך, יינגער פֿון מיר. און דאָס, וואָס דו ביסט מיטאמאָל גע-וואָרן אזא אָפטער אריינגייער אהינצו און שטעלסט זיך אזוי איין פאר איר...“

וואָס האָט די שאַכנטע אים דאָרטן נאָך געהאט געזאָגט און וואָס האָט איר דערוף געענטפערט געדאליע, האָט צירל ניט געהערט און ניט גע-וואָלט הערן. נאָר אז די שאַכנטע איז ניט איבעריקס צופרידן פון דער פריינטשאפט צווישן פריידקעלען און איר, צירלען, האָט זי פון לאנג שוין באמערקט. ווי נאָר טייבע פלעגט דערווען איר טעכטערל צוזאמען מיט צירלען, האָט זי גלייך געפונען אן אויסרייד אריינצורופן דאָס קינד אין שטוב. דערביי איז עס געטאָן געוואָרן אזוי, אז צירלען האָט וואָס אמאָל גענומען זיך אלץ מער דוכטן, אז טייבע איז זי אין עפעס כוישעד. דאָס איז דאָך גאָר שוין אן אומזין. נארישער קאָן שוין ניט זיין. זיי וווינען אין שכינעס ניט ס'ערשטע יאָר. איז וואָס גאָר פלוצעם... וואָס האָט עס טייבע אזעלכעס באמערקט, אז זי זאָל מיטאמאָל עפעס איינזען אין דעם, וואָס איר געדאליע גייט אָפט צו זיי ארייין? זי גלייבט אים ניט, צי וואָס, אז ער פארזיצט זיך צומאָל בא זיי צוליבן לערער, מיט וועמען געדאליע, פונקט ווי איר כאָנע, האָט ליב זיך אריינלאָזן אין לאנגע געשפרעכען? צי דען קלערט טייבע, אז געדאליע פארזיצט זיך בא זיי צוליב עמעצן אנדערש, און אז דאָס איינציקע, מיט וואָס זי קאָן איינהאלטן לעבן זיך געדאליען, וועלכער האָט ליב דאָס טעכטערל מער ווי דאָס לעבן, איז ניט דערלאָזן, אז פריידקעלע זאָל זיך נאָענט באפריינדן מיט דעם „עמעצן אנדערש“ — מיט איר, הייסט עס, צירלען? וואָס א פרוי קאָן זיך צומאָל אויסווייזן, בא-זונדערס ווען מע ווערט, אָט ווי טייבע, שפעט א מאמע...

געדענקענדיק עס אלץ, האָט צירל, צורופנדיק פריידקעלען, ניט ווילן-דיק זיך ארומגעקוקט, צי שטייט ניט ערגעץ דערביי טייבע.

— פארוואָס זשע ווילט איר ניט שפילן מיט כאימקען? — האָט צירל, ארויסרוקנדיק זיך ביז האלב פונעם פענצטער, געפרעגט פריידקעלען. — כאימקע איז דאָך א גוט יינגעלע.

— ער איז א גרויסער שטיפער, — האָט זיך אָפגערופן א פוקקע מיי-

דעלע און פארשעמט זיך אויסבאהאלטן הינטער פריידקעלעך. — ער לאָזט אונדז ניט זיך שפּילן.

— אלע יינגלעך זיינען גרויסע שטיפערס, — האָט זיך געלאָזט הערן א דין קעלעכל פון א מיידעלע מיט צוויי בלאַנדע צעפלעך, — מירן מיט אים מער קיינמאָל זיך ניט פירן.

— כאַימקע איז ניט שולדיק. די פילקע איז אָפגעשפרונגען פון דער וואנט און אליין אריינגעפלוּיגן אין פענצטער. ס'איז ניט אומיסטן.

— פארשטייט זיך, אז ער איז ניט שולדיק, — צירל האָט געשמיכלט צו פריידקעלעך, וועלכע האָט זיך איינגעשטעלט פארן קירושנערס יינגל. — פארוואָס איז ער אנטלאָפן, אויב ס'איז ניט אומיסטן? — האָט זיך ווידער געלאָזט הערן מיט איר דין קעלעכל דאָס מיידעלע מיט די בלאַנ-דע צעפלעך.

— ווייל ער האָט זיך דערשראָקן, — האָט אים פארענטפערט פרייד-קעלע, — אלע האָבן זיך דערשראָקן.

— נאט אייך, קינדער, די פילקע און שפּילט זיך...

צירל איז נאָכדעם לאנג ניט אָפגעגאנגען פונעם פענצטער. זי איז גע-שטאנען און געקוקט, ווי די קינדער, אויסשטעלנדיק זיך אין א קרייז, ווארפן איבער איינס דעם אנדערן די פילקע, זיך צוגעהערט צו זייערע הילכיקע קעלעכלעך, וואָס האָבן אָנגעפילט דעם אַוונט מיט קינדערשער זאָרגלאָזער פרייד, און אָפגעווישט מיטן ברעג טיכל אן אָנגעלאָפענע טרער.

כאָנע האָט שוין ניט איין מאָל זי געטראָפן שטיין אָט אזויאָ באַם פענצטער אָדער זיצן אפן גאנעק און אומעטיק פארטראַכט נאָכפאָלגן נאָך די קינדער, וואָס שפּילן זיך דערנעבן אָף דער גאס. צוזעענדיק עס, פלעגט כאָנע ווידער און ווידער פארפירן מיט איר איינע און די זעלבע רייד, וואָס גייען צווישן זיי שוין פון ווען אָן, אז זיי זאָלן צופאָרן אין שטאָט און נעמען דאָרט אין קינדערהויז א קינד אָף צו דערצייען.

נאָר קוים האָט כאָנע פארפירט מיט איר דעם דאָזיקן געשפרעך, האָט צירל אים גלייך איבערגעשלאָגן. ביזוואנען זי האָט ניט געהאט פארלאָרן נאָך אינגאנצן די האָפענונג, האָט זי ניט געוואָלט דערפון הערן. אירע ביידע אומגעבראַכטע עלטערע שוועסטער זיינען פונקט צו גיין כאַדאָשים נאָך דער כאַסענע געוואָרן מאמעס. די גאָר עלטערע שוועסטער האָט אפּילע געהאט א צווילינג. באַ כאָנען זיינען אויך געווען קינדער. ער האָט באוויזן שוין זיין א יאָר צייט א זיידע. איז אָבער ניט לאנג צוריק אָנ-געקומען א טאָג — צירל האָט דעם דאָזיקן זוניקיפראַסטיקן טאָג אויך פאָר-געדענקט אפן גאנצן לעבן — און צונישט געמאַכט אלע אירע באוויזן, מיט וועלכע זי האָט ביז אהער געטרייסט די גאנצע צייט אי זיך, אי כאַ-נען. דער באַרימטער פראַפעסאָר פון דער גרויסער שטאָט, צו וועמען זי האָט זיך ענדלעך דערשלאָגן, האָט אָפגענומען באַ איר דאָס לעצטע שטיקל האָפענונג.

— עס טרעפן, פארשטייט זיך, ניסים, — האָט ער, גענוי באַטראַכטנדיק זי, געזאָגט, — נאָר מיר איז דערווייל ניט אויסגעקומען צו הערן, אז מע זאָל האָבן קינדער נאָכדעם, ווי מע איז אנטלאָפן פון אונטער דער ביקס,

אָפּגעשטאַנען נאַקעט אַ מעסלעס. ביזן האַלדז אין קאַלטן וואַסער און דריטהאַלבן יאָר נאַכאַנאַנד אָפּגעלעגן אין אַ נאַסן פּינצטערן קעלער, וואַרטנדיק אַיטלעכע רעגע אפן טויט. מיר, אלנפאלס, איז אזוינס נאָך ניט אויסגעקומען דערווייל צו הערן.

די קינדער, וואָס האָבן זיך געשפּילט אנטקעגניבער אַף דער גאַס, זיינען מיטאַמאַל זיך צעלאָפּן, נאָר צירל איז פּונעם פּענצטער ניט אָפּגע- גאַנגען. זי איז געשטאַנען און צוגעקוקט, ווי ס'בליצן איינציקווייז און אין דער אָוונטיקער טונקלקייט די שניבלעך אין די הייזער. באַם שאָכן לייכט זיך אַשוין אויך. אַף וועמען טומלט עס דאָרט אזוי טיבעע? זאָל זיין, אז אַף געדאַליען? נו, אויב געדאַליע איז שוין אין דער היים, וועט כּאָנע מיר סטאַמע אויך באלד קומען. ס'איז שוין טאַקע, איינגטלעך, צייט אויך. נעכטן אין דער שאַ איז ער לאַנג שוין געווען אין דער היים. געדאַליע קאָן אוואַדע וויסן, פּאַרוואָס פּאַרהאַלט זיך איר כּאָנע היינט אזוי לאַנג. זי וועט אָבער ניט גיין פּרעגן. זי פּילט דאָך, אז די שכינע איז ניט גערן, זי זאָל גיין צו זיי. טיבעע קוקט אַף איר אזוי אויך שוין גאַנץ קרום. ניט אַנדערש, ווי מע האָט זי אָנגערעדט אַף איר. אומעטום, זעט אויס, זוכן זיך אָפּ אזעלכע, וואָס האָבן עפעס אַ באַזונדער פּאַרגעניגן פּון אָנריידן איי- נעם אפּן אַנדערן, פּון צעקריגן איינעם מיטן צווייטן, כּאָטש זי הייבט ניט אָן, צירל, צו וויסן, וואָס, אשטייגער, האָט מען געקאָנט אָנריידן אַף איר און ווער האָט עס געקאָנט אָנריידן אַף איר? נו, בעפּירעש טאַקע? זאָל זיין, אז דאָס האָט דער אינזשעניער זיך מיט איר אזוי צערעכנט פּאַרן פּאַטש, וואָס זי האָט אים דעמלט באַנאַכט אַראָפּגעלאָזט? אלעקסיי ניקאָ- לייעוויטש האָט זי אַ פּאַר מאָל געזען גיין פּון דער אָוונטיקער וואַכטע מיט געדאַליען און איינמאַל אפּילע געזען זיי ביידן גיין געאַרעמט. ס'איז געווען, געדענקט זיך איר, שטאַרק גליטשיק, האָט געדאַליע זי אונטער- געהאַלטן. אויב אלעקסיי ניקאָליעוויטש איז פּון די, וואָס גיבן אזעלכעס באלד איבער, האָט ער, דאַרף מען זיך אָנשטויסן, עס איבערגעגעבן טיי- בען שוין גאַר-גאַר אַנדערש. אָבער געדאַליע איז דאָך ווייט שוין ניט אין דעם עלטער, אז טיבעע זאָל זי כּווישעד זיין. ער איז דאָך קימאַט אין איי- נע יאָרן מיט כּאָנען. און ווי קאָן טיבעען ביכלאַל קומען אזוינס אפּן זי- נען... צירל האָט, ווי פּאַרביגייענדיק, אַ פּרעג געטאָן איינמאַל כּעסינען, צי ווייסט ער ניט, פּאַרוואָס בלאָזט זיך אַף איר די שכינע.

— דאָס ווייזט זיך דיר, טאָכטערקע, אויס, וואָס קאָן זי האָבן צו דיר? נאָר אַ מענטש איז זי, ווי מיר שיינט, אַ פּאַרביטערטער. — און אזוי ווי ער וואָלט גלייך כּאַראַטע געהאַט, וואָס ער האָט אַף איר אזוינס געזאַגט, האָט נאַפּטאַלע, וועלכער האָט אין אַיטלעכן געזוכט און געזען בלויז דאָס גוטע, זי גענומען פּאַרענטפּערן, — אָבער ניט אַף דיר, טאָכטערקע. אַף דער וועלט איז זי דערצאָרנט, און זי האָט פּאַרוואָס צו זיין אַף איר דער- צאָרנט. איי, וועסטו דאָך פּרעגן, נו און איר, און דו, און דיין כּאָנע האָבן ניט פּאַרוואָס צו זיין פּאַרביטערט? זיינען דאָך ניט אלע מענטשן גלייך. נעם, לעמאַשל, דעם מאַן אירן. ער האָט, דאַכט זיך, אויך פּון וואָס צו זיין פּאַרביטערט, און דאָך...

געדאַליע דער קעסל-הייצער — אַ הויכער, קרעפטיקער מאַנצבל מיט

א פאָר גרויסע שוואַרצע אויגן אונטער געדיכטע ברעמען — איז, פונקט ווי
כאַנע, ניט קיין היגער, ער איז אויך אַראָפּגעקומען אהער פון אן אנדער
שטעטל. כאַנע — אפן אנדערן יאָר פון דער מילכאַמע, געדאליע — אין א
האלב יאָר ארום שוין נאָך דער מילכאַמע.

...ווען כאַנע האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער באהעלטעניש — אין דעם
פארוואקסענעם פון אויבן מיט מאָך און גראַז טיפן קעלער, — האָט ער
געוואוסט, אז ער האָט אָף גאַרער וועלט שוין קיינעם ניט. אין דער זעל-
בער ליימיקער גרוב הינטער דער ווינטמיל, פונוואנען מע האָט פון איי-
ביק אָן גענומען ליים אָף צו באשמירן ערעוו שאבעס און יאַמטעוו די
דילן און פריזובעס, האָט מען צוזאמען מיטן גאנצן שטעטל דערשאַסן אויך
זיין ווייב מיט די קינדער און מיטן יאַריקן אייניקל — א מיידעלע מיט
ווייצענע הערעלעך. כאַנע האָט א טאַג פאר דער שכיטע זיך ארויסגעגאנג-
וועט פון געטאַ אין א דערבנייקן דאַרף עפעס אויסבייטן. צוריק אין
שטעטל האָט ער זיך שוין ניט אומגעקערט. באַטאַג האָט ער זיך אויסבא-
האלטן אין וואלד...

דאָס, וואָס עס איז זיך אין יענע טעג פארלאָפן בא געדאליען אין שכי-
נעסדיקן שטעטל — אז אומקערנדיק זיך אהיים, וועט ער קיינעם פון זיין
ניקע שוין ניט טרעפן, — האָט דער סאַלדאט געדאליע זיך דערוואוסט שוין
נאָך דער מילכאַמע. האָט ער, ווי א סאך אנדערע, וואָס האָבן זיך אומגע-
קערט אהיים — ווער פון פראַנט, ווער פון דער עוואקואציע — און קיי-
נעם פון זייערע ניט געטראַפן — אלץ איבערגעלאָזט און איז פון דאָרט
ארויסגעפאָרן.

דער איינציקער, וועמען ס'האָט ניט געכידעשט, וואָס געדאליע האָט
אין א קורצער צייט ארום, ווי ער האָט זיך דאָ באזעצט, אָפּגעזוכט זיך א
ווייבל, איז געווען נאָפּטאַלע כעסין.

— דערפון, וואָס א מענטש האָט נאָכן גרויסן אומגליק אזוי גיך פונ-
סניי כאסענע געהאט, דרינגט נאָך ניט ארויס, אז ער האָט שוין אלץ פאר-
געסן, צי ער וויל עס אלץ פארגעסן. — צירל געדענקט שוין ניט, אין שניי
כעס מיט וואָס דער לערער האָט עס זיי איינמאַל א זאַג געטאַן, — דאָס,
וואָס עס איז זיך מיט אונדז פארלאָפן, קאָן מען ניט פארגעסן. דער
מענטש איז ניט אימשטאנד אזעלכעס צו פארגעסן. צווישן אונדז אָבער
און געדאליען איז דאָ א שטיקל כילעק. אים איז פאַרט עטוואָס לייכטער
אריבערטראָגן דעם אומגליק, איידער אונדז. געדאליע איז ניט געבליבן די
ראַצכים אזא באלכויוו, ווי מיר. מע זעט עס ארויס פון זיינע אַרדענס און
מעדאלן. פאראַן פאר וואָס אים צו מעקאנע זיין.

— וואָס זיינען מיר שולדיק, — האָט אים כאַנע דערוף געענטפערט, —
אז מיר זיינען מיט אייך צו יענער צייט שוין געווען אין דעם עלטער,
ווען מע האָט אין דער ארמיי ניט גענומען, און דעם וועג צו די פארטיי-
זאנער אין וואלד האָבן מיר אויך ניט געוואוסט.

— כ'מאך דערמיט, כאַלילע, דען עמעצן שולדיק? איך זאָג עס אנטקעגן
דערוף, וואָס צווישן אונדז און געדאליען איז פאַרט א שטיקל כילעק. אינ-
גאנצן זיך גלייכן צו אים קאַנען מיר ניט. ער איז געווען א סאַלדאט.

נאפטאָלע כעסין, וועמען צירל האָט, שטייענדיק נאָך אלץ באם אָפּענעם פענצטער, פּלוצעם דערזען גיין אהער, האָט איר דערמאָנט, אז אין דער דאָזיקער שאַ, ביפּראַט אין אזא מעכניעדיקן אָוונט, ווי היינט, שפּאַצירן זיי אינדרײַען פּון לאַנג שוין ארום. ס'איז אָבער סאָף כוידעש, און נאפטאָלע דאוּידאָוויטש, כאַטש זי קוקט אף אים, ווי אף א טאטן, און ער, ווי ער זאָל עס פילן, רופט זי טאַכטערקע, איז נאָך דערווייל ניט אין דעם על-טער, אז זי זאָל אים דארפן אונטערזאָגן, פארוואָס האָט ער זי מיט כאַ-נען ניט באגעגנט היינט אין סעדל, ווו ער טרעפט זיי געוויינלעך ארום-שפּאַצירן. עפשער איז עפעס געשען, וואָס ער גייט אהער? סטאם אזוי, וויסנדיק פארפּרײַער, אז ער וועט כאַנען נאָך אין שטוב איצט ניט טרעפן, וואָלט דער לערער זיך אהער ניט געשלעפט. צי גייט ער ניט צופעליק נאָכפּרעגן זיך בא איר וועגן זײַן טאַלמיד, וועמען ער העלפט זיך פּאַנאַנ-דערקלייבן אין די צוגעשיקטע מאטעמאטישע פארגעבונגען? דער לערער האָט געקאָנט מיט אים אָפּריידן זיך טרעפן היינט אין אָוונט, און יענער איז ניט געקומען, באומרויקט עס אים, וואָרעם נאפטאָלע כעסין איז פון די מענטשן, וואָס אויב ער בינדט זיך צו עמעצן צו, איז עס מיט לייב און לעבן. און אז זייוול האָט נויסע-כײַן געווען באם לערער, האָט צירל בא-מערקט נאָך דעמלט, ווען כעסין האָט זי באקאנט מיט אים. אפּאַנעם, אז אזוי איז עס טאַקע. ניט דערווארט זיך אף זײַן טאַלמיד, האָט כעסין ניט געהאַלטן פאר קיין טירכע צוגיין אהער זיך דערוויסן, צי איז מיט זייוור לען, כאַלילע, גאַרניט געשען, וואָס ער האָט אים נישט געטראָפּן ניט אין קאַנטאַר און ניט אין דער היים. פארשטייט זי אָבער ניט, ווי קומט עס, אז איר שעה, דער ביז גאַר אקוראטער און פינקטלעכער זייוול יעוסייעוויטש האנפט, זאָל באציטנס ניט געווען וואָרענען כעסינען, אויב זיי האָבן אָפּגערעדט זיך היינט באגעגענען, אז ער קלייבט זיך פּאַרן קיין וועדמעדאָווקע. זי האָט ניט געזען, אז זייוול זאָל זיך געווען שטארק אפּילן אהין. צירל איז ביז איצט נאָך ניט זיכער, צי האָט ער ביכלאל גע-דארפט אהין פּאַרן. קיין סאָד דערפון, וואָס זי האָט באגעגנט זייוולען אין וואלד, האָט זי ניט וואָס צו מאכן. דאָך וועט זי כעסינען, פון וועמען זי האָט ניט קיין סוידעס, ווי זי האָט ניט קיין סוידעס פון איר כאַנען, וועגן דער היינטיקער באגעגעניש אירער מיט זייוולען ניט דערציילן.

— א גוט-אָוונט דיר, טאַכטערקע, — האָט נאפטאָלע, צוקומענדיק גע-ענטער, זיך אָנגערופן מיט זײַן עטוואָס הייזערליקלעך קאַל, — וואָס זי-צו-סטו עפעס אין דער פינצטער?

— כ'ווייס טאַקע אליין ניט. קומט, ביטע, אריין אין שטוב. כ'וועל גיין אַנצײנדן די שײַן.

— צוליב מיר האָסטו ניט וואָס אָנצוצינדן די שײַן, — האָט נאפטאָלע זי אָפּגעשטעלט, — כ'בין זיך היינט אזוי אויך גענוג אָנגעזעסן אין שטוב, ווילט זיך כאפן א ביסל פרישע לופט. וואָס זאָגסטו עפעס, סארא אָוונט ס'איז היינט, הא? קיין גרעזל טוט ניט א שאַרף. זע, און אווו איז דאָס דיין כאַנען?

— ער איז נאָך ניט געקומען פון זאוואָד.

— איז שטייטו, הייסט עס, און קוקסט ארויס אף אים?
— אף וועמען דען, נאפטאלע דאוידאוויטש, האָב איך צו ארויסקוקן?
— אבי כ'האָב געמיינט, כ'וועל אים שוין טרעפן אין דער היים. דער
זייגער איז דאָך שוין באלד נין. אפאָנעם, אז מיטן פלאן איז בא זיי דאָס
מאָל גאָר ניט וואזשנע, וויבאלד סע קומט אויס זיך אזויפיל פארהאלטן
אף דער ארבעט.

— ס'איז בא זיי קימאט יעדן כוידעש אזוי. און וואָס זאָל מען טאָן, אז
ס'איז פאָרט א גרויסער דויכעק אין געענטשן. דעם פלאן דארף מען אָבער
מאכן. און מע מאכט. איר ווייסט, וויפל מענטשן עס פעלן אויס אפן צו-
קער-זאוואָד? און ווו זאָל מען זיי נעמען, אז די יוגנט האלט זיך דאָ ניט
אין? מע לויפט אין שטאָט.

— נו, ניט אלע. נו, אָט דו, אשטייגער. צי דו קלייבסט זיך שוין אויך
אנטלויפן אין שטאָט?

— איי, נאפטאלע דאוידאוויטש, — צירל האָט פארשעמט אראָפגעלאָזט
די אויגן, ווי זי זאָל צום ערשטן מאָל געווען הערן אזוי ריידן וועגן
זיך. — נו, וואָס פאר א יונגע בין איך? מיר איז דאָך ס'אכט-און-צוואנציק-
סטע שוין.

און כאָטש כעסין האָט עס געוויסט, געדענקט אפילע דעם טאָג פון איר
געבוירן, ווי זי זאָל אים ווירקלעך געווען זיין אן אייגענע טאָכטער, פון-
דעסטוועגן האָט ער אָן דעם מינדסטן שפאס א מאך געטאָן צו איר מיט
דער האנט:

— גיי שוין גיי. דאָס טראכסטו אף זיך פאָשעט אויס. ווער וועט דיר
גלייבן, אז דיר איז אכט און צוואנציק יאָר? זעסט, קיין איינהאַרע ניט,
אויס, אויב א סאך... נו, גוט, גוט, איך שווייג... זאָג מיר נאָר בעסער,
טאָכטערקע, האָסט נאָך ניט קיין כאראַטע, וואָס דו ביסט אריבערגעגאנגן
גען פונעם צוקער-זאוואָד אין דער סטראכיר-קאָנטאָר?

— אנטקעגן וואָס פרעגט איר עס מיך אלעמאָל? — צירל האָט דער-
פילט, ווי זי נעמט זיך רויטלעך, און אָפגעקערט דעם קאָפּ פון דעם לע-
רערס קלוגע, דורכדרינגלעכע אויגן.

— איך פרעג עס דיך אלץ אנטקעגן דעם, ווייל דיין כאָנע, ווי איך
זע, איז ניט גאָר צופרידן פון דעם שידעך.

— פונדאנען נעמט איר עס? — צירל האָט זיך באמיט ניט ארויסווייזן
פארן לערער איר פארלוירנקייט. — כאָנע האָט עס מיר קיינמאָל ניט גע-
זאָגט.

— און פאר מיר, זעסטו, האָט ער זיך ניט איין מאָל באקלאָגט, אז ווען
דו לאָזסט זיך איבער די דערפער, איז ער אין איינע שרעק, ער ווייסט
ניט וואָס איבערצוטראכטן.

— א-א, — האָט צירל לייכט אָפגעשטעמט, ווי זי וואָלט איבערגעקומען
א סאקאָנע, — נו, וועמען גיי איך אָן? פארן וואלד איז דאָך איצט ניטאָ
וואָס מוירע צו האָבן. זע, וואָס שטייט איר די גאנצע צייט הינטערן פענצ-
טער? איר זוכט פרישע לופט, איז האָט איר עס בא אונדז אין הויף וויפל
איר ווילט. קומט אריין. די קאליטקע איז אָפן.

צירל האָט אַרויסגעטראָגן דעם לערער א בענקל פון שטוב און אליין זיך אָנגעשפּאַרט אינעם ברייט צעוואַקסענעם באַרנבוים, וואָס האָט איינע פון זײַנע געדיכט באַהאַנגענע צווייגן פאַרוואָרפן אפן שינדל־דאַך.

— ווייסט, וואָס כ'וועל דיר זאָגן, טאָכטערקע. — האָט זיך אָנגערופן נאַפּטאַלע, טיף איינעטעמענדיק אין זיך די פּרישע קילקייט, וואָס איז געגאַנגען פון די באַגאַסענע בייטן אין גערטנדל. — אז איך קום אַריין צו אייך, ווילט זיך מיר נאָכדעם ניט אוועקגיין. אויסער אייך האָב איך דאָך, אייגנטלעך, קיינעם ניט.

— איז עפּשער וואָלט איר זיך גאָר אַריבערגעקליבן צו אונדז? איר וועט אונדז ענג ניט מאַכן.

— עס גייט דען דערין, וואָס איך האָב, כאַלילע, ניט וווּ צו זײַן? ווייסט, וואָס כ'וועל דיר זאָגן, טאָכטערקע? וואָס שענער און בעסער ס'איז די דירע, אלץ שטאַרקער לאַזט זיך פילן דער אומעט. צײַטנווייז גיט ער מיך אזוי א נעם אַרום, אז איך געפין זיך קיין אָרט ניט.

— ס'איז דערפאַר, וואָס איר זײַט אליין, — צירלען איז אויסגעקומען מאַדנע, וואָס זי דאַרף עס געבן צו פאַרשטיין א מענטשן, וועלכער איז מער ווי אין צוויי מאַל עלטער פון איר און מיט וועמען זי מיט איר כאַנען האַלטן זיך אָפּטמאַל אן אייצע. צירל האָט אָבער פאַרגעזעצט, ניט זײַענדיק זיכער, צי כעסין הערט זי. זײַן פאַרטראַכטער בליק איז געווען גער-ווענדט ניט צו איר, נאָר צו דעם זיך האַסטיק דורכגעטראָגענעם שטערן, וואָס איז פאַרשווונדן, ניט דערפליענדיק צום האַריזאָנט. — איך פאַרשטיי, ס'איז ניט אזוי ליכט פאַרגעסן, אז מע איז געווען שוין אי א טאַטע, אי א זיידע. מע קאָן דען אזוינס פאַרגעסן? דערמאַנט זיך אָבער, נאַפּטאַלע דאווידאוויטש, וואָס איר האָט אַנומלטן געזאָגט וועגן געדאַליען. קאַלזמאַן א מענטש לעבט, האָט איר געזאָגט, טאָר ער זיך ניט אונטערגעבן...

— אוואַדע טאָר ער זיך ניט אונטערגעבן. נאָר איך וועל שוין, אפּאַ-נעם, אזוי אָפּשטופן דאָס בינטל יאָרן, וואָס איז מיר נאָך פאַרבליבן. צו צוויי און זעכציק יאָר איז שוין שפּעטלעך פאַרפירן פונדאַסניי א לעבן. הערסטו, טאָכטערקע, ניטאָ קיין גרעסער גליק אף דער וועלט, ווי זײַן א לערער. א גאַנץ לעבן אָפּזײַן צווישן קינדער! און צווישן קינדער קאָן מען ניט זײַן עלנט. שלעכט איז נאָר, וואָס כּוּץ דעם טאָג איז נאָך פאַראן די נאַכט. וואָס וואָלט איך געטאָן, ווען כ'זאָל ניט געווען האָבן אייך לעבן זיך? ס'איז א גרויס גליק, וואָס איך האָב זיך ווהיזן אַריינכאַפן, ווען עס באַפאַלט מיך דער אומעט. אָט בין איך אָפּגעזעסן א ביסל בא דיר, און כ'בין שוין אן אנדער מענטש. כ'קאָן שוין גיין אַהיים, — כעסין האָט זיך אָפּגעהויבן פון בענקל. — ס'איז שוין טאַקע, אייגנטלעך, צײַט גיין אַהיים.

— וואָס איילט איר זיך אזוי? באלד וועט קומען כאַנע, וועלן מיר אָפּעסן צוזאַמען וועטשערע און זיך א ביסל דורכשפאַצירן פאַרן שלאָף.

דאָס קינדערשע געוויין, וואָס האָט מיטאַמאַל פאַרבלאַנדזשעט אהער פון א נאָענטער שטוב, האָט מיט זיך אוועקגעפירט צירלען פונעם באַרנ-

בוים, בא וועלכן זי איז געשטאנען, צו דעם הארבסטיקן טשערעט אונטערן בריקל און פון דארט אין דער ווייטלעכער שטאָט צום בארימטן פראַ-פעסאָר, וועלכער האָט אָפגענומען בא איר דאָס לעצטע שטיקל האַ-פענונג.

דאָס קינד איז אנשוויגן געוואָרן, נאָר דער אַוונט האָט ניט אומגעקערט צירלען די פריערדיקע רויקע שטילקייט, ער האָט איר געבראכט צו טראָגן א שווערע נאָגנדיקע בענקשאפט, פון וועלכער ס'איז ניט זיך אויסצובא-האלטן. זי קאָן אלץ ניט איינשטילן אין זיך דעם ניגון פון דער וויגליד, מיט וועלכער די יונגע מוטער האָט דאָ ערגעץ אין א נאָענטער שטוב פארשלעפערט איר קינד, און וועלכן זי, צירל, האלט איצט אין איין איבערזינגען אים אין זיך מיט פארמאכטע ליפן. קיינער אין דער וועלט, איז זי זיכער, איז נאָך קיינמאָל ניט געווען קיינעם אזוי מעקאנע, ווי זי, צירל, איז אין די דאָזיקע מינוטן מעקאנע אָט דער יונגער מוטער, און אין קיינעם, איז זי זיכער, האָט ניט געברענט נאָך אזוי אף עמעצן דער צאָרן, ווי ער ברענט איצט אין איר אף די, וואָס האָבן זי באשטראַפט מיט דער גרעסטער שטראַף פאר א פרוי — מיט פארשליסן אף אייביק איר מוטערטראכט. צירל באהאלט ניט אויס איר געמיט פון כעסינען. ער קאָן עס זען אינעם בליק פון אירע אויגן, דערפילן אינעם זיפץ, וואָס כאפט זיך בא איר אומגערן ארויס.

— עפעס פארהאלט ער זיך היינט, דאכט מיר, דיין כאַנע, לענגער ווי אלעמאָל.

— הא?

— כאַנע, זאָג איך, פארהאלט זיך עפעס היינט זייער לאנג, — נאפֿ-טאַלע האָט זי לייכט אָנגערירט בא דער האנט, — הער נאָר, טאַכטערקע, ביזוואנען איז דער שיר זיך אזוי צו פייניקן? דו פארגעסט, אפאָנעם, אז ס'האָט געקאָנט ביכלאל זיך ענדיקן דערמיט, אז ס'זאָל ניט בלייבן אפילע קיין זייכער פון אונדז. וואָס איז פאראן דאָ צו ריידין? בלייבן אן אקאַרע אפן גאנצן לעבן איז אוואדע א גרויסער אומגליק. ביסט דאָך אָבער, ווי זאָגט מען עס, ניט קיין באסיעכידע בא גאָט. פאראן א סאך אזעלכע, ווי דו, כאַטש זיי איז ניט אויסגעקומען, ווי דיר, אָפשטיין אין דער קעלט קימאט א מעסלעס אין וואסער און דריטהאלבן יאָר ניט זען די ליכטיקע שיין. פארשטיי איך דיך טאקע ניט, פארוואָס זאָלסטו ניט פאָלגן כאַנען און טאָן, וואָס אַנדערע טוען. מע נעמט א קינד אף דערצינען, מיט דער צייט ווערט עס ווי אן אייגנס. מיילע, פריער, אז דו האָסט נאָך געהאט א האַפענונג, איז פארשטיי איך. אָבער איצטער, נאָכדעם ווי דו ביסט געווען בא אזא בארימטן פראַפעסאָר און ער האָט דיר געזאָגט... איז דאָך ביכלאל שוין ניט שנייד. זאָלסט אָבער געווען פאָלגן כאַנען, וואָלסטו זיך שוין פון לאנג אפגעהערט פייניקן. מיינסט, טאַכטערקע, איך זע ניט?

דאָס אָנגעבויגענע צווייגל, וואָס האָט זי פארשטעלט פון נאפטאַלעס שארפן בליק, האָט זיך מיטאמאָל ארויסגעגליטשט פון אירע הענט און אנטפלעקט פאר אים אירע פול-פארטרערטע אויגן. נאָר צירל האָט פארן אָפגעשפרונגענעם צווייגל זיך צוריק ניט אָנגעכאפט. זי איז צוגעגאנגען צום פארקנדל און א זאָג געטאָן, ווי צו זיך:

— מירן דאך אָבער מוזן צוליב דעם אריבערפאָרן אין שטאָט.

— פארוואָס עפעס?

ניט געפינענדיק זיך אויך דאָ קיין אָרט, האָט צירל זיך אומגעקערט צוריק צום באַרנבוים, זיך ווידער אָנגעכאפט פארן זעלבן צווייגל און שטיל ארויסגעבראכט:

— איר מיינט, איך האָב ווייניק וועגן דעם געקלערט? מע טאָר אָבער ניט פאָרגעסן, טייערער פריינט אונדזערער, אז קוים נעמען מיר א פּרעמד קינד, טאָר דערפון קיינער ניט וויסן. אין שטאָט איז אזוינס, פארשטייט זיך, מעגלעך. אין שטאָט ווייסט מען אפילע אָפט ניט, ווער עס וויינט מיט דיר אָף איין שטאָק. אין א שטעטל אָבער, אפילע אין אזא גרויס, ווי אונדזערס, ווייסט יעדער איינער, וואָס סע טוט זיך באַם צווייטן. אין שטעטל איז אזא זאך ניט אויסצובאהאלטן, אויב מע זאָל אפילע ארויספאָרן אָף א שטיקל צייט. מע וועט זיך באלד אָנשטויסן וואָס און ווען. צוליב כאָנען טאָר איך אַעס ניט טאָן. בייזע צינגער, ווי איר ווייסט, פעלן נאָך דערווייל אין ערגעץ ניט אויס. זיי וועלן דאָך כאָנען ניט ארויסלאָזן פון מויל, זיך וויצלען איבער אים.

— יא, בייזע צינגער פעלן, צום באַדויערן, ניט אויס...

— און וועגן דעם קינד אליין, אויב מע גייט שוין דערוף איין, דארף מען דאָך אויך א טראכט טאָן, — האָט צירל פאָרגעזעצט אַראָפּריידן זיך פון האַרץ. — אין א שטעטל זינען קיין סוידעס ניטאָ. און פּונדאנען ווייס איך, אז סע קאָן זיך ניט געפינען אזא, וואָס זאָל אויסזאָגן דעם קינד, ווען ס'וועט א ביסל אונטערוואקסן, אז ניט איך בין זיין מאמע און ניט כאָנע איז זיין טאטע?..

— אין דעם, זעסטו, טאָכטערקע, גלייב איך שוין ניט. יא, דו ווייסט, אז דיין שעף האָט אין זינען דיר איבערגעבן די קאָנטאַר?

דאָס אָנגעבויענע צווייגל האָט מיט א טומל זיך ארויסגעריסן דאָס מאָל פון אירע הענט.

— האנפט פאָרט דען אוועק?

— דערווייל ניט, נאָר מיט דער צייט וועט ער, פארשטייט זיך, אוועק פאָרן. די געגנט, שטעל איך מיר פאָר, איז ניט אזוי רייך מיט מענטשן, וואָס האָבן הויכע בילדונג, אז זי זאָל האנפטן איבערלאָזן אין שטעטל. די געגנט וועט אזא איינעם, ווי זייוול, אריבערנעמען צו זיך, נאָך איידער ער וועט פארענדיקן דעם אינסטיטוט. דער באַכער, דארף איך דיר זאָגן, וועט ווייט אוועקגיין. בא אים איז אן אָפענער קאָפּ. ער קאָן זיך שוין פריי באַגיין אָן מיינע קאָנסולטאַציעס, און ביכלאל איז ער א ווילער באַכער. דו ווייסט, וואָס ער האָט מיך געבעטן? איך זאָל דיך צוגרייטן צו די עקזאַמענעס אין פינאַנציעלן טעכניקום.

— אזוי גאָר? פּונדאנען האָט ער עס גענומען, אז איך קלייב זיך גיין לערנען? — צירל האָט אָפּגעווענדט פון כעסינען די אויגן, ווי זי זאָל ניט זיין אינגאַנצן זיכער, אז זיי וועלן זי באלד ניט ארויסגעבן. — כ'מיי, אז ווען עס זאָל האלטן דערבײַ, וואָלט איך ווייניג־איז אליין געטראָפן צו

איך דעם וועג. ניין, טאקע. פונוואנען האָט ער עס מיטאמאָל גענומען,
אז איך קלייב זיך גיין לערנען?
— און פארוואָס זאָלסטו טאקע ניט גיין זיך לערנען?
— איר לאכט, אפאָנעם, פון מיר, נאפטאָלע דאוידאָוויטש, אין מינע
יאָרן...

— דאָס זאָגסטו וועגן זיך? — האָט כעסין זיך צעלאכט. — ווייסט, וויפל
איך בין אלט געווען, ווען כ'בין אָנגעקומען אין אינסטיטוט? צוזאמען
מיט מיר זיינען אָנגעקומען פיל עלטערע נאָך פון מיר — טאטעס פון קינד-
דער איז מען שוין געווען, און גאַרניט. מע האָט זיך ניט געשעמט זיצן
מיט יונגוואַרג אָף איין באַנק. אין אונדזערע צייטן איז א ביזאָיען, אז מע
לערנט זיך ניט. אָבער לערנען זיך... שא. מיט וויפל, אשטייגער, מיינסטו,
איז זינול עס יינגער פון דיר?

— דאָס, זעט איר, נאפטאָלע דאוידאָוויטש, גייט מיר שוין לאכלוטן
ניט אָן.

— איך פארשטיי, אז דאָס גייט דיר ניט אָן, איך זאָג עס בלויז אנט-
קעגן דעם, וואָס ער איז ניט אָף קיין סאך יינגער פון דיר. א יאָר פיר-
פינף און צוואַנציק דארף אים זיכער שוין זיין. ווי מיינסטו?

שטייענדיק אזוי באַם בוים, האָט זיך צירלען פלוצעם אויסגעוויזן, אז
פארביי געדאליעס שטיבל איז דורכגעגאנגען זינול. ס'איז אָבער ניט
אריבער נאָך אזויפיל צייט, ווי זי האָט זיך מיט אים צעשיידט אין וואַלד,
אז ער זאָל שוין האָבן באוויזן צוריקקומען פון וועדמעדאָוקע. דאָך האָט
צירל שוין ניט אָפגעקערט דעם בליק פונעם שטיבל.

— און שוין לאַנג, אז איר האָט פאר מיר די דאָזיקע ניס? — צירל
האָט, דאכט זיך, אליין ניט געהערט, וואָס זי פּרעגט. זי איז מיט איר
גאנצן וועגן געווען אָף דער אנדערער זייט גאס.

— וועלכע ניס? — האָט כעסין פארווונדערט איבערגעפרעגט.

— נו, אז איר קלייבט זיך מיך אריינגעבן אין טעכניקום און מאכן
דערנאָך פאר א באלעבאָסטע פון דער סטראַכיר־קאָנטאַר. איך אליין האָב
שוין דאָ אינגאנצן קיין דייע ניט, וואָס איר האָט ניט געפונען פאר ניין-
טיק מיך אפילע פּרעגן וועגן דעם? אליין, אָן מיר, הייסט עס, אלץ ארומ-
גערעדט.

קלאַר, אז דאָס שפאסט זי. נאפטאָלע זעט דען ניט, אז דאָס אלץ,
וואָס ער האָט איר געזאָגט, איז פאר צירלען פון לאַנג שוין קיין ניס
ניט. נאפטאָלע איז אפילע זיכער, אז האנפט האָט עס איר געזאָגט נאָך
פריער ווי אים. נאָר וויבאלד זי רעדט מיט אים וועגן דעם אין א שפאס,
האָט ער אויך געענטפערט אין א שפאס:

— פארוואָס האָבן מיר זיך מיט דיר ניט אויסגעייצעט פארפריער,
פּרעגסטו? איז דער טערעץ, אז מיסטאם ביסטו פונקט דעמלט ניט געווען,
ווי מע זאָגט איצט באַ אונדז, צו האווען. נו, און פּרעגן דיין כאָנען איז
דאָך סטאם ניט שנייער. מיר ווייסן פארפריער, אז ער וועט זאָגן ניין. זע,
אָן גייט ער דאָך, דיין כאָנען. מירן אים טאקע באלד פּרעגן. כ'מעג שווערן,
אז ער איז אונטערן גלעזל. עפעס האָט ער זיך היינט צו יאָמטעוודיק
צעזונגען.

קאפיטל דרני

פונוואנען האָט זיך גענומען צו דעם קלייננווקסיקן, עטוואָס איינגעהויי-
קערטן, ניט איבעריקס קרעפטיקן און קימאט אינגאנצן גראָוון כאָנע ביני-
קינען, וועלכער האָט זיך ניט געקאָנט אויספיינען ניט מיט דער שטיי, אז
ניט מיטן געהער, אזא היסליוועס, אזא מעסוקענע נעטיע צום זינגען, אז
ער האָט קיין טראַט ניט געקאָנט מאַכן אָן נעגינע, ניט באַמערקנדיק עס
אַפט גאָר אין זיך, ווי מע באַמערקט ניט, אשטייגער, דאָס אַרײַנעטעמען
און אַרויסעטעמען די לופט, צי דאָס פאָכן מיט די הענט בייסן גיין, —
האָט ער אליין ניט געוואָסט. עס האָט זיך אים פון זיך אליין געזונגען, אָן
א שום פאַרווען און אָן א שום פאַרוואָס. אפילע דאָן, ווען ער איז געלעגן
אין קעלער, האָט ער זיך אויך ניט געקאָנט אינגאנצן באַפרייען דערפון.
ווי ער האָט זיי ניט געשטיקט אין זיך, די נײַגונים, האָבן זיי פון מאָל צו
מאָל זיך פאַרט אַרויסגעריסן, און ער האָט זיי נאָכדעם לאַנג ניט געקאָנט
פאַרטרייבן צוריק אין זיך און פאַרשפאַרן אַף זיבן שלעסער, ווי מע קאָן
צומאָל לאַנג ניט פאַרבאַרן פונעם הויכן פרייען הימל די פאַנאנדערגע-
פלוּיגענע טויבן צוריק אין טויבנשלאַק. פאַרטרייבן די נײַגונים צוריק אין
זיך האָט אים געהאַלפן צירל מיטן אָנשטעלן אַף אים אירע גרויסע דער-
שראַקענע אויגן און מיטן ציטער פון אירע שעפטשענדיקע ליפן. און
פונקט ווי פאַר צירלען, ווען זי איז אַרויס פון דער באַהעלטעניש און
צום ערשטן מאָל, נאָך אזויפיל צייט, דערזען פאַר זיך דעם הימל, איז די
גרעסטע פרייד אין די דאָזיקע רעגעס געווען — דאָס קאָנען זיך אויסוויי-
נען הויך אַף א קאָל, אזוי איז פאַר כאָנען געווען — דאָס קאָנען אַרויס-
לאָזן פון זיך אַף דער פריי די פאַרשטיקטע נײַגונים, וואָס האָבן פון אים
געשפאַרט. קיין איין ליד אָבער האָט ער קימאט קיינמאָל ניט דערזונגען
ביזן סאָף, און ניט בלויז דערפאַר, ווייל ער האָט ניט געוואָסט אלע ווער-
טער, נאָר ווייל איין ליד האָט אונטערגעיאָגט די אנדערע, ניט געלאָזט
זיך לאַנג פאַרהאַלטן, פונקט זיי זאָלן מעסוקענערווייז ערגעץ איילן.
אויסער דעם, האָט כאָנע געזונגען אלע לידער אַף איין נוסעך: האָפּערדיק
און פריילעך. אפילע דער סאַמע אומעטיקער נײַגן האָט זיך אויך בא אים
אזוי אַרויסגעזונגען.

— הער נאָר, טאַכטערקע, ווי ער האָט זיך עס, קיין איינהאַרע, צע-
קעלכלט, — האָט כעסין זיך אָנגערופן צו צירלען, וואָס איז אויך שוין
געשטאַנען לעבן אים באַם שטאַכעטנעם פאַרקנדל און זיך איינגעקוקט אין
דער אָוונטיקער טונקלקייט, אהין, וווּ זי האָט א וויילע פרייער געהאַט
געזען זיך דורכשפאַצירן, ווי איר האָט זיך אויסגעוויזן, זייוולען, און פונ-
וואנען ס'האָט זיך איצט דערנענטערט כאָנעס מונטער געזאַנג.

צירל איז אַרויס כאָנען אַנטקעגן, אים אַרומגעכאַפט, ווי זי זאָל זוכן בא
אים א שוץ, אליין ניט וויסנדיק נאָך קלאָר פון וועמען.

— וואָס עפעס אזוי שפעט? — האָט זי, טוליענדיק זיך צו אים, גע-
פרעגט מיט אן אָפּגעהאַקטן אָטעם און געקוקט אַף איר כאָנען מיט פאַר-
נעפלטע אויגן. — אזוי לאַנג האָסטו זיך נאָך קיינמאָל ניט פאַרהאַלטן.

— האָסט שוין פֿאַשעט פאָרגעסן. פֿאַריקן כוידעש, דערמאָן זיך, בין איך אפילע געבליבן נעכטיקן אפן זאוואָד.

— באַ איך איז דאָך דעמלט געווען אן אוואַריע.

— אז מע האלט שמאָל מיטן פלאַן, מיינסטו, איז ניט קיין אוואַריע? נאָך אַ מין אוואַריע!

— און אַ סאך פעלט איך נאָך אויס צום פלאַן? מאָרגן איז דאָך שוין דער דרייסיקסטער, דער לעצטער טאָג פון כוידעש.

— איי, טאָכטערקע, טאָכטערקע, זעסט ניט, לויט אים נאָך, אז אים קומט מאַזלטאָוו?— האָט זיך געלאָזט הערן פון הויף נאפּטאַלע. — לויטן כאַזאַנעווען זיינעם האָסטו באַדאַרפט זיך אַנשטויסן, אז ניט נאָר מע האָט אויסגעפילט דעם פלאַן, נאָר מע האָט אים גאַנץ פּיין איבערגעשטיגן און ס'וועלן זיין פרעמיאַלנע. הא, כאַנע, געטראָפּן?

— צירל, — האָט כאַנע, באַגריסנדיק זיך מיטן לערער, אויסגערעדט דעם ווייב, — ווי באַהאַלטסטו עס פון מיר אויס, אז מיר האָבן היינט אזא גאַסט?

— דאָס מיינט איר מיך? וויפל איז אן ערעך, אז מיר האָבן זיך ניט געזען? אַ מעסלעס איז שוין דאָ?

— באַ מיר, כאַווער נאפּטאַלע, זאָלט איר וויסן זיין, זינט איר שטענר דיך אן אַנגעלייגטער גאַסט. כ'זאָל געווען וויסן, אז כ'וועל איך דאָ היינט טרעפּן... די קראָם איז שוין געוויס צוגעמאַכט, הא, צירל?

— צו וואָס דאַרפסטו אין קלייט? פאַר אזעלכע שיקורים, ווי דו און נאפּטאַלע דאווידאָוויטש, וועט זיך אין שטוב נאָך מיסטאַמע אויך עפעס אַפּזוכן. מע מוז דען דערלאַנגען צום טיש נאָר בראַנפּן? און ווישניק איז שלעכט? ווהיין ביסטו עס אוועק? — האָט צירל נאָכגעשריען דעם מאַן, וואָס האָט זיך געלאָזט מיט דער שמאַלער סטעזשקע אין גערטנדל. — האָסט דאָרט ניט וואָס צו קוקן. איך האָב אַנגעפאַיעט אלע דיניע בייטן און אַנגעהאַדעוועט אלע דיניע אויפעס. גיי בעסער וואַש זיך אייך, און מירן זיך זעצן צום טיש. נאפּטאַלע דאווידאָוויטש איז שוין באַ אונדז א רעכט שטיקל צייט און געוויס באַוויזן זיך אויסהונגערן.

— נאפּטאַלע דאווידאָוויטש, טאָכטערקע, עסט ניט צו דער נאַכט, מע זאָל אים אפילע מעכאַבעד זיין מיט כ'ווייס אליין ניט וואָס. און צווייטנס, איז מיר שוין לאַנג צייט גיין אהיים.

— וואָס האָט איר אזעלכעס אַנגעוויירן אין דער היים, נאפּטאַלע דאָ-ווידאָוויטש, וואָס איר אַיילט זיך אזוי? די עקזאַמענעס אין שול האָבן דאָך מיט אַ וואַכן צוויי נאָך צוריק זיך פאַרענדיקט.

— נאפּטאַלע דאווידאָוויטש, טאָכטערקע, זיצט קיינמאַל ניט אָן אַרבעט. אפילע אין געטאָ, ניט פאַר היינט געדאַכט, אז איך בין געווען, איז אויך ניט געווען דער טאָג, איך זאָל ניט אריינקוקן אין קיין ביכל, צי עפעס ניט פאַרנאָטירן, ווי איך טו עס, ווי דו ווייסט, איצט. כ'פאַרשרייב אלץ, אי דאָס, וואָס כ'האַב געזען מיט די אייגענע אויגן, אי דאָס, וואָס מע דערציילט מיר, וואָרעם ס'וועט דורכגיין אַ צען-פּופּצן יאָר און מע וועט אַנהייבן זיך פאַרגעסן. אזוי איז שוין דער מענטש. און ווי קאָן מען לאָזן פאַרגעסן דאָס, וואָס דו מיט דיין כאַנען האָבן מיר דערציילט?

— און איר האָט עס אלץ פארשריבן?

— און ווי קאָן מען אזוינס ניט פארשרייבן? דאָס וואָלט דאָך געווען דער גרעסטער כעט.

— וועגן וואָס אמפערט איר זיך עס דאָרט אזוי? — האָט, אומקערנדיק זיך פון גערטנדל, געפרעגט כאָנע. — דער כאווער נאפטאָלע פארשטייט דען אליין ניט, אז אָן א בויריי פרי האגאָפען וועלן מיר אים פונדאנען ניט ארויסלאָזן, ביפראט, אז ס'איז דאָ לעקאָועד וואָס צו מאכן אי א בויריי פרי האגאָפען, אי א שעהאקל נע בידוואָרע.

— דעהינע? — כעסין האָט אריינגענומען אין פויסט דעם שפיציקן אונטערשטן קיך, ווי אן אויסגעכאָוועט בערדל, מיט וועלכן ער איז זיך מעיאשעו בא א שווערן איניען.

— דער סאָף איז גוט. איר האָט דאָך אליין געזאָגט, אז סע קומט מיר מאזלטאָו.

שוין אליין דערפון, וואָס, קומענדיק מאָרגן פון דער ארבעט, וועט זי טרעפן כאָנען אין שטוב און זי וועט זיך ניט דארפן אומדרייען אן אָונט, אָט ווי הינט, צווישן פיר ווענט, ניט געפינענדיק זיך קיין אָרט פון אר מעט, האָט צירל, ווי א גליקלעך קינד, א פליעסקע געטאָן מיט די הענט: — וואָס? טאקע געמאכט דעם פלאן?

— ניט נאָר געמאכט, נאָר אים איבערגעפילט, און ווייסט אף וויפל? אף גאנצע דריטהאלבן פראָצענט. דערצו פארגעס ניט, אז מיר האָבן נאָך אין אונדזער רעשוס מאָרגנדיקן טאָג. אלנפאלס הונדערט דריי פראָצענט, מיין איך, וועלן מיר דעם כוידעש האָבן. פּרעג איך דיך, פאסט פאר אזא מאזל-טאָו ווישניק? נו זאָג אליין?

— ערגער זיך נאָר ניט, מיין מאן. אז כ'זעל רעכט א זוך טאָן, וועט זיך מיסטאמע אָפּזוכן א ביסל בראנפן אויך. גיי וואש זיך שוין איין, גרוי-סער טרינקער מינער.

נאָכן אנדערן גלעזל האָט כאָנע, צווייטשנדיק זיך און אלעמען, אז ס'זאָל זיין שטיל און רויק אף דער וועלט, מע זאָל מער קיינמאָל ניט וויסן פון קיין צאָרעס און אומגליקן, זיך ווי דערמאָנט:

— טרעף נאָר, צירל, וועמען איך האָב, גייענדיק אהיים, באגעגנט? דעם נאטשאַלניק דיינעם, זינול יעוסייעוויטשן. עפעס האָט ער מיר אויסגעזען א ביסל צעטראָגן. דורכגעגאנגען און מיך אפילע ניט באמערקט. כ'ווייס, געדארפט אים עפשער אָפּשטעלן? און ווייסטו, ווו כ'האָב אים באגעגנט? ניט ווייט פונדאנען. כ'האָב אפילע געמיינט, אז דאָס גייט ער פון אונדו. — א מאָשל. וואָס האָט ער אהערצו צו גיין? — בא צירלען האָבן גע-נומען פלאמען די באקן, און מיטן אויסרייד, אז זי גייט פארקאָכן טיי, איז זי ארויס אין קיך.

איצט האָט זי שוין זיכער ניט וואָס צו צווייפלען, אז דער, וועמען זי האָט געזען זיך דורכשפאצירן דאָ פריער פארביי געדאליעס הויף, איז געווען זינול. וויאזוי איז עס צו איר גלייך ניט דערגאנגען, אז ער וועט אף א וועלאָסיפעד, אפילע מיט ניט קיין דורכגעלעכערטער שינע, צו דער

¹ א בראַכע איבער וויין און איבער וואסער (בראנפן).

נאכט־צו ניט לאָזן זיך קיין וועדמדעאָוקע — פופצן קילאָמעטער אהין, פופצן קילאָמעטער צוריק? איצט האָט זי שוין ניט וואָס צו סאָפעקן, אז זיװל האָט אין ערגעץ ניט געדארפט פאָרן און אז מיט זײַן וועלאָסיפעד האָט גאַרנישט ניט געטראָפן.

דאכט זיך, נאָכדעם ווי זי האָט מיט דער גאנצער אופירונג אירער הינט אים געגעבן, זיװולען, דײַטלעך אַנצוהערן, אז סע גייט איר לאכ־ לוטן ניט אָן, וואָס ער קלערט וועגן איר, און אז זי קלײבט זיך ניט גיין אים דערווייזן, אז זי האָט מיט וועמען צו גיין מעסטן דעם וואלד, האָט ער געדארפט דאָך פארשטיין, אז זי וועט קיין איין טאָג ניט בלייבן מער ארבעטן באַ אים אין קאַנטאָר, אויב ער וועט ווען־ניט־איז ווידער פאר־ פירן מיט איר דעם זעלבן געשפרעך, וואָס היינט. איז ווי קומט עס, ער זאָל אינעם זעלבן אָוונט זיך דערלויבן דורכשפאצירן זיך אנטקעגן אירע פענצטער, באגעגענען כאָנען און זיך מאכן, אז ער האָט אים ניט באַ־ מערקט. טרעפט זי אים נאָך איין מאָל זי אונטערהיטן אין וואלד צי זיך ארומדרייען, ווען כאָנען איז נאָך אפן זאוואָד, אנטקעגן אירע פענצטער, גייט זי גלייך אריבער ארבעטן אף דער מיל. כאָנען וועט זי גאַרניט דער־ ציילן, פונקט ווי זי האָט אים גאַרניט דערציילט וועגן אלעקסיי ניקאָליע־ וויטשן, וואָס איז נאָכן פראסק, וועלכן זי האָט אים דאן דערלאנגט, גלייך אָפגעשטאנען פון איר. צו וואָס פארשאפן כאָנען הארצווייטעק, קארג האָט ער זיך אָנגעליטן אף זײַן לעבן? אָבער פון נאפטאָלע דאווידאוויטשן, אויב איר וועט אויסקומען איבערגיין אף אַן אנדער ארבעט, וועט זי דאָס ניט אויסבאהאלטן. ניין, דאָס האָט זיך איר, פארשטייט זיך, אויסגעוויזן, אז דער לערער האָט באמערקט, ווי זי האָט זיך גענומען רויטלען, ווען כאָנען האָט מיטאמאָל פארפירט א רייד וועגן האנפטן, און אז דער לערער האָט דערביי א קוק געטאָן אף איר מיט א בליק, וואָס האָט געקאָנט באטייטן, אז ער ווייסט עטוואָס מער פון דעם, וואָס זי וואָלט אים געקאָנט דערציילן. ניין, ווען נאפטאָלע דאווידאוויטש זאָל געווען עפעס וויסן צי זיך האָבן אפילע אָנגעשטויסן, וואָלט ער עס פון איר ניט פארלייקנט, נאָר באַ־ צייטנס געזאָגט. דער זעלבער נאפטאָלע דאווידאוויטש, וועלכער האָט זי באקאנט מיט זיװולען און געהאלטן אים אלץ אין איין לויבן, וואָלט דער ערשטער געפאָדערט פון איר, אז זי זאָל טייקעף זיך געזעגענען מיט דער סטראכיר־קאַנטאָר און זיך אומקערן צוריק אפן צוקער־זאוואָד אָדער גיין ארבעטן אף דער מיל.

דורך דער אָפן געבליבענער טיר פונעם צימער איז וואָרט אין וואָרט דערגאנגען צו צירלען אין קיך די רייד, וועלכע ס'האָבן פארפירט צווישן זיך באַם טיש כאָנען מיטן לערער.

— ווי קומט עס טאקע, פארשטיי איך ניט, — האָט כאָנען פאָרגעזעצט, האלטנדיק אין צעקײען דעם ניט אראָפגעשלונגענעם ביסן, — וואָס אזא, ווי זיװול, זאָל באַ היינטיקע צייטן ניט זײַן נאָך קיין כאסענעגעהאטער? ער וואָלט דאָך געקאָנט, ער זאָל וועלן, נעמען דאָס שענסטע און בעסטע מיידל.

— און וואָס, ליבער כאָנען, וועט ער אָנווערן, אז ער וועט כאסענען האָבן איז א פאָר יאָר ארום, ווען ער וועט ענדיקן דעם אינסטיטוט?

— זאָגט עס ניט. גיט זיך נאָר, כאווער נאפטאָלע, א דערמאָן, ווי איז געווען פּרזער. אויב איך האָב ניט קיין טאַעס, זינען מיר מיט אייך אין זינולס עלטער שוין געווען טאטעס פון קינדער. זעט אויס, ער איז א גרויסער איבערקלייבער, דער סטודענט אייערער. ער ווייסט ניט, אז דער, וואָס קלייבט לאנג איבער, דער פּאקט זיך אָפטער פון אלץ אריין.

— מיר שיינט, מיין ליבער כאָנע, אז איר קלייבט זיך אים ריידן א שידעך. איז זאָגט שוין פאר וועמען, אויב ס'איז ניט קיין סאָד, און כ'וועל עס אים טייקעף איבערגעבן. צי איר האָט מוירע אָנווערן דאָס שאדכאַנעס און ווילט זיך אליין מיט אים דורכריידן? — כעסין האָט זיך צעלאכט מיט זיין דריבנעם גוטמוטיקן געלעכטער.

צי ניט צו איר, צירלעך, איז געווען געווענדט אָט דאָס געלעכטער זיינס, וואָס האָט זיך געלאָזט אויסטייטשן: קינד איינס, וואָס דו ביסט. האָסט געמיינט, כ'וועל זיך ארויסכאַפן פאר כאָנען מיט אן איבעריק וואָרט, וואָס דו ביסט ארויסגעלאָפן פון טיש? ווייסטו דאָך זייער גוט, אז איך האָב זיך ניט וואָס צו היטן, זינול האָט מיר דערווייל נאָך גאַרניט גע- זאָגט אזוינס, אז איך זאָל עס דארפן אויסבאהאלטן פון דיין כאָנען. האָסט דען גלייך ניט פארשטאַנען, אז דאָס ווערטלען מיר זיך פאַשעט?

פון די ווייטערדיקע רייד זייערע, וואָס איז דערגאַנגען צו צירלעך אהערצו אין קיך, איז ניט געווען צו זען, אז כאָנע זאָל זיך פאַשעט ווערט- לען. צירלעך האָט ביכלאל זיך שוין אויסגעוויזן, אז כאָנען גייט טאַקע אפּאַנעמעסן אָן, וואָס זינול איז נאָך א באַכער. זי ווייסט בלויז ניט, צי נעמט זיך עס בא כאָנען דערפון, וואָס זינול יעווייטעוויטש האַנפט איז דער שעף פון דער קאַנטאַר, אין וועלכער זי ארבעט, און דערמיט אליין האלט כאָנע אים פאר זייערן א שטיקל קאַרעו, צי כאָנע האָט דער- ביי גאָר אן אנדער מיין, אז ער איז דערמיט גאָר אינגאַנצן עפעס אַנ- דערש אויסן.

— אומזיסט, נאפטאָלע דאווידאָוויטש, מאכט איר אזוי ליכט אוועק מיט דער האנט דאָס שאדכאַנעס. היינטיקע יאָרן איז שאדכאַנעס ניט דאָס, וואָס פאר דער מילכאַמע, א שטיקל צוגאַב צו דער פּאַרנאַסע, א זאך, מיט וואָס מע דארף זיך שעמען. פּאַרקערט. איר ווייסט כאַטש, וויפל מיידלעך מיט יונגע אלמאַנעס קוקן ארויס אָף א שאדכין? — כאָנע איז זיך וואָס ווייטער, אלץ מער פּאַנאנדערגעאַנגען, ניט געלאָזט דעם לערער א וואָרט אריינשטעלן. — און וויפל מיידלעך, און פּיינע מיידלעך, בלייבן אָפט פּאַר- זעסן איבער דעם, וואָס ס'זינען ניטאָ קיין שאדכאַנים! פרעגט מיין ציר- לען, זי פּאַרט ארום איבער די דערפער און שטעטלעך, וועט זי אייך זאָגן. און בא אונדז אין שטעטל, מיינט איר, וואָלט א שאדכן ניט געהאַט וואָס צו טאָן? איך קאָן אייך באלד מאכן א כעזשן. און אין שטאָט, מיינט איר, איז אנדערש? מיר קומט אויס, ווי איר ווייסט, זיין אין שטאָט גאַנץ אָפט- לעך, איז ווייס איך, וואָס איך זאָג. און באַכער, מיינט איר, בלייבן ניט פּאַרזעסן?

— הערט, — האָט כעסין אים ענדלעך אָפּגעשטעלט. — עפשער וואָלט איר פּאַרלאָזט דעם זאוואָד און געעפנט דאָ א קאַנטאַר, וואָס זאָל באזאָרגן די געגנט אונדזערע מיט שאדכאַנים? זעט נאָר, כאָנע, אז צירל זאָל אייך

ניט פארלויפן דעם וועג און ניט ארויסכאפן בא אייך אלע אייערע מיצ' וועס. איך לאך ניט. מיר האָט זי שוין היינט גערעדט א שידעך. איר גלייבט ניט? צירל, ווו ביסטו עס דאָרט? קום נאָר, טאָכטערקע, זי אזוי גוט. אהער.

אריינגעקומען אין צימער, האָט צירל געטראָפן איר כאָנען ויצן באם טיש, ווי א מענטשן, וואָס האָט קיין שום שייכעס ניט צום געשפרעך, וועלכער האָט זיך דאָ אַקאָרשט געפירט.

— אנו, טאָכטערקע, זי א בעריע און טרעף, וועגן וואָס האָבן מיר זיך דאָ מיט דיין כאָנען שיר ניט צעאמפערט? — נאפטאָלע האָט געקוקט אף צירלען, ווי אף א באַליבט קינד, וועלכעס סע גלוסט זיך א קניפ טאָן אין בעקל. — קנייטש ניט, טייערינקע, דעם שטערן, וועסט סייזוי ניט טרעפן. וועגן שאדכאָנעס האָבן מיר זיך געאמפערט, צי דארף מען, הייסט עס, היינטיקע צייטן ווידער אַנקומען צו שאדכאָנים.

— און צו וואָס האָט איר זיך דערעדט? — האָט צירל געפרעגט.
— אז מיר טרינקען אַפ טיי, — איז כאָנע פארלאָפן כעסינען דעם וועג, — און גייען זיך א ביסל דורך אף דער פרישער לופט.

צווישן די איינצלענע פענצטער, וואָס האָבן זיך נאָך געלויכטן אין שטעטל און זיך איבערגעווינקען מיטן היימיש אויסגעשטערנטן הימל, איז אויך געווען דאָס עקסטע פענצטער פון געדאליעס שטיבל. צירל האָט ווי פאָרגעפילט, אז פארבייגייענדיק דעם שאָכנס שטיבל, וועט איר ארומכאפן און שוין פון זיך ניט אַפלאָזן דעם גאנצן וועג דאָס זעלבע פיינפולע גע- פיל, וואָס איז איר פלוצעם באפאלן היינט אין אַוונט, ווען זי איז גע- שטאנען באם אַפענעם פענצטער, אונטער וועלכן ס'האָט צוזאמען מיט אנדערע קינדער זיך געשפילט פריידקעלע. און אז דער זעלבער אומער טיקהארבסטיקער רויש פון טשערעט, וועלכער האָט צוזאמען מיטן גע- פאלענעם קאָל פון דעם פראָפעסאָר זיך געהאט אריינגעמישט אינעם פריילעכן געפילדער פון די זיך שפילנדיקע קינדער, וועט זיך אויך איצט אריינמישן און פארטויבן די רייד פון איר כאָנען מיטן לערער, האָט צירל אויך ווי פאָרגעפילט. דאכט זיך, אז דער געשפרעך, וואָס זיי פירן צווישן זיך, האָט מיט עפעס א שייכעס צו איר...

די גרינע גאס, מיט וועלכער זי מיט כאָנען פלעגן באגלייטן כעסינען אהיים, ווען ער איז זיך בא זיי צומאָל שפעט פארזעסן, איז שוין א לענ- גערע צייט געווען דורכויס צעגראָבן: מע האָט דאָרט געביטן די טרויבן פון דער וואסערלייטונג. דערקלייבן זיך צו דער שול, ווו אין שכינעס- דיקן הויז האָט געוויינט נאפטאָלע כעסין, האָט מען געקאָנט בלויז מיט די שמאָלע, זייטיקע געסלעך. און כאָטש זיי האָבן שוין ניט איין מאָל ארויסבאגלייט דעם לערער מיט אַט די הינטער-אָרומיקע געסלעך, ווו יעדעס שטיבל און יעדעס גערטנדל איז געווען צירלען באקאנט, האָט איר אָבער היינט דער זעלבער וועג אויסגעזען אי אינגאנצן פרעמד, אי מע- סוקן לאנג. ס'האָט זיך איר שוין אָנגעהויבן דוכטן, אז זיי האָבן אין דער פינצטער זיך אראָפגעשלאָגן פון וועג און פארקראַכן אין א געסל, וואָס פירט אין פעלד. דאָס ווינטל, וואָס איז געקומען זיי אנטקעגן און א רויש

געטאָן א ווילע מיט די אויסגעמאטערטע פון דער באטאָגיקער היץ ביימ-
לעך אין די סעלעך, האָט פארשמעקט מיט פרישן היי.
גייענדיק איבערן געסל, האָט נאפטאָלע א טיטל געטאָן מיט דער האנט
אף א לויכטנדיק פענצטערל, וואָס האָט ארויסגעקוקט פון א נידעריק
ארומגעצאמט הייפל.

— נו, — האָט כעסין זיך אָנגערופן מיט א מין באזונדער גאדלעס,
טיטלענדיק אלץ נאָך מיט דער האנט, ווי ער זאָל אנטדעקן פאר זיי עפעס
ביז גאָר וויכטיקס. — און אזוי זיצט ער אָפּ אַוונט נאָך אַוונט איבער
די ביכער, ווי אן עמעסער אילוי. אומזיסט, כאָנע, די טירכע אייערע. ביז
דער באַכער וועט ניט ענדיקן דעם אינסטיטוט, ט'איר בא אים מיט אייער
שאדכאָנעס קיין האלבע מיצווע אויך ניט פארדינען.

צירל האָט פון אָנפאנג ניט אינגאנצן נאָך באנומען, אף וועמען ווייזט
זיי עס אָן נאפטאָלע און וועגן וועמען רעדט ער. זי האָט אינגאנצן פאר-
געסן, אז אינעם דאָזיקן טויבן געסל וויינט האנפט.

— עפשער אים א רוף טאָן, הא?

— צו וואָס? — האָט צירל שטיל און פארלוירן געפרעגט.

— כ'ווייס? בא מיר, טאָכטערקע, ווי דו האָסט געזען, האָסטו קיין מיצ-
ווע ניט פארדינט, און איך בין אין גרויסן סאָפעק, צי דו וועסט פארדינען.
איז עפשער בא אים... איז וואָס, זאָל איך אים ארויסרופן?

איבער דעם האלב אראָפגעלאָזטן פאָרהענגל האָט זיך א וויג געטאָן
א שאָטן און גענומען זיך פאנאנדערוואקסן. צירל האָט שטייף אָנגענומען
כאָנען אונטער דער האנט און איז מיט אים האסטיק אָפגעגאנגען פונעם
פארקנדל.

אין עטלעכע מינוט ארום זיינען זיי שוין געווען אף דער הויפט-גאס,
וואָס איז זיי געגאנגען אנטקעגן מיט צוויי רייען שלאנקע טאָפאָלן.

קאפיטל פיר

דעם רעגנמאנטל, וואָס צירל האָט מיטגענומען מיט זיך אין וועג, איז
איר אויסגעקומען אָנטאָן, ווען זי האָט דערוף זיך שוין אינגאנצן ניט
געריכט, כאָטש דער נידעריק אראָפגעהאנגענער הימל איז נאָך אלץ געווען
צו ענג פאר די אָנגעלאָפענע וואַלקנס, — פון ענגשאפט זיינען זיי גע-
קראַכן איינע אף די אנדערע, פארוואנדלענדיק זיך אין הויכע מעשוועדיקע
בערג. נאָר דער נעפל, וואָס די וואַלקנס האָבן געבראכט מיט זיך צו
טראָגן, איז צו ענדע טאָג שוין ניט געווען אזא געדיכטער — ער האָט
שוין אפילע א פאָר מאָל דורכגעלאָזט דורך זיך אף א ווילע די זון צו
דעם אומעטיק־דערעמלענדיקן וואלד.

דער רעגן, וואָס האָט אף צוריקוועגט, ווען צירל האָט זיך אף אים
שוין ניט געריכט, זי באגעגנט, איז אויך געווען אן אומעטיק־דערעמלענ-
דיקער, קוים וואָס מע האָט אים געהערט. די שטילע, פאמעלעך פאלנ-
דיקע טראָפנס האָבן מיט זיך אריינגעבראכט אין סאָפטאָגיקן וואלד
א קלעפיקע ווארעמקייט, ווי זיי זאָלן געווען פאלן אף אָנגעגליטע
שטיינער און זיך פארוואנדלען אין דאמף. וואָס שטילער און צוריקגעהאל-

טענער ס'איז געגאנגען דער רעגן, אלץ האסטיקער האָט זיך געטראָגן דאָס פּערדל, געזילט וואָס גיכער זיך ארויסקלייבן מיטן וועגל פון דער ביי- מער-געדיכטעניש אפן ברוקירטן שאַסיי. און מיטאמאָל האָט דאָס שטילע, אומעטיק-דרעמלענדיקע רעגנדל געגעבן א פלייץ, אז מע האָט פאר זיך גאַרנישט ניט געזען. עס זיינען דורך עטלעכע מינוט, און פון אונטער די רעדער האָבן גענומען פאנאנדערפליען אין אלע זייטן שטיקער צע- נוואדזשעטע ערד. ס'האָט איר בעפּיירעש אָפּגעגליקט, צירלען, וואָס דער שלאקסרעגן האָט זי פארכאפט שוין אין וואלד און ניט אין סאָלדאטאָוקע, פּונוואנען זי פּאַרט. דער פּאַרויצער פונעם דאָרטיקן קאָלוירט איוואן איוואנאָוויטש סנעגין וואָלט זי ווידער, אָט ווי דעמלט, פארהאלטן און ניט געלאָזט זי פּאַרן, ביז ס'וועט זיך ניט אויסלייטערן, זי איז אין דעם זיכער, און ווער ווייסט, וויפל צייט וואָלט איר דאָרט אויסגעקומען איבער- ווארטן דעם רעגן. דערווייל איז ניט צו זען, אז דער הימל זאָל זיך נעמען לייטערן, דאכט זיך, ער ווערט גאָר שווארצער.

זי איז בעפּיירעש א כאַכאָמע, וואָס זי האָט זיך היינט ניט פארהאלטן און באצייטנס זיך געלאָזט פּאַרן אהיים. זי וואָלט דאָך סיוויי אין ערגעץ ניט געבליבן נעכטיקן, ס'זאָל אפילע געווען גיין א מאבל. זי האָט שוין איינמאָל געלאָזט זיך איינריידן און געבליבן נעכטיקן אין דער פרעמד, טאקע אין דער זעלבער סאָלדאטאָוקע. איוואן איוואנאָוויטש האָט זי בע- שום-אויפן ניט געלאָזט פּאַרן, און ס'איז טאקע ווירקלעך געווען א סאקאַנע זיך לאָזן אין אזא געווייטער.

אינמיטן דער נאכט, ווען דער געדיכטער כוישעך האָט נאָך אלץ גע- האלטן אין אופבליצן מיט העלע, ביז בלינד צו ווערן, פּייערן און פאר- טויבט דעם ארום מיט זיינע מעכטיקע דונערס, האָט מען אָנגעקלאפט צו דעם קאָלוירטניק, בא וועמען איוואן איוואנאָוויטש האָט זי באשטאט אף נאכטלעגער.

אינעם אריינגעקומענעם מאנצבל אין די פארבלאָטיקטע שטיוול און אינעם פיטש-נאסן ברעזענט איבערן קאַפּ האָט זי קוים דערקענט איר כאַ- נען. פרעגן אים, וואָס איז געשען, האָט זי ניט געהאט וואָס. ס'איז גענוג געווען א קוק טאָן אף זיינע קינדערש-גליקלעכע אויגן, וואָס האָבן זיך געלויכטן אף זיין דערשראָקענעם פּאַנעם, אז זי זאָל זיך אָנשטויסן, וואָס האָט אים אין אזא געווייטער אראָפּגעבראכט אהער האלבע נאכט.

וואָס עס זאָל ניט געווען מיט איר דעמלט געשען — ס'זאָל איר אפילע געווען אויסקומען זיך שלעפן דאן א גאנצע נאכט אינעם געווייטער אונטער בליצן און דונערן, — וואָלט כאַנע ניט געקאַנט האָבן צו האנפטן קיין טיי- נעס, לעמיי האָט ער זי געלאָזט פּאַרן. איר האָט דאָך דעמלט ארויסבא- גלייט פון דער היים א ריינער בלויער הימל מיט א העליצעשטינטער זון. ווער האָט זיך געקאַנט ריכטן, אז סע קאָן פּלוצעם אויסברעכן אזא געווי- טער? אָבער היינט איז פון סאמע באגינען געווען צו זען, אז ס'וועט זיין א רעגן. ווען כאַנען זאָל דאָס מאָל אויסקומען זי גיין זוכן, — און אין דעם, אז כאַנע וואָלט זיך אוועקגעלאָזט זי זוכן, ווען זי קערט זיך ניט אום צו דער נאכט אהיים, האָט צירל קיין רעגע זיך ניט געקווענקלט, — וואָלט ער אין אלץ, פארשטייט זיך, געמאכט שולדיק זינולען, כאַטש כאַנע ווייסט, אז

זינול האָט זי נאָך קיינמאָל ניט געצווונגען אין ערגעץ פאָרן, אויב זי האָט
 ניט געקאָנט, און טאָמער איז אין דעם געווען א גרויסע נויט און ס'איז ניט
 געווען קיין אנדערער, וועמען צו שיקן, איז זינול אליין געפאָרן. אויב שוין
 מאַכן עמעצן שולדיק, וואָס זי האָט אין אזא וועטער זיך געלאָזט אין וועג,
 איז קאָן כאָנע בלויז זי. ער וועט זי שוין אָבער ניט איבערמאָכן, קיינער
 וועט זי שוין ניט איבערמאָכן. פון קינדווייז און איז זי געווינט: קוים האָט
 זי פארפריער אָנגעמערקט פאר זיך עפעס אן ארבעט, מוז זי עס צו דער
 צייט מאַכן. זי איז ניט געווינט אַפלייגן אָפּ מאַרגן דאָס, וואָס זי האָט אָב-
 געמערקט פאר זיך אָפּ היינט. און כאָנע ווייסט עס. נו, וואָס פאר א ווער-
 דע האָט אָט דאָס ווייקן זיך איצט אונטערן רעגן אנטקעגן דעם, וואָס זי
 פאָרט אהיים מיט א רויקן קאָפּ, עס הענגט ניט איבער איר, ווי מע זאָגט
 עס, קיין באַרג.

ווי דער רעגן האָט ניט געשמיסן אין פאָנעם, ניט געלאָזט עפענען די
 אויגן, האָט צירל, דערנענטערנדיק זיך צום זעלבן אָרט, וווּ זי האָט מיט
 עטלעכע טעג צוריק געטראָפן זינולען, ארויסגעשטעקט דעם קאָפּ פון אונ-
 טער דעם אויסגעווייקטן קאפּיושאָן. ניין, זי האָט זיך ניט געריכט אים דאָ
 איצט טרעפן. דאָס וואָלט דאָך פאָשעט שוין גאָר געווען נאריש און קינ-
 דערש פון זיין זייט, און זי וואָלט עס פון אים ניט אויסבאהאלטן. זי וואָלט
 עס אים זיכער געווען אזוי געזאָגט.

דאָס וועגעלע האָט שוין געלאָזט הינטער זיך די דעליאנקע און זיך
 דערנענטערט צום ארויספאָר פון וואַלד. ס'האָט זיך שוין ארויסגעזען
 צווישן די אויסגעווייקטע ביימער דער פאָרגאָסענער שטעטלשער שליאך,
 נאָר צירל האָט זיך אלץ נאָך ארומגעקוקט, אליין ניט באַנעמענדיק, וואָס
 איז מיט איר געשען, פונוואָנען איז איר מיטאמאָל באַפאלן אָט דער שווע-
 רער נאָגנדיקער אומעט, וואָס לאָזט זי ניט אָפּ. צי דען, ווייל זי האָט אים
 דאָ היינט ניט באַגעגנט? דאָס וואָלט דאָך אָבער געווען שוין אינגאנצן
 נאריש פון איר זייט.

שיר ניט איז דער זעלבער רעגע, ווי זי האָט ארופגעצויגן אפן קאָפּ
 דעם קאפּיושאָן, אויסבאהאלטנדיק זיך אונטער אים פונעם ווינט, וואָס
 האָט אפן שליאך זיך אויסגעדרייט צו איר און מוירעדיק געשמיסן אין
 פאָנעם, איז דאָס פערדל געבליבן פלוצעם שטיין, און ניט פון אָרט.
 צירל האָט אופגעצייטערט:

— כאָנע? דו? — זי האָט געקוקט אָפּ אים, ווי זי זאָל אלץ נאָך ניט
 גלייבן, אז דאָס האָט כאָנע פארצאמט איר דעם וועג, און דערשראָקן
 געפרעגט: — וואָס איז געשען?

— וואָס זאָל געשען? ס'איז גאָרנישט ניט געשען. איך האָב, גייענדיק
 פון דער ארבעט, זיך אריינגעכאפט אהער אין קראָם איבערווארטן דעם
 רעגן, ערשט איך זע, דו פאָרסט, — מיט איין שפרונג איז כאָנע שוין
 געזעסן לעבן איר אָפּ דער קעלניע. — גיב מיר נאָר אַקאָרשט די ליי-
 צעס. ניאָ, גאָלובטשיק, הינדאָ! — און אונטערטריבנדיק דאָס פערדל, גענו-
 מען עס מוסערן, פונקט ווי דאָס פערדל זאָל געווען זיין שולדיק אין דעם,
 וואָס צירל האָט אין אזא וועטער זיך געלאָזט פאָרן און וואָס דער
 שלאַקסרעגן האָט זי פארקאפט אונטערוועגנס.

נו, טאקע. נו, פונוואנען האָט זיך צו איר גענומען אָט די זיכערקייט, אז זי וועט אף צוריקוועגס אָנטרעפן אף זינולען? כאָנע שטעלט זיך גאָר ניט פאַר, ווי גליקלעך זי איז, וואָס זי האָט אים באגעגנט און וואָס ער זיצט איצט לעבן איר. ס'איז שוין אין איר גאָרניט פארבליבן פון דער שווערער נאָגנדיקער בענקשאפט, וואָס האָט מיטאמאָל זי געהאט אזוי ארומגעכאפט אין וואַלד.

אריינעמענדיק צו זיך אינעם ברייטן ברעזענטענעם רעגנמאנטל כאָנע, האָט צירל אים גענומען אויספרעגן, וואָס הערט זיך אין דער היים, גלייך זי וואָלט דאָ ווער ווייסט וויפל צייט ניט געווען.

— די איינציקע ניס, וואָס כ'האַב דיר צו זאָגן, — האָט כאָנע זיך אָנגערופן, — איז דאָס, אז איך פאַר מאַרגן אין שטאָט. מיר האָבן העכער א כוידעש צוריק אָפגעגעבן רעמאָנטירן די דינאמאָ, און ווי אין וואסער אריין. שיקט מען מיך זיך דערוויסן, וואָס איז געשען, און אויב מע האָט זי נאָך ניט פאריכט, איז זאָל איך זיי דאָרט אונטערטרייבן.

— אף לאנג פאַרסטו?

— אף א טאָג דרייפיר מינאסטאמע. עפשער וואָלסטו זיך אויך דורכגעפאַרן מיט מיר אף די עטלעכע טעג אין שטאָט? — ער האָט זי צאָרט ארומגענומען. — מיט נאפטאָלען האָב איך זיך שוין דערעדט. ער וועט אכטונג געבן אף די הינער. באגיסן דאָס גערטנדל נאָך אזא רעגן וועט מען ניט דארפן. נו, איז וואָס, צירעלע? כ'מייך, אז זינול יעוסייעוויטש וועט דיר ניט פארהאלטן. נאפטאָלע וועט זיך דורכריידן מיט אים. — נאפטאָלע האָט אים ניט וואָס צו בעטן. זינול יעוסייעוויטש וואָלט מיך אזוי אויך אָפגעלאָזט. בין איך אָבער גראדע אין די טעג שטארק פארנומען. ס'האָט זיך בא מיר אָנגעקליבן א וועלט מיט ארבעט. דו ווייסט דאָך, אז כ'האַב פיינט זיך פארלאָזן אף די לעצטע טעג, ווי בא אייך דאָרט אפן צוקער-זאוואָד.

...ניט צום ערשטן מאָל באגלייט צירל ארויס איר כאָנען אין דער ווייטלעכער געגנטלעכער שטאָט, און כאָנע פארהאלט זיך דאָרטן אף עטלעכע טעג מער ווי ער האָט גערעכנט. נאָר קיינמאָל האָט זי, פארבלייבנדיק אליין, זיך ניט געפילט אזוי איינזאם און איז ניט געווען אזוי אומרויק, ווי דאָס מאָל. שוין אינעם זעלבן טאָג, ווי זי האָט ארויסבאגלייט כאָנען, האָט זי פארדראָסן, וואָס זי איז ניט מיטגעפאַרן מיט אים אף די עטלעכע טעג. האנפט וואָלט זי דאָך זיכער אָפגעלאָזט. ער ווייסט זייער גוט, אז זי וועט אים מיטן פלאן ניט אונטערפירן, ביפראט אז ביז ענדע כוידעש איז נאָך דאָ גענוג צייט.

צירל פארשטייט נאָך, אייגנטלעך, אליין ניט, וואָס איז מיט איר היינטיקס מאָל אזוינס געשען, וואָס פון זינט כאָנע איז אוועקגעפאַרן, טוט זי אלץ, אז זי זאָל ניט דארפן זיצן אין קאָנטאַר. און מע האָט זי אין די דאָזיקע טעג טאקע קנאפ וואָס דאָרטן געזען. פארכאפט מיט זיך אינדערפרי די נייטיקע פאפירן, האָט זי איינגעשפאנט דאָס וועגעלע און זיך געלאָזט אין וועג. זי וואָלט דערביי אליין ניט געקאָנט זיך ענטפערן, אפילע מוירע געהאט זיך דערוף פארטראכטן, פארוואָס האָט זי אין אָט די טעג זיך צוגעקליבן אלץ אזעלכע קאָלוירטן, וואָס ליגן ווייטלעך, אף יענער

זינט וואלד, און פארוואס נעמט איר אזוי הילכיק שלאָגן דאָס האַרץ, ווען זי דערנענטערט זיך צו די צוויי צונויפגעוואקסענע ביימער באַם וועג. פאַרבייפאַרנדיק דאָס דאָזיקע אָרט, טרייבט צירל אונטער דאָס פּערדל, ווי זי זאָל דערמיט וועלן דאָ עמעצן דערווייזן, אז עס גייט איר לאַכלוטן ניט אָן, צי זייוול היט זי דאָס מאָל ווידער אונטער, צי ניין, און פּריער פון אלץ זיך אליין עס דערווייזן. ווירקלעך, וואָס קאָן איר אָנגיין, דער אַכט-און-צוואַנציקאַריקער כאַסענעגעהאַטער צירלעך, וואָס האָט איר צו זאָגן דער יונגער באַכער, וועלכער האָט נאָכדעם, ווי ער האָט זי אַנומלטן דאָ אונטערגעהיט, אופגעהערט זי אינגאַנצן צו באַמערקן? אפילע דעמלט, ווען אים קומט אויס אַף דער אַרבעט זיך ווענדן מיט עפעס צו איר, קערט ער אָפּ די אויגן און פאַרשטייט ניט דערביי, אז דערמיט גיט ער זיך נאָך מער ארויס. דאַכט זיך, אז אין דער קאַנטאַר האָט מען עס באַמערקט, מעגלעך זיך אפילע אָנגעשטויסן, פאַרוואָס קריכט זי די לעצטע טעג קימאַט ניט אַראָפּ פון וועגל, האַלט אלץ אין איין אַרומפאַרן, דערצו אין די סאַמע ווייטע דערפער פון ראיאָן. זייוול, אלנפאַלס, איז צירל זי-כער, האָט געוויס זיך עס אָנגעשטויסן, און איז, פאַרשטייט זיך, צופּרידן, וואָס, אַריינקומענדיק אין צימער, וווּ זי אַרבעט, טרעפט ער זי ניט זיצן באַ איר טישל און דאַרף זיך ניט היטן, ער זאָל זיך מיט עפעס ניט אַרויס-געבן פאַר די, פאַר וועמען ער איז פּריער פון אלץ אַן אָנפירער פונעם אַנשטאַלט, אין וועלכן זיי אַרבעטן, און ניט סטאַם א יונגער באַכער, ווי ער האָט זיך פּלוצעם אַנטפּלעקט פאַר איר.

און וויל צירל האָט בלוזי אזוי שוין אַף אים געקוקט, געזען אין אים אַ באַכער, וואָס זוכט איר צו געפּלען ווערן, איז זי אַיטלעכס מאָל, באַ-זונדערס נאָך כאָנעס אוועקפאַרן אין שטאַט, געווען זיכער, אז אַף צוריק-וועגס, אומקערנדיק זיך פון די דערפער אַהיים, וועט זי אונטער אַיינעם פון די ביימער דערזען זייוולען דאָ שטיין. דאָס מאָל וואָלט זי אים שוין געענטפּערט עטוואָס אַנדערש ווי דעמלט. זי וואָלט אים געזאָגט: אויב ער וויל, זי זאָל אויך ווייטער אַרבעטן אין קאַנטאַר, איז זאָל זי פון אים מער קיינמאַל ניט הערן אַזעלכע רייד. ס'איז דאָך פּאַשעט ווילד צו קלערן, אז זי קאָן זיך אַמאַל לאָזן מיט אים גיין מעסטן דעם וואַלד. זי האָט מיט וועמען צו גיין. זי קאָן אים זאָגן נאָך האַרבער, אויב ער וועט זי דערצו דערפירן, זאָגן אים אזוי, אז ער זאָל עס דערנאָך לאַנג געדענקען, אָט ווי דער אינזשעניער פונעם צוקער-זאַוואַד. ביז איצט, אז יענער באַגעגנט זי, לאָזט ער זיך פון איר שיר ניט לויפן, ווי ער זאָל זיך היטן פון אַ קלאַפּ. ווי שפּעט צירל זאָל אין די דאָזיקע טעג זיך ניט אומקערן פון וועג, טרעפט זי באַ דער שטוב כעסינען. דאָס האָט כאָנע אים פאַרן פאַרן, פאַרשטייט זיך, געבעטן אַריינקומען, ס'זאָל איר ניט זיין אזוי אומעטיק, זי זאָל האָבן, מיט וועמען זיך דורכשפאַצירן פון אָונט אין סעדל. אליין וועט זי דאָך, ווייסט כאָנע, ניט גיין. און עפּשער, טוט צירל טיילמאַל אַ טראַכט, האָט צו דעם לערערס אָפּוואַרטן אַף איר יעדן אָונט גאַר אַ שייכעס זייוול? נאַפּטאַלע דאַוידאַוויטש האָט אַ פאַר מאָל שוין פאַרפירט מיט איר אַ רייד וועגן אים, אַבער אלץ וועגן זעלבן, אז באַ דעם באַכער איז אַן אָפּענער קאַפּ, ער וועט ווייט אוועקגיין. עפּשער דערציילט ער עס

איר אנטקעגן דעם, אז זי זאל אים פרעגן, פארוואס האָט זיין טאלמיד אופגעהערט מיטאמאָל אריינקומען אין סעדל? ס'איז איר טאקע מאַדנע. קימאט דאָס גאנצע שטעטל שפאצירט דאָרט ארום פון אָונט, בלויז אים, זינולעך, האָט זי פאר דער לעצטער צייט דאָרט קיין איין מאָל ניט באַגעגנט. וואָס וואָלט איר דערוף געענטפערט דער ליבער נאפטאַלע, צי עפשער האָט בלויז זי, איינע, עס באמערקט?

— א גרויסע נארישקייט טאקע געווען, וואָס איך בין ניט געפאָרן מיט כאַנען.

צום וויפלטן מאָל שוין הערט עס צירל פון זיך, כאַטש זי ווייסט, אז דאָס איז ניט מער ווי אַן אויסרייך אף אַפצונארן זיך אליין. זי פארשטייט דען אליין ניט, אז ווען זי זאל אפילע געווען מיטפאָרן מיט כאַנען, וואָלט זי נאָכדעם אלציינס פארפירט מיט אים דעם זעלבן געשפרעך, וועלכן זי קלויבט זיך שוין זינט עטלעכע טעג מיט אים פירן— וועגן אריבערגיין אף אן אנדער ארבעט. וואָס עפעס פלוצעם? ס'איז איר פאַשעט דערעסן זיך ארומשלעפן איבער די קאָלוירטן, וועט זי אים זאָגן. קיין איבעריקן כיישעק גיין צוריק אפן צוקער-זאוואָד האָט זי ניט. בלויבט איבער די מיל. און עפשער זאָלן זיי גאָר אריבערפאָרן אין שטאָט? דאָס וואָלט עפֿשער ביכלאל געווען דאָס סאמע גלייכסטע. ער זעט דען ניט, כאַנע, וואָס עס טוט זיך ארום, אז אין שטעטל איז קיין העלפט שוין אויך ניט פאָר-בליבן פון די, וואָס האָבן זיך אומגעקערט פון דער עוואקואציע. און די, וועלכע פאָרן ארויס, לאָזן דאָ איבער א ביסל בעסערע און שענערע די-רעס, ווי באַ זיי איז.

ווייזויי, וואָס עס פלעגט זיך דאָ אַפּטאָן אמאָליקע יאָרן, אז עמעצער איז ארויסגעפאָרן, — טוט צירל זיך דערבני א דערמאָן, — קינד-און-קייט פלעגן קומען יענעם ארויסבאגלייטן, ווי דעם סאמע גאַענטסטן מענטשן, כאַטש ביז דעם איז יענער קנאפ וואָס עמעצן אָנגעגאנגען. קיינעם האָט זיך עפעס ניט געגלייבט, אז מע צעשיידט זיך טאקע אפאנעמעסן. דער, וואָס איז שוין געזעסן מיט די בעבעכעס אף דער פּור, האָט אויך דערין ניט געגלייבט, אים האָט זיך אויך אויסגעוויזן, אז ס'איז ניט אף לאנג, אז ער וועט זיך נאָך אומקערן און מע וועט ווידער לעבן צוזאמען, ווי ביז אהער. און דערמיט געהאָלפן אי זיך, אי יענעם אראַפּקניקלען א שווערן שטיין פון האַרצן. איצט איז דאָס ארויספאָרן פון שטעטל געוואָרן א גע-וויינלעכע זאך. מע דארף זיך פון ערגעץ ניט אויסוואַרצלען, ווי מע פלעגט פריער זאָגן. מע הייבט זיך אוף און מע פאָרט, און קיינעם, אויסער איר מיט כאַנען, ווונדערט עס שוין, דאכט זיך, גאָרניט, אפילע נאפטאַלע דא-ווידאוויטשן, וועלכער קאָן אויך ניט, פונקט ווי זיי, צווען, ווי עס ווערט אלץ שיטערער און שיטערער אין שטעטל. מעגלעך, אז נאפטאַלע דאווי-דאוויטש איז גערעכט.

— ווען מיר זאָלן אויך געווען זיין אין דער עוואקואציע, — האָט ער נאָך מיט א צייט צוריק איר געהאט געזאָגט, — וואָלטן מיר אויך געקוקט אף דעם עטוואָס אנדערש. די עוואקואציע, אפאַנעם, האָט יעדן פון עפעס אנטוויינט און יעדן צו עפעס צוגעווינט, צוגעווינט דעם אוילעם דערצו, אז אומעטום איז זיין היים און ניט זיין היים, אז היינט איז ער דאָ און

מאָרגן דאָרט, און ס'איז ניטאָ וואָס צו מאַכן דערפון איבעריקס קיין וועזן.
נו, און גיין יענעם אָפּריידן, ער זאָל ניט פאַרן, נאָכדעם ווי ער האָט זיך
אומגעקערט און דערזען מיט די אייגענע אויגן, וואָס איז געוואָרן פון
זיין היים, איז דאָך אוואַדע און אוואַדע ניט שניידן.

טשיקאווע. אָט זיי, אשטייגער, זי מיט כאַנען, וואָלט כעסין אויך ניט
אָפּגערעדט, ווען ער זאָל זיך פּלוצעם דערוויסן, אז זיי קלייבן זיך ארויס-
פאַרן? און אז עס קאָן באַ זיי דערצו דערגיין, סאָפעקט זי זיך שוין קימאט
ניט. וואָס קאָן זי אָפּשטעלן? די בענקשאפט? נו, אוואַדע וועט זי בענקען,
און וויאזוי נאָך בענקען? זי ווייסט פארפּרע, אז ווי זי זאָל ניט זיין און
ווי גוט איר זאָל דאָרט ניט זיין, וועט זי אלציינס מוירעדיק ציען אהער,
זי וועט דאָרט אויסגיין פון בענקשאפט. נו, און די, וואָס זיינען ארויסגע-
פאַרן פונדאנען, בענקען דען ניט צוריק אהער? דערווייל האָט עס אָבער
נאָך קיינעם ניט אָפּגעהאלטן, ווי דאָס פּלעגט צומאָל טרעפן מיט אייניקע
פאר דער מילכאָמע. ווייזט אויס, אז אין לעבן איז צוגעקומען עפעס אזוינס,
וואָס וועגט אריבער אָט די בענקשאפט. צייטנווייז דערפילט צירל דאָס
זעלבע אויך אין זיך, און זי קאָן דעמלט בעשום-אויפן ניט פארשטיין איר
כאַנען, וועלכער איז פונקט ווי נאפּטאַלע און געדאליע ניט קיין היגער,
נאָר אן אָנגעפאַרענער גאָר פון אן אנדער שטעטל, וואָס האלט אים דאָ
אזוי צו, וואָס ער וויל אפּילע ניט הערן דערפון? מוירע האַבן, אז זיי קאָ-
נען אין שטאָט בלייבן אָן ארבעט, איז דאָך געוויס ניטאָ וואָס. כאַנע זאָגט
דאָך אליין, אז אף שריט און טריט הענגען דאָרט מעלדונגען, אז מע לאַדט
איין אף ארבעט אפּילע אזעלכע, וואָס האַבן אינגאנצן קיין פאך ניט אין
דער האנט. און ווי צו וווינען וואָלטן זיי מיט דער צייט אויך געקראָגן.
אפן גאס בלייבט קיינער ניט. זי ווייסט ניט, נאָר מעגלעך, ווען זיי באזעצן
זיך אין שטאָט, וואָלט זי נאָכגעגעבן כאַנען און גענומען א קינד אף דער-
ציען. אויב ניט אַיילן און ווי געהעריק זוכן, קאָן מען מיסטאמע אויסקלייבן
אין די קינדערהיזער א קינד, וואָס זאָל א ביסל זיין ענלעך אויב ניט אף
איר, איז אף כאַנען. נאפּטאַלע דאווידאוויטשן, אויב זיי וועלן פונדאנען
ארויספאַרן, וועלן זיי, פארשטייט זיך, מיטנעמען מיט זיך, אים דאָ ניט
איבערלאָזן. פאר די עטלעכע יאָר, וואָס ער האָט זיך דאָ באזעצט, האַבן
זיי זיך מיט אים אזוי באפּריינדעט, אז ער איז זיי געוואָרן מער ווי אן
אייגענער. קומט ער ניט צומאָל א טאָג צי צוויי, לויפן זיי אים זוכן.

אָפּהאלטן זי דערפון, אז זי זאָל פארפירן מיט כאַנען, ווען ער וועט
זיך צוריקערן פון שטאָט, א רייד וועגן דעם און באשטיין דערוף, אז זיי
זאָלן, ווי א סאך אנדערע, ארויספאַרן פונדאנען, וואָלט איר געקאָנט בלויז
דאָס, ווען זי געפינט אויס אין זייוולען כאַטש עפעס ענלעכס מיטן אינ-
זשעניער פונעם צוקער-זאוואַד. זייוול שטעלט זיך גאָר אפּילע ניט פאַר,
ווי זי וואָלט עס דעמלט דערפרייט. וויפּל מאָל שוין, אשטייגער, וואָלט
אלעקסיי ניקאָליעוויטש אף זייוולס אָרט, ביפראט נאָך ווען דער אינזשע-
ניער ווייסט, אז כאַנע איז אין קאָמאנדירונג, זי געווען אונטערגעהיט אין
וואַלד, צי געפונען אן אויסרייד אף צו אריינכאפן זיך צו איר פון אַוונט
אהיים. און דער, זייוול, גלייך ס'זאָל גאָרניט געווען געשען, גלייך ער
זאָל איר דעמלט גאָרניט געווען געזאָגט. איר הייבט זיך אפּילע אָן דוכטן,

אז ווען זי הערט אוף קומען אף דער ארבעט, וואָלט ער עס ניט באלד באַמערקט. מעגלעך, ער וואָלט געווען אפילו צופרידן, ווען זי גייט אוועק פון דער ארבעט.

גאָט ליבער, וואָס קומט מיט איר פאָר, וואָס זי טראַכט אזוי וועגן דעם... צי דען האָט זי זיך פארליבט אין אַט דעם יונגן באַכער, וואָס ווי נאָר זי פאַרט אריין אין וואַלד, אזוי נעמט זי אים דאָרט אַרומזוכן, קוקט זיך אויס די אויגן, צי היט ער זי דאָ ערגעץ ניט אונטער, און אין אַוונט, שטייענדיק באַם פענצטער, נעמט איר אזוי מאַדנע שטאַרק קלאַפן דאָס האַרץ, ווען איר ווייזט זיך מיטאַמאָל אויס, אז זי האָט אים געזען פאַר-ביגיין. נאַפּטאַלע דאָוידאַוויטש האָט געוויס שוין באַמערקט, ווי שפּאַ-צירנדיק מיט אים אין סעֶדל, בלאַנדזשען אום אירע אויגן, ווי זי ציטערט אוף, ווען זיי גייען פאַרביי דאָס שטיבל, וואָס קוקט אַרויס פון הינטער דעם נידעריקן פאַרקנול מיט די האַלב־פאַרהאַנגענע פענצטער... צי דען האָט זי זיך ווירקלעך פאַרליבט אין אַט דעם זיבולען? ניין, זי קאָן אין דעם ניט גלייבן. דאָס זינען אלץ פאַשעט נאַרישקייטן. יאָ, נאַרישקייטן. זי האָט ליב איר כאַנען, ווי פּרזער, שטאַרקער נאָך, ווי פּרזער, בלויז אים האָט זי ליב און וועט ליב האַבן! כאַנע ווייסט עס. און זייער טרייער. איבערגעגעבענער פּריינט, נאַפּטאַלע דאָוידאַוויטש כעסין, ווייסט עס אויך. און ער האָט געוויס פאַרזיכערט אין דעם זיבולען, אויב יענער האָט מיט אים פאַרפירט וועגן דעם א רייד.

גאָט ליבער, ווי קאָן זי גאָר אַנדערש טראַכטן וועגן דעם אלץ נאַכדעם, וואָס זי מיט כאַנען זינען דאָ אויסגעשטאַנען. דאָס וואָלט דאָך געווען... ער האָט אָבער פאַרגעפּילט, כאַנע, אז מיט איר קאָן זיך אַזעלכעס פאַר-לויפן. ווי קאָן זי פאַרגעסן, וויאָזוי אַט דער מענטש האָט זיך עס באַ איר ניט געהאַט געבעטן, זי געוואָרנט, אז ס'איז אן אומזין, זיי זינען ניט קיין פאַר, ער איז שוין געווען א זיידע, און זי האָט נאָך אפילו ניט באוויזן האַבן א כאַסן. נאָר זי, צירל, — איינמאָל ניין, זי האָט אים ליב. אויסער אים, האָט זי מער קיינעם ניט אף גאָרער וועלט. ער איז פאַר איר אלץ... ס'איז ניט געווען נאָך ביז אהער דער טאַג, אז זי זאָל כאַראַטע האַבן, וואָס זי האָט אים דעמלט ניט געפּאָלגט. זי איז די אלע יאָרן, וואָס זי איז זיין ווייב, געווען מיט אים גליקלעך, און איז איצט אויך מיט אים גליק-לעך. אן אומזין איז געווען בלויז דאָס, וואָס זי האָט ניט געפּאָלגט כאַנען און געביטן די ארבעט — איבערגעגאַנגען פונעם צוקער־זאוואָד אין דער סטראַכיר־קאַנטאַר. פאַרוואָס האָט זי כאַנע דאָן אזוי אָפּערעדט? צי דען איז ער ביז איצט נאָך ניט זיכער אין איר און ער דערלאָזט דעם געדאַנק, אז צווישן איר און דעם יונגן זיבול האַנפטן קאָן זיך עפעס פאַרקניפן? קיינמאָל ניט! קיינמאָל ניט!!! זי מוז זיך סאַפּקאַלסאַף דורכריידן מיט זיבול לען. ער האָט דאָך איר דעמלט אין וואַלד אליין געהאַט געזאָגט, אז ער איז ניט קיין בלינדער. וויאָזוי זשע האָט ער עס ביז איצט ניט באַמערקט, ווי פּילדזשיטיק מע קוקט זיך איבער אין דער קאַנטאַר, ווען ער ווענדט זיך צו איר, און ווי פון די דאָזיקע בליקן נעמט זי פאַרשעמט זיך רויט-לען, ווי א מיידעלע. ער פאַרגעסט, ווייזט אויס, דער גרויסשטאַטישער באַכער, אז ער איז אין א שטעטל, און אז אין א שטעטל האַלטן זיך לאַנג

ניט איין קיין סוידעס. ס'וועט זיך געוויס אָפּזוכן אזעלכער, וואָס וועט
עס אָפּטראַגן כאָנען.

דורכריידנדיק זיך וועגן דעם אלץ מיט זינולען, וועט זי, מעגלעך, פון
אים ניט אויסבאהאלטן, אז פאַרנדיק דורכן וואלד, האָט זי יעדעס מאָל
אים דאָרט געזוכט, געגארט אים דערזען און מוירע געהאט אים דערזען...
אָט דאָס מוירע האָבן פאר זינולען שטאמט געוויס דערפון, וואָס ער
איז ניט ענלעך אף קיינעם פון די, פון וועמען איר איז וויפל מאָל אויס-
געקומען הערן וועגן איר יונגקייט און שיינקייט. זינול וועט זי פאר-
שטיין, און אף דעם וועט זיך אלץ ענדיקן, און אויב צוליב דעם וועט זיין
נייטיק, זי זאל אוועקפאַרן פונדאנען, וועט זי אוועקפאַרן, און ווייט. זייער
ווייט. קאָן זיין, אז דאָס איז גאָר צום בעסערן. דאָ איז שטעטל, ווייסט
זי פארפריער, וועט זי קיין מוטער ניט ווערן, און ניט אזוי צוליב כאָנען,
ווי צוליבן קינד אליין טאָר זי דאָ דערוף ניט איינגיין. אין שטאָט אָבער
אז זי וועט זיין... כאָנע אירער, און דאָס ווייסט צירל אויך פארפריער,
וועט אין שטאָט לאנג ניט איינזיצן. עס וועט דורך א יאָר, צוויי, און ער
וועט זיך צוריק אומקערן אהער. נאָר דעמלט וועט זי שוין ניט האָבן וואָס
צו ציטערן, אז עמעצער וועט ווערן-ניט-איז קאָנען זאָגן דעם קינד, אז עס
איז ניט זייערס. זי וועט צוליב דעם זוכן אזוי לאנג אין די קינדערהיי-
זער, ביז עס וועט זיך פאַרט אָפּזוכן א קינד, וואָס וועט מיט עפעס זיין
ענלעך אף איר אָדער אף כאָנען.

און מיטאמאָל האָט זיך ארויסגעוויזן, אז נאָך אָט דעם אלעם, — נאָכ-
דעם ווי זי האָט, פאַרנדיק דורכן וואלד, איטלעכס מאָל געריכט זיך אים
דאָרט באגעגענען און ארויסגעקוקט דערוף, און נאָכדעם ווי זי האָט, ווי
איר האָט זיך געדאכט, גענוי דורכגעטראכט, וויאזוי זיך מיט אים צו
האלטן, וויאזוי און וועגן וואָס מיט אים צו ריידן, — אז נאָך אָט דעם
אלעם איז זי גאָר אינגאנצן ניט גרייט צו דער דאָזיקער באגעגעניש.
דערפילט האָט עס צירל, ווי נאָר זינול איז אומגעריכט איר אָנגעקור-
מען אנטקעגן.

קאפיטל פינף

דאָס, וואָס צירל האָט באגעגנט זינולען ניט אין וואלד, נאָר אין אָט
דעם ווייטלעכן דערפל, ווהיין זי פארפאַרט זייער זעלטן און ווהיין, ווי
זינול ווייסט עס, זי האָט ביכלאל ניט קיין שטארקן כיישעק צו פאַרן, איז
פאר איר געווען נאָך מער אומגעריכט. פארשטייט זיך, אז דאָס זינען
נארישקייטן. פונדאנען האָט זינול געקאָנט וויסן, אז זי וועט אהער פאר-
קערעווען, ווען זי אליין האָט אינדערפרי נאָך ניט געוויסט, אז זי וועט
דאָ היינט זיין? ס'איז איר אינגאנצן ארויס פון קאָפּ, אז זי האָט זיך אף
היינט צונויפגערעדט מיטן פאַרזיצער פונעם היגן קאָלווירט, וועלכן זי
האָט יענע וואָך באגעגנט אין ראיאָן, אז זיי זאלן צוזאמען זיך דורכגיין
איבערן דאָרף. דערמאָנט האָט זיך צירל וועגן דעם, ווען זינול איז שוין
גאָר אין קאָנטאָר ניט געווען. נו, פארשטייט זיך, אז ס'איז נארישקייטן.
זי וואָלט דאָך זיכער באמערקט, ווען ער פאַרט איר נאָך.

זיוול האנפט, ווי ער זאל געווען דערפילן, אין וואָס צירל איז אים כוּישעד, האָט געזילט איר ארויסווייזן זיין פארווונדערונג, וואָס זי איז ביכלאל היינט אונטערוועגנס.

— איר האָט זיך דאָך געקליבן היינט ארבעטן אין קאַנטאַר, — האָט זיוול זיך אָנגערופן צו צירלען, ארופרוקנדיק עטוואָס העכער דעם אראָפֿ־געגליטשטן קאַמוט אפן געהאַרכזאמען „גאַלובטשיקן“, — וואָס איז באַ אייך פלוצעם געשען, וואָס איר האָט זיך געלאָזט אין וועג?

צי איז ער זי צופעליק ניט כוּישעד אינעם זעלבן, אין וואָס זי איז אים שיר ניט כוּישעד געווען אין דער רעגע, ווען זי האָט אים אומגעריכט דאָ דערזען, וואָס ער קוקט אזוי אָף איר?

— ס'איז גאַרניט געשען. — זי האָט זיך באַמיט אויסבאהאלטן פון אים, ווי דאָס האַרץ אונטערן קאַפטל פאַרשלאָגט איר דעם אָטעם. — איך האָב זיך פאַשעט דערמאַנט, אז איך דאַרף דאָ היינט זיין. דער פאַרויצער פֿיר נעם היגן קאַלוירט, אנטאָן פעטראַוויטש, האָט מיר צוגעזאָגט, אז ער וועט זיך דורכגיין צוזאמען מיט מיר איבערן דאַרף פון שטוב צו שטוב. כ'ווייס ניט פארוואָס, נאָר איז ערגעץ קומט מיר ניט אָן אזוי שווער דאָס סטראַ-כירן, ווי דאָ. אין קאַנטאַר ווייסט מען, אז איך בין אוועקגעפאַרן אהער. אייך האָב איך שוין ניט געקאַנט זאָגן, איר זיינט ניט געווען אין קאַנטאַר און קיינער האָט ניט געוואוסט, וווּ איר זיינט.

— איך האָב ניט געהאט מיט וועמען איבערצוגעבן אהין, אז איך פאַר אוועק, — האָט זיוול ווי זיך פאַרענטפערט פאַר איר, — מיר האָט זיך צופעליק געמאַכט קיין וועדמעדאָוקע א מאַשין, כ'האַב דאָרט אנומלטן איינגעהאנדלט פאַר אונדזער קאַנטאַר א פערד, בין איך געקומען עס אָפֿ־נעמען. אָט שטייט ער, דער קראסאוועץ.

באַם גאַנעק פון דער קאַלוירטישער קאַנטאַר איז געשטאַנען צוגעבונדן א הויכער אָגער מיט א ברוינער גלאַנציקער פעל און מיט גאַדלעס געקוקט אפן איינגעשפאַנטן „גאַלובטשיקן“, וואָס איז צוגעפאַרן נעענטער און זיך פאַרגעשטעלט פאַר אים מיט זיין שטילן געלאסענעם הירזשען, וואָס האָט געזאָלט, אָן ערעך, באַטייטן: „לאָמיר זיך באַקאַנען און ווערן פריינט.“ דאָס הירזשען פונעם אָגער איז געווען פול מיט גאַדלעס: „וואוהין קריכסטו? זעסט אליין ניט, אז דו ביסט מיר ניט קיין גלייכן?!“ דאָס גאַדלעסדיקע איבער-נעמען מיט זיך האָט ארויסגעקוקט פון זיינע גרינע פלאַמיקע אויגן.

— ווי האַלט איר, ער איז ווערט דאָס געלט, וואָס מיר האָבן פאַר אים באַצאָלט?

— איך בין אָף דעם א קנאַפע מיינונטע, זיוול יעווייטעוויטש.

— איך וואָלט עס ניט געזאָגט. איר מיינט, איך זע ניט, ווי איר באַגייט זיך מיט גאַלובטשיקן און ווי גאַלובטשיק איז איבערגעגעבן אייך. און אַ באלעכני וועט זיך קיינמאַל ניט צובינדן צו קיין מענטשן, וועלכער פאַר-שטייט אים ניט. כ'ווייס ניט, ווער איז מער איבערגעגעבן און טרייער דעם מענטשן, א הונט צי א פערד. מיר דוכט זיך, אז א פערד. טפּרו, דוטשע, — זיוול האָט קוים איינגעהאלטן דעם אָפּגעבונדענעם אָגער, וואָס האָט ניט געקאַנט זיך דערווארטן די מינוט אָף צו אויספיינען זיך פאַר זיין נייעם באַקאַנטן. — גיט נאָר א קוק, ווי ער גלאַצט עס מיט די אויגן און ווי ער

שטשירעט עס מיט די ציין, ער איז, קענטיק, ניט צופרידן, וואָס מע האָט אים געקרוינט מיט אזא נאָמען. איך פארשטיי אויך ניט, פארוואָס האָט מען עס נאָך דער מילכאָמע גענומען געבן די הינט און די פערד, וואָס זיינען אזוי איבערגעגעבן דעם מענטשן, אזעלכע פאסקודנע נעמען. העלפט מיר צוקלייבן פאר אים א מער לייטישערן נאָמען. בוראן, אשטייגער, גע- פעלט איך? — מיט איין לייכטן שפרונג איז זייוול שוין געזעסן אפן אָגער, אָנבייגנדיק זיך עטוואָס פאָרויס, ווי אנטקעגן ווינט. — איר וועט זיך דאָ נאָך לאנג פארהאלטן?

„פארשטייט זיך, אז ס'איז נארישקייטן. פונוואנען האָט ער געקאָנט וויסן, אז איך בין דאָ? פונוואנען? ער איז דאָך ארויסגעפאָרן פון שטעטל, לאַזט זיך אויס, א סאך פרייער נאָך פון מיר. עמעצער אין וועדמעדאָוקע האָט אים געקאָנט איבערגעבן, אז מע האָט מיך געזען פארקערעווען אהער. אליין דער פאָרויצער פון קאָלוירט האָט עס אים געקאָנט זאָגן. ער האָט מיך פונקט געהאט געטראָפן, ארויספאָרנדיק פון דאָרף. איז זייוול געקומען פון דאָרט אהער צו רייטן...“

— כ'ווייס ניט. — האָט צירל שטיל געענטפערט און נאָך מער דערפילט, אז זי איז ניט גרייט צו דער באגעגעניש, אף וועלכער זי האָט די אלע טעג, וואָס כאָנע איז ניטאָ אין דער היים, ארויסגעקוקט, און אז זי האָט שרעקלעך מוירע פאר אזא באגעגעניש.

— אויב איך וועל איך דאָ זיין נייטיק, איז גיט מיר צו וויסן. איכל זיין אין וועדמעדאָוקע. כ'האָב נאָך דאָרט ניט אלץ דערליידיקט. כ'וועל פרווון בא זיי עפעס אראָפדינגען פארן פערד. יא, וויאזוי רעכנט איר פאָרן אף צוריק? דורך וועדמעדאָוקע, גלייב איך. ס'איז דאָך דער סאמע קירצ-סטער וועג.

צירל האָט ניט באוויזן אים ענטפערן, ווי זייוול איז שוין געווען ווייט-לעך. דער אָגער, ווי ער זאָל נאָך אלץ דארפן דערווייזן זיין רייטער, אז ער האָט זיך אין אים ניט גענארט און ער האָט אים ניט מער וואָס צו אויספרוון, האָט זיך געטראָגן אין א האסטיקן גאלאָפ איבער דער לאנגער דאָרפישער גאס, איבערלאָזנדיק הינטער זיך א זוניק-שטויביקן נעפל. ווען דער נעפל איז אין א וויילע ארום פארשוונדן, איז צוזאמען מיט אים אויך פארשוונדן דער רייטער. נאָר צירלען האָט זיך אלץ נאָך אויסגעדוכט, אז זי זעט אים, זי זעט, ווי ער טראָגט זיך איבער דער ווייט, ווי לייכט עס וויגט זיך אין זאָטל זיין שלאנקער קערפער, דערביי האָט זי שוין עטלעכע מאָל זיך געכאפט, אז זי פארגלייכט אים מיט כאָנען.

צוריק אהיים איז צירל געפאָרן מיטן מער ווייטערן וועג, וואָס מיידט אויס דאָס גרויסע צעוואָרפענע דאָרף וועדמעדאָוקע, און איבער דעם איז זי אָנגעקומען צום וואַלד פארנאכטלעך.

איצט ווייסט צירל שוין אף זיכער: איר באגעגעניש מיט זייוולען, אף וועלכער זי האָט די אלע טעג ארויסגעקוקט און פון וועלכער זי איז היינט אליין אנטלאָפן, וועט שוין מער קיינמאָל ניט פאָרקומען. און דאָס האָט צירלען געפרייט. ס'האָט גאָר אנדערש ניט געקאָנט זיין. צי דען פאר-שטייט עס ניט זייוול? דאכט זיך, דערמיט אליין, וואָס זי קערט זיך אום אהיים מיט אָט דעם דאָזיקן פיל ווייטערן וועג, וויסנדיק, אז ער ווארט

אף איר אין וועדמעדאָווקע, גיט זי אים קלאָר און דייטלעך צו פילן, אז ס'האָט פאר דער צייט זיך בא איר גאַרניט געענדערט, זי איז די זעלבע, וואָס דעמלט, ווען ער האָט זי אונטערגעהיט אין אַט דעם זעלבן וואַלד. לאַכלוטן די זעלבע. זי האָט א מאן, און פאר איר איז עס אלץ, און שוין, יא, און שוין! צירל האָט זיך בעפיירעש ניט געריכט, אז זי זאָל אזוי ליכט זיך קאַנען בייקומען, זיך אפילע קיין רעגע ניט פארטראַכט, ווען זי האָט, ארויספאַרנדיק פון דערפל, גענומען אף רעכטס, אַנלייגנדיק דערמיט עטלעכע איבעריקע קילאַמעטער.

דאָ, אין וואַלד, קאָן זי שוין פאַרן שטילער, ניט טרייבן אזוי דאָס פערדל, וואָס האָט אויסגעדרייט צו איר דעם קאַפּ, ווי עס זאָל געווען פּרעגן, וואָס איז געשען, פון וועמען איז זי עס אזוי אנטלאָפּן? דאָס זעלבע פּרעגן בא איר די רעדער פּונעם וועגל, וואָס וויקלען אָן אף זיך די לאַנגע אויסגעצויגענע שאַטנס. נאָרישקייטן, זי איז פון קיינעם ניט אנטלאָפּן. זי איינלע פאַשעט אהיים, די נאכט זאָל זי ניט פאַרכאַפּן אין וועג. זי איז שוין דאָ אמאָל געפאַרן באַנאַכט דורכן וואַלד, און דעם גאַנצן וועג האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז פון הינטער די ביימער ציען זיך צו איר פון אלע זייטן אויסגעשטרעקטע הענט...

דער דורכזיכטיקער בלויער הימל איבערן וואַלד האָט זיך נאָך ניט אינגאַנצן צעשיידט מיט די לעצטע שטראַלן פון דער אויסגייענדיקער זון, וואָס האָבן זיך פאַרפלאַנטערט צווישן די קרוינען. האָט צירל אָפּגעלאָזט די לייצעס, און דאָס פערדל האָט זיך געלאָסן געשפּאַנט איבער דער אויס-געשפּרייטער נעץ פון די שאַטנס.

אָפּגעפאַרן אזוי א שטיקל וועג, האָט צירל זיך געגעבן א שטעל אוף און א שמיץ געטאַן דאָס פערדל מיט דער בייטש.

— הינדא, הינדא, גאַלובטשיק! זעסט, ס'נעמט רעכט טונקלען. פראווען דאטשע וועסטו שוין בא מיר מאָרגן. דעם גאַנצן טאַג וועסטו בא מיר מאָרגן גאַרניט טאַן. מיר וועלן מיט דיר מאָרגן אין ערגעץ ניט פאַרן, ס'האָט זיך בא מיר אָנגעקליבן א וועלט מיט אַרבעט אין קאַנטאַר. פאַ-שאַל, פאַשאַל, טייערינקער. זע נאָר, די נאכט זאָל אונדז ניט אַניאָגן! — אומגעריכט פאר זיך אליין האָט זיך בא איר ארויסגעכאַפּט. — און עפשער שטייט אונדז גאַר מאָרגן פאַר זיך אינגאַנצן צעשיידן? — ס'האָט זי פאַר-קלעמט דאָס האַרץ, ווי ס'זאָל איר פאַרשטיין זיך שיידן מיט א נאַענטן, ליבן פריינט.

דער געדאַנק, וואָס איז איר מיטאַמאָל געקומען אפן זינען, אז מאָרגן וועט זי, מעגלעך, פאַרלאָזן אף שטענדיק די סטראַכיר-קאַנטאַר, איז שוין פון איר ניט אָפּגעטראָטן. זי ווייסט דערווייל בלויז ניט, צי זי וויל וועט איר פאַרלייגן אַנגעבן א מעלדונג, אז ער זאָל זי באַפרייען פון דער אַר-בעט, צי זי אליין וועט עס באַצייטנס טאַן. אזוי צי אַנדערש, נאָר נאָכדעם, ווי זי איז זיך היינט אי מיט אים, אי מיט זיך אליין באַגאַנגען, קאָן זי דאָרט ניט בלייבן אַרבעטן און טאַר ניט בלייבן דאָרטן אַרבעטן. איז צור-ליב וואָס זאָל זי עס אָפּלייגן?

און אויב ער וועט זי מאָרגן באַגעגענען, גלייך צווישן זיי איז זיך היינט גאַרניט פאַרלאָפּן? אלציינס קאָן עס שוין גאַר ניט ענדערן! זי דאַרף

נאָר געפינען אן אויסרייד אף אַנצוגעבן א מעלדונג. נו, ס'איז איר שווער ארומצופאָרן, וועט זי אַנשריבן.

— וויאָ, גאַלובטשיק. הייַדא! ס'נעמט צופאלן די נאכט!

אז זי דארף ביכלאל ניט צוטראכטן קיין שום אויסרייד! זי וויל ניט, און שוין! קיינער קאָן זי ניט פארהאלטן. און אויב זי וויל וועט דאָך צו־שטיין צו איר און פּרעגן, וועלנדיק פון איר ענדלעך דערהערן דאָס, וואָס עס איז פאר אים שוין לאנג קיין סאָד ניט, וועט זי אים ענטפערן, אז זי קלייבט זיך אריבערפאָרן אין שטאָט. כעסין איז אן איידעס. ער איז ניט איין מאָל בייגעווען, ווען זי האָט פארפירט א רייד וועגן דעם מיט איר כאַנען. דאָס מאָל וועט זי שוין פון כאַנען ניט אָפטרעטן. זאָל ער זיך נאָר צוריקקערן פון דער קאָמאנדירונג. ער האָט נאָך, דאכט זיך, קיינמאָל ניט געזאמט זיך אזוי לאנג ווי היינטיקס מאָל. א באלאָנעס פון א מענטשן זיך וואלגערן אין דער פּרעמד. מער לאַזט זי אים ניט פאָרן אין קאָמאנדירונגען. פאראן אפן זאוואָד עטוואָס יינגערע פון אים. דאָס מאָל וועט זי אים שוין ניט דערווידערן. ער וויל ניט פארלאָזן אף שטענדיק דאָס שטעטל, בלויז אף א קורץ שטיקל צייט, איז זאָל זיין אזוי. אָבער ארויס־פאָרן מוזן זיי, אויב ער וויל, ווי ער זאָגט, זי זאָל ווערן א מאמע. דאָס איז שוין אן אויסרייד פאר כאַנען.

— טפררו, גאַלובטשיק, שטיי נאָר א רעגינקע!

ניין, ס'האָט זיך איר ניט אויסגעוויזן. זי הערט דייטלעך דעם אָפּהילך פון פּערדישע טלאָען. גאַלובטשיק האָט, קענטיק, עס אויך שוין דערהערט. ער האָט א דריי געטאָן דעם קאָפּ אף הינטער און זיך פריילעך צעהיר־זשעט, ווי באם באגעגענען זיך מיט אן אלטן באקאנטן.

צי דען רייט עס טאקע זי וויל? צירל האָט זיך ניט געריכט, אז דאָס זאָל זי אזוי דערפרייען, זי שיר ניט פארוואנדלען אף א רעגע אין א גליקלעך פארליבט מיידל. נאָר אין א רעגע ארום האָט זי שוין געהאט אַנ־געצויגן די לייצעס און געטריבן דאָס פּערדל צום שטעטלשן שליאך, וואָס האָט שוין א פאָר מאָל א בלענד געטאָן פון צווישן די ביימער אין דער ארופבארגיקער ווייט.

— ניאָ, גאַלובטשיק! ניאָ!

צירל האָט שוין געפילט הינטער זיך דעם הייסן אָטעם פונעם צעהיצטן אָגער, נאָר זי האָט זיך אלץ נאָך ניט אומגעקוקט, און ווען זי וויל האָט זי אַנגעיאָגט, האָט צירל אים פארכידעשט געפּרעגט:

— דאָס זיינט איר גאָר? און איך האָב געמיינט, אז איר זיינט פון לאנג שוין אין דער היים.

— פארוואָס זיינט איר ניט געפאָרן דורך וועדמעדאָוקע? — און נאָך שטילער: — איך האָב דאָרט אף אייך געווארט.

צירל האָט אראָפּגעלאָזט די אויגן:

— כ'ווייס אליין ניט, — איר האָט אויך ווי פארפעלט לופט. — כ'האָב, ארויספאָרנדיק פון דאָרף, ניט גלייך באמערקט, אז דאָס פּערדל האָט זיך גענומען רעכטס.

זיוול איז ארויסגעשפרונגען פונעם זאָטל און א שטיקל וועג שווינגנ-
דיק געגאנגען אזוי צופוס בא דער זייט פונעם וועגל, פירנדיק נאָך זיך
פארן ציימל דאָס נאָך ניט אינגאנצן אָפגעקילטע פערד.
— מיט וואָס האָט זיך געענדיקט אייער דורכגיין זיך איבערן דאָרף
צוזאמען מיטן פאָרזיצער פון קאָלווירט? באוויזן א סאך אופטאָן?

שוין דערפון אליין, ווי זיוול האָט עס זי געפרעגט און זיך פארקוקט
אף די אויסגעלאָשענע קרוינען פון די ביימער, האָט צירל פארשטאנען,
אז ווייניקער פון אלץ גייט אים איצט אָן, מיט וואָס האָט זיך געענדיקט
איר נעמען זיך היינט צוהילף דעם פאָרזיצער פון קאָלווירט, אז ניט צור-
ליב דעם, ער זאָל עס זי פּרעגן, האָט ער ביז אזוי שפעט זיך פארהאלטן
אין וועדמעדאָוקע, און פון דאָרט, ער זאָל באווייזן זי נאָך פארכאפן אין
וועג, זיך געטראָגן אהער אזוי, אז ער קאָן זיך נאָך אלץ ניט אָפּעטעמען.
צירלען דאכט זיך אפילע, אז זיוול הערט זי גאָרניט. ער איז אָבער פאר
איר פאָרט דאָך דער אָנפירער פון דער קאָנטאָר, אין וועלכער זי איז
דערווייל נאָך באשעפטיקט, האָט זי פאָרגעזעצט אים דערציילן, וויאזוי
עס איז בא איר מיט אנטאָן פעטראָוויטשעס הילף דורכגעגאנגען די
סטראכירונג, און דערביי געמאָסטן אלץ מיטן אויג, וויפל האָט זי נאָך צו
פאָרן דורכן וואלד.

אפן שטעטלשן שאַסיי, אז זיי וועלן ארוף, האָט זי שוין ניט וואָס
מורע צו האָבן. זי ווייסט פארפרויער, אז דאָרט וועט איר היינטיקע בא-
געגעניש מיט זיוולען, פון וועלכער זי איז געהאט אנטלאָפן און וועלכע
האָט דאָך זי אָנגעיאָגט, אויסזען שוין אינגאנצן אנדערש! זי וועט
אפילע ניט זיין ענלעך אף דער ערשטער באגעגעניש זייערער דאָ אינעם
זעלבן וואלד, וואָס פון איר האָט זיך אלץ אָנגעהויבן און דערפירט זי,
צירלען, דערצו, אז זי האָט אלץ אָפטער, וויאזוי זי האָט זיך ניט געווערט
מיט זיך, גענומען פארגלייכן זיוולען מיט כאָנען.

אין רעכטן מיט כעזשבן, וואָס זי האָט אים געמאכט — וויפל קאָלוויר-
טישע הויפן האָט זיך איר איינגעגעבן פארסטראכירן און וויפל באטרעפט
ארום־און־ארום די סומע, אף וועלכער מע האָט זיך פארסטראכירט, — איז
צירל אנשוויגן געוואָרן. זי האָט נאָרוואָס ווידעראמאָל דערלאָזט, אז זיוול
זאָל מיט זיך פארשטעלן פון איר כאָנען, און קאָן זיך ניט בייקומען, אז
זי זאָל אופהערן זיי בייזן פארגלייכן צווישן זיך. דאָס איז דאָך... צירל
ווייסט אליין ניט, וויאזוי דאָס אָנצורופן. ווי טאָר זי גאָר דערלאָזן דערצו?
ס'קומט אויס, אז ניט זי, נאָר ער, כאָנע, האָט זיך דאן בא איר געבעטן
ראכמים, זי זאָל זיך מיט אים צונויפגיין, און ניט ער האָט עס זי דעמלט
פון דעם אָפּערעדט. און וויאזוי אָפּערעדט! נו, איז וואָס, אז ער איז קיי-
מאט אין צוויי מאָל עלטער פון איר? ער האָט עס דען דעמלט פון איר
אויסבאהאלטן, ניט געזאָגט איר, אז אים פאסט גיכער צו זיין אירער א
טאטע, ווי א מאָן? צי זי האָט ניט געזען, אז זי איז שיר ניט אף א גאנצן
קאָפּ העכער פון אים, און אז ער הויקערט זיך א ביסל. דאָך האָט זי אים
ליב באקומען. און וויאזוי ליב באקומען! ס'איז געווען ריינער עמעס, ווען
זי האָט אים געזאָגט, אז זי וועט זיך א מיסע אָנטאָן, אויב ער וועט פאר
איר ניט כאסענע האָבן. און איצט האָט זי אים דען ניט ליב, ער איז איר

איצט דען ווייניקער טייער? נו, איז וואָס, אז זיװול איז יונגער, העכער, שלאנקער, שענער?..

ס'איז, פארשטייט זיך, ווילד צו עמעצן האָבן טינעס, וואָס זיװול פאר- שטעלט מיט זיך פון איר אָפט כאַנען. נאָר אויב שוין יאָ מאכן עמעצן שולדיק אין דעם, וואָס עס קומט מיט איר א לענגערע צייט שוין פאָר און וואָס עס פאסט גיכער פאר א יונג מיידל און נישט פאר איר, דער אכט- און-צוואנציקיאַריקער כאסענעגעהאטער צירלעך, איז וואָלט זי געמאכט דערין שולדיק דעם טרייען און איבערגעבנסטן פריינט זייערן נאפטאַלע דאווידאוויטש כעסינען. דאָס האָט, אייגנטלעך, ער מיט דעם נישט קאָנען זיך אַנלויבן, סארא גאָלדענער באַכער דער זיװול איז, מיט זיין איבערנעמען זיך נאָכאנאנד מיט אים זי אומבאמערקט צוגעגרייט דערצו, אז זי זאָל נישט ווילנדיק אים נעמען פארגלייכן מיט כאַנען. ווען נאפטאַלע דאווידאָ- וויטש זאָל עס געווען פאָרויסזען, וואָלט ער זי זיכער נישט געווען באקאנט מיט זיין טאלמיד.

וועגן וואָס האָט זיך עס זיװול אזוי פארקלערט, וואָס ער האָט נישט באמערקט, ווי זי איז אינמיטן מאכן אים דעם כעזשבן מיטאמאָל אנשוויגן געוואָרן? ער האָט זיך עפּשער פארקלערט, וויאזוי אַנהייבן מיט איר דעם געשפרעך, אז ער זאָל זיך נישט פארענדיקן, ווי דענסטמאָל?
ס'איז איר אליין שוין געווען מאַדנע, וואָס זי האָט זיך לאַכלוטן נישט פארווונדערט, ווען זיװול האָט אַנגעהויבן דעם געשפרעך זינעם מיט איר שיר נישט ווי דעמלט.

— איר וועט נישט דערווידערן, אויב איך וועל צובינדן דעם אָגער צום וועגל? איך בין זיך אף אים היינט אזויפיל אַנגעריטן, אז סע ווילט זיך פון אים פאַשעט א ביסל אַפּרוען.

אָט פונקט אזוי האָט ער זי דענסטמאָל געבעטן, זי זאָל אים דערלויבן ארופלייגן דעם וועלאָסיפעד צו איר אפן וועגל. דאן אָבער איז צו איר נאָך אזוי קלאָר נישט דערגאנגען, ווי איצט, אז מיט דער דאָזיקער אופירונג איז ער אויסן געווען, זי זאָל פארגעסן, אז ער איז דער אַנפירער פון דער קאָנסאָר, אין וועלכער זי איז באשעפטיקט, נאָר זען אין אים בלויז א יונגן, שיינעם, שטאלטנעם באַכער, וואָס האָט זיך אין איר פארליבט און ער קלייבט זיך עס מער פון קיינעם נישט אויסבאהאלטן. זיװול האָט זיכער דערווארט, אז צירל וועט אים ארופנעמען צו זיך אין וועגל, צוליב דעם, אייגנטלעך, איז ער אראָפגעשפרונגען פונעם אָגער און אים צוגעבונדן פון הינטן צום וועגעלע. צירל האָט זיך געהאט אפילע א רוק געטאָן, גע- מאכט אים אן אָרט לעבן זיך און נישט געקאָנט באגרייפן, וואָס האלט זי אָפ, זי זאָל אים פאָרלייגן זיך ארופזעצן. צי דען האָט זי פאר זיך אליין זיך דערשראָקן? טרויט זיך אליין נישט אָן?
ענדלעך האָט זי זיך אַפגערופן:

— כ'האָב מוירע, אז מירן מיט אזא פאָרן ביז מאָרגן אויך זיך נישט דערשלעפן.

— איר אַיילט זיך? — דאָס קאָל איז בא אים נאָך אַלץ געווען, ווי סע זאָל דעם אויספעלן לופט.

אָפגעפאַרן אזוי פאָוואַלינקע נאָך א שטיקל צייט, האָט צירל זיך ווידער
אַנגערופן:

— ס'ווערט צו ביסלעכווייז שוין נאכט.

— האָב ניט מוירע. ביסט מיט מיר.

ס'האָט זיך איר אויסגעוויזן, צי ער האָט איר ווירקלעך געזאָגט
„דו“?

די טונקלקייט פונעם צופאלנדיקן אָוונט האָט זיך שוין דערקליבן צו
די אייבערשטע צווייגן פון די ביימער און וועט באלד אריינעמען אין
זיך די קרוינען. נאָר זייוול, ווי ער זאָל דאָס אלץ ניט באַמערקן, איז וויי-
טער געגאַנגען מיטן זעלבן פאַמעלעכן טראַט און געשוויגן.

צוקוקנדיק זיך, ווי זייוול שפּאַנט באַ דער זייט, האָט צירל ניט ווילנ-
דיק אַ שמייכל געטאָן: ער גייט אזוי, ווי ער זאָל אפּאַנעמעסן זיין פּאַר-
נומען מיט אויסמעסטן דעם וואַלד. איבעריקס קיין סאַך צו מעסטן איז
אים שוין ניט פאַרבליבן. די צוויי צונויפגעוואַקסענע ביימער באַם וועג
זינען שוין פאַרבליבן אַף הינטער. צי דען וועט ער דעם גאַנצן וועג גיין
אזוי און שוויגן, איר גאַרניט זאָגן? ער וועט איר דאָך אָבער דערמיט ניט
אַינריידן, אז ער האָט זיך געטראָגן אהער ווי אַ וויכער בלויז צוליב דעם,
ער זאָל האָבן אַף וועמען איבערצולאָזן אַף אַ שטיקל צייט דאָס פּערד און
זיך קאַנען דורכגיין אַ ביסל צופּוס... צירל האָט אפּגעהערט אליין זיך
דערקענען. זי האָט ניט דערוואַרט, ס'זאָל איר אזוי אַנגיין, וואָס עס האָט
איר צו זאָגן אַט דער באַכער, און זי זאָל אזוי גאַרן, אז ער זאָל עס איר
זאָגן. זי האָט אַינגעהאַלטן גאַלובטשיקן, וואָס האָט אַ פּאַר מאָל שוין
געפרוּווט אַ לויף טאָן, און ניט צוגעקוקט זיך שוין מער, ווי די אָוונטיקע
טונקלקייט פאַרקליבט זיך אלץ העכער און העכער צו די זיך לעכט-
וויגנדיקע קרוינען. זי האָט זיך געמאַכט אפּילע פאַרגעסן, אז כּאַנע קאָן
היינט קומען צו פּאַרן, און טאַמער טרעפט ער זי ניט שפּעט אין אָוונט
אין דער היים, וועט ער זיך לאָזן זי זוכן און אומגעריכט זי דאָ באַגעגער-
נען מיט זייוולען. נאָר דאָס גייט איר איצט ניט אָן. קיין זאך גייט איר
איצט ניט אָן. זי קאָן וועגן קיין זאך איצט ניט קלערן, וועגן קיינעם ניט
טראַכטן. זייוול האָט מיט זיך אלץ און אלעמען פון איר פאַרשטעלט. דאַכט
זיך, עס גייט איר שוין אפּילע ניט אָן, וואָס וועט ער איר זאָגן. זי וויל
בלויז הערן זיין שטים, זען זיין מענעריש שטייף געזיכט מיט די ווייכע
ליכטיקע אויגן. פאַרוואָס שוויגט ער? עפּשער וואַרט ער, אז זי זאָל די
ערשטע אָנהייבן דעם געשפּרעך, וואָס מוז צווישן זיי סאַפּקאַלסאַף פּאַר-
קומען? צי דען וואַרט ער טאַקע דערוף? ער פאַרשטייט דען אָן דעם ניט,
וואָס וועט זי אים זאָגן? און וואָס קאָן זי אים נאָך זאָגן, אויסער דעם, אז
זי האָט אַ מאַן און דאָס באַטייט פאַר איר אלץ, און אז צווישן איר און
אים, זייוולען, קאָן גאַרניט זיין און וועט ניט זיין? און וועגן דעם דאַרפן
זיי זיך היינט אַיינמאַל פאַר אלעמאַל דעריידן. זייוול איז דאָך ניט אלעקסיי
ניקאָליעוויטש. נאַכדעם, ווי זי וועט אים דערציילן, וואַזוי זי איז זיך
צונויפגעגאַנגען מיט כּאַנען, ווער און וואָס איז ער פאַר איר, וועט
זייוול אליין איר זאָגן, אז ער דאַרף זיך מיט איר מער ניט באַגעגענען.
זי וועט ניט אויסבאַהאַלטן פון זייוולען, אז איר איז עס עפּשער שווערער

נאך פון אים. אבער זי קאן אנדערש ניט. און טאָר אנדערש ניט. זי האָט צוגעמאכט די אויגן, און, א מידע, נאך א לאנגן הייסן טאָג זיך שלעפן אף דער זון איבער די דערפער, האָט זי ווי דורכן שלאָף זיך צוגעהערט צו זיוולס טריט, וואָס אָט האָבן זיי זיך דערווייטערט און אָט זיך ווידער דערנענטערט... מיטאמאָל האָט זי דערפילט, ווי דאָס וועגעלע גליטשט זיך ארויס פון אונטער איר און צוויי קרעפטיקע הענט נעמען זי שטייף ארום. ס'איז געשען אזוי אומגעריכט, אז זי האָט אפילע ניט באוויזן זיך אַנכאפן פאר די לייצעס.

— זיוול יעוסייעוויטש, וואָס טוט איר... איך בעט אייך... לאַזט מיך אאָפ, זיוול יעוסייעוויטש... כ'וועל שרייען... נו, איך בעט אייך... וואָס מער זי האָט זיך געווערט, זיך געפרוּווט באַפרייען פון זיינע הענט, אלץ שטארקער האָט ער זי צוגעדריקט צו זיך און ליכט, ווי זי זאל אינגאנצן ניט האָבן קיין וואָג, זי אָפגעטראָגן ווייטער פונעם וועגל. — זיוול יעוסייעוויטש...

זי האָט זיך דערפילט בא אים אף די הענט אזוי קינדערש אומבא- האַלפן, אז ס'האָט איר שוין ניט געקלעקט קיין קויעך אָפּווענדן דאָס גע- זיכט פון זיינע אַנגעגליטע ליפן, וואָס האָבן פיבערדיק געזוכט איר מויל, אירע אויגן, די אויערן-לעפלעך, דעם האַלדז, און, צוריקנדיק זי צו זיך אזוי, אז ס'האָט איר דעם אָטעם פארשלאָגן, געשעפטשעט:

— ביסט מיינע. נאָר מיינע, און וועסט אלעמאָל זיין מיינע. דו הערסט, מיינע! כ'האָב דיך ליב... דו הערסט, איך האָב דיך ליב, כ'האָב דיך זייער, זייער ליב. מירן אוועקפאַרן פונדאנען! ווייט, זייער ווייט... יא, טייערע מיינע?..

ס'האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז אָט פאלט זי אראָפ, און זי האָט ניט ווילנדיק אים ארומגעכאפט מיט ביידע הענט פארן האַלדז. — טייערע מיינע...

זי איז געווען צו אָפגעשוואכט, אז זי זאל זיך ווערן, ווען זיינע אָנ- געגליטע פיבערדיקע ליפן האָבן זיך מיטאמאָל דערקליבן צו איר שטיי- פער יונגער ברוסט.

— איר הערט, עמעצער פאַרט אהער... — און זי האָט זיך ארויסגע- גליטשט פון זיינע הענט.

אין א וויילע ארום האָבן זיי שוין ביידע געזען, אז עס איז דאָס וועגל, פון וועלכן זיוול האָט זי א האַלב-דרעמלענדיקע אומגעריכט א כאַפ גע- טאָן צו זיך אף די הענט און זי אָפגעטראָגן א שטיק וועג. ווי צונויפגע- רעדט, האָבן די פערד הילכיק זיך צעהירזשעט איבערן וואַלד. ס'איז אויס- געקומען, אז „גאַלובטשיק“ וויל דערמאָנען האַנפטן, וואָס האָט היינט גע- זאָגט: „פון אלע באלעכאָים איז א פערד דער סאַמע טרייסטער און איבער- געגעבנסטער פריינט דעם מענטשן.“ איז ווי נאָר ער האָט דערפילט, „גאַ- לובטשיק“, אז זיין אַנטרייבערן דראַעט א געפאַר, איז ער געקומען גלייך צו לויפן. דער אָגער, וואָס איז א צוגעבונדענער פון הינטן צום וועגל געהאַרכזאם נאָכגעגאַנגען, האָט מיט זיין הירזשען ווי באַרויקט „גאַלוב- טשיקן“: „האָב ניט מוירע, ס'וועט מיט דיין באלעבאַסטע גאַרניט גע-

שען. מיין רייטער איז פון די מענטשן, וועלכע מע קאן זיך אָב-טרויען".

און צירל האָט זיך אים אָנגעטרויט, ניט ארויסגעכאפט איר האנט פון זינער, ווען ער האָט זי ווידער צוגעצויגן צו זיך און, פארכלינענדיק זיך פונעם אייגענעם אָטעם, זי גענומען קושן און שעפטשען:

— זאָג, האָסט מיר ליב? נו זאָג, איך בעט דיך...

— וואָס זאָל איך דיר זאָגן?

— אז דו ביסט מיינע. בלויז מיינע.

— איך האָב א מאן.

— צו וואָס זאָסטו עס מיר?

— איך האָב א מאן. — האָט צירל עטוואָס העכער, אז זי זאָל עס אויך

דערהערן, איבערגעכאזערט.

— דו האָסט דאָך אים ניט ליב. דו קאָנסט אים ניט ליב האָבן. ניין,

ניין! דו האָסט אים ניט ליב.

— ווער האָט עס אייך געזאָגט? כעסין האָט ניט געקאָנט עס אייך זאָגן.

— קיינער האָט ניט געקאָנט עס אייך זאָגן.

— איך זע אליין. איך בין ניט קיין בלינדער. דו קאָנסט אים ניט ליב

האָבן.

— איך פארווער אייך אזוי ריידן. כ'זאָל פון אייך מער עס קיינמאָל

ניט הערן. ער איז מיין מאן, און איך האָב אים ליב. איר הערט? איך

האָב אים ליב. ער איז מיין מאן!

זיצנדיק מיט זינולען שוין אין וועגעלע, וואָס האָט זיך געטראָגן אנט-

קעגן דער ליכטיק-אופגעאנגענער לעוואָנע, האָט צירל זיך אָנגערופן,

אליין ניט גלייבנדיק נאָך אינגאנצן אין דעם, וואָס זי זאָגט:

— מאָרגן גיב איך אָן א מעלדונג.

— וווהין?

— מאָרגן גיב איך אָן א מעלדונג! — האָט זי שוין מיט מער זיכערקייט

ארויסגעבראכט.

— וואָס פאר א מעלדונג? וווהין א מעלדונג? איך פארשטיי ניט, טייער-

רע, וועגן וואָס דו רעדסט. — ער האָט זי א קער געטאָן צו זיך, און ווי

ער זאָל צום ערשטן מאָל דערזען אזוי נאָענט און בוילעט איר בלענדן-

דיקע שיינקייט, ניט געקאָנט אָפווענדן פון איר דעם בליק. אין א רעגע

ארום האָט זיך אים אויסגעוויזן, אז די מיטאמאָל שטיין געבליבענע לער-

וואָנע האָט זיך אויך פארקוקט אף צירלען און קאָן אויך שוין ניט, פונקט

ווי ער, אָפווענדן פון איר דעם בליק. די לעוואָנע האָט צוליב איר זיך

העלער צעשניט, גלייך זי זאָל אויך, אָט ווי ער, צום ערשטן מאָל זען

אזא בלענדדיקע שיינקייט. אין דער דערבני זיצנדיקער צירלען איז אלץ

ווי אויסגעמאָסטן. זינול איז קימאט זיכער, אז צו דער פרישער צארטער

הויט פון איר געזיכט, צו אירע זאפטיקע ליפן, צו די עטוואָס פארבויגענע

אף ארופצו לאנגע וויעס, וואָס ווארפן אָפ א שאַטנדל אף אירע דיין-אויס-

געשניצטע נאָזלעכער, האָט זיך נאָך קיינמאָל ניט צוגערירט קיין אויסער-

לעכע, זייטיקע פארב. פונעם מינדסטן צורירן זיך מיט א זייטיקער פארב

וואלט זיכער עפעס פארלוירן געגאנגען פון דעם, אין וואס עס באשטייט איר באזונדערע שיינקייט, וועלכע האט אים פונעם ערשטן אויגנבליק, באם באקאנען זיך מיט איר באם לערער, שוין פון זיך ניט אָפגעלאָזט. בא דער שיין פון דער מיטפאַרנדיקער לעוואָנע לויכטן צירלס גרויסע טונקל-בלויע אויגן מיט א סידעספול פּייערל, און דער שלאַנקער האַלדז — מיט דער זעלבער פּערלמוטער-ווייסקייט, וואָס אירע צוויי שורעס ציין.

וויפל מע זאָל אים ניט דערציילן און ווי מע זאָל ניט געבן עס אים צו דערקלערן, וועט ער סייווי קיינמאָל ניט קאָנען באַנעמען, וויאזוי איז זי פאַרט געוואָרן כאָנעס פרוי. וויאזוי האָט דערלאָזט איר גרויסער פּריינט, ווי זי רופט אים, נאפּטאַלע דאווידאָוויטש כעסיין, אז אָט די שיינהייט זאָל ווערן די פרוי פון א מענטשן, וואָס, שוין אויסער אלעם איבעריקן, פאסט ער איר בלויז צו זיין א טאטע, א היפש באיאָרטער טאטע... אזוינס איז זיך זעלטן אפילע פארלאָפן אין די צייטן, ווען די עלטערן, ווי ער האָט געהערט דערציילן, פלעגן אליין צוזוכן פאר זייערע טעכטער מענער און ווייניקער פון אלץ איז דערבײַ אָנגעגאנגען די עלטערן, צי וועט געפּעלן זייערע קינדער דער שידעך.

דער בליק, מיט וועלכן זיוול האָט איצט געקוקט אָף צירלען, האָט געהאט איין באַטייט: „אלציינס וועסטו זיין מינע. אנדערש קאָן עס ניט זיין. קער ניט אָפּ פון מיר די אויגן, זעסט, איך בין יונג, פול מיט קרעפטן. הייס מיר, וועל איך דיר מיט די הוילע הענט דעם שטארקסטן דעמב ארויס-רייסן מיט די וואָרצלען. דאָס לעבן הייבט זיך פאר מיר ערשט אָן. לאָמיר עס, טייערע, אָנהייבן צוזאמען.“

— איז וועמען, פארשטיי איך ניט, קלייבסטו זיך עס אָנגעבן א מעל-דונג?

— אייך.
— מיר? — זיוול האָט געזוכט איר האנט לעבן זיך, איר קליינע, קילע האנט, וועלכע ער האָט גאַרוואָס געהאלטן אין זינער, און ניט געפונען. — און וועגן וואָס איז די מעלדונג?
— איר זאָלט מיך באַפּרייען פון דער ארבעט.
— וואָס?

— מיר פאַרן פונדאנען ארויס. מיר קלייבן זיך פון לאַנג שוין ארויס-פאַרן פונדאנען.

— וועסט אין ערגעץ ניט פאַרן?
— קיינער קאָן מיך ניט פארהאלטן. אין צוויי וואָכן ארום מוזט איר מיך באַפּרייען!

— וועסט אין ערגעץ ניט פאַרן... איך וועל דיך אין ערגעץ ניט אָפּ-לאָזן. דו הערסט? איך וועל דיך אין ערגעץ ניט אָפּלאָזן! — און ווי ער זאָל מוירע האָבן, אז דאָס, וואָס זי האָט אים דאָ אַקאַרשט געזאָגט, קאָן באלד געשען, אז ער קאָן זי באלד פארלירן, האָט זיוול זי שטייף ארום-געכאפט און, פארלירנדיק אָף א רעגע דעם גלייכגעוויכט, זיך אראַפּגע-גליטשט מיט איר פון דער קעלניע אפן איינגעלעגענעם היי.

צירל האָט אָפּגעקערט דאָס געזיכט פון זינע שעפטשענדיקע ליפן, אים א שטויס געטאָן פון זיך און, א כאפּ געבנדיק דאָס דערבייליגנדיקע בייטש-שטעקל, אראָפּגעשפרונגען אפּן פּולן גאנג פונעם וועגל.

— טפּררו! — זייוול איז ארויסגעשפרונגען גלייך נאָך איר. ער האָט צוגעבונדן דאָס פּאנאנדערגעיאַגטע פּערדל צו א בוים און זיך געלאָזט אָף צוריק צו דער שטיין געבליבענער צירלען.

דערזען זי אנטקעגן זיך מיטן בייטששטעקל אין דער האנט, האָט זייוול פון אומדערווארטקייט געמאכט א טראָט צוריק, נאָר באלד זיך צע-לאכט:

— אָף וועמען האָסטו זיך עס פּאַרמאַסטן מיט דער בייטש?

— אָף דעם, ווער עס וועט עס פּאַרדינען.

— עפּשער אָף מיר?

— אויב איר וועט עס פּאַרדינען... — און א סאך שטילער, ווי זי זאָל עס געווען אַנטרויען בלוזי זיך אליין, צוגעגעבן. — אין דעם, וואָס עס איז זיך היינט פּאַרלאָפּן, בין איך איינע שולדיק... בלוזי איך... מער וועט עס מיט מיר קיינמאָל אין לעבן ניט געשען. קיינמאָל ניט... — און אָף א קאָל, גלייך ווי אויסער אים, זייוולען, איז דאָ נאָך עמעצער פּאַראן, וואָס דאַרף עס הערן, קימאַט אויסגעשרייען: — קיינמאָל ניט! — צירל.

— איך בעט עס אייך פּאַרגעדענקען. — און א שמיץ געטאָן מיט דער בייטש איבערן דרעמלענדיקן גראָז בא אירע פּיס.

— צירל, ס'איז דאָך גאָר ניט געשען. צי דען האָסטו געקלערט, אז איך האָב געהאַט עפעס א מייך. כ'האַב פּאַשעט פּאַרלאָרן דאָס גלייכגע-וויכט און, אראָפּגליטשנדיק זיך פון דער קעלניע אין וועגל, ניט ווילנדיק זיך אַנגעכאַפּט אָן דיר. ווי האָסטו געקאַנט גאָר אזוינס טראכטן, צירל? קום, זעץ זיך אריין, און מירן פּאַרן.

— איך וועל מיט אייך ניט פּאַרן.

— ווילסט גיין צופּוס?

— איך קאָן גיין צופּוס אויך, אָבער...

— אָן מיר, ווילסטו זאָגן?

— יאָ, אָן אייך.

דאָס, וואָס צירל האָט אים קיין איין מאָל ניט דערווידערט, וואָס ער ווענדט זיך צו איר די גאַנצע צייט אָף „דו“, האָט צוריק אומגעקערט זייוול לען די זיכערקייט אין זיך, אז זי וועט סאָפּקאָלסאָף זיין זינע, און ער האָט עס פון איר ניט אויסבאהאַלטן, אָפּענטפּערנדיק איר:

— איך וועל בא דיר ניט נעמען קיין שום מעלדונגען. איך וועל דיך אין ערגעץ ניט אָפּלאָזן.

ער האָט אָפּגעבונדן דעם אָגער פונעם וועגעלע און מיט איין שפרונג זיך ארופּגעכאַפּט אָף אים.

ווען זייוול איז שוין געווען היפש אָפּגעפּאַרן, — קוים, וואָס מע האָט שוין געהערט דעם אָפּהילך פונעם אָגערס טלאָען, — האָט צירל זיך אריינ-געזעצט אין וועגעלע און אַנגעצויגן די לייצעס.

קאפיטל זעקס

צווארטן מיט דער ניס, ביז געדאליע, וואָס איז נאָרוואָס געקומען פון דער באַנאכטיקער וואכטע, וועט זיך איינזואשן און זעצן זיך צום טיש, האָט טיבע שוין ניט געהאט קיין געדולד. עס האָט זי ניט געלאָזט רוען. זי האָט עס געמוזט אים גלייך ארויסלייגן:

— וועסט מיר מיסטאמע באלד ווידער זאָגן, אז איך זע אין יענעם נאָר דאָס שלעכטס, און אלץ דערפאר, וואָס כ'האָב אָנגערירט דעם קאָוועד פון אייער באַסמאלקע. זי איז דאָך באַ אייך אלעמען א צאדייקעס, א סיי-פערטוירע, לעהאוודל, אין אַרן-קוידעש. גאָט באַהיט זאָגן אף איר א קרום וואָרט.

געדאליע האָט אויסגעדרייט צו איר דאָס אָנגעזיפטע פּאַנעם:
— וואָס האָט שוין ווידער דאָרט באַ אייך געטראָפּן? זיך ווידער שוין צעקריגט? אוי, טיבע!..

— כ'האָב זיך דען מיט איר ווען-ניט-איז געקריגט, וואָס דו זאָגסט? איך בין דאָך אָבער ניט מעכועו זיך קושן מיט איר אין די פּיסקעס. כ'האָב פּיינט, אז מע מאכט זיך פאר א צנוע. וואָס כאַפּסטו זיך שוין צום האַנטעך? האָסט דאָך נאָך ניט אָפּגעוואשן די זייף פון פּאַנעם. זע, פולע אויערן מיט זייף, זשאלעוועסט א ביסל וואסער, צי וואָס? נאָר אף כאָנען, זעסטו, איז מיר א גרויסער ראַכמאָנעס, כאָטש צוריקגערעדט איז ער עס ווערט! ס'האָט זיך אים פארוואָלט א יונג ווייבל מיט א שיין פענעמל. ער מיינט, אז ער איז באַ איר א בעניאָכיד!
— טיבע!

— וואָס טיבע? דו הער פּרזער אויס, וואָס טיבע האָט דיר צו דער-ציילן, נאָכדעם וועסטו שוין שרייען טיבע! אוי, האָסט מיר מיט דייע קוילעס, דאכט מיר, אפּגעוועקט פּריידקעלען. — זי איז צוגעגאנגען צו דער צוגעמאכטער טיר און זיך איינגעהערט.

געדאליע האָט אפּגעהאַנגען דעם האַנטעך און איז אף די שפיץ פינגער ארויס אין קיך. אין א וויילע ארום איז אריין אהין טיבע. זי האָט אָנגע-צונדן דעם גאז און צוגעשטעלט אף דער פליטע אפּזידן טיי. דאָס געלב-לעך-בלויע פּייערל, וואָס האָט זיך ארויסגעריסן פון אונטערן טשייניק, איז געווען מיט עפעס ענלעך אפּן פּייערל פון טיבלס טיף אריינגעזעצטע אויגן, וואָס אָט האָבן זיי אפּגעפלאַמט און אָט זיך אויסגעלאָשן אף איר צעקנייטשטן פּאַנעם.

פאר די עטלעכע רעגעס, וואָס טיבע איז געשטאַנען הינטער דער טיר און זיך צוגעהערט, צי געדאליע האָט מיט זיין געשריי ניט אפּגעוועקט פּריידעלען, האָט זיך באַ איר ווי געענדערט דאָס קאָל. ס'האָט זיך אין דעם שוין ניט געפילט אזוי די פארביטערטקייט, מיט וועלכער זי האָט געהאט אָנגעהויבן דערצייילן.

— כ'וועל דיר זאָגן דעם ריינעם עמעס, — זי האָט קלענער געמאכט דאָס פּייער אונטערן טשייניק און פאָרגעזעצט, — איך וואָלט אליין ניט געגלייבט, ווען כ'זאָל עס ניט געווען זען מיט די אייגענע אויגן.
— וואָס האָסטו געזען? — האָט געדאליע זי איבערגעשלאָגן.

— דו קאך זיך נאָר ניט. דו הער בעסער. שוין דער דריטער צי דער פערטער טאָג, ווי די קלייט אונדזערע, ווי דו ווייסט, איז אַף אַ שלאָס. ס'איז דאָרט אַ רעוויזיע. וועסט באלד ווידער זאָגן, אז איך זע נאָר אין יענעם דאָס שלעכטס. גלאַט אין דער וועלט אַריין אָבער מאַכט מען ניט קיין רעוויזיע אַף אַ גאַנצענער וואָך.

— בעקיצער!

— ווילסט בעקיצער, קאָן איך דיר עס מאַכן בעקיצער. דו זאָג מיר נאָר, אין וועלכער סמענע אַרבעט די וואָך כאָנע?

— אין דער באַנאכטיקער, ווי איך. וואָס?

— איז הער. בעקיצער, וויבאלד די קראָם איז אַף אַ שלאָס, איז גייט מען אין סעלפאָ, און באַ מיר איז פונקט אויסגעגאַנגען היינט די זאַלץ. איינגעקויפט, וואָס כ'האַב געדאַרפט, לאָז איך מיך צו דער טיר. ערשט מיטאַמאָל דערזע איך דורכן פענצטער צירלען. מיין איך דאָך, זי גייט אהער, אין קלייט, ערשט ניין, זי פאַרקערעוועט גאָר צום טיך. ס'איז שוין געווען רעכט טונקל. וואָס האָט זי צו דער נאַכט צו טאָן באַם טיך?

— אַט דאָס איז גאָר?

— דו הער, וואָס מע דערציילט דיר. מיר איז עפעס ניט געפעלן דאָס אַרומקוקן זיך אירס, ווי זי זאָל זיך פון עמעצן אויסבאהאַלטן.

— מער האָט זיך דיר גאַרניט אויסגעוויזן?

— מיר האָט זיך גאַרנישט ניט אויסגעוויזן, געדאַליע. כ'האַב אלץ גע-זען מיט די אייגענע אויגן, געזען, ווי אין אַ מינוט פינף אַרום, און אויך ווי אויסבאהאַלטנדיק זיך פון עמעצן, האָט ער זיך אַראָפגעלאָזט צום טיך, און מע איז צוזאַמען אַריין אין דער פאַרלאָזענער שטאַל, וואָס לעבן בריקל.

— ווער איז עס דער ער?

— און אליין שטויסטו זיך ניט אָן? דער נאַטשאַלניק אירער, זיבול האַנפט. ווערט מיר שוין די זאַך, ווי זאָל איך דיר עס זאָגן... כאָנע איז דאָך אונדז ניט קיין פרעמדער, פאַרט אַן אייגענער.

געדאַליע האָט געגעבן אַ רוק אָפּ פון זיך דאָס עסן, אז דער טעלער איז שיר ניט אַראָפגעפאַלן פון טיש:

— וועמען האָסטו באוויזן עס שוין צעפויקן?

— ווען האָט דיין ווייב, מאַן מינער, ביכלאַל עפעס צעפויקט? נאָר ווער ס'זאָל צעפויקן אַט אַדאָס, וואָס כ'האַב דיר דערציילט, איז שוין גראַדע יאָ פאַראַן. אַווראָם ניסאַנאָוויטש איז אויך געווען דערביי. כ'האַב לויט אים געזען, אז ער וועט ניט מאַכן דערפון קיין סאָד, דער אַוורעמל. וועלכער אַווראָם ניסאַנאָוויטש, וועלכער אַוורעמל?

— ס'הייסט, וועלכער? דער אינזשעניער אינערער, וואָס האָט זיך אַ נאָמען געגעבן אַלעקסיי ניקאָליעוויטש און מיינט, אז דערמיט...

— פּונוואַנען האָסטו עס מיטאַמאָל גענומען, אז אַלעקסיי ניקאָליעוויטש הייסט אַווראָם ניסאַנאָוויטש? פון דעם, וואָס ער כאַפט אַ ביסל דעם אָנ-בליק פון אַ יידן?

— א מאַש. כ'האַב דען דיר ניט דערציילט? האָסט מיסטאמע שוין פארגעסן. דעם קירזשנערס קרויווע, וואָס איז געווען דאָ אַנומלטן צוגאסט, איז מיטן אינזשעניער אייערן, לאָזט זיך אויס, פון איין שטאָט, און נאָך פון וואָס פאר א שטאָט, פון זשיטאַמיר, וואָס איז געווען קימאט א ייִדישע שטאָט, זי האָט זיך דאָרט מיט אים צוזאמען געלערנט אין א ייִדישער שול.

— ווי קאָן עס זײַן?

— און פארוואָס קאָן עס ניט זײַן? ער איז דאָך שוין ניט אזוי יונג. ניין, דו הער נאָר. ער האָט זיך דאָך געמאכט, אז ער הייבט זי ניט אָן צו קענען און וויסן. זי האָט אים, אפּאָנעם, זאָגט ער, מיט עמעצן איבערגער פּלאַנטערט. ווי געפעלט עס דיר? ווי דו ווילסט זיך, נאָר איך מוז עס דערגיין. איך וועל מיט אים בעקיוון א רעד טאָן אף ייִדיש. שא, דו האָסט דאָך עפעס באקאנטע אין דער קאָנטאַר. גיב דאָרט אף טשיקאוועסט א פרעג, וויאזוי שרייבט ער זיך אין דער אנקעטע?

— נו, יאָ, עס גייט מיר טאקע שטארק אין לעבן, צי איז ער א ייד, צי ניט קיין ייד. דער איקער איז, א מענטש זאָל מען זײַן, כאָטש דעם עמעס גערעדט, איז מיר ניט איבעריקס צום הארצן דער, וואָס שעמט זיך מיט אייגענע טאטע-מאמע, וויל ניט, מע זאָל וויסן, ווער ער איז, גיט זיך ארויס פאר אן אנדערן, טראכט זיך צו אן אנדער נאָמען.

— איך האָב אזעלכע מענטשן פּאָשעט פּיינט. און ווייסט, וואָס כ'וועל דיר זאָגן? אלע האָבן אזעלכע מענטשן פּיינט, און ס'איז פאראן פארוואָס... געווען בא אונדז אין דער געטאָ איינער א...

— כ'פארשטיי אָבער ניט, — האָט געדאליע זי אָפּגעשטעלט, — וואָס פאר א שייכעס האָט עס צו דעם, וואָס דו האָסט מיר געוואָלט זאָגן.

— אָט וועסטו זען, אז סע האָט יאָ א שייכעס. אייער אלעקסיי ניקאָ-ליצעוויטש איז אריין אין סעלפּאָ עפעס קויפן און באגלייך מיט מיר גער זען אלץ, וואָס כ'האַב דיר דערציילט. כ'האַב אים דאָרט איבערגעלאָזט. נאָר אז איך בין שוין געווען ווייט אָפּגעגאנגען פון דער קלייט, האָב איך דערזען עמעצן זיך אונטערגאנווענען צו דער שטאַל. ווער, מיינסטו, איז עס געווען? פארשטייט זיך, אז אוורעמל, דער אינזשעניערל אייערער. א באלאָנעס פון א מענטשן גיין יענעם נאָכקוקן... נו, וואָס וועסטו איצ-טער זאָגן אף דער צאדייקעס דינער, האָ? א סוואָרע, אז די געשיכטע, וואָס מע דערציילט דאָ וועגן דעם פּאָליצאנט, איז געווען א ביסינקעלע אנדערש, ווי די צאדייקעס אליין דערציילט וועגן דעם. נאָר מיין אייסעק! ס'איז מיר אָבער א גרויס ראכמאַנעס אף כאָנען. ס'איז דאָך א שטעטל. ווי פירט מען זיך עס אוף אזוי?

— זאָג דעם עמעס, — געדאליע האָט אָנגעכאפט זיך מיט ביידע הענט פארן טיש ווי אף אומוואלגערן אים, — וועמען האָסטו שוין באוויזן עס צעפויקן?

— הער, וועסט מיר אופוועקן דאָס קינד. נאָר דער לערער וואָלט עס געמעגט וויסן. זאָל ער עפענען כאָנען די אויגן. גיי אָבער מאך יענעם זעענדיק, אז יענער וויל אליין גאָר זײַן א בלינדער.

— איך פּרעג דאָך דײך עפּעס! דו האָסט עס שוין עמעצן דערציילט?! —
אונטער געדאליעס טריט האָט שווער א סקריפע געטאָן דער דיל.
גאָר אינגאנצן אומגערעכט איז זי ניט, פארשטייט זיך, טיבע. מע
דארף טאקע ווירקלעך זיין א בלינדער, מע זאָל ניט זען, אז צירל מיט
כאָנען זיינען ניט קיין פאָר. אָבער טיבע זינע, וואָס כאזערט עס אים
צום וויפלטן מאָל שוין איבער, ווייסט דאָך, אז כאָנע איז דערינען ניט
שולדיק, אז ער האָט זיך ניט געיאָגט, ווי זי זאָגט, נאָך קיין שיינ פע-
נעמל. ער האָט זיך דאָך מיט טרערן אין די אויגן געבעטן בא איר ראכמים,
אז זי זאָל ניט באגיין די נארישקייט, ניט נייטן אים דערצו. אָבער אז
צירל איז פאָרט ניט אָפגעשטאנען פון אים, זיך געשוואָרן, אז זי וועט
זיך א מייסע אַנטאָן, טאָמער האָט ער פאר איר ניט כאסענע. וואָס האָט
ער געזאָלט טאָן? איז ווי עפנט זיך עס בא טיבען דאָס מויל ארויסברענ-
גען אזעלכעס, זאָגן, אז כאָנע איז ווערט, זי זאָל זיך באגיין אזוי מיט
אים, זיין יונגע יעפאס-טויער.

און עפּשער איז אַט דאָס אלץ גאָר געווען ניט אזוי, ווי טיבען האָט
זיך אויסגעוויזן? — טוט געדאליע ווידעראמאָל א קלער בא זיך און רוקט
זיך דערביי אָפּ פונעם ווייב, וואָס האָט אין שלאָף קימאט אינגאנצן זיך
אראָפגעגליטשט צו אים אפן קישן. — פאראן דאָך מענטשן, וועלכע זעען
אין יעדער זאך דאָס, וואָס זיי גלוסט זיך דערזען, און דערהערן אינעם
געזאָגטן דאָס, וואָס זיי גלוסט זיך דערהערן. זיין טיבע איז אויך פון די.
ער האָט עס איר שוין ניט איין מאָל געזאָגט. וויפל האָט ער געהאט פון
איר אויסצושטיין נאָכדעם, ווי עמעצער האָט איר איבערגעגעבן, אז מע
האָט אים געזען שפעט אין אָוונט גיין פון דער ארבעט אונטער דער האנט
מיט צירלען. וואָס האָט זי אים נאָר ניט אָנגערעדט דעמלט אף צירלען
און נאָך אין דער אָנוועזנהייט פון פריידקעלען... ווי דערצאָרנט מע זאָל
ניט זיין אף עמעצן און ווי פארבלענדט מע זאָל ניט זיין פון דערצאָרנט-
קייט, דארף אָבער כאָטש איין וואָר וואָרט זיין אין דעם, וואָס מע זאָגט
וועגן יענעם. ווי עפנט זיך עס בא טיבען דאָס מויל ריידן אזוי וועגן
צירלען? צירל האָט זיך געיאָגט נאָך כאָנעס אשירעס, וואָס זי איז צו אים
אזוי צוגעשטאנען, ער זאָל פאר איר כאסענע האָבן? ווייסט דאָך טיבע,
אז כאָנעס גאנצע אשירעס, ווען ער איז צוזאמען מיט צירלען ארויסגע-
קראַכן פון זייער באהעלטעניש, איז באשטאנען אין דעם, וואָס ער איז
געווען ריך מיט יאָרן, קימאט אין צוויי מאָל עלטער פון איר.

דאָס איינציקע, אין וואָס געדאליע וואָלט עפּשער געקאָנט נאָכגעבן
זיין טיבען... נאָר פּונוואנען ווייסט טיבע, אז כאָנע איז ניט גענוג בא-
שטאנען אף דעם, אז ער איז צירלען ניט קיין פאָר? פּונוואנען קאָן טיבע
עס וויסן, אז זי האָט גאָר דעמלט נאָך געווינט אין אן אנדער שטעטל?
און וואָס מאכט זי דעם אָנשטעל, אז איר גייט אָן כאָנע, אז זי האָט
ראכמאַנעס אף אים, ביים איר גייט גאָר אָן צירל, מאכן צונישט אין זינע
אויגן די צאדייקעס, ווי טיבע רופט זי. איצט האָט ער, געדאליע, שוין
מער ניט וואָס צו סאָפּעקן, אז אַט דער עמעצער, וואָס האָט איבערגעגעבן
טיבען, אז מע האָט אים געזען שפעט אין אָוונט גיין אונטער דער האנט
מיט צירלען, איז ניט קיין אנדערער, ווי דער אינזשעניער זייערער פונעם

צוקער-זאוואָד אלעקסיי ניקאָליעוויטש. געדאליע האָט זיך קוים אינגע-
האלטן, ער זאָל ניט אופוועקן טייבען און זי פרעגן: „נו, און מיט וואָס
האָט זיך פארענדיקט אלעקסיי ניקאָליעוויטשעס שאדכענען זיך צו ציר-
לען, האָט ער דיר אויך דערציילט?“

צי ניט פון דעם זעלבן אלעקסיי ניקאָליעוויטשן שטאמט אויך דאָס,
וואָס טייבע האָט אים מיט א צייט צוריק נאָך געהאט דערציילט און עס
אים היינט ווידעראמאָל דערמאָנט? וויאזוי איז מען עס אזוי פארבלענדט,
אז מע זאָל אין דעם גלייבן? דאָס גאנצע שטעטל ווייסט דאָך, אז דער פאָר-
ליציאנט, וועלכער האָט, פירנדיק דאָס לעצטע בינטל יידן צו דער גרוב,
אראַפגעשטויסן צירלען פונעם בריקל איבערן טיך און געלאָזט זי אויס-
באהאלטן זיך אינעם טשערעט, איז ניט קיין היגער, און אז ביז יענעם
טאָג און נאָך יענעם טאָג האָט צירל און קיינער ניט אין שטעטל אים דאָ
מער ניט געזען. איז ווי עפנט זיך עס בא טייבען דאָס מויל צו זאָגן, אז
צווישן צירלען מיטן פאָליציאנט איז, אפאָנעם, פאָרט עפעס געווען, ווי-
באלד ער האָט זי אויסגעטיילט פון אלעמען און געשאַנקען איר דאָס
לעבן?

טראכטנדיק וועגן דעם אלץ, האָט געדאליע זיך ניט געקאָנט אינהאלטן
און אף א קאָל זיך אויסגעזידלט.

— גאָט איז מיט דיר, געדאליע, — האָט טייבע א דערשראָקענע זיך
אופגעכאפט פון שלאָף, — ס'האָט זיך דיר עפעס געכאַלעמט?

ער זאָל מיטן געשריי זינעם, וואָס האָט אים פאנאנדערגעשפארט די
ברוסט, ניט אופוועקן פריידקלען, האָט געדאליע זיך אָפגערופן בלויז
מיט א בארויגענדיקן ברומען פון א מענטשן, וועלכן מע וועקט פון זיסן
שלאָף. לאנג ליגן אזוי מיט צוגעמאכטע אויגן און פארפרעסטע ליפן, ער
זאָל מיט גאָרנישט ניט ארויסגעבן, אז ער איז וואך, איז געדאליען ניט
אויסגעקומען. אין עטלעכע מינוט ארום האָט ער ווידער דערהערט טייבעס
ליכטן אונטערכאָרכלען, און ער האָט ניט געדארפט שוין אינהאלטן אזוי
אין זיך דעם שווערן אָטעם. ער האָט געקאָנט שוין ווידער ליגן מיט אָפּע-
נע אויגן און זיך אומקערן צו דעם, בא וואָס ס'האָט אים אָפגעשטעלט
מיט איר וועקן די דערשראָקענע טייבע. און אָפגעשטעלט האָט ער זיך
בא דעם, אז ער קאָן אנדערש ניט, ער מוז זיך אריינמישן, קאָלזומאן ס'איז
נאָך ניט שפעט, קאָלזומאן מע האָט נאָך אין שטעטל ניט אָנגעהויבן זיך
שושקען און טיטלען מיט די פינגער... ניט שטענדיק טרעפט דער שטיין
אין דעם, אין וועמען מע ווארפט אים. דער אינזשעניער האָט זיך פאר-
מאַסטן אף צירלען, און טרעפן וועט ער שטארקער פון אלץ אין כאָנען...
שוין עטלעכע יאָר, ווי געדאליע האָט אויסגעטאָן דעם שינעל, נאָר א
סאָלדאט איז ער פארבליבן אפן גאנצן לעבן. ער וועט קיינמאָל ניט אי-
בערלאָזן יענעם אין געפאר, ער זאָל אפילע וויסן, אז דער שטיין, וואָס
מע האָט געוואָרפן אין יענעם, וועט טרעפן אין אים... נאָר עפשער זאָל
ער זיך פריער אויסציען מיטן לערער, בעטן אים, ער זאָל זיך דורכריידן
מיט כאָנען, אים עפענען די אויגן? ניין, ניט מיט כאָנען און ניט מיט
צירלען, נאָר מיטן טאלמיד זינעם, מיט זייוול האנפטן, זאָל ער זיך דורכ-
ריידן. ביזוואנען ס'איז נאָך ניט שפעט.

אז טייבע וועט קיינעם ניט איבערגעבן דאָס, וואָס זי האָט אים דער־
ציילט, אין דערין קאָן ער, געדאליע, זיין זיכער. און אז דער אינזשעניער
זאָל ניט וואגן וועגן דעם א פּיפּס טאָן, דאָס נעמט ער אויך אף זיך. און
אויב אוורעמל, ווי טייבע רופט אים, האָט שוין באוויזן עס עמעצן דער־
ציילן, עס פאנאנדערגעפויקט שוין אין שטעטל?

שטיל, ער זאָל ניט אפּוועקן דאָס ווייב, איז געדאליע אראָפּ פון גע־
לעגער און אף די שפיץ פינגער ארויס אין קיך. די צוויי גראָבע מאַ־
כאַרק־ציגאָרן, וועלכע ער האָט אויסגערייכערט איינעם נאָכן אנדערן,
האָבן ניט דערנענטערט דעם שלאָף, נאָר, דאכט זיך, אים נאָך מער דער־
ווייטערט. האָט געדאליע ארופגעוואָרפן אף זיך דאָס רעקל און האלב אן
אַנגעטאַנענער זיך צוגעזעצט פאר דער שטוב אפן גאנעק.

ווי מעסוקן לאנג און מעסוקן שטארק עס פארהאלט זיך אינעם מענטשן
דאָס דורכגעלעבטע, — האָט א טראכט געטאָן וועגן זיך געדאליע, — ס'בא־
זעצט זיך אין אים אזוי טיף, ניט אויסצוואַרצלען. וויפל יאָר איז שוין
אוועק, ווי ער האָט, אָפּטרעטנדיק פון פינסק, זיך געשלעפט, אן אויסגע־
מאטערטער פון דער מעסוקענער היץ, איבער די אָנגעגליטע לונגענער
זאמדן אָן א טראָפּן וואסער אין דער פליאגע אף צו באנעצן די צעשפאַל־
טענע פון דאָרשט פארשמאכטע ליפן. ביז איצט נאָך, ווי נאָר ער דרייט
אָפּ דאָס קרענטל פון דער וואסערלייטונג, לעבט אין אים באלד אוף יענער
ווייטער זומער־טאָג. ער קאָן ניט צווען, ווי סע גייט פארלוירן דאָס וואסער,
וואָס טוט א פלייץ פונעם קראַן. ביז איצט נאָך דרייט ער אָפּ דאָס קרענטל
פון דער וואסערלייטונג לאנגזאם און פאַרזיכטיק און אַיילט זיך וואָס גיי־
כער עס פארדרייען, ווי ער זאָל ציטערן, עס זאָל ניט פארלוירן גיין קיין
אין טראָפּן. ביז איצט נאָך, ווי דאָרשטיק ער זאָל ניט זיין, קוויקט ער
אפריער גוט אָן דאָס אויג מיטן קרישטאַל־ריינעם אָנגעגאָסענעם וואסער
אין גלאַז, איידער ער טראָגט עס צו צום מויל. און דאָס וואסער טרינקט
ער קיינמאָל ניט אויס אין איין אָטעם, נאָר לאנגזאם, ווי א מענטש, וואָס
ווייסט די ווערט פון יעדן טראָפּן; דאָס וויפלטע יאָר שוין, ווי ער דארף
זיך שוין מער ניט אויסבאהאלטן פונעם באנאכטיקן הימל באם פארייכערן
א ציגאר, נאָר ביז איצט, בייסן פארייכערן באנאכט א ציגאר, לעבט אוף
אין אים דער סידעספולער אויסגעשטערנטער הימל פון יענע נעכט. ער
האָט אפגעלעבט אין אים אויך איצט. געדאליע איז זיך דורכגעגאנגען מיט
זיין בליק איבער דעם באנאכטיקן שטעטלשן הימל, און ווי אף צו בארויקן
אים, געדאליען, אז מע באהאלט פון אים גאַרניט אויס און אז ער האָט ניט
וואָס צו זוכן צווישן די שטערן קיין פרעמדע פארדעכטיקע פּיערלעך, טוט
קיין שטערן ניט קיין פינקל אין דער הייד. א הימל מיט שלעפעריקע
שטערן הענגט אראָפּ איבערן שלעפעריקן שטעטל.

אין די דאָזיקע רעגעס וואָלט געדאליע וועלן האָבן לעבן זיך פריידקע־
לען. ס'איז עפשער נאָך צו פרי דערציילן איר וועגן דער ווערט פון א
געוויינלעכן טראָפּן וואסער און וואָס איז אזוינס האָבן איבער זיך א
שטילן רויקן הימל. פרידקעלע זאָל אָבער געווען זיין איצט לעבן אים,
וואָלט ער אף זיכער איר עס אלץ דערציילט.

אינעם אנטקעגנדיקן פענצטער בא כאַנען האָט א לויכט געטאָן א בלוי

פניערל פון אן אָנגעריבן שוועבעלע און זיך גלייך אויסגעלאָשן. דאָס האָט
כאַנע, קענטיק, פארייכערט. ער ווייסט שוין עפעס, וואָס אים שלאָפט זיך
ניט?.. געדאליען האָט א צי געטאָן צום פענצטער. אויב ער וועט דערזען
כאַנען זיצן אין קיך, וועט ער צו אים אָנקלאָפן.

ניט דערגייענדיק צום פענצטערל עטלעכע טריט, האָט געדאליען זיך
אומגעקערט. נאָר צוריק אפן גאנעק האָט ער זיך שוין ניט צוגעזעצט. אין
א ווילע ארום איז ער אריין אין שטוב און זיך צוגעלייגט. ער דארף טאקע
באגינען ניט אפשטיין צו דער ארבעט, די וואָך ארבעט ער, ווי כאַנע,
איז דער צווייטער וואכטע, אָבער אויסרוען זיך נאָך אזא האַרעוואניע, ווי
אָפשטיין א וואכטע לעבן די איינגעהייצטע קעסלען, מוז ער דאָך. ער
וועט פרווון אינשלאָפן, ליגן מיט צוגעמאכטע אויגן און וועגן גאַרנישט
ניט טראכטן. אין לעצטן פאל וועט ער טראכטן וועגן גאַר זיטיקע זאכן,
נו אָט, אשטייגער, וועגן דעם פילם, וואָס מע האָט די טעג באוויזן בא
זיי אין זאוואַדישן קלוב.

טייבען זינער האָט געדאליען, אופכאפנדיק זיך פון שלאָף, שוין לעבן
זיך אפן געלעגער ניט געטראָפן. דורך די פארמאכטע לאַדנס האָבן זיך
געצויגן בלוילעך־זוניקע סטענגעס שטויב.

— טייבע, וויפל איז דאָס דער זייגער? טייבע! פריידקעלען וואָס,
גאַר קיינער ניטאָ? טייבע!

געדאליען איז אראָפ פון בעט און צעעפנט ברייט די צוויי האלבע
לאַדנס פאר דער זון, וואָס האָט זיך גלייך אריינגעריסן אין צימער מיט
אלע אירע שטראלן און געמאכט ליכטיק אין איטלעכן ווינקל. א בליק
געטאָן צו פריידקעלען אין אלקערל און אינעם שכינעסדיקן צימער, האָט
געדאליען, פארכאפנדיק מיט זיך פון דער קיך דעם וועקזייגער, זיך צוריק
אריינגעוואלגערט אין בעט. ס'איז, לאַזט זיך אויס, נאָך גאַר ניט אזוי
שפעט, ווי ער האָט געמיינט. ער קאָן נאָך א ביסל ליגן. און אויב ער
וועט אינשלאָפן, איז אויך אַן סאקאַנעס. פריידקעלע וועט אים ניט לאַזן
לאנג ליגן. שטיל, די מאמע זאָל ניט זען, וועט זי זיך אונטערגאנווענען
צו אים און נעמען אריינשעפטשען אין אויער: „טאטע, שטיי אוף... טאטע,
שטיי אוף...“ ער וועט בעקיוון ניט עפענען לאנג די אויגן, זיך מאכן, אז
ער שלאָפט. מיטאמאָל וועט ער זי א כאפ טאָן מיט ביידע הענט, צודריקן
זי שטייף־שטייף צו זיין ברוסט און אריינשעפטשען איר אינעם ווארעמען
ראָזעווען אויערל: „פריידקעלע, איך בין אוף... פריידקעלע, איך בין אוף...“
ער האָט זיך אופגעכאפט פונעם אייגענעם קאָל, וואָס האָט אריינגע־
שריען צו אים פונעם קישן: „טאטע, שטיי אוף... טאטע, שטיי אוף... גע־
דאליען האָט האסטיק געעפנט די אויגן, נאָר אויסער דעם שטול מיטן
וועקזייגער אף אים, האָט ער בא דער בעט קיינעם ניט געטראָפן.

דער וועקזייגער האָט מיט זיין רעגלמעסיקן טיק־טאק ווידער גענומען
אים פארשלעפערן, אָבער דאָס מאָל האָט געדאליען זיך שוין ניט געלאָזט.
ווי נאָר דער גרויסער וויזער וועט זיך צונויפגיין מיטן קלענערן — דאָס
באטרעפט פונקט זיבעצן מינוט, — נעמט ער זיך אַנטאָן.

וועהין זינען עס טייבע מיט פריידקעלען אוועק, וואָס זיי זאמען זיך
אזוי לאנג? אפן מארק? נאָר טייבע האָט קיינמאָל ניט מיטגענומען מיט

זיך דאָס קינד אפן מאַרק. זאָל זײַן, אז זי האָט דאָס מאָל... אַף איר איז עס צו גלייבן. אויב זי האָט פּרױער געטאָן אַלץ אַף צו דערווייטערן פּרױד-קעלען פון צירלען, וועט זי דאָך איצט שוין אינגאַנצן ניט צולאָזן פּרױד-קעלען צו איר. האָט זי, הייסט עס, מיטגענומען מיט זיך דאָס קינד אפן שטויביקן טומלדיקן מאַרק, אז פּרױדקעלע זאָל זיך, כאַסוועכאַלילע, ניט באַגעגענען מיט צירלען.

די ווייזערס פונעם זייגער זינען פון לאנג זיך שוין צונויפגעגאַנגען און באוויזן זיך ווידער היפש דערווייטערן איינער פונעם צווייטן, נאָר געדאַליע האָט זיך אַלץ נאָך ניט אָנגעטאָן. ער איז ווידער געלעגן מיט אָפענע אויגן, ווי אָנהייב נאַכט, נאָר איצט האָט ער געטראַכט שוין ניט אזוי וועגן כאָנען מיט צירלען, ווי גופע וועגן זיך, וועגן זיך און טיבען. טיבע זינע זאָגט, אז מע דאַרף זײַן אַ בלינדער, מע זאָל ניט זען, אז כאָ-נע מיט צירלען זינען ניט קיין פאַר. נו, און ער מיט טיבען זינען דען אַ פאַר? מע דאַרף דאָך, אויב אזוי, אויך זײַן אַ בלינדער, אז מע זאָל עס ניט זען, כאָטש זי איז ניט אַף אזויפיל עלטער פון אים, ווי כאָנע פון צירלען. און אופוואַרפן אים, אז ער האָט זיך געיאָגט נאָך אַ שײַן פענעמל, קאָן מען, דאַכט זיך, אוואַדע און אוואַדע ניט. וויאזוי פאַרשטייט עס ניט טיבע, אז דאָס זעלבע, וואָס האָט צונויפגעפירט כאָנען מיט צירלען, די שרעקלעכע איינזאַמקייט נאָכן גרויסן בראַך, האָט צונויפגעפירט אויך אים מיט איר? און ווער ווייסט, ווי און מיט וואָס וואָלט זיך עס באַ זיי נאָכ-דעם פאַרענדיקט, ווען ניט פּרױדקעלע. און דאָס האָט טיבע גלייך געהאַט דערפילט. וויאזוי אָבער פילט זי ניט, אז צוזאַמען מיט זײַן צובינדן זיך אַלץ מער און מער צו פּרױדקעלען ווערט אַלץ שוואַכער און שוואַכער זײַן צוגעבונדנקייט צו איר, צו טיבען, און דערווייטערן דערווייטערט זי אים פון זיך ניט מיטן פּרױדקעלע צעקנייטשטן פאַנעם, וואָס מאַכט זי שיר ניט אין צוויי מאָל עלטער פון אים, און אויך ניט מיט דער אָפּגעלאָזנקייט אירער, נאָר מיט דער פאַרביטערטקייט, מיט זען אין יענעם בלויז דאָס שלעכטס. ווי געניט זי האָט אַט דאָס אויסבאַהאַלטן פון אים, ביז ער איז געוואָרן איר מאַן.

סאַראַ מאָדנער מענטש עס איז, פונדעסטוועגן, נאַפּטאַלע כעסין. ס'זעט אויס, ווי די צײַט וואָלט אים גאַרניט אָנגעלערנט. אַף אַלץ און אַף אלעמען זוכט ער צו געפֿינען אַ זכּוס. „טיבע אייערע, — האָט נאַפּטאַלע אים גע-זאָגט, ווען ס'איז געקומען וועגן דעם צו רײד, — איז געווען אין אַ פאַשי-סטישן גענעם, דאָרט, וווּ ס'האַט געוועלטיקט בלויז דאָס בײַזע. דער מענטש איז אזוי שוין באַשאַפן, אז ער זאַפט אײַן אין זיך דאָס, וואָס ער האָט פאַר זיך. פאַרשטעלט מען פון אים דאָס גוטע, זאַפט ער אײַן אין זיך דאָס בײַזע. ס'איז ווי אַ שווער כאַלאַס, פון וועלכן ס'איז נאָכדעם ניט אזוי לײַכט זיך צו באַפּרײען. מענטשן זײַנען פאַרשײדענע. באַ איינעם גײט עס דורך גיכער, באַ אַ צווייטן לענגער, באַ אַ דריטן גײט עס צומאַל אינגאַנצן ניט דורך.“ נו, און ער, געדאַליע, האָט פאַר די פיר יאָר מיל-כאַמע זיך ווייניק אָנגעזען אזוינס, וואָס ס'איז ניט איבערצודערצײלן? פאַרוואָס האָט ער זיך ניט אָנגעשטעקט, ניט איינגעזאַפט אין זיך דאָס שלעכטס? און ער אליין, נאַפּטאַלע דאוּידאַוויטש, וואָס איז געווען אין

געטאָ, וווּ מענטשן זיינען געפאלן, ווי די פליגן, האָט אינגעזאפט אין זיך בלויז דאָס שלעכטס?

אין איין זאך איז דער לערער זיכער גערעכט. געדאליע נעמט עס פון זיך. ער ווייסט ביז איצט ניט, צי האָט ער ווערניט איז ווירקלעך ליב געהאט זיין טייבען. אויב יאָ, איז עס בא אים זייער גיך דורך, ווי דאָס גייט דורך בא א סאך אנדערע. טשיקאווע, די קינדער, וועלכע טאטע-מא-מע פלעגן אמאָליקע יאָרן כאסענע מאכן, ניט אָנפרעגנדיק זיך צומאָל אפילע בא זיי, האָבן ביכלאל געוויסט וועגן ליבע? זיי האָט, אפאָנעם, פאָרשעט פארקניפט אפן גאנצן לעבן די טרייהייט און איבערגעגעבנקייט איינער צום אנדערן. די דאָזיקע טרייהייט און איבערגעגעבנקייט, וואָס פארבייט מיט זיך די ליבע, האָט ער, ווי פיל אנדערע, געיאַרשנט פון זיינע עלטערן, פונקט ווי זיי האָבן עס געיאַרשנט פון זייערע עלטערן. דאָס זעלבע, איז געדאליע קימאט זיכער, האלט אויך אָפּ צירלעך, זי זאָל ניט פארלאָזן כאָנען. נאָר ווונדערן זיך, וואָס זי האָט זיך פארליבט אינעם יונגן און פיינעם זיוול האנפטן, איז לאכלוטן ניטאָ וואָס. קאָן זיין, אז דאָס, וואָס טייבע האָט אים נעכטן דערציילט וועגן צירלעך, האָט כאָנען נאָך עס פריער געהאט באמערקט, נאָר ער מאכט זיך ניט זעענדיק, ווייל ער גלייבט, אז דאָס וועט בא איר דורכגיין. די טרייהייט און איבערגעגעבנקייט, וואָס זי האָט געיאַרשנט פון די עלטערן, וועט איבערוועגן אין איר. ס'קאָן אפילע זיין, אז כאָנען, ווען צירל זאָל עס אים וועלן דערציילן, וועט ער גאָר ניט וועלן עס אויסהערן, פונקט ווי ער האָט ניט געוואָלט מיסטאמע אויסהערן, ווען זי האָט אים דערציילט די געשיכטע מיטן אינר זשעניער, וועלכע זי האָט אָנגעטרויט בלויז אים איינעם, געדאליען.

וועגן דעם, וויאזוי און מיט וואָס האָט זיך פארענדיקט יענער באנאכר טיקער שפאציר, האָט אלעקסיי ניקאָליעוויטש, זעט אויס, קיינעם ניט דערציילט, נאָר וועגן צירלס נעכטיקן שפאציר מיט זיוולען דאָס וועט ער שוין געוויס צעטראָגן איבערן שטעטל.

צי דען וואָלט טייבע, ווען אלעקסיי ניקאָליעוויטש לאָזט זיך ניט אראָפּ נאָך זיי צום טייך, געגאנגען זיי נאָכקוקן?

בלויז פונעם געדאנק אליין, אז זיין טייבע האָט עס געקאָנט טאָן, רייסט זיך ארויס בא געדאליען א זידלוואָרט, פון וועלכן ער אליין דערשרעקט זיך.

אומזיסט אָבער קלערט אלעקסיי ניקאָליעוויטש, אז דאָס וועט אים גלאט דורכגיין. זיוול האנפט איז ניט פון די, וואָס וועלן אים פארשוויגן. ער, געדאליע אליין, וועט זיין דער ערשטער, וואָס וועט זאָגן זיוולען, פון וועמען שטאמט עס, ווער האָט עס צעפויקט. ער וועט גייטן זיין טייך בען, אז זי זאָל עס באשטעטיקן. אים ווונדערט פאָשעט אָפּ זיוולען. צי דען, אויב ער האָט באמערקט, אז דער אינזשעניער קוקט זיי נאָך, האָט ער אים גלאט אזוי אָפּגעלאָזט. ער, אָפּ זיוולס אָרט, וואָלט זיך מיט יענעם א ביסל אנדערש באגאנגען. ער וואָלט בא אים עטלעכע כאדאָשים נאָכא-נאנד ארומגעגאנגען דערנאָך א פארבאנדאזשירטער. ער, געדאליע, איז געווען און פארבליבן א סאָלדאט. און א סאָלדאט דארף מען ניט לערנען, וויאזוי זיך באגיין מיט אזעלכע...

ס'האט א סקריפע געטאן די דרויסן־טיר.

— טיבע, דו? — האט געדאליע, אופהייבנדיק עטוואס דעם קאפ פון קישן, הילכיק געפרעגט.

— וואס, דו ליגסט נאך? ס'איז דאך שוין גרויסער טאג. — דאס קאל אירס, וואס איז דערגאנגען צו אים פון פירהויז, איז געווען פון א שטארק פארהאָרעוועטן מענטשן, וועלכער קאָן זיך נאָך אלץ ניט אָפעטעמען. האָט ער שוין ניט וואָס זי צו פרעגן, וווּ איז זי געווען. פון מארק קומט זי שטענדיק א פארסאָפעטע פון דעם שווערן קויש, וואָס זי ברענגט צו שלעפן, אליין ניט וויסנדיק, צוליב וואָס קויפט זי אינן אזויפיל, גלייך זי וואָלט יעדעס מאָל זיך וועלן באַזאָרגן אָף א גאנצן כוידעש.

אין צימער איז מיט א פארפאליעט פענעמל און שטיינענדיקע אייגעלעך אריינגעלאָפן פריידקעלע. זי האָט אָנגעכאפט דעם פאָטער פאר די אויס־געשטרעקטע הענט און גענומען אים שלעפן פון בעט, צווינגענדיק דערביי, ווי שטענדיק, ווען זי וועקט אים:

— טאטע, שטיי אָף... טאטע, שטיי אָף...

— אָט באלד שטיי איך אָף, אָט באלד שטיי איך אָף, — האָט געדאליע געהאַלפן איר צווינגען, אראָפּגליטשנדיק זיך אלץ נידעריקער און נידער־ריקער פונעם קישן. — אָהאָ, סארא שטארקע דו ביסט, קיין איינהאַרע ניט. וועסט דאָך מיך באלד אינגאנצן אראָפּשלעפן פון בעט. דערלאנג מיר, טעכטערל, דאָס אָנטאָן. אָן ליגט עס אפן שטול... נו, און פארוואָס דער־ציילסטו מיר ניט, וווּ ביסטו עס געווען א פרימאָרגן?

— איך בין געגאנגען מיט דער מאמען אפן מארק.

— כ'האָב מיך טאקע אזוי זיך פאָרגעשטעלט.

— וואָס האָסטו זיך, טאטע, פאָרגעשטעלט?

— גאַרניט... און וואָס האָט איר אזעלכעס דאָרט אפן מארק איינגע־האנדלט? זע, גיב נאָר א קוק אָף די הענטלעך. איז וואָס האָסטו זיי עס אזוי איינגעריכט?

פריידקעלע האָט באטראכט אירע הענטלעך, ווי זי וואָלט ביז אהער ניט געווען באמערקט די טונקל־רויטע פלעקן אָף זיי, און אונטערשפרייט־גענדיק, זיך א דריי געטאָן:

— דאָס איז פון וויינשל, די מאמע האָט געקויפט א פולן קויש מיט אָט אזעלכע־אָ וויינשל, — זי האָט באוויזן אָף אירע פויסטלעך. — די מאמע וועט היינט פרעגלען ווארעניע.

— גיי, טעכטערל, וואש זיך דערווייל אינן און זאָג דער מאמען, אז איך רוף זי.

— טיבע, — האָט ער זיך אָנגערופן צום ווייב, שטיינענדיק שוין אז אָנ־געטאָנענער, — אויב דער אלעקסי וועט דיך וועלן ארויסשטעלן פאר אן איידעם, אז דו האָסט אויך זיי ביידן געזען, זאָלסטו זאָגן, אז ס'איז שע־קער וועקעזעוו. דו הערסט?

טייבל האָט אָנגעשטעלט אָף אים אירע האלב־אויסגעלאָשענע אויגן: — אָט צוליב דעם האָסטו מיך גערופן? איך זע, אז די צאדייקעס לאָזט דיך ניט רוען. ווי איז אָבער, אז איך האָב זיי פאָרט געזען?

— דו האָסט גאַרנישט ניט געזען, — האָט געדאליע זי איבערגעשלאָגן

מיט זיין היליכיקער שטים. — דו הערסט? גארנישט ניט. אלץ, וואָס אָט דער אוורעמל, ווי דו רופסט אים, דערציילט, זאָלסטו זאָגן, איז גאַלע ליגן. שעקער וועקעזעוו.

— וועסטו מיר באלד הייסן זאָגן, אז דאָס, וואָס ער האָט דיך געזען גיין אונטער דער האנט ווי א פארליבט פאָרל מיט דער צאדייקעס, איז אויך א ליגן?

— דאָס האָט ער דיר דערציילט?

— א דייגע דיר ווער. נו, און אז ער?

— אָט ווער ס'איז פאר דיר פונקט ווי אַנגעמאַסטן. איר וואָלט געווען א פאָרל פון גאָט. זע, טייבע, זאָלסט מיר מיט דיין שלעכטקייט צו מענטשן ניט אוועקפאטערן פריידקעלען.

— ביסט זיך ניט אויסגעשלאָפן צי אופגעשטאנען אף דער לינקער זייט? טייבע דיינע איז גאָר ניט אזא נאָך, ווי דו טראכסט וועגן איר. פרעג בא וועמען דו ווילסט, — זי האָט זיך שטיל צעוויינט, באהאלטנדיק דאָס פריציטיק געעלטערטע און צעקנייטשטע געזיכט אין די הענט. און אין אָט די רעגעס האָט זי דערמאָנט געדאליען אין דער אלטיטשקער מאמען זינער פריטיקצונאכטס באם ליכט-בענטשן. ניט אַפנעמענדיק די הענט פון פאָנעם, האָט טייבע מיט א פארוויינט קאָל געטיינעט:

— דו מיינסט טאקע, אז איך בין אזא? די צייט האָט מיך געמאכט פאר אזא, אז איך זאָל זיך שעמען זיין א גוטע. פרעג מענטשן, וועסטו הערן, צי האָב איך עמעצן געטאָן שלעכטס... נו, אוואדע וועל איך זאָגן, טאָמער פארופט זיך אָט דער ניקאָליעוויטש אף מיר, אז אלץ, וואָס ער דערציילט, איז גאַלע ליגן, שעקער וועקעזעוו. איך האָב גאָרניט געזען און גאָרניט געהערט. איך וואָלט עס אָן דיר אויך געווען אזוי געזאָגט. איך האָב אָט דעם אווראָם ניסאָנאוויטשן פונקט אזוי ליב, ווי דו, נאָך עפּשער מער. כ'האָב זיך מיט אזעלכע אלעמאָל געהאלטן פונדערווייטן...

קאפיטל זיבן

אן אנדערשמאָל מיסטאם וואָלט געדאליע זיך איבעריקס ניט פאר-טראכט, פארוואָס עפעס האָט כאָנע אין דער צייט פונעם איבערייט זיך ניט אריינגעכאפט צו אים אין דער קעסל-הייצונג זיצן א ביסל און זיך דורכ-שמועסן, ווי ער טוט עס געוויינלעך, ביים זיי ארבעטן אין איין וואכטע. דאָס אָבער, וואָס כאָנע איז היינט ניט פארגאנגען צו אים, האָט בלויז געקאָנט באטייטן, אז ער, געדאליע, האָט, אפאָנעם, פארשפעטיקט פאר-לויפן אלעקסיי ניקאָליעוויטשן דעם וועג. יענער, זעט אויס, האָט שוין באוויזן איבערגעבן די נייט, וואָס ער האָט נעכטן אונטערגעקוקט, עמעצן פון די, בא וועמען עס דארף לאנג ניט געדויערן, אז עס זאָל פאנאנדער-געטראָגן ווערן איבערן שטעטל, דערביי אזוי איבערגעאנדערשט, אז דער, וואָס האָט זי צעפויקט, זאָל זי נאָכדעם אליין ניט דערקענען. טאָמער וועט זייוול דאָך דערגיין, פונוואנען שטאמען עס די קלאנגען, — געדאליע שטעלט זיך ניט פאָר, אז אזא יונג מיט ביינער, ווי זייוול האנפט, זאָל יענעם פאר אזעלכעס פארשווייגן, — וועט דער אינזשעניער, דארף מען

פארשטיין, זיך פארופן אף טיבען, אז פון איר שטאמט עס. גיי נאָכדעם פארענטפער זי, אויב אי כּאָנע, אי דער לערער, אי, מעגלעך, אויך זיין ווייסן, אז צווישן טיבען און צירלען איז פון לאנג שוין דורכגעלאָפֿן א שוואַרצע קאָץ.

ערשט איצט באַנעמט געדאליע, סארא פארזען ס'איז געווען פון זיין זייט, וואָס ער האָט אויסבאהאלטן די דאָזיקע ניס פונעם לערער. כעסין וואָלט עפּשער עפעס צוגעטראַכט, קאָלומאן ס'איז נאָך געווען ניט שפעט אויסהיטן כּאָנען פון דעם שווערן שטיין, מיט וועלכן אורעמל ניסנס האָט זיך פארמאָסטן אף צירלען, נאָר וועלכער וועט פּרזער פאר אלץ און שטארקער פון אלץ טרעפן אין כּאָנען. דער לערער וואָלט אים געוויס געראטן, ער זאָל אָפּזוכן דעם אינזשעניער און זיך מיט אים מענטשלעך דורכריידן. אָבער נאָכדעם, ווי צירל האָט אים דערציילט וועגן יענעמס צושטיין צו איר, איז ווי קאָן ער, געדאליע, זיך מענטשלעך דורכריידן מיט אים? אויב יאָ, איז בלוין ווי א סאָלדאט. ער וועט אים פּאַשעט וואָרענען: איין פיפּס אויב ער טוט, איז כּוץ דעם, וואָס ער וועט בא אים עפענען מיטן קאָפּ די טיר, וועט דער גאַנצער זאוואָד און דאָס גאַנצע שטעטל וויסן, וואַזוי און מיט וואָס האָט זיך דעמלט פארענדיקט זיין באַגלייטן צירלען פון דער אָונטיקער וואַכטע. אָט פון דעם נעמען זיך דאָך די אלע קלאַנגען, וועלכע ער פארשפרייט בישטיקע וועגן איר. דאָס רעכנט ער זיך מיט איר אזוי אָפּ. און נאָך וועט ער אים וואָרענען, ער זאָל ניט אויס־רעכענען אף טיבען נעמען זי פאר אן איידעס. יאָ, זי איז טאקע אויך געווען נעכטן אין סעלפּאָ, זי האָט אָבער גאַרניט געזען. ס'איז שעקער וועקעזעוו דאָס אלץ, וואָס ער דערציילט. ער גלייבט ניט? איז זאָל ער זי אליין גיין פּרעגן. און אויב אורעמל ניסנס וועט אים בעטן זאָגן, וואָס גייט עס אים אזוי אָן, וואָס ער מישט זיך אריין, וועט ער אים דערוף ענט־פּערן, ווי דער עמעס איז, אז ער איז געווען א סאָלדאט און פארבליבן א סאָלדאט, און א סאָלדאט וועט ניט בלייבן שטיין אָן א זייט, ווען מע באַפאלט דעם, וועלכער קאָן זיך נאָך אליין אינגאַנצן ניט באַשיצן. יאָ, כּאָנע גייטיקט זיך, מע זאָל אים העלפן זיך באַשיצן אויך פון אזעלכע, ווי אָט דער אורעמל ניסנס.

צי האָט ער אָבער, געדאליע, ניט פארשפעטיקט פארלויפן אָט דעם ניקאָליעוויטשן דעם וועג?

אלציינס אָבער מוז ער זיך מיט אים היינט זען. און וואָס גיכער. דערי־בער איז געדאליע געקומען אפן זאוואָד מיט עטלעכע שאַ פאר דעם, ווי די צווייטע וואַכטע זיינע איז צוגעטראָטן צו דער ארבעט. נאָר וויפל ער האָט ניט ארומגעזוכט דעם אינזשעניער איבערן זאוואָד, האָט ער אים אין ערגעץ ניט געקאָנט געפינען, אָט ווי אין וואַסער אריין. גיין אים ווידער זוכן, נאָכדעם ווי ס'איז שוין געווען דער הודאָק פאר דער צווייטער וואַכ־טע, איז דאָך ניט שנייד. ער קאָן ביכלאל ניט איבערלאָזן די איינגע־הייצטע קעסלען אָן אן אופזיכט מער ווי אף פינף־צען מינוט אפילע דעמלט, ווען די ווייזערס אין די מאַנאַמעטערס הערן אוף ארומשפרינגען הי־און־צוריק, נאָר האַלטן זיך בא איינער און דער זעלבער אַטמאָספּער. נאָר סייזוי האָט געדאליע ניט אופגעהערט ארומזוכן אלעקסיי ניקאָליע־

וויטשן. ער האָט ברייט צעעפנט די טיר פון דער קעסל-הייצונג, ער זאָל זען פאר זיך דעם גאנצן זאוואָדישן הויף.

אַנשטאָט דעם אינזשעניער האָט געדאליע דערזען פלוצעם אין הויף כאָנען. אן אנדערשמאַל וואָלט ער אים זיכער א רוף געטאָן. נאָר איצט, נאָכדעם ווי כאָנע האָט אויסגעמיטן זיך אריינכאפן צו אים בייסן איבער רייס, איז געדאליע געווען אפילע צופרידן, וואָס יענער האָט פארקערעוועט ניט אהער, נאָר צו זיך אין צעך, פונקט ווי ער איז געווען צופרידן, וואָס אים האָט זיך אינגעגעבן, כאָטש זיי וווינען א שטוב לעבן א שטוב, אויסמיידן זיך באגעגענען אין דער היים היינט מיט כאָנען... ניין, אָט דאָס קאָן שוין געדאליע זיך ניט מויכל זיין! וואָס איז עס פלוצעם פאר אן אויסבאהאלטן זיך! און נאָך פון וועמען? פון כאָנען, פון זיין נאָענטסטן פריינט, וועלכער נייטיקט זיך איצט אין אים? אן עכטער סאָלדאט, פאר וועלכן ער האלט זיך, פירט זיך אזוי?

אריינגעוואָרפן אונטער די זיך הייצנדיקע קעסלען עטלעכע סאווקאָווע לאָפעטעס אנטראציט און צוגעווארט, ביז די ווייזערס אין די מאנאָמע-טערס האָבן זיך צוריק בארויקט, האָט געדאליע זיך אריינגעכאפט צו כאָנען אין צעך. און כאָטש געדאליע האָט זיך דאָרט פארהאלטן א ביסל לענגער פון פינף-צען מינוט, האָט ער דערווילל אין קיינעם ניט באמערקט דאָרט עפעס אזוינס, אז ער זאָל קאָנען זאָגן שוין ענדלעך אף זיכער, אז ער האָט ניט וואָס צו יאָגן זיך אזוי מער נאָכן אינזשעניער, און אז אים וועט אויסקומען איצט פירן מיט יענעם שוין גאָר אן אנדער ארט גע-שפרעך, דעהיינע, ער זאָל פאר אלעמען אין די אויגן דארפן מעלדן, אז אין דעם, וואָס יענער האָט דערציילט, איז ניטאָ קיין וואָרט עמעס, ער האָט עס אלץ אויסגעטראכט, און זאָל ער פאר אלעמען אין די אויגן בעטן בא ציר-לען, אז זי זאָל אים פארגעבן. אלנפאלס, פאר דער צייט, וואָס געדאליע איז אין צעך, האָט קיינער אפילע מיט קיין ווונק אים ניט געגעבן אָנצו-דייטן, אז מע האָט דאָ געווארט אף אים, ווייל אויב ניט בא אים, בא כאָנע נעס נאָענטסטן פריינט, איז בא וועמען נאָך קאָן מען דערגיין, צי ס'איז טאקע עמעס אָט דאָס, וואָס מע דערציילט וועגן כאָנע דעם נאלאדטשיקס יונג ווייבל.

לאָזנדיק זיך גיין צו כאָנען, וועלכער האָט זיך געייסעקט אינעם צווייטן עק פונעם לאנגן צעך בא א טאָקער-ווערקשטעל, האָט געדאליע בעקיוון זיך אָפגעשטעלט לעבן איין ארבעטער, לעבן א צווייטן און פארפירט דער-ביי מיט יעדן פון זיי א געשפרעך וועגן גאָר זייטיקע זאכן, וואָס האָבן לאכלוטן ניט צו טאָן מיטן זאוואָד, א געשפרעך, וועלכער הייבט זיך שטענדיק און אומעטום אָן מיט די גאָרניט זאָגנדיקע און פילזאָגנדיקע: „וואָס מאכט מען?“ און „וואָס הערט זיך?“. ס'קאָן דאָך ניט זיין, אז אויב ס'איז אהערצו שוין דערגאנגען יענע ניס, זאָל מען אים דערוף ניט ענט-פערן, ווי מע ענטפערט געוויינלעך אין א שטעטל: „און אליין ווייסט איר ניט, וואָס בא אונדז הערט זיך?“ צי „נו, ווי געפעלט איך עפעס די לעצטע ניס?“ און עפשער, — טוט געדאליע בא זיך א קלער, — ווייל טאקע מע ווייסט, אז ער איז כאָנעס א נאָענטער פריינט, באהאלט מען פון אים אויס דאָס, וואָס א צווייטן אף זיין אָרט וואָלט מען זיכער געווען דער-

ציילט? ווער וויל עס זיין דער ערשטער אף אַנצוזאָגן יענעם א שלעכטע בסורה? איז טאקע גאנץ מעגלעך, אז כאַנע ווייסט נאָך גאָר דערפון דער- ווייל ניט. געדאליע האָט קיינמאָל ניט געהערט פון כאַנען, ער זאָל מיט עמעצן אין צעך זיך געווען האָבן צעקריגט. איז ווער וויל עס פאר גוטס צאָלן יענעם מיט שלעכטס, כאַטש געדאליע ווייסט, אז אזעלכע געפינען זיך נאָך אויך.

ווי געדאליע האָט זיך ניט צוגעקוקט צו כאַנען, האָט ער אויך אין אים גאַרניט באַמערקט אזוינס, וואָס זאָל ארויסרופן דעם מינדסטן כשאד, אז ער ווייסט שוין עפעס. פאר געדאליען איז געשטאנען דער זעלבער שטענדיק פארטאַנענער כאַנע מיט די אונטערשמייכלענדיקע אויגן, וועל- כער האָט זיך פריילעך אונטערגעזונגען בא דער ארבעט. געדאליען וועט ער אָבער דערמיט ניט נארן. ער קען כאַנען ניט דאָס ערשטע יאָר, ווייסט ער: פון דעם, וואָס כאַנע זינגט זיך פריילעך אונטער, איז נאָך ניט גע- דרונגען, אז אים איז אופגעלייגט אפן הארצן. מיט כאַנען טרעפט צומאָל פארקערט. און דערפאר האָט געדאליע אויך מיט אים אַנגעהויבן דעם געשפרעך זינעם מיט די גאַרניט זאָגנדיקע:

— וואָס הערט זיך עפעס?

— וואָס האָסטו געוואָלט זאָל זיך הערן? — האָט כאַנע איבערגעפרעגט, אוועקלייגנדיק דעם גרויסן ענגלישן שליסל אפן ווערקשטעל, און גענומען אויסווישן מיט פאקליע די איינגעריכטע הענט.

— כ'ווייס, — געדאליע האָט ווידער א בליק געטאָן אף כאַנען, נאָר שוין אָן יענעם פארדאכט, מיט וועלכן ער האָט א וויילע פריער זיך צו אים צוגעקוקט, — איך האָב געמיינט, וויבאלד האָסט זיך ניט אריינגעכאפט אינעם איבערייס צו מיר אין מיין פאלאך, האָט מיסטאמע עפעס פאסירט. — אויסער דעם, וואָס איך אייסעק זיך שוין דעם אנדערן טאָג מיט אָט דעם ווערקשטעל, וועלכן מע האָט שוין פון לאנג געמעגט ארויסווארפן, איז בא מיר גאַרניט געשען. — ער האָט גענומען דעם פאנאנדערגעשרויפטן שליסל, נאָר אים גלייך צוריק אוועקגעלייגט. — איז דערפאר, וואָס איך האָב זיך צו דיר היינט ניט אריינגעכאפט, ביסטו עס געקומען צו גיין? מיר דאכט זיך, אז איך האָב נעכטן צי אייערנעכטן אויך פארפעלט זיין בא דיר. הער, איך זע דאָך נאָך דיר, אז דו ביסט געקומען מיקויעך עפעס. נו, איז זאָג שוין.

— האָסט געטראָפן. איך האָב זיך אריינגעכאפט א קוק טאָן, עפשער וועל איך דאָ טרעפן דעם אינזשעניער, אלעקסיי ניקאָליעוויטשן. א טאָג, אז איך זוך אים ארום און קאָן אים אין ערגעץ ניט געפינען. — כ'זאָל געווען וויסן, אז דו זוכסט אים אזוי ארום, וואָלט איך דיר געקומען אַנצוזאָגן. ער איז געווען דאָ בא אונדז אין צעך מיט א שאַ צוויי אן ערעך צוריק און איז מיסטאמע שוין אוועק אהיים. וואָס דארפסטו עס אים אזוי?

— מיר איז ניט גאָר געפעלן, ווי סע פירט זיך אוף דער מיטלסטער קעסל. עפעס הודושעט ער מאַדנע.

קוים האָט געדאליע דעהערט, אז אלעקסיי ניקאָליעוויטש איז דאָ היינט געווען, האָט ער שוין מער ניט אַפגעפירט דעם בליק זינעם פון

כאַנען. צוקוקנדיק זיך איצט צו אים, איז געדאליען פלוצעם ארוף אפן זינען א מאַדנער ווילדער געדאנק: צי וועט כאַנע ניט געפינען דאָ הינט באַ זיך אין קעשענע פונעם רעקל א צעטעלע, ווהיזן ער דארף זיך אראַפֿ- כאַפן, אויב ער וועט, קומענדיק פון דער אַוונטיקער וואכטע, ניט טרעפן דאָס ווייבל זינס אין שטוב. געדאליע האָט שוין ניט געקאַנט אַפּטרייבן פון זיך דעם דאָזיקן געדאנק, כאַטש ער האָט אים מיט יעדער רעגע אויסגעזען אלץ ווילדער און אומגעלומפערטער. אלעקסיי ניקאָליעוויטש איז ניט אזא נאר נאָך, אז ער זאָל זיך וועלן אויסגעבן. ער קאָן אָבער אַנשרייבן דאָס צעטעלע אזוי, אז קיינער זאָל נאָכדעם ניט דערקענען, אז ס'איז זיין ארבעט. ס'האָט באַ אים א ווערדע. און קעגן דעם אייגענעם ווילן זינעם כאַפט זיך באַ געדאליען פלוצעם ארויס:

— וואָס מאַכט צירל? — געדאליען האָט זיך אויסגעוויזן, אז כאַנע האָט איצט עפעס אנדערש א קוק געטאָן אף אים, א קוק געטאָן מיט א שטיקל כּשאַד, האָט ער גלייך צוגעגעבן: — מיין פריידקעלע האָט זיך עטלעכע מאָל נאָכגעפרעגט באַ מיר אף דיין צירלעך, פארוואָס זעט מען זי ניט. — מיין צירל איז נאָך באגינען אוועקגעפאָרן מיט איר נאטשאַלניק אין עטלעכע דערפער.

אַט דער כאַנע איז דאָך טאַקע, ווי טייבע זאַגט, אינגאנצן שוין א בלינד- דער. אליין שטויסט ער זיך ניט אָן, פארוואָס איז עס זייוול געפאָרן צוזא- מען מיט צירלעך, און ווי געדאליע דערמאָנט זיך איצט, איז עס ניט ס'ערשטע מאָל באַ זיי. ווי רויק און קינדערש אינגעגלייבט אין זיין צירלעך ער האָט עס אים א זאַג געטאָן: „זי איז אוועקגעפאָרן מיט איר נאטשאַלניק אין עטלעכע דערפער.“ כאַנע נייטיקט זיך, דאַכט זיך, ניט, מע זאָל אים דארפן דערמאָנען, אז זייוול איז עטוואָס ינגער פון אים און אז דער וועג צו יענע דערפער ציט זיך דורך א געדיכטן טיפן וואַלד. געדאליע דארף אפילע ניט אַפּקערן די אויגן, אז ער זאָל דערזען, ווי צירל לאַזט זיך אראַפֿ צום אַוונטיקן טייך און א וויילע שפעטער, ארומקוקנדיק זיך אין אלע זיטן, לאַזט זיך אהין אראַפֿ אויך זייוול, און ביידע פאָר- קלייבן זיך אין דער פּוסטער האַלב-כאַרעווער שטאַל... וויאזוי האָט עס צירל געקאַנט דערלאַזן, אז זי זאָל זיך פאַרקלייבן מיט א באַכער אין דער זעל- בער שטאַל, ווהיזן די דייטשן האָבן א טאַג פאַר דער שכיטע צונויפֿ- געטריבן דאָס גאַנצע שטעטל יידן און פון דאָרט זיי אוועקגעפירט צו די פאַרגרייטע גריבער אף יענער זיט טייך? זי, צירלעך, האָט מען דאָך אויך, באַגלייך מיט אלע יידן פון שטעטל, ארויסגעפירט פון דער זעלבער פאָר- לאַזענער שטאַל. זאָל זיין, אז צירל זאָל עס שוין האָבן אלץ פאַרגעסן? ער קאָן עס ניט גלייבן. ניט אנדערש ווי זיין טייבען האָט זיך עס פאַשעט אויסגעוויזן, זי האָט זיי פאַשעט איבערגעפלאַנטערט מיט אן אנדער פאָרל. געדאליע קוקט אף כאַנען און דערזעט מיטאַמאָל פאַר זיך, ווי אלעקסיי ניקאָליעוויטש לאַזט זיך אויך אראַפֿ צום טייך און מיט שטילע טריט פון אהינטער-ארום דערנענטערט ער זיך צו דער כּורווע. און דאָ קומט ארוף געדאליען אפן זינען נאָך איינער א ווילדער און אומגעלומפערטער גע- דאַנק, פון וועלכן ער קאָן זיך ניט באַפרייען, — אז באלד וועט אריינקומען אהער אין צעך אלעקסיי ניקאָליעוויטש און אוועקשיקן כאַנען אין וואַלד

באגעגענען צירלען. זאל כאַנע זען דאָס, וואָס ער, אוורעמל ניסנס, האָט שוין פון א לענגערער צייט פריער געהאט געזען, אויסבאהאלטנדיק זיך דאָרט ערגעץ הינטער א בוים... און אז אווראָם ניסאָנאוויטש, וואָס האָט, אפּאָנעם, די גאנצע צייט געזוכט, וויאזוי זיך צעצאלן מיט צירלען, האָט געקאָנט נאָכקוקן נאָך זיי אין וואלד, איז האָט ער ניט, געדאליע, איבער ריקס וואָס צו סאָפעקן. און אויב דער אינזשעניער האָט עפעס באמערקט און דערווייל ניט צעפויקט נאָך וועגן דעם, איז עס מיסטאמע בלויז דער פאר, ווייל ער האָט ניט געהאט וועמען צו נעמען פאר אן איידעס. איצט אָבער, ווען ער ווייסט, אז ער האָט אף וועמען זיך צו פארופן...

— יא, — האָט כאַנע זיך ווי דערמאָנט, — מיין צירל וויל זיך אומקערן צוריק אפן זאוואַד אָדער גיין ארבעטן אף דער מיל. זי האָט שוין אפילע אָנגעגעבן א מעלדונג דעם נאטשאלניק אירן.

— וואָס עפעס פלוצעם? — האָט געדאליע, ניט ארויסווייזנדיק באזונדערס זיין פארכידעשונג, געפרעגט.

— ס'איז איר, זאָגט זי, שווער זיך ארומשלעפן נאָכאנאנד איבער די דערפער. לאַזט ער זי אָבער ניט אָפּ.

— ווער לאַזט זי ניט אָפּ?

— נו, האנפט.

— וואָס הייסט, ער לאַזט זי ניט אָפּ? — צי דען זעט כאַנע אויך אין דעם גאַרניט איין? ס'איז אָפּגעגאנגען א רעגע, אז עס זאל זיך בא אים ניט ארויסכאפּן. „גוואלד, ווי איז מען עס אזוי בלינד?“

— ער האָט איר אומגעקערט די מעלדונג.

— און זי האָט צוגענומען?

— וואָס האָט זי געזאָלט טאָן, אז ער לאַזט זי פאָרט ניט אָפּ?

— הער זיך איין, כאַנע...

געדאליע איז ניט געווען דער מענטש, וואָס האָט געקוקט אפן לעבן אינגאנצן מיט אָפענע אויגן, גלייך ער זאל דערמיט וועלן בעקיוון עפעס ניט דערזען, בעקיוון עפעס פארשטעלן פון זיך פון דעם, וואָס קומט פאָר ארום אים, אָבער אין קיין שום פאל ניט דערפאר, ווייל ער וויל דערמיט זיך אויסבאהאלטן, אָפּגיין אָן א זייט, ניט קומען צוהילף יענעם, וואָס נייטיקט זיך אין זיין הילף, ביפראט, אז דער, וועמען עס דראַעט א געפאר און וועלכער נייטיקט זיך אין זיין הילף, איז דאָס מאָל געווען כאַנע.

דאָס איינציקע, פארוואָס געדאליע איז דאָך מיטאמאָל אנשוויגן געוואָרן און וואָס האָט אים אָפּגעהאלטן, אז ער זאל מער קיין וואָרט ניט ארויסברענגען פון דעם, וואָס ער האָט זיך געקליבן אים זאָגן, — איז גער ווען בלויז דאָס, וואָס ער איז ניט געווען נאָך גענוג זיכער, אז ער האָט פארשפּעטיקט פארלויפן דעם אינזשעניער דעם וועג. ווי דערווידער יענער איז אים ניט געווען, פונדעסטוועגן האָט געדאליע, וואָס האָט אין דעם אינזשעניערס אופירונג איינגעזען פאָשעט פאכדאָנעס, און פאכדאָנים איינער דער זיי הייבן אוף אף עמעצן די האנט, האָט ער ניט איין מאָל באמערקט, קוקן זיי זיך פריער גוט ארום, זיי זאָלן האָבן זיך ווו אויסצובאהאלטן, — דאָך דערלאַזט דעם געדאנק, אז דער אינזשעניער האָט, מעגלעך, נאָך ניט באוויזן ווארפן דעם פארגרייטן שטיין, וואָס איז געצילט אין צירלען, נאָר

וואָס וועט פּרזער פון אלץ און שטארקער פון אלץ טרעפן אין כאַנען, און אז ער, געדאליע, וועט נאָך פונדעסטוועגן באווייזן ארויסשלאָגן דעם שטיין פון יענעם הענט. ווען געדאליע זאָל ניט געווען אויסרעכענען דערוף, ווען ער זאָל געווען האָבן אינגאנצן פארלוירן די האַפענונג, אז ער האָט נאָך ניט פארשפּעטיקט אַפּווענדן די געפאר פונעם קינדערש פארגלייבטן אין דעם מענטשן כאַנען, וועלכער איז פארבליבן אזא אויך נאָכדעם, וואָס ער איז אויסגעשטאנען פון די, וואָס האָבן זיך אויך געהאט אַנגערופן מיטן נאָמען מענטש, און וועלכער באהאלט זיך ניט אויס מיט זיין צוגעלאָזנקייט און גוטסקייט, ווי עס באהאלטן זיך דערמיט אויס אייניקע זינע, געדא-ליעס, באקאנטע, גלייך זיי זאָלן איינזען אין דעם א שוואַכקייט, וואָס מע דארף אין זיך בייקומען, וואָלט ער ניט געווארט. ביז עמעצער, א צוויי-טער, וועט אַפּטראַגן כאַנען די נייס. ביפראט, אז די נייס וועט שוין זיין, ווייסט ער פארפריער, ווייניק וואָס ענלעך אף דער, וועלכע טייבע האָט אים געבראכט צו טראַגן.

פון קינדווייז און ווייסט געדאליע: ניטאָ קיין שרעקלעכערס און שווער-רערס, ווי ברענגען צו טראַגן יענעם א שווערע בסורע. און אויב געדאליע נעמט עס פאַרט אף זיך, איז עס דערפאר, ווייל ער וויל, אז מע זאָל כאַנען ניט איבערגעבן די נייס מיט א געפיל פון מיטליינד און ראכמאַנעס, אין וועלכער עס ליגט אַפּטמאָל באהאלטן א שטיקל פרייד פאר זיך, כאַטש דער, וועמען מע האָט איבערגעגעבן די נייס, איז א מענטש, וואָס האָט קיינמאָל ניט געטאָן יענעם קיין שלעכטס.

— נו, איך הער דיך, — האָט כאַנע זיך ווידער אַנגערופן צו געדא-ליען, — האָסט, דאכט זיך, געוואָלט מיר עפעס זאָגן.

— און אליין ווייסטו ניט?

— וואָס ווייס איך ניט?

— אז ער האָט ניט קיין רעכט זי ניט אַפּלאָזן. דאָס האָט מען, אויב דו געדענקסט, א קורץ שטיקל צייט פאר דער מילכאַמע געקאַנט ניט אַפּלאָזן יענעם פון דער ארבעט. און אויב יענער איז אליין אוועק, אים אפילע מישפעטן. איצט איז אן אנדער צייט. אויב דו ווילסט וויסן, איז פאר צירלען טאקע ניט קיין געשעפט זיך ארומשלעפן, ווי א באלעגאַלע, איבער די וועגן. פּרעג נאפּטאַלע דאווידאָוויטשן, וועט ער דיר אויך זאָגן דאָס זעלבע.

— אַט דאָ, זעסטו, האָסטו שוין גראדע א טאַעס. נאפּטאַלע האלט גאָר, אז זייוול איז גערעכט, וואָס ער לאָזט זי ניט אַפּ. זייוול, זאָגט ער, וועט מיט דער צייט זי מאכן פאר זינער א פארטרעטערן, און ווען ער וועט אוועקפאַרן פונדאנען, וועט ער זי איבערלאָזן אַנשטאַט זיך פאר א באלעבאַסטע פון דער קאַנטאַר.

— כעסין איז זיכער אין דעם?

— אז ער וועט זי מאכן פאר א באלעבאַסטע פון דער קאַנטאַר?

— אז זייוול וועט אוועקפאַרן פונדאנען?

— וואָס קאָן אים דאָ אַפּהאלטן, אויב ער קאָן ארויספאַרן אין שטאַט?

— און וואָס זאָגט דערוף דיין צירל?! —

— וואָס זאָל זי זאָגן, אז ער נעמט ניט אָן באַ איר די מעלדונג? זי וועט דאָך ניט וואַרפֿן די אַרבעט, מע זאָל דערנאָכדעם זאָגן, אז מע קאָן זיך אַף איר ניט פאַרלאָזן, זי איז ניט קיין דיסיפּלינירטע. כּווייס, כּוועל בעטן דעם כאַווער נאַפּטאַלען, ער זאָל זיך מיט אים דורכריידן. — נאַפּטאַלע דאַוידאַוויטשן האָסטו ניט וואָס צו בעטן. ווייסט דען אַליין ניט, אז ער איז פאַרליבט אין זײַן טאַלמיד, און דער, וואָס איז פאַר־ליבט, דער איז, ווי מע זאָגט עס, בלינד. זײַוול האַנפט איז פאַר אים שיר ניט קיין מאלעך.

— אז ער איז אַבער פאַרט אַ ווילער באַכער.

— און מיר, זעסטו, איז ער ניט איבעריקס געפעלן.

— ווער? זײַוול? וואָס האָסטו אין אים אזעלכעס דערזען, וואָס ער האָט דיר אופּגעהערט מיטאַמאַל געפעלן?

און ווירקלעך. מיט וואָס איז אים זײַוול טאַקע ניט געפעלן? דערמיט, וואָס ער האָט זיך פאַרליבט אין צירלען, און זי, ווי מע דאַרף זיך אָנ־שטויסן, האָט זיך פאַרליבט אין אים? וואָס פאַראַ טײַנעס קאָן מען האָבן צו אַ יונגן באַכער, וועלכער האָט זיך אײַנגעליבט אין אַ יונג שײַן ווייבל, וואָס איז קימאַט אין אײַנע יאָרן מיט אים? און צו איר, סאַפּקאַלסאַף, וואָס פאַראַ טײַנעס קאָן מען האָבן? כאַנע פאַסט איר פאַרט גיכער פאַר אַ טאַטן. איז כאַנע האָט זי וועגן דעם געוואָרנט... זי איז אַבער געווען דעמלט צו יונג, אז זי זאָל עס קאַנען פאַרויסזען. דעמלט, ווען זי האָט אים גע־שראַקן, אז זי וועט זיך אַ מײַסע אָנטאָן, טאַמער האָט ער פאַר איר ניט כאַסענע, האָט זי ווירקלעך געגלייבט, אז זי האָט אים ליב. געדאַליע האָט אין דעם קײַנמאַל קיין רעגע ניט געסאַפּעקט. אַבער איצטער... איז עפֿ־שער טאַר ער גאַר זיך ביכלאַל אין דעם ניט ארײַנמישן? איז סע טוט אים וויי דאָס האַרץ פאַר זײַן פּילגעליטענעם פּרײַנט... די אײַנציקע טײַנע, וועלכע ער קאָן האָבן צו זײַוולען, איז דאָס, וואָס ער פאַרגעסט, אז ס'איז אַ שטעטל. וויאזוי האָט עס צירל אים ניט דערמאַנט, זי ווייסט דאָך עט־וואָס מער און בעסער פון אים, וואָס איז אזוינס אַ שטעטל. צי ס'איז באַ זיי אוועק אזוי ווייט, אז דאָס גײט זיי שוין קלאַל ניט אָן, זיי האָבן ניט מער וואָס צו אויסבאהאַלטן זיך, מאַכן אַ סאָד דערפון, וואָס מע פאַרט צוזאַמען אין וואַלד, וואָס מע לאַזט זיך צוזאַמען אַראָפּ צום אַוונטיקן טײַך?.. ס'קאָן דאָך אַבער ניט זײַן, אז זײַוול זאָל ניט וויסן, וואָס איז זיך פאַרלאָפֿן מיט כאַנען און צירלען און ווער איז אזוינס צירל איצט פאַר כאַנען... און דאָס, וואָס זײַוול וויל וועגן דעם ניט וויסן, מאַכט זיך דערפון פאַרגעסן, קאָן געדאַליע אים שוין ניט מויכל זײַן. ניטאָ קיין גרעסערע זינד, ווי פאַרשאפֿן וויי מענטשן, ביפראַט אזעלכע, וואָס זײַנען אזויפיל אויסגעשטאַנען.

— מיט וואָס איז ער מיר ניט געפעלן, פּרעגסטו? — האָט געדאַליע זיך אַפּגערופֿן און זיך ווידער אַ ווײַלע פאַרטראַכט. — כּווייס, אײַגנטלעך, אַליין ניט. נאָר עפעס איז ער מיר ניט גאַר צום האַרצן... איז זאָגסטו, אז דער אײַנזשעניער איז דאָ געווען און איז מיסטאַמע שוין אוועק אהיים? אבי איך זוך אים נאָך אַלץ ארום. כּ'האַב אים זײַער נײַטיק געדאַרפט זען.

געדאליע האָט מיט זײַנע ברייטע און שווערע טריט פארלאָזט דעם
רוישיקן צעך, פילנדיק הינטער זיך כאַנעס פארכידעשטע בליקן.
באָס סאַמע ארויסגאַנג האָט געדאליע פלוצעם דערווען פאר זיך דעם
בלאַנדן קורצזיכטיקן אלעקסיי ניקאָליעוויטשן. פון אומגעריכטיקייט האָט
ער שיר ניט אויסגעשריען: „אַז מע דערמאָנט דעם גאלעך...“
— זעט, און איך זוך איך דעם גאַנצן טאַג היינט ארום!
— ס'האָט עפעס פאַסירט?

— באַזונדערס ניט, נאָר איך האָב צו איך א וויכטיקן איניען.
— איך הער אייך.

— אָבער ניט אין דרויסן. ס'איז ניט קיין געשפרעך אף איין פוס,
ווי מע זאָגט עס. קומט אריין צו מיר אין דער קעסל־הייצונג. איר וועט
שוין פאַריינס א קוק טאַן, וואָס איז דאָרט מיטן מיטלסטן קעסל, וואָס עס
הודושעט אזוי.

— איצט קאָן איך ניט...

— איז ווען זשע? כ'האַב צו איך זייער א וויכטיקן איניען, אלעקסיי
ניקאָליעוויטש.

— גוט. כ'וועל זיך שפעטער א ביסל אריינכאַפן צו אייך.

ס'איז דורך העכער א שאַ. דער אינזשעניער האָט זיך אלץ נאָך ניט
באוויזן. דאַכט זיך, אין דעם, וואָס געדאליע האָט אים געזאָגט, איז ניט
געזאָגט געוואָרן גאַרניט אזוינס, אַז אלעקסיי ניקאָליעוויטש זאָל זיך אָב־
שטויסן, וועגן וואָס קלייבט ער זיך מיט אים ריידן. און ארויסגעוויזן
עס פאַר אים מיט עפעס האָט ער, דוכט זיך, אויך ניט. אזוי צי אנדערש,
נאָר אריינגיין א קוק טאַן, וואָס איז מיטן קעסל, דארף ער דאָך סאָפֿ־
קאַלסאַף.

אין א קנאַפער שאַ ארום ענדיקט די אנדערע וואכטע די ארבעט. דער
אינזשעניער קלערט, אפאַנעם, אויב ער האָט זיך אָנגעשטויסן, וואָס פאַר
אַן איניען געדאליע האָט צו אים, אַז דערמיט, וואָס ער וועט ניט קומען,
וועט ער אויסמיידן דעם דאָזיקן געשפרעך, איז האָט ער אָבער א גרויסן
טאַעס. ער וועט צוגיין צו אים אהיים.

— איז וואָס פאַר אַן איניען האָט איר צו מיר?

זיבול מיט צירלען האָבן, פאַרשטייט זיך, ניט געקאַנט הערן, ווי
אלעקסיי ניקאָליעוויטש איז זיי נאָכגעאַנגען, — האָט געדאליע א קלער
געטאַן, — בא אים זײַנען ביז גאָר שטילע טריט, גלייך ער וואָלט א גאַנץ
לעבן זיך פאַרנומען מיט נאָכגיין יענעם אומבאַמערקט.

געדאליע האָט אליין נאָך ניט באַנומען, פאַרוואָס האָט ער בא דעם
אינזשעניערס אריינשלייכן זיך צו אים אהער געלאָזט אָפן דאָס טירל פֿו־
נעם אייוועלע. דער אָפּשיין פונעם פלאַם־פּייער האָט געמאַכט נאָך בלאָב־
דער, קימאַט ווי פון קופּער, אלעקסיי ניקאָליעוויטשעס לענגלעך גע־
זיכט מיט די קורצזיכטיקע אויגן הינטער די גראַבע ברילן־גלעזלעך. גע־
דאליע האָט עס באַנומען ערשט דעמלט, ווען ער האָט פאַריגלט הינטערן
אינזשעניער די טיר, געבנדיק דערמיט ווי צו וויסן, אַז דער געשפרעך,
וואָס ער האָט מיט אים, איז ניט אף קיין צוויי־דריי מינוט, און אז ביז
יענער וועט אים ניט אויסהערן, וועט ער אים פונדאַנען ניט ארויסלאָזן.

— מיטן קעסל, אלעקסיי ניקאליעוויטש, וועלן מיר זיך דערנאך פאר-
נעמען, און אויב מירן היינט ניט באווייזן, וועלן מיר עס אפלייגן אף אן
אנדער מאָל. מיט קיין אוואריע דראָעט עס ניט דערווייל. איך האָב צו
איך אן אנדער איניען. כ'וועל ריידן מיט אייך אָפן, ווי א סאָלדאט.
— צו וואָס וואָרנט איר מיך עס?

— איך וועל ריידן מיט אייך ווי א סאָלדאט, — האָט געדאליע איבער-
געכאזערט, — און בא א סאָלדאט, כ'ווייס ניט, צי איר ווייסט עס, איז
אָדער-אָדער, נאָר ער טרעט קיינמאָל ניט אָפּ. איז אָט וויל איך וויסן, ווער
מען האָט איר שוין באוויזן צעפויקן?
— איך פארשטיי אייך ניט.

— וועמען, פרעג איך, האָט איר שוין באוויזן צו דערציילן, — געדא-
ליע האָט ברייטער צעעפנט דאָס ביז ווייס אָנגעגליטע טירל פון דעם
איינוועלע און זיך ווידער געשטעלט בא דער פאריגלטער טיר.

— ווער זיינט איר, וואָס איר דערלויבט זיך אזוי ריידן מיט מיר?
ווער!? פארגעסט ניט, אז איך בין דער פארטרעטער פונעם הויפט-אינר
זשעניער פונעם זאוואָד! איר פארשטייט צי נייין?! — זיין דין קעלעכל
האָט זיך ארויסגעריסן מיט א צופיף. דאָס פאָנעם האָט זיך נאָך מער
צעפלאמט.

געדאליע האָט די שטים ניט געהעכערט. זי האָט מיט איר צוריקגע-
האלטנקייט דערמאָנט א פרוזשינע, וועלכע מע האָט נאָך שטארקער
צונויפגעקוועטשט און דערמיט איר צוגעגעבן מערער קראפט.

— דוכט מיר, אלעקסיי ניקאליעוויטש, אז איך האָב אייך שוין גע-
זאָגט, ווער איך בין. און איך פאָדער פון אייך, ווי א סאָלדאט, איר זאָלט
מיר זאָגן, וועמען האָט איר שוין באוויזן איבערגעבן די אויסגעטראכטע
נייס אייערע. דאָס שמעקט דאָך מיט פאראט. און איר ווייסט, ווי מע בא-
גייט זיך מיט פארעטער?

דאָס פייער אונטער די קעסלען האָט ווי בעקיוון זיך מיטאמאָל שטאר-
קער צעפלאקערט, אָט-אָט וועט דער פלאם ארויסשפרינגען פונעם איי-
וועלע.

— עפנט די מינוט די טיר.

— כ'האָב אייך, דאכט מיר, שוין געזאָגט, אז כ'וועל אייך פונדאנען
ניט ארויסלאָזן, ביז איר וועט מיר ניט זאָגן, וועמען האָט איר שוין בא-
וויזן אָנריידן אף זייוול יעוסייעוויטש האנפטן און אף דער סטראכיר-
אגענטן פון זיין קאָנטאָר, אף צירל דובראָווינע.

— איז אָט וואָס פאר אן איניען איר האָט צו מיר...

— און אליין, נעבעך, האָט איר עס ניט פארשטאנען?

— איך האָב אָבער ניט געוויסט, אז דאָס גייט אייך אזוי אָן.

— יא, מיר גייט עס אָן.

— האָט איר דאָך, אויב אזוי, געקאָנט עס פרעגן בא אייער אייגן
ווייבל. זי האָט, פונקט ווי איך, דאָס אלץ געזען און...

— מיין טייבע האָט גאָרניט געזען, — האָט געדאליע אים איבער-
געשלאָגן.

— נייין, טייערער, אייער ווייבל האָט אלץ געזען.

— מיין טיבע האָט גאַרניט געזען, — האָט געדאליע אים ווידער אָפֿ-
געשטעלט, — פאַרגעדענקט עס. זי האָט גאַרניט געזען!
— אַך, אזוי גאַר, — דער שמייכל, מיט וועלכן אלעקסיי ניקאַליטש
האָט עס געזאָגט, איז באלד פאַרשוונדן פון זינע דינע ליפֿן. — איר וועט
מיר עפשער נאָך הייסן זאָגן, אז אייך האָב איך אויך קיינמאַל ניט גע-
טראָפֿן שפּאַצירן שפּעט אין אָונט מיט אָט דער צירלעך?

— דאָס, זעט איר, וועל איך אייך ניט פאַרווערן. אויב איר ווילט,
קאָן איך עס באלד אין אייער אָנוועזנהייט אפּילע זאָגן איר מאן. ער
ארבעט אויך אין דער צווייטער וואַכטע. איר מיינט, איך האָב זיך גלייך
ניט אָנגעשטויסן, ווער האָט עס איבערגעגעבן מיין טיבען און וואָס
האָט איר דערביי געהאַט אין זינען? מיין טיבע איז נאָך אָבער ניט אזא,
ווי איר מיינט. זאָגן אייך דעם עמעס? ווען איר האָט זיך אזוי שטיל
אריינגעשליכט אהער, האָב איך א קלער געטאָן בא זיך: אויב איר זייט
געווען אָף דער מילכאַמע, זייט איר געוויס געווען אן אויסשפּירער, וואָ-
רעם אזעלכע שטילע טריט, ווי בא אייך, זיינען מאמעש א גליק פאַר אן
אויסשפּירער, נאָר איך, זעט איר, וואָלט אייך קיינמאַל ניט מיטגענומען
מיט זיך אין אויסשפּיר. איז אָט וואָס, אוראָם ניסאַנאָוויטש...

מיט דעם אָנרופֿן אלעקסיי ניקאַליטש ווען עמעסן נאָמען איז
געדאליע ניט געווען אזוי אויסן דערמאָנען דעם אינזשעניער, ווער זיינען
געווען זיינע טאטע־מאמע, און אים אויסווארפֿן, לעמיי ער האָט געביטן
זיין נאָמען און זיין טאטנס נאָמען ביז צום אינגאנצן ניט דערקענען. גע-
דאליע איז מער אויסן געווען אים דערמיט צו זאָגן, אז אזעלכע, ווי ער,
זיינען געגלייכן צו א צווייג, וואָס נאָכדעם ווי זי האָט זיך אָפּגעריסן פון
איר בוים, איז ווילן זי שוין קיין אנדערע, אפּילע דער פּרעדיקער
אייגענער בוים אירער, ניט קענען.

— ניט אייער דינגע, וויאזוי איך האָב געהייסן און וויאזוי איך הייס.
פאַר וועמען איך וויל, פאַר דעם גיב איך זיך ארויס. אייך געפעלט פאַר-
בלייבן א ייד, איז פאַרבלייבט זיך א ייד...

— מיר געפעלט זיין דער, ווער איך בין, און כּוועל זיך קיינמאַל ניט
ארויסגעבן פאַר קיין אנדערן. ניט איך וועל עס, ניט איך וויל עס. און
ניט איך דאַרף עס.

— הערט, איר וועט מיך סאָפּקאַלסאָף ארויסלאָזן פונדאנען! איך האָב
ניט קיין צייט צו שטיין דאָ מיט אייך און פּלאַפּלען.

— איך פּלאַפּל ניט, אוראָם ניסאַנאָוויטש, איך וואָרן אייך צום לעצטן
מאַל. אויב איר וועט עמעצן כאָטש א פּיפּס טאָן וועגן צירלעך, וועט איר
האָבן צו טאָן מיט מיר. אין דעם מעגט איר זיין זיכער. איר, אז איך לאָז
אראָפּ א פּאַטש, איז ער עטוואָס שווערער פון צירלס. האָט עס אָף יעדנ-
פּאַל פונדעסטוועגן אין זינען.

— און אויב איך האָב שוין באוויזן עמעצן דערציילן? — האָט דער
אינזשעניער געפרעגט, אָפּגייענדיק נעענטער צו דער אָפּגעריגלטער טיר.
— וועט איר אזוי גוט זיין מעלדן פאַר אלעמען אין די אויגן, אז ס'איז
שעקער וועקעזעוו, אז איר האָט עס אויסגעטראַכט. געוואָלט זיך דערמיט
אָפּרעכענען מיט צירלעך פאַר דעם פּאַטש, וואָס זי האָט אייך אראָפּגעלאָזט.

— נו, און אויב איך וועל אייך דערציילן, אז איך האָב מיט עטלעכע טעג צוריק זיי צופעליק געטראָפן ביידן אין וואַלד? זיי האָבן מיך ניט געזען. זיי זינען געווען פאַרנומען מיט זיך, געזעסן אין וועגל ווי כאַסן-קאלע. איך האָב צו דער צייט באוויזן זיך אַרונטערקאפן הינטער אַ בוים. דאָס וועט איר מיר אויך הייסן זאָגן, אז ס'איז שעקער וועקעזעוו?
— יאָ. און ביכלאל וואַלט איך אייך אייצען אופהערן נאָכקוקן נאָך יענעם. פאַרנעמט זיך דערמיט, מיט וואָס איר דארפט זיך פאַרנעמען. איצט טוט, ביטע, אַ קוק דעם קעסל, — געדאליע האָט אים אַנגעוויזן אפן מיטלסטן קעסל, וואָס האָט געהודעט, ווי ער זאָל וועלן זיך באַפרייען פון די אַרומגעגארטלטע רייפן.

...עס איז דורך אַ וואַך, און נאָך אַ וואַך, נאָר דערווייל האָט נאָך גע-דאליע ניט אפן זאוואַד, ניט אינעם שטעטל פון קיינעם ניט געהערט ריידן עפעס אזוינס, אז ער זאָל קאָנען כוּשעד זיין דעם אינזשעניער, אז יענער האָט פאַרגעסן וועגן זייער געשפרעך אין דער קעסל-הייצונג. קענ-טיק, אז אלעקסיי ניקאָליעוויטשן האָט זיך גוט פאַרגעדענקט דער צעבר-שעוועטער פלאַם-פייער אונטער די קעסלען, דאָס ביז ווייס-אַנגעגליטע, אַפענע טירל פונעם אייוועלע, און ער האָט פאַרשטאַנען, אז מיט געדא-ליען שפילט מען זיך ניט... ס'איז אָבער ניט געווען קימאַט דער טאַג, טייבע זאָל צו אים ניט צושטיין, אז ער זאָל זיך דורכריידן מיט כאַנען, אים עפענען ענדלעך די אויגן. זי וואַלט זיך אליין דורכגעשמועסט מיט אים, קאָן אָבער כאַנע קלערן, אז דאָס רעדט זי אים בעקיוון אָן אַף ציר-לען. זי וועט זיך דאָך ניט פאַרופן אפן אינזשעניער, אים ארויסשטעלן פאַר אַן איידעס, וויבאלד געדאליע האָט איר אַנגעזאַגט, אז זי האָט גאָר-ניט געזען און גאַרניט געהערט... שעקער וועקעזעוו איז דאָס אלץ.

— גוואַלד אָבער געשריען, — האָט זי ווידעראמאָל און ווידעראמאָל איינגעטיינעט מיט געדאליען, — כאַנע איז דאָך אונדז ניט קיין פרעמ-דער. זאַגסט דאָך אליין, אז ער איז דיר דער סאַמע נאַענטסטער פריינט דאָ, איז ווי באַגייט מען זיך עס אזוי מיט אַ פריינט, ווי עפנט מען עס אים ניט די אויגן, קאָלומאַן ס'איז נאָך ניט שפעט? ס'איז דיר שווער, איז רייד זיך דורך מיטן לערער. זאָל ער זיין דער רויפע. קאַרג האָט ער זיך נעבעך אַנגעליטן, כאַנע, בייס די דיטשן, דאַרף ער נאָך האָבן דעם דאָ-זיקן אומגליק?

— איך פאַרשטיי ניט, וואָס, אייגנטלעך, ווילסטו? — האָט געדאליע איר שוין ניט איין מאָל דערוף געענטפערט. — כ'זאָל אריינקריכן מיט די שטייול צו יענעם אין האַרצן, זיך אריינמישן אין דעם, אין וואָס מע טאַר זיך גאָר צומאָל ניט אריינמישן. ביסט דאָך מיסטאַמע אויך געווען אמאָל אַ יונגע און אויך געווען מיסטאַמע אין עמעצן פאַרליבט.
— איז דעריבער?

— גאַרניט. איין זאך איז אַפנעמען באַ אזאַ, ווי אורעמל, דעם כיישעק צעפויקן איבערן שטעטל די נייס, וואָס ער האָט צו דערציילן, אז מע זאָל זיך נאָכדעם שושקען הינטער כאַנעס פלייצעס, טייטלען אַף אים מיט די פינגער, און דאָס, דאַכט מיר, האָב איך באַזאַרגט. אורעמל, ווי דו זעסט, האָט איינגענומען שטומעניש. אָבער אריינמישן זיך אין דעם, וואָס דו

פארלאנגסט פון מיר, דאָס, זעסטו, איז צו אן איידעלע זאך. אויב שוין יאָ זיך דורכריידן, איז ניט מיט כאָנען, נאָר מיט צירלען, כאָטש וואָס קאָן עס שוין געבן, אויב זי איז, ווי דו זאָגסט, פארקאָכט אינעם באַ-
כער.

— גוואָלד געשריען, איך טיינע מיט אים איינס, ער זאָל עפענען כאָ-
נען די אויגן, עס זאָל ניט זיין פאר אים אזוי אומגעריכט דאָס, וואָס עס
וועט פריער צי שפעטער סייזוי צו אים דערגיין, און ער זאָרגט זיך גאָר
וועגן צירלען מיט זיוולען, טאָמער, הייסט עס, שפילן זיי שוין א ליבע.
וואָס דען שפילן זיי, א געט? נו גוט, אָבער דעם לערער קאָנסטו דער-
ציילן אָט דאָס, וואָס כ'האָב געזען מיט די אייגענע אויגן? נאפטאָלע כע-
סין ווייסט בעסער פון אונדז, וווּ מע מעג זיך יאָ אריינמישן און וווּ מע
טאָר זיך ניט אריינמישן.

טייבע איז אזוי לאנג צו אים צוגעשטאנען, ביז געדאליע האָט זיך
סאָפאָקאָסאָף ארויסגעכאפט פארן לערער, אז זיין טאלמיד, זיוול האנפט,
איז אים ניט איבעריקס צום הארצן.

— מיט וואָס, אשטייגער? — האָט כעסין געפרעגט.

— ניט אזוי פירט מען זיך אוף אין א שטעטל. ער איז דאָ בא אונדז,
אויב איך האָב ניט קיין טאָעס, דאָך ניט פון נעכטן. איז איינס אוועק.
און, צווייטנס, באגיט מען זיך ניט אזוי מיט מענטשן, וועלכע זיינען
אזויפיל אויסגעשטאנען.

און אז דער לערער האָט נאָך אלץ ניט פארשטאנען, וואָס פאר א
שייכעס האָט צו דעם אלעם, וואָס געדאליע האָט אים געגעבן אַנצוהערן,
זיוול האנפט, האָט געדאליע ניט אויסבאהאלטן פונעם לערער קיין וואָרט
דערפון, וואָס טייבע האָט אים דערציילט. פארענדיקט האָט ער דערמיט,
אז ער וואָלט פונקט, ווי נאפטאָלע דאווידאוויטש, ניט געגלייבט, ווען
טייבע זאָל זיך ניט געווען שווערן מיט פריידקעלעס געזונט, אז זי האָט
עס אלץ אליין געזען. און דערציילן נאפטאָלע דאווידאוויטשן, וואָס באַ-
טייט פאר טייבען פריידקעלעס געזונט, איז דאָך זיכער איבעריק, מע קען
זיך ניט פון נעכטן. דער לערער ווייסט גוט אָן אים, וואָס פאר אן
איבערגעגעבענע מאמע טייבע איז. גלאט אין דער וועלט אריין וועט זי
מיט פריידקעלעס געזונט זיך ניט שווערן.

— און דאָך, זעט איר, גלייב איך ניט דערין. דאָס הייסט איך גלייב,
אז אייער טייבע האָט געזען, ווי צירל מיט זיוולען האָבן זיך אראָפגע-
לאָזט צום טיך, און אז זי האָט זיי געזען אריינגיין צוזאמען אין שטאל,
גלייב איך אויך, נאָר אז צווישן צירלען מיט זיוולען האָט דאָרט געקאָנט
זיך עפעס פארלוופן, אָט אין דעם, זעט איר, ליבער געדאליע, גלייב איך
שוין גראדע ניט.

— סטאם אָבער אזוי, נאפטאָלע דאווידאוויטש, ווי איר פארשטייט,
וועט א יונגער באַכער זיך ניט פארשפארן מיט א יונג שיין ווייבל.

— פונוואנען ווייסט אייער טייבע, אז זיי האָבן זיך דאָרט פאר-
שפארט? און איך, זעט איר, בין אינגאנצן זיכער, אז דאָס האָט צירל אים
געפירט ווייזן די שטאל, אין וועלכער די דייטשן האָבן געהאט פאר-
שפארט די יידן פון שטעטל פארן ארויספירן זיי צו דער גרוב, און דאָס

אָרט אינעם טשערעט אונטערן בריקל, וווּ זי האָט זיך אויסבאהאלטן. איך ווייס, אז זי וויל האָט זי ניט איין מאָל וועגן דעם געבעטן, און זי האָט עס אלץ אָפגעלייגט. ס'איז פאר איר, דארף מען פארשטיין, ניט אזוי פאָשעט פויעלן בא זיך גיין אהינצו, כאָטש ס'איז פון דעמלט שוין דורך ניט איין יאָר. פאר איר אָבער איז עס ווי דאָס וואָלט ערשט געווען.

— אָט וועגן דעם, זעט איר, נאפטאָלע דאוידאוויטש, האָב איך ניט א טראַכט געטאָן. עפשער איז עס טאקע ווי איר זאָגט. אָבער... — געדאָר ליע האָט זיך פארטראַכט און ענדלעך דערציילט כעסינען אויך דאָס, וואָס עס האָט אים דערציילט אין דער קעסל־הייצונג דער אינזשעניער, אז ער האָט זיי ביידן, צירלען מיט זינולען, געטראָפן אין וואַלד זיצן אין וועגל ווי כאָסן־קאלע. — מעגלעך, — האָט געדאליע דערביי צוגעגעבן, — אז אלעקסיי ניקאָליעוויטש האָט דאָס אויסגעטראַכט. אָף אים איז עס צו גלייבן. ער האָט שוין פון לאַנג אָף איר א האַרץ. צירל האָט דאָך עס אוואַדע איך דערציילט.

— מיקויעך וואָס?

— נו, וויאזוי דער אינזשעניער איז צו איר צוגעשטאנען און זי האָט אים אויסגעפאטשט.

— אַא... נו, אוואַדע האָט זי מיר דערציילט. — כעסין האָט עס ארויס־געזאָגט אזוי, אז בא געדאליען זאָל ניט בלייבן דער מינדסטער סאָפּעק, אז ער האָט ניט ארויסגעגעבן קיין סאָד, וועלכן צירל האָט פארטרויט בלויז אים. דער לערער האָט ניט געהאט אָף איר קיין שום פאריבל, וואָס געדאליען האָט זי עס יאָ אָנגעטרויט און אים ניט. ער פארשטייט דען אליין ניט, אז דאָס, וואָס מע טרויט אָן איינעם, טרויט מען צומאָל ניט אָן א צווייטן, כאָטש דער צווייטער איז יענעם עפשער געענטער. און אוואַדע איז ניטאָ וואָס צו פאריבל האָבן אָף איר דערפאר, וואָס ניט אלץ דער־ציילט זי אים. בא יעדן איינעם איז פאראן מיסטאמע אזוינס, וואָס ער באהאלט עס אויס ניט בלויז פון יענעם, נאָר אָפטמאָל אפילע פון זיך אליין... — זינול איז אָבער ניט אוועק, ווי אייער טיבעע רופט אים, זינול וועט זיך אזוינס קיינמאָל ניט דערלויבן.

— פארוואָס, נאפטאָלע דאוידאוויטש? פארגעסט ניט, אז ער איז פאָרט א יונגער באַכער, און אז א יונגער באַכער בלייבט איבער אליין מיט אזא יונג שיין ווייבל, ווי צירל...

— צירל אָבער, מיין פריינט, איז אויסגעוואקסן אין א שטעטל, און דאָס, ווי איר ווייסט, האָט עפעס וואָס צו זאָגן. א שטעטלש מיידל איז פון קינדווייז אוף געוויינט דערצו, אז מע קוקט איר נאָך פון יעדן גאנעק, פון יעדן פענצטער, און דאָס קאָן מען מיט דער האַנט ניט אוועקמאכן. און ווידער ווייס איך, אז צירל איז מיט ליב־און־לעבן איבערגעגעבן איר כאָנען, זי איז אים א געטרענ ווייב. און דאָס, וואָס איר זאָגט, כאווער געדאליע, אז זינול איז א יונגער באַכער און וואָס ער איז אראָפּגעקומען אהער צו אונדז ניט פון קיין שטעטל, נאָר פון א שטאָט, וווּ מע קוקט אָף דעם היינטיקע צייטן א ביסל אנדערש, איז וועל איך זיך דורכשמועסן מיט אים, געבן אים אַנצוהערן, אז א שטעטלשער טיך און א שטעטלשער

וואלד האָבן אויגן און אויערן. זינול איז א ליטישער באַכער. אז כ'וועל אים דערציילן, וואזוי כאַנע האָט די צוויי יאָר, וואָס ער איז אָפגעלעגן מיט צירלען אין באהעלטעניש, אָפגעהיט איר מיידלשע ריינקייט, געווען צו איר ווי א טרניער איבערגעגעבענער פאָטער, דעמלט ווען צירל, זי האָט עס מיר אליין דערציילט, האָט נאָך דעמלט געגארט אים האָבן פאר א מאן, וועט זינול אליין פארשטיין, וואָס האָט ער צו טאָן און ווי דארף ער זיך ווייטער אופירן.

— כ'האָב אָבער מוירע, נאפטאָלע דאוידאָוויטש, אז ס'איז שפעט צו כאַפן שוין אף צוריק. בא זיי איז א הייסע ליבע, זאָגט מיין טיבע.

— ליבע, כאווער געדאליע, איז נאָך ניט דאָס סאמע העכסטע און דאָס סאמע שטארקסטע אינעם מענטשן. פאראן אזוינס, וואָס וועגט אינעם מענטשן אלץ אריבער. נאָר ווי דאָרט זאָל ניט זיין, איז גלייכער, מיין איר, אז כאַנע זאָל וועגן דעם אלץ, וואָס איר האָט מיר דאָ היינט דערציילט, ביכלאל ניט וויסן. אָט ווען איר קאָנט עס נעמען אף זיך...

— איך האָב עס שוין גענומען אף זיך, נאפטאָלע דאוידאָוויטש.

קאפיטל אכט

פון דער זיטיקער, קימאט אינגאנצן פארוואקסענער סטעזשקע, מיט וועלכער געדאליע האָט זיך פארקליבן אלץ טיפער אין וואלד, האָט ער ניט אופגעהערט נאָכשפירן נאָך דעם שכינעסדיקן אינגעפאָרענעם וועג, ניט ארויסלאָזנדיק אים אף קיין רעגע פון אויג. דאָס גיין אהער די גאנצע צייט פאָרויכטיק און געהיט, אז קיין פויגל זאָל אים ניט ארויסזען, דאָס צופאלן שיר ניט צו דער ערד מיט א פארטייעטן אָטעם, ווען אים האָט זיך אויסגעוויזן, אז פון הינטער די ביימער איז עמעצער ארויס אפן וועג, האָט זיך ווייניק וואָס אונטערשיידט פון זיין אויסבאהאלטן זיך, ביים ער פלעגט גיין אין אויסשפיר, כאַטש ער האָט איצט ניט געהאט וואָס מוירע צו האָבן, אז עמעצער קאָן פלוצעם הינטערוויילעכס אָנפאלן אף אים, אז איבער זיין קאָפּ קאָנען מיטאמאָל נעמען פייפן קוילן. און טאפן מיט די הענט דעם כוישעך, ווי באם גיין אין אויסשפיר, איז אים איצט אויך ניט אויסגעקומען. אפילע צו אָוונט איז געווען גאנץ ווייטלעך. די זון האָט נאָך ניט פארנומען פון וואלד אלע אירע שטראלן. און ביכלאל דאכט זיך אים, אז אָט דאָס גיין אזוי ווייטער געהיט און פאָרויכטיק איז סטאם שוין איבעריק. אזוי טיף וועט דער אינזשעניער זיך ניט פארקלייבן. גיי כער פון אלץ האָט טיבען זיך פאָשעט אויסגעוויזן, אז אלעקסיי ניקאָ-לייעוויטש האָט מאַדנע פארדעכטיק זיך ארומגעקוקט באם אריינגיין אין וואלד, און געמאכט דערפון אן אויספיר, אז ניט אנדערש ווי ער האָט דערביי עפעס פארטראכט. מאלע וואָס עס דאכט זיך צומאָל אויס. עפשער האָט ער אָפגערעדט מיט א מיידל זיך באגעגענען און וויל ניט, אז עמע-צער זאָל דערפון וויסן? צווישן די מיידלעך אפן זאוואד וועט זיך זיכער געפינען אזא, וואָס וואָלט אינגעגאנגען זיך דורכשפאצירן מיט אים איבערן וואלד... נאָר אז טיבע האָט פאָרט איבערגעלאָזט אין אים א

שטיקל כשאד צו דעם אינזשעניערס פארקלייבן זיך היינט אהער... ביכלאל איז אים, געדאליען, אפילע אפן געדאנק ניט ארוף, ווען ער איז ארויס פון שטוב, אז ער וועט פארקריכן אהער. ער איז פאָשעט ארויס זיך א ביסל דורכשפאצירן איבערן שטעטל, און אזוי טאקע האָט ער געזאָגט זיין טייבען, ווען זי האָט אים געפרעגט, ווהיין האָט ער זיך עס מיטאמאל געלאָזט גיין. ער האָט זיך דאָך גאָר געקלייבן צורעכט מאכן דאָס שטע- לעכל.

אויסער דעם שטעלעכל האָט געדאליע געהאט אויך אנדערע שטוביקע ארבעט. עס האָט אף אים געווארט פריידקעלעס צעבראָכן וועגעלע, ער האָט איר צוגעזאָגט עס היינט פאריכטן. האָבן אָבער די געסלעך אים אליין ארויסגעפירט צום וואלד, און ער האָט פאָשעט ניט געקאָנט זיך בייקומען, אז ער זאָל ניט ארוף אף דער קימאט אינגאנצן פארוואקסע- נער סטעזשקע, וואָס באגלייט דעם שכינעסדיקן אינגעפאָרענעם וועג, אָפמאכנדיק דערביי מיט זיך, אז ווי נאָר ער דערקלייבט זיך צו יענעם-אָ בויס, קערט ער זיך גלייך אום צוריק. און אזוי האָט ער אָפגעמאכט מיט זיך שוין עטלעכע מאָל, אויסקלייבנדיק צוליב דעם יעדעס מאָל אן אנ- דער בויס.

ווי גוט וואָלט געווען, האָט א טראכט געטאָן בא זיך געדאליע, ווען ער זאָל נאָך אזא הייסן זומערדיקן טאָג אָפשטיין בא די פלאם-פייערדיקע קעסלען זיך א וואלגער טאָן דאָ אינעם הויכן זאפטיקן גראָז און וועגן גאָרניט קלערן, ליגן פאָשעט אזוי מיטן פאָנעם צו דער בלויער הייך און קוקן אף די פארביישווימענדיקע געקרייזלטע וואָלקנדלעך. ער וועט, דאכט זיך, טאקע באלד אזוי טאָן. אלעקסיי ניקאָליעוויטש, אויב ער איז, ווי טייבע זאָגט, אוועק אין וואלד, האָט ער מיסטאמע שוין פון לאנג זיך אומגעקערט צוריק. און ביכלאל איז עס יינגלש, וואָס ער מישט זיך, געדאליע, אריין. צירל האָט א מאן. געדארפט געווען, ווי טייבע זאָגט, אים סאָפאקאָלסאָף עפענען די אויגן. איז געדאליע אָבער ביז איצט נאָך ניט זיכער, אז ס'איז טאקע אזוי, ווי טייבע האָט אים דעמלט געהאט דער- ציילט. עפשער איז גערעכט דער לערער — צירל האָט געפירט זייוולען ווייזן די שטאל, פונוואנען מע האָט זי ארויסגעפירט צו דער גרוב, און דעם טשערעט אונטערן בריקל, ווו זי האָט זיך אויסבאהאלטן... נו, און דאָס, וואָס דער אינזשעניער האָט אים געזאָגט אין דער קעסל-הייצונג, אז ער האָט אנומלטן צופעליק געטראָפן דאָ פאָרן צירלען מיט זייוולען און זיי זיינען געזעסן אין וועגל ארומגענומען ווי א פארליבט פאָרל, האָט יענער עס געקאָנט פאָשעט אויסטראכטן. אָבער ווי געדאליע איז ניט געווען בא זיך זיכער, אז ער האָט שוין ניט ווייטער וואָס צו גיין און זיך אויסבאהאלטן, דאָך האָט ער פאָרגעזעצט דעם וועג.

ניין, איצטיקס מאָל האָט זיך געדאליען שוין ניט אויסגעדוכט, אז עמעצער האָט זיך באוויזן אפן וועג. דער מענטש, וועלכן ער האָט דער- זען, האָט זיך ארויסגעגעבן מיט זיינע בריילן. עס האָט זיך אין זיי אָפגע- לויכטן דער פלאם פון דער פארגייענדיקער זון. געדאליע האָט זיך נאָך נידעריקער איינגעבויגן און איינגעהאלטן דעם אָטעם.

ס'האָט זיך דערהערט א ליכטער שאַרף פון רעדער. אין עטלעכע

מינוט ארום האָט זיך באוויזן אן אינגעשפאנט וועגל. נאָך איידער געדאָ-
ליע האָט דערקענט אין דער אַנטרײבערן, וואָס איז געזעסן האלב צו אים
מיט דער פלייצע, צירלעך, האָט ער דערזען ארויסלויפן פון צווישן
די ביימער מיט ברייט צעשפרייטע הענט אלעקסיי ניקאָליע-
וויטשן.

ניט אזוי ליכט איז אָנגעקומען געדאליען זיך צו צווינגען, אז ער
זאָל ניט ארויס פון זײַן באהעלטעניש צווישן די נידעריק-אראָפהענגענע-
דיקע צווייגן און מיט איין שפרונג, ווי בייסן גיין אין אויסשפיר, זיך
ארופוואלגען מיט דער גאנצער שווערקייט זײנער אף אוועקלען. נאָך
גרייט איז ער געווען דערצו. אים האָבן אָפגעטיילט פונעם וועגל בלויז
עטלעכע שפאן. דורך דעם געדיכטן צווייגן-געפלעכט האָט געדאליע נאָך-
געשפירט נאָכן אינזשעניער, וואָס האָט אָנגעכאפט דאָס פערד פארן צײמל,
און זיך באמיט ניט דורכלאָזן קיין איינציק וואָרט.

— א גוטער העלף דיר, צירל.

— וויאָ, גאָלובטשיק!

— נו, הערט זיך און אף מיר בלאָזן. מיר זײנען דאָך געווען מיט אייך

פריינט, און מיט א פריינט...

— אנטשולדיקט, — האָט צירל אים האסטיק איבערגעשלאָגן, — איך

האָב קיין צײט ניט.

— מיט א פריינט באגייט מען זיך ניט אזוי, אויב מע וויל ניט, ער

זאָל פון א פריינט ווערן א פריינט. איר קאָנט מיך אויסהערן?

— לאַזט אָפּ דאָס פערדל!

— איך מײן, אז כ׳דארף אייך ניט דערקלערן, ווי קום איך איצט אהער.

איר פארשטייט עס אליין גאנץ גוט. איך בין ווי א פארליבט יינגל ארויס

אייך באגעגענען. איר זעט, איך שעם זיך עס אייך ניט זאָגן. איר וועט

מיר, גלייב איר, דערלויבן אונטערפארן מיט אייך א ביסל, — ער האָט

זיך פארמאָסטן אריינצושפרינגען אין וועגל.

צירל האָט אים אָפגעשטויסן פון זיך, און אז דער אינזשעניער האָט

ווידער אָנגעכאפט דאָס פערדל פארן צײמל, האָט צירל אופגעהויבן אף

אים דאָס בײטש-שטעקל.

אלעקסיי ניקאָליעוויטש האָט ארויסגעכאפט פון אירע הענט דאָס

בײטש-שטעקל און עס פארוואָרפן הויך אף א בוים.

— איך האָב געוואָלט זיך דורכריידן מיט אייך מיט גוטן. פארגעסט

ניט, אז איך האָב זייער א סאך אייך וואָס צו זאָגן, און זייער וויכטיקס.

עפשער וועט איר מיך פונדעסטוועגן פאָרט אויסהערן? — ער האָט אָפגע-
פירט דאָס וועגעלע אָן א זײט פון וועג.

וויפל געדאליע האָט זיך ניט איינגעקוקט, האָט ער שוין איצט גאָר-

ניט געזען. נאָר צו אים איז, ווי פריער, אויך איצט דערגאנגען פון דאָרט

קימאט אײטלעכס וואָרט. דער אינזשעניער האָט איצט גערעדט עטוואָס

שטילער, אָבער מער זיכערער.

— מײנט ניט, צירל, אז כ׳האָב פארגעסן יענעם פאטש... איך בין ניט

פון די, וואָס פארגעסן אזעלכעס...

— כ'האָב איך דען געבעטן, אז איר זאָלט עס פארגעסן?
— איך האָב אָבער פּיינט צו בלייבן א באלכויוו. א כויוו, אז מע קומט,
דארף מען אים אָפגעבן.

— איר קלייבט זיך עפשער אָפגעבן מיר דעם פאטש?
— פאר וועמען האלט איר מיך? אזא יונג ווייבל ווי איר נייטיקט זיך
ניט, מע זאָל איר דארפן אונטערזאָגן, וויאזוי זיך צעצאָלן מיט א כויוו.
— אויסוורף!

— און דאָס איז אלץ, וואָס דו האָסט מיר צו זאָגן?! איצט, טייערינקע,
הער מיך אויס און באשטיים אליין, וואָס קלייבסטו אויס. כ'זאָל דערציילן
דיין מאן, וויאזוי דו האָסט זיך אין אָונט פארשפארט מיט דיין געליבטן
אין דער פארלאָזענער שטאל באם טיך, צי עס פונדעסטוועגן אויסבא-
האלטן פון אים?

— איר לייגט!
— אך, אזוי גאָר? איך לייג? ווי איז אָבער, אויב ס'זיינען פאראן איי-
דעס! און ווייסט איר ווער? די פרוי פון איינערן זייער א נאָענטן בא-
קאנטן, פאר וועמען איר האָט זיך אויסגעפיינט, אז איר האָט מיך גע-
פאטשט. זי האָט אויך געזען, ווי איר האָט זיך ביידע אראָפגעלאָזט צום
טייך...

וואָס האָט צירל אים דערוף געענטפערט, האָט געדאליע ניט געהערט.
דאכט זיך, זי האָט געוויינט.

— און דאָס איז ווייט נאָך ניט אלץ, וואָס כ'האָב צו דערציילן דיין
מאן. מיט א וואַכן דריי צוריק האָב איך דיך געזען דאָ פאָרן מיט דיין
געליבטן. איר האָט מיך ניט געקאָנט באמערקן: איך האָב באצייטנס בא-
וויזן זיך אויסבאהאלטן הינטער א בוים. כ'האָב אָבער אלץ געזען.
— וואָס האָט איר געזען? וואָס האָט איר געקאָנט זען, אויסוורף איר
איינער? וואָס!?

— איך קלער ניט, אז מיר זאָל אויסקומען אונטערזאָגן דיין כאָנען,
וואָס קאָן זיך פארלויפן אין אָונטיקן וואלד צווישן א יונגן באַכער מיט
א יונג שיין ווייבל. דינער איז ניט אזא נאר, ער זאָל עס אליין ניט
פארשטיין. און איצט קלייב אויס... כ'מיין, אז פאר דיר איז א סאך גלויב-
כער, אז דאָס זאָל בלייבן א סאך. איך שווער דיר, אז קיינער וועט זיך
וועגן דעם ניט דערוויסן. קיינער! איך האָב דיך ליב... כ'וועל זיך געטן
מיט מיין ווייב... טייערע...

די פארטייעטע שטילקייט, וואָס איז איצט דערגאנגען צו געדאליען
פון יענער זייט וועג, איז געווען פול מיט געהיימעניש. צי דען איז צירל,
וועלכע האָט מיט אזא סינע און עקל אָנגערופן דעם אורעמלען אויס-
וורף, נידערטרעכטיקער נעפעש... צי דען איז זי איינגעגאנגען אף דעם
אויסוואל, וואָס ער האָט איר געמאכט, אויב זי וויל, אז דאָס אלץ, וואָס
ער האָט איר דערציילט, זאָל בלייבן א סאך? די פארדעכטיקע שטילקייט
האָט לאנג ניט אָנגעהאלטן, זי האָט געפלאצט, נאָך איידער צו געדאליען
איז דערגאנגען צירלס פארשטיקט געשריי.

מיט איין שפרונג איז געדאליע שוין געווען אף יענער זייט וועג, לעבן

דעם צוגעבונדענעם וועגעלע, ווו צירל האָט אינעם הויכן גראַז זיך געדאנגלט מיט אווראַם ניסאַנאָוויטשן.

דערזען פאר זיך מיטאמאָל דעם קעסל-הייצער, האָט דער אינזשעניער זיך האַסטיק אופגעהויבן און פארלוירן געזוכט, ווו צו אויסבאהאלטן זיך פונעם מענטשן, פון וועלכן ס'האָט געשלאָגן א היץ, ווי פון די זודיקע קעסלען.

— איך זאָל ניט דארפן אייך נאַכלויפן, — האָט געדאליע, הארט צו-גייענדיק צום אינזשעניער, צוריקגעהאלטן געזאָגט, — איז גיט מיר, זייט אזוי גוט, אייערע ברילן, כ'וועל זיי אייך דערנאָך אומקערן. איך זע, אז איר ווילט, איך זאָל זיי אייך אליין אויסטאָן.

אַן די ברילן האָט אלעקסיי ניקאַליעוויטש אינגאנצן זיך געענדערט. דאָס ביז בלוט צעגראבלטע פאַנעם איז געווען ניט צו דערקענען, עלטער אף היפשע עטלעכע יאָר. די גרינבלעכע שווארצאפלען זינען אומגעלאָפן הין-און-צוריק, ווי מע זאָל זיך נאָך זיי נאַכיאָגן און זיי האָבן ניט הינטער וואָס זיך אויסצובאהאלטן.

געדאליע האָט געהאַלפן צירלען זיך אופהייבן פונעם גראַז. זי האָט פארשעמט זיך אָפגעקערט פון אים און טיפער פארוקט דאָס קאָפּטל מיט די אָפגעשפרונגענע קנעפלעך אינעם קליידל...

— זעץ זיך אוף און פאַר דיר רויק אהיים. זיי זיכער, קיינער וועט נישט וויסן ניט פון דעם, וואָס ער האָט דיר דאָ היינט געזאָגט, און גיט פון דעם, וואָס דאָ איז זיך היינט פארלאָפן. און ביכלאל האָסטו ניט פאר אים וואָס מוירע צו האָבן. פאַר, פאַר. איך וועל דיר אַניאָגן. איך דארף זיך דאָ נאָר א ביסל דורכשמועסן מיטן דאָזיקן פארשוידל...

ווען דאָס שאַרכען פון די רעדער פונעם וועגל איז שוין קוים דער-גאנגען אהער, האָט געדאליע מיט איין האנט א כאפ געטאָן אוורעמלען פאר דער ברוסט, אים א הייב געטאָן און קוים זיך באהערשט, אז ער זאָל אים ניט א שלינדער טאָן, נאָר אוועקשטעלן צוריק אף די פיס, אָבער אזוי, אז דער פארשוין זאָל אין גאנצן ליב דערפילן די הארטקייט פון דער ערד.

— איך האָב אייך, דאכט מיר, געוואָרנט, אז איך בין א סאָלדאט. צי דען האָט איר שוין באוויזן עס פארגעסן? און ווען א סאָלדאט באגעגנט זיך מיט א סוינע... יא, איר זייט פאר מיר א סוינע. איר הערט, אווראַם ניסאַנאָוויטש, א סוינע!

— איך פארשטיי ניט, — האָט דער אינזשעניער הילפלאָז געפינטלט מיט די גרינבלעכע אויגן, וואָס האָבן געהאלטן אין איין זוכן הינטער וואָס זיך אויסבאהאלטן, — וואָס גייט עס אייך אזוי אָן? פארוואָס האָב איך זיך געמאכט ניט זעענדיק, ווען כ'האָב אייך שפעט באנאכט געטראָפן שפאצירן...

— גוט, וואָס האָסט מיר דערמאָנט איצט וועגן דעם. ווייסט, אוורעמל, איך האָב אויך ניט ליב בלייבן יענעם א באלכויוו. א כויוו דארף מען צאָלן, ביפראט ווען מע איז שולדיק א כויוו אזעלכן ווי דו, — און גע-דאליע האָט מיט דער גאנצער קראפט אראָפגעלאָזט אווראַם ניסאַנאָ-וויטשן א פראסק איבער דער באק, נאָר ניט געלאָזט אים אומפאלן. —

און איצט לאַמיר זיך פארפריער מיט דיר דעריידן. אלץ, וואָס דו האָסט דאָ היינט געזאָגט, כ'האָב אלץ געהערט, איז שעקער וועקעזעוו. דו ווייסט עס זייער גוט אליין. געדענק. טאַמער גיסטו נאַכאַמאַל עמעצן א פיפס וועגן דעם, וועט דער גאַנצער זאוואָד און דאָס גאַנצע שטעטל וויסן, פארוואָס איז בא דיר אזוי צעדראפעט דאָס פאַנעם און פארוואָס אזא אופגעפלאמטע באק. פאר איין טאַג גייט אזוינס ניט דורך און פאר קיין וואָך אויך ניט. און נאָך וועגן איינס לאַמיר זיך איצט איינמאַל פאר אלעמאַל דעריידן. די גלייכסטע זאך וואָלט, פארשטייט זיך, געווען, ווען דו פארנעמסט זיך ביכלאל פונדאנען. נאָר קאַלזמאַן ביסט נאָך דערווייל דאָ, איז אייצע איך דיר זיך האלטן וואָס ווייטער פון דער קאַטעלניע, ווען איך בין דאָרט. עפשער קאַנסטו מיר פונדעסטוועגן ענטפערן, פונד-וואנען נעמען זיך אזעלכע אורעמלעך, ווי דו, הא?!

געדאליע האָט ניט געוואָלט, אז דער אינזשעניער זאָל אזוי שווער אומפאלן, ווען ער האָט אים א שטויס געטאָן פון זיך. א ליגנדיקן האָט ער אים צוגעוואָרפן די בריילן, ברייט איבערגעשפרייזט איבער אים און, ניט אומקונדיק זיך מער איז זיין זייט, זיך געלאָזט אַניאַגן צירלען, וואָס האָט געווארט מיטן וועגל אף אים.

אריינגעשפרונגען אין וועגעלע, האָט געדאליע א טרייב געטאָן דאָס פערדל, וואָס האָט זיך אומגעקוקט אף אים, ווי ס'זאָל האָבן אים וואָס צו זאָגן, און פאַטערלעך צארט א גלעט געטאָן צירלען איבערן קאַפּ. — כ'האָב זיך מיט אים וועגן אלץ דערעדט. כאַנען האָסטו ניט וואָס צו דערציילן. און ס'איז דאָך, אייגנטלעך, טאקע ניטאָ וואָס צו דערציילן. איז צו וואָס זאָלסטו אים מעצאער זיין?

— איר האָט אלץ געהערט? — האָט צירל, אריינציענדיק נאָך טיפער דעם קאַפּ אין די אקסלען, שטיל געפרעגט.

— און אז כ'האָב געהערט, איז ווייס איך ניט, אז דער נעפעש האָט דאָס אלץ אויסגעטראכט?

— איר ווייסט, פארוואָס איך בין געגאַנגען מיט זיוולען צום טייך און מיר זינען אריין אין דער פארלאָזענער כורווע? — איך ווייס. דער לערער האָט מיר דערציילט.

— נאפטאַלע דאווידאוויטש ווייסט שוין אויך וועגן דעם? — האָט זי, קוים איינהאלטנדיק די טרערן, געפרעגט.

— נו איז וואָס? דאָס האָב איך אים דערציילט. — איר?

— פונוואנען, הייסט עס, ווייס איך? — געדאליע האָט זיך א רעגע פארקלערט און באלד געענטפערט. — טאקע פון דעם אינזשעניער, בלויז פון אים ווייס איך עס. נאָר דער לערער האָט לאכלטן אין דעם ניט גע-גלייבט. און איך האָב אויך אין דעם ניט געגלייבט. קאַנסט זיין רויק. מער וועט אָט דער אורעמל קיינעם עס ניט דערציילן. דו הערסט, צירל? קיינעם ניט.

צירל איז צוגעפאלן צו געדאליען ווי א קינד און הויך אף א קאַל זיך פארגאַנגען אין א געוויין.

קאפיטל ניין

אזוי מעשוונע לאנג האט נאך די לעוואָנע, דאכט זיך צירלעך, קיינמאל ניט פארהאלטן זיך בא זייער פענצטערל. די לעוואָנע קוקט אריין אהער צו זיי, ווי זי זאל זיך ריכטן, אז היינט דארף דאָ געשען עפעס זייער וויכטיקס, גייט זי ניט אָפּ, שטייט אלץ און ווארט. צירל אָבער איז דער־ווייל נאָך ניט זיכער, אז היינט וועט עס ענדלעך געשען. גיכער פון אלץ וועט אויך די היינטיקע נאכט מיט זיך גאַרניט ברענגען פאר איר און זי וועט מאַרגן ווידער זיך פּיניקן, פארוואָס האָט זי ביז איצט נאָך ניט דערציילט דעם מאן דאָס, וואָס זי האָט אפילע קיין איין שאַ ניט געטאַרט פון אים אויסבאהאלטן. וויאזוי האָט זי עס דערלאָזט, אז בא איר זאלן זיין סוידעס פון כאָנען?

אינגאנצן אָבער קיין סאָד, — פארענטפערט זיך צירל פאר זיך, — דארף עס פאר כאָנען ניט זיין. שווער צו גלייבן, אז איר כאָנע זאל זיך ניט האָבן אָנגעשטויסן, פארוואָס זי האָט וויפל שוין מאל פארפירט מיט אים א רייד וועגן דעם, אז זי וויל אריבערגיין אף אן אנדער ארבעט. ער האָט, אפאָנעם, ניט געוואָלט עס ארויסווייזן פאר איר, צי וואָס... צירל ליגט מיט אָפּענע אויגן, טוט זיך ניט קיין ריר, זי זאל ניט אופוועקן כאָנען.

די פולע לעוואָנע, ווי אן אָנגעגאַסענע מיט מילך, האָט זיך נאָך מער דערנענטערט צום פענצטערל, פארכאפט מיט איר העלער ליכט דאָס גאנצע צימערל און קוקט איצט אף איר, אף צירלעך, ווי זי זאל איר וועלן זאָגן: „וואָס ערגערסטו זיך אזוי? ס'איז דאָך גאַרניט פארלאָפן דערווייל נאָך אזעלכעס, אז זאלסט וועגן דעם דארפן דערציילן דעם מאן. צו וואָס זאלסטו אים פארשאפן איבעריקע ליידי? דיר דארף מען דאָך ניט דערציילן, וויפל אַט דער מענטש האָט זיך אָנגעליטן אף זיין לעבן...“

אייגנטלעך, איז צווישן איר מיט זייוולען טאקע גאַרניט געשען נאָך דערווייל אזעלכעס, אז זי זאל זיך דערפון דארפן אזוי פּיניקן... און דאָס, וואָס שיר ניט איתלעכס מאל, אונטערוועגנס קומט איר זייוול אָן אנטקעגן, איז זי דאָך אויך ניט שולדיק. צירל פילט אָבער, ווי מיט יעדעס מאל, וואָס זיי באגעגענען זיך אין וואלד, פארלירט זי אלץ מער די זיכערקייט אין זיך, ווייל מיט יעדעס מאל נעמט זייוול אלץ מער פארשטעלן מיט זיך כאָנען. און פאר דעם האָט זי א סאך מער מוירע, ווי דאָס, וואָס אלעקסיי ניקאָלייטש, אָדער ווי צירל רופט אים איצט שוין אויך, אוורעמל, וועט צעפויקן איבערן שטעטל, אז ער האָט זי שפעט אין אָונט געזען זיך אראָפלאָזן מיט זייוולען צום טייך און זיי האָבן זיך דאָרט פארקליבן אין דער פארלאָזטער שטאל...

פארוואָס האָט זי אויך דאָס אויסבאהאלטן פון כאָנען, געמאכט דער־פון א סאָד? כאָנע, איז צירל זיכער, וואָלט איר גאַרניט געווען געזאָגט, ווען ער זאל וויסן, אז דאָס האָט כעסין אליין זי געבעטן. נו, וויאזוי זשע האָט זי געקאָנט אים אָפּזאָגן? צירל פארשטייט בלויז ביז איצט ניט, צו וואָס האָט ער עס באדארפט? זאל זיין, אז דער לערער האָט עפעס באַ־מערקט און דערמיט, וואָס ער האָט זי געשיקט ווייזן זייוולען דאָס בריקל

איבערן טייך און די שטאל, איז ער אויסן געווען געבן זינולען צו דער-
פילן, ווו ער געפינט זיך, ער זאל, הייסט עס, וויסן אף ווייטער, וויאזוי
זיך אופירן צווישן אזעלכע, ווי צירל, ווי כאַנע, ווי ער, דער לערער? צי
ניט אין שייכעס דערמיט האָט נאפטאַלע דאווידאָוויטש איר דערביי א
זאָג געטאָן, אז אינהיטן דעם מענטש אינעם מענטשן, זיך איינשטעלן
און אָנעמען זיך פאר דעם איז איינע פון די גרעסטע, אויב ניט די גרעסטע
מיצווע אף דער וועלט? איז האלט, קומט אויס, דער לערער, אז זינול
איז אויך פון די, וואָס נייטיקן זיך, מע זאל פארהיטן אין אים דעם
מענטשן? צי האָט ער דערמיט ניט געמיינט אויך שוין זי?..

„עפּשער האָסטו דיין כאַנען מער ניט ליב? דאן איז גלייכער, אז
זאָלט עס מער ניט אַפלייגן, נאָר זאָגן עס אים איצט, טאקע שוין“.

מאָדנע, זי האָט דאָך נאָך קיין אויג ניט צוגעמאכט, בלויז באהאלטן
אין קישן דאָס פּאָנעם פון דער לעוואָנע. זי האָט אָבער פּאַרט דייטלעך
קלאָר דאָס אלץ נאָרוואָס געהערט. און כאַטש אין פענצטערל האָט שוין
איצט אריינגעקוקט א בלייכער הימל מיט אויסגעבלייכטע שטערן, האָט
צירלען זיך נאָך אלץ ניט געגלייבט, אז זי איז ניט געווען די גאנצע
ציט און, אז באהאלטנדיק דאָס פּאָנעם אין קישן, איז זי אומבאמערקט
איינגעשלאַפן.

אונטער כאַנען האָט שווער א סקרופע געטאָן דאָס בעט. צירל האָט
אים דערזען ליגן מיט אָפּענע אויגן.

— שלאָפסט גאָר ניט? — האָט זי שטיל געפרעגט.

כאָנע האָט זיך געגעבן א כאַפּ און, ווי א מענטש, וועלכן מע האָט
פארשפּעטיקט אופוועקן באצייטנס צו דער ארבעט, און טיף אָפּגעזיפּצט.
— מיר האָט זיך היינט ווידער שוין געכאַלעמט דאָס זעלבע. מעשווע
צו ווערן פון דעם.

איבערדערציילן עס צירלען האָט כאַנע ניט באדארפט. שוין דאָס
וויפּלטע יאָר, ווי אָט דער זעלבער, קימאט אלציינער כאַלעם טרעט ניט
אָפּ אויך פון איר, פונקט ווי אַן זיין אריינריסן זיך צו זיי אָפּט אין שלאָף
קאָנען זיי ביסלעכווייז נעמען פארגעסן דאָס, וואָס מע קאָן ניט פארגעסן,
זיי זאָלן אפילע לעבן אייביק.

וויאזוי ער זאל בא יעטווידן איינעם פון זיי זיך ניט אונטערשיידן
מיט עפעס, אָט דער זיך אָפּט איבערכאזערנדיקער כאַלעם, נאָר אָנהייבן
הייבט ער זיך בא ביידן אָן פון איינס און דעם זעלבן, פון דעם, אז איידער
מע איז צו זיי געקומען און צום צווייטן מאָל פארנומען פון שטוב, האָבן
זיי שוין עטלעכע וואָכן צי כאדאָשים באוויזן זיין אף דער פּרטי. זיי האָבן
שוין געהאט באלד פארגעסן, אז זיי זינען צוויי זומערס מיט קימאט דריי
ווינטערס אָפּגעלעגן אין א קעלער און פאר דער גאנצער צייט קיין איין
מאָל ניט געזען אין דער פולער שיין ניט די זון, ניט די לעוואָנע. אין די
שטאָקפינצטערע נעכט, ווען טימאָפּיי וואסיליעוויטש און קסעניע אנדריי-
עוונע, וואָס האָבן זיי אויסבאהאלטן בא זיך, פלעגן צומאָל זיי ארויסלאָזן
פון קעלער אן עטעם טאָן א ביסל מיט פרישער לופט און פאריינס שוין
זיך ארומוואַשן, האָבן זיי אפילע קיין שטערנדל ניט געזען זיך לויכטן אין
דער פולער שיין. און אָט זינען זיי ענדלעך אף דער פּרטי. אינגאנצן אף

דער פריי. און ארויסגעלאזט האָט מען זיי ניט פונעם קעלער, וווּ זיי האָבן זיך אויסבאהאלטן, נאָר פון א גרויסער ליימענער גרוב, אן ארומגעצאמטער מיט ריינען שטעכיקן דראָט.

דאָס ווייטערדיקע, נאָכן באַפרייען זיי, האָט זיך שוין יעדן איינעם געכאַלעמט פאַרשיידן: אים, כאָנען, — אז ער איז ווידער א טאטע פון דערוואַקסענע קינדער, און איר, צירלען, — אז זי איז נאָך גאָר א יונג מיידל און אין איר זינען פאַרליבט אלע יינגלעך פון שטעטל.

אין שטעטל האָט זי, ארויסגייענדיק אַף דער פריי, געטראָפן אלע אירע אייגענע און נאָענטע. זיי האָבן זיך אויך, אָט ווי זי, אויסבאהאלטן באַ באַקאַנטע פּויערים אין די קעלערס. מע האָט זיי אויך ארויסגעלאָזט אַף דער פריי פון דער זעלבער ליימענער גרוב. קיינער אָבער פון די, וועמען זי באַגענט, וויל ניט, מע זאָל מיט אים פאַרפירן א רייד וועגן דעם, וואָס איז געווען, דערמאָנען, וווּ איז ער געווען, פּונוואַנען האָט ער זיך אומגעקערט צוריק צו זיך אהיים, צו זיינע אייגענע. און דאָס זעלבע פאַרלאַנגען זיי פון איר, זי זאָל אויך אופהערן זיך דערמאָנען, וואָס איז זי ביזן באַפרייען ארויסגעשטאַנען. קוים איז געשען דער גרויסער נעס און מע איז געבליבן לעבן, מע איז ווידער אַף דער פריי, איז דאַרף מען זיך פרייען... איז פרייט זי זיך, צירל, באַגלייך מיט אלעמען.

און דאָ גייט זיך באַ זיי ביידן ווידער צונויף דער כאָלעם, און כאָנע האָט ווידער ניט וואָס איבערצודערציילן צירלען. זי האָט מען דאָך אויך, פּונקט ווי אים, נאָכדעם ווי זי איז אָפּגעווען א צייט שוין אַף דער פריי, פּלוצעם ווידער פאַרנומען פון דער היים. אָבער שוין ניט ווי דאָס ערשטע מאָל, מיט אווטאָמאַטן און הינט, נאָר העפלעך, גלייך מע זאָל זי געווען פאַרבעטן אין געסט. איר האָט מען אויך, פּונקט ווי אים, צוגעזאָגט, אז מע וועט זי לאַנג ניט פאַרהאַלטן. מע דאַרף נאָר באַ איר אויסקלאָרן עפעס אַ קלייניקייט און מע וועט זי גלייך אָפּלאָזן אהיים.

און וועגן דעם, אז מע האָט אים פאַרטריבן ניט צוריק אין קעלער, וווּ ער האָט זיך אויסבאהאלטן מיט איר, נאָר אין דער ליימענער גרוב, דאַרף ער איר אויך ניט איבערדערציילן. זי האָט מען דאָך אויך אהין פאַרטריבן. אלעמען, מיט וועמען זי איז דאָ פריער געזעסן און וועמען זי האָט דאָ נאָך געהאַט געטראָפן, האָט מען פון לאַנג שוין ארויסגעלאָזט און קיינעם פון זיי צוריק מער אהער ניט געבראַכט. אלע זינען אַף דער פריי, און וועגן איר האָט מען פאַרגעסן, און זי האָט ניט וואָס צו האָפּן, אז זי וועט ווערן-ניט-איז ארויסגיין פּונדאַנען. צוויי מאָל, קענטיק, לאָזט מען פּונדאַ-נען ניט ארויס.

מער פון אלץ האָט ביידן געוונדערט אין אָט דעם כאָלעם ניט אזוי די קימאַט זעלבע איינצלהייטן, ווי דאָס, וואָס מע האָט זיי צוריק פאַר-טריבן אין גרוב שוין נאָכדעם ווי מע האָט זיי פון דאָרט איינמאַל ארויס-געלאָזט און זיי זינען אַ שטיק צייט אָפּגעווען אַף דער פריי. און פּונקט ווי צירל, וואָס האָט פאַר די אלע יאָר נאָך קיין איין מאָל ניט געזען אין אָט דעם כאָלעם עפעס דערפון, וואָס איז זיך מיט איר פאַרלאָפּן, ביז מע האָט זי ארויסגעלאָזט צום ערשטן מאָל אַף דער פריי — ניט די שטאַל, פון וועלכער מע האָט זיי צוזאַמען מיטן לעצטן פאַרבליבענעם בינטל

יידן געפירט צו דער גרוב, ניט דאָס בריקל, פּונוואנען מע האָט זי אראָפּ געשטופּט אין טיך, — אזוי האָט דער זעלביקער כאָלעם אויך אויסבא- האלטן פון כאָנען, דעם איינציג פּאַרבליבענעם יידן פון זיין אומגעבראַכטן שטעטל, דאָס ארומוואָגלען איבערן וואלד, ביז ער האָט זיך צופעליק אָנגעשטויסן אָף זיין רעטער, אפן קאַלוירטניק טימאַפּיי וואסיליעוויטשן, בא וועמען אין קעלער ער האָט זיך באקאַנט מיטן געראטעוועטן מיידל פונעם שכינעסדיקן אומגעבראַכטן שטעטל, מיט צירלען.

דער דאָזיקער כאָלעם, וואָס טרעט ניט אָפּ פון איר און כאָנען שוין דאָס וויפּלטע יאָר, האָט ניט אופּגעהערט ווּנדערן צירלען אויך נאָכדעם, ווי זי האָט געהערט שוין פון אייניקע, אז ענלעכס פּאַסירט קימאַט מיט יעדן, וואָס איז געווען ארומגערינגלט מיט שטעכיקן דראָט. פון נאַפּטאַלע דאוּידאָוויטשן, אז ס'איז געקומען וועגן דעם צו רייד, האָט זי אויך גע- הערט דאָס זעלבע. מיט אים באַגייט זיך אָט דער בייז אָנגעשיקטער כאָ- לעם פּונקט ווי מיט זיי. אים האָט זיך אויך נאָך קיין איין מאָל ניט גע- כאָלעמט, וויאזוי מע האָט אים פּאַרשפּאַרט אין געטאָ, פון געטאָ פּאַר- טריבן אין לאַגער, וואָס איז ער דאָרט אויסגעשטאַנען, נאָר שטענדיק וועגן דעם, וויאזוי מע האָט אים אין א שטיקל צייט ארום, נאָכדעם ווי מע האָט אים פון דאָרט ארויסגעלאָזט און ער האָט באוויזן שוין זיין אָף דער פּריי, פּלוצעם צוריק פּאַרנומען אהין... אויך דאָס וויטערדיקע כאָ- לעמט זיך אים פּונקט ווי זיי: אלע, מיט וועמען ער איז געווען צוזאַמען אין לאַגער און מיט וועמען מע האָט אים ארויסגעלאָזט, זיינען פּאַרבליבן אָף דער פּריי. קיינעם פון זיי, בלויז אים איינעם, האָט מען ווידער פּאַר- נומען פון שטוב, פּאַרטריבן צוריק אהין, פּונוואנען מע האָט אים מיט א צייט צוריק געהאַט ארויסגעלאָזט און אינגאַנצן אָן אים פּאַר- געסן.

— ווי איר ווייסט, — האָט דער לערער, דערציילנדיק עס איינמאָל בא זיי אין שטוב, דערביי צוגעגעבן, — פיר איך א מין פּינקעס. פּאַר- שרייב אהין אריין אלץ, וואָס איז זיך פּאַרלאָפּן ביים דער מילכאַמע מיט אזעלכע, ווי מיר. צווישן די, וואָס זיינען פּאַרשריבן אין מיין פּינקעס, איז דאָ אויך איינער, וואָס האָט געהאַט צו טאָן מיט דער געסטאַפּאָ, און ניט איין מאָל. נאָר דעם דאָזיקן מענטשן, כ'האַב בעקיוון עס אים געפּרעגט, האָט זיך קיין איין מאָל ניט געכאַלעמט די טורמע, בלויז דער לאַגער, אז מע האָט אים ווידער אהין פּאַרנומען נאָכדעם, ווי ער איז שוין געהאַט פון דאָרט ארויס און געווען א שטיקל צייט אָף דער פּריי. מיט עפעס, פּאַרשטייט זיך, דערקלערט זיך עס, וואָס אונדז כאָלעמט זיך אלעמען, דאָס וויפּלטע יאָר שוין, קימאַט איינס און דאָס זעלבע, נאָר פּאַר מיר איז עס דערווייַל נאָך א סאָד, א גרויסער סאָד.

נאָר אויב צירל און כאָנע וואָלטן געקאַנט יעדעס מאָל איבערדער- ציילן, וויאזוי און מיט וואָס האָט זיך אָנגעהויבן בא זיי אָט דער בייז- אָנגעשיקטער כאָלעם, וואָלט אָבער קיינער פון זיי ניט געקאַנט ענטפּערן, מיט וואָס און וויאזוי האָט ער זיך פּאַרענדיקט. דאָס איינציקע, וואָס צירלען פּאַרגעדענקט זיך, ווען זי כאפּט זיך אָף, — אז זי איז אין די דאָזיקע מינוטן געגליכן צו א מענטשן, וואָס זיצט אָף אן אויסגעשפּאַנטן

וואָגן, וועלכער טראָגט זיך מעסוקענערווייז באַרגאַראַפּ און ער איז ניט אימשטאַנד אים אָפּצושטעלן. דאָס אַריבערגיין, נאָך אַט דעם כּאַלעם, פון שלאָף אין וואָר געדויערט באַ איר שטענדיק מעשווע לאַנג, וויאזוי זי באַמיט זיך ניט עס אונטערטרייבן מיט האַלטן וואָס ברייטער צעעפנט די אויגן. אָבער אָנפירן מיט דעם, וואָס סע קומט פאַר מיט איר אין די דאָזיקע מינוטן, פאַרטרייבן פון זיך אַט דאָס אַלץ, וואָס שווימט אַרויס באַ איר פון ערגעץ טיף און טראָגט זיך בויילעט דורך פאַרביי איר, קאָן זי ניט. און דאָס זעלבע, ווייסט זי, קומט איצטער אויך פאַר מיט כּאַנען. ער ליגט מיט אָפענע אויגן און וואַרט, ביז דער כּאַלעם וועט אים אינ-גאַנצן אָפּלאָזן פון זיך. און ווען כּאַנע וועט זיך אינגאַנצן באַפרייען פון אים, וועט ער איר, ווי שטענדיק, מיסטאַמע זאָגן, אז ס'איז ניט אזא סאָד, ווי דאָס מאַכט דערפון נאַפּטאַלע דאווידאָוויטש. ס'איז אַ סאך פּאַשעטער. דער מענטש דערזעט אין שלאָף דאָס, וועגן וואָס ער האָט געטראַכט באַטאָג. און באַ אזעלכע, ווי ער און צירל, איז דאָך ניטאָ דער טאָג, זיי זאָלן ניט טראַכטן דערפון, וואָס איז זיך מיט זיי ניט אזוי לאַנג נאָך צו-ריק פאַרלאָפּן. אפילו ווען אים באַפאַלט די נעגינע, פאַרגעסט ער אויך ניט וועגן דעם...

— איך האָב שטאַרק געשריען פון שלאָף? — האָט כּאַנע זי געפרעגט, ניט אַ ריר געבנדיק מיט קיין אייווער, ווי ער זאָל ביז איצט נאָך פילן אין זיך דעם מוירעדיקן ווייטעק פון די קלעפּ, וואָס ער האָט געכאַפט באַם דערנענטערן זיך צום אַרויסגאַנג פון דער אַרומגעצאַמטער גרוב. — האָסט ביכלאַל ניט געשריען.

— און איך האָב געמיינט, אז דאָס האָב איך דיך אופגעוועקט מיט מיין גוואַלדעווען. מע האָט מיך אזוי געמיימעסט... פאַרוואָס שלאָפסטו ניט?

— כּווייס אליין ניט, עפעס שלאָפט זיך מיר ניט היינט. — מאַך צו, טייערינקע, די אויגן און טראַכט וועגן גאַרניט, וועסטו זען, אז וועסט אַנשלאָפּן ווערן. ס'וועט דאָך שוין באלד נעמען טאָגן און מע וועט דאַרפן אופשטיין צו דער אַרבעט...

— איך דאַרף היינט אין ערגעץ ניט גיין, — צירל האָט עס אַרויסגע-בראַכט זייער שטיל, ווי זי זאָל עס דערווייל אָנטרויען בלויז זיך.

— היינט איז, דאַכט מיר, מיטוואָך, ניט זונטיק. — איך וועל מער אַהין ניט גיין, און פּרעג מיך ניט פאַרוואָס! פּרעג מיך ניט פאַרוואָס! — האָט זי קימאַט אויסגעשריען און אָפּגעקערט דאָס פּאַנעם.

— נו גוט, כּוועל דיך ניט פּרעגן. אָבער ווי וואַרפט מען עס די אַר-בעט און מע וואָרנט ניט באַצייטנס? דו האָסט דאָך ניט איבערגעלאָזט דעמלט די מעלדונג, נאָר זי צוגענומען אַף צוריק... איז ווי וועט זיין? ער איז אַ קינד! אינגאַנצן דאָך אַ קינד! ער שטויסט זיך נאָך ביז איצט, דאַכט זיך, גאַר ניט אָן. זי האָט דאָך אים אזוי קלאָר געגעבן אָנ-צוהערן. צי דען דערוואַרט ער פון איר, זי זאָל עס אים אַרויסזאָגן מער אָפענער... נאָר דאָ האָט אין איר מיטאַמאַל אַ פלייץ געטאָן אזא שטראָם וואַרעמקייט צו כּאַנען, אז זי איז ניט אימשטאַנד געווען אים צאַמען אין

זיך. דאָס האַרץ האָט גענומען אזוי שלאָגן, אז אַט-אַט וועט עס ארויס-
שפּרינגען...

זי האָט זיך אופגעזעצט, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אין ווענטל פון בעט
און אומגעריכט פאַר זיך אליין א פאל געגעבן צו כאַנען און, פיבערנדיק
מיטן גאַנצן לייב, זיך צוגעדריקט צו אים.

— וויי איז מיר, כאַנינקע, דו ווינסט?

כאַנע האָט זיך ניט א ריר געטאָן, ווי אין אים וואָלט מיטאַמאַל אלץ
אַפּגעשטאַרבן.

— גלייבסט מיר ניט, טייערער, אז צווישן אונדז איז גאַרניט גע-
ווען? — זי האָט אויסגעווישט אים די צוגעשלאָסענע אויגן מיט אירע אי-
בערגעטריקטע ליפּן און נאָך שטייפער זיך געטויליעט, ווי זי זאָל אינ-
גאַנצן וועלן ארינוואַקסן אין אים. — ווילסט, וועל איך דיר אלץ דער-
ציילן.

— מע דאַרף ניט.

— ניין, ניין, כ'מוז דיר דערציילן. כ'מוז דיר אלץ דערציילן...

פונעם פענצטערל זינען אין דער אשיקער גרויקייט פון קאיאַר פאר-
שוונדן די לעצטע אויסגעבלייכטע שטערן, ס'האַבן שוין עטלעכע מאָל
זיך געלאָזט הערן פונעם שטעלעכל אין הויף די הייזעריק געוואָרענע
הענער, נאָר כאַנע איז אלץ נאָך געלעגן ווי פּריער, זיך ניט א ריר גע-
טאָן, גלייך ער זאָל מוירע האַבן, אז פונעם מינדסטן ריר קאָן אין אים
זיך ווידער אַפּרופן דער מאַדנער שרעקלעכער ווייטעק, וואָס האָט אים
געהאַט דורכגענומען אף דורך און דורך און איז איצט אויך ניט אַפּגע-
טראָטן, בלויז זיך אויסבאהאַלטן אין אים ערגעץ טיף-טיף, און היט אים
פון דאָרט אונטער. ס'האַט אים אויסגעפעלט לופט צו עטעמען, נאָר ער
האַט מוירע אויסשטרעקן די האנט עפענען דאָס פענצטערל, ער זאָל
דערמיט ניט ברענגען אין באוועגונג דאָס קניילעכל אין אים, וואָס איז
אזוי ווי ארומגעשטעקט מיט שאַרפע נאָדלען.

פון וועמען האָט ער עס געהערט, אז באַפּרייען זיך פון א ווייטעק
קאָן מען בלויז דורך נאָך א גרעסערן ווייטעק? יאָ, ער האָט זיך שוין
דערמאַנט. דאָס האָט אים געזאָגט דער ציין-דאָקטער, וואָס האָט אנומלטן
זיך געפאָרקעט מיט א נאָדל בא אים אין צאָן... כאַנע שליסט שטייפער
צו די אויגן, ער זאָל דערזען, ווי די נאָדל שרויפט זיך אריין אין לעבע-
דיקן פלייש, און דורך דעם שטאַרקער דערפילן דעם אומדערטרעגלעכן
ווייטעק. כאַנע לאָזט ניט ארויס פון די שטייף-צוגעשלאָסענע אויגן דעם
אַוונטיקן וואַלד. זייוול יאָגט אַן צירלען, בינדט צו דעם אָגער צו איר
וועגעלע. דער ווייטעק, וואָס דאַרף אים באַפּרייען פונעם קניילעכל מיט
די ארומגעשטעקטע נאָדלען, ווערט שטאַרקער, אומדערטרעגלעכער, נאָר
כאַנע שטילט אים ניט איין, ער גייט פּוסטריט נאָך זייוולען, וואָס האָט
אָרופּגעכאַפט צירלען צו זיך אף די הענט און טראָגט זי אָפּ וואָס ווייטער
פון וועג, שעפּטשענדיק איר נאָכאַנאַנד, אז ער האָט זי לייב...

צו וואָס האָט צירל באַדאַרפט עס אים אלץ דערציילן? ער זאָל איר
גלייבן, אז זי באַהאַלט פון אים גאַרניט אויס? ער האָט דאָך אָבער גע-
קאַנט זי איבערשלאָגן!.. נאָר ער האָט זי ניט אַפּגעשטעלט, און צירל האָט

עס זיכער אופגענומען, ווי ער זאל מיט זיין שוויגן זיך בעטן בא איר, זי זאל אים אלץ גענוי דערציילן. ער האָט זי ניט אָפּגעשטעלט אפּילע דעמלט, ווען זי האָט אים דערציילט וועגן דעם אינזשעניער...
— פּאַרוואָס שוויגסטו? נו, זאָג כאָטש עפעס, — האָט צירל זיך גע- בעטן בא אים. — איך ווייס, אז איך בין שולדיק קעגן דיר, זייער שולדיק. — האָסט זיך מיט גאַרניט פאַרשולדיקט פאַר מיר. ביסט אין קיין זאך ניט שולדיק.

און אייגנטלעך איז עס דאָך אזוי, ס'איז פּאַשעט געשען דאָס, אף וואָס ער האָט די אלע יאָרן זיך געריכט. ער ווייסט בלויז ניט, צי וואָלט ניט געווען פאַר אים גלייכער, ווען דאָס אלץ זאל געווען טרעפּן פּריער אָדער עפשער א ביסל שפעטער. נאָר קוים איז עס שוין געשען, האָט ער מער ניט וועגן דעם וואָס צו קלערן. ענדלעך איז ער איבערגעקומען דאָס סא- מע שרעקלעכסטע, וואָס האָט אים דערווארט. דעם, וועלכער ווייסט שוין די שטראָף זינע, איז פּאַרט ליכטער, ווי יענעם, וועלכער ווארט נאָך אף דעם...

— זאָג כאָטש עפעס, — צירל האָט קוים איינגעהאלטן די טרערן. נו, וואָס זאל ער איר זאָגן? דערמאָנען זי, ווער איז שולדיק דערין, וואָס זיי זינען געוואָרן מאן און ווייב? ער איז דאָך אָבער ניט קיין יונגער באַכער, וואָס זאל ניט געווען פאַרשטיין, אף וואָס גייט ער איין און מיט וואָס קאָן זיך עס ענדיקן.
— לאַמיר ארויספּאַרן פּונדאנען.

— נארעלע, וועסט פון זיך אין ערגעץ ניט אנטלויפן, וויבאלד דו האָסט אים ליב...

— איך האָב קיינעם ניט ליב! — האָט זי פאַרשטיקט אויסגעשריען. — איך האָב ליב בלויז דיר. בלויז דיר... בלויז דיר... — זי האָט זיך ווידער א צי געטאָן צו אים, פיבערנדיק מיטן יונגן הייסן ליב. — איך בעט דיר, לאַמיר אריבערפּאַרן אין שטאָט. מירן דאָרט נעמען א קינד אף דערציען. א מיידעלע וועלן מיר נעמען. מאך אזוי, אז מיר זאלן וואָס גיכער ארויס- פּאַרן פּונדאנען...

און ס'איז געבליבן: אינעם נאָענטסטן זונטיק פּאַרט כאַנע צו אין שטאָט א קוק טאָן, ווי האלט דאָרט מיט קויפן זיך אן אייגן שטיבל. היינט נאָך גיט זי אָן זייוול האנפטן א מעלדונג, און אין צוויי וואָכן ארום קומט זי אָן ארבעטן אף דער מיל.

קאפיטל צען

ארויס פון וואַקזאל, איז כאַנע שטיין געבליבן, פונקט ער זאל צום ערשטן מאל אראַפּפּאַרן אהער, אין אַט דער פּאַנאנדערגעוואַרפענער געגנט- לעכער שטאָט, און ווייסט ניט, ווהיין זאל ער זיך פּונדאנען לאָזן. אז ער האָט ניט וואָס צו גיין אף דער ביייליגנדיקער גאס זיך נאָכפּרעגן, צי פאַרקויפן זיך דאָרט ניט קיין הייזער, איז ער לאַכלוטן זיכער. ער קען די דאָזיקע גרינע לאנגע גאס ניט ערגער ווי די גאסן און געסלעך בא זיך איז שטעטל. ווען ער קומט ניט אהער צו פּאַרן, איז לאַזט ער זיך פון

וואַקזאל שטענדיק מיט איר. דאָ, אף דער גאס, געפינען זיך די רעמאַנט-
מעכאנישע ווארשטאטן. מיט וועלכע ער האָט צו טאָן שוין פון א לענגע-
רער צייט. אָפטער פון אלץ שיקט אים אהין דער צוקער-זאוואָד, ווען עס
פעלט אויס צו א ווערקשטעל א נייטיקע דעטאל, וואָס איז ניט צו קריגן
אין שטעטל. וואָס עמעס, איז עמעס. ער האָט זיך פון די ווארשטאטן נאָך
קיינמאָל ניט אומגעקערט מיט ליידיקן, ווי דאָס טרעפט גאנץ אָפטלעך
מיט אנדערע, וועלכע מע קאָמאנדירט אהינצו. מיט וואָס האָט ער עס
אזוי אויסגענומען אין די ווארשטאטן, וואָס מע גייט אים דאָרט אלעמאָל
אנטקעגן, ווייסט ער אליין ניט. עפעס האָט מען אין אים מיסטאמע איינ-
געפונען, וואָס ער האָט שיר ניט פונעם ערשטן מאָל דאָרט נויסעכייך גע-
ווען. עפשער מיט זיין קאָנען זיך האָפערדיק מאכן, ווען ס'איז ניטאָ פון
וואָס צו זיין פריילעך. אין קעלער, ווו ער האָט זיך אויסבאהאלטן מיט
צירלען, איז זיכער ניט געווען פון וואָס צו זיין האָפערדיק. דאָך פלעגט
ער אומבאמערקט פאר זיך אליין אָפט נעמען זינגען און ניט קאָנען גוין
ווער זיין אין זיך די נעגינע. אָבער וויבאלד ער האָט היינט ניט צו טאָן
מיט די ווארשטאטן, האָט ער ניט וואָס צו שלעפן זיך מיט אָט דער גאס,
וואָס איז קימאט דורכויס א ניע. די עטלעכע הייזער, וועלכע זינגען
ארויס גאנץ פון דער מילכאָמע, דערלעבן דאָרט, דארף מען זיך מעשאער
זיין, זייערע לעצטע טעג. מע וועט דאָך ניט האלטן קיין כיבארעס צווישן
שפאָגליניע מויערן. און אין צענטער שטאָט האָט ער דאָך אוואדע און
אוואדע ניט וואָס צו גיין זיך נאָכפרעגן. ער זוכט דאָך ניט קיין דירע צו
דינגען. קוים פארקויפט ער אין שטעטל די אייגענע שטוב, איז וויל ער
זיך איינשאפן אויך אין שטאָט אן אייגן שטיבל מיט א הויפל דערביי, און
ניט לעבן מיט יענעם אין שכיינעס. און קוים אזוי, האָט ער ניט וואָס צו
שטיין דאָ ווייטער און קלערן. מע דארף א זוך טאָן אין די געסלעך.
אריבערגעגאנגען דעם ברוקירטן בניוואַקזאל-פלאץ, לאָזט זיך כאַנע
אראָפ מיט די אויסגעקרישטע ציגלנע טרעפ אונטער דער בריק און
פארקערעוועט פון דאָרט אין די געדרייטע און פארפלאַנטערטע געסלעך.
די זון, וועלכע כאַנע האָט באם ארויסשטייגן פון צוג איבערגעלאָזט
אף יענער זייט וואַקזאל, האָט שוין באוויזן אים אַניאַגן, פארקלייבנדיק
זיך אלץ העכער און העכער אינעם דורכזיכטיק-אויסגעבלויטן הימל,
נאָר דערווייל האָט נאָך כאַנע ניט באגעגנט אין די געסלעך קיין איין
שטיבל, וואָס זאָל אים זיין צום הארצן, ס'זאָל אים א צי טאָן אריינגיין
א קוק טאָן, און באגעגנט האָבן זיך אים אי פיל גרעסערע, אי שער-
נערע פון זיינס. ער האָט אָבער אין איטלעכס פון זיי אָפגעזוכט
א כיסאָרן: דאָ איז דאָס געסל צו א שמאַלס, דאָרט גייען די
פענצטער ארויס ניט אהין, דער הויף איז ניט קיין הויף, דאָס שטעלעכל
ניט קיין שטעלעכל. כאַנע האָט אָבער ניט דורכגעלאָזט קיין איינעם פון
די באלעבאטיים, וועלכע ער האָט געטראָפן שטיין אין דרויסן, אז ער זאָל
אים ניט פרעגן, צי קלייבט זיך ניט יענער פארקויפן די שטוב, און דער-
ביי ניט אויסבאהאלטן זיין צופרידנקייט, וואָס יענער גיט פארכידעשט
א קנייטש אף דעם מיט די אקסלען. בלויז פון איר איינער, פון צירלען,
דארף בלייבן א סאָד אָט דער צופרידענער שמייכל זיינער, ווען ער דער-

הערט פון יענעם אַנבאַטן א מעשונע-ווילדע פרייז און אַפּטער פון אלץ, ווען ער דערהערט, אז יענער טראכט גאַר אפילע ניט פון פארקויפן די שטוב.

און כאַטש כאַנע האָט פון סאמע אַנפאנג פארשטאנען, אז אויך אין די געסלעך האָט ער ניט וואָס צו טאָן — סייווי גלייבט ער ניט, אז ער וועט פארלאָזן דאָס שטעטל, טאקע אפאנעמעסן זיך געזעגענען מיט דער שטעטלשער שטוב זיינער און קויפן אין שטאָט אן אנדערע, — פארפעלט ער אָבער ניט קיין איין געסל. ער האלט אלץ אין איין גיין און גיין איבער זיי, וויסנדיק פארפריער, אז ס'איז אומזיסט און אומנישט. אים פארדריסט אָבער ניט, וואָס ער איז געקומען היינט אהער צו פאָרן. ער האָט עס געטאָן צוליב צירלעך, און פאר צירלעך איז אים קיין זאך ניט שווער. נאָר ווי פארשטייט זי עס ניט, אז פון זיך קאָן מען ניט אנטלויפן, אז פון זיך איז ניטאָ ווהיין צו אנטלויפן...

ווי איבערקלייבעריש כאַנע איז ניט געווען און ווי ער האָט ניט גע-זוכט אין יעדעס שטיבל קיין כּיסאָרן, האָט זיך פונדעסטוועגן ענדלעך אַפגעזוכט א שטוב צווישן די, וועלכע פארקויפן זיך, וואָס האָט אים פאר-נארט צו זיך און ער איז אריין זי אַנקוקן. גענוי באטראכט די צימערן, דעם הויף, האָט כאַנע זיך אריינגעלאָזט מיטן באלעבאָס אין א געשפרעך, וואָס האָט אי יאָ א שניכעס, אי ניט קיין שניכעס צו דעם, נאָך וואָס ער איז אהער אריין. ער וואַלט וועלן, הייסט עס, וויסן, פארוואָס פארקויפט יענער די שטוב, און צולעצט, אז כאַנע האָט שוין ניט געהאט מער מיט וואָס זיך צו ווערן קעגן זיך, ס'איז אים אונטערגעגאנגען אי די שטוב, אי דאָס אָרט, אי דער מעקעך, האָט ער פארפירט מיטן באלעבאָס א רייד וועגן בייטן זיך, וואָרעם אויב די איינציקע זאך, פארוואָס יענער פאר-קויפט די שטוב, איז דאָס, וואָס ס'האָט אים א צי געטאָן אף דער עלטער צוריק אין דאָרף, איז עפשער וואַלט ער זיך געביטן מיט אים. און אז יענער האָט אים דערוף געענטפערט מיט א שמייכל, וואָס דער איינצי-קער באטייט דערפון, א סוואָרע, איז, פאר וועמען, אייגנטלעך, האלט ער עס אים, ער איז נאָך, דאכט זיך, באם זינען, האָט כאַנע אים גענומען אויסמאָלן דאָס שטעטל זיינס אזוי, גלייך קיין שענערס און בעסערס איז ניטאָ אף דער וועלט, ער האָט דאָרט אלץ, וואָס אין א דאָרף, און מיט דער צייט וועט ער דאָרט האָבן אויך אלץ, וואָס ער האָט דאָ אין שטאָט, נאָר אָן דעם טומל, מיטן יאָגעניש, מיטן שטופן זיך אין די אוטאָבוסן אף דערשטיקט צו ווערן. כאַנע האָט ניט געווארט, ביז יענער וועט אים פרעגן: „וויבאלד אייך איז דאָרט אזוי געפעלן, היינט פארוואָס זשע ווילט איר פון דאָרט ארויספאָרן?“ און איז אליין פארלאָפן יענעם דעם וועג: „אף דעם, ליבער פריינט מיינער, זיינען פאראן א סאך סיבעס, וואָס ניט יעדן וועסטו עס גיין דערציילן“.

גופע פאר כאַנען זיינען אָט די אלע סיבעס, פארוואָס צירל איז דאָס מאָל אזוי צוגעשטאנען, זיי זאָלן זיך אריבערקלייבן אין שטאָט, שוין גאָרניט אזעלכע, אז מע זאָל צוליב דעם דארפן אלץ ווארפן — די שטוב, דעם זאוואָד, זיך שידן מיטן ליבן נאפטאַלע כעסינען, מיטן איבערגעגע-בענעם פריינט זייערן געדאליען... ער פארשטייט זי ניט. ער האָט דאָך

איר גארניט געזאגט אזוינס, ווען זי האָט אים דערציילט וועגן זיך און זייוולען. אז זי זאָל זיך סאָפעקן, צי איז ער ניט כוישעד, אז זי באהאלט פון אים עפעס אויס, אז ניט אלץ האָט זי אים געזאָגט, צי דאָס, וואָס זי האָט אים געזאָגט, איז געווען ניט אינגאנצן אזוי, נאָר עטוואָס אנדערש. ער האָט דאָך איר אויך גארניט געזאָגט אזעלכעס, ס'זאָל איר פלוצעם קאָנען איינפאלן, אז ער סאָפעקט זיך, צי איז זי אים פארבליבן טריי, איבערגעגעבן, ווי ביז אהער. דאָס איינציקע, לויט איר, מיט וואָס זי קאָן עס אים, קומט אויס, דערווייזן, איז מיטן ארויספאָרן פונדאנען. צירל דארף אים אָבער גארניט דערווייזן? ער גלייבט איר, אז זי איז אים גע- ווען און פארבליבן אן ערלעך איבערגעגעבן ווייב... און אויב דאָס ארויס- פאָרן פונדאנען נעמט זיך בא איר דערפון, וואָס זי איז ניט זיכער, צי פארבלייבנדיק אין שטעטל, וועט זי ניט קאָנען ביישטיין קעגן דעם יונגן שיינעם זייוולען, איז עס דאָך קינדערש... פון זיך אליין קאָן מען אין ערגעץ ניט אנטלויפן. און כוץ אלעם, איז אין שטאָט, וווּ קיינער קוקט דיר ניט נאָך, פיל שווערער ביישטיין קעגן זיך... כאָנע פארשטייט, אז צירל זאָרגט זיך בלויז וועגן אים. זי מיינט, ער האָט זיך דעמלט צעוויינט פונעם ווייטעק, וואָס זי האָט אים פארשאפן. ניין, ער האָט זיך צעוויינט דערפון, וואָס ער האָט צום ערשטן מאל אזוי דערפילט זיין שולד קעגן איר. ניט זייוולען האָט זיך געשטעלט צווישן איר און אים. נאָר ער, כאָנע, האָט זיך געשטעלט צווישן איר, דער יונגער צירלען, און דעם יונגן זייוולען...

טראכטנדיק איצט וועגן דעם, ארומבלאָנקענדיק נאָך אלץ איבער די געסלעך, ווונדערט זיך כאָנע אף זיך אליין. ער געפינט ניט אין זיך יענע סינע, וועלכע ער וואָלט געדארפט פילן צו א מענטשן, וואָס האָט זיך אריינגעריסן אין זיין לעבן און עס צערודערט, וועלכער האָט זיך פאר- מאַסטן אף דעם סאמע טייערסטן און הייליקסטן, וואָס ער, כאָנע, פאר- מאַגט, און וואָס אָן דעם פארלירט פאר אים דאָס לעבן די מינדסטע ווערט. עפשער נעמט זיך עס בא אים דערפון, וואָס ער איז קימאט זיכער, אז ווען ער רעדט זיך דורך מיט זייוולען, דערציילט אים אלץ אויס... ניין, זיך דורכריידן מיט זייוולען דארף ניט ער, ניין. בעטן געדאליען? געדא- ליע איז אָבער דער מענטש, וואָס קאָן זיך דורכריידן מיט זייוולען, ווי ער האָט זיך דורכגערעדט מיט דעם אורעמלען... דער איינציקער, וועמען ער וואָלט געקאָנט בעטן, איז דער לערער, ביפראט אז אויך פאר נאפ- טאָלע דאוידאָוויטשן איז עס שוין, פונקט ווי פאר געדאליען, מער ניט קיין סאָד. געדאליען קען אוואדע כידעשן, וויאזוי האָט ער עס, כאָנע, זיך גלייך ניט אָנגעשטויסן, פארוואָס האָט ער דעמלט אין צעך גערעדט אזוי מיט אים וועגן האנפטן. נו, פונדאנען האָט ער זיך געזאָלט אָנשטויסן, אויב ער האָט וועגן דעם באַכער קיינמאל קיין שלעכטס ניט געהערט? א סימען, אים איז אפילע אפן געדאנק ניט געקומען, ווען ער האָט ניט ווייט פון דער שטוב דערזען אנומלטן שפעט אין אָונט זייוולען, אז דאָס קאָן האָבן עפעס א שייכעס צו צירלען.

כאָנע זאָל וועלן אונטערהאקן אין זיך דעם גלויבן אין צירלס ער- לעכקייט און איבערגעגעבנקייט צו אים, וואָלט ער מיסטאמע געקאָנט זיך

נאך עפעס דערמאָנען אזוינס, וואָס ער האָט פריער צוגעגעבן גאָר אן אנדער באדייט, ניט דאָס, וואָס איצט, ווי דעהיינע, צירלס פארופן זיך, אז האנפט וויל זי בעשום-אויפן ניט אַפּלאָזן פון דער ארבעט. צירל זאָל געווען דאָן אפאנעמעסן וועלן אוועקגיין, ווען זי האָט אָנגעגעבן האנפטן די מעלדונג... נאָר כאָנע וויל וועגן דעם ניט קלערן. ער וויל ניט וועגן דעם אלץ וויסן מער, ווי צירל האָט אים דערציילט. ער גלייבט איר, ווי ביז אהער, און דאָס איז פאר אים איצט דאָס סאמע נייטיקסטע אף ניט צו דערלאָזן צו זיך גאַרנישט ניט אזוינס, וואָס קאָן מיט עפעס אונטער-האקן אין אים זיין פארגלייבטקייט אין איר. בעעמעס. ווען צווישן צירל לען מיט זייוולען זאָל געווען ווייט פארגיין, וואָלט זי דאָך אים ניט גע-בעטן, כאָנע, ער זאָל לעמאנהאשעם צוגיין אין קינדערהויז און זיך דאָרט גענוי דערוויסן וואָס און ווען, און פאריינס טאקע א קוק טאָן, צו וועמען פון די קינדער ליגט אים מער דאָס הארץ. זי וויל א מיידעלע, זי וועט זיך מיט אים אָבער איבעריקס ניט שפארן, האָט צירל אים געזאָגט, אויב בא אים וועט דאָרט מער נויסעכייט זיין עמעצער פון די יינגעלעך. אָט דאָס איינגיין אירס מיטאמאָל — נעמען א קינד אף צו דערציען — האָט דאָך וואָס צו זאָגן ניט בלויז אים. ס'האָט וואָס צו זאָגן אויך זייוולען!..

ווען צירל האָט פאר זיין פאָרן אהער ווידער פארפירט מיט אים א רייד וועגן דעם, איז געווען געוויס איבעריק ווידעראמאָל דערמאָנען, אז עס זיינען דאָ אף דער וועלט זייער שלעכטע מענטשן. אים, אלנפאלס, דארף מען עס זיכער ניט דערמאָנען, און דאָך גלייבט ער ניט, אז עס זאָל זיך אָפּזוכן אין שטעטל אזא, בא וועמען עס זאָל זיך עפענען דאָס מויל דערציילן דעם קינד, וואָס זיי וועלן נעמען, אז ער מיט צירלען זיינען ניט זיינע עמעסע עלטערן, און זיי זאָלן צוליב דעם דארפן שוין איצט ארויספאָרן פונדאנען. ביז דאָס קינד וועט ניט אונטערוואקסן, האָט דאָך צירל ניט וואָס מוירע צו האָבן דערפאר, א קינד פון אן אַנדערהאלבן-צוויי יאָר וועט מען דאָך ניט גיין דערציילן, ווער און פונוואנען עס איז. ער זאָל ניט געווען זיין אין אזא עלטער, כאָנע, וואָלט ער, מעגלעך, גענומען אן אייפעלע אין וויגל. אָבער בא אזא עלטער זיך גיין פארפירן מיט אן אייפעלע... און אויסער דעם, וויל ער כאָטש באווייזן דערלעבן נאָך א שטיקל נאכעס...

דאָס קינדערהויז, וווּהין כאָנע האָט, ארויסקלייבנדיק זיך פון די געסלעך אין דעם אונטערשטן טייל שטאָט, זיך געלאָזט דערנאָך גיין, גע-פינט זיך אף א שטילער זייטיקער גאס, וואָס שניידט זיך אריין מיט אירע לעצטע הייזער אין אָפענעם פעלד. כאָנע איז דאָרט שוין עטלעכע מאָל געווען ביים זיינע קאָמאנדירונגען אהער, געשטאנען באם גידעריקן פארקנדל און זיך צוגעקוקט צום קליינווארג. ווען די עלטערע דערציערן, א הויכע מיטליאָריקע פרוי, איז דאָס ערשטע מאָל צו אים צוגעגאנגען און געפרעגט, צי האָט ער דאָ ניט עמעצן, וואָס ער שטייט און קוקט זיך אזוי לאַנג צו, האָט ער דערפילט, ווי א טרער האָט זיך א קייקל געטאָן בא אים פון אויג. די דערציערן האָט עס מיסטאמע באמערקט, וואָרעם דאָס אנדערע מאָל האָט זי אים שוין ניט געפרעגט, וואָס ציט אים אזוי אהער, נאָר זיך באגריסט מיט אים, ווי מיט אירן אן אלטן באקאנטן... דער

בליק אירער, וועלכן ער האָט דערביי אף זיך אופגעכאפט, האָט אים ווי געפרעגט: „איר מיינט, אז די עטלעכע עלטערע מענטשן, וואָס איר האָט געטראָפֿן שטיין באַם פאַרקנדהל, האָבן דאָ עמעצן? זיי זיינען די זעלבע געוועזענע טאטעס און געוועזענע זיידעס, וואָס זיינען, ווי איר, גע- בליבן אָן קינדער און אָן אייניקלעך...”

פונדאנען ביזן קינדערהויו האָט ער נאָך א גאנץ היפּשן מעהאלעך, און מיד פון אומשלעפֿן זיך א האלבן טאָג אף דער היץ איז ער אויך שוין גאנץ היפּש, האָט כאָנע, אַנטרעפנדיק אפֿן וועג א סקווערל אינמיטן שטאָט, פאַרקערעוועט אהין און זיך צוגעזעצט א ביסל אַפֿרוען אין שאָטן. איילן זיך האָט ער סייווי ניט וואָס. ביזן צוג איז אים פאַרבליבן א וועלט נאָך מיט צייט, און צוגיין אין קינדערהויו איז גלייכער, ווען עס פאלט אָפֿ די היץ און מע פירט ארויס דאָס קליינווארג נאָכן באַטאַגיקן שלאָף זיך שפּילן אף דער פּרישער לופט. פאַרן קליינווארג איז זונטיק א טאָג ווי אלע טעג, מע לייגט זיי דאָרט זונטיק אויך אינן שלאָפֿן אין אָט די דאָזיקע שאָען, מע דערלאָזט ניט, זיי זאָלן אויספירן, וואָס זיי ווילן, ווי אָט דאָס קליינווארג דאָ אין סקווערל, — הערן ניט און פּאָלגן ניט די עלטערע.

צווישן די, וואָס האָבן פאַרנומען אינעם סקווערל די בענק און גיבן אכטונג אף די קינדער, האָט כאָנע ניט באַמערקט קימאט קיין איין יונגן מענטשן, כאָטש ס'איז היינט זונטיק, א רו־טאָג, נאָר דורכויס עלטערע לייט, פונקט ווי די אלע קינדער, וואָס שפּילן זיך דאָ, האָבן ניט קיין טאטע-מאמעס, נאָר בלויו זיידעס מיט באַבעס. איז האָט ער ניט, כאָנע, וואָס צו ווונדערן זיך, וואָס דער באַיאָרטער מאַנצבל מיטן איינגעשלאָ- פּענעם קינד אין וועגעלע, וועלכער האָט זיך צוגעזעצט צו אים אף דער באַנק, האָט אים אָנגענומען פאַרן זיידן פונעם מיידעלע, וועלכעס האָט זיך געשפּילט דערביי אין זאמד. וויפל וואָלט איצט אלט געווען דאָס ליבע אייניקל זיינס, רייזעלע? זי וואָלט שוין האַיאָר געווען אין דריטן קלאַס. זעט אויס, אז ער וועט צוליבן קינד נאָכגעבן צירלען און סאָפּקאַלסאָף טאַקע אריבערפאַרן מיט דער צייט אהער. אים שרעקט ניט די שטאָט, ווי זי האָט געשראָקן דעם טאטן זיינעם אַלעווהאשאַלעם, וואָס האָט, ווי כאָנען געדענקט זיך, אלע זיינע יאָרן זיך געריסן אין שטאָט. און וואָס האָט ער, כאָנע, צו מוירע האָבן פאַר איר? אָן ארבעט וועט ער דאָ קיין איין טאָג ניט בלייבן. די רעמאַנט-מעכאנישע ווארשטאטן וועלן אים די ערשטע אויסכאַפֿן. און פאַר צירלען וועט זיך אויך געפינען וואָס צו טאָן. לעמיי זאָל ער זאָגן, די שטאָט האָט מיט וואָס צו אויסנעמען, נאָר אים האָט עפּעס קיינמאַל ניט געצויגן זיך באַזעצן אין שטאָט, און דער- ביי ניט געלייקנט, אז אים איז געפעלן אין שטעטל, ער איז צו דעם צו- געוויינט, האָט עס ליב ווי דאָס לעבן. ער איז אָבער קיינמאַל ניט געווען פון די, וואָס עסן זיך אָפֿ דאָס האַרץ, ווען עמעצער פאַרלאָזט עס, און אויך ניט פון די, וואָס זאָלן זיך שטעלן יענעם איינריידן, מע זאָל ניט ארויספאַרן. צוליב צירלען איז ער גרייט צו פאַרטויבן אין זיך די בענ- קעניש, וואָס וועט אים נאָכגיין און מיסטאמע ניט אַפּלאָזן פון זיך, ווי יעדן איינעם, וואָס האָט זיך ארויסגעקליבן פון שטעטל, כאָטש ער, כאָנע,

וועט זיך קאָנען אַראָפּכאַפּן אהיין, ווען נאָר ער וועט וועלן. ס'איז סאַכאַקל זעקס שאַ פּאַרן פּונדאַנען אהינצו מיטן באַן.

נו, גוט. ער גיט נאָך צירלעך, און זיי פּאַרן אריבער אהער, ווערן שטאַטישע. און ווייטער וועט זיין אזוי: אין אזא זוניקן טאַג, ווי היינט, וועלן זיי זיך פּאַרקלייבן מיט זייער אַנדערהאַלבן-צווייאַריקן קינד אהער צי אין אן אנדער סקווערל, און עס וועט זיך שפּילן לעבן זיי אין זאַמד, ווי אַט דאָס כּיזעסדיקע מיידעלע מיטן קורצן צעפּל. ווער עס וועט ניט פּאַרבייגיין, וועט אַנעמען צירלעך פּאַר דער מוטער פּונעם קינד און אים, כּאַנען, פּאַר דעם זיידן. דאָס מאכט אים ניט אויס. ער ווייסט דאָך אָבער פּאַרפּריער, אז לאַנג אזוי קאָן עס ניט אַנהאַלטן. זיי קלייבן זיך דאָך ניט מאַכן אין שטאַט קיין סאָד דערפּון, אז זיי זיינען מאַן און ווייב... ווי וועט מען דעמלט קוקן אף אים און אף איר? וואָס וועט מען דעמלט ריידן וועגן אים און איר? צירל איז דאָך ניט די פּרוי, פּאַרביי וועלכער מע זאָל פּאַרבייגיין און זי ניט באַמערקן. אזא שיינהייט, ווי צירל, האָט ער נאָך דאָ ניט באַגעגנט און וועט ניט באַגעגענען, און ער ווייסט ניט, צי איז ביכלאַל פּאַראן נאָך ערגעץ אזא. ער האָט ניט פּאַר וועמען מוירע צו האָבן, אז ער זאָל זי דאַרפן ארויסגעבן פּאַר זיינער א שוועסטער, ווי דאָס האָט געטאַן אווראַס אָווינו מיט דער מוטער סאַרע. מע וועט דאָך אָבער פּאַרט וועלן דערגיין, ווי קומט עס. וואָס אזא צירל איז געוואָרן זיין ווייב. אין שטעטל וועט זיי וועגן דעם קיינער ניט פּרעגן. אלע ווייסן עס און פּאַרשטייען עס. אָבער אין שטאַט אז זיי פּאַרן אריבער... צירל דאַרף דאָך עס פּאַרשטיין.

מיט וואָס נאָך קאָן ער זי אָפּריידן, אז זיי זאָלן ניט ארויספּאַרן פּון שטעטל, וואָס דער גאַנצער מיין אירער דערפּון איז, ווי ער שטויסט זיך אָן, ער זאָל זען, אז זי איז אים געבליבן די זעלבע טרייע און איבערגע-געבענע צירל ווי געווען. אנדערש וואָלט זי זיך דאָך ניט צעשיידט מיט זייוולעך. ער פּאַרלאַנגט אָבער ניט, כּאַנען, פּון איר, זי זאָל עס אים דער-ווייזן. פּאַר אים איז געווען גענוג שוין דאָס, וואָס זי האָט פּאַר זיין פּאַרן אַנגעגעבן האַנפּטן א מעלדונג און אין צוויי וואַכן ארום גייט זי אריבער אַרבעטן אף דער מיל. און עפּשער וועט צו יענער צייט אלעקסיי ניקאָ-לייעוויטש שוין ניט זיין אפּן זאוואָד און צירל וועט זיך קאָנען אומ-קערן צוריק צו זיך אין צעך, פּונוואַנען זייוול האָט זי געהאַט אריבער-גענאַרט. כּאַנען ווייסט ניט, פּונוואַנען שטאַמט עס, נאָר שוין עטלעכע טעג, ווי מע שמועסט אפּן זאוואָד, אז דער אינזשעניער קלייבט זיך אוועק-פּאַרן. ווען צירל זאָל אים, כּאַנען, ניט געווען דערציילן וועגן דעם, וואָס עס איז זיך ניט לאַנג צוריק פּאַרלאַפּן אין וואַלד, וואָלט ער, פּונקט ווי אלע, ניט געוויסט, אז דער אינזשעניער פּאַרלאַזט דעם זאוואָד איבער געדאַליען. א קוק טאָן אף אורעמלס צעשלאָגן פּאַנעם, איז ניט שווער זיך אַנשטויסן, אז מיט אזעלכע, ווי געדאַליע, שפּילט מען זיך ניט.

ווי ענלעך און פּאַרשיידן עס זיינען צווישן זיך זיינע צוויי בעסטע פּריינט, דער קעסל-הייצער געדאַליע און דער לערער נאַפּטאַלע. געדאַליע קאָן זיך אויך שטאַרק צובינדן צו מענטשן, זיי ליב האָבן מיט לייב-און-לעבן, נאָר קריגט ער, כּאַליילע, עמעצן פּיינט, איז זאָל גאָט אויסהיטן. גע-

דאליע באהאלט דאָס פון יענעם ניט אויס. ווען עס קומט צו דעם, זאָגט ער וועגן זיך: „איך בין א סאָלדאט, און קיינער קאָן אזוי ניט ליב קריגן און פיינט באקומען ווי א סאָלדאט“.

נאפטאַלע כעסין קאָן ניט זאָגן, ווי געדאליע, וועגן זיך, אז פונקט אזוי שטארק, ווי ער קאָן ליב באקומען, אזוי שטארק קאָן ער אויך פיינט קריגן, כאָטש ער האָט זיך אָנגעזען אף זיין לעבן ניט ווייניק שלעכטס. כאָנע איז זיכער, אז ווען כעסין זאָל געווען דעמלט ביזזיין אין וואלד, וואָלט ער ניט דערלאָזט, אז געדאליע זאָל זיך אזוי באגיין מיטן אינזשער־ניער. כעסין וואָלט באשטראַפט דעם אינזשעניער מיט רייד, ווייל אין ווערטער, האלט נאפטאַלע דער לערער, ליגט די גרעסטע קראפט, און ער, געדאליע, האלט, אז דער גרעסטער פעלער, וואָס ער איז ווען־ניט איז באגאנגען אין לעבן, איז געווען דאָס, וואָס ער האָט זיך באנוצט מיט ווערטער דעמלט, ווען ער האָט זיך באדארפט נוצן מיטן פויסט. פון דער דאָזיקער שוואכקייט זינער, וועלכע ער האָט געיאַרשנט פון זיין טאטן, — אינזען בלויז אין ווערטער די גרעסטע קראפט פונעם מענטשן, — האָט ער זיך ענדלעך און אף אלעמאָל באפרייט.

— דאָס אייניקל אייערס איז אנטלאָפן, — האָט כאָנע דערהערט, ווי דורכן שלאָף.

קענטיק, אז דער מאנצבל, וואָס האָט אף קיין טראַט ניט אָפגעלאָזט פון זיך דאָס וועגעלע מיטן שלאָפנדיקן קינד, האָט אים אָנגענומען א ביסל פאר א טויבלעכן, וואָרעם אויסער דעם, וואָס ער האָט אים שיר ניט אריינגעשרייען אין אויער, האָט ער אים נאָך דערצו א טאַרקע געטאָן בא דער האנט, אָנווייזנדיק אפן פוסטן בערגל זאמד, ווו ס'האָט זיך א וויילע פריער געשפילט דאָס כיעסדיקע מיידעלע מיטן קורצן צעפל.

— ס'איז ניט מיינס, — האָט כאָנע עטוואָס פארלוירן געענטפערט, אָפֿ־שטעלנדיק דערביי אין זיך דעם ניגן, וואָס האָט זיך אין אים צעזונגען מיט דווייקעס, ווי שטענדיק, ווען ער לאָזט זיך אריין אין באטראכטן דעם סיידער פון דער וועלט, אין דעם זין פונעם מענטשנס לעבן...

— און וועלכעס איז אייערס? — האָט דער מאנצבל אים אָנגעוויזן אפן קליינווארג, וואָס האָט זיך געשפילט בא דער קלומבע.

— איך האָב ניט קיין אייניקלעך. — און ווען יענער האָט אים אָנגע־קוקט ווי דעם סאמע געשטראַפטן מענטשן, ווייל וואָס קאָן זיין געשטראַפֿ־טער בא אזא עלטער, ווי ניט האָבן קיין אייניקלעך, האָט כאָנע צוגעגעבן עטוואָס שטילער, — געווען בא מיר אן אייניקל, א מיידעלע — א גאָלד, איר וואָלט איצט שוין געאנגען דאָס צענטע יאָר. און וויפל איז אייערס, קיין איינהאַרע ניט, אלט?

— אָ, ער איז שוין בא אונדז א גרויסער. היינטיקן דאָנערשטיק ווערט אים מיט מאזל גאנצע עלף כאדאַשים. דאָס איז דעם זון מיינעמס, וועלכער וויינט מיט אונדז. כ'האָב נאָך צוויי אייניקלעך, זאָלן מיר געזונט זיין, פון דער טאַכטער. זי איז ניט הי, וויינט ווייטלעך פונדאנען, אין טאמבאָוו, זי איז בא מיר א פעדאגאָג.

— מיינ יינגערע טאַכטער, אייערער צו לענגערע יאָר, האָט זיך אויך געקליבן זיין א לערערן. — מיט וואָס האָט דער דאָזיקער אומבאקאנטער

אים א צי געטאָן אזוי צו זיך, וואָס ער האָט מיטאמאָל פאר אים אזוי זיך צערעדט וועגן די קינדער, וועגן אייניקל, וואָלט כאָנע מיסטאמע זיך אליין ניט געקאָנט דערוף ענטפערן. עפשער דערפאר, וויל ער האָט אינעם דערבייזינדיקן מאנצבל דערפילט א מענטשן, וואָס קערט זיך נאָך ניט אָפ, ווי פיל אנדערע, פון דעם, וואָס איז זיך ניט לאנג צוריק פארלאָפן אף דער וועלט, און ווילן ניט, מע זאל זיי דערפון דערמאָנען. זיי ווילן עס פארגעסן. — די טאָכטער מינע האָט שוין געהאט אָנגעגעבן די פא- פירן אין אינסטיטוט... גיי ריכט זיך אף אזא שרעקלעכן בראַך... — און, ווי ניט ער, נאָר עמעצער אן אנדערער, האָט ער פלוצעם הילכיק א זאָ געטאָן: — סארא ווונדערלעך שיינער טאָג עס איז היינט!

דער אומבאקאנטער, וועמען כאָנע האָט שוין איינמאָל אָפגעפירט אָן א זייט פון דעם, וואָס ער האָט אים געהאט דערציילט, מיט זיין געבן א פרעג, וויפל איז אלט דאָס אייפעלע אין וויגל, האָט זיך שוין איצט ניט געלאָזט אָפפירן פונעם געשפרעך, וואָס איז צווישן זיי אָנגעגאנגען, מיט כאָנעס געבן אינמיטן די רייד א זאָג: „סארא ווונדערלעך-שיינער טאָג עס איז היינט!..“ פון פארלוירנקייט, פון ניט וויסן, מיט וואָס קאָן ער טרייסטן א מענטשן, וועלכער איז בא אזא עלטער געבליבן אָן קינדער, אָן איי- ניקלעך, האָט דער מאנצבל אים א פרעג געגעבן וועגן זעלבן, וועגן וואָס מע פרעגט זיך נאָך אלץ נאָך בא אזעלכע, ווי כאָנע:

— פארוואָס האָט איר זיך ניט עוואקוירט? — און אז כאָנע זאל עס ניט אופנעמען ווי א שולד, וואָס מע ווארפט אים און, האָט דער זידע פונעם אייפעלע אין וויגל זיך אליין עס פארענטפערט. — אז וועמען האָט געקאָנט קומען אפן זינען, אז עס קאָן זיך ווען-ניט-איז אזעלכעס פאר- לויפן! אָן א פארווען, אָן א פארוואָס נעמען און אומברענגען אומשולדיקע מענטשן, אויסהארגענען דאָ בא אונדז אין שטאָט אלע יידן... איר זייט, קאָנטיק, ניט קיין היגער. כ'האָב אייך דאָ עפעס קיינמאָל ניט געזען אין סקווערל.

— איך בין פון א שטעטל, ניט שטארק ווייט פונדאנען. איר וועט פרעגן, ווי קומט עס, וויבאלד איך האָב זיך ניט עוואקוירט, וואָס איך בין לעבן געבליבן? אן אוקראינישע מישפאָכע האָט מיך אויסבאהאלטן בא זיך. איינגעשטעלט צוליב מיר דאָס אייגענע לעבן. פאראן נאָך, זעט אויס, גוטע מענטשן אף דער וועלט.

— געוויס זיינען פאראן. — און ווי ער זאל אין כאָנעס בליק געווען אויסלייענען: „און צו וועמען געהערט איר? פארוואָס האָט איר קיינעם ניט אויסבאהאלטן בא זיך?“, גענילט גלייך צוגעבן: — מיך האָט גאָט אויסגעהיט צו האָבן דעם דייטש איבער זיך. איך האָב געהאט מיט אים צו טאָן אפן פראַנט. אייער עלטער, ווי איך פארשטיי, האָט מען נאָך דעמלט ניט באוויזן מאַביליזירן. גאָר אף קיין סאך זייט איר מיסטאמע ניט עלטער פון מיר. איך בין ערשט היינטיקן ווינטער אוועק אף פענסיע.

— און איך האָב נאָך צו פענסיע קימאט גאנצע דריי יאָר. איר קוקט, וואָס איך זע אויס אזוי אלט?

— ניין, פארוואָס. איז ארבעט איר נאָך, הייסט עס?

— פארשטייט זיך. און כ'קלייב זיך ביכלאל ניט אוועקגיין צו זעכציק יאָר אף פענסיע. איכ'ל נאָך באווייזן זיך אָנשפילן אין די סעדלעך אין דאָמינאָ.

— זאָל אייך גאָט העלפֿן. קיין שטאָלגיסער, שטויס איך מיך אָן, זייט איר דאָך ניט. איז פארוואָס טאקע ניט אַפארבעטן נאָך א פאָר יאָר, אויב די ארבעט איז ניט אזא שווערע ווי בא אונדז, שטאָלגיסער.

— אָבער גאָר קיין לייכטע איז זי אויך ניט. איך בין א נאלאדטשיק. — און איך האָב געמיינט...

— אז איך בין א שוסטער צי א שניידער?

— ניין, אָבער ניט קיין מעטאליסט. און אז א נאלאדטשיק איז ניט פון די לייכטע ארבעטן, דאָס ווייס איך, און קיין רויעקע איז זי אוואדע און אוואדע ניט.

— באזונדערס איצטער. כ'ווייס ניט, ווי איז בא אייך דאָ אף די זא- וואָדן, נאָר בא אונדז אפן צוקער-זאוואָד האָבן די דייטשן אלץ ארויס- געפירט, איבערגעלאָזט בלויז דאָס אלטווארג, צעבראָכענע און צעקא- ליעטשעטע מאשינעס, און גיי מאך, אז ס'איז ניט צו קריגן קיין דעטאלן. כ'ווייס גאָר ניט, ווי וואָלטן מיר ארויסגעקראַכן, ווען עס זאָלן אונדז ניט קומען צוהילף איינערע רעמאָנט-מעכאנישע ווארשטאטן. איך בין דאָרט א גאנץ אָפטער גאסט, גוט זיך איינגעגעסן זיי אין די ביינער. נאָר היינט בין איך אהער געקומען ניט אין א קאמאנדירונג. איך בין געקומען, ווי מע זאָגט עס, א טאפ טאָן דעם וואָגן מיקויעך א דירע.

כאָנען האָט זיך גראדע געוואָלט וויסן, וואָס, אשטייגער, וועט אים ענטפערן אָט דער צופעליקער נייער באקאנטער זיינער, ווען ער וועט אים דערציילן, פארוואָס זוכט ער אין שטאָט א דירע. ער האָט זיך אָבער גלייך פארכאפט, געזאָגט, אז די דירע איז ניט פאר אים.

— דאָס זוך איך פאר דער פלעמעניצע מינער, וועלכע וויינט צווא- מען מיט מיר. זי איז באלד נאָך דער מילכאָמע אריבערגעפאָרן צו מיר פון אן אנדער שטעטל. ס'איז שוין עטלעכע יאָר, ווי זי האָט כאסענע געהאט. נאָר קיין קינדער האָבן זיי ניט. בא וועלכע דאָקטוירים איז דער מאן אירער ניט אויסגעווען שוין מיט איר, אָנגעשפארט צו די גרעסטע פראַפעסאָרן, זיך מיט גאָרניט גערעכנט, גרייט געווען אלץ פון זיך אויס- טאָן, בלייבן, ווי מע זאָגט עס, אין איין העמד, אבי זי זאָל ניט ליידן. ער האָט זי זייער ליב. און ס'איז פאראן, פאר וואָס זי אזוי ליב האָבן. איך רייד שוין ניט דערפון, וואָס זי איז א גאָלדענער מענטש, אן איבער- געגעבענע, א טרייע. זי איז דערצו נאָך א שיינהייט, וואָס ס'איז ניט צו געפינען. איר מעגט עס מיר גלייבן. איר קאָנט זיך פאָרשטעלן, אז דער פאָליציאנט, וואָס האָט זי געפירט מיט אלע יידן פון שטעטל צו דער גרוב, האָט ניט געקאָנט ביישטיין קעגן איר שיינקייט און זי געראטע- וועט. ער האָט זי אראַפגעשטופט פונעם בריקל אין טייך, אינעם טשע- רעט. עס איז געווען טיף אין אַסיען. קימאט א מעסלעס איז זי אַפגע- שטאנען אינגאנצן א נאקעטע, קאָן מען זאָגן, אין קאלטן וואסער. מיט איין וואָרט, זי האָט ניט קיין קינדער, און א קינד וויל זי, אז ס'עקט זיך איר מאמעש דאָס לעבן. איז געבליבן, אז זיי נעמען א קינד אף דער-

ציען. פאראן דאך מיסטאמע קינדערלעך, וואס זיינען געבליבן אן טאטע-מאמע.

— אוואדע זיינען פאראן.

יא, — זעצט כאַנע פאַר אַפּווענדן פון זיך דעם כשאד, אז דאָס דער-ציילט ער וועגן זיך, נאָר ער באהאלט דערביי ניט אויס, אז אים גייט ביז גאָר אָן, וואָס וועט אים יענער אף דעם אלץ ענטפערן. — זאָגט אָבער די פלעמעניצע, אז צוליב דעם מוזן זיי אריבערפאָרן אין שטאָט. אין א שטאָט, זאָגט זי, קאָן מען יאָרנלאנג וווינען אין איין הויז און ניט וויסן אפילע, ווער איז דיין שאַכן. אין שטעטל אָבער ווייסט יעדערער, וואָס סע טוט זיך באַם אנדערן. האָט זי מוירע, אז עס קאָנען זיך געפינען אזעלכע, וואָס וועלן אויסזאָגן דעם קינד, ווען ס'וועט אונטערוואקסן, אז זי איז ניט זיין עמעסע מאמע.

— און איר גלייבט, אז עס קאָנען זיך באַ איך געפינען אזעלכע שלעכטע מענטשן?

— מיר גלייבט זיך עס אויך ניט. כ'האָב עס איר וויפל מאָל שוין גע-זאָגט, נאָר קאוויין, אז סע קאָן זיך ניט אַפּזוכן אזעלכער, וועל איך ניט. סע טרעפט דען ניט, לאַז זייער ווילע און זייער ליטישע מענטשן ווערן מיטאמאָל ניט צו דערקענען. איך האָב באגעגנט אזעלכע, געקענט אזעלכע פארשוידלעך. דערצו איז די זאך נאָך דערינען, וואָס דער מאַן אירער וויל ניט ארויספאָרן פון שטעטל, ניט דערפאר וויל ער איז עס אזוי מעסוקן פארליבט אין דעם, אז ער קאָן עס ניט פארלאָזן, צי ער האָט פיינט די שטאָט. ער פארשטייט גאנץ גוט, אז אין שטאָט וואָלט אים עפשער געווען בעסער ווי אין שטעטל צי אין דאָרף. ער איז אָבער פון די מענטשן, וואָס האָבן ליב צו זיצן אף אַן אָרט. ניט ארומשפרינגען, ווי אנדערע, היין-און-צוריק. אין שטעטל האָט ער אַן אייגן שטיבל מיט אַן אייגן שטיקל ווירטשאפט, ביידע זיינען ניט שלעכט איינגעאָרדנט. דער מאַן אירער איז אויך א נאלאדטשיק, ארבעט מיט מיר צוזאמען אפן צו-קער-זאוואָד. זי איז א סטראכיר-אגענט. איז גיי נעם און ווארף עס אלץ אוועק. ס'איז ניט אזוי פאַשעט. איך פארשטיי אים. די באלעבאָסטע איז אָבער פאָרט זי. ער האָט זי זייער ליב.

— האָט איר צוגעזוכט דאָ שוין עפעס פאר אייער פלעמעניצע?

— דעם עמעס געזאָגט, האָב איך ניט איבעריקס געזוכט. כ'מיין ניט, אז זיי זאָלן היינט-מאָרגן זיך נעמען פאקעווען. דערווייל איז דאָך זיכער ניטאָ נאָך וואָס מוירע צו האָבן, — כאַנע האָט זיך געווענדט ניט אזוי צו דעם באיאָרטן מאנצבל, ווי גופע צו זיך. — נו וואָס פארשטייט א ברעקל קינד? אָט, אז ס'וועט אונטערוואקסן, וועט עפשער דעמלט האָבן א זין אריבערפאָרן אין שטאָט, און אויב יאָ שוין ארויספאָרן, איז אין א גרע סערער שטאָט, ווי דאָ. ניט אזוי?

דאָס אייפּעלע אין וויגל האָט זיך אופגעכאפט און באלד געגעבן וועגן דעם צו הערן מיט אַן אקשאַנעסדיקן געוויין. דער מאנצבל האָט פאָרזיכ-טיק אריינגערוקט די האנט אונטער דעם ראַזעוון פיקיעוון צודעקל און לייכט אַפּגעטעמט. די געפאר, וואָס האָט אים געדראָעט — איבערטאָן

דאָס אייניקל און בייטן די ווינדעלעך, — האָט אים דאָס מאָל אויסגעמיטן.
האָט ער מיט א מיין באזונדער פארגעניגן ארויסגעבראכט:
— דאנקען גאָט, טרוקן. איז וואָס האָסטו געמאכט אזעלכע גוואלדן?
און הונגעריק, יאטל, דארפסטו נאָך אויך ניט זיין. איז שלאָף. אַא, ליו-
ליו. — ער האָט גענומען לייכט אונטערהוידען דאָס וויגל, און אז דאָס
קינד איז אנשוויגן געוואָרן, האָט ער זיך אָנגערופן צו כאָנען, וואָס האָט
זיך שוין געקליבן גיין:

— נו, און א קינד אף צו דערציען האָט אייער פלעמעניצע זיך שוין
צוגעקליבן אין די קינדערהיימען?

— זי איז נאָך דערווייל דאָרט ניט געווען, זי האָט מיר עס דערווייל
אָנגעטרויט, מיך געבעטן, אז ווען כ'וועל זיין אין שטאָט, זאָל איך צוגיין
אהין און זיך דורכריידן דאָרט מיט די דערציערנס. פאריינס שוין, הייסט
עס, זאָל איך א קוק טאָן, ווער פון די קינדער איז מיר מער צום הארצן,
אז איך זאָל איר קאָנען אונטערזאָגן, ווען ס'וועט האלטן דערביי. איך
פארשטיי דאָך, אז איר ווילט זיך, ווי יעדער מוטער, אז דאָס קינד זאָל
מיט עפעס זיין ענלעך אף איר. דאָס איז אָבער ניט אזוי פאָשעט, וואָרעם
אזא שיינהייט, ווי מיין פלעמעניצע...

אָט דאָס, וואָס ער האָט זיך אזוי צערעדט מיטן דאָזיקן מענטשן,
וועלכן ער ווייסט אפילע ניט, ווי מע רופט אים, נעמט זיך, אפאָנעם,
בלויז דערפון, וואָס ער איז שוין פאָשעט אלט, און עלטערע מענטשן, אז
זיי קומען זיך צונויף, מעג מען זיין, ווי זיי ביידע, אשטייגער, ווילד-
פרעמדע צווישן זיך, קאָנען זיי ניט זיצן און שוויגן. זיי מוזן זיך צע-
ריידן, און מע רעדט זיך גוט ניט אָן, גייט מען זיך ניט פאנאנדער.
נו, טאקע. צוליב וואָס דערציילט ער דאָס אלץ אויס דעם אומבאקאנטן?
נאָר כאָנע קאָן זיך שוין ניט אָפּשטעלן. אים דאכט זיך פונדעסטוועגן, אז
דעם דאָזיקן מענטשן גייט יאָ אָן דאָס, וואָס ער דערציילט אים. איז
זעצט כאָנע פאָר זיך, אויסריידן, דערציילט אים דערביי אויס אזוינס,
וואָס ער האָט נאָך עס קיינמאָל ניט ארויסגעבראכט אף א קאָל, נאָר גע-
טראָגן אין זיך. ער וואָלט עס זיך איצט אויך ניט געווען דערלויבט, ווען
ער רעדט ניט וועגן זיך, ווי וועגן א צווייטן.

— מיר שיינט, אז מער פון אלץ האלט איין דעם מאן אירן אין
שטעטל, לאָזט אים ניט אריבערפאָרן אין שטאָט דאָס, וואָס דאָס ווייב איז
בא אים אזא שיינע. זעט אויס, ער האָט שטארק מוירע פאר דעם.
— און אין שטעטל, אויב זי איז, ווי איר זאָגט, אזא שיינהייט, דארף
ער פאר דעם ניט מוירע האָבן?

כאָנע האָט זיך פארטראכט, און ניט וויל ער האָט ניט געהאט וואָס צו
ענטפערן דערוף יענעם, נאָר צי גיט ער זיך דערמיט ניט ארויס, האָט ער
אָנגעהויבן ניט זיכער:

— איר פארשטייט, א שטעטל איז ניט קיין שטאָט, אין א שטעטל
איז גאָר עפעס אנדערש. ביזוואנען מע איז, פארשטייט איר מיך, נאָך א
דאָרטיקער, איז פירט מען זיך אוף ווי טאטע-מאמע האָבן אמאָליקע יאָרן
זיך דאָרט אופגעפירט. צי האָט מען זיך יאָ ליב, צי ניט ליב, נאָר מע איז
טריי איינער דעם צווייטן, טריי און איבערגעגעבן, אָבער אז מע פאָרט

ארויס פון שטעטל... און פאר דעם, ווי איך שטויס מיך אָן, האָט דער מאן אירער א ביסעלע מוירע. ס'איז עפשער, וועט איר זאָגן, נארישקייטן. מעגלעך, ביפראט נאָך, אז איך ווייס, אז זי וועט אים אומעטום בלייבן טריי, כאָטש דער מאן אירער איז ניט פון די שיינע שטאלטנע מאנצבלען, און איז דערצו אפילע היפשלעך עלטער פון איר. בלייבן טריי און איבער-געגעבן איינער דעם צווייטן איז א יערושע-זאך. פון זיך אליין, ווי סע זאָט אונדזער שטעטלשער לערער, קומט עס ניט.

ווי א מענטש, וואָס דארף זיך אפריער גוט מעיאשעו זיין מיט זיך, איידער ער זאָט עס ארויס אף א קאָל, האָט דער זיידע פונעם אייפעלע ניט גענילט זיך אָפרופן, אויסגעווארט א רעכטע וויילע. נאָר ווען כאָנע האָט זיך אופגעהויבן פון באנק גרייט זיך לאָזן גיין, האָט דער מאנצבל אים אָפגעשטעלט:

— הערט זיך איין, אז איר וועט זיין דאָרט, איז בעט די דערציערנס, זיי זאָלן אייך ווייזן דאָס יינגעלע, בא וועמען די עלטערן האָבן זיך אנומלטן דערטרונקען. די גאנצע שטאָט האָט דערמיט געקאכט. א מאשין איז אריינגעפאלן אין טייך. דער שאָפער איז, קענטיק, געווען אונטערן גלעזל, און די מאשין האָט אפן פולן גאנג דורכגעבראַכן די פאַרענטשע פון בריק און פליוך אין וואסער. וועמען ס'האָט זיך איינגעגעבן ראטע-ווען, וועמען ניט. דעם יינגעלעס עלטערן, וואָס האָבן געווינט אינעם שכינעסדיקן הויז פון מיר, האָט זיך ניט איינגעגעבן ראטעווען און זיי האָבן איבערגעלאָזט אן אכטכאדאַשימדיק קינד. זייער א פּיין יינגעלע, כ'האָב עס עטלעכע מאָל געזען, די עלטערן זיינע פלעגן דאָ מיט אים אָפט ארומשפאצירן אין סקווערל. איצט דארף עס שוין מיסטאמע אלט זיין בא אן אַנדערהאלבן יאָר. נאָך א גליק, וואָס ס'איז געווען ניט זונטיק און זיי האָבן דאָס קינד ניט מיטגענומען מיט זיך, ס'איז געווען אין די יאסליעס. די עלטערן פונעם יינגעלע זיינען ניט געווען קיין היגע, האָבן דאָ קיינעם ניט געהאט. זיי האָבן, ווייזט אויס, ביכלאל קיינעם ניט, וואָרעם ס'איז דורך שוין באלד א יאָר און קיינער האָט זיך דערווייל נאָך ניט אָפגערופן. איר זאָלט זען, סארא כ'עסדיק יינגעלע דאָס איז. באַרינקע רופט מען אים. איך בין דאָרט ניט לאנג צוריק געווען. געבראכט אים א פאַר שפילעכלעך, — זייענדיק זיכער, אז פאַר כאָנען וועט עס זיין וויכטיק, האָט ער צוגעגעבן. — דאָס יינגעלע איז א יידישע. אייער פלעמעניצע וויל דאָך מיסטאמע, אז דאָס קינד זאָל זיין א יידישע.

כאָנע האָט זיך א רעגע פארקלערט.

— כ'וועל אייך ניט זאָגן, אז ניט, נאָר מיר שיינט, אז זיי גייט עס באזונדערס ניט אָן, אלנפאלס מיר האָבן זיי עס ניט געזאָגט. און ווי האָט די פלעמעניצע מיינע געקאָנט מיר אזעלכעס זאָגן, אויב רוסישע מענטשן האָבן איינגעשטעלט צוליב איר דאָס לעבן? איז האלט איר, אז זיי האָבן קיינעם ניט, ס'איז קיינער ניט פארבליבן? נו, יא, היינטיקע צייטן איז עס בא אונדז, יידן, ניט קיין זעלטהייט.

— פונוואנען, אייגנטלעך, קאָנען זיך בא זיי אָפזוכן אייגענע, אז זיי זיינען ביים דער מילכאָמע געווען אין א רומענישן לאגער? עמעס, דאָרט,

ווי מע דערציילט, האָט מען ניט צעשאָסן די יידן, ווי אין די דייטשישע לאַגערן, מע האָט זיי פּאַשעט געלאָזט אויסגיין פון הונגער און קעלט. די זון האָט שוין געהאלטן באַם זעצן זיך. כאָנע האָט זיך אופגעהויבן, זיך פריינטלעך געזעגנט מיט זיין נייעם שטאַטישן באַקאַנטן, וועלכן ער קאַן איו אָט די שאָען דאָ שטענדיק טרעפן ארומשאַפירן מיטן וועגעלע, און אוועקגעצילט צום קינדערהויז.

אַפּאַנעם, אז די צוויי דערציערנס, וועלכע כאָנע האָט געטראָפן זיך שפּילן מיטן קליינזאָרג, זיינען פון לאַנג שוין געווינט דערצו, אז אין מעשעך פון טאַג זאָל באַם נידעריקן פאַרקנדל פונעם גרינעם ארומגע- צאַמטן הויף שטענדיק עמעצער שטיין פון די, וואָס האָבן, פונקט ווי ער, כאָנע, ניט דאָ, ניט ערגעץ אנדערשוווי ניט קיין קינד, ניט קיין אייניקל און וועלכע גלייכן זיך צו צו א בויים מיט אָפּגעהאַקטע צווייגן. אף אים אָבער, דוכט זיך כאָנען, קוקן די דערציערנס אנדערש, באַזונדערס די מער עלטערע, מיטן מעליק-ווייסן געזיכט און מיט די פייכטלעך-וואַרעמע אויגן פון א יונגער מוטער. עפעס קוקט זי אלץ אף אים, ווי זי זאָל אים כוישעד זיין, אז ער האָט דאָ עמעצן, נאָר באַהאַלט עס אויס, כאָטש כאָנע האָט איר שוין איינמאַל, ווען זי האָט אים געפרעגט, וועמען האָט ער דאָ געהאַט געענטפערט דאָס זעלבע, וואָס ער האָט דאָ געהערט פון אַנ- דערע, אז ער איז א בויים מיט אָפּגעהאַקטע צווייגן, ביים אינדערעמעסן האַלט ער זיך ניט פאַר אזעלכן. ער האָפט נאָך צו ווערן א טאַטע. און ווער ווייסט, עפשער וועט ער נאָך דערלעבן צו זיין א זיידע?

צום פאַרקנדל, באַ וועלכן כאָנע איז געשטאַנען און אריינגעקוקט אין הויף צו די קינדער, האָט זיך דערנענטערט א הויכער עטוואָס איינ- געהויקערטער מענטש מיט א שניי-ווייסן קאַפּ האָר.

כאָנע האָט אים דערקענט נאָך פונדערווייטן. איטלעכס מאָל, ווען כאָנע קומט אהער, טרעפט ער אים דאָ שטיין, דעם דאָזיקן אלטן, און שטענדיק אָן א זייט, אָפּגעזונדערט פון אלעמען, גלייך ווי זיין וויי וואָלט געווען דער גרעסטער וויי, זיין בראָך — דער גרעסטער בראָך. דער אלטער האָט מיט זיין שטיין אָפּגעזונדערט ווי געגעבן דאָ אלעמען צו פילן, אז דער צאָראַס ראַביס¹ איז פאַר אים ניט קיין מינדסט פיצל טרייסט אף איינ- שטילן אין זיך די טיינעס צו דער וועלט און צום באַשעפער פון דער וועלט. די קינדערלעך, וועלכע דער אלטער האָט דאָ געטראָפן זיך שפּילן, זיינען ניט געווען פאַר אים, ווי פאַר די אלע אַנדערע, וואָס קומען אהער, א שטיקל נאכעס פון דערפילן זיך אף די פאַר שאָ פאַר א זיידן פון לע- בעדיקע אייניקלעך, נאָר א ווינט, וואָס האַלט אונטער אין אים דאָס צעפלאַמטע פייער, לאָזט עס ניט אויסגיין.

דער אלטער האָט א שאַקל געטאַן צו כאָנען מיטן קאַפּ און אָפּגעגאַנ- גען אָן א זייט, זיך אָנגעשפאַרט באַם זעלבן סטויפיקל פונעם פאַרקנדל, ווי אלעמאַל.

— מע האָט מיר געזאָגט, — האָט כאָנע אָפּגעשטעלט די עלטערע דער- ציערן, — אז באַ אייך אינעם קינדערהיים געפינט זיך דאָס יינגעלע, באַ

¹ די ליידן פון א סאך.

וועמען די עלטערן זיינען אומגעקומען אין אווטאָבוס, וואָס איז אראָפּגע-
פאלן פון בריק.

בא דער דערציערן האָט איבערגעכאפט דער אָטעם:

— זיינט איר ניט צופעליק באַרינקעס זיידע?

— קעדיי ווערן ווידער א זיידע, מיין ליבע פרוי, דארף מען אפרויער
ווערן באניס א טאטע.

— באַרינקע, קום נאָר אהער, האָב ניט מוירע. קום, קום. — די דער-
ציערן האָט צוגערופן צו זיך דאָס יינגעלע, וואָס האָט זיך געשפילט אין
פילקע מיט אן עטוואָס עלטער פון זיך מיידעלע.

דער נייער היגער באקאנטער זיינער, מיט וועמען כאָנע האָט היינט
גערעדט אין סקווערל, האָט ניט איבערגעטריבן; דאָס יינגעלע איז בעפיי-
רעש א פיינס, און כאָטש בא אים זיינען ניט ווי בא צירלען בלוילעכע
אויגן, נאָר שווארצע, און דאָס פענעמל פארמאָגט ניט צירלס כיינגרייב-
לעך, נאָר מיט עפעס איז עס פאָרט ענלעך אף צירלען... צירל וויל דאָך
אַבער נעמען אָף דערציען א מיידעלע. זי האָט עס אים ניט איין מאָל גע-
זאָגט, ווען ס'איז געקומען וועגן דעם צו רייד.

— און ווער איז דאָס מיידעלע? — האָט כאָנע געפרעגט, אַנווייזנדיק
אפן דארן מיידעלע, וואָס האָט געווארט אף באַרינקען, האלטנדיק פעסט
צוגעדריקט צו זיך די גרויסע בלוירויטע פילקע.

— דאָס איז מארינאַטשקע. זי איז שוין בא אונדז דאָס דריטע יאָר.
זי האָט דאָ אויך קיינעם ניט.

— און ערגעץ אנדערש ווו?

— ווער קאָן עס וויסן? דערווייל האָט זיך נאָך אף איר קיינער ניט
נאָכגעפרעגט. זייער א טייער קינד, א שטילס, א צארטס... אנטקעגן וואָס
פרעגט איר זיך עס אזוי נאָך?

— ווי וואָלט איר געקוקט דערוף, ווען מיר זאָלן דאָס דאָזיקע מיי-
דעלע וועלן, אשטייגער, נעמען אף דערציען?

— איך האָב גלייך דערפילט, אז איר קומט אהער ניט גלאט אזוי...
איך פארשטיי, אז איר ווילט נעמען א קינד ניט פאר זיך, נאָר פאר דער
טאָכטער מיסטאמע צי פאר דער שוור... — נאָר דאָ האָט די דערציערן זיך
דערמאָנט. — איר זייט דאָך אויך, ווי אָט דער אלטער, פון די, וואָס זיי-
נען געבליבן אָן קיינעם. איז פאר וועמען ווילט איר עס נעמען א קינד?
— פאר דער פלעמעניצע מיינער, — האָט כאָנע געענטפערט, — זי איז
נאָך א יונג ווייבל, זייער א יונגס און ניט שלעכט באזאָרגט. אי זי, אי
דער מאן ארבעטן, פארדינען גאנץ פייך, האָבן אן אייגן שטיבל מיט אן
אייגן שטיקל ווירטשאפט.

אויסגעהערט עס, האָט די דערציערן זיך אָנגערופן:

— דאָס אלץ איז טאקע זייער גוט און פייך, אָבער ניט דאָס איז דער
איקער באם נעמען א קינד אף דערציען. דער סאמע איקער איז, וויאזוי
לעבן צווישן זיך מאן און ווייב.

— וועגן דעם, זעט איר, האָט איר ניט וואָס צו זאָרגן. איר קאָנט זיך
אָנפרעגן בא יעדן איינעם בא אונדז אין שטעטל.

— זייט איר גאָר ניט קיין היגעריז? איך געפעלן, ווי איך זע, ביידע, אי דאָס יינגעלע, אי דאָס מיידעלע. זיי זינען טאקע ביידע זייער ווילע קינדער, צוגעלאָזענע, מילדע, צארטע...

— שנייד, ווי קאָנען ניט געפעלן אזעלכע קינדער. אָבער אויסקלייבן דארף זי דאָך, די פלעמעניצע מינע. איך בין דאָך איר ניט מער ווי א פעטער. איך וועל זי אין דער נאָענטסטער צייט צושיקן אהער. און עפשער וועלן מיר קומען צוזאמען. כ'זאל נאָר ניט פארגעסן, ווי זיי הייסן. ווי, זאָגט איר, רופט מען דאָס מיידעלע, מארינאָטשקע?

און ווי ער זאָל ווירקלעך מוירע האָבן, אז ער קאָן פארגעסן, ווי מע רופט די ביידע קינדער, האָט כאָנע, פאָרנדיק אהיים, אלץ אָפטער מיט געזונגען מיט די רעדער פונעם אונטערשפרינגענדיקן וואגאָן, וואָס האָבן געהאלטן אלץ אין איין ארויסינגען: באַריניקע, מאַרינאָטשקע, באַריניקע, מאַרינאָטשקע...

קאפיטל עלף

דעם פילם, אף וועלכן זינול קלייבט זיך היינט אין אָונט גיין, האָט ער שוין איין מאָל געזען, זייענדיק אַנומלטן אין שטאָט. ער האָט זיך אָבער אים מיט גאָרנישט ניט פארגעדענקט. קענטיק, עס איז פון יענע בילדער, וואָס פארגעסן זיך באלד. צוויי מאָל גיין עס זען קאָן לען, אפאָר נעם, בלויז דאָן, ווען ס'איז ניטאָ זיך וווּ אהינטאָן פון אומעט, וואָס באַ פאלט צומאָל אומגעריכט, ווי ער איז אים היינט באַפאלן, ניט אַפלאָזנדיק פון זיך אף קיין רעגע. דאָס איינציקע, וואָס זינול וואָלט וועלן, אז די בילדער, וועלכע וועלן זיך פארבייטראָגן אפן עקראָן, זאָלן אף דעם דאָר זיקן שטיקל צייט אים דערווייטערן פון זיך, ניט לאָזן זיך אָפגעבן אזוי מיט זיך, מאכן אים פארגעסן אין זיך.

נאָר צו אָונט איז אלץ נאָך ווייטלעך. די זון איז נאָך ניט אָפגעגאנגען אינגאנצן פונעם פענצטערל, בא וועלכן ער שטייט און קוקט ארויס צום שטילן געסל. ווי מעשווע לאנג עס צייט זיך היינט דער טאָג זינולען ווייזט זיך אויס, אז זונטיק איז דער לענגסטער און שווערסטער טאָג פון דער וואָך. און געוואָרן איז ער פאר אים אזא, פון זינט צירל איז אָנגער קומען צו אים ארבעטן. ער האָט פאָרויסגעזען, אז אזוי וועט זיין. ער האָט אָבער ניט דערווארט, אז דערפון, וואָס ער וועט אין די רויטעג ניט זען זיך מיט צירלעך, ניט אָנטרעפן זי אין קאָנטאָר, ניט באַגעגענען זי מיטן פערדאון־וועגעלע אין וואלד, וועט ער אין אָט די רויטעג זיך פילן אזוי איינזאם. און געוויס האָט ער ניט דערווארט, אז די זונטיקס וועלן איבערלאָזן נאָך זיך אין אים אזא מאָדנע פוסטקייט. פון דער ערשטער וואָך אָן, וואָס צירל איז באשעפטיקט בא אים אין דער סטראַכיר־קאָנ־טאָר, האָט ער פיינט באַקומען דעם זונטיקדיקן טאָג. ער איז זיכער דער איינציקער מענטש דאָ אין שטעטל, וועלכער קוקט אף אים ניט ארויס, נאָר וויל אים וואָס גיכער אריבערקומען, וואָס גיכער ארויסבאגלייטן, כאָטש סע פעלט אים ניט אויס קיין ארבעט מיט וואָס צו פארפילן דעם רויטאָג. ער האָט אויך היינט מיט וואָס אים צו פארפילן. שוין די אנדערע

וואך, ווי עס ווארטן אף אים די אנאליטיש-געאמעטרישע און פאליטעקא-
נאמישע פארגעבונגען, וואס ער האט דערהאלטן פונעם הינטער-אויגיקן
אינסטיטוט און צו וועלכע ער האט זיך נאך ניט צוגערירט. און אין קאנ-
טאָר בא זיך, ער זאל זיך אראפכאפן, וועט ער אויך געפינען ניט ווייניק
וואס צו טאן. זינול ווייסט אבער פארפריער, מיט וואס דאס וועט זיך
ענדיקן, אז פאר וועלכער ארבעט ער זאל זיך איצט ניט נעמען, וועט ער
דערמיט סייווי ניט באפרייען זיך פונעם נאָגנדיקן אומעט, וואס איז אים
נאך, דאכט זיך, ביז היינט אין קיין איינעם פון די דריטעג אזוי שווער ניט
באפאלן. זינול האט געפרווט פארטרייבן פון זיך אט דעם אומעט מיט
אוועקלאָזן זיך אינדערפרי רייטן איבער וואלד און פעלד, אָנטרויענדיק
זיך אינגאנצן דעם אָגער.

פונעם איינציקן שמיץ, וואס זינול האט אים דערלאנגט, האט דער
אָגער זיך ווי אָנגעשטויסן, אז ער דארף דעם רייטער אָפפירן וואס וויי-
טער פונעם שטעטל, וואס לענגער אים דארט ערגעץ פארהאלטן, און אז
דערמיט היט ער אויס זיין באלעבאָס פונעם ניט באדאכטן שריט, וועלכן
ער וואלט, זייענדיק אין שטעטל, געקאָנט היינט מאכן.

אף צוריקוועגס האט זינול שיר ניט געמאכט דעם דאָזיקן ניט בא-
דאכטן שריט, פון וועלכן ער האט זיך היינט ביז אָהער אויסגעהיט מיטן
פארקלייבן זיך ווייט אויסערן שטעטל. באם ארויספארן פון וואלד, —
ס'איז שוין געווען ווייט נאך האלבן טאָג, — האט זינול ווידער זיך אזוי
אריינגעלאָזן אין זיך, אז ער האט ניט באמערקט, ווי דאָס פערד-האט גע-
נומען רעכטס און זיך א טראָג געטאָן ארופצו מיט דער גאס, ווי עס וויינט
צירל. זינול האט עס באמערקט, ווען ס'האט זיך שוין ארויסגעזען פון
צווישן די טאָפאלן באם טראָטואר דער רויטגעפארבטער דאך פון איר
שטוב מיטן דרעמלענדיקן פליוגער.

מעגלעך, — זינול איז שוין איצט קימאט זיכער דערין, — אז ווען כאָ-
נע זאל געווען זיין אין דער היים, וואלט ער, זינול, ניט לאַ צי געטאָן
אזוי דאָס פערד פארן ציימל און עס פארקערעוועט אזוי האסטיק אף צו-
ריק. ער וואלט צוגערעטן צו דער סאמע שטוב און אומבאדינגט אָנגע-
קלאפט אהין. זינול איז קימאט אויך זיכער, אז ער וואלט כאָנען מיט
צירלען איבעריקס דערמיט ניט פארווונדערט, ער וואלט זיי גלייך געווען
געזאָגט, וואס האט אים געבראכט צו זיי. ער איז ניט געקומען אין געסט,
ער איז געקומען מיקויעך אן איניען, זייער א וויכטיקן איניען, וועלכן
ער קאָן ניט אָפלייגן אף מאָרגן, ער דארף אים דערליידיקן היינט. אומ-
באדינגט היינט! מער דערוף ניט האָבן קיין צייט. ער דארף
מאָרגן אינדערפרי ארויספארן אין ראיאָן און וועט זיך דארט מיסטאמע
פארהאלטן עטלעכע טעג. ער איז געקומען זיך דורכריידן וועגן דער מעל-
דונג, וואס צירל האט אים נעכטן סאָף טאָג אריינגעטראָגן און, קיין
וואָרט ניט זאָגנדיק, זי אוועקגעלייגט אים אפן טיש.

ווען זינול האט זי נעכטן געוואלט אריינרופן צו זיך אין קאבינעט
און דורכריידן זיך מיט איר אויג-אף-אויג, — וואס איז פלוצעם אזעלכעס
געשען, וואס זי האט ווידעראמאל אָנגעגעבן א מעלדונג, — איז צירל אין
קאָנטאָר שוין ניט געווען. זי איז געגאנגען אהיים מיט דער נייער מיטאר-

בעטערן פונעם פלאנעוון אָפטייל — א יונג מיידל מיט גרויסע קיילעכ-
דיקע אויגן, וועלכע זי לאַזט פארלאַרן אראָפּ, ווען ער ווענדט זיך מיט
עפעס צו איר. אירישע רופט מען זי.

פון זינט זינול האָט אָנגעהויבן באַמערקן, אז דאָס מיידל וויל אים
געפּעלן ווערן, — און דאָס האָבן, דאכט זיך, אָנגעהויבן באַמערקן אויך
אנדערע אין קאָנטאַר, — האָט ער אויסגעמיטן זי איבערלאַזן אָף אַן איבע-
ריקער שאַ נאָך דער אַרבעט, ווי ער טוט עס צומאַל מיט אייניקע מיט-
אַרבעטער, באַזונדערס סאָף כוידעש, בייסן צונויפּשטעלן דעם כוידעש-
לעכן באַריכט. זינול האָט פאַרשטאַנען, אז צירל איז בעקוון אַרויס פון
קאָנטאַר צוזאַמען מיט אירישען, ווייל אין דער אָנוועזנהייט פון אַט דעם
מיידל, וואָס קוקט מיט כשאד אָף יעדער פרוי, וועלכע קאָן אים געפּעלן,
האָט זי געוויסט, וועט ער זי ניט אַפּרופּן. שוין דערפון אליין איז אים
גלייך געוואָרן קלאַר, אז דאָס מאָל וועט צירל זיך ניט לאַזן איבערריידן
און וועט ניט אָפּנעמען אָף צוריק די מעלדונג, ווי דענסטמאַל. ניין.

אַבער ווי פאַרשטייט עס ניט צירל, אז ער וועט זי ניט אָפּלאַזן? ער
קאָן זי ניט אָפּלאַזן? ער קאָן זי ניט אָפּלאַזן!!! זי איז פאַר אים אלץ. זי
איז זיין ערשטע און איינציקע ליבע, זיין ערשטע און איינציקע עמעסע
ליבע. און צירל ווייסט עס. און אויב זי באַהאַלט ביז איצט נאָך אויס פון
איר כאָנען, אז ער, זינול, איז אויך איר ערשטע און איינציקע עמעסע
ליבע, און פאַר כאָנען איז ביז איצט נאָך פאַרבליבן א סאָד דאָס אלץ,
וואָס איז זיך פאַר די דאָזיקע כאַדאַשים פאַרלאַפּן צווישן אים, זינולען,
מיט צירלען, איז וועט ער, זינול אליין, עס אים אַנטפּלעקן. ער מוז זיך
מיט אים סאָפּקאַלסאָף דורכריידן. וויפּל קאָן מען עס זיין בלינד?

היינט אַבער, ווען זינול טרעפט כאָנען אין דער היים, וואָלט ער מיט
אים דעם דאָזיקן געשפרעך נאָך ניט פאַרפירט. ער וואָלט אים בלוין
געבעטן פּויעלן אַ באַ צירלען, אז זי זאָל אָפּנעמען צוריק די מעלדונג.
איז אַבער כאָנע פּונקט אוועקגעפאַרן.

אומזיסט איז ער, זינול, נעכטן כּוּישעד געווען די באַלעבאַסטע, באַ
וועמען ער איז אָף קוואַרטיר, אז אַט דאָס קליינוויקסיקע בלאַנדע ווייבל
מיט די ליכטיקע, עטוואָס פאַרזשמורעטע אויגן, וועלכע אַרבעט מיט כאַ-
נען אין איין צעך אפּן צוקער-זאוואַד, איז עפעס גאָר אַנדערס אויסן
געווען מיט איר קומען אים נעכטן אין אָוונט אַנזאַגן, אז צירלס מאַן
קלייבט זיך אין שטאַט. זינול האָט פון פאַרלוירנקייט פאַשעט פאַרגעסן
אין יענער מינוט, אז ער האָט מיט א פאַר טעג צוריק אליין געבעטן די
באַלעבאַסטע, — טאַמער וועט זי דערהערן, אז עמעצער פון די באַקאַנטע
פאַרט אין שטאַט, זאָל זי אים גלייך געבן צו וויסן. באַ אים זינען אויס-
געגאַנגען די ראַזיר-מעסערלעך, וואָס דאָ איז עס ניט צו קריגן. איז
אַבער כאָנע ניט פון די באַקאַנטע, וועמען ער וועט גיין בעטן.

און אומזיסט איז ער היינט כּוּישעד געווען די באַלעבאַסטע, אז זי איז
גאָר עפעס אַנדערס אויסן געווען מיט איר קומען אים איבערפרעגן, ווען
זי האָט געשיקט דאָס עלטערע מיידל קויפּן באַצייטנס בילעטן אָף דעם
היינטיקן פּילם, צי זאָל מען פאַר אים, זינולען, נעמען בלוין איין בילעט.

סארא מאַדנער טאָג עס איז היינט! נאַכאנאנד ווי סע דאכט זיך אים אלץ אויס. נו, פּונוואנען קאָן וויסן די באלעבאַסטע, ווער איז פאר אים צירל, און וואָס אזוינס איז פאר אים צירל, און אז ער האלט דעם גאנצן טאָג אין איין טראכטן וועגן איר? ווען די באלעבאַסטע זאָל אפילע געווען עפעס באמערקן, וואָלט זי בלויז צוליב דעם אליין, זי זאָל ניט אָנווערן אזא שטילן און רויקן קווארטיראנט, ווי ער, זיך געמאכט דערפון ניט וויסנדיק. און ווידער, ווייסט ער, אז די באלעבאַסטע זינע איז ניט פון די, וואָס זאָלן זיך גיין צוהערן און צוקוקן, וואָס סע טוט זיך אין שטעטל. אויב זי ברענגט אים שוין יאָ אמאָל אַ ניס, איז גיט זי דערביי גלייך צו, אז וואָס מע זאָל איר ניט דערציילן און ניט זאָגן, איז גלייבט זי דערין, ס'מעג איר עס זאָגן און דערציילן דער סאמע אָנגעטרויטער מענטש, נאָר אף ניין און ניינציק הונדערטלעך, ווייל טיילמאָל טרעפט, אז גראדע אָט דאָס איין הונדערטל וועגט אריבער די ניין און ניינציק פּראָצענט. די באלעבאַסטע האָט גענוג דייגעס אָן דעם, אז זי זאָל זיך צוקוקן צו אים און צירלען. זי איז געבליבן א יונגע אלמאָנע מיט צוויי קינדער. דער מאן איז אומגעקומען אף דער מילכאָמע. דארף מען א טראכט טאָן וועגן זיך. יעדעס מאָל, ווען זי קומט אריין צו אים אין צימער, כאפט זי א קוק אף זיך אינעם שפיגל, ווי זי זאָל זיך אן איבעריקס מאָל וועלן איבער-צייגן, אז זי האָט נאָך ניט אינגאנצן פארשפילט איר לעבן. דער באלע-באַסטע האָט, אפּאָנעם, פארווונדערט, וואָס ער האָט באשטעלט א בילעט בלויז פאר זיך, וואָרעם זי האָט אים עטלעכע מאָל געזען גיין אין קינאָ מיט נאפטאַלע דאווידאוויטשן. היינט אָבער, ווייסט זייוול, וויבאלד כאָנע איז ניטאָ אין דער היים, וועט כעסין גיין אין קינאָ מיט צירלען. ער היט זי אָפּ, דאכט זיך, נאָך מער, ווי דער מאן אירער. צי ניט פון אים, זייוול לען, היט ער עס זי אזוי אָפּ?

סארא מעשווע-מאָדנע געדאנקען עס קריכן אים דעם גאנצן טאָג היינט אין קאָפּ...

ווי וועלן דאָרטן זיצן נאפטאַלע כעסין מיט צירלען, שטעלט זיך זייוול אן ערעך פאַר. צירל זאָל אים נאָכדעם ניט באשולדיקן, זייוולען, אז ער פארגעסט, וואָס איז אזוינס א שטעטל, וועט ער אין צושויער-זאל צו זיי ניט צוגיין. זי האָט ניט וואָס מוירע צו האָבן דערפאַר. אָבער ניט זען זיך היינט מיט איר איז איבער זינע קויכעס. ער מוז זי זען. ס'איז עפשער גלייכער, וואָס זי איז ניט אליין, נאָר מיט כעסינען. נאָכן סעאנס, ווען מע וועט נעמען ארויסלאָזן פון זאל, וועט ער פלוצעם אויסוואקסן פאר זיי בא דער טיר, ס'זאָל זיך באקומען, אז ער האָט זיך מיט זיי באגעגנט אינגאנצן צופעליק און אומגעריכט. ער זאָל זיי ניט אָנווערן פון אויג, ביים זיי וועלן אריין אין זאל, האָט ער געבעטן די באלעבאַסטע, אז זי זאָל אים נעמען א בילעט אין דער סאמע לעצטער ריי. אף יעדן פאל, די באלעבאַסטע האָט עס אים גאָר ניט געפרעגט, האָט ער זיך פארופן אף דעם, אז ער ווייסט ניט, צי וועט ער אויסזיצן ביזן סאָף, וואָרעם ער האָט דעם פילם שוין איין מאָל געזען, ער דארף זיך אים נאָר דערמאָנען, און פון דער לעצטער ריי איז גרינגער ארויסצוגיין, מע זאָל דערמיט די אנ-דערע ניט שטערן.

פון ווען אָן, ווי ער איז געקומען צו ריטן, ווי ער דרייט זיך אום איבערן צימער, איבערן הויף, און צו אָונט איז אלץ נאָך ווייטלעך. די זון פארגייט היינט מעשונע לאנגזאם, ווי מיט גוואלד. ענדלעך האָט א פינקל געטאָן אינעם נאָך אלץ ליכטיקן הימל א בליי-כער שטערן, נאָך אים א צווייטער, און כאָטש זייוול האָט געוויסט, אז דעם פילם וועט מען היינט דעמאָנסטרירן אינעם זומערדיקן קינאָטעאטער און אז ביו ס'וועט ניט ווערן רעכט טונקל, איז ניטאָ וואָס צו גיין אהין, דאָך האָט ער זיך מער קיין רעגע ניט פארהאלטן אין שטוב. ער האָט אוועקגעשפאנט מיט ברייטע האסטיקע טריט, ווי ער וואָלט זיך סאָפאָקאלסאָף באפרייט פון דעם זונטיקדיקן נאָגנדיקן אומעט, וואָס האָט אים היינט אזוי שווער ארומגעכאפט, און האָט מוירע, אז ער זאָל אים צוריק ניט אָניאָגן.

בא דער קאסע פון דער לענגלעכער הילצערנער געביידע מיטן הויך ארומגעצאמטן גרינעם פארקן האָט זייוול געטראָפן א לאנגע ריי. נאָך צוויי-דריי שפאן ווען ער מאכט, האָט ער דאָ היינט ביכלאל ניט וואָס צו טאָן. אים וואָלט אויסגעקומען פארקויפן עמעצן דעם בילעט און זיך אומ-קערן אַהיים, וואָרעם באפרייט זיך פון אירישען, וועמען ער האָט דערזען שטיין אין דער ריי, וואָלט ער ניט געקאָנט שוין. זי וואָלט ניט געפרעגט, צי ער האָט א בילעט צי ניין, זי וואָלט, דערזענדיק אים, סייווי גענומען צוויי בילעטן— פאר זיך און פאר אים,— זיי זאָלן זיצן אינינעם. זי האָט שוין איינמאָל אָפגעטאָן מיט אים אזעלכעס. זי זוכט אלץ א געלעגנהייט, אז מע זאָל זיי זען צוזאמען. און דאָס ווייסט שוין זייוול: אין א שטעטל, אז מע דערזעט א באַכער מיט א מיידל איין מאָל און א צווייט מאָל צוזאמען, האָט עס דאָ ביו איצט נאָך א סאך וואָס צו זאָגן. פארן דאָזיקן מיידל מיט די גרויסע קילעכדיקע אויגן, וואָס באמיט זיך אים געפעלן ווערן, דארף ער זיך היטן. דערוויסט זי זיך עפעס וועגן אים און צירלען...

דאָס מאָל האָט אים אָפגעגליקט מיט איר: וועל ער איז אָנגעקומען, איז זי געשטאנען צו אים האלב מיט דער פלייצע און ניט באוויזן אים באמערקן. זייוול איז האסטיק ארונטער אונטער די נידעריק אראָפהענ-גענדיקע צווייגן פונעם הויכן ברייט צעוואקסענעם דעמב, אף וועלכן עס פארקלייבן זיך שטענדיק עטלעכע כעוורע און קוקן פון דאָרט מיט א בא-זונדער מין פארגעניגן די פילמען. זייוול איז קימאט זיכער, אז קיינער פון די כעוורע וואָלט ניט געביטן זיין אָרט אפן בוים אפן בעסטן פלאץ איז זאל. און עס באפאלט אים מיטאמאָל א כיישעק אָפגעבן עמעצן פון דער ריי זיין בילעט, און ווי נאָר מע וועט נעמען ווייזן דעם בילד, ארופ-קלעטערן צו די כעוורע אפן בוים, אף דער סאמע העכסטער צווייג. קיי-נער דארף עס אים ניט זאָגן, ער פילט אליין, אז אין אים איז נאָך פארי-בליבן א סאך יינגלשקייט. צירל האָט עס געוויס אין אים באמערקט. צייטנווייז טראכט ער, אז איר איז גראדע געפעלן אָט די דאָזיקע פארי-שייטע יינגלשקייט אין אים.

פונעם טומל, וואָס האָט זיך מיטאמאָל אופגעהויבן בא דער קאסע, האָט זייוול זיך אָנגעשטויסן, אז מע האָט, קענטיק, שוין אויסגעפארקויפט אלע

בילעטן. פארשטייט ער ניט, פארוואָס גייט זיך ניט פאנאנדער די ריי, אף וואָס ווארט מען? אירישע גייט אויך ניט אָפּ פון דער קאסע. אף עפעס מיסטאמע ריכט זי זיך. זי דארף זיין שטארק אן איינגעאקשטע, פאר-טראכט זי וואָס-ניט-איז, וועט זי דערפון ניט אָפטרעטן. אים איז דאָס דאפקע געפעלן אין איר, און אין דער זעלבער צייט שרעקט עס אים אָפּ. זייוול איז זיכער, אז ווען אָט דאָס מיידל פונעם פלאנעוון אָפטייל זאָל געווען וויסן, אז ער קלייבט זיך היינט גיין אין קינאָ, וואָלט זי בא-צייטנס געקויפט בילעטן און ניט אָפגעלייגט אף דער לעצטער מינוט. צירל, פארשטייט זיך, האָט געוויס באצייטנס גענומען בילעטן, און ער האָט דאָ ניט מער וואָס צו שטיין און ארויסקוקן אף איר. אלציינס וואָלט ער דאָך צו איר ניט צוגעגאנגען, ווען זי באווייזט זיך איצט דאָ. צירל וואָלט אים באגעגנט מיט א בליק פון א מענטשן, וואָס זעט אים צום ערשטן מאל, און זיך טייקעף אָפגעקערט, ווי אנומלטן אין סעדל, ווען ער האָט זי אין אַוונט געטראָפן (שפאצירן) מיט כאָנען. זי איז דורך פאר-בני, ניט אָפשטעלנדיק זיך קיין רעגע אפילע, בלויז א שאַקל געטאָן צו אים מיטן קאָפּ, וואָס האָט באדארפט, אפאָנעם, באטייטן; „איר פארגעסט זיך, ווו איר געפינט זיך. הערט אף קומען אהער“.

און פונקט אזוי, ווי ער וואָלט ווירקלעך געווען עס דערהערט דעמלט פון איר, האָט זייוול גענומען אויסמיידן דאָס סעדל, ווו עס קלייבט זיך צונויף פון אַוונט דאָס שטעטל כאפן פרישע לופט, זיך דורכריידן איינער מיטן צווייטן, ווי מע וואָלט יאָרנלאנג זיך ניט געזען. און ווען ער פלעגט פון מאל צו מאל דאָך פארקערעווען אהין, האָט ער ארומגעשפאצירט מיט די זיטיקע סטעזשקעס, זיך געהאלטן דערווייטערט פון דער אלייע, ווו ער האָט געקאָנט זיך אַנשטויסן אף צירלען, צוליב וועמען ער איז גע-קומען און פון וועמען ער דארף זיך אויסבאהאלטן, פירן א שפיל, אז ער זאָל זי זען און זי אים ניט. היינט האָט ער דאָרט ניט פון וועמען זיך אויסצובאהאלטן און מיט וועמען צו פירן די דאָזיקע שפיל. אין די אַוונטן, ווען מע דעמאָנסטרירט א נייעם פילם, זעט מען קימאט קיינעם ניט ארומשפאצירן איבער דער אלייע, עס זינען פריי די בענק.

ווי יינגלש פונדעסטוועגן ער פירט זיך דאָ היינט און אים איז דאָך שוין דאָס זעקס-און-צוואנציקסטע יאָר, און ער איז אן אָנפירער פון א ראיאָנער סטראכיר-קאָנטאָר. נו, וואָס איז ער געקומען אהער צו לויפן אף א גאנצער שאַ פריער? און וואָס קאָן זיין מער ליכטזיניקער, ווי שטיין פון ווען אָן אונטער די צווייגן פון אָט דעם בוים און מוירע האָבן ארויסגיין פון דאָרט? פון אירישען, וויבאלד עס זינען אויסגעפארקויפט די בילעטן אין קאסע, האָט ער דאָך שוין איצט ניט וואָס אויסצובאהאלטן זיך. קומט אויס, אז ער באהאלט זיך דאָ איצט פון צירלען. סארא קינ-דערשע שפיל ער פירט מיט איר!

אירישע גייט נאָך אלץ ניט אָפּ פון דער צוגעמאכטער קאסע. אף וואָס ווארט זי? זייוול האָט זיך מיטאמאל דערפילט מאַדנע שולדיק פאר אָט דעם מיידל, ניט וויסנדיק אליין מיט וואָס. ער האָט פאר איר, דאכט זיך, מיט גאַרנישט ניט ארויסגעוויזן, אז ער טיילט זי אויס פון די אנדערע מיידלעך אין קאָנטאָר. נאָר עפעס קוקט זי אף אים א לענגערע צייט

שוין, ווי ער וואָלט זיין שולדיק דערין, וואָס זי איז ביז איצט נאָך אלץ אליין, דעמלט ווען אנדערע אין איר עלטער זיינען שוין מאמעס. וועגן זיך וועט ער דאָך ניט זאָגן, אז ער איז א בלינדער! קוים האָט ער באַ מערקט, אַז זי באַמיט זיך אים געפעלן ווערן, קומט אַף דער אַרבעט שיר ניט יעדן טאָג אין אַן אנדער קליידל, אין אַן אנדער קאַפּטל און פאַרגעסט ניט, ווען ער גייט דורך, אַרויסשטעלן פון אונטער דעם טישל, באַ וועלכן זי זיצט, אירע שיינע שלאַנקע פיס, האָט ער באַדאַרפט איר גלייך זאָגן אָפּ: „טײַערניקע מינע, איר זײַט זײַער אַ ווײל מײדל. מעגלעך, ווען איך באַגען זיך מיט אייך פּרײַער. אָבער איצט...“

און וואָס וואָלט ער איר געענטפערט, ווען זי פּרעגט אים, וואָס האַלט אים איצטער אָפּ? ער וועט דאָך ניט גיין איר דערציילן, ווער איז שולדיק אין דעם, וואָס איצטער... אָט ווען זי, אירישע, גיט אים אַן אַ מעלדונג! קיין איבעריקע רעגע וואָלט ער זי ניט פאַרהאַלטן. אויב אָט דאָס מײדל וועט ניט קאָנען זיך בײַקומען, וועט זיך עס, אפּאַנעם, ענדיקן דערמיט, וואָס ער וועט איר אליין אונטערזאָגן, אז זי זאָל אָנגעבן אַ מעלדונג. קיין אנדער אויסוועג זעט ער ניט. און פאַר צירלען איז דאָ אַן אנדער אויס- וועג? ווען ער איז זיכער, אז ער איז ניט די ערשטע און איינציקע ליבע אירע, וואָלט ער ניט צוריקגעבראַכט די מעלדונג. און דאָ האָט זי ווײל זיך דערמאַנט, אז ער האָט ניט איר מעלדונג מיט זיך. ער האָט זי איבערגע- לאָזט אין קאַנטאַר. און אָן דער מעלדונג האָט ער ניט מיט וואָס זיך צו באַרעכטיקן פאַר צירלען, פאַרוואָס האָט ער זי אָפּגעשטעלט. און ניט אזוי פאַר צירלען, ווי פאַר כעסינען, וואָס וועט זי באַגלייטן פון טעא- טער ביז דער סאַמע שטוב, וויבאַלד זי איז אָן כאָנען. נאַפּטאַלע דאווידאַ- וויטש כעסין האָט אים גענומען מיטאַמאַל עפעס צו אָפט איבערכאַזערן, מיט וואָס עס שייַדט זיך אויך איצט נאָך אונטער אַ שטעטל פון אַ שטאַט. ניט אנדערש, ווי כעסין וויל אים אָנשטעקן מיט אָט דער שטעטלדיקייט, וואָס איז אים, זינולען, ווייט און פּרעמד, און, ניט ווילנדיק, ניט באַ- מערקנדיק, שטעקט ער זיך מיט איר ביסלעכווייז אָן. וואָס דען, אויב ניט אָט די שטעטלדיקייט האָט אים געצווונגען איצט צו לויפן אין קאַנטאַר נאָך דער מעלדונג?

אומגעקערט האָט ער זיך פון דאָרטן עטלעכע מינוט פאַר דעם, ווי מע האָט אָנגעהויבן אריינלאָזן אין טעאַטער. זינול איז געשטאַנען אין דער טונקל, עטוואָס פונדערווייטן, און נאָכגעפּאַלגט נאָך יעדן, וואָס האָט זיך דערנענטערט צום אריינגאַנג. דערווייל האָט ער צירלען נאָך ניט געזען. ס'איז שוין דער אנדערער קלונג, נאָר צירלען זעט מען נאָך אלץ ניט. און אָט איז דער דריטער קלונג. צירל מיטן לערער האָבן פאַרשפעטיקט, צי עפּשער קלייבן זיי זיך ביכלאַל ניט גיין הייַנט אהער און זיינען גע- בליבן אין דער היים?

מע האָט אויסגעלאָשן די שײַן. אין דער קינאַ-בּודקע האָט אַ רויש געטאָן דער אפּאַראַט, ווי ס'וואָלט מיטאַמאַל אַ גאַס געטאָן אַ געדיכטער רעגן. זינול גייט ניט אריין. ער האָט נאָך צײַט. דערווייל וויזט מען דאָרט דעם קינאַ-זשורנאַל. עס גייען דורך נאָך עטלעכע לאַנגע מינוטן. נײַן, זי וועט ניט קומען. אומזיסט וואַרט ער.

אומגעריכט האָט ער דערזען לעבן זיך אירישען.

— פארוואָס שטייט איר עפעס דאָ און גייט ניט אריין? — האָט זינול,
ניט וועלנדיק זיך ארויסגעבן פאר איר, אז ער האָט זי געזען שטיין בא
דער קאסע, געפרעגט.

— כ'האָב ניט קיין בילעט.

— נעמט מיין בילעט.

— איר שפאסט.

— נעמט, נעמט.

— איר מיינט עס טאקע ערנסט?

— סארא מאַדנע איר זינט. נעמט און גייט אריין.

— און איר, זינול יעוסייעוויטש? — אירע גרויסע קיילעכדיקע אויגן
האָבן געקוקט אָף אים מיט קינדערשער פארליבטקייט. נאָך איין רעגע,
אויב ער פארהאלט זיך, וועט זי אים שוין ניט אַפלאַזן פון זיך.
— וועגן מיר זאָרגט ניט. איך וועל זיך ארופקלייבן צו אַן יענע יאט-
לעך אפן בוים. פון דאָרט זעט מען בעסער, ווי פון זאל, — ער האָט אָנגע-
קלאפט אין דער צוגעמאכטער טיר. — איך האָב דאָס בילד שוין איין מאָל
געזען.

זינול איז ווידער צוגעגאנגען צו דער העל באלויכטענער בודקע, גע-
שטאנען דאָרט אזוי א ווילע, צוהערנדיק זיך צום רויש פון דער אפארא-
טור, און זיך געלאַזט גיין פונדאנען מיט ברייטע פעסטע טריט פון א
מענטשן, וועלכער איז זיכער בא זיך, אז קיין זאך קאָן אים שוין מער ניט
אַפשטעלן. נאָר ווען ער איז ארוף אָף דער גאס, ווו עס וווינט צירל, איז
ער שוין געגאנגען פיל שטילער און צוריקגעהאלטענער. ער האָט זיך
אַפטער גענומען ארומקוקן, כאַטש ער האָט, גייענדיק אהער, דערוויל נאָך
קינעם ניט באגעגנט. די עטלעכע עלטערע ליט, וועלכע ער האָט אינעם
שוואַך-באלויכטענעם שכינעסדיקן געסל געטראָפן זיצן פאר די היזער,
איז געוויס ניט אָנגעגאנגען, אויב אפילע עמעצער פון זיי האָט אים דער-
קענט, ווהין ער גייט אין אַט דער אַוונטיקער שאַ. וואָס לאנגזאמער ער
איז געגאנגען, אלץ האסטיקער האָבן זיך דערנענטערט צו אים די צוויי
באלויכטענע פענצטערלעך צווישן די הויכע טונקעלע טאַפאָלן.

ניט דערגייענדיק עטלעכע טריט, איז זינול געבליבן שטיין, זיך צו-
געהערט. עפעס איז דאָך מיסטאמע געשען, וואָס צירל איז פארבליבן אין
שטוב, איז אים דורכגעלאָפן א געדאנק, אַן וועלכן ער האָט זיך גלייך
אַנגעכאפט, ווי ער זאָל זוכן פאר זיך א בארעכטיקונג, וואָס ער איז געקו-
מען אהער שיר ניט צו לויפן. כאַנע האָט נאָך ניט געקאָנט זיך אומקערן
פון שטאָט, דער צוג קומט אַן פון דאָרטן טיף אין דער נאכט. עפשער
איז זיך עפעס פארלאָפן מיט נאפטאַלע דאווידאוויטשן און ער האָט ניט
געקאָנט אריינגיין נאָך איר? אלץ קאָן טרעפן, ביפראט בא אזא עלטער.
אַבער דעמלט וואַלט צירל ניט געזעסן איצט בא זיך, זי וואַלט געווען באם
לערער און סוואַלטן זיך בא איר ניט געלויכטן די פענצטער. ווען מיטן
לערער זאָל געווען, כאַלילע, עפעס פאסירן, וואַלט ער, זינול, דאָך אויך
געוויסט וועגן דעם.

און פארוואָס קאָן ניט זײַן, אז סײַ צירל, סײַ כעסין האָבן ביכלאל
ניט געהאט הינט קיין כײשעק גיין זען דעם פילם? זיװלען ווונדערט,
וואָס דער דאָזיקער געדאַנק איז צו אים געקומען אזוי שפעט. ער אליין
גײט דען אף אלע בילדער? און עפשער האָבן זײַ, פונקט ווי ער, שוין
געזען דעם פילם? זײַ כאפן זיך דאָך פון צײַט צו צײַט אויך אראָפּ אין
שטאַט.

נאָר דאָס אלץ גײט אים שוין איצט ניט אָן. ער וויל איצט בלויז וויסן:
צירל איז אליין, צי בא איר זיצט דער לערער? ער זאָל איצט צו איר
אַנקלאפן, צי ווארטן, ביז כעסין וועט אוועקגיין? נאפטאַלע דאוידאָוויטש
קאָן זיך אָבער בא איר פארויצן, ביז ס'וועט זיך ענדיקן דער קינאַסעאַנס
און דער אוילעם וועט א שאַט געבן איבער די גאַסן. דעמלט וועט ער,
זיװל, דאָך ניט אַנקלאפן שוין צו איר.

ווי עמעצער וואָלט אים הינטערוויללעכס אונטערגעשטויסן, האָט זיװל
זיך דערנעענטערט צום פענצטערל. פאַרזיכטיק און גיך, זײַן שאַטן זאָל
זיך לאנג ניט פארהאלטן אף דעם באלויכטענעם אראָפגעלאָזטן פאַר-
הענגל, האָט ער א בליק געטאָן אין צימער. קיינעם ניט דערזען דאָרט,
האָט זיװל שוין מער דרייסטער אריינגעקוקט אין פענצטערל. ער האָט
צוגעווארט א לענגערע ווילע, נאָר אין צימער האָט זיך נאָך אלץ קײַ-
נער ניט באוויזן. ער האָט א פרוו געטאָן די פענצטער. זײַ זײַנען געווען
צוגעמאַכט, נאָר ניט פארקײטלט. ס'קאָן זײַן, אז צירל זאָל געווען
ערגעץ אוועקגיין און פארגעסן אויסלעשן די שײַן און צוקײטלען די
פענצטער. דאָס איז ניט ענלעך אף איר. זײַ ארבעטן צוזאַמען ניט פון
נעכטן, און ער האָט קײַנמאַל ניט באמערקט, אז זי זאָל זײַן צעשטרייט.
מיסטאַמע איז זי אין קיך.

זיװל האָט זיך ארומגעקוקט. קיין לעבעדיקן מענטשן ניט צו זען
אין גאַס, פוסט און שטיל ארום-אוי-ארום. נאָר איטלעכע רעגע קאָן עמע-
צער אַנקומען. ס'איז דאָך נאָך פרי. ער האָט אַנגעטאַפט אין דער אײ-
בערשטער קעשענע פונעם רעקל צירלס אקוראַט צונויפגעלייגטע מעל-
דונג און לײכט אַנגעקלאפט אין פענצטערל. קײַנער האָט זיך ניט אָפגע-
רופן. דאן האָט ער אַנגעקלאפט שטאַרקער. זי זאָל געווען זײַן אין קיך,
וואָלט זי דאָך זיכער דערהערט. עס קאָן אָבער פאַרט ניט זײַן, אז זי זאָל
געווען ערגעץ אוועקגיין און פארגעסן אויסלעשן די שײַן און צוקײטלען
די פענצטער. מיסטאַמע איז זי אין הויף, באגיסט די בײַטן אין גערטנדל
אָדער קאַרמעט די אויפעס.

וועגן כאָנעס שוואַכקײַט — פארפירן אין הויף בא זיך א גאַנצע באלע-
באַטישקײַט — האָט זיװל געוויסט. נאפטאַלע כעסין האָט עס אים דער-
צײלט. און וועגן דעם, אז צירלען איז עס דערווידער, אז זי וואָלט אלץ
אָפגעגעבן אומזיסט, אבי ניט האָבן דערמיט צו טאָן, האָט אים אויך דער-
צײלט דער זעלבער נאפטאַלע דאוידאָוויטש, וועלכער איז, ווי זיװלען
דאַכט זיך, מער אף כאָנעס זײַט, ווי אף צירלס.

אין גאַס האָבן זיך דערהערט טריט. זיװל האָט זיך האַסטיק אומגע-
קוקט. עמעצער האָט געײלט אהער. זײַן לאנגער שאַטן איז מיט יעדער
רעגע געוואָרן אלץ גרעסער, ס'איז שוין פאר אים ענג געוואָרן דער ברוק,

ער האָט זיך אַרופגעכאַפּט אַף די הויזער, געגליטשט זיך איבער זיי, צודעקנדיק מיט זיך די ווענט ביז די סאַמע דעכער. דאָס גייט, קענטיק, דער הויכער מעגושעמדיקער געדאַליע. ער וועט שוין אויסזען, אויב געדאַליע וועט אים טרעפן דאָ שטיין אונטער צירלס פענצטער, ווען כאָר נע איז ניטאָ אין דער היים. ער האָט, פאַרשטייט זיך, מיט וואָס זיך פאַרענטפערן. ער איז געקומען זיך דורכריידן מיט איר וועגן דער מעלדונג, וואָס זי האָט אָנגעגעבן. ער האָט אפילע צוגעגרייט שוין פאַר יענעם אָן ענטפער, פאַרוואָס איז ער געקומען איצט און ניט אָפגעלייגט עס אַף מאַרגן. נאָר דאָס איז שוין געווען ניט גייטיק. דער שאַטן איז מיטאַמאַל פאַרשוונדן.

און דאָ האָט אים ווידער ווי עמעצער אונטערגעשטויסן און געצווונגן גען אָנקלאַפן אין דער צוגעמאַכטער קאַליטקע פון הויף. אויסגעווארט א רעכטע וויילע, האָט ער ווידער אָנגעקלאַפּט. דאָס מאָל א סאך שטאַרקער, זייענדיק אינגאַנצן שוין זיכער, אז אין שטוב איז קיינער ניטאָ. זעט אויס, זי האָט זייער געוילט און אין איילעניש קאָן מען פאַרגעסן אין א סאך וויכטיקערס, ווי אויסשליסן די שנין און צוקייטלען די פענצטער.

ווי קאָן זי זיין? סאַרא יינגלשע פראגעס ער פאַרגיט זיך. און ווען ער ווייסט, ווי זי איז, וואָלט ער זי געאַנגען זוכן? ער וועט אָבער נאָך צווארטן. ביזוואנען ס'האָט זיך ניט געענדיקט דער קינאַסעאַנס. האָט ער, אייגנטלעך, ניט וואָס מוירע צו האָבן, אז עמעצער קאָן אים דאָ טרעפן. ער מוז זיך מיט איר היינט זען. בא אים איז דעם גאַנצן טאָג א געפיל, ואָן טאַמער זעט ער זי היינט ניט, איז פאַרלירט ער זי אַף שטענדיק, — א נאַרישער יינגלשער געדאַנק, פון וועלכן ער קאָן זיך ניט באַפרייען. ער וועט פונדעסטוועגן נאַכאַמאַל פרווון אָנקלאַפן אין פענצטער און אין דער קאַליטקע. זיבול האָט ניט באוויזן די האנט נאָך אויסשטרעקן, ווי פון יענער זייט קאַליטקע האָבן זיך דערהערט צירלס לייכטע טריט.

— ווער איז עס?

— איך.

— ווער?

זיבולען האָט ניט געוונדערט, וואָס צירל האָט איבערגעפרעגט. ער האָט אליין ניט דערקענט די מיטאַמאַל הייזעריקלעך געוואָרענע שטים זיינע.

— נו, איך.

— כאווער האנפט?

— עפנט, ביטע, אוף א רעגע.

די קאַליטקע איז נאָך אלץ געבליבן צוגעמאַכט. בא זיבולען איז געווען אן איינדרוק, ווי צירל זאָל זיך דאָרט מיט עמעצן באראטן — עפענען צי ניט עפענען. נאָר ווער, אויסער דעם לערער, קאָן דאָרט בא איר איצטער זיין, און פאַר כעסינען האָט ער אויך מיט וואָס זיך צו בארעכטיקן, אז אים זאָל ניט אויסקומען דערהערן פונעם לערער: וויאזוי איז ער עס אויב ווער געווען אַף דעם אלץ, וועגן וואָס ער האָט מיט אים וויפל מאָל גע־רעדט, ווי נעמט ער עס און קומט אין אָונט צו צירלען, ווען דער מאן איז ניטאָ אין דער היים, ביפראט אלע ווייסן, אז כאָנע איז נעכטן אַוועק־

געפארן אין שטאָט און אז דער צוגקומט אָן פון דאָרט טיף אין דער נאכט? זיבול האלט צירלס מעלדונג אין דער האנט, ווי א דורכלאָזשיין, וואָס גיט דאָס רעכט אריינגיין אהער.

— וואָס האָט פאסירט, זיבול יעוסייעוויטש?

אי מיט דעם, וויאזוי זי האָט עס אים געפרעגט, און אי מיט דעם, וואָס זי האָט געעפנט די קאליטקע פון טויער בלויז עטוואָס און איז צו אים ניט ארויס, נאָר געבליבן שטיין אין הויף, האָט צירל אים געגעבן צו דערפילן, — און זיבול האָט דאָס גלייך פארשטאנען, — אז זי ווייסט, נאָך וואָס ער איז איצט אהער געקומען, און אז אומזיסט קלערט ער, אז זי וועט זיך דאָס מאָל ווידער לאָזן איינריידן.

— עפשער וועט איר מיר פונדעסטוועגן דערלויבן אריינגיין?

— ניין, ניין.

— איך דארף זיך אָבער נייטיק מיט אייך דורכריידן.

— כ'פארשטיי ניט. פאראן דערוף א קאָנטאָר. ס'וועט גארניט געשען, אויב איר וועט עס אָפלייגן אף מאָרגן. א גוטע נאכט.

— איך מוז זיך היינט מיט אייך דורכריידן.

— נו, איך הער אייך.

— איז דערלויבט מיר אריינגיין.

— ניין, ניין. דאָס ניט.

— צירל...

— גייט אָפ. לאָזט מיך צומאכן די קאליטקע. וואָס טוט איר? דער מאן

דארף אָטאַט אָנקומען.

נאָר זיבול איז שוין געווען אין הויף און אליין פאריגלט הינטער זיך

די קאליטקע.

— טייערע מיינע...

— איר זיינט באם זינען? די מינוט גייט שוין אוועק. נו, איך בעט

אייך. עמעצער פון די שכיינים קאָן יעדער מינוט אָנקומען. נאפטאָלע דא-

ווידאוויטש קאָן אָנקומען. נו, איך בעט אייך.

— קיינער וועט איצטער ניט קומען. אלע זיינען אין קינאָ.

זיבול האָט זי נאָך קיינמאָל ניט געזען שטוביק-היימיש אָנגעטאָן. דער

לייכטער סאראפאן האָט צוגעגעבן צו איר שיינקייט די פרישקייט פון א

קינד, וואָס האָט זיך נאָרוואָס אופגעכאפט פון שלאָף און ס'איז אומעגלעך

בייזושטיין, מע זאָל עס ניט נעמען אף די הענט און זיך ניט אָנעטעמען

מיט אָט דער פארשיקערנדיקער פרישקייט. צירל האָט דערפילט אף זיך

זיין באגייסטערט-פארנעפלטן בליק. זי האָט זיך אָפגעקערט פון אים,

פארשפיליעט דעם סאראפאן ביזן סאמע האלדז און ביז די שפיץ פינגער

פון די הענט אראָפגעקאטשעט די ברייטע ארבל.

— וואָס זשע שטייט איר און שווייגט? — האָט צירל, ניט לאָזנדיק אים

דערנענטערן זיך, געפרעגט. — איר האָט דאָך געוואָלט מיט מיר וועגן

עפעס זייער וויכטיקס דורכשמועסן זיך.

— איך ווארט, איר זאָלט מיך פונדעסטוועגן פארבעטן אין שטוב.

— דאָס איז לאכלוטן ניט נייטיק. זאָגט, נאָך וואָס זיינט איר געקו-

מען? — זי איז נאָך ווייטער אָפגעגאנגען פון אים, ווי זי זאָל דערווארטן,

אז איר וועט באלד אויסקומען אנטלויפן, ווי דעמלט, באגעגענענדיק אים
אין וואלד, און האָט מוירע, אז זי וועט ניט באווייזן אריינלויפן אין שטוב
און פארקייטלען הינטער זיך די טיר.
— צירל...

— איך הער אייך.

— איך האָב דיר צוריק געבראכט די מעלדונג, — זיבול האָט איר
אויסגעשטרעקט דאָס אקוראט צונויפגעלייגטע פאפירל, — איך האָב דיך
געזוכט לעבן טעאטער, געוואָלט עס דיר דאָרט אָפגעבן.

צירל האָט זיך ניט גערירט פון אָרט. זיבול האָט ניט געקאָנט אָפקערן
די אויגן פון איר. ס'איז דאָך א ווילדקייט, האָט ער, ווערנדיק פארבלענדט
פון איר שיינקייט, ווידער, צום וויפלטן מאָל שוין, א טראכט געטאָן וועגן
דעם, אז עס לאָזט זיך ניט באנעמען, אז אזא שיינהייט זאָל זיין די פרוי
פון א מענטשן, וואָס איז אין צוויי מאָל עלטער פון איר, פון א מענטשן,
וואָס הויקערט זיך און איז אף א גאנצן קאָפּ נידעריקער פון איר, גרייכט
זי קוים ביזן אקסל. זיבול קוקט אף איר מיט די באגייסטערט-פארנעפלטע
אויגן, און סע דוכט זיך אים, אז דאָס אלץ נעמט זיך דערפון, וואָס זי
אליין ווייסט נאָך ניט, ווי שייך זי איז, און אז ער, זיבול, איז געווען דער
ערשטער, וואָס האָט עס איר אנטפלעקט. זי האָט אים אָבער דעמלט
גלייך געהאט איבערגעשלאָגן, ניט געוואָלט מער הערן דערפון, פארווערט
אים ווען-ס'ניט-איז ריידן מיט איר וועגן דעם.

— צו וואָס האָסטו אָנגעגעבן די מעלדונג? דו ווייסט דאָך, אז כ'זוועל
דיך ניט אָפלאָזן.

— אויב וועגן דעם זיינט איר געקומען, זיבול יעווייטעוויטש, איז
האָט איר זיך אומזיסט מאטריעך געווען. איך וועל די מעלדונג צוריק
ניט נעמען, און איך בעט אייך, גייט אוועק. צי איר ווילט, מיר זאָלן
זיך מיט אייך צעקרייגן...

— כ'זוואָלט אָבער וועלן פונדעסטוועגן וויסן, וואָס איז פלוצעם געשען?

— ס'איז גאַרניט געשען. כ'זויל זיך אומקערן צוריק אפן זאוואָד.

— ס'איז דאָך ניט עמעס, צירל. ניט דערפאר ווילסטו אוועקגיין. דער-

לויב זיך מיר צוזעצן, איך וועל זיך לאנג ניט פארהאלטן.

פון די באגאָסענע בייטן אין גערטנדל איז געגאנגען א פרישע פייכט-
לעכע קילקייט. דאָס אָוונטיקע ווינטל האָט זיך שטיל געשפילט מיט די
בלעטער פונעם אקאציע-בוים, אונטער וועלכן עס זיינען אף דער פראָסט
צונויפגעשלאָגענער באַנק געזעסן צירל מיט זיבולען און געשוויגן. בא
ביידן איז געווען דאָס געפיל פון צוויי נאָענטע מענטשן, וואָס האָבן זיך
צוגעזעצט אף א וויילע פארן צעשיידן זיך.

צירל האָט אויסגעדרייט צו אים דאָס געזיכט, אירע ליפן האָבן לייכט
א צייטער געטאָן. זי האָט אים געוואָלט דערמאָנען, אז ער האָט איר צוגע-
זאָגט זיך לאנג ניט פארהאלטן, אז ער וועט די מינוט אוועקגיין, נאָר אין
דער זעלבער רעגע האָט זיבול זי א צי געטאָן צו זיך, ארומגעכאפט און,
פארכלינענדיק זיך פונעם אייגענעם אָטעם, גענומען זי קושן.

— זיבול יעווייטעוויטש...

— ביסט מיינע. דו הערסט מיך? ביסט מיינע. אינגאנצן מיינע.

— גאָט מײַנער, וואָס טוט איר מיט מיר... איר האָט דאָך מיר צוגע-
זאָגט... כ'בעט אייך, גייט שוין אוועק... איך וועל אופהייבן א טומל...
זייוול יעוסייעוויטש...

אין איר שטים האָט זיך שוין ניט געפילט יענע זיכערקייט אין זיך,
מיט וועלכער זי האָט אים באגעגנט און וואָס וואָלט געקאָנט זיך אים
קעגנשטעלן. זייוול האָט אליין געפונען אין זיך די קראפט, וואָס זאָל אים
ניט לאָזן זיך צורירן צו די פארשפיליעטע קנעפלעך פון איר לייכטן סא-
ראפאן, אונטער וועלכן ס'האָט געפיבערט איר יונג הייס לייב, און זי לאָזן
זיך באפרייען פון זינע שטייפע מענערשע הענט.

מיט קימאט צוגעמאכטע אויגן האָט צירל זיך אופגעהויבן פון באנק
און א וואקלענדיקע זיך אָנגעשפארט אָן בוים. באלד נאָך איר האָט זיך
אויך אופגעהויבן זייוול. ער איז זיך דורכגעגאנגען מיט צוריקגעהאלטענע
טריט צווישן די בייטן פונעם גערטנדל און האָט זיך אָפגעשטעלט אנט-
קעגן צירלעך.

— ווילסט, וועלן מיר אוועקפאָרן פונדאנען אף אוראל, צו מיינע על-
טערן. איך בין בא זיי אן איין-און-איינציקער. זיי וועלן זיך דערפרייען
מיט דיר, ווי מיט מיר. פארשטיי, מיין טייערע, אז ס'איז אן אומזין צו
לעבן מיט א מענטשן, וועלכן מע האָט ניט לייב, וואָס איז עלטער פון דיר
אין צוויי מאָל, וואָס איז...

— איך האָב אייך וויפל מאָל שוין געזאָגט, אז איך פארווער אייך אזוי
ריידן. ער איז מיין מאן. און פאר מיר איז דאָס אלץ.

— דו האָסט דאָך אים ניט לייב!

— פונדאנען נעמט איר עס, וואָס איר רעדט וועגן דעם אזוי...?

— דו קאָנסט אים ניט לייב האָבן!

— גאָט מיינער...

— דו קאָנסט אים ניט לייב האָבן! — ער האָט זיך א וואקל געטאָן ווי
אף אומפאלן. צירל האָט אים אונטערגעשטעלט אירע אויסגעשטרעקטע
הענט. זייוול האָט זיי אָנגעכאפט, ארומגעוויקלט זיי ארום זיין האלדז
און איר צוגעמאכט די אויגן מיט די אָנגעגליטע ליפן.

— מע דארף ניט... גאָט מיינער, וואָס טוט איר מיט מיר?

— דו ביסט מיינע, מיין ערשטע און איינציקע לייבע. האָב ניט מוירע
פאר מיר, טרוי זיך מיר אָן... צירל, טייערע.

זי האָט געפילט, ווי ס'פארלאָזן זי די קויכעס. זי וויל אים עפעס זאָגן
און קאָן ניט.

— האָב ניט מוירע פאר מיר. טרוי מיר אָן. איך וועל דאָס לעבן אָפ-
געבן פאר דיר, — ער האָט ווי א לייב שלאָפנדיק קינד זי צארט און לייכט
א נעם געטאָן צו זיך אף די הענט, זי אריינגעטראָגן אין שטוב און ווי
אן אויסגעהונגערט אייפעלע צוגעפאלן צו איר קיילעכיקער שטייפער
ברוסט, וואָס האָט זיך ארויסגעגליטשט פונעם פאנאנדערגעשפיליעטן
סאראפאן.

צירל האָט געעפנט די אויגן און זיי באלד צוריק פארשלאָסן. דאָס
גאנצע לייב האָט דורכגענומען א מאַדנע צערטלעכקייט, וואָס איז געגאנ-

גען פון זיינע ווענט, אין וועלכע ער האָט שטיף ארינגענומען איר ברוסט, פון זיינע אָנגעגליטע ליפן.

— עמעצער קלאפט...

— דאָס ווייזט זיך דיר אויס. דאָס קלאפן אזוי אונדזערע הערצער. הערסט? — ער האָט עטוואָס דערווייטערט פון איר דאָס פּאַנעם און א קוק געטאָן אף איר מיט די פארנעפלט באגניסטערטע אויגן. — סארא שיינע דו ביסט... ווען דו ווייסט, סארא שיינע דו ביסט... איך וויל בלויז איינס. דאָס קינד אונדזערס זאָל זיין ענלעך אף דיר.

זי וויל האָט ניט פארשטאנען, וואָס איז פלוצעם אזעלכעס געשען, וואָס צירל האָט אים א שטויס געטאָן פון זיך, גענומען האסטיק פארשפיליען די קנעפלעך פונעם סאראפאן און אזוי שטרענג געזאָגט אים:

— גייט שוין אוועק!

— איך האָב דיך מיט עפעס באליידיקט?

— גייט שוין אוועק! — זי האָט באהאלטן דאָס פּאַנעם אין די הענט. —

איך וועל זיך עס קיינמאָל ניט מויכל זיין.

ער האָט זיך צוגעזעצט צו איר אפן בעט.

— וואָס וועסטו זיך קיינמאָל ניט מויכל זיין, צירל, טייערע? וואָס דו האָסט מיך ליב באקומען?

זי האָט ניט אָפּגענומען די הענט פונעם געזיכט. אירע אקסלען האָבן געציטערט.

— איך וועל זיך עס קיינמאָל ניט מויכל זיין. איך בעט אייך. גייט

די מינוט אוועק, און פארגעסט, וואָס איז דאָ היינט צווישן אונדז געווען.

— ס'איז דאָך, אייגנטלעך, גאָרניט געווען.

— פאר אייך איז עס גאָרניט, — זי האָט זיך מיטאמאָל געביטן אין

פּאַנעם. — איר ווייסט, נאָך וואָס מײן מאן איז געפאָרן אין שטאָט? ער איז געפאָרן אַנקוקן א דירע.

— איך פארשטיי ניט.

— מיר פאָרן אין דער נאָענטסטער צייט אריבער אין שטאָט. איר

ווילט, מיר זאָלן זיך מיט אייך צעשיידן ווי פריינט? איז שרייבט מיר שוין

אונטער די מעלדונג, אז איך זאָל פון מאָרגעדיקן טאָג ניט דארפן מער

קומען אין קאָנטאָר. מיר דאכט, אז איך וועל מאָרגן ניט קאָנען קוקן איי-

רישען אין די אויגן. איר ווייסט כאַטש, ווי אָט דאָס מיידל איז פארליבט

אין אייך? וואָס קוקט איר אזוי אף מיר? דאָס איז פאר אייך א סאָד?

ניין, פאר זי ווילען איז עס לאַנג שוין ניט קיין סאָד. ער פארשטייט

בלויז ניט, פארוואָס האָט צירל איצט פארפירט א רייד וועגן אירישען.

זעט אויס, אים וועט פאָרט אויסקומען אונטערזאָגן אָט דעם מיידל, אז זי

זאָל אָנגעבן א מעלדונג, וויבאלד זי קאָן מער ניט אויסבאהאלטן אין זיך

אירע טרוימערישע אויסזיכטן און ניט געפונען קיין אנדערע, וועמען עס

צו פארטרוען, ווי צירלען. צי ניט דערפאר האָט צירל זיך מיטאמאָל צו

אים אזוי געענדערט, ווייל זי האָט אין דער דאָזיקער מינוט זיך דערמאָנט

אינעם מיידל? פון דעם אלץ האָט ער געזאָגט צירלען בלויז איינס:

— גיב איר איבער, זיי אזוי גוט, אז זי זאָל זיך פארליבן אין עמעצן

אן אנדערן, און זאָג איר פאריינס שוין אויך פארוואָס.

— איך רייך דאך מיט אייך ערנסט.

— און איך ענטפער דיר, דאכט מיר, ערנסט. און די מעלדונג דייע וועל איך דיר ניט אונטערשרייבן.

— ווי איר ווילט. געדענקט אָבער, אז איך וועל אין די צוויי וואָכן אין ערגעץ ניט פאָרן. איך וועל זיצן נאָר אין קאַנטאָר, און אויב פאָרן, איז נאָך מיט עמעצן, זאלבעצווייט... זיבול יעוסייעוויטש, גייט אָפּ. איר הערט? איך וועל אופהייבן א טומל...

זי איז צוגעגאנגען צום פענצטער און עס ברייט צעפראלט. אין צימער האָט זיך אריינגעריסן דאָס פרישע אָוונטיקע ווינטל.

— פארוואָס טרייבסטו מיך פון זיך? וועסט דאָך אלציינס זיין מינע, בלויז מינע... — נאָר א געפיל איז בא אים געווען, ווען ער איז ארויס, אז ער פארלירט זי.

צירל איז געשטאנען באם פענצטער און נאָכגעקוקט, ווי זיבול דער-ווייטערט זיך, ווי זיין שאַטן באגלייט אים נאָך איבערן ברוק. זי האָט פארטראכט: אויב ער קוקט זיך באלד אום אהער...

און זיבול האָט זיך אומגעקוקט.
צירל האָט אין דעם זעלבן אויגנבליק אראָפגעלאָזט דאָס פארהויבענע פאָרהענגל.

קאפיטל צוועלף

נאפטאַלע כעסין איז געווען ניט אליין. בא אים איז עמעצער געזעסן. נאָר צו זיבולען איז עס דערגאנגען שוין נאָכדעם ווי ער האָט אָנגע-קלאפט, און ניט עפענען די טיר, ווען ער האָט דערהערט פון צימער דעם לערערס גאסטפריינטלעכן „ביטע, קומט אריין“, האָט זיבול שוין פאַשעט ניט געקאָנט, כאַטש דער לערער וואָלט זיך אָף זיכער ניט אָנגעשטויסן, אז דאָס האָט ער צו אים אָנגעקלאפט און באלד אנטלאָפן.

די יונגע, עטוואָס פולבלעכע פרוי, וועלכע זיבול האָט געטראָפן בא כעסינען, איז אים געווען אינגאנצן אומבאקאנט. ס'איז אָבער גלייך געווען צו זען, אז זי איז ניט קיין היגע, אז זי איז פון א גרויסער שטאָט, און זיבול האָט א קלער געגעבן בא זיך, אז מיסטאמע איז עס א ניי-צוגער שיקטע לערערן.

— וואָס זיינט איר, פריינט מינער, געבליבן שטיין בא דער טיר? — האָט כעסין, אופהייבנדיק דעם קאָפּ פונעם גרויסן קאַנטאַרסקע בוך, וואָס איז געלעגן פאר אים, זיך געווענדט צו דעם אריינגעקומענעם זיבולען. — זייט באקאנט. דאָס איז מינע א געוועזענע שילערן בלוימע זעגער. וויפל זאָגסטו, בלימעלע, איז שוין, אז מיר האָבן זיך ניט געזען? טאקע ניין יאָר, הא?

— יא, נאפטאַלע דאווידאָוויטש. באלד ניין יאָר.

— הער נאָר, ווי סע לויפט די צייט. נו, יא, ס'איז דאָך שוין אַט זעקס יאָר, ווי די מילכאַמע האָט זיך געענדיקט. און דער דאָזיקער יונגערמאן, בלימעלע, איז דער באלעבאַס, אזוי צו זאָגן, פון אונזער ראיאָנער סטרא-כיר-קאַנטאָר, זיבול האַנפט, אויך מינער א געוועזענער שטיקל טאלמיד.

איר וועט מיר פארצייען, איך דארף דאָ נאָך עפעס פארשרייבן פון דעם, וואָס דו האָסט מיר, בלימעלע, דערציילט. כ'האָב מוירע, טאַמער פאר- שרייב איך עס ניט באלד, איז קאָן איך דערפון דערנאָך עפעס פאר- געסן. — כעסין האָט זיך ווידער אָנגעבויגן איבער דעם גרויסן אָפענעם בוך, איבער וועלכן זייוול האָט אים ניט איין מאָל געטראָפן זיצן, און ניט געזיילט, ווי ער זאָל צייכענען די אויסזעס, גענומען שרייבן.

איצט איז זייוול געווען אפילע צופרידן, וואָס ער האָט געטראָפן דעם לערער ניט אליין. ער איז אָבער נאָך אלץ געווען אזוי ארזינגעטאָן אין דעם, וואָס האָט אים געבראכט אהער צו טראָגן און וועגן וואָס ער האָט זיך געקליבן ענדלעך פארפירן היינט א רייד מיטן לערער, אז ווען די נייע באקאנטע זיינע, בליומע, אין וועמען ער האָט, ער ווייסט אליין ניט פארוואָס, געפרוויט אויסגעפינען ענלעכס מיט צירלען, וואָלט זיך צו אים איצט געווענדט, וואָלט ער מיסטאמע ניט געהערט. נאָר דאכט זיך, אז די פרוי, וועלכע דער לערער רופט קינדערש פארצויגן „בלימעלע“, איז אויך אינגאנצן ארזינגעטאָן אין זיך, זי האָט אפילע ניט באמערקט, ווי ער האָט פארהאלטן אף איר זיין בליק.

ווייזט אויס, ער וועט שוין איצט אין יעדער יונגער מילדער פרוי זוכן ענלעכס מיט צירלען... און פונקט ווי ער האָט היינט אין אָוונט, טרעפנדיק אירישען בא דער קאסע פון טעאטער, א טראכט געטאָן וועגן איר און זיך, אז ווען ער באגעגנט דאָ ניט צירלען, וואָלט ער זיך, מעג- לעך, פארליבט אין אַט דעם ווילן איבערגעגעבענעם מיידל, האָט ער דאָס זעלבע א טראכט געטאָן איצט וועגן בליומען, וואָס איז געזעסן לעבן אים. זי איז בעפיררעש זייער א פיינע. בא איר איז א ליב פאָנעם און שיינע הענט. זייוול ווייסט אָבער: וויאזוי אַט די ליבע מילדע בליומע זאָל אים ניט געווען געפעלן, וואָלט ער צוליב איר זיך קיינמאָל אזוי ניט בא- גאנגען מיט אָלגען, ווי ער איז זיך מיט איר באגאנגען נאָך דעם, ווי ער האָט דאָ באגעגנט צירלען, — אופגעהערט ענטפערן אף אירע בריוו, זי קימאט שוין פארגעסן, פונקט ווי ער וואָלט ביז דאן זיך ניט געווען גע- כאווערט מיט איר גאנצע צוויי יאָר און ביידנס עלטערן וואָלטן ניט גע- האלטן זיי פאר כאָסן-קאלע.

זייוול האָט קיינמאָל ניט געלייקנט פון צירלען, אז בא אים איז געווען א מיידל אָלגע, וואָס איז אים געווען געפעלן, און אויב ער האָט געקאָנט זיך מיט איר אזוי ליכט צעשיידן, איז עס ניט דערפאר, ווייל אים איז אין איר שוין פון א צייט געווען עפעס דערווידער, ניט וויסנדיק ביז איצט נאָך אף קלאָר מיט וואָס, נאָר ווייל ער האָט דערפילט, אז אָלגע איז ניט זיין ערשטע און עכטע ליבע. זיין ערשטע און עכטע ליבע איז צירל, און ער קלייבט זיך עס מער ניט אויסבאהאלטן פון נאפטאָלע דאווידאָ- וויטשן, פאר וועמען צירל איז טייערער און ליבער פון אן אייגענער טאכטער.

וואָס וועט אים דערוף ענטפערן כעסין, ווייסט זייוול פארפרויער. נאָר אים גייט איצט מער אָן, וואָס, אשטייגער, וואָלט אים געענטפערט נאפ- טאָלע דאווידאָוויטשעס געוועזענע שילערן, ווען זייוול דערציילט איר אויס אלצדינג אזוי, ווי ער האָט, גייענדיק אהער פון צירלען, זיך גע-

קליבן דערציילן עס דא הינט זייער ביידנס געוועזענעם לערער. זיין לען ווייזט זיך אויס, אז בליומע וואלט דערורף געענטפערט דאס זעלבע, וואס ער, זיין וויל, האט שוין וויפל מאל און אויך הינט געזאגט צירלען, אז דאס, וואס זי איז זיך צונויפגעגאנגען מיט כאָנען, איז פאָשעט גע- ווען אן אומזין און ס'איז ניט צו באַנעמען, וויאזוי האָט עס כאָנע פון סאַמע אָנפאַנג ניט פאַרשטאַנען און דערלאָזט דערצו. און נאָך א גרעסער רער אומזין איז דאָס, וואָס זיי זיינען ביז איצט נאָך מאַן און ווייב, און אז זי, בליומע, פאַרשטייט באַגלייך מיט אים ניט, וואָס פאַר א שניכעס האָט דאָס צו דעם, וואָס דאָ איז ניט קיין שטאַט, נאָר א שטעטל.

און ער האָט אויך ניט וואָס צו סאַפּעקן: ווען צווישן אים און כעסי- נען גייט אוועק א רייד וועגן אַט דעם אלץ אין בליומעס אָנוועזנהייט, וואָלט בליומע אים ניט איבעריקס דערווידערט, זיין ווילען, אז זייער לערער טרייבט שטאַרק איבער מיט זיין וועלן פאַרשטעלן יעטוויידן איינעם דאָס שטעטל, ווי דאָס טייערסטע און הייליקסטע אַף גאַרער וועלט, וואָס מוז פאַרהיט ווערן, מיט זיין איבערנעמען זיך מיטן שטעטלדיקן מענטשן, מיט זיין ברענגען שיר ניט יעדעס מאָל, ווען עס קומט דערצו צו רייד, כאָנען מיט צירלען פאַר א ביישפּיל אַף אַראָפּצונעמען זיך פון זיי א מוסטער פון איבערגעגעבנקייט און טרייהייט. וואָס וואָלט געזאָגט דער זעלבער נאַפּטאַלע כעסין, ווען ער דערוויסט זיך, וואָס איז זיך הינט אין אָוונט פאַרלאָפן צווישן אים, זיין ווילען, מיט צירלען, אז צירל האָט געקאָנט זיין שוין הינט זיינע, און אויב דאָס איז ניט געשען, איז עס ניט דערפאַר, ווייל זי איז ניט קיין טרייע און איבערגעגעבענע, נאָר ווייל ער, זיין וויל, איז אויך, ווי זי פאַר אים, איר ערשטע און איינציקע עמעסע ליבע.

— איר האָט מוירע, אז איר וועט מיר שטערן, וואָס איר זיצט און שווייגט די גאַנצע צייט? — האָט כעסין, ניט אָפווענדנדיק די אויגן פון די דייטלעך פאַרשריבענע שורעס אין בוך, זיך אָנגערופן צו ביידן. — איך בין ניט פון די לערער, דאַרפסט עס געדענקען, בלימעלע, וואָס האלטן זיך באַם קלאַל, אז אין קלאַס דאַרף אלע מאָל זיין שטיל. מיר שטערט ניט, ווען אין קלאַס איז צומאַל א ביסל טומלדיק.

ווי נאַפּטאַלע דאווידאוויטש האָט ניט פאַרזיכערט, אז זיי וועלן אים ניט שטערן, זיי זאלן אפילע ריידן אפן פולן קאַל, אז ער האָט ליב, ווען ארום אים טומלט זיך א ביסל, דאָך האָבן זיי זיך איבערגעזעצט אפן דייוואן, וואָס איז געשטאַנען אינעם אנדערן ווינקל צימער. נאָר אויך דאָ האָבן זיי ניט פאַרפירט צווישן זיך קיין געשפרעך, ווי דאָס טרעפט צומאַל מיט מענטשן, וועלכע זיינען אריינגעטאַן אין זיך און ווילן ניט, מע זאל זיי שטערן פאַרבלייבן אליין מיט זיך.

דער דאָזיקער איינדרוק, וועלכן בליומע האָט אַף אים געמאַכט, האָט געשטערט זיין ווילען, אז ער זאל דער ערשטער פאַרפירן מיט איר א רייד, העלפן איר דערמאַנען זיך, וווּ אן ערעך האָט זי אים געקאָנט זען, וואָס זי האָט מיטאַמאַל גענומען זיך צו אים אזוי צוקוקן. ער, אלנפאַלס, געדענקט ניט, אז ער זאל זי האָבן ערגעץ-וווּ באַגעגנט, אויב אפילע זי איז פון דער זעלבער שטאַט, פּונוואַנען ער איז געקומען אהער צו פאַרן.

— איר זיינט, קאַנטיק, ניט קיין היגער, ניט פון אונדזערע מעקוימעס.

זייוולען האָט פארכידעשט, וואָס בליומע האָט עס אים ניט געפרעגט, נאָר עס אים געזאָגט, דערבײַ מיט דער פולער זיכערקײַט. און ווייל בליומע האָט זיך צו אים געווענדט, ווען ער האָט זיך ווידעראמאָל געהאט שוין פארטראכט, אין וואָס באשטייט די באזונדערקײַט, וואָס שײַדט אונר טער א שטעטלדיקן פון א שטאָטישן, וואָס דער לערער, ווי זייוולען דאכט זיך, מאכט דערפון א וועזן, איז ער פאַשעט נײַגעריק געווען אויסצור הערן, לויט וועלכע סימאָנים האָט אָט די פרוי דערקענט אין אים, אז ער איז ניט קײַן היגער. ער האָט דאָך מיט איר, אייגנטלעך, נאָך קײַן וואָרט ניט אויסגערעדט.

— איר האָט ניט קײַן טאַעס, — האָט זייוול געענטפערט, ניט אָפּ ווענדנדיק דעם בליק פון אירע גרויסע אומעטיק־פארטראכטע אויגן, — איר וועט מיר אנטשולדיקן, נאָר מיר איז פאַשעט טשיקאווע, פון וואָס, אשטייגער, האָט איר גענומען, אז איך בין ניט קײַן היגער?

— אייך ווונדערט עס? איך בין דאָך אויסגעוואקסן אין א שטעטל, ניט ווייט טאקע פונדאנען, און א מענטשן פון אונדזערע מעקוימעס וועל איך באלד דערקענען, כ׳זאָל אים אפילע באגעגענען בא אונדז אין בריסעל. — איר זײַט דען ניט קײַן...

— שרעקט אייך ניט. איך בין ניט קײַן אויסלענדערן און קלייב זיך ניט ווערן קײַן אויסלענדערן. ס׳האָט זיך בא מיר אזוי געמאכט, אז איך בין בײַס דער מילכאַמע פארוואָגלט געוואָרן קײַן בעלגיע. כ׳האָב דאָרטן כאסענע געהאט. נאָר כ׳וועל זיך סײַווי אומקערן צוריק אהער. כ׳ווייס, ס׳איז ניט אזוי פאַשעט. בא מיר זײַנען צוויי קינדערלעך, נאָר כ׳וועל זיך אומקערן. און מעגלעך, אז גאָר אינגיכץ. איר ווייסט, וואָס מיר האָט זיך אויסגעוויזן, ווען איר זײַנט ארײַנגעקומען? אז איך האָב אייך געזען אין בוכענוואלדער לאגער. נאָר יענער, אויב ער לעבט, וואָלט איצט געווען פיל עלטער פון אייך. עפשער איז עס געווען אײַערער א ברודער? — איך האָב ניט קײַן ברידער.

און ווי זי וואָלט נאָך אלץ ניט גלייבן, אז זי זעט ניט פאר זיך דעם דיריגענט פונעם ייִדישן אַרקעסטער, וואָס פלעגט מעקאַבל־פאַנעם זײַן מיט פריילעכע כאסענע־ניגונים, ווי דאָס האָבן באפוילן די דײַטשן, די אָנגעפראַפטע עשעלאָנען, האָט בליומע צוגעגעבן נאָך סימאָנים: — מיר געדענקט זיך, אז ער איז געווען פון די מײַרעוויניקעס. דאכט מיר, אז פון לוצק. און איר פונדאנען זײַנט?

— פון ווייט. פון אוראל. געהערט פון אזא שטאָט, ווי סווערדלאָוסק? — איר קלערט, זעט אויס, אז איך ווײַן אין אויסלאַנד, האָב איך שוין אלץ פארגעסן.

— איך זאָג עס ניט. — און ווי קומט איר פון סווערדלאָוסק אהער? סווערדלאָוסק איז דאָך א קראַך, גרעסער מיסטאמע פון בריסעל.

— צופעליק. ווען איך בין געקומען קײַן מאַסקווע אף דער ווינטער־דיקער סעסיע אינעם הינטער־אויגיקן פינאַנציעלן אינסטיטוט, וווּ איך לערן זיך, האָב איך זיך דאָרט באקאנט מיטן פארוואלטער פונעם היגן געגנטלעכן פינאַנציעלן אָפטייל, און ער האָט מײַך, ווי מע זאָגט עס, ארײַ

בערגענארט אהער, מיך באשטימט דאָ פאר דעם שעף פון דער ראיאָנער סטראכיר־קאָנטאַר. עס פארדריסט מיך ניט. פארקערט. — ער האָט אליין ניט געוויסט, צו וואָס האָט ער עס, דערציילנדיק איר וועגן זיך, גע־פרעגט, צי וועט זי דאָ נאָך לאנג זיך פארהאלטן.

— ניין, מאָרגן פאָר איך שוין אָפּ. כוואָלט נאָך נעכטן אוועקגעפאָרן. אפאָנעם, אז קיין ניסים טרעפן ניט, כאָטש מיט מיר האָט יאָ געטראָפן א נעס. כ'בין געווען אין גרוב און געבליבן לעבן. פאר דער צייט, וואָס איך בין הי, בין איך אויסגעווען קימאט אין אלע ארומיקע שטעטלעך, גע־האַפט, עפשער וועל איך פאָרט געפינען עמעצן פון מינע נאָענטע. ס'איז ניט געווען דאָ, דאכט מיר, דאָס שטעטל, וווּ כ'זאל ניט האָבן קיין איי־גענע. קיינער פון זיי איז ניט פארבליבן. אלעמען אומגעבראכט. אין איי־לעך שטעטל, וווּ איך בין געווען, האָב איך געטראָפן א גרוב. כ'האָב זיך דאָ פאר דער צייט גענוג אָנגעוויינט. מיטאמאָל דערויס איך זיך, אז בא איך דאָ ווינט מיין געוועזענער לערער, מיין ליבער נאפטאָלע דאווי־דאוויטש. אים האָט אָפגעליקט. א יאָר פאר דער מילכאָמע איז ער אריבערגעפאָרן פון אונדז אין א שטעטל, וווּ עס האָבן ביים דער מיל־כאָמע באלעבאטעוועט די רומענישע פאשיסטן, און ער איז אָפגעקומען בלויז מיט זיצן פארשפארט אין געטאָ און אין זייערן א לאגער. דער־הערט, אז נאפטאָלע דאווידאוויטש לעבט, איז ווי קומט מען זיך ניט זען? און בא נאפטאָלע דאווידאוויטשן האָב איך זיך אומגעריכט דערוויסט דאָס, צוליב וואָס איך בין, אייגנטלעך, געקומען אהער צו פאָרן פון בריסעל. בלוימע האָט מיטאמאָל אופגעציטערט. דאָס פאָנעם איז געוואָרן בלייך, די ליפן — בלוי.

זינול האָט זי אָנגענומען פאר דער האנט און דערשראָקן שטיל גע־פרעגט:

— וואָס איז מיט איך?

בלוימע האָט צוגעמאכט די אויגן:

— ס'וועט באלד איבערגיין. מיט מיר טרעפט עס אָפט. איך דערזע זיך פלוצעם שטיין בא דער אָפענער גרוב... כ'האָב איצט דערזען פאר זיך אונדזער שאַכן צעמאכן דעם קירושנער. נאפטאָלע דאווידאוויטש האָט מיט זיין זיצן אזוי איבערגעבויגן איבער דעם גרויסן אָפענעם בוך, ווי איבער א געמאָרע, מיר איצט דערמאָנט אין אים. צעמאך דער קירושנער איז געווען א פרומער ייד. איר קאָנט זיך פאָרשטעלן, ווי פרום דער דאָ־זיקער מענטש איז געווען, אויב מע האָט מיט אים גאָרניט געקאָנט מאַכן, אז ער זאָל ארבעטן שאבעס. מע האָט אים אָבער געהאלטן אין ארטעל, ווייל ער איז געווען א גאָלדענער באלמעלאַכע, איינער אין שטעטל... אז די דייטשן זיינען געקומען אונדז פארנעמען צו דער גרוב, האָבן זיי צעמאכן געטראָפן זיצן אין טאלעס־און־טפילן, פארטיפט אין א סיפער. צעמאך האָט זיך ניט אופגעשטעלט, די יארמלקע ניט אראָפגענומען. אז מיר זיינען ארויס פון שטוב און פארבייגעגאנגען זיין פענצטער, האָבן מיר דערזען צעמאכן זיצן אין טאלעס־און־טפילן. נאָר דער קאָפּ זיינער מיטן שעלראַש אפן שטערן איז געווען אָפגעטיילט פון קערפער באזונ־דער און געלעגן אפן פארבלוטיקטן סיפער.

בליומֶע האָט זיך האַסטיק אָפּגעװיבן, נאָר זיך באלד צוריק אַװעק־געזעצט.

— כ'האַב עס איך ניט באַדאַרפֿט, פאַרשטיי איך, דערציילן. נאַפּטאַלע דאַװידאַװײטש לעבט אין גרויסן טאַעס. נו, צו װאַס פאַרשרײבט ער דאָס אַלץ, װאַס איך האָב אים פאַר אַײער קומען געהאַט דאָ דערציילט װעגן זיך? צו װאַס? נו, װעמען גײט עס אײצט שװין אָן? מענטשן װילן װאַס גיכער פאַרגעסן. באַ אונדז פילט זיך עס באַזונדער. איך בין נאָך דער מילכאַמע געװען ניט בלויז אין בריסעל. װײס איך עס, — זי האָט אָפּגע־װיבן אַף אים אירע געדיכט־שװאַרצע אומעטיקע אױגן. — איך האָב זיך הײנט דערווױסט, אז דאָ איז פאַראַן אַ װײבל, װאַס מע האָט אױך געפירט צו דער גרוב און זי איז געבליבן לעבן. צירל, האָב איך געהערט, רופט מען זי. מע זאַגט, זי איז זײער אַ שײנע, און דאָס האָט זי געראטעװעט. איר װאַלט מיך געקאַנט באַקאַנען מיט איר? מיר װילט זיך ניט פאַר־שװעריקן נאַפּטאַלע דאַװידאַװײטשן מיט אַן אײבעריקן גאַנג. מיר זײנען זיך מיט אים הײנט אזױ אױך גענוג דאָ אָנגעגאַנגען. איך האָב צו אַײער היגער שײנהײט אַן אײנען, װעגן װעלכן איך דאַרף זיך מיט איר נײטיק דורכריידן. איר װעט מיך צונופירן מיט איר, אױב, פאַרשטייט זיך, איר קענט זי?

זײוול האָט פאַרכידעשט זי אָנגעקוקט. נאָר אײדער ער האָט נאָך באַװיזן אױסקלאָרן פאַר זיך, צי האָט בליומֶע צופעליק זיך געװענדט דערמיט צו אים, װײל ער האָט זיך איר פונקט אין דער דאָזיקער מינוט געמאַכט אונטער דער האנט און די אײנציקע סיבע איז טאַקע בלויז דאָס, װאַס זי װיל אײנשפּאַרן איר געװעזענעם באַיאָרטן לערער אַן אײבעריקן גאַנג, צי בין זײן אריינקומען איז שװין דאָ געװען אַ רײד װעגן אים, און בליומֶע האָט בעקױון פאַרפירט אײצט דעם דאָזיקן געשפרעך װעגן צירלען, האָט זיך דערהערט כעסינס רױקע שטים:

— װאַזױ זאַל ער זי ניט קענען, אז זי ארבעט באַ אים אין קאַנטאַר? כ'האַב דען דיר ניט געזאַגט, אז זי איז אַ סטראַכיר־אַגענט און זײוול האַפּט איז דאָרט דער עלטסטער? — כעסין האָט זיך אױסגעדרייט צו זי מיטן גאַנצן קערפער, ניט ארויסלאָזנדיק אַלץ די פען פון דער האנט, גע־געבן דערמיט צו װיסן, אז ער קלײבט זיך נאָך דערווײל ניט צומאַכן דעם בוך, ער האָט נאָך פיל־פיל װאַס אריינצושרייבן הײנט אהין. צוקוקן־דיק זיך צו כעסינען, האָט זײוול ניט געסאַפּעקט, אז דער לערער האָט גאַרניט דורכגעלאָזט דערפון, װאַס ס'האַט אים דאָ הײנט דערציילט זײן געװעזענע שילערן. און דאָס האָט זײוולען ניט געװונדערט. אים האָט געכידעשט אין נאַפּטאַלע כעסינען, װאַס איז אליין געװען פאַרשפאַרט הײנטער שטעכיקן דראָט און געהאַט געפילט אַף זיך די פּראַסטיקע קעלט פון דער פאַרמאַסטענער בלאַנקענדיקער האַק אײבערן קאַפּ און װאַס האָט זיך אזױפיל אָנגעזען און אָנגעהערט פון דעם, װאַס עס זײנען אױס־געשטאַנען בײס דער מילכאַמע אזעלכע, װי צירל, װי זײן געװעזענע שײ־לערן בלימעלע, װעמענס געשיכטעס ער שרייבט אריין אין דעם דאָזיקן גרויסן בוך מיט די שװאַרצע טאָװלען, — װאַזױ האָט עס נאַפּטאַלע דאָ־װידאַװײטש געקאַנט נאָך דעם אלעם פאַרהיטן אין זיך אָט די גוטסקײט,

וואָס שטראַלט אַרויס פון זײַנע לױטערע אױגן, אַ גוטסקײט, מיט װעלכער ער װיל אלעמען אָנשטעקן, די גאַנצע װעלט, דאַכט זיך. — דו קלערסט, אפּאָנעם, בלימעלע, אַז דײַן לערער איז שױן גאַר־גאַר אַן אלטיטשקער, אײַאָ?

— כּאַלילע, נאַפּטאַלע דאװידאװיטש.

— מײַן ניט, קינד מײַנס, אַז װיבאַלד איך בין געװען אַרײַנגעטאַן אינעם שרײַבן, האָב איך ניט געהערט, װעגן װאַס איר האָט דאָ גערעדט? באַ אַ לערער, זאָלסטו ניט פאַרגעסן, איז אַ באַזונדער געהער.

— באַ אונדז זײַנען דען געװען סױדעס?

— גײ שױן, קינד מײַנס. װאַס פאַראַ סױדעס קאַנען באַ אײַך ביכלאַל זײַן פון מיר? איך מײַן עס אַנטקעגן דעם, װאַס דו װילסט מיר פאַרשפּאַרן אַן אײַבעריקן גאַנג. דאַרף איך דיר זאָגן, אַז ס'איז ניטאַ, שײַנט מיר, דער אַװנט, איך זאָל זיך ניט אַרײַנכאַפּן, אױב איך בין נאָר ניט פאַרנומען, צו כּאַנען מיט צירלען. דאָס האָב איך צוליב דיר דורכגעלאָזט דעם הײַנ־טיקן אפּדערנאַכט. צירל האָט געװיס געקאַנט עפעס אײַבערקלערן, ביפּראַט אַז ס'איז הײַנט זונטיק און דערצו נאָך קינאַ. איך געדענק ניט, זי זאָל װען־ניט־איז גײן אליין אין קינאַ. טאַמער איז כּאַנע פאַרנומען, גײען מיר זאַלבעצװײט. זעט, — כּעסין האָט זיך געגעבן אַ דריי אױס צו זײַװלען, — פאַרװאַס זײַנט איר ניט געגאַנגען הײַנט אין קינאַ?

— איך האָב, זײַענדיק אַנװמלטן אין שטאַט, שױן געזען אַט דאָס בילד. — און אַז כּעסין זאָל ניט נעמען אים פאַנאַנדערפּרעגן װאַס און װען, האָט זײַװל גלייך צוגעגעבן: — איר האָט גאַרניט אָנגעװוירן דער־פון, װאַס איר זײַנט ניט געגאַנגען אים זען. ס'איז פון יענע פּילמען, װאַס װי נאָר מע צײַנדט אָן אין זאַל צוריק די שײַן, אזױ פאַרגעסט מען אים באַלד.

— עפּשער װעט איר, זײַװל, זיך אױך דורכשפּאַצירן מיט אונדז צו צירלען? איך ענדיק דאָ דערשרײַבן נאָך אַ צװײ־דריי שורעס, און מיר גײען.

זײַװל האָט ניט געהאַט װאַס מוירע צו האָבן, אַז צירל קאַן אין זײַן אָנוועזנהײַט, צופּעליק צי ניט צופּעליק, זיך אַרויסכאַפּן, אַז ער איז פון אַװנט שױן הײַנט באַ איר געװען, דאָך האָט ער זיך אָפּגעזאַגט מיטגײן מיט זײַ, זיך פאַרװפּן אַף דעם, אַז קױם גײט מען צו יענעם ניט סטאַם אזױ אין געסט, נאָר מיט אַן אײַנען, איז ניט שטענדיק װיל יענער, אַז ס'זאָל זײַן דערבײַ אַ דריטער.

— װי האַלט איר? — האָט זײַװל זיך געװענדט צו בליומען.

— מעגלעך, איר זײַנט גערעכט. און װאַס זאַגט איר, נאַפּטאַלע דאָ־װידאװיטש?

— זעסטו, כ'האַב זיך גאַר דערוף ניט פאַרטראַכט. נו אױב אזױ, װעל איך דיך בלױז באַקאַנען מיט איר און אײַך אײַבערלאָזן אליין. — איר פּאַרט שױן הײַנט אװעק? — האָט געפּרעגט זײַװל. — נײַן, כ'פאַר מאָרגן באַטאַג.

— װעט איר זיך מאָרגן מיט איר זען. װײַסט איר גאַר װאַס? װיבאַלד איר האָט צו איר אַן אײַנען...

— און א וויכטיקן איניען.
— איז זאג איך אייך צו באפרייען מאָרגן צירלען ביז האלבן טאָג
פון דער ארבעט. כ'ווייס ניט, צי ס'האָט פאר אייך א זין גיין צו איר
איצט.

— ס'איז דאָך ניט אזוי שפעט.

— פונדעסטוועגן...

— ווייסט, בלימעלע, וואָס כ'וועל דיר זאָגן, — האָט זיך אריינגעמישט
דער לערער, — ס'איז בעפירעש א געדאנק עס אָפלייגן אף מאָרגן. מיט
אזעלכע איניאַנים, ווי בא דיר, גייט מען ניט צו יענעם באנאכט...
— איר זיינט זיכער, נאפטאַלע דאוידאוויטש, אז דאָס איז טאקע זי?
— כ'קלער אזוי. כ'וואָלט דיר געקאָנט געבן איבערלייענען, וואָס איז
דאָ בא מיר וועגן דעם פארשריבן, נאָר צו וואָס? וועסט אליין זיך דורכ-
ריידן מיט איר, וויבאלד ביסט צוליב דעם, ווי דו זאָגסט, אראָפגעקומען
אהער, — כעסין האָט אָפגעלייגט אָן א זייט דאָס הענטל-פען, נאָר דעם
בוך ניט צוגעמאכט. — כ'האָב געהערט, בלימעלע, ווי דו האָסט דאָ געזאָגט
זינולעך, אז אומזיסט און אומנישט פארנעם איך זיך מיט פארשריבן
דאָס, וואָס איז זיך מיט אונדז פארלאָפן ביים דער מילכאָמע, אז קיינעם
גייט עס שוין איצט ניט אָן.

— יאָ, מיין טייערער לערער, יאָ. אזוי איז עס. אף דער גאנצער וועלט
איז איצט אזוי. מע וויל וואָס גיכער דערפון פארגעסן. אונדז אליין, דוכט
זיך מיר צייטנווייז אויס, ווילט זיך עס פארגעסן.

— דאָס ווייזט זיך דיר, קינד מיינס, טאקע בלויז אזוי אויס. דער
ווייטעק לאָזט זיך שטענדיק פילן א סאך שטארקער נאָכן קלאפ, וואָס מע
כאפט, ווי בייסן קלאפ. די וועלט וואָלט קיין קינעם ניט געהאט, ווען זי
פארגעסט, וואָס איז זיך מיט איר פארלאָפן. זי קאָן עס ניט פארגעסן!
נאָר ווען איך טו בא זיך א טראכט וועגן די, צו וועמען עס וועט אריינ-
פאלן דער דאָזיקער פינקעס מיינער, איז מאטערט מיך דער געדאנק, צי
וועלן זיי ניט אופוואַרפן אונדז דאָס זעלבע, וואָס איך האָב, זייענדיק
ניט לאנג צוריק אין שטאָט, געהערט פון איינעם א יידישן יונגמאן, וואָס
איז אן ערעך אין איין עלטער מיט אייך, זינול, — אין כעסינס ווארעמע
אויגן האָט זיך געענדערט דער בליק, ווי בא א מענטשן, וועלכן ס'איז
פלוצעם באפאלן א שניידנדיקער ווייטעק. — דערמיט, האָט ער מיר גע-
זאָגט, וואָס מע איז געגאנגען געהאָרכזאם און נאָכגיביק צו די גריבער,
האָט מען אף אלע צייטן דערנידעריקט אונדזער פאָלק איז די אויגן פון
דער וועלט.

— און וואָס האָט איר אים דערוף געענטפערט? — האָט געפרעגט
זינול, וועמען ס'איז קיינמאָל ניט געקומען אפן זינען זאָגן אזעלכעס,
און ער האָט דאָך ניט איין מאָל זיך אויך געהאט פארטראכט וועגן זעלבן
און עס ביז איצט ניט געקאָנט נאָך אלץ באנעמען. ווייל ווירקלעך, אויב
מע ווייסט, אז דאָס איז שוין דער סאָף, אז ס'איז ניטאָ שוין וואָס צו
פארלירן, איז פארוואָס זאָל מען נאָכגיביק אונטערשטעלן די ברוסט, גע-
האָרכזאם ארונטערלייגן זיך אונטערן מעסער? פארוואָס?

און ווען כעסין האָט זיך ניט אָפגערוּפן, ווי ער זאָל ניט געווען דער-
הערן, האָט זייוול העכער איבערגעפרעגט:

— ס'איז דאָך מיסטאמע פאראן דערוף אן ענטפער?

— געוויס איז פאראן. איך אָבער האָב דערווייל נאָך דעם פולן ענט-
פער ניט געפונען. יעדער איינער, וועמען כ'האָב וועגן דעם געפרעגט,
ענטפערט דערוף פארשיידן, און יעדן ענטפער טראָג איך אריין אהער אין
בוך. ביים דו האָסט מיר, בלימעלע, דערציילט וועגן זיך, האָב איך די
גאנצע צייט געהאט אין זינען זיך עס צו פרעגן. דו ביסט דאָך די, וואָס
איז געלעגן שוין אין גרוב, — ער האָט זיך נידעריק אָנגעבויגן צו דער
פארטראכטער בלויזמען. — עפשער קאָנסטו אף דעם ענטפערן? ניט מיר!
פאר זיך האָב איך דעם ענטפער. דו העלף מיר געפינען דעם פולן ענט-
פער פאר די, וואָס וועלן קומען נאָך אונדז און וועלן זיך פארגעבן די
זעלבע פראגע, וועלכע מע פארגיט שוין אונדז איצט. דער, וואָס האָט
דאָס אליין ניט דורכגעמאכט, ווי דו, דעם, פארשטיי איך, איז עס שווער
צו באנעמען. אפילע דעם, וואָס איז געווען אין גרוב, שטעל איך זיך מיר
פאַר, איז עס אויך ניט אזוי פאַשעט צו באנעמען. קעדיי ארומכאפן דאָס
אלץ און געבן דערוף א פולן ענטפער, דארף מען, אפאַנעם, זיין א גרוי-
סער, גאָר א גרויסער שרייבער, און איך, ווי דו ווייסט, בין דאָך ניט מער
ווי א געוויינלעכער לערער פון מאטעמאטיק. דערמיט אָבער, וואָס איך
שרייב אריין אהער אלץ, וואָס כ'האָב אליין זיך אָנגעזען און זיך אָנגע-
הערט וועגן יענער צייט פון אזעלכע ווי דו, ווי צירל, ווי כאָנע, העלף
איך אים צו, דעם גרויסן שרייבער, וואָס וועט קומען און דערציילן וועגן
אונדז דעם גאנצן עמעס. ס'איז אונדזער כויוו, בלימעלע, קאָלזמאן מיר
לעבן, פארשרייבן אלץ, וואָס מיר ווייסן וועגן אָט דער שרעקלעכער צייט.
וואָס אן ערעך וואָלטו געענטפערט דעם דאָזיקן יונגמאן, ווען דו דער-
הערסט פון אים דאָס זעלבע, וואָס איך?

בלויזמע איז געזעסן מיט צוגעמאכטע אויגן. ווען זי האָט זיי גע-
עפנט, האָט זייוולען זיך אויסגעגעבן, אז זי קוקט אף אים און אף דעם
לערער, פונקט ווי זי זאָל זיי ניט דערקענען, און אז ניט צו זיי, נאָר צו
זיך אליין זינען געווענדט אירע רייד:

— ניין, דער, וואָס איז געשטאנען בא דער גרוב, קאָן אויך אף דעם
ניט ענטפערן, ווייל ער איז דעמלט געווען ניט ער, נאָר אן אנדערער.
ווען איך האָב דערווען פאר זיך די גרוב און דערהערט פון דאָרט די
געשרייען פון די פארווונדעטע, איז צו מיר מיסטאמע דערגאנגען, אז מע
וועט מיר, פונקט ווי אלעמען, באלד צעשיסן. אָבער באנעמען, אז כ'וועל
באלד זיין טויט און וועל שוין מער קיינמאָל ניט זען די זון, וואָס האָט
אראָפגעשינט פון הימל, דאָס גראָז, ניט זען שוין מער מינע טאטע-
מאמע, מינע ברידערלעך און שוועסטערלעך, דאָס האָב איך ניט געקאָנט,
ווייל איך בין דעמלט געווען ניט איך. די אָנגעשטעלטע ביקס האָט אין
מיר אלץ פארפרירט, אלץ אין מיר אָפגענומען, מיך געמאכט אינגאנצן
פאר אן אנדערער. כ'ווייס ניט, צי דאָס איז געקומען בלויז פון איינע
שרעק, צי די ביקס האָט אין זיך א פארבאָרגענע קראפט, וואָס איידער זי
נעמט אָפ דאָס לעבן בא דעם מענטשן, וועלכער שטייט פאר איר מיט

הוילע הענט, מאכט זי אים פארפריער שוין פאר אויס מענטש, ווילע וועלכער מענטש, וואָס איז באַם זינען, וועט, שטייענדיק מיט דער פלייצע צו דער אָנגעצילטער ביקס, צומאכן מיט די פינגער פון די הענט די אויגן און אויערן, ווי באַם אונטערטוקן זיך אין וואסער. דאָס איינציקע, וואָס די ביקס קאָן ניט אָפּנעמען באַ דעם מענטשן ביז דער לעצטער רעגע, איז די האָפענונג אַף אַ נעס. אנדערש וואָלט דאָך דער פארמיש-פעטער צום טויט זיך ניט געשטעלט גראָבן אליין פאר זיך אַ קייווער. די האָפענונג אַף אַ נעס האָט געלעבט אין אונדז ניט נאָר ווען מע האָט באפוילן זיך אונדז אויסטאָן און מיר זינען נאקעטע געגאנגען צו דער גרוב, נאָר אויך דעמלט, ווען מיר האָבן זיך פארשטאָפט מיט די פינגער די אָויערן, מיר זאָלן ניט הערן דעם קנאל פון די ביקסן, און צוגעמאכט די אויגן, מיר זאָלן ניט זען, ווי מיר וועלן פאלן...

— כ'האָב אָבער אויך געהערט און ניט איין מאָל געלייענט וועגן אזעלכע, וואָס האָבן מיט די הוילע הענט זיך געוואָרפן אַף די באוואָפנטע מערדער, — האָט זיך אָנגערופן זיוול. — צי דאָס האָבן די לעבעדיקע נאָכדעם צוגעטראכט וועגן די טויטע, אז מע זאָל וועגן זיי ניט זאָגן דאָס זעלבע, וואָס דער יונגערמאן האָט אנומלטן געזאָגט נאפטאָלע דאוידאָ-וויטשן?

— קיינער האָט עס ניט צוגעטראכט. עס זינען געווען אויך אזעלכע. באַ אונדז אין שטעטל איז געווען איינע אזא. קיילע האָט מען זי גערופן. איר האָט זי געדארפט קענען, נאפטאָלע דאוידאָוויטש. איר עלטער מיידל, פאָליע, האָט זיך געלערנט מיט מיר אין איין קלאס. ווען מע האָט קיילען געהייסן זיך אויסטאָן און גיין צו דער גרוב, האָט זי געכאפט א הויפן זאמד און אַ שאַט געטאָן דעם דייטש אין די אויגן. דאָס האָט זיך צו איר אומגעקערט דער מענטש, אָבער בלויז אַף געציילטע רעגעס, וויל ווען זי איז געשטאנען מיט אונדז באַ דער גרוב, האָט זי באַגלייך מיט אנדערע פארשטאָפט מיט די פינגער די אויגן און אויערן און ווילד גע-שרייען, אליין ניט וויסנדיק וואָס.

בליומעס אומעטיקע געדיכט שווארצע אויגן זינען געוואָרן נאָך שווארצער. אָט-אַט וועט פון אונטער די שווארצאפלען זיך ארויסכאפן א פלאם-פלייער.

— איך וועל עס, פארשטייט זיך, אלץ פארשרייבן, — האָט געזאָגט כע-סין, — אָבער איך מיינ ניט, אז דאָס איז שוין דער ענטפער. ווען די ביקס זאָל האָבן איבערן מענטשן אזא קויעך, ווי דו זאָגסט, איז ווי וואָלטן סאָל-דאטן מילכאָמע געהאלטן, געגאנגען אין אטאקע, זיך געשלאָגן ביזן לעצטן?

— מיך ווונדערט, נאפטאָלע דאוידאָוויטש, אז איר זאָלט אזעלכעס פרעגן. א סאָלדאט, ווען ער גייט זיך שלאָגן, האָט דאָך אַ ביקס אין דער האנט. און וואָס האָבן מיר געהאט? הויל-נאקעטע זינען מיר דאָך געשטא-נען אנטקעגן זייערע אָנגעשטעלטע אווטאָמאטן און קוילנווארפערס, — און מיט אימפעט, אין איין אָטעם, ארויסגעבראכט: — אויב איר שרייבט אריין אין אייער בוך אלץ, וואָס קאָן צוניץ קומען דעם שרייבער, וועלכער וועט זיך נעמען דערציילן וועגן אונדז, ווען מיר וועלן שוין ניט זיין, און פרווין

געפינען אף אלץ אן ענטפער, איז שרייבט אריין אויך דאָס, וואָס איך וועל
איך באלד דערציילן.

זי האָט זיך פארטראַכט א לענגערע ווילע און מיטן זעלבן אימפעט
פאַרגעזעצט:

— אין לאַגער, וווּ איך בין געווען... — און ווי זי זאָל ערשט איצט
באמערקן, אז אויסער דעם לערער איז אין צימער אויך דאָ נאָך זיוול,
האָט בליומע, אַנווייזנדיק אף אים, שוין מיט ווייניקער אימפעט זיך אָנגע-
רופן צו כעסינען: — איך וועל אָבער מוזן, קעדיי זיוול זאָל אויך פאר-
שטיין, וועגן וואָס דאָ גייט, איבערדערציילן אים אינקורצן דאָס, וואָס איר
האָט וועגן דעם פארשריבן בא זיך, איז אַט. נאָכדעם, ווי איך בין א ליכט
פארווינדעטע ארויסגעקראַכן פון אונטער די האַרונגים אין גרוב, האָט מיך
עטלעכע וואָכן אויסבאהאלטן בא זיך אן אלטיטשקע פויערטע, וועלכע איך
האָב ביז דאן קיינמאָל אין די אויגן ניט געזען. ווען ס'איז געוואָרן א סא-
קאַנע מיך האלטן ווייטער בא זיך, האָט זי מיך אָפגעפירט צו אירער א בא-
קאנטער אין שטאָט. פאראן אף דער וועלט גוטע מענטשן, א סאך מער נאָך
ווי מיר מיינען. צופעליק האָב איך זיך אין איינעם א טאָג אריינגעפאקט
בייס אן אַבלאווע, און מע האָט מיך אָפגעשיקט קיין דאכאו. איצט וועל
איך איך דערציילן דאָס, וואָס איר האָט נאָך ניט פארשריבן, אויב איר
ווילט זיך דערקלייבן (צו דעם פולן ענטפער אף דער פראגע, וואָס פייניקט,
ווי איך ווייס, ניט נאָר איך. אין לאַגער בא אונדז האָבן זיך געפונען א
סאך קריגסגעפאנגענע פון פארשיידענע לענדער. געווען דאָרטן ענגלענ-
דער, פראנצויזן, אמעריקאנער, יוגאָסלאוון, בעלגיער און ווער נאָר ניט.
דאָס זיינען געווען אָפציערן און סאָלדאטן, וואָס האָבן ניט איין מאָל גע-
זען שוין דעם טייט איז די אויגן. יעדן טאָג האָט מען אונדז אלעמען, די
מענער און פרויען, געטריבן אף ארבעט, נאָר אין באזונדערע קאָלאָנעס.
אין איינעם א טאָג האָט מען אונדז, פרויען, איבערגעלאָזט ארבעטן אין
דער זאָנע. צי די ארבעט אין דער זאָנע איז געווען א דרינגענדע, צי
ס'איז ניט געווען קיין קאָנוואַי, דער שוואַרציאַר ווייסט זיי... אין לאַגער
פלעגט אזעלכעס טרעפן, ניט איבעריקס אָפט, אָבער ס'פלעגט טרעפן. פאר
אונדז איז עס געווען א גליק, ביפראט אז דער טאָג איז געווען א קאל-
טער, א רעגנדיקער, מיט א ווינט נאָך דערצו. דעם גאנצן טאָג האָט גע-
האלטן אין איין גיסן און גיסן. סאָף טאָג האָט מען געבראכט צו טרייבן
די מענערשע קאָלאָנע פון דער ארבעט, נאָר אין דער זאָנע האָט מען זי
ניט אריינגעפירט. מע האָט זי געלאָזט שטיין אונטערן רעגן פון יענער
זייט טויערן. מיטאמאָל דערהערן מיר, ווי דער קאָנוואַי גיט אָפ א קא-
מאנדע דער קאָלאָנע, אז מע זאָל זיך לייגן אין דער נעץ און אָפפּויען
הינטערוויילעכס זעכציק שפאן. און די קאָלאָנע קריגסגעפאנגענע, אין
וועלכער עס זיינען געווען סאָלדאטן און אָפציערן, וואָס האָבן ניט איין
מאָל געזען דעם טייט איז די אויגן, האָבן געהאַרכזאם און נאָכגיביק זיך
אויסגעצויגן אין דער בלאַטע און געפּויעט; און אזוי עטלעכע מאָל. דריי-
פיר הונדערט מאן איז געווען מיסטאמע אין דער קאָלאָנע, און קאָנוואַרט
האָט זיי א קליין היפל פאשיסטן. א צען-פופצן פאשיסטן, ניט מער. נאָר
בא זיי זיינען געווען אווטאָמאטן. אָט וואָס פאר א קראפט עס האָט אין זיך

די ביקס אויך אפילע פאר אזעלכע, וואָס האָבן ביז דעם אליין געהאט צו טאָן מיט א ביקס... וואָס פאר א ווערט האָט, דאכט זיך, געהאט בא דער קאַלאַנע פארניכטן די צען צוואנציק קאַנוואָרן. דאָך האָבן זיי געהאַרכזאם פאַרגעזעצט פּויעזן, ווייל זיי האָבן אויך ניט געוואָלט פארלירן די האַפּענונג אף א נעס. אָט איז אייך מיין ענטפער אף דעם, וואָס איר האָט מיך גע-פרעגט.

— איך פארשטיי דיך ניט, בליומע. האָסט ניט געהערט וועגן די אופ-שטאנדן אין די געטאָס, אין די לאַגערן?

— און דער יונגערמאן, וואָס האָט זיך אייך באגעגנט, מיינט איר, האָט ניט געהערט וועגן דעם אופשטאנד אין ווארשעווער געטאָ און סאָביבאָרער לאַגער?

בליומע איז ניט געבליבן ווארטן, ביז כעסין, וועלכער פארלאָזט זיך שוין ניט אינגאנצן אף זיין זיקאַרן, וועט דאָס אלעס, וואָס זי האָט אים אַקאַרשט דערציילט, אריינטראָגן צו זיך אין בוך. זי האָט זיך גענומען געזעגענען.

— איז פאַרסטו, הייסט עס, בלימעלע, טאקע מאַרגן אוועק?

— יא, מיין טייערער נאפטאַלע דאוידאָוויטש.

— וועסט מאַרגן, קלער איך, נאָך אריינכאפן זיך צו מיר.

— באשטימט... נאָר אף יעדן פאל... מאלע וואָס סע טרעפט זיך... —

זי האָט צאָרט ארומגענומען דעם לערער און זיך מיט אים צעקושט.

— און אף לאנג פאַרסטו?

— איך דענק, אז ניין. נאָר ווער קאָן וויסן? זייער פיל איז אַפהענגיק,

ווי כ'האַב אייך געזאָגט, פון אַייער צירלען. נאָר אזוי צי אנדערש וועל

איך זיך אומקערן. פון דעם, וואָס מיר וועט זאָגן אַייער צירל, איז בלויז

אַפהענגיק, צי וועל איך זיך אומקערן מיטן מאן אָדער אליין.

זעט אויס, אז זיי האָבן ביידע פאָרגעסן אין אים, אין זייוולען, וועלכער

איז געשטאנען בא דער זייט און ניט אָנגעהויבן באנעמען, וואָס פאר א

שניכעס האָט צירל צו דעם, צי וועט די דאָזיקע פרוי זיך אומקערן פון

בריסעל מיטן מאן צי אָן דעם מאן. נאָר אומדערווארט פאר זיך אליין

האָט זייוול, ווען בליומע האָט, געזעגענענדיק זיך, אים אויסגעשטרעקט

די האנט, פארהאלטן איר האנט אין זינער.

— איך גיי אויך מיט אייך, — און צו נאפטאַלע דאוידאָוויטשן: —

איך וועל זיך באלד צוריקקערן. איר וועט זיך דאָך מיסטאמע נאָך אזוי

גיך ניט לייגן שלאָפן?

— מע דארף מיך ניט באגלייטן, — האָט בליומע אַפּגעשטעלט זייוו-

לען, — איך שטיי דאָ איין ניט ווייט, אין האַטעל.

— דער מאן דינער איז דאָך בא דיר געבליבן אין בריסעל. איז וואָס

האַסטו מוירע, אז זייוול וועט דיך באגלייטן? איר האָט ניט איבעריקס

וואָס צו אַיילן זיך, זייוול, איך וועל היינט נאָך לאנג זיצן.

— איך דארף זיך מיט אייך זייער נייטיק דורכריידן.

— כ'ווייס אָבער ניט, זייוול, צי וועל איך אייך דאָס מאָל קאַנען מיט

עפעס העלפן.

גייענדיק אהער, האָט זייוול קיין רעגע ניט געסאָפּעקט, אז דער לערער

האָט נאָך עפשער פריער פון אים זיך דערוויסט וועגן דער מעלדונג, וואָס צירל האָט נעכטן אָנגעגעבן. האָט אים ניט געכידעשט, וואָס דער לערער האָט זיך גלייך אָנגעשטויסן, וואָס איז עס פאר אן איניען, וועגן וועלכן ער דארף זיך מיט אים אזוי נייטיק דורכריידן. זייוול האָט אָבער ניט דערווארט, אז כעסין זאָל אים אזוי ענטפערן.

קאפיטל דרייצן

שוין שטייענדיק לעבן דעם האָטעלכל, וואָס האָט געפינקלט צו דער גאס מיטן טונקעלן לעמפל באם אריינגאנג, האָט זייוול זיך מיטאמאָל אָנגערופן צו בליומען:

— ווייסט איר וואָס, אויב איר האָט כיישעק, קאָנען מיר זיך איצט דורכגיין צו צירלען. זי ווינט ניט שטארק ווייט פונדאנען.

— ביטע, איך בין גרייט... ס'איז אָבער ניט צו שפעטלעך א ביסל?

— ניין, דער אוילעם, ווי איך זע, איז ערשט געקומען פון קינאָ. עס לויכט זיך נאָך קימאט בא אלעמען, און איר ווייסט, וואָס כ'האָב באַ מערקט? זומער לייגט מען זיך אין שטעטל א סאך שפעטער שלאָפן, ווי אין שטאָט. ס'איז ניט בלויז דערפאר, ווייל מע מאטערט זיך דאָ ווייניג קער אָן פארן טאָג. אין שטאָט וועט זיך פאָשעט קיינער ניט אוועקזעצן אף דער גאס כאפן פרישע לופט און אָפזיצן, ווי דאָ, ביז טיף אין דער נאכט.

— איז האלט איר, אז ס'איז ניט שפעט נאָך? — האָט בליומע אים איבערגעפרעגט, עלעהיי ניט זי, נאָר ער איז עס דער, וואָס איז אויסגע־ וואקסן אין א שטעטל און ווייסט, וויאזוי זיך דאָ צו פירן. — נו, אויב אזוי, איז לאַמיר טאקע גלייך צוגיין. צו וואָס עס אָפלייגן אָף מאַרגן? — זי האָט אָנגענומען זייוולען אונטער דער האנט, ווי וועלנדיק אים דערמיט זאָגן, אז ער זאָל זיך סאָפּקאָלסאָף אופהערן פירן ווי א קליינשטעטלדיק באַכערל, וואָס שפאצירט צום ערשטן מאָל אין לעבן מיט א מיידל און איז די גאנצע צייט פארנומען בלויז דערמיט, וויאזוי עס אויסצובאהאלטן פון א זייטיק אויג, וויאזוי אינצוהיטן די שטרעקע צווישן אים און איר און דערביי נאָכפאָלגן נאָך די הענט, זיי זאָלן בא אים זיין רעכט פארוקט אין די קעשענעס אָדער באלעבעסלדיק פארלייגט אף הינטן, אז זיי זאָלן, כאַלילע, צופעליק ניט אַנרירן זיך אָן אירע, און, גאָט באהיט, ארויסברענגען אף א קאָל כאָטש איין וואָרט פון דעם, וואָס אים ווילט זיך זי פרעגן און איר זאָגן.

צי האָט בליומע ווירקלעך אזוי געקלערט וועגן אים, צי זייוולען האָט זיך געדוכט, אז זי קאָן אזוי קלערן, נאָר ענדערן איצט עפעס אין זיין אופירן זיך מיט איר, אז זי זאָל צוריק דערפילן אין אים, ווי בא זייער באקאנען זיך מיט כעסינען, א גרויסשטאָטישן מענטשן, האָט זייוול ניט געקאָנט אפילע נאָכדעם, ווי זי האָט אים גענומען אונטערן אָרעם און איז געגאנגען מיט אים אזוי איבער דער הויפט־גאס, וואָס איז נאָך געווען אָרף. צווישן די פארבייגייער, וועמענס בליקן ער האָט אף זיך גע־ פילט, וועט זיך געוויס עמעצער אָפזוכן, וואָס וועט צו דער נייט, וואָס

ער האָט צו דערציילן וועגן דעם שטילן און באשיידענעם שעף פון דער סטראכיר־קאָנטאַר, — אז ער האָט אים שפעט אין אָוונט געזען שפּאַצירן אונטער דער האנט מיט ניט קיין היגן מיידל, — נאָך צוגעבן אזוינס, וואָס קאָן אינגאנצן דערווייטערן פון אים צירלען. און וועגן דעם האָט זינול האנפט, נאָך אלץ דערלאָזנדיק, אז בליומע זאָל אים פירן אונטער דער האנט, ניט אופגעהערט זיך צו פארטראכטן.

די ערשטע, וואָס וועט אופכאפן אָט די ניס, וועט זיין, פארשטייט זיך, אירישע. און די ערשטע, צו וועמען זי וועט קומען מיט אָט דער ניס, וועט זיכער זיין צירל. זינול פארשטייט ניט, וואָס האָט צירל גע- פונען אין אָט דעם מיידל, וואָס זי האָט גענומען מיטאמאָל זיך מיט איר כאווערן? ס'איז טאקע א סאך גלייכער, וואָס בליומע וועט זיך היינט זען מיט צירלען. ער שטעלט זיך פאַר, וויאזוי מע וואָלט מאַרגן באגעגנט בליומען אין דער קאָנטאַר, וויאזוי מע וואָלט זיך דאָרט איבערגעווינקען. פארטראכטנדיק זיך וועגן דעם אלץ, האָט זינול זיך שיר ניט אָנגע- רופן צו זיך אף א קאָל: „אוי, סארא קליינשטעטלדיקער דו ביסט! ווי קומט עס גאָר צו דיר?“

נאָר אויך נאָכדעם, ווי ער האָט עס זיך שיר ניט געזאָגט אף א קאָל, האָט ער ניט געקאָנט בייקומען אין זיך אָט די קליינשטעטלדיקייט, וועל- כע ער האָט וואָס אמאָל, אלץ מער אין זיך אנטפלעקט.

ווען בליומע טוט אים איצט, אשטייגער, א פרעג, וועגן וואָס האָט זי אַקאַרשט דערציילט, וואָלט ער איר אויסער דעם, אז פאריזש, וווּ זי איז ניט לאנג צוריק געווען צוגאסט בא אירער א באקאנטער, איז א גרויסע און שיינע שטאָט, איר מער גאַרניט געקאָנט זאָגן, כאַטש ער האָט ניט דורכגעלאָזט, דאכט זיך, קיין איין וואָרט ניט דערפון, וואָס זי האָט אים דערציילט וועגן פאריזש, און ניט דערפון, וואָס זי האָט אים ביז דעם געהאט דערציילט וועגן בריסעל. און וויאזוי האָט ער געקאָנט מער פאַר- געדענקען, אז ער איז גאָר געווען אריינגעטאָן דערין, מיט וואָס פאַר אַן איניען גייט עס איצט בליומע צו צירלען, און וואָס פאַר א שייכעס קאָן צירל האָבן דערצו, צי וועט בליומע זיך אומקערן פון בעלגיע צוריק אהיים מיטן מאָן, צי אָן דעם מאָן? און ווידער: אויב ס'איז א סאָד, איז פארוואָס האָט בליומע פארפירט אין זיין אָנוועזנהייט א רייד וועגן דעם בא נאפטאַלע דאוידאָוויטשץ?

ווען זיי זיינען ארויס פון כעסינען, האָט זינול דערווארט, אז בליומע וועט עס אים באלד אנטפלעקן. זי האָט דאָך ניט געקאָנט ניט באמערקן, ווי פארקידעשט ער האָט זיי ביידן אָנגעקוקט, ביים ער האָט עס דער- הערט פון איר. עפשער האָט זי דערווארט, האָט זינול דערנאָך א קלער געטאָן בא זיך, אז ער זאָל עס בא איר פרעגן. ווייסט זי דאָך, אז זי איז אים אליין פארלאָפן דעם וועג. זיי האָבן ניט באוויזן א טראָט נאָך צו מאכן, האָט זי אים גענומען דערציילן וועגן די בריסעלער און פאריזשער גאסן און פלעצער. ער האָט עס אופגענומען, ווי זי זאָל אים דערמיט וועלן זאָגן: „איר האָט מיך ניט וואָס צו פרעגן, כ'וועל אייך סייווי דערוף גאַרניט ענטפערן...“ ער ווייסט אליין ניט פארוואָס, נאָר שטייענדיק שוין מיט איר באם אריינגאנג אין האָטעלכל, האָט זיך אים מיטאמאָל אויס-

געוויזן, אז זי וויל זיך מיט אים נאך ניט צעשיידן, שטייט און ווארט, אז ער זאל זי פארהאלטן. און ווידער איז געשען דאס זעלבע. זי איז אים ווידער פארלאפן דעם וועג מיט איר נעמען דערציילן זיטיקע זאכן. און ווען זינול האט, צוקומענדיק נעענטער צו צירלס הויז, פונדעסטוועגן געפרוויט פארפירן מיט בליומען א רייד וועגן צירלעך, איז בליומע אפֿ געקומען בלויז דערמיט, וואָס זי האָט אים געפרעגט, צי איז צירל טאקע ווירקלעך אזא שיינע, ווי זי האָט זיך וועגן דעם אָנגעהערט. ס'איז אויס־געקומען, פונקט ווי זי זאל גיין איצט צו צירלען בלויז א קוק טאָן אָף איר שיינקייט.

— אך, יא, — האָט זינול זיך אָנגערופן, גלייך ער זאל ערשט איצט זיך דערמאָנען וועגן דעם, — איך וועל מיט אייך צו איר ניט אריינגיין. כ'וועל צווארטן אין דרויסן, — און אז בליומען זאל עס ניט כידעשן און זי זאל עפעס אנדערש ניט איבערטראכטן, האָט ער עס איר דער־קלערט דערמיט, וואָס מע לעבט אין א שטעטל, פארגעסנדיק דערביי, אז ניט ער, נאָר זי שטאמט פון א שטעטל און אז ס'איז נאָך ניט דורך אזויפיל צייט, אז זי זאל האָבן שוין פארגעסן, וואָס איז אזוינס א שטעטל. — בא אונדז איז דאָ ניט אָנגענומען, אז א יונגעראַן זאל אין אזא שפעטער אָוונטיקער שאַ גיין אין געסט צו א יונג ווייבל, ביים אלע ווייסן, אז דער מאן איז ניטאָ אין דער היים.

— איר גייט דאָך אָבער ניט אליין, איר גייט דאָך מיט מיר.

— אלציינס.

— איר ווייסט, זינול יעוסייעוויטש, — בליומע איז געבליבן שטיין, — איך וועל באלד אופהערן גלייבן, אז איר זינט אהער אראָפגעקומען פון א שטאָט און נאָך פון אזא גרויסער שטאָט, ווי סווערדלאָוסק. איר זינט דאָך שוין באלד מער קליינשטעטלדיקער פונעם סאמע קליינשטעטל־דיקסטן. איר וועט מיר אנטשולדיקן, נאָר ווי מיר שיינט, איז נעמט איר זיך נאָך דערמיט איבער, ווי אייניקע אָנגעפאָרענע יידן, וואָס מאכן נאָך די בעלגיער, גייען אויס, אז מע זאל זיי אָנעמען פאר עכטע בעלגיער. ס'העלפט אָבער ניט. ס'ווי דערקענט מען, ווער ס'איז אן עכטער און ווער סע מאכט נאָך. און ווייסט איר, לויט וואָס מע דערקענט עס? לויט דעם, וואָס מע כאפט איבער די מאָס. איר וועט מיר אנטשולדיקן, נאָר איר כאפט אויך איבער די מאָס מיט וועלן זיך ארויסגעבן פאר אן עכט שטעטלדיקן מענטשן.

— פונוואנען האָט איר עס גענומען? דערפון, וואָס איך פארגעס ניט, אז דאָ איז ניט סווערדלאָוסק?

— אנטשולדיקט, איך פארשטיי ניט דעם כילעך.

איצט האָט זינולען זיך געוואָלט איר זאָגן, אז ער וועט, דאכט זיך, באלד אופהערן גלייבן, אז זי שטאמט פון א שטעטל, נאָר געזאָגט האָט ער איר בלויז:

— אויב איר האָט שוין באוויזן עס פארגעסן, איז פרעגט בא נאפטאַלע דאווידאָוויטשן, וועט ער אייך דערמאָנען.

— נאפטאַלע דאווידאָוויטש איז זייער א ליבער און טייערער מענטש,

ער איז אָבער אַ ביסל אָפּגעשטאַנען פּון דער צײַט. כּהאַב עס אים אפּילע געזאָגט. ער לעבט מער מיטן נעכטן ווי מיטן היינט.

— איר האָט א טאַעס.

— איר מײַנט אזוי?

— און א גרויסן טאַעס.

נאָך איידער זײַוול האָט דערזען, אז די פענצטער, הינטער וועלכע ער איז פּון אַוונט היינט געשטאַנען, לויכטן זיך איצט ניט, איז ער שטיין געבליבן. ס'האַט אים אויסגעפעלט אַטעם אַף דורכצומאַכן די עטלעכע טריט.

— עפּשער אָנקלאַפּן? — האָט ער ניט זיכער געפרעגט, צוגייענדיק נאַענט צום פענצטער, ווי ער זאָל דורך דער שױב וועלן דערהערן צירלס עטעמען.

— וואָס רעדט איר? כּהאַב דאָך אייך אָבער געזאָגט, אז ס'איז שױן שפּעטלעך. היינט ווער פּון אונדז קען בעסער דאָס שטעטל? — בליומע האָט אים ווידער גענומען אונטער דער האנט. — נאָר מיר שײַנט, אז איר האָט זיך אויך דערוף געריכט. איר האָט זיך ניט וואָס צו פּאַרענטפּערן פּאַר מיר. איר האָט פּאַשעט ניט געהאַט מיט וועמען זיך דורכשפּאַצירן אין אזא ווונדערלעכן אַוונט, האָט איר אײַנגעלאָדן מיך.

דאָס איז זי אים ווידער שױן פּאַרלאָפּן דעם וועג, אז ער זאָל זי ניט פּאַנאָדערפּרעגן, פּאַרוואָס דאַרף זי עס אזוי נײַטיק זיך זען מיט צירלעך, צי זי איז אים טאַקע אפּאַנעמעסן כּוּישעד, אז ער איז געגאַנגען מיט איר אהער, ווײַל אים האָט זיך געוואָלט מיט איר דורכשפּאַצירן? אים וואָלט ניט איבעריקס געוונדערט, ווען זי טוט אים דערבײַ א פּרעג מיט אַט דעם זעלבן שפּאַסיקן טאָן: ווי איז זי אים געפעלן? פּאַר אים איז אלנפּאַלס ניט געווען אינגאַנצן אומדערווארט, ווען זי האָט מיטאַמאַל א פּרעג געטאָן:

— ווי קומט עס, וואָס איר האָט ביז אהער נאָך ניט כאַסענע געהאַט? כאַסענע האָבן דאַרף מען אין די יונגע יאָרן, פּאַר דרײַסיק.

— אויב אזוי, — האָט ער זיך באַמיט איר ענטפּערן אינעם זעלבן שפּײַ לעוודיקן טאָן, — האָב איך נאָך אין רעזערוו קימאַט גאַנצע פיר יאָר.

— דאָך מײַן איך, אז ניט דאָס האַלט אייך אָפּ. כּאַטש איר ווילט אָנ-גיין פּאַר א שטעטלשן, נאָר כאַסענע האָבן, קלער איך, ווילט איר פּונ-דעסטוועגן פּאַר א שטאַטישער. ניט אזוי? ווען איר באַגעגנט דאָ אָבער נאָך אזא, ווי צירל...

נו קלאָר, אז כּעסין האָט, רײַדנדיק מיט זײַן גאַסט וועגן צירלעך, דערמאַנט דערבײַ אויך אים, זײַוולען. און אויב אפּילע נאַפּטאַלע דאווי-דאוויטש האָט מיט קיין וואָרט זיך ניט ארויסגעכאַפּט פּאַר איר וועגן דעם, וועגן וואָס, ווי זײַוול איז איצט שױן זיכער, דער לערער שטויסט זיך פּון לאַנג שױן אָן, האָט זײַוול זיך אליין ארויסגעכאַפּט פּאַר איר מיט זײַן שווער אָפּגעהאַקטן אַטעם, בײַס ער האָט צווישן די טונקל-גרינע טאַפּאַלן דערזען דעם פּליוגער אפּן דאַך, מיט זײַן בלייבן שטיין אונטער די אויסגעלאָשענע פענצטער, און איצט מיט זײַן פּאַרלורנקיט, פּון וועל-כער בליומע האָט אים ארויסגעפירט מיט איר זאַכלעכער פּראַגע:

— איז וואזוי דעריידן מיר זיך? איר וועט צירלען צושיקן צו מיר
אין האטעל, צי איך זאל קומען צו איך אין קאנטאָר?
— ווי איך איז באקוועמער. נאָר מיר דאכט, אז ס'וואָלט געווען גלויב-
כער, איר זאלט זיך מיט איר באגעגענען ניט אין קאנטאָר.
— בא מיר אין האטעל, הייסט עס. ביטע.
— איז לאַמיר באשטימען די צייט. צען אזייגער איז פאר איך ניט
צו פרי נאָך?

— איר קלערט, אפאָנעם, אז אין דער קאפיטאליסטישער וועלט זינען
אלע קאפיטאליסטן. איך שטיי אויף צו דער ארבעט, ווען גאָט אליין, ווי
מע פלעגט זאָגן אמאָל בא אונדז אין שטעטל, שלאָפט נאָך. איך פארזיכער
איך, אז כ'וועל זי לאנג ניט פארהאלטן. איך דארף נאָר בא איר עפעס
אויסקלאָרן.

— ווי איך פארשטיי, — זינול האָט געפרוּווט אָנהאלטן דעם געשפרעך,
אף וועלכן זי אליין האָט אים איצט ארופגעפירט, — איז עס מיסטאמע זייער
וויכטיקס.

— פאר מיר אלנפאלס איז עס זייער און זייער וויכטיק.

— אויב ס'איז ניט קיין סאָד...

— ווי זאל איך איך זאָגן... מיר וואָלט זיך ניט געוואָלט, אז אוי-
סער כעסינען זאל עס דערוויל דאָ נאָך עמעצער וויסן. נאָר וויבאלד
נאפטאָלע דאוידאוויטש האָט איך גערופן, איר זאלט מיטיגין מיט אונדז,
הייסט עס, אז ער טרויט איך אָן, און וועמען עס טרויט אָן מיין לערער,
דעם טרוי איך אויך אָן.

— איך גיב איך מיין ערן-וואָרט, אז...

— אָט דאָס, זעט איר, איז שוין אינגאנצן איבעריק, — האָט בליומע
אים איבערגעשלאָגן, — באליידיקט זיך נאָר ניט אף מיר. איך טרוי זעלטן-
ווען אָן מענטשן, וואָס ווי עפעס, אזוי נעמען זיי דיר גלייך זיך שווערן,
גיבן דיר גלייך אן ערן-וואָרט. איר האָט ניט וואָס צו בארעכטיקן זיך.
איך פארשטיי אליין, אז איר זייט ניט פון די, אנדערש וואָלט דאָך נאפ-
טאָלע דאוידאוויטש איך ניט געהאלטן פאר זינעם א טאלמיד.
זי האָט פארלאנגזאמט דעם טראָט, גערעדט שטילער, מיט אן אָפגע-
שוואכט קאָל:

— איבערדערציילן איך פונדאָסני, וואזוי איך האָב זיך ארויסגע-
קליבן פון גרוב און וואָס איך האָב איבערגעלעבט ביים דער מילכאָמע, בין
איך פאָשעט ניט בעקויעך. מיר גלייבט זיך צייטנוויזן אליין ניט, אז דאָס
איז געשען מיט מיר. צייטנוויזן דאכט זיך מיר אויס, אז ניט איך גיי
אום איבער דער ערד, נאָר אן אנדערע... נאפטאָלע דאוידאוויטש האָט עס
אליץ פארשריבן בא זיך אין בוך, און איר וועט עס קאָנען דאָרט בא אים
איבערלייענען. איך וועל איך דערציילן אינקורצן בלויז דאָס, וואָס האָט
א שייכעס צו מיין מאן און צירלעך, כאָטש איך בין נאָך ניט אינגאנצן
זיכער, צי דאָס איז טאקע זי, יענע ווונדערלעכע שיינהייט, וועגן וועלכער
ס'האָט מיר דערציילט מיין מאן און אף וועלכער כ'האָב זיך נאָכגעפרעגט
אין די דערבייקע שטעטלעך, — זי האָט אופגעהויבן אף זינולען אירע

אומעטיקע שווארצע אויגן. — זי איז טאקע אזא שיינהייט, אז ס'איז ניטאָ צו איר קיין גלייכז?

דאָס מאָל האָט זיװול שוין ניט געענטפערט בליומען, ווי פּרײַער, אז ער ווייסט ניט, צי ס'איז ווען-ניט-איז ביכלאל געווען אָף דער וועלט נאָך אזא שיינהייט. אים האָט זיך אויסגעוויזן, אז בליומע וואָלט געווען צו-פּרידן, ווען ער נעמט פּאַרמינערן אין אירע אויגן צירלעך, אין וועמען, ווי ער שטויסט זיך אָן, עס איז געווען פּאַרליבט בליומעס מאָן. מעגלעך, אז צווישן זיי איז זיך אפּילע עפעס וויכטיקס פּאַרלאָפּן, און דאָס איז, קענטיק, דער סאָד, וואָס זי קלייבט זיך אים, זיװלעך, פּאַרטרויען. האָט ער איר דערוף גאַרניט געענטפערט, עלעהיי ער האָט פּאַרהערט.

בליומע האָט אים ניט איבערגעפּרעגט. ס'האָט געזאָלט באטייטן, אז ניט דאָס איז נאָך דער סאַמע איקער, וואָס זי האָט אים צו פּאַרטרויען. איר ארומקוקן זיך האָט זיװול אופּגענומען, ווי זי זאָל אים וועלן דער-מיט זאָגן, אז דאָ איז ניט דאָס אָרט, זי זאָל אים נעמען עס אויסדער-ציילן, מע רעדט ניט וועגן אזעלכעס בא אָפענע טירן צי גייענדיק אָט אזוי איבער דער גאַס. אין לעצטן פּאַל איז כאַטשבי ערגעץ צוועצן זיך, מע זאָל זיי ניט זען. און צוועצן זיך, זיי זאָלן דערפּילן, אז זיי זיינען בלויז אינצווייען, איז געווען דאָ וווּ. זיי זיינען געגאַנגען פּאַרביי דעם סעדל, וואָס האָט געגרינט אונטער דער ארויסגעשווומענער לעוואָנע מיט זיין ניט נאַטירלעך העל-גרינער פּאַרב.

— איר האָט ניט קעגן, — האָט זיװול זיך אָנגערופן צו איר, — מיר זאָלן זיך דאָ צוועצן א ביסל?

אין סעדל האָבן זיי שוין קיינעם ניט געטראָפּן. פּריי אלע בענק, אלע סטעזשקעס. ס'האָבן זיך שוין אויך געקליבן מאַכן נאַכט די ביימער, פּאַר-וויגנדיק זיך מיט א שטילן רויש פון די בלעטער.

— איידער איך נעם אייך דערציילן, — האָט בליומע זיך אָנגערופן, צוועצנדיק זיך מיט זיװלעך אָף דער באַנק, וואָס איז געשטאַנען אונטער א צעוואַקסענעם בוים, — וויל איך אייך בעטן, אז איר זאָלט זיך, כאַלילע, ניט ארויסכאַפּן פּאַר צירלעך, ווען ס'זעט קומען וועגן דעם צו רייד, אז דאָס, וואָס כּװעל אייך באלד אַנטרויען, איז זיך פּאַרלאָפּן מיט מיר און ניט מיט מיינער א באַקאַנטער. פּאַרוואָס וועל איך זיך ארויסגעבן פּאַר אן אנדערער, ווען כּװעל דערציילן וועגן דעם אלץ צירלעך, וועט איר באלד אליין פּאַרשטיין... ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, וועט איר אויך וועגן דעם, וואָס איז זיך מיט מיר פּאַרלאָפּן נאָכדעם, ווי מע האָט מיך געכאַפּט בייס אן אַבלאווע און אָפּגעשיקט אין לאַגער און פון דאָרט אָף א שאַכטע אין דער בעלגישער שטאָט שאַרלערווא, קאַנען איבערלייענען אין נאַפּ-טאַלע דאווידאוויטשעס פינקעס, ווי ער רופּט דעם בוך, וווּהיז ער פּאַר-שרייבט אלץ. אין שאַרלערווא אָף דער שאַכטע האָב איך זיך באַקאַנט מיט מיין מאָן. סערגיי, דער מאן מיינער, איז אויך געזעסן אין א לאַגער. צוויי מאָל איז ער פון דאָרט אנטלאָפּן, מע האָט אים ביידע מאָל געכאַפּט, מוי-רעדיק געשלאָגן און פּאַרשיקט אָף שווערער ארבעט אין די שאַכטעס. פּרײַער קיין לייעזש, דערנאָך קיין שאַרלערווא. דער באַכער, סערגיי וואַסי-

ליעווי הייסט ער, האָט זיך אין מיר פארליבט. מיר איז ער אויך געווען געפעלן, ער איז א פינער, א שטאלטנער, אן איבערגעגעבענער...

— ער האָט געוואוסט, אז איר זינט א יידישע?

— ער זאָגט, אז יא, און כ'מיי, אז ס'איז אזוי. מיט איין וואָרט, ווען מע האָט באפרייט בעלגיע, זינען מיר מיט אים אינגליכן געוואָרן מאן און ווייב. מיט דער צייט בין איך געוואָרן א מאמע פון צוויי קינדערלעך... איר וועט מיך פרעגן, פארוואָס האָבן מיר באלד נאָך דער מילכאָמע זיך ניט אומגעקערט צוריק אהיים? ס'איז וועגן דעם צו דערציילן און דער-ציילן. טויזנט איין נאכט. דאָס קאָן פארשטיין בלויז דער, וואָס איז דאָרטן געווען. איך זאָג עס ניט אנטקעגן זיך. איך האָב ניט געהאט וואָס מוירע צו האָבן, כאָטש מע האָט מיך אויך געשראָקן, אז ווי נאָר איך וועל זיך אומקערן, וועט מען מיך פארשיקן קיין סיביר אף קאטאָרגע, אויב ניט ערגער נאָך, ווי מע טוט עס. קלוימערשט, מיט אלעמען, וואָס זינען ביים דער מילכאָמע געווען אין אָקופאציע און געארבעט דאָרט אף די זאוואָדן און פאבריקן. איבעריידן אָבער דעם מאן מיינעם, אז ער זאָל זיך ניט צוהערן צו דעם, וואָס מע דערציילט און מע שרייבט אין די דאָרטיקע גאזעטן, אז וויבאלד ער האָט זיך, ווי ער זאָגט, מיט גאָרניט פארזינדיקט, האָט ער ניט וואָס מוירע צו האָבן אומקערן זיך אהיים, האָב איך אים בעשום-אויפן ניט געקאָנט. ער וועט זיך אומבאדינגט אומקערן אהיים, האָט ער מיך פארזיכערט. אָבער ניט איצט. מע דארף צווארטן א פאָר יאָר. איר וועט זאָגן, נעמט מען און מע קערט זיך אום אליין? ס'איז ניט אזוי פאָשעט. און ווהיזן לאַזט מען זיך מיט צוויי ברעקלעך קינדער אף די הענט? כ'וועל דאָך ניט פאָרן צו זיך אין שטעטל, וווּ מע האָט אלעמען אויסגעהאָרגעט. כ'פארשטיי, אז אָן א דאך וואָלט מען מיך מיט די קינדער ניט איבערגעלאָזט... איך וואָלט מיסטאמע אזוי געטאָן, ווען כ'זאָל ניט געווען גלייבן מיין מאן, אז מירן אין א יאָר צי צוויי ארום זיך אומקערן אהיים. זאָל איך גאָט אויסהיטן פארזוכן ווען-ניט-איז דעם טאם פון זיין אין דער פרעמד, איר זאָלט אפילע דאָרט האָבן א פאלאץ. קיין זאך מאכט ניט אזוי אלט דעם מענטשן, ווי דאָס בענקען אהיים. איך קאָן איך גאָר ניט איבערגעבן, וויאזוי מיין מאן האָט די גאנצע צייט געבענקט נאָך זיין קאָבעליאקע. איך בין דאָרט די טעג געווען. ס'איז לעבן קרע-מענטשוק. א גאנץ גרויס שטעטל. נאָך וואָס בין איך אהין געפאָרן, וועט איר באלד הערן.

זי האָט זיך אופגעהויבן.

— לאָמיר זיך דורכגיין א ביסל. מיר איז אזוי ליכטער דערציילן. ווען זיי זינען אריין טיף אין דער אלייע, פונוואנען אויסער עטלעכע טונקעלע שטערן איבער די קרוינען פון די ביימער האָט מען מער גאָר-ניט געזען, האָט בלוימע, איבערכאפנדיק אָפט דעם אָטעם, פאָרגעזעצט: — אז איך האָב ניט באוויזן שוין זיין קיין פרומע, ווי מיינע טאטע-מאמע, פארשטייט איר דאך אליין, און כ'ווייס ניט, צי מיינע עלטערן, ווען זיי זאָלן געווען בלייבן לעבן, וואָלטן נאָכדעם, וואָס איז זיך מיט אונדז פארלאָפן אף דער וועלט, געגלייבט אין גאָט. נאָר צו ייזקער האָב איך די אלע יאָרן, וואָס איך בין געווען אין בריסעל, קיין איין מאָל ניט

פארפעלט. דאָס האָט ניט צו טאָן מיט פרומקייט... ס'האָט צו טאָן מיט גאַר עפעס אנדערש... מיט איין וואָרט, היינטיקן פייסעך, ס'איז אויסגע- פאלן פונקט זונטיק, דער מאן האָט ניט געארבעט, האָט ער מיך באגלייט אין שול. מיר קומען צו דער שול, פארצאמט אונדז מיטאמאָל א ווייבל דעם וועג און באפאלט מיין מאן מיט ווילדע געשרייען: מערדער, רע- צייעך, גאזלעך, פאשיסט...

ארום אונדז איז געוואָרן אן אָנגעלאָף פון מענטשן. שווארץ די גאס. מיינער זאָל ניט געווען אנטלויפן, וואָלט דאָס ווייבל אים די אויגן אויס- געדראפעט, אף שטיקלעך אים צעריסן.

דערהערט, אז דאָס איז מיין מאן, האָט דאָס ווייבל זיך ארופגעלאָזט אף מיר:

— וויאזוי האָט איר געקאָנט כאסענע האָבן פאר א פאָליציאנט? שוין גייט אוועק פונדאנען. מע טאָר דאָך אין אייערע דאלעדאמעס ניט שטיין! און דאָס ווייבל נעמט דערציילן:

— אז די דייטשן זינען אריין צו אונדז קיין קאָבעליאקע, איז ער מיט זיין שיינעם שטייפפאָטער, אויסגעריסן זאָל ער ווערן, אויב ער לעבט ערגעץ, געוואָרן פאָליצייסקע הינט. ס'איז נאָך אזא רעצייעך, ווי זיין באט- קא, אף דער וועלט ניט געווען...

פון אָנפאנג האָב איך געקלערט, אז דאָס ווייבל האָט אים מיט עמעצן איבערגעפלאַנטערט. ס'איז דאָך דורך שוין ניט איין יאָר. קוים אָבער האָב איך דערהערט, אז זי איז אויך פון קאָבעליאקע... כ'זאָל ניט געווען זיין קיין מאמע, וואָלט איך זיך מיסטאמע דאָס לעבן גענומען. פרעגט ניט, וואָס מיט מיר האָט זיך אָפגעטאָן. מיינע טאטע-מאמע זאָלן געווען לעבן און וויסן, וועמען האָב איך צוגעלאָזט צו מיין ליב, ווער איז דער פאָטער פון זייערע אייניקלעך... איר וועט זאָגן, פונוואנען האָב איך געזאָלט און געקאָנט עס וויסן?...

— ווירקלעך...

נאָר בליומע, האָט זי וויל געפילט, וואָלט ניט דערהערט, ווען ער זאָל עס איר אפילע געווען זאָגן הויך אף א קאָל. זי האָט זיך ווידער צוגע- זעצט, איבערגעווארט, ביז דער שטורעם אין איר האָט זיך עטוואָס גע- שטילט, און מיט א שטים, וועלכער עס פעלט נאָכאנאנד אויס לופט, ארויס- געבראכט:

— וויאזוי האָב איך זיך דערקליבן אהיים און מיט וואָס פאר א הארץ בין איך אריינגעפאלן אין שטוב, קאָנט איר זיך פאָרשטעלן. גייענדיק צו זיך, האָב איך אנדערש ניט געטראכט, אז כ'וועל גלייך נעמען די קינדער און אוועק מיט זיי אין דער סאָוועטישער געזאנדשאפט, מע זאָל אונדז די מינוט אָפשיקן אהיים. און כ'וואָלט אזוי געטאָן, ווען איך זאָל ניט געווען טרעפן דעם מאן אין שטוב. ער האָט זיך געשטעלט בא דער טיר, כ'זאָל ניט קאָנען אוועקגיין, און זיך אָנגערופן:

— הער מיך פריער אויס, נאָכדעם וועסטו טאָן, ווי דו פארשטייסט. און אָט וואָס איך האָב פון אים דערהערט.

א קורצע צייט פאר דעם, ווי די דייטשן זינען אריין צו זיי אין קאָ- בעליאקע, האָט סערגייס שטייפפאָטער זיך אומגעקערט פון טורמע. ער איז

געווען פארמישט אין א געשלעג, שיקערערהייט געפלעט עמעצן דעם קאפ. אויסער דעם, וואס ער איז געווען א שיקער, איז ער ביכלאל געווען זייער א שלעכטער מענטש. סערגייס מוטער האָט זיך עטלעכע מאָל גע-וואָלט מיט אים פאנאנדערגיין, נאָר מוירע געהאט. ער האָט זי געשראָקן, אז ער וועט זי דערהארגענען. ווען עס זינען אריין די דייטשן, איז ער גלייך אוועק זיי דינען, געוואָרן א פאָליציאנט. סערגייען, דעם מאן מיין נעם, האָט ער גענייט ווערן א פאָליציאנט, אים געדראָעט מיט דער גע-סטאפּאָ, טאָמער זאָגט ער זיך אָפּ. אינגיכטן האָט מען סערגייס שטיפּפאָ-טער געמאכט פאר אן עלטסטן און צוזאמען מיט נאָך עטלעכע פאָלי-ציאנטן אוועקגעשיקט אין וויניצער געגנט. סערגיי איז אויך געווען צווישן זיי. ער האָט געקלערט אפן וועג אנטלויפן, נאָר דער שטיפּפאָטער האָט ניט אראָפּגענומען פון אים קיין אויג, נאָכגעשפּירט נאָך זיין יעדן טראָט. איך בין, ווי איר פארשטייט אליין, דערביי ניט געווען, איך גיב עס אייך אלץ איבער אזוי, ווי מיר האָט עס דערציילט דער מאן.

אין ראיאָן, ווהיין מע האָט זיי געבראכט צו פירן, האָט סערגיי זיך דערוויסט, אז מע האָט זיי געשיקט אהער אויסראָטן די יידן פון די ארור-מיקע שטעטלעך און דורכפירן אַבלאוועס אין די דערבייזיקע דערפער, צי באהאלטן זיך דאָרט ניט אויס קיין יידן און פארטיזאנער. דער אַרטיי-קער פאָליציי, ווי סע זאָגט סערגיי, האָבן די דייטשן ניט אומעטום אָנגע-טרויט, און דערפאר פלעגן זיי אָפטמאָל אף דורכפירן די דאָזיקע אקציעס אראָפּברענגען פאָליציאנטן פון אנדערע ערטער.

וויאזוי האָט געהייסן דאָס ערשטע שטעטל, ווהיין מע האָט זיי גע-שיקט פארניכטן די יידן, געדענקט שוין ניט סערגיי. ער געדענקט בלויז, אז עס איז געווען ווייט פון וויניצע, אז אין שטעטל איז געווען א טייך, איבערן טייך — א בריקל, און אף יענער זייט בריקל — א גרויסע ליימיקע גרוב.

סערגייען מיט נאָך איינעם א פאָליציאנט האָט מען געשטעלט היטן די שטאל, אין וועלכער מע האָט צונויפגעטריבן די יידן פון נאָך צוויי שטעטלעך. פונדאנען האָט מען זיי גרופעסוויז געפירט צו דער גרוב און דערשאָסן. פארוואָס האָט מען גראדע אים, סערגייען, געמאכט פאר א וועכטער בא דער שטאל, געווען דאָך צווישן די פאָליציאנטן פיל על-טערע פון אים? כ'האָב אים געפרעגט. זאָגט ער, אז ער האָט געוואָרנט דעם שטיפּפאָטער זינעם, וואָס איז געווען איבער אלעמען דער עלטסטער, אז ער וועט ניט שישן. זאָל מען טאָן מיט אים, וואָס מע וויל. איך גיב אייך איבער דאָס, וואָס מיין מאן האָט מיר דערוף געענטפערט.

יעדעס מאָל, ווען מע איז געקומען נאָך א נייער גרופע, האָט זיך געשפארט צום ארויסגאנג א יונג בילד־שיין מיידל, נאָר סערגיי האָט זי איתלעכס מאָל אָפּגעשטויסן צוריק. פון דעם, וואָס ער איז ניט צווישן די, וואָס צעשיסן, נאָר שטייט בא דער שטאל, וועט סיווי קיינער ניט בלייבן לעבן, האָט ער געטראכט. און פון דעם, וואָס ער וועט עפענען די שטאל און הייסן די מענטשן לויפן, וועט סיווי קיין איינער פון זיי זיך ניט ראטעווען. ווהיין לויפן, אז מע איז פון אלע זיטן ארומגערינגלט מיט קוילנווארפער און ביקסן. אָבער דאָס דאָזיקע מיידל וועט ער זיך פרווון

ראטעווען. ער שווערט זיך, אז ער האָט דערביי קיין שום שלעכטס ניט געהאט אין זיך איר צו טאָן.

אז מע איז געקומען נאָך דער לעצטער פארבליבענער גרופע, וועלכע סערגיי מיטן צווייטן פּאָליציאנט האָבן אויך געדארפט באגלייטן, האָט סערגיי באוויזן אַ שעפטשע טאָן דעם מיידל, אז ווען מע וועט ארוף אפן בריקל, זאָל זי אראָפּשפּרינגען אין טיך און זיך דאָרט באהאלטן אין טשערעט. טאָמער וועט ער נעמען שיסן, זאָל זי ניט מוירע האָבן. ער וועט שיסן ניט אהין, וווּ דער טשערעט. ער האָט איר אָנגעזאָגט, זי זאָל ניט ארויס פון טיך, זי זאָל ווארטן דאָרטן אף אים. ער וועט נאָך איר קומען און זען זי אויסצובאהאלטן באַ עמעצן. סערגיי איז ניט געווען זיכער, ווי ער זאָגט, צי דאָס מיידל האָט אים געהערט, באנומען, וואָס ער האָט איר געזאָגט, ווייל ווען מע איז ארוף אפן בריקל, איז ניט געווען צו זען, אז זי זאָל זיך קלייבן שפּרינגען. נאָך צוויי־דריי שפּאן, און אלץ איז פאר-פאלן. האָט מיין מאן זי אליין אראָפּגעשטויסן פון בריקל, און ווען ס'האָט זיך דערהערט אַ שווערער פלייך אין וואסער, האָט ער גענומען שיסן אין טיך. ווען דער שטיפּפּאַטער איז געקומען צו לויפן זיך דערוויסן, וואָס איז געשען, האָט סערגיי אים געענטפערט, אז א פרוי פון דער קאָלאָנע האָט זיך אריינגעוואָרפן אין טיך, נאָר ער האָט באוויזן זי צו דערשיסן. ער האָט אליין געזען, ווי זי איז אראָפּ צום גרונט, און אָנגעוויזן דעם שטיפּפּאַטער די וואסערגרוב אין סאמע מיט פון טיך.

באנאכט, ווען די טויט־שיקערע פּאָליציאנטן זיינען געשלאָפן, האָט סערגיי זיך ארויסגעגאנוועט פונעם שטעטלשן קלוב, וווּ זיי זיינען איינ-געשטאנען, און זיך געלאָזט צום טיך. ער האָט נאָך ניט באוויזן זיך אריינכאפן אינעם זייטיקן געסל, ווי ער האָט דערהערט הינטער זיך טריט. אים האָט אָנגעיאָגט דער איין־אויגיקער פּאָליציאנט, מיט וועמען ער איז אינדערפרי געשטאנען באַ דער טיר פון שטאל, אין וועלכער עס זיינען געווען פארשפּאַרט די יידן.

— הער אויס, — האָט דער פּאָליציאנט אָפּגעשטעלט סערגייען, — מיין ניט, אז אויב איך בין מיט איין אויג, האָב איך גאָרנישט ניט באמערקט. כ'האָב אלץ געזען. כ'האָב געזען, ווי דו האָסט אראָפּגעשטופט פונעם בריקל דאָס מיידל, וואָס איז געגאנגען פון רעכטס אין דער לעצטער ריי, און וויאזוי דו האָסט געשאָסן ניט אהין, וווּ זי האָט זיך אויסבאהאלטן. כ'האָב זיך גלייך אָנגעשטויסן, אז דאָס האָסטו זי איבערגעלאָזט פאר זיך. ווייסט, כ'האָב נאָך קיינמאָל אין לעבן ניט געזען אזא שיינע ייִדישקע. האָב ניט מוירע. איך וועל דיך ניט ארויסגעבן. מירן גיין צו איר צוזא-מען, אָבער איך וועל זיך דער ערשטער.

אפלייקענען, זאָגן, אז דאָס האָט זיך יענעם אלץ אויסגעוויזן, וואָלט סערגיי געשטעלט דערמיט אין געפאר ניט אזוי זיך, ווי דאָס מיידל, וואָס האָט געווארט אף אים אין טשערעט. דער איין־אויגיקער וואָלט זי גלייך געפונען. האָט סערגיי אים געענטפערט:

— גוט. איך גיי דערוף איין. זאָג מיר פונדעסטוועגן, פארוואָס האָסטו מיך באלד ניט ארויסגעגעבן?

— דאָס וועל איך דיר זאָגן נאָכדעם. דו דערלאנג מיר פּרײַער דיין
ידישקע...

ווען זיי זיינען צוגעקומען צום טײַך, האָט סערגיי געהייסן יענעם
צווארטן אפן ברעג, און אליין איז ער ארונטער אונטערן בריקל — און
אין טשערעט. דאָס וואסער איז געווען קאלט ווי אײַז, טיפער אָסיען שוין
געשטאנען. און דאָרט, וווּ דער טשערעט, איז דאָס וואסער ערטערווייז
דעראנגען ביזן האלדז. סערגיי האָט ניט דורכגעלאָזט, ווי ער דערציילט,
קײן אײן קאמיש, געקראָכן אָף אלע פיר, געזוכט, גענישטערט, געגעבן
דעם מיידל סימאָנים, אז דאָס איז ער, געבעטן ניט מוירע האָבן פאר אים,
נאָר קײנער האָט זיך ניט אָפּגערופן. זעט אויס, זי האָט זיך ניט דערווארט
אָף אים, און עפשער האָט זי אים! ניט אינגאנצן געטרויט און אליין
ארויס פון טײַך. מע וועט זי דאָך זיכער כאפן. וווּ וואָלט ער זי אויסבא-
האלטן, ווען ער טרעפט זי דאן, האָט ער אליין ניט געוואוסט, און ניט
וועגן דעם האָט ער געטראכט אין יענער מינוט. קוים האָט ער זי גערא-
טעוועט פון גרוב, וועט ער אלץ טאָן, אז זי זאָל לעבן בליבן. גוטע
מענטשן זוכן זיך אומעטום אָפּ. גיכער פון אלץ איז זי טאקע אוועק צו
זיי. מיסטאמע האָט זי דאָ ערגעץ אין די דערפער באקאנטע, וואָס וועלן
זי אויסבאהאלטן.

אין דעם, אז דער אײן־אויגיקער פּאָליציאנט, וואָס ווארט אפן ברעג,
וועט אים ארויסגעבן, האָט סערגיי ניט געצווייפלט. ער וועט אים נאָך
עפשער היינט ארויסגעבן. מע וועט אים געוויס שיסן. די דײַטשן וועלן
ניט קוקן דערוף, ווער איז זײַן שטיפּפּאַטער. און דאָס מיידל וועט מען
געפינען. מע וועט זוכן און נישטערן אין אלע הייזער, אין אלע לע-
כער.

ארויסגעקראָכן פון טײַך, האָט סערגיי זיך אָנגערופן צו זײַן באגליי-
טער:

— קוים זי אָפּגעזוכט. גיי. זי איז אָף יענער זײַט בריקל...
ווי נאָר דער אײן־אויגיקער איז ארוף אפן בריקל, האָט סערגיי אים
דערשאָסן.

די דײַטשן האָבן ניט איבעריקס געגלייבט אין דער געשיכטע, וואָס
מײַן מאן האָט זיי דערציילט, בייס מע האָט אים פארהאלטן ניט ווייט
פונעם בריקל, אז שוין א לענגערע צײַט, ווי ער שפירט נאָך נאָכן דאָ-
זיקן פּאָליציאנט, ער איז אים כוּישעד, אז ער באגעגנט זיך מיט פאר-
טיזאנער. און ווי נאָר ער, סערגיי, האָט דערזען, אז יענער גאנוועט זיך
ארויס באנאכט פון קלוב, איז ער אים נאָכגעגאנגען. אין געסל, ניט ווייט
פון טײַך, האָט עמעצער שוין אָף אים געווארט. דער פּאָליציאנט האָט
יענעם עפעס איבערגעגעבן. סערגיי האָט זיי געוואָלט בײַדן פארהאלטן,
נאָר יענער, דער פארטיזאן, האָט באוויזן צו אנטלויפן, און די קויל האָט
געטראָפן אינעם פארעטער, וואָס האָט אויך געוואָלט אנטלויפן.

ווען ניט דער שטיפּטאטע זײַנער, וועלכער האָט טרײַ געדינט די פא-
שיסטן, וואָלט מען סערגײען געוויס צעשאָסן, און אזוי איז ער אָפּגע-
קומען דערמיט, וואָס מע האָט אים פארשיקט אין א לאגער. נו און וואָס
איז געווען מיט אים ווייטער, האָב איך אײַך שוין, דאכט מיר, דער-

ציילט. פון לאגער איז ער אנטלאָפֿן, מע האָט אים געכאָפּט, מוירעדיק געשלאָגן, און צולעצט אים אוועקגעשיקט קיין בעלגיע ארבעטן אין די שאַכטעס. פריער קיין ליעזש, דערנאָך קיין שאַרלערווא, וווּ מיר האָבן זיך באַקאנט.

איך דערצייל עס אייך אלץ אינקורצן. מיר האָט ער עס דערציילט מיט אלע פינקטלעכקייטן, וויאזוי עס זעט אויס דאָס שטעטל, דער טייך, דאָס בריקל איבער אים, די שטאל... צוליב וואָס, וועט איר פרעגן? נאָר זינול האָט זיך אליין שוין אָנגעשטויסן, צוליב וואָס און נאָך וואָס איז בליומע געקומען אהער צו פאָרן, און ער האָט עס איר גע- זאָגט.

— יא, וועגן דעם, און אויב איר ווילט וויסן, איז ניט אזוי צוליב זיך. וואָס קאָן איך שוין דאָ ענדערן? כיוועל זיך דאָך ניט אָפּזאָגן פון מיינע קינדער, ווייל כ'האָב זיך דערוווסט, אז זייער פאָטער איז געווען בא די דייטשן א פאָליצאנט. דאכט מיר, וויפל איך בין אויסגעשטאנען, איז ניטאָ צו מיר קיין גלייכן. שטראָפּט מיך נאָך גאָט דערמיט. זעט אויס, אז אָן צאָרעס האָט דאָס לעבן קיין טאם ניט. זאָגט מיר, ווי קאָן איך איצט בלייבן אין בריסעל, אז די יידן האָבן זיך דאָרט פון מיר אָפּגעזאָגט, ווילן מיך ניט קענען און וויסן, קיין מאַגע-אומאסע מיט מיר ניט האָבן, כאָטש נעם און לויף, ווהיין די אויגן טראָגן. בין איך אוועק אין אונדזער געזאנדשאפט, דערציילט, ווי די זאך איז, און געבעטן מיך לאָזן צופאָרן אף א פאָר וואָכן אהיים. פון מיינן קומען אהער, ווי איר פארשטייט איצט אליין, איז געווענדט, אז מיינע קינדער זאָלן האָבן א טאטן. ער אליין, דער מאן מיינער, איז באשטאנען, איך זאָל אראָפּפאָרן אהיים. אויב יענץ מיידל לעבט, האָט ער מיר געזאָגט, און זי איז גרייט דערציילן אלץ אזוי ווי ס'איז געווען, איז קערט ער זיך גלייך אום אהער. זאָל מען אים דערנאָך מישפעטן. אים שרעקט עס ניט. דעריקער, ער זאָל קאָנען דער- ווייזן, אז זיינע הענט זיינען רייך... איצט איז אלץ געווענדט פון אייער צירלען. אויב דאָס איז ווירקלעך זי... — בליומע איז אנשוויגן געוואָרן. זי איז אין דער דאָזיקער רעגע געווען געגלייכן צו א כוילע, וואָס האָט מוירע, אז דער דאָקטער וועט באלד בא איר אָפּנעמען דאָס לעצטע שטיקל האָפּענונג.

— און וואָס האָט אייך דערוף געזאָגט כעסין? ער דארף דאָך מערער וויסן.

— ער סאָפעקט ניט, זאָגט ער, אז דאָס מיידל, וואָס מיינן מאן האָט געראטעוועט, איז צירל.

— איך בין אויך זיכער, אז דאָס איז זי. און ווי איך פארשטיי, וועט איר דאָך וועלן, וויבאלד איר זינט שוין דאָ, זען די שטאל, דעם טייך, דאָס בריקל, דעם קאמיש, זען דאָס אלץ מיט די אייגענע אויגן. ווייס איך אָבער ניט, צי וועט זיך אייך איינגעבן זי איינבעטן, אז זי זאָל צוגיין מיט אייך אהין. אזויפיל יאָר שוין אדורך פון דעמלט, נאָר בין איצט קאָן צירל נאָך ניט פארבייגיין אָט די אלע ערטער. איך האָב זי איינמאָל קוים-קוים איינגעבעטן, און ניט אזוי איך, ווי נאפטאלע דאווידאוויטש, מיך פירן אהין. צירל האָט מיר דעמלט אלץ באוויזן, אלץ דערציילט...

אויב איר ווילט, קאָנען מיר זיך באלד דורכגיין צום טיך, און איך וועל
איך דאָרט אלץ ווייזן. כ'זאָג ניט ענדגילטיק, אז ניט, מעגלעך, אז צירל
וועט צוגיין מיט אייך, נאָר זיכער אין דעם בין איך ניט...

קאפיטל פערצן

ס'האָט זיך שוין געהערט דאָס שטילע מורמלען פונעם טיכל אין דער
נידער, דער לייכטער רויש פונעם טשערעט אונטערן בריקל, ווען בליומע
איז געבליבן מיטאמאָל שטיין און, ניט זאָגנדיק קיין וואָרט, זיך גע-
לאָזט האַסטיק גיין צוריק, זיבול האָט זיך אומגעקוקט. וועמען האָט זי עס
דאָ פּלוצעם דערזען, וואָס זי האָט זיך געלאָזט קימאט לויפן? די גאס איז
אינגאנצן דאָך א פּוסטע, אויסער זיי ביידן איז מער קיינער ניטאָ. אפילע
קיין פענצטער לויכט זיך שוין ניט. עס פינקלען בלויו אראָפּ פונעם
שוואַרצן הימל ווייטע טונקעלע שטערן.

— וויאזוי האָט איר עס געקאָנט?! — בליומע האָט עס שיר ניט אויס-
געשרייען צו זיבולען, ווען ער האָט זי געפרוווט אָפּשטעלן, אָנעמענדיק זי
אונטער דער האַנט. — גאָט מיינער, וויאזוי האָט עס נאפּטאַלע דאווידאָ-
וויטש פאָרגעסן און דערלאָזט דערצו? וויאזוי האָט איר געקאָנט אזעלכעס
טאָן?! גאָט מיינער!

— וואָס האָב איך ניט געטאַרט טאָן? — האָט זיבול פארלוירן גע-
פרעגט.

— גאָט מיינער, וויאזוי האָט איר געקאָנט פארלאַנגען פון איר, אז זי
זאָל גיין אייך באַווייזן די שטאַל, פּונדאָנען מע האָט זיי געפירט צו
דער גרוב? פאר די טעג, וואָס איך בין איצט געווען בא זיך אין שטעטל,
בין איך עלטער געוואָרן אף עטלעכע יאָר. בא אונדז אין שטעטל איז
אויך פאראן א טיך און אף יענער זייט טיך א גרוב, ווו מע פלעגט
פריטיק נעמען ליים אף צו שמירן די דילן. בא יענער גרוב האָט מען
אונדז צעשאַסן. כ'האָב זיי נאָרוואָס געזען. זיי זיינען געשטאַנען מיט
פארהויבענע הענט... פירט מיך אָפּ אין האַטעל.

זיבול האָט זי שטייפער אָנגענומען אונטער דער האַנט און פאָרגי-
כערט דעם טראָט.

— איך וועל ניט גיין אהין! — איר קאָל האָט געציטערט. — איך קאָן
ניט גיין אהין! איך דארף ניט, מע זאָל מיך פירן אהין. — זיבולען האָט
זיך געדוכט, אויב ער וועט זי ניט פאָרזיכערן, אז קיינער קלייבט זיך
מיט גוואַלד זי ניט פירן אהין, וועט זי באלד נעמען שרייען. ער האָט
אַבער ניט געקאָנט צוּזוכן קיין ווערטער, וואָס זאָלן קאָנען זי איינ-
שטילן.

— איך פארלאַנג פון איר גאָרניט, — האָט בליומע פאָרגעזעצט מיטן
זעלבן ציטערדיקן קאָל, — איך וויל זי בלויו פּרעגן, צי וועט זי גיין אפן
געריכט איידעס זאָגן, אז אלץ איז ווירקלעך געווען אזוי, ווי מײן מאַן
האָט מיר עס דערציילט, אז ער האָט איינגעשטעלט דאָס לעבן זי צו
ראטעווען, אז זיינע הענט זיינען ניט אין בלוט... מער פארלאַנג איך פון
איר גאָרניט. איך וועל פון איר ניט אויסבאהאלטן, ווי איך האָב פּרײער

געקלערט, ווער דער דאָזיקער פּאָליציאָנט איז, אז מיר זינען מאן און ווייב.

לויט דער שטים, לויטן גאנג, לויט אלץ האָט זיך געפילט, אז בליומע ווערט מיט יעדער רעגע מער זיכערער בא זיך, אז אירע קינדער וועלן ניט דארפן זיך צעשיידן מיט זייער טאטן. זי סאָפעקט קימאט שוין ניט, אז פונקט ווי סערגיי האָט געראטעוועט צירלען פון טויט, וועט צירל רא-טעווען סערגייען פון בלייבן אין דער פרעמד, וואָס פאר אים איז עס, ווי ער זאָגט, שרעקלעכער פונעם טויט. און זי גלייבט אים, בליומע, זי זעט און פילט עס.

— איידער איך בין געקומען אהער צו אייך, בין איך צוגעפאָרן קיין קאָבעליאקע, געוואָלט פאריינס זיך זען מיט דער שוויגער, מיט סערגייס מוטער, לעבט זי שוין אָבער ניט... זייענדיק דאָרט, האָב איך פון קיינעם ניט געהערט, מע זאָל זאָגן וועגן מײן מאן עפעס שלעכטס. אָט וועגן דעם שטיפטאטן זינעם דערציילט מען זיך אָן מוירעדיקע זאכן. ער איז געווען טויזנט מאָל ערגער פון א וואלד-גאלען. און וועגן דעם, אז ער האָט גענייט סערגייען ווערן א פּאָליציאָנט, האָבן מיר דאָרט עטלעכע מענטשן געזאָגט, און אויב מע וועט דארפן, וועלן זיי גיין זאָגן איידעס. ווי מיינט איר, — בליומע האָט פארהאלטן אף אים איר בליק, — צירל וועט גיין זאָגן איידעס? איך קען זי דאָך אינגאנצן ניט. רעדט זיך דורך מיט איר. כ׳האָב געבעטן נאפטאַלע דאווידאוויטשן, אז ער זאָל זיך מיט איר דורכשמועסן. איך פארלאנג דאָך פון איר גאָרניט. בלויז זיין אן איי-דעס און דערציילן דעם עמעס.

— איר האָט אונדז ניט וואָס צו בעטן. זייט זיכער, צירל וועט טאָן אלץ, אויב אייער מאן פארדינט עס, אז איר זאָלט ניט דארפן זיין מער אין דער פרעמד און זאָלט קאָנען וואָס גיכער זיך אומקערן פון דאָרט צוריק אהיים.

— מיר דאכט, — האָט בליומע אין א וויילע ארום זיך אָנגערופן, — אז פאר צירלען וועט זיין באקוועמער, אז מיר זאָלן זיך באגעגענען אין האָ-טעל. איך שטיי איין אפן צווייטן שטאָק אינעם צוועלפטן נומער. זי קאָן קומען, ווען זי וויל. נײן, צען... איך וועל ווארטן אף איר. זאָגט איר ניט, צוליב וואָס דארף איך זי אזוי נייטיק זען, גיט איר בלויז איבער, אז איך האָב צו איר א וויכטיקן איניען און אז איך בין צוליב דעם געקור-מען אהער צו פאָרן פון זייער ווייט. נו, און אז כעסין איז געווען אמאָל מײן לערער... פאר איר וועט עס האָבן א סאך וואָס צו זאָגן. און אָט זינען מיר מיט אייך אָנגעקומען. א גוטע נאכט, — זי האָט שטייף א דריק געטאָן זיין האנט. — צום גיכן ווידערזען זיך, ליבער גוטער-פריינט.

בלויז ערשט איצט, בלייבנדיק אליין, האָט זי וויל זיך דערמאָנט, אז דער לערער ווארט אף אים. כעסין, ווייסט ער, איז פון די מענטשן, וואָס טאָמער נייטיקט זיך עמעצער אין אים, איז ער גרייט אופשטיין אינמיטן דער נאכט. נאָר פון דעם, וואָס דער לערער האָט אים געענט-פערט, ווען ער, זי וויל, האָט אים געזאָגט, מיקויעך וואָס דארף ער זיך מיט אים דורכריידן, איז ניט געווען שווער זיך אָנשטויסן, אז דער לערער

האלט עס ניט פאר אזא וויכטיקן איניען, אז ער זאל צוליב דעם זיצן און ווארטן אף אים ביז אזוי שפעט. אף יעדן פאל, ווי זיכער זייוול איז ניט געווען, אז ער האָט ניט וואָס צו גיין איצט אהין, — כעסין האָט פון לאנג שוין זיך געלייגט מיסטאמע שלאָפן, — האָט ער, גייענדיק צו זיך, פונר־דעסטוועגן פארקערעוועט צו דער ליכטיקער געביידע פון דער שול, וווּ אנטקעגניבער האָט געווינט דער לערער.

„גאָט מיינער, וויאזוי האָט איר עס געקאָנט? וויאזוי האָט איר גע-קאָנט עס פון איר פארלאנגען? — האָט זייוול אזוי ווי געהערט אינעם אָפהילך פון זינע טריט בליומעס ציטעריק קאַל. — וויאזוי האָט עס נאפֿ-טאַלע דאוידאָוויטש דערלאָזט דערצו?!”

— און איך האָב איר גאַרניט געענטפערט דערוף... — איז זייוול שטיין געבליבן. — ניט געזאָגט איר אפילע, פארוואָס איז כעסין באשטאנען, אז צירל זאל זיך אראַפלאָזן מיט מיר צום טיך, וווּ ס'איז די שטאל, דאָס בריקל, דער טשערעט. נאפטאַלע דאוידאָוויטש איז, ווי איך פארשטיי, דערמיט אויסן געווען, אז כ'זאל טיפער באנעמען, וואָס איז אזוינס א שטעטל, וואָס איז געווען בא די פאשיסטן אין די הענט, און וויאזוי מע דארף זיך אופירן אין אזא שטעטל.

„גאָט מיינער, וויאזוי האָט איר געקאָנט אף דעם איינגיין? — האָט ער ווידער דערהערט בליומעס פארצווייפלט קאַל, דאָס מאָל שוין ניט אינעם אָפהילך פון זינע טריט, נאָר אינעם שטילן רוש פון די טונקעלע סעדלעך. איצט, האָט זיך אים אויסגעוויזן, באשולדיקט בליומע אים און דעם לערער שוין ניט אזוי דערפאר, וואָס זיי האָבן פארלאנגט פון ציר-לעך, אז זי זאל דורכמאכן מיט אים דעם וועג פון שטאל ביז דער גרוב, נאָר וואָס ער האָט דעם זעלבן וועג זיך געקליבן דורכמאכן דאָ נאָרוואָס אויך מיט איר, מיט בליומען, און דאָס, ווייסט ער, וואָלט נאפטאַלע דא-ווידאָוויטש אים זיכער ניט מויכל געווען.

פון וועמען האָט ער עס דאָ איינמאַל געהערט, ווען ער איז פארביי-געגאנגען די איינגעוואלגערטע כורווע פונעם קלוב, וווּ מיט יאָרן צוריק איז געווען די קלויז, דאכט זיך, אז פונעם קירושנער האָט ער עס גע-הערט, יא, פון אים, אז ווען ער, דער קירושנער, פלעגט פארבייגיין בא-נאכט די קלויז, האָט ער מוירע געהאט זיך אומקוקן, ער זאל ניט דערזען דאָרט די באנאכטיקע אסיפע פון די פארזאמלטע מייסים. מיט אים, זייוול לען, קומט אן ערעך איצט אויך פאָר דאָס זעלבע. ווי שטארק ער זאל ניט צומאכן די אויגן, זעט ער אלציינס איצט פאר זיך די פארלאָזענע שטאל, פילט די זעלבע פראַסטיקע קעלט, וואָס האָט פון דאָרט אף אים א ווייע געטאַן, ווען ער איז אהין אריין דאן מיט צירלעך. ער דערזעט ווידער פאר זיך די אויסגעצערטע פענעמלעך פון די קינדער. זיי טוליען זיך דערשראָקן צו די מוטערס און האלטן אלץ אין איין פרעגן, צי סע טוט וויי, ווען מע שיסט. ער הערט, ווי די מאמעס ענטפערן פאר-שמאכט, אָפקערנדיק די אויגן פון די קינדערלעך: „ניין, טייערינקע, סע טוט ניט וויי.“ זייוול פילט מער ניט די הארטקייט פונעם טראַטואר אונטער די פיס. אונטער אים וויגט זיך דאָס בריקל. פלוצעם רייסט זיך אריין אין דער שטילקייט א שווערער פליעסק... און אָט איז די גרוב...

ער האָט ניט געקאָנט עס דעמלט זאָגן צירלען און וועט עס איר קיינמאָל
ניט קאָנען זאָגן. ער האָט ניט געגלייבט אין דעם, וואָס זי האָט, שטייענ-
דיק מיט אים דאן בא דער גרוב, דערציילט... צירל אליין, האָט זיך
אים געדוכט, האָט דערינען ניט געגלייבט. איצט פארשטייט ער, פונ-
וואנען דאָס קומט. דער מענטש קאָן עס ניט באנעמען. ער ווייסט, אז
דאָס אלץ איז געווען, נאָר גלייבן אין דעם קאָן ער ניט...

אומגעקערט האָט אים צו זיך פון דאָרט דאָס לויכטנדיקע פענצטער,
וואָס האָט ארויסגעקוקט פון אונטערן סאמע דאך און פארקידעשט זינור-
לען: צי דען ווארט נאפטאָלע דאוידאָוויטש ביז איצט נאָך אף אים?
ווי א פארזינדיקטער שילער, וואָס איז געקומען בעטן, מע זאָל אים
פארגעבן די שולד, האָט זינורל לייכט אָנגעקלאפט אין דער טיר און גלייך
דערהערט כעסינס גאסטפריינטלעך קאָל:

— ביטע, קומט אריין. די טיר איז אָפן.

נאפטאָלע דאוידאָוויטש איז האלב געלעגן אף דער קושעטקע און
געבלעטערט א זשורנאל. בא זינורלס אריינקומען האָט ער זיך אופגעזעצט
און אָן דער מינדסטער אַנדיטונג אף דעם, וואָס ער האָט אים געלאָזט
ווארטן אף זיך העכער צוויי שאָ, זיך צוגעגרייט הערן, וואָס, פונדעסט-
וועגן, פארלאנגט פון אים אָט דער באַכער, וועלכער טראכט איצט מי-
סטאמע בא זיך וועגן אים דאָס זעלבע, וואָס ער האָט געזאָגט וועגן כאָנען,
אז אויך ער, הייסט עס, כעסין, איז, אפאָנעם, א בלינדער. ער וועט, פאר-
שטייט זיך, ניט פארענטפערן זיך פאר זינורלען, פארוואָס ער האָט ביז
אהער ניט פארפירט וועגן דעם מיט אים קיין רייד, אויב ער האָט פון
לאנג שוין באמערקט, וואָס קומט פאַר מיטן באַכער. ער איז פאַשעט
געווען זיכער, אז ס'וועט פון זיך אליין איבערגיין, זינורל וועט סאָפאָקאַל-
סאָף פארשטיין, אז צווישן אים און צירלען קאָן גאַרניט זיין. און ווען
סע האלט בא זיי, כאַלילע, שוין יאָ בא עפעס, וואָלט ער, כעסין, זיך בע-
לי-סאָפעק אריינגעמישט, ניט דערלאָזט דערצו.

— איר וועט מיר אנטשולדיקן, נאפטאָלע דאוידאָוויטש, וואָס איך
האָב זיך אזוי לאנג פארהאלטן.

— ס'מאכט ניט אויס. סיזוי האָב איך זיך נאָך ניט געקליבן גיין
שלאָפן. וואָס שטייט איר? זעצט זיך צו, — דער לערער האָט אים אָנ-
געוויזן אפן פאָטעל באם שרייבטיש, אפן פאָטעל, וועלכן זיינע שילער
האָבן א האלב צעבראַכענעם געפונען זיך וואלגערן בא עמעצן אפן בוי-
דעם, אים פאריכט און געשאַנקען דעם לערער צום טאָג פון זיין געבוירן.
— א דאנק, — נאָר צוגעזעצט האָט זיך זינורל אף דער טאבורעטקע
און ווידער גענומען זיך פארענטפערן פאר כעסינען, — איך האָב געוואָלט
נאָך היינט באקאנען בליומען מיט צירלען. נאָר בא צירלען איז שוין געווען
פינצטער. צוריקוועגס האָבן מיר זיך אזוי פארעדט מיט אייער בליומען, אז
כ'האָב ניט באמערקט די צייט.

— זי האָט, פארשטייט זיך, וואָס צו דערציילן וועגן אויסלאנד.

— וועגן אויסלאנד האָט זי מיר גראדע קימאט ווי ניט דערציילט. וועגן
איר מאן און צירלען האָט זי מיר דערציילט.
— איז ווייסט איר שוין, הייסט עס, אלץ.

— כ'ווייס ניט, צי דאָס איז שוין אלץ. בליומע האָט מיך געבעטן, אז
כ'זאָל צושיקן צירלען צו איר אין האָטעל. כ'האָב עס איר צוגעזאָגט.

— בעפּיירעש גוט געטאָן. כ'מייך, אז אזוי וועט זיין גלייכער, — און
אומדערווארט האָט זיך באַ כעסינען ארויסגעכאַפּט. — הערט זיך אייך,
זייוול. פארוואָס זאָלט איר ניט אריבערגיין פונעם הינטער־אויגיקן אין א
נאַרמאלן באַטאָגיקן אינסטיטוט? איך אף אייער אָרט וואָלט ביכלאל זיך
דאָ ניט פארהאלטן. מיט אייערע קענטענישן און מיט אייערע פיינקייטן
וואָלט איר שוין איצט געקאָנט פארנעמען א סאך א גרעסערע שטעלע,
ווי זיין א שעף פון א ראיאָנער סטראכיר־קאָנטאַר.

— פארוואָס האָט איר פּלוצעם פארפירט מיט מיר א רייד וועגן דעם?
— אייך ווונדערט עס? אייך ראט עס אייך ווי אן עכטער פריינט. כ'מייך,
אז איר סאָפעקט זיך ניט דערין.

— נו, זיכער. כ'וועל א טראכט טאָן. דערווייל רעדט זיך דורך, בעט -
אייך אייך, מיט צירלען, אז זי זאָל אָפּנעמען צוריק די מעלדונג.
כעסין האָט ברייט צעפירט די הענט:

— זעט אויס, איר קענט זי נאָך ניט, אויב איר מיינט, אז מיר וועט זיך
ווידער איינגעבן זי איבעריידן.

— פארוואָס וויל זי אוועקגיין? נו, פארוואָס?
— און אליין פארשטייט איר עס ניט?

דער וואנטזייגער מיט די נידעריק אראָפּגעהאנגענע געוויכטן האָט
געציילט די שטיל אָנקומענדיקע און אוועקגייענדיקע רעגעס. נאָר לאנג
האָט די שטילקייט אין צימער ניט אָנגעהאלטן.

— ס'איז דאָך אָבער אן אומזין! — האָט זייוול אויסגעשריען. — ער פאסט
דאָך איר פאר א טאטן.

— אייך האָב ניט דערווארט פון אייך, אז איר זאָלט אזעלכעס זאָגן.
— נאפטאָלע דאוידאָוויטש... — זייוול איז אנשוויגן געוואָרן, געפרוויט
אינהאלטן אין זיך די ניט געוויינלעכע ווערטער, וועלכע ער האָט אָנגער
טרויט בלויז צירלען, און ניט געקאָנט. זיי האָבן זיך ארויסגעריסן פון אים,
וויאזוי ער האָט זיך קעגן דעם ניט געווערט, נאָר קימאט אָן א קלאנג,
שעפטשענדיק, ווי באַם פארטרויען דעם גרעסטן סאָד. — אייך האָב זי ליב...
כעסין האָט אויסגעווארט א רעגע און אויך שטיל, ווי אויך באַם פאר־
טרויען א סאָד, געענטפערט אים דערוף:

— אייך ווייס עס, כ'ווייס עס שוין פון לאנג. באטראכט זיך...
— אייך האָב ניט וואָס צו טראכטן, נאפטאָלע דאוידאָוויטש. אייך האָב
זי ליב. אייך קאָן אָן איר ניט... אייך בין גרייט אף אלץ...
— אייך גלייב אייך. מיט מיר האָט אויך ענלעכס אמאָל פאסירט. כ'האָב
זיך אין דער יוגנט אויך געהאט שרעקלעך פארליבט אין א כאסענעגעהאר־
טער פרוי, און בין נאָך עפשער מער, ווי איר, געווען גרייט אף אלץ, ווייל
וואָס קאָן זיין העכער און הייליקער פון ליבע? נאָר שטעלט זיך פאַר, אז
מיט דער צייט איז עס באַ מיר ביסלעכווייז דורך. ווען כ'בין געוואָרן א
ביסל עלטער, האָב אייך פארשטאנען, וואָס איז אין מיר אזעלכעס דאן פאַר־
געקומען, וואָס אייך האָב געקאָנט פארגעסן אין איר. כ'האָב פארשטאנען,
אז ס'איז פאראן העכערס פון ליבע.

— וואס קאן זיין העכערס פון דעם? וואס?
— מיר געדענקט זיך, אז איר האב איך אנומלטן צוגעזאגט... — כער
סין האָט גענומען דעם גרויסן קאַנטאַרסקע בוך פון טיש און אים אויסגע-
שטרעקט זייוולען. — לייענט אים דורך. איר וועט דאָ אף א סאך פראגן
געפינען אן ענטפער. אויך אף דעם, וואָס איר האָט מיך געפרעגט, וועט
איר דאָ געפינען אן ענטפער.

געקומען אהיים, האָט זייוול, ניט צוועצנדיק זיך אפילע, דורכגעלייענט
דעם אריינפיר צום בוך, גלייך ער וואָלט זיך ריכטן, אז שוין אין די דאָ-
זיקע עטלעכע שורעס וועט ער געפינען אן ענטפער אף די אלע פראגן,
וועלכע ער האָט געשטעלט און האָט נאָך צו שטעלן נאפטאַלע דאווידאָ-
וויטשן. נאָר אויסער דעם, ווער איז דער מעכאבער פונעם בוך. — אז ער
איז ניט מער ווי א געוויינלעכער לערער פון מאטעמאטיק, און פארוואָס
האָט ער זיך גענומען פארשרייבן דאָס אלץ, וואָס ער האָט זיך אָנגעזען
מיט די אייגענע אויגן און זיך אָנגעהערט פון אנדערע, וועלכע זיינען ביים
דער מילכאַמע געווען בא די פאשיסטישע ראַצכים אין א נאָך מער שרעק-
לעכערן גענעם פון אים. — האָט זייוול אינעם אריינפיר מער גאַרניט געפון-
נען. כעסינס ענטפער: אויב ניט ער און אזעלכע, ווי ער, וועלן עס ניט טאָן,
איז ווי וועט דעמלט דער גרויסער שרייבער פון די קינפטיקע דוירעס קאָ-
נען דערציילן דעם גאנצן און פולן עמעס פון אָט דער צייט, — איז פאר
זייוולען אויך שוין ניט געווען קיין ניס. ער האָט עס היינט אליין געהערט
פונעם לערער. דאָס איינציקע, וואָס זייוול האָט זיך דערווייל דערוויסט פון
די עטלעכע שורעס, איז געווען, אז ניט אלץ איז דאָ פארשריבן וואָרט אין
וואָרט אזוי, ווי מע האָט עס אים געהאט דערציילט. דערקלערט האָט עס
נאפטאַלע דאווידאָוויטש דערמיט, וואָס ניט איטלעכער האָט געקאָנט
איבערגעבן מיט ווערטער דאָס, וואָס ער האָט דורכגעלעבט און זיך אָנ-
געזען. ס'איז צו שרעקלעך, אז מע זאָל עס קאָנען איבערגעבן מיט ווער-
טער, און צי זיינען פאראן אין דער מענטשלעכער שפראך דערוף ווער-
טער?.. צו אים, כעסינען, איז זייער ווייגעשריי דערגאנגען ניט בלויז פון
דעם, וואָס זיי האָבן דערציילט, נאָר וויאזוי זיי האָבן דערציילט, פונעם קאָל
זייערן, פונעם בליק פון די אויגן, פון די אָנגעלאָפענע קנייטשן אפן גע-
זיכט. וויאזוי אָבער גיט מען עס איבער אף פאפיר? ער האָט געפרוווט עס
טאָן, וויפל ס'איז אין זיינע קויכעס. ער האָט צוליב דעם פארביטן אינעם
דערציילן דעם „איר“ אף „ער“, אף „זי“, עלעהיי „דער“ צי „די“, וואָס האָט
עס אליין איבערגעלעבט, דערציילט וועגן א צווייטן. נאפטאַלע דאווידאָ-
וויטש האָט דערביי ניט פארפעלט אָנווייזן, אז ער האָט דערמיט גאַרניט
צוגעגעבן, גאַרניט איבערגעאנדערשט, פארשריבן אלץ אזוי, ווי ס'איז
געווען. דאָס, וואָס עס געהערט גופע אים, כעסינען, זיינע ענטפערס אף די
פראגן, וואָס עמעצער האָט ביים דערציילן אים פארגעבן, זיינע אייגענע
האשאַרעס און באמערקונגען, האָט ער אויסגעטיילט באזונדער, עס איינ-
געשלאָסן אין קלאַמערן.

איבערגעלייענט די האקדאָמע, האָט זייוול גענומען בלעטערן דעם בוך.
די געשיכטע וועגן דעם קאָלוירטישן באַכער ניסענען, וועלכע איז דאָ
פארשריבן אזוי, ווי דאָס האָט דערציילט דעם לערער די איינזוויינערן

פונעם זעלבן קאלווירט פראסקאווע סטעפאנאווע, איז לויטן סיידער גע-
שטאנען נאך דער געשיכטע וועגן כאָנען און צירלען. זייוול האָט ניט אינ-
גאנצן נאך באנומען, מיט וואָס האָט אים אזוי פארכאפט דער אָנהייב פון
דער געשיכטע וועגן ניסענען, וואָס פון דעם האָט ער אָנגעהויבן לייענען.
צי ניט דערמיט, וואָס אים האָט זיך אויסגעוויזן, אז ניסן איז מיט עפעס
ענלעך אף אים, אז ווען ניסן זאל געווען בלייבן לעבן, וואָלט ער אויך
געענטפערט כעסינען דאָס זעלבע, אז ס'איז ניטאָ קיין העכערס פון ליבע.
און עפּשער האָט זייוול געוואָלט דערווייטערן א ביסל פון זיך די צייט, ווען
ער וועט לייענען וועגן דעם, וויאזוי צירל איז געשטאנען אין טשערעט
ביון האלדז אין וואסער...

ס'האָט אים געגעבן מיטאמאָל א הייב אוף פון אַרט. און ווי ס'זאל אים
אויספעלן לופט צו עטעמען, האָט ער זיך איבערגעזעצט צום פענצטער, אין
וועלכן ס'האָט אריינגעקוקט א הויכער טונקל־בלויער הימל מיט ווייטע פינ-
קליקע שטערן.
ס'איז דורך א רעגע, און זייוול האָט זיך ווידער פארטיפט אינעם לייע-
נען...

קאפיטל פופצן

פון די זיטלעך, אין וועלכע עס באשרייבט זיך די געשיכטע וועגן דעם
יונגינקן סאַלדאט, דעם קאלווירטישן שאָפּער ניסן באַרכינען, וואָס נאפֿ-
טאַלע כעסין, ווי ער ווייזט אף דעם אָן איז סאמע אָנהייב, האָט איבערגע-
געבן אזוי, ווי סע האָט עס אים דערציילט פראסקאווע סטעפאנאווע, מיט
וועמען ער האָט אנומלטן, פאַרנדיק מיט איר עטלעכע שאָ צוזאמען אין
איין וואגאָן, זיך צופעליק צערעדט, — איז בלויז איין שורע פונעם פאר-
שריבענעם געווען ניט אירס. אריינעמען די דאָזיקע שורע אין קלאמערן,
ווי דער לערער טוט עס מיט אלע זינע באמערקונגען צו די פארשריבענע
געשיכטעס, איז געווען אינגאנצן שוין איבעריק. פראסקאווע סטעפאנאווע
נע, — זייוול זעט עס ארויס פון אירע רייד, — איז, קענטיק, שוין ניט אין
דעם עלטער, אז זי זאל וויסן, וואָס האָט פארציטנס געהאט געזאָגט וועגן
ליבע און געהאט צוגעגליכן די ליבע דער יידישער קיניג שלוימע, אויב
אפילע קלערן, אז זי האָט עס געקאָנט, מעגלעך, ערגעץ אויסלייענען צי
פון עמעצן הערן. און ווען אפילע יאָ, וואָלט זי דאך אלציינס ניט געווען עס
ארויסגעבראכט אף דער זעלבער שפראך, אף וועלכער ס'האָט עס געהאט
געזאָגט שלוימע־האמעלעך. ווען כעסין זאל די זעלבע ווערטער ניט געווען
אויך אָנשרייבן מיט רוסישע אויסעס און ניט געווען עס דערביי פאר-
טייטשן, וואָלט ער, זייוול, זיי אופגענומען פונקט אזוי, ווי די באיאָרטע
קאלווירטישע מעלקערן פראסקאווע סטעפאנאווע וואָלט מיסטאם אופגע-
נומען א זיטל מיט אינטעגראלן און דיפערענציאלן.

צווישן די, וואָס וועלן לייענען דעם דאָזיקן בוך, וועלן זיך געוויס
אפזוכן ניט ווייניק אזעלכע, וואָס האָבן קיינמאָל ניט געהערט, אז די
קראפט פון ליבע האָט איינער א מענטש פארגליכן צו דער קראפט פון
טויט, און טויזנטער יאָרן כאזערן מענטשן עס איבער. פאר אים אָבער,

זייוולען, איז דאָס געזאָגטע אין דער שורע, וואָס איז אריינגענומען אין קלאַמערן, ניט געווען קיין נײַס. ער האָט בלויז ניט געוואוסט, אז דאָס איז פון שיר-האשירים. שיר-האשירים האָט ער קיינמאָל ניט געלייענט און, דאכט זיך, ביכלאל קיינמאָל ניט געהערט וועגן אָט דעם געזאנג פון אלע געזאנגען. אָבער ניט דאן, ווען ער האָט צום ערשטן מאָל דערהערט, צו וואָס איז געגליכן די ליבע, און ניט איצט, לייענענדיק וועגן דעם ווידעראמאָל, איז אים ניט ארוף אפן זינען קיין אַנדייט אפילע דערפון, וועגן וואָס ס'האָט מיט אים היינט גערעדט כעסין: אז ניט דאָס איז נאָך דאָס העכסטע און שטארקסטע אינעם מענטשן, אז ס'איז דאָ אין אים אזוינס, וואָס וועגט אלץ אריבער, אי די ליבע, אי דעם טויט. פון דער אויסגעלייענטער געשיכטע וועגן ניסענען איז עס צו אים, זייוולען, נאָך דערווייל ניט דערגאנגען. מיט וואָס אנדערש, אויב ניט מיט דער שטארקייט פונעם טויט, קאָן ווערן צוגעגליכן די ליבע פונעם אומגעקומענעם באַכערל?

נאָר נאפטאַלע דאווידאָוויטש, ווייסט זייוול, נעמט ניט אָן דעם דאָ- זיקן פארגלייך. די אריינגעשריבענע שורע אין די קלאַמערן הייבט זיך אָן בא אים ניט פון אָט דעם פארגלייך, נאָר, פונעם מאטעמאטישן צייכן „גרעסער — קלענער“, וועלכער איז באקאנט זייוולען נאָך פונעם פינפטן צי זעקסטן קלאַס. זייוול געדענקט אָבער ניט, אז ער זאָל ווען-ניט-איז געווען אזוי פארטראכטן זיך איבער דער שווערסטער מאטעמאטישער אופגאבע, ווי ער האָט זיך איצט פארטראכט איבער אָט דעם צייכן, וואָס זיין שארפער ווינקל איז געווענדט צו דעם, וואָס איז אריינגעשריבן אין דער שורע און וואָס דער איינציקער באטייט דערפון איז, אז ס'איז דאָ פיל העכערס, גרעסערס, שטארקערס...

דעם דאָזיקן מאטעמאטישן צייכן האָט דער לערער דאָ אוועקגע- שטעלט פאר א וועגווייזער ניט בלויז פאר אים איינעם דאָך, פאר זייוול לען. סאָפּאָקלאַסאָף, אויב ער וועט אליין ניט קאָנען דערגיין צום זעלבן, וואָס כעסין, צי ער וועט וועלן כעסינען דערוף דערווידערן, האָט ער נאָך צו וועמען זיך ווענדן. נאפטאַלע דאווידאָוויטש, פארשטייט זייוול, האָט מער געהאט אין זינען די, וואָס וועלן עס לייענען, ווען זיי וועלן שוין ניט קאָנען זיך צו אים ווענדן. קומט אויס, וויבאלד ער, זייוול, איז נאָך ביז איצט אליין ניט דערגאנגען צו דעם, איז עס בלויז איבער דער אייגענער שולד: מיסטאמע האָט ער עפעס פארפעלט באם לייע- נען, ניט דערזען דאָס, וואָס דער לערער איז אויסן געווען מיטן אריינ- שרייבן אהער די דאָזיקע געשיכטע. און עפשער איז עס צו אים ניט דערגאנגען, ווייל ער האָט זיך געזעצט לייענען דעם בוך ניט פון סאמע אָנהייב, דורכגעלאָזט דערווייל אפילע די געשיכטע וועגן צירלען מיט כאָנען, וואָס צוליב דעם, אייגנטלעך, האָט כעסין אים געגעבן לייענען דעם בוך. מעגלעך, אז דאָרט איז פאראן דערוף אן ענטפער.

נאָר אַנשטאַט דעם, ער זאָל אופמישן דאָס בלעטל, ווו ס'הייבט זיך אָן די באשרייבונג וועגן כאָנען מיט צירלען, האָט זייוול זיך גענומען פונסניי איבערלייענען וועגן ניסענען, אין וועמען ער האָט געפונען פיל ענלעכס מיט זיך. עפשער דערפאר האָט זיך אים אזוי פארגעדענקט

דאָס אויסגעלייענטע, אז ער האָט קימאט ניט געהאט שוין וואָס אַרײַנצוקוקן אין בוך. אלץ, וואָס איז זיך פאַרלאָפֿן מיטן דאָזיקן באַכערל, האָט זײַוול בײַסן אײַבערלייענען עס נאָכאַמאָל דערזען אזוי בוילעט, אַנשוילעך, גלײַך דאָס זאָל זיך געווען פאַרלאָפֿן מיט אים אליין.

דער געדיכט אויסגעשטערנטער הימל מיט דער אַרומבלאָנדזשענדיִיִ קער האַלבער לעוואָנע האָט ניט געשטערט זײַוולען, אז ער זאָל, זיצנדיק אָט אזויאָ באַם אָפּענעם פענצטער אין צימער באַ זיך, ניט צושליסנדיק די אויגן, דערזען אײַבער זיך אַ הויכן בלויען הימל מיט אַ העל צעשײַנטער זון, וועלכער ס'גײט לאַכלוטן ניט אָן, וואָס קומט דאָרטן פֿאַר אונטן, אָף דער ערד, פּונקט ווי די ערד זאָל ניט האָבן צו איר די מינדסטע שײַכעס, פּונקט די ערד זאָל געהערן צו אַן אנדער זון, וואָס איז אויך דורכױס אין ווונדן און גײט אָפּ מיט בלוט.

נאָר קײן אנדער זון, ווי אויסער דער, וואָס פּלעגט אין די זומערדיקע פאַרטאָגן אַראָפּקומען צו זײ אין דאָרף זיך אַנטרינקען מיטן קילן טוי פּון די ווינגערטנער און גאַנצענע טעג זיך אָנהענגען אַנעם קוואַוו פּון זײַן לאַסטמאַשין, האָט ניסן, ליגנדיק אינעם האַלב־צעטראַטענעם און צוגעסמאַר־ליעטן ווייץ פּונעם צײטיקן פעלד, פאַר זיך ניט געזען. די ערשטע רעגע, ווען ער איז געקומען עטוואָס צו־זיך און ניט געהאַט נאָך באַנומען, ווי קומט ער אַהער, האָט זיך אים אויסגעוויזן, אז ער ליגט אין דער הייך אָף אַן אַנגעלאָדענער מאַזשאַרע ווייץ, וואָס שלעפט זיך מיטן אַנגעגליטן שטוי־ביקן וועג צו דעם טויק. ער הערט אפּילע דאָס שטעפּן פּון דער דרעשמאַר־שין. ער פאַרשטייט בלויז ניט, פּונוואַנען האָט זיך עס צו אים מיטאַמאָל אַרײַנגעכאַפּט אָט דאָס מוירעדיקע פּלאַמפּיער אינעם קערפּער און ברענט דאָרט אַלצדינג אויס.

— וואסער... א טרונק וואסער...

פארוואָס רופט זיך קײנער ניט אָפּ?

אין אַ ווײַלע אַרום נעמט ער ווידער שעפּטשען מיט די פאַרשמאַכטע אײַבערגעטריקנטע ליפּן:

— וואסער... א טראָפֿן וואסער...

ווען ניסן איז ווידער געקומען צו־זיך, האָט ער שוין ניט געפּילט אין זיך אזוי דאָס פּלאַמפּיער און איז געווען אימשטאַנד שוין צו באַנעמען, וואָס איז זיך מיט אים הײַנט פאַרלאָפֿן, און פּרוּוו זיך דערמאַנען, ווי קומט ער אַהער, אינעם ווייץ.

דאָס לעצטע, וואָס ניסענען האָט זיך פאַרגעדענקט פּון דער שלאַכט, וואָס עס האָט געפּירט זײַן ראַטע באַם אַרױסרײַסן זיך פּונעם אַרומגע־רינגלטן דאָרף, — אז די גראַנאַטע, וועלכע ס'האַט זיך געהאַט נאָך פאַרהײט באַ זײַן אומגעקומענעם כאַווער, האָט ער באַוווּזן אַ שלײַדער טאַן, נאָר דעם אַפּרײַס האָט ער שוין, דאַכט זיך, ניט געהערט.

ווען און וויאזוי האָט ער זיך פאַרקליבן אַהער אין ווייץ, קאָן ער פֿאַרט ניט באַנעמען. און ווי ער זאָל דאַרפֿן זיך אליין דערווייזן, אז ער האָט ניט פאַרלאָזט דאָס שלאַכטפּעלד און אַנטלאָפֿן אַהער זיך אויסבאַהאַלטן פּונעם טויט, וואָס האָט פּון זײַער ראַטע אײַבערגעלאָזט ווייניקער פּון אַ וווּואָד, האָט ניסן געפּרוּווט זיך עטוואָס אָפּרוקן פּונעם אָרט, וווּ ער איז געלעגן,

און גלייך דערפילט אין זיך דאָס מוירעדיקע פלאַמפניער. ער האָט אָבער באוויזן באַנעמען, אז ניט אנדערש ווי עמעצער האָט אים איבערגעטראָגן אהער, ווייזט אויס, אז עמעצער פון די דאַרפסלייט, וועמען די דייטשן האָבן נאָכן אריינרייסן זיך אין דאָרף באַפוילן באַגראָבן די דערהארגעטע רויטאַר-מייער, האָט באַמערקט, אז ער לעבט נאָך, און בישטיקע אים אָפּגע-טראָגן אהער. ס'איז דאָך שוין אָבער האַלבער טאָג, און ווען ער האָט אַ שללידער געטאָן די גראַנאַטע, האָט די זון ערשט געהאַלטן אין אָפּגיין. צי דען וואַרט זיין רעטער, עס זאָל ווערן נאַכט? ניין, ער וועט ביז נאַכט ניט דערציען. איין טראָפּן וואַסער ווען ער האָט אָפּ צו פאַרלעשן אָף א רעגע דאָס פניער, וואָס פאַרקלייבט זיך אַלץ טיפּער אין אים. און כאָטש ער ווייסט, אז אויסער די זאַנגען הערט אים מער קיינער ניט, און אז די זאַנגען ארום אים, וויפּל ער זאָל זיי ניט בעטן, קאָנען זיי אים סייווי מיט גאַרניט העלפּן, דאָך נעמט ער ווידער שעפּטשען:

— וואַסער... א טרונק וואַסער...

און ער דערזעט מיטאַמאָל לעבן זיך די מאַמע. זי שטייט אָף די קני, אַנגעבויגן איבער אים, פאַרשטעלנדיק מיט זיך דעם הימל, די בלענדנ-דיקע זון. סאַראַ יונגע מאַמע עס איז באַ אים!

— וואַסער... א טרונק וואַסער...

— מע טאָר אזויפיל ניט טרינקען. — זי טראָגט אים אָבער אונטער דאָס קווערטל מיטן קאַלטן ברונעם-וואַסער, הייבט אים דערביי פאַרויכטיק אָף דעם קאָפּ פונעם קישעלע.

— ווי פילסטו זיך? ס'איז דיר אַ ביסל לייכטער?

ניין, ס'איז ניט דער מאַמעס קאָל. ער פרוּווט זיך אַראָפּוואַרפן דאָס אַנגעוואַלגערטע שווערע געוויכט פון די אויגן-לעפלעך און קוקט זיך לענגער איין אין דער, וואָס שטייט אַנגעבויגן איבער אים מיט אַ פאַר-וויינט, דערשראָקן פאַנעם. באַ זיין מאַמען איז דאָס פאַנעם געווען אַ ברייטלעכס, מיט שוואַרצע אויגן, און באַ דער איז דאָס געזיכט אַ לענג-לעכס און די אויגן העל-בלויע. נאָר מיט עפעס איז אָט דאָס אומבאַקאַנטע ווייבל דאָך ענלעך אָף זיין מאַמען. אָ, ער דערמאַנט זיך! ווען ער איז, זייענדיק שוין אַ גרויסער, טאַקע גאָר אַ גרויסער, געווען קראַנק, איז די מאַמע זינע אויך געשטאַנען אזוי איבער אים אַ פאַרוויינטע, אַ דערשראָ-קענע, און פונקט אזוי פאַרויכטיק, צאַרט אים אונטערגעהויבן דעם קאָפּ פונעם קישן, ביים זי האָט אים געגעבן טרינקען... פּונוואַנען האָט זיך מיטאַמאָל גענומען באַ אים צוקאַפּנס אַ קישעלע? און אָט דאָס פּרישע שמעקנדיקע היי?

זיין פאַרנעפּלטער בליק שטויסט זיך אומגעריכט אָן אין דעם נידע-ריקן באלקן מיטן קליינטשיקן שייבל שיר ניט באַ דעם סאַמע דיל. אין שייבל קוקט אריין אַ באַגינענדיקער הימל.

— וויאזוי רופט מען אַיך?

צי זי האָט ניט דערוואַרט, אז פונקט דאָס וועט ער זי פּרעגן, ווען ער וועט ענדלעך קומען צוריק, און דערפאַר האָט זי אָף אים אזוי אַ קוק גע-טאָן, צי ער האָט עס אזוי שטיל ארויסגעבראַכט, אז זי האָט ניט דער-הערט און וואַרט, ער זאָל עס זי איבערפּרעגן, זייענדיק זיכער, אז פּריער

פון אלץ וויל ער, זי זאל אים זאגן, ווו געפינט ער זיך און ווי קומט ער אהער. נאָר זי זעט, אז ער פארשטייט שוין אליין, אז ער ליגט אף א בוי-דעם, און שטויסט זיך אָן, אז אויסער איר צי עמעצער פון אירע גאָר-גאָר נאָענטע, וועמען מע קאָן אַנטרויען, ווי זיך אליין, האָט אים מער קיינער ניט געקאָנט ארופטראַגן אהער, און אז זי איז עס געווען מיסטאמע די, וואָס האָט, ברענגענדיק צו קוורע די געפאלענע רויטארמייער נאָך דער שלאכט, באמערקט, אז ער לעבט נאָך, און, טראַגנדיק אים צום ברודער-קיינער, אים באהאלטן ביז נאכט אין דעם ווייץ. און וועגן דעם, אז אין דאָרף בא זיי שטייען איצט איין דייטשן, האָט ער אויך ניט וואָס צו פרעגן זי. ער דערקענט עס פון אירע דערשראָקענע אויגן.

— אסיע רופט מען מיך, — זי האָט זיך נאָך נידעריקער אָנגעבויגן איבער אים און שיר ניט אינגאנצן אָן א קאָל ארויסגעשעפטשעט: — און זיך רופט מען ניסן. ניסן באַרכין. און ביסט א ייד.

ניסן האָט זיך האסטיק אופגעזעצט, דערפילנדיק אין ליב די אָנגע-גליטע שאַרף פון א שווערד. ער האָט אָבער באוויזן אינעם זעלבן אויגן-בליק צונויפּרעסן די ליפן, מיט קיין צווענגלעך זיי ניט פאנאנדערצו-נעמען, און דאָס געשריי איז געבליבן שטעקן אין אים, ניט זייענדיק בער קויעך זיך דורכרייסן צווישן די פארקריצטע ציין.

— ליג רויק. דיר וועט דאָ קיין שלעכטס ניט געטאָן ווערן. ביסט נאָך זייער שלאָף. טאַרסט זיך ניט באומרויקן, — זי האָט פאריכט אים דעם צוקאָפּנס און אינגעבעטן, ער זאל זיך צוריק לייגן. — איך קאָן זיך מער ניט פארהאלטן. כ'מוז לויפן צו דער ארבעט. טאָמער קום איך ניט, קאָן דער סטאַראָסטע שיקן נאָך מיר א פּאָליציאנט. ערשט דער פערטער טאָג, ווי בא אונדז שטייען איין די דייטשן, און ס'איז שוין דאָ א סטאַראָסטע מיט א פּאָליציי. מיט קיין הינט טאָר מען זיך ניט רייצן. איך וועל צונע-מען דעם לייטער פון בוידעם. זע, זאָלסט ליגן שטיל. עמעצער קאָן צור פעליק אריין. אָט דאָ האָסטו א הינערשע יוד. דאָס האָט די מאמע מיניע פאר דיר אָפּגעקאָכט. אויסער דער מאמען מינער, ווייסט קיינער ניט וועגן דיר.

— מומינקע אסיע...

זי האָט ניט ווילנדיק א שמייכל געטאָן:

— איך זע דען אויס אזוי אלט, וואָס דו רופסט מיך מומינקע? קאָנסט מיך רופן אסיע. איך בין ניט אף קיין סאך עלטער פון דיר, כאַטש איך בין שוין א מאמע פון צוויי קינדערלעך. כ'האָב זיי אָפּגעפירט אין שכי-נעסדיקן דאָרף צו מיין מאנס עלטערן. דאָרט וועט פאר זיי זיין זיכערער. כ'האָב געמיינט, אז דו ביסט יינגער.

— דו ווייסט דען, וויפל איך בין אלט?

— יא, צוויי און צוואנציק. פונואנען ווייס איך עס? פון דיין קאָמיו-גישן בילעט, — זי האָט אָנגעוויזן אפן אנטקעגנדיקן ווינקל: — דאָרט, אונ-טערן כלאם און היי, האָב איך אים באהאלטן. די הילזע מיט דיין אדרעס, וואָס כ'האָב געפונען אין דיין הויזן-קעשענע, איז אויך דאָרט. דיר האָט אָפּגעגליקט, באַכערל. די קוילן האָבן זיך ניט פארהאלטן, זיי זיינען בלויז דורכגעגאנגען דורך דיר, האָסט אָבער פארלאָרן א סאך בלוט. כ'האָב דיר

איבערגעבונדן די וונדן. ביסט יונג. זיי וועלן זיך בא דיר אינגליכן פאר-
היילן. דארפסט זיך נאָר אויסלייגן. זע, זיי פאַרזיכטיק. זאַלסט, גאַט באהיט,
ניט צוגיין צום פענצטערל. טאַמער דערזעט מען דיך... דו ווייסט דאָך,
וואָס זיי טוען מיט ייִדן. און פאַר אויסבאהאלטן א ייִדן שיסט מען גלייך
אף אן אָרט. דערווייל האָסטו ניט וואָס מוירע צו האָבן. ביסט אין א
זיכער אָרט. ווי נאָר כ'וועל דערפילן א געפאַר, וועל איך דיך אָפּפירן צו
מיינער א באקאנטער אין אן אנדער דאָרף. אף איר קאָן מען זיך אויך
פאַרלאָזן.

— ווו זיינען אונדזערע? — ניסן האָט עטוואָס אָפּגעשארט פון זיך דאָס
היי, וואָס איז געקראַכן אין פּאַנעם.
— ווייט, זייער ווייט פונדאנען.

— אונדזער ארומגערינגלטער ראָטע האָט זיך אינגעגעבן דורכצו-
רייסן?

— פּונדוואנען קאָן איך וויסן? כ'ווייס נאָר, אז אויסבאהאלטן זיך איז
דאָ ניטאָ ווו. ארום-און-ארום איז הוילער סטעפּ. ס'איז אָפּגעגאנגען א
מינוט, אז מע זאָל דיך אויך אריינלייגן אין גרוב, וואָס מיר האָבן אויסגע-
גראָבן פאַר די דערהארגעטע רויטארמייער. אוי, וויפל אונדזערע עס
זיינען געפאלן אין אָט דער שלאכט! מיר האָבן דיך שוין געהאט ארום-
געלייגט אפן טראַגבעטל, ווען די מאמע מיינע, מיט וועמען איך בין גע-
ווען אין פאַר, האָט באמערקט, אז דו לעבסט נאָך. האָסט געעפנט די אויגן
און זיי באלד צוריק פאַרמאכט. כ'האָב דיך געבעטן, זאַלסט ליגן שטיל.
— איך געדענק ניט.

— ווי קאַנסטו געדענקען, אז דו האָסט אין דער זעלבער רעגע ווי-
דער פאַרלוירן דאָס באווסטזיין. קיינער האָט ניט באמערקט, ווי איך
האָב דיך אָפּגעשלעפט אָן א זייט אינעם ווייץ. באנאכט, ווען ס'איז געוואָרן
פינצטער, האָב איך דיך איבערגעטראָגן צו אונדז. וויאזוי האָב איך דיך
ארופּגעטראָגן אהער אפן בוידעם, ווילסטו וויסן? די מאמע האָט מיר צו-
געהאַלפן. סע טרעפט, ווען א שוואכער ווערט שטארקער פונעם
שטארקסטן. נאָר איך בין קיינמאָל ניט געווען קיין שוואכניקע. די מאמע
מיינע אויך ניט. מיר זיינען דאָרפישע.

— איך בין אויך א דאָרפישער.

— זע, זאַלסט זיך ניט דערנענטערן צום פענצטערל. טאַמער דער-
הערסטו עפעס פאַרדעכטיקס, איז נורע זיך טיפער איין אינעם היי אונטער
דעם אָנגעוואַרפענעם כלאם. נו, איך מוז לויפן. נאָך דער ארבעט, ווען
ס'וועט ווערן רעכט טונקל, וועל איך ווידער ארופקומען צו דיר, — זי
האָט צוגערוקט צו אים נעענטער דאָס איינגעוויקלטע טעפעלע יוד. —
עס. דארפסט זיך וואָס גיכער אָנעמען מיט קויכעס.

ביו אהער, ביזן דאָזיקן זייטל, האָט זינול אין דעם נאַכמאָל דורכ-
געלייענטן זיך ניט אָנגעשטויסן נאָך דערווייל אף קיין איין שורע, וואָס
ער זאָל זי פּרזער האָבן דורכגעלאָזט, און ניט אָנגעטראָפן קיין איין
וואָרט, וואָס זאָל אים מיט עפעס געווען אונטערזאָגן, אז ער דארף דאָס
איבערגעלייענטע אנדערש אפּנעמען און נאָכדעם אליין שוין צושרייבן די
שורעס, וואָס דארפן אריינגענומען ווערן אין קלאַמערן. עפּשער וועט ער

פונעם ווייטערדיקן אויך איינזען דאס זעלבע, וואָס נאפטאַלע דאווידאָ-
וויטש, און עס וועט אים אופהערן כידעשן, וויאזוי קאָן מען עס נאָכן
דערציילטן וועגן ניסענען אוועקשטעלן דעם מאטעמאטישן צייכן „גרע-
סער — קלענער“ מיטן שארפן ווינקל זיינעם אין דער פונקט פארקערטער
ריכטונג.

נאָר אויך פון דעם, וואָס כעסין דערציילט איבער אף די ווייטערדיקע
זייטלעך פון זיין בוך וועגן דעם יונגיקן באַכערל ניסענען און וועגן
דער עטוואָס עלטערער פון אים אסיען, איז פאר זיוולען נאָך ניט קיין
באווייז, אז ליבע איז ניט דאָס העכסטע, ניט דאָס שטארקסטע, ניט דאָס
הייליקסטע אינעם מענטשן. ער געפינט דערווייל באזונדערס גאַרניט איין
דערינען, וואָס דאָס דאָזיקע ווייבל, וואָס איז דאָס אנדערע יאָר שוין א
סאָלדאטקע און פאר דער גאנצער צייט ניט געהאט פונעם מאן קיין איין
בריוול און קימאט פארלוירן די האַפענונג, אז ער לעבט, אז זי וועט אים
ווען-ניט-איז נאָך זען, איז אין איינעם אן אַוונט, ארופברענגענדיק ניסע-
נען, ווי יעדן אַוונט ביז אהער, וואסער און עסן אף א מעסלעס, פארבליבן
מיט אים אפן בוידעם אף א גאנצער נאכט. זיוול האָט אויך ניט איינ-
געפונען קיין באזונדערס דערינען, וואָס ניסן, אויסגייענדיק פון בענק-
שאפט נאָך זיין יעכעוועדקען, האָט ניט אַפגעשטויסן פון זיך אַט דאָס
פרעמדע ווייבל, נאָר צוגעפאלן צו איר הייסן צאפלדיקן ליב און גע-
שטילט אין אירע אַרעמס זיין בענקשאפט. צי דען נעמט כעסין עס אוף,
ווי א געפיל פון עכטער גרויסער ליבע, וואָס האָט זיי ביידן מיטאמאָל
באהערשט און באהעפט און דערמיט צונישט געמאכט דאָס, וואָס איז
אין יעדן איינעם פון זיי געווען הייליק ביז דער דאָזיקער נאכט?

ווען ס'וועט קומען וועגן דעם צו רייד מיט נאפטאַלע דאווידאָוויטשן,
וועט ער זיך ניט שעמען אים זאָגן: ווען מיט אים, זיוולען, דעהיינע,
זאָל געווען טרעפן אין לעבן דאָס זעלבע, וואָס דעמלט מיט ניסענען, ער
זאָל אויך ליגן גאנצענע טעג פארשטעקט אין א נאָרע, וואָס ער האָט זיך
געמאכט אונטערן היי און האָט ניט ווו אהינצוטאָן די יונגע אופגעוירטע
קרעפטן, וואָלט ער מיסטאמע אויך ניט געקאָנט בניקומען אין זיך דעם
גלוסט, וואָס עס צינדט אָן די גאַענטקייט פון א יונגער קרעפטיקער פרוי,
ווי עס שטעלט זיך אים פאָר אַט די טרייע, איבערגעגעבענע אסיע... נאָר
דערפון וואָלט זיין ליבע צו צירלען קלענער ניט געוואָרן, און ער וואָלט
קייןמאָל ניט געטראכט, אז ער האָט זי דערמיט פארשוועכט. און אויב
אפילע אַט די אסיע זאָל זיך געווען ווירקלעך פארליבן אינעם יונגן באַ-
כערל מיטן טונקל-לענגלעכן געזיכט און גרויסע קארע אויגן, וואָס האָט
ביז יענער נאכט זיך אופגעפירט, ווי א שעמעוודיק קינד — יעדעס מאָל,
ווען זי האָט אים ארופגעבראכט שפייז, האָט ער זיך אנטשולדיקט פאר
איר, וואָס ער עסט אומזיסט ברויט און קאָן איר מיט גאַרניט באהילפיק
זיין אין דער באלעבאטישקייט, — וואָלט זיוול זי אויך ניט באשולדיקט.
נאָר דעם ווייבל, פארשטייט ער, האָט זיך בלויז געדאכט, אז זי האָט זיך
פארליבט אין ניסענען, ניט באנעמענדיק, אז דאָס, וואָס איז צווישן איר
און דעם באַכערל אין יענער און אין די ווייטערדיקע נעכט זיך פארלאָפן,
האָט זיך ניט גענייטיקט אין קיין בארעכטיקונג, ווייל אנדערש, אפאַנעם,

האָט עס ניט געקאָנט זײַן, דאָס האָט געמוזט סאָפּקאָלסאָף צווישן זײַ גע-
שען. „ניסענקע איז געווען אזא באַכערל, כ׳האָב אים זײער גוט געקענט,
וואָס וואָלט אליין עס געווען דערצײלט זײַן יונג ווייבל, יעכעוועדקען,
ווען ער זאָל געווען בלייבן לעבן, און יעכעוועדקע, כ׳האָב זי אויך גוט
געקענט, וואָלט ניט געמאכט בא אזא צופאל דערפון קיין וועזן. ער וואָלט
איר ניט געוואָרן דערפון ווייניקער טײער.“

און אָט דאָס איז, קענטיק, אויך פארשריבן וואָרט אין וואָרט פון פראַס-
קאוויע סטעפאנאוועס רײד: „נאָר פונקט אזוי אומגעריכט, ווי דאָס
האָט זיך אָנגעהויבן בא זײ, אזוי אומגעריכט האָט זיך עס בא זײ פארענ-
דיקט. דאָס האָט אויך אנדערש ניט געקאָנט זײַן.“

לייענענדיק די ווייטערדיקע שורעס, האָט זײוול ווידעראמאָל אָנשוײ-
לעך, בוילעט דערוען פאר זיך דעם בוידעם... פארביי דעם נידעריקן
פענצטערל שווימט פאמעלעך דורך די לעוואָנע, א פארוויקלטע ביז האלב
אין א העל וואָלקנדל, ווי א פארבאנדאזשירטע. איר בלייכע שיין גרייכט
ניט צום ווינקל, ווו טיף פארגראָבן אין היי ליגן פארטייעט ניסן מיט
אסיען און הערן זיך צו צום שאַרף, וואָס האָט זיך דערטראָגן פון אונטן
און פארהאקט בא ביידן דעם אָטעם.

— ווייזט אויס, ס׳האָט זיך אופגעהויבן א ווינט און א טרייסל גע-
טאָן די טיר. ס׳זאָל, כאַלילע, געווען זײַן א שטיקל פארדאכט, וואָלט די
מאמע געגעבן צו וויסן, דעם לײטער צוגענומען. דו מײנסט, זי שלאָפט?
זי הערט זיך צו צום דרויסן מער נאָך, ווי דו. כאַפט מען דײך דאָ בא
אונדז, וועט מען זי דאָך אויך דערשיסן.

— איך וואָלט ארויסגעשפרונגען פון פענצטערל, ווען כ׳דערהער זײ
גיין אהערצו.

— ביסט א קינד. זײ זײנען דאָך ניט קיין בלינדע, די אויגן זאָלן
זײ ארויס. קלערסט, זײ וועלן ניט זען, פונוואנען דו ביסט ארויסגע-
שפרונגען? און ווי וועסטו שפרינגען מיט א פארווונדעטן פוס?
— ער האָט זיך בא מיר שוין קימאט אינגאנצן פארהיילט.

— יא, ס׳איז דער ווינט, — האָט אסיע מער זיכערער געזאָגט און
שטייפער זיך צוגעטוליעט צו ניסענען מיט איר הייסן ליב, וואָס וויל
געניסן פון דער דאָזיקער גליקלעכער מינוט, וועלכע לאָזט ניט זיך פאר-
טראכטן, וואָס וועט זײַן נאָכדעם. אין דער דאָזיקער מינוט האָט אסיע
נישט געוואָלט קלערן ניט וועגן מאן, צי לעבט ער, צי איז ער אומגעקו-
מען, ניט וועגן אירע צוויי קליינינקע מיידעלעך, וואָס זי האָט אָפגעפירט
צו זײער זיידן און באַבען, ניט וועגן דער מאמען. די מאמע שטויסט זיך
אָן, נאָר זאָגט איר גאָרניט. די מאמע אירע איז אויך געווען אמאָל א
יונגע, פרי פארבליבן אן אלמאָנע, פארשטייט זי, וואָס עס קומט פאָר
מיט איר טאָכטער. פון דעם סאָלדאט, וועלכן זי האָט געראטעוועט און
שטעלט יעדער רעגע אײַן צוליב אים דאָס לעבן, פארלאנגט זי מער גאָר-
ניט, ווי אָט די קורצע, גליקלעכע מינוטן. זי פארשטייט, אז ווי נאָר עס
וועלן זיך אומקערן אהער אונדזערע, וועט ניסן קיין איין טאָג דאָ מער
ניט בלייבן, און זי וועט אים ניט פארהאלטן. נאָר דערווייל האָט זי דער-
פון ניט וואָס צו קלערן.

— איך גיי מאַרגן אוועק.

— וואָס?

— איך גיי אוועק מאַרגן.

אסיע האָט זיך אופגעזעצט.

— וווהיין גייסטו מאַרגן אוועק?

— איך קלער שוין א צייט וועגן דעם. ווי נאָר איך בין געקומען א

ביסל צווייז, קלער איך דערפון.

— כ'פארשטיי ניט, וואָס דו רעדסט. וווהיין קלייבסטו זיך אוועקגיין?

קיין פארטיזאנער זיינען אין אונדזערע קאנטן ניטאָ.

— איך וויל גיין צו זיך אין דאָרף.

— ביסט באַם זיינען? — האָט זי שיר ניט אויסגעשרייען.

— איך קאָן אנדערש ניט. איך מוז זיך דערוויסן, וואָס איז מיט מיין

יעכעוועדקען, צי האָט זי זיך עוואקוירט. כ'האָב זי איבערגעלאָזט א

קראַנקע, אין גיפס. אינעם שכינעסדיקן אוקראינישן דאָרף האָבן מיר גע-

האט באקאנטע. כ'וועל זיך דאָרטן אָנפרעגן, אויב זי האָט ניט בא-

וויון זיך עוואקוירן. ווער ווייסט, עפּשער באהאלט זי זיך דאָרט באַ עמעצן

אויס און כ'וועל זי קאָנען זען.

— גיין, דו הערסט ניט, וואָס דו רעדסט. ווייסט כאָטש, וואָס עס טוט

זיך ארום-און-ארום? טרעטסט נאָר אריבער די שוועל, ברענגסטו אום

אי זיך, אי אונדן.

— איך וועל ארויסגיין אינמיטן דער נאכט, ווען אלע שלאָפן. קיינער

וועט ניט זען. איך בין א סאָלדאט. איך ווייס, ווי זיך מאסקירן.

זי איז צוגעפאלן צו אים, צוגעדריקט זיין קאָפּ צו איר הויכער שטיי-

פער ברוסט און געשטיקט אין זיך די טרערן:

— ווי וועל איך איצט אויסקומען אָן דיר... איך פארלאנג פון דיר

גאַרניט. זיי מיט מיר, ביז אונדזערע וועלן זיך צוריקקערן. איך וועל

דיך דעמלט קיין איבעריקע רעגע ניט פארהאלטן. טייערער, ליבינקער

מיינער...

— איך קאָן ניט. איך טאָר ניט. פארשטיי מיך...

נאָר אסיע קאָן ניט און וויל עס ניט פארשטיין. קומט אויס, אז ער

איז, ליגנדיק דאָ אונטערן היי, געווען פארנומען ניט אזוי מיט צוהערן

זיך, וואָס עס טוט זיך ארום אים, ווי מיט דעם, וואָס עס טוט זיך אין

אים, און דער געדאַנק זי צו פארלאָזן און אוועקגיין איז באַ אים אופגע-

קומען ניט נעכטן און ניט אייערנעכטן... ווי האָט זי עס פריער ניט בא-

מערקט? און וואָס האָט זיך געענדערט דערפון, וואָס זי ווייסט עס שוין,

אז סיווי קאָן זי גאַרניט ענדערן? זי זעט עס ארויס פון זיין צערטלען

און האלדון זי היינט. דאָך פרוווט זי אים ווידער אָפריידן:

— טאָרסט ניט אוועקגיין, — און שטילער, ער זאָל ניט אָנעמען, אז

פאר איר איז עס דער סאַמע איקער, — ווי וועל איך איצט אויסקומען אָן

דיר?.. גיי ניט אוועק.

זי האָט ניט דערווארט, אז ער וועט איר אנדערש ענטפערן:

— איך מוז גיין, איך מוז זיך דערוויסן, ווו איז זי.

— און צוליב דעם שטעלסטו איין דאָס לעבן?

— איז עס דען ווייניק, אז מע זאל צוליב דעם אינשטעלן דאָס לעבן?
עס זײַנען דורך עטלעכע שווערע, שטומע רעגעס, מע האָט, דאכט זיך,
געקאָנט הערן, ווי די פארטונקלטע לעוואָנע שווימט ארויס פון הינטערן
וואַלקן, און אין אַט דער אַנוואַקסנדיקער שטילקײַט האָט ניסן דערהערט:
— זאָג מיר, ווו דארף איך זי זוכן. איך וועל אליין צוגיין אהין זיך
דערוויסן. כ'שווער דיר...

— איך גלייב דיר, טייעריקע, כ'קאָן אָבער ניט שטעלן דיין לעבן אין
געפאר. וועסט זאָגן: „און דאָ שטעל איך דען ניט דאָס לעבן מינס אין
געפאר?“ דאָך איז עס ניט אינגאנצן אזוי... דאָ, אז מע וועט מיך געפינען
בא דיר, קאָנסטו זיך פארענטפערן, אז דו זעסט מיך צום ערשטן מאָל אין
לעבן. ווי קום איך צו דיר אפן בוידעם? מיסטאמע בין איך אהין פאר-
קראַכן, ווען קיינער איז ניט געווען אין שטוב, צי שפעט באנאכט, ווען
איר זײַנט אלע געשלאָפן. אָבער דאָרט, ווהין איך גיי, איז געווען א
ידיש דאָרף. וועט מען דיך גלייך פרעגן, נאָך וואָס און צו וועמען ביסטו
געקומען אהין.

— נו, איך בין געקומען עפעס אויסבייטן. אלע פארנעמען זיך איצט
דערמיט.

— צוליב דעם דארף מען זיך אָבער ניט פארקלייבן אזוי ווייט, — און
עס דערמאָנט זיך ניסענען א פארלאָפענער זומער מיט יאָרן, יאָרן צוריק,
ווען איבער די קאָלוירטן פון זייער געגנט האָבן זיך א לאַז געטאָן פון
ווייטע שטעט און דערפער אלט און יונג אויסבייטן ווער וואָס עס האָט
פארמאָגט אף א טאָרבעלע מעל, אף א לעבל ברויט. די אָנגעקומענע האָבן
דערציילט, אז אין זייערע קאנטן איז א גרויסע פארטריקעניש. פאר-
ברענט געוואָרן ביז א זאנג. א ראכמאָנעס א קוק צו טאָן אף דער ערד, ווי
פארטריקנט און פארשמאכט זי איז און בא אים אין קאָלוירט און אין
אלע ארומיקע קאָלוירטן פון זייער געגנט איז דאן גראדע געווען א
גרויסע גערעטעניש. צו דרייסיק, צו פינף און דרייסיק צענטנער פון א
העקטאר האָט מען איינגעקליבן, צו פיר קילאָגראם ווייץ אף איין
ארבעטסטאָג געטיילט. האיָאר אָבער, — ער האָט עס באוויזן באמערקן,
ווען ער איז געלעגן אינעם ווייץ, און אסיע אליין האָט עס אים אויך
געזאָגט, — איז דאָ, בא זיי, ווי אף צולאָכעס, א גרויסע גערעטעניש. —
און אז מע וועט צו דיר צושטיין, זאָלסט זאָגן, נאָך וואָס פרעגסטו זיך
אזוי נאָך אף די באַרכינס, וואָס וועסטו ענטפערן? פאר גוטס, פאר איינ-
שטעלן פאר יענעם דאָס אייגענע לעבן, ווי דו טוסט עס צוליב מיר, צאָלט
מען ניט, אסיע טייערע, מיט שלעכטס. עפשער וועט מיר אָפגליקן און איך
וועל אפן וועג זיך ערגעץ אַנשטויסן אף פארטיזאנער און וועל זיך ווידער
קאָנען שלאָגן מיט די פאשיסטן.

אסיע האָט ברייט צעפירט די הענט, ווי זי זאל מוירע האָבן, אז ער
קאָן אַט שוין אוועקגיין, פארצאמט זי אים דעם וועג.

— איך וועל דיך אליין ניט לאָזן. כ'וועל מיטגיין מיט דיר.

איצט איז ער שוין געווען דער עלטערער, דער מער דערפארענער,
און זי — דאָס קינד.

— דו ווייסט, וואָס דו רעדסט? האָסט ניט געלייענט די דייטשישע פּלוגבלעטלעך, זייערע באַפעלן? ווייסט ניט, וואָס עס קומט פאַר ניט אַרויסגעבן קיין ייִדן? כאַפט מען דיך, טייט מען דיך אַפּן אַרט באַגלייך מיט מיר.

— מיך שרעקט עס ניט. איך קאָן ניט זיין אָן דיר.

— און מיר, מיינסטו, איז לייכט זיך צעשיידן מיט דיר? דו ביסט זייער, זייער א גוטע, א געטרייע, אן איבערגעגעבענע. כוועל דיך קיינ-מאָל ניט פאַרגעסן.

פאַרשטעלבדיק זיך אָט דאָס אלץ פונעם אויסגעלייענטן, האָט זייוול זיך אויך פאַרגעשטעלט, ווי אַסיע לייגט אוועק דעם קאָפּ אירן ניסענען אַף דער ברוסט, קלאַמערט זיך אין אים איין, ווי מוירע האַבנדיק, אז ער קאָן זי ניט אַפּוועקן און אוועקגיין, ניט געזעגענענדיק זיך מיט איר.

אין פענצטערל האָבן אַריינגעפינקלט די ווייטע שטערן. און דער זעל-בער געדאַנק, וואָס איז אים דעמלט, דערזענדיק זיך ליגן אינעם ווייץ, געקומען אפּן זינען וועגן דער העליש-פּייערדיקער זון איבערן קאָפּ, איז ניסענען איצט געקומען אפּן זינען וועגן אָט די ווייטע, אַריינפינקלענדיקע שטערן. זיי גייט גאַרניט אָן, זיי קוקן אַראָפּ פון דער טונקל-בלויער הייך, ווי זיי האָבן אַראָפּגעקוקט אין אזעלכע נעכט פאַר דער מילכאַמע, גלייכגיל-טיקע צו דעם, וואָס עס טוט זיך אַף דער ערד. זיי שטעלן זיך פאַר איר אַרויס: „זע, וויפּל מיר זינען. קיין שטויבעלע איז ניטאָ אפּילע וווּ צו פאַלן, אזוי געדיכט זינען מיר דאָ באַזעצט. מיר האָבן אָבער קיינמאָל ניט גע-פירט צווישן זיך קיין מילכאַמעס און קלייבן זיך ניט פירן. מיר לעבן צווישן זיך בעשאַלעם“.

ליגנדיק אזוי מיט צוגעשלאָסענע אויגן, האָט ניסענען זיך אויסגעוויזן, אז איבער אים שטייט אַנגעבויגן זיין כעוועדקע. זי איז געקומען א הינד-קענדיקע. זי איז נאָך אלץ אין גיפּס, אזא ווי ער האָט זי איבערגעלאָזט אינעם זוניקן פרימאַרגן, ווען ער איז אוועק אַף דער מילכאַמע. דאַרף טרעפּן, אז פונקט עטלעכע טעג פאַר דעם זאָל זי אזוי ניט געלונגען אַראָפּ פאַלן פונעם וועלאַסיפעד, וועלכן ער האָט איר געקויפט אין קאַאָפּעראַציע פאַר דעם ברויט, וואָס ער האָט אַף האַרטע פּרייזן פאַרקויפט דער מעלכע. סאַרא ווונדערלעך שיינער וועלאַסיפעד דאָס איז געווען. זיין ניקלנע ראם האָט אָפּגעלויכטן מיט אָן א שיר זונען. אלע באַכערים פון דאַרף פּלעגן זיך אָפּשטעלן קוקן, ווי זי פאַרט, און מער פון אלעמען דער נייער שאַפּער פאַ-וועל איוואַנאָוו — א הויכער, קרעפטיקער באַכער מיט לייכטיקע אויגן. ער האָט עטוואָס צוגעהונקען און איז, דאַכט זיך, געווען דער איינציקער יונג-גער מאַנצבל אין דאַרף, וואָס איז פאַרבליבן אין דער היים. געזעגענענדיק זיך מיט אים, האָט פּאוועל געזאָגט, אז ער האָט זיך ניט, ניסן, וואָס צו זאָרגן וועגן יעכעוועדקען. אויב זי וועט ניט קאָנען זיך עוואַקוירן, וועט ער זי אויסבאהאַלטן, זי און זינע און אירע עלטערן. ער מעג זיין רויק. ווי דורכן שלאָף איז צו ניסענען דערגאַנגען אַסיעס רייד:

— דו ווייסט דאָך ניט דעם וועג.

— איך בין א שאַפּער, בין א סאַך אַרומגעפאַרן. מיר גיט זיך אויס, אז

איך בין אויך געווען אין די דאָזיקע ערטער. מעגלעך, אז איך בין אפילע דורכגעפאָרן דורך איינער דאָרף. כ'וועל זיך דערקלטיבן.

איר לעצטע האָפענונג:

— ס'האָבן בא דיר ניט פארהיילט זיך נאָך אלע ווונדן. ווארט כאָטש איבער דעם ווינטער. ס'איז דאָך שוין טיף אין הארבסט.

— ניין, מיין טייערע. מיך קאָן איצט אָפּהאלטן בלויז איינס: כ'זאָל זיך קאָנען אומקערן צוריק אפן פראַנט אָדער אַנטרעפן צו די פארטיזאנער. זאָגסטו, אז פאר דער צייט, וואָס איך בין בא דיר, זינען אונדזערע ווייט אָפּגעטראָטן? איך האָב געזען, וויאזוי אונדזערע שלאָגן זיך און וויאזוי עס שלאָגן זיך די דייטשן. ווען אונדזערע זאָלן האָבן אזויפיל אעראַפלאַנען און טאנקען ווי זיי... נאָר זיגן וועלן מיר. זאָלסט אין דעם קיין רעגע ניט צווייפלען?

— איך צווייפל דען?

קאפיטל זעכצן

אין עטלעכע טעג ארום, שפעט אין דער נאכט, האָט ניסן, אין אן אלטן גארניטער און מיט א פאָר לעבלעך ברויט און אָפּגעקאָכטע קארטאָפּל אינעם ליינוטענעם רוקזעקל, פארלאָזט דאָס דאָרף און אוועק מיט די פעלדער אף דאָרעם. די געדיכטע, אראָפּהענגענדיקע וואָנצעס האָבן אים געמאכט עלטער אף היפשע עטלעכע יאָר.

קאיאָר, ס'האָט נאָר א שפּריץ געטאָן די הארבסטיקע גרויקייט פונעם אַנקומענדיקן טאָג, איז ניסן פארקראַכן אין א סקירדע היי און אָפּגע- לעגן דאָרט פארטייעט, ביז ס'איז ווידער געקומען די געגארטע נאכט און אינעם הויכן שוואַרצן הימל האָבן זיך ווידער צעפינקלט די שטערן. און אזוי טאָג נאָך טאָג, נאכט נאָך נאכט.

דערווייל האָט אים אָפּגעגליקט. פאר די אלע נעכט האָט ער בלויז איין מאָל זיך אָנגעשטויסן אף א מענטשן. ס'איז געשען אזוי אומגעריכט, אז ער האָט קיין טראָט ניט באוויזן צו מאכן, כאָטש ס'ווי האָט ער דאָ ניט געהאט ווו זיך אויסצובאהאלטן. דאָס פעלד ארום איז געווען נאקעט-הייל, אָן איין סקירדע. די שרעק איז געווען אן אומזיסטע. ער האָט זיך אָנגע- טראָפן אף אן עלטערער פויערטע, וואָס האָט אינמיטן דער נאכט זיך גע- לאָזט גיין פון דער סטאנציע צו זיך אין דאָרף. דער צוג, מיט וועלכן זי איז געקומען, האָט פארשפעטיקט אף עטלעכע שאָ, און זי האָט ניט גע- וואָלט ווארטן ביז אינדערפרי.

די סטאנציע, פונוואנען זי האָט זיך געשלעפט אינעם באנאכטיקן כווי- שעך, איז ניסענען געווען באקאנט. ס'איז ניט ווייט פון א גרויסער קנופ- סטאנציע. פון דאָרט האָט ער נאָך אויך א סאך צו גיין, ער גייט אָבער ריכטיק, ער האָט זיך פון וועג ניט אראָפּגעשלאָגן.

אין איינעם א זוניק-לויטערן טאָג, וואָס גיט זיך אויס אין די היגע קאנטן אויך שפעט אין הארבסט, האָט ניסן, ליגנדיק פארטייעט אין א הויכער סקירדע, ניט ווייט פון זיך דערהערט הילכיקע קינדערשע שטי- מען. קענטיק, זיי האָבן זיך געשפילט, און אויב קינדער האָבן ניט מוי-

רע זיך שפילן אין פעלד, איז מיסטאמע שטייען ניט איין בא זיי אין דאָרף קיין דייטשן.

פונעם ברויט און פון די אָפגעקאָכטע קארטאָפּל, וואָס אסיע האָט אים מיטגעגעבן אפן וועג, איז שוין קיין סימען אפילע ניט פארבליבן. און אויסבײטן דאָס קאָפּטל און נאָך עפעס פון אסיעס זאכן, וועלכע זי האָט אים מיט גוואלד אריינגעשטופט אינעם רוקזעקל, האָט ער דערוויל ניט געהאט וווּ.

דער הונגער האָט אים ניט געלאָזט זיך לאנג קווענקלען און ארויסגע- טריבן פון דער סקירדע.

— קינדער!

דאָס קאָל זינס איז געווען צו שוואך, אז עס זאָל זיי קאָנען אָניאָגן און פארהאלטן. די דערשראָקענע קינדער האָבן, אָפּלויפנדיק א ביסל, זיך אליין אָפגעשטעלט און מיט פארדאכט געקוקט אפן אומבאקאנטן, וואָס האָט זיי גערופן צו זיך.

— האָט ניט מוירע פאר מיר. איך וועל איך גאַרניט טאָן. איך בין א רויטארמייער, כ'בין געווען שווער פארווונדעט. דייטשן זינען דאָ בא איך אין דאָרף?

— ניין, פעטערל. און ווהיך גייט איר?

— דאָס איז א סאָד. זאָגט איר, אז בא איך אין דאָרף זינען ניטאָ

קיין דייטשן? איר נארט מיך ניט?

— ערן-וואָרט, — האָבן אויסגעשרייען עטלעכע קינדער מיטאמאָל און אופגעהויבן די הענטלעך איבערן קאָפּ, ווי באם אָפגעבן א פּיאָנערישע שווע.

— איז ברענגט מיר, קינדער, וואָס אָפצוועסן. עפשער קאָנט איר מיר קריגן ברויט מיט נאָך עפעס אפן וועג? כ'האָב נאָך א סאך צו גיין. נו ווער פון אייך נעמט זיך אונטער מיר עס ברענגען? זעט אָבער, איר זאָלט אין דאָרף קיינעם קיין וואָרט וועגן מיר ניט זאָגן.

— איך וועל גיין עס קריגן, — האָט זיך אָנגערופן א דאר זינגעלע מיט א פלאקסענעם קעפל האָר און קארע אייגעלעך אונטער ליכטיקע ברעמען.

— וואניעס טאטע איז געווען בא אונדז דער פאָרזיצער פון קאָל- ווירט, — האָט געזאָגט דאָס זינגעלע, וואָס איז געשטאנען לעבן וואניען, אויך א דארלעכער, נאָר מיט גרויסע העלע אויגן. — ער און מיין טאטע זינען אף דער מילכאָמע. און פארוואָס זינט איר ניט אף דער מילכאָמע? אריינגעפאלן אין פלען?

— ניין, איך בין ניט געווען אין געפאנגענשאפט, איך בין געווען אין ארומרינגלונג. זיך ארויסגעריסן פון דאָרט. א שטיקל צייט, ביז די ווונדן האָבן זיך ניט פארהיילט, האָב איך זיך אויסבאהאלטן. איצט גיי איך צו אונדזערע. עפשער וועל איך אָנטרעפן אף פארטיזאנער. בא איך דאָ זינען ניטאָ קיין פארטיזאנער?

די קינדער האָבן פארדעכטיק אף אים א קוק געטאָן. ניסן איז געווען קימאט זיכער, אז ווען וואניע זאָל ניט געווען אוועקלויפן, וואָלטן די קינדער אים אומגעקערט צוריק.

— ס'איז גוט, קינדער, וואָס איר טרויט ניט יעדן אָן. מע טאָר איצט
ניט יעדן איינעם אַנטרויען...

— און אייך?

— אויב איר גלייבט ניט, דארף מען מיר אויך ניט אַנטרויען. איך זע
דאָך אָבער, קינדער, אז איר גלייבט מיר. איאָ, איר גלייבט מיר?
— יאָ, — האָט געענטפערט פאר אלעמען דאָס ייִנגעלע מיט די גרויסע
העלע אויגן, וועמענס טאטע ס'איז צוזאמען מיט וואניעס טאטן אף דער
מילכאַמע.

מיט א לאבן ברויט און עטלעכע ציבעלעס אינעם רוקזעקל האָט ניסן
מיט זינטיקע וועגן און שטעגן געבלאַנקעט נאָך עטלעכע נעכט איבער די
נאקעטע פעלדער, און זיין גרעסטער סוינע איז געוואָרן די זון, די זעלבע
זון, וואָס פלעגט אראַפּקומען צו זיי אין דאָרף זיך אַנטרינקען מיטן קילן
טוי פון די וויינגערטנער און זיך אָנהענגען אָנעם קוואָוו פון זיין לאסט-
מאשין. ווען ניסענען האָט זיך באם זון-אופגאנג ניט געטראָפן אין וועג
קיין סקירדע, האָט ער דעמלט מער אויבנוף געהאלטן דאָס שאַרפע מע-
סער, וואָס אסיע האָט אים מיטגעגעבן. דאָס איז געווען ס'איינציקע גע-
ווער, וואָס ער האָט געהאט בא זיך. פונעם ערשטן טראָט זיינעם, וואָס
ער האָט געמאכט, פארלאַזנדיק די שטוב, וווּ מע האָט אים אויסגעהיט
פון טויט, האָט ער געהאט געוויסט, אז קיין לעבעדיקן וועט מען אים ניט
נעמען.

וואָס מער ניסן האָט זיך דערנענטערט צו זיין דאָרף, אלץ אַפּטער
האָט ער זיך פארטראכט: און ווי וועט זיין, אויב ער וועט זיך דערוויסן,
אז כעוועדקע און קיינער פון זייערע אייגענע האָבן ניט באוויזן ארויס-
פאָרן און זיי זיינען אומגעקומען צוזאמען מיט אלעמען, וואָס האָבן זיך
ניט עוואַקוירט? נאָר אינעם זעלבן אויגנבליק האָט ניסן אַפּגעטריבן פון
זיך דעם דאָזיקן געדאנק. זיי האָבן דאָך אינעם שכינעסדיקן אוקראינישן
דאָרף קוליבא באקאנטע. מע וועט זיי דאָרט אויסבאהאלטן. אָט האָט אים
דאָך אויסבאהאלטן בא זיך אינגאנצן אן אומבאקאנטע פרוי, געשטעלט
אין קאָן דאָס אייגענע לעבן, דאָס לעבן פון איר מוטער, פון אירע צוויי
קליינינקע טעכטערלעך.

אין דאָרף צו זיך איז ניסן אַנגעקומען בא האלבער נאכט. ווי אָנ-
שטויסנדיק זיך, אז זי איז דאָ אינגאנצן איצט אן איבעריקע, איז די נאָכ-
גייענדיקע לעוואָנע אריין אין אן אַנגעשווומענעם וואַלקן, וועלכער האָט
אויסבאהאלטן אין זיך דעם אויסגעשטערנטן פאס הימל, וואָס צווישן די
צוויי דערווייטערטע איינע פון דער אנדערער דאָרפישע גאסן.

אף וואָס, אייגנטלעך, ווארט ער, וואָס ער שטייט און קוקט זיך אלץ
ארום? ס'זאָל זיך עפענען דאָ ערגעץ א טיר און מע זאָל אים פארבעטן
צו זיך אין געסט? איז עפעס ניט קענטיק, אז עמעצער זאָל דאָ וווינען.
אין די שטאלן אפן קאָלוירטישן הויף, ווי שפעט ס'זאָל ניט זיין, האָט זיך
שטענדיק געלויכטן, און איצט איז דאָרט דער זעלבער כוישעך, וואָס
קוקט דאָ ארויס פון אלע הייזער. נאָר אָט האָט זיך צעבילט א הונט.
ס'איז ניט פאַלקאן, דער איינציקער הונט אפן גאנצן דאָרף, וואָס איז בא
איטלעכן געווען אן אַנגעלייגטער גאסט און צו איטלעכן געווען איבער-

געגעבן. אוי, ווי ער וואלט זיך מיט אים איצט געהאלדזט... נו, וואס שטייט ער? די נאכט וועט דאך אַטאַט איבערלויפן. ווו וועט ער זיך דעמלט אהינטאַן? אריינקריכן אין א סקירדע? אפן קאלווירטישן הויף, לעבן טויק, האָט ער פארבייגייענדיק ניט באמערקט קיין סקירדעס. נו, וויפל קאָן מען אזוי שטיין און זיך ארומקוקן? ער קווענקלט זיך עפשער, צי איז עס זיין דאָרף? די ייִשוויים פון זייער דאָרפסראט זיינען ביז גאָר ענלעך איינער אפן אנדערן. דאָך האָט יעדערער זיך פאָרט מיט עפעס אויסגעטיילט און זיך געלאָזט דערקענען אינעם גרעסטן כוישעך. אים האָט זיך עס אויסגעוויזן, צי עמעצער איז טאקע ווירקלעך ארויס פון זייער שטוב? „כעוועדקע, דאָס ביסטו!“— האָט אינווייניק אין אים א געשריי געטאַן.

ניין, צו זיך אין שטוב וועט ער ניט אריינגיין. די אייגענע שטוב קאָן אמאָל ווערן דער גרעסטער סוינע. אהער וועט ער אויך ניט פאר־גיין. דאָ האָט געוויינט דער לעצטער אינדיווידועלער פויער בא זיי אין דאָרף ארן כאזאנאָוו, א פרומער ייד געווען. ער האָט זיך מיסטאם ניט עוואקוירט. זיך פארלאָזט אף גאָט. צו וועמען פאָרט זאָל ער אָנקלאפן? אף יענער גאס וויינט דער שאַפער פאוועל איוואנאָוו. צוליב דעם מוז ער אָבער דורכגיין דאָס גאנצע דאָרף. פאוועל וויינט אין סאמע ברעג גאס. ווארט, רופט ער זיך אָן צו זיך, אין דער פערטער שטוב פונדאנען, ווו ער שטייט, וויינט דאָך מיטראַפאן.

דער שמיד מיטראַפאן ניקאָליעוו און דער שאַפער פאוועל איוואנאָוו האָבן זיך באזעצט בא זיי אין דאָרף ניט לאנג פאר דער מילכאָמע. מיטראַפ־פאן און פאוועל זיינען די איינציקע צוויי מענטשן, צו וועמען ער קאָן אָנקלאפן.

אַנגעקלאפט האָט ער צו דעם שמיד שטיל, ניט זיכער. ווער ווייסט, עפשער האָט יענער זיך איבערגעקליבן אין אן אנדער שטוב? — ווער איז עס? — האָט זיך דערהערט פון אינווייניק א פארשלעפערט צוגעדעמפט קאָל. ס'איז זי, פראסקאָויע סטעפאנאָוונע, די מומע פראַסיע, וואָס איז געווען אן אַפטע אריינגייערן צו זיי אין שטוב. זי האָט גע־ארבעט מיט זיין מאמען אף דער פערמע, מעלקערנס געווען.

— מומע פראַסיע, עפנט.

— ווער איז עס? — דאָס קאָל פון יענער זייט טיר איז געווען א שטילס און א דערשראָקנס.

— פראסקאָויע סטעפאנאָוונע, מומע פראַסיע, דאָס בין איך, איך.

פראסקאָויע סטעפאנאָוונע האָט ניט זיכער געעפנט די טיר און גע־קוקט אפן אריינגעקומענעם, ווי אף א ווילד־פרעמדן, וועלכן מע זעט צום ערשטן מאָל.

— איר דערקענט מיך ניט, מומע פראַסיע, וואָס איר קוקט אף מיר אזוי?

— ניסן?

— יא, מומינקע פראַסיע, ס'בין איך, ניסן באַרכין.

— ניסנקע אלטערס? אוי, גאָט מיינער! — און זי איז אים ארופגעפאלן אפן האלדז. — ווי קומסטו, ליבינקער, איצט אהער? פונוואנען?

— מומע פראָסיע, ווו זינען אלע מיינע? כעוועדקע...
— דינע, ניסנקע, האָט אָפגעגליקט. זיי האָבן זיך ניט געלאָזט איינ-
ריידן, ווי אנדערע, און זיך באציטנס עוואקורט.
— וווהיזן?

— פונוואנען קאָן איך וויסן? נאָר ווו זינען אייערע שכינים — מאָטל
בערגונקער, שלוימע רעוויזן, ציפע מיראַשניק, און מיינע שכינים — יאנקל
באקאלייניק מיט מענדל נאַרשטיינען, — אָט דאָס, זעסטו, ווי צו מיינע
אויגן, וואָס האָבן עס אלץ צוגעזען, וואָלט איך דיר געקאָנט ווייזן. אין
דעם ניט פארשאַטענעם ארטעוואנער ברונעם, ווו מע האָט אמאָל געהאט
געזוכט וואסער, ליגן זיי. אלע, וואָס האָבן ניט באוויזן זיך עוואקורן,
ליגן דאָרט... די קינדער האָט מען לעבעדיקערהייט אהין ארטינגעוואָרפן.
אוי, וואָס דאָ האָט זיך געטאָן... איז ווי קומסטו, טייערינקער מיינער,
אהער? דיך האָט מען דאָך נאָך אין די ערשטע טעג גענומען אף דער מיל-
כאַמע.

— ס'איז א סאך צו דערציילן, מומע פראָסיע. איך בין געווען שווער
פארווונדעט. מע האָט מיך אויסבאהאלטן...

און אז ער האָט געענדיקט איר דערציילן, וואָס איז זיך מיט אים
פארלאָפן פאר דער דאָזיקער צייט, אלץ אויסדערציילט, ווי אן אייגענער
מאמען, האָט זי שווער אָפגעזיפצט און געפרעגט:

— אונדזער קאָליען האָסטו אין ערגעץ ניט באגעגנט? מע האָט אים
אויך אינגיכן גענומען אפן פראָנט.

— ניין, מומע פראָסיע, — ער האָט זיך אומגעקוקט. — ווו איז דער
פעטער מיטראָפאן?

זי האָט קוים אינגעהאלטן אין זיך דאָס פארשטיקטע געוויין, עס
זאָל זיך ניט ארויסרייסן פון איר מיט א געיאָמער:

— די דייטשן האָבן אים נאָך אין דער ערשטער וואָך געכאפט, אָפ-
געהאלטן א שטיקל צייט אין געסטאפאָ און דערשאָסן. מיטראָפאן מיינער
איז דאָך געווען א קאָמוניסט. און ווייסט, ווער ס'האָט אים ארויסגעגעבן?
פאוועל.

— פאוועל אייוואנאָוו? דער שאָפער?

— וואָס פאר אן אייוואנאָוו? ער איז פון די פאָלקסדויטשן, פון די
אמאָליקע רייכע קאָלאָניסטן. זיין עמעסע פאמיליע איז שפיצבערג, און
הייסן הייסט ער יאָאכים, צי יוכים, דער שווארציאָר ווייסט אים. אוי, איז
דאָס א הונט! ער איז דאָ איצט בא אונדז דער גאנצער באלעבאָס. באהיט
גאָט, ער זאָל דיך דערזען. דערווייסט ער זיך, אז ביסט געווען בא מיר...
ווי זאָל איך דיך אויסבאהאלטן, טאָמער שפרינגט ער, כאָלילע, פלוצעם
אָן...

— מע דארף מיך ניט אויסבאהאלטן. איך וועל נאָר עפעס איבערבייסן
און לאָז זיך גלייך צוריק. עפשער וועט מיר אָפגליקן און כ'וועל אפן
וועג אָנטרעפן צו די פארטיזאנער. דעם וועג פונדאנען צו די וועלדער
ווייס איך גוט.

ס'איז נאָך געווען ווייט צו טאָג, ווען ניסן איז ארויס פון שטוב און,
אויסמיידנדיק די בויםוואָל-פעלדער, אוועק אין דער ריכטונג צו די ווייט-

לעכע בארגיקע וועלדער. איצט, אז ער ווייסט שוין אלץ, איז זיך אים געגאנגען ליכטער. וואָס מיט אים זאָל אצינד ניט געשען, איז ער אָבער גליקלעך, וואָס כעוועדקע זינע וועט וויסן, אז ער האָט זי געזוכט, איינגעשטעלט צוליב איר דאָס לעבן. די מומע פראַסיע וועט עס איר דערציילן.

מיטאמאָל האָט ער דערהערט אין דער נאָענט א גאלאָפּ. זיך אויסבאָ- האַלטן דאָ ערגעץ אין אָפענעם סטעפּ איז ניט געווען וווּ. ביז דער נאָענטסטער סקירדע איז א קילאָמעטער די ווייט, און נאָך ווייטער איז פון דער מיטגייענדיקער לעוואָנע ביז צום וואַלקן, אז זי זאָל קאָנען פארטונקלען אין אים איר העלע שנין, און דערמיט אויך אים, ניסענען, אויסבאהאלטן דאָ אין הוילן סטעפּ.

דער רייטער האָט אים אָנגעיאָגט. נאָר ניסן האָט באוויזן ארויסכאָפּן דאָס מעסער פון דער קעשענע.

— באַרכיץ? ניסן? — האָט, אָנשטעלנדיק אף אים דעם נאָגאָ, אויסגע- שריען דער רייטער. — אָט דאָס הייסט א באַגעגעניש! פּונוואַנען גייסטו עס? וואָס קוקסטו אף מיר, ווי א באַק אף נייע טויערן? האָסט מיר ניט דערקענט? אנו, מאַרש צוריק! ווילסט ניט זאָגן, באַ וועמען ביסט געווען? וועסט זאָגן? אלץ וועסטו זאָגן! אנו, בעגאָם! בעגאָם, זאָגט מען דיר!

דאָס דאָרף איז שוין געווען אוף, ווען יאָאכים שפיצבערג האָט צוגע- בונדן ניסענען, וועלכער האָט זיך א וואַרף געטאָן אף אים מיטן מעסער און אים שיר ניט געטראָפּן אין סאמע האַרצן, צו דעם צעהיטן אָגער און גענומען שמיסן מיטן בייטש-שטעקל דעם צעמאזיקטן ניסענען, ער זאָל ניט אָפּשטיין.

— נו, וועסט זאָגן, פּונוואַנען קומסטו אָן און באַ וועמען ביסטו דאָ גע- ווען? און מיט דיין כעוועדקען בין איך פּונדעסטוועגן געשלאָפּן.
— ס'א ליגן, גלייב אים ניט!

ניסן האָט דערקענט די שטים, וואָס איז צו אים דערגאנגען פארטויבט, ווי פון אונטער א וואסער, דאָס איז געווען דער מומע פראַסיעס קאָל. ניסן האָט אויסגעדרייט צו איר דעם קאָפּ, נאָר זי ניט געזען. אין די פאָרגאָ- סענע אויגן האָט א בלענד געטאָן די פרימאָרגנדיקע צעשיינטע זון, און אין דער זעלבער רעגע האָט ער דערפילט א מוירעדיקן שניט איבערן קאָפּ, און ער איז אומגעפאלן. דאָס צעיאָגטע פערד האָט אים נאָכגעשלעפט נאָך זיך איבער דער שטויביקער גאס.

באם ארויספאָר פון דאָרף האָט יאָאכים שפיצבערג א קערעווע געטאָן דעם אָגער צום זעלבן ברונעם, צו וועלכן ער האָט פאראיאָרן זומער, אין פּונקט אזא לויטערן זוניקן פרימאָרגן ווי היינט, געטריבן די פאָרבלעבענע יידן פונעם ייִדישן קאָלוירטישן דאָרף...

זינול האָט איבערגעלאָזט דעם נאָך ניט דערלייענטן בוך אפן טיש און איז ארויס אין הויף.

די קילע סאָפּומערדיקע נאכט איז פול געווען מיטן זיסלעך-ווייניקן דופט פון די ארומיקע סעדלעך. דער הימל איז נאָך אלץ געווען געדיכט

באזעצט מיט שטערן, זיי האבן אראָפּגעפּינקלט פּון דער הייך צו אים, ווי זיי זאָלן וואַרטן, וואָס האָט ער זיי צו זאָגן וועגן דעם אויסגעלייענטן, ווי האלט ער אצינד, וואָס האָט פּונדעסטוועגן גענייט ניסענען, אז ער זאָל פּארלאָזן די זיכערע באהעלטעניש זינע באַ אַסיען אפּן בוידעם, וווּ ער איז מיט אלץ געווען באַזאָרגט, און זיך שיידן מיטן לעבן. נאָפּטאַלע כּע-סין, ווייסט זייוול, וועט אָף דעם ענטפּערן: אין ניסענען איז גיוווער גע-ווען דאָס מענטשלעכע אין אים. אָט דאָס. וואָס פּארהיט דעם מענטש אינעם מענטשן, האָט ניט געקאָנט דערלאָזן, אז ער זאָל זאָרגן בלויז וועגן זיך, וועגן דעם אייגענעם לעבן, זיך מאַכן ניט וויסן, וואָס איז מיט יעכעוועד-קען, וועלכע איז גיכער פּון אלץ, ווי ער האָט געקלערט, פּאַרבלילבן אין דער היים און געפּינט זיך איצט אָף דער זעלבער אַקופּירטער ערד, וואָס ער. נייך, ניט די גרויסע ליבע זינע צו זיין יונג ווייבל האָט געפּירט ניי-סענען אין זיין לעצטן וועג, נאָר דאָס, וואָס עס פּארהיט דעם מענטש אינעם מענטשן.

אזוי וואָלט זייוולען מיסטאמע געענטפּערט דערוף דער לערער. זייוול אָבער האָט אָף דעם דערווייל בלויז יענעם ענטפּער, וועלכן ער האָט שוין איינמאָל ארויסגעזאָגט כּעסינען, ווען ס'איז געקומען צו רייד, וואָס איז דאָס שטאַרקסטע אינעם מענטשן? פּאַר זייוולען איז קלאָר, אז ניסענען האָט צעשיידט מיט דער זיכערער באהעלטעניש זינער און אוועקגעפּירט אָף סאַקאַנעסדיקע וועגן און אומוועגן, וווּ איטלעכע רעגע דאַרף מען זיין גרייט אָפּצוגעבן דאָס לעבן, די ליבע זינע. איר, דער ליבע זינער, האָט ער אָפּגעגעבן דאָס יונגע לעבן זינס, ווייל קיין גרעסערס און העכערס פּון איר איז נישטאָ.

זיך דורכגעגאַנגען אזוי עטלעכע מאָל, פּאַרטיפּט אין זיך, הייך-און-צוריק איבערן סעדרל, האָט זייוול זיך אומגעקערט צוריק אין צימער און שוין ניט אזוי זיכער אין זיך ווי ביז אהער, אופּגעמישט דאָס בלעטל, וווּ עס הייבט זיך אָן דערציילן וועגן צירלען מיט כּאַנען, אַנשטויסנדיק זיך, אז די גע-שיכטע וועגן ניסענען איז געווען בלויז אַן אַרײַנפּיר צו דעם, וואָס דאַרף שטאַרקן אין איטלעכן, וואָס וועט לייענען דעם דאָזיקן בוך, דעם גלויבן, אז אינעם מענטשן איז דאָ פּיל העכערס, פּיל שטאַרקערס און הייליקערס פּון ליבע.

די געשיכטע וועגן זיך און כּאַנען האָט צירל אָנגעהויבן פּונעם שפּעט-האַרבּסטיקן באַגינען, ווען אין שטעטל איז שוין קיינער ניט געווען. אלע זינען נאָך פּון אָנהייב נאַכט געווען פּאַרשפּאַרט שוין אין דער שטאַל באַם אַראָפּ-טייך.

קאַפּיטל זיבעצן

נאָר דאָס, וואָס צירל דערציילט וועגן יענעם שפּעטהאַרבּסטיקן באַגינען, וויאזוי איטלעכס מאָל, ווען סע פּלעגן זיך דערהערן די שווערע געמאַסטע-נע טריט פּון די קאַנוואַרן, האָבן די, וואָס זינען געשטאַנען אין דער שטאַל געענטער צו דער טיר, זיך אָנגעוואַלגערט אָף די הינטערשטייענדי-קע, גרייט אַרײַנצושפּאַרן זיי צוזאַמען מיט זיך אין דער וואַנט, און וויאזוי

גראדע זי, צירל, האָט מיט אלע קויכעס זיך געשטופט צום ארויסגאנג, פונ-
וואנען מע האָט צווישן די סאמע ערשטע ארויסגעפירט איר טאטע-מאמע,
דערנאָכדעם אירע צוויי יינגערע ברידערלעך מיטן עלטערן שוועסטערל,
און וואַזוי דער פּאָליצאָנט, וואָס האָט זיי געהיט, האָט יעדעס מאָל זי
אַפּגעשטויסן, צירלען, פון דער טיר, — האָט זי וויל, לעפּזערעך, עס שוין
געוויסט פון פּרזער. א טייל דערפון, וואָס איז פארשריבן וועגן דעם אין
בוך, האָט אים היינט דערציילט כעסינס געוועזענע שילערן, בליומע, און
מיט א שטיקל צייט פאר דעם גופע צירל אליין, ביים זי האָט ענדלעך נאָכ-
געגעבן דעם לערער און אוועק אין אַוונט אים ווייזן, זי ווילען, די שטאל,
דאָס בריקל, אונטער וועלכן זי איז האַלב א נאקעטע געשטאנען אין קאלטן
וואסער קימאט א מעסלעס צווישן טשערעט.

שטייענדיק מיט אים דעמלט אין אַוונט באם ברעג טייך, האָט צירל א
זאָג געטאָן, ווענדנדיק זיך, אפּאַנעם, ניט צו אים, נאָר צו זיך אליין:
— וויי, וויי, ווי דער מענטש קאָן זיך עס איינריידן, זיך אליין אַפּנארן!
מיר האָבן דאָך יעדעס מאָל געהערט די געשרייען מיט די גוואלדן, וואָס
האַבן זיך דערטראָגן צו אונדז פון די, וועלכע מע האָט אוועקגעפירט, גע-
הערט, ווי מע האָט עטלעכע מאָל אויסגעשאָסן פון א סאך ביקסן, און דאָך
האַבן אלע, וועמען מע האָט נאָך ניט געהאט פארנומען פון שטאל, גע-
ווארט אף א נעס. איך האָב געהערט, ווי איינער טרייסט דעם צווייטן.
מיסטאמע האָב איך אויך געגלייבט אין א נעס, אינעם זעלבן נעס, אין
וועלכן ס'האַבן געגלייבט אי יענע, וואָס מע האָט שוין ארויסגעפירט פון
שטאל, אי די, וועמען מע איז פון צייט צו צייט געקומען פארנעמען. גאָט
מיינער, ווי קאָן מען זיך עס לאָזן אזוי איינריידן? מיר האָבן דאָך יעדעס
מאָל געהערט די שרעקלעכע געשרייען פון די, וואָס מע האָט אוועקגע-
פירט, די שיסערניען, און דאָך זיינען צווישן אונדז נאָך אלץ געווען אזעל-
כע, וואָס האָבן געגלייבט אין דעם, וואָס די פּאָליצאָנטן האָבן יעטווידעס
מאָל איבערגעכאָזערט, אז מע פירט אונדז צו דער ארבעט. קיינעם פון
אונדז איז דערביי ניט איינגעפאלן אפילע פרעגן, וואָס פאר אן ארבעט
קאָנען עס אפּטאָן אלטע קראַנקע לייט און ברעקלעך קינדער... וויי, וויי,
ווי מע קאָן זיך עס אליין אַפּנארן!.

ווי קומט עס, וואָס נאפּטאַלע דאוידאוויטש האָט עס ניט אריינגע-
טראָגן אהער אין בוך? צי כעסינען האָט זי בייסן דערציילן עס ניט געהאט
געזאָגט, ווייל ער האָט עס געוויסט אָן איר? ער האָט אין געטאָ ענלעכס
אליין איבערגעלעבט די ערשטע צייט, האָט ער געקאַנט איר ענטפערן. דער
דאָזיקער בוך אָבער איז דאָך, ווי סע זאָגט כעסין אליין, ניט פאר אזעל-
כע, ווי ער, וואָס זיינען פיל פון דעם, וואָס דאָ ווערט דערציילט, אליין
אויסגעשטאנען, נאָר פאר אזעלכע, ווי זי וויל, און פאר זיי דארף מען
דערציילן מער גענויער ווי ביז אהער. און עפשער האָט כעסין, ביים צירל
האָט אים דערציילט וועגן זיך, ניט באווייזן איינציטיק אי עס אלץ אויס-
הערן, אי עס אלץ פארשרייבן?

מיטן דאָזיקן געדאנק, אז ניט אלץ איז פארשריבן פונקט אזוי גענוי,
ווי דאָס האָט דערציילט צירל, זעצט זי וויל פאַר לייענען דאָס ווייטער-
דיקע:

....דער פאליציאנט, וואָס האָט מיך די גאַנצע צייט אָפּגעשטויסן פון דער טיר, — כ'האָב אפּילע ניט באוויזן אים רעכט זען, בלויז באַמערקט, אז ער איז יינגער פון דעם אַנדערן, וואָס מיטן פאַרבונדענעם אויג, מיט וועמען ער איז געשטאַנען צוזאַמען אָף דער וואַך, — האָט ביים מע האָט מיך צוזאַמען מיט די לעצטע פאַרבליבענע אַרויסגעפירט פון שטאַל און געהייסן זיך אויסטאָן ביזן העמד, מיר שטיל אינגערומט, אז ווען מע וועט מיך פירן איבערן בריקל, זאָל איך אַראָפּשפּרינגען אין טיפּך און זיך דאַרט אויסבאַהאַלטן אין טשערעט. איך זאָל זיך ניט שרעקן, אויב ער וועט מיר נאַכשיסן. ווי נאָר ס'וועט ווערן נאַכט, וועט ער קומען נאָך מיר און מיך ערגעץ באַ עמעצן אויסבאַהאַלטן. איך זאָל אליין פון טיפּך ניט אַרויסגיין, נאָר וואַרטן אָף אים, ניט מוירע האָבן פאַר אים...

אין דער קאָלאָנע האָט ער מיך אוועקגעשטעלט באַ דער זייט אין דער לעצטער ריי און געווען שטרענג צו מיר מער, ווי צו אלעמען. ער האָט מיך אפּילע, ביים מע האָט אונדז געפירט, א פאַר מאָל א טאַרקע געטאָן מיט דער אָנגעשטעלטער ביקס אין רוקן. כ'ווייס ניט, צי איז ער געווען באַ זיי א שטיקל עלטסטער, נאָר מיר האָט זיך געדאַכט, אז די פּאָליצי-אַנטן, וואָס האָבן אונדז געפירט, האָבן אַ ביסל מוירע געהאַט פאַר אים."

זייוול דערמאַנט זיך: ווען צירל האָט דאָס זעלבע, וואָס ער האָט נאָר-וואָס אויסגעלייענט, אים געהאַט דערציילט דעמלט אין אַוונט באַם טיפּך, האָט ער זי געפרעגט:

— וואָס האָט אייך אלעמען אָפּגעהאַלטן, ווען איר האָט דערזען, אז מע פירט אייך טייטן, זיך וואַרפן אָף אייערע קאַנוואָרן? מוירע האָבן איז דאָך שוין ניט געווען וואָס. סייווי דער טויט. עפשער וואָלט אייניקע פון אייך געלונגען אַנטלויפן.

— איר זיינט ניט דער ערשטער, וואָס פּרעגט עס מיך, — און צירל האָט אים דערוף געענטפּערט דאָס זעלבע, וואָס ער האָט היינט געהערט פון בליומען, אז דער מענטש איז דאן גאָר אַן אַנדערער. אין אים ווערט פאַרפּרעזער אלץ אָפּגעטייט. עס לעבט בלויז אין אים די האָפּענונג אָף אַ נעס. ביז דער לעצטער רעגע האַלט ער זיך אין דעם אָן, און דאָס גיט אים קויעך, ער זאָל קאַנען שטיין נאָך אָף די פּיס.

....און ווי איך שלעפּ מיך אזוי איבערן בריקל, קוים האַלטנדיק זיך אָף די פּיס, און קאָן זיך ניט פאַרשטעלן, איך זאָל אפּילע וועלן, אז דאָס אלץ, וואָס איך זע איצט פאַר זיך, וועט פון מיר באלד אָף אייביק פאַר-שווינדן, אז כ'וועל באלד זיין א טויטע, און בין מעקאַנע מיינע טאַטע-מאַמע, מיינע ברידערלעך און שוועסטערל, וואָס זיי זיינען עס שוין אלץ איבערגעקומען, דערפיל איך מיטאַמאָל א שטאַרקן שטויס. דאָס בריקל גליטשט זיך אַרויס פון אונטער מיינע פּיס, און איך — פּלויך אין טיפּך אריין. ניט באוויזן נאָך איבערכאַפן פון שרעק און קעלט דעם אַטעם, ווי ער האָט זיך מיר ווידער פאַרהאַקט. כ'האָב דערהערט לעבן זיך א שיי-סעריי. נאָר די קוילן זיינען געפּלויגן ניט אהין, וווּ איך בין געשטאַנען ביז איבערן קאַפּ אין טשערעט. געווען א רעגע, ווען כ'האָב געוואָלט אויסשרייען: אהער, אהער שיסט! נאָר דאָס קאָל האָט זיך באַ מיר אָפּ-

גענומען באגלייך מיט אלע מיינע אייוורים. ס'איז וועגן דעם צו דערציילן
און דערציילן און ס'וועט זיך ניט אויסשעפן... נאָר צו וואָס?..
ווי ענלעך זיי ווערן עס צווישן זיך, צירל מיט בליומען, ווען זיי
נעמען דערציילן וועגן זיך. ווי מיט געצוואנג דארף מען עס בא זיי ארויס-
ציען. ער זאָל זיך ניט געווען, זייוול, אריינמישן איין מאָל און א צווייט
מאָל און אזוי עטלעכע מאָל מיט זיינע פראַגן, וואָלט בליומע, האָט ער
געפילט, מיסטאמע געווען אָפגעקומען מיט געציילטע ווערטער, אָט ווי
צירל אין יענעם אָונט באַם טיַך. וויאזוי האָט זיך עס כעסינען אינגע-
געבן, אז צירל זאָל סאָפאָקאַלסאָף נעמען גענויער דערציילן? ניט אנדערש,
אז ער איז זיך מיט איר באַגאַנגען, ווי ער, זייוול, איז זיך היינט באַגאַנ-
גען מיט בליומען, זיך אויך אָפט אריינגעמישט מיט זיינע פראַגן, בייס
צירל האָט אים דערציילט, ניט געלאָזט, זי זאָל פון דעם, וואָס זי איז
אויסגעשטאַנען, עפעס איבערהיפערן. און מיט כאָנען, באַם פאַרשרייבן
זיינע רייד, איז כעסינען מיסטאמע אויך אויסגעקומען טאָן דאָס זעלבע.
זייוול דערפילט עס פון די עטלעכע שורעס, וועלכע ער האָט, איבער-
מישנדיק א פאָר בלעטלעך ווייטער, א לייצען געטאָן פון כאָנעס געשיכטע.
פון דעם אלעם האָט זייוול געקאָנט מאַכן אן אויספיר, אז סיי צירל, סיי
בליומע און, דאַכט זיך, אז אויך כאָנע האַלטן, אז ס'האַט ביכלאַל ניט
קיינ זין פאַרשרייבן גענוי אלץ, וואָס מע האָט דורכגעלעבט, וואָס מע האָט
געזען מיט די אייגענע אויגן, געהערט מיט די אייגענע אויערן, ווייל צו
יענעם, וואָס האָט, צו זיין גרויס גליק, קיין טויזנטכיילעק דערפון ניט
דורכגעמאַכט, וועט עס סייווי ניט דערגיין. ניט קיין אנדערע, ווי אליין
בליומע, האָט דאָך אים היינט געזאָגט: אפילע צו איר גופע, ווען זי פאַר-
טראַכט זיך וועגן דעם, וואָס איז זיך מיט איר פאַרלאָפן, דערגייט עס שוין
ניט. און אין דערינען איז עפשער איר גליק, אנדערש וואָלט זי מיסטאמע
צען מאָל א טאַג זיך גערירט פון זיינען. בליומע האָט אים געראַטן, ער
זאָל קיינמאָל ניט צושטיין צו אועלכע, ווי זי, וואָס האָבן אליין עס אלץ
דורכגעמאַכט, אז זיי זאָלן אים וועגן דעם דערציילן. ס'איז ניט פאַר די
מענטשלעכע קויכעס עס אַלץ פונדאַסניי איבערלעבן, און ווי קאָן מען
עס ניט איבערלעבן, בייס מע נעמט זיך דערמאַנען?.. צווישן די ווייבער,
וואָס האָבן זי איינמאָל איבערגעשלאָגן אין דער בריסעלער שול, ווען זי
האַט גענומען דערציילן, וויאזוי זי איז ארויסגעקראַכן פון גרוב פון אונ-
טער די צעשאַסענע, זיינען געווען, איז זי זיכער, ניט נאָר בלויז אועלכע,
וואָס ווילן ניט. מע זאָל זיי דערציילן וועגן דעם, נאָר אויך אפילע אועל-
כע, וואָס האָבן אליין פיל פון דעם איבערגעלעבט.

און פארענדיקט האָט בליומע דערמיט:

— די מענטשן ווילן ניט, מע זאָל זיי עס דערציילן. מע וויל זיך פאַר-

געסן...

ניין, ער, זייוול, וואָס איז אויך פון די, וועמען, צום גרויס גליק, איז
אָט דאָס אלץ שוין ניט אויסגעקומען דורכמאַכן, געהערט ניט צו יענע,
וואָס ווילן דערפון ניט וויסן, ווילן דערפון ניט הערן. און ער פאַרטיפט
זיך ווידער אינעם לייצענען די געדיכט פאַרשרייבענע זייטלעך פונעם בוך.
אויב עפעס דערפון, וואָס ער האָט ביז אהער אויסגעלייענט, האָט

זינול געווסט פון פריער, — בליומע האָט עס אים געזאָגט, ניט זינענדיק דערביי אינגאנצן זיכער, אז דאָס, וואָס דער מאן האָט איר דערציילט, איז טאקע וועגן אַט דער צירלעך, — איז אָבער וועגן דעם, וואָס איז זיך מיט צירלעך ווייטער פאַרלאָפן, נאָך דעם ווי זי איז אריינגעפאלן אין טיך, האָט אויסער צירלעך עס אים מער קיינער ניט געקאָנט דערציילן. און פונקט כעסין זאָל עס געווען פאַרויסזען, האָט ער וועגן דעם ווייטערדיקן פאַרשריבן פיל גענויער:

„... ביז איצט דאכט זיך מיר נאָך, אז ניט איך בין עס דעמלט אין איין העמד געשטאנען א טאָג מיט א נאכט אין טיך און זיך איינגעביסן אינעם טשערעט, מע זאָל ניט הערן, ווי סע קלאפן מיר פון שרעק און קעלט די ציינער אין מויל, נאָר עמעצער אנדערש. און ווען סע זאָל בעעמעס גע- ווען דאָרטן זיין אַנשטאַט מיר אן אנדערע, וואָלט איך איר מיסטאם סינזוי ניט געגלייבט, אז ס'איז זיך מיט איר פאַרלאָפן אזעלכעס. איך זע ווי ווייט מעגלעך ניט טראכטן דערפון, וואָס כ'האַב דורכגעלעבט. נאָר ניט שטענדיק גיט זיך מיר עס איין. די איינציקע רעטונג מינע איז דעמלט — ניט גלייבן. ניט גלייבן זיך אליין. איך זאָג דעמלט צו זיך: דו האָסט עס, צירל, אלץ אליין אויסגעקלערט. ס'האַט זיך דיר אויסגעוויזן, אז דו האָסט געהערט, ווי פון גרוב דערטראָגן זיך צו דיר קוילעס, מעשוּגע פון דעם צו ווערן, און אז דו האָסט דערקענט אין די קוילעס דיין טאטנס און דיין מאמעניוס שטימען, די קעלעכלעך פון דינע ברידערלעך און שוועסטערל... „קינד דו איינע, — זאָג איך צו זיך, ווי מיין טייערע מאמעניו פלעגט מיך רופן, ווען איך בין שוין אפילע געווען א גרויס מיידל, — קינד דו איינע, ווען דו זאָלט געווען אַפּשטיין א גאנצן טאָג מיט קימאט א גאנצער נאכט אין א פאַרפרינדליכן טיך, וואָלטו פון צונויפקאַרטשען זיך פון קעלט אינדרייען פאַרבליבן אפן גאנצן לעבן א הויקער, און דו ביסט גאָר א וויקסיקע און א שלאַנקע. זאָלט געווען שטיקן אין זיך אזוי דאָס קאַל, וואָלטו דערשטיקט געוואָרן.“ אַ, כ'האַב א סאך, זייער א סאך, מיט וואָס זיך איינריידן, אז ניט איך בין עס געווען. ס'איז אָבער פאַרט געווען איך, נאָר כ'בין דאן געווען אן אנדערע, אזא, וואָס האָט, זעט אויס, גאַרניט גע- קאַנט באַנעמען און פילן, אַט ווי דער טשערעט ארום מיר.

אַנגעהויבן באַנעמען עפעס דערפון, וואָס איז זיך אין יענעם טאָג פאַר- לאָפן, האָב איך ערשט צו דער נאכט, ווען אין הימל האָבן איינציקווייז, אַרומקוקנדיק זיך, ווי איר, אין פאַכעד, זיך באוויזן שטערן. כ'האַב מיטא- מאַל דערפילט די פראַסטיקע קעלט פונעם וואסער און דערהערט די שטיל- קייט. די שטילקייט איז געווען שרעקלעכער פון דער קעלט. ניט איבער- צוטראָגן. זי האָט ווי מיט שווערע האַמערס געקלאַפט מיר איבערן שאַרבן און אריינגעשריען אין מיר: קיינער איז ניט געבליבן! דו איינע ביסט פאַר- בליבן פונעם גאנצן שטעטל! דו איינע! איז וואָס שטייסטו? ראַטעווע זיך, קאַלזמאן ס'איז נאָך ניט שפעט. אַנטלויף וואָס גיכער פונדאנען, אויב דו ווילסט ניט, מע זאָל דיך א לעבעדיקע פאַרשיטן אין גרוב, ווי מע האָט עס היינט דאָ געטאָן מיט אנדערע. אַף וואָס וואַרטסטו? יענער זאָל קומען נאָך דיר?..“

דאָ האָט נאַפּטאַלע כעסין צוגעשריבן, אריינעמענדיק עס, ווי אלע זיינע

באמערקונגען ביז דעם, אין קלאמערן: (צירל האָט א פּאַר מאָל געפרוּווט פּאַרזעצן און ניט געקאָנט. ווי נאָר זי האָט אָנגעהויבן, האָט זיך איר גלייך פארהאקט דער אָטעם. ווען זי קאָן זיך אויסוויינען, וואָלט איר עפשער געוואָרן לייכטער... עס זיינען דורך עטלעכע שווערע מינוט, ביז צירל איז ווידער צוגעטראָטן דערציילן).

...אפּאַנעם, אז כ'האָב ווירקלעך געווארט אף יענעם. אָבער וואָס וויי-טער, אלץ שרעקלעכער איז מיר געוואָרן פונעם געדאַנק, ווען כ'האָב זיך געפרעגט, פארוואָס האָט דער פּאַליציאַנט מיר געהייסן ווארטן אף אים ביז אזוי שפעט אין דער נאַכט? פארוואָס האָט ער אויסגעקליבן דאפקע מיך אף צו ראטעווען? און איך קאָן זיך שוין ניט באפרייען פונעם געדאַנק, אז דאָס האָט ער מיך אָפּגעראטעוועט פאר זיך, ער דאַרף מיין לייב, און נאָך דעם, ווי ער וועט זיך אָנזעטיקן מיט מיר, וועט ער מיך אריינזוארפן אין גרוב...

כ'ווייס ניט, צי דאָס איז געווען דער זעלבער פּאַליציאַנט, צי אן אַנ-דערער, נאָר ווען מע איז מיט א טאָג פריער, פארן צעשיסן, געקומען אונדז אלעמען פארנעמען פון די הייזער אין שטאל ארין, האָב איך געזען, ווי דער פּאַליציאַנט האָט געקוקט אף מיר און אף מיין עלטער שוועסטערל גאָלדינקען. אזא שיינהייט, ווי גאָלדינקע, איז נאָך אף דער וועלט, דאַכט זיך, ניט געווען. עפשער האָט עמעצער פון די פּאַליציען, האָב איך א קלער געטאָן בא זיך, מיין גאָלדינקען אויך אראָפּגעשטופט, ווי מיך, פונעם בריקל, ווען מע האָט זי געפירט צו דער גרוב, און זי שטייט דאָ ערגעץ א פאַרקאָליעטע אינעם טשערעט און ווארט אף איר רעטער? נאָר ניין. גאָלדינקע זאָל אפילע וויסן, אז איר רעטער וועט איר נאָכדעם שענקען דאָס לעבן, וועט זי אים אויך, ווער ער זאָל ניט זיין, ניט צולאָזן צו זיך. זי וועט זיך גיכער נעמען דאָס לעבן...

און ווי איך שטיי אזוי און טראכט, דערהער איך פון אויבן טריט, און אין א וויילע ארום נעמט שורשען ארום מיר דער טשערעט. איך בין פאר-גליווערט געוואָרן. וויפל איז אזוי דורך, א מינוט צי א שאַ, נאָר כ'האָב מיטאַמאָל דייטלעך דערהערט: „ווי ביסטו? האָב ניט מוירע. כ'וועל דיר קיין שלעכטס ניט טאָן. רוף זיך אָפּ.“ כ'האָב זיך אָבער ניט אָפּגערופן, כ'זאָל אפילע געווען וועלן אים געבן צו וויסן וועגן זיך, וואָלט איך סייווי ניט געקאָנט, אזוי איז אין מיר אלץ פארשטיינט געוואָרן.

ניט ווייט פונעם בריקל, אונטער וועלכן כ'בין געשטאַנען, האָט מען נאָכדעם א פּאַר מאָל אויסגעשאָסן. צי ניט אין מיר האָט דער פּאַליציאַנט עס אויסגעשאָסן? דערנאָך האָב איך דייטלעך געהערט, ווי עמעצער האָט זיך האַסטיק דערווייטערט.

איצט האָב איך שוין ניט געהאַט דאָ מער וואָס צו שטיין און ווארטן. די נאַכט גייט אוועק. וואָס ס'וועט זיין, וועט זיין? און כ'בין א פאַרגליי-ווערטע ארויסגעקראַכן פון טיך. און דאָס האָט זיך מיר פאַרגעדענקט ביז איצט: עס האָט זיך פון מיר מיטאַמאָל אָפּגעטאָן די שרעק און ס'האָט זיך מיר גוואלדיק פארוואָלט לעבן. ווען מע זאָל מיך געווען דעמלט פּרעגן צוליב וואָס, וואָלט איך געוויס ניט געוויסט וואָס דערוף צו ענטפערן. וויאזוי קאָן עס זיין? אנומלטן האָט מיר דערציילט איינע א קאָלוירטניצע,

וועמען איך בין געקומען פארסטראכירן. א קורצע צייט פאר דעם האָט זי מעקאבער געווען איר איינציקע טאַכטער, א יונגע בלענדדיקע רויז פון צוואנציק יאָר. זי האָט זיך דערטרונקען בייסן באַדן. ווען מע האָט זי אראַפגעלאָזט אין קיייווער, האָט די מאמע אירע געבעטן, מע זאָל זי באַ- האלטן צוזאמען מיט דער טאַכטער. זי האָט ניט מער צוליב וואָס לעבן אָף דער וועלט. מע האָט זי קוים אָפגעפירט פון קיייווער. געקומען פון דער לעווינע אהיים, האָט זי קיינעם ניט געוואָלט זען, פארשפארט די טיר און זיך אריינגעוואלגערט אינעם אַנטאָן אין בעט. דאָס ערשטע, וואָס ס'האָט זיך איר געוואָרפן אין די אויגן, איז געווען דער פארקרעמפּעוועטער האָקן אין באלקן, אָף וועלכן ס'איז אמאָל געהאנגען איר טאַכטערס וויגל. דער האָקן האָט זיך ניט אָפגעטאָן פון אירע אויגן אפילע דעמלט, ווען זי האָט זיי געהאלטן צוגעמאכט, און אזוי אומבאמערקט איז זי איינגעשלאָפן. אינ- מיטן דער נאכט האָט זי זיך אופגעכאַפט. דער קישן צוקאַפנס איז שלעכט געלעגן. האָט זי אים פאריכט, ס'זאָל איר זיין בעסער צו ליגן, און ווידער אנשלאָפן געוואָרן... פאראן אינעם מענטשן עפעס אזוינס, וואָס ער קאָן עס אליין ניט באגרייפן. פּונוואנען האָבן זיך צו מיר גענומען קויכעס, ווונ- דערט מיך ביז איצט, אז איך זאָל זיך לאָזן גיין, ניט וויסנדיק בעשאסמי- סע, נאָך וואָס און ווהין איך גיי. צי כ'האָב זיך אָן עפעס פארטשעפעט, צי עס זיינען מיר פאַשעט אויסגעגאנגען די לעצטע קויכעס שוין, ווי דער קנויט אין א צאנקענדיקער ליכט, און איך בין אומגעפאלן. אופהייבן זיך האָב איך ניט געקאָנט, ווען כ'זאָל אפילע זיך האָבן דערזען ליגן אָף די רעלסן און אָף מיר רוקט זיך אָן א לאַקאמאַטיוו, וואָס אַט-אַט פאַרט ער אָן אָף מיר.

און ווי איך ליג אזוי און פרוו זיך פאַרט אופהייבן, דערזע איך פאר זיך דעם טאטן מיינעם. ער קוקט אָף מיר מיט זיינע גרויסע טונקעלע אויגן און פארשטעלט מיט דער האנט די שיינע קיילעכדיקע באַרד, ער וויל אויסבאהאלטן פון מיר, אז זי איז אינגאנצן שוין א גראָווע. נעכטן איז זי נאָך בא אים געווען קימאט אינגאנצן א שוואַרצע, און היינט איז זי ווייסער פון שניי. „צירל, — מאכט ער צו מיר, דער טאטע מיינער, — צייט, קינד מיינס, אופשטיין. ס'וועט באלד נעמען טאָגן. אז דו וועסט אופשטיין, וועסטו דערזען בא דיין צוקאַפנס דריי הויכע בעריאַזעס, און אנטקעגנ- בער א שטוב מיט א שטרויענעם דאָך. זאָלסטו וויסן זיין, אז דאָ אין שטוב וווינט מיינער אן אלטער גוטערפריינט. שאַסטקא. פארגעדענק, טימאַפיי וואסיליעוויטש שאַסטקא. ער האָט אונדז אויסבאהאלטן בא זיך, בייס זע- ליאַנעס באנדיטן האָבן געמאכט א פאַגראַם בא אונדז אין שטעטל. דו ביסט נאָך דאן אָף דער וועלט ניט געווען. גיי און קלאפ אָן צו אים. זאָג, אז ביסט מײן טאַכטער. אים קאָנסטו זיך אינגאנצן אַנטרויען. ער וועט דיר, כאַלילע, קיין בייז ניט טאָן. דו דארפסט בלייבן לעבן. טו עס צוליב מיר, איך זאָל איבערלאָזן א יורעש נאָך זיך אָף דער וועלט. די קינדער, וואָס וועסטו האָבן, זאָלסטו א נאָמען געבן נאָך אונדז. גענוג דיר שוין צו ליגן. שטיי אָף. ס'וועט באלד ארויס די זון, און די זון איז איצט דיין סוינע. אייל זיך צו, קינד מיינס.”

איך עפן אָף די אויגן... זאָגט מיר אָבער, ליבער פריינט אונדזערער,

נאפטאלע דאוידאוויטש, איר גלייבט אין כאלוימעס? נו, גוט, איר וועט מיר נאכדעם דערוף ענטפערן. איך עפן אוף די אויגן, און, שטעלט זיך פאר, איך דערווע זיך ליגן אף א לאַנקע, ניט ווייט פון א דארף, און צו קאפנס בא מיר שטייען, ווי ליכט, דריי ווייסע בעריאזעס, און קימאט אנט-קעגניבער, ווו עס הייבט זיך אן דאָס דארף, קוקט ארויס פון הינטער א געפלאַכטענעם פארקנדל א שטוב מיט א שטרויענעם דאך. איצט ענטפערט מיר, מיין טייערער לערער, וויאזוי איז אזעלכעס מעגלעך? צי איר גלייבט ניט, אז אלץ איז געווען פונקט אזוי, ווי איך דערצייל איך?"

די ווייטערדיקע שורעס אפן דאָזיקן, ווי אויך אפן אנדערן, זיטל האָבן שוין געהערט כעסינען און זינען, פונקט ווי אלע פּרזערדיקע זינע באַ-מערקונגען און ארויסזאָגונגען, אריינגענומען אין קלאַמערן.

(— נו, וואָס הייסט, דו פרעגסט מיך, צי גלייב איך, אז דיר האָט זיך אזוינס געכאַלעמט און אז דו האָסט עס נאָכדעם קימאט אלץ געזען אף דער וואָר? נו, אוואדע גלייב איך דיר, — האָב איך איר געענטפערט, — ניט אלץ אַבער, וואָס ליגט פארבאָרגן אינעם מענטשן, לאָזט זיך דערווייל נאָך פאר-שטיין. דער מענטש איז א הארט ניסל, פּוֹל מיט סוידעס, צו וועלכע מע דארף זיך נאָך לאַנג-לאַנג דערקלייבן. נאָר דאָס, וואָס דו האָסט מיר דער-ציילט, איז ניט פון די סוידעס אינעם מענטשן, וואָס לאָזן זיך נאָך דערווייל ניט באַנעמען. — און כ'האָב זיך געפרוווט איר דערקלערן, וויאזוי איז עס מעגלעך, אז מע זאָל אין כאַלעם זען ניט נאָר דאָס, וואָס איז שוין געווען, נאָר אויך דאָס, וואָס דארף ערשט פאַרקומען. כ'האָב איר איבערדערציילט דעם כאַלעם מיט די זיבן פעטע און מאַגערע קי, וועגן וועלכע עס דער-ציילט זיך אין כומעש. — אינגאנצן צוגעטראַכט, מיין איך, — האָב איך איר געזאָגט, — איז עס ניט. א שטיקל סמאך אריינצושטעלן עס אין כומעש איז מיסטאמע געווען. עפשער האָט זיך דעם, וואָס האָט עס אריינגעשריבן, זיך ענלעכס געכאַלעמט. איך געדענק שוין ניט אף זיכער, בא וועמען פון די פּילאָסאָפּן האָב איך אין דער יוגנט, ווען כ'בין געווען א סטודענט, איבער-געלייענט, אז קימאט גאַרניט פון דעם, וואָס דער מענטש זעט זיך אָן, הערט זיך אָן, לייענט זיך אָן, גייט אין אים ניט פארפאלן, עס פארקלייבט זיך בא אים אין די קעמערלעך פון זיין מאַרך און בלייבט דאָרטן שטעקן. און פארפילטע קעמערלעך קאַנען זיך אַנקלייבן פארן מענטשנס לעבן מי-ליאַנען. פאראן, אשטייגער, מענטשן, וואָס קענען א וועלט מיט שפראַכן, און יעדע שפראַך האָט דאָך צענדליקער טויזנטער ווערטער. איך בין ניט פון די, וואָס קענען אלע שיוויים לעשויעס, אַבער אין מאַטעמאטיק בין איך א שטיקל מומכע און ווייס לעפּזערעך, וויפּל קעמערלעך דארף מאַ-טעמאטיק האָבן פאר אלע אירע צייכנס און פאַרמולעס. ס'איז גאָר, דוכט מיר, ניט איבערצוציילן עס. איז אַט, ווען דער מענטש דארף אַנקומען צו זיי, איז פּליען זיי פון דאָרט גלייך ארויס און מיט א סידער. דאָס איז אַבער אלץ דעמלט, ווען דער מענטש איז וואך און פירט אָן מיט זיך: ער וויל, עס זאָל אין דער דאָזיקער רעגע דורכגיין פאר זינע אויגן עפעס פון דעם, וואָס ער האָט געזען מיט פּיל יאָרן צוריק, צי אופשטעלן עפעס דערפון, וואָס ער האָט העט-העט ווען געלייענט, צי, לאַמיר זאָגן, אפילע געטרוימט, איז קאָן ער עס פויעלן. ווען דער מענטש אַבער שלאַפט, איז

ער שוין ניט אזא באלעבאָס איבער זיך. טרעפט זיך צומאָל, אז דאָס, וואָס דער מענטש האָט זיך אָנגעזען און אָנגעהערט און אָנגעלייענט פאר זיין לעבן, נעמט אליין באלעבאָטעווען, פליט ארויס אָן קיין שום סיידער פון די קעמערלעך און סע ווערט פון אלץ א מישמאש. שטיקלעך פון דעם, וואָס מע האָט געזען, צי געהערט, צי געלייענט מיט דרייסיק און פערציק יאָר צוריק, מיטן זיך אויס מיט שטיקלעך פון דעם, וואָס מע האָט געזען צי געהערט היינט, מיט דעם, וועגן וואָס מע האָט גערעדט צי געטרוימט היינט וועגן מאָרגן. מיט איין וואָרט: עס באַקומט זיך און גאַנץ אָפט ניט געשטויגנס, ניט געפּלויגנס.

בערעך אזוי האָט זיך מיר פאַרגעדענקט פון דעם, וואָס כ'האַב אויס־געלייענט אין דער יוגנט באַ עמעצן פון די פּילאָסאָפּן וועגן די ניט גע־שטויגענע און ניט געפּלויגענע כאלוימעס, און אזוי אן ערעך האָב איך עס איבערגעגעבן צירלעך. דערקלערט האָב איך איר דאָס א סאך איינפאַכער און אויבערפּלעכלעכער, ווי ס'איז וועגן דעם געזאָגט באַם פּילאָסאָפּ. כ'בין ניט מער דאָך ווי א לערער פון מאַטעמאַטיק.

— איך בין עפּשער פאַרקראַכן א ביסל אָן א זייט, — האָב איך זיך אָנגערופן צו צירלעך, האָבנדיק דערביי מער אין זינען די, וואָס וועלן לייענען דעם דאָזיקן פינקעס מיניעם. — נו, וועלן זיי דורכלאָזן אָט די אָנדערהאַלבן־צוויי זינטלעך, אויב ס'וועט זיך זיי אויסווייזן, אז מע קאָן זיך באַגיין אָן זיי. אָבער דאָס אלץ, טאַכטערקע, וואָס כ'האַב דיר געזאָגט, האָט א שניכעס צו דעם, וועגן וואָס דו האַסט מיך געפּרעגט, וויאזוי האַסטו אין שלאָף, הייסט עס, געקאַנט דערזען דאָס, וואָס האַסט דערזען פאר זיך, ווען האַסט זיך אופּגעכאַפט. וויאזוי האַט אזעלכעס געקאַנט, הייסט עס, געשען? ענט־פער איך דיר: מיסטאַמע האַט דיין טאַטע, ווען איר זינט געווען פאַר־שפאַרט אין שטאַל, זיך ניט איין מאָל אויסגעשניענט מיט זיך אליין, פאַר־וואָס האַט ער אין אזא איי־צאַרע זיך ניט געווענדט צו זיין טרייען פּריינט פון דאָרף, ער זאָל אייך אויסבאַהאַלטן באַ זיך, און מיסטאַמע האַסטו ניט איין מאָל געהערט פון דיין טאַטן, ווי דער דאָזיקער גוטערפּריינט האַט אים אויסבאַהאַלטן באַ זיך, ביים די זעליאָנאַוועס האָבן געווילדעוועט באַ אייך אין שטעטל. נו, און וואָס שייַעך די דריי בעריאַזעס, לאַזט זיך עס אויך דערקלערן. דיין טאַטע, דאַרף מען זיך מעשאַער זיין, איז געוויס ניט איין מאָל געווען באַ זיין פּריינט צוגאַסט און געזען דאָרט די דריי בעריאַזעס און דיר ווען־ניט־איז געקאַנט דערציילן וועגן זיי!

— איך דערמאַן זיך, — האַט צירל זיך אָנגערופן, — ער האַט טאַקע אונדז דערציילט וועגן זיי. מיין טאַטע האַט זייער ליב געהאַט בערעזעוון זאַפט. כ'האַב אליין איינמאַל אָנגעזאַפט פאַר אים זאַפט פון אָט די זעלבע בערעזעס.

— אָט האַסטו דיר אן ערעך דעם ענטפער, פּונוואַנען איז עס דיר אלץ געקומען צו כאַלעם).

פאַרוואָס קלערט כעסין, אז באַם לייענען דעם פינקעס זינעם וועט מען דורכלאָזן אָט די צוויי זינטלעך, וואָס ער האַט אריינגענומען אין קלאַ־מערן? ער, זיבול, האַט קיין וואָרט דערפון ניט פאַרפּעלט, ווי ער פאַר־פּעלט ניט קיין וואָרט פונעם ווייטערדיקן, וואָס עס דערציילט צירל:

...ווען כ'האב זיך אופגעכאפט, האט שוין געגרויט אף טאג. דער כאָ-
לעם האט מיך נאָך ניט אינגאנצן פארלאָזט. כ'האָב געהערט אין זיך דעם
טאטנס קאַל: אייל זיך צו, קינד מינס... ס'וועט באלד אופגיין די זון... די
זון איז איצט דיין סוינע...

ווי אין א הינערפלעט האָב איך, קוים פלאַנטערנדיק מיט די פיס, זיך
דערשלעפט צום שטיבל מיטן שטרויענעם דאך און שטיל אַנגעקלאפט אין
זיטיקן פענצטערל, ניט זיענדיק אינגאנצן זיכער, צי וועט מען מיך פונ-
דאנען באלד ניט פארטרייבן און אויסלאָזן צו מיר אלע בייזע און וויסטע
כאלוימעס. פונדעסטוועגן האָב איך ווידער אַנגעקלאפט. דאָס פאַרהענגל
האָט זיך עטוואָס אופגעהויבן. נאָר איידער כ'האָב נאָך באוויזן עמעצן
דערזען אין פענצטערל, האָט זיך דאָס פאַרהענגל צוריק אראַפגעלאָזט.
כ'האָב ניט געהערט, ווי ס'האָט זיך געעפנט די טיר, כ'האָב בלויו דערפילט,
ווי מע האָט מיך א כאפ געטאָן פאר דער האנט און אריינגעשלעפט אין
שטוב. די טיר הינטער אונדז האָט זיך האסטיק פארהאקט.

— איר זיינט טימאָפּיי וואסיליעוויטש? — האָב איך קוים ארויסגעבראכט,
פילנדיק, אז אַטאַט פאל איך אום.

— און ווער ביסטו? — דער מענטש מיט דער גראַווער לאנגער באַרד,
וואָס האָט מיך אריינגענומען אין שטוב, האָט אַפגעקערט פון מיר די דער-
שראַקענע אויגן.

— אָשער דעם באַנדערס טאַכטער בין איך. צירל, — און כ'האָב אים
און דער אלטיטשקער זינער, קסעניע אנדרייעוונען, אויסדערציילט, וואָס
עס איז זיך מיט אונדז הינטיקע נאכט פארלאָפן, אז איך בין געבליבן
איינע לעבן פונעם גאנצן שטעטל און וואָס האָט זיך מיר געכאַלעמט.

כ'ווייס ניט, צי זיי האָבן זיך געריכט, אז עמעצער קאָן קומען פונעם
שכיינעסדיקן שטעטל זיך אויסבאהאלטן בא זיי, צי עמעצער האָט זיך מיט
זיי באצייטנס וועגן דעם געהאט דערעדט, נאָר דער טיפער פייכטער קע-
לער, ווהיין זיי האָבן מיך אראַפגעפירט, איז געווען צוגעגרייט אף אויס-
צובאהאלטן זיך דאָרט. ס'איז דאָרט געשטאנען א בעטל מיט א טישל און
א קליין קעראַסין־לעמפל. דער קעלער האָט געהאט נאָך איין ארויסגאנג
אין גערטנדל.

— מיר זיינען געווען מיט דיין טאטן גרויסע פריינט, — האָט מיר גע-
זאָגט טימאָפּיי וואסיליעוויטש, — כ'האָב אים זייער גוט געקענט, גלייבט
זיך מיר ניט, אז דיין טאטע זאָל זיך לאָזן הארגענען. איך בין זיכער, אז
ער האָט פארן טויט עמעצן פון די פאשיסטן געפלעט דעם קאַפ. איך גע-
דענק, ווי איך האָב דיין טאטן קוים איינגעהאלטן ביסן פאַגראָם פון די
זעליאָנאוועס. וואָס וואַלט ער דעמלט אופגעטאָן קעגן זיי מיט הוילע
הענט? גלאט געלייגט דעם קאַפ. אָבער אויב ער איז שוין יא אריינגעפאלן
צו די מערדער אין די הענט, גלייב איך ניט, אז ער זאָל אומזיסט אַפגעבן
דאָס לעבן. ניין, אָשער איז ניט געווען פון די מענטשן, ניין. זאָגסטו, אז
א פאַליציי האָט דיך אראַפגעוואָרפן פון בריקל אין טייך און באנאכט איז
ער נאָך דיר געקומען? האָסטו גוט געטאָן, וואָס האָסטו זיך ניט אַפגערופן.
אוי, זיינען דאָס הינט! סאמען דארף מען זיי! בלייבט, הייסט עס, אזוי:

ביוואנען כ'ועל ניט געפינען פאר דיר קיין בעסער אַרט, וועסטו זיין דא אין קעלער. ווי אן אייגענע טאַכטער וועלן מיר דיר אויסהיטן.

און זיי זינען געווען די גאנצע צייט צו מיר טאקע ווי אייגענע טא-טע-מאמע.

כ'האַב געהאט פארלאָרן שוין דעם כעזשבוך, וויפל צייט איז דורך, ווי איך בין שוין אין קעלער, א וואָך, א כוידעש, א יאָר... כ'ווייס בלויו, אן ס'איז שוין געלעגן א טיפער שניי, ווען ס'האַט זיך אראַפגעלאָזט צו מיר אין קעלער קסעניע אנדרייעוונע, די מומע קסעניע, ווי כ'האַב זי גערופן, און זאָגט מיר:

— זאָלסט זיך נאָר ניט שרעקן. באלד וועט מיין טימאַפיי קומען אהער מיט איינעם א מאנצבל. ער איז פון אייערע. אויך געבליבן איינער, אָט ווי דו, פון א גאנץ שטעטל. ער איז אן עלטערער מענטש, געווען שוין א זיידע. קיין יונגן וואָלטן מיר אהער ניט געלאָזט. מיר וואָלטן געזען אים ערגעץ אנדערש-ווו אויסבאהאלטן. ווער ער איז, וויאזוי האָט ער זיך גע-ראטעוועט און ווי האָט ער אָנגעטראָפן צו אונדו, וועט ער דיר אליין דער-ציילן”.

קאפיטל אכצן

דאָס ווייטערדיקע, וואָס צירל דערציילט אפן דאָזיקן זיטל, איז שוין ניט וועגן זיך, נאָר וועגן כאָנען, — וויאזוי ער האָט זיך געראטעוועט און וויאזוי ער האָט אָנגעטראָפן אהער. נאָר וועגן דעם וויל זי וויל הערן גופע פון כאָנען אליין. האָט ער איבערגעמישט די עטלעכע בלעטלעך, וואָס טיילן אָפ אינעם בוך כאָנעס דערציילן וועגן זיך פון צירלס, און ריכטנדיק זיך, אז אף איינעם פון די זיטלעך פון כאָנעס געשיכטע וועט ער זיך סאָפקאָלסאָף אַנשטויסן אף כעסינס א באַמערקונג אין קלאַמערן, אין וועל-כער ס'וועט געזאָגט זיין, אז אָט דאָס איז א מוסטער פון פארהיטן דעם מענטש אינעם מענטשן, האָט זי וויל זיך באזונדערס פארטיפט אינעם ליי-ענען:

„ — בא אונדו אין שטעטל האָט מען ניט צונויפגעטריבן די יידן פאר דער שכיטע אין קיין שטאל. אונדו האָט מען ביז דער לעצטער מינוט, קאָן מען זאָגן, געלאָזט וווינען בא זיך אין די הייזער. אָבער פאר ארויסגיין פון געטאָ האָט מען געקאָנט כאפן א קויל. נאָר ווער קוקט דערוף, ווען ס'איז ניטאָ וואָס צו עסן. שטארבן פון הונגער איז ניט גרינגער ווי פון א קויל. דער פינפטער טאָג שוין, ווי מיר האָבן גאַרניט געהאט אין מויל. וועגן זיך רייד איך ניט. כ'האַב ניט געקאָנט צווען מער דעם צאר פון מיין אייניקל, א מיידעלע פון א יאָר. וואָס ס'וועט זיין, וועט זיין. צונויפגעקליבן אין א זעקל אלץ, וואָס איז נאָך פארבליבן אין שטוב פונעם אַנטאָן און וואָס מע קאָן עס אויסבייטן אף דעם אַרעמען שטיקל ברויט, האָב איך זיך באַנאכט ארויסגעשארט פון שטעטל און געלאָזט זיך גיין אין א דאָרף. עפעס פון די זאכן האָב איך אויסגעביטן, א ביסל האָט מען מיר אזוי גע-געבן — מענטשן בלייבן מענטשן, — און אף מאָרגן צו דער נאכט האָב איך זיך געלאָזט מיט דער אשירעס צוריק אהיים.

ניט ווייט פון שטעטל קומט מיר אָן אנטקעגן דער וועכטער פונעם ציגל־זאוואָד, וווּ כ'האַב געארבעט פאר א נאלאדטשיק, סטעפאן גאַנטשאַר־רענקאַ. א מענטש א שיקער און א גרויסער ניט־פארגינער. קיין גוטס פון אים, ווען עס זינען אריין די דייטשן, איז ניט געווען וואָס צו דערווארטן; מיר האָבן זיך אנדערש ניט געריכט, אז ער וועט ווערן א פּאַליציאַנט. בא מיר איז נאָך דערצו געווען מיט אים מיט א קורצער צייט צוריק א שטיקל סיכסעך, וואָס איז שיר ניט דערגאנגען ביז פעטש. וואָס איז דאָ צו ריידן? שטארק היימלעך אפן הארצן פון דער באגעגעניש מיט סטעפאנען איז מיר ניט געוואָרן. אנטלויפן איז דאָך ניט שייך. אויב ער וויל זיך מיט מיר אָפּרעכענען, דארף ער זיך נאָך מיר ניט יאָגן. ער וועט איבערגעבן ווהיין און וועמען מע דארף, אז ער האָט מיך געזען גיין פון דאַרף, און איך בין א פארפאלענער. די איינציקע האָפענונג מינע: כ'וועל פרווון אָפלייקענען. קיין גרויסער באל־באַטועך אין שטעטל איז ער ניט, אז מע זאל אים איבע־ריקס גלייבן. נו, און טאַמער, טו איך מיר בעשאַסמיסע א טראכט בא זיך, וויל ער גאַר אליין מיך אָפּפירן, ווהיין מע דארף. ניין, זאָג איך צו זיך, מיך וועט ער אזוי לייכט ניט נעמען, כאַטש ער איז אין צוויי מאָל עפשער העכער פון מיר. א טיגער, האָב איך געהערט, אנטלויפט צומאָל פון א קאץ, ווען זי שטעלט זיך איין פאר אירע קעצעלעך. מאך איך זיך הארץ און גיי אים אנטקעגן. שטעלט ער זיך אָפּ און קוקט מיך מעשוונע ווילד אָן, צי דאָס בין איך, הייסט עס, צי ניט.

— כאַנע?

— נו, ווער דען זשע? — ענטפער איך אים און פרווון זיך ווייטער מאכן

הארץ.

ציילעמט ער זיך איבער:

— ווי קומסטו אהער? ווהיין גייסטו?

— וואָס הייסט, ווהיין גיי איך? אהיים גיי איך.

— ביסט מעשוגע, צי וואָס? — איך זע, ער קוקט אף מיר טאקע ווי אף

א כאַסערדייע. — ווייסט דען ניט, אז די דייטשן מיט די פּאַליציאַנטן, א

כוואַראַבע אף זיי, האָבן הינט אינדערפרי ארויסגעפירט אלע אייעריקע

הינטער דעם ציגל־זאוואָד, וווּ דער קאריער איז, און זיי ביז איינעם צע־

שאַסן? וואָס דאַרטן האָט זיך אָפּגעטאָן...

גלייב איך אים ניט און וויל זיך לאַזן לויפן. פארצאמט ער מיר דעם

וועג און צעוויינט זיך ווי א קינד.

— איך בין דעמלט פונקט געווען אפן זאוואָד און עס אלץ צוגעזען...

עטלעכע אייערע האָבן געכאפט ציגל און זיי געשליידערט אין די מערדער.

האָט מען זיי דערפאר לעבעדיקערהייט אריינגעוואָרפן אין קאריער.

סטעפאן דערציילט מיר איינס, און איך טיינע זיך צו אים מינע:

— וואָס הייסט, ס'איז ניטאָ מער מיין אייניקל, מיין טייערע רייזעלע?

כ'האַב דאָך זי נעכטן אין אַוונט אליין געזען...

אפאַנעם, אז איך בין דעמלט ניט געווען אינגאנצן בא די געדאנקען,

וויבאלד איך האָב געקאַנט נעמען און קומען באנאכט אפן קאריער... פון

גרוב האָט ארויסגעשטעקט א האנט, וואָס האָט געהאלטן פארקוועטשט א

שטיקל ציגל, ניט באוויזן, זעט אויס, אים א שליידער טאָן אין די ראַצנים,

דאָס איז מיסטאם געווען איינער פון די, וועלכע מע האָט לעבעדיקערהייט אריינגעשלידערט אין גרוב. מיין רייזעלע האָט דאָך ניט געקאָנט וואַרפן קיין ציגל. האָט מען איר געטאָן דעם כעסעד און אריינגעוואַרפן אין גרוב שוין א טויטע... איך געדענק, אז איך בין א שטיק וועג געגאנגען, האלטן-דיק אין דער האנט א ציגל, און מיין איינציקער באגער איז דעמלט געווען, עס זאָל זיך מיר באגעגענען אין וועג עמעצער פון די, פאר וועמען סקילע, הערעג וועכענעק¹ איז ווייניק...

די וועלדער ארום אונדזערע שטעטלעך זיינען געדיכטע און גרויסע. ס'איז אָבער דורך א כוידעש און נאָך א כוידעש, כ'האָב שוין אפגעהערט ציילן די טעג, נאָר קיין פארטיזאנער האָבן זיך מיר דאָרט דערווייל ניט באגעגנט. אין אונדזערע מעקוימעס, דאָס האָב איך זיך דערוויס שוין נאָכדעם, זיינען אין יענער צייט קיין פארטיזאנער נאָך ניט געווען. ניט אומעטום איז דאָך געווען אלציינס. און דייטשן זיינען איינגעשטאנען אין די ארומיקע דערפער.

קאַלזמאן ס'איז ניט אויסגעפאלן קיין שניי, איז נאָך ווייניג-איז געווען צו דערליידן, נאָר אז ס'איז אָנגעקומען דער ווינטער מיט זיינע פרעסט און זאווייען, איז געוואָרן אינגאנצן שלעכט. און אָנגעטאָן בין איך געווען קרוע-בלוע, אלץ האָט זיך אף מיר צעפליקט, און עסן איז שוין פון לאנג ניט געווען וואָס. איז געבליבן איינס פון די צוויי. אָדער ארויסגיין פון וואלד און אריינפאלן צו די מערדער אין די לאפעס, אָדער אויסגיין פון הונגער און קעלט... און ס'איז געקומען א טאָג... כ'ווייס, מע טאָר עס ניט זאָגן, נאָר איך בין מעקאנע געווען דעם ווייב מיינעם מיט די קינדער, מיטן אייניקל, וואָס זיי זיינען שוין זייערס אָפגעקומען... איך האָב ניט געקאָנט עס שוין מער אויסהאלטן. וויפל קאָן א מענטש ליידן? כ'האָב אויסגעטאָן דעם רימען פון די הויזן און אים פארוואַרפן אין א שליף אף א צווייג פון א בויים... ס'איז מיר אָבער באשערט געווען בלייבן לעבן. איך באווייז ניט אריינשטעקן דעם קאָפּ אינעם שליף, ווי עס דערטראָגט זיך צו מיר א סקריפען פון א שליטן. קיין דייטשן און פאליציינען, פארשטיי איך, וועלן אזוי טיף אין וואלד ניט פארקריכן. אין שליטן איז געזעסן א מענטש, פארקוטעט אין א טולופ.

— וואָס איז דאָס? — האָט ער אויסגעשרייען נאָך פונדערווייטן, דער-זענדיק מיך שטיין אונטערן שליף.

דער מענטש האָט מיך ניט געפרעגט ניט ווער איך בין, ניט פונדערוואנען איך בין, ער האָט מיך אריינגעזעצט אין שליטן און ארונטערגענומען צו זיך אונטערן טולופ. אפן וועג דערצייל איך אים אלץ אויס. נאָר ער האָט, זע איך, אליין אָנגעשטויסן זיך, ווער און וואָס איך בין.

געבראכט מיך צו פירן צו זיך אהיים, רופט ער זיך צו מיר אָן: — אין קעלער, ווו כ'וועל אייך באלד אראַפלאָזן, באהאלט זיך אויס א יונג מיידל, וואָס איז אויך, ווי איר, פארבליבן איינע פון א גאנץ שטעטל. זי וועט אייך אליין דערציילן וועגן דעם.

דאָס יונגע מיידל, וואָס כ'האָב געטראָפן אין קעלער, איז געווען צירל...”

¹ פארשטיינען, הארגענען, דערווערגן (העבר).

דאס ווינטערדיקע, וועגן וואָס עס דערציילט כאָנע אפּן דאָזיקן זיטל, אז צירל האָט אים פּון דער ערשטער רעגע געפּלעפט מיט איר שיינקייט, כאָטש דער קאָפּ איז אים ניט געווען דערבײַ, האָט זיװול ניט וואָס צו לייענען. מע קאָן זיך עס לייכט פּאַרשטעלן, ניט לייענענדיק וועגן דעם. האָט ער צוריק אופּגעמישט דאָס בלעטל, באַ וועלכן ער איז שטיין גע- בליבן, דאָס אָרט, וווּ צירל דערציילט וועגן איר ערשטער באַגעגעניש מיט כאָנען.

איבערגעלייענט פּון דאָרט אַ זיטל צי צוויי, האָט זיװול זיך ווידער אומגעקערט צו כאָנעס געשיכטע, הערן, וואָס דערציילט וועגן דעם זעלבן כאָנע אליין, און אזוי עטלעכע מאָל: אַ זיטל צי צוויי פּון צירלס געשיכטע און אַ זיטל צי צוויי פּון כאָנעס געשיכטע און ניט לויטן סיידער, ווי דאָס האָט פּאַרשריבן פּון זייערע רייד כּעסין.

און אָט האָט זיװול זיך דערקליבן צו די זיטלעך, צוליב וועלכע, ווי ער שטויסט זיך אָן פּון די ערשטע שורעס שוין, כּעסין האָט אים, אייגנט- לעך, געגעבן לייענען דעם דאָזיקן בוך.

צום אלעם ערשטן האָט זיװול געוואָלט אויסהערן צירלען. וואָס דער- ציילט זי וועגן דעם?

„פּאַר די העכער צוויי יאָר, וואָס איך בין אָפּגעווען מיט כאָנען אין קע- לער, האָבן מיר מיט אים איבערגעלעבט ניט ווייניק שרעק. ניט איין מאָל זינען מיר פּאַרקראַכן אין דער נאַסער נאָרע, וואָס איז געווען אויסגע- גראָבן אונטערן קעלער, וווּ מע האָט ניט געקאָנט ניט שטיין, ניט ליגן. ס'איז טויזנט איין נאַכט. ניט צו דערציילן, ניט צו באַשרייבן. אָבער ווי נאָר די שרעק איז אריבער, האָט כאָנע גלייך פּאַרגעסן, וווּ איז ער אין דער וועלט, און ווידער זיך גענומען פּאַר זינס — פּראַווען כאַזאַנעס. אויס- געזונגען וווּ נאָר אַ ליד. צומאָל פּלעגט ער זיך אינגאַנצן פּאַרגעסן און נעמען זינגען אָף אַ קאָל, אז דאָס האַרץ איז מיר מאַמעש אינגעפּאַלן. גיי טו מיט אים עפעס, אז ער איז פּאַרט אזאַ מענטש. איינער קאָן ניט אויס- קומען אָן ברויט, און ער, ווי זאָגט מען עס, אָן נעגינע.

נו, און ווינטער... ווי דאָרט זאָל ניט זיין, איז ער פּאַרט דאָך אַ מאַנצבל, און איך האָב זיך שוין ניט געפּילט אין קעלער אזוי פּריי ווי פּריער. ביס- לעכווייז אָבער האָב איך זיך צוגעווינט צו אים, אופּגעהערט זען אין אים אַ זיטיקן מאַנצבל, נאָר אַ טאַטן, פּאַר וועמען מע שעמט זיך שוין עטוואָס אנדערש אַ ביסל. און כּדאַרף זאָגן, נאַפּטאַלע דאוּידאַוויטש, אז כאָנע איז טאַקע געווען צו מיר ווי אַ טאַטע. דאָס האָט ער צוליב מיר, ווי כּ׳האַב עס שפּעטער פּאַרשטאַנען, אונטערגעקליבן אלץ אזעלכע לידער, וואָס פּאַר- טרייבן דעם אומעט, כאָטש באַנאַכט האָב איך ניט איין מאָל געהערט, ווי ער שטיקט זיך פּון געוויין, רופּט צו זיך פּונעם פּאַרשאַטענעם קאַריער דאָס ווייב מיט די קינדער, רעדט זיך דורך מיטן אייניקל...

צוויי יאָר זינען ניט קיין צוויי טעג, און וואָס איז דאָ פּאַראַן וואָס אויסצובאַהאַלטן. איך האָב זיך פּאַרליבט און ניט אָף קאַטאַוועס אינעם דאָ- זיקן מענטשן. כּ׳האַב אופּגעהערט באַמערקן, אז ער איז עלטער פּון מיר קימאַט אין צוויי מיט אַ האַלבן מאָל. מיר איז דאָן געגאַנגען דאָס איין- און-צוואַנציקסטע, און כאָנען איז שוין געווען באַ די פּופּציק. ניטאָ וואָס

אויסצובאהאלטן. אז מע איז אלט איין און צוואנציק יאָר און מע איז נאכט נאָך נאכט העכער צוויי יאָר מיט א מאנצבל, וועלכן מע האָט ליב... וואָס ווייטער, אלץ מער האָט מיך געצויגן צו אים. וויאזוי ס'איז ניט געווען אַנ-געווייטעקט אף דער נעשאַמע, פלעגן אָבער טרעפן באנאכט אזעלכע מינוטן, ווען כ'האָב זיך קוים געקאָנט באהערשן, אז איך זאָל אים אליין ניט א רוף טאָן צו זיך. איך האָב ניט געקאָנט אים פארשטיין, ווי איז מען עס אזוי בלינד און מע באמערקט עס ניט..."

זאָל זיין, ער האָט טאקע, ווירקלעך, גאָרניט באמערקט, כאַנע? און זינול האָט ווידער איבערגעמישט אף צוריק עטלעכע בלעטלעך, זיך אומ-געקערט צו דעם, בא וואָס ער האָט, לייענענדיק פרעגער כאַנעס געשיכטע, זיך געהאט אָפגעשטעלט:

„דער מענטש ווערט מיט דער צייט, אפאָנעם, צו אלץ געוויינט, און אויב ער קאָן אליין זיך דערצו ניט צוגעוויינען, איז געוויינט מען אים צו דעם צו... פאר די העכער צוויי יאָר האָבן מיר זיך שוין אזוי צוגעוויינט צום פינצטערן קעלער, אז ס'האָט זיך אונדז צייטנווייז ניט געגלייבט, אז ס'איז דאָ א זון אין הימל און מענטשן גייען אום אונטער דער זון. אָבער צוגעוויינען זיך צום געדאנק, וואָס האָט ניט אופגעהערט עגבערן דעם מויעך, אז אויב וועסט פאָרט דערלעבן די גליקלעכע שאַ פון דער געולע און וועסט ארויס פון קעלער אף דער ליכטיקער שיין, וועסטו קיינעם פון דינע ניט טרעפן... זיך צוגעוויינען צום געדאנק, אז דיין רייזעלע ליגט א דערשאַסענע אין קאריער... איר וויינט? אוי, ווי איך בין איך מעקאנע, כאווער נאפטאָלע דאווידאָוויטש, וואָס איר קאָנט נאָך וויינען. בא מיר זינען מער קיין טרערן ניטאָ. זיי זינען בא מיר אויסגעטריקנט געוואָרן נאָך דעמלט, ווען איך בין געשטאנען באנאכט באם קאריער הינטער דעם ציגל-זאוואָד. די איינציקע רעטונג אונדזערע איז געווען זיך לאָזן איינ-ריידן, אז דאָס, וואָס עס איז געשען אף אונדזערע אויגן, איז ניט געשען, אז ווען מיר וועלן ארויס אף דער ליכטיקער שיין, וועלן מיר טרעפן אלץ ווי געווען. אנדערש וואָלטן מיר מיסטאמע אראָפּ פון זינען. מיר האָבן איינער דעם צווייטן ניט געלאָזט קיין וואָרט ארויסברענגען וועגן דעם, וואָס איז זיך פארלאָפן. איך האָב דערשטיקט אין זיך דעם וויי מיט נע-גינע, זיך אף צולאָכעס געזונגען בלויז מונטערע לידער..."

אויב מיר האָבן זיך טאקע ניט גערירט פון זינען, האָבן מיר א סאך צו פארדאנקען אונדזערע ליבע טימאָפּיי וואסיליעוויטשן און קסעניע אַנ-דרייעוונען, זייער טרייהייט און איבערגעגעבנקייט צו אונדז איז נאָר צו פארגלייכן מיט דער איבערגעגעבנקייט פון עלטערן צו זייערע צוויי ציי-טעריקע קינדער. זיי האָבן אונדז נאָכאנאנד געטרייסט, אז ס'איז געבליבן שוין ניט לאַנג צו ווארטן — צוגעטראכט, אז אונדזערע טרייבן דעם סוינע אף צוריק, ביים דער דייטש, ווי מיר האָבן זיך עס נאָכדעם דערוויסט, איז שוין פארקראַכן אזש קיין קאווקאז... ניט אלעמאָל, זעט אויס, איז נייטיק וויסן דעם עמעס.

איי, ווי שטארק עס איז אינעם מענטשן דאָס לעבן! צירל האָט זיך צעבליט אין דעם נאסן פינצטערן קעלער טאקע נאָר ווי א רויו אף דער זון, געוואָרן וואָס א טאָג שענער, קיילעכיקער, און כ'האָב אַנגעהויבן

באמערקן, אז זי פארקוקט זיך אָפּט אַף מיר שוין ניט ווי קיין טאַכטער אַף א טאַטן. און איך, כאווער נאפטאַלע, בין דאָך אויך ניט מער ווי א לעבעדיקער מענטש... איינמאַל איז צווישן אונדז שיר ניט פארלאָפּן זיך אזוינס... איך האָב זי אינמיטן דער נאכט דערפילט לעבן זיך אפן געלעגער. זי איז דאָך שוין איצטער מיין ווייב, האָב איך זיך ניט וואָס צו שעמען עס איך זאָגן, ביפראט, אז איר פארלאנגט פון מיר, איך זאָל איך ענטפערן, וויאזוי איז עס געשען, וואָס מיר זינען געוואָרן מאן און ווייב... איך דארף איך, דאכט מיר, ניט דערציילן, וואָס קומט פאַר מיט א מאנצבל, ווען ער דערפילט לעבן זיך א יונג מיידל, דערצו נאך, ווען דאָס מיידל איז אזא שיינהייט, ווי צירל. ווען איך זאָל נאָכדעם, וואָס איז זיך פארלאָפּן מיט אונדז אַף דער וועלט, נאָך אלץ געווען גלייבן אין דעם, וואָס לעבט אייביק, וואָלט איך געזאָגט, אז דאָס האָט ער זיך אוועקגעשטעלט צווישן אונדז און ניט דערלאָזט דערצו. ווען ס'זאָל, כאַלילע, גע-ווען דאן פאסירן דאָס, וואָס עס האָט געקאָנט פאסירן, וואָלט איך זיך גע-האלטן פארן ערגסטן פון די ערגסטע. מאלע וואָס זי איז גרייט געווען... זי איז דאָך פאַרט נאָך א קינד, אָבער איך בין דאָך שוין געווען א טאטע פון דערוואקסענע קינדער. געהאט שוין אן אייניקל, א לעבן שוין אָפּגע-לעבט. כ'זאָלט זיך עס קיינמאַל ניט מויכל געווען, ווען איך זאָל אפילע געווען זיך דעמלט פאַרשטעלן, אז צירל וועט זיין מיין ווייב.

— צירל, — האָב איך איר געזאָגט, — גיי שוין צו זיך.

און זי טוליעט זיך צו מיר און ציטערט פון קעלט.

— איך האָב דיך ליב.

דאָס האָט זי צום ערשטן מאַל פאר דער גאנצער צייט, וואָס מיר זינען

אין קעלער, מיר געזאָגט „דו“.

— רעדסט נארישקייטן, צירל, הערסט אליין ניט, וואָס דו רעדסט. גיי

צו זיך. פארגעס ניט, קינד איינס, ווו מיר געפינען זיך, ווו מיר האלטן

אין דער וועלט. באטראכט זיך...

מיר זינען ביידע יענע נאכט ניט געשלאָפּן. צירל האָט, ווי מיר האָט

זיך עס דעמלט אויסגעוויזן, ענדלעך פארשטאנען, אז זי האָט פאָשעט גע-

וואָלט מיט עפעס לינדערן דאָס לעבן אין קעלער, זיך פאָשעט פארגעסן,

האָט זי צוגעטראכט פאר זיך, אז זי האָט מיך ליב. עס זאָל געווען זיין

עמעצער אן אנדערער אַף מיין אָרט, אפילע א מער עלטערער פון מיר,

וואָלט זי אים פונקט, ווי מיר, געזאָגט דאָס זעלבע, אז זי האָט אים, הייסט

עס, ליב.

דער גוטער מאלעך, וואָס האָט זיך אוועקגעשטעלט צווישן אונדז און

מיך אָפּגעהיט, איך זאָל ניט פארלירן דעם מענטשן אין זיך, ניט פארלירן,

ווי איר רופט עס, דעם מענטש אינעם מענטשן, האָט מיך אויך אַף ווייטער

ניט פארלאָזט.

נאָכדעם איז געשען דער גרויסער נעס. די באטאָגיקע שיין, וועלכע

מיר האָבן אזא צייט ניט געזען, האָט זיך מיטאמאַל אריינגעריסן צו אונדז

אין קעלער צוזאמען מיט טימאָפּיי שאַסטקאס קאַל, וועלכס מיר האָבן ניט

גלייך דערקענט:

— קריכט ארויס! אונדזערע האָבן זיך אומגעקערט! אונדזערע!

וואָס עס האָט זיך מיט מיר און מיט צירלען געטאָן, ווען מיר זינען ארויסגעקראַכן פונעם קעלער און דערזען אונדזערע, איז ניט איבערצור-געבן. פאר צירלען איז, דאכט זיך, געווען דעמלט דאָס סאמע גרעסטע, וואָס זי דארף ניט מער שטיקן אין זיך די טרערן, זי קאָן זיך אויסוויינען אף א קאַל..."

זייוול וויל הערן, וואָס דערציילט וועגן דעם זעלבן, וואָס נאפטאַלע כעסין האָט פארשריבן פון כאָנעס רייד, זי, צירל, אָבער ער מיטש דאָס מאָל ניט איבער די בלעטלעך פונעם בוך אף צוריק, ווי ער האָט עס ביז איצט געטאָן, נאָר לייענט דאָס ווייטערדיקע, וואָס כאָנע דערציילט:

„און אזוי, וויינענדיק אף א קאַל, האָט זי מיך געבראכט צו פירן צו דער גרוב אף יענעם ברעג טיך. די ביימער ארום זינען געשטאנען, האָט זיך מיר אויסגעוויזן, מיט פארנייגטע קעפ, ווי זיי זאָלן זיך פילן שולדיק, וואָס זיי האָבן זיך ניט אויסגעוואַרצלט פון דער ערד און ניט געשפאַלטן די קעפ די ראַצנים, וואָס האָבן אָנגעציילט די ביקסן אף אומשולדיקע מענטשן, אף קינדער..."

צירל איז צוגעוואקסן צו דער גרוב. די וועלט האָט געדארפט טויב ווערן פון איר געיאַמער און דערטרונקען ווערן פון אירע טרערן.

— צירל, — האָב איך איר געזאָגט, אופהייבנדיק זי מיט גוואלד פון דער ערד, — האָב כאָטש ראכמאַנעס אף מיר. איך קאָן עס מער ניט צווען. איך וועל דיך ניט טרייסטן, ווי מע פלעגט טרייסטן פריער, אז דאָס, וואָס די ערד דעקט צו, דארף פארגעסן ווערן, ווייל אזוי איז שוין באשאפן די וועלט. דער מענטש זאָל געווען לעבן אייביק, וואָלט ער אויך אזוינס ניט פארגעסן. מיר וועלן זיך נאָך מיט דיר גענוג אָנוויינען און אָנקלאָגן. דער לעבעדיקער דארף דאָך אָבער טראכטן וועגן לעבן, קוים זינען מיר ניצל געוואָרן פון טויט. איך פארשטיי, אז דיר איז שווער אריבערטערעטן די שוועל פון שטוב, פונוואנען מע האָט אייך אלעמען אוועקגעפירט צו דער אקייידע. איז זיי איבער דאָס ערשטע שטיקל צייט בא די שאַסטקאס, קיין מער נעענטערע מענטשן, ווי זיי, האָבן מיר ניט אף דער גאַרער וועלט. נו, און איך וועל זיך אומקערן צו זיך אין שטעטל. עפשער איז עמעצער אלפֿינעס לעבן געבליבן. אומעטום זינען דאָך מיסטאמע געווען אזעלכע, ווי טימאָפיי און קסעניע. אמאָליקע צייטן וואָלטן זיי געהייסן צאדיקים, זיי זינען צוליב ראטעווען דעם מענטשן געגאנגען אף קידעש־האָר שעם.

געקומען אין שטעטל צו זיך... דאָס איז, ווי צירל זאָגט, ניט צו דער-ציילן, ניט צו באשרייבן. אויב ס'האָט ניט געפלאצט בא מיר דאָס האַרץ, בין איך, אפאַנעם, טאקע שטארקער פון אייזן. די צייט, וואָס איך בין אָפֿ-געלעגן אין קעלער, האָב איך פונדעסטוועגן געלעבט מיט א שטיקל האַ-פענונג, כאָטש איך האָב פאר מיין אוועקלאָזן זיך אין וואלד אף גאַטס באראָט געזען מיט די אייגענע אויגן דעם פארשאַטענעם קאריער. יעדער מענטש בייס אן אומגליק טראכט אָפט, אז אים וועט עפשער דער אומ-גליק פארבייגיין. עפשער וועט טרעפן א נעס. אָט האָט זיך דאָך מיט מיר און מיט צירלען געטראָפן א נעס. נאָר אף וואָס פאר א נעס האָב איך

ארויסצוקוקן, אז ס'איז שוין די אנדערע וואך, ווי אונדזערע האָבן באַפֿרײַט
דאָס שטעטל, און קײנער ווײַזט זיך ניט. די הײַזער שטײען, ווי פֿרײַער,
פֿוסט, מיט אויסגעהאַקטע שױבן און אַראָפּגעריסענע טירן...

בא זיך אין שטוב האָב איך לענגער פֿון עטלעכע מינוט ניט געקאָנט
אַײַנזיצן. איך זאָל זיך פֿאַרהאַלטן דאָרטן לענגער, וואָלט איך מיסטאַמע
זיך גערירט פֿון די געדאַנקען. פֿון אלע ווײַנקעלעך האָט אַף מיר אַרויסגע-
קוקט מײַן רײַזעלע. אַף די עטלעכע טעג, וואָס איך בין געווען אין שטעטל,
האַט מיך אַרײַנגענומען צו זיך פֿאַוולײַנע, סטעפֿאַן דעם וועכטערס אלמאַ-
נע. גײ ריכט זיך, אז סטעפֿאַן, אָט דער זעלבער סטעפֿאַן גאַנטשאַרענקאַ,
פֿון וועמען מע האָט קײן גוטס ניט דערוואַרט, וועט נעמען נעקאַמע פֿאַרן
אומגעבראַכטן שטעטל. ער האָט פֿאַרנאַרט צו זיך אפֿן ציגל־זאַוואָד דעם
עלטסטן פֿון דער פֿאַליצײ, וואָס האָט אָנגעפֿירט מיטן צעשיסן, און אים
דערשטיקט. מע האָט זיך גלייך געכאַפֿט, אז דאָס איז סטעפֿאַנס אַרבעט.
צײַ עמעצער האָט געהאַט עפעס באַמערקט און אים אַרויסגעגעבן, צײַ די
פֿאַליצײ אליין האָט זיך אָנגעשטויסן, וועט מען מיט דער צײַט זיך דער-
וויסן. סטעפֿאַנען האָט מען צעשאָסן באַ דעם זעלבן קאַריער. ווען פֿאַוולײַ-
נע מיט די קינדער זאָלן ניט געווען באַצײטנס אַנטלויפֿן אין וואַלד, וואָלט
מען זײַ אױך אלעמען אומגעבראַכט.

פֿיר טעג בין איך אָפּגעווען אין שטעטל. אפֿן פֿינפטן טאַג בין איך
אוועק אפֿן קאַריער און געזאָגט ייִזקער נאָך מײַן ווײַב און קינדער, נאָך
מײַן אײַניקל, נאָך אלע מײַנע נאָענטע און אײַגענע, נאָך סטעפֿאַנען, נאָכן
גאַנצן שטעטל אונדזערס.

גוט דאָרטן אויסגעוויינט זיך, בין איך אַרײַן צו זיך אין שטוב, אויס-
געטאַן די שיד און זיך געזעצט שײַווע. אָפּגעזעסן אזוי א פֿאַר שאַ, רוף
איך זיך אָן צו פֿאַוולײַנען, אז זי זאָל אָנצײַנדן באַ זיך אין שטוב א לאַמפּ
און לאָזן אים ברענען אכט טעג...

אַף מאָרגן בין איך שוין געווען צוריק באַ צירלען אין שטעטל.
לאַזט זיך אויס, אז אין די טעג, וואָס איך בין געווען באַ זיך, איז צירל
פֿון שטוב ניט ארויס. ווען ניט קסעניע, וואָלט זי אזוי אויסגעגאַנגען מיט-
טאַמע פֿון הונגער. כ״האַב זי געטראָפֿן אײַנעם אַנטאַן ליגן אפֿן בעט מיט
צוגעמאַכטע אױגן.

— צירל, — האָב איך זי געפֿרעגט, — ווי גיט מען עס אזוי א מאַך אַף
זיך מיט דער האַנט?

זי האָט א קוק געטאַן אַף מיר מיט א פֿאַר גלעזערנע אױגן און גע-
זאָגט:

— איך האָב זיך אָפּגעוויינט פֿון מענטשן. איך קאָן קײנעם ניט זען
און וויל קײנעם ניט זען.

— וואָס רעדסטו, צירל? נו, און אונדזערע רעטער, אונדזערע טײַערע
טימאַפֿיי וואַסיליעוויטש מיט קסעניע אנדרייעוונען...

— זײַ זײַנען מײַנע טאַטע־מאַמע. טאַטע־מאַמע קאָנען אָבער דיך ניט
פֿאַרבייטן. זעץ זיך צו לעבן מיר... — זי האָט אַרײַנגענומען מײַן האַנט
אין אירער, און כ״האַב ווידער דערהערט דאָס זעלבע, וואָס אין קעלער. —
איך האָב דיך ליב. איך קאָן אָן דיר ניט זײַן... דו ביסט פֿאַר מיר...

— דו הערסט ניט, וואָס דו רעדסט, — האָב איך זי איבערגעשלאָגן, — איך בין שוין געווען, באַרעכהאשעם, א זיידע, און דו האָסט דאָך נאָך אפּיִר לע קיין קאלע ניט באוויזן צו זיין.

איך טיינע צו איר מיינס, און זי מיר אירס:

— איך דארף קיינעם ניט. איך דארף נאָר דיך. כ'האָב דיך ליב.

כ'האָב געמיינט, זי איז, כאַלילע, ניט מיט אלעמען.

— זע. — זאָג איך צו איר, — גיב א קוק אף זיך און אף מיר. וואָס

פאַר א פאַר זיינען מיר? דו ביסט יונג, שיינ ווי א בלום, און איך בין דאָך

שוין א פאַרוויאָנעטער בלאַט. ס'איז דאָך ניט מער ווי אן אַינריידעניש,

אן אומזין אַט דאָס. וואָס דו זאָגסט.

ענטפּערט זי מיר דערוף:

— איך וועל זיך א מייסע אַנטאָן, אויב וועסט מיך ניט נעמען.

איך זע נאָך איר, אז דאָס זיינען ניט קיין פּוסטע רייד. קענטיק, זי

האַט, זייענדיק אין קעלער, בעעמעס זיך אַפּגעוויינט פון מענטשן, האָט

מוריע פאַר מענטשן. אין מיר, האָב איך פאַרשטאַנען, האָט זי געזען, —

וויפל זי זאָל ניט געווען מיר זאָגן, אז זי האָט מיך ליב, אז זי קאָן אָן מיר

ניט לעבן, — ניט קיין מאַנצבל, נאָר א מענטשן, צו וועמען זי האָט זיך

פאַשעט צוגעוויינט, דארף פאַר אים ניט מוריע האָבן.

בעקיצער, מיר זיינען אינגליכן געוואָרן מאַן און ווייב."

צום סאָף פון דער געשיכטע צירל — כאָנע האָט נאַפּטאַלע כעסין צור

געשריבן, אריינעמענדיק עס, ווי אלע זיינע פּרינערדיקע באַמערקונגען, אין

קלאַמערן: (זיי זיינען געוואָרן טרייע מאַן און ווייב. נאָר מיט קינדער

האַט דאָס מאַזל זיי ניט געבענטשט. די ראַצכים האָבן זי באַשטראַפּט מיטן

גרעסטן פּלאָג, וואָס עס קאָן נאָר געמאַלט זיין פאַר א פּרוי. פון דעם,

וואָס זי איז טיף אין אַסיען בא א מעסלעס א האַלב-נאַקעטע אַפּגע-

שטאַנען אין טיך, איז אף שטענדיק פאַרשלאָסן געוואָרן איר מוטער-

טראַכט)."

זי ניט דאָס איז אויסן געווען כעסין, וואָס ער האָט אים געגעבן איבער-

לייענען די דאָזיקע געשיכטע — אַנשרעקן דערמיט, וואָס צירל קאָן ניט

ווערן קיין מוטער? איז קען ער אים, וויבאלד אזוי, טאַקע ניט, נאַפּטאַלע

דאוּידאַוויטש, אויב ער מיינט, אז דאָס קאָן אים, זינולען, אַפּשטעלן. ניין,

גיכער פון אלץ איז כעסין, פאַרשטייט זיך, אויסן געווען אים באווייזן,

וויאזוי כאָנע האָט זיך געראַנגלט מיט זיך, געטאָן אלץ אף בייצוקומען אין

זיך די ליבע, קעדיי פאַרהיטן דעם מענטש אין זיך, און דאָס איז העכער

און שטאַרקער פון ליבע.

נאָר אויך נאָכדעם, ווי זינול האָט צוגעמאַכט דעם בוך און זיך פאַר-

טראַכט וועגן דעם דורכגעלייענטן, האָט ער סייווי ניט געקאַנט עס באַנע-

מען און וועט עס מיסטאַמע קיינמאַל ניט קאַנען באַנעמען, וויפל ענלעכע

געשיכטעס אים זאָל ניט אויסקומען הערן און לייענען.

פון דרויסן האָט א צי געטאָן מיט פּריהאַרבסטיקער קעלט. זינול איז

פון פענצטער ניט אַפּגעגאַנגען. ער איז געשטאַנען און ארויסגעקוקט צום

סעדל, וואָס האָט גענומען גרוי ווערן, ווי פון שרעק, אז עס וועט זיך ניט

דערוואַרטן אפּן זון-אופגאַנג.

קאפיטל גינצן

וואזוי זייוול זאל ניט געווען זיין פארנומען, האָט געטראכט כעסין, וואָלט ער פאר דער וואָך צייט, וואָס דער בוך איז בא אים, ניט איין מאָל געקאָנט אים שוין איבערלייענען, ביפראט נאָך, אז ער האָט צוגעזאָגט אים לאנג ניט פארהאלטן. א טאָג, צוויי, ניט מער. פארשטייט טאקע ניט נאפֿֿ טאַלע, וואָס זאל עס באטייטן. אוועק שוין די אנדערע וואָך, און זייוול קערט אים נאָך אלץ ניט אום דעם בוך. ער ווייסט מאמעש ניט, וואָס איבערצוקלערן. זאל זיין, אז זייוול האָט, כאַלילע, פארלוירן דעם פינקעס און דערפאר מיידט ער אים אויס, כעסינען?

דעם דאָזיקן שרעקלעכן געדאנק קאָן נאפטאַלע ניט דערלאָזן און וויל ניט דערלאָזן. און דאָס האלט אים אָפּ צו גיין צו זייוולען אהיים צי אָפּ דער ארבעט און זיך סאַפּקאַלסאַף דערוויסן, וואָס איז געשען, פונקט ווי סע האלט צומאָל אָפּ א כוילע דערפון, אז ער זאל צוגיין צו א דאָקטער, מוירע האַבנדיק, אז ער קאָן פון אים דערהערן דאָס זעלבע, אין וואָס דער כוילע אליין איז אָן אים זיך כוישעד געווען. גיכער פון אלץ, און דאָס לייגט זיך דאפּקע כעסינען אָפּן זינען, האָט זייוול געגעבן דעם בוך עמעצן ליינענען און ווארט, וואָס וועט יענער זאָגן וועגן דעם אלץ, וואָס איז דאָרט אריינגעשריבן, באזונדערס, אפּאַנעם, וועגן זינע, נאפטאַלעס, באמערקונגען אין די קלאמערן. אָט דער עמעצער דארף געוויס דאָך זיין זייוולס גאָר א נאָענטער מענטש. נאָר כעסין האָט ניט באמערקט נאָך דערווייל, אז זייוול זאל זיך דאָ מיט עמעצן באזונדערס כאווערן. פארן סאמע נאָענטסטן פריינט זייוולס דאָ אין שטעטל האָט כעסין ביז אהער געהאלטן זיך. נאָר עפשער האָט זייוול, זייענדיק אין שטאָט, זיך אָפּגעזוכט דאָרט א מער נעענטערן פריינט?

ווי עס זאל ניט זיין, נאָר כעסין קאָן מער ניט ווארטן. ס'איז דאָך ניט קיין קלייניקייט! זייוול ווייסט, דאכט זיך, גאנץ גוט, וואָס באטייט פאר אים, נאפטאַלען, דער פינקעס, וואָס פאר א האַרעוואניע ער האָט אין אים אריינגעלייגט, וויפּל הארץ דאָרטן ליגט, וואָס פאר א באדייטונג ער גיט אים צו. ס'איז דאָך ניט קיין מיסע־ביכל. דאָרט איז דאָך אלץ פארשריבן, וואָרט אין וואָרט, פון יענעם רייד. ווי קאָן מען אזעלכעס אפשטעלן? ניט ער געדענקט אלע געשעענישן און ניט ער געדענקט, מיט וועמען איז עס זיך פארלאָפּן און ווו איז זיך עס פארלאָפּן. זייוול ווייסט גאנץ גוט, אז ער איז דערווייל דער ערשטער און דער איינציקער, וועמען ער, נאפטאַלע, האָט אָנגעטרויט דעם פינקעס. איז ווי טוט מען עס אָפּ אזא זאך, נעמען און פארשאפּן דעם לערער זינעם אומזיסט און אומנישט אזא אג־מעסנעפעש?

אויס! מער ווארט ער ניט. קערט אים זייוול נאָך אויך היינט ניט אום דעם בוך, גייט ער צו אים און וועט אים געבן א גאָב, ווי ער האָט עס פארדינט. ער וועט אים פאָשעט זאָגן: „איך פארשטיי ניט, ווי קאָן עס א מענטש, וואָס האלט אזוי קיין וואָרט ניט, פארנעמען א מעלוכישע שטע־לע?“

נאָר ווען כעסין האָט אין אַוונט זיך געלאָזט גיין צו זיין טאלמיד, האָט ער שוין, איינגטלעך, פארגעסן, וואָס האָט ער זיך געקליבן אים אריינ-זאָגן. ער איז גרייט אים אלץ מויכל זיין, אבי נאָר ער זאָל טרעפן באַ אים דעם פינקעס. ווייל טאַמער, כאַלילע...

נאפטאַלע דאווידאוויטש האָט זיך אזוי אריינגעטאַן אין טראכטן און איבערטראכטן, וואָס זאָל עס באטייטן, וואָס זינול האָט זיך די אלע טעג ווי אויסבאהאלטן פון אים, אז ער האָט אין דער ערשטער רעגע ניט דער-הערט כאַנעס קאַל:

— כאווער נאפטאַלע, ווהיין איילט איר עס אזוי? כ'האַב דאָך אייך קוים דעריאָגט.

— ס'האַט, כאַלילע, עפעס פאסירט? — איז כעסין געבליבן שטיין אין מיט טראַטואר.

— אויסער דעם, וואָס אונדזער זאוואָד וועט היינטיקן כוידעש ניט מאכן דעם פלאן, האָט גאַרניט פאסירט. דאָס האָט צירל מינע מיך גע-שיקט צו אייך זיך דערוויסן, פארוואָס שוין דעם דריטן צי דעם פערטן אַוונט זינט איר באַ אונדז ניט געווען? מיר האָבן שוין ניט געווסט וואָס איבערצוקלערן, עפשער האָבן מיר זיך קעגן אייך מיט עפעס פארוינדיקט? — א מאַש!

קיין נעענטערע פריינט, ווי צירל מיט כאַנען, האָט כעסין דאָ ניט גע-האט, דערצו איז די געשיכטע מיט זינולס ניט אומקערן אים צוריק דעם בוך ניט אזא סאָד, אז ער זאָל עס דארפן פון זיי אויסבאהאלטן.

— איך בין לעצטנס טאקע געווען ביז גאַר פארנומען. ס'איז פארשלאפט געוואָרן דער לערער פון מאטעמאטיק אין די יינגערע קלאסן, איז קומט מיר אויס אים ציטווייליק פארבייטן, און פאר די יינגערע קלאסן דארף מען זיך גרייטן צו די לימודים מער ווי פאר די עלטערע קלאסן. כ'גע-דענק שוין ניט פינקטלעך, ווער פון די שרייבער האָט עס געזאָגט, אז פאר קינדער דארף מען שרייבן ווי פאר דערוואקסענע, נאָר בעסער נאָך. דאָס זעלבע איז אויך מיט די לימודים אין שול. און אין די אַוונטן האָב איך געווארט אף א מענטשן, וואָס האָט געדארפט צו מיר קומען און איז ניט געקומען. דאָס גיי איך איצט צו אים.

— ווער איז דער מענטש, אויב ס'איז ניט קיין סאָד? ניט זינול האנפט?

— יאָ. טאקע ער.

— איז האָט איר ניט, אויב אזוי, וואָס צו גיין צו אים. ער איז נאָך אייערנעכטן אוועקגעפאַרן אין געגנט, און אז מע פאַרט אין געגנט, איז ווייניקער פון צוויי-דריי טעג, איך ווייס עס לויט זיך, פארהאלט מען זיך דאַרטן ניט. אף וואָס דארפט איר עס אים אזוי נייטיק?

כעסינען האָט זיך געוואַלט זאָגן: „קומט, ליבער כאַנע, מיט מיר. אליין וועל איך צו אים אין צימער ניט אריינגיין, ווען כ'זאָל דאַרט אפילע טרעפן די באלעבאַסטע זיינע. מיט אייך אַבער יאָ. כ'ווייל אייך האָבן פאר אן איידעס, כאַטש זינול וואַלט מיר אָן אן איידעס אויך גלייבן, אז כ'האַב זיך באַ אים צו גאַרניט צוגערירט. כ'וועל נאָר צונעמען דעם פינקעס מי-נעם, און שוין.“ נאָר געזאָגט האָט ער כאַנען:

— כ'האב געדארפט בא אים אָפּנעמען מײַנעם א בוך. נאָר וויבאלד ער איז אוועקגעפּאַרן אין שטאָט, איז דאָך נישט שײַעך. געווארט שוין אזויפיל, וועל איך צווארטן נאָך א צוויי־דריי טעג, כאָטש איך דארף דעם בוך זייער נײַטיק האָבן.

— צירל, זעט איר, האָט אייך געפּאַלגט. זי איז נישט אריבערגעגאנגען אף דער מיל, זי איז געבליבן ארבעטן בא האנפטן אין קאנטאר. נאפטאַלע האָט א קוק געטאן אף כאָנען. אין שײַכעס מיט וואָס האָט ער עס אים איצט געזאָגט? פּאָשעט, גלאט אזוי? ער וויל אים דערמיט געבן, הייסט עס, צו וויסן, וואָס איז ער אזוינס פאר צירלען, וואָס באטייט פאר איר זיינס א וואָרט, צי כאָנע איז דערמיט אויסן געבן אים אַנצוהערן, אז מיט דער דאָזיקער אייצע זייער — פארבליבן ארבעטן אין דער סטראכיר־קאנטאר — נעמט ער אף זיך זייער א סאך? אויב כאָנע האָט אָט דאָס אין זינען, קאָן אים נאפטאַלע דערוף־ענטפערן, אז ער טראָגט נישט פאר דעם קיין שום היסכיוועסן, ווייל ווען צירל האָט זיך געהאלטן מיט אים אן אייצע, — פארבליבן אין קאנטאר, צי איבערגיין צוריק אפן צוקער־זאוואָד, אָדער אַנקומען אף דער מיל, — האָט ער נאָך, אייגנטלעך, פון גאַרנישט נישט געוויסט, און צירל האָט אים אויך גאַרנישט געהאט געזאָגט. זי האָט זיך פארופן אפן זעלבן, וואָס ער האָט געהערט פון כאָנען, אז ס'איז פּאָשעט שווער געוואָרן זיך אומשלעפן נאָכאנאנד איבער די דערפער. וואָס נאָך קאָן ער זאָגן כאָנען? צירל האָט זיך דאָך מיט אים אן אייצע געהאלטן מיט א צײַט פאר דעם, ווי געדאליע דער קעסל־הייצער האָט אים בעסאָד פאר־טרויט, וואָס האָט אים דערציילט וועגן זייווען מיט צירלען דער אינוזשע־ניער פון דעם צוקער־זאוואָד.

פונעם ווייטערדיקן געשפרעך, וואָס נאפטאַלע מיט כאָנען האָבן געפירט צווישן זיך, אראַפּגייענדיק פונעם טראָטואר אפן ברוק, איז נישט געווען צו זען, אז כאָנע זאָל געווען עפעס אנדערש האָבן אין זינען, אויסער דעם, אז צירל האָט געפּאַלגט דעם לערער פּאָשעט דערפאר, ווייל זי הערט זיך צו אים ביכלאל צו. דערפון האָט כעסין געקאָנט מאכן בלויז איין אויספיר: כאָנע ווייסט דערווייל פון גאַרנישט און באמערקט גאַרנישט. ס'איז עפּשער בעסער און גלייכער אזוי, ווייל, אייגנטלעך, ווי אים האָט עס פארזיכערט געדאליע און ער ווייסט עס, נאפטאַלע, אליין, איז צווישן צירלען מיט זייוור לען באזונדערס טאקע זיך גאַרנישט פארלאָפן. אָבער געענדערט א ביסל פאר דער לעצטער צײַט האָט ער זיך, כאָנע. נאפטאַלע נעמט עס דערפון, וואַזוי כאָנע זינגט זיך אונטער בייסן גיין. אין די זעלבע פריילעכע ניגונים האָט זיך אריינגעכאפט א מאַדנער אומעט... זאָל זיין, אז טיבע, געדאליעס פארביטערט ווייבל, זאָל געווען געבן כאָנען עפעס אַנצוהערן?..

און ווייל נאפטאַלע דאווידאוויטש האָט פּאַרט נישט געוויסט, פונוואנען שטאמט אָט דער אומעט, איז די באגעגעניש מיט צירלען נישט געווען אזא פריידיקע, ווי שטענדיק, און דער שפאציר זאלבעדריט אין סקווער האָט זיך אויך מיט עפעס אונטערשיידט. בא איטלעכן פון זיי האָבן זיך מיטאמאָל אויסגעשעפּט די רייד. איז מען געגאנגען און געשוויגן. פון דער זײַט האָט זיך געקאָנט אויסווייזן, אז כעסין מיט צירלען זינען בלויז אריינגעטאָן אין צוהערן זיך צו כאָנעס שטילן אונטערזינגען זיך...

אומקערנדיק זיך פונעם סקווער אהיים, האָט כעסין נאָך פונדערווייטן באַמערקט עמעצן שטיין באַם אַריינגאַנג. צי ניט אָף אים וואַרט מען עס? מיסטאַמע ווער־ניט־איז פון די עלטערן. ער איז שוין געווינט דערצו, אז עלטערן זאָלן קומען זיך דורכריידן מיט אים וועגן זייערס א קינד. אָבער אזוי שפעט?

— זייוול? — דערזען באַ אים אין דער האַנט דעם קאַנטאַרסקע בוך מיט די טונקל־גרויע טאַוולען, האָט נאַפּטאַלע אין אלץ פאַרגעסן און פּריינט־לעך, ווי ס'זאָל גאַרניט געווען געשען, פאַרבעטן דעם גאַסט צו זיך.

— צו שפעטלעך אַ ביסל, נאַפּטאַלע דאווידאָוויטש, און איר דאַרפט מיסטאַם מאַרגן פּרי אָפּשטיין צו דער אַרבעט.

— באַ מיר זיינען טאַקע מאַרגן די לימודים אין די אינדערפּרייקע שאַען, אָבער ס'מאַכט ניט אויס. קומט, קומט.

— איך דריי זיך דאָ אַרום לעבן אייער שטוב שוין אַ גאַנץ היפשע צייט, — האָט זייוול ווי זיך פאַרענטפּערט.

— כ'האַב זיך דורכגעשפּאַצירט, ווי געוויינלעך, פאַרן שלאָף אין סקווערל.

— און, ווי געוויינלעך, מיטן פאַרפאַלק?

— נו, פאַרשטייט זיך.

אַריינגעקומען אין צימער, האָט זייוול פאַרלוירן זיך אַנגערופן:

— אייך האָט, שטעל איך מיר פאַר, געוויס פאַרכידעשט, וואָס כ'האַב

ניט געהאַלטן וואַרט און ניט אומגעקערט צו דער צייט דעם בוך.

— ע, ס'איז שוין אַ דורכגעגאַנגענע זאַך, ניטאָ וועגן דעם איצט וואָס

צו ריידן. אבי ער איז גאַנץ... נאָר איבערגעטראַכט האָב איך.

— איר ווייסט, פאַרוואָס איך האָב אים אייך גלייך ניט אומגעקערט?

ער איז געווען ניט באַ מיר.

— איך האָב טאַקע אזוי געקלערט.

זייוול האָט פאַרווונדערט אַ קוק געטאָן אפן לערער.

— און איר האָט געוויסט, באַ וועמען ער איז?

— מיסטאַמע באַ דעם, וועמען איר טרויט אָן.

— איר האָט, קאָן מען זאָגן, קימאַט ווי געטראַפּן, — זייוול האָט אוועק־

געלייגט אפן טיש צוזאַמען מיטן פּינקעס דריי אַקוראַט איבערגעבונדענע

געלבלעכע פאַפקעס. — דאָס איז אויך אייערס, נאַפּטאַלע דאווידאָוויטש.

— איך פאַרשטיי אייך ניט.

— גיט, זייט מויכל, אַ קוק, וועט איר פאַרשטיין.

כעסין האָט אַנגעטאָן די ברילן, צוגערוקט געענטער צו זיך דעם אַנ־

געצונדענעם לאַמפּ אפן טיש און דערזען אין די דריי פאַנאַנדערגעבונדענע

פאַפקעס דריי איבערגעדרוקטע אָף אַ מאַשינקע עקזעמפּליארן פון זיין

פּינקעס. דער לערער האָט אַראַפּגעלאָזט די אויגן, זיך פאַרשעמט פאַר זיך

אַליין, וויאזוי האָט עס ער, וואָס האָט ס'גאַנצע לעבן צו טאָן מיט דער

מענטשלעכער געשאַמע, געקאַנט אזוי קלערן וועגן דעם באַכער, וואָס

זיצט איצט לעבן אים, זיך געקליבן אים זאָגן: „ווי קאָן עס אַ מענטש, וואָס

האַלט אזוי קיין וואַרט ניט, פאַרנעמען אַ מעלוכישע שטעלע?“

נאָר זינול האָט אנדערש אופגענומען דעם לערערס שוויגן. כעסין קאָן אים, אפאָנעם, פאַרט ניט מויכל זיין, וואָס ער האָט אים ניט אומגע־ קערט צו דער צייט דעם בוך. האָט זינול זיך גענומען פארענטפערן:

— קוים האָט איר קיינעם פון די היגע מאשיניסטקעס ניט געגעבן איבערדרוקן דעם בוך איינערן, האָב איך דערפון פארשטאנען, אז איר ווילט פאַשעט ניט, מע זאָל זיך דערוויסן אין שטעטל אלצדינג, וואָס איז זיך פארלאָפן אין קעלער צווישן צירלען מיט כאָנען, כאָטש ניט אלע מאשיניסטקעס האָבן א טעווע פאנאנדערפויקן דאָס, וואָס זיי דרוקן. און דאָ האָט זיך מיר גראדע געמאכט, אז כ'האָב, זייענדיק אין שטאָט, אָנגע־ טראָפן א מאשיניסטקע, אף וועלכער מע קאָן זיך פארלאָזן. און ווען זי זאָל אפילע וועלן פאנאנדערפויקן, איז אויך ניטאָ וואָס מוירע צו האָבן. ניט זי קען דאָ קיינעם, ניט זי ווייסט דאָ קיינעם. כ'האָב זי געבעטן איר בערדרוקן וואָס גיכער. אָבער פאר איין טאָג מאכט זיך עס ניט, אז איך זאָל זיצן לעבן איר און ווארטן. און ווי אפצולאָכעס האָט געטראָפן אזוי, אז פריער ווי אין א וואָך ארום האָב איך ניט געקאָנט קומען אָפנעמען... נו, ס'איז שוין פארפאלן. כ'האָב אָבער אן אנדער פארדראָס. וויבאלד דער בוך איינער איז, ווי איר זאָגט, ניט אזוי פארן איצטיקן דאָר, ווי פאר די קינפטיקע דוירעס, האָב איך געדארפט בעטן די מאשיניסטקע, זי זאָל איבערדרוקן מער עקזעמפליארן. נאָר דאָס קאָן מען נאָך פאריכטן.

כעסין האָט שטייף א דריק געטאָן זינולען די האנט, אָבער פונעם בליק, מיט וועלכן זינול האָט אף אים א קוק געטאָן, האָט נאפטאָלע פארשטאנען, אז ניט בלויז דאָס אומקערן דעם בוך מיט די דריי איבערגעדרוקטע עק־ זעמפליארן אף דער מאשינקע האָט אראָפגעבראכט זינולען צו אים אין אָט דער שפעטער אָוונטיקער שאָ. קעדיי עס ניט ארויסווייזן פארן גאסט, האָט כעסין, אופהייבנדיק זיך פון טיש, א זאָג געטאָן מיט א שמייכל:

— מיר זינען מיט אייך, ווי זאָגט מען עס, צוויי באַכערים, וואָס לאָזן ניט איין מאָל דורך אי ווארמעס, אי וועטשערע. וועל איך אפזידן טיי, און צו טיי וועט זיך בא מיר אויך נאָך עפעס געפינען.

— ניין, ניין. א דאנק. מע דארף ניט, — ער האָט מיט זיין מיטאמאָל הייזערקלעך געוואָרענער שטים אָנגעיאָגט כעסינען, וואָס איז מיטן קעס־ טעלע שוועבעלעך אין דער האנט שוין געווען בא דער טיר. — נאפטאָלע דאווידאָוויטש!

כעסין איז געבליבן שטיין.

— איך דארף זיך מיט אייך נייטיק דורכריידן.

נאפטאָלע האָט אף א רעגע זיך דערפילט, ווי א שילער, וואָס האָט זיך מיט עפעס פארזינדיקט און מע האָט אים פארבעטן אין לערער־צימער זיך דורכריידן מיט אים.

— נאפטאָלע דאווידאָוויטש, — האָט זינול זיך אָנגערופן מיט דער פלוי־ צעם הייזערקלעך געוואָרענער שטים. — איר ווייסט, וויפל מאָל איך האָב דורכגעלייענט די געשיכטע, וויאזוי כאָנע מיט צירלען זינען געוואָרן מאן און ווייב?.. און איינערע באמערקונגען צו דער דאָזיקער געשיכטע האָב

איך אויך ניט איין מאָל איבערגעלייענט, און קאָן אלץ נאָך ניט פארשטיין. צי דען האלט איר טאקע, אז אויב א מענטש איז באגאנגען א פעלער, דארף ער צוליב דעם דאָס גאנצע לעבן לייזן? איר זיינט דאָך ניט כאַנע, וועלכער זעט ניט און באמערקט ניט, אז ער איז מיט צירלען ניט קיין פאַר, אז צירל האָט אים ניט ליב און קאָן אים ניט ליב האָבן.

— אַט דאָס, זעט איר, זייוול, האָב איך שוין פון אייך ניט דערווארט. פון דעם, וואָס איך האָב פון אייך דאָ איצטער דערהערט, קומט אויס, אז איר האָט אומזיסט און אומנישט געפאטערט צייט אף לייענען מיין פינקעס.

— איר האָט א טאָעס, ליבער נאפטאַלע דאוידאוויטש. איך האָב פון אייער פינקעס זייער א סאך געלערנט. געוויס זיינט איר גערעכט, ווען איר שרייבט אין אייערע באמערקונגען, אז איין מענטש טאָר דעם צווייטן ניט אַנטאָן קיין שלעכטס, אָבער דאָ איז דאָך גאָר עפעס אנדערש...

— אויב איר האָט שוין יאָ פארפירט דערפון א רייד, וואָלט איך וועלן, איר זאָלט מיר זאָגן, — האָט, אריינקונדיק זייוולען אין די אויגן, זיך אַנגערופן כעסין, — צוליב וואָס, יאָ, צוליב וואָס לעבט דער מענטש?

— נאפטאַלע דאוידאוויטש, דערווייל בין איך נאָך ניט אין דעם על-טער, אז איך זאָל זיך דארפן דערוף פארטראכטן. גאָר אומדערווארט איז זייוולס דאָזיקער ענטפער ניט געווען פאר דעם לערער, און ער האָט עס ניט אויסבאהאלטן פון זיין טאלמיד:

— טיילווייז זייט איר געוויס גערעכט. אף אזא פראגע פארטראכטן זיך דעריקער אזעלכע ווי איך, בא וועמען עס טוט זיך אָפט אינגאנצן אָפּ דער שלאָף. ליגט מען — ווער מיט אָפענע אויגן, ווער מיט צוגעמאכטע אויגן און, ווילנדיק ניט ווילנדיק, מאכט מען פאר זיך א שטיקל כעזשבן-האנע-פעש. מע איז דאָך פאַרט א מענטש, דער אויסדערוויילטער פון אלע בא-שעפענישן. איז ווילט זיך וויסן, אין וואָס איז פונדעסטוועגן דער זין פיר נעם לעבן ביכלאל און פון יעדן יאָכיד באזונדער. עפשער איז ניט שפעט נאָך עפעס ענדערן אין זיך, עפעס אויסבעסערן אין זיך? מע שטייט ווי פאר א שפיגל. דאָס האָט א שייכעס ניט נאָר צו מיר, צו א מענטשן פון מיין דאָר. דער יינגערער דאָר, איך געדענק עס פון מיין יוגנט, פארטראכט זיך אויך וועגן דעם זעלבן, עמעס, ניט אין אזא מאָס, ווי מיר, עלטערע מענטשן. ווי דאָרט זאָל ניט זיין, נאָר פון אזא, ווי איר, פון א מענטשן, וואָס קאָן זיך פארטראכטן, וואָלט איך פונדעסטוועגן וועלן הערן אויך אן אנדער ענטפער.

נאָר זייוול איז קלאַל ניט געווען גרייט פירן דעם דאָזיקן געשפרעך. ניט ער האָט זיך געריכט, אז דער לערער קאָן פארפירן מיט אים אזעלכע רייד, און ניט ער איז געווען גענייגט זיי צו פירן. גאָר עפעס אנדערש האָט אים געבראכט אהער, אין אַט דער שפעט-אָוונטיקער שאָ, און גע-צוונגען, ניט טרעפנדיק דעם לערער אין דער היים, זיך אומדרייען באם אריינגאנג א היפשע צייט. נאפטאַלע דאוידאוויטש איז אָבער א לערער,

ער וועט ניט אָפטרעטן, ביז ער וועט ניט דערהערן פונעם טאלמיד דעם ענטפער, און אויב דער טאלמיד וועט זיך נייטיקן, מע זאל אים צוהעלפן, וועט ער אים צוהעלפן, פארוואנדלענדיק זיך טיילווייז אין איינעם פון די שילער, וואָס זאָגט בישטיקע אונטער. וויסנדיק עס, האָט זיװול, ניט איבער ריקס פארטראכטנדיק זיך, געענטפערט כעסינען:

— אָט ווען איר פרעגט מיך, לעמאַשל, צוליב וואָס גיי איך אהינצו און אהינצו, אָדער צוליב וואָס טו איך דאָס און דאָס, וואָלט איך אייך מיסטאמע, און אויך ניט אלע מאָל, געקאָנט דערוף ענטפערן. נאָר ווי קאָן מען ענטפערן, צוליב וואָס לעבט מען, אויב קיינער האָט מיך ניט גער פרעגט פאר דעם, ווי איך בין געקומען אָף דער וועלט, צי וויל איך קומען אָף דער וועלט, פונקט ווי מע פרעגט ניט דעם לבוים, וועלכן מע פאר פלאנצט, צי וויל ער, מע זאל אים פארפלאנצן, און ווי מע פרעגט ניט די ערד, צי וויל זי זיך דרייען! ווען מע זאל געווען איטלעכן באצייטנס פרעגן...

— איז וואָס וואָלט געווען?

— אָ, דעמלט וואָלט אלץ געווען גאָר אנדערש.

— דעהינע?

— יעדערער וואָלט אלנפאלס זיך צוגעקליבן א מער פאסיקערע צייט, ווען צו געבוירן ווערן. און געוויס וואָלטן געווען ניט ווייניק אזעלכע, וואָס וואָלטן וועלן קומען אין אן אנדער אויסזען, אין אן אנדער שטאלט.

— איר ווילט זאָגן, אז אלע וואָלטן וועלן זיין שייך, ווי ייסעף האר צאדיק, און קלוג, ווי שלוימע האמעלעך? נאָר אינגאנצן אומגערעכט, פאר שטייט זיך, זינט איר ניט. דערווייל האָט נאָך קיין איין דאָר ביז אונדז זיך ניט אָנגעפרעגט באם צווייטן, צי וויל ער קומען אָף דער וועלט. כ׳זועל זיך מיט אייך ניט אמפערן. מעגלעך, ווען מע זאל זיך געווען אָנפרעגן, וואָלט די וועלט שוין לאנג קיין קיעם ניט געהאט. ווער, אשטייגער, וואָלט עס וועלן קומען אָף דער וועלט, ווען ער זאל באצייטנס וויסן, אז מע וועט פאר אים אין די אויגן לעבעדיקערהייט אריינװארפן זינע קינדער אין פייער און אים וועט מען א לעבעדיקן פארשיטן אין גרוב? ניט צופעליק האָט דאָך דער, וואָס האָט צוניפגעשטעלט די טפילעס, אריינגעשריבן: באל קאַרכאָ אטאָ כ׳י, וואָס דער עמעסער טייטש דערפון איז: ניט מיט גוואלד לעבסטו, נאָר קיינער פרעגט דיך ניט, צי ווילסטו געבוירן ווערן. נאָר קוים ביסטו געקומען אָף דער וועלט, ביסטו מעכויעו צו וויסן, צוליב וואָס דו לעבסט, אין וואָס איז דער זין פון לעבן.

— און איר, נאפטאַלע דאווידאוויטש, ווייסט? — האָט זיװול, אויסבא האלטנדיק די אויגן פון כעסינס בליק, געפרעגט. ס'ערשטע מאָל אין לעבן קומט אים אויס זיך סאָפעקן, צי דער לערער קאָן ענטפערן אָף דער פראגע, וועלכע עס פארגיט אים א שילער, געדענקענדיק, אז דער סאמע שוואכסטער לערער, ביים ער גייט אין קלאס, ווייסט פונדעסטוועגן שטענדיק אָף איין לימעד מער פונעם שילער. און כעסינען האָט זיװול פאָרט געהאלטן פארן בעסטן לערער, וועלכן ער האָט ווען נ׳יט־איז גערעכנט.

— זעלבסטפארשטענדלעך.

— עפשער...

כעסין האָט אים ניט איבערגעשלאָגן, ער האָט געדולדיק געווארט, וואָס האָט אים דערוף צו זאָגן זיין טאלמיד.

— עפשער, — האָט זייוול שוין ניט אזוי זיכער איבערגעכאזערט, — גלייבט איר אויך, ווי מע האָט געגלייבט אמאָליקע יאָרן, אז אויסער דער וועלט, איז פאראן נאָך א וועלט, אן אנדערע, אן אייביקע, מיט א גענעם און א גאניידן, און אז שטארבן שטארבט אָפּ בלויז דער גוף, די נעשאַמע איז אומשטערבלעך, זי איז געגעבן דעם מענטשן אָף אייביק?
ארויסגעזאָגט עס, האָט ער זיך אָבער גלייך פארענטפערט, פילנדיק, אז ער האָט איבערגעכאפט די מאָס:

— איך פארשטיי דאָך אָבער, אז איר גלייבט ניט דערין.

— איז שטעלט זיך פאָר, אז איך גלייב גראדע יאָ דערינען, אז די נע־שאַמע, וואָס איז געגעבן דעם מענטשן, איז אומשטערבלעך, אז זי איז איי־ביק. דאָס האָט אָבער לאַכלוטן ניט צו טאָן מיט קיין אנדער וועלט, מיט קיין גענעם און גאניידן, אין וואָס, זעלבסטפארשטענדלעך, איך גלייב ניט, כאַטש אָף דער עלטער איז מען צייטנווייז ניט אזוי זיכער דערינען, ווי אין די ייִנגערע יאָרן. בלייבט בלויז די פראגע, וואָס איז אזעלכעס די מענטשלעכע נעשאַמע? אָף דעם איז בא מיר פאראן איין ענטפער: דאָס זיינען דעם מענטשנס מיסס, אי די גוטע, אי די שלעכטע. דאָס, וואָס דער מענטש טוט אויף פאר זיין לעבן, שטארבט מיט אים ניט אָפּ. און אין דעם, אז מע זאָל אים דערמאָנען צום גוטן פאר זיינע מיסס, איז דער זין פונעם מענטשנס לעבן. צוליב דעם איז מען זיך מאַקרוו, ווי דאָס טוען סאָלדאטן אין שלאַכט, ווי דאָס האָבן געטאָן טימאָפּיי וואסיליעוויטש און קסעניע אנדרייעוונע, וועלכע האָבן געראטעוועט פון טויט כאָנען מיט צירלעך, וויסנדיק, אז זיי קאָנען יעדע רעגע באַצאָלן דערפאר מיטן לעבן. וועגן אזעלכע, ווי זיי, זאָגט מען, אז דאָס זיינען מענטשן מיט הייליקע נעשאַ־מעס. און פונקט, ווי ס'ווערט ניט פארגעסן דאָס גוטס, ווערט אויך ניט פארגעסן דאָס בייז. נאָר ווען מע דערמאָנט א ראַשע, גיט מען דערביי צו: „ימאך שמוי וועזיכרוי“, מע שפּייט זיך אויס און מע טופעט צו מיט דעם פּוּס!

קענטיק, אז כעסין האָט אליין ניט באנומען, פארוואָס האָט ער מיטא־מאָל פארפירט היינט מיט זייוולען וועגן דעם א רייד, ביים ער האָט פון סאמע אָנפאנג געפילט, אז זייוול איז געקומען ניט בלויז צוליב אומקערן אים דעם פינקעס. איז ער אנשוויגן געוואָרן, כאַטש ער האָט געהאט נאָך פיל אים וואָס צו זאָגן, קוים האָט ער פארפירט מיט אים דעם דאָזיקן געשפרעך.

דער דרויסנדיקער לאַמפּ פון יענער זייט פענצטער האָט מיטאמאָל האס־טיק א וויג געטאָן זיין שאַטן, צודעקנדיק מיט זיך ביו האלב דאָס מויערל אנטקעגניבער. איינצייטיק מיט דעם האָט דורכן אָפענעם פּאַרטקעלע זיך אריינגעריסן אין דער שטילקייט פונעם צימער דער רויש פון בלעטער, וואָס דער אָנגעפלויענער ווינט האָט אראָפּגעטרייסלט פון די ביי־מער.

— וואָס זאַל איך טאָן? — זייוול האָט לייכט אונטערגעוויגט זיך, ווי פון דעם זעלבן אָנגעפלוֹיגענעם ווינט. — זאָגט מיר, וואָס זאַל איך טאָן? איך קאָן מער ניט זיין אָן איר. איך האָב זי ליב, זייער ליב. איך בין צו ליב איר גרייט אַף אלץ.

— פּרעגסט מיר, וואָס זאָלסטו טאָן? — כעסין האָט אומדערווארט פאר זיך אליין זיך געווענדט צו אים אַף „דו“ און דורך דעם זיך נאָך נעענטער דערפילט מיט אַט דעם באַכער, וואָס זיצט אנטקעגן אים און קוקט ארויס דורכן פענצטער צו דעם הארבסטיקן געדיכט אויסגעשטערנטן הימל. — איך אַף דיין אַרט וואָלט זיך פאַשעט געווענדט, ווהיין מע דארף, און גע- בעטן, מע זאַל מיר איבערפירן ארבעטן אין אן אנדער ראיאָן צי אפילע אין אן אנדער געגנט. און נאָך בעסער וואָלט געווען, זאָלסט בעטן, מע זאַל דיך איבערפירן פונעם הינטער-ראַויגיקן אינסטיטוט אין א סטאַציאָנאַרן. פונדערווייטן ווען מע איז, איך ווייס עס לויט זיך, כ׳האַב עס דיר, דאכט מיר, שוין אמאָל געזאָגט, איז לייכטער זיך בייקומען. דו ביסט דאָך ניט דער, וועלכן מע דארף דערמאַנען, אז מע קאָן ניט און מע טאָר ניט טראכטן בלויז וועגן זיך, דערצו נאָך ווען עס רעדט זיך מיקויעך אזא, ווי כאָנע, וואָס איז אזויפיל אויסגעשטאַנען. וועגן דעם האָסטו א טראכט גע- טאָן?

— איך קאָן וועגן דעם ניט טראכטן. איך האָב זי ליב. ווו איך זאַל ניט זיין, וועל איך זי ניט קאָנען פאַרגעסן...

— דאָס ווייזט זיך דיר אזוי אויס, — כעסין האָט צוגערוקט צו זיך נעענטער די דורכגעקוקטע שילערישע העפטן. פאַרגעסנדיק אין דער זעל- בער רעגע, צוליב וואָס האָט ער עס געטאָן, האָט ער ווידער איבערגעכאַ- זערט דאָס זעלבע, נאָר עטוואָס שוין שטילער. — דאָס ווייזט זיך דיר אויס אזוי. טרוי מיר אָן, איך בין עטוואָס עלטער פון דיר און קען דאָס לעבן, דארף מען זיך פאַרשטעלן, א ביסל מער פון דיר. דער מענטש, אויב ער וויל נאָר, קאָן ער אלץ. אפילע דאָס סאַמע שווערסטע — בייקומען זיך, אויב מע דארף עס, — קאָן ער אויך, און גראדע אין אַט דעם ווייזט ארויס דער מענטש זיין שטאַרקייט. נו, און דיר האָב איך קיינמאָל ניט געהאַלטן פאר קיין שוואַכיקן. און אויב דו ווילסט וויסן, האָסטו פאר זיך א גאַנץ באַלערעוודיקן ביישפּיל, ניסענען.

זייוול האָט זיך אָנגעכאַפט פאר דעם, שיר ניט אויסגעשריען:

— ניסן איז דאָך אַבער ניט בייגעקומען אין זיך די ליבע.

— ער האָט זי ניט געדאַרפט בייקומען. און ניט איבער דעם איז ער אומגעקומען. ניסענען האָט אוועקגעפירט נאָך זיך ניט די ליבע צו זיין כעוועדקען, נאָר די מוירע, אז ער האָט ניט פאַרהיט דעם מענטש אין זיך, ווייל דאָס סאַמע העכסטע און דאָס סאַמע גרעסטע אין יעדן פון אונדז, — האָט כעסין צום וויפּלטן מאָל שוין עס איבערגעכאַזערט פאר אים, — איז פאַרהיטן דעם מענטש אינעם מענטשן. אין דעם איז דער זין פונעם מענטשנס לעבן, די אייביקע מאָס, מיט וועלכער דער מענטש מעסט זיינע מייסיים.

נאָר וואָס נאַפּטאַלע זאַל ניט געווען אים זאָגן וועגן דעם זין פונעם מענטשנס לעבן און אין וואָס באשטייט דעם מענטשנס אייביקע מאָס, וואָלט

עס צו זינולען סייווי איצט ניט דערגאנגען. נאפטאלע האָט עס ארויסגע-
זען פון זינולס פארנעפלטן בליק, מיט וועלכן ער האָט געקוקט אָף אים.
האָט ער זיך אופגעהויבן פון זיין פאָטעל, געשטאנען אזוי א וויילע אין
פארלענגהייט, דערנאָך זיך דורכגעגאנגען א פאַר מאָל הין און צוריק
איבערן צימער, ווי ער טוט עס געוויינלעך בייסן לייזן א שווערע מאטער
מאטישע אופגאבע, אין וועלכער ער האָט זיך פארפלאַנטערט, און פונקט
ער זאָל געווען מיטאמאָל געפינען דעם ענטפער, איז ער געבליבן שטיין
הינטער זינולען, אוועקגעלייגט אים פאָטערלעך די הענט אָף די אקסלען.
— מיינסט, איך פארשטיי ניט, אז דיר איז שווער? איך זע אָבער ניט
קיין אנדער אויסוועג.

זינול האָט אראָפגעלאָזט דעם קאָפּ, ווי באַם אויסהערן אן אורטייל.
„זי זאָגט אויך דאָס זעלבע? איר האָט מיט איר וועגן דעם גערעדט?
זי האלט אויך, אז ס'איז ניטאָ קיין אנדער אויסוועג?“
דעם ענטפער דערוף, כאָטש זינול האָט זיין פראגע ארויסגעבראכט
בלויז אין זיך, האָט ער אין א וויילע ארום דערהערט פונעם זעלבן
שטרענגן ריכטער, וואָס איז געשטאנען הינטער אים און געהאלטן די הענט
אלץ אָף זיינע אקסלען.

— ס'איז פאראן נאָך אן אויסוועג.

ניט וויסנדיק נאָך, אין וואָס עס באשטייט אָט דער אנדערער אויסוועג,
איז כעסין פאר אים גלייך ווידער געוואָרן דער זעלבער ליבער, הארציקער
לערער, אזא ווי ער איז פאר אים געווען די גאנצע צייט, וואָס ער קען
אים.

— צוליב דעם אָבער, — האָט נאפטאלע דאווידאוויטש פאַרגעזעצט, —
דארף מען זיין א מענטש מיט א שטארקן ווילן. כ'ווייס ניט, צי ס'האָט
ביכלאל א זין מאכן זיך אליין אָף דעם אן עקזאמען. און עפשער האָט יאָ
א זין, דו זאָלסט זיך אליין, ווי זאָגט מען עס, אויספרוון. פאר דיר וועט
זיין א סאך גרינגער און פאר צירלען, מיין איך, אויך, אויב זי וועט בלייבן
ארבעטן בא דיר אין קאָנטאַר. דערפאר טאקע האָב איך איר ניט געראטן
אריבערגיין צוריק אפן זאוואָד צי אָף דער מיל, כאָטש זי האָט דערבני
פארשוויגן, פארוואָס וויל זי בייטן די ארבעט, געזאָגט בלויז, אז ס'איז איר
שווערלעך. נו, און איך האָב זיך געמאכט, אז איך גלייב איר, אז ס'איז,
הייסט עס, נאָר דערפאר. פאראן אזוינס, וועגן וואָס מע דארף ניט און מע
טאָר ניט זיך נאָכפרעגן בא יענעם.

אין כעסינען האָט זיך ווידער געלאָזט הערן דער שטרענגער ריכטער:
— געדענק אָבער, קוים וועסטו דערפילן, אז קאָנסט זיך ניט בייקומען,
זאָלסטו קיין איבעריקן טאָג אפילע זיך דאָ מער ניט פארהאלטן. אָט דאָס
איז דיר מיין אייצע. נו, און צו גלעזלעך טיי וועלן מיר מיט דיר פונ-
דעסטוועגן אויסטרינקען.

— א דאנק, נאפטאלע דאווידאוויטש. מירן עס אָפלייגן אָף אן אנדער
מאָל.

— און דיר קומט פון מיר גאָר א גרויסן דאנק פארן איבערדרוקן אָף
א מאשינקע מיין פינקעס. ווייסטו וואָס? — נאפטאלע האָט גענומען פון

טיש איינעם פון די דרני איבערגעדרוקטע עקזעמפליארן און דערלאנגט אים זייוולען, — זאל איין עקזעמפליאר זיין בא דיר. און אויב וועסט אים געבן נאכאמאל איבערדרוקן און צעטיילן דערנאך צווישן דינע באקאנטע, וועל איך געוויס ניט האבן קעגן. יעדער דאָר דארף וויסן, וואָס איז געווען ביז אים, אז ניט פון אים הייבט זיך אָן די וועלט און ניט מיט אים ענר דיקט זי זיך.

קיין איין פענצטער אין שטעטל האָט זיך שוין ניט געלויכטן, ווען זייוול איז ארויס פונעם לערערס שטוב. איבערן ברוק האָבן לייכט געצייטערט די ווייט אוועקגייענדיקע שאַטנס פון די ביימער.

— נו, און זי זאָגט אויך דאָס זעלבע? זי האלט אויך, אז דאָס איז דער איינציקער וועג פאר אונדז ביידין? — דאָס מאָל האָט זייוול עס שוין ארויס געבראכט ניט אין זיך, נאָר אף א קאָל. דערווייל האָט ער עס דאָך געהערט בלויז פון כעסינען. לאכלוטן אומגעריכט איז אים געקומען אפן זינען א מאַדנער ווילדער געדאנק: צי ניט דערפאר האָט זיך אזוי אריינגעמישט אין דעם דער לערער, ווייל צירל איז פאר אים ניט בלויז א טאַכטער, ווי ער וויל אי זיך, אי יענעם איינריידן. ס'איז גאַרניט, וואָס ער איז אף עטלעכע יאָר עלטער פון כאַנען. נאפטאַלע קאָן ניט נאָר פארליבן זיך אין עמעצן, נאָר סע זאָל זיך נאָך פארליבן אין אים אפילע אזא, ווי צירל, אלנפאלס א סאך גיכער, ווי אין איר כאַנען.

„נארישקייטן, נארישקייטן!“ — האָבן גענומען שאַרכען די אראַפגעפאָלענע בלעטער אונטער זינע פיס.

זייוול פארשטייט אליין, אז דאָס זינען נארישקייטן, ווילדע, אומגעלומפערטע געדאנקען, אז כעסינען גייט סאָפאָקאַלסאָף נישט אָן ניט ער, ניט כאַנע, ניט צירל, אים גייט בלויז אָן פארהיטן דעם מענטש אינעם מענטשן. נאָר וואָס פאר א שייכעס האָט צו דעם זיין, זייוולס, פארליבן זיך אין צירלען? ער פארשאפט דערמיט וויי א צווייטן? דערווייל פאר שאפט ער וויי בלויז זיך. כעסינען, זעט אויס, איז עס ווייניק. ער וויל אים באשטראַפן מיט פיניקן זיך א גאנץ לעבן. כעסין פארשטייט דען ניט, אז דערפון, וואָס ער, זייוול, וועט פונדאנען אוועקפאַרן, וועט ניט קלענער ווערן זיין בענקשאפט נאָך צירלען און ער וועט ניט אופהערן זי ליב האָבן, זייענדיק יעדע רעגע גרייט צוליב איר אף אלץ.

אַט דאָס, וואָס ער האָט דערווייל געפרעגט בלויז בא זיך, מוז ער פרעגן צירלען. ער גלייבט ניט, אז זי זאל אים אויך זאָגן דאָס זעלבע, וואָס ער האָט היינט געהערט פונעם לערער, אז ער דארף אוועקפאַרן פונדאנען, אז דאָס איז אי פאר אים, אי פאר איר דער איינציקער אויסוועג. דאָ אין שטעטל וועט ער זיך ניט קאָנען מיט איר דורכריידן, ווי אים וואָלט זיך עס געוואָלט. און אונטערהיטן זי אין וואלד?.. האָט זי באם אָפנעמען צוריק די מעלדונג דאָך געשטעלט א באדינג, אז אויב ער וויל, זי זאל בלייבן בא אים ארבעטן, זאל ער זי מער ניט ארומשיקן איבער די דערפער. זי וועט ארבעטן אין קאַנטאַר. בלויז אין קאַנטאַר. און ער איז איינע געגאנגען דערוף.

צירל האָט אים ניט געדארפט זאָגן, פארוואָס וויל זי ניט ארומפאַרן

מער איבער די דערפער. ער פארשטייט עס אליין. זי וויל ניט, ער זאל זי אונטערהיטן אין וואלד. און דאס ווייסט ער אויך. זי האט מוירע ניט אזוי פאר אים, ווי פאר זיך.

ווען ער קאן כאטש איין מאל זיך באגעגענען מיט איר אין שטאט און דארט זיך מיט איר דורכריידן! ער וועט זי שיקן... יא, ער וועט זי שיקן קינפטליקע וואך אפן געגנטלעכן צונויפלי פון די בעסטע סטראכיר-אגענטן. ניט אליין, צוזאמען מיטן פלאנאוויק, מיט אירישען, מיט וועמען זי כא-ווערט זיך. אין קאנטאר וועט זיכער קיינעם ניט פארווונדערן, וואס ער שיקט אפן צונויפלי צירלען. זי איז פארט די בעסטע סטראכיר-אגענטן. אלע ווייסן עס. ער וועט ווי-ניט-איז צוקלערן, אז קיינער זאל ניט בא-מערקן, ווי ער פארט איר נאך. ער וועט נאכן אפגיין פון צוג ארויס אפן שליאך און זיך אריינזעצן אין א פארבייפארנדיקער מאשין. ס'איז גארניט, אויב סע וועט אים אפילע אויסקומען זיך טרייסלען א גאנצע נאכט, שטייענדיק אין אפענעם קוואו. און זיך באגעגענען מיט צירלען אין שטאט, אז אירישע זאל ניט באמערקן, וועט ער אויך ווי-ניט-איז צוקלערן. אין שטאט וועט צירל זיין אן אנדערע. ער וועט אלץ טאן, אז זי זאל זיין דארט מיט אים אן אנדערע.

שפאנענדיק אזוי איבערן טראטואר, גיט זינול א רעגע זיך א שפיל מיטן געדאנק: צי קאן זייער באגעגעניש אין שטאט זיך ניט ענדיקן דער-מיט, אז צירל זאל אים פלוצעם געבן א זאג: „פיר מיך אוועק מיט זיך פונדאנען“...

ווען דאס געשעט...

זאל נאפטאלע דאוידאוויטש אים נאכדעם ארויסטראגן דעם הארבסטן אורטייל. ער נעמט אים אן.

קאפיטל צוואנציק

ווען צירל, נאך דעם, ווי זי איז אפגעלעגן העכער דריי וואכן צו בעט מיט א לונגען-אנצינדונג, איז ווידער ארויס צו דער ארבעט, האט זי שוין זינולען אין קאנטאר ניט געטראפן. אין זיין קאבינעט, וואס איז ארומגע-קלעפט מיט בלייכע בלימלדיקע טאפעטן, איז שוין עטלעכע טעג געזעסן דער ניי-צוגעשיקטער שעף—דער מיליטעריש-אויסמושטרירטער און ניט יונגער מיכאיל יאקאוולעוויטש ביקאוו.

קיין אומגעריכטע ניס, אז זינול ארבעט שוין מער ניט בא זיי, איז עס פאר צירלען ניט געווען. זי האט וועגן דעם זיך דערוויסט נאך אינעם זעלבן טאג, ווען זינול האט איבערגעגעבן די אינאנים דעם ניעם „בא-לעבאס“—ווי אייניקע מיטארבעטער רופן זייער אָנפירער. אירישע דער פלאנאוויק האט די דאזיקע ניס איר געבראכט אהיים.

נאר ניט דעמלט, ווען אירישע האט עס איר איבערגעגעבן, ניט נאכדעם, ווי זי האט דאס זעלבע געהערט אויך פון אנדערע מיטארבעטער, האט צירל סייזוי ניט געגלייבט, אז מע האט זינולען „געבעטן“ באפרייען דאס בענקל, און אז ניט ער אליין האט געבעטן, מע זאל אים באפרייען פון דער שטע-

לע. דאָס, וואָס דער נייער שעף מאַכט אן איינדרוק פון א מענטשן, וועלכן מע זאָל האָבן געשיקט אין אן אנשטאלט, וווּ דער פּרײַערדיקער אָנפירער האָט דערלאָזט א היפש ביסל פעלערן און ער, ביקאָוו, איז דאָס דער, וואָס דארף עס אויספאַריכטן, איז נאָך ניט קיין באַווייז, אז ס'איז ווירקלעך אזוי. יא, זי האלט אויך, אז עפעס האָט געדאַרפט מיסטאַמע געשען, וואָס מע האָט פּלוצעם, פון דער העלער הויט, פאַרביטן זיװול האַנפטן מיט אַט דעם אָנגעכמורעטן ביקאָוו, וואָס קוקט זיך צו יעטװידן צו, ווי ער זאָל וועגן יעטװידן איינעם וויסן עפעס א סאָד, און וועלכער ברענגט ניט ארויס פאַרן טאַג קיין איין איבעריק וואָרט. אָן א פאַרוואָס און אָן א פאַרווען פאַרלויפן זיך ניט, פאַרשטייט זי, אַזעלכע זאַכן. צירל איז אָבער זיכער, אז דאָס געשעענע האָט לאַכלוטן ניט קיין שייכעס צו דעם, אין וואָס דער נייער שעף וויל זיי, מעגלעך, איינשמעסן מיט זיין אופירן זיך. אפילע דער פון די מיטאַרבעטער, וואָס וואָלט עפשער וועלן דערין גלייבן, וועט אויך ניט קאַנען אָנווייזן, וואָס פאַראַ פעלערן האָט עס דערלאָזט אין דער אַרבעט זיװול יעווייטש האַנפט. פאַרשטייט זיך, אז די סיבע דערפון איז געווען גאַר אָן אַנדערע. איינס איז איר אָבער קלאָר: זיװולען האָט מען פון דער אַרבעט ניט אַראַפּגענומען. ער האָט אליין געבעטן, מע זאָל אים באַפּרייען. זי וועט דאָך אָבער ניט גיין דערווייזן עס יענעם דערמיט, וואָס זי האָט אַט דאָס אַלץ, וואָס איז זיך פאַרלאָפּן באַ זיי אין קאַנטאַר, פאַרויסגעזען נאָך מיט א צייט צוריק, נאָך דעמלט, ווען זי האָט באַגענגט זיװולען אין שטאַט.

ס'איז איר ביז איצט נאָך מאַדנע. איר האָט דאָך לאַכלוטן ניט פאַר- ווונדערט, ווען זי האָט אין אָונט, ארויסגייענדיק פון קלוב, וווּ ס'איז פאַרגעקומען דער געגנטלעכער צונויפלי פון די פאַרגעשריטענע סטראַכיר- אגענטן, דערזען מיטאַמאַל זיװולען. זי האָט ניט באַוויזן אים נאָך פּרעגן, ווי קומט ער אהער, גלייך זי זאָל אליין ניט געווען זיך עס אָנשטויסן, ווי ער האָט זי א נעם געטאָן שטיף אונטער דער האַנט און האַסטיק אָפּגע- פירט וואָס ווייטער פונעם קלוב.

— אירישע איז אויך געווען מיט אייך אף דער אָוונטיקער זיצונג? — האָט ער שטיל געפּרעגט און א מאַך געטאָן צו זיך נאָכדעם מיט דער האַנט. — מיר איז עס שוין, אייגנטלעך, אלציינס.

צירל האָט פאַרכידעשט א קוק געטאָן אף אים, ניט אינגאַנצן נאָך פאַר- שטאַנען, וואָס איז ער דערמיט אויסן געווען איר זאַגן, און זי האָט זאכ- לעך געענטפּערט:

— אירישע איז געווען בלוין אינדערפרי. אף דער אָוונטיקער זיצונג האָב אייך זי ניט געזען. זי האָט זיך, אפּאַנעם, פאַרהאַלטן אין אַבלפּין¹. — צירלען האָט זיך אויסגעוויזן, אז זיװול האָט עס געוואָסט, אים האָט זיך פּאַשעט געוואָלט, זעט אויס, אן איבעריק מאַל דערין זיך איבערצינגן.

— זאָג דעם עמעס, — האָט ער, אָפּפירנדיק זי אַלץ ווייטער פון דער באַלעבטער גאַס, וווּ דער קלוב איז, אָנגערופן זיך צו איר. — איא, דו

¹ געגנטלעכע פינאַנציעלע אָפּטיילונג.

האַסט דערווארט מיך דאָ טרעפן? איך זע דאָך נאָך דיר, אז דו האַסט גע-
וואַלט מיך דאָ באגעגענען.

זי האַט זיך אומגעקוקט, געוואַלט באפרייען איר האנט פון זייער,
נאָר ער האַט זי נאָך שטייפער גענומען אונטערן אַרעם.

— האַסט זיך ניט, טייערע, וואָס ארומצוקוקן. מיר זיינען מיט דיר ניט
אין שטעטל, ניט אין וואלד, וואָס איז בא אײַך אויך א שטעטלדיקער. מיר
זיינען אין שטאָט. קיינער קען אונדז דאָ ניט, קיינער ווייסט אונדז דאָ ניט.
— ווהין פירט איר מיך? — איז זי געבליבן שטיין.

— האָב ניט מוירע. איך בין דאָך מיט דיר.

— ווהין פונדעסטוועגן פירט איר מיך? — האַט צירל אין א וויילע
ארום, דערזענדיק, אז דאָס שמאַלע געסל, איבער וועלכן זיי זיינען גע-
גאנגען, פירט אין אָפּענעם פעלד, אים ווידעראמאָל געפרעגט. — ניין, ניין.
ווייטער גיי איך ניט. — זי האַט אָבער פאַרגעזעצט גיין. צו שטארק האַט
ער זי געהאלטן אונטער דער האנט, אז זי זאָל זיך קאַנען פון אים בא-
פרייען. זי האַט געפילט אף זיך זיין אָפּגעהאַקטן אַטעם. ער האַט זיך צו-
גערירט מיט זיינע ליפן צו איר באק און געשעפטשעט:

— ווען דו ווייסט, ווי איך האָב דיך ליב! קיינער אין דער וועלט האַט
נאָך קיינמאָל קיינעם אזוי ניט ליב געהאַט, ווי איך האָב דיך ליב. איך
בין גרייט צוליב דיר אף אלץ, באפויל מיר, און כ׳ועל אלץ טאָן, וואָס
דו וועסט מיר הייסן...

ער זאָל ניט געווען זי אזוי שטייף ארומנעמען און צודריקן צו זיך,
וואַלט זי מיסטאמע אומגעפאלן, אזוי אָפּגעשוואכט האַט זי זיך דערפילט
פון זיינע קושן. אין קאַפּ האַט גערוישט. זי האַט שוין איצט אליין ניט
געוויסט, צי דאָס אָנגעפלייגענע ווינטל פון פעלד האַט עס איר אינגע-
רוימט, צי דאָס האַט זייוול ווידעראמאָל גענומען איר שעפטשען: „איך
בין גרייט צוליב דיר אף אלץ. דו וועסט זיין מיינע... דאָס קאָן אנדערש
ניט זיין, טייערע“.

ווי איר געדענקט זיך, איז זי א שטיק וועג געגאנגען קימאט מיט צו-
געמאַכטע אויגן. ווען זי האַט זיי געעפנט, האַט זי דערזען אין דער נאַענט
א הויכע סקירדע היי. צוזאַמען מיט די הארבסטיקע רייכעס, מיטן רייעך
פון אויסגעווייקטן אין רעגן און טוי פארוויאנעטן גראַז, האַט די סקירדע
נאָך פארהיט אין זיך אויך דעם אראַמאַט פונעם סאַפּזומערדיקן פעלד.

— ווייטער גיי איך ניט.

זייוול האַט געשוויגן. דאכט זיך, ער האַט ניט געהערט. האַט זי זיך
אַנגערופן העכער:

— איר וועט סאַפּקאַלסאַף מיר זאָגן, ווהין פירט איר מיך?

זי האַט אים ניט געגלייבט, ווען ער האַט איר געענטפערט, שווער
איבערכאַפנדיק דעם אַטעם:

— כ׳ווייס אליין ניט.

— לאָמיר זיך אומקערן צוריק אין שטאָט. ס׳ווערט שוין פינצטער.

זייוול האַט מיסטאמע דערפילט, ווי נאַענט און טייער ער איז איר
געוואָרן אין דער רעגע, ווען ער האַט פאַרקערעוועט צוריק אין
שטאָט.

זיי זינען שוין געווען ווייט אָפּגעגאַנגען פּון דער סקירדע, ווען זי האָט דערהערט פּון אים:

— דו האָסט דאָך אים נישט ליב. דו קאָנסט אים נישט ליב האָבן!
ס'גלייבט זיך איר נישט, אז זי וויל זאָל אין דער זעלבער רעגע נישט גע-
ווען דערפילן, ווי דערווייטערט ער האָט זי מיט דעם פּון זיך. אין איר
שוויגן האָט ער דאָס געדארפט דערפילן, נאָר זי וויל האָט זיך שוין
נישט געקאָנט אָפּשטעלן. האָט ער אין א ווילע ארום ווידער זיך
אַנגערופן:

— צי דען האָסטו אים ביז איצט נאָך גאַרנישט געזאָגט?
עס זינען דורך עטלעכע לאַנגע מינוטן, ביז זי האָט א פּרעג
געטאָן:

— און וואָס האָב איך אים געדארפט זאָגן?

— אז דו האָסט אים מער נישט ליב, אז דו האָסט ליב...

— איך האָב עס אייך, דאכט מיר, קיינמאָל נישט געזאָגט.

ער האָט זי אָנגעכאַפט פאַר ביידע הענט און א צי געטאָן צו זיך:

— און דעמלט, אין וואַלד?

ניין, זי האָט גאַרנישט פאַרגעסן פּון יענעם זומערדיקן סאָף טאָג, ווען
ער האָט זי אָנגעיאָגט אפּן אַגער אינעם געדיכטן וואַלד, אז ער זאָל עס
איר דארפן איצט דערמאָנען. זי האָט ביז דאן זיך נישט געריכט, אז ער איז
אזא קרעפטיקער. ווי לייכט ער האָט זי דאן א כאפּ געטאָן פּון וועגעלע.
ער וואַלט זי אזוי געטראָגן אָף די הענט ביזן סאַמע שטעטל.

דערמאָנענדיק זיך וועגן דעם, האָט זי א ציטער געטאָן מיטן גאַנצן
קערפער.

— ס'איז דיר קאַלט? לאָמיר אריינגיין אין קינאַ.

— אירישע וועט אָף מיר וואַרטן. גאָט ווייסט, וואָס זי קאָן איבער-
קלערן.

— ס'ארא מאַדנע דו ביסט. פאַר אַלץ און אלעמען האָסטו מוירע. וועסט
זאָגן, אז האָסט צופעליק דאָ באַגעגנט דיינע א באַקאַנטע.

וואָס האָט זיך דערציילט אינעם פילם, וואָס זיי האָבן געזען,
וואַלט מיסטאַמע קיינער פּון זיי נישט געקאָנט דערוף ענטפערן. זיי זינען
ביידע געווען אינגאַנצן אריינגעטאָן אין זיך. זי האָט אליין נישט געוואָסט,
פּונדוואַנען האָט זיך צו איר, ארויסגייענדיק פּון קינאַ, גענומען די זיכער-
קייט, אז באלד דאַרף געשען אזוינס, וואָס קאָן זיי ביידן נאָך מער דער-
נעענטערן אָדער אינגאַנצן דערווייטערן. האָט זי נישט געפילט זיך צעשיידן
מיט אים, נישט געפּרעגט אים מער, ווהיין פירט ער זי. און ווען ער האָט
פאַרקערעוועט אין א דערבייזיקן סעדל, איז זי נאָכגיביק אים נאָכגע-
גאַנגען.

אין סעדל איז אויסער זיי אין דער דאָזיקער שפּעטער שאַ מער קיינער
נישט געווען. זיי האָבן זיך צוגעזעצט אָף א באַנק אונטער א ברייט צע-
צווייגטן בוימ, וואָס האָט נאָך נישט אינגאַנצן אָפּגעטרייסלט פּון זיך די
האַרבסטיק-פאַרגעלטע בלעטער.

צירל האָט זיך צוגעהערט צום שטילן רויש פּון די האַלב-אַרומגעפליק-
טע צווייגן און געוואַרט.

ענדלעך האָט זי דערהערט:

— נאפטאַלע דאווידאוויטש האָט מיט דיר גערעדט?

— וועגן וואָס האָט ער געדארפט מיט מיר ריידן?

זי דען האָט זייוול פארפירט מיטן לערער א רייד וועגן זיך און איר, און כעסין ווייסט שוין איצט אלץ — אי פארוואָס זי האָט געוואָלט פאר-לאָזן די קאַנטאַר, אי פארוואָס כאָנע איז געפאַרן אין שטאַט אַנקוקן א דירע? קעדיי אינגאנצן זיין זיכער דערין, האָט צירל, ניט דערווארטנדיק זיך פון זייוולען קיין ענטפער, עס אים איבערגעפרעגט און דערביי זיך עטוואָס ווייטער אָפגערוקט:

— וועגן וואָס האָט איר אים געבעטן, ער זאָל זיך דורכריידן מיט

מיר?

זייוול האָט זי א צי געטאָן צו זיך און זי אריינגענומען אונטער זיין צעשפיליעטן מאנטל.

— פארוואָס זאָסטו מיר די גאנצע צייט „איר“? זאָג מיר „דו“.

— ניין, ניין...

— וואָס „ניין, ניין“?

— איך וועל מיט אייך קיינמאל ניט זיין אף „דו“. קיינמאל ניט! — זי

האָט דאָס געזאָגט ניט אזוי אים, ווי גופע זיך. נאָר זי האָט זיך ניט אָפגע-רוקט פון זייוולען. זי האָט געלאָזט, ער זאָל זי ארומנעמען און אי זי, אי זיך פארשיקערן מיט זינע קושן. צירל איז געווען זיכער, אז זייוול פאר-שטייט, פילט, אז דאָס איז זייער לעצטע באגעעניש. ניין, זי וועט אים מער ניט אָנגעבן קיין מעלדונגען. נאָר כאָנען וועט זי זאָגן, ער זאָל דריי-גענד קריגן א דירע אין שטאַט און זיי זאָלן וואָס גיכער אהין אריבער-פאַרן.

— נאפטאַלע דאווידאוויטש האָט מיר געייצעט, אז כ'זאָל פארלאָזן

אייער שטעטל. קיין אנדער אויסוועג, ווי אוועקפאַרן פון דאָרטן, זעט ער ניט פאר מיר. זאָג, דאָס האָסטו אים געבעטן, אז ער זאָל עס מיר איבער-געבן?

— איך פארשטיי אייך ניט.

— אָבער דאָס האָסטו אים געהייסן מיר אזוי זאָגן?

— וואָס פאר א רעכט האָב איך הייסן אוועקפאַרן? נאָר ווייטער קאָן אזוי ניט בלייבן.

— וואָס קאָן אזוי ניט בלייבן?

זי האָט זיך האַסטיק אָפגעשטעלט, פאנאנדערשארנדיק מיט די פיס דעם בלעטער-אַנשיט.

— איירישע ווארט אף מיר. זי וועט מיך זוכן. עס פעלט מיר נאָך, זי

זאָל אייך דערזען מיט מיר. ווען איר ווייסט, ווי זי איז אין אייך פארליבט! זי איז זייער א וויל מיידל. הערט, — האָט זי מיט אימפעט, ער זאָל זי ניט איבערשלאָגן, געזאָגט, — פארוואָס זאָלט איר פאר איר ניט כאסענע האַבן?

— דו פארלאנגסט עס פון מיר? זאָג, דו פארלאנגסט עס פון מיר? —

און ער האָט זי ווידער פיבערדיק גענומען קושן, ניט לאַזנדיק ניט זיך, ניט זי איבערכאפן דעם אַטעם. — כ'וועל דיך אלציינס אוועקפירן מיט זיך.

באהאלט ניט די אויגן. ווילסט פון מיר אויסבאהאלטן, אז דו האָסט מיך ליב? זאָג, טייערע, וואָס שטעלט דיך אָפּ?
— איך האָב א מאַן, און דאָס איז פאר מיר אלץ.
— דו האָסט דאָך אים אָבער ניט ליב, דו קאָנסט אים ניט ליב האָבן!

— איך האָב אייך שוין ניט איין מאל פארבאָטן ריידן אזוי!
— ווילסט, וועל איך זיך דורכריידן מיט אים, אויב ער איז ביז איצט נאָך פארבליבן א בלינדער.
און דאָ האָט זיך בא איר ארויסגעכאפט:
— עמעצער פון אונדז מוז פארלאָזן דאָס שטעטל, און וואָס גיכער. דאָס איז דער איינציקער אויסוועג.

זי געדענקט ניט פינקטלעך. מעגלעך, זי האָט אים געזאָגט, אז ער דארף אוועקפאַרן און אז דאָס איז פאר אים דער איינציקער אויסוועג.
...איין א קורצער צייט ארום האָט כאָנע צופעליק באגעגנט זייוולען אין שטאָט. ווען זייוול זאל געווען פארפירן מיט אים וועלכע-ניט-איז רייד, וואָס האָבן א שניכעס צו צירלעך, וואָלט כאָנע דאָס פון איר ניט אויסבא-האלטן. זייוול האָט אים בלוז געפרעגט, האָט איר כאָנע געזאָגט, וואָס טוט ער אין שטאָט? און ווען כאָנע האָט אים געענטפערט, אז ער איז גע-קומען אַנקוקן א דירע, האָט זייוול אים ניט פאנאנדערגעפרעגט, פארוואָס וויל ער זיך אריבערקלייבן אין שטאָט. נאָר וועגן זיך האָט ער אים גע-זאָגט:

— איך וועל מיסטאמע אינגיכן אויך אריבערפאַרן אין שטאָט. — און דערביי גלייך צוגעגעבן. — אָבער ניט אהער. גיכער פון אלץ מיסטאמע אף אוראל, ווו סע וווינען מינע עלטערן, און עפּשער נאָך ווייטער, קיין סיביר...

נאָר וועגן דעם אלץ, מיט וואָס צירל וואָלט געקאָנט דערווייזן, אז זי האָט נאָך מיט א צייט פריער פאָרויסגעזען, אז זייוול וועט פונדאנען אוועקפאַרן, וועט זי דאָך ניט גיין דערציילן די מיטארבעטער פון קאָנטאַר, און אַנפּרעגן זיך בא ביקאַוון, קעדיי אינגאַנצן זיין זיכער אין דעם, צי האָט מען האנפטן אראָפּגענומען פון דער ארבעט, צי ער איז אליין אוועק, האָט זי ניט געוואָלט. מיכאיל יאקאָוולעוויטש ביקאַוו קאָן דאָס נאָך אויסטייטשן, אז זי וואָלט ניט האָבן קעגן, מע זאל האנפטן אומקערן צוריק אהער, ביים זי איז עפּשער די איינציקע צווישן די מיטארבעטער פון קאָנטאַר, וועלכע איז סאַפּקאַלסאַף צופרידן, וואָס אלץ האָט זיך אזוי אומגעריכט פארענדיקט. עס וועט דורכגיין נאָך א ביסל צייט, און זי וועט אים ענדלעך פארגעסן, זי איז זיכער דערין, נאָר דערוויל קומט איר נאָך אויס זיך איינשמעסן אין דעם. זי ווייסט ניט, מעגלעך, ס'איז אפילע בעסער פאר איר, וואָס זייוול איז אוועקגעפאַרן ניט געזעגענענדיק זיך. און וויאזוי האָט ער גע-קאָנט זיך געזעגענען מיט איר, אז זי איז דאן גאָר געלעגן צו בעט? ער האָט דאָך ניט געקאָנט קומען צו איר אהיים נאָך דעם, ווי זי האָט אים דעמלט, אין שטאָט, געהאט געזאָגט, ער זאל ניט מיינען, אז כאָנע איז אזא בלינדער, ווי ער קלערט וועגן אים, אז כאָנע באמערקט גאַרניט און זעט גאַרניט. זי האָט זיך אפילע מוידע געווען זייוולעך, אז זי האָט אנומלטן

אליין דערציילט כאָנען וועגן זייער באגעגעניש אין וואלד. זי איז ניט געווינט עפעס אויסבאהאלטן פונעם מאן. אָבער א גרוס איר איבערגעבן דורך עמעצן, אפילע דורך דער זעלבער אירישען, האָט זי וויל פאר זיין אָפפאָרן דאָך געקאָנט. נו, דאָס האָט ער געטאָן ריכטיק, וואָס ער האָט גאַרניט איבערגעגעבן פאר איר דורך אירישען. יענע האָט עס געקאָנט גאַר אנדערש אופנעמען, און צירל וואָלט אומזיסט און אומנישט אָנגעלעבט זיך א סוינע. נאָר פארוואָס פרעגט זי ניט בא כעסינען? מיטן לערער האָט זי וויל דאָך בעלי-סאָפעק זיך געזעגנט. זי איז זיכער, אז צווישן דעם לערער און זי ווילען איז געווען א רייד וועגן איר. זי וויל האָט ניט בלויז געבעטן אים איבערגעבן איר א גרוס, נאָר, מעגלעך, אפילע איבערגעלאָזט בא אים פאר איר א בריוול. פארוואָס גיט איר כעסין דאָס בריוול ניט אָפ? ער איז ניט אינגאנצן זיכער אין איר?

דער ווינטער האָט נאָך געהאט צו געוועלטיקן א גוטע פאָר וואָכן. איז דער פרילינג אים פארלאָפן דעם וועג. ס'איז אראָפ דער שניי, און די פערטע אויסגעווארעמטע ערד איז געוואָרן קלעפיק, קיין טראָט ניט צו מאַכן. נאָר כעסינען האָט די בלאָטע ניט אָפגעשטעלט, ווי ס'האָבן אים ניט אָפגעשטעלט ווינטער די זאווייען. קימאט יעדן אָוונט איז ער געווען בא כאָרנען. געדאליע דער קעסל-הייצער האָט זיך אויך אָפט אריינגעכאפט פאר-ברענגען א ביסל, נאָר איבעריקס לאנג האָט ער זיך קיינמאָל ניט פאר-האלטן — מוירע געהאט, אפאָנעם, פארן ווייב, וואָס האָט נאָך אלץ געזוכט כעסרוינעס בא צירלען און ניט דערלאָזט, אז זייער פריידקעלע זאָל גיין צו איר אין געסט. צירל קאָן נאָך אלץ ניט באנעמען, וואָס האָט צו איר געדאליעס ווייבל, טייבע.

גייענדיק צו כאָנען און צירלען, האָט דער לערער איטלעכס מאָל פאר-כאפט מיט זיך א ביכל און עס פאָרגעלייענט אָף א קאָל. דעריקער האָט ער פאָרגעלייענט פריילעכע מיסעס. דאָס האָט אים, קענטיק, שוין כאָנע געבעטן. כאָנע האָט ניט ליב הערן קיין אומעטיקע געשיכטעס און דערציילן אומעטיקע געשיכטעס. נאָכן מיווער זיין די סעדרע, ווי געדאליע האָט גערופן אָט דאָס פאָרלעזן, האָט מען זיך געזעצט שפילן אין ביינדר-לעך.

וויאזוי צירל איז ניט געווען בעשאַסמיסע פארנומען מיט דער קיך, מיט דערלאנגען און צונעמען פון טיש, האָט זי ניט דורכגעלאָזט קיין איין וואָרט דערפון, וואָס איז גערעדט געוואָרן, און ס'האָט זי געוונדערט, וואָס פאר דער גאנצער צייט האָט זי קיין איין מאָל ניט געהערט, אז מע זאָל דערמאָנען זי ווילען, עלעהיי ער איז דאָ גאַר קיינמאָל ניט געווען. מער פון אלץ האָט איר געוונדערט דער לערער. עס איז דאָך ניט געווען פרייער דער אָוונט, אז נאפטאָלע זאָל, קומענדיק צו זיי, ניט פארפירן קיין רייד וועגן זיין טאלמיד, דערציילן, וואָס פאר אן אָפענעם קאָפ ער האָט, וואָס פאר א גאָלדן האַרץ ער פארמאָגט, און ענדיקן דערמיט, אז דער באַכער וועט ווייט, זייער ווייט אוועקגיין!

פאר דער גאנצער צייט, זינט זי וויל איז אוועקגעפאָרן, האָט מען אים איין מאָל יאָ געהאט דערמאָנט דאָ באַם טיש. צירל איז פונקט געווען אין קיך. זי האָט אָבער אלץ געהערט. געדאליע האָט בייסן שפילן מיט כאָנען

און כעסינען אין ביינדלעך א פרעג געטאן, צי ס'איז עמעס, אז מע האט זינולען געשיקט ארבעטן אפן ווייטן מיורעך און אז ער פארנעמט דארט א גרויסע שטעלע. געהערט האט ער דאס, אויב ער האט ניט קיין טאעס, פון דער באלעבאסטע, בא וועמען זינול איז אינגעשטאנען אף קווארטיר. דערוף האט אים כעסין געענטפערט, אז ער האט גאר אנדערש ניט דער-ווארט. ער האט פון לאנג שוין געזאגט, אז דער באכער וועט ווייט אוועק-גיין, אז ס'איז פאר אים ניט קיין טאכלעס בלייבן שטעקן דא אין שטעטל.

ארויסגעזאגט עס, האט דער לערער ווידער זיך פארטיפט אינעם שפילן, ווי ער זאל דערמיט וועלן זאגן דער אריינגעקומענער צירלען, אז ער האט ניט קיין כיישעק צו ריידן מער וועגן דעם, זינול גייט שוין אים איצט קנאפ וואס אן.

ווייסט אבער צירל, אז ס'איז ניט אזוי. זעלטן-ווען טרעפט, אז א לערער זאל זיין אזוי פארליבט אין זיין טאלמיד און דער טאלמיד אין זיין לערער, ווי כעסין און זינול זינען געווען פארליבט איינער אינעם צווייטן. זיי שרייבן זיך געוויס איבער, און זינול לאזט איר, פארשטייט זיך, יעדעס מאל גריסן. זי וועט אים פונדעסטוועגן פרעגן, דעם לערער. צו וואס דארף זי דאס וויסן?.. וואס וואלט זי דערוף געענטפערט כעסינען? זי וועט דאך ניט גיין אים זאגן, אז זי גלייבט ניט און קאן ניט גלייבן, אז זינול זאל אוועקפארן און גארניט איבערגעבן דורך עמעצן פאר איר, ביים זי האט מיט אלע אירע כושים געפילט, אז זינול האט פארן אוועקפארן פון שטעטל אומגעדרייט זיך ארום אירע פענצטער...

ווען צירל זאל געווען דעמלט וויסן דאס אלץ, וואס ס'האט איר מיט אייניקע טעג צוריק דערציילט נאפטאלע דאוידאוויטש! כאטש זי האט פריער זיך אויך אנגעשטויסן, אז זי האט א שניכעס צו דעם, וואס עס איז זיך פארלאפן אין די לעצטע טעג, ווען זי איז געווען קראנק, בא זיי אין קאנטאר מיט זינולען.

אבער אז אין דעם זאל זיין פארמישט דער לערער, האט זי בעשום-אויפן זיך ניט געריכט און עס ניט דערווארט.

דערפון, וואס כעסין האט איר דערציילט, האט צירלען זיך אויסגעוויזן, אז דער לערער האט געוויסט וועגן איר און זינולען, דאכט זיך, מער, ווי זיי אליין האבן געוויסט וועגן זיך. כעסין האט דערזען, אז עס קאן בא איר מיט זינולען צו ווייט אוועקגיין, — ער איז ניט געווען זיכער, צי וועט זיך עפעס ענדערן דערפון, וואס זי וועט מיט כאנען זיך אריבער-ציען אין שטאט, — האט ער ארויסגעשריבן פון זיין פינקעס די געשיכטע, וועלכע איז זיך פארלאפן מיט איר און מיט כאנען ביים דער מילכאמע, וויאזוי איז געשען, וואס זיי זינען געווארן מאן און ווייב, און דעם קסאוו-יאד אפגעשיקט דעם מיניסטער פון פינאנצן. אינעם בריוול, וואס כעסין האט בייגעלייגט, האט ער אנגעשריבן, אז ער זעט ניט קיין אנדער אויס-וועג צו פארהיטן דעם מענטש אין זינולען און צו באפרייען א צווייטן, וואס איז אזויפיל אויסגעשטאנען אף זיין לעבן, פון איבעריקע פיין און לייד, ווי אריבערפירן זינול האנפטן אף ארבעט אין אן אנדער ארט, און וואס ווייטער פונדאנען. ער האט, כאלילע, קיין איין שלעכט ווארט ניט

געשריבן וועגן זייוולען, געשריבן, ווי דער עמעס איז, אז זייוול האנפט איז זייער אן ערלעכער, אן איבערגעגעבענער צו דער ארבעט.

ס'איז ניט דורך קיין כוידעש, און זייוול האָט געקראָגן אן אַנווייזונג, אז ער זאָל דרינגענד איבערגעבן די איניאַנים דעם נײַעם שעף, וועלכן די געגנט וועט צושיקן, און ער, זייוול, זאָל קומען אין מיניסטעריום. נו, און וויבאלד מע רופט אים ארויס אזש אין מיניסטעריום, האָבן דאָ אלע מיסטאמע גאָר אנדערש ניט געקלערט, אז דער באַכער האָט זיך, אפאַנעם, שטארק פארזינדיקט.

— קוים איז שוין געקומען צו רייד וועגן דעם, וועל איך פון דיר ניט אויסבאהאלטן, טאָכטערקע, אז מיט א צײַט צוריק נאָך, ווען זייוול האָט מיר אָפגעבראכט דעם פינקעס, וואָס כ'האָב אים געגעבן לײַענען, איז בא אונדז געווען א שטיקל געשפרעך וועגן דיר. וואָס ער האָט מיר געהאט גע־זאָגט, האָב איך דיר ניט וואָס איבערצודערציילן. ער האָט דיר, גלייב איך, ניט איין מאָל אליין עס געזאָגט. דערהערט אזא זאך, האָב איך אים געײַצט, ער זאָל בעטן, אז מע זאָל אים אריבערפירן ארבעטן ערגעץ אנדערש. קיין אנדער אויסוועג, האָב איך אים געזאָגט, זע איך ניט פאר אים. איז אָט: ווען ער איז געקומען פארן אוועקפאָרן זיך געזעגענען, האָט ער א מאַך געטאָן צו מיר: „ס'קומט אויס, ווי עמעצער וואָלט דעמלט אונטערגע־הערט אונדזער געשפרעך.“ כ'מײן ניט, אז ער זאָל האָבן עפעס זיך אַנ־געשטויסן. און כ'מײן ניט, אז עמעצער זאָל דאָרט האָבן ארויסגעגעבן זייוולען דעם סאָד, פארוואָס מע האָט אים פלוצעם אָפגערופן פונדאנען. ווען יאָ, וואָלט ער מיר געוויס אָנגעשריבן אינעם בריוול, וואָס כ'האָב פון אים דערהאלטן.

כעסין האָט ניט געקאָנט ניט באמערקן, מיט וואָס פאר אן אומגעדולד צירל האָט געווארט, ער זאָל איר איבערדערציילן, וואָס שרייבט אים זייוול. ס'קאָן דאָך ניט זײַן, אויב צווישן דעם לערער מיט זייוולען איז געווען א רייד וועגן איר און זייוול האָט זיך אָנגעשטויסן, פארוואָס ער דארף פארלאָזן דאָס שטעטל, אז ער זאָל מיט קיין וואָרט זי ניט דער־מאַנען...

— דערפון, וואָס ער שרייבט מיר וועגן זײַן ארבעט, — האָט כעסין צוליב געטאָן דער פארטראכטער צירלען און פאָרגעזעצט, — איז ניט שווער צו פארשטיין, אז ער האָט אויסגעשפילט. ער איז א פארטרעטער פונעם שעף פון א געגנטלעכן פינאַנץ־אַפטייל. און וואָס וואָלט ער דאָ אויסגע־זעסן? א שטאַטישער באַכער, וואָס באזעצט זיך אין א שטעטל, איז פונקט ווי א בוים, וועלכן מע פלאנצט איבער. ניט יעדער איבערגעפלאנצטער בוים וואקסט דערנאָך. ס'זײַט וואָלט זייוול פריער צי שפעטער פארלאָזט דאָס שטעטל און אריבערגעפאָרן צוריק אין שטאָט. און וועגן דיר שרייבט ער מיר, — נאפטאַלע דאוידאָוויטש האָט עס א זאָג געטאָן צווישן אנדערס, פונקט ווי ער זאָל ניט וויסן, אז פאר איר איז עס דאָס סאמע וויכטיקסטע, וואָס זי דערווארט פון אים הערן, — אז איך זאָל בא דיר פויעלן, זאָלסט פאָרן זיך לערנען... דאָס דארף ער מיך אָבער ניט בעטן. איך פארשטיי עס אליין. נאָר דעם עמעס געזאָגט, איך אף כאָנעס אָרט וואָלט דיך אויך

ניט געלאָזט פאַרן. וואָס זשע דען? איך וועל מיט דיר א ביסל צולערנען, אבער נאָר דאָן, ווען כאַנע וועט זיין אין דער היים. ס'א שטעטל, טאַכ-טערקע. אויב זייוול האָט דאָס פארגעסן, קאָן מען נאָך אים פארשטיין, אבער מיר דארף מען דאָך עס ניט דערמאָנען. ווי זאָגסטו? — האָט ער צוגעגעבן מיט א שמייכל.

און צירל האָט אים געענטפערט מיט א שמייכל, וואָס זיין באטייט איז געווען: „איך פיל דאָך, אז איר באהאלט עפעס אויס פון מיר. נאָר וויבאלד איר קלערט, אז איך דארף עס ניט וויסן, אז פאר מיר וועט זיין בעסער, אויב איך וועל עס ניט וויסן, איז מיסטאמע זינט איר גערעכט. איך טרוי אייך אָן, ווי א קינד אן אייגענעם טאטן...”

און פונדעסטוועגן איז ניט געווען דער טאָג, זי זאָל ניט ארויסקוקן אף א בריוול פון זייוולען, כאַטש זי האָט פארשטאנען, אז אפן היימישן אדרעס וועט ער איר ניט שרייבן און אפן אדרעס פון דער קאַנטאַר אויך ניט. ער געדענקט, אז דאָרט ארבעט אירישע. דער איינציקער מענטש, דורך וועמען ער וואָלט איר געקאַנט אַנשרייבן, איז דער לערער. איז זייוול אַבער ניט זיכער, צי כעסין וועט איר איבערגעבן זיינע בריוו. גיכער פון אלץ, אז ניין; צי קאָן ניט אמאָל פאסירן, אז זייוול זאָל אריינשיקן פאר איר א בריוול דער באלעבאַסטע, בא וועמען ער האָט געווינט, און אז יענע ווארט, זי זאָל קומען עס אָפנעמען?

מיטן אויסרייד, צי האָט דער קווארטיראנט ניט איבערגעלאָזט פאר איר דאָס ביכל, וואָס ער האָט בא איר אנטלען, איז צירל ארזין צו דער גע-וועזענער באלעבאַסטע זייער. דאכט זיך, אז די באלעבאַסטע האָט זיך גלייך אָנגעשטויסן, אז ניט צוליב דעם איז זי געקומען. צירל האָט עס דערפילט פון איר שטים, מיט וועלכער זי האָט איר געענטפערט, אז דער קווארטיראנט האָט אלץ מיטגענומען מיט זיך, קיין זאך ניט איבערגעלאָזט. און עפשער האָט זיך דאָס איר, צירלען, אויסגעוויזן, אז די באלע-באַסטע ווייסט עפעס וועגן איר און זייוולען, צי שטויסט זיך וועגן עפעס אָן.

נאָך דעם, ווי צירל האָט זיך דערוויסט, אז מע האָט זייוולען ניט אראָפ-גענומען פון דער ארבעט, ווייל ער האָט דערלאָזט פעלערן, — אין וואָס זי איז פון סאמע אָנפאנג געווען זיכער, — נאָר אז דער שולדיקער אין דעם אלץ איז גאָר דער לערער, און אז געטאָן האָט עס זייער פריינט פון ליבע און איבערגעגעבנקייט צו איר און כאַנען, האָט זי אופגעהערט קוקן אפן נייעם שעף, ווי אף אזעלכן, וואָס וויל מיט זיין אופירן זיך מאכן דעם איינדרוק פון א מענטשן, וואָס איז געשיקט געוואָרן פאריכטן די פעלערן, וועלכע ס'האָט דערלאָזט אין דער ארבעט זיין פאָרגייער. מיט דער צייט האָט זי, ווי אלע בא זיי אין קאַנטאַר, זיך צוגעווינט צו דעם נייעם אָנ-פירער. ער האָט זיך ארויסגעוויזן גאָר ניט פאר אזא, ווי מע האָט אים אָנגענומען אין די ערשטע וואָכן, ווען מע האָט אים געהאלטן אין איין פארגלייכן מיטן פריערדיקן, מיט זייוול האנפטן. זי קאָן ניט זאָגן, אז איר איז אלץ צום הארצן, וואָס ביקאָוו האָט איינגעפירט און פירט איין. נאָר דאָס, וואָס ער איז פיל שטרענגער מיט די מיטארבעטער, ווי ס'איז געווען זייוול, גיט זי אים אָפ דאָס רעכט. זייוול איז טאקע געווען צו גוטברודער

ריש מיט אלעמען. זי געדענקט ניט, ער זאל ווען-ניט-איז געווען עמעצן באפוילן. ס'האט זיך אין אים ניט געפילט דער מיליטערמאן, ווי דאס פילט זיך אין ביקאון. מעגלעך, ס'איז דערפאר, ווייל זינול איז א סאך ווייני-קער פון ביקאון געווען אין דער ארמיי, ער האט ניט באוויזן שוין זיין אף דער מילכאמע, זען די מילכאמע, און אזוינס האט זייער פיל וואס צו זאגן. נו, און דאס, וואס מיכאיל יאקאוולעוויטש איז ניט איבעריקס קיין באריידעוויקער, איז שוין אזא נאטור בא אים. זי וועט דעם כאראקטער זינעם אים ניט איבערמאכן.

איצט, אז צירל האט שוין געוויסט, וואס אזעלכעס האט זינול געשריבן וועגן איר דעם לערער, האט זי ניט פארכידעשט, ווען ביקאוו האט זי אין איינעם א טאג פארבעטן צו זיך אין קאבינעט און געמאלדן, אז ער מאכט זי פאר זינער א פארטרעטערן. דאס האט, קענטיק, זינול פארן פארן אים אזוי געראטן צי דערנאך אים אָנגעשריבן.

ניט באקומענדיק נאך דערוף איר האסקאמע, האט ביקאוו איר באפוילן דורכפארן זיך איבער די דערפער און שטעטלעך פונעם ראיאן, א קוק טאן אפן ארט, ווי עס גייט די סטראכירונג.

— קיין מאשין, ווי איר ווייסט, האבן מיר ניט דערווייל, האב איך אָפגעגעבן א פארארדענונג פארפעסטיקן פאר איינער פריערדיק פערד-און-וועגעלע.

— איך ווייס אָבער ניט, מיכאיל יאקאוולעוויטש, צי טויג איך פאר דער דאזיקער שטעלע. לאַזט מיך זיך באטראכטן.

— ס'איז א באפעל, כאווערטע דובראווינע, און דער, וואס באקומט א באפעל, דארף אים פריער פאר אלץ אויספילן און ניט אוועקשטעלן זיך אים באטראכטן.

צירל איז שוין געווען גרייט אים ענטפערן, אז זי איז ניט קיין סאל-דאט און די ראיאנע סטראכיר-קאנטאר איז ניט קיין מיליטערישער אנ-שטאלט, נאָר אומגעריכט האט זי אים דערזען שמיכלען, דער שמיכל האט געמאכט אי ינגער, אי מילדער זיין אָנגעכמורעט פאָנעם.

— איך האב זיך לאנג צוגעקוקט צו יעדן איינעם דאָ פון אייך, ביז איך בין געקומען צום דאָזיקן באשלוס. קיין מער פאסיקערע פון אייך האב איך ניט געפונען. איר זינט ווי אָנגעמאָסטן פאר דער דאָזיקער שטעלע. דער געגנטלעכער פינאנץ-אָפטייל האט שוין געגעבן זיין האסקאמע. מע ווייסט דאָרט וועגן אייך. דער פריערדיקער שעף אייערער, כאווער האנפט, ווי מע האט מיר דאָרט געזאָגט, האט אויך געוואָלט, איר זאָלט ווערן זיין פארטרעטער.

— איך הער עס צום ערשטן מאל.

זי האט ניט פארשטאנען, וואס האט באטייט זיין בליק, מיט וועלכן ער האט זי ארויסבאגלייט פון קאבינעט. ער גלייבט ניט, אז זי האט ניט די מינדסטע אנונג וועגן דעם, וואס ער האט איר גאָרוואס געזאָגט, אז זי הערט עס צום ערשטן מאל, צי ער האט איר נאָך וואס צו פארטרויען וועגן זינולען?

איר נייעם ארויספאָר איבער די דערפער און שטעטלעך פון ראיאָן
האַט זי אָנגעהויבן פון וועדמעדאָוקע, וווּ זי איז ניט געווען פון סאַמע
האַרבסט אָן, ווען זי האָט זיך צעשיידט מיטן פערד־און־וועגל, און ווי זי
האַט געהאַט אָפגערעדט מיט זייוולעך, געאַרבעט בלויז אין קאַנטאַר, גע־
זעסן באַ איר שטענדיקן טישל לעבן פענצטער אינעם גרויסן פּאָדער־
ציימער.

און איצט איז שוין ווידער זומער.

דער פרימאַרגן איז געווען אַ לויטערער, אַ דורכזיכטיקער, פול מיט
זון און אַן איין וואַלקנדל אינעם בלויזען הימל.

„גאַלובטשיק“, אז עס האָט דערזען צירלעך זיך אריינזעצן צו אים אין
וועגעלע, האָט פריילעך זיך צעהירזשעט. דאָס פערדל האָט אַ קוק געטאַן
אַף זיין אַנטרייבערן מיטן ברוינעם אויג זיינעם, וואָס איז ביז איבער די
ברעגן געווען פול מיט ליבע און בענקשאפט צו איר. דאָס פולע ברוינע
אויג האָט ווי געפרעגט: „מער וועסטו מיך שוין ניט פאַרלאָזן? ווייסט
כאַטש, ווי איך האָב געבענקט נאָך דיר?..“

דער וואלד האָט זיך אויך ווי דערפרייט מיט איר. עס האָבן געזונגען
די פויגלעך, די צווייגן פון די ביימער האָבן אונטערגעשפרייט אונטער די
רעדער פונעם וועגעלע זייערע קילע שאַטנס.

— וויאַ, גאַלובטשיק, הידא!

זי האָט געוואַלט נאָך שטאַרקער דערפילן דעם אנטקעגנלויפנדיקן ווינט,
וואָס וועט, דאַכט זיך, באלד זי ארויסכאַפן פונעם וועגל און אוועקטראָגן
מיט זיך, און זי וועט אים ניט פּרעגן ווהין און ניט פּרעגן וואָס.

— וויאַ, גאַלובטשיק, וויאַ!

וואָס טיפער זי איז פאַרפאַרן אין וואלד, אלץ שטאַרקער האָט געקלאַפט
דאָס האַרץ, און אַ מאַדנע אָנגענעמע שוואַכקייט האָט זיך צעגאַסן איבערן
גאַנצן קערפער. די אויגן האָבן זיך פון זיך אליין צוגעמאַכט.

ווען זי האָט אין אַ וויילע ארום געעפנט די אויגן, האָט זי שיר ניט
אויסגעשריען. אונטער די זעלבע צוויי ביימער, וואָס שטייען אַרומגע־
נומען הארט באַם וועג, וווּ זי האָט פאַראיאָרן זומער, אומקערנדיק זיך פון
וועדמעדאָוקע, געהאַט געטראָפן אָנגעשפאַרט אַף זיין וועלאַסיפעד זייוול
האַנפטן, האָט זי ווידער דאָרט עמעצן דערזען.

ס'האַט איר פאַרכאַפט דער אַטעם. נאָך אַ רעגע, און זי וואַלט פאַרקע־
רעוועט דאָס פערדל און פּייל־אויסן־בויגן זיך אַ טראָג געטאַן צוריק אין
שטעטל. זי האָט ניט געוואוסט, צי זאָל זי זיך פרייען דערפון, וואָס דער
מענטש, וועלכער איז געאַנגען איר אנטקעגן, איז געווען ניט זייוול. ס'איז
געווען אַ באַקאַנטער קאַלוירטניק פונעם דערבייקן דאָרף פעסטשאַנע.
נאָר די באַגעגעניש מיט אים האָט עפעס איבערגעלאָזט אַ שווערע נאָגנדי־
קע בענקשאפט, פון וועלכער ס'איז ניטאָ זיך וווּ אַהינצוטאַן. דער גאַנצער
וואלד, איטלעכס בלעטל אַף די צווייגן איז אַף דורך און דורך אָנגעזאַפט
מיט אַט דער בענקשאפט...

און די רעדער פונעם וועגל שאַרכן אלץ העכער און העכער: כאַנע,

כאַנע...

אָפּגעפּאַרן עטלעכע שפּאַן ווייטער, האָט צירל אָפּגעלאָזט די לייצעס, זאָל זיך דאָס פּערדל גיין, וויאזוי אים געפּעלט. די אויגן האָבן זיך באַ איר ווידער פּון זיך אליין צוגעמאַכט און איר צוריק אומגעקערט דעם פּאַרשוונדענעם זומער־פּאַרנאַכט, ווען זי וויל האָט זי אָנגעיאָגט דאָ אין וואַלד אָף זיין צעהיצטן אָגער. א שטיק וועג האָט ער דאן געריטן באַ דער זייט, דערנאַכדעם האָט ער צוגעבונדן דעם אָגער צום וועגל און אריינגעשפּרונגען צו איר אפּן איינגעלעגענעם היי.

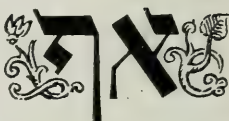
צירל האָט זיך אזוי אריבערגעטראָגן אינעם פּאַראַיאַריקן זומער־פּאַר־נאַכט, אז זי האָט ניט באַמערקט, ווי „גאַלובטשיק“ איז מיטאַמאַל שטיין געבליבן, — און ניט פּון אַרט. פּאַמעלעך, זי זאָל ניט פּאַרלירן די „דע־ליאַנקע“, איבער וועלכער זי איז נאָרוואָס געגאַנגען מיט זי ווילען און גע־פילט אָף זיך זיין הייסן אָטעם, האָט צירל געעפּנט די אויגן און דערזען איבער זיך די נידעריק אראָפּהענגענדיקע צווייגן פּון די צוויי ביימער, וואָס האָבן ווי זיך ארומגענומען. צירלען האָט זיך אויסגעוויזן, אז פּאַר דער צייט, וואָס זי איז דאָ ניט געווען, זיינען די צוויי ביימער זיך נאָך מער צונויפּגעוואַקסן.

דברי חיים

דעם בארשעמס געסל

א

די טרעפלעך פונעם גאנעק פון דעם בלוי־גע־
פארבטן הויז מיט דער גלעזערנער טעראסע, בא
וועלכער עס איז ארויסגעשטעלט צום פארקויפן
אלט מעבל, זיצט איטע — אן עלטערע פולבלעכע
פרוי — און פרעגלט אף א דרייפוס איינגעמאכטס.

צווישן איטען און איר ניי־צעניאָריק אייניקל, דאָוידקען, וואָס האָט זיך
פארקליבן מיט זיין אקאָרדעאָן אין שאַטן פון די דערבייקע קארשנביימער,
גייט אָן א מין באהאלטענע שפיל: דאָוידקע פרוווט אריינשמוגלען אין די
עטיוודן, וועלכע דער לערער פון מוזיק האָט אים פארגעבן, שטיקלעך
ניגונים פון פארשיידענע לידער, איז אָבער איטע, די באָבע זינע, אף דער
וואך. כּוּך דעם, וואָס זי לאָזט ניט אראָפּ פון אים קיין אויג, דיריזשירט זי
פון צייט צו צייט נאָך מיטן גרויסן הילצערנעם קאָכלעפל און ציילט אים
אויס, ווי א קאָמאנדיר, די מוזיקאלע טאקטן: „איינס און, צוויי און, דריי
און, פיר און... איינס און, צוויי און...“

לאנג אָבער אזוי ציילן לאָזט ער זי ניט, דאָס אייניקל. עס גייט דורך א
פאָר מינוט, און איבערן געסל צעטראָגט זיך ווידער איטעס הייזעריקלעך
קאָל:

— דאָוידקע!..

דאָוידקע, ווי ניט אים גאָר מיינט מען עס, שטעלט אָן אף דער באָבען
א פאָר אומשולדיקע אויגן און פרעגט פארווונדערט:
— וואָס, באָבע?

— ווידער שוין? האָסט מיר שוין ווידער אָנגעהויבן דינע שטיקלעך?
וועמען, וואָלט איך וועלן וויסן, ווילסטו עס נארן? מיינסט, וועסט מיר
אונטערוקן א „שאַגאיו פאָ מאַסקווע“ מיט א „דווא בערעגא או אַדנאָי
רעקי“¹, און איך וועל עס אָנעמען פאר אן עטיווד? ניט געטראָפן דאָס אָרט,
דו שיינער פּאָנער דו מיינער. דו וועסט בא מיר שפילן נאָר פאָ נאָטאָם!
ווי דער לערער רעפּאָעל האָט געהייסן. הערסט, וואָס מע זאָגט דיר? נאָך
איין „שאַגאיו פאָ מאַסקווע“, און וועסט בא מיר איבערשפילן פון סאמע
אָנהייב אָן אלע עטיוודן און גאמעס, אלע ביז איינעם.

איבערשפילן דאָס מאָל אלע עטיוודן און גאמעס איז דאָוידקען ניט
אויסגעקומען. ס'האָט אים פון דעם געראטעוועט די הויכע און דארע יויכע־

¹ „איך שפּאַן איבער מאַסקווע“, „צוויי ברעגן פון איין טייך“ (רוס.).

וועד, וואָס האָט זיך באַוווּזן אין געסל מיט צוויי עמער וואסער אין די הענט.

— א גוטער העלף איך, איטע־קרוין, — האָט יויכעוועד נאָך פונדער־ווייטן זיך געלאָזט הערן מיט איר הילכיק קאַל. — וואָס זאָגט איר עפעס צו דער פּיינער ניס אונדזערער, האָ?

— וואָס? ס'איז טאקע אן עמעס? מײַן באַרעך גלייבט עפעס ניט אזוי שטארק דערינען. עס קאָן ניט זײַן, זאָגט ער.

— וואָס הייסט, ער זאָגט, עס קאָן ניט זײַן, אז יוינע דער שטריקל־דרייער האָט אליין געזען, ווי דער גאזלען, פארברענט און פארסארפעט זאָל ער ווערן, האָט זיך היינט פארטאָג געשלעפט אהער צופוס, שלעפן זאָל מען אים אף א שטריק.

— אַט דאָס פּרעגט ער דאָך טאקע, מײַן באַרעך. וואָס, ער ווייסט ניט, דער רעצייעך, אז בא אונדז אין שטעטל לעבן ווידער יידן? און וואָס עפעס צופוס גאָר?

— וואָס האָט איר געוואָלט, ער זאָל נאָך אריינפאַרן אהער נאשפיץ מיטן אווטאָבוס? גוואלד געשרייען, ווי טראָגט עס גאָר די ערד אף זיך אזעלכן!

איטע קוקט זיך ארום און פּרעגט שטיל:

— נו און ער, רעב הילעל, וויי איז מיר, ווייסט שוין פון דער פּיינער ניס?

— רעב הילעל איז, שיינט מיר, גאָר ניטאָ אין דער היים. אוועקגע־פאַרן מיט זײַן שיפּרען קיין לעטיטשעוון זיך דעריידן מיט די דאַרטיקע קלעזמאַרים. א קאשע עפעס. בא אזא עלטער אויסגעבן א זון און נאָך א בעניאַכיד דערצו.

קוקט זיך איטע ווידער ארום און ברענגט ארויס נאָך שטילער:

— טאַמער, כאַלילע־וועכאס, איז טאקע אן עמעס, אז דער יימאכשמוי־ניק איז דאָ, וועט עס שוין זײַן יענע כאסענע. רעב הילעל קאָן זי גאָר אַפלייגן. ווי זאָגט איר, כעוועד?

— וואָס הייסט אַפלייגן, אז כאַסן־קאלע מיט די מעכטאַנים, האָב איך געהערט ריידן, זײַנען שוין אין וועג. וויפל, מיינט איר, געדויערט עס היינטיקע יאָרן פארפאַרן אהער פון לענינגראד? אוי, וואָס שטיי איך? די רעמאַנטע בריגאדע דארף דאָך באלד קומען, און איך בין נאָך אפילע ניט צוגעטראָטן מאכן דעם ראסטוואָר.

א כאפ געטאַן די עמער וואסער, איז יויכעוועד פארשוונדן אין א נאַענטן הויף. אין א וויילע ארום האָט זי זיך באַוווּזן בא דער פארדראַני־קעוועטער דרויסנדיקער וואנט פון איר שטוב. דאָס קליידל פארוקט הע־כער די קני איז זי אריינגעקראַכן מיט די באַרוועסע פיס אינעם געמיש פון ליים און קיזעק און גענומען אים פליסיק קנעטן, צווינגענדיק זיך דערביי האלב אף יידיש, האלב אף אוקראַניש.

— נא דיר גאָר אזא אַנשיקעניש אף אונדזער קאַפּ! — האָט איטע א פליעסקע געטאַן מיט די הענט. — פּונוואנען האָט ער זיך עס מיטאַמאַל גענומען דער אליאַשקע? אז נעמען זאָל אים די מיסע־מעשווע, גאָט ליבער.

און דו, דאָוידקע, זע איך, כאַפּסט דערוויל אַרײַן, האָ? — האָט אײַטע זיך אָנגערופּן צום אײַניקל. — נו, וואָס טראַכטסטו זיך, פּרעג איך דיך?
 — באַבע, איך שפּיל דאָך אן עטײד, — און זײַנע גרויסע שוואַרצע אויגן קוקן ווידער פּאַרכידעשט, עלעהיי ער הייבט ניט אָן צו וויסן, מיט וואָס האָט ער זיך פּאַר איר פּאַרזינדיקט און וואָס פּאַרלאַנגט זי פּון אים.
 — אזוי גאַר? פּון ווען אָן, דאָוידקע, וואַלט איך וועלן וויסן, איז „פּוסט בודיעט סאַנצע, אי פּוסט בודו יא“¹ געוואָרן אן עטײד? פּאַרגעסט, אפּאַר נעם, אז די באַבע דינע קען שוין, באַרעכהאַשעם, אף אויסווייניק די אלע גאַמעס מיט די עטײדן ניט ערגער ווי דער כאַזן, לעהאוודל, דאָס יאַמטעוור־דיקע דאוונען.

ערשט איצט האָט אײַטע באַמערקט דעם באַיאַרטן קליינױקסיקן מאַנצבל מיטן לעדערנעם רענצל אין דער האַנט, וועלכער איז געשטאַנען אַנט־קעגנבער אפּן ראַג געסל און געשמייכלט. פּונעם דאָזיקן צושמייכלען זײַנעם איז געווען קענטיק, אז דער מענטש שטייט שוין דאָ גאַנץ לאַנג און האָט, אפּאַנעם, געזען די שפּיל, וואָס דאָוידקע פּראַוועט מיט איר. האָט אײַטע זיך געווענדט צו דעם אומבאַקאַנטן שוין ווי צו אן אײַגענעם:

— עפּשער האָט איר אן אײַצע, וואָס טוט מען מיטן באַכערעץ. דער לערער פּון מוזיק, רעב רעפּאַעל, ראפּאַיל נאַטאַנאוויטש הייסט עס, האָט טױזנטער מאַל אָנגעזאָגט, מע זאָל אַכטונג געבן, אז דער באַכערעץ זאָל, כאַלילע, ניט שפּילן נא סלוך, ווײל דאָס שפּילן נא סלוך, הייסט עס, זאָגט ער, קױלעט אוועק. ס'איז א מין אלקאַהאַל פאַרן געהער איז עס, זאָגט רעב רעפּאַעל, ראפּאַיל נאַטאַנאוויטש הייסט עס. זעט איר דאָך, ווי עס פּאַלגט. און צו וועמען, מײַנט איר, האָט מען נאָכדעם טײַעס? צו דער באַבען, פּאַרשטייט זיך. אז אין אַלץ, באַרעכהאַשעם, איז היינטיקע צײַטן שולדיק די באַבע.

צוגײענדיק צום קאַרשנבוים, אונטער וועלכן עס איז געזעסן דאָוידקע, האָט דער מאַנצבל אונטערשמײכלענדיק געפּרעגט:

— וויפּל איז ער עס בא אײַך אַלט, דער יונגעראַן?

— דאָס צענטע יאַר, קײן אײַנהאַרע, ביז הונדערט און צוואַנציק. דאַכט זיך, הא, גענוג, וואָס כ'האַב אף זיך די שטוב מיטן גאַרטן, מיט אַלץ מיטאַנאַנדער, דאַרף איך נאָך אַכטונג געבן, אז דאָס פּײַנע טאַכשיטל זאָל, כאַלילע, ניט פּאַרפּעלן די אינדערפּרײַעדיקע פּיזקולטורע, ווי אַמאַל דעם מוידע־אַני, לעהאוודל, און העלפּן אים, ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכן, גרײטן די אוראַקן.

— נו, און טאַטע־מאַמע וואָס?

— טאַטע־מאַמע וואָס? באַטאַג איז מען דאָך אפּן זאוואַד, און אז עס קומט דער פּאַרנאַכט, פּליט מען אין קינאַ אַדער אין קלוב. וואָס, איר ווייסט ניט?

— נו יאַ, דאָס זעלבע, אן ערעך, וואָס בא מיר. איך בין אויך א שטיקל זײַדע.

— בעקיצער, סע קלעקט פּאַר מיר אַרבעט ביז אהער־אַ. איז, דאַכט זיך,

¹ „זאָל זײַן די זון, און איך זאָל זײַן“ (רוס).

גוט, אינאָ? העלפט גאָט, און סע ווערט מיטאמאָל א מאַדע זיך פארשרייבן אין אַטשערעד אף א פיאנע אין קרעדיט. האלב מעדושיבעזש, וואָס זאָג איך האלב, קימאט ס'גאנצע שטעטל מיטן דערבייקן קאָלוירט שטייען אין אַטשערעד. דערוויל ביז וואָס־ווען האָט מען אויסגעקויפט אין קראָם אלע קארדעאַנען, מיט די באיאנען, מיט די האַרמאָשקעס, און כעוורע קלעזמאַרים שאַרן גאַלד.

— אזוי גאָר? נו, און עפעס א סאך קלעזמאַרים פארמאָגט אייער מעד־זשיבעזש?

— וווּ האָט איר עס היינטיקע צייטן קלעזמאַרים אין די שטעטלעך? אפילע ליפאָוועץ, דעם באַרימטן סטאַליאַרסקיס ליפאָוועץ, שמועסט מען, איז געבליבן אָן א קאפּעלע. כ'ווייס טאקע ניט, וואָס וואָלט געווען, ווען אונדזער רעב רעפּאַעל, ראפּאַל נאַטאַנאָוויטש הייסט עס, זאָל ניט געווען וואַרפן קירזשנעריי און זיך ניט געווען נעמען צוריק צום שפּילן. א ראַכ־מאַנעס, זאָג איך אייך, אף דעם מענטשן. מע צערייסט אים מאמעש אף שטיקלעך.

איטע גיט זיך מיטאמאָל א הייב אוף פון גאנעק:

— וויי איז מיר, זיך צערעדט און אפילע פארגעסן בעטן זיצן. דאָ־ווידקע, טראָג ארויס א בענקל.

— א דאַנק. ניטאָ ווען צו זיצן. זאָגט מיר, איך בעט אייך, וווּ ווינט דאָ באַ אייך הילעל דובין?

— רעב הילעל דער שניידער? טאקע דאָ באַ אונדז, אינעם באלשעמס געסל, ווינט ער, נאָר אַרופּצו העכער, אנטקעגן דער סלעסאַרנע מיטן שליפּשטיין אין דרויסן. אָן, איר זעט?

טיף אין געסל שטייען בישכינעס צוויי שטיבלעך מיט הויכע ציגלנע צאַקאַלן. די רויטגעפאַרבעטע לאַדנס פון די פענצטער און פון די האַלב־גלעזערנע טירן זיינען צוגעקייטלט צו די ווענט. אף דער האַלב־גלעזער־נער טיר פונעם ערשטן שטיבל איז אויסגעמאַלט א סיפּאַן. באַ די דרויסנ־דיקע טרעפּלעך פונעם שכינעסדיקן הייזל, וווּ דאָס שלאָסער־וואַרשטאַטל, שטייט א שליפּשטיין מיט אן איינגעמאַנטירטער אין אים בלעכענער פּוּש־קע, וווּהין מע וואַרפט אַריין די מאַטבייעס פאַרן באַנוצן זיך מיטן שליפּ־שטיין.

— עפעס קוקט איר אף מיר מאַדנע.

— ווער, אייך? — האָט איטע זיך א כאַפּ געטאַן. — איך פרעג נאָר, צו וואָס, אשטייגער, דאַרפט איר עס צו רעב הילעלען? איר קערט זיך מיט אים עפעס אָן? די אויסשפּראַך באַ אייך איז ניט גאָר אינגאַנצן קיין אונד־זעריקע. באַ אונדז אף פּאַדאַליע רעדט מען ניט אזוי. שמיכלט ער גוטמוטיק:

— און וויאזוי רעדט מען באַ אייך, אף פּאַדאַליע?

— ס'הייסט וויאזוי? אַט אזוי ווי איך רעד. איז פּונוואַנען קומט מען?

— פון ווייטלעך, פון מאַסקווע.

— אוי, — טוט זי א פליעסק מיט די הענט. — זאָלט איר מיר געזונט

זיין. באַרעך, באַרעך, קום נאָר אהער! אוי, זאָלט איר מיר געזונט זיין. איר ווייסט, וואָס כ'האַב אייך צו בעטן? עפּשער וועט איר מיטנעמען פאַר

מיין זון א פאַר סלאַיקלעך איינגעמאכטס? כ'האַב דאַרטן אן אויסגעגעבע-
נעם זון. אפן „זיל“ ארבעט ער, וווּ מע מאכט אווטאַמאַבילן. בריס, מע-
שומעדיעסטע! זי האָט מיר שוין, דאכט זיך, פארשפּאַרט אן ארבעט, די
גאנעוועטע, — און איטע טוט זיך א לאַז נאָך דער גרויער קאָץ אין הויף.
איצט, ווען דער גאסט פון מאַסקווע איז געבליבן מיט דאָוידקען אליין,
רופט ער זיך צו אים אָן:

— אנו, מאעסטראַ, ווייז נאָר אַקאַרשט, וואָס דו קענסט. האָב ניט מוין-
רע. דער דיריזשאַר דייער איז איצט פארנומען מיט דער קאָץ.
דאָוידקע באווייזט זיך ניט צורירן צו די קלאווישן פון אַקאַרדעאַן,
ווי עס קומט אָן איטע. אין איין האנט האלט זי א געקוילעטע הון, אין
דער אנדערער — א זאַלץ-ברעטל.

— נאָך איין רעגע פארשפּאַר איך שוין פראווען שאבעס, — זי זעצט
זיך אפן גאנעק פאנאנדערמאכן די הון. — איר באטראכט, זע איר, דאָס
מעבל. אויב איר זייט אַף דעם א קוינע, וועלן מיר זיך מיט אייך איבער-
ריקס ניט דינגען.

— איר קלייבט זיך פונדאנען ארויספּאַרן?

— ארויספּאַרן? מיר זיינען אַף אונדזער לעבן באַרעכהאשעם זיך גענוג
שוין אַנגעפּאַרן און אַנגעוואַגלט. דאָס האָט אונדז דער מאַסקווער זון, וואָס
ארבעט אפן „זיל“, אריינגעשיקט א נייעם גארניטור מעבל. האָבן מיר
דאָס אלטע ארויסגעשטעלט צום פארקויפן.

— זיצט איר און ווארט אַף א קוינע? דאכט זיך, פיל גלייכער נעמען
און אַפּפירן דאָס מעבל אפן מארק.

— אוי, זאָלט איר מיר געזונט זיין! איר מיינט, ס'איז אייך דאָ מאַסק-
ווע. בא אונדז, אז עמעצער דארף פארקויפן עפעס א גראַמאַזדקע זאך, איז
שטעלט ער עס ארויס פאר דער שטוב. מיר זאָלן אזוי גיך פאַטער ווערן
פון אלע בייזע און פינצטערע אַנשיקענישן, ווי גיך עס וועט זיך אַפּזוכן
א קוינע. באַרעך! באַרעך! — שרייט זי ווידער אריין אין הויף. — א מענטש
זאָל זיך אזוי אריינלאָזן אין דעם קאַרטשעווען. איז וועט איר מיר טאָן די
געפעליקייט און מיטנעמען פאר מיין זון א סלאַיקל איינגעמאכטס, האלע-
וויי זאָל מען עס ניט דארפן, הא? באַרעך!!

ענדלעך קומט אָן באַרעך, האלטנדיק א גראַביזון אין האנט. דערזען
פאר זיך אן אומבאקאנטן מענטשן, שטעקט ער אים אַפ א שאַלעם-אלייכעם
און קוקט דערביי פארכידעשט אפן ווייב:

— האָסט מיר גערופן, איטע?

— געפונען דעם מענטשן, וועמען מע קאָן זיך דערופן. נאָר ער וואָ-
זיעט זיך. דערזעט ער ערגעץ א פריי סאַטקעלע ערד, אזוי פארויט ער
עס באלד. ס'איז דיר קארג דער אייגענער גאַרטן מיטן סעדל, וואָס דו
זוכסט זיך אויס נייע גיטער, הא?

בא באַרעכן איז א שטילע ווייכע שטים, אפילע ווען ער בייזערט זיך:
— איי, גיי מיר שוין גיי. כ'האַב פיינט, אז מע רעדט נארישקייטן. איך
טו עס, וואָס, פון פארנאָסע וועגן? פאר דער מילכאַמע, — ווענדט ער זיך
צום אומבאקאנטן, — איז בא אונדז געווען, ווי אין אלע יידישע שטעטלעך,
א שטוב אַף א שטוב. זיינען געקומען די היטלעראַוועסע, ניט געדאכט זאָלן

זיי ווערן, און צעוואלגערט די בעסטע הייזער. גאלד האבן זיי דארט געזוכט.

— זוכן זאל זיי דער מאלכאמאָועס.

— וואָס זאל איך אָבער טאָן, אז איך קאָן פאַרט ניט צווען דעם צאר פון דער ערד. די ערד, ווי איר ווייסט, איז ניט קיין אקאַרע. פארזייט מען זי ניט, איז וואקסט פון זיך אליין. ס'איז נאָר א שנילע וואָס. איך זאל ניט געווען פארפלאַנצן דאָ ארום נאָך א פאַר סעדלעך און גערטנדלעך, וואָלט אויסגעוואקסן א וואלד קראַפּעווע מיט בודיקעס, אז מע וואָלט די הייזער ניט ארויסגעזען. נאָר האַלעווי קומט היינט אראָפּ אהער א בולדאָזער און נעמט בא מיר אָפּ אלע מינע גיטער.

מישט זיך אריין איטע:

— איך האָב אָבער מוירע, אז ביזוואנען דער בולדאָזער וועט זיך דערקלייבן צו דינע גיטער, וועלן די גיטער ארויסציען פון דיר דאָס כּיעס. פארגעסט, אפּאָנעם, אז ביסט שוין ארויס פון קאָן, אז ביסט ביז הונדערט און צוואנציק יאָר א פענסיאַנער. האָסט זיך אזוי אריינגעטאָן אין די גיטער, אז פרעגסט אפּילע ניט, פּונוואנען דער מענטש איז. זיי זיינען דאָך פון מאַסקעווע.

— איז נאָכאמאָל שאַלעם-אלייכעם. מיר זיינען מיט אייער מאַסקעווע גאנץ נאָענטע קרויוויים.

— איך האָב זיי שוין דערציילט.

— איז קומט, זייט מויכל, אין שטוב. וועלכע, אייגנטלעך, פארלאנגט איר? דריי אף פיר, פיר אף זעקס, צי עפּשער גאָר... שלאָגט אים דאָס ווייב איבער:

— וואָס דרייסטו א מענטשן דעם קאָפּ מיט פּאַטאַגראפירן זיך? זיי פּרעגן זיך גאָר נאָך אף הילעל דעם שניידער.

קוקט אים באַרעך אָן א ביסל צעטומלט:

— צו וואָס אן ערעך דארפט איר עס צו רעב הילעלן? עפּשער אים אַנזאַגן די פּינע בסורע? איז ער ניטאָ איצט אין דער היים. אוועקגעפּאָרן. וואָס פאר א בסורע?

— איר האָט גאָרניט געהערט?

קנייטשט דער אומבאקאנטער מיט די אקסלען און קוקט אף זיי פאר-
כידעשט:

— פּונוואנען, אז איך בין נאָרוואָס געקומען צו פּאָרן? ס'האָט מיט אים, כּאָלילע, עפעס געטראַפּן?

באַרעך שווייגט א רעגע, גלעט פּאנאנדער די געדיכטע שטעכיקע באַרד, ווי ער זאל זיך האַלטן מיט איר אן אייצע— זאָגן צי ניט זאָגן, און רופּט זיך אָן:

— מיר ווייסן נאָך, אייגנטלעך, אליין ניט. כּווע, וואָס אונדזער יוניען קאָן זיך אמאָל אויסווייזן.

— אָבער פאַרט, וואָס איז געשען?— שטייט צו דער אומבאקאנטער.

— אויב, כּאָלילע, דאָס איז עמעס...— שטעלט זיך אריין איטע.

שלאָגט זי אָבער באַרעך באלד איבער:

— נו, ווי קלערסטו, ער זאל געווען לעבן, דער רעצייעך, וואלט ער די אלע צוואנציק יאר ניט געלאזט הערן וועגן זיך? ער האט דאך דא א ליבלעכע שוועסטער. און כוץ אלעמען, וואלט ער ניט מוירע געהאט קור מען אהער? ער איז שוין מיסטאמע לאנג אף דער וועלט ניטאָ.

— אָבער כעוועד זאָגט דאָך, אז יוינע האָט אים היינט אליין געזען.

— א בלינדער האָט געזען, ווי א קרומער איז געלאָפֿן, — און א מאַך טוענדיק אף איטען מיט דער האנט, רופט ער זיך אָן צום גאסט: — איז וואָס, אייגנטלעך, דארפט איר צו רעב הילעלן? איר ווילט זיך בא אים עפעס אופנייען?

נאָר איידער דער גאסט ברענגט ארויס אַ וואָרט, פארלויפט אים איטע דעם וועג:

— וואָס דיר קאָן איינפאלן! א מענטש, הערסטו דאָך, פאָרט פון מאָס קעווע, פרעגסטו אים, צי איז ער ניט געקומען דאָ בא אונדז זיך עפעס נייען. אין מאָסקעווע בא זיי זיינען שוין ניטאָ קיין שניידער?

דאָווידקע, וואָס הערט זיך צו די גאנצע צייט צום געשפרעך, נעמט שטילערהייט שפילן אפן אקארדעאָן שטיקלעך ניגונים, א געמיש פון קאָל לערליי לידער. קיינער, אויסער דעם גאסט, באמערקט עס, דאכט זיך, ניט. אפילע איטע, וועלכע איז שטענדיק אף דער וואך.

— הערט, פארן זעלבן געלט קען מען זיך דאך צוועצן, — רופט זיך אָן באַרער, ארויסטראָגנדיק פון שטוב א בענקל, — הילעל וועט נאָך, מייך איר, אזוי גיך ניט קומען. דער לעטיטשעווער אווטאָבוס דארף זיין ערשט ארום פינף אָוונט, און ס'קען גריילעך טרעפן, ער זאל פארשפעטיקן אף א פאָר שאַ אויך.

צוגעזעצט זיך, רופט דער גאסט זיך אָן צו באַרעכן:

— זאָגט איר, אז ער ארבעט נאָך, רעב הילעל. ער איז דאָך אָבער, ווי איך האָב געהערט, שוין אריבער די אכציק.

— נו, איז וואָס? אַט איז דאָ בא אונדז פאראן איינער א יאָסל דער באַנדער. איטע, וויפל איז ער עס אלט?

— ווער? יאָסל דער באַנדער? א סוואָרע, אז בא די אלע ניינציק, קיין איינהאַרע.

— און פונדעסטוועגן, ווי איר זעט מיך, גייט ניט דורך דער זונטיק, יאָסל זאל ניט ארויסטראָגן אפן מאַרק א דייזשקעלע צום פארקויפן. פון דער פענסיע אליין איז נאָך דערווייל שווערלעך זיך דורכלעבן. איז אר-בעטן בא אונדז קימאט אלע פענסיאָנערן ביסלעכווייז צו אין דער היים. — און וואָס, אשטייגער, זאָגט דערוף איינער פין?

— אונדזער פין, פרעגט איר? ס'איז איצט, דאנקען גאָט, אן אנדער צייט. מע דארף שוין ניט פארהענגען די פענצטער און פאריגלען זיך פון אינעווייניק אף צען פארוקערס. דער פינינספעקטאָר קוקט איצט אף דעם ניט ווי אמאָל, פאר דער מילכאָמע. און טאקע, וואָס פאר א העזעק, זאָגט מיר, האָט די מעלוכע דערפון, וואָס איך פאָטאָגראַפיר דאָרטן אָפ דורכן טאָג א צוויי־דריי פארשוין, צי כ'ווייס, רעב הילעל, לאַמיר זאָגן, נייט דאָרטן עמעצן אוף אן אַנצוג? די מעלוכע וויל דען ניט, מיר זאלן לעבן בעסער? קיין פאבריקן מיט קיין זאוואָדן, ווו א פענסיאָנער, אזא ווי איך,

צי ווי א רעב הילעל, זאל קאנען אפארבעטן א פאר כאדאשים, וואס עס קומט אונדז ארויס לויטן דין, איז נאך דערוויילע ניט אין אלע שטעטלעך דא, און לעבן, מיין פריינט, דארף מען.

— און סע קלעקט פאר אלעמען ארבעט?

שמיכלט באַרעך צו זיך אין דער געדיכטער באַרד:

— איר ט'מיר אנטשולדיקן, רעב ייד. איר ווינט טאקע אין דער סטאָ-ליצע, נאָר דאָס לעבן, ווי איך זע, קענט איר עפעס גאָר ניט. איר וויסט,

ווי סע לעבט זיך היינטיקע צייטן דעם קאלווירטניק?

דאָ מישט זיך שוין אריין איטע, וועלכע אייסעקט זיך אלץ נאָך מיט דער הוי:

— דאָס דאָרף האָט נאָך קיינמאָל אזוי גוט ניט געלעבט.

— און דאָס, זאָלט איר וויסן זיין, איז שוין א קלאַל, — גיט אים באַרעך

עס צו דערקלערן, — לעבט אויף דאָס דאָרף, לעבט אויף דאָס שטעטל. ווער, מיינט איר, קויפט דער ערשטער אויס דאָ באַ אונדז אין די קלייטן דאָס

בעסטע און דאָס שענסטע? און טאָמער זיינען, כאַלילע, די הויזן שמעלער מיט א סאנטימעטער, ווי די מאָדע איז איצטערט, צי דאָס רעקל ליגט ניט

אזוי אויסגעגאָסן, וועט מען עס אייך, מיינט איר, נעמען אזוי און אַנטאָן גאָט באהיט. און צו וועמען קומט מען מיט אזא שטיקל ארבעט? די

אטעליע איז באַ אונדז אזוי פארלאָדן, אז ווייניקער ווי פאר א כוידעש וועט זי עס אייך ניט מאַכן, און רעב הילעל צי אן אנדער שניידער א פענסאָ-

נער מאַכט עס אייך פאר א טאָג. דאָס זעלבע אויך איר. דער, וואָס דארף א סראַטשנע פאַטאָגראַפיע, דער קומט צו מיר. איך האָב ביז דער פענסיע

אויך געארבעט אין אטעליע, קען מען מיך. מע טרעפט, דאנקען גאָט, אהער דעם וועג, כאַטש סע הענגט ניט באַ מיר, ווי איר זעט, קיין שילדל מיט

קיין וויטרינע.

— באַרעך, — רופט זיך אָן איטע, — פאַטאָגראַפיר זיי אף ציקאוועסט

אָפּ, און זאָל מאַסקעווע זאָגן מעווינעס. אף א קאַלירטער פאַטאָגראַפיע שטעמפל זיי אָפּ.

— מעכעטייסע. קומט, ביטע.

— מירן עס, מיין איך, אַפּלייגן אף אן אנדערשמאַל. איך פאַר נאָך

מאַרגן ניט אוועק.

— און אז היינט, וואָס ארט אייך? קיין געלט באַ אייך בעט איך דאָך

ניט דערפאר, — און באַרעך לאַזט זיך אין שטוב נאָכן פאַטאָגראַפראַט. דער גאסט, וואָס האָט די גאנצע צייט נאָכגעשפירט נאָך דאָוויקען,

לייגט אוועק די האנט אים אפן אקסל און פרעגט:

— נו, און יידישע לידער, יינגעלע, קענסטו שפילן?

כאפט זיך גלייך ארויס איטע:

— א שוילע, צי ער קען. מע זאל אים נאָר לאַזן נא סלוך, וואָלט ער

אייך מעכאבעד געווען מיט אזעלכע אַנטיקלעך, וואָס מע הערט עס שוין גאָר היינטיקע צייטן ניט.

— און „מיין מאמעס פריילעכס" קענסטו שפילן?

נאָר דאָ קומט ארויס פון שטוב באַרעך מיט זיין גרויסן אלטמאָדישן פאַטאָגראַפראַט אף דריי פיסלעך און טוט א זאָג:

— דער ארום איז דאָ ניט גאָר אינגאנצן צוגעפאסט. פון איין זייט די פאן איינגעמאכטס מיטן ארויסגעשטעלטן מעבל, פון דער אנדערער זייט די געמאכטע הון...

— איז פאָטאָגראפיר זיי, זיידע, אָפּ אין סעדל אונטערן באַרנבוים.

— אויך א געדאנק. ווי זאָגט זיך עפעס דאָרטן בא אונדז אין די ספאָ-רים: ניטאָ קיין שענערס פון א בוים.

לאַזט זיך איטע אויך גיין מיט זיי, נאָר זאָגט דערביי אָן דעם אייניקל:

— זע, דאָווידקע, די קאָץ זאָל זיך דערווייל ניט מאַכן פליישיק.

— איך וועל זי גאָר פארשפארן אין שטוב.

עס גייט ניט דורך קיין מינוט, ווי איטע מיט באַרעכן מיטן גאסט זיינען פארשוונדן אין הויף און דאָווידקע מיט דער קאָץ אין שטוב, ווי אראָפּ געסל דערהערט זיך א טומל. א ווייבל אין א געקוויטלט טיכל, וואָס האָט זיך איר אראָפגעגליטשט ביז די אויגן, האלט צו פארן רעקל איר קליינ-ווקסיקן מאן און לאַזט אים ניט מאַכן קיין טראַט.

— יוינע, גיי ניט. איך וועל שרייען גוואלד.

— ציפע...

ציפע לאַזט אים אָבער קיין וואָרט ניט ארויסברענגען, זיך אָנגעהאנ-

גען אף אים און הערט ניט אוף מיט אים איינטיינען:

— איך וועל, זאָג איך דיר, שרייען גוואלד. האָב כאַטש ראַכמאַנעס אף

מיר. כ'בעט דיך. הייב זיך מיט אים ניט אָן. ס'איז דאָך א גאזלען.

— איך האָב אים אין דר'ערד. פאר א געבונדענעם וואָלף איז ניטאָ

וואָס צו מוירע האָבן.

— פאָלג מיך, יוינע, גיי ניט. וואָסי, כוץ דיר איז שוין ניטאָ ווער עס

זאָל גיין?

ווערט יוינע שוין בייז:

— דו זאָלסט אזעלכעס זאָגן?! גיי אהיים. איך קום באלד צוריק. קאָל-

זמאן רעב הילעל האָט זיך נאָך ניט אומגעקערט פון לעטיטשעוו, דארף מען זען, אז דער רעצייעך זאָל זיך פונדאנען פארנעמען צו אלדי שווארצע יאָר.

— אַט באלד טאקע פאָלגט ער דיך.

— מירן זען.

— דו וועסט בא מיר אליין ניט גיין. איך וועל רופן מענטשן.

— מאך ניט קיין טומל, בעט איך דיך, גיי אהיים. עס וועט מיט מיר

גאַרניט געשען. כ'האָב דאָך דיר געזאָגט: פאר א געבונדענעם וואָלף איז ניטאָ וואָס מוירע צו האָבן.

ארויסגעריסן זיך פון דעם ווייבס הענט, איז יוינע האסטיק אוועק מיט די גערטענער, וואָס פירן צום טייך.

— ווינד איז מיר, — האָט ציפע, בלייבנדיק אליין, זיך געגעבן א כאפ

אוף, ווי פון שלאָף. — ער קען אים, כאַלילע, דאָרט מיימעסן. יוינע! יוי-

נע! — האָט זי, לאַזנדיק זיך לויפן, אים נאַכגעשרייען, — ווארט צו! איך

גיי אויך מיט דיר. דו הערסט? יוינע!..

צוגעמאכט פעסט הינטער זיך די טיר פון שטוב, די קאָץ זאָל ניט

ארויס. האָט דאָווידקע ווידער אָנגעטאָן אפן אקסל דעם אקארדעאָן און זיך געזעצט שפילן. געשפילט האָט ער פון אָנפאנג די עטיודן, וואָס דער לע-

רער האָט אים פארגעבן. דערהערט אָבער דאָס מיאוקען פון דער פאר-
שפארטער קאץ, האָט ער גענומען אויסשפילן, צווינגענדיק דערביי: „אַט
דער ברונעם אָט דער, אר-און די קאץ...”

דער גאסט, וואָס האָט זיך צוריקגעקערט פונעם סעדל מיט אַיטען און
באַרעכן, האָט זיך נאָך אלץ פאר זיי פארענטפערט:

— איד האָב וואָס, געמאכט דערפון א סאָד? איר האָט מיך וואָס, גע-
פרעגט ווער איך בין, וואָס איך בין, און איך האָב אייך וואָס, ניט געענט-
פערט?

— כאַליילע, רעב מאנוס, ווער זאָגט דען? זיינט איר גאַר א קלעזמער,
לאַזט זיך אויס.

— טויזנטער אנטשולדיקונגען, מיין ליבע פרוי, — פארנייגט זיך מא-
נוס, — ניט קיין קלעזמער, נאָר אן אַרקעסטראַנט פון אַפערע-טעאַטער.
— איר ווילט אזוי, זאָל זיין אזוי.

— איטע, לאַז אויסריידן א וואַרט. ווי קומט אָבער, פארשטיי איך ניט,
די קאץ איבערן וואסער, — זעצט באַרעך פאַר זיך פאנאנדערפרעגן באם
גאסט, — געשיקט האָט אייך אהער, זאָגט איר, קאלעס-צאד, און קאלעס-
צאד איז דאָך אין לענינגראד, בעשאס איר אליין זייט גאַר א מאַסקווער.
— שעמען זאָס. אן אַרקעסטראַנט פון סטאַניסלאַווסקיס און דאַנטשענ-
קאָס טעאַטער קען מען אויך אין לענינגראד.

ווי באַרעך וואָלט בלוז איצט ערשט דערזען די אַרדענס און מעדאלן
בא מאנוסן אפן רעקל, טוט ער צו אים א זאָג מיט א באַזונדער דערעכע-
רעץ:

— איר זייט, קיין איינהאַרע ניט, זע איך, א ייד א נאָגיד, ווי אונד-
זער יוינע.

— ניט צו פארזינדיקן. דעם טרודאָוואַי האָב איך פארדינט אין טעאַ-
טער, נאָר די „שטערנדלעך” מיט די מעדאלן האָב איך געבראַכט פון
פראַנט. כ׳האַב דאָרטן אויך געשפילט, נאָר ניט אף קיין פידל און ניט אף
קיין קלאַרנעט. אף א האַרמאַט האָב איך דאָרטן געשפילט, ווי סע שרייבט
זיך אין איינעם א יידישן ביכל.

דערהערט פונעם גאסט די דאָזיקע ווערטער, האָט דאָוידקע גענומען
הויך אף א קאַל דעקלאַמירן: „שפּילסט אף א פויק? ניין, גענעראל! נו, אף
א פלייט? ניין, גענעראל! אף וואָס זשע שפּילסטו, ענטפער סאַלדאַט! אף
א האַרמאַט!¹”

— עהעז! ער יאָכלט דאָך באַ אייך אף יידיש, דער באַכער.

— פאַרוואָס זאָל ער ניט יאָכלען? וואָס איז ער, קיין ייד ניט? איז
שפּילט איר, הייסט עס, אין טעאַטער?

— געשפּילט. דרייסיק יאָר אַפגעשפּילט אין טעאַטער. איצט שפּיל איך
נאָך דאָרטן אויך, אָבער בלוז צוויי כאַדאַשים אין יאָר. וואָס ווונדערט
אייך אזוי? מע זעט דען ניט ארויס, אז איך בין א פענסאַנער? נו, און די
איבעריקע צען כאַדאַשים טו איך קימאַט דאָס זעלבע, וואָס איר. ארבעט
אויך צוביסלעכווייז אונטער, נאָר אַפן. אן קיינע שום באַהעלטערלעך.

¹ סטראַפּעס פון מוישע טייפּס א ליד.

כ'האב מיר, אזוי צו זאגן, מיין אייגענע קאפעלע, און מיר שפילן אף כא-
סענעס, אף סימכעס, אף וואָס עס מאכט זיך. איך אליין שפיל אף פיר
אינסטרומענטן, — מאנוס עפנט דאָס רענצל און לייגט פון דאָרטן ארויס
א פלייט, א סאקסאָפאָן, א קלאַרנעט. — דעם פערטן אינסטרומענט, דעם
פידל, האָב איך געלאָזט אין דער היים. בעקיזער, וויאזוי איז דאָס דער-
גאנגען, וועט איר פרעגן, צו מאטוויי אַרנאָלדאָוויטשן, צו דער קאלעס
פאָטער, וואָס ער האָט מיך אַרויסגערופן מיט מיין קאפעלע פון מאָסקווע
אזש צו זיך קיין לענינגראד, מיר זאָלן שפילן בא זיין באַסיעכידקע אף
דער כאַסענע?

איטע קוקט אף מאנוסן, ווי זי זאָל ניט געווען דערהערן:

— בא וועמען, זאָגט איר, אף דער כאַסענע?

מאנוס, גלייך ער וואָלט ניט באַמערקט, ווי באַרעך מיט איטען קוקן
זיך פאָרוונדערט איבער, זעצט פאָר דערציילן:

— אָפגעשפילט די כאַסענע, רופט ער זיך צו מיר אָן, מאטוויי אַרנאָל-
דאָוויטש: „כאפט זיך אַראָפּ אף א פאָר טעג פריער צו מיין מעכוטן קיין
מעדזשיבעזש און קנעלט דאָרט דערווייל אינן מיט זייערע קלעזמאַרים
עטלעכע הינטציטיקע שטיקלעך.“ מיר אָנגעגעבן א גאַנצע פראָגראַם
וואָס צו שפילן אף דער שושן-כאַסענע. בין איך...

שלאָגט אים איטע ווידער איבער:

— אָסער, אויב איך הייב אָן צו פאַרשטיין, וואָס איר זאָגט. ס'איז שוין
דען געווען בא זיי די כאַסענע? און וואָס איז עס פאַר א שושן-כאַסענע?
— נו, דאָס רעדט זיך אזוי. בעקיזער, בין איך געקומען.

— הערט, — רופט זיך צו אים אָן באַרעך, — עפּשער וואָלט איר גאָר
פאַרבליבן בא אונדז. מע וואָלט אייך דאָ אויסגעכאַפט ווי א גאָלדן פינ-
גערל.

צעלאַכט זיך איטע:

— אָט באלד, באַרעך, וואַרפט ער דיר אוועק מאָסקעווע מיט לענינגראַד
און באַזעצט זיך דאָ בא דיר אין דעם באלשעמס געסל, אָדער גאָר בא
הערשעלע אָסטראָפּאָליער אף דער באַלאַטינקע. זאָגט מיר בעסער, —
ווענדט זי זיך צום גאַסט, — עפּעס א פינער מענטש דער מעכוטן?

— מאטוויי אַרנאָלדאָוויטש? זעט אויס צו זיין א גאַנץ לינטישער
מענטש. פאַרנעמט, זאָגט מען, אין דעם לענינגראַדער „טאַרגאָווי דוואָר“
עפּעס גאָר א הויכע שטעלע.

פאַרקרימט זיך באַרעך:

— ניט אזא שטאַרק וואַזשנער ייכעס. כ'ווייס ניט, ווי בא אייך דאָרט,
נאָר אונדזערע דאָ האָבן פינט דעם מיסכער טאַקע טאַכלעס-סינע. רעב
הילעל זאָל באַצייטנס געווען וויסן, ווער און וואָס, וואָלט ער, האָב איך
מורע, זיך מיט אים גאָר ניט מעשאַדעך געווען. אוי, וויפל אָט דער רעב
הילעל איז זיך עס נעבעך אויסגעשטאַנען! דער איינציקער אלפּינעס גע-
ראַטעוועטער ייד פון אזא שטעטל, ווי אונדזער מעדזשיבעזש איז געווען...
און אז באַרעך ווערט אנשוויגן, רופט זיך אָן איטע:

— זעט אָבער, ווי שטאַרק דער מענטש איז. רעב הילעל איז פאַר דער
מילכאַמע געווען שוין א זיידע. איז אָנגעפלוין דער דייטש און אויסגע-

הארגעט בא אים די גאנצע מישפאכע. אלע, וואָס האָבן ניט באוויזן זיך
עוואקוירן, ליגן ראכמאַנע־ליצלעך אין גרוב. ווי שטארק סע דארף עס זײַן
דער מענטש, אז מע זאָל צו עטלעכע און זעכציק יאָר, און נאָך אזא בראַך,
ווידעראמאָל גיין צו דער כופע, עפשער וועט מען זויכע זײַן ווערן צוריק
א טאטע, ווערן צוריק א זיידע. און רעב הילעל, ווי איר זעט, איז זויכע
געווען דערצו.

— רעב הילעל איז באַרעכהאשעם בא גאָט קיין בעניאָכיד ניט. אָט
בין איך אנומלטן געווען אין עטלעכע נאַענטע שטעטלעך, האָב איך גע-
זען: עלטערערע מענטשן פון רעב הילעלן האָבן געזילט פונסני פארפירן א
לעבן, מע זאָל באוויזן איבערלאָזן נאָך זיך א יוירעש. ס'איז, אפאַנעם,
אומעטום אזוי. עס גייט דאָך וועגן א קינעם.

— באַרעך, גיב נאָר א קוק, — איז איטע אריינגעפאלן דעם מאן אין
די רייד, — כ'וואָלט שווערן, אז ס'איז ציפע.

באם שטיבל מיטן אָנגעמאָלטן סיפאָן אף דער האלב־גלעזערנער טיר,
וואָס מאכט זיך ניט צו, — מע האלט אין איין גיין אהין אָנפילן מיט זעל-
צערוואסער די סיפאָנען, כאָטש דער טאָג איז הינט ניט אזא הייסער, —
איז געשטאנען ציפע און געטיינעט צו זיך:

— ווי איך האָב זיך עס בא אים געבעטן: יוינע, גיי ניט, יוינע, גיי
ניט!

— וואָס האָט דאָרט בא אייך אזעלכעס פאסירט, ציפע? — האָט באַרעך,
צוגייענדיק צו איר, געפרעגט.

פון אומדערווארטקייט האָט ציפע אופגעציטערט.

— וואָס זייט איר אזוי צעטראָגן?

— הא? גאַרניט, — דערווען אן אומבאקאנטן מענטשן לעבן באַרעכס
שטוב, האָט ציפע שטיל געפרעגט. — ווער איז אָט אַדער?
— דאָס איז מאנוס. א קלעזמער. געקומען אף דער כאסענע.

— יא, מער ווי קלעזמאָרים גייט אונדז איצט ניט אָפ. אוי, האָט זיך
דאָ בא אונדז פארקאָכט א כאסענע! מיין יוינע, ווינד איז מיר, איז דאָך
איצטערט בא אים.

— בא וועמען?

— בא דעם מערדער, די ערד זאָל אים נעמען.

— וואָס? טאקע אן עמעס, אז ער איז געקומען? אויב אזוי, גיי איך
אויך באלד צו אים.

גיט אים ציפע א כאפ אָן בא דער האנט:

— פליט ניט. איר קענט דערמיט מאכן ערגער. מיין יוינע וויל בא אים
פויעלן מיט גוטן, בא דעם רעצייעך, אז ער זאָל זיך פארנעמען פונדאנען
נאָך פאר דעם, ווי רעב הילעל וועט זיך צוריקקערן פון לעטיטשעוו. טא-
מער, כאָלילע־וועכאס, טרעפט ער אים דאָ אָ, דעם גאזלען, וועט הילעל,
האָט מוירע מיין יוינע, עס גאָר ניט אויסהאלטן.

— ווער איז נאָך געגאנגען מיט אייער יוינען?

— קיינער ניט.

— איך נעם מיט זיך דעם אלכימיקער, און מיר גייען טייקעף אויך
אהין.

— גאָט באהיט. יוינע האָט מיר פארשוואַרן, איך זאָל קיינעם ניט שיקן.
מע קאָן מיט דעם, זאָגט ער, נאָר קאליע מאכן. אוי, רעב באַרעך, די
שאַ זאָל ניט זיין...

— גייט שוין גייט. איינער יוינע איז, דאכט מיר, געווען א סאַלדאט,
און א סאַלדאט, ציפע טייערע, דארף מען ניט לערנען ווי און וואָס. און
כוך אלעמען, ווי שטייט דאָרט בא אונדז ערגעץ געשריבן אין די ספאָרים:
פאר א כניע, וואָס זיצט שוין אין שטייג...

— וואָס איז דאָרט בא איר אזעלכעס געשען? — האָט איטע געפרעגט
באם מאן, נאָכדעם ווי ציפע איז אוועק מיטן אראַפֿגעסל.
— אייסעך.

— פונדעסטוועגן?

— איך זאָג דאָך דיר, אז גאַרניט.

באַרעך האָט גענומען דעם גראַביזן און געוואַלט שוין גיין, האָט איטע
אים אָפגעשטעלט:

— האָסט בא זיך א פיטאקל?

— וואָסי?

— איז זי אזוי גוט און גיי שאַרף מיר אָן דאָס מעסער. כ'האָב שוין
קיין קויעך צו דעם. טעמפ ווי האַלץ.

— באַבע, אַנשארפן דאָס מעסער קאָסט א גריווע.

— וואָס זאָגט איר עפעס אף מיין קאַנטראַל? דער שליפּשטיין, דאָויד-
קע, איז מיר אנומלטן געבליבן שולדיק א פיטאק. און פאריינוועגס, באַרעך,
לאָד מיר שוין אָן באם אלכימיקער דעם סיפאָן.

פון פארווינדערונג איז מאנוס אזש אונטערגעשפרונגען:

— בא וועמען?

— א מענטש מאכט פון וואסער, קאָן מען זאָגן, גאַלד, האָט מען אים
א נאָמען געגעבן דער אלכימיקער. נאָר דער עמעסער נאָמען זיינער איז
קיווע.

פארכאפנדיק מיט זיך דאָס מעסער מיטן גלעזערנעם סיפאָן, האָט באַ-
רעך זיך געלאָזט גיין צו ודי צוויי רויטגעפארבטע שטיבלעך מיט די הויכע
צאָקאָלס.

— זעט, פארגעסט ניט זיך באזאָרגן מיט קאסעטעס, — האָט אים נאָכ-
געשריען מאנוס, — וואָרעם לענינגראדער אוילעם האָט ליב זיך פאָטאָגראַ-
פירן, — און צו דאָוידקען: — איז בא וואָס האָבן מיר זיך מיט דיר אָפֿ-
געשטעלט, מאעסטראַ?

— בא דער „מאמעס פריילעכס“.

מאנוס האָט שווער אָפגעזיפצט:

— יא. בא „מיין מאמעס פריילעכס“. מער ווי אַט דער „פריילעכס“ איז
מיר פון איר גאַרנישט ניט פארבליבן. אפילע די גרוב, וווּ די ראַצכים
האָבן זי צעשאַסן, איז שוין ניטאָ. פארבליבן איז מיר פון איר נאָר דער
ניגן, וועלכן איך האָב קינדווייז געהערט זי זינגען. „מיין מאמעס פריי-
לעכס“ האָב איך אים א נאָמען געגעבן, דעם ניגן, און שפיל אים איצט
אויס אף אלע כאסענעס, אף אלע סימכעס. דאָס איז איר ייזקער־נעשאַמעס.

איצט שפילן אים שוין, דאכט מיר, אלע קאפעלעס. איז ווי קומט עס, וואָס דער ניגן איז צו אייך ניט דערגאנגען? ווילסט הערן?
מאנוס האָט ארויסגענומען פון רענצל דעם קלארנעט און אָנגעהויבן שפילן, שטייף צומאכנדיק דערביי די אויגן, ווי ער זאָל אין דער זעלבער רעגע זיך איבערטראָגן פונדאנען ערגעץ שטארק־שטארק ווייט. און אז ער ענדיקט שפילן, רופט ער זיך אָן צו דאָוידקען:
— אצינד, יינגלע, טו א פרוו אף דיין אקארדעאָן. דאָס באַכערל, מאדאם, — ווענדט ער זיך צו איטען, — האָט א געהער. פון אים קאָן אויס־וואקסן א קיילע. נו, און מיר איז שוין צייט גיין. דער טאָג שטייט ניט.

— וואָס איז אזוי די איילעניש? רעב הילעל וועט נאָך אזוי גיך ניט קומען. און דאָס ווייבל זינס איז אויך געפאָרן מיט אים.
— איז וועל איך זיך דערווייל דורכגיין א קוק טאָן אייער שטעטל.
— פאראן דאָ בא אונדז וואָס א קוק טאָן. מע קומט נאָך ביז איצט אהער צו פאָרן פון דער וועלט. הערט, ווייסט איר גאָר וואָס? איר זעט אָט דאָס ווייבל, וואָס מאכט דעם ראסטוואָר? דאָס איז אונדזער גיד. אזוי טאקע רופט מען זי דאָ. כעוועד דער גיד. קומט עמעץ צו פאָרן, איז פירט זי אים ווייזן דאָס שטעטל. בא איר קענט איר זיך דערוויסן אלע היסטאָריעס וועגן דעם באַלשעם, וועגן דעם ווילנער גאָען, וועגן נאפאָלעאָנען, וועגן הערשעלע אָסטראַפאָליער און וועגן אלץ מיטאנאנדער. איר טוט זי נאָר א בעט, — איטע נעמט זיך אָן מיט קויעך און שרייט אויס, אז א טויבער וועט דערהערן: — כעוועד!

עס איז אָבער דורך א היפש שטיקל צייט, ביז יויכעוועד, דאָס קליידל ווי פריער פארוקט העכער די קני, די באַרוועסע פיס איינגעריכט אין ליים, האָט זיך אָפגערופן.

— טויזנטער אנטשולדיקונגען, מיין ליבע פרוי, — איז מאנוס ארויס איר אנטקעגן, — דאָס זייט איר יויכעוועד דער...

— יא, דאָס בין איך כעוועד דער גיד. וואָסי דען?
— איך האָב אייך געוואָלט בעטן, איר זאָלט מיר ווייזן אייער שטעטל. — וואָס איז דאָ, מישטיינסגעזאָגט, פאראן איצט וואָס צו ווייזן. א שטעטל ווי אלע איצטיקע שטעטלעך. נאָר א קאשע עפעס. איר ווילט דאָך, פארשטיי איך, זיין באם באַלשעם און בא הערשעלע אָסטראַפאָליער אפן קייווער. איז טו איך זיך גלייך איבער, און מיר גייען אָפגעזוכט א שפענדל, האָט יויכעוועד זיך געשטעלט שאָבן די ליים פון די פיס. פלוצעם האָט זי זיך אויסגעגלייכט און פארושמורעט די טונקעלע אויגן:

— הערט, עפעס זעט איר מיר אויס שטארק קענטלעך. איר זייט צופע־ליק, א קאשע עפעס, ניט פונעם אַבלאסטנאָי סאָבעז?¹ מיר דאכט, אז כ'האָב אייך דאָרטן געזען.
צעשמיכלט זיך מאנוס און פירט ברייט פאנאנדער דערביי מיט די הענט:

¹ געגנטלעכע סאָפאלע פארויכערונג.

— געזען, מעגלעך, האָט איר מיך, נאָר ניט אין סאַבען. באַ סטאַניס-לאַווסקין און נעמיראַוויטש-דאַנטשענקאַן האָט איר מיך געקאַנט זען. זשמורעט זי נאָך שטאַרקער צונויף די טונקעלע אויגן, קוים, וואָס מע זעט זיי ארויס.

— באַ וועמען, זאַגט איר? הייסט עס, ניט אין סאַבעז? אַ שאַד. וואָסי?

— כ'ווייס? ווען יאָ, וואָלט איר עפּשער דאָרט פאַרוואַרפּן וועגן מיר אַ וואָרט. גיי זיי אַ נאָווי און ווייס, אז מע דאַרף פאַרהיטן די פאַפּירלעך. אַט האָט זיך באַ מיר פאַרוואַלגערט אַ פאַפּירל, אז איך בין, ניט פאַר היינט געדאַכט, געווען אַ דעקלאַסירטע. זאַגן אָבער די היגע סאַבעזניקעס, אז צו סטאַזש האָט עס קיין שייכעס ניט. איז מוז מען זיך דרייען. וואָס הייסט באַ אייך זיך דרייען?

— אַט רעמאַנטירט זיך באַ מיר די שטוב. זי איז אַ קאַמענכאַזעווסקע¹, מיניע האָבן די דייטשן צעוואַלגערט. האָב איך געבעטן דעם קאַמענכאַז, ער זאָל מיך אויך אַריינשטעלן אין דער רעמאַנטנע בריגאַדע. די גרויסע טוירע וואָס דאָ איז: אַנשלאַגן דראַנעצעס און מאַכן פון ליים און קיזעק אַ ראַסטוואָר. איז פּונוואַנען, ווילט איר, זאָלן מיר מיט אייך אָנהייבן? פּר נעם אלטן בעסוילעם, פון דער פעסטונג, פונעם בוג צי פונדאנען, פונעם געסל, וווּ ס'האָט אמאָל געווינט דער באַלשעם? ווי אייער פאַרלאַנג איז.

— וועלן מיר גאָר אָנהייבן פונעם שכינעסדיקן געסל, פון דער באַלאַ-טינקע. דאָרט, אַף דער באַלאַטינקע, דערציילט מען, האָט געווינט אונדזער הערשעלע סטראַפּאַליער, וואָס מיט אים איז פול די וועלט. אַ קאַשע עפעס זיינע שפּיצלעך.

זי פאַרגייט זיך מיטאַמאָל פון געלעכטער, אז זי קאָן מאַמעש דעם אַטעם ניט איבערכאַפּן:

— זיך פּונקט דערמאַנט די מיסע, ווי הערשעלע האָט מיט זיך גע-בראַכט צו פּירן צו אַ גוויר אן אוירעך אַף שאַבעס. שאַט. ביזוואַנען קלייבט איר זיך דאָ באַ אונדז פאַרברענגען? ביז סאָף וואָך, מיסטאַמע.

— הערט, וועט איר דאָך אַריינכאַפּן אַ יידישע כאַסענע. שוין לאַנג, לאַנג ניט געווען באַ אונדז קיין כאַסענעס. און פּונוואַנען זאָלן זיי זיין, אז ווי נאָר דאָס יונגוואַרג ענדיקט די שול, אזוי צעפאַרט מען זיך איבער די זאוואַדן און אינסטיטוטן, און אז סע קומט צו כאַסענע האָבן, פּראַוועט מען זי אין שטאַט. ליבערקע, רעב הילעלס באַכערל, אז ער האָט פאַרענ-דיקט די שול, איז ער אויך געפאַרן זיך לערנען. קיין לענינגראַד איז ער געפאַרן. אָבער אז ס'איז געקומען צו כאַסענע האָבן, האָט רעב הילעל זיך איינגעשפאַרט: איינמאָל גיין. זיין ליבערלס כאַסענע זאָל מען פּראַווען נאָר דאָ.

— איר האָט געוואָלט, אז אַ מענטש באַ אזאַ עלטער זאָל זיך שלעפּן אזש קיין לענינגראַד?

¹ אַ מעלכישע.

— קארג מאל איז ער געפארן צום זון אין געסט? רעב הילעל איז דא
אויסן גאר עפעס אנדערש. מעסאמייעך זיין דאס שטעטל איז ער אויסן,
און מעסאמייעך זיין צעבראכענע הערצער איז בא אונדז, מעדזשיבעזשער,
די גרעסטע מיצווע. א וואך, אז מע האלט אין איין באקן און קאכן. מע
האט אפגעדונגען אף איבעראכטאג שאבייסצונאכטס דעם גרויסן זאל פון
נעם שפיזיקאמבינאט. ער, הילעל אליין, איז הינט אוועקגעפארן זיך
צונויפריידן מיט די קלעזמארים.

מאנוס גיט איר א ווייז אן אף זיך:

— די קלעזמארים, מיין ליבע פרוי, זינען שוין דא.

— מענטש איר איינער, היינט וואס זשע שווייגט איר? כ'האב אבער
מורע, די כאסענע זאל ניט זיין קיין פארשטערטע. איר האט דאך שוין
מיסטאמע געהערט די פינע ניס?

— אליאשקע?

— זעט נאר, כאפט זיך ניט ארויס מיט קיין ווארט פאר רעב הילעלן
וועגן דעם, פארט א זאקן פון אריבער די אכציק, און אזויפיל אריבערגע-
טראגן. גלייכער, אז ער וועט זיך דערוויסן די שיינע ניס, ווען דער
רעציעך וועט שוין דא ניט זיין. יוינע דער שטריקלדריער איז אוועק
צו אים זיך דעריידן. ווארט דא צו. איך טו זיך נאר איבער, און מיר גייען.
לאמיר כאטש וויסן, ווי רופט מען איר?

— עמאנויל דאנילאוויטש. אף פראסט יידיש וועט עס הייסן מאנוס.

— און איך הייס, סיי אף יידיש, סיי אף רוסיש, כעוועד. כעוועד דער
גיד. א קאשע עפעס.

ווען זי איז אין עטלעכע מינוט ארום ארויס פון שטוב אויסגעפוצט אין
א קורץ קליידל און אין טופל אף הויכע אפצאסן, האט מאנוס זי קוים
דערקענט.

ב

אין דעם זעלבן טאג, ווען די פארגייענדיקע זון האט זיך שוין געהאט
געטרונקען אין דעם שטילן, לויטערן בוג, האט קימאט דאס גאנצע שטעטל
זיך פארקליבן אין דער מיטאלטערלעכער פעסטונג ארום-בארג. מע איז
געזעסן אף די אָנגעוואַרפענע הרודעס ציגל און שטאבעלן געהילץ בא די
רוינירטע טורעמס און אמבראזורן און געווארט, עס זאל זיך עפענען די
ברייטע טיר פון גאראזש און עס זאל פון דארט ארויספארן אין איר גאנ-
צער פראכט די רויטע פייערלעשער-מאשין, און פון דער גרויסער שכיין-
נעסדיקער שטוב זאלן ארויסמארשירן אין זייער גאנצער באוואפענונג די
פרייוויליקע שטעטלדיקע פייערלעשער. אפילע הילעל מיט זיין פיל יונגער
פון זיך ווייבל, שיפרען, זינען אויך געקומען זען, ווער פון די פייערלע-
שער וועט גיכער פאנאנדערוויקלען די לאנגע גומענע קישקע און זיך
ארופקלייבן אפן לעצטן טרעפל פונעם הויכן לייטער, וועלכן די פייער-
לעשער-מאשין ווארפט פון זיך ארויס.

אף דעם דאזיקן געוועט, וועלכן די פייערלעשער רופן „לערע“, קוקט

מען אין שטעטל, ווי אף א מין פאַרשטעלונג. קינד-און-קייט קומען זיך אף דעם צונויף.

הינט דארף זיין גאַר א פריילעכע פאַרשטעלונג. די עטלעכע נייע פניערלעשער, וועלכע מע האָט מיט א קורצער צייט צוריק אָנגענומען, וועלן אָפגעבן עקזאמען. באַרעך דער פּאַטאָגראַף האָט צוליב דעם אפילע פאַרכאַפט זיין גרויסן אפאראט אף די דריי פיסלעך און נעמט די גאַנצע צייט ניט אראָפּ קיין אויג פון דער ברייטער טיר, פּונוואַנען עס דערטראַגט זיך נאָכאַנאַנד דאָס הייזעריקע הודזשען פון דער מאשין, ווי זי וואָלט פאַר-קראַכן מיט אלע פיר רעדער אין א קלעפיקן זומפּ און קאַן זיך פון דאָרט ניט ארויסקלייבן.

נאָר אויסער הילעלן און שיפרען איז, דאַכט זיך, קיינער ניט אופגע-לייגט. בא אלעמען זינען פאַרזאָרגטע פענעמער. פרוווט באַרעך מאַכן פריילעך דעם אוילעם: ער קריכט ארונטער אונטער דער שווארצער טוך, מיט וועלכער ס'איז איבערגעדעקט דער פּאַטאָ-אפאראט, און טוט פון דאָרט א זינג ארויס:

— סארא הוסטן נעבעך, סארא כריפען נעבעך, סאַקאַנעס נעפאַשעס.
— וועגן וועמען איז עס, באַרעך? — פּרעגן אים עטלעכע מיטאַמאַל.
— וואָס? איר הערט ניט, ווי די פניערלעשער-מאַשין גייט נעבעך צו קינד?

דאָווידקע, וואָס האָט זיך פאַרקליבן אף דער וואנט פון דער פעסטונג, גייט דאָרטן אום ווי א וועכטער און קוקט אויס די ווייט.
— דאָווידקע, — ווענדט זיך צו אים די פאַרומערטע ציפּע, — מע זעט נאָך דאָרט ניט גיין מיין יינען?
— ניין, מומע ציפּע.

— וויי, ווי איך האָב זיך עס בא אים געבעטן: יינע, גיי ניט.
באַרעך שטעקט האַסטיק ארויס דעם קאַפּ פון אונטער דער טוך און רעדט זיך דורך אף שטום-לאַשן מיט ציפּען, זי זאָל שווינגן. הילעל בא-מערקט עס אָבער, פּרעגט ער זי:

— ציפּע, וואָס האָט דאָרט בא אייך געטראַפּן?
— אוי, גאַרניט, רעב הילעל. גאַרניט.
באַרעך רופט זי אומבאַמערקט אָפּ אַן א זייט.
— מע האָט דאָך מיט אייך עפעס אָפּגערעדט, ציפּע, — בייזערט ער זיך שוין אף איר.

בא דעם פאַרוואַלטער פונעם מאַרק, דעם מיטלוווקסיקן באיאָרטן גוואַר, שנייען, פּלאַצט ענדלעך דאָס געדולד. קלאפּט ער אַן אין דער צוגעמאַכטער טיר פון גאַראַזש.

— כעוורע פניערלעשער, ציט ניט די אַצאַמעס. דער זייגער איז שוין א פערטל אף זיבן.

— וואָס יאַגסטו אזוי, שנייע? האַסט נאָך ניט צוגעמאַכט דעם מאַרק, צי וואָס?

— איך בין א וואַיענער מענטש, רעב הילעל. איך בין אויסגעוואקסן

אף דיסציפלינע. קיין דיאלעמעס גייען בא מיר ניט אן. האָט מען געזאָגט זעקס, איז דארף זיין זעקס. ניט אזוי?

— געוויס אזוי, — האלט אים באַרעך אונטער, — כ'זאָלט נאָר אָבער וועלן וויסן, שניע, אין וועלכן אוסטאוו איז עס געזאָגט געוואָרן, אז א פארוואלטער פון א מארק איז א וואַיענע דאָלזשאַסט. דאָוידקע, וואָס דרייט זיך אום איבער דער וואנט, נעמט פלוצעם אונ-טערזינגען: „קויפט, קויפט, קוינים, קוינים קומט אהער...“

— איך וועל דיר באלד געבן א „קויפט, קוינים“, — שרייט שניע צו אים ארוף, — אז וועסט בא מיר פארגעסן, אין וועלכן קלאס דו גייסט, פּיאָ-נער דו איינער. דאָס האָט איר אים, באַרעך, אויסגעלערנט ס'שיינע לידל? מיינט ניט, אז מע קען צו אייך ניט צוקלייבן קיין לידל, און נאָך א מין לידל. נאָר וואָס האָב איך מיט אייך דאָ צו דעבאטירן. איר זאָלט געווען זיין א וואַיענער מענטש...

— מיר דאכט, שניע, אז איך בין דער זעלבער וואַיענער, וואָס איר. מיר זינען מיט אייך, אויב איך האָב קיין טאַעס ניט, באגלייך אוועק פונ-דאנען אף דער מילכאַמע.

— צוגעגלייכט! ערשטנס, בין איך געווען א טאנקיסט, כ'מייך, אז דאָס האָט אויך עפעס וואָס צו זאָגן, און צווייטנס, האָט מען מיט מיר איינגע-קנעלט דיסציפלינע, ווען איר האָט נאָך אפילע ניט געוויסט מיט וואָס מע עסט עס. איר, רעב הילעל, דארפט דאָך געדענקען, וויפל דער ראיקאַם פארטיע האָט עס אין מיר דעמלט אריינגעטיינעט, אז איך זאָל ווערן דער פאַרויצער פונעם ביישטעטלשן קאַלווירט.

— איך געדענק, פארוואָס זאָל איך עס ניט געדענקען. — און איצטערט וואָס? קארג האָט ער מיט מיר איצטערט געהאט צו טאן, דער ראיקאַם, אז איך זאָל איינגיין ווערן דער פארוואלטער פון מארק. וואָס האָב איך דאָרט נאָר ניט צעטיינעט. און טאקע. ווי קום איך צו מיס-כער, אז סאכאקל בין איך גאָר א שמיד. כ'האָב פיינט דעם מיסכער טאכלעס סינע. דאָס איז שוין בא מיר א יערושע-זאך. דער טאטע מיינער מיטן זיידן, ווי איר ווייסט, זינען אויך געווען שמידן און האָבן אויך פיינט געהאט דעם מיסכער. נאָר אז די פארטיע זאָגט „פריניאט“, גייען דאָ קיין דיאלע-מעס ניט אן. מע ענטפערט „יעסט פריניאט“ און א גוטן טאָג. אָט וואָס איז אזוינס דיסציפלינע, כאווער באַרעך הו באַרעך שמוי. ווי א ווינט איז אריינגעפליגן אין דער פעסטונג יויכעוועד, פירנדיק נאָך זיך דעם היפש שוין איינגעמידטן מאנוסן.

— יידן, — האָט זי אויסגעשריען, — ס'איז שוין נאָך דער סרייפע, צי פאר דער סרייפע? אבי כ'האָב געיאָגט פון זיך די נעשאַמע. איז געפינען מיר זיך מיט אייך, עמאנויל דאנילאָוויטש, ווי איר זעט, אין דער פעסטונג, וועלכע שטייט נאָך פון פאר כמעלניצקיס צייטן. באַרעך, נעמט צו די זע-ניטקע, כ'זועל אייך סייווי ניט באצאָלן פאר דער פאַטאָגראפיע. מע זאָגט, איך בין דערביי, פארשטייט זיך, ניט געווען, אז דער באלשעם זיכרוינדי-ליווראַכע און הערשעלע אַסטראַפאָליער זינען דאָ געווען גאנץ אַפטע געסט. אויך פאר מיינע צייטן איז דאָ נאָך איינגעשטאנען א דראַגונסקער

פאלק. איצט פאשען זיך דאָ ציגן און פענסאַנערן קוקן טעאטער. קומט פרייטיק, אזוי ווארפט מען האק־און־פאק און מע פליט אהער קוקן, ווי מעדושיבעזשער פניערלעשער לערנען זיך לעשן א סרייפע. טאקע אן עמע־סער טעאטער, זאָג איך אייך. מע וואָלט צו זיי אויך געדארפט האָבן א הערשעלע סטראָפּאָליער. א גוטער אָונט אייך, רעב הילעל, א גוט נאָונט אייך, שיפרע־לעבן. כ'האָב אייך גאַרנישט באַמערקט. שוין לאַנג, אז איר זיט געקומען? כ'האָב אייך געבראכט צו פירן א גאסט.

מאנוס האָט אויסגעשטרעקט הילעלן די האנט און זיך העפלעך פאר־נייגט:

— שאַלעם־אלייכעם. אַרקעסטראַנט פון סטאניסלאַווסקיס און נעמיראַ־וויטשעס טעאטער מאנוס קאהאנאָוו. מאטווי אַראַנאָלדאָוויטש האָט אייך מיסטאמע געשריבן וועגן מיר?

— זיט איר עס דער קאהאנאָוו, וועמען דער מעכטן אונדזערער האָט אַראַפגעשיקט אונטערצוקנעלן א ביסל מיט די לעטיטשעווער קלעזמאַרים? זעצט זיך צו.

— א דאנק. דעם עמעס געזאָגט, פארשטיי איך ניט, פארוואָס האָט מען די כאסענע ניט געקאָנט פראווען אין לענינגראד. כ'ווייס, כ'האָב געמיינט, איר זיט, כ'אָלילע, ווי זאָגט מען עס, בא אזא עלטער און זאָ ווייטער. זע איך, אז איר זיט נאָך, קיין איינהאַרע ניט, א מענטש, וואָס קען נאָך, אזוי צו זאָגן, שפילן אָף א פויק. נו, און פון דער פלויעסטע אייערער, זאָל געזונט זיין, איז דאָך סטאם אָפגערעדט. די כאסענע זאָל געווען זיין אין לענינגראד...

— לענינגראד, מיין ליבער פריינט, — האָט הילעל אים איבערגע־שלאָגן, — איז ניט זשעדנע אין קיין כאסענעס, און בא אונדז געדענקט מען שוין באלד ניט די צייט, מע זאָל פירן אין זאגס א באַכער מיט א מיידל. איז ווילט איר, איך זאָל בא א שטעטל אָפנעמען די מיצווע זיך מעסאמייעך זיין אָף א כאסענע פון א יונג פאַרפאַלק?

— שוין לאַנג ווי איר זיט געקומען? — האָט זיך אָנגערופן צו אים שיפרע. — איר קערט מיסטאמע זיין הונגעריק. קומט, וועט איר דערווילל כאַטש עפעס איבערכאַפן.

— טויזנט דאנקען, מיין ליבע פרוי. כ'האָב שוין איבערגעביסן.
— כ'שטעל מיך פאַר, וויפל הערשעלע אַסטראָפּאָליערס מיסעס כעוועד דער גיד האָט עס אריינגעבראַקט אין גאסט, — האָט זיך אריינגעשטעלט אינעם געשפרעך שניע. — פון דעם אליין קען מען נאָכדעם זיין זאט א גאנץ יאַר. וואָס האָט זי אייך פונדעסטוועגן דאָ בא אונדז שוין באוויזן? ציפע האָט זיך אלק ניט געפונען קיין אַרט. איטלעכע ווילעל האָט זי געפרעגט דאָווידקען, צי זעט מען נאָך ניט גיין איר יוינען, און יעדעס מאָל ארויסגעלאָזט דערביי א זיפּץ, אז אלע האָבן זיך אָף איר אומגעקוקט. דערזען דאָווידקען אומשפאנען היין־און־צוריק אין דער הייך אָף דער וואנט, האָט מאנוס א מאַך געטאָן צו אים מיט דער האנט:
— אנו, באַכערל, קום נאָר אהער.

פלינקער פון א קאץ האָט דאָווידקע אַראַפגעקלעטערט פון דער וואנט.

— אַט דאָס באַכערל, רעב הילעל, — האָט מאַנוס אַנגעוווּזן אַף דאָוויד־קען, — קלער איך אויך אַרײַנעמען אין דער קאָפּעלע. כ׳האַב אים הײַנט פאַר הערט. ס׳וואַקסט אַ קײלע.

וועלנדיק אויסבאהאלטן פון הילעלן און שיפרען די פארלויבנקייט, וואָס האָט דאָ אלעמען אַרומגעכאַפּט, ווען מע האָט דערזען, ווי ציפּע איז האַסטיק אַרויס פון דער פעסטונג, האָט שײַע פּרײלעך אַ זאַג געטאָן צו מאַנוס: — זעט נאָר, אז די קײלע אַייערע זאָל מיך אַף דער כאַסענע ניט מע־כאַבעד זײַן מיט אַן אַלזע „קויפּט, קויפּט, קויבּנים“...

— הילעל, ווי מײַנסטו, — האָט שיפרע זיך אויסגעײצעט מיטן מאַן, — די קלעזמער זאָלן קומען אַהער, צי רעב מאַנוס זאָל אַף די עטלעכע טעג עפּשער אַראָפּפּאַרן צו זײַ?

הילעל האָט עס אים געגעבן צו פאַרשטיין:

— די לעטיטשעווער קלעזמער זײַנען נאָך דערצו שטיקלעך שניידער, אַרבעטן אין דער דאָרטיקער אַטעליע.

— און וואָס זאָלן זײ טאָן? — האָט זיך פאַר זײ ווי אַײַנגעשטעלט אײטע. — אז קײן טעאַטערס מיט קײן רעסטאָראַנען זײַנען לעסאַטע אין די שטעטלעך נאָך ניטאָ און קײן כאַסענעס פּראַוועט מען אויך שוין קימאַט ניט. איז טאַמער האָט זיך פאַרוואַלגערט ערגעץ אין אַ שטעטל אַ קלעזמער, מוז ער צוקנעלן באַ שניידערײַ אָדער באַ קירזשנערײַ, ווי אונדזער רעב רעפּאַעל, ראַפּאַיל נאַטאַנאוויטש הײסט עס, אָדער מע ווערט גאָר אַ שײ־רער.

— הײַנט וויבאַלד מע איז אַף אַ שטעלע, — האָט פאַרגעזעצט הילעל, — קאָן מען פון דער הײם אַף לאַנג ניט אוועקפּאַרן. אײַגנטלעך, איז דאָך אײַך אַלצײַנס, דאָ צי דאָדערט. לעטיטשעוויז איז ניט ווייט פּונדאַנען. מיטן אווטאַבוס איז אײַנס און צוויי.

קאַלזמאַן עס האָט גערעדט הילעל, האָט שײַע געשוויגן. נאָר אז יויכע־וועד האָט זיך ווידער געלאָזט הערן, ניט אַפּצושטעלן, האָט ער זי פּונ־דעסטוועגן אײַבערגעשלאָגן:

— איר זאָגט מיר בעסער, יויכעוועד, וואָס האָט איר באַוווּזן דעם גאַסט? — דעם מאַרק האָט איר אים כאַטש באַוווּזן? — איז אונטערגעשפּרונגען באַרעך.

— און די באַלאַטינקער גיטער האָט זי אײַך געפירט וויזן?

— וואָס לאַכט איר עס אזוי, רעב שײַע, פון די באַלאַטינקער גיטער? — האָט זיך אַנגענומען פאַר איר מאַן אײטע. — ווען ניט מײַן באַרעך, וואַלט די באַלאַטינקע שוין לאַנג געווען פאַרוואַקסן מיט אַ וואַלד קראַפּעווע. — יידן, זאָל זײַן שאַלעם, ניט געקריגט זיך, — האָט זיך אַרײַנגעמישט הילעל, פּונקט ס׳וואַלט באַ זײ ווירקלעך געהאַלטן באַ אַ קריג.

איטע האָט אַפּגערוּפּן אָן אַ זײַט איר באַרעכן און אים שטיל אײַנגע־רוימט:

— וואַלסט עפּשער צוגעגאַנגען אַ קוק טאָן, וואָס איז דאָרט. פון ווען אָן ווי יוינע איז צו אים אוועק. ס׳איז דאָך ניט קײן שפּילכעלע. גײ אַבער ניט אַלײַן. נעם עמעצן מיט. האַ, עפּשער גאָר דערצײלן אין מיליציע?

— איי, גיי שוין מיר גיי. דו גיב נאָר גוט אכטונג אפן אפאראט. איך וויל אף ציקאוועסט היינט אָפּשטעמפלען די נייע פּייערלעשער. איך וועל באלד קומען.

קיינ סאך איינטיינען מיט מאנוסן, יאז ער זאָל אף די עטלעכע טעג, וואָס זיינען פארבליבן ביז דער כאסענע, צופאָרן קיינ לעטיטשעו און צוקנעלן מיט די דאָרטיקע קלעזמאָרים, איז ניט אויסגעקומען.

— אך, סארא שטעטל, קיינ איינהאַרע ניט, ס'איז אמאָל געווען לעטיטשעו. א קראך, קען מען זאָגן. און איצט וווינען דאָרט נאָך ווייניקער יידן ווי דאָ. איי, דער איין קעמעך, איין טוירע... — און שניע איז אנשוויגן געוואָרן.

— וואָס זייט איר דערמיט אויסן צו זאָגן? — איז צו אים צוגעשטאנען מאנוס.

— איך בין דערמיט אויסן צו זאָגן, אז ווען מע זאָל זיך ניט געווען אזוי פארלאָזן אפן קעמעך, זיך איינריידן, אז מע וועט קענען אויסקויפן די נעשאַמע, וואָלטן אזויפיל קאַרבאָנעס ניט געווען.

— גיי ווייס, אז זיי זיינען אזעלכע גאזלאָנים, — האָט הילעל אים דע-רוף געענטפערט. — גיי ריכט זיך, אז בא אזא פּיינעם און ליטיישן מענטשן, ווי פּיאָטער דעניסאָוויטש, וועט אויסוואקסן אן אליאַשקע, אז די ערד זאָל אים איינשלינגען, אויב ער לעבט נאָך ערגעץ.

ווי נאָר איטע האָט דערזען די צוריקגעקומענע ציפע, איז זי באלד צו-געלאָפן צו איר:

— ציפע, איך האָב אוועקגעשיקט אהין מיין באַרעכן.

— אוי, איטע טייערע, כ'האַב מוירע, עס זאָל כאָלילע...

— זאָלט איר מיר געזונט זיין. איר האָט דאָך געהערט, וואָס מיין באַ-רעך האָט געזאָגט: פאר א געבונדענעם וואָלף איז ניטאָ וואָס צו מוירע האָבן. דאָווידקע, — האָט זי צוגערופן צו זיך דאָס אייניקל, — קום נאָר אהער. קריך ארוף אין דער הייך, און ווי נאָר דו וועסט דערזען גיין דעם פעטער יוינען, זאָלסטו געבן צו וויסן. אָבער שטילערהייט, מיט א ווונק. סט'מיד פארשטאנען?

אין איין אויגנבליק האָט דאָווידקע זיך צוריק ארופגעכאפט אין דער הייך אף דער וואנט און ווידער גענומען, ווי א וועכטער, אומגיין הין און צוריק, אויסקונדיק די ווייט.

— שניע! — האָט יויכעוועד, וואָס האָט שוין באוויזן זיך פארקלייבן אף די אָנגעוואלגערטע קלעצער לעבן דער אמבראזורע, א רוף געטאָן דעם פארוואלטער פון מארק.

מאנוס האָט אים אָבער ניט אָפּגעלאָזן פון זיך, דערפילנדיק אין שניען א מענטשן, וואָס זעט א סאך און באנעמט א סאך.

— איז וווינען איצט אין לעטיטשעו, וואָס איז געווען אמאָל, ווי איר זאָגט, א קראך, נאָך ווייניקער יידן ווי דאָ? איז, הייסט עס, אויס שוין מיטן שטעטל? געווען און ניטאָ?

— אָט דאָס, זעט איר, וועל איך איך ניט זאָגן. ווער ווייסט, וואָס די צייט קען נאָך אמאָל ווייזן. די צייט, מיין פריינט, איז א גרויסע כאכאַמע.

סע קען אמאל טרעפן, אז מע זאל אין די שטעטלעך ווידער נעמען פרא-
ווען כאסענעס, און א סאך כאסענעס.

— פונוואנען, אשטיגער, שייע, וועלן זיך עס א שאט טאן כאסענעס? —
האט צו אים אראפגעשריען פון די קלעצער יויכעוועד, וואס לאזט ניט דורך
קיין ווארט פון דעם, וואס ווערט דא גערעדט.

— פון די פיאטילעטקעס, כעוועד, פון די פיאטילעטקעס. מע דארף
אפטער אריינקוקן אין בלאט. דארט איז פינקטלעך אנגעוויזן, וויפל זא-
וואָדן מיט פאבריקן מע וועט אין די נייע פיאטילעטקעס אויסבויען אין
די שטעטלעך. און אז סע וועלן זיין זאוואָדן מיט פאבריקן, וועלן בעמיילע
שוין זיין כאסאנים מיט קאלעס, און אז סע וועלן זיין כאסאנים מיט קא-
לעס, וועלן שוין בעמיילע זיין כאסענעס, און דאָס שטעטל אליין וועט שוין
דעמלט זיין ניט דאָס, וואָס איצט. ס'איז א פאַשעטע דעאלעמע.

ענדלעך האָט מען זיך דערווארט. עס האָט זיך צעפראלט די טיר פונעם
גאראזש, און עטלעכע פייערלעשער, אַנגעטאַנענע אין ברעזענטענע גארני-
טערס און אין מעשענע קיווערס, באהאנגענע מיטן גאנצן קלייזייען, האָבן
ארויסגעשטופט פון דארט די רויטע פייערלעשער-מאשין. קיווע דער אל-
כימיקער האָט געשפאנט פון פאַרנט און געבלאָזט אין א טרומייט.
— גענוג דיר שוין בלאָזן שויפער, קיווע. צייט שטעלן זיך צום אַמעד.
— סטאַראַניס!

— קוקט אים נאָר אָן. וואָס גוואלדעוועסטו וואָס? מע האָט זיך שוין
פאַסטאַראַניעט אָן דיר. אוי, ער וועט מיר באלד אינוואלגערן די זעניטקע!
העלפט מיר עמעצער איבערטראָגן מיין באַרעכס פאַטאַ-אפאראט.
— וואָס האָט עס דאָרטן היינט בא אייך אזעלכעס פאסירט? — האָט
הילעל צוגערופן צו זיך קיווען. — ווי איז, די שאַ זאל ניט זיין, טאַמער,
כאַלילע-וועכאס, ברעכט טאקע אינדערעמעסן אויס א סרייפע? איר האָט
דאָך היינט פארשפעטיקט קימאט אף א גאנצער שאַ.
— אף דעם זינען זיי דאָך פייערלעשער, זיי זאלן פארשפעטיקן. צו
זיך אין דער אלכימיטשעסקע לאבאַראַטאָריע וועט ער אייך ניט פארשפע-
טיקן.

— איך ווייס נאָר ניט, ווער פון אונדז איז עס דער עמעסער אלכימי-
קער, — האָט קיווע אַפגעענטפערט שייען.

— זאל זיין שאַלעם, ניט געקריגט זיך, — האָט זיך ווידער אריינגע-
מישט הילעל, ווי ס'וואָלט פונסני געהאלטן בא א קריג.
אין א וויילע ארום האָט יויכעוועד, פונקט ווי אויסער איר זעט קיינער
ניט, וואָס דאָ קומט פאַר, אויסגערופן:

— דאנקען און לויבן. קיווע האָט שוין מיט מאזל ארויסגעשלעפט פון
שיידל דעם סעקונדאַמער. שייע, איר געדענקט ניט, וויפל האָט עס בא אים
פאַריקס מאל געדויערט?
— דאָס פארקלייבן זיך אין קאַסמאַס? דריי א האלבע מינוט. פארנומען
דאָס צווייטע אָרט.

— דאָס דריטע אָרט, — האָט אראַפגעשריען פון דער הייך דאווידקע, —
דאָס צווייטע אָרט האָט פארנומען מיין טאטע.

- עפשער דער זיידע? זעט, אוו אז עס באַרעך? ער האָט זיך, דאכט זיך, געקליבן אַפּפּאַטאַגראַפירן די כעוורע פּייערלעשער. הא, איטע?
— ער וועט באלד קומען.
— דאָוידקע...
— ניין, מומע ציפע, מע זעט אים נאָך ניט גיין.
— וויי איז מיר!
— ציפע, בא אייך האָט, כאַלילע, עפעס פּאַסירט? — האָט זי געפרעגט הילעל.
איטע איז איר באלד פּאַרלאַפן דעם וועג. ניט געלאַזט זי א וואַרט ארויסברענגען.
— רעב הילעל... אוי, אונדזערע פּייערלעשער הייבן, דאכט מיר, אן שוין דעם קאַנצערט.
די מאשין האָט ווי ארויסגעוואַרפן פון זיך א הויכן לייטער. איינער פון די פּייערלעשער, א לאַנגער יונגעראַן אין ברילן, האָט ארויסגע- שלעפט פון גאַראַזש א גומענעם שלאַנג און אים גענומען האַסטיק פּאַנאַני דערוויקלען. איין עק פון דעם שלאַנג האָט ער אַראַפּגעלאַזט אין ברונעם און מיטן אַנדערן עק אין דער האַנט פלינק אַרופּגעקלעטערט אפן לייטער. קיווע, וועלכער קוקט אפן סעקונדאַמער, מעלדעט מיט א שטים, ווי באַם ארויסטראַגן אן אורטייל:
— פיר מינוט מיט ניינצן סעקונד. צופיל. קריך אַראַפּ.
נאָכדעם ווי די זעלבע איבונג מאַכן דורך נאָך עטלעכע פּייערלעשער, רופט קיווע זיך אן צו הילעל:
— רעב הילעל, נאט אייך, זייט מויכל, דעם סעקונדאַמער. אז איך וועל א געשריי טאָן „פּאַרטיק“, זאַלט איר אזוי גוט זיין זאָגן, וויפל האָט עס בא מיר געדויערט. איינס, צוויי, דריי! אַנגעהויבן.
קיווע באווייזט נאָך ניט שטעלן א פּוס אפן לייטער, שרייט שוין שנייע אויס:
— פּונקט פינף מינוט!
— שנייע, פּאַרקלאַפ ניט דעם קאַפּ. איך האָב דאָך איבער דיר פּאַרגעסן אַפּשטעלן דעם סעקונדאַמער. מיר דאכט, קיווע, אז פיר מינוט.
— איך דאַרף דאָך אַבער וויסן פינקטלעך.
— האַסטו די בריירע קריכן נאָכאַמאַל אפן הימל! — שרייט צו אים ארוף שנייע. — דו זאָג מיר בעסער, קיווע, וואָס זעסטו דאַרט? שטעקסט דאָך עפעס אין קאַסמאַס.
— דעם מאַרק דינענעם זע איך, שנייע. גאַט מינער, ווי שייך עס איז אונדזער מעדזשיבעזש! ניטאָ, הערט איר, קיין שענערס אף דער וועלט. ניטאָ! שנייע, כאפ זיך ארוף צו מיר אפן לייטער, וועסטו כאַטש אַנקוקן די וועלט.
— איך האָב זי שוין גענוג אַנגעקוקט, די וועלט. געווען קימאַט אין בערלין.
— וואָס מיר בערלין, ווער מיר בערלין! ווו האַסטו אין בערלין אזא הימל, אזעלכע לאַנקעס, אזא בוג?

— זעט נאָר, רעב אלכימיקער, איר זאָלט אונדז דאָ פון דעם בוג ניט מאַכן קיין גאַלד! — האָט אײַטע צו אים ארופגעשרייען.
מאנוס האָט ניט וואָס צו פרעגן, וואָס קומט דאָ אזעלכעס פאַר. צי יויכעוועד האָט אים וועגן דעם באַצײטנס געזאָגט, צי ער האָט פון דעם, וואָס ער האָט דאָ געזען, אליין פארשטאנען, אז מיט אַט דער פריילעכער שפיל וויל מען זיך פאַשעט א ביסל פארגעסן אין דעם, וואָס מע איז ניט לאנג צוריק אויסגעשטאנען. אין טעאטער איז איצט אויך דאָס זעלבע. דער אוילעם גייט גיכער אַף א פריילעכער פאַרשטעלונג. איין זאך קאָן ער אָבער ניט באַנעמען:

— גיט מיר צו דערקלערן, צו וואָס דארף מען אזא הויכן לייטער, אז די העכסטע שטוב דאָ באַ אייך איז פון אַנדערהאלבן שטאַק.
— זאָרגט ניט, כאווער מאנוס. זאָרגט ניט, — ענטפערט אים שניע, — עס וועלן נאָך באַ אונדז זײַן פינפֿשטאַקיקע הייזער אויך, און נאָך מיט באלקאָנען לאַדזשי. קיווע, מע זעט נאָך דאָרט ניט שפאנען קיין בולדאָזערס מיט קיין עקסקאוואַטאָרס?
— באַבע, — האָט דאָווידקע אויסגעשרייען, — דער זיידע גייט! און דער פעטער יוינע, מומע ציפע, גייט אויך!

פון דעם, ווי דער אוילעם איז געבליבן שטיל און געקוקט אַף יוינען מיט באַרעכנ, וואָס האָבן זיך באוויזן אין דעם צעפראלטן טויער פון דער פעסטונג, האָט הילעל פארשטאנען, אז אין שטעטל איז עפעס געשען און אז דאָס האָט א שייכעס צו אים. האָט ער זיך אופגעהויבן און געזאָגט צו דעם ווייב זיינעם:

— שיפרע, דו זעסט דאָך, אז מע באהאלט דאָ פון אונדז עפעס אויס.
— וויי איז מיר, הילעל, — האָט שיפרע פארבראַכן די הענט, — ס'איז מיסטאמע געשען אן אומגליק מיט די קינדער.
— שיפרע־לעבן, — האָט אײַטע זי באַרויקט, — מיט די קינדער אייערע האָט גאַרניט פאסירט.

— היינט וואָס זשע?
הילעל האָט א שפאן געטאָן צו יוינען.
— יוינע!

— פרעגט ניט, רעב הילעל, — און יוינע האָט אראַפגעלאָזט די אויגן. אײַטע האָט א ווונק געטאָן צום מאן:
— נו זאָג זיי שוין, באַרעך.
— דער מערדער האָט זיך אומגעקערט. אליאַשקע.
הילעל איז געבליבן שטיין ווי פארגליווערט:
— אליאַשקע?

קיווע, וואָס איז, שיר ניט צעברעכנדיק זיך רוק־און־לענד, פלינק אראַפֿ פונעם לייטער, האָט אַפגערופן יוינען אין א זייט און שטיל געפרעגט:
— וואָס האָט ער געענטפערט?

— איך בין, זאָגט ער, מײַנס אַפגעזעסן, און איצט קאָן איך מיר ווירן נען, וווּ איך וויל. דאָ, זאָגט ער, בין איך געבוירן, און דאָ, זאָגט ער, וועל איך לעבן, ניט דערלעבן זאָל ער.

— אפילע אף די עטלעכע טעג, וואָס די כאסענע וועט דויערן, וויל ער
ניט אוועקפאָרן?

— ניין.

הילעל איז מיטאמאָל ווי העכער געוואָרן אין וווקס.

— אליאַשקע?! — האָט ער דערצאָרנט איבערגעפרעגט.

— באַרויק זיך, בעט איך דיך.

— קום, שיפרע.

באַרעך האָט פאַרצאמט הילעלן דעם וועג:

— איר וועט צו אים ניט גיין, דער גאזלען...

— קום, שיפרע!..

מער האָט שוין קיינער ניט געשטעלט זיך הילעלן אין וועג.

ג

דאָס אראַפגעלאָזטע פאַרהענגל אפן פענצטער כוואליעט זיך, ווי עס זאָל
פלאַטערן פונעם צאָרן, מיט וועלכן נאטאליע פעטראַוונע ברענגט ארויס
איטלעכס וואָרט. נאָר אלעקסי שווייגט אלץ. ער זיצט האלב-ליגנדיק אף
דער קושעטקע, רייכערט איין ציגאַר נאָכן אנדערן און פאַלגט נאָך שוויי-
געוודיק און פאַרביסן נאָך דער שוועסטער זינער, וועלכע דרייט זיך אום
הינדאָן-הער איבערן צימער און איז גרייט יעדע רעגע זיך וואַרפן אף
אים מיט די פויסטן.

— גאָט מיינער, — גיט זי אזוי א געשריי ארויס, אז דאָס צוגע-
מאַכטע פאַרהאַנגענע פענצטער, וואָס באהאַלט אויס הינטער זיך דאָס
אוונטיקע פעלד, צעפראַלט זיך שיר ניט, — פאַרוואָס זיינען מיר אזוי גע-
שטראַפּט? פאַרוואָס איז ער ניט אויסגערונען באַ דער מאמען אין בויך,
נאָך איידער ער איז געבוירן געוואָרן?! פאַרוואָס האָט אים קליינערהייט
ניט דערשלאָגן קיין דונער? גאָט מיינער, נעם אים צו פון אונדז.

אלעקסי וואַרפט א בליק צום פענצטער און ברומט ארויס:

— שילט, שילט, וועסט זיך באַ מיר היינט דערשעלטן, שוועסטערקע.
שילט, שילט.

נאטאליע טוט זיך צו אים א לאַז מיט פאַרביילטע פויסטן:

— שוועסטערקע רופסטו מיך נאָך?! וואָס פאַר א שוועסטער בין איך
דיר, אויסוואַרף דו איינער! דער טאַטע אונדזערער זאָל געווען וויסן, אז דו
וועסט דינען די פאַשיסטן, וואָלט ער דיך קליינערהייט מיט די אייגענע
הענט געווען דערשטיקט. צוליב דיר, פאַליצייסקער הונט, איז דאָך די מאַ-
מע פאַר דער צייט אוועק פון דער וועלט. ווי טראַגט עס דיך די ערד?
גאָט מיינער, פונדאָנען האָט ער זיך פלוצעם גענומען אף אונדזער קאַפּ?
כ'האַב געמיינט, ער פוילט שוין לאנג ערגעץ אין דר'ערד.
— רייד, רייד, וועסט זיך באַ מיר היינט דעריידן...

— וואָס?! דו וואַגסט מיך נאָך שרעקן? וועסט מיט מיר עפשער אויך
טאָן וואָס מיט גיליאַראַוויטשעס אייניקל?.. וואַזוי האַסטו געקאַנט זיך אומ-
קערן צוריק אהער? וואַזוי, פרעג איך דיך?

— און ווהין, — ברענגט ער שטיל ארויס, — האָב איך געזאָלט זיך אומקערן פון לאַגער?

— די וועלט איז שוין פאר דיר קליין? האָסט זיך ניט געקאַנט באזעצן ערגעץ, וווּ קיינער קען דיך ניט, קיינער ווייסט דיך ניט, און לעבן זיך דאָרט אין קרענק ביז דער פעגירע? מע דארף דאָך עס קענען! נעמען און זיך אומקערן צוריק אהער!

אלעקסיי גיט א שלעפּ ארויס פון בוזעם־קעשענע זיין נייניקן פאספּאַרט און נעמט מיט אים פּאַכן:

— בא מיר איז דער זעלבער פּאַס, וואָס בא דיר, וואָס בא יוניען, וועלכער איז געקומען מיך שרעקן, דראַען, דערמאַנען מיר מיסעס, וואָס זיינען זיך פּאַרלאַפּן מיט וויפּל יאָר שוין צוריק. איך האָב זיך פאר דעם שוין לאַנג צעצאָלט, בין ערלעך אָפּגעזעסן, ווי מע זאָגט עס, פון גלעקל ביז גלעקל. איז וואָס וויל מען נאָך פון מיר? איך וועל פונדאנען אין ער־געץ ניט אוועקפּאַרן! פּאַרגעדענק עס, שוועסטערקע. דאָ איז מיין היים! דאָ בין איך געבוירן, דאָ האָב איך...

— געפייניקט מענטשן, — שלאָגט אים נאַטאַליע איבער.

מיט אלע קויכעס גיט ער א שלידער אָפּ פון זיך מיטן פּוס דאָס דער־בישטייענדיקע בענקל.

— נאַטאַלקאַ! איך זאָל וועגן דעם פון דיר מער קיין וואָרט ניט הערן! פּאַרגעדענק עס! און פון דער שטוב וועל איך זיך ניט ארויסקלייבן. זי איז מיין, פּונקט ווי דייןע.

— איך וועל דיר אויסצאָלן דיין כּיילעק, וויפּל דו וועסט זאָגן. נאָר פּאַרנעם זיך פונדאנען. פּאַר בעסער אוועק מיט גוטן.

— דאָס האָבן דייןע יידעלעך דיך אָנגעלערנט מיך שרעקן?!

— שרעקן שרעקט מען א כּייע, און דו ביסט דאָך טויזנט מאָל ערגער פון א כּייע! גיי ארויס אין גאַס און הער, וואָס מענטשן ריידן וועגן דיר. — ווער רעדט? ווער? דייןע יידעלעך?

— מערדער! — טוט זי זיך א וואָרף צו אים. — ווער איז דאָ געבליבן פון די יידן? זיי ליגן דאָך קימאַט אלע אין גרוב. ווייניק פּראַוואַסלאַוונע האָסטו געפייניקט? מיינסט, מע האָט פּאַרגעסן? פּאַרשוועך כאָטש ניט דעם נאָמען פון אונדזער טאַטן, וואָס איז אומגעקומען אפּן פּראָנט. פּאַרנעם זיך פונדאנען! גאָט מיינער! פּאַרוואָס האָט אים קליינערהייט ניט דערהאַרגעט קיין דונער!

איז זיינע קליינע, שאַרפע אויגן לויכט אוף א פּייערל, וואָס דערמאַנט מיט זיך די אויגן פון אן אויסגעהונגערטן, נאָר אָפּגעשוואַכטן וואָלף.

— וועסט סאָפּקאַלסאַף אַנשוויגן ווערן? פיר מיך ניט ארויס פון גע־דולד, נאַטאַלקע! אויב דיר געפעלט ניט וויינען מיט מיר אונטער איין דאך, איז קאַנסטו זיך נאָך היינט ארויסציען פונדאנען. איך וועל נאָך דיר ניט בענקען. און דייןע יידעלעך גיב איבער, אז איך וועל זיי די כאַסענע ניט פאַרשטערן. איך וועל די עטלעכע טעג פון דער כאַסענע איבערויזן אין שטוב. נאָר אוועקפּאַרן פונדאנען — דאָס ניט, — און ער נעמט ווידער פּאַכן מיטן פּאַס, — איך בין מיינס אָפּגעקומען. פאר אלץ באַצאַלט! איצט האָב איך די זעלבע רעכט, וואָס איר אלע! דאָ איז מיין היים! איך וועל פונדאנען

אין ערגעץ ניט אוועקפארן! אין ערגעץ... דאָס קאַל האָט זיך באַ אימ אָפּגעהאַקט: אין דער געעפנטער טיר האָט ער מיטאַמאַל דערוען שטיין פאַר זיך הילעל דובינען.

...ס'איז דער דריטער טאַג נאָך דער האַריגע, דער דריטער טאַג, ווי דער איינציק לעבנגעבליבענער ייד פון שטעטל, הילעל דובין, זיצט שיווע נאָך דער אומגעבראַכטער איידע. ער זיצט אָף אַ נידעריקן פּוסבענקעלע, אין אַ יאַרמלקע, אין שקאַרפעטן און נייט אַ פּאַליצייזשן פּרענטש. אַן איינזאַמער שטראַל פון דער סאָפּטאַגיקער האַרבסטיקער זון, וואָס האָט זיך אַריינגעריסן אין צימער דורך דעם פאַרהאַנגענעם פענצטער, גליטשט זיך איבער דער הוילער וואַנט, פאַרקריכט אָפּן נאַקעטן דעמבענעם טיש, אָף דער הילצערנער בעט, אָף דער ניי-מאַשין און ניט געפּינענדיק דאָרט גאַרנישט, פאַרקלייבט ער זיך צוריק אָף דער וואַנט, נעענטער צום סופּיט, און גייט דאָרט לאַנגזאַם אויס.

הילעל האַלט אלץ אין נייען, נאָר באַמערקט עס, דאַכט זיך, ניט. ער הערט, דאַכט זיך, אויך ניט די אייגענע שטים, וואָס כאַזערט איבער די גאַנצע צייט איינס און דאָס זעלבע, איינס און דאָס זעלבע: „אדוישעם נאַסאַן, וועאדוישעם לאַקאַך, ער האָט געגעבן, און ער האָט צוגענומען. אדוישעם נאַסאַן, וועאדוישעם לאַקאַך, ער האָט צוגענומען, און ער האָט געגעבן“... זיך פאַרפלאַנטערט, נעמט ער אַינכאַזערן און איבערכאַזערן מיט אַ טאַן פון אַ מענטשן, וואָס איז ווייט אָפּגעשיידט פּונדאַנען: „אַטאַ באַכאַרטאַנו מיקאַל האַאַמיס... מיקאַל האַאַמיס...“

פּלוצעם, גלייך ער וואַלט ערשט איצט אָנגעהויבן באַנעמען, וואָס איז געשען, גיט ער אַ שפּרונג אָף פּונעם בענקל, טוט אַ שליידער פון זיך דעם פּרענטש און שרייט פאַרשטיקט אויס, אויסשטרעקנדיק די הענט צו דער הייך:

— מיט וואָס? מיט וואָס, ריבוינעשעלויילעם, בין איך עס אזוי נויסער־כּיין געווען אין דינע אויגן, וואָס דו האָסט מיך אויסדערוויילט פון דער גאַנצער איידע? האָסט מיך איבערגעלאָזט מעקאיעם זיין די מיצווע פון זיצן שיווע, מאַכן אַן אייל מאַלע ראַכמים, זאַגן קאַדעש נאַכן אויסגעהאַר־געטן שטעטל? — און הילעל נעמט ווי צעמישט אויסזינגען. — ייסגאַדאַל וועזיסקאַדאַש שמי ראַבאַ... געלויבט און געגרויסט איז דיין הייליקער נאָ־מען פאַרן גרויסן כּעסעד, וואָס דו האָסט געטאַן מיט מיין פּייגען, מיט מינע קינדער, מיט מינע אייניקלעך, מיטן גאַנצן שטעטל יידן, וואָס דו האָסט זיי צוגענומען צו זיך פון דער זינדיקער ערד. עס האָט דיר דאָרט, אפּאַנעם, אויסגעפעלט אַ נייַ בינטל נעשאַמעס. בעאַלמאַ דיוורי קאַרוסאַ...¹ דער איינגעהויקערטער און צעבראַכענער הילעל איז מיט יעדער רעגע ווי העכער געוואָרן. זיין געפאַלענע שטים האָט זיך אָנגעגאַסן מיט גווי־רע — הימלען דורכצוברעכן:

— אָף אַ די־טוירע! — האָט ער, פאַרהייבנדיק די הענט צו דער הייך,

¹ פון קאַדעש.

אויסגעשרעצן. — אף א דין־טורע פארוף איך דין, זאלסט איינמאל פאר אלעמאל זאגן: וואס ווילסטו? האסט כאראטע, וואס האסט באשאפן דעם צעלעם־עלויקים, דעם מענטשן? האסטו דאך שוין איינמאל כאראטע געהאט דערוף און געווען אראפגעשיקט א מאבל. ווער האט דין דעמלט געבעטן, זאלסט אריינזעצן נויעכן אין דער טייווע? האסט מוירע געהאט, ס'וועט דיר נאכדעם זיין אומעטיק? האסטו דאך אנשטאט נויעכן געקאנט אריינזעצן אין דער טייווע אן איבעריקע פאר לעמפערטן, ווייל וואס איז, איינגטלעך, א לעמפערט אין פארגלייך מיטן מענטשן? אן אומשולדיקע טויב. און וויפל מאל האסטו שוין נאכן מאבל כאראטע געהאט, וואס האסט באשאפן דעם מענטשן? ביזוואנען איז דער שיר זיך שלאגן אלכעט?

הילעל לאזט זיך צוריק אראפ אפן פוסבענקעלע, נאר שפרינגט, ווי צעמישט, באלד אוף:

— הא? עפשער איז ער עס גאר, אט אַדער, וואס האט אייערנעכטן אויסגעשאַכטן דאָס שטעטל, דער צעלעם־עלויקים? פארוואס, אז אורואס־אווינו האט אופגעהויבן דעם כאלעף, האסטו אראפגעשיקט א מאלעך, ער זאל אַפּפירן פון ייצאָקן די געפאר, און אז זיי... מיט וואס, פרעג איך דין, זינען די אייפּעלעך אין די וויגן זינדיקער פון ייצאָקן, וואס דו האסט זיי געלאָזט אויסשעכטן?! נאך א גרויס ווונדער, וואס דו האסט מיך ניט ארויסגעגעבן, אז איך האב באהאלטן בא זיך אין קאַשעק יעכיעלקען, ווען דער נאטשאלניק פון דער פּאַליציי האט, טרייבנדיק אונדז צו דער גרוב, מיך אומגעקערט צוריק אהיים. זיי קאַנען ניט בלייבן אָן קיין שניידער, האט ער מיר דערביי געזאָגט.

א קוק געטאָן, צי האט ער ניט פארגעסן צוקייטלען די טיר, גייט היי־לעל דערנאָכדעם צו צום בעט און נעמט ארויס פון אונטערן שעניק דאָס קעצעלע, וועלכעס ער האט אופגענייט פארן אייניקל, וואס ליגט דעם דריטן טאָג שוין אין קעלער, פארשטעקט אין א ווינקל צווישן טראנטעס, און בעט זיך צו דער מאמען, צו דער מאמען און צו דער באַבען. ווי שרעקלעך לאנג עס ציט זיך דער טאָג! ווען וועט שוין ענדלעך ווערן נאכט, אז ער זאל קענען זיך אראפלאָזן אין קעלער און ארופנעמען יעכיעלקען צו זיך אהער. און ווען ס'וועט פארשווינדן די נאכט און ס'וועט ווידער ווערן טאָג, וועט ער יעכיעלקען צוריק אראפּטראָגן אין קעלער, אים באַהאלטן דאָרט צווישן די טראנטעס. לאנג אָבער קען עס אזוי ניט דויערן. צו וועמען טראָגט מען אָפּ דאָס קינד, אז פאר אויסבאהאלטן א יידן קומט מיסע...

— אייצע, — שרייט הילעל אויס, — אייצע, באשעפער פון דער וועלט! אייצע!! עפשער אריינלייגן יעכיעלקען אין א קויש און אים לאָזן מיטן בוג, ווי מוישע־ראביינו מיטן וואסער? וואס קומט אָבער ארויס דערפון, וואס דער מאלעך האט ארויסגעכאפט מוישעס הענטל פונעם טאָפּ גאַלד און עס אריינגעשטופט אינעם טאָפּ פּייער? ס'ווי שרייט מען דאָך, אז מיר דינען דעם אייגל־האזאָאו, — הילעל פארהייבט עטוואָס דאָס פּאַרהענגל פון פענצטער און זעצט פאַר זיך אויסטיינען מיט זיך, מיט גאָט, מיט דער וועלט. — זעט, ווי מע צעוואלגערט עס די יידישע הייער! דעם זאָאוּ זוכט מען דאָרט. ס'האט ניט געהאַלפן דער טאָפּ פּייער, — אראפּגעלאָזט דאָס

פֿאַרהענגל, הערט זיך הילעל לאנג איין אין דער שווערער שטילקייט. — וואָס א קינד נעבעך איז. דריי יאָר נאָך ניט אלט און פארשטייט שוין, אז מע טאָר ניט וויינען, מע טאָר זיך ניט באַקלאַגן. ער פּרעגט נאָר אלץ: וווּ איז די מאמע, ווען וועט קומען די באַבע?

— בא אים פּרעג! בא אים! — פארהייבט הילעל דעם פויסט. — בא דעם באלטשווע! האָסט ווידעראמאַל שוין כאַראַטע, וואָס האָסט באשאפן דעם מענטשן? איז שיק אַראָפּ א מאבל, וואָס זאָל אלץ און אלעמען אַראָפּשווענ־קען. מאך טויהרוואַוויהו פון אלץ! דו הערסט? פון אלץ!! און אן ענדע!! א שטארקער זעץ אין דער טיר פילט אָן די שטוב מיט איימע. הילעל כאַפט דעם פּרענטש, וואָס ער ניט, און לאַזט זיך מיט אים, ווי מיט א פאנצער, צו דער טיר.

— ווער איז עס? — פּרעגט ער דערשראָקן.
— וואָס פארשפּאַרסטו זיך אינמיטן העלן טאָג?
„אַט איז ער, דער צעלעם עלויקים“, — טראכט בא זיך הילעל, אַפּקייט־לענדיק די טיר.

— פון וועמען באהאלטסטו זיך עס אויס, הילקע? — גיט דער אריינ־געקומענער פּאַליציאַנט אליאַשקע גוטברודעריש א קלאַפּ הילעלן איבער דער פלייצע. — האָב ניט מוירע. איך בין ניט געקומען נאָך דיר. — אלעקסיי קוקט זיך ארום, ווי ער וואַלט דאָ עמעצן זוכן.

פון שרעק פאלט בא הילעלן ארויס דער פּרענטש פון האנט. ער הייבט אים אָבער אוף, נאָך איידער אליאַשקע האָט עס באַמערקט.
— ביסט א גליקלעכער, הילקע. אלע דיניקע האָבן מיר אוועקגעשיקט צו דיין גאָט, און דיר, זעסטו, האָט אונדזער נאטשאלניק געשענקט דאָס לעבן. וועמען נייסטו עס דעם פּרענטש?
— דעם נאטשאלניק אייערן.

— און מיר ווען וועסטו אופנייען?
— ווען דו וועסט זאָגן, אליאַשקע.
— וואָס? — און אלעקסיי דערלאנגט הילעלן א פראסק איבערן פּאַנעם, אז די יארמלקע פליט בא אים אַראָפּ פון קאַפּ. — איך וועל דיר געבן אן אליאַשקע, אז וועסט בא מיר פון אַרט זיך שוין ניט רירן!
— אנטשולדיקט, וואשע בלאהאַראַדיע.

— זאָג, הילקע, ס'האָט זיך דיר ווען־ניט־איז געכאַלעמט, אז וועסט מיר רופן וואשע בלאהאַראַדיע? און אז איך קען דיר שטעלן צום ווענטל ווען נאָר איך וויל, האָט זיך דיר געכאַלעמט? מאַרגן, הילקע, וועל איך דיר ברענגען סכּוירע. געדענק, טאַמער נייסטו מיר ניט אוף פונקט צו דער צייט...

אליאַשקע האָט זיך שוין געקליבן אוועקגיין, נאָר פּלוצעם האָט ער אפן ברעג טיש דערזען דאָס אופגענייטע קעצעלע.
— וועמען נייסטו עס קעצעלעך? איך פּרעג דיר דאָך עפעס. וועמען נייסטו קעצעלעך?

— וועמען קאָן איך נייען, וואשע בלאהאַראַדיע, — האָט הילעל פאַר־לירן געשטאַמלט, — איר ווייסט דאָך, אז איך בין געבליבן איינער אין

שטעטל. דאָס האָט עמעצער פון מיינע אייניקלעך פארגעסן מיטנעמען מיט זיך אין גרוב.

נאָר דאָ האָט דער פּאָליציאנט דערזען שטיין אפן צווייטן ברעג טיש א שעלעכל קאשע. פון פרייד איז ער אונטערגעשפרונגען.

— מאנע־קאשקע? דאָס האָט אויך עמעצער פון דינע אייניקלעך פאר־געסן מיטנעמען מיט זיך אהין? איז אָט פארוואָס דו האָסט זיך פארשפארט אינמיטן העלן טאָג. זאָג, וועמען באהאלטסטו אויס?

הילעל האָט ניט אָפגעקערט פון אים די אויגן, ניט דערלאָזט, ס'זאָל ציטערן די שטים:

— וועמען קאָן איך אויסבאהאלטן, אז מע האָט בא מיר אלעמען אויס־געהארגעט? דאָס האָב איך פאר זיך אָפגעקאכט קאשע.

— וועמען ווילסטו עס נארן? מיך? פּאָליציי, הילקע, איז שווער אָפ־צונארן. געדענק, טאָמער געפין איך דאָ בא דיר עמעצן... — און ער האָט גענומען פליסיק זוכן און נישטערן אין בעט, אָפגערוקט די ניי־מאשין,

באטראכט איתלעכס ברעטל פון דיל, די ווענט און איז ארויס אין קיד. „ריבוינעשעלויילעם, — שעפטשעט הילעל אין זיך, — טו א נעס. שיק אראָפ א מאלעך, ווי דו האָסט עס געטאָן מיט ייצכאָק־אָווינו אפן מיזבייעך.

ריבוינעשעלויילעם, באוויז, אז דו ביסט דאָ. באשיץ דאָס אומשולדיקע אייפעלע.“

ווי א דונער האָט זיך אריינגעריסן פון קיך אליאָשקעס שטים:

— קום נאָר אהער! וואָס לייכט זיך עס בא דיר דאָרט אין קעלער?

הילעל טוט זיך א לאָז אין קיך מיט אויסגעשטרעקטע הענט:

— אלעקסיי פעטראָוויטש, וואשע בלאהאַראַדיע... —

נאָר דער פּאָליציאנט איז שוין אין קעלער. אין א וויילע ארום דער־

טראָגט זיך פון דער האלב־פינצטערניש יעכעלעקעס דערשראָקן קעלכל:

— זיידע! זיידע!.. —

— וואשע בלאהאַראַדיע, נעם ניט צו בא מיר דאָס אייניקל. גיט מיר

אָפ דאָס קינד... —

— וואָן!

יעכעלעקע צאפלט אין אליאָשקעס אייזערנע אָרעמס, ציט זיך מיט די

אויסגעשטרעקטע הענטלעך צו הילעלן און שרייט ניט מיט זיין קעלכל:

— זיידע, גיב מיך ניט אוועק. זיידע... —

— איך וועל דיך ניט אָפגעבן, קינד מיינס, — בארויקט הילעל דאָס

אייניקל און בעט זיך באם פּאָליציאנט, — אלעקסיי פעטראָוויטש, האָט ראכ־

מאַנעס. נעמט ניט צו בא מיר דאָס קינד. ווהין טראָגט איר אים אוועק?

— צו דער מאמען זינער.

— נעמט מיך אויך.

— זיידע, זיידע, — הערט דאָס קינד ניט אוף צו שרייען.

— איך בין דאָ, יעכעלעקע. איך גיי אויך מיט דיר, שוועלבעלע מיינס.

— מארש, הילקע, אף צוריק! הערסטו! —

פון א מוירעדיקן זעץ איבערן קאָפ איז הילעל שווער אומגעפאלן.

...די עטלעכע שטומע רעגעס, וואָס הילעל מיט אלעקסייען זינען איצט

געשטאנען איינער קעגן דעם אנדערן און געהאט געזען פאר זיך יענעם

סאָפּהאַרבסטיקן טאָג, האָבן זיך פאַרענדיקט דערמיט, וואָס אלעקסיי, אָנ-
שפאַרנדיק זיך אין דער וואַנט, ווי ער זאָל זי וועלן אַרויסשפאַרן, איז פאַר-
לאָפן הילעלן דעם וועג:

— איך האָב פאַר אלץ באַצאָלט! מע האָט באַ מיר פאַר אלץ אופגע-
מאַנט, איך בין קיינעם גאַרניט געבליבן שולדיק.

— דו רעדסט נאָך, אַנשטומט זאָלסטו ווערן, — איז צו אים אונטערגע-
שפּרונגען די שוועסטער, — דו וואַגסט זיך נאָך פאַרענטפּערן?

הילעל דובין, וואָס איז נאָך אלץ געשטאַנען אָף דער שוועל, האָט
אויסגעדרייט דעם קאָפּ צו דער אָפן געבליבענער טיר און אַ ווונק געטאָן
צו שיפּרען אין דרויסן:

— נעענטער קום אהער, שיפּרע, נעענטער.

...באַם טיש, אָף וועלכן עס טשאַדעט אַ קליין קעראַסין-לעמפל, זיצן
מיטראַפּאַן, זיין ווייב אַלענע, די טאַכטער סאַלאַמיע און עסן וועטשערע.
פון דרויסן דערטראַגט זיך אהער איין מאָל און אַ צווייט מאָל אַ שיסעריי
פון אווטאַמאַטן.

— האָספּאָדי, — ציילעמט זיך אַלענע, — מע שיסט שוין ווידער. וואָס
טוט זיך עס אָף דער וועלט, האָספּאָדי?

— דאָס לערנען זיך, קענטיק, די פּאַליציאַנטן אפן פּאַליגאַן, — זאָגט דער
מאַן, — און עפּשער שיסן זיי גלאַט אין דער וועלט אַריין, אַנשרעקן די
פאַרטיזאַנער אין וואַלד. אזאַ מאַכנע — און ווי מע ציטערט עס פאַר די
פאַרטיזאַנער! עך, ווען ניט דער רעוואַטיוז מיינער!
— שטילער.

עס הערט זיך ווידער אַ קנאַל פון אווטאַמאַטן.

סאַלאַמיע פּאַלט צו מיטן פּאַנעם צום טיש:

— אוי, מאַמע. אוי, מאַמאַטשקע...

— וואָס איז געשען? — שטייט אַ דערשראַקענע איבער איר אַלענע.

— אוי, מאַמאַטשקע! דאָס צעשיסט מען מיסטאַמע די לעטיטשעווער

ייִדישע בריגאַדע.

— סע קען ניט זיין, — זאָגט דער באַיאַרטער קרענקלעכער מיטראַ-

פּאַן, — דער סאַוּכאַז נייטיקט זיך אזוי אין אַרבעטער, וועט מען נעמען
און צעשיסן אַ בריגאַדע פון גאַלע יונגע מענטשן, וועלכע די דייטשן האָבן
אליין אָפּגעקליבן? נע, סע קאָן ניט זיין.

— אוי, וואָס ווייסט איר! אוי, ווי די דייטשן מיט די פּאַליציאַנטן האָבן

זיך די גאַנצע צייט איבער זיי איזדיעקעוועט! אוי, סאַראַ באַנדיט דער
אליאַשקע איז!

— האָספּאָדי, ס'וועט קומען אַמאַל אָף זיי אַ שטראַף?

די יונגע בלאַנדע סאַלאַמיע דערציילט, שלינגענדיק די טרערן:

— היינט אינדערפרי איז אליאַשקע מיט נאָך עטלעכע פּאַליציאַנטן

געקומען אין סאַוּכאַז. אַנשטאַט אַרויספירן די לעטיטשעווער ייִדישע ברי-
גאַדע אין פעלד צו דער אַרבעט האָבן זיי זי פאַרשפאַרט אין אַ שטאַל,

אוועקגעשטעלט א וואך בא דער טיר און קיינעם ניט צוגעלאזט נאָענט.
אוי, מאמאָטשקע מיניע...

אליאַנע איז דערציטערט געוואָרן:

— דאכט זיך, עמעצער קלאפט.

— יא, מע קלאפט, — האָט, אופהייבנדיק זיך פון טיש, געזאָגט דער
עטוואָס אונטערהינקענדיקער מיטראָפאן און איז אוועק עפענען.
— דייטשן!

— דייטשן, מאמע, קלאפן ניט אזוי.

אין א וויילע ארום האָט מיטראָפאן זיך אומגעקערט אין שטוב מיט
א יונג מיידל. א דערפרוירענע, אין איין אונטערהעמד, די האָר צעפאטלט,
די אויגן ווי פארגלאָזט, איז זי געבליבן שטיין בא דער טיר און צעמישט
זיך ארומגעקוקט.

— שיפרע? — איז סאָלאָמאָע אָפגעטראָטן פון איר א דערשראָקענע.

— וווּ בין איך? — פרעגט שיפרע, קוים וואָס מע הערט.

אַלענע נעמט זי אָן פאר דער האנט:

— גיי אריין, האָב ניט מוירע.

— שיפרע, דו דערקענסט מיך ניט? איך בין דאָך סאָלאָמאָ קאָוואלענ-
קא, די מעלקערן אף דער פערמע.

— סאָלאָמאָ קאָוואלענאָ? — שיפרע שטרענגט אָן דעם זיקאַרן, וויל

זיך דערמאָנען און קען ניט. כאזערט זי עטלעכע מאָל איבער: — קאָווא-
לענאָ?..

— פונוואנען קומסטו?

— פון גרוב.

— האָספאָדי, — האָט אַלענע גענומען ווידער זיך ציילעמען און שטיל

געפרעגט: — דיך האָט קיינער ניט געזען גיין אהער?

— כ'ווייס ניט. וווּ בין איך?

— צווישן מענטשן ביסטו. קריך אפן אויוון. סאָלאָמאָע, — האָט מיטראָ-

פאן זיך אָנגערופן צו דער טאַכטער, — גיב איר עפעס איבערטאָן און דעק
זי איין מיט מיין פעלץ. זעסט דאָך, אז זי איז דערפרוירן.

— און וווּ איז אייער בריגאדע, שיפרא?

— אין גרוב. אלע אין גרוב.

ווען די טאַכטער האָט געהאַלפן שיפרען זיך פארקלייבן אפן אויוון און

זי דאָרט איינגעדעקט מיטן פאַטערס פארלאטעטן פעלץ, האָט אַלענע זיך
אָנגערופן צום מאן, אז דאָס מיידל זאָל ניט הערן:

— ווי מיינסטו, מיטראָפאן, קיינער האָט זי ניט באמערקט גיין אהער?

עפשער אריבערפירן זי אין שטעלכל צי אפן בוידעם?

— לאָז זי זיך פרייער א ביסל דערווארעמען, קומען צו-זיך. זעסט דאָך,

וואָס סע טוט זיך מיט איר. זי איז דאָך ווי צעמישט. א לעבעדיקע ארויס-
געקראַכן פון קיווער.

— האָספאָדי, — האָט אַלענע פארבראַכן די הענט, — ווי קענסטו עס צו-

זען, האָספאָדי?

עס איז דורך א מינוט, און אין דער דרויסן-טיר האָט מען ווידער אָנ-

געקלאפט, דאָס מאָל אָבער שוין א סאך שטארקער און זיכערער.

סאלאָמיע האָט דערשראָקן אויסגעשעפטשעט:

— דייטשן!

דאָס קלאַפן אין דער טיר ווערט מיט יעדער רעגע שטארקער. מע וועט זי באלד אויסברעכן.

— וואָס ס'וועט זיין, וועט זיין. מע דארף עפענען.

די טאַכטער שטעלט אים אָפּ.

— טאטע! וווּ זיינען די קאַרטן? — זי כאַפט דאָס קעראַסין־לעמפל פון טיש, דרייט נאָך מער איין דעם קנויט און הענגט עס אָף אַפן צוויאַק לעבן אויוון. — טאטע, נעם די קאַרטן און קריך מיט דער מאמען אפן אויוון, גיכער אָבער. — ווען טאטע־מאמע זיינען שוין געזעסן אפן אויוון, פארשטעלנדיק מיט זיך די אינגעדעקטע שיפרען, און גענומען פלינסיק שפילן אין קאַרטן, האָט סאלאָמיע הויך אויסגעשריען: — באלד, באלד! איך טו זיך נאָך איבער. נו, ווארט צו דאָרט א רעגע.

א שיקערער און א ווילד־צערניצטער האָט מיט אן אַנגעשטעלטן רע־וואָלווער אין דער האנט זיך אריינגעריסן אין שטוב אלעקסיי:

— פארוואָס האָט איר מיר גלייך ניט געעפנט די טיר?

— איך האָב זיך איבערגעטאָן.

— וווּ איז די יודע?

— וועלכע יודע?

— דו דריי מיר ניט קיין קאַפּ, סאלאָמיע. מיינסט, איך האָב ניט גע־

זען, ווי זי איז געלאָפן אהער. וווּ איז זיי נו?

— א גוט־אוונט, אלעקסיי פעטראָוויטש. אף וועמען פרעגסטו זיך עס

נאָך?

— וווּ איז די יודע, פרעג איך, אלטע שקראבע? איך וועל איבערקערן

די גאנצע שטוב, דאָס גאנצע געסל. איך האָב אליין געזען, ווי זי איז גע־

לאָפן אהער. איך וועל ברענגען אהער א הונט. געדענקט, טאַמער איז זי

דאָ, וועל איך אייך אלעמען מיט דער אייגענער האנט צעשיסן. אלעמען!..

...נאָר אויך איר, שיפרען, וואָס איז געשטאנען אין דער אָפענער טיר

לעבן הילעלן, איז אלעקסיי פארלאָפן דעם וועג.

— איך האָב פאר דעם אויך באַצאַלט. מע האָט דאָרט בא מיר פאר

אלץ אופגעמאַנט. איך בין מער קיינעם ניט געבליבן שולדיק. אָט, — ער

האָט אויסגעשטרעקט הילעלן און שיפרען דעם פאספאַרט זיינעם. — בא

מיר איז א ריינער פאס. אזא גיט מען ארויס נאָר דעם, ווער עס האָט

אויסגעקויפט די זינד.

הילעל איז אָפגעטראָטן פון דער טיר:

— אויסגעקויפט, זאַגסטו, די זינד? — הילעל האָט פון צאָרן זיך

א וואקל געטאָן, ווי א דעמב אין א געוויטער. — ס'איז דען פאראן א

שטראָף, מיט וועלכער מע קאָן אויסקויפן די זינד פאר ארויסרייסן פון די

הענט אן אומשולדיק אייפעלע, פאר נאָכיאָגן זיך נאָך א יונג קינד, וואָס

איז ארויסגעקראָכן פון גרוב, פאר פייניקן אומשולדיקע מענטשן? רוף זי

מיר אָן, די שטראָף!

— וואָס זײַט איר צו מיר געקומען? וואָס ווילט איר?
— רוף זי מיר אָן, די שטראַף, — האָט הילעל ווי געצײלט די ווער-
טער, — מיט וועלכער מע קאָן אויסקויפן אזעלכע זינד. שוויגסט? וויאזוי
האַטטו נאָך אַט דעם אלעם געקאַנט זיך אומקערן צוריק אהער? איך פרעג
דיך, וויאזוי?!

— דאָ איז מיין היים.

— א כײַע האָט ניט קיין היים! — האָט אויסגעשרײַען נאטאליע.

— א כײַע? וואָס איז אזוינס א כײַע אין פארגלייך מיט אים?

— גענוג! איר הערט? גענוג! איך וועל פונדאנען אין ערגעץ ניט אוועק-
פאַרן. און שוין.

נאטאליע פעטראָוונע, וואָס איז געשטאנען באם פענצטער, איז צוגע-
גאנגען הארט צו אלעקסייען און, ווי אָפגעבנדיק א באפעל, שטרענג גע-
זאַגט:

— וועסט אוועקפאַרן!

— און אויב דו וועסט זיך ניט פארנעמען פונדאנען, — האָט הילעל
פאַרגעזעצט ציילן די ווערטער שטרענג און דערצאָרנט, — וועלן מיר דיך
אריינלייגן אין כײַרעם. דו ווייסט, וואָס איז אזוינס אריינזוארפן אין כײַ-
רעם? איך פרעג דיך צום לעצטן מאַל: וועסט זיך פארנעמען פונדאנען?
— איר פארנעמט זיך פונדאנען!

ניט געצײלט, מיט געמאַסטענע טריט, איז הילעל אָפגעגאנגען צו דער
טיר און אויסגערופן מיט צאַרן:

— פארשאַלטן זאָל זײַן דיין געביין. פארשאַלטן זאָלסטו זײַן באנאכט,
ווען וועסט זיך לייגן, און אינדערפרי, ווען דו וועסט אופשטיין! זײַן פאר-
שאַלטן זאָלסטו באם אריינגיין און זײַן פארשאַלטן באם ארויסגיין. שפאלטן
זאָל זיך די ערד אונטער דייןע פיס און דער הימל איבער דיין קאַפּ.
זאָלסט בעטן אף זיך דעם טויט און דער טויט זאָל ניט קומען. פוסטריט
זאָל דיר אומעטום נאַכגיין מיין קלאָלע.

— און מיין קלאָלע, — האָט אונטערגעכאַפט נאטאליע.

הילעל האָט פאַרגעזעצט אויסרופן, ווי פארגעסנדיק דערביי, אז ער
איז ניט אין שול און אז דער, וועמען ער לייגט אריין אין כײַרעם, איז
ניט קיין ייד.

— איך וואָרן דאָ אלעמען און זאָל מיין וואַרענונג איבערגעגעבן ווערן
פון מויל צו מויל: דער, וואָס וועט וויסן, אז מיר האָבן אַט דעם רעצײעך
אריינגעלייגט אין כײַרעם און דאָך וועט יענער האָבן מיט אים וועלכע-
ניט-איז מאגע-מאסע, שטיין אין זײַנע דאלעדאמעס, דער איז אין סאַקאַנע,
אז ס'זאָל אף אים אויך פאלן די קלאָלע. קום, שיפרע, פונדאנען. דאָ איז
אלץ פארשאַלטן.

— איך גיי אויך מיט אייך, — האָט זיי נאַכגעשרײַען נאטאליע, — מיין

פוס וועט מער ניט אריבערטערעטן אַט די שוועל, ביזוואנען ער וועט דאָ
זײַן.

פארלאַזנדיק דאָס צימער, האָט נאטאליע הילכיק א קלאפ געטאָן מיט
דער דרויסן-טיר.

פון דעם שמאלן דורכגאנג אין דער נידעריקער שטיינערנער וואנט, וועלכע צאמט ארום דעם אלטן שטעטלשן בעסאלמען, פירט א שמאלע פארוואקסענע סטעזשקע צו די מאצייוועס פונעם באלשעמטאָו און הער-שעלע אַסטראָפּאָליער — צוויי גרויסע מאצייוועס, ענלעכע אף צוויי פּראָס-טע פירקאנטיקע שטיינערנע טישן, וואָס זינען ארומגערינגלט מיט האלב-אינגעפאלענע, פארוואקסענע מאצייוועס פון עטלעכע דוירעס. אף יענער זייט בעסאלמען ציען זיך אוועק אין דער נידער לאַנקעס און פעלדער. דער ווייטער האַריזאָנט שפארט זיך דאַרט אָן אף די פליגל פון פארגע-סענע און פארוואַרלאָזטע ווינטמילן.

יויכעוועד דער גיד, וועלכע האָט געבראכט מיט זיך אהער צו פירן הילעס מעכוסן, מאטעשן — א פולגעפאקטן מאנצבל מיט א לענגלעך אויסגעצויגן פאַנעם, — לייגט אויס פאר אים אלע אירע קענטענישן. — וויפל, ווילט איר וויסן, איז שוין דערינען פאראן? — טוט זי צו אים א זאַג, כאַטש ער האָט זי וועגן דעם גאַרניט געפרעגט, — איכיל אייך באלד מאכן דעם כעזשן. דער באלשעמטאָו, זיכרויני ליווראַכע, רעב ייסראַעל אונדזערער, הייסט עס, האָט געלעבט אין איין צייט מיטן וויל-נער גאַען, און דער ווילנער גאַען, זיכרויני ליווראַכע, שמועסט מען, איז געווען א שטיקל שמעלקע מיט אים אליין, מיט נאפּאַלעאַן בען אפארטע. בעקיצער, כעזשן יא, כעזשן ניט, ס'איז שוין דערינען באלד א קיימער-לאַן פון אוועלכע צוויי הונדערט יאָר, אויב ניט מיט א סמיטשיק נאָך פון אויבן. נו, און ער, אונדזער הערשעלע אַסטראָפּאָליער... — דאָ פארגייט זיך יויכעוועד פון געלעכטער, וואָס ענדיקט זיך בא איר קעסיידער מיט א קלינגעוודיק הוסטל. — אוי איז עס געווען א הערשעלע!

— הערשעלע אַסטראָפּאָליער איז דען אויך א מעדזשיבעזשער?

— א קאשע עפעס. אָט איז דאָך זיין קיייווער. די ערשטע מאצייווע איז דעם באלשעמס, און די אנדערע איז זינע, הערשעלעס. הא? וואָס זאַגט איר, סארא קאוועד מע האָט עס אים, קיין איינהאַרע ניט, אָפּגעגעבן, הער-שעלען. מעקאבער געווען, ווי איר זעט, סאמע אויבנאָן — קימאט לעבן דעם באלשעם און געשטעלט אים, ווי איר זעט, קימאט פונקט אזא מאצייווע. איז דאָס געווען א הערשעלע! — און פארגייט זיך ווידער פון געלעכטער. — די מייסע מיטן זילבערנעם בעכער, וואָס האָט געבוירן א קליינטשיק בע-כערל, האָט איר געהערט?

— זעלבסטפארשטענדלעך.

— און די מייסע מיטן אוירעך אף שאבעס? און מיטן זאק האַבער האָט איר אויך געהערט? נו, און וויאזוי הערשעלע...

— זעלבסטפארשטענדלעך, — שלאַגט מאטעש זי איבער.

— וואָס זעלבסטפארשטענדלעך? — נעמט אים יויכעוועד ווי אף א פאר-

הער.

מוז זיך מאטעש פארענטפערן:

— כ'מיי, פונוואנען איז געדרונגען, אז דאָס איז דעם באלשעמס קיי-

ווער? דאָ איז דאָך גאַרניט אַנגעשריבן. קיין אַס אפילע ניטאָ.

— ט'האַסטו דיר! איר מיינט, אפּאַנעם, אז איר זענט בא מיר דער ערש-
טער, וועמען איך פיר ארום ווייזן מעדזשיבעזש. די גוטע יאַרן מיר און
איך און אלע אונדזערע ליבע, וויפל עקסקורסאנטן מיט טוריסטן פון אלע
עקן און ברעגן וועלט עס גייען דורך פארן יאַר דורך מיינע הענט. איז
ווי קלערט איר, ווייס איך, ווו איין דאָ און ווו אויס? שא. עפשער ווייזן
איך א דאָקומענט? איז אַט האָט איר איך א דאָקומענט, — זי הייבט אָף
פון אונטער דעם באלשעמס מאצייווע א פארשטויבט שטיקל פאפיר און
דערלאנגט עס מאטעשן.

— וואָס איז עס? — פרעגט ער פארכידעשט.

— לייענט, ט'איר וויסן.

טוט מאטעש אָן די ברילן און לייענט דורך אף א קאַל, קוים פאנאנ-
דערקלייבנדיק די צעפלאַסענע און אָפגעבליאקעוועטע אויסעס:
— סאַרע באַס לייע, פייטל בען ראַזאליע, כייקע באַס גיטל...
יויכעוועד קלייבט דערווייַל צונויף נאָך עטלעכע פאפירלעך און גיט
זיי אָפּ מאטעשן.

— נאט איך נאָך א פעקל.

פאנאנדערגעלייגט די פארשטויבטע און צעקנייטשטע בלעטלעך פאפיר
אף דעם באלשעמס מאצייווע, זעצט מאטעש פאַר לייענען:

— איך, איסער בען ליובע, און מיינ פלוינעסטע מאניע באַס פייגע און
אלע אונדזערע ליבע און נאָענטע טוען דיך בעטן, זאַלסט זיך מוען פארן
קייסיי-האקאוועד, מיר זאַלן אלע זיין געזונט, ניט וויסן מער פון קיין צאָ-
רעס, עס זאַל זיין שאַלעם און אכדעס אף דער וועלט. אַמייין.

— אַמייין, — כאפט אונטער יויכעוועד. — נאט, אַט האָט איר איך נאָך
א בינטל קוויטלעך. שא, און וואָס איז דאָס? א טילימל צי א מאכזערל?
גיט נאָר, זייט מויכל, א קוק.

מאטעש נעמט דאָס סייפערל און הייבט אָן לייענען, ניט פארשטייענ-
דיק קיין וואָרט:

— אוועסי אני על קיוורויסייכעם...

שלאַגט אים יויכעוועד באלד איבער:

— א, כ'ווייס שוין. ס'איז די טפילע, וואָס מע זאָגט בא א צאדיק אפן
קיייווער. דאָס האָבן, קענטיק, די אינטוריסטן דאָ איבערגעלאָזט. זיי לאָזן
דאָ אפילע אמאָל אויך איבער ליכט.

— צו וואָס נאָך ליכט?

— מע זעט גלייך, אז איר זענט א מיסנאגיד. א כאַסיד וועט דען פרעגן,
צו וואָס צינדט מען עס אָן ליכט אפן באלשעמס קיייווער און מע איז מיס-
פאלעל?

— מיינע ביידע טעכטער מאיע און מוסיע און דער איידעם אַוויסי
בען האַצידקאַניעס... — זעצט מאטעש פאַר לייענען די צעטלעך.

שלאַגט אים יויכעוועד ווידעראמאָל איבער:

— לאָזט צורו, איך בעט איך, די שיימעס און הערט בעסער, וואָס פאר
א שפיצל הערשעלע סטראַפּאַליער האָט עס אָפגעטאַן אונדזער רעב באַ-
רעכלען. דער רעבע, רעב באַרעכל, זאַל האָבן א ליכטיקן גאניידן, איז אף
א וויילינקע ארויסגעאנגען צוליב זיינע באדערפענישן אין דרויסן. נעמט

הערשעלע און פארכאפט אף א וויילעטשקע רעב באַרעכלס שטול. אזוי ווי ער זיצט, פאלט אריין א ידענע אן אקאַרע און מיט א יעלאַלע הימל עפן זיך: רעבע, העלפט...

— איך האָב די מיסע שוין...

— זעלבסטפארשטענדלעך?

— יא, זעלבסטפארשטענדלעך, — און מאטעש נעמט זיך ווייטער לייער

נען, — איך, סעם באס גערטרודע, און מיין ווייף...

— גאָט מיינער, — טוט יויכעוועד א פליעסקע מיט די הענט, — נו לאָזט

צורו די שיימעס. א גערעטעניש האַיאַר אף קוויטלעך. מע האָט נאָך ניט אריינגעלאָזט דעם קאַמביין אין ווייץ, און מע שרייבט שוין קוויטלעך. איר ווייסט, וויפל מיר האָבן נאָך צו עלעל, ווען מע קומט אהער צו פאַרן אף קיייווער-אָוועס?

זי פארגעסט זיך א רעגע, וווּ זי געפינט זיך, און צעקייכט זיך שיר ניט פון געלעכטער:

— איז איז עס געווען א הערשעלע! אַט דאָס איז געווען א קריטיקע

מיט א סאמאקריטיקע. ער וואָלט איצט אויך ניט געזעסן אַן ארבעט. כ'מיין, אז בא איך אין לענינגראד וואָלט ער מיסטאמע אויך געהאט וואָס צו טאָן, צי בא איך זינען שוין דאָרט אלע צאדיקים און צאדקאָנעס? רעב מאטווי אראנאָלדיעוויטש, די זון שטייט ניט, און מיר האָבן נאָך מיט איך צו גיין און צו גיין. איך דארף איך נאָך ווייזן דעם בוג מיט דער פעסטונג. א שאַד נאָר, וואָס די פניערלעשער דראפען זיך היינט ניט אפן לייטער. און דאָס געסל, וווּ ס'איז אמאָל געווען דעם רעבנס הויף, האָב איך אויך נאָך איך צו ווייזן...

מאטעש האָט, נאָך גייענדיק אהער, שוין פארשטאנען, אז ביז זי וועט אים אלץ ניט באווייזן און דערציילן, וועט זי אים שוין פון זיך ניט אָפּ לאָזן. דאָך פרוווט ער זיך אָפּבעטן:

— מירן עפשער אַפלייגן די עסקורסיע אף אן אנדערשמאָל. איך פאַר

דאָך נאָך מאַרגן ניט אוועק, און איבערמאַרגן אויך ניט.

דערזען, ווי יענער נעמט ארויס דעם טייסטער פון קעשענע, איז יוי- כעוועד אף אים אַנגעפאלן:

— גאָט איז מיט אייך. איך באקום טאקע ניט קיין פענסיע, און לעמני,

א קאשע עפעס, זאָל איך לייקענען? אז די סקורסאנטן מיט די טוריסטן, וואָס פאַרן אהער אַן פון דער וועלט, באצאָלן מיר פאר מיין גידעס, זאָג איך זיך ניט אָפּ. איר זענט דאָך אָבער ניט קיין עסקורסאנט, ניט קיין טוריסט, איז איינמאָל אוועק. און צווייטנס, וואָס באטרעפט מיין טירכע אין פארגלייך מיט דער מיצווע, וואָס איר גיט צו פארדינען דעם שטעטל.

קוקט אף איר מאטעש מיט זינע גרויסע גרינלעכע אויגן:

— וועגן וואָס פאר א מיצווע, אייגנטלעך, רעדט איר עס?

— א קאשע עפעס, זיך מעסאמייעך זיין היינטיקע צייטן אין א שטעטל

אף א כאסענע פון א יונג פאַרפאַלק. זעט איר אָבער, דאָרט, וווּ די רומער- נער זינען איינגעשטאנען, אין א מין זשמערינקע, צי אין א בערשאד, אשטייגער, דאָרטן, זאָגט מען, פראוועט מען, קיין איינהאַרע ניט, שיר

ניט יעדן שאבייסצונאכטס א כאסענע, און ביכלאל זינען איצט יענע שטעטלעך, זאגט מען, נאך מער שטעטל ווי געווען. דאָס נעמט זיך, א סוואַרע, דערפון, וואָס די רומענער האָבן ביים דער מילכאַמע אַנגעטריבן אהין זייערע יידן. און זייערע יידן זינען ניט דאָס, וואָס אונדזערע. זייערע שטעקן נאָך אינעם אמאָל. זיי האָבן, זאָגט מען, מיטגעבראכט מיט זיך פון זייערע היימען דעם אמאָליקן שאבעס מיטן אמאָליקן יאַמטעוו, מיטן עסרעג, מיט... אפילע ציגן, שמועסט מען, קען מען דאָרט טרעפן ליגן און מאלעגירען אף די גאַנעקעס, אָט ווי אמאָל דאָ באַ אונדז. איך בין זיי אייך עס אלץ מויכל. נאָר דאָס, וואָס קיין בסולע ווערט דאָרט באַ זיי ניט פאַרזעסן, אָט אף דעם, זעט איר, זינען מיר זיי שוין גראדע יאָ מער קאַנע, כאָטש דער פאַרוואַלטער פון אונדזער מאַרק, שנייע, ער איז וואָנזש אין די הויכע פענצטער, פאַרוויכערט, אז אינגיכן וועלן מיר דאָ אויך פראווען כאסענעס און א סאך כאסענעס. זאָל נאָר דער בולדאָזער, זאָגט שנייע, פאַרקערעווען אינעם באלשעמס געסל און נעמען בויען דעם זאוואָד. איז וואָס בלייבט, הייסט עס? מיר לייגן אָפּ די עקסקורסיע אף נאָך דער כאסענע? און ווען איז די כאסענע? טאַקע דעם שאבייסצונאכטס, צי... וואָר רעם כ'האָב געהערט ריידן...

— אז וואָס?

— נו, אז אייער מעכטן, רעב הילעל, קלייבט זיך זי אַפלייגן.

— וואָס אַפלייגן? די כאסענע? אף ווען אַפלייגן?

— איר פרעגט באַ מיר? כ'ווייס, מיסטאם ביז מע וועט ניט פאַרטרייבן

דעם קעלעוו.

— וועלכן קעלעוו? — צעקאַכט זיך מאטעש. — איר קענט מיר זאָגן מיט

א מויל וואָס און ווען?

פאַרשטייט ניט יויכעוועד, צי ער מאכט זיך, צי ער ווייסט טאַקע ניט.

נאָר ווי קאָן ער עס ניט וויסן, אז סע קלינגט מיט דעם דאָס גאַנצע שטעטל.

פּרעגט זי אים פאַרווונדערט:

— אייער מעכטן האָט אייך גאַרניט דערציילט וועגן דעם פאַפיר מיט

די כסימעס, וואָס מע קלייבט? נו, אויב אזוי, פאַרשטיי איך שוין גאַרניט.

ווען זענט איר אהער געקומען?

— היינט אינדערפרי.

— און הילעל האָט אייך גאַרניט דערציילט?

— הערט זיך איין, יידענע, איר וועט מיר סאַפּקאַלסאַף זאָגן מיט א

מויל, וואָס קומט דאָ באַ אייך פאַר?

— יויכעוועד איז א גיד אף גוטע בסורעס. אף שלעכטע בסורעס איז

יויכעוועד קיין גיד ניט. און צווייטנס, בין איך ניט געווינט, מע זאָל אף

מיר שרייען. — און איז אוועק א באַרויגעזע, איבערלאַזנדיק דאָ מאטעשן

אליין.

די יידענע איז, אפאַנעם, ניט מיט אלעמען, — האָט א טראכט געטאָן

באַ זיך מאטעש, — וואָס הייסט אַפלייגן די כאסענע? און וואָס איז עס פאַר

א פאַפיר מיט כסימעס, וואָס מע קלייבט? ס'זאָל געווען עפעס זיין, וואַלט

דער מעכטן אים געוויס דאָך דערציילט. א מאַדנער ייד טאַקע, דער מער

כוטן זינער. זיך אינגעשפאַרט: איינמאָל ניין. מע זאָל די כאסענע פראַ-

ווען נאָר בא אים אין שטעטל, אין מעדזשיבעזש. ער, מאטעש, האָט גע-
 מיינט, ווען ער איז אינגעגאנגען דערוף, אז דער מעכוטן זינער איז א
 שוואכער, צעבראָכענער שארבן, א מענטשן איז פאָרט שוין עטלעכע און
 אכציק יאָר, און לענינגראד איז פונדעסטוועגן היפש ווייטלעך פונדאנען.
 לאַזט זיך אויס, אז הילעל איז נאָך א גאנץ קרעפטיקער מאן, און וועגן
 דער מעכטענעסטע איז סטאם ניטאָ וואָס צו ריידן. זי דארף זיין א סאך
 יינגער פון אים. נו, יא, זי איז דאָך בא אים די צווייטע. מיילע, וועט עס
 קאסטן נאָך א הונדערט קערבלעך. ס'איז דאָך ניט לענינגראד, וואָס דער
 זאל אליין, ווו ס'איז געווען די כאסענע, האָט אָפגעקאָסט מער ווי דאָ וועט
 אָפּקאָסטן די גאנצע שפּיל. ניין, אינגאנצן מעשוגע איז זי אָבער ניט, אָט
 די יויכעוועד. ער האָט טאקע באמערקט, אז דער מעכוטן איז עפעס שטארק
 צעטראָגן. עפשער איז צו אים דערגאנגען, אז די כאסענע איז שוין געווען
 און אז אהער איז מען געקומען אָפריכטן די שושן-כאסענע, ווי סע זאָגט
 מאנוס. זאָל זיין, אז אליין דער קלעזמער זאָל עס געווען צעפויקן? נאָר
 גאַרניט, מע וועט ווייניט'אין דורכקומען, — און מאטעש האָט זיך ווידער
 געשטעלט ליינען די פאנאנדערגעלייגטע קוויטלעך אף דעם באלשעמס
 מאציווע, פארטראכטנדיק זיך בעשאסמיסע, עפשער זאָל ער אויך איבער-
 לאַזן דאָ א קוויטל. סאָפּאָלסאָף האָט ער ארויסגענומען פון קעשענע די
 גאַלדענע פילפעדער און אף איינעם פון די צעטלעך צוגעשריבן, אז דער
 באלשעם זאָל זיין א גוטער בעטער אויך פאר אים, מאטעש, און פאר זיין
 ווייב, בעלען, און פאר זייער באסיעכידע, עסטערקען, און פאר דעם איידעם,
 ליבערן.

אַנגעשריבן עס, האָט ער זיך דערמאָנט, אז יויכעוועד האָט אים גע-
 זאָגט: די, וואָס לאַזן איבער א קוויטל, צינדן אָן ליכט און מע זאָגט א
 טפילע. ווו וועט ער דאָ איצטער גיין זוכן ליכט? נאָר די טפילע, וואָס מע
 זאָגט בא א צאדיק אפן קיווער, וועט ער פונדעסטוועגן דורכליינען. מא-
 טעש האָט זיך אזוי פארטיפט אין דער טפילע, וואָס ער האָט מיט א ניגן
 אויסגעליינעט פונעם סיפּערל, וועלכעס עמעצער פון די אויסלענדישע
 טוריסטן האָט פארגעסן צי מיט א קיוון עס איבערגעלאָזט, אז ער האָט
 ניט געהערט, ווי ס'איז אָנגעקומען אלעקסיי און שטיין געבליבן בא דער
 נידעריק ארומגעצוימטער וואנט פון בעסאלמען.

א פארסאָפעטער, קוים וואָס ער כאפט דעם אָטעם, ווי מע זאָל די
 גאנצע צייט זיך נאָך אים יאָגן, האָט אלעקסיי דערשראָקן זיך ארומגע-
 קוקט, צי קיינער האָט אים ניט באמערקט. דריי טעג איז געבליבן ביז דער
 כאסענע. אָט די דריי טעג, האָט ער צוגעזאָגט דער שוועסטער, וועט ער
 זיך פון אלעמען אויסבאהאלטן. צו וואָס אָבער אָט דאָס אויסבאהאלטן זיך,
 אָט דאָס שלעפן זיך, מע זאָל אים ניט זען, מיט די גערטענער און הינטער-
 הויפן, וויבאלד מע קלייבט זיך סינזוי אָנגעבן אף אים אין מיליציע א
 פאפיר מיט אונטערשריפטן, אז מע זאָל אים דאָ ניט צושרייבן? גיי ריכט
 זיך, אז אָט דער הילקע דעכעט נאָך. ער האָט אָבער פאר אים קיין מוירע
 ניט. מאלע וואָס ער זאָגט. זאָל ער גיין דערווייזן. ווער מאַליעט זיך עס
 דאָרט? ניט הילקע? ער האָט זיי טאקע א סאך געהאַלפן, זייער באלשעם,
 וואָס זיי מאַליען זיך שוין ווידער צו אים...

אלעקסיי האָט זיך שוין געלאָזט גיין ווייטער, נאָר פּלוצעם איז ער שטיין געבליבן, ווי צוגעוואקסן צום אָרט.

— באטיא, דו? — האָט ער דערפרייט אויסגעשרייען צו דעם מיטאמאָל בלייך געוואָרענעם מאטעשן. — זדאַרְאוּאַ, פּרענקעל. וואָס קוקסטו אזוי אָף מיר? האָסט מײַך שוין נישט דערקענט?

מאטעש איז דערשראָקן אָפּגעטראָטן אָף צוריק און מיט א פּארהאקטן אַטעם אויסגעשטאַמלט:
— ווי קומסטו אהער?

— איך בין דאָך א היגער. אָבער ווי קומסטו אהער? אַט דאָס הייסט א באגעגעניש! וויפל האָבן מיר זיך מיט דיר, באטיא, נישט געזען?
— שטילער, — האָט מאטעש זיך בא אים געבעטן.

— וואָס שרעקסטו זיך אזוי? בא דיר איז נישט קיין ריינער פּאַס? ווען האָט מען דיך באפרייט?
— שוין לאנג.

— און מײַך ערשט די טעג. אָפּגעזעסן פון גלעקל ביז גלעקל דעם גאַנצן סראָק. איז ווי קומסטו אהער? ווינסט דאָ?
— ניין, איך ווילן אין לענינגראד.

— שטיי, שטיי. נישט דיין טאַכטער האָט עס כאסענע פאר גיליאראָווי-טשעס באַכער?

מאטעש האָט אָנגעכאַפּט אלעקסייען פאר דער האנט:
— איך בעט דיר, זאָג קיינעם נישט, אז מיר קענען זיך. דאָ דאַרף עס קיינער נישט וויסן. איך בעט דיך.

— האַרנאָ. נישט איז נישט. באטיא, — האָט אלעקסיי, דערפרייענדיק זיך, אָנגערופן, — געדענקסט דעם מאָלדאוואנער פון אונדזער בריגאדע, וועל-כער האָט, ווי א ראבין, געקענט די ביבליע אָף אויסווייניק. געדענקסט? ווי נאָר עפעס, פלעגט ער באלד זאָגן: איינן טאַכאס איינן, אן אויג פאר אן אויג. איז אַט וואָס, באטיא. קיינער וועט נישט וויסן, ווער דו ביסט און וואָס דו ביסט, אָבער מיט איין באדינג: רייך זיך דורך מיט דיין מעכטן, אז מע זאָל מײַך לאָזן צורו, נישט אָנגעבן דעם פּאַפּיר אין מיליציע. זיי קלייבן אונטערשריפטן, אז מע זאָל מײַך דאָ נישט צושרייבן.

— גוט, גוט, איך וועל זיך מיט אים דורכריידן, נאָר גיי אוועק.
— מײַן נישט, באטיא, אז וועסט מײַך אָפּאַרן. איינן טאַכאס איינן.
— „איינן טאַכאס איינן, איינן טאַכאס איינן...“, — האָט מאטעש אָפּגע-רעגט אים איבערגעקרימט, — וואָס שרעקסטו מײַך? איך האָב פאר דיר קיין מוירע נישט. דער מעכטן מײַנער ווייסט, אז איך בין געזעסן.

— און ער ווייסט אויך פאר וואָס דו ביסט געזעסן?
— קיינער פּרעגט איצט נישט, פאר וואָס איז מען געזעסן. מע ווייסט אליין.

— מע ווייסט אליין, זאָגסטו? און אז דו ביסט געווען דער נאַטשאַלניק פון דער יידישער פּאָליציי אין געטאַ און אונדז געהאַלפן אריינטרייבן די יידן אין די וואַגאַנען...

— איך האָב נישט געוויסט, ווהיין מע פירט זיי ארויס.

— און ווהיין טוט מען אהיין די קינדער, האסטו אויך ניט געוואוסט?
עפשער דערמאנען דיר, ווי דו ביסט אומגעאנגען מיט מיר איבער דער
געטא און געהאלפן זוכן די אויסבאהאלטענע קינדער? צי עפשער ווילסטו,
איך זאל דיר דערמאנען...

ביידע האבן ניט באמערקט, ווי ס'איז אנגעקומען הילעל. דערזען אים,
האט אלעקסיי אריינגעצויגן דעם קאפ אין די אקסלען און איז האסטיק
אוועק.

— וואס האט דא געטאן דער רעציעך, יימאך שמוי וועזיכרוי?

— וועגן וועמען פרעגט איר עס, מעכוטן?

— וועגן אליאשקען.

— אליאשקע? וואס פאר אליאשקע? אך, אט דער, וואס איז נארוואס
פונדאנען אוועק. כ'זאל אזוי וויסן פון אים. געבעטן בא מיר פארייכערן.

— און איר האט אים געגעבן?

— איך רייכער דאך ניט.

— איר זאלט וויסן זיין, אז ער איז אין כירעם, און דער, וואס ווייסט

עס און וועט האבן מיטן גאלען וועלכע-ניט-איז מאגע-מאסע, וועט שטיין

אין זיינע דאלעדאמעס, איז אף דעם פאלט אויך די קלאלע, מיט וועלכער

איך האב אים פארשאלטן.

ווי מוירע האבנדיק, אז אלעקסיי קאן דא נאענט ערגעץ שטיין און

אים אונטערהערן, האט מאטעש זיך אנגערופן מיט א פארדומפן קאל:

— ברענט ער אפן פייער. יויכעוועד, דער גיד אייערער, האט מיר יא

עפעס אנגעעהויבן דערציילן, נאר אלץ אזוי פארשטעלט, מיט א האלבן מויל.

כ'ווייס, עפעס א פאפיר, זאגט זי, כסימעס, מיליציע, גיי שטויס זיך אן.

איצט פארשטיי איך. דאס איז אף אים, הייסט עס, קלייבט איר זיך אנגעבן

א פאפיר, מע זאל אים ניט צושרייבן. און ווי איז בא אים מיקויעך דעם

פאספארט, כ'מיין, וואס פאר א פאס האט ער?

— דאס איז דאך עס, וואס בא אים איז דער זעלבער פאס, וואס בא

אונדז אלע. א ריינער.

— אויב אזוי, מעכוטן, וועט אייך די מיליציע מיט גארניט העלפן.

ס'איז ניטא אזא דין, מע זאל אים ניט צושרייבן. אומזיסט די גאנצע טיר-

כע. און וויבאלד ער איז נאך אזא גאלען, ווי איר זאגט, איז גלייכער זיך

מיט אים ביכלאל ניט פארפירן. פאלגט מיר, מעכוטן, גלייכער שווינגן.

מאטעש האט אומבאמערקט אראפגעשארט פון דער מאציווע די קוויט-

לעך און ווידער גענומען דערווייזן הילעלן, אז דאס אפגעבן דעם פאפיר

מיט די כסימעס וועט גארניט העלפן, ווייל ס'איז ניטא אזא געזעץ, מע

זאל דעם אליאשקען ניט צושרייבן. גערעדט האט מאטעש וועגן דעם שוין

הויך, עס זאל דערגיין צו אליאשקען, אויב ער הערט זיך דא ערגעץ אונ-

טער.

הילעל האט אים איבערגעשלאגן:

— איז זאל מען ארויסגעבן אזא דין! ארויסגעבן אן אוקאז, אז די

ראצכים טארן זיך ניט אומקערן צוריק אהין, ווו זיי האבן געגאלט און

געמארדעוועט. אויב דא וועט ניט העלפן, וועלן מיר דעם פאפיר מיט די

כסימעס אוועקשיקן קיין מאסקווע. מיר וועלן ניט רוען.

— דאָס, זעט איר, — האָט מאטעש ליכט אָפגעטעמט. — איז שוין גראד עפעס אנדערש. איך אף אייער אָרט וואָלט גאָר אין דער היגער מיליציע ניט געגאנגען. איך וואָלט לעכאטכילע אָפגעשיקט דעם פאפיר גלייך קיין מאַסקווע, וואָרעם דאָ, זאָג איך אייך אפריער, וועט עס גאָרניט געבן. פאַלגט מיך.

ארויסגעגאנגען מיט הילעלן פון בעסאלמען, האָט מאטעש געפרעגט:
— ווו זינען עס די קינדער?

— שפאצירן ארום. אייער עסטערקע איז דאָך נאָך קיינמאָל ניט געווען אין קיין שטעטל, איז וויל זי אלצדינג זען. יא, איך זאָל ניט פארגעסן. רעב מאנוס איז נאָרוואָס געקומען פון לעטיטשעוו. ער דארף אייך, זאָגט ער, נייטיק זען. דאָס בין איך אייך טאקע, אייגנטלעך, געגאנגען זוכן.
— ס'הייבט זיך שוין אָן.

— וואָס הייבט זיך אָן? — האָט הילעל ניט פארשטאנען.

— איר פארשטייט דען אליין ניט? אייערע לעטיטשעווער הינקענדיקע קלעזמער בעטן שוין מיסטאמע א נאדבאווקע.

הילעל איז אָפגעטראָטן פון אים, ווי ער וואָלט מיטאמאָל דערזען פאר זיך אן אנדער מענטשן.

— זאָגט עס ניט, מעכוטן. אונדזער אוילעם איז דאָ אזא: קאַלזמאן מע דינגט זיך, דינגט מען זיך, נאָר האָט מען זיך באדונגען, איז מעג נאָכדעם דונערן און בליצן. א וואָרט איז א וואָרט. רעב מאנוס איז געקומען גאָר וועגן עפעס אנדערש. נאָך דאָוידקען איז ער געקומען.
— נאָך וועלכן דאָוידקען?

— נאָך באָרעך דעם פאַטאָגראַפס אייניקל. טאַמער וועט מען אף די דריי טעג, וואָס זינען פארבליבן ביז דער כאסענע, ניט אַפלאָזן דאָוידקען קיין לעטיטשעוו, וועט מען מוזן אראָפברענגען די לעטיטשעווער קלעזמער אהער און דאָ מיט זיי איינקנעלן. אָן דאָוידקען, זאָגט אייער מאנוס, קאָן ער זיך ניט באגיין. ער פעלט אים שטארק אויס. א כאסענע אָן אן אקאָר-דעאָן היינטיקע צייטן, זאָגט ער, איז פונקט ווי אמאָליקע צייטן א קאפעלע אָן א פידל.

— וויבאלד עמאנוֹל דאנילאָוויטש זאָגט, איז ווייסט ער וואָס ער זאָגט. איר מעגט מיר גלייבן, ס'האָט מיך גענוג אָפגעקאַסט אים אראָפברענגען אהער. איז קומט, מעכוטן, מירן נעמען מאנוסן און גיין צו אייער פאַטאָ-גראַף. ווי הייסט ער דאָרט?

— באָרעך הייסט ער. איך סאַפעק זיך נאָר, צי וועט ער אים אַפלאָזן, דאָוידקען. פאַרט דאָך א קינד.

— נייז? איז זאָלן אייערע לעטיטשעווער קומען אהער. מיילע, אזויפיל געקאַסט, וועט עס מיך קאַסטן נאָך.

די מידקייט פון אומשלעפן זיך קימאט א טאַג אף דער היץ איבערן שטעטל האָט זיך אָפגעטאָן פון עסטערן, ווי נאָר ליבער האָט מיטן ארופ-בארגיקן געסל זי ארויסגעפירט אף דער לאַנקע און זי האָט דערזען פאר

זיך דעם ברייט־פאנאנדערגעגאסענעם בוג און די ווינטמילן באם האַריזאָנט
אין פלאם פון דער פארגייענדיקער זון.

— עסטערל, — האָט דער וווקסיקער און קרעפטיקער ליבער געפרעגט,
קושנדיק זי אין די העל־בלייע אויגן, — ביסט צופרידן, וואָס ביסט אהער
געקומען?

— זייער. איך בין דאָך נאָך קיינמאָל ניט געווען אין קיין שטעטל. זע,
מילאן, ווי שיין ס'פארגייט דאָ באַ אייך די זון. דער הימל איז איצט דאָ
אזא, ווי וואָלסט אף אים קוקן דורך אַ קאָלירטן גלאָז. איך וואָלט אזוי
געשטאנען און געקוקט. געקוקט און געקוקט. מירן יעדן זומער קומען
אהער צו פאָרן. יא, מילאנטשיק?

— יא, עסטערל, יעדן זומער. מיין טאטע מיט דער מאמען וועלן זיין
זייער צופרידן...

— פארוואָס איז דיין טאטע אזוי פארזאָרגט?

— דאָס ווייזט זיך דיר אויס. ער איז פאָשעט מיד פון גרייטן זיך צו
דער כאסענע. דאָס גאנצע שטעטל איז דאָך פארבעטן. און פונעם קאָלוירט
האָט מען אויך קימאט אלעמען אינגעלאדן.

— צוליב וואָס?

— אזוי איז שוין דאָ באַ אונדז אינגעפירט. שטעלסט זיך פאָר, וויפל
דייגעס ס'האָט פון דעם מיין טאטע. און ער איז דאָך שוין ניט קיין יונגער.
איך האָב זייער ליב מיניע עלטערן, כ'האָב זיי אזוי ליב, אז איך קאָן עס
דיר גאָרניט איבערגעבן.

— און מיך?

— דיך? — ליבער האָט זי שטיף צוגעדריקט צו זיך און געשעפטשעט
איר אין אויער. — מיין ליבע, ליבע עסטערל.

— מיין ליבער, ליבער ליבער, — און זי האָט זיך הילכיק צעלאכט.

— כ'פארשטיי ניט, פון וואָס דו לאכסט?

נאָר עסטער האָט ניט אפגעהערט קוועלן:

— גיין, דו הער זיך נאָר גוט איין: מיין ליבער ליבער. עס קלינגט דאָך
ניט. און ליבער מילאנטשיק קלינגט. דיניע עלטערן זיינען ניט באַרויגעזן,
וואָס איך האָב דיר איבערגעמאכט דעם נאָמען פון ליבער אף מילאן? יא,
פארוואָס האָט דיין טאטע אזוי געוואָלט, אז דו זאָלסט מיך פירן ווייזן
דעם באלשעמס קיייווער?

— אמאָליקע יאָרן, דערציילט מיין טאטע, פלעגן כאָסן־קאלע פאר דער
כאסענע...

— באַ אונדז איז דאָך שוין אָבער געווען די כאסענע.

ליבער האָט זיך אַרומגעקוקט און שטיל געזאָגט:

— קיינער טאָר דאָ וועגן דעם ניט וויסן.

— באַ דיר זיינען, זע איך, אלטמאָדישע עלטערן.

— זיי זיינען אָבער זייער גוטע, ערלעכע מענטשן. זיי האָבן אזא פאָר־

דראָס, וואָס דיין מאמע איז ניט געקומען.

— ווי האָט זי געקאָנט פאָרן נאָך אזא שווערן האַרצשלאָג? זאָג מיר,

מילאנטשיק, באלשעם איז אזא פאמיליע?

— ניין. באלשעמטאָוו הייסט א מענטש, וואָס לאַזט נאָך זיך איבער א גוטן נאָמען. דער עמעסער נאָמען זינער איז געווען ייִסראַעל. ווייסט, וויפל יאָר ס'איז שוין אוועק, זינט ער איז געשטאַרבן? צוויי הונדערט יאָר, אויב ניט מער, און מע האָט אים ניט פאָרגעסן. אזוינס דארף מען פאָר-דינען.

— און מיט וואָס האָט ער עס פאָרדינט?

— מיט זיין גוטסקייט, זאָגט מיין טאטע, מיט זיין ליבע צו מענטשן. מע דערציילט, אז מיט א צייט נאָך פאר דעם, ווי ער האָט זיך באזעצט בא אונדז אין מעדזשיבעזש, פלעגט ער ארומגיין איבער די דערפער און שטעטלעך און היילן קראַנקע מיט קרייטעכצער, מיט א גוט וואָרט, און דערמיט זיך פאָרדינט דעם נאָמען באלשעמטאָוו, און ניט נאָר בא ייִדן.

— ער איז דאָך אָבער געווען א רעליגיִזער.

— אוואדע איז ער געווען א רעליגיִזער. דאָס איז דאָך אָבער געווען

מיט צוויי הונדערט יאָר צוריק. ער איז אפילע געווען א כאָסיד.

— און וואָס הייסט א כאָסיד?

— א כאָסיד הייסט א פרומער. נאָר דער באלשעם איז געווען גאָר

אן אנדערער. וועסט פרעגן דעם טאטן מינעם, וועט ער דיר דערציילן. ער ווייסט א סאך מיסעס וועגן אים, קען אפילע עטלעכע זינע ניגונים.

— ניגונים?

— דער באלשעם זאל געווען לעבן איצט, וואָלט ער, קאָן זיין, גאָר גע-

וואָרן א קאָמפאָזיטאָר. און א גרויסער קאָמפאָזיטאָר. בא אים זינען אזעל-כע האַרציקע מעלאָדיעס.

— און דו קענסט זיי?

— איך קען נאָר די, וועלכע דער טאטע מינער זינגט בא דער ארבעט.

— זינג זיי מיר אויס. נו, איך בעט דיך.

דער שטילער בענקענדיקער ניגן, וועלכן ליבער האָט, ארומשפאצירן-דיק מיט עסטערן איבער דער לאַנקע, פארצויגן, איז איר מיט עפעס גע-ווען באקאנט. זי האָט נאָך אָבער ניט געקאָנט זיך אלץ דערמאָנען, וווּ האָט זי פונדעסטוועגן געהערט אָט די מעלאָדיע. אָט האָט זיך איר געדאכט, אז זי האָט די מעלאָדיע געהערט שפילן ערגעץ אָף א קאָנצערט צי אָף א פלאַסטיקע, און אָט האָט זיך איר אויסגעדאכט, אז זי האָט די דאָזיקע מעלאָדיע געהערט דאָ נעכטן אָוונט, זיצנדיק מיט ליבערן אפן גאנעק. עס האָבן זי געזונגען עטלעכע שטימען אָף יענעם ברעג טיך.

ה

בא דעם ארומגעצאמטן דענקמאָל לעבן וואלד איז אָף א שטאם פון אן אָפגעזעגטן בוים געזעסן הילעל, די אויגן געווענדט צו דער ווייט. — קענ-טיק, ער האָט אָף עמעצן ארויסגעקוקט. נאטאליע פעטראָוונע, וואָס איז א וויילע פריער געקומען אהער צו גיין, איז געשטאנען אנטקעגן אים, ווי א שאלִיער, און געדולדיק געווארט, ער זאל איר מיט עפעס ארויסווייזן, אז זי קאָן אָנפאנגען דערציילן. און וואָס אים צו דערציילן האָט זי געהאט: ניט נאָר דאָס שטעטל — קימאט דער גאנצער קאָלוירט זייערער האָט זיך

געכאסמעט אונטערן פאפיר, וואָס זי האָט היינט אינדערפרי אָפגעטראָגן אין מיליציע. מעגלעך, אז הילעל ווייסט שוין דערפון, נאָר דאָס, וואָס איז געווען נאָכדעם, ווייסט ער דאָך זיכער ניט.

און דאָס איז זי אים געקומען דערציילן. נאָר פריער פון אלץ, פארר שטייט זי, וויל ער מיסטאמע, זי זאָל אים זאָגן, פונוואנען האָט זי גע- וווסט, אז זי וועט אים געפינען דאָ.

— אייער שיפרע האָט מיר געזאָגט, אז איך וועל אייך דאָ טרעפן. דאָס גיי איך פון דער מיליציע.

הילעל האָט אופגעהויבן אף איר די אויגן, ווי געגעבן דערמיט א צייכן, אז ער הערט זי, און נאטאליע פעטראָוונע האָט פאָרגעזעצט:

— דערלאנגט אים, דעם נאטשאלניק פון אונדזער מיליציע, יאראָ- סלאוו ניקאָליעוויטש, דעם פאפיר, האָט ער עס דורכגעלייענט און גאָר- ניט. שוויגט. איך רייך צו אים, און ער שוויגט. וויל איך זיך אופהייבן און אוועקגיין, וואָרעם וואָס האָב איך צו ריידן מיט א מענטשן, וועלכער שוויגט. לאַזט ער מיך אָבער ניט. הערט זשע ווייטער. מיטאמאָל גיט ער זיך א הייב אוף, זעצט מיך אריין צו זיך אין דער מאשין, און מיר קומען ביידע צו פאָרן אהער. עפשער א שאַ אפן זייגער איז ער אָפגעשטאנען אַט אַדאָ בא דעם דענקמאָל, געשטאנען ווי א סאָלדאט אף דער וואך און גע- שוויגן. ערשט צוריקוועגס, אז מיר זיינען געפאָרן, רופט ער זיך צו מיר אָן: „מעדזשיבעזש איז טאקע ניט מאַסקווע, ניט לענינגראד, ניט קיעווא, בא אונדז אין מעדזשיבעזש שרייבן מיר צו יעדן איינעם. אייער ברודער, ווי איר ווייזט אָן אין דער מעלדונג, האָט א פאספאָרט, ווי אלע, און מיט אזא פאספאָרט מוז מען צושרייבן. מע מוז, אָבער מיר וועלן אים ניט צושרייבן. איך האָב דערוף עפשער קיין רעכט ניט, נאָר איך נעם עס אף זיך. גיט איבער אייער ברודער, ער זאָל גלייך קומען צו מיר צו גיין.“

ווען איר זאָלט וויסן, סארא פאכדן דער בראטאָק מיינער איז. אלע אויס- וורפן, קענטיק, זיינען פאכדאָנים, שרעקלעכע טרוסן. איר האָט אים גע- דארפט זען, ווען ער האָט זיך אומגעקערט פון דער מיליציע. גאָר ניט דער אלעקסיי. אין דער מיליציע, דארף מען זיך פאָרשטעלן, האָט ער ניט געפאָכט מיטן פאספאָרט און געשרייען: „קיינער קאָן מיר ניט אָנווייזן, ווו זיך צו באזעצן! ווו איך וויל, דאָרט וועל איך וווינען!“ יאראָסלאוו ניקאָליעוויטש האָט אים געגעבן אכט און פערציק שאַ. איבערמאָרגן אין דער צייט וועט זיין געדעך דאָ שוין ניט זיין. און איר קענט רויק פרא- ווען די כאסענע.

הילעל האָט זיך אופגעהויבן:

— ס'איז אויס כאסענע, נאטאליע פעטראָוונע.

— גאָט איז מיט אייך. איר גלייבט, וואָס דער אויסוורף אליאָשקע האָט אָנגערעדט אף אייער מעכוטן? דער הונט האָט פאָשעט געוואָלט פארשטערן אייך די סימכע, האָט ער אויסגעטראכט, אז אייער מעכוטן איז געווען אין געטאָ א נאטשאלניק פון דער פאָליציע און דערפאר האָט מען אים נאָך דער מילכאָמע פארמישפעט און אז ער איז געזעסן מיט ליאָשקען אין איין לאגער. געפונען וועמען צו גלייבן. איר פארשטייט דען אליין ניט, אז דאָס האָט דער הונט, אליאָשקע, אלץ אויסגעטראכט, קעדיי זיך

אָפּרעכענען מיט אייך פארן פאפיר, וואָס מיר האָבן אָף אים אָנגעגעבן.
מיט מיר, זאָגט ער, וועט ער זיך באַזונדערס אָפּרעכענען. געפונען וועמען
צו גלייבן.

— און אויב ס'איז עמעס? און אויב ס'איז עמעס אַט דאָס, וואָס אליאַש-
קע האָט דערציילט וועגן אים? — באַ הילעלן האָט זיך ווי געביטן די
שטים. — אלע טויטן זיינען דאָך דעמלט פאר אים ווייניק! ער פלעגט, דער-
ציילט אליאַשקע, העלפן די דייטשן זוכן אין געטאָ די אויסבאהאלטענע
קינדער.

— און איר גלייבט? קאָן דען אזעלכעס געמאָלט זיין? ער איז דאָך
אויך א ייד.

— און אז א ייד, איז וואָס? — האָט הילעל אויסגעשרייען. — דערפון
אליין, וואָס ער איז א ייד, איז נאָך ניט אלץ געדורנגען! פאראן אלער-
ליי מענטשן, נאטאליע פעטראָווע. איך בין אויך א שטיקל צייט געווען
אין געטאָ, ווייס איך, וואָס איז אזוינס א יודנראט, יידישע פאָליציי, ביי-
פראט נאָך א נאטשאלניק פון פאָליציע. כ'ווייס, וואָס איר וועט מיר זאָגן.
ניט אלע זיינען געווען אלציינס. געווען דאָך צווישן זיי אויך לייטישע
מענטשן. עמעס, איך ווייס עס. ס'זיינען אָבער געווען צווישן זיי אויך
אזעלכע, פאר וועמען ס'איז נאָך ניט באשאפן געוואָרן די שטראָף, וואָס
זיי האָבן פארדינט. פארשאַלטן זאָל זיין זייער נאָמען לעוילאָם וואָעד.
נאָר נאטאליע פעטראָווע האָט זיך אלץ ניט אונטערגעגעבן. געפרוּווט
פארענטפערן מאטעשן:

— כ'האָב אָבער געהערט זאָגן, — האָט זי זיך פאר אים איינגע-
שטעלט, — אז אייער מעכטן איז ביים דער מילכאָמע גאָר געווען א פאר-
טיזאן, און אז געזעסן איז ער גאָר פאר עפעס אנדערש.
אף דעם האָט הילעל איר געענטפערט:

— האלעוויי זאָל עס זיין אזוי, נאָר ביזוואנען איך וועל ניט דערגיין
דעם עמעס, וועל איך זיך מיט אים ניט מעשאַדעך זיין. טאָמער איז עמעס
אַט דאָס, וואָס אייער ברודער דערציילט, וועל איך אליין אָנשרייבן צו
דעם לענינגראדער נאטשאלניק פון דער מיליציע, אז ער זאָל מאטעשן
ארויסטרייבן פון דאָרט. מיט וואָס, זאָגט מיר, נאטאליע, איז ער דעמלט
בעסער פון אליאַשקען? אויב איר ווילט וויסן, איז ער ערגער, יא, ערגער!
— ווי קאָנט איר, גיליאראָוויטש, צוגלייכן אייער מעכטן צו ליאַשקען
דעם גאזלען? נו, זאָל זיין, אז ער האָט טאקע געדינט אין דער יידישער
פאָליציי. וואָס האָט ער נעבעך געזאָלט טאָן, אויב די דייטשן האָבן אים
דערצו געצוונגען?

— פארוואָס אָבער האָבן די היטלעריסטן אויסגעקליבן גראדע אים און
ניט קיין אנדערן? די ראַצכים האָבן געוויסט וועמען צו מאכן פאר א
סטאראַסטע און וועמען פאר א פאָרויצער פון יודנראט, פאר א נאטשאל-
ניק פון דער פאָליציי.

זי האָט אויך אף דעם געפונען מיט וואָס צו ענטפערן, נאָר שוין ניט
אזוי זיכער אין זיך, ווי פריער:

— צווישן די סטאראַסטעס זיינען דען ניט געווען אזעלכע, וואָס האָבן
ניט געטאָן קיין ביין, געהאָלפן מענטשן?

— איז עפשער אין זכוס פון די זיבעציק לייטישע סטאראסטעס, — האָט הילעל אויסגעשרייען, — זאָל איך מויכל זיין אליאַשקען?! צי עפשער זאָל איך אין זכוס פון די זיבעציק צאדיקים, פון די זיבעציק לייטישע יודן-ראטלער און יידישע פאליציאנטן מויכל זיין די רעשאַים דאָס ביין, וואָס זיי האָבן אָפּגעטאָן מיט זייערע ברידער אין געטאָ?
דערהערט עס, האָט נאטאליע אים דערמאָנט, אז די יידישע פאליציאנטן האָבן געהאט דעם זעלבן סאָף, וואָס אלע יידן.

— איז דערפאר דארף מען זיי מויכל זיין דאָס שלעכטס, וואָס זיי האָבן אָפּגעטאָן באַם לעבן? — האָט הילעל דערצאָרט געפרעגט. — און ווען מע זאָל אליאַשקען געווען פארמישפעטן צום טויט, וואָלט דערפון קלענער געוואָרן זיין שולד? ניטאָ, נאטאליע פּעטראָוונע, די שטראָף פאר אזעלכע, ווי ליאַשקע און מאטעש. דער געריכט איבער זיי האָט זיך נאָך ניט גע-ענדיקט און וועט זיך ניט ענדיקן, קיינמאָל ניט!

— גאָט מיינער, — נאטאליע האָט נאָך אלץ ניט געקאָנט עס באַ-גרייפן, — ווי קאָנט איר פארגלייכן מאטעשן צו אליאַשקען?

— און אז די יידן אין געטאָ פלעגן אזעלכע, ווי מאטעשן, פארמיש-פעטן צום טויט און זיי טייטן, דאָס ווייסט איר?

נאטאליע פּעטראָוונע האָט זיך פארטראַכט, זאָגן, צי ניט זאָגן, און ענדלעך זיך אָנגערופן:

— אליאַשקע האָט היינט א גאנצן פרימאָרגן זיך געריסן גיין צו אייך. כווייס ניט צוליב וואָס, איך האָב אים אָבער ניט געלאָזט.

— כ'זאָל פון אים עפשער דעם כירעם אראָפּנעמען? — און שיר ניט אין דער זעלבער רעגע, ווי ער זאָל מוירע האָבן, אז ער קאָן פארשפּע-טיקן, א זאָג געטאָן צו זיך. — ווארט! באלד דארף קומען אהער מאטעש. איז עפשער... — ער איז געשטאנען א ווילע אין פארלעגנהייט און דער-נאָך זיך געווענדט צו נאטאליען. — זאָל ער קומען. אָט אהער זאָל ער קו-מען. זאָגט אים, ער זאָל זיך דאָ ערגעץ אויסבאהאלטן הינטער א בוים און ווארטן, ביז מע וועט אים ניט א רוף טאָן.

— אהערצו, גיליאראָוויטש, האָב איך מוירע, וועט ער ניט וועלן קו-מען. ער איז א טרום.

— איז זאָגט אים, אויב ער וועט באלד אהער ניט קומען, הייסט עס, אז אלץ, וואָס ער האָט אָנגעדערציילט, איז ליגן, שעקער וועקעזעוון. גאָלער ליגן.

— וואָס דען, ניט קיין ליגן? זיכער, א ליגן. אָט וועט איר זען. אז נאטאליע פּעטראָוונע איז אוועק, האָט הילעל זיך געכאַפט, אז ער זוכט, דאכט זיך, אויך שוין, ווי אָט די שטילע גוטהארציקע פרוי, א זכוס אָף צו לינדער מאכן די שולד פון דעם, וועלכער האָט געקאָנט, ווען ניט אליאַשקע, ווערן זיינער, הילעלס, א קאַרעוון. נאָר ניין. ביז דער עמעס וועט ניט ארוף, ווי בויםל אפן וואסער, וועט ער ניט דערלאָזן די כאסענע. ער טאָר עס ניט דערלאָזן.

דערען אָנקומען יינען מיטן געפאַקטן טאלעס-זעקל אונטערן אָרעם, אָף וועמען ער האָט די גאנצע צייט דאָ ארויסגעקוקט, האָט הילעל געלאָזט

זיך אים אנטקעגן, פונקט ווי יוינע זאל אים געווען טראָגן דעם ענטפער, וועלכן ער, הילעל, זוכט און קאָן ניט געפינען.

— איר האָט אלץ פארכאפט?

— דאכט מיר, אז אלץ, — האָט יוינע געענטפערט, פאנאנדערבינדנדיק דאָס אָנגעפאקטע טאלעס־זעקל. — באלד וועלן דאָ אלע זיין. שיפרע אייערע אויך.

— איך האָב דאָך אייך געבעטן, יוינע, עס זאל דערווייל בלייבן א סאָד.

— און וועמען האָב איך עס, כאַלילע, צעפויקט? א מענטשן, רעב הילעל,

וואָס איז געווען אַף דער מילכאָמע, דארף מען, דאכט זיך, ניט לערנען, ווי צו האלטן א סאָד.

— איז פונוואנען האָט זיך שיפרע עס דערוויסט?

— און ווי האָב איך געקאָנט עס פון איר אויסבאהאלטן, אויב איך

בין אריין צו אייך אין שטוב און גענומען פאקעווען אינעם טאלעס־זעקל

דעם גאנצן אָמעד, אזוי צו זאָגן, איבערגעלאָזט דאָרט, דאכט זיך, נאָר דאָס

סייפערטורעלע. איך האָב דאָך געמוזט איר זאָגן, ווהיין פארנעם איך עס אלץ.

— טראכט מען עפעס צו.

— זאָלט איר מיר מײַרד־יאָמים זיין, רעב הילעל. וואָדען, כ'האָב ניט

צוגעטראכט? איך האָב איר איבערדערציילט די זעלבע מיסע, וואָס דעם

מעכוטן אייערן, אז אזוי און אזוי, אז בא אונדו, מעדושיבעזשער, איז

קלוימערשט פון קאדמוינים אָן איינגעפירט, אז צוויי טעג פאר דער כא־

סענע פירט מען כאָסן־קאלע בענטשן. זאָגט מיר אייער שיפרע: „נו, און

איך וווּ בין? וואָס בין איך מײַן ליבערקען, כאַלילע, קיין מאמע ניט?“

— נו, און וואָס האָט ער דערוף געענטפערט, ווען איר האָט עס אים

געזאָגט?

— דער מעכוטן אייערער? א טרוקענער פארשוין. יאָ בענטשן, ניט

בענטשן. ס'איז אים, זאָגט ער, נאָר פריקרע, וואָס עפעס אפן הייליקן אָרט,

ווי די קאַרבאַנעס ליגן? האָב איך אים דערוף געענטפערט, אז אזוי איז

אייער ראָצן און אן עלטערן מענטשן מוז מען נאָכגעבן. אָט, זאָג איך, האָט

איר אים דאָך נאָכגעגעבן, געקומען פון לענינגראד פראווען דאָ די כאסענע.

הילעל האָט זיך אומגעקוקט און פארטרויט יוינען:

— יענער וועט אויך באלד קומען אהער.

— ווער? — האָט יוינע ניט פארשטאנען.

— דער גאזלען, יימאך שמוי.

— אליאָשקע?

— ער וועט זיך דאָ אויסבאהאלטן הינטער א בוים, ביז מירן נאָך אים

ניט שיקן. איך וועל אייך געבן, רעב יוינע, א צייכן, ווען אים א רוף

טאָן.

— און איר גלייבט, רעב הילעל, אז ער וועט קומען?

ענטפערן אים אַף דעם האָט הילעל שוין ניט באוויזן. ס'האָבן זיך דער־

הערט אין דער נאָענט עטלעכע שטימען.

צוגעקומען צום דענקמאָל, איז שיפרע א פאל געטאָן צו אים מיט א

יעלאָלע:

— אוי, טייערע טאטע-מאמע מינע, ליבינקע שוועסטערלעך מינע!
עסטער האָט אוועקגעלייגט באַם צופוסנט פונעם דענקמאַל דעם בוקעט
פעלד-בלומען און ארומגעכאפט שיפרען. שלינגענדיק אין זיך די טרערן,
האַט זי גענומען זי באַרויקן.

— לאַזט איר זיך אויסקלאַנגן, — האָט זי אָפגעשטעלט הילעל, — זי האָט,
ראַכמאַנע-ליצלאַך, גענוג וועמען דאָ צו באַקלאַנגן.

שטייענדיק אָף די קני, די הענט פארהויבן צום הימל, האָט שיפרע זיך
אויסגעטיינעט:

— פארוואָס? פארוואָס, טאטע-פאָטער?!

— אים, מעכטענעסטע, פרעגט מען ניט, — מאטעש האָט געהאַלפן שיפ-
רען אופשטיין. — איר וועט מיט אַייער וויינען זיי שוין צוריק לעבעדיק ניט
מאכן. איר זינט באַ אים ניט קיין באַסיעכידע.

— צאָראַס ראבים כאַצי נעכאַמע, די צאָרעס פונעם קלאַל איז א האַלבע
טרייסט פארן יאַכיד, וועט איר זאָגן, — איז מיט געצאמטע טריט צוגע-
גאַנגען צו מאטעשן הילעל. — ניין! פון דעם, וואָס דאָ אין גרוב ליגט אויס-
געשאַכטן קימאַט דאָס גאַנצע שטעטל, און שיפרע איז, ווי איך, פאַרבליבן
אייניקע אליין פון א גאַנצער מישפּאַכע, איז איר... ניין! צאָראַס ראבים איז
פאַר דעם יאַכיד קיין טרייסט ניט!

— איך זאָג דען? נאָר וואָס האָט מען געקאַנט מאכן, אז ס'איז געווען
א גזאַר מין האַשאַמאַים. דער מענטש, מעכטן, איז דאָך ניט באַ זיך אין
די הענט. אדוישעם נאָסן...

— כ'ווייס, כ'ווייס, — האָט הילעל אים איבערגעשלאַנגן, — אדוישעם
נאָסן, אדוישעם לאַקאַך. ער, הייסט עס, האָט געגעבן, און ער, הייסט עס,
האַט צוגענומען. אָף אים, הייסט עס, וואַרפט אַרוף די שולד פאַר אלץ, אָף
אים! נו, און ער, פרעג איך, ער, דער מענטש, ער איז וואָס? ריין פון אלעס?
ער, דער צעלעם עלויקים, איז אין גאַרניט שולדיק? א צאדיק איז ער? א
צאדיק? ער פילט בלויז אויס דעם ראַצן פון זיין באַשעפער? נו, אויב אזוי,
איז קוילע, האַרגע, שעכט, שענד, וואַרף לעבעדיקע קינדער אין גרוב, פאַר-
געס נאָר דערביי ניט זאָגן אדוישעם נאָסן, אדוישעם לאַקאַך און טרייסטן
די לעבעדיקע מיט צאָראַס ראבים.

— וואָס איז היינט מיט אייך, מעכטן? — האָט מאטעש פאַרלוירן גע-
פרעגט.

— רעב יוניע, גיט מיר, זינט מויכל, די מענוירע מיט די ליכט.
צוקוקנדיק זיך, ווי הילעל צינדט אָן די ליכט אין דער מענוירע און
שטעלט זי אוועק באַם דענקמאַל, האָט עסטער געפרעגט באַ מאטעשן:
— טאטע, וואָס באַטייט עס?

— א מינהעג מיסטאמע אזא באַ זיי.

הילעל האָט צוגערופן צו זיך דעם זון און אים געגעבן א יאַרמלקע:
— נא, דעק צו דעם קאַפּ דיינעם, מיין קינד, און וועסט זאָגן קאדעש.
דו האַסט, באַרעכהאשעם, נאָך וועמען צו זאָגן קאדעש.

— טאטע, איך קען דאָך אָבער ניט, — האָט פאַרלוירן געענטפערט לי-
בער.

— זאג מיר נאך, — און יוינע האָט אָנגעהויבן מיט אַ ניגון און צע-
צויגן: — ייִסגאדאל ווייִסקאדאש שמי ראבאָ.

— ווארט צו, רעב יוינע, — האָט הילעל אים אָפגעשטעלט און זיך אָנ-
גערופן צום זון, — כ'ווייס, מיין קינד, אז דו קענסט ניט און אז קיין וואָרט
פון דעם, וואָס יוינע האָט געוואָלט, דו זאָלסט אים נאָכזאָגן, פארשטייסטו
ניט, און ווידער ווייס איך, אז דו ביסט ביכלאל ווייט פון די אלע זאכן.
— טאטע...

נאָר הילעלן איז איצט שווער געווען אָפּשטעלן.

— דער באלשעמטאָו אונדזערער, זיכרויני ליווראָכע, האָט געהאט
געזאָגט, אז א טפילע, אויב זי גייט ניט פון טיפן הארצן, פון דער נעשאַמע
ארויס, איז דערגייט זי אין ערגעץ ניט. זי בלייבט שטעקן אינמיטן וועג,
ווי דאָס געשריי פון א פארבלאָנדזשעטן אין מידבער. וואָס פאר א נעשאַמע
קען האָבן א קאדעש, אויב מע פארשטייט ניט, וואָס מע זאָגט, און דערצו
נאָך, ווען מע האלט ניט פון דעם. איז טראכט צו, קינד מינס, אן אייגענעם
קאדעש, וועלכן מע זאָל דיר שוין ניט דארפן פארשטישן, א קאדעש נאָך
דיינע צעשאַסענע ברידער און שוועסטער. א ייִזקער נאָך אונדזער אויס-
געשאַכטן שטעטל, נאָך אלע פארשניטענע שטעט און שטעטלעך, ווו דער
מערדער איז געווען.

בא די ווערטער האָט שיפרע ווידער אויסגעבראָכן א געווייני:

— אָט דאָ, מיין זון, איז געווען די גרוב. אָט דאָ זיינען מיר אלע
געשטאנען. די גוואלדן, דאָס געשריי פון די קינדער... ווי איז די זון ניט
בלינד געוואָרן עס צוועענדיק, ווי האָבן זיך עס ניט געשפּאַלטן די הימ-
לען, ניט צעטרייסלט געוואָרן די זיילן פון דער וועלט...
— אויסגעקליבן פונקט א טאָג אָף צו זאָגן ייִזקער און קאדעש, —
האָט מאטעש א בורטשע געטאָן, — בא אונדז איז, דאכט מיר, א כאסענע
און ניט, כאַלילע, קיין לעווייע.

אזוינס האָט דער שטילער און רויקער יוינע שוין ניט געקאָנט אים
פארשווייגן. דאָס קאָל האָט אזש בא אים געציטערט:
— ווי קענט איר אזעלכעס זאָגן? בא אייך אין לענינגראד אָף א סימ-
כע דערמאָנט מען גאָר ניט די נאָענטע און ליבע? בא אייך אין לענינגראד
איז דאָך אויך ניטאָ די שטוב, ווו עס זאָלן ניט זיין קיין קאַרבאַנעס?
— רעב יוינע, — האָט הילעל אים צוגערופן, — זייט אזוי גוט
און גיט מיר דעם טאלעס. צו מיין כאסענע האָט דער שווער מינער,
אַלעווהאשאַלעם, געלאָזט שרייבן א סייערסטורע און זי אריינגעשטעלט
צום באלשעם אין שולכל. ס'איז איצט אויך פאראן ווער סע זאָל שרייבן.
איז אָבער ניטאָ איצט שוין באלד פאר וועמען צו שרייבן.

— די צייט, רעב הילעל, איז איצט אן אנדערע.

— אין מיין צייט איז דעם באלשעמס שולכל געווען דער קאָדשייקאָ-
דאָשים פון שטעטל. איצט איז אונדזער קאָדשייקאָדאָשים דאָ, באם
דענקמאָל.

הילעל האָט ארופגעצויגן אָף זיך דעם טאלעס, אויסגעשטרעקט די
הענט צו דער ארומגעצאמטער גרויער מאציווע און הויך אָף א קאָל
ארויסגעבראכט, ווי א טפילע:

— הייליקע נעשאַמעס פון די פארשניטענע אין גרוב, איך, הילעל בען אָשער, רוף אייך אוף זיין מיניע איידעס, אז איך האָב זיך פאר אייך מיט גאַרנישט ניט פארזינדיקט, בין קעגן אייך מיט גאַרנישט ניט שולדיק, אז מיניע הענט זיינען ריין פון רעשאַעס, פון גזיילע, פון רעציקע, פון אלדאָס ביין. קדושים־אוטהוירים, ריינע, הייליקע נעשאַמעס, איך, הילעל בען אָשער, און מיין פלוינעסטע, שיפרע באס כניקע, פארבעטן אייך אף דער כאסענע פון אונדזער בעניאַכיד. קום אהערצו, מיין זון, בייג אָן דעם קאַפּ, און איך וועל דיך בענטשן, ווי דער מינהעג איז בא אונדז פאר א כאסענע. זיי, מיין קינד, געבענטשט, אז וווּ דו זאַלסט זיך ניט קערן און ווענדן, זאַל דיר אומעטום נאַכגיין מיין בראַכע און שיינען דאָס מאַזל. זאַלסט קיינמאַל ניט וויסן, ניט דו, ניט דיניע קינדער, ניט דיניע קינדסקינדער, ניט קיינער אף דער וועלט פון קיין מילכאַמעס, פון קיין היטלערס יימאך שמוי, פון קיין געטאַס, פון קיין שכיטעס, עס זאַל זיין שטיל און שאַלעם אף דער וועלט.

— אַמיין.

— וואָס איז אזוינס אַמיין? — האָט עסטער געפרעגט שיפרען.

— אַמיין, טאַכטערקע, הייסט, עס זאַל מעקויעם ווערן, וואָס מע ווינטשט.

הילעל האָט אויסגעטאַן פון זיך דעם טאלעס און אים דערלאנגט מאַ-טעשן, געבנדיק דערביי אומבאמערקט א צייכן יוינען, אז ער זאַל א קוק טאַן, צי איז געקומען אליאַשקע, און אויב יא, איז זאַל ער אים א רוף טאַן אהער.

אַנגעטאַן דעם טאלעס, האָט מאטעש זיך אוועקגעשטעלט באם דענק-מאַל מיט דער אַנגעצונדענער מענוירע, וווּ ס'איז פריער געשטאנען הי-לעל, און געפרעגט:

— מעכוטן, וואָס דארף איך זאָגן?

— איר האָט דאָך געהערט.

— געהערט איז איינס. זאָגט מיר פונדעסטוועגן אונטער.

— הייבט אָן פון דעם, פון וואָס איך האָב אַנגעהויבן, פון דער שווע.

און מאטעש האָט, ארויסשטעקנדיק דעם קאַפּ פון אונטערן טאלעס,

נאַכגעזאָגט הילעלן:

— איך, מאטעש בען ארן, רוף אייך אוף, הייליקע נעשאַמעס, זיין

מיניע איידעס, אז איך האָב זיך פאר אייך מיט גאַרנישט ניט פארזינדיקט,

בין קעגן אייך אין גאַרנישט ניט שולדיק...

— אז מיניע הענט זיינען ריין...

— אז מיניע הענט זיינען ריין...

— פון גזיילע, — האָט אים אונטערגעזאָגט דאָס ווייטערדיקע יוינע,

וואָס האָט זיך אומגעקערט.

— פון גזיילע.

— פון רעשאַעס.

— פון רעשאַעס, — האָט מאטעש וואָרט נאָך וואָרט נאַכגעזאָגט יוינען.

— פון רעציקע.

באם ארויסגאנג פון וואלד האָט פון צווישן די ביימער זיך באוויזן אלעקסיי און געבליבן שטיין.

— אז מינע הענט זיינען ריין פון רעזיכע, — האָט יוינע הויך און דיטלעך איבערגעכאזערט, נאַכפּאָלגנדיק נאָך מאטעשן, וואָס האָט, ווי נאָר ער האָט דערזען אלעקסייען, זיך אינגעהויקערט און באהאלטן דאָס פּאָנעם אינעם טאלעס.

— אוי, דער גאזלען! — האָט שיפרע אויסגעשריען, — הילעל, זע, דער מערדער!

— איך זע, שיפרע, איך זע, — און ניט רירנדיק זיך פון אַרט, האָט הילעל זיך אָנגערופן צום אנשוויגענעם מאטעשן, — איר האָט דאָך געהאט געבעטן, מע זאָל איך אונטערזאָגן. איז זאָגט מיר נאָך: מינע הענט זיינען ריין פון רעשאַעס, פון רעזיכע, פון אלדאָס ביין.

נאָר מאטעש, דעם קאָפּ נידעריק אראָפּגעלאָזט צו דער ערד, איז גע- שטאנען און געשוויגן.

— מאמע, דאָס איז דער פּאָליציאַנט, וואָס האָט זיך נאַכגעיאָגט נאָך דיר? — און ליבער האָט זיך א וואָרף געטאָן צו אלעקסייען. הילעל האָט פארצאמט ליבערן דעם וועג.

— שטיי, מיין זון. מע טאָר זיך צו אים ניט דערנענטערן. ער איז אין כּיירעם.

— זאָל דער רעזייעך זיך די רעגע פארנעמען פונדאנען! — האָט שיפ- רע אויסגעשריען.

— שיפרע טייערע, ער איז ניט געקומען אליין. מע האָט נאָך אים געשיקט, — יוינע האָט אָנגעוויזן אף הילעלן.

— יא, שיפרע. דאָס האָב איך נאָך אים געשיקט, — און ווי א ריכ- טער, וואָס גיט דאָס לעצטע וואָרט דעם באשולדיקטן, האָט הילעל זיך געווענדט צו מאטעשן. — נו? איר שוויגט? איז עס, הייסט עס, עמעס? איך פרעג דאָך אייך: ס'איז עמעס?

— וואָס איז עמעס? — איז עסטער צוגעשטאנען צו הילעלן.

— אים, דעם טאטן אייערן, פרעגט!

— טאטע!

— איך בין ניט שולדיק, טאכטער, — האָט מאטעש אויסגעשעפטשעט.

— גאָט באהיט, נעבעך, גענומען און אויסגעטראכט אף א מענטשן א בילבל.

— וועמען, רעב יוינע, רופט איר עס אָן מיטן נאָמען מענטש?! — בא הילעלן האָבן פון צאָרן זיך צוגעמאכט די אויגן. — וועמען רופט איר עס אָן מיטן נאָמען מענטש?!!

מאטעש איז שוין געקומען צוריק, און ער האָט זיך אָנגעוואָרפן אף הילעלן און יוינען:

— און איר אף מיין אַרט? איר אף מיין אַרט וואָס וואָלט געטאָן? איצט זיינען אלע געוואָרן ריכטער! — און מיט א פארשטיקט געשריי, ווי מע זאָל אים ווערגן. — קיינער וויל ניט שטארבן! דער כאלעף איז געהאנגען איבערן האלדז. אָדער, אָדער...

— מע האָט אייך, ווילט איר זאָגן, גענייט דערצו? — האָט יוינע אים איבערגעשלאָגן.

— וואָדען, איך בין געגאנגען מיטן אייגענעם ווילן?

— און אזעלכע, — איז יוינע פון אים ניט אָפּגעטראָטן, — וואָס זיינען געגאנגען מיטן אייגענעם ווילן, זיינען ניט געווען?

— פארוואָס זיינען די דייטשן עפעס צוגעשטאנען גראדע צו אייך און ניט צו קיין אנדערן? — האָט הילעל פאָרגעזעצט אויספרעגן, ווי א ריכט טער, וואָס האָט נאָך א סאך זיך צו פארטראכטן, ביז ער וועט ארויסטראָגן דעם אורטייל.

ער אָבער, מאטעש, האָט זיך ניט געהאלטן פאר קיין באשולדיקטן, וואָס איז מעכויעוו אלץ אויסהערן און אף אלץ ענטפערן.

— וואָס פרעגט איר בא מיר? די דייטשן האָבן מיר אָפּגעגעבן א דין־וועכעזשבן צי וואָס? זיי האָבן באפוילן און שוין. — זיך אָנגעשטויסן מיט אלעקסיי בליק, האָט מאטעש, ווי וועלנדיק ארויסרופן צו זיך מיטלייד, צוגעגעבן מיט א געפאלענער שטים. — וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? ס'איז ניט געווען קיין אנדער אויסוועג...

— ווי גאזלענען, — האָט הילעל אונטערגעזאָגט.

— ס'א ליגן! רעכילעס! די יידישע פאָליציי האָט ניט געגאזלט און קיינעם ניט...

— צאדיקים מאמעש. — איז יוינע אים ארטינגעפאלן אין די רייד.

— צאדיקים — ניט צאדיקים, נאָר אונדזערע הענט זיינען ריין פון בלוט.

— ווי האָט איר געזאָגט? ריין פון בלוט?! — הילעלס קאָל האָט אָפּגע־הילכט ווייט אין וואלד. — נו, יא, איר האָט בלויז געבונדן די קאַרבאַנעס, געשאַכטן האָבן דאָך אנדערע! איר האָט בלויז געהאַלפן פארטרייבן די קאַרבאַנעס אין די וואַגאַנעס, געשטיקט און געברענט האָבן דאָך אנדערע. איר האָט בלויז אָפּגענומען בא די מאמעס די אייפעלעך, געפלעט זיי די קעפלעך האָבן דאָך אנדערע. איר האָט בלויז...

— מיר האָבן ניט געוואוסט, ווהיין מע שיקט ארויס...

אלעקסיי, וועלכער איז די גאַנצע צייט געשטאנען צווישן די ביימער, האָט ברייט א שפאן געטאָן צו מאטעשן:

— האָסט ניט געוואוסט, זאַגסטו? און ווער איז צוזאמען מיט מיר גע־גאנגען איבער דער געטאָ זוכן די אויסבאהאלטענע קינדער, ניט דו מיט דינע פאָליצייער?

בא שיפרען האָבן זיך אונטערגעהאקט די פיס. ליבער זאָל זי ניט אונ־טעהאלטן, וואָלט זי אומגעפאלן:

— וויי געשריגן. איך וועל עס ניט אריבערטראָגן. איר זייט געווען א פאָליציאנט?

— א נאטשאלניק פון פאָליציע איז ער געווען, שיפרע, אָט ווער.

— טאטע, דו? — האָט צעטומלט געפרעגט עסטער. — דו ביסט געווען א נאטשאלניק פון דער פאָליציי?

— און ווען די פאָליציע אין געטאָ זאָל געווען זיין ניט קיין יידישע, וואָלט די יידן דערפון געווען גרינגער? — מאטעש האָט זיך אָנגעכאפט

אן דעם און געוואָרן בא זיך מער דרייסטער: — טויזנט מאל דאָך ערגער. יא. איך בין געווען אין געטאָ א נאטשאלניק פון דער פּאָליציי, אָבער פון דער ייִדישער, און מיט דער ייִדישער פּאָליציי איז דער דייַטש זיך באַ גאַנגען ווי מיט אלע ייִדן. דאָס, וואָס איך בין געבליבן לעבן, איז א צופאַל, א נעס, איך בין אנטלאָפן פון אונטערן כאלעף.

אין הילעלן איז מיט יעדער רעגע געוואקסן דער צאָרן:

— איז וואָס? זאָל מען עפּשער אין זכּוס פון דעם, וואָס מע האָט אייך נאָכדעם אויך געטריבן צו דער גרוב, פאָרגעבן אייך אלעמען דאָס בייז? — כּוואָלט פּונדעסטוועגן פאָרט וועלן וויסן, — האָט זיך אריינגע־ שטעלט יונגע, — פאָרוואָס זיינען עפעס די ראַצכים צוגעשטאַנען גראדע צו אייך און ניט צו קיין אנדערן? נו, פאָרוואָס? — ווייל מײַן טאַטע איז ניט געווען קיין שניידער און קיין שטריקל־ דרייער. נו, זייט איר שוין צופרידן?!

— אז אייער טאַטע איז ניט געווען קיין שניידער און קיין שטריקל־ דרייער, קאָן מען זיך ליכט פאָרשטעלן. נאָר ווער זייט איר געווען, — האָט דער רוֹיקער און געלאסענער יונגע ווידער געפרעגט, — וואָס דער דייַטש האָט זיך געווענדט צו אייך? ניט פון די, וואָס זיינען אליין געלאָפן זיך אויספיינען פאַר אים מיט זייער יכעס? וואָס רוֹיקער און צוריקגעהאַלטענער עס האָט גערעדט יונגע, אלץ מער האָט זיך געקאַכט מאטעש:

— ווער זייט איר, וואָס איר פרעגט מיך אויס ווי אן אויספאָרשער? — שויפטים זיינען מיר, — האָט הילעל אים געענטפערט, — ריכטער איבער אייך.

— מיך קאָן קיינער ניט מישפעטן! די דייַטשן האָבן מיך געטריבן צו דער שכיטע באַגלייך מיט אלע ייִדן. — איז דערפאַר, מיינט איר, זייט איר בעסער פון ליאַשקען דעם פאָ־ ליציאַנט? פאַר מיר זייט איר ערגער. הילעל האָט א ריס געטאָן פון מאטעשן דעם טאַלעס און אים אָפגע־ געבן יונגען:

— זעט נאָר, יונגע, אז איר זאָלט אים, כּאַלילע, ניט אריינלייגן צווישן די ספּאַרים. דער טאַלעס איז פּאַסל. ער איז געווען אף א טומע, — הילעל האָט זיך אויסגעדרייט צו מאטעשן מיט פאַרביילטע פּויסטן. — אראָפּ פון דער הייליקער ערד! אין כּיירעם! אין כּיירעם, ווי אליאַשקע! זאָלסט ניט נעכטיקן דאָרט, וווּ דו וועסט טאָגן, און ניט טאָגן דאָרט, וווּ דו וועסט נעכטיקן. אייביק זיין זאָלסטו נאווענאַד. ווי א הונט זאָלסטו שטיין הינ־ טער דער טיר און קיינער זאָל דיר ניט ארויסטראָגן קיין שטיקל ברויט. ווי א דאָרשטיקער אין מידבער...

— ווילדע מעדזשיבעזשער ברוים. קום, טאַכטערקע, פונדאַנען.

— אוועק פון מיר! — האָט עסטער אויסגעשרייען, טוליענדיק זיך צו שיפרען. — איך בין דיר מער קיין טאַכטער ניט. איין זאך נאָר זאָג מיר: די מאמע האָט געוויסט?

— די מאמע האָט גאַרנישט געוויסט און ווייסט ניט, און גענוג וועגן דעם. נייַע ריכטער האָבן זיך מיר אָפגעזוכט. קום, עסטערקע.

— וואג ניט צוגיין צו מיר!

— נענטער ווי אף פיר שפאן, — האָט אים דערמאָנט אלעקסיי, וועל-
כער איז די גאנצע צייט געשטאנען אָנגעשפארט בא א בוים און זיך צו-
געקוקט צו דעם, וואָס דאָ קומט פֿאַר, — אָט אזוי איז עס, באטיא. הער א
גוטן פריינט. מיר האָבן מיט דיר צוזאמען געדינט די דייטשן, צוזאמען
געזעסן מיט דיר נאָכדעם דערפאר אין לאַגער, צוזאמען האָט מען אונדז
דאָ אריינגעלייגט אין כייִרעם, איז לאַמיר זיך ווייטער האלטן צוזאמען.
געדענקסט דעם מאַלדאוואנער פון אונדזער בריגאדע? איינן טאכאס איינן.
אָט אזוי איז עס, באטיא.

— הער אים ניט, טאַכטער. איך האָב ניט געדינט די דייטשן. איך בין
געווען א פֿאַליציאנט, אָבער א ייִדישער פֿאַליציאנט, א ייִדישער! — און ניט
אומקונדיק זיך אף צוריק, איז מאטעש אוועק מיט דער פארוואקסענער
סטעזשקע אין דער פארקערטער ריכטונג, ווהיין ס'איז פארשוונדן
אלעקסיי.

יוינע האָט פארסאָפּעט ארויסגעבראכט:

— אוועק מיסטאמע צו דעם באלשעם אפן קייזער מיספאלעל זיין,
אוועק ווערן א באלטשוווע. די גאנצע וועלט איז איצט פארפלייצט מיט
באלטשווועס. מע וואָלט פון זיי געקאָנט פֿאַרמירן ניט איין דיוויזיע.
— צו וואָס ווערן באלטשווועס, אז מע קאָן אזוי אויך אויסקויפן די
זינד, און ניט איבעריקס טייער. די וועלט האָט א ווייך האַרץ און א קורצן
זיקאַרן. איז וואָס, שיפרע־לעבן, מאזלטאָוו אונדז, הא? אָפּגעריכט די
פיינע כאסענע. גיי זאָג די קלעזמער, אז זיי קאָנען פֿאַרן אהיים.
א וויינענדיקע, דאָס פֿאַנעם באהאלטן אין די הענט, איז עסטער אוועק-
געלאָפן צום וואלד. ליבער האָט זי קוים אָנגעיאָגט. דערזען עס, האָט
יוינע זיך אָנגערופן:

— אלץ טאקע יא, נאָר די קינדער, רעב הילעל, זיינען דאָך ניט שול-
דיק.

— האָסט דאָך אליין געהערט, — האָט זיך שיפרע געווענדט צו הי-
לעלן, — וואָס ער האָט געזאָגט, דער מענווול. אפילע דאָס ווייב זיינס, די
מעכטענעסטע, האָט ניט געוויסט און ווייסט ביז היינט ניט וואָס און ווען.
— וואָס פאר א מעכטענעסטע איז זי דיר? גיי צעצאָל זיך מיט די
לעטיטשעווער קלעזמאַרים, און זאָלן זיי פֿאַרן אהיים.

— גאָט איז מיט דיר, הילעל.

— ווילסט, אונדזער זון זאָל כאסענע האָבן פאר א טאַכטער פון א
ראַשע, פון א פארעטער?

יוינע איז ניט אָפּגעטראָטן:

— אלץ טאקע יא, אָבער מיט וואָס זיינען שולדיק די קינדער, רעב
הילעל? איר ווילט, אז די קינדער זאָלן באצאָלן פאר די זינד פון זייערע
עלטערן? די וועלט וואָלט דאָך דעמלט אָפּגעגאנגען מיט יאמען בלוט. צו-
פיל שטעלט איר אף זיך, רעב הילעל, צופיל.

ליבער איז געקומען צו לויפן פון וואלד אליין, אָן עסטערן.

— טאטע, — האָט ער א פארסאָפּעטער געזאָגט, — איך גיי טעלעגרא-
פירן בעלע נאטאנאוונען, זי זאָל ארויספליען אהער.

הילעל האָט ווי צעמישט אָנגעקוקט דעם זון:

— וואָס פאר א בעלע נאטאנאָווע?

— עסטערקעס מוטער. עמעצער פון אירע דארף דאָך זײַן אף דער

כאסענע.

— וואָס פאר אן עסטער? וואָס פאר א בעלע? וואָס פאר א כאסענע?!

דער, וואָס האָט געדינט אונדזערע בלוטיקע סאָנים, וועט ניט זײַן מיין מעכוסן, זײַן טאָכטער מיין שנור, איר קינד מיין אייניקל.

— עסטער, טאטע, איז דאָך ניט שולדיק, וואָס איר טאטע איז געווען

אזא.

— אַט דאָס זאָג איך דאָך אויך, — האָט זיך ווידער אריינגעשטעלט

יוינע מיט זײַן געלאסן קאָל.

— טאטע, מיר זײַנען שוין אָבער מיט עסטערקען...

וואָס האָט אים געהאט צו זאָגן דער זון, איז הילעלן שוין איצט ניט אָנגעגאנגען. דאָס וויכטיקסטע איז פאר אים איצט געווען, אז די קלעזמער זאָלן וואָס גיכער פארלאָזן דאָס שטעטל, פונקט ער וואָלט אין דעם איינגעזען פאר זײַן בעניאָכיד די גרעסטע געפאר. האָט ער, ווענדנדיק זיך צום ווייב, באזונדערס הארב איבערגעכאזערט:

— גיי צעצאָל זיך מיט די קלעזמאַרים, זאָגט מען דיר.

נאָר יוינע האָט זי אָפגעשטעלט:

— רעב הילעל, באטראכט זיך. צעשטערן א כאסענע פון א יונג פאָר-

פאָלק איז איינע פון די גרעסטע אווירעס.

— איך נעם די אווירע אף זיך.

7

בא די הוילע טישן, וואָס זײַנען אויסגעשטעלט אינעם הויף פון דעם שטעטלדיקן שפּיז-קאָמבינאַט ווי א לאנגער כאָף, זיצן קיווע, שײַע, באַ-רעך און נאָך עטלעכע עלטערע און יינגערע מענטשן, און יעדערער אף זײַן נוסעך זינגט זיך שטיל אונטער דעם ניגון, וועלכן עס שפּילט די לע-טישעווער קאפעלע, וואָס האָט צוליב דער האלבטאָגיקער היץ זיך פאר-קליבן טיף אין הויף אונטער דעם צעצווייגטן קאשטאנען-בוים. מאנוס איז אויך דאָרט. ער באווייזט איינציטיק אי דיריזשירן אי שפּילן אף איינעם פון די דריי אינסטרומענטן, וועלכע הענגען בא אים אראָפּ פונעם האלדז אף זילבערנע קייטעלעך. קוקנדיק אף מאנוסן, שפּילן שוין די קלעזמאַרים אויך מיטן גאַנצן ברען, פונקט מע זאָל געווען פראווען דאָ א כאסענע.

אז די קלעזמאַרים מאכן א שטיקל האפּסאָקע, כאפן איבער דעם אָטעם, רופט זיך אן קיווע דער אלכימיקער:

— וואָס איר זאָלט זיך דאָרט אייך ניט זאָגן, נאָר ער האָט געווסט

א טאָלק אין נעגינע. איי, האָט ער געווסט...

— ווער, אשטייגער, לעמאַשל? — מאכט זיך שײַע ניט וויסנדיק.

— נו ער, פארשטייט זיך, שלוימע-האמעלעך. ווי שטייט דאָרט ערגעץ

בא אים געשריבן, הא, באַרעך?

— בא דאוויד-האמעלעך ווילט איר זאגן? — פאריכט אים באַרעך, — אלע מיינע ביינער אין מיר זינגען.

— אַט-אַט. דאָס האָט ער געזאָגט אנטקעגן אונדז. א מעדושיבעזשער, כאווער עמאנויל דאנילאוויטש, אז ער דערהערט נעגינע, וועט ער איך קומען צו לויפן אפילע אינמיטן דער נאכט. בא א מעדושיבעזשער קאַנט איר פויעלן מיט נעגינע אלץ אין דער וועלט.

— עפעס זעט מען ניט, מע זאָל געווען בא אים א סאך פויעלן, — רופט זיך אַפּ מאנוס.

— בא רעב הילעלן? — פרעגט קיווע. — ס'איז דערפאר, אפאָנעם, כאַר ווער עמאנויל דאנילאוויטש, וואָס איר האָט איינגעקענעלט מיט דער לע-טיטשעווער קאפעלע שניידער ניט די ניגונים.

— פון דעם באלשעמס אנטיקלעך האָט איר געדארפט געווען מיט זיי איינקענעלן, — באַרעך שליסט צו די אויגן און פארציט מיט דוויקעס א ניגן. — איי באַס-באַם, איי בירי-באַם, באַם...

— האַדי אייך שוין דאָרט באַמקען און בירימקען, — שלאָגט שניע איבער באַרעכן און רופט זיך אָן צו מאנוסן, — איר זיט דאָך געווען, זע איך, א וואַיענער מענטש, איז דערלאנגט אהער עפעס פון די וואַיענע זאכן, נו, אַט אשטייגער, „סאַלאַווי, סאַלאַווי, נע טרעוואַזשטי סאַלדאט" ¹... ווי שטענדיק א פארטאַנענע, א פארפאליעטע, גלייך זי וואַלט קיינ-מאַל קיין צייט ניט געהאט, פאלט אריין אין הויף מיט א טומל יויכעוועד: — כאוויירים יידן, כ'האַב, כאַלילע, נאָך ניט פארשפעטיקט?

— איר זאָלט פארשפעטיקן! — גיט באַרעך א קנייטש די אקסלען.

— ניין, טאקע אינדערעמעסן. כ'ווייס, איך הער, מע שפילט, בין איך געקומען צו לויפן. א קאשע עפעס. מיילע, אז אייערנעכטן האָט געשפילט מוזיק, איז עס געווען א קלאַרע זאך. מע האָט זיך געגרייט צו דער כאסענע. אָבער וואָס האָבן קלעזמאַרים איצט דאָ צו שפילן? כאַסן-קאלע זינען דאָך נאָך נעכטן אוועקגעפלויגן און געלאָזט דאָס שטעטל זיצן בא נאקעטע טישן.

— מיר פראווען דאָ היינט מעלאווע-מאלקעס, פראַוואַדעס, באגלייטן ארויס קיין מאַסקווע אונדזער גאסט, עמאנויל דאנילאוויטשן. אָבער ניט אַף לאנג. מירן אים אינגיכן צוריק אראַפברענגען אהער. ניט געזאַרגט זיך, כעוועד, קלעזמער וועלן נאָך בא אונדז שפילן, און א סאך שפילן. בא מיר איז עס אפילע קיין דיאלעמע ניט, אז ס'וועלן דאָ נאָך בא אונדז זיין כאסענעס און א סאך כאסענעס.

פרעגט אים באַרעך מיט א שמייכל:

— פונוואנען, אשטייגער, שניע, וועלן זיך עס א שיט טאָן בא אונדז כאסענעס?

— פון די פיאטילעטקעס, באַרעך, פון די פיאטילעטקעס. מע דארף לייענען דעם בלאט. עס וועט, זאָג איך איך, אינגיכן ניט זיין דאָס שטעטל, ווו ס'זאָלן ניט זיין קיין זאוואַדן מיט קיין פאבריקן... און וויבאלד ס'וועלן זיין פאבריקן מיט זאוואַדן...

¹ פון א רוסישער ליד.

— כאדגאדיע, כאדגאדיע, — צעזינגט זיך קיווע, — רעב שנייע-האנאווי האט זיך שוין צוגעכאפט צו דער אגאדע.

אינעם רעכטן מיטן אמפערן זיך — וואָס וועט זיין מיטן שטעטל, צי וועט עס ווערן א שטאָט, צי א דאָרף — איז אָנגעקומען די שטילע און פאר-זאָרטע ציפע.

— מיין יוינע איז דאָ ניטאָ? זיצט ער נאָך, אויב אזוי, בא רעב הילעלן. א טאָג, אז ער האלט אין איין איינטיינען מיט אים. נו, טאקע, וואָס איז נעבעך שולדיק עסטערקע, אז זי איז געשטראָפּט מיט אזא טאטן, ניט גע-דאכט זאָל ער ווערן איינינעם מיט דעם אליאָשקען.

— און איך, מיינט איר, האָב ווייניק מיט אים איינגעטיינעט? געבראכט אים דעם ביישפּיל מיט די דעקאבריסטן. ווער, אשטייגער, זיינען געווען די עלטערן בא די דעקאבריסטן? פּראָלעטאריע, צי וואָס? זיי זיינען דאָך געווען...

— דו ביסט שוין ווידער דאָ מיט דער אגאדע, שנייע, — האָט אים גלייך אָפּגעשטעלט קיווע, — מיינסט, אז אויסער דיר לייענט שוין מער קיינער קיין גאזעטן ניט? ציפע, אָט איז אייער יוינע.

— דאָס גייסטו ערשט פון אים? — האָט ציפע אים באגעגנט. — נו? יוינע האָט א מאַך געטאָן מיט דער האנט:

— ער לאָזט זיך דען ריידן? שיט פעך און שוועבל, סאקאָנעס-נעפּאָשעס. נו גוט, האָב איך אים נאָכגעגעבן, נו רעכט, נו זאָל זיין, אז מע דארף עפּ-שער טאקע שטארקער פּאנאנדערבלאָזן אין זיך דעם פלאם פון סינע. און מיקויעך די קינדער האָב איך אים אויך נאָכגעגעבן. עפּשער איז ער טאקע גערעכט, אז מע דארף אין זיי אריינבלאָזן די סינע צו די ראַצנים. אָבער פּאראלאנגען, אז די קינדער זאָלן זיך צעצאָלן פאר די זינד פון די עלטערן... — עפעס לייגט זיך ניט אפּן סייכל, — האָט זיך אָנגערופן באַרעך, — אז הילעל זאָל אזעלכעס זאָגן. וואָס אָנבאלאנגט אָבער דער כאסענע, אף דעם, ווי איך פּאַרשטיי, וועט ער ניט איינגיין.

— איינגיין — ניט איינגיין, אז ס'איז שוין בא זיי באלד צוויי וואָכן נאָך דער כאסענע. דאָ, אייגנטלעך, האָט דאָך געזאָלט זיין די שושן-כאסענע. יויכעוועד, וועלכע הערט עס פון מאנוסן שוין ניט דאָס ערשטע מאָל, איז ניט אָפּגעטראָטן פון אים:

— עפּשער וועט איר אזוי גוט זיין און פונדעסטוועגן אנטפלעקן אונדז דעם סאָד, וואָס איז עס אזעלכעס?

נאָר אזויווי מאנוס האָט פּאַרט געשוויגן, נאָך אלץ געהאלטן עס פאר א סאָד, ניט מעצאער צו זיין הילעלן, האָט באַרעך זיך געפרוּווט עס פאר-טיישן:

— שושן שטאמט דאָך פון שושן-פורים, ס'איז, הייסט עס, אף מאָרגן נאָך יאָמטעוו. איך זע דאָך נאָך אייך, כאווער מאנוס, אז כ'האָב געטראָפּן. מיך ווונדערט פונדעסטוועגן אף ליבערקען. כאסענע האָבן אָן דער האס-קאָמע פון טאטע-מאמע.

וויבאלד ס'איז שוין אויס סאָד, איז מיט זיך מאנוס אויך אריין אינעם געשפרעך:

— וואָסי? אמאָליקע צייטן פלעגט אזוינס ניט טרעפּן?

— יא, — האָט יוינע צוגעשטימט, — אָבער דאָ, מיין ליבער עמאנויל דא-
נילאָוויטש, גייט דאָך ניט וועגן ייכעס, נאדן...

— ייד צי ניט ייד, — האָט עמעצער פון דער זייט אריינגעשטעלט.
— דאָ, מיין ליבער פריינט, גייט דאָך גאָר וועגן עפעס אנדערש, —
האָט פאָרגעזעצט יוינע, — וועגן מענטש און כייע אינעם געשטאלט פונעם
מענטשן גייט דאָ. ווען ניט אליאָשקע יימאך שמוי, וואָלט דאָך רעב הילעל
איצט געזעסן מיט מאטעשן בא איין טיש.
— איך שטעל מיך פאָר, וואָס וועט זיך טאָן אין לענינגראד, אז ס'וועט
דערגיין אהין די יעדע?

— צו וועמען וועט דערגיין די יעדע? — האָט געפרעגט קיווע.
באָרעך האָט אויסגעווארט א וויילע און מיט אן אויסזען פון א מענטשן,
וואָס גיט ארויס א סאָד, געזאָגט:

— רעב הילעל איז נאָך פארטאָג געקומען צו לויפן צו מיר, איך זאָל
אים אָפגעבן אלע פאָטאָגראפיעס, וועלכע מאטעש האָט בא מיר באשטעלט
און ניט באוויזן זיי אָפנעמען. ער וועט זיי, זאָגט הילעל, אריינשיקן אין לע-
נינגראדער מיליציע, אין דער לענינגראדער קעהילע. אין אלע מיליציעס
און קעהילעס, ווהיין דער מענוויל קאָן אַנשפארן, וועט ער פאנאנדערשיקן
די פאָטאָגראפיעס מיט מאטעשעס טרייפנעם פארצעף, ער זאָל אין ערגעץ
ניט האָבן קיין רו. כייעס, טיינעט הילעל, טאָרן ניט ווינען צווישן מענטשן.
כייעס דארף מען האלטן דערווייטערט פון מענטשן.

— אָט איצט פארדריסט מיך שוין ניט, וואָס איך האָב זיך געשלעפט
צו איך אהער, — האָט זיך אָנגערופן מאנוס. — איצט וועל איך כאָטש וויסן,
וואָס איז אזוינס א מעדזשיבעזשער פונעם באלשעמס געסל. — א קוק געטאָן
אפן זייגער, האָט מאנוס זיך א נעם געטאָן צום אינסטרומענט, דאָס מאָל
צו דעם קלארנעט. — דער טאָג שטייט ניט. צייט קלייבן זיך אין וועג אריין.
— איז פאָרט איר טאקע היינט אוועק? — האָט געפרעגט יוינע.
— הערט, — האָט זיך ציפּע אָנגערופן צו מאנוסן, — עפּשער וואָלט איר
גאָר פארבליבן בא אונדז?

— און וואָס וועט ער דאָ טאָן? — האָט אים געפרעגט יויכעוועד.
— אריינשטעלן זומער קלינען אין די הויזן, קאראבקען זיך בא קיווע דעם אל-
כימיקער אפן לייטער, צי...

— ניט געזאָרגט, כעוועד, — יוינע איז מיטאמאָל ווי העכער גאָר גע-
וואָרן אין ווקס, — קלעזמער וועלן בא אונדז ליידיק ניט זיצן, ווי זאָגט
דאָרטן אונדזער שיינע-האנאווי.

דער פארוואלטער פון מארק לאָזט זיך גלייך הערן:
— מע וועט נאָך אופרופן דאָס שטעטל מאפּטיר, צו דער טריבונע, אזוי
צו זאָגן. דאָס שטעטל וועט ווערן א שטאָט, און עס וועלן בא אונדז זיין
כאסענעס און א סאך כאסענעס.

— אַמייין.
— אַמיינקע יאָ, קיווע, אַמיינקע ניט, נאָר אז דאָס שטעטל וועט גאָר
אינגיכן ווערן א שטאָט מיט פאבריקן און זאוואָדן, איז פאר מיר אָט אַף
אזויפיל-אַ קיין ד'אלעמע ניט.

ניט געײלט, אלע זאָלן עס באַמערקן, האָט מאַנוס אַרויסגענומען פֿונעם טײסטער א פּאפּירל און עס אױסגעשטרעקט שײען.

— וואָס איז עס? — האָט שײע פּאַרכידעשט געפּרעגט, באַטראַכטנדיק דאָס האַרטע גלאַנציקע פּאפּירל.

— מײן ווײז־קאַרטל איז עס. וויבאַלד עס וועלן זיך דאָ באַ אײך, ווי איר זאָגט, א שאַט טאָן כאַסענעס און א סאַך כאַסענעס, איז לאָז אײך אײך אײבער מײנע קאַאַרדינאַטן, מײן אדרעס און טעלעפּאָן. אױב איר וועט מיר וועלן געבן צו וויסן דורכן טעלעפּאָן, איז קלינגט מיר, ביטע, נאָך צען אינדערפּרי, ווײל פֿון אַכט ביז נײן בין אײך אין באַסײן. אפּילע אין די גרעסטע פּרעסט גײ אײך אהין.

— איר גײט אהין, אפּאַנעם, זיך טױוולען, ווי דער סױפּער אין מיקווע פּאַרן זעצן זיך שרײבן א רײניקײט.

— שפּילן נאָכן גרויסן בראַך אף א ייִדישער כאַסענע, כאַווער באַרעך, איז אױך גענוג הײליק. דאָווידקע, קום נאָר אהער. „מײן מאַמעס פּרײלעכס“ קענסטו שוין גוט שפּילן?

— יאָ, פּעטער מאַנוס.

— ווײסט אַבער, וויפּל ס'איז אַלט „מײן מאַמעס פּרײלעכס“? נײן? אײך ווײס עס אױך נײט. מעגלעך, אז א סאַך, גאָר א סאַך יאַרן. ווער ווײסט. קאָן זײן, אז ס'האַט אים נאָך געהאַט געזונגען מײן זײדע, מײן עלטערזײדע צי מײן עלטער־עלטערזײדע. דאָר הױלעך וועדאָר באַ, א דאָר גײט אוועק און א דאָר קומט, און דער וועג, וואָס עס מאַכט דורך א ניגן פֿון דאָר צו דאָר, איז ווי דער וועג פֿון א קוואַל. אָט ווערט ער אנטרונען, ווי ער וואַלט אױסגעטריקנט, קײן זײכער, דאַכט זיך, פֿון אים נײט פּאַרבליבן, און מיט־אַמאָל באַווײזט ער זיך ווידער, אַפּט אפּילע דאָרט, וווּ מע האָט זיך גאָר נײט געריכט אים טרעפֿן, און ער שטראַמט ווײטער, בײקומענדיק אלע שטרויכלונגען אין וועג. איז שפּיל זשע מיר אים אױף, דאָווידקע, דעם ניגן, וואָס איז מיר פּאַרבליבן פֿון מײן אומגעבראַכטער מאַמען. אף אלע כאַסענעס און סײמכעס זאָלסטו מיר אים אױסשפּילן.

מאַנוס האָט אַפּגעטראַטן דאָווידקען דאָס אָרט, און דאָווידקע מיט דער קאַפּעלע האָבן אָנגעהויבן שפּילן, נײט באַמערקנדיק דערבײ, ווי אין הױף איז ארײנגעקומען הילעל און געבליבן שטײן.

— נאַכאַמאָל, דאָווידקע! — האָט מאַנוס אפֿן מײלײטערישן אױפֿן א קאָ־מאַנדעווע געטאָן.

און דאָווידקע האָט ווידער געשפּילט, נאָר עטוואָס אַנדערש, ווי סע האָט געשפּילט דעם זעלבן ניגן מאַנוס. דער אומעט אין דער „מאַמעס פּרײלעכס“ איז געווען אן אַנדערער, און די פּרײלעכקײט אין אים איז געווען אן אַנדערער.

די איינציקע

1

וואמען מיטן שליסל פונעם צימער האט די דער-
זשורנע פון האטעל דערלאנגט לינען צוויי בריוו —
פון דער טאכטער און פונעם מאן.

דעם בריוו פון דער טאכטער, אף וועלכן לינע
האט די אלע טעג אזוי ארויסגעקוקט, האט זי דורכגעלייענט, גייענדיק מיטן
לאנגן שמאלן קארידאר, ניט באמערקט אפילע, ווי זי האט דערביי עטלעכע
מאל פארצאמט מיט זיך דעם דורכגאנג. דאס איז זי געבליבן שטיין, ליי-
ענענדיק, ווי איר איין-און-איינציקע טאכטער, די זיבעצינאריקע אירינע, האט
זיך פארקליבן אף א צוגעבונדן בריקל אונטערן סאמע דאך פון א פילגארני-
דיקן עלעוואטאר, וואס בויט זיך דארט ערגעץ אינעם ווייט-פארווארפענעם
סטעפ, און שטוקאטורעוועט די ווענט, און דאס — בייסן ליינען, ווי אינמיטן
דער נאכט איז אנגעפליגן א וויכער, האט אראפגעטראגן די פאלאטקע, אין
וועלכער זי וויינט צוזאמען מיט עטלעכע סטודענטקעס פון איר קורס, און
וויאזוי זיי האבן האלב-נאקעטע זיך נאכגעיאגט אינעם כוישעך נאכן אוועק-
פליענדיקן אנטאן. אפילע וועגן דעם, וויאזוי זי האט זיך איינמאל געלאזט
פארפירן פון איר אייגענער אקשאנעס — געגאנגען א קוק טאן, צי דער
טייך, וועלכן זי האט אין א הייסן זוניקן טאג דערזען פליסן גאר באענט, איז
אינדערעמעסן ניט קיין טייך, נאר א מיראזש, ווי מע האט איר געזאגט,
און וויאזוי זי האט, גייענדיק אהין, זיך אראפגעשלאגן פון וועג און א טאג
מיט א נאכט געבלאנקעט איינע אליין איבערן ווילדן סטעפ, ביז מע האט
זי ענדלעך אפגעזוכט, — אפילע וועגן דעם האט זי אויך געשריבן ווי
וועגן עפעס א מין קינדערשער פארוויילונג. אירינע קלערט, אפאנעם,
אז מיט אט דעם לוסטיק-שטיפערישן בריוול האט זי די מאמע אירע שוין
אינגאנצן בארוקט, און אז פון דער רעגע אן וועט די מאמע נעמען
גלייבן, אז די אנדערהאלבן כאדאשים אף דער צעלינא זינען פאר איר
טאכטער מיט אירע כאוויירים און כאווערטעס פון אינסטיטוט דורכגעגאנג-
גען ווי א מין פארוויילונג — ס'איז זיי דארט גארניט געווען צו שווער,
קיין זאך ניט שרעקלעך. אזוי איז דאס שוין, קינדער זינען קינדער, ביז
זיי ווערן אליין ניט קיין טאטע-מאמעס... נו און ווען אלץ זאל טאקע
ווירקלעך זיין אזוי, ווי אירינע שרייבט, וועט זי, לינע, דען ניט
ווארטן מיטן זעלבן ציטער אף אירע בריוו? קאן דען א מאמע, וואס האט
צום ערשטן מאל אין לעבן אפגעלאזט פון זיך אזוי ווייט איר איין-און-
איינציק קינד, דערצו נאך א מיידל, און אזא, אף וועלכער סע פארקוקן
זיך שוין יונגעלייט, רויק שלאפן? פאר די פאר וואכן, וואס לינע איז הי,

אין קאמאנדירונג, האָט זי עפּשער צען מאָל א טאָג געקלונגען צו זיך אין האָטעל, זיך אָנגעפרעגט, צי זינען פאר איר ניטאָ קיין בריוו. בריוו זינען געווען, און אפילע גאנץ אָפּט, אָבער ניט פון דער טאָכטער, נאָר פונעם מאן, פון הענריכן.

לינע איז נאָך ניט געווען אין דעם עלטער, עס זאָל זי ווונדערן, וואָס דער מאן אירער, ווען עמעצער פון זיי ביידן איז אין קאמאנדירונג, שרייבט אזוי-אָפּט איר בריוו, און וואָס ער מעסט די ליבע זינע צו איר מיט דער טיפקייט פונעם יאָם, מיט דער גרענעצלאַזיקייט פונעם רוים און פארגלייכט די בענקשאפט זינע צו איר מיט דער בענקשאפט פון א כאָסן צו א קאלע. עס ווונדערט זי אויך ניט, וואָס שיר ניט אין יעדן בריוו זינעם וואָרט ער זי, אז טאָמער פארהאלט זי זיך איין איבעריקן טאָג, איז מעג זיך אָף דער ארבעט בא אים קערן וועלטן, ווארפט ער אלץ אוועק און פאָרט זי אראָפּברענגען. אָן איר איז דער טאָג פאר אים א יאָר, די אייביקייט אליין. בא איר איז אָבער אזא ארבעט, אז ווי זי איילט ניט אהיים, מוז זי קימאט יעדעס מאָל זיך פארהאלטן אין קאמאנדירונג איבע-ריקע עטלעכע טעג. מיט הענריכן, אָף וויפל זי געדענקט, איז זיך אזוינס זעלטן ווען פארלאָפּן, כאָטש מע האָט אים ניט איין מאָל געבעטן זיך פארהאלטן, ער זאָל דורכלייענען נאָך עטלעכע לעקציעס. איין זאך אָבער איז ארומפאָרן ליינען לעקציעס וועגן מוזיק, און גאָר עפעס אנדערש איז פראַיעקטירן הידראַעלעקטראַסטאנציעס. ניט שטענדיק קאָן מען עס אָפלייגן אָף אן אנדערשמאָל.

ניין, לינע האָט ניט אויסבאהאלטן פון הענריכן, ווי זי קוקט ארויס אָף זינע בריוו, ליינעט זיי עטלעכע מאָל איבער, און אז זי פארהיט זיי אלע ביז איינעם. זי וועט זיי ווערניט־איז געבן דורכלייענען דער טאָכ-טער, וואָס האָט איר אנומלטן געזאָגט, אז עכטע ליבע איז איצט פאר-בליבן בלויז אין די ראָמאנען וועגן דעם ווייטן אמאָל. אלץ בייט זיך. די צייט איז איצט אן אנדערע, און די ליבע איז איצט אן אנדערע. עמעצער פון אירע כאוויירים האָט אפילע צוגעטראכט א פאָרמול צו דעם און עס א נאָמען געגעבן „פארקערטע פראַפאָרציע“: וואָס קאמפליצירטער ס'איז די צייט, אלץ איינפאכער איז די ליבע, און אז אָף דער וועלט קוקט מען פון לאנג שוין דערוף א סאך פראַסטער.

— ליריק, מאמע, פאָרט זיך ניט מיט פיזיק, — האָט אירינע איר דעמלט געזאָגט און דערביי צוגעגעבן, — אין אלע צייטן זינען די עלטערן אָפּ-געשטאנען פון די קינדער, און דו, מאמינקע, זע איך, שטייסט אויך אָפּ פון דער צייט.

וואָס וועט אירינע זאָגן נאָכדעם, ווי זי וועט דורכלייענען דעם פאָ-טערס בריוו?

דערווייל איז לינע נאָך ניט אין דעם עלטער, אז ס'זאָל זי ווונדערן, וואָס דער מאן שרייבט איר קימאט איבער א טאָג. זי איז שוין אָבער אויך ניט אין דעם עלטער, אז קריגנדיק פון אים א בריוו, זאָל איר ניט קלעקן קיין געדולד צווארטן, ביז זי וועט זיך דערקלייבן צו זיך אין צימער, און זיך אוועקשטעלן ליינען אינעם טומלדיקן קאָרידאָר, ווי זי האָט עס געטאָן מיט אירינעס בריוול, ביפראט, אז ערשט נעכטן זינען

געווען פון הענריכן צוויי קארטלעך מיטאמאָל. פון דער טאַכטער אָבער איז עס דער ערשטער גרוס פאר די אַנדערהאלבן כאדאַשים, וואָס זי איז אַף דער צעלינא.

און ניט בלויז דערפאר, וואָס פון אירינען איז עס געווען דער ערשטער לעבעדיקער גרוס, און וואָס נאָך ניט לייענענדיק הענריכס בריוו, האָט זי געוויסט, וואָס אַן ערעך שרייבט ער, האָט לינע פאנאנדערגעכאסמעט זיין בריוו ערשט נאָכדעם, ווי זי איז אריין אין צימער און צוגעמאכט הינטער זיך די טיר. אפילע דעמלט ווען זי איז געווען אין קאַמאנדירונג אין אזוינע ווייט־פארוואַרפענע ערטער, וווּ מע פלעגט זיך אויסקוקן די אויגן, ביזוואנען עס פלעגט אַנקומען די פּאָטשט, האָט זי זיך אויך קיינ־מאָל ניט געשטעלט לייענען דעם מאַנס בריוו אין עמעצנס אַנוועזנהייט. שוין פון די ערשטע שורעס פלעגט איר פארכאפן דער אָטעם, נעמען פלאמען די באַקן, גלייך עס וואַלטן ניט אדורך אזויפיל יאָרן נאָך זייער כאסענע און זי וואַלט ניט געווען קיין מוטער פון א דערוואַקסענער טאַכטער.

די ערשטע עטלעכע שורעס האָט לינע, ווי שטענדיק, דורכגעלייענט, קימאט ניט אריינקוקנדיק אינעם בריוו, און ניט געזיילט זיך דערקונדיקן, צי האָט זי גאַרניט פארפעלט און גאַרניט צוגעגעבן. זי וואַלט זיך, דאכט זיך, אונטערגענומען אים דורכלייענען ביזן סאַף, קיין איין מאָל ניט אריינקוקן אהין און וואַלט ניט געהאט דערביי קיין גרויסן טאַעס, ווי זי האָט ניט געהאט קיין טאַעס אין די שורעס, מיט וועלכע דער בריוו הייבט זיך אָן: „טייערע מיינע, איינציקע מיינע...“

ווי שטארק עס שיידן זיך אונטער דער טאַכטערס און דעם מאַנס בריוו. פאר דער טאַכטער איז דאָס שרייבן, זעט אויס, שיר ניט קיין אַפֿ־קומעניש. עס זאָל דאָרט געווען זיין בא זיי א טעלעפּאָן, וואַלט זי מיט־טאמע ביכלאל ניט געשריבן, נאָר אַפּגעקומען מיט א קורצן טעלעפּאָן־געשפרעך. דאָס יונגוואַרג האלט ניט פון שרייבן בריוו. צו וואָס, אז מע האָט קימאט אומעטום איינגעשטעלט טעלעפּאָן־אוּטאָמאטן און קענסט זיך דורכריידן מיט וועלכער שטאַט דו ווילסט. עס גייט צו דעם, אז באַם יונגוואַרג זאָל א פּאַרטאטיוו טעלעפּאָנדל ווערן פונקט אזא וואַכעדיקער גאַנג, ווי ס'איז איצט א וואַכעדיקער גאַנג א פּאַרטאטיוו טראַנזיסטאָרל, און דעמלט וועט אירינע ניט שרייבן אפילע דעם כאַסן אירן, אויב זי וועט צו יענער צייט שוין האָבן א כאַסן. עפשער מיט דעם איז זי, לינע, מיט איר הענריכן אַפּגעשטאנען פון דער צייט, וואָס זיי האלטן נאָך אלץ פון שרייבן בריוו, כאַטש קימאט אין אלע שטעט, וווּ איר צי אים קומט אויס זיין אין קאַמאנדירונג, זיינען פאראן טעלעפּאָן־אוּטאָמאטן. זיי באַ־נוצן זיך אָבער זעלטן מיטן טעלעפּאָן. זיי קאַנען ביז איצט זיך ניט פאַר־שטעלן, ווי קאָן מען ארויסברענגען אַף א קאָל דאָס, וואָס עס דאַרף גע־זאָגט ווערן מיט צוגעשלאָסענע ליפּן, מיט האַלב־פאַרמאכטע אויגן, ווי זי טוט עס איצטער, לייענענדיק שורע נאָך שורע הענריכס בריוו:

„דו ווייסט ניט, שרייבסטו מיר, טייערע, וואָס קומט מיט דיר פאַר, און איך, מיינסטו, ווייס, וואָס קומט מיט מיר פאַר? איך ווייס בלויז, אז פון זינט מיר האָבן זיך באַגעגנט, זיינען בא מיר אויסגעוואַקסן פליגל.“

אין פיר טעג ארום וועלן זיי מיך ווידער ברענגען צו דיר. ווי נאָר דו האָסט מיר געלאָזט צו וויסן, אז קאַנסט ניט קומען צו מיר אהער, האָב איך אָנגעקלונגען צו אייך אין דער פילהארמאַניע, און זיי האָבן מיר גע-ענטפערט, איך זאָל קומען. זיי קאַנען מיך באזאָרגן מיט עטלעכע לעק-ציעס. איז אין פיר טעג ארום בין איך בא דיר, מיט דיר, טייערע מיינע, הארציקע מיינע. מעגלעך, אז איך וועל נאָך קומען פריער. אָן דיר איז יעדער טאָג פאר מיר א יאָר, די אייביקייט אליין. און עפשער קאַנסטו פאַרט, אף די עטלעכע טעג, וואָס מיר איז געבליבן צו זיין נאָך אליין, קומען אהער?"

2

אין צימער איז שוין געווען אַוונטיק-טונקל, ווען לינע האָט זיך דער-זען ליגן אפן דיל. עס זיינען דורך נאָך עטלעכע מינוט, און זי האָט אלץ ניט געקאַנט באנעמען, וואָס איז מיט איר געשען, פארוואָס ליגט זי בא דער טיר? זי געדענקט נאָר, אז עמעצער האָט זי הינטערוויילעכס א שטויס געטאָן און זי האָט מיט א מעשוועדיקער גיכקייט זיך געטראָגן בארג-אראָפּ צו א טיפן אָפּגרונט און ניט געקאַנט זיך אָפּשטעלן. ווי זי זאָל זיך וועלן איבערצינגן, אז זי איז בא זיך אין צימער און ניט אפן דעק פון אָפּגרונט, האָט זי עטוואָס אופגעהויבן דעם קאַפּ פון דיל, זיך געוואַלט אופזעצן, און אין דער זעלבער רעגע דערזען לעבן זיך דעם בריוו. ביסלעכווייז האָט זי זיך אָנגעהויבן דערמאַנען. זי איז שוין איצט ניט זיכער, אז ס'איז פון הענריכן. הענריך איז א מענטש א באדאכטער, א פאַרזיכטיקער. אפילע אין גרויס אַיילעניש וועט ער אויך ניט איבער-פלאַנטערן די אדרעסן. דאָס האָט די דעזשורנע פון האָטעל א טאַעס גע-האט, איר דערלאנגט א פרעמדן בריוו. ס'מאכט ניט אויס, וואָס די האנט-שריפט איז אזוי ענלעך אף איר מאַנס. אזוינס טרעפט אויך. אָט, אשטייגער, איז בא אירינען פונקט אזא האנטשריפט, ווי באם בוכהאלטער פונעם וויסנשאפטלעך-פאַרשערישן אינסטיטוט, ווו זי, לינע, ארבעט. זי איז שוין באלד זיכער, אז ס'איז ווירקלעך אזוי, נאָר צורירן זיך צום בריוו האָט זי אלץ נאָך מוירע, עס זאָל זיך ווידער ניט א דריי טאָן דער צימער פאר די אויגן, זי זאָל זיך ווידער ניט דארפן אַנכאפן פארן טישל און ווי פון אן אומגעריכטן שטויס זיך נעמען טראָגן בארג-אראָפּ און פליען ערגעץ אין א טיפן פינצטערן אָפּגרונט...

דער קאַפּ האָט שרעקלעך וויי געטאָן. קענטיק, זי האָט, פאלנדיק, זיך א שטארקן קלאפּ געגעבן.

אן אָפּגעשוואכטע, ווי נאָך א שווערער קרענק, האָט לינע זיך אופגע-הויבן פון דיל און געמאכט עטלעכע טריט. האלטנדיק זיך פארן טיש, האָט זי א בליק געטאָן אף די ערשטע שורעס פונעם בריוו, וועלכע זי האָט פון אָנפאַנג געהאט דורכגעלייענט, קימאט ניט אריינקוקנדיק אין אים. ניט דאָרט און ניט אפן צווייטן און דריטן זייטל איז ניט געווען אַנ-געוויזן, צו וועמען דער בריוו איז געשריבן. ערשט צום סאַמע סאָף האָט לינע דערזען דעם נאָמען פון דער פרוי, צו וועלכער הענריך האָט זיך געווענדט: פרידע.

לינע האָט עטלעכע מאָל איבערגעכאזערט אָף א קאָל און אין זיך דעם דאָזיקן נאָמען, זי זאָל אים ניט פאָרגעסן, און דערביי זיך אָנגעהאלטן מיט אלע קויכעס פארן טישל, ווי מע האלט זיך אָן מיט ביידע הענט פאר די צאָרגעס פון דעם שטול בא א ציין־דאָקטער.

„פרידע... פרידע...“ פונקט ווי דאָס סאמע וויכטיקסטע פון דעם, וואָס לינע האָט אויסגעלייענט, איז דאָס, וואָס יענע רופט מען פרידע.

עס האָט זי מיטאמאָל א הייב געטאָן פון אַרט. ס'קאָן ניט זיין. עס קאָן ניט זיין, אז דאָס זאָל זיין זיין ערשטע פרוי. באלד צוואנציק יאָר, ווי ער איז זיך מיט איר צעגאנגען. ס'קאָן ניט זיין און אויב ס'איז זיי האָט ער, הייסט עס, די אלע יאָרן אָפגענארט ביידע, צי עפשער נאָר זי, לינע? ווען זי איז זיכער, אז אָט דעם בריוו האָט הענריך געשריבן צו זיין ער־שטער פרוי, וואָלט איר געווען דערפון פיל ליכטער. זי וואָלט אים דעמלט, מעגלעך, געקאָנט א סאך פאָרגעבן! אפילע פריינטלעך זיך מיט אים פאָר־נאנדערגיין. ער האָט איר דאָך אליין געזאָגט, אז ליבן קאָן מען בלויז איין־און־אינציג מאָל, און אז די עכטע, די דערהויבענע ליבע איז בלויז די ערשטע. ער, הענריך, איז בא איר, בא לינע, געווען דער ערשטער. זי אָבער איז דאָך בא אים דאָס צווייטע ווייב. פאָרוואָס האָט זי די אלע יאָרן זיך געלאָזט איננריידן, אז זי איז זיין ערשטע ליבע?

באלד דארף קומען נאָך איר מיכאיל יעפּימאָוויטש, דער פארטרעטער פונעם הויפט־אינזשעניער פון דער הידראָעלעקטראָסטאנציע. ער האָט זי אינגעלאָדן גיין היינט מיט אים אין קינאָ. ווי קאָן זי איצט ערגעץ גיין? זי וועט אים געבן דורכלייענען דעם בריוו. ווער ס'וואָלט איצט ניט אריינ־געקומען אהער, וואָלט זי געגעבן לייענען דעם בריוו און געבעטן, מע זאָל אים פאָרלייענען אָף א קאָל, זי זאָל קאָנען עפעס צוגעבן צו דעם, וואָס איז, ווי זי שטעלט זיך פאָר, געוויס זיך פארלאָפן צווישן אים און פרידען, נאָר ער באהאלט עס אויס, שרייבט ניט דערפון. איר, לינען, וואָלט דער־פון געוואָרן גרינגער...

דעם בריוו האָט זי אָבער באהאלטן אפן סאמע דעק פון טשעמאָדאן, ווי זי זאָל מוירע האָבן, אז זי קאָן ווירקלעך פלוצעם נעמען און געבן אים לייענען מיכאילן, וואָס דארף באלד קומען. וואָס וועט זי אים זאָגן, אָט דעם מילדן יונגמאן מיטן איידעלן געזיכט, וועלכער איז די ערשטע טעג געווען איר באגלייטער דאָ אָף דער הידראָסטאנציע?

פאר דער צייט, וואָס לינע איז הי, איז זי שוין א פאָר מאָל געווען מיט אים צוזאמען אין קינאָ, זי איז אפילע צוגעפאָרן מיט אים איינמאָל אָף זיין מאשין אין דער געגנטלעכער שטאָט, — דאָרט האָט געשפילט א מאַסקווער טעאטער. אומקערנדיק זיך פון שטאָט צוריק אהער, האָט לינע אים געפרעגט: ווי קומט עס, וואָס אזא יונגער און שיינער באגאבטער אינזשעניער, ווי ער, זאָל ניט כאסענע האָבן? זי געדענקט שוין איצט ניט, וואָס האָט ער איר דעמלט דערוף געענטפערט. דאכט זיך, ער האָט איר אָף דעם גאָרנישט ניט געענטפערט, געווען דעם גאנצן וועג מאָדנע פאר־טראכט, געקוקט אלץ אָף איר און געשוויגן. נאָכפאלגנדיק דעמלט נאָך אים, איז איר פלוצעם איינגעפאלן, אז מיטן דאָזיקן יונגמאן האָט מיס־טאמע פאסירט דאָס זעלבע, וואָס מיט איר הענריכן. און דאָס ווייסט זי

שוין אף זיכער: אויב מיכאיל וועט זיך א צווייט מאל אין עמעצן פאר-
ליבן, וועט עס בא אים אויך זיין די ערשטע ליבע. בא מאנספארשוניגען,
אפאָנעם, האָט זי דעמלט א קלער געטאָן, איז די עכטע ליבע נאָר די,
וועלכע קומט נאָך א ניט געלונגענער כאסענע. זי, לינע, וואָלט ניט האָבן
קעגן, ווען מיט איר אירינען כאזערט זיך איבער דאָס זעלבע, וואָס איז
זיך פארלאָפן מיט איר, מיט לינען.

אזוי האָט זי דעמלט געטראכט, זיצנדיק לעבן מיכאילן אין מאשין.
איצט אָבער, ווען מיט אירינען טרעפט דאָס זעלבע, וואָס ס'האָט געטראָפן
מיט איר, לינען, מיט אכצן יאָר צוריק, וואָלט זי שוין צו דעם ניט דער-
לאַזט. און אויב אזוינס וואָלט מיט איר טאָכטער זיך דאָך פארלאָפן, וואָלט
זי איר געגעבן דורכלייענען דעם פאָטערס היינטיקן בריוו.

אָבער אים, מיכאילן, וועלכער דארף באלד קומען, וואָס זאָל זי אים
זאָגן? ווען ער ווייסט, ווי מעס און נידערטרעכטיק מע האָט זי אזויפיל
יאָר אָפגענארט! צי דען וואָלט מיכאיל איר דערוף געענטפערט דאָס זעל-
בע, וואָס זי האָט איינמאל געהערט פון א באשולדיקטן אף א געריכט,
אף וועלכן זי איז געווען א בייזיצערן?

„א מאנצבל קאָן זיך ניט באגיין אָן קיין געליבטער. אזוי איז געווען
אמאל, אזוי איז איצט, און אזוי וועט שטענדיק זיין, ווייל אזוי איז שוין
דאָס לעבן און ניטאָ וואָס צו מאכן דערפון קיין וועזן.“

ניין, מיכאיל קאָן איר אזוינס ניט זאָגן. ער וועט אָבער געוויס בא-
מערקן, אז זי איז היינט ניט אזא ווי אלעמאל, און ס'איז גענוג, ער זאָל
לענגער פארהאלטן איר האנט אין זינער, אז זי זאָל פארלירן איר שטאָלץ,
און דעמלט...

פונעם געדאנק, אז מיט איר קאָן אזעלכס געשען, האָט זי זיך דערפילט
ווי געפאלן און געזילט וואָס גיכער פארלאָזן דעם צימער.

צוזאמען מיטן שליסל האָט זי איבערגעלאָזט בא דער דעזשורנע א
צעטעלע פאר מיכאיל יעפּימאָוויטשן, אז, צום באדויערן, איז זי היינט
פארנומען. די טאָכטער האָט פונקט אף דער דאָזיקער שאַ זי ארויסגערופן
צום טעלעפאָן.

און אים, דעם שעף פון דער הידראָעלעקטראָסטאנציע, וואָס וועט זי
מאָרגן זאָגן? זי פאָרט דאָך פונדאנען אוועק אף א גאנצער וואָך פריער.
ס'וועט אויסקומען עפעס צוטראכטן. ניט שטענדיק קאָן מען זאָגן דעם
עמעס. און מיט וואָס זיך פארענטפערן אין אינסטיטוט וועט איר אויך
אויסקומען עפעס צוטראכטן. עפשער צוגיין אין פאָליקליניק צו איר בא-
קענטער דאָקטערשע און בעטן, זי זאָל איר געבן א ביולעטען, באפרייען
זי אף עטלעכע טעג פון דער ארבעט?.. דער דאָקטערשע וועט זי דער-
ציילן, וואָס מיט איר איז געשען. ניין, ניט אלץ, פארשטייט זיך, אלץ קאָן
זי נאָך זיך אליין ניט דערציילן. עס הייבט איר גלייך אָן פארפעלן אָטעם
און דאָס הארץ לאָזט ניט מאכן קיין טראַט. קיין איין טאָג קאָן זי זיך
דאָ מער ניט פארהאלטן. זי מוז צופאָרן אהין זיך זען מיט יענער. יא, עס
גייט איר איצט אין לעבן, צי אָט די פרידע איז הענריכס געוועזענע פרוי,
צי ס'איז אן אנדערע. כאַטש ענדערן, פארשטייט זיך, קאָן עס שוין גאָר-
ניט. מיט הענריכן איז אלץ פארענדיקט. ווי נאָר זי וועט קומען, וועט זי

זיך מיט אים פאנאנדערגיין. דאָס איז שוין באשטימט. נאָר ווער איז אַט די פרידע, דאָס איז איר ניט אלציינס. זי וואָלט וועלן, אז דאָס זאָל זיין הענריכס געוועזענע פרוי. יא, זי וואָלט עס זייער וועלן.

אין לעבן גייט קיין זאך ניט דורך אומבאשטראַפט. פאר דעם, וואָס זי איז זיך אזוי באגאנגען מיט זיין געוועזענער פרוי, איז זי ווערט, לינע, די דאָזיקע שטראַף.

און אויב ס'איז אן אנדערע? דארף מען עס אויך וויסן. דעמלט וועלן זיי זיך צעגיין מיט הענריכן ווי פיינט, און ניט בלויז דערפאר, ווייל ער האָט זי פאראטן מיט א צווייטער, נאָר ווייל ער האָט אזוי פארשוועכט אירע געפילן. פון סאמע אָנהייב איז אלץ געווען א ליגן. אלץ — אי דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט, אז באלד נאָכן געטן איז פרידע איבערגעפאָרן אין אן אנדער שטאַט, אי דאָס, וואָס ער האָט זיך עטלעכע מאָל געשווירן, אז ער ווייסט אפילע ניט, ווהיין זי האָט זיך איבערגעקליבן. ווי מעס און נידעריק האָט ער זי אָפגענארט, לינען. ווהיין זאָל זי זיך לאָזן פונדאנען? אַנקלינגען אין פילהארמאָניע און פרעגן, ווו גאסטראַלירט איצט איר מאן? ניין, אזוי זיך דערנידעריקן וועט זי ניט. זי איז נאָך גענוג שטאַלץ בא זיך. און פארוואָס ניט אַנקלינגען צו זיך אהיים? ס'איז דאָך ניט דאָס ערשטע בריוול זיינס, אפאָנעם, אין וועלכן ער שרייבט אַט דער פרידען, אז ער איז אליין און לאדט זי איין קומען צו זיך. הענריך קאָן אָבער ניט אראָפנעמען דאָס טריבל, און קיין טעלעפאָן-אוּטאָמאט, ער זאָל זיך ניט אַנשטויסן, אז דאָס קלינגט זי, איז דאָ ניטאָ. צוליב דעם דארף מען צור פאָרן אין דער שכינעסדיקער שטאַט. מיטן אוּטאָבוס דויערט עס א צוויי־דריטהאלבן שאָ, און קלינגען דארף מען נאָר באנאכט, ער וועט דאָך ניט זיצן מיט זיין „איינציקער און טייערער“ אין שטוב. ער פארברענגט געוויס דעם אָונט מיט זיין „איינציקער און טייערער“ ערגעץ אין א רעסטאָראַן. אים וועט קיינמאָל ניט איינפאלן, אז דאָס קלינגט זי, לינע. ער ווייסט, אז דאָ הי זינען ניטאָ קיין אוּטאָמאטן. זי וועט אים אַנקלינ־גען און זיך ניט אָפרופן. און עפּשער זאָל זי זיך אָפרופן און אים זאָגן, אז זי וועט זיך דאָ פארהאלטן נאָך אף עטלעכע טעג? עס זאָל זי נאָר ניט אונטערפירן די שטים, די אייגענע שטים.

3

אויך נאָכדעם ווי לינע האָט פארקערעוועט אין א געסל, ווו זי האָט שוין ניט געהאט וואָס מוירע צו האָבן, אז זי קאָן זיך באגעגענען מיט מיכאיל יעפּימאָוויטשן, האָט זי אלציינס פאָרגעזעצט גיין מיטן זעלבן האסטיקן טראַט, ווי זי וואָלט אלץ נאָך פון עמעצן אנטלויפן, זיך פון עמעצן אויסבאהאלטן. אַט דער עמעצער איז פון סאמע אָנפאנג, ווי נאָר זי איז ארויס פון האָטעל, געווען זי אליין. צום ערשטן מאָל פאר אירע זיבן און דרייסיק יאָר האָט זי אויג־אָף־אויג זיך באגעגנט מיט זיך אליין און פון זיך אליין געוואָלט אנטלויפן. לינע, וועלכע אלע, וואָס האָבן זי געקענט, און גופע זי אליין, האָבן געהאלטן פאר א דרייסטער און מוטי־קער, איז, לאַזט זיך אויס, גאָר ניט אזא, און די ערשטע וועגן דעם האָט

זי זיך עס דערוויסט. און ווידער ווייסט זי: וויפל זי זאל זיך איצט ניט ווערן, וועט זי סייווי ניט בייקומען אין זיך יענע לינע, וועלכע האָט זי ניט לאנג צוריק אזוי א וואלגער געטאָן אפן דיל, וועלכע טרייבט זי איצט צו פאָרן אין דער שכינעסדיקער שטאַט, צום טעלעפאָן-אוטאָמאט, און רעדט זי צו אוועקווארפן די אָנגעהויבענע ארבעט, זיך אומקערן אינמיטן דער נאכט אהיים און, ווי א גאנעווי, זיך אריינשלינגן צו זיך אין שטוב, זי זאל זיי בייזן קאַנען פאקן אף אן אָרט, פונקט ווי פון דעם, צי וועט זי זיי יאָ כאפן אפן אָרט צי ניין קאָן זיך עפעס ענדערן. פון דער רעגע אָן, ווען זי האָט דורכגעלייענט דעם באקומענעם בריוו, איז צווישן איר און הענריכן אלץ געענדיקט. ער וועט זיך פרווון, פארשטייט זיך, פאר איר פארענטפערן, ער קאָן אפילע צוטראכטן, אז פרידע איז אן אויסגעקלער-טער נאָמען, און אז ער האָט ניט איבערגעפלאָנטערט די אדרעסן. ער האָט בעקיוון אָנגעשריבן אזא בריוול און עס אָפגעשיקט איר, לינען, זי זאל אָנהייבן אים, הענריכן, נאָכקוקן, נאָכשפירן, ווייל אים דוכט זיך, אז די לעצטע צייט האָט זי זיך פון אים שטארק דערווייטערט. הענריך וואָלט זי, מעגלעך, געקאָנט אין דעם איינריידן, ווייל זי האָט געוואָלט, ער זאל איר איינריידן, נאָר צוריק זיך אומקערן צו אים — דאָס וועט זיך אים שוין קיינמאָל ניט איינגעבן. קיינמאָל! זי זאל ניט געווען זיין זיכער אין דעם, וואָלט זי ניט געזיילט פארלאָזן דעם האָטעל, נאָר פארבליבן ווארטן אף מיכאילן, און וואָס עס זאל צווישן איר מיט אים זיך ניט געווען היינט פארלויפן, וואָלט זי זיך דערפון ניט געפילט געפאלן און זיך ניט באשול-דיקט, אז זי האָט מיט דעם עמעצן פאראטן. פון דער מינוט, זינט זי האָט דערהאלטן דעם בריוו, דארף זי זיך שוין פאר הענריכן ניט פארענטפערן, זיך פאר קיינעם ניט פארענטפערן. זי איז א פרייער מענטש.

„איר זייט א פרייער מענטש! איר דארפט זיך פאר קיינעם ניט פארענטפערן! איר זייט א פרייער מענטש!“

לינע האָט אזוי דיטלעך עס דערהערט, אז זי האָט זיך אפילע אומגע-קוקט, ווי זי וואָלט זיך ריכטן דערווען לעבן זיך דעם, וועלכער רעדט די גאנצע צייט איר איין זיך אומקערן צוריק אין האָטעל, אז פון איצט אָן און ווייטער איז זי א פרייער מענטש, זי דארף זיך פאר קיינעם ניט פארענטפערן, זיך פאר קיינעם ניט פילן שולדיק.

דאָס שמאַלע שטויביקע געסל מיט די הילצערנע הייזלעך און פארקנס, פון הינטער וועלכע עס האָבן זיך געצויגן צו דער פארגייענדיקער זון געדיכט באהאנגענע צווייגן מיט דורכזיכטיקע עפל, האָט זיך אראָפגע-לאָזט אין דער נידער און אומגעריכט ארויסגעפירט לינען צו דעם פלאכן ברעג טייך, וווּ זי האָט געקאָנט זיך אָנשטויסן אף באקענטע. אויב מי-כאיל איז ניט אין קינאָ, איז ניט אויסגעשלאָסן, אז זי זאל אים אויך דאָ באגעגענען. און זי האָט דאָך געהאט אין זינען, דאָס שטילע טויבע געסל זאל זי אויסבאהאלטן, מע זאל ניט זען, ווי זי אנטלויפט פון זיך.

דער טייך איז דאָ פיל ברייטער ווי ארופצו העכער, וווּ לינע האָט מיט צוויי וואַכן צוריק זיך ארויסגעזעצט פון דער שיף. פאר דער צייט, וואָס זי איז געקומען אהער, האָט זי זיך אזוי צוגעוויינט צו דעם בלוילעך-גרינעם יונגן יאם, וואָס רוישט הינטערן פענצטער פון איר קאבינעט אף

דער הידראַעלעקטראַסטאנציע, אז זי האָט אינגאנצן אופגעהערט באַ-
 מערקן דעם טײַך. ווי ברייט עס איז דאָ ניט דער טײַך, וואָלט זי אים
 זייער לייכט אריבערגעשווומען. יא, זי זאל געווען האָבן מיט זיך איר
 באַד־קאָסטיום, וואָלט זי זיך אריבערגעכאפט אף יענער זייט און זיך
 אוועקגעלאָזט מיט די הויך־פארוואקסענע בערג, וואָס שפיגלען זיך אין
 וואסער, פאראפטע פון דער אייגענער שיינקייט. ווייזט אויס, זי איז דאָ
 צום ערשטן מאל. עס קאָן דאָך ניט זײַן, זי זאל ערשט איצט האָבן באַ-
 מערקט, ווי דער נאקעטער פאנאנדערגעגראָבענער בארג, פונוואנען עס
 פאָרן נאָכאנאנד אָפּ אָנגעלאָדענע לאסטמאשינעס מיט קאלך און ליים
 פארן צעמענט־זאוואד, בארויבט מיט זײַן וואַכעדיקייט די יאָמטעוודיקע
 דעהויבנקייט פון די ארומיקע פארוואקסענע בערג. נאָך א יאָר, נאָך
 צוויי, און מע וועט אים אינגאנצן פאנאנדערגראָבן, און א בארג איז דאָך
 ניט קיין וואלד, וואָס מע קאָן אים אויסהאקן און צוריק פארפלאנצן.
 די פארגייענדיקע זון האָט אויסגעלאָשן אין טײַך אירע לעצטע שטראלן
 און זיך גענומען דורכלייגן א וועג צווישן די הויכע געדיכט פארוואק-
 סענע בערג, איבערלאָזנדיק נאָך זיך א שטיק אונטערגעצונדענעם הימל,
 וואָס האָט אָפּגעלויכטן אינעם טונקל־גרויען וואסער מיט א קופערנער
 רויטקייט. לינע האָט זיך אזוי פארקוקט אפן נאקעטן פאנאנדערגעגראָ-
 בענעם בארג, אז אויסער אים האָט זי שוין ארום זיך מער גאָרניט באַ-
 מערקט. זי ווייסט אליין ניט מיט וואָס, נאָר דער פאנאנדערגעגראָבענער
 בארג אף יענער זייט טײַך האָט איר פלוצעם דערמאָנט אין דער פעסטונג,
 וווּ זי האָט צום ערשטן מאל באגעגנט הענריכן. און דאָס איז געווען גע-
 נוג, זי זאל אופהערן באמערקן ארום זיך אלץ, וואָס קאָן איר מיט עפעס
 שטערן זיך פארקלייבן אינעם פייכטן טונקעלן טורעם, צוגיין צום ראנד
 פון דער טיפער גרוב, וווּ מע פלעגט האלטן געשמידט אין קייטן די
 ווידערשפעניקע קעגן קייסער.

4

אין דרויסן האָט העל געשיינט די זון—ס'איז געווען אין רעכטן
 מיטן זומער,—נאָר אין טורעם איז אפילע באַ ברייט צעפראלטע טירן
 געווען אַוונטיק טונקל און הארבסטיק פייכטלעך, קיל. שטייענדיק באַ
 דער אָפּגעצוימטער גרוב, האָט לינע מיטאמאל דערפילט, ווי עמעצער
 קוקט אף איר. זי האָט אויסגעדרייט דעם קאָפּ און דערזען הינטער זיך
 א הויכן יונגמאן מיט מידע אויגן, וועלכן ס'האָט געהאלטן אונטער דער
 האנט א פולבלעכע פרוי מיט א שנירל פערל אפן וויסן אויסגעצויגענעם
 האלדז. צווישן די עקסקורסאנטן, וואָס האָבן ארומגערינגלט זייער גיד—
 דאָס מיידל מיטן בלאַנדן קאָפּ האָר,—האָט לינע דאָס דאָזיקע פאָרל
 פרייער ניט געזען, נאָר דער יונגערמאן האָט איר פונעם ערשטן אויגנבליק
 אויסגעוויזן ביז גאָר קענטלעך. זי האָט אים זיכער שוין ערגעץ־וווּ אמאל
 באגעגנט, נאָר וווּ, קאָן זי זיך אלץ ניט דערמאָנען.

לינע האָט שוין נאָכדעם קנאפ־וואָס געהערט, וואָס עס דערציילט דער
 גיד. און ווען דער יונגערמאן האָט באַם ארויסגאנג פון טורעם זיך א

רעגע פארהאלטן, האט זי זיך אויך אָפגעשטעלט. די פולבלעכע פרוי, וואָס האָט אים געהאלטן אונטער דער האנט, האָט, ווארפנדיק אָף לינען א מאַדנעם בליק, האסטיק אָפגעפירט דעם יונגמאַן אין א זיט.

מער האָט לינע אים ניט געזען. זי האָט אים אויך ניט באגעגנט צווישן די נייע גרופעס עקסקורסאנטן און טוריסטן, וואָס האָבן פארפולט דעם גרויסן טומלדיקן הויף און די טורעמס פון דער הויך־ארוםגעצאמטער פעסטונג. קענטיק, זי האָט אים אינגאנצן אוועקגעפירט פונדאנען, אָט די פרוי מיטן שנירל פערל אפן האלדז, וואָס האָט אזוי אומצופרידן און פארדעכטיק זי באטראכט, לינען. סייווי אָבער האָט לינע, ארויסגייענדיק פון דער פעסטונג, און אויך נאָכדעם, אראַפלאַזנדיק זיך בארג־אראַפ אין דער נידער, ווו עס האָט געוווינט איר מומע, צו וועמען זי איז ביים די זומער־קאניקולן געקומען צו פאַרן אָף עטלעכע טעג צוגאסט, ניט אופגע־הערט טראכטן וועגן דעם יונגמאַן און נאָכאנאנד זיך ארומגעקוקט, צי זעט מען אים דאָ ניט גיין. זי האָט זיך אפילע נאָכגעפרעגט אפן דאָזיקן פאַרל בא דער מומע, אויסגעמאַלט איר, ווי זען זיי ביידע אויס, פאַר־זיכערט, אז זי האָט ניט קיין טאַעס, — דער יונגע־מאַן איז איר ביז גאַר קענטלעך, — און ניט געקאַנט פארשטיין, פארוואָס קוקט אזוי אָף איר די מומע, וואָס שמייכלט זי צו איר אזוי.

— און אליין, לינע־שקע, פארשטייטו עס ניט? — האָט די מומע איר דערוף געענטפערט. — ביסט דאָך שוין ניט קיין קינד. ער האָט דערזען א יונג שיין מיידל, האָט ער זיך פארקוקט, און דיר האָט זיך אויסגעוויזן, אז ער איז דיר קענטלעך. זע נאָר, פלעמעניצע מינע, עס זאָל זיך ניט ענדיקן מיט דעם, ער זאָל אריינשיקן א שאדכן און פארפירן א רייד מיקויעך נאדן. פאראן דאָ נאָך בא אונדז אזעלכע יונגע־לייט.

— מומע...

— ווילסט מיר פאַלגן, לינע־שקע? הער זיך אוף צוקוקן און צוהערן. ביסט ניט פון יענע מיידלעך, וואָס דארפן מוירע האָבן, זיי זאָלן זיך, כאַלילע, ניט פארזיצן. דינסט וועט ניט אנטלויפן. ענדיק פריער דעם אינסטיטוט.

סארא מאַדנע זי איז, די מומע אירע. זי האָט דען מיט עפעס ארויס־געוויזן, אז דער יונגע־מאַן, וועלכן זי האָט באגעגנט אין דער פעסטונג, איז איר געפעלן, וואָס די מומע האָט גענומען זי אָפריידן פון אים? דאָס, וואָס זי האָט אים אזוי גענוי אויסגעמאַלט, איז עס בלויז דערפאר, אז די מומע זאָל איר העלפן זיך דערמאָנען, ווער ער איז, פונדאנען איז ער איר אזוי קענטלעך, ווו האָט זי אים געקאַנט זען, און ניט מער.

די עטלעכע טעג, וואָס לינע איז געווען בא דער מומען צוגאסט, איז זי אין שטוב ניט געזעסן, פונקט זי זאָל געווען קומען אהער ניט פון קיין גרויסער געגנטלעכער שטאַט, נאָר פון א פארוואַרפן שטעטל. זי האָט אַלץ געמוזט זען און אומעטום זיין. א טאַג פאַרן פאַרן איז זי ווידער צוגע־גאנגען אין היגן מוזיי, דאָס מאָל האָט לינען אהין געצויגן די געביידע — דער געוועזענער טעמפל, וואָס האָט מיט זיינע פּרעסקעס אָף די ווענט, מיט די האלב־נאַקעטע הייליקע און מאלאָכים אפן הויכן סופיט, מיט די לענגלעכע און שמאַלע פארשיידנקאַליריקע שויבן, מיטן געשניצטן

באגילדעטן אלטאר, מיט דער רייכקייט און גלאנץ פון די אינערלעכע קיניגרייך־טיווערן געשטערט די באזוכער זיך איבעריקס פארהאלטן בא די ארויסגעשטעלטע מוזיי־עקספאנאטן.

ס'איז נאך געווען פרי, און עפשער ווייל דער פרימאָרגן איז געווען א כמורנער, נאָר אויסער איר און דער דעזשורנער בא דער טיר, איז אין מוזיי מער קיינער ניט געווען. די איינציקע, וועמען זי האָט, ארומדרייענ־דיק זיך דאָ, דערווייל באגעגנט, זיינען געווען די שטרענגע טרוקענע פע־נעמער פון די הייליקע, וואָס האָבן אראָפגעקוקט פון די הויכע קאלטע ווענט. אינגיכן האָט זי אופגעהערט זיי באַמערקן און פילן די איינזאמ־קייט, וואָס האָט זי ארומגעכאַפט באַם אריינגאַנג. איצט איז זי געווען אפילע צופרידן, וואָס זי איז דאָ אליין. זי דארף ניט איבערלויפן נאָכא־נאנד פון איין עקספאָנאַט צום אנדערן און זען ניט אָפּשטיין פונעם עקס־קורסיע־אַנפירער, וואָס האָט, ווי אלע עקסקורסיע־אַנפירער, קיינמאַל קיין צייט ניט, אַינל זיך שטענדיק. די גרופע, מיט וועלכער זי איז דאָ מיט אייניקע טעג צוריק געווען, איז נאָר ארוף אפן גלאַקן־טורעם, האָט דער גיד שוין אלעמען גענילט צוריק. זי האָט אפילע רעכט ניט באוויזן א קוק טאָן פון דער הייך אף דער שטאַט, וואָס ליגט צעוואָרפן אף די בערג און אין די טאַלן.

איצט האָט קיינער ניט אונטערגעטריבן. לאַנגזאַם, ניט גענילט, האָט זי זיך אופגעהויבן מיט די אינווייניקסטע פילצאָליקע טרעפלעך אפן הויכן גלאַקן־טורעם, נאָר די נידעריקע רויכיקע וואַלקנס האָבן הינט אלץ אויס־באהאלטן אונטער זיך: די שטאַט, די פעלדער, די לאַנקעס, די ווינטמילן באַם האַריזאָנט. די וואַלקנס זיינען געקראַכן איינער אפן אנדערן, אראָפ־געלאָזט זיך אלץ נידעריקער און נידעריקער. צייטנווייז האָט זיך אויסגע־געבן לינען, אז דער גלאַקן־טורעם וויגט זיך, שווימט צוזאַמען מיט די וואַלקנס, אָט הייבט ער זיך אוף און אָט לאָזט ער זיך אראָפּ, און זי צו־זאַמען מיט אים.

אומקערנדיק זיך מיט די געדרייטע טרעפּ צוריק אין זאל, האָט זי לעבן דעם שמאַלן לענגלעכן פענצטער אף דער גאלערייע דערוען א פיסהאַרמאַניע. קענטיק, מע האָט שוין אף איר לאַנג ניט געשפּילט, מעג־לעך אפילע אוש פון יענער צייט, ווען מע האָט דאָ אין טעמפל אָפּגעריכט די לעצטע טפּילע און צוזאַמען מיט אנדערע שוין ניט נוציקע כפּייצים זי איבערגעטראָגן אהער אין ווינקל. לינע האָט אופגעהויבן דאָס דעקל, אראָפּגעבלאָזט דעם שטויב און, ווי פון מיטליינד צו דער פיסהאַרמאַניע, זיך צוגערירט צו די קלאַווישן, ניט דורכלאָזנדיק קיין איינע.

אין דער מוזיקאַלער שול, וועלכע לינע האָט פאַרענדיקט, איז געווען א פיסהאַרמאַניע, נאָר זי געדענקט ניט, זי זאָל ווען־ניט־איז געווען שפּילן אף איר. זי האָט ניט ליב געהאַט די לאַנגזאַמע, צעצויגענע טענער, וואָס זיינען פול מיט געבעט, מיט ראַכמאַנעס, און איר באַליבטער קאַמפּאָזי־טאָר איז דער שטורעמדיקער בעטהאַווען. און דאָך האָט זי גענומען שפּילן בעטהאַווענס לעוואָנע־סאַנאַטע — די סאַנאַטע, וועלכע זי האָט געשפּילט אפן ארויסלאָז־אָוונט. נאָר איצט האָט זי די סאַנאַטע געשפּילט אנדערש. אין איר שפּילן האָט געשטורעמט דער אַנגעזאַמלטער פאַרדראָס אף זיך.

וואָס זי האָט אזוי לייכט זיך אונטערגעגעבן, געפאָלגט די עלטערן און נאָכן פארענדיקן די מוזיק-שול אָנגעגעבן די דאָקומענטן ניט אין קאָנ-סערוואַטאָריע, ווי זי האָט געטרוימט, נאָר אין ענערגעטישן אינסטיטוט. „מוזיק, — האָט איר געזאָגט דער פּאָטער, — איז ניט קיין פּאָך. ס'איז ניט קיין טאכלעס. מוזיק איז אן איניען נאָר פאר די, וואָס האָבן אין זיך א געטלעכן פונק“.

זי זאָל געווען האָבן דעם „געטלעכן פונק“, וואָלט זי זיך מיסטאמע אזוי לייכט ניט אונטערגעגעבן.

ווען זי האָט זיך אופגעהויבן און געוואָלט צומאכן דאָס דעקל פונעם אינסטרומענט, האָט עמעצער זי לייכט אָנגערירט בא דער האנט און שטיל געזאָגט:

— שפּילט, ביטע, נאָך עפעס.

הינטער איר איז געשטאנען דער וווקסיקער יונגעראַן מיט די מידע אויגן.

— בעטהאַווענען שפּילט איר ווונדערלעך, נאָר אין ראכמאנינאַווס עלעגיע האָט איר אין איין אָרט, ווי מיר שיינט, ניט אינגאַנצן פינקטלעך איבערגעגעבן... אויב איר וועט מיר דערלויבן...

זיינע ווייסע לענגלעכע פינגער האָבן זיך ווי ארופגעוואָרפן אף די קלאווישן, און שוין פון די ערשטע קלאנגען האָט זיך לינען אויסגעוויזן, אז אויך דער יונגעראַן וויל אין זיך עפעס פארטויבן, עפעס פון זיך פארטרייבן, און זי האָט ניט ווילנדיק זיך אומגעקוקט צו די פארזאמל-טע אף דער גאלעריי, געזוכט צווישן זיי די פולבלעכע פרוי מיטן שנירל פערל אפן ווייסן אויסגעצויגענעם האלדז. די פארזאמלטע, וועלכע זי האָט דאָ פריער ניט באמערקט שטיין, פארגלייכן, פארשטייט זיך, איר שפּילן מיט זיינעם. אין דער אָנוועזנהייט פון אַט דעם מענטשן וואָלט זי קיינ-מאָל ניט געוואָגט זיך צורירן צו די קלאווישן.

„גו, פארשטייט זיך, אז דאָס איז ער! זיכער! — האָט לינע שיר ניט אויסגעשרייען. — דאָס איז ער ארויסגעטראָטן בא זיי אין סטודענטישן קלוב מיט א לעקציע וועגן טשייקאָווסקי“.

בייס דער לעקציע, דערמאָנט זי זיך, האָט ער זיך עטלעכע מאָל צוגע-זעצט צום ראַיאַל, און, דאכט זיך, איר איז דעמלט זייער געווען געפעלן זיין שפּילן. נאָר ווי קומט ער אהער, אין אַט דער שטילער ווייטלעכער שטאַט? געקומען עפשער לייענען זיינע מוזיקאלע לעקציעס?

— ביטע, — דער יונגעראַן האָט זיך אופגעהויבן פון בענקל און אפ-געטראָטן לינען דאָס אָרט.

— אַ, ניין, אין אייער אָנוועזנהייט... אַ, ניין!

— איר האָט ניט וואָס מוירע צו האָבן פאר מיר. איר שפּילט, ווי אן עכטער מוזיקאַנט. איך זאָג עס אייך גאַנץ אופריכטיק. איר ווייסט: ווען איך האָב אייך באגעגנט אין דער פעסטונג, האָב איך גלייך פארשטאַנען, אז איר זייט ניט קיין היגע, און דערפילט, אז איר געהערט צו דער מו-זיקאלער וועלט. מיך פירט זעלטן אונטער מיין פאַרגעפיל. לינע האָט אראָפּגעלאָזט די אויגן, ווי זי וואָלט זיך געשעמט אים זאָגן,

אז דאס מאָל האָט אים זיין פאַרגעפיל פונדעסטוועגן אונטערגעפירט. גע-
זאָגט האָט זי עס אים, ווי זי זאָל אים פארטרויען א סאָד:
— איך האָב קיין שום שניכעס ניט צו אייער מוזיקאלער וועלט. איך
בין א געוויינלעכע סטודענטן פון אן ענערגעטישן אינסטיטוט, וווּ איר
זינט אפילע איינמאָל ארויסגעטראָטן.
— טשיקאווע.

— די לעקציע אייערע איז געווען וועגן טשיקאָווסקין. איך געדענק
אפילע, אז איר האָט פאר אונדז דעמלט זייער א סאך געשפילט פון
„יעוועני אַניעגין“ און פון דער „שוואנען-אַזערע“.

— מעגלעך. דאָס האָט געדארפט זיין פאראיאָרן ווינטער. איך בין
פונקט דעמלט געווען אין אייערע קאנטן.

זי האָט ניט זיכער געפרעגט:

— איר זינט א לעקטאָר?

ער האָט זיך א רעגע פארטראכט. די מידע אומעטיקע אויגן זינען
געוואָרן נאָך טונקעלער, די שטים — שטילער.

— ווי זאָל איך אייך זאָגן, — ער האָט זיך פארלוירן אומגעקוקט, גלייך
ער זאָל זיך דאָ פון עמעצן אויסבאהאלטן, און מיטאמאָל זי אַנגענומען
אונטער דער האנט. — איר קלייבט זיך דאָ נאָך לאנג פארהאלטן אין מוזיי?
זי זאָל אפילע וועלן זיך פארהאלטן, וואָלט זי סייווי אים געענטפערט
דאָס זעלבע, וואָס איצט:

— ניין, איך האָב שוין דאָ, אייגנטלעך, אלץ געזען און באקוקט, —
באפרייענדיק איר האנט פון זינער, האָט זי צוגעגעבן, — איך בין שוין דאָ
ס'אנדערע מאָל.

— איך בין אויך צום צווייטן מאָל דאָ. און ווייסט איר, וועמען איך
האָב עס צו פארדאנקען? אייך.

זי האָט אופגעהויבן אף אים אירע קארע גלאנציקע אויגן און זיי באלד
צוריק אראָפגעלאָזט.

— איך בין צופעליק פארבייגעגאנגען דעם מוזיי און מיטאמאָל דער-
הערט מוזיק. בין איך אריין א קוק טאָן, ווער שפילט עס אזוי שטורמיש
בעטהאווענען. נו, און פארענדיקט האָט זיך עס מיט דעם, ווי איר זעט,
וואָס מיר האָבן זיך מיט אייך באקאנט. דערלויבט זיך פאַרשטעלן: הענ-
ריך זינאוועוויטש קראפט.

— ליבע.

ער האָט זי ווידער אַנגענומען אונטער דער האנט און דאָס מאָל מער
זיכערער געפרעגט:

— איר האָט ניט קיין פארלאנג זיך דורכשפאצירן אין פארק? איך
ווייס ניט, ווי אייך, נאָר מיר איז דער היגער פארק זייער געפעלן. איך
בין אין אים פאַשעט פארליבט. ס'איז, אייגנטלעך, ניט קיין פארק, נאָר א
וואלד, א געדיכטער בארגיקער וואלד.

דער דופטיקער רייעך פון צייטיקע ווינשל און פרישן היי, וואָס
דער שטילער ווארעמער רעגן האָט געבראכט מיט זיך צו טראָגן פון די
ארומיקע סעדער און לאַנקעס, האָט פארנארט לינען מיט הענריכן טיף
אין פארק, וועלכער האָט זיי באשיצט פון ביידע זייטן וועג מיט ברייט-

פאנאנדערגעוואקסענע סאָסנעס און צעדערן. לינע האָט זיך געוונדערט אף זיך אליין, וואָס זי ווערט זיך ניט, ער זאָל צערטלען איר האנט און פון מאָל צו מאָל זי צוטראָגן צו זינע ליפן. איר האָט זיך געדוכט, אז אזוי איז אים לייכטער פאַרזעצן די געשיכטע, וועלכע ער האָט איר אָנגע-הויבן דערציילן וועגן זיך, נאָכדעם ווי זי האָט אים געפרעגט, דערוויסן-דיק זיך, אז ער האָט געשפּילט אין א סימפּאָנישן אַרקעסטער, פארוואָס איז ער פון דאָרט אוועק און געוואָרן א לעקטאָר.

דערציילנדיק, האָט הענריך זיך עטלעכע מאָל פארטראכט, און יעדעס מאָל האָט לינען זיך אויסגעוויזן, אז דאָס וויל ער דערגיין בא זיך, וואָס איז מיט אים פּלוצעם אזעלכס געשען, וואָס שוין בא דער ערשטער בא-קאנטשאפט דערציילט ער איר אזוינס, וואָס ער האָט נאָך קיינעם ניט פארטרויט.

און ווירקלעך: זיי האָבן זיך דאָך, איינגטלעך, נאָרוואָס באקאנט. זי איז דאָך פאר אים אינגאנצן א ווילד־פרעמדער מענטש. וואָס האָט פאר די פאַר שאַ זיך געקאָנט מיט אים אזוינס פארלויפן, אז ער זאָל איר דער-ציילן, וויאזוי מע האָט אים פארקנאסט פאר דעם וויבל, מיט וועלכער לינע האָט אים געזען, און וואָס איז זיך מיט אים פארלאָפן נאָך דער כאסענע.

...ניט אלץ, וואָס הענריך האָט איר דערציילט, האָט לינע באנומען. דאכט זיך, ער אליין האָט אויך ניט אלץ באנומען, און דערפאר, מעגלעך, איז ער אָפט איבערגעגאנגען פון „איך“ אף „אים“, דערציילט איר וועגן זיך ווי וועגן א צווייטן, א זיטיקן, און יעדעס מאָל, ווען אים איז אויס-געקומען זיך פאררטיילן, האָט ער זיך פארופן אף דער צייט, געפרוויט דערמיט לינדער מאכן די שולד זינע. ער האָט איר דערציילט וועגן יענע יאָרן, גלייך זי וואָלט דעמלט געווען גאָר א ברעקל קינד, ביים פון יענער צייט איז נאָך ניט דורכגעגאנגען קיין דריי יאָר אפילע.

5

מיט קנאפע דריי יאָר צוריק — די מילכאָמע האָט זיך נאָרוואָס געענ-דיקט — איז דער אַרקעסטער, אין וועלכן הענריך האָט געשפּילט, געקומען קיין בוקאווינע אף גאסטראָלן.

אין דער שטילער און זויבערער שטאָט, ווו דער אַרקעסטער האָט פארענדיקט זיין טורנע איבער בוקאווינע, האָט דער באלעבאָס פון דער דירע, בא וועמען הענריך איז די עטלעכע טעג איינגעשטאנען, זיך צו אים אָנגערופן, קוים נאָר האָט ער זיך דערוויסט, אז דער קווארטיראנט זינער איז נאָך א באַכער, — אז ער האָט פאר אים א קאלע, זייער א פינן מיידל, עמעס א ביסל א פארזעסענע, דערפאר אָבער פון א באלעבאטישן שטאנד. דער פאָטער אירער האָט פאר דער מילכאָמע, ביז די סאָוועטן הייסט עס, געהאט א יוועליר־געשעפט, און מע דארף זיך מעשאער זיין, אז נאָך אלע רעקוויזיציעס און עוואקואציעס איז אים פונדעסטוועגן אויך עפעס איבערגעבליבן און, מעגלעך אפילע, אז עטוואָס מער ווי עפעס. מיט איין וואָרט, דאָס מיידל, וואָס ער וויל אים שאדענען, איז א מיידל מיט נאָרן,

און כוץ דעם, האָט זי אין ארגענטינע א ריכע מומע, אן אקאַרע, און דאָס האָט אויך וואָס צו זאָגן, ביפראט נאָך איצט.

ס'איז געווען פונקט די צייט, ווען אין בוקאָווינע האָט זיך געקאַכט. דער אַרקעסטער איז אַנגעקומען אהין אין אייניקע טעג ארום, ווי ס'איז געווען געמאַלדן, אז ווער פון די אַרטיקע איינבווינער עס וויל אריבער פאַרן קיין רומעניע, זאָל ער אַנגעבן א מעלדונג. דער קאלעס עלטערן האָבן שוין אַנגעגעבן די פאפירן, און קוים ווערט ער, הענריך, זייערער אן איידעם, וועט מען אים באגלייך מיט זיי אויך ארויסלאָזן, און ס'איז ניט קיין מוז, ער זאָל בלייבן שטעקן אין רומעניע. די וועלט איז גרויס. ער קאָן פון דאָרט פאַרן ווייטער, אפילע קיין ארגענטינע. און פארוואָס טאקע ניט קיין ארגענטינע צו דער ריכער מומע, דער אקאַרע? אזא באַכער, ווי ער, קאָן דאָרט פאַר איינע־צוויי יאָר האָבן אן אייגענעם אַר־קעסטער און ארומפאַרן אין אן אייגענער מאשין. וואָס ווערט ער אָז? די גרויסע גליקן, וואָס ער מאכט דאָ?

ווער האָט דעמלט געטראכט וועגן מאכן גליקן, אז ס'איז אפילע ניט געווען ווו דעם קאַפּ אנידערלייגן און מע האָט שאַענלאנג געדארפט אָפּ שטיין אין די רייען בא די קראַמען און גאַרקין. אין דער שטאָט, ווו ער האָט געווינט, איז קיין איין גאַנצע גאַס ניט פאַרבליבן. כורוועס אף כור־וועס. ער באַרעכטיקט זיך ניט, ניין. ער וויל נאָר, לינע זאָל פאַרשטיין, פארוואָס האָט ער זיך דעמלט געלאָזט איינריידן און איז געגאַנגען אַנ־קוקן דאָס מיידל. וואָס האָט אים אזוי פאַרבלענדט, אז ער האָט ווייניקער ווי אין א כוידעש ארום פאַרלאָזט דעם אַרקעסטער, געגאַנגען מיטן מיידל אין זאַגס און געווען זיכער, אז ער וועט זיין מיט איר גליקלעך, — קאָן ער זיך איצט אף דעם אליין ניט ענטפערן. אלנפאַלס, דאָס מיידל איז זיכער ניט שולדיק. זי האָט זיך אין אים פאַרליבט, אָבער אפן האלדז האָט זי זיך אים ניט געהאַנגען. איצט איז אים שוין שווער צו זאָגן, נאָר, דאַכט זיך, ער איז אויך געווען אין איר פאַרליבט. אן איינזאַמען מענטשן איז ניט שווער זיך צו פאַרליבן, און הענריך איז דעמלט געווען זייער איינזאַם. קיינער פון זיינע אייגענע איז ניט פאַרבליבן. זיי ליגן אלע אין דער גרויסער גרוב הינטער דער שטאָט. איינס קאָן ער איר זאָגן אף זיכער: ער איז ניט געגאַנגען מיט פרידען אין זאַגס, וויל דורך דעם וועט ער קאַנען זען א וועלט. יא, ער האָט באלד נאָך דער כאסענע אַנגעגעבן די פאפירן אף ארויסצופאַרן, נאָר ווען ער האָט באקומען די דערלויבעניש, איז אים מיטאַמאַל באפאלן אזא בענקעניש צו אלץ, וואָס ער לאָזט דאָ איבער, אז וויפל די יונגע פרוי זיינע, פרידע, אירע עלטערן און זייערע קרויוים האָבן אים ניט צוגערעדט, ער זאָל פאַרן, האָבן זיי בא אים גאָר־ניט געקאַנט פויעלן. דאָס איינציקע, וואָס ער האָט זיי אלעמען געענט־פערט, — אויב פרידען איז אזוי שווער זיך שיידן מיט די עלטערן, איז זאָל זי פאַרן מיט זיי, ער וועט נאָך צווארטן. געענדיקט האָט זיך מיט דעם, אז זי איז דערווייל אויך פאַרבליבן.

און אָט איז שוין דאָס דריטע יאָר, ווי ער האָט זיך באזעצט אין דער שטילער און זויבערער בוקאָווינע־שטאָט און איז געוואָרן א לעקטאָר. פון צייט צו צייט שיקט אים די פילהאַרמאַניע אין פאַרשיידענע שטעט לייע־

נען מוזיקאלע לעקציעס, און ווי זי זעט, לינע, האָט ער אפילע איינמאַל פארבלאָנדזשעט אזש צו זיי, אין דער גרויסער ווייטער שטאַט. פרידע, די פרוי זינע, פאַרט מיט אים קימאט אומעטום מיט. ווי שטארק זי האָט אים ניט ליב, נאָר ווען זי זאָל ניט זיין זיכער, אז זי וועט אים איינברעכן, וואָלט זי דעמלט ניט פארבליבן. זי וואָלט ארויסגעפאַרן מיט די עלטערן, וואָס זיינען פון לאנג שוין אין ארגענטינע און לאָזן זי ניט צורו מיט זייערע בריוו, און זי אים — מיט איר וויינען און בעטן זיך, ער זאָל וויי דעראמאַל אָנגעבן די פאפירן. סאָפּקאַלסאַף וועט זיך עס מיסטאמע ענדיקן דערמיט, אז ער וועט אין איינעם א שיינעם טאַג פאַשעט פארשוונדן ווערן. ער וואָלט עס איצט געטאָן, קאָן ער ניט, — בא זיי איז ניט לאנג צוריק געשטאַרבן א קינד, אן ערשטלינג, א יינגעלע פון א יאָר. די גאנצע האַפענונג איז בא איר געווען אף דעם, אז ווען ער וועט ווערן א טאטע, וועט ער זיך לייכטער לאָזן איינברעכן. ער וועט דאָך ניט דערלאָזן, זי זאָל אוועקפאַרן אליין מיטן קינד.

און מיטאמאַל:

— איצט ווייס איך שוין, פארוואָס איך בין דעמלט ניט געפאַרן. און איר, לינע, ווייסט עס אויך.

— איך?

— זאָגן? — ער האָט זי א צי געטאָן צו זיך און זי א קוש געטאָן איינעם הויכן ליכטיקן שטערן.

— הענריך זינאווייעוויטש!..

ער האָט זיך ווי אופגעכאפט פון שלאָף און פארשעמט אָפּגעקערט דעם קאַפּ:

— אנטשולדיקט.

דער רעגן איז אלץ נאָך געגאנגען ווי דורך א זיפ, א שטילער און דריבנער.

— איר האָט די פיס ניט פארנעצט? זעט, איר זאָלט זיך ניט צוקילן.

— איך בין ניט קיין ציטעריק קינד, מיר וועט עס ניט שאטן.

זי האָט באלד פארשטאנען, אז זי האָט עס אים ניט געדארפט זאָגן, אז איצט וועט ער דעם גאנצן וועג שוין שווייגן, און איר האָט זיך פאַרט געוואָלט, ער זאָל איר ענטפערן, פארוואָס קלערט ער, אז זי ווייסט, וואָס האָט אים דעמלט פארהאלטן בלייבן הי. זי האָט פארלאנגזאמט די טריט, נאָר דער טויער האָט זיך אלציינס דערנעענטערט. אז זיי וועלן ארויס פון פארק, וועט זי עס אים שוין ניט פרעגן. איז זי געבליבן שטיין.

— איר האָט מיר געוואָלט דאָך זאָגן...

זינע שטילע אויגן האָבן צעשטרייט געקוקט אף איר.

— איך געדענק שוין ניט.

— איך קען אייך דערמאָנען, — לינע האָט זיך געכידעשט, וואָס זי

פירט זיך מיט אים אזוי אוף, נאָר זי האָט שוין ניט געקאָנט אָפּטרעטן, — איר האָט מיר געזאָגט, אז איצטער ווייסט איר, פארוואָס איר זייט דעמלט געבליבן, און אז איך ווייס עס אויך. פונוואָגען קאָן איך עס וויסן?

— איך בין אן אָבערגלייביקער. בא מיר איז די גאנצע צייט געווען א פאַרגעפיל, אז איך וועל זיך מיט אייך באגעגענען, יא, מיט אייך, כאַטש

איך האָב אייך ניט געקענט און קיינמאל ניט געזען. דערפאר בין איך גע-
 בליבן. כ'ווייס ניט, ווען וועלן מיר זיך מיט אייך איצט ווידער זען. אין
 לעבן קאָן אלץ פאסירן. טוט מיר צוליב. פארהאלט זיך נאָך אף א פאָר
 טעג. בלויז אף א פאָר טעג. איבערמאָרגן לייען איך דאָ א לעקציע וועגן
 שאַפענען. איך וועל דאָס מאָל זייער ווייניק ריידן. איך וועל שפּילן. איך
 וועל שפּילן פאר אייך. פאָרט נאָך מאָרגן ניט אוועק. איך בעט אייך.
 בלייבט נאָך אף א פאָר טעג.
 און לינע איז געבליבן.

6

אף די בריוו, וועלכע לינע האָט פאָרגעזעצט באקומען פון הענריכן,
 שוין נאָכדעם ווי זי האָט אים געבעטן, ער זאָל זי פארגעסן, און דייטלעך
 געגעבן אַנצוהערן, ער זאָל איר מער ניט שרייבן, האָט זי ניט געענט-
 פערט. ס'איז אָבער ניט געווען די וואָך, אז צווישן די אַנגעקומענע קארט-
 לעך און בריוו פאר די סטודענטן, וואָס זיינען געלעגן אַנגעוואלגערט
 אפן טישל אינעם וועסטיבול פון אינסטיטוט, זאָל ניט זיין פאר איר קיין
 בריוו פון הענריכן, צייטנווייז אפילע צוויי א וואָך. לינע האָט, ניט פא-
 נאנדערכאסמענענדיק, געוואָלט אָפשיקן זיי אים צוריק, נאָר יעדעס מאָל
 האָט איר געשטערט עס טאָן איר מיידלשע נייגעריקייט, דער פארלאנג
 זיך דערוויסן, וואָס נאָך האָט ער אויסגעפונען אין איר, דער שוין ניט
 יונגער און דערפארענער הענריך זינאוויעוויטש, וואָס האָט, ווי ער
 שרייבט, זיך אין איר פארליבט, ווי נאָר ער האָט זי דערזען, און ווו ער
 זאָל איצט ניט שפּילן, איז שפּילט ער בלויז פאר איר, און ווי געפאקט
 עס זאָלן ניט זיין די צושויער-זאלן, זעט ער בלויז זי. באם באקומען פון
 אים א בריוו איז בא איר די זעלבע נייגעריקייט, ווי באם איינשאפן זיך
 א לאַטעריי-בילעט. זי ווייסט אפריער, אז זי וועט ניט אויסשפּילן, און
 זי האָט, איינגיטלעך, נאָך טאקע קיין איין מאָל ניט אויסגעשפּילט, דאָך
 שאפט זי זיך יעדעס מאָל איין עטלעכע בילעטן און קוקט אופמערקזאם
 דורך די טאבעלעס. ניין, זי וועט אים די בריוו צוריק ניט אומקערן, זאָל
 ער זיך קלערן, אז זי נעמט זיי פאָשעט ניט אָפ, זיי ווערן פארפאלן, און
 ער וועט ענדלעך אופהערן איר שרייבן. ס'זעט דורכגיין נאָך א שטיקל
 צייט, און ער וועט זי, ווי זי האָט אים פון אַנפאנג געהאט געשריבן, פאר-
 געסן, ווייל אנדערש קאָן ניט זיין און אנדערש טאָר ניט זיין. ס'איז דאָך
 אן אומזין דאָס, וואָס ער האָט פארטראכט. זי וועט אף דעם קיינמאל ניט
 איינגיין, ווי זי זאָל ניט זיין פארליבט. עפשער האָט ער די דאָזיקע ווער-
 טער אירע אנדערש אויסגעטייטשט און דערפאר זעצט ער פאָר איר
 שרייבן?..

ניט נאָר פון אים, נאָר אויך פון זיך האָט לינע אויסבאהאלטן, אז אָן
 זיינע בריוו וועלן איר ווערן לאנגווייליק די טומלדיקע סטודענטישע
 אַוונטן און ס'זעט איר דעמלט זיין אלציינס מיט וועמען צו גיין אין קינאָ
 צי גלאט אזוי זיך דורכשאַצירן. ס'האָט שוין מיט איר געטראָפן: שפּא-
 צירנדיק מיט עמעצן פון די, וואָס רינגלען זי ארום, האָט זי זיך פלוצעם

פארגעסן און אָנגערופן יענעם — הענריך. ביז איצט קאָן זי זיך ניט באַ-
פרייען פון די מעלאָדיעס, וועלכע ער האָט פאר איר דעמלט געשפילט אין
מוזיי. זיי גייען איר נאָך, לאָזן ניט, זי זאָל אים פארגעסן. נאָר זי מוז
אים פארגעסן. זי מוז!

ענדלעך איז דורך א וואָך, און צווישן די אָנגעוואלגערטע סטודענ-
טישע קארטלעך און בריוו אפן טישל האָט זי ניט געטראָפן קיין קאָנ-
ווערט מיט לענגלעכע און פארדרייטע אויסעס, ענלעכע צו נאָטן.

לינע האָט ניט דערווארט, אז דאָס זאָל זי אזוי דערשרעקן און זי זאָל
מיט אזא ציטער און אומגעדולד ארויסקוקן אף דער קינפטיקער וואָך.
נאָר אויך אף דער אנדערער וואָך איז פון אים קיין בריוו ניט געווען.
ווי לינע איז ניט געווען צוגעגרייט דערצו, דאָך האָט זי מוירע געהאט,
אז זי וועט זיך ניט קאָנען בייקומען און זי וועט אים אָנשרייבן. ניין, אים
וועט זי ניט שרייבן. זי וועט זיך אָנפרעגן באַ דער מומען אירער, וועלכע
איז מיט איר דעמלט געגאנגען אף דער לעקציע. באַ דער מומען דארפן
זיין אין דער שכינעסדיקער בוקאווינע-שטאָט, וווּ הענריך וווינט, — א
סאך באקענטע. שוין פון דעם, וואָס זי פרעגט זיך נאָך אף אים, איז דאָך
א קלאָרער באווייז, אז זי האָט ניט פאָרגעזעצט מיט אים די באקאנט-
שאפט, פאר וואָס די מומען אירע האָט אזוי מוירע געהאט. זי פרעגט זיך
נאָך אף אים דערפאר, ווייל דער אינסטיטוט זייערער וויל אים ווידער
איינלאָדן צו זיך אף אן אָוונט, און קיינער האָט ניט זיין אדרעס, ווייסט
ניט, וווּ איז ער איצט. מיט וואָס אנדערש זאָל זי זיך פארענטפערן פאר
דער מומען, וועלכע האלט אויך, ווי די עלטערן אירע, לינעס, אז מוויק
איז ניט קיין טאכלעס, און וועלכע האָט, ניט קענענדיק נאָך הענריכן, שוין
אים בארעדט, דערציילט איין געשיכטע שרעקלעכער פון דער אנדערער
וועגן די שטעטלשע קלעזמער. פונוואנען ווייסט די מומען אירע אָט די
אלע געשיכטעס, אז ניט זי און ניט איר טאטע-מאמע האָבן קיינמאָל אין
קיין שטעטל ניט געווינט. זיך אָנגעהערט, אפאָנעם, פונעם זיידן און קאָן
זיך שוין פון די דאָזיקע אָנגעהערטע מייסעס ניט באפרייען.

אין איינעם פון אָט די טעג, ווען לינע האָט זיך געקווענקלט, אראָפּ-
לאָזן צי ניט אראָפּלאָזן אין פאָסטקעסטל דאָס צוגעגרייטע בריוול צו דער
מומען, — האָט זי, ארויסגייענדיק פון אינסטיטוט, דערזען הענריכן אינעם
דערבנייקן סעדל. זי האָט געוואָלט צאמען די טריט און ניט געקאָנט. נאָר
אין סעדל, ווען זי איז אריין, איז שוין אף איר ניט געווען צו דער-
קענען, אז דאָס האָט זי צו אים זיך אזוי פרייער א לאָז געטאָן. זי האָט עס
אים געגעבן צו פילן מיט דער צוריקגעהאלטנדיקייט, מיט וועלכער זי האָט
אים דערלאנגט די האנט, און מיטן ארומקוקן זיך, ווי זי וואָלט זיך גע-
ריכט דאָ באַגעגענען אן אנדערן. עס האָט זי אָבער אויסגעגעבן די שטים —
שיר ניט נאָך יעדעס וואָרט האָט זיך איר פארהאקט דער אָטעם. הענריך
האָט עס זיכער באַמערקט, אנדערש וואָלט ער דאָך ניט געפרעגט:

— איר האָט געוואָלט, איך זאָל קומען?

לינע האָט א קוק געטאָן אף אים און געשוויגן. מער וועט זי שוין
מיט גאַרניט ארויסווייזן פאר אים איר פארלוירנדיקייט.

— איך פאַר אף אוראל. כ'זוייס ניט, וויפל וועל איך זיך דאָ באַ אייך
אין שטאַט פארהאלטן. דערווייל האָב איך זיך אָפגעשטעלט אף צוויי
טעג, — ער האָט עס געזאָגט אזוי, ווי ער זאָל דערוף דארפן באַקומען פון
איר א דערלויבעניש.
זיי זינען ארויס פון סעדל און פארקערעוועט אף א דערבייזקער שטיי-
לער גאס.

— באַטאַג, ווי איך פארשטיי, זייט איר פארנומען אין אינסטיטוט. און
אין די אַוונטן? באַ אייך גאסטראַלירט דאָ דער באַרימטער לענינגראַדער
סימפאָנישער אַרקעסטער. איך האָב גענומען אף היינט צוויי בילעטן.
זי האָט ניט דערווארט, עס זאָל זיך באַ איר ארויסכאַפן מיט אזא
פרייד:

— מיט פארגעניגן!

באַגלייטנדיק זי אהיים, האָט ער איר דערציילט, אז דערווייל פאַרט ער
קיין אוראל בלויז לייענען לעקציעס, נאָר מעגלעך, אז ער וועט מיט דער
צייט אינגאַנצן אריבערפאַרן אהין. פאראן דערצו, פארשטייט זיך, סיבעס.
לינע האָט געפילט, אז הענריך ווארט, זי זאָל אים פרעגן, וועלכע
סיבעס. זי האָט אָבער געשוויגן. און דעמלט האָט הענריך פארפירט מיט
איר א רייד וועגן זייטיקע זאַכן.

אפן וואַקזאַל, פארן סאַמע אָפגאַנג פון צוג, האָט הענריך, צורירנדיק
זיך מיט די ליפן צו איר אויסגעשטרעקטער האנט, זי געפרעגט:

— איצט וועט איר מיר ענטפערן אף מינע בריוו?

— צו וואָס? — נאָר געזאָגט האָט זי עס שוין ניט אזוי זיכער, ווי נעכטן
און אייערנעכטן.

פונקט אזוי אומגעריכט, ווי דאָס מאָל, האָט לינע אין עטלעכע וואַכן
ארום, ארויסגייענדיק פון אינסטיטוט, אים ווידער דערזען זיצן אינעם
זעלבן סעדל און, דאַכט זיך, אפילע אף דער זעלבער באַנק. לינע האָט
אויך דאָס מאָל געפרוּווט אויסבאהאַלטן פון אים, ווי פארווונדערט זי
איז, וואָס זי האָט אים ווידער דאָ באַגעגנט, און וואָס שוין דאָס אנדערע
יאָר, ווי ער, אין וועמען, זי שטעלט זיך פאַר, עס פארליבן זיך, מיסטאַ-
מע, אלע מיידלעך, וואָס גייען אף זינע לעקציעס, זעצט נאָך אלץ פאַר
שרייבן איר בריוו, אף וועלכע זי ענטפערט ניט, בריוו, פון וועלכע עס
פארדרייט זיך איר דער קאַפּ, ווי זי זאָל זיך יעדעס מאָל פארקלייבן אף
א הויכן באַרג אונטער די סאַמע וואַלקנס. אפילע די האנט האָט זי אים,
דאַכט זיך, דערלאנגט פונקט אזוי צוריקגעהאַלטן ווי דעמלט. נאָר אין
עטלעכע מינוט ארום האָט זי זיך פלוצעם דערפילט אזוי שוואַך, אז זי
האַט זיך צוגעזעצט אף א באַנק, און פון אָפגעשוואַכטקייט האָבן זיך באַ
איר צוגעמאַכט די אויגן.

— וואָס איז מיט אייך? — ער האָט אראָפגעשארט פון איר שטערן די
קאַשטאַנעווע לאַקן, מיט וועלכע ס'האַט זיך געשפילט דאָס פּרילינגדיקע
ווינטל, און, אַנבייגנדיק זיך צו איר, איבערגעפרעגט. — וואָס איז מיט
דיר, לינע?

זי געדענקט שוין ניט פינקטלעך, צי דעמלט, צי אף מאַרגן האָט ער
איר אינעם זעלבן סעדל באוויזן דעם געט, וואָס דער געריכט האָט אים

צוגעפאסקנט. ווייזנדיק איר דאָס פאפירל, האָט ער דערביי געזאָגט, אז ער האָט זיך געדארפט געטן מיט זיין פרוי, ווי נאָר ער האָט פארשטאנען, אז ער וועט זיך פונדאנען אין ערגעץ ניט רירן און אז ער וועט זי מיט דעם סייזוי ניט פארהאלטן. און נאָך האָט ער איר, לינען, געהאט דעמלט געזאָגט: דאָס, וואָס איז געשען איצט, וואָלט געוויס געשען פריער, א סאך פריער, ווען איר מומע זאָל געווען ווינען אין דער זעלבער שטאָט, וווּ ער, און זי, לינען, זאָל געווען פריער אראָפּפאַרן צו איר צוגאסט. מעגלעך, עס וואָלט מיט אים דאן ניט פאסירט דאָס, וואָס עס האָט ביכלאל מיט אים ניט געדארפט פאסירן. ער האָט קיינמאָל ניט געלייקנט און לייקנט עס אויך איצט ניט, אז פרידע איז אים געווען געפעלן, און נאָך דעם, וואָס מיט אים איז געשען, דארף ער זיך דאָך זיכער ניט פארענט-פערן, אז ער האָט כאסענע געהאט פאר איר ניט דערפאר, ווייל דורך דעם וועט ער קאָנען זען א וועלט און ווייל פרידע איז דער איינציקער יוירעש פון איר רייכער ארגענטינער מומען. נאָר פארליבט אין איר איז ער, אפאַנעם, קיינמאָל ניט געווען.

„עכטע ליבע, — האָט ער, זיצנדיק מיט איר אינעם פרילינגדיקן סעדל, געזאָגט, — האָט ניט צו טאָן מיט שאדכאַנעס, און ער, הענריך, האָט דאָך כאסענע געהאט דורך א שאדכן.“

מיטן דערציילן איר וועגן די קליינלעכקייטן פון דער געוועזענער פרוי זינער באם אויסטיילן אים זיין כוילעק פארמעגן, וואָס האָט זיך געענדיקט מיט דעם, אז ער האָט איר דאָרט אלץ איבערגעלאָזט, גענומען מיט זיך בלוז א קליין רענצל, האָט ער זי אראָפּגעפירט, לינען, פונעם הויכן שפיץ בארג, וווּ זי איז נאָרוואָס מיט אים געווען, אין א טיפן טאָל, פון וועלכן זי קאָן זיך ניט ארויסקלייבן. צו וואָס דערציילט ער עס איר אלץ, צו וואָס דערציילט ער איר נאָך, וואָס קלייבט זיך זיין געגעטע פרוי טאָן מיטן פארמעגן? וואָס גייט איר, לינען, אָן, ווען און וווי קלייבט זיך זיין געגעטע פרוי ארויספאַרן?

צוריק אפן שפיץ בארג, וווּ עס דרייט זיך אזוי דער קאָפּ און עס פאַר-שלאָגט אזוי דעם אָטעם, האָט לינען זיך דערפילט אין דער רעגע, ווען הענריך האָט איר געזאָגט, אז ער איז אף שטענדיק אריבערגעפאַרן אהער און אז זי, לינען, ווייסט, פארוואָס ער איז אהער אריבערגעפאַרן. אויב זי פארלאנגט פון אים, ער זאָל עס איר זאָגן, וועט ער עס איר זאָגן.

זי האָט שטייפער צוגעשלאָסן די אויגן, זי האָט מוירע געהאט עס דערהערן און פארלאנגט עס דערהערן. הענריך האָט עס באמערקט. האָט ער אריינגענומען איר האנט אין זינער און זיך אָנגערופן:

— מיך האָט אראָפּגעבראכט אהער מיין גרויסע ליבע צו דיר, טייערע מיינע, איינציקע מיינע.

דאכט זיך, אז אויך זי האָט אים אין יענעם פרילינגדיקן אָונט גע-זאָגט: „דו...“ ער האָט זי געצווונגען צו דעם. ער האָט זי פארשיקערט מיט זינע קושן און, א שיקערע, זי געצווונגען צוזאמען מיט אים אויס-זינגען: דו, דו, דו... דו...

די דאָזיקע שפיל האָט ער מיט איר אף מאָרגן ווידער באניט. דאָס מאָל האָט זי זיך שוין געווערט א סאך שוואכער. אפן דריטן צי פערטן

טאג האָט זיך איר ביכלאל שוין אויסגעגעבן, אז זי איז מיט אים אויך פריער געווען אף „דו“, און אז צום ערשטן מאל האָט זי אים דערזען ניט אין דער באגלייטונג פון א פרוי מיט א שנירל פערל אפן אויסגעצויגענעם האלדז אין קילן פייכטן טורעם פון דער פעסטונג, נאָר דאָ, אינעם סעדל, און אז פון דעמלט אָן האָט זי, ארויסגייענדיק פון אינסטיטוט, אים דאָ שטענדיק געטראָפן, און אז אויסער אים האָט זי קיינער קיינמאל ניט באגלייט אהיים, און בלויז מיט אים האָט זי געטאנצט אף די סטודענטי-שע אַוונטן, געגאנגען אין קינאָ, ארומגעשפאצירט.

אינעם רוש פון די פריילינגדיקע שטראָמען, וואָס האָבן זיך געשפילט מיט די שטערן פונעם איבערגעקערטן הימל, איז געווען עפעס ענלעכס צו די קלאנגען פון דער פיסהארמאָניע, וואָס האָבן אין יענעם רעגנדיקן אינדערפרי אָנגעפילט מיט זיך דעם מוזיי און וועלכע זי הערט ביז איצט נאָך אָפט אין זיך. מיט וואָס האָט ער זי דעמלט געצווונגען זיך פארהאלטן אף עטלעכע טעג, מיט זיין שפילן, צי דערמיט, וואָס ער האָט איר געזאָגט, אז ער האָט גלייך דערפילט, אז זי געהערט צו דער מוזיקאלער וועלט, און אז אים האָט זעלטן-ווען אונטערגעפירט זיין פאָרגעפיל?

אים האָט, דאכט זיך, ווירקלעך, זעלטן-ווען אונטערגעפירט דאָס פאָר-געפיל, און דאָס, ווייזט אויס, איז געווען די סיבע, פארוואָס ער האָט אָנ-געהויבן אריינגיין צו זיי אין שטוב, ערשט נאָכדעם ווי ער האָט באקומען אן אייגענעם צימער און אָנגעקומען אין פילהארמאָניע אף ארבעט — אף דער זעלבער ארבעט, וואָס אין בוקאווינע, — און זיך געקאָנט פאָרשטעלן פאר אירע עלטערן, ווי א לעקטאָר. ער האָט ווי פאָרגעפילט, אז אירע עלטערן וועלן זי אָפריידן און שטארק אָפריידן, זי זאָל כאסענע האָבן פאר אים. אזוי האָבן זיי קעגן אים גאַרניט געהאט. א מענטש איז ער, ווי צו זען, א שטילער, אן איידעלער, דערצו א גאנץ שיינער און ניט אף קיין סאך עלטער פון איר. ער איז שוין אָבער איין מאל געווען א באווייבטער. בא איר וועט ער זיין דער ערשטער, אָבער זי וועט דאָך זיין בא אים די צווייטע, און דאָס האָט פיל וואָס צו זאָגן, ביפראט נאָך בא ארטיסטן. און ביכלאל פארשטייען זיי ניט, וואָס איז אזוי די איילעניש. נו, וואָרט אין וואָרט, ווי די מומע אירע: זי איז דאָך, דאכט זיך, לינע, ניט פון די מייד-לעך, וואָס זאָל דארפן מוירע האָבן, אז זי וועט זיך פארזיצן, און עס זאָל איר לאכלוטן ניט אָנגיין, צי דער, פאר וועמען זי קלייבט זיך כאסענע האָבן, איז א באַכער צי א געגעטער. בעעמעס ליב האָט מען, זאָל זי וויסן זיין, בלויז די ערשטע פרוי, אפילע ווען מע געט זיך מיט איר. זאָגנדיק עס איר, האָבן די עלטערן אָנגערופן עטלעכע זייערע באקאנטע, וואָס האָבן זיך געגעט און אין א צייט ארום זיך צוריק צונויפגעגאנגען. און אזעלכע, וואָס נאָכדעם, ווי זיי זיינען זיך איין מאל פאנאנדערגעגאנגען, איז דאָס געטן זיך סטאם געוואָרן א געוויינלעכע זאך בא זיי. היינט זיך צונויפגעגאנגען, מאָרגן זיך פאנאנדערגעגאנגען. שווער איז בלויז מאכן דעם ערשטן טראָט. דערביי האָבן די עלטערן ניט פארגעסן זי יעדעס מאל דערמאָנען, אז מוזיק איז ניט קיין טאכלעס, און האָפן, אז ס'קאָן געשען א נעס, און הענריך זאָל פלוצעם ווערן א לאורעאט, איז דאָך אוואדע ניט שייַעך.

ס'איז אבער גענוג געווען, אז הענריך זאל, קומענדיק איינמאל צו זיי, זיך זעצן שפילן, אז זי זאל אין א רעגע ארום שוין פארגעסן אלץ, וואס עס האבן מיט איר איינגעטיינעט טאטע־מאמע, און די קלאנגען זאלן זי פארטראגן אפן שפיץ בארג, פונוואנען ער האט זי פאר די אלע אכצן יאר, וואס זי איז זיין פרוי, קיין איין מאל ניט אראפגעשטויסן אין דער נידער און קיין איין מאל ניט געגעבן צו פילן, אז זי איז בא אים ניט די ערשטע ליבע. און פלוצעם דערוויסט זי זיך, און ניט פון א זיטיקן, נאר פון אים אליין, אז זי האט די אלע יארן געלעבט אין טאָעס, אז אירע עלטערן זיינען געווען גערעכט, ווען זיי האבן זי געוואָרנט וועגן דעם...

7

דער זאמדיקער ברעג טיך, מיט וועלכן לינע איז געגאנגען, איז אומ־באמערקט פארקראכן אין וואסער און ניט געוואָרן, איבערלאָזנדיק זי דאָ אן איינזאמע שטיין, זי זאל זיך אליין ארויסקלייבן פונדאנען. ווהיין גיין איז איר איצט געווען לאכלוטן אלציינס. ס'זאל זיך איר מאכן א שיפל, וואָלט זי זיך אריבערגעקליבן אפן אנדערן ברעג און ביז טאָג מיטגע־גאנגען דאָרט מיט דער פארבלויטער לעוואָנע, וואָס האָט זיך אומגע־רייט איבער די וואלדיקע בערג. פון ערגעץ האָבן זיך דערטראָגן טומלדיקע שטימען. דאָס גייט מען שוין, אפּאַנעם, פון קינאַ. מיכאיל יעפימאָוויטש איז דאָרט געווען אליין צי מיט עמעצן? און אז מיט עמעצן, וואָס גייט עס איר אָן? מיכאיל וועט געוויס פארקערעווען באלד אין האָטעל זיך דערוויסן, וואָס איז געשען בא איר אין דער היים, וואָס מע האָט זי דריי־גענד ארויסגערופן צום טעלעפּאָן. זי וויל זיך דערמאָנען, ווער האָט זי ארויסגערופן צום טעלעפּאָן, די טאָכטער צי דער מאן, האָט זי אים גע־שריבן, מיכאילן, אינעם צעטעלע.

נאָענט הינטער זיך האָט זי דערהערט קענטלעכע טריט, גיכע און זיכערע. ס'איז אָפּגעגאנגען א רעגע, זי זאל זיך לאָזן אים אנטקעגן, נאר עמעצער האָט איר ווי פארצאמט דעם וועג. דער זעלבער עמעצער, וואָס האָט זי ניט געלאָזט בלייבן אין צימער און דורך א זיטיק געסל זי גע־בראכט צו פירן צום ברעג טיך, האָט איצט זי אונטערגע־עילט פארשווינדן צווישן די מויערן פון דער ברייטער גאס, וואָס האָט געפירט צו דער אוּטאַבוס־סטאנציע.

צופאָרן אף דער טעלעפּאָן־סטאנציע אין דער נאָענטער שכיניעסדיקער שטאָט איז נאָך דערוויל געווען צו פרי. אויב הענריך איז ניט געפּאָרן צו זיין „ליבער און טייערער“, נאר זיין „ליבע און טייערע“ איז געקומען צו אים, זיצן זיי איצט געוויס ערגעץ אין א רעסטאָראן, און פרייער פון צוועלף־איינס באנאכט האָט זי ניט, לינע, וואָס אים צו קלינגען. דאָס האָט זי שוין באשטימט פארפרייער: וויפל ער זאל ניט אריינשריינען אינעם טעלעפּאָן־טרייבל זיין צעצויגענעם „אללאָ“, לויט וועלכן זי דערקענט שטענדיק זיין צושטאנד, וועט זי זיך ניט אָפרופן. מיט אָט דעם „אללאָ“ וועט ער זיך גלייך ארויסגעבן. אים וועט זיכער ניט איינפאלן, אז דאָס קלינגט זי — זי האָט דאָך אים געשריבן, אז דאָ איז נאָך ניט איינגעשטעלט

קיין טעלעפאָן-אוּטאָמאַט. פּונדאָנען קאָן מען בלוין באַשטעלן אַ געשפּרעך. איז עפּשער זאָל זי טאַקע באַשטעלן, ווי זי האָט עס שוין איין מאָל גע- טאָן, און אים זאָגן, אז די וואָך צייט, וואָס איר איז פּאַרבלעבן דאָ נאָך צו זיין, וועט זי אַרומפּאַרן איבערן ראיאָן. טאַמער וועלן פּאַר דער צייט זיין פּון אירינען בריוו, זאָל ער זיי איר אהער ניט איבערשיקן, ווייל ס'קאָן זיך גרענלעך מאַכן, זי זאָל גלייך פּון ראיאָן, ניט פּאַרפּאַרנדיק מער אהער, זיך אומקערן אהיים. קאָן דען אים נאָך אזא געשפּרעך קומען אפּן זינען, אז מאָרגן שפּעט באַנאַכט וועט ער זי פּלוצעם דערזען אין שטוב? זי האָט שוין אלץ באַטראַכט. אין אַ שאַ אַרום, נאָך דעם, ווי עס וועט זיך אויסלעשן די שנין אין די דריי פּענצטער פּון איר ווינונג אפּן זיבעטן שטאַק, וועט זי זיך אפּהייבן אהין, ניט מיטן ליפּט, נאָר צופּוס, און שטיל, אז זי אליין זאָל ניט הערן די אייגענע טריט. די שליסלען האָט זי מיט זיך. ווען זי פּאַרט אין קאַמאַנדירונג, נעמט זי זיי שטענדיק מיט. הענריך מיט זיין גאַסט זאָלן אפּילע ניט שלאָפּן, וועלן זיי אויך ניט הערן, ווי זי וועט אריין. די שנין וועט זי איינשליסן, ווען זי וועט אַ ריס טאָן די טיר פּון צימער, זיי זאָלן ניט באווייזן קומען צו-זיך. וואָס האַלט זי דעמלט אַפּ, זי זאָל באלד פּאַרקערעווען צו דער טעלעפּאָן-סטאַנציע? זי איז ניט זיכער, צי וועט אינמיטן געשפּרעך זי פּלוצעם ניט אונטערפירן דאָס קאָל? ניט בלוין דאָס אליין. ס'קאָן אַמאַל טרעפּן, ער זאָל ניט אַראָפּנעמען דאָס טרייבל אויך. די טעלעפּאָניסטקע, אויב ער זאָל זיך אָפּרופּן, וועט דאָך אים זאָגן, פּונוואַנען מע קלינגט, און אין דער אָנוועזנהייט פּון זיין „איינציקער און טייערער“ וועט ער דאָך ניט קאָנען זיך אויך ווענדן צו איר, לינען, „מיין איינציקע און טייערע“. מיט וואָס זיך נאָכדעם פּאַר איר פּאַרענטפּערן, פּאַר לינען, דאַרף ער ניט זוכן. ער האָט ניט געהערט, וועט ער איר זאָגן, דער טעלעפּאָן איז געווען קאַליע... פּון אַן אוּטאָמאַט אז מע קלינגט, ווייסט מען ניט פּונוואַנען און ווער, און ס'וועט אים קיינמאַל ניט איינפּאַלן, הענריכן, אז דאָס האָט געקאָנט זיין זי, לינע. זי זאָל זיך נאָר ניט אַרויסכאַפּן מיט קיין וואָרט, מיט קיין קלאַנג אפּילע. קוים וועט זי דערהערן זיין שטים, וועט זי גלייך אפּהענגען צוריק דאָס טרייבל, ניט אויסוואַרטנדיק, ביז ער וועט איבערכאַזערן זיין באַזונדערן זינגעוודיקן „אַללאַ“, לויט וועלכן זי דערקענט ליכט זיין געמיט-צו- שטאַנד. איצט גייט איר דאָס שוין ניט אָן. זי דאַרף זיך בלוין דערוויסן, צי „ינע“ איז באַ אים, צי איז ער געפּאַרן צו איר. פּון דעם איז אָפּהענ- גיק, צי וועט זי פּון אַעראַדראַם פּאַרפּאַרן גלייך אהיים, צי איר וועט אויסקומען וואַרטן, ביז אין אלע דריי עקסטע פּענצטער אפּן זיבעטן שטאַק פּונעם געלבלעכן מויער וועט זיך אויסלעשן די שנין. אזוי צי אַנדערש, נאָר מאָרגן פּליט זי. באַשטימט. זי וועט אָפּמערקן אינדערפרי די קאָ- מאַנדירונג און פּאַרן גלייך אפּן אַעראַדראַם. די הידראַעלעקטראַסטאַנציע וועט פּון דעם ניט לינדן. דער וויסנשאַפּטלעך-פּאַרשערשער אינסטיטוט, אין וועלכן זי אַרבעט, וועט צושיקן אַף איר אַרט אַף דער וואָך צייט אַן אַנדער אינזשעניער. וואָס וועט זי מאָרגן זאָגן דעם שעף פּון דער סטאַנ- ציע? דאָס זעלבע, וואָס זי האָט היינט געשריבן מיכאַיל יעפּיאַוויטשן, אז אין דער היים באַ איר איז זיך פּאַרלאָפּן אזוינס, אז זי מוז זיך דריי-

גענד אומקערן. און מעגלעך, זי וועט מאַרגן אינדערפרי צוגיין אין פאָ-ליקליניק. נאָכדעם, וואָס מיט איר איז היינט געשען אין האַטעל, וועט דער דאָקטער איר באשטימט געבן אַ ביולעטען, און זי וועט באַ זיך אַף דער אַרבעט ניט דארפן זיך פאַר קיינעם פאַרענטפערן. זי איז פאַשעט געווען ניט געזונט.

ווי לינע איז ניט געווען פאַרטאָן מיט זיך, האָט זי אָבער אלץ באַ-מערקט ארום, באַמערקט, ווי זי איז פאַרבייגעגאַנגען די אוּטאַבוס-סטאַנ-ציע, דעם גרוי-פאַרשטויבטן צעמענט-זאוואַד, די וואַרעמע אָזערע, אין וועלכער די לעוואַנע האָט פאַרוואַרפן אין וואַסער אירע זילבערנע ווענט-קעס, דעם לאַנגן ליכטיקן קאַרפּוס פון דער הידראַעלעקטראַסטאַנציע און ווי זי איז פון דאָרטן אוועק לענגויס די שליוון און געגאַנגען ווייטער, זיך אלץ ניט געקאַנט אַפּשטעלן, ווי אַ פאַנאַנדערגעיאַגטע כוואליע אין יאַם. ווען עס באַגעגנט זי דאָ איצט ווער-ניט-איז פון אירע באַקענטע, וואַלט מען זי מיסטאַמע ניט דערקענט, ניט געגלייבט, אַז דאָס איז זי. דאַכט זיך, זי וועט באלד אליין אופּהערן גלייבן, אַז דאָס איז זי, לינע. זי האָט זיך קיינמאַל ניט פאַרגעשטעלט, אַז פאַר איינע-צוויי רעגעס קאָן אַ מענטש זיך אַזוי ענדערן, זיך לאָזן פון עמעצן אַזוי באַהערשן. ניט אַנדערש, ווי אַט דער עמעצער גייט איר שוין נאָך זייער לאַנג, מעגלעך דאָס גאַנצע לעבן גייט ער איר נאָך, און ער האָט אלץ געוואַרט אַף דער מינוט, ווען ער וועט זיך קאָנען פאַר איר אַנטפּלעקן און פאַרלאַנגען, זי זאָל איבערשאַצן אלץ, וואָס איז מיט איר ביז אַהער זיך פאַרלאַפן אין לעבן, און באַצייטנס וואַרענען וועגן דעם די טאַכטער אירע, זי זאָל אויך קוקן אַף אלעמען, ווי אַט דער עמעצער צווינגט זי איצט, לינען, קוקן אַף הענריכן. זי מישט זיך אָבער אַרײַן, זי פּרוּווט אפּילע געפּינען פאַר הענריכן אַ באַרעכטיקונג אין דעם, וואָס מיט אים איז געשען. ער האָט פאַשעט ניט פאַרויסגעזען, אַז סע קאָן זיך מיט אים אַזוינס פאַרלויפן, אָבער אַפּגענאַרט האָט ער זי ניט. ניין. דאָס האָט זי, לינע אליין, גענו-מען און זיך אַפּגענאַרט, זי אליין. די עלטערן אירע האָבן זי דען ניט געוואַרנט? וויפּל מאָל האָט די מוטער איר דערמאַנט, אַז זי איז באַ הענ-ריכן ניט די ערשטע, אַז זי איז ניט זיין ערשטע ליבע, און אַז דאָס האָט זייער פּיל צו זאָגן, כאַטש עס טרעפן אויסנאַמען. ניין, קיינער וועט איר ניט איינריידן, אַז זי איז ניט געווען קיין אויסנאַם, אַז אויסער ווי צו איר האָט הענריך, אפּילע אין געדאַנק, זיך נאָך צו עמעצן געהאַט ווער-ניט-איז געווענדט: „האַרציקע מיינע, טייערע מיינע“, און אַז ס'איז אים ווער-ניט-איז אַנגעגאַנגען, צי זיין געוועזענע פּרוי פּרידע איז געבליבן הי, צי אוועקגעפאַרן און ווהיין אוועקגעפאַרן. וואָס איז הענריך שולדיק, אויב ער האָט פּלוצעם, לאַכלוטן אומגעריכט, זי ערגעץ באַגעגנט און אין אים האָט אופּגעוואַכט זיין ערשטע ליבע, אַ שלאַג געטאָן אין אים, ווי אַ קוואַל, וואָס האָט זיך קעגן זיין אייגענעם ווילן מיטאַמאַל אַרויסגעריסן פון דער סאַמע טיף? פאַרוואָס האָט ניט געקאַנט טרעפן, אַז פּרידע זאָל געווען נאָכן געטן זיך אוועקפאַרן צו אירע עלטערן, און איר ליבע צו הענריכן האָט זי אין אַזויפּיל יאָר ארום צוריק אַראַפּגעבראַכט אַהער? זי האָט אים אַפּגעזוכט, און דאָס מאָל וועט זי אים שוין זיכער אוועק-

פירן מיט זיך. דאָס און ניט עפעס אנדערש האָט באַטייט זײַן באַקלאַנגן זיך עטלעכע מאָל פאַר איר, פאַר לינען, וואָס ער איז ניט אין קײן אַר-קעסטער, און אז מיט דעם האָט ער אַף שטענדיק אָנגעוואָרן די האַפער-נונג זען א וועלט, פונקט זי, לינע, וואָלט געווען די שולדיקע דערין! און ווען פרידע זאָל געווען אַפּזוכן הענריכן ניט ווייל זי איז אין אים אזוי פאַרליבט, נאָר קעדיי פאַשעט אים צעשיידן מיט איר, מיט לינען, קען זי דען, לינע, מאַכן פרידען אין דעם שולדיק? דאָס געפיל פון אייגנליבע בא א פרוי איז מיט גאַרנישט צו פאַרגלייכן, און זי, לינע, איז ווערט, וואָס עס האָט זי אַף דורך און דורך דורכגענומען דאָס דאָזיקע פּיינלעכע געפיל. זי איז עס ווערט. די עלטערן האָבן זי געוואָרנט...

און אויב די „איינציקע און טייערע“ איז ניט זײַן געוועזענע פרוי, נאָר גאָר אן אנדער פרידע?

דאָ האָט לינע זיך שוין אופגעהערט אריינמישן. איצט האָט שוין ניט זי, נאָר דער, וואָס האָט אונטערגעהיט די רעגע, ער זאָל זיך קאַנען פאַר איר אנטפלעקן, און געפאַדערט, זי זאָל איבערוועגן און איבערשאצן אלץ, וואָס עס איז מיט איר ביז אהער פאַרלאָפן, זיך אָנגענומען פאַר הענריכן. וואָס איז שולדיק דער מענטש, וואָס עס עלטערט זיך אין אים די ליבע, עלטערט זיך א סאך פּרוער, ווי דער מענטש אליין, און אָן ליבע קאָן דער מענטש ניט אויסקומען. זי איז פאַר אים, ווי דער פּרילינג פאַרן בוים. דער מענטש האָט אויך, ווי דער בוים, זײַנע האַרבסטן און זײַנע פּרילינגס.

שטייענדיק אפן ברעג, האָט זיך איר מיטאמאָל אויסגעדאַכט, אז צו-זאַמען מיט די אריינגעשווומענע שיפן אין די שליוזן זינקט זי אויך אראָפּ אין דער שוואַרצער טיף און, ווי אַף א וואַגשאַל, שטייגט זי צוריק ארוף צו דער באלויכטענער הייך.

ווען לינע האָט זיך אופגעזעצט אפן לעצטן באַנאַכטיקן אווטאַבוס, וואָס איז געגאַנגען אין דער שכינעסדיקער שטאָט, האָט די לעוואָנע זיך שוין געהאַט אומגעקערט פונעם פישפאַנג אַף דער אַזערע און באַגלייך מיט די שיפן געווארט, מע זאָל עפענען פאַר איר דעם טויער און זי ארויסלאָזן פון שליוז אין אַפענעם יאַם.

ביז צוועלף באַנאַכט האָט דער גרויסער ווייזער פונעם וואַנטזייגער אַף דער טעלעפּאָן-סטאַנציע נאָך געהאַט דורכצומאַכן א גאַנצן קרייז, נאָר לינע האָט ניט געווארט. זי האָט אַף א גאַנצער שאַ פּרוער אָנגע-קלונגען צו זיך אהיים. און מאַדנע, זי איז געווען צופרידן, וואָס קיינער האָט זיך ניט אַפּגערופן, צופרידן, וואָס זי האָט ניט געהאַט קײן טאַעס. נײַן, זי האָט ניט געהאַט קײן טאַעס! זיי זײַנען איצט אין רעסטאָראַן, זיצן אין אן אַפּגעזונדערט קאַבינעטל. באלד וועלן זיי קומען אהיים...

לינע האָט ווידער אָנגעקלונגען, און ווידער האָט זיך קיינער ניט אַפּגערופן. זי האָט אָנגעקלונגען אין א האַלבער שאַ ארום, אין א פּערטל שאַ ארום, יעדע פינף מינוט. און, ענדלעך, ווען ס'האַט שוין שאַרעט אַף טאַג, באַשטעלט א געוויינלעכן טעלעפּאָן-געשפּרעך. און ווידער דאָס זעלבע. קיינער האָט זיך ניט אַפּגערופן.

צוריקפארנדיק, האָט זי אינעם אייבערשטן שליוז שוין געטראָפֿן די
זון, וואָס האָט געווארט, מע זאָל זי ארויסלאָזן פון יאם צו די וואלדיקע
בערג.

אין האָטעל האָט די דעזשורנע, צוזאמען מיטן שליסל פון צימער, איר
איבערגעגעבן א צעטעלע פון מיכאילן. לינע האָט עס, ניט איבערלייער
נענדיק, אריינגעלייגט אין קעשענע.

אינעם זעלבן טאָג, מיט א ביולעטען פונעם דאָקטער, אז זי דארף
עטלעכע טעג ליגן צו בעט, איז לינע אוועקגעפלויגן אהיים.

8

צי האָט זיך איר עס בלויז אויסגעוויזן, צי זי האָט טאקע, ארויסגיין
ענדיק פון טאקסי, ווירקלעך געזען זיך לויכטן אין איינעם פון די דריי
פענצטער פון איר ווינונג, נאָר איצט איז שוין דאָרט געשטאנען דער
זעלבער כוישער, וואָס אין די איבעריקע צוויי. גרייט אין אלץ איצט צו
גלייבן, איז בא איר רעכט געווען, אז הענריך מיט „יענער“ האָבן זי בא-
מערקט צופאָרן צו דער שטוב און בליץ־שנעל אויסגעלאָשן די שייך. ביז
זי, לינע, וועט זיך אופהייבן מיטן ליפט, וועלן זיי ביידע באווייזן פאר-
שווינדן, און הענריך וועט זיך ניט דארפן פאר איר נאָכדעם פארענטפערן.
ער וועט זי פארזיכערן, אז דאָס האָט זיך איר פאָשעט אויסגעוויזן, ער
איז גאָר פון אָונט ניט געווען אין שטוב. און מיט וואָס וועט ער זיך
פארענטפערן, וואָס ער האָט ניט אראָפגענומען דאָס טרייבל, ווען זי האָט
אים געקלונגען פון אעראָדראָם? אויך מיט דעם, אז ער איז ניט געווען
אין דער היים? זי וועט, דאכט זיך, באלד אָנהייבן גלייבן, אז עמעצער
איז איר פארלאָפֿן דעם וועג. מעגלעך, אז מיכאיל האָט געגעבן הענריכן
צו וויסן, אז זי פליט ארויס, און הענריך האָט זיך בעקיוון ניט אָפגערופֿן,
ווען זי האָט אָנגעקלונגען פון אעראָדראָם, ער זאָל ניט דארפן פאָרן זי
באגעגענען, ווייל פונעם זעלבן אעראָדראָם און, מעגלעך, אפילע אין דער
זעלבער שאַ פליט אָפֿ „יענע“, מיט וועמען ער האָט צוליב איר, לינעס,
אומדערווארטן צוריקקערן זיך אהיים, געמוזט זיך שיידן, ניט קענענדיק
זי אפילע ארויסבאגלייטן. אומזיסט נעמט ער זיך אזוי איבער מיט זיין
פאָרגעפיל. דאָס מאַל האָט אים דאָס פאָרגעפיל זיינס זיכער אונטערגע-
פירט, זי קלייבט זיך זיי ניט צעשיידן. ווען ער נעמט אראָפֿ דאָס טע-
לעפאָן־טרייבל, וואָלט זי דאָך אלציינס זיך ניט אָנגערופֿן. זי האָט אָ-
געקלונגען פון אעראָדראָם, זי זאָל באצייטנס וויסן, צי וועט איר אויס-
קומען זיך אריינרייסן האלבע נאכט צו זיך, ער זאָל נאָכדעם ניט האָבן
מיט וואָס זיך פארענטפערן, אף וואָס זיך פארופן. איר אָבער, לינען,
האָט דאָס פאָרגעפיל ניט אונטערגעפירט. ס'קאָן ניט זיין, זי זאָל האָבן
איבערגעפלאַנטערט די פענצטער פון איר ווינונג. זי האָט, ארויסגייענדיק
פון טאקסי, פאָרט געזען שייך אינעם עקסטן פענצטער. ווו זיינען זיי
אָבער, וואָס מע זעט זיי ניט ארויסגיין? זיי האָבן זיך אומגעקערט צוריק
אין דער דירע, זייענדיק זיכער, אז זיי האָבן געהאט א טאָעס, אז ניט זי
האָבן זיי געזען ארויסגיין פון טאקסי? איז פארוואָס צינדן זיי דעמלֶט

ניט אן די שנין? ניין, זי וועט זיך איצט ניט אופהייבן צו זיך. זי וועט אויסווארטן ביז האלבער נאכט.

דאך האט זי פון א נאענטן אווטאמאט אָנגעקלונגען, און כאַטש קיינער האַט זיך ניט אָפּגערופּן און אין די פענצטער איז, ווי פּרײַער, געשטאַנען דער זעלבער כּוּישעך, איז זי אין שטוב ניט אריין. אויב זי וועט זיי דאָרט איצט ניט טרעפּן, קאָנען זיי אַיטלעכע רעגע אָנקומען, און דעמלט וועט זי דאָך אים מוזן אויסהערן. אין דער אָנוועזנהייט פון דער אומבאַקאַנ־טער פּרוי וועט זי, לינע, אים דאָך ניט ארויסווייזן, ווי דערווידער ס'איז איר זײַן זינגעוודיק קאָל, וועלכעס זי האַט אזוי ליב געהאַט, זײַנע שטילע פאַרבענקטע אויגן, אין וועלכע זי האַט אזוי ליב געהאַט אריינקוקן, דער צוריר פון זײַנע ווייסע לענגלעכע פינגער. זי וועט אים ניט איבערשלאָגן אפּילע דעמלט, ווען ער וועט איר זאָגן, אשטייגער, אז ער זעט אַט די פּרוי צום ערשטן מאַל אין לעבן. זי האַט איבערגעלייענט די מעלדונג אפּן סטענד, אז בא זיי פאַרקויפט זיך א ביכער־שראַנק, איז זי געקומען אים אָנקוקן, אָדער ער וועט אנדערש עפעס צוטראכטן. וואָס וועט ער איר אָבער זאָגן נאָכדעם, ווי זי וועט אים ווייזן דעם בריוו, וועלכן ער האַט געשריבן דער פּרוי, וואָס איז געקומען אָנקוקן דעם ביכער־שראַנק? ער וועט אין דער ערשטער רעגע ניט באַנעמען, ווי קומט צו איר דער דאָזיקער בריוו. פאַר אים וועט עס זײַן אזא אומגעריכטער קלאַפּ...

שוין דאָס אליין, וואָס איר שטייט פאַר דערלאנגען אים אַט דעם אומ־געריכטן קלאַפּ, פאַרשאפט לינען פאַרגעניגן. זי האַט זיך קיינמאַל ניט פאַרגעשטעלט, אז צאָרן און האס קאָנען פאַרשאפּן פאַרגעניגן, און זי וועט טאָן אלץ, ניט צו דערלאָזן, אז ס'זאָל אַף איין רעגע אופּהערן שלאָגן אין איר דער אָנגעזאַמלטער האס און צאָרן, וואָס האָבן פאַרביטן מיט זיך די ליבע און מיט דעם ניט איבערגעלאָזט אין איר קיין פּוסטקײַט. ניין, זי וועט זיך איצט ניט אופהייבן צו זיך אין דער ווייניג.

דער זייגער איז געווען אָנהייב צען. ביז האלבער נאכט האַט זי נאָך צו ווארטן דריי שאַ, אויב ניט מער. ווען זי באפרייט זיך כאַטש פונעם טשעמאַדאַן! די דריי שאַ וועט זי ווייניג־איז איבערזיצן אנטקעגן אַף דער באַנק. דער אָוונט איז א שטילער, א ווארעמער. נאָר ווו וועט זי זיך אהינטאָן נאָך האלבער נאכט? זי וועט זיך דאָך קיין איבעריקע רעגע ניט פאַרהאַלטן, נאָכדעם ווי זי וועט אים באווייזן דעם בריוו. וואָס וועט זײַן שפּעטער, צי וועלן זיי אויסבייטן די דירע אַף צוויי באזונדערע ווייניג־גען, צי ער וועט אריינטרעטן אין א ווייניגס־קאַפּעראַטיוו, אָדער איר בערפאַרן צו „יענער“, גייט איר איצט לאכלוטן ניט אָן. זי ווייסט בלוז, אז זי וועט קיין מינוט ניט קאָנען זײַן מיט אים אונטער איין דאך, ווו אלץ איז איצט דורכגעזאַפט מיט פאַלשקײַט. אפּילע די קלאווישן פון דער פּיאנינע וועלן איצט ארויסגעבן פאַלשע קלאַנגען.

לינע האַט געהאַט אין שטאַט גענוג באקענטע, ווו איבערצוזײַן די נאכט, און אַף וואָס זיך פאַרופן האַט זי אויך: דער מאַן אירער איז אוועק־געפאַרן אין א קאַמאַנדירונג, און זי האַט דאָס מאַל פאַרגעסן מיטנעמען מיט זיך די שליסלען. זי וועט דאָך ניט גיין באַנאַכט זוכן א שלאַסער.

און וואָס וועט זי טאָן מאַרגן? גיין צו אן אנדער באקאנטער און איבער-
כאזערן פאר יענער דאָס זעלבע? איז אָבער אף איר, לינען, זייער לייכט
צו דערקענען, ווען זי באהאלט פון עמעצן עפעס אויס. זי איז זיכער,
אז מיכאיל, וואָס האָט זי ארויסבאגלייט צום אעראָדראָם, האָט פארשטא-
נען, אז אין דער היים בא איר איז גאָר עפעס אנדערש געשען, ניט דאָס,
וואָס זי האָט אים געזאָגט. ער קאָן נאָך אַנקלינגען אהער און פונקט
אַנטרעפן אף הענריכן! ווי גיט מען אים באצייטנס צו וויסן, מיכאילן,
ער זאָל ניט קלינגען איצט אהער?

ס'איז נאָך פרי, זייער פרי, און דער טשעמאָדאן שמידט זי צו צו דער
באנק. עפשער צופאָרן אין א האַטעל און איבערלאָזן דאָרט דעם טשע-
מאָדאן אין באַגאזש-קאמער? ווער האָט עס אינגעפירט, אז קיין אַרטיקע
קאַנען זיך ניט אָפּשטעלן אין קיין האַטעל? מאלע וואָס עס קאָן אמאָל
פאסירן מיט א מענטשן. אָט האָט מיט איר דאָך פאסירט: זי האָט א
באזונדערע צווייציםערדיקע דירע קימאט אין סאמע צענטער שטאָט, די
שליסלען זינען מיט איר, און זי האָט היינט ניט וווּ איבערצונעכטיקן.
דאָס איינציקע, וואָס עס בלייבט איבער פאר אן אַרטיקן אינווינער:
איבערזיצן די נאכט אף א וואַקזאל צי אין וועסטיביול פון א האַטעל,
באגלייך מיט אלע אַנגעפאַרענע, וואָס זינען געבליבן אָן ערטער.

אין דעם גרויסן און טומלדיקן וועסטיביול פון האַטעל, וווּ ס'איז שוין
באלד ניט געווען וווּ זיך צו זעצן, האָט לינע באגלייך מיט אלעמען פאר-
נומען א ריי צום אדמיניסטראַטאָר, וועלכער האָט קיינעם גאָר ניט צו-
געזאָגט, נאָר פארקערט, קימאט איטלעכן פארזיכערט, אז ס'וועלן זיך
היינט ניט באפרייען קיין צימערן. און ווען עס זאָלן אפילע זיין פרייע
ערטער, האָט זי דאָך סייזוי ניט אף וואָס אויסצורעכענען. קיין אַרטיקן
אינווינער באדינען ניט די האַטעלן. פון וועסטיביול אָבער וועט מען
זי ניט ארויסטרייבן. זי קאָן אַנגיין פאר אן אַנגעפאַרענער, און אָפּזיצן
דאָ א נאכט אין פאַרט אַנגענעמער, ווי אפן וואַקזאל. צי וועט דער שוויי-
צאר בא דער טיר זי אריינלאָזן צוריק אהער נאָך האלבער נאכט? אז זי
וועט היינט ניט נעכטיקן אין דער היים, דאָס ווייסט זי אף זיכער. ער
זאָל איר אפילע פאלן צו די פיס, וועט זי ניט בלייבן אויסהערן, וואָס
האָט ער איר צו זאָגן, מיט וואָס וועט ער זיך פרווון פאר איר פארענט-
פערן.

באקומען פונעם אדמיניסטראַטאָר דעם זעלבן אָפּזאָג, וואָס אלע, און
אים געענטפערט, וואָס אלע, אז זי וועט פונדאנען אין ערגעץ ניט גיין,
אז זי וועט צווארטן, עפשער וועט זיך פאַרט באפרייען אן אַרט, האָט
לינע זיך צוגעזעצט נעענטער צו דער טיר, דער שווייצאר זאָל זי בא-
מערקן און פארגעדענקען. זי איז אפילע א פאַר מאל צוגעגאנגען אים
עפעס פרעגן, געבנדיק דערביי אים צו וויסן, אז דער אדמיניסטראַטאָר
האָט איר צוגעזאָגט אין מעשעך פון דער נאכט זי איינאַרדענען.

לינע האָט ניט באמערקט, ווי ס'איז געלאָפן די צייט. זי איז געווען
צו פארנומען, זי זאָל נאָכשפירן נאָכן זייגער. פאר דער צייט, וואָס זי
זיצט דאָ, האָט זי זיך שוין עטלעכע מאל אופגעוויבן אף די טרעפּ צו
זיך אפן זיבעטן שטאָק, שטיל אופגעשלאָסן די טיר פון דער דירע, זיך

ארינגעשליכט אהין, ווי א גאנעו, א ריס געטאן די טיר פון שלאָף-
צימער...

זי האָט שוין גאַרניט געקאַנט טאָן מיט זיך, אז זי זאָל נאָכאמאָל און
נאָכאמאָל ניט דורכמאַכן אין געדאַנק דעם דאָזיקן וועג.
די מוזיק, וואָס האָט זיך פּלוצעם אריינגעריסן אהער פון רעסטאָראַן,
האַט זי א הייב געטאָן פון אַרט. לינע האָט געבעטן דעם שווייצאר אכ-
טונג געבן א ווילע אף איר טשעמאָדאָן— זי וועט זיך באלד צוריק-
קערן, — און אוועקגענילט צו דער הויכער האלב-גלעזערנער טיר אפן
צווייטן שטאָק. אירע פארנעפלטע, בלאַנדזשענדיקע בליקן האָבן לאַנג
און פאראקשנט נאָכגעשפירט נאָך די פאַרלעך, וואָס האָבן געטאַנצט, גע-
זעסן בא די טישלעך, און זי האָט זיך געוונדערט, וואַזוי איז עס איר
גלייך ניט געקומען אפן זינען, אז זיין „טייערע און איינציקע“ האָט גע-
קאַנט פארפאַרן ניט צו אים, נאָר אין א האַטעל, און אויב אין א האַטעל,
איז, פארשטייט זיך, אהער, אינעם צענטראַלן און מאָדערנסטן אין שטאָט.
מער האָט זי דאָ ניט וואָס צו שטיין. הענריך איז איצט בא איר, בא
פרידען, אומבאַמערקט וועט ער שוין פונדאנען ניט ארויס, און אין וועלכן
צימער עס שטייט איין זיין גאַסט, וועט זי זיך אויך דערוויסן.
אומקערנדיק זיך צוריק אין וועסטיביול, האָט לינע געטראָפן זיצן אף
איר בענקל א יונגע פרוי מיט אן אַנגענעם, נאָר שטאַרק פאַרוואַרגט
פאַנעם.

— איך האָב, ווייזט אויס, פאַרנומען אייער פלאַץ? — האָט די פרוי
זיך אַנגערופן, באפרייענדיק דאָס בענקל.

— זיצט, זיצט, — לינע האָט זיך באמיט שמייכלען. — איך בין נאָך,
דאכט מיר, ניט אין דעם עלטער, מע זאָל מיר דאַרפן אַפטרעטן דאָס אַרט.
— פאַרצייט. איך האָב עס גאָר ניט געטראכט, ביפראט, אז איך ווייס
ניט, ווער פון אונדז איז עלטער. מיר איז שוין אַט באלד דרייסיק.

זי ווייסט אליין ניט מיט וואָס, נאָר לינען האָט זיך אויסגעוויזן, אז
די פרוי האָט עס געזאָגט פון מיטלינד צו איר, און זי האָט ניט ווילנדיק
געוואָרפן אף זיך א בליק אינעם אנטקעגן-הענגענדיקן וואנט-שפיגל,
ריכטנדיק זיך דאָרט דערזען אן אומבאַקאַנט פאַרעלטערט געזיכט מיט א
פאַר מידע אויסגעלאָשענע אויגן, ווי עס וואַלטן פון נעכטן אַוונט איבער-
געלאָפן היפשע עטלעכע יאָר. נאָר פונעם גרויסן, אריינגעפאַסטן אין א
בראַנזענער ראמע וואנט-שפיגל האָט אף איר געקוקט א יונגע וווקסיקע
פרוי מיט א הויכן קורץ אונטערגעשוירענעם קאַפּ האָר, טונקל-קאַשטאַ-
נעווע, ווי די אויגן אירע, וואָס האָבן זיך געלויכטן אף איר לענגלעך
קלאָר געזיכט מיט די טיפע שמייכלענדיקע כיינגריבלעך. מאַדנע, זי האָט
זיך דאָך לאַכלוטן ניט געענדערט פאַרן דורכגעאַנגענעם מעסלעס. אין דער
אַנוועזנהייט פון דער טאַכטער וואַלט זי אויך איצט געקאַנט אַנגיין פאַר
אירער אן עלטערער שוועסטער.

אירינע. זי האָט דאָך אינגאַנצן פאַרגעסן אין איר. פאַרן גאַנצן טאַג
האַט זי, דאכט זיך, ערשט איצט דערמאַנט זיך אין דער טאַכטער. צי דען
איז אין איר, לינען, פאַרט נאָך פאַרבליבן עפעס אַווינס פון דעם, וואָס
בא דער ערשטער באגעגעניש אירער מיט הענריכן קאַן עס זי פלוצעם

אונטערפירן, וויבאלד הענריך האָט געקאָנט, נאָכדעם וואָס צווישן זיי ביידן איז געשען, פארשטעלן מיט זיך פון איר די טאָכטער אירע? אָף וועמען האָט זיך עס אזוי פארקוקט דער מאַנצבל, וואָס האָט זיך שוין א פאַר מאָל אָפגעשטעלט אנטקעגן? ער נעמט זיך אויך ניט אונטער טרעפן, ווער פון די דאָזיקע צוויי פרויען איז יינגער? וואָס האָט מיטאמאָל פא-סירט מיט דער פרוי? זי וועט זיך, דאכט זיך, באלד צעוויינען.

— בא אייך האָט עפעס געטראָפן? — לינע איז געווען אָף אזויפיל זי-כער, אז די אומבאקאנטע וועט איר באלד נעמען אויסדערציילן פונקט אזא געשיכטע, ווי זי, לינע, וואָלט געקאָנט איר איצט דערציילן, אז זי איז שיר ניט פארלאָפן יענער דעם וועג מיט דער איינציקער טרייסט, וועלכע מענטשן האָבן פאַר זיך צוגעטראכט און פון וועלכער סע ווערט סייזוי ניט גרינגער — אז מיסטאם איז בא אלעמען אזוי. אייניקע דער-וויסן זיך וועגן דעם פריער, אנדערע שפעטער. ווי דאָס האָט געטראָפן מיט איר. נאָר דערהערט האָט לינע פון דער פרוי:

— וואָס האָט ער אייך געזאָגט?

לינע האָט מיט נייגער זי אָנגעקוקט.

— ווער?

— דער אדמיניסטראַטאָר.

איר האָט זיך ווידער אויסגעגעבן, אז אין דער שטים פון דער אומ-באקאנטער הערט זי א מיטגעפיל צו זיך — מיסטאם האָט די פרוי בא-מערקט אין איר אזוינס, וואָס האָט ארויסגערופן מיטלייד. אפילע דער-מיט, וואָס זי האָט איר פאַרגעלייגט דאָס בענקל, האָט זי עס געגעבן איר צו פילן. און לינע איז ווידער שטיין געבליבן באם שפיגל. איצט האָבן פון דאָרט אָף איר געקוקט א פאַר איינגעפאלענע אויגן. אין די טיפע כיינגריבלעך רונד-ארום — באמערקבארע קנייטשן. געענטפערט איר אָבער האָט לינע א סאך האָפערדיקער, ווי זי האָט עס אליין פון זיך דערווארט: — דאָס זעלבע מיסטאם, וואָס אייך, אז ס'זיינען ניטאָ קיין פרייע ערטער.

— מיר האָט ער אפילע געזאָגט, אז איך האָב ביכלאל ניט אָף וואָס אויסצורעכענען. איך בין דאָך ניט קיין קאָמאנדירטע. איך בין געקומען צו א דאָקטער, צו א האַמעאָפּאַט.

— נו איז וואָס?

— איר פרעגט מיר? פאַר מענטשן, וואָס קומען צו פאַרן אָן א קאָמאנ-דירונג, זיינען קימאט אומעטום פארמאכט די טירן פון די האַטעלן. — יא... יא... איז וואָס קלערט איר טאָן? עפשער זיינען פאראן פרייע ערטער אין אנדערע האַטעלן? דער איז פאַרט אין רעכטן צענטער שטאָט. — איך בין שוין אומעטום געווען, און אומעטום איין און דער זעלבער ענטפער. — זי האָט גערעדט שטיל, ווי זי זאָל עס פון זיך אליין וועלן אויסבאהאלטן. — כ'ווייס ניט, מעגלעך, אז דער האַמעאָפּאַט, צו וועמען מע האָט מיר געראטן פאַרן, וועט מיר אויך מיט גאַרנישט ניט העלפן. מע האָט מיר אָבער אין דער היים אזויפיל אָנגעדערציילט וועגן אים, מיך אזוי צוגערעדט פאַרן אהער, אז איך האָב אָנגעהויבן גלייבן אין אים, און פאַר א קראַנקן איז זייער וויכטיק, ער זאָל גלייבן אין זיין דאָקטער.

צומאל איז עס, דאכט מיר, וויכטיקער פון די רעפועס. אזש פון אוראל געשלעפט זיך אהער: איבערגעלאזן דעם מאן מיט א ברעקל קינד אף די הענט.

— בא אייך זיינען דען ניטא קיין האַמעאַפאַטן, וואָס איר האָט זיך געשלעפט אזא ווייט?

די פרוי האָט אופגעהויבן אף לינען אירע גרויסע מידע אויגן. דאָס פאַנעם אירס האָט שוין ניט אויסגעזען אזוי פאַרוואַרגט.

— און בא אייך, פונוואנען איר זיט אהער געקומען, זיינען פאראן? אין אזא גרויסער שטאָט, ווי דאָ, זאָל זיין בלויז איין האַמעאַפאַטישע פאַליקליניק! און אין די האַמעאַפאַטישע אפטיקן וואָס טוט זיך? מע דארף דאָרט, האָב איך געהערט זאָגן, א גאנצן טאָג אָפּשטיין, ביז מע קריגט די רעפועס. איך פארשטיי ניט, וואָס וויל מען דערמיט דערגרייכן? מע זאָל אופהערן גיין צו האַמעאַפאַטן? ווי אָבער, אז דער קראַנקער גלייבט, אז נאָר אזא דאָקטער קאָן אים העלפן? פאַרוואָס זאָל מען בא אזא קראַנקן אָפּנעמען דעם גלויבן אין דעם? פאַרוואָס?

לינע האָט ניט אינגאנצן פאַרשטאַנען, וואָס פאַרלאַנגט פון איר אָט די פרוי. צו איר איז בלויז דערגאַנגען, אז יענע וויל ניט, מע זאָל אָפּנעמען בא איר דעם גלויבן אין דעם, אין וואָס, מעגלעך, זי גלייבט נאָך ניט, נאָר זי וויל גלייבן.

— כ'ווייס ניט, — האָט לינע זיך אָפּגערופּן, — קאָן זיין, איר זיט גע- רעכט. נאָר גלאַט גלייבן... איז ווי זאָל איך אייך זאָגן... — און וויל זי האָט ניט געפונען צו דעם קיין פאַסיקן פאַרגלייך, און קיין באַזונדערן פאַרלאַנג פאַרזעצן דעם דאָזיקן געשפּרעך האָט זי אויך ניט געהאַט, האָט לינע, אָנווייזנדיק אפּן פענצטערל פון אדמיניסטראַטאָר, געפרעגט: — איז ווו קלערט איר זיך איינאַרדענען מיט א ווייניג?

— כ'ווייס... די נאכט וועט אויסקומען איבערזיצן אין וועסטיבול, און מאָרגן וועל איך זען. דאָ דרייען זיך ארום מענטשן, וואָס לייגן פאַר זיך אָפּשטעלן בא זיי. איינע א פרוי האָט מיר פאַרגעלייגט א צימער אפצווייען. זי האָט מיר איבערגעלאָזט איר אדרעס. נאָר עפעס קאָן איך ניט באשטימען. איך בין ס'ערשטע מאָל הי, ווייס דאָ קיינעם ניט... קען דאָ קיינעם ניט. אויב איר ווילט, קאָן איך אייך געבן איר אדרעס, — זי האָט ארויסגענומען פונעם שוואַרצן לאַקירטן רידיקול א צונויפגעלייגט צעטעלע און עס דערלאַנגט לינען.

— הערט, ס'איז דאָך ניט ווייט, אינגאנצן צען מינוט פאַרן פונדאנען מיטן טראַלייבוס, ניט מער. איך קען די שטאָט זייער גוט. איך בין דאָ ניט ס'ערשטע מאָל. ווייסט איר וואָס? לאַמיר צופאַרן א קוק טאָן. אויב ס'וועט אונדז ניט אונטערגיין, וועלן מיר זיך אומקערן צוריק. דער שוויי- צאר וועט אונדז אריינלאָזן. ביז האַלבער נאכט איז נאָך גאַנץ ווייטלעך. דאָס פענצטער פונעם צימערל, ווהיין די באלעבאַסטע פון דער וויי- נונג, אן עלטערע פרוי מיט א צעקנייטשט פאַרפודערט געזיכט. האָט זיי אריינגעפירט, איז ארויסגעגאַנגען אין א שטילן גרינעם הויף, און דאָס איז געווען גענוג, אז לינע זאָל, ניט דינגענדיק זיך, באַצאָלן דער בא- לעבאַסטע פאַר דריי טעג פאַרויס, כאַטש מעגלעך, אז מער ווי איין נאכט

וועט איר דאָ ניט אויסקומען איבערשלאָפן. און מעגלעך, אז זי וועט זיך דאָ באַזעצן אָף פּיל לענגער, ווי איר נײַע באַקאַנטע, לידע אנדרייעוונע. דער איינציקער באַדינג, וועלכן לינע האָט געשטעלט דער באלעבאַסטע, — זי זאָל איר געבן דעם שליסל פון דער אַרײַנגאַנג־טיר. זי איז אין קאַ- מאַנדירונג, און ס'קאָן זיך צומאַל מאַכן, אז זי זאָל ביז שפּעט אין דער נאַכט זיך פאַרהאַלטן אין טרעסט. אַט היינט, אשטייגער, וועט זי זיך דאָרט זיכער פאַרהאַלטן ביז טיף אין דער נאַכט, מעגלעך אפּילע, אז ביז גרויסן טאָג.

און אז די באלעבאַסטע און לידע אנדרייעוונע זאָלן ניט קוקן אָף איר מיט אַ שטיקל פאַרדאַכט, האָט לינע אַרויסגענומען פון טשעמאַדאַן די בלויע פאַפקע מיט פאַפּירן און צײַכענונגען, וועלכע זי פּירט פון דער הידראַסטאַנציע, און זיך אַוועקגעזעצט זיי איבערקוקן. ס'האַט זי געוויבן דערט, וואָס זי האָט געקאַנט איצט באַמערקן דעם טאַעס, וועלכן זי האָט דערלאָזט אין די אויסרעכענונגען, און וואָס זי קאַן זיך אַזוי אַרײַנטאַן אין די צײַכענונגען, וועלכע זי האָט אַרויסגעלייגט אפּן טישל. זי איז געגלייכן צו אַט דער לידע אנדרייעוונע, וואָס האָט פאַרן לייגן זיך שלאָפן גענומען אַ פּיל. אויסהיילן קאַן עס ניט, אנדערש וואָלט דאָך לידע זיך ניט געשלעפט פון אוראל אַזש אהער, ניט איבערגעלאָזט דעם מאַן מיט אַ ברעקל קינד אָף די הענט, — נאָר אַ שטיקל צײַט לינדערט עס די ווייען, מאַכט זי פאַרגעסן. נײַן, זי, לינע, קאַן זיך ניט גלייכן צו לידען. לידע האָט אַ האַפּענונג, גלייבט, אז זי וועט זיך אויסהיילן, און דער דאַקטער, וואָס ווייסט, אז ער קאַן איר שוין מיט גאַרניט העלפן, וועט פונדעסטוועגן אונטערהאַלטן אין איר דעם דאָזיקן גלויבן, ווייל זי וויל עס. זי וויל דערין גלייבן. ווער קאַן אַבער אומקערן דעם מענטשן דעם אַנגעוויירענעם גלויבן, אויב דער מענטש וויל מער אין דעם ניט גלייבן? די איינציקע רעפּוע, וואָס מע וועט איר ראַטן, לינען, איז זיך אַרײַנטאַן מער אין דער אַרבעט. באַ דער אַרבעט איז לײַכטער זיך פאַרגעסן. די, וואָס ראַטן עס, ווייסן ניט צי מאַכן זיך ניט וויסנדיק, אז איינע און די זעלבע רעפּוע, מיט וועלכער מע נוצט זיך לאַנג, הערט אָף צו ווירקן.

לינע האָט אַפּגעוויבן דעם קאַפּ פון טישל און זיך באַגעגנט מיט לײ- דעס אויגן. איר בליק האָט ווי געפרעגט: „איר גלייבט שוין איצט איבן- גאַנצן ניט אין ליבע?“ לידע זאָל עס געווען פּרעגן אָף אַ קאַל, וואָלט לינע איר מיסטאַמע געענטפּערט: „נײַן“ אָדער „כײַזײס ניט“, און זי האָט איצט ווירקלעך ניט געוואָסט, צי האָט זי ווען־ניט־איז ליב געהאַט העבן־ ריכן, אויב ער האָט פאַר איין טאַג געקאַנט איר ווערן אַזוי דערווידער, אַזוי פּרעמד, און די פּוסטקײַט, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט אין איר, איז אַזאַ, וואָס וואַרט, מע זאָל זי גיכער פאַרפּילן. עפּשער דערפאַר האָט זי נעכטן אָונט מוירע געהאַט זיך באַגעגענען מיט מיכאַילן און געזילט וואָס גיכער פאַרלאָזן דעם צימער... נאָר ווען לידע פּרעגט זי, וואָס איז אַזוינס ליבע, וואָלט זי שוין געוואָסט, לינע, וואָס איר צו ענטפּערן. זי וואָלט איר דערציילט וועגן דעם שוועסטערקינד אירן, וועלכע האָט ביז איצט, אין אַזויפּיל יאָר אַרום נאָך איר מאַנס טויט, וואָס איז אומגעקומען אָף דער מילכאַמע, פאַרהיט צו אים איר ליבע, כאַטש זי האָט שוין פון לאַנג אַן

אנדער מאן און קינדער פון אים. מיטן טויט פון איר ערשטן מאן זיינען
 ניט אָפּגעשטאַרבן אירע געפילן צו אים. שטארבן שטארבט אָפּ די ליבע,
 ווען מע פאראט, זי שטארבט, אפאָנעם, אָפּ דעמלט אינעם מענטשן אָפּ
 שטענדיק. שרעקלעכער פון אלץ איז אָבער דאָס, וואָס די זעלבע ליבע,
 וועלכע דערהייבט אזוי דעם מענטשן, ווי דאָס האָט געטראָפּן מיט איר
 אָפּ דער גאלערייע אינעם מוזיי, קאָן אזוי דערנידעריקן דעם מענטשן, ווי
 זי טוט עס איצט מיט איר. דאָס, וואָס זי קלייבט זיך באלד טאָן, איז דען
 ניט קיין דערנידעריקונג? זי קאָן אָבער מיט זיך גאַרניט מאַכן, ווייל
 שוין דער אנדערער טאָג, ווי עמעצער פירט מיט איר אָן און זי קאָן זיך
 קעגן אים ניט ווערן.

9

אָנהייב צוועלף איז לינע ארויס פון שטוב. אָפּגעזוכט אָפּ דער גאס
 א טעלעפאָן-אוּטאָמאט, האָט זי אָנגעקלונגען אהיים. קיינער האָט זיך
 ניט אָפּגערופּן. זי האָט אָנגעקלונגען נאָכאמאָל, א דריט מאָל, לאנג איינ-
 געהערט זיך אין דער איינטאָניק רעגלמעסיק-אָפּגעהאקטער סירענע אינעם
 טרייבל און איז ענדלעך ארויס פון דער בודקע. כוּישעד זיין הענריכן,
 ער זאָל זיך האָבן אָנגעשטויסן, אז דאָס קלינגט זי און דערפאר האָט ער
 ניט אראָפּגענומען דאָס טרייבל, איז דאָך קינדערש, און ער זאָל ניט הערן,
 אז סע קלינגט דער טעלעפאָן, קאָן דאָך אויך ניט זיין. באנאכט קלינגט
 ער באזונדערס אומרויק און פאראקשנט, צעטראָגט די שטוב. זי האָט
 שרעקלעך מוירע, ווען דער טעלעפאָן צעקלינגט זיך באנאכט. האָט ער
 זיך, הייסט עס, הענריך, נאָך ניט אומגעקערט פון האָטעל, צי ער איז
 טאקע אוועקגעפאָרן צו „יענער“? זי וועט פונדעסטוועגן זיך אראָפּכאפּן
 צו זיך, א קוק טאָן, און אויב זי וועט דאָרט ווידער טרעפּן אויסגעלאָ-
 שענע פענצטער און קיינער וועט דאָרט ווידער ניט אראָפּנעמען דאָס
 טעלעפאָן-טרייבל, דעמלט... דערווייל ווייסט זי נאָך ניט, וואָס וועט זיין
 דעמלט...

אין דעם גרויסן אכטשטאָקיקן העל-גרויען מויער האָט זיך שוין ניט
 געלויכטן קיין איין פענצטער. ס'איז פון לאנג שוין פארבייגעלאָפּן דער
 לעצטער טראַלייבוס. די ארויסגעשוומענע לעוואָנע, וואָס האָט נאָכגע-
 שלעפט נאָך זיך, ווי א שליף, א שמאָל, ליכטיק שטעגל, האָט זיך אָפּגע-
 שטעלט פונקט אנטקעגן די דריי עקסטע פענצטער אפן זיבעטן שטאָק,
 באוויזן, אז אין שטוב בא איר איז קיינער ניטאָ.

דער זייגער האָט זיך דערנעענטערט צו צוויי. איצט איז לינע שוין
 געווען אינגאנצן זיכער, אז ער איז אוועקגעפאָרן צו יענער... יענע האָט
 מיסטאמע אויך געקראָגן דעם בריוו מיטן איבערגעפלאָנטערטן אדרעס,
 וועלכן ער האָט געשריבן איר, לינען, און יענע וועט עס אים, פארשטייט
 זיך, געוויס ווייזן... הענריך וועט זיך אומקערן גלייך צוריק. ער פאר-
 שטייט דאָך, אז נאָך אזא בריוו וועט זי, לינע, ניט איינזיצן און זיך אויך
 אומקערן אהיים. גיין, זי וועט זיך איצט ניט אופהייבן צו זיך. די שכי-
 נים אפן שטאָק קאָנען זי באמערקן און עס איבערגעבן נאָכדעם אים, און

זי וויל דאך, אז דער קלאפ, וועלכן זי וועט אים דערלאנגען מיטן באַ-
ווייזן אים דעם בריוו, זאָל זיין פאר הענריכן אן אומגעריכטער. זי וויל
אַבער פריער א קוק טאָן, וויאזוי וועט ער זיך אפירן אין דער מינוט,
ווען ער וועט זי דערזען אף דער שוועל מיטן טשעמאַדאן אין דער האנט
און זי וועט מיט גאַרניט ארויסגעבן וועגן דעם באקומענעם בריוו... ווי
נאריש דאָס איז אלץ. איר איז דאך שוין דאָס זיבן-און-דרייסיקסטע יאָר,
און זי פירט זיך אוף ווי א מיידעלע. זי ווייסט עס, נאָר קאָן זיך קעגן
דעם שוין ניט ווערן.

לינע האָט זיך אַבער פאַרט אופגעהויבן צו זיך אין דער דירע, זיך
אופגעהויבן צופוס — די שכינים אפן שטאָק זאָלן ניט הערן, ווי זי איז
ארוף.

דער געדיכטער שטויב אפן מעבל, די פאנאנדערגעוואַרפענע זאכן, דאָס
אַפענע דעקל פון דער פיאנינע האָבן אויסגעגעבן, אז הענריך האָט שטארק
געזיילט. לינע האָט דאָ גאַרניט געענדערט. אלץ איז געבליבן ווי געווען.
זי האָט בלויז דורכגעקוקט אפן סערוואנט די בריוו. צי זיינען ניטאָ קיין
בריוו פון דער טאָכטער און פון יענער...

אראַפלאַזנדיק זיך מיט די טרעפּ, האָט זי זיך צוגעהערט, צי גייט מען
ניט פון אונטן. זיינע לייכטע לאנגזאמע טריט וואַלט זי גלייך דערקענט.
זי וואַלט זיך אופגעהויבן אפן לעצטן שטאָק און אויסגעווארט דאָרט, ביז
ער וואַלט אריין אין שטוב.

קיין איינע פון די טאקסי, וועלכע איר איז געלונגען אַפּשטעלן, האָט
זי ניט געקאָנט איינבעטן, מע זאָל זי אַפּפירן אף איר נייער ווינונג.
אלע טאקסי זיינען געגאנגען אין דער פארקערטער ריכטונג, און די שאַ-
פערן, ווי צונויפגערעדט זיך, האָבן זיך פארופן אף איינעם און דעם
זעלבן — זיי האָבן שוין פארענדיקט די ארבעט און פאָרן אין גאראזש.
לינע האָט זיך אַבער אויסגעגעבן, אז זיי מייַדן זי בעקיוון אויס, ווי
יעדער פרוי, אפאָנעם, וועלכע זיי באגעגענען אין אזא שפעטער שאַ זיך
אומדרייען איבער דער שלאַפנדיקער שטאָט. עפעס האָבן זיי זי מאַדנע
באטראכט. זי זאָל ניט ארויסרופן מער דעם דאָזיקן כשאד, איז לינע,
דערזענדיק א מאשין, שוין ניט געלאָפן איר אנטקעגן מיט אופגעהוי-
בענע הענט, זי זאָל זיך אַפּשטעלן, נאָר דורכגעמאכט דעם וועג צופוס,
שלעפנדיק זיך א מידע איבער די שטילע איינגעשלאַפענע גאסן.
ווען זי האָט זיך אופגעכאפט, האָט זי לידע אנדרייעווען שוין אין
צימער ניט געטראָפן.

— אייער שכינע איז נאָך באגינען אוועקגעפאָרן אין פאָליקליניק, —
האָט איר אָנגעזאָגט די אריינגעקומענע באלעבאַסטע, — דאָרט זיינען, גיט
מען איבער, אזעלכע גרויסע רייען... ווען האָט איר זיך עס אומגעקערט,
וואָס איך האָב אפילע ניט געהערט, ווי איר זייט אריין?
וואָס איז מיט איר געוואָרן, וואָס זי האָט אופגעהערט יענעם גלייבן?
אַט גלייבט זי ניט דער באלעבאַסטע, אז זי האָט ניט געהערט, ווי זי,
לינע, איז אריין, און דער נייער באקאנטער, לידע אנדרייעווען, וואָס
האָט איר נעכטן אזויפיל אָנגעדערציילט וועגן דעם מאן — סארא טרייער
און איבערגעגעבענער ער איז, — גלייבט זי אויך ניט. נאָך מער: זי האָט

עס גארניט געפרוויט נעכטן פון איר אויסבאהאלטן, ווי זי פרוויט עס איצט
ניט אויסבאהאלטן פון דער באלעבאסטע. זי האָט עס איר געגעבן דיטלעך
אַנצוהערן, ענטפערנדיק:

— ניין, ניט שפעט. — דאָס האָט געדארפט אן ערעך באטייטן: דער,
וואָס גלייבט ניט יענעם, דעם גלייבט אויך קיינער ניט, און די באלעבאָס־
טע האָט ניט איבעריקס וואָס צו ווונדערן זיך, וואָס זי האָט איר אזוי
געענטפערט. זי ווייסט דאָך, ווען זי האָט זיך אומגעקערט, איז צו וואָס
פרעגט זי עס? — עפּשער וועט איר דאָ שפעטער א ביסל צוקלייבן? איך
ווייל איצט שרעקלעך שלאָפן.

— דער זייגער איז שוין באלד צען.

— איך וועל עטלעכע טעג ארבעטן אין שטוב. אנטשולדיקט, — און
אויסדרייענדיק זיך מיטן פּאַנעם צו דער וואנט, ארופגעצויגן די קאָלדערע
איבערן קאָפּ.

פון דער ארבעט האָט דער דאָקטער זי דערווייל באפרייט אף דריי טעג.
מאָרגן דארף זי שוין גיין אין פּאָליקליניק פארלענגערן דעם ביולעטען.
וועלכער דאָקטער ס'זאָל זי ניט אופנעמען, וועט ער איר דעם ביולעטען
זיכער פארלענגערן. עס טוט איר גארניט וויי, נאָר זי פילט זיך שרעקלעך
אַפגעשוואכט, עס שווינדלט איר אין די אויגן...

פארן גאַנצן טאָג איז לינע בלויז איין מאָל ארויס פון שטוב. ס'האָט
שוין גענומען צופאלן דער אַוונט. אַנגעקלונגען אהיים און ווידער דער-
הערט אין טרייבל די זעלבע רעגלמעסיק-אַפגעהאקטע סירענע, וואָס בא-
נאכט, איז זי אריין אין א דערבייזיקער קאפע און זיך געצווונגען עפעס
איבערכאַפן.

לידע אנדרייעווע איז שוין געווען אין שטוב, ווען לינע האָט זיך
אומגעקערט. לידע האָט זיך מיט איר דערפרייט, ווי זיי וואָלטן יאַרנלאנג
געווען באפריינדעט און יאַרנלאנג זיך ניט געזען. ביז די מינדסטע איינצל-
היינטן האָט לידע איר אויסדערציילט, וויאזוי איז דורך בא איר היינט דער
טאָג, ווו איז זי געווען, וואָס האָט זי באוויזן, און נאַכאנאנד איבערגע-
כאזערט, אז זי האָט ניט דערווארט, עס זאָל איר אזוי אָפגליקן. זי האָט
אויסגערעכנט, אז עס וועט איר אויסקומען דאָ זיך פארהאלטן ווער ווייסט
וויפל, און איר איז געלונגען זיך פארשריבן צום דאָקטער, צו וועמען מע
האָט איר געראטן פאַרן, אף אַנהייב קומענדיקער וואָך. זי האָט שוין וועגן
דעם טעלעגראפירט דעם מאן.

פון העפלעכקייט וועגן וואָלט זי, לינע, אויך געדארפט דערציילן, ווי
איז דורכגעגאַנגען בא איר דער טאָג, האָט זי אָבער ניט וואָס צו דערציילן.
דער טעכנישער האנטבוך אירער אפן טישל ליגט אופגעמישט אפן זעלבן
זייטל. די באלעבאסטע זייערע, וואָס האָט ליב אלצדינג וויסן, אלצדינג
אויספרעגן, האָט עס זיכער באמערקט. לידע זאָל אויך געווען זיין אזוי
נייגעריק וויסן, וואָס סע טוט זיך בא יענעם, וואָלט לינע מיסטאמע קיין
האלבן טאָג מיט איר ניט געווען אין איין צימער. נאָר לידע פרעגט זי
וועגן קיין זאך ניט. זי דערציילט בלויז וועגן זיך, און פון אלץ, וואָס זי
האָט דערציילט, איז צו לינען דערגאַנגען בלויז דאָס, אז סע רירט זי,
לינען, דאכט זיך, קיין זאך ניט אָן, ניט יענעם וויי, ניט יענעם פרייד,

און דאס האָט זי דערשראָקן. ליבע האָט זיך פון דעם דערפילט אזוי שול-דיק פאר אַט דער שטילער שווער-קראַנקער פרוי, בא וועלכער קיינער האָט דערווייל ניט פעסטגעשטעלט, וואָס איז בא איר פאר א קרענק, און פאר וועמען, מעגלעך, די איינציקע רעפוע איז דאָס ביסעלע פרייד, וואָס עס שענקט איר צומאָל דער טאָג, אז זי איז אוועקגעפאָרן, ליבע, זען, צי לויכטן זיך ניט די פענצטער פון איר ווינונג, א סאך פּרזער, ווי זי האָט זיך געקליבן.

איצט האָט שוין ליבע ניט געהאט זיך וואָס אויסצובאהאלטן פון די שכיינים אפן שטאָק, זי זאָל זיך צופעליק ניט אַנשטויסן אף עמעצן פון זיי, ארויסגייענדיק פון ליפט. עס קאָן דאָך ניט זיין, הענריך זאָל זיין הי און זי זאָל אים קיין איין מאָל ניט טרעפן אין דער היים — ניט באַטאָג, ניט באַנאכט. עס קאָן דאָך אָבער אויך ניט זיין, ער זאָל, דערוויסנדיק זיך וועגן די איבערגעפלאַנטערטע אדרעסן, ניט אומקערן זיך גלייך צוריק, פארלויפן איר דערמיט דעם וועג, זי זאָל ניט האָבן קיין באוויזן, אז ער איז געהאט אוועקגעפאָרן. ער איז די גאַנצע צייט געווען אין שטוב! — וועט ער איר, פארשטייט זיך, זאָגן. און די בריוו? מיסטאם האָט ער שוין עפעס צוגער טראכט. זי דערמאָנט זיך די געשיכטע, וואָס ער האָט איר אַנומלטן דער ציילט. זינער א באַקאַנטער פידלער האָט צופעליק געפונען בא דער פרוי אין רידיקיוול אירס א ליבע-בריוול צו עמעצן. ווען דער פידלער האָט עס איר באוויזן, האָט זי זיך צעלאכט. דאָס האָט איינע בא זיי אף דער ארבעט זי געבעטן צונויפשטעלן אזא בריוול. יענע דארף עס איבערשרייבן און מאכן אזוי, אז דער מאן זאָל עס בא איר געפינען און זי אָנהייבן אייפערן, ווי זי אייפערט אים די גאַנצע צייט. ענטפערנדיק עס דעם פידלער, האָט זי דערביי אים אויסגערעדט, אז ס'איז ניט אַנשטענדיק און נידעריק אריינ-קוקן צום ווייב אין רידיקיוול.

עפשער זאָל זי אויך טאָן דאָס זעלבע. הענריך איצט גאַרניט זאָגן, נאָר מאכן אזוי, אז ער זאָל געפינען בא איר א צעטעלע צו עמעצן. זי, ליבע, וואָלט שוין אָבער קיין זאך ניט אָפגעלייקנט, ווי סע האָט אָפגעלייקנט דעם פידלערס פרוי, צוטראכטנדיק פארן מאן א פארפלאַנטערטע געשיכטע מיט איינער אן אַנגעשטעלטער בא זיי אף דער ארבעט. זי וואָלט אים בלויז באוויזן, הענריך, דאָס בריוול, וואָס ער האָט געשיקט זיין „ליבער און טייערער“...

אויב ער וועט זיך היינט אויך ניט אומקערן, איז ניט אנדערש, ווי זיין איצטיקע „איינציקע און טייערע“ האָט אויסבאהאלטן פון אים, אז זי האָט באַקומען זיין בריוו, וועלכן ער האָט געשריבן פאר איר, ליבען... ווען לידע אנדרייעוונע טרעפט זי איצט דאָ, וואָלט זי זיך געוויס גע-וונדערט, וויאזוי האָט זי עס אין וועסטיביוול פון האַטעל, ערשט אינ-גאַנצן מיט איין טאָג צוריק, געקאַנט אַנעמען ליבען פאר א יינגערער פון זיך. זי זעט דאָך איצט פאר זיך אן עלטערע פרוי. יא, זי דארף איצט אויס-זען, פילט ליבע, א סאך עלטער פון אירע קנאַפע זיבן און דרייסיק יאָר. לידע וואָלט זי איצט געוויס געפרעגט, צי איז זי ניט קראַנק, און געקוקט אף איר מיט די שטילע מיטפילנדיקע אויגן. ניין, לידען וואָלט זי ניט גע-וואגט זאָגן, וואָס איז מיט איר געשען און וואָס קומט מיט איר איצט פאָר,

כאַטש פון אלע אירע אייגענע און באקענטע, וועלכע זי האָט דאָ אין שטאַט, איז לידע עפשער די איינציקע, פאר וועמען זי וואָלט זיך וועלן אויסריידן. וואָס וואָלט לידע איר דערוף געענטפערט? זי פארגליכט מיט זיך? זי ווייסט ניט, די מילדע און הארציקע לידע אנדרייעוונע, אז אין דער דאָזיקער רעגע וואָלט זי, לינע, זיך מיט איר געביטן. לידע קאָן כאַטש אָף א שאַ, אָף א האלב שאַ שטילן אין זיך די ווייען, און זי, לינע, — אָף קיין איין מינוט. און, מעגלעך, ווען זי דערציילט איר וועגן זיך, וואָלט לידע אנדרייעוונע איר געבראכט אהער דעם טשעמאָדאן, זי אריינגעזעצט אין ליפט... און דאָ האָט לינע מיטאמאָל דערזען שיין אין אלע דריי פענצטער פון איר ווינונג. פון אומגעריכטיקייט האָט זי ווי פון ווינט זיך א וואקל געטאָן. וויאזוי האָט זי עס ניט באמערקט, ווי ער איז אריין? זי איז דאָך די גאנצע צייט געווען דאָ אין סקווערל. און וויאזוי האָט ער זי ניט באמערקט? ער האָט געקאָנט בעקיוון ניט צוגיין צו איר, געפילט וואָס גיכער אריין אין שטוב, צוקלייבן דאָרט, זי זאָל ניט באמערקן, אז ער איז נאָרוואָס פון וועג.

לינע איז אריין אין דער טעלעפאָן-בודקע אפן ראָג גאס, אראָפגעכאפט דאָס טרייבל, נאָר עס באלד צוריק אופגעהאנגען. איצט טאָר זי ניט קליין-גען. איר קלונג קאָן זיך אים אויסווייזן פארדעכטיק. און וואָס האָט זי צו קלינגען? זיך דערוויסן, צי ס'איז ער? די טאַכטער האָט נאָך צו זיין אָף דער צעלינא גאנצע צוויי וואַכן, און ווען זי זאָל אפילע זיך אומקערן פון דאָרט פריער, קאָן זי אויך אין שטוב ניט אריין. זי האָט ניט גענומען מיט זיך די שליסלען. זי, לינע, האָט מיט זיך די שליסלען און קאָן אויך אין שטוב איצט ניט אריין. אָן דעם טשעמאָדאן וועט זי דאָך גלייך זיך ארויס-געבן.

וואָס זאָל זי זאָגן לידען? פארוואָס נעמט זי פלוצעם דעם טשעמאָדאן מיט זיך? מע האָט איר צוגעזאָגט א צימער אין האָטעל. און פאר איר איז עס זייער וויכטיק — בא איר איז אזא ארבעט, אז זי קאָן ניט אויסקומען אָן קיין טעלעפאָן. אָדער עפשער צוטראכטן, אז זי האָט דאָ אומגעריכט באגעגנט אירע אן אלטע באקאנטע און יענע האָט זי געבעטן זיך איבער-קלייבן צו איר? און אויב עס וועט איר אויסקומען זיך אומקערן האלבע נאכט צוריק אהער?

לידע אנדרייעוונען האָט לינע אין שטוב ניט געטראָפן, און זי איז געווען ביז נאָר פארווונדערט, דערהערנדיק פון דער באלעבאַסטע, אז איר קווארטיראנטקע איז אוועק אין טעאטער, און אז דאָס האָט זי, די באלע-באַסטע, געקראָגן פאר איר א בילעט — אָפגעשטאנען צוליב דעם עטלעכע שאַ אין דער ריי. אָבער נאָך מער האָט זי פארווונדערט, וואָס די באלעבאַ-סטע וויל בא איר, לינען, ניט נעמען פאָרויס קיין דירעגעלט אפילע אָף קיין איין טאָג ניט, וויבאלד זי ווייסט ניט — צי וועט לינע בא איר וויי-טער האלטן קווארטיר. זי וועט אָן אן אדערוף זי אויך אריינלאָזן, אויב זי וועט זיך ניט איינאַרדענען אין האָטעל. און וועגן לידע אנדרייעוונען האָט זי, לינע, אויך ניט וואָס זיך צו זאָרגן. עמעס, פארדינגענדיק דעם צימער, האָט זי טאקע געוואָרנט, אז ער איז פאר צווייען, נאָר וויבאלד ס'האָט זיך געמאכט אזוי, אז לינע מוז פריער אוועקגיין, וועט זי פון לידען קיין צוויי-

ענדיקע פרייז ניט מאַנען, אויב אפילע זי וועט אף די טעג, וואָס איר איז געבליבן נאָך צו זיין, ניט צוזוכן זיך, אָנשטאַט לינען, קיין אנדער קוואַר-טיראנטקע. לינע מיינט, אז זי, די באלעבאַסטע, זעט ניט, וואָס עס קומט פאַר מיט דער לידע אנדרייעוונען. און מיט איר, לינען, ווי צו זען, קומט אויך עפעס פאַר, און עס וואַלט איר אויך ניט געשאַט זיך דורכגיין אין טעאטער, זיך א ביסל פאָרגעסן. זי איז צוליב דעם גרייט, די באלעבאַסטע, מאַרגן אויך אַפּשטיין עטלעכע שאַ אין דער ריי. אף דעם אלץ האָט לינע איר געענטפערט, שטייענדיק שוין מיטן טשע-מאָדאן אין דער טיר:

— ווי מע קאָן עס אמאָל א טאַעס האָבן אין א מענטשן.
 זי זאָל געווען נאָך איין איבעריקע רעגע זיך פארהאלטן, וואַלט זי זיך אַרופגעוואָרפן דער דאָזיקער פרוי מיטן צעקנייטשטן פארפודערטן געזיכט אפן האַלדז. נאָר זי מוז איצט זיין שטארק בא זיך, לינע, שטארק ווי א פרוי.

10

איצט האָט לינע שוין ניט געקליבן זיך אריינרייסן אומדערווארט אין דער דירע — זי איז געווען זיכער, אז אויסער הענריכן, וועט זי דאָרט קיינעם ניט טרעפן, — און דאָך האָט זי זיך אופגעהויבן צו זיך אין א היפשער צייט ארום, נאָכדעם ווי עס האָט זיך אויסגעלאָשן די שיין אין די פענצטער. דאָס, וואָס זי האָט אריינגעשטעקט דעם שליסל אין דער עפענונג פונעם שלאָס אזוי שטיל, אז זי אליין האָט ניט געהערט קיין שאַך, איז געווען לאַלזטן איבעריק. זי האָט פאָרגעסן, אז אף באַנאכט פארשפארן זיי שטענדיק די טיר פון אינווייניק אף א פאָרוקער. ס'איז אויסגעקומען אַנקלינגען. צי ווילל הענריך האָט אף איר היינט ניט געווארט און דערפאר האָט ער ניט דערקענט איר שטים, צי בא איר האָט זיך ווירקלעך געענדערט אזוי דאָס קאָל, נאָר געעפנט האָט ער איר די טיר, נאָכדעם ווי זי האָט זיך ווי דעראמאָל אַנגערופן.

— לינע? טייערע מיינע... הארציקע מיינע...

לינע האָט זיך לאנג ניט געקאַנט באַפרייען פון זיינע הענט. ער האָט זי צוגעדריקט צו זיך און מיט איבערגעטריקנטע פיבערדיקע ליפן איר צו געמאַכט די אויגן, ווי ער זאָל וועלן פון איר עפעס אויסבאהאלטן, עס זאָל נאָכדעם זיין לייכטער זי איינריידן אין דעם, וואָס ער האָט פאר איר צו געטראכט, אָדער ער וועט באלד צוטראכטן. דאכט זיך, זי האָט נאָך דער ווילל מיט גאַרניט ארויסגעגעבן, ווי דערווידער עס איז איר זיין צערטלען זי, זיין צורירן זיך מיט די ליפן צו אירע.

— וואָס איז מיט דיר היינט, הענריך? — האָט זי, באַפרייענדיק זיך פון זיינע הענט, אים געפרעגט און מער ניט געלאָזט, ער זאָל אויסבאהאלטן פון איר זיין צעשטרייטן בליק. זי האָט זיך ניט געריכט, עס זאָל אזוי רויק נעמען קלינגען בא איר די שטים, זי זאָל זיך אזוי רויק קאַנען האַלטן אין דער אַנוועזנהייט פון א מענטשן, וואָס איז איר פרעמד, ווילד-פרעמד און דערווידער. וואָס קערט ער אָפּ פון איר דעם בליק? זי האָט דאָך סייווי

שוין אופגעכאפט זיין צעשטרייטקייט און פארלירנדיקייט. און זיין שוויגן פארשטייט זי אויך. ער היט זיך מיט א וואָרט, וואָרט, אפּאַנעם, זי זאָל נאָך עפעס פרעגן באַ אים. עפשער וועט זיך באַ איר פּאַרט אַרויסכאַפּן אזעלכס, וואָס זאָל אים אונטערזאָגן, וואָס איר צו ענטפערן. צי דען זעט ער ניט, אז פאַר אים שטייט איצט אן אנדער לינע, און אז די שטרעקע, וואָס טיילט זי אָפּ איצט פון אים, האַלט אין איין וואַקסן.

— ווען דו ווייסט...

לינע האָט געוואָרט, נאָר מיט גאַרנישט ניט אַרויסגעבן איר אומגע-
דולד.

— ווען דו ווייסט, ווי איך האָב נאָך דיר געבענקט, ווי איך האָב זיך קיין אָרט ניט געקאַנט געפינען. דאָס מאַל, ווען דו פאַרהאַלטסט זיך אפּילע אָף איין איבעריקן טאַג, וואָלט איך געפּאַרן דיך אַראָפּברענגען. וואָס איז אַבער געשען, וואָס דו האָסט זיך אומגעקערט פון דער קאַמאַנדירונג קימאַט אָף אַ גאַנצער וואָך פּריער? ס'האַט, כּאַלילע, עפעס פּאַסירט?

— ביסט ניט צופרידן, וואָס איך האָב זיך אומגעקערט פּריער?

— ווי קאַנסטו מיך אזעלכס פרעגן? איך האָב אָף דיר אזוי געוואָרט...
געציילט די מינוטן...

— איך האָב עס געפּילט און, ווי דו זעסט, געקומען קימאַט אָף אַ גאַנ-
צער וואָך פּריער.

פאַרוואָס זאָגט זי אים ניט „איר!“ זי וואָלט דאָך אים דערמיט פאַר-
שפּאַרט פּאַרזעצן די שפּיל.

הענריך האָט זי ווידער צוגעצויגן צו זיך און ניט געלאָזט זי מיט זינע
קושן פאַריכטן דעם צעשוּיבערטן קאַפּ האָר.

— נו ווי גיסטו מיר עס ניט צו וויסן, אז דו פּאַרסט אַרויס, איך זאָל
קאַנען דיך באַגעגענען? ביסט געקומען מיטן צוג צי מיטן אַעראָפּלאַן?

— איך האָב געפּילט, אז דו וואָרטסט אָף מיר, בין איך געפּלויגן.

ער האָט אַ קוק געטאָן אָף איר און שטיל געזאָגט:

— דו ביסט היינט עפעס אַ מאַדנע. וואָס איז מיט דיר, לינע?

ער וועט נאָך לאַנג שפּילן זיך מיט איר אין באַהעלטערלעך?..

— זאָג, ס'איז עפעס געשען? — ער האָט נאָכגעשפּירט נאָך יעדער באַ-
וועגונג אירער. פון אַנשטרענגונג האָט זיין צאַרט מאַטעווע געזיכט זיך
באַדעקט מיט קנייטשן.

— יאָ, — זי האָט אויסגעוואָרט אַ וויילע, ווי געבנדיק אים די מעגלעכ-
קייט פאַרלויפּן איר דעם וועג, און זיך ווידער אָנגערופּן. — יאָ, איך פּיל
זיך היינט ניט מיט אלעמען. דער דאָקטער האָט מיר געגעבן אַ ביולעטען
אָף פינף טעג און געהייסן ליגן צו בעט.

הענריך האָט זי זאָרגזאַם אַריינגעפּירט אין שלאָפּצימער, אויסריינדדיק
איר:

— ווי לאָזט מען זיך עס אַ קראַנקע אין וועג און מע גיט אפּילע ניט צו
וויסן!

— איך האָב אָנגעקלונגען, נאָר קיינער האָט ניט געענטפערט.

— באַטאַג בין איך קימאַט ניט געווען אין דער היים. — דאָס קאַל
זיינס, האָט זי באַמערקט, האָט אים אָנגעהויבן אונטערפּירן.

— איך האָב געקלונגען אהער באנאכט. שפעט באנאכט.
— באנאכט? — איצט האָבן אים ארויסגעגעבן זיינע לאנגע שמאַלע פינ-
גער. — מיסטאם בין איך שטארק געשלאָפן, און עפשער האָט דער טעלע-
פאָן ניט געארבעט. לעצטנס ווערט ער אָפטמאַל אנשוויגן. איך וועל באלד
א קוק טאָן, צי ער ארבעט איצט.

— צו וואָס? איך גלייב דיר אזוי אויך, — לינע האָט גענומען פון בעט
א קישן מיט א קאָלדע און איבערגעגאנגען צוריק אין פאָדערצימער. —
איך וועל זיך דאָ צולייגן. בא מיר איז גריפ, און כ'האָב מוירע זיך אַנ-
שטעקן. פון אירינען האָסטו מער גאַרניט געהאט?

— געווען פון איר א טעלעגראמע, אז זי איז געזונט און סאָף כוידעש
וועט זי שוין קומען, — ער האָט זיך צוגעזעצט צו דער פּיאנינע און זיך
דורכגעלאָפן מיט די אומרויקע פינגער איבער די קלאווישן, — איך פאר-
שטיי אליין ניט, וואָס איז מיט מיר געווען, וואָס איך האָב דאָס מאָל אין
דיין אָפּוועזנהייט קימאט ניט געשפּילט, — ער האָט אויסגעקערעוועט צו
איר דעם קאָפּ, — אָט איז שוין באלד צוויי כאדאַשים, ווי איך האָב ניט
געזען אירינען. איך בענק, פארשטייט זיך, נאָך איר, און זייער שטארק,
אַבער פאַרט ניט אזוי, ווי איך האָב געבענקט נאָך דיר. און וויפל איז דורך,
אז מיר האָבן זיך מיט דיר ניט געזען? קיין צוויי וואָכן נאָך, דאכט זיך,
ניטאָ. — זיינע אומרויקע פינגער זיינען ווידער אומגעלאָפן איבער די קלא-
ווישן. לינע האָט געקוקט אָף זיין אינגעבויגענעם, זיך אונטערווינגנדיקן
רוקן און געזען פאר זיך א בוים אין א געוויטער. פון ערגעץ זייער-זייער
ווייט איז צוזאמען מיטן דונער צו איר דערגאנגען זיין קאַל: — מיין לעצטן
בריוו האָסטו געקראָגן?

לינע האָט זיך ניט אָפּגערופן. זי האָט שטייף צוגעמאכט די אויגן און
זיך צוגעהערט צום דונערן פון איר האַרץ. עס האָט זיך אָנגעהויבן. אין
זיין שפּילן האָט זי איצט בלוזי געהערט: „טייערע מינע, איינציקע מינע“,
און געוואוסט, אז דאָס ווענדט ער זיך ניט צו איר, אז דאָס ווענדט ער זיך
איצט צו יענער... דער שטורעם האָט זיך אָנגעהויבן! ער וועט באלד אויס-
ברעכן! זי ווארט נאָר, ער זאָל זי איבערפרעגן.
הענריך האָט צוגעמאכט דאָס דעקל פון דער פּיאנינע און צוגעגאנגען
צו איר.

— ווי פּילסטו זיך? מאכן דיר א גלאַז טיי?

— א דאנק. מע דארף ניט, — זי האָט זיך אופגעזעצט. — האָסטו, דאכט
זיך, מיך עפעס געפרעגט?

נו, צו וואָס? צו וואָס זעצט זי פאַר פירן מיט אים די שפּיל? פארוואָס
זאָל זי אים ניט אויסשטרעקן דעם בריוו און א קלאפ טאָן מיט דער טיר?
עס האלט זי אָפּ דער פארלאנג זען, ווי פארלוירן און דערנידעריקט ער
וועט שטיין פאר איר און בעטן, זי זאָל אים פארגעבן? צי דען האָפט ער,
אז זי קאָן עס אים פארגעבן? אויב אזוי, איז זאָל די שפּיל נאָך ווערן פאַר-
געזעצט. זי וועט בא אים דערווייל ניט אָפּנעמען די האָפּענונג זיינע.

— כ'ווייס ניט, וועגן וועלכן בריוו פרעגסטו עס מיך? איך האָב די
לעצטע טעג געהאלטן אין איין ארומפאַרן איבערן ראיאָן. דאָרט בין איך
טאקע פארשלאפט געוואָרן און ארויסגעפּלויגן גלייך אהער, אזוי אז איך

האב דיין לעצטן בריוו שוין ניט געקאנט באקומען. וואס האסטו מיר גע-
שריבן?

— באזונדערס גארניט.

א, ווי ער האט זיך עס צעשניט, ווי אלץ אין אים פרייט זיך און
זינגט! ער האט זיך צוגעזעצט צו איר אף דער קושעטקע, אריינגענומען
אירע ביידע הענט אין זיינע און גענומען דערציילן וועגן די איינלאדונגען,
וועלכע ער האט געקראגן פון עטלעכע שטעט, ער זאל קומען לייענען לעק-
ציעס.

— ווי האט מען גערופן דיין ערשטע פרוי? פרידע, דאכט זיך?

פון אומדערווארטקייט האט ער אפילע ניט באוויזן זיך באפרייען פונעם
שיינענדיקן גליקלעכן שמייכל, ווען ער האט איר געענטפערט:

— יא, פרידע. וואס האסטו זיך עס פלוצעם דערמאנט וועגן דעם?

— גארניט. איז ווהין, זאגסטו, האט מען דיך איינגעלאדן לייענען
לעקציעס?

— פארוואס איז דיר פלוצעם איינגעפאלן פרעגן, ווי האט מען גערופן

מיין ערשטע פרוי?

— גלאט אזוי. דיר איז עס ניט אָנגענעם?

— לינע.

— אנטשולדיק, טייערער. איך וויל שרעקלעך שלאָפן. איך בין זייער

מיד און אָפגעשוואכט. אנטשולדיק, טייערער.

לינע האט אים ניט אָפגענארט — זי האט זיך ווירקלעך געפילט איצט

צו שוואך, זי זאל קאנען פאָרזעצן די שפיל, זי זאל קאנען צאמען אין זיך

דעם צאָרן און ניט אָניאָגן הענריכן בא דער טיר מיט איר צוריקגעהאלטע-
נער שטים.

— אייער איצטיקע „איינציקע און טייערע“ איז אייער געוועזענע פרוי,

צי דאָס איז אן אנדער פרידע? וואָס קוקט איר אזוי אף מיר? — זי איז ווי

אין פיבער אראָפגעשפרונגען פון דער טאכטא, אופגעשלאָסן דעם טשעמאַ-

דאן, ארויסגענומען דעם בריוו און אים א שמיץ געטאָן, הענריכן, צו די
פיס. — לייענט!

זי האט דערווארט דערזען אף זיין מיטאמאָל בלייך געוואָרענעם געזיכט

יענעם אומבאהאַלפן פארלוירענעם שמייכל, מיט וועלכן עס באנוצן זיך

קינדער, ווען זיי ווילן לינדער מאכן זייער שולד, דערווארט עס און גע-

וואַלט, ער זאל זיך פארענטפערן. זי וואַלט אים ניט איבערגעשלאָגן אפילע

דעמלט, ווען ער קומט אָן צו דער זעלבער צוגעטראכטער געשיכטע, מיט

וועלכער עס האט זיך פארענטפערט פאר איר מאן, ווי הענריך האט איר

אנומלטן דערציילט, די פרוי פון איינעם זיינעם א באקאנטן פידלער. ניין,

זי וואַלט אים ניט איבערגעשלאָגן, ווען ער זאָגט איר, אז דעם בריוו האט

ער, הענריך, צונויפגעשטעלט לויט דער ביטע פון עמעצן פון זיינע בא-

קאנטע, אז דער באקאנטער זיינער האט געדארפט נאָכדעם איבערשרייבן

דעם בריוו און מאכן אזוי, אז זיין פרוי, וואָס הייסט אויך פרידע, זאל עס

בא אים געפינען און ווערן אייפערזיכטיק, נאָר צופעליק האט ער, הענריך,

אָפגעשיקט דעם דאָזיקן בריוו איר, לינע. ער קאָן זיך שווערן, אז ער קען

ניט קיין שום פרידע און האט צו דעם בריוו קיין שום שניכעס ניט. הענ-

ריך האָט אָבער געשוויגן, געשטאנען אנטקעגן איר, דעם קאָפּ אראָפּגע-
לאַזט, און געשוויגן. אָט אזוי איז ער מיסטאמע געשטאנען נעכטן צי
אייערנעכטן פאר זיין פרידען און אויך געווארט, עמעצער זאָל אים אונ-
טערזאָגן, מיט וואָס זיך פאר איר פארענטפערן. און דעם דאָזיקן מענטשן
האָט זי, לינע, דאָך אמאָל ליב געהאט. זי קאָן זיך נאָר ניט פאָרשטעלן, אז
פון אָט דעם „אמאָל“ ביז היינט זיינען דורך אינגאנצן דריי טעג. פאר איר
שטייט דאָך א ווילד־פרעמדער מענטש, וועלכן זי האסט, ווי זי האָט נאָך
קיינעם און קיינמאָל אזוי ניט געהאסט אין איר לעבן. מיסטאם האָט זי
אים קיינמאָל ניט ליב געהאט. ער איז איר פאָשעט געווען געפעלן. ער קאָן
נאָך איצט אויך באַ זיינע עטלעכע און פערציק יאָר געפעלן ווערן פאר-
טרוימטע מיידלעך, וועלכע לאָזן ניט דורך, ווי זי אמאָל, די סימפאנישע
קאָנצערטן און קלייבן אווטאָגראַפן. גוט נאָך, וואָס די טאַכטער איז ניטאָ
אין דער היים און וועט ניט זען, ווי איר פאָטער וועט באלד ניט האָבן
ווי אָפצוקערן די אויגן, און ווי איר, לינע, טוט האנאָע זען אים א דער-
נידעריקטן. זי האָט זיך קיינמאָל ניט פאָרגעשטעלט, אז דאָס קאָן פאר-
שאַפן פאָרגעניגן. יא, זי האָט פאָרגעניגן דערפון, וואָס זי קאָן עס אים
געבן צו פילן:

— זייט איר, הייסט עס, באַטאָג ניט געווען אין דער היים און באַנאכט
האָט ניט געארבעט דער טעלעפאָן? און ווי, אויב איך וועל אייך באלד באַ-
ווייזן, אז איך בין נעכטן באַנאכט דאָ געווען, — זי האָט ארויסגענומען
פונעם ביכער־שראַנק דעם ערשטן באַנד פון דער טעכנישער ענציקלאָפּע-
דיע און אים אופגעמישט. דאָרט איז געלעגן איר קאָמאנדירונג. — וואָס
וועט איר איצט זאָגן, מאַעסטראַ? ווען איר ווייסט, ווי איר זייט מיר עקל-
האַפט מיט איינערע ליגנס, מיט איינער פאכדאָנעס! וואָס קאָן זיין נידעריקער
פון דעם?! ווען איר ווייסט, ווי איך האס אייך! שווערן זיך אין יעדן בריוו
אין ליבע און אין דער זעלבער צייט אזוי נידערטרעכטיק פאראטן!
— איך האָב דיך ניט פאראטן...

פאר איר איז געווען ניט אזוי אומדערווארט דאָס, וואָס ער האָט איר
געזאָגט, נאָר וואָס זי האָט דערהערט דאָ זיין קאָל. זי האָט זיך אפילע אומ-
געקוקט, גלייך זי זאָל ניט זיין זיכער, אז דאָס האָט ער זיך אָפּגערוּפּן.
זייערע בליקן האָבן זיך באַגעגנט.

— און ווי וועט איר עס אָנרופּן? — האָט זי, אָנווייזנדיק אים אפן בריוו,
געפרעגט. — איר האָט פאראטן ניט נאָר מיך. איר האָט דאָך אויך פאראטן
זי, איינער געוועזענע פרוי.

— דאָס איז ניט מיין געוועזענע פרוי. מיין געוועזענע פרוי איז נאָך
דעמלט אוועקגעפאָרן צו אירע עלטערן קיין אויסלאַנד, און איך...
— מיר גייט עס ניט אָן, — האָט זי אים איבערגעשלאָגן, — מיר איז
אַלציינס, ווער זי איז, וווּ זי איז, און וויפל גיט זי אייך נאָדן. מיר גייט
אויך ניט אָן, וווּ וועט איר וווינען, דאָרט, באַ איר, צי זי וועט איבערפאָרן
צו אייך אהער. איך דארף אייך אָבער וואָרענען: כּוועל ניט דערלאָזן, אז
אירינע זאָל וווינען מיט אייך אונטער איין דאך, וווינען מיט א מענטשן,
צוליב וועלכן איך הייב, דאכט מיר, אָן פארלירן דעם גלויבן אין מענטשן.
— לינע...

זי האָט אַ כאַפּ געטאָן דעם טשעמאַדאָן און זיך געלאָזט צו דער טיר.
הענריך האָט איר פאַרצאמט דעם וועג.
— הער מיך אויס.
— צו וואָס?

— וועסט ניט אוועקגיין, ביז וועסט מיך ניט אויסהערן. איך פאַרשטיי,
וועסט מיר ניט גלייבן... איך וויל אָבער, זאָלסט וויסן, אז איך האָב דיך
קיינמאָל ניט אָפּגענאַרט... ניט דיך, ניט זי. יא, איך בין געווען מיט איר
אף דו, זי גערופן, ווי דיך, „מיין איינציקע און טייערע“, געפאָרן אפּילע
עטלעכע מאָל צו איר, נאָר מיר זיינען געווען בלויז פריינט און ניט מער...
„דאָס זאָגט איר, איר, וואָס האָט קיינמאָל ניט געגלייבט, אז צווישן
אַ מאַנצבל און אַ פרוי קאָנען זיין בלויז פריינטלעכע באַציונגען?!“ זי
האָט אים אָבער ניט איבערגעשלאָגן, און הענריך האָט פאַרגעזעצט, נאָך
אַלץ שטייענדיק באַ דער טיר:

— אַנומלטן איז פאַר מיר אָנגעקומען אין פּילהאַרמאַניע אַ בריוו. דער
בריוו איז געווען פון אַן אומבאַקאַנטער פרוי, וועלכע מע רופט אויך,
ווי דו ווייסט שוין, פרידע. זייענדיק פאַראיאָרן אַף קוראַרט, איז זי איינ-
מאָל געווען אַף מיינער אַ לעקציע און איז אוועק פון דאָרט אַ צערודערטע.
איר פאַרנעמט זיך, האָט זי מיר געשריבן, ניט מיט דעם, מיט וואָס איר
דאַרפט זיך פאַרנעמען. איר דאַרפט שפּילן און ניט לייענען קיין לעקציעס.
צו מיר איז נאָך קיינער ניט געווען אזוי שטרענג, קיינער האָט מיר נאָך
ניט אָנגעוויזן אזויפיל בלויזן אין מיין שפּילן, ווי אַט די פרוי. מיך האָט
אָבער נאָך קיינער ניט געצווינגען גלייבן אזוי אין זיך, ווי זי האָט עס
געטאָן מיט איר בריוו. איך האָב דיר אים דעמלט ניט געוויזן, ווייל דו
ביסט ניט געווען הי, נאָר אירינע ווייסט וועגן דעם בריוו. זי האָט אים
געלייענט. קאָנסט זי פּרעגן. איך האָב דער פרוי, פאַרשטייט זיך, באלד
געענטפּערט. אין עטלעכע טעג ארום האָב איך ווידער באַקומען פון איר
אַ בריוו.

— אפן אדרעס פון דער פּילהאַרמאַניע, פאַרשטייט זיך? — האָט לינע,
שטייענדיק אָנגעשפאַרט באַ דער וואַנט מיט האַלב-צוגעשלאָסענע אויגן,
קימאַט אָן אַ שטים געזאָגט.

— איך האָב איר געגעבן דעם היימישן אדרעס, נאָר זי האָט אויסגע-
קליבן דעם אדרעס פון דער פּילהאַרמאַניע. נאָכדעם איז פון איר אָנגע-
קומען נאָך אַ בריוו און נאָך אַ בריוו. דיר געבן זיי לייענען האָב איך שוין
ניט געקאָנט. איך האָב דאָן געהאַט דערפּילט, אז איך מוז זיך זען מיט איר.
סאָפּקאַלסאָף האָב איך זיך דערשלאָגן, מע זאָל מיך שיקן לייענען לעקציעס
אין דער שטאָט, וווּ זי וווינט, און איך האָב זיך מיט איר באַגעגנט. שוין
באלד אַ יאָר, ווי מיר קענען זיך, נאָר פּרעג מיך, מיט וואָס האָט זי מיך
צוגעצויגן צו זיך, ווייס איך ניט. זי איז ניט קיין איבעריקס שיינע און ניט
קיין איבעריקס יונגע. נאָר די פרוי איז מיר געוואָרן טייער דערמיט, וואָס
זי האָט מיר אומגעקערט דעם גלויבן אין זיך. איך מאַך דיך, כּאַלילע, ניט
שולדיק. ביסט אַן אינזשעניער און אַ גוטער אינזשעניער, נאָר ווען מיר
האַבן זיך מיט דיר באַקענט, ביסטו געווען ניט בלויז אַ סטודענטן פון אַן
ענערגעטישן אינסטיטוט. איך געדענק דאָך שוין באלד ניט די צייט, ווען

איך האָב דיך געזען זיצן בא דער פּיאנינע. דער, וואָס איז געווען אזוי פּאַרליבט אין מוזיק, ווי דו, קאָן זיך שוין אָן דעם ניט באַגיין... נו, און אויב ער קאָן זיך יאָ אָן דעם באַגיין, איז עס א סימען, אז אין אים איז עפעס אָפּגעשטאַרבן, איך האָב עס דיר לאנג שוין געוואָלט זאָגן. ליבע איז אלץ נאָך, ווי פּריער, געשטאַנען אָנגעשפּאַרט בא דער וואנט, די אויגן נאָך מער צוגעשלאָסן, און געשוויגן.

— צייטנווייז האָט זיך מיר אָנגעהויבן דוכטן, אז דו קוקסט אַף מיר, ווי איך וואָלט געווען אן אינזשעניער צי א דאָקטער, פאַרגעסנדיק, אז אן אינזשעניער צי א דאָקטער קאָן איטלעכער זיין, דעמלט ווען א מוזיי קאַנט, א קינסטלער, א שרײַבער קאָן זיין בלויז דער, וואָס איז געבוירן צו דעם. כװייס ניט, מעגלעך, זי האָט אין מיר א טאַעס, נאָר איך וועל איר שטענדיק זיין דאַנקבאַר, וואָס זי האָט מיר דערמאַנט וועגן דעם און לאַזט ניט, איך זאָל אַנדערש קוקן אַף זיך. אלע, וואָס הערן מיך איצט שפּילן, באַמערקן אַט די ענדערונג אין מיר. אלע... — אלע, אויסער מיר, ווילט איר זאָגן?

הענריך האָט איר דערוף גאַרניט געענטפּערט. ער האָט פאַרגעזעצט: — איך ווייס, אז איך בין שולדיק קעגן דיר, שולדיק אָבער בלויז מיט דעם, וואָס איך האָב אויסבאַהאַלטן פון דיר, אז איך שרײַב זיך דורך מיט א פּרוי, פאַר פון צייט צו צייט צו איר. אָבער בלויז מיט דעם. איך האָב דיך קיינמאַל ניט פאַראַטן. מיר זיינען מיט איר געווען בלויז פּריינט, און קעדיי בלייבן פּריינט אַף ווייטער, האָבן מיר זיך מיט איר איצט צעשיידט. איך וואָלט דיר אָן דעם דאָזיקן בריוו עס אויך געווען דערציילט, ניט איצט... ניט איצט...

ווען הענריך זאָל געווען בלייבן שטיין בא דער טיר אָדער פאַרצאַמען איר דעם וועג, ווען זי האָט גענומען דעם טשעמאַדאַן אין דער האנט... נאָר וועגן דעם האָט ליבע געטראַכט שוין נאָכדעם, ווי זי איז געזעסן אין טאַקסי, וואָס האָט זי ווייט נאָך האַלבער נאַכט געפירט צוריק אַף דער נײַער וווינונג, אין דעם קליינעם צימערל, וואָס גייט ארויס מיטן פענצ-טער אין א שטילן זיטיקן הויף.

11

פון אָנפאַנג האָט זיך לינען ניט געגלייבט, אז דער מאַנצבל, וועלכן זי האָט פּלוצעם דערזען שווימען לעבן זיך אין יאם, איז עס דער, וועמען זי האָט די עטלעכע טעג, וואָס זי איז אין סאַנאַטאָריע, שטענדיק געטראָפּן זיצן אונטערן טענט פאַרטיפּט אין א ביכל. איר האָט זיך געדאַכט, אז קיינעם באַמערקט ער ניט ארום זיך. אונטערשפּרינגענדיק אַף די כוואליעס, וועלכע האָבן זיי אָפּגעטראָגן ביידן אלץ ווייטער און ווייטער פון ברעג, האָט דער מאַנצבל זיך צו איר געווענדט: — איר זייט צופעליק ניט קיין באַלערינע?

פאַר לינען איז עס ניט געווען אינגאַנצן אומדערווארט. מע האָט זי שוין אַמאָל דאָס זעלבע געהאַט געפּרעגט. דאָס איז אָבער געווען מיט יאָרן צוריק. זי געדענקט שוין באלד אליין ניט ווען. מע זאָל זי אָבער איצט

אזעלכס פרעגן... און ווייל זי האָט ניט געוואוסט, וואָס איז ער אויסן געווען דערמיט, האָט זי אים געענטפערט ניט איבעריקס העפלעך:
— איר האָט מיך, קענטיק, מיט עמעצן איבערגעפלאַנטערט, — און אליין ניט געוואוסט, פארוואָס האָט זי מיט אזא צערייזטיקייט צוגעגעבן, — איך האָב קיין שום שייכעס ניט צו דער טעאטראלער וועלט. איך בין א געוויינ- לעכער אינזשעניער.

מעגלעך, זי זאָל זיך ניט געווען אזוי צוויילן עס אים זאָגן — אין דעם איז לינע געווען קימאט ווי זיכער, — וואָלט דער מאנצבל זיך פארופן אף זיין פאָרגעפיל, אז דאָס האָט דאָס פאָרגעפיל זינס אים אונטערגעזאָגט. ער וואָלט נאָך דערביי איר מיסטאמע געזאָגט, אז אים האָט זעלטן ווען אונ- טערגעפירט דאָס פאָרגעפיל. הענריך האָט, אייגנטלעך, אויך באקענט זיך מיט איר אף אזא אויפן. אלע דערפארענע מאנצבלען, אפאָנעם, באקענען זיך מיט פרויען, וועלכע געפעלן זיי, אף אזא אויפן: פארופן זיך אף זייער פאָרגעפיל, און וועלכע פרוי, זי מעג אפילע זיין פיל יינגער פון איר, פון לינען, וועט בלייבן גלייכגילטיק צו דעם, וואָס גיט איר אַנצוהערן, ווי דאָס האָט איר נאָרוואָס געגעבן אַנצוהערן אַט דער מאנספארשוין, אז דערווייל איז זי נאָך אין דעם עלטער, ווען מע באמערקט זי און זי קאָן געפעלן. לינע האָט עס שוין אזויפיל מאָל געהערט וועגן זיך, אז מיט דעם וועט אפילע דער שענסטער מאנצבל שוין בא איר ניט אויסנעמען. זי איז אָבער פאָרט געווען נייגעריק וויסן, וואָס האָט אַט דער דאָזיקער מאנספארשוין אין איר אזעלכס באמערקט, וואָס ער האָט זי אַנגענומען פאר א באלערינע. זי האָט זיך ניט געשעמט און עס אים געפרעגט, ווען ער האָט זיך ווידער דערנענטערט צו איר, ארופכאפנדיק זיך אף אן אַנפליענדיקער כוואליע, געפרעגט און זיך גלייך פארענטפערט:

— ס'איז מיר פאַשעט ציקאווע.

— ביטע שייך, נאָר איך גלייב ניט, איר זאָלט ניט וויסן, ווי שלאנק און בייגעוודיק איר זייט. איר גייט ניט, — איר שוועבט. אייער מאן, שטעל איך זיך פאָר, דארף זיין זייער אן אייפערזיכטיקער. מע קאָן אים מיטפילן. איך אף זיין אַרט... — ער האָט זיך געגעבן א טוק אונטער, און ווען זי האָט אים אין עטלעכע רעגעס ארום צוריק דערזען, האָבן די כוואליעס אים שוין היפש דערווייטערט פון איר. זיי האָבן אים געשלעפט מיט זיך צום טומלדיקן ברעג.

לינע האָט זיך נאָך דערווייל ניט געקליבן ארויסגיין פון יאם. זי איז גע- לעגן מיטן פאַנעם צו דער הויכער בלענדנדיקער זון, די אויגן צוגעשלאָסן, און זיך ניט געקימערט, ווהיין טראָגן זי די כוואליעס. זי האָט געקאָנט שאַענלאַנג זיך האלטן אפן וואסער. א סאך שווערער איז איר אַנגעקומען דערפילן זיך אין אורלויב און זיך אויסשליסן דעם כוידעש פון אלץ, פון קיין זאך ניט טראכטן. ס'האָט זי געמאטערט, וואָס פאר דער וואָך צייט, וואָס זי איז הי, האָט זי נאָך קיין איין בריוו ניט אַנגעשריבן אהיים, אָפגע- קומען דערמיט, וואָס זי האָט איין מאָל אַנגעקלונגען. אין דער היים איז געווען נאָר די טאַכטער. לינע איז אפילע געווען צופרידן, וואָס איר איז אויסגעקומען ריידן נאָר מיט אירינען. מיט הענריכן וואָלט איר יעדעס וואָרט אַנגעקומען פּינלעך שווער. ווי זי צווינגט זיך ניט, קאָן זי פאָרט ניט

אויסבאהאלטן איר אָפגעפרעמדטקייט צו אים, און ער פילט עס, פארשטייט זיך, פילט, אז זי וועט קיינמאָל נישט פארגעסן, וואָס צווישן זיי איז געשען, כאַטש פון זינט זי האָט זיך אומגעקערט, האָט זי מיט אים וועגן דעם מער קיין רייד נישט פארפירט. אומגעקערט זיך צו אים האָט זי נאָכדעם, ווי זי האָט דערלאָזט, אז זי זאָל זיך אַינריידן און נעמען גלייבן, אז צווישן הענ-ריכן מיט „יענער“ איז אלץ פאָרגעקומען אזוי, ווי ער האָט עס איר דער-ציילט, און אז אין דעם, וואָס איז געשען, איז שולדיק אויך זי, ליבע. „נו, וואָס איז דערפון, אז זי איז אן אינזשעניער? דאָס לעבן באשטייט דאָך אָבער נישט בלויז אין מעסטן, צייכענען, צונויפשטעלן פראַיעקטן, ווי דאָס האָט מיט איר געטראָפן, גלייך זי וואָלט בלויז אין דעם געפונען דעם „געטלעכן פונק“ אין זיך. זי האָט זיך דאָך אזוי אריינגעטאָן אין דער טאַגטעגלעכקייט, אז זי האָט נישט באמערקט, ווי אין איר האָט גענומען וועלן און אָפּשטארבן יענע דערהויבנקייט און פילבארקייט, מיט וועלכער זי פלעגט אויך אין יאָרן ארום, נאָכן פארענדיקן דעם אינסטיטוט, זיך זעצן צו דער פיאנינע. די זעלבע פיאנינע, וואָס האָט איר געשענקט אזויפיל פרייד, האָט ביסלעכווייז אופגעהערט זי רעגן. איצט ווייסט זי: הענריך האָט עס באמערקט נאָך פאר דעם, ווי זי האָט אינגאנצן פארוואָרפן דאָס שפּילן. פארוואָס האָט ער עס איר דעמלט נישט געזאָגט? ער האָט מוירע געהאט, אז זי וועט אים ענטפערן: „ניטאָ דערוף קיין צייט. ווייסט דען, ווי מיר זיינען פארנומען?..“ איצט איז זי דען ווייניקער פארנומען? פארוואָס געפינט זי איצט דערוף צייט?”

ווי אָנגעטראכט דאָס איז — זיך צווינגען א כוידעש צייט וועגן גאַרניט קלערן. אליין דאָס צווינגען זיך וועגן גאַרניט טראכטן הייסט דאָך שוין געטראכט. יא, זי האָט, ווי אלע, וואָס פאַרן אָף קוראַרט, צוגעזאָגט דעם מאן און דער טאַכטער, וואָס האָבן זי ארויסבאגלייט צום באן, זיך אָף א כוידעש צייט פון אלץ אויסשליסן. קאָן דען א מענטש נישט קלערן? קיין פוסטקייטן זיינען נישטאָ. זי האָט נאָר אופגעהערט טראכטן וועגן דער היים, האָט אין דעם זעלבן אויגנבליק פארפולט מיט זיך די פוסטקייט די אומגע-ריכטע באגעגעניש אין יאם מיטן מאנצבל, וועלכער האָט זיך איר איצט אויסגעוויזן ווי א מענטש, וואָס האָט די אלע טעג, וואָס זי איז דאָ, נאָכ-געפאַלגט נאָך איר, און בלויז צוליב דעם, ער זאָל איר קאַנען זאָגן, וואָס האָט ער אנטפלעקט אין איר גאנג, אין איר שווימען, האָט ער זי אָנגעיאָגט ווייט אין יאם. זי האָט דאָך געמוזט וועגן עפעס טראכטן, האָט זי, ליגנדיק מיטן פּאַנעם צו דער בלויער הייד, זיך פארקלערט, צי האָט זי נישט בא-געגנט שוין אמאָל אָט דעם הויכן, נישט איבעריקס יונגן מאנצבל מיט די גראַוווערנדיקע שליפן, און וווּ האָט זי געקאַנט אים באגעגענען. זי האָט איבערגעקליבן קימאט אלע שטעט און ייִשוויים, וווּ זי איז געווען, אלע סאנאטאָריעס, אין וועלכע זי האָט אָפּגערוט, און פאַרט נישט געקאַנט זיך דערמאָנען.

ווען זי איז ארויס אפן ברעג, האָט זי דעם מאנצבל אפן פליאזש שוין נישט געטראָפן. אָף זיין שטענדיקן אָרט אונטערן טענט איז געלעגן אן אַנ-דערער.

דורכשפאַצירנדיק זיך אין אָונט אין האפן מיטן באריידעוודיקן יונגמאן,

מיט וועמען זי איז געזעסן אין עס־זאל בא איין טישל, האָט זי ווידערמאל באגעגנט דעם אומבאקאנטן. ער איז געזעסן אָף א באַנק, דעם קאַפּ פאַר־הויבן צו דעם שיטערלעך אויסגעשטערנטן הימל. ער האָט זי ניט באַמערקט צי ניט דערקענט, וואָס ער האָט זיך מיט איר ניט געגריסט? נאָר ווען זי איז אָפּגעגאַנגען עטלעכע טריט, האָט זי דערפילט, אז ער קוקט איר נאָך, און זי האָט זיך ווידער פאַרטראַכט: וווּ האָט זי אים פונדעסטוועגן באַגעגנט? פּלוצעם איז איר אַינגעפאַלן, אז דער מענטש דאַרף זײַן הענריכס א באַקאַנטער, און אז הענריך האָט אים געבעטן, ער זאָל נאָכקוקן נאָך איר, וווּ און מיט וועמען פאַרברענגט זי דאָ די צײַט. ארויסבאַגלייטנדיק זי אָף קוראַרט, פלעגט הענריך האַלב אין שפּאַס איר יעדעס מאָל זאָגן, אז ס'זײַנען ניטאָ קײן סוידעס, און האַלב אין שפּאַס זי יעדעס מאָל וואַרענען, אז ער האָט דאָרט, וווּהײן זי פאַרט, ווער עס זאָל אים נאָכדעם אָפּגעבן א פּולן באַריכט, וויאזוי איז דורך באַ איר דער אורלויב, און מאַדנע. אומ־קערנדיק זיך פון קוראַרט אהיים, האָט זיך איר שטענדיק אויסגעוויזן, אז אים איז אלץ באַווסט, און זי האָט קײנמאַל ניט געוואַרט, ער זאָל זי אויספּרעגן. זי האָט אליין אים דערציילט. זי האָט ניט געהאַט וואָס אויסצור־באַהאַלטן פון אים אזעלכס, אז זי זאָל עס אים ניט קאַנען דערציילן. ער האָט געוויסט, אז דעם כוידעש צײַט, וואָס זי איז באַם יאָם, וועט זי זײַן אַרומגערינגלט מיט יונגעלײַט, און מעגלעך אפּילע, אז עמעצער פון זײַ וועט איר ניט איין מאָל זאָגן: „פאַרוואָס האָבן מיר זיך ניט באַגעגנט פּרײַער?“. הענריך האָט אָבער אויך געוויסט, אז דערמיט וועלן זיך פאַרענ־דיקן אלע אירע נײַע באַגעגענישן.

ארויסבאַגלייטנדיק זי דאָס מאָל צום יאָם, האָט ער שוין ניט געשפּאַסט, אז עס זײַנען ניטאָ קײן סוידעס, און זי ניט געוואַרנט, אז ער האָט דאָרט, ווער עס זאָל אים אָפּגעבן א באַריכט, נאָר גראַדע דאָס מאָל האָט ער גע־קאַנט עמעצן בעטן, מע זאָל נאָכקוקן נאָך איר, — זי איז ניט איינע פון זײַער שטאַט, וואָס פאַרברענגט דאָ דעם אורלויב, און צווישן אזויפיל לאַנדסלײַט וועט זיך זיכער אָפּזוכן הענריכס א באַקאַנטער. צי דען קאָן ער צו דעם דערגײן, זיך אָף אזויפיל דערנידעריקן? און זי, לינע, האָט זיך ניט דערנידעריקט, נאָכשפּירנדיק נאָך די פענצטער פון איר ווײַנונג?

פונעם געדאַנק, אז וועגן איר אַרומשפּאַצירן אין האַפּן מיטן יונגמאַן וועט דערגײן צו הענריכס, און ער וועט זיך פּײַניקן דערפון, פאַרשאַפט איר פאַרגעניגן. און זי פּײַניקט זיך דען ניט פון דעם, וואָס ביז איצט איז זי נאָך ניט זיכער, צי זעט ער זיך מער ניט מיט „יענער“ און שרײַבט זיך מיט איר מער ניט דורך? דאָס, וואָס ער איז אָנגעקומען אין אַן אַרקע־סטער און פאַרט שוין מער ניט אַרום לײַענען קײן לעקציעס, איז נאָך ניט קײן באַוויזן. „יענע“ קאָן קומען צו אים, זיך אָפּשטעלן ערגעץ אין אַ האַטעל אָדער באַ באַקאַנטע... זי וועט מאַרגן זיך אויך דאָ דורכשפּאַצירן מיט אַט דעם בלו־אויגיקן יונגמאַן, וועלכער דערמאַנט איר מיט זײַן אויסערלעכקײַט אין מיכאַילן. מיט מיכאַילן איז איר אָבער ניט געווען אומעטיק אפּילע דאָן, ווען ער האָט געשוויגן, און דער הערט ניט און זי צו פאַרוויילן, ווי אַ שערער, דערציילט איר איין פּרײַלעכע געשיכטע נאָך דער אַנדערער, און ס'איז איר סײַווי אומעטיק. ער פאַרשטייט ניט, דער

יונגערמאן, אז די געשיכטעס, וואָס ער דערציילט איר, זינען פּאָשעט נאָ-
 רישע, אז אָט די אלע געשיכטעס האָט עמעצער צוגעטראַכט פּאַר אזעלכע,
 ווי ער, זיי זאָלן האָבן אונטער וואָס אויסצובאהאלטן זייער פּוסטקייט. און
 מיט מיכאילן האָט זיך באַ איר באַקומען זייער ניט שייַן — אים אפּילע ניט
 געענטפּערט אָף זיינע בריוו, און איר וועט דאָך ניט איין מאָל נאָך אויס-
 קומען זיין דאָרט באַ אים אָף דער הידראָסטאָנציע. זי וועט צו יענער צייט
 עפעס צוטראַכטן, ער זאָל איר פּאַרגעבן. ער וועט איר מוזן פּאַרגעבן.
 אָבער אָף אוראל, אינעם ווייט־פּאַרוואַרפענעם ייִשעוו, וווּ עס וווינט לידע
 אנדרייעוונע, וועט איר מיסטאמע קיינמאָל ניט אויסקומען זיין, און ווען
 אפּילע יאָ, וועט זי שוין לידען ניט טרעפּן. אָף איר, לינעס, לעצטן בריוו
 האָט געענטפּערט ניט לידע, נאָר דער מאַן אירער. זי אליין קאָן שוין ניט
 שרייַבן. פּונעם בריוו איז צו זען, אז ס'איז שוין ניטאָ וואָס צו האָפּן,
 די אָפּעראַציע, וואָס מע האָט איר געמאַכט, איז שוין געווען ניט גייטיק. באַ
 צוויי כאַדאַשים האָט זי אָפּגעווינט מיט לידען אין איין צימער, און דער-
 ווייל איז לידע אנדרייעוונע די איינציקע, וועמען זי האָט באוויזן הענריכס
 בריוו צו „יענער“. לידע איז געווען די, וועלכע האָט זי געצוונגען
 גלייבן, אז הענריך האָט פּון איר גאַרנישט ניט פּאַרלייקנט, אז אלץ איז
 ווירקלעך אזוי, ווי ער האָט עס איר דערציילט, און זי איז געווען די,
 וואָס האָט ניט דערלאָזט, אז לינע זאָל באוויזן הענריכס בריוו אירינען, און
 איז ניט אָפּגעשטאַנען פּון איר, זי זאָל זיך אומקערן. לינע איז נאָך דעמלט
 כּוּישעד געווען לידען, אז זי האָט זיך פּאַרהאלטן אָף אייניקע טעג ניט
 בלויז צוליב דעם קאַנסיליום...

12

ניט אנדערש ווי מיט דעם אומבאַקאַנטן איז עפעס געשען. שוין דעם
 אנדערן טאָג זעט מען אים ניט אפּן פּליאַזש. נאָר אז עס איז דורך נאָך אַ
 טאָג און לינע האָט אים מער אין ערגעץ ניט באַגעגנט, איז געווען קלאָר,
 אז באַ אים האָט זיך פּאָשעט געענדיקט דער אורלויב און ער איז אוועק-
 געפּאַרן אהיים. איר איז עס קנאַפּ אָנגעגאַנגען, נאָר זי האָט זיך שוין אזוי
 צוגעווינט זען אים יעדן טאָג אונטערן טענט אָף איינעם און דעם זעלבן
 טאָפּטשאַן און שטענדיק מיט אַ ביכל אין דער האַנט, אז זי האָט ניט גע-
 קאַנט עס ניט באַמערקן.

און פּלוצעם — זי האָט שוין באלד געהאַט וועגן אים פּאַרגעסן — האָט
 זי אים ווידער דערזען שווימען אָף יענער זייט בוי. זי האָט זיך ניט גע-
 ריכט, אז דאָס קאָן זי אזוי דערפרייען. ס'איז געשען אזוי אומדערוואַרט,
 אז זי האָט אפּילע ניט באוויזן עס אויסבאהאלטן פּון אים, און ער מיט
 זיינע דורכדרינגלעכע אויגן האָט עס געוויס באַמערקט. לינע האָט עס דער-
 קענט אין זיין געבן אַ שפּרונג צו איר אָף דער כּוואַליע. אין דער דאָזיקער
 רעגע האָט זיך איר אפּילע אויסגעגעבן, אז ער איז די גאַנצע צייט געווען
 דאָ, אי נעכטן, אי אייערנעכטן, אי אלע פּריערדיקע טעג, נאָר ער האָט
 זיך בעקווין פּאַרקליבן אונטער אַן אנדער טענט און פּון דאָרט, זי זאָל
 אים ניט זען, נאָכגעפּאַלגט נאָך איר, ווי זי זוכט אים ארום. אלנפּאַלס אין

די ערשטע צוויי־דריי טעג האָט ער דאָך געוויס באַמערקט, אז זי זוכט
עמעצן אַרום, אז זי איז עטלעכע מאָל פאַרבייגעגאַנגען דעם טאַפּטשאַן,
אַף וועלכן זי פלעגט אים דאָ פּרײַער טרעפּן. איצט קאָן זי זיך שוין ריכטן:
אויב ער האָט איר דעמלט, באַ דעם זעלבן בוי, ניט געזאַגט, אז אים האָט
נאָך קיינמאַל ניט אונטערגעפירט זײַן פאַרגעפיל, וועט ער עס איר איצט
באַלד זאָגן, און קאָן נאָך דערביי זי אַ פּרעג טאָן: און וואָס האָט איר
דעמלט אונטערגעזאַגט איר פאַרגעפיל? זי וועט דאָך ניט לייקענען, אז
זי האָט אים אַרומגעזוכט. וואָס צו ענטפערן אים דערוף, האָט זי: אַ
מענטש יאָגט זי אָן אין יאם, פאַרפירט דאָרט מיט איר אַ מאַדנעם געד-
שפּרעך, גיט איר אַנצוהערן, אז שוין אַ צײַט ווי ער קוקט זיך צו איר צו,
געזוכט אלץ אַ געלעגנהײַט זיך מיט איר נעענטער באַקענען, און פּלוצעם,
ניט אַנרופּנדיק זיך אפּילע, ווערט ער פאַרפאלן. האָט זי געוואָלט זיך דער-
וויסן, צי איז מיט אים פאַשעט גאַרניט געשען, און דערפאַר האָט זי זיך
אזוי דערפרייט, דערזעענדיק אים שווימען לעבן זיך. בלויז דערפאַר און
ניט מער.

— וווּ זײַט איר עס אזוי לאַנג פאַרפאלן געוואָרן?

אײַנקוקנדיק זיך אין אירע פאַרנעפּלטע אויגן, וואָס פּרווון אויסבאַ-
האַלטן איר אײַנזאַמקײַט און פאַרלוירנקײַט אונטער די אַראַפּגעלאָזטע
וויצע און גיבן דערמיט זי נאָך מער אויס, פונקט ווי דאָס קאָל אירס, האָט
דער אומבאַקאַנטער זיך ווי פאַרענטפערט:

— איך בין געווען פאַרנומען מיט צוזוכן זיך אַ נײַע דירע אַף די אַנדער-
האַלבן וואָכן, וואָס מיר איז נאָך פאַרבליבן דאָ פאַרברענגען.

— איר זײַט דען ניט אין קײַן סאַנאַטאָריע?

— גאָט באַהיט! אײַך ווונדערט עס, זע איך. שטעלט זיך אַבער פאַר, אז
איך האָב ניט ליב פאַרברענגען דעם אורלויב אין אַ סאַנאַטאָריע צי אין
אַ פּאַנסאַנאַט. איך האָב ניט ליב זײַן פון עמעצן אָפּהענגיק. איך וויל זײַן
פּרײַ: אופּשטיין, ווען איך וויל, גיין, ווהיין איך וויל, טאָן, וואָס איך וויל,
זיך לײַגן שלאָפּן, ווען איך וויל. פילן זיך אינגאַנצן פּרײַ. און אין סאַנאַ-
טאָריע צי אין אַ פּאַנסאַנאַט אפּילע האָב איך עס ניט.

— און אין דער היים האָט איר עס?

— אין דער היים איז עפּעס אַנדערש. אין דער היים בין איך דאָך ניט
אין אורלויב. דאָרט בין איך אַף דער אַרבעט, און אַף דער אַרבעט איז דער
מענטש, אײַגנטלעך, אַ סאַלדאַט. ער פילט אויס באַפעלן. וויפּל מענטשן
זײַנען אין אײַער פּאַלאַטע?

— דרײַ.

— און איך וויל דעם כוידעש אורלויב פון קײַנעם ניט זײַן אָפּהענגיק.
איך האָב רעכט כאָטש אײַן כוידעש אין יאָר זײַן בלויז מיט זיך? איר
טרוימט דען ניט וועגן דעם?

— וועגן אַ באַזונדערן צימער אין סאַנאַטאָריע?

זי האָט געוויסט, אז ניט דאָס האָט ער דערווארט פון איר הערן, פאַר-
פירנדיק דעם דאָזיקן געשפּרעך. נאָר וואָס האָט זי אים געזאַלט אַנדערש
ענטפערן, אז זי ווייסט נאָך אליין ניט, צי איז זי ביז אהער געווען פון
עמעצן מער אָפּהענגיק, ווי זי האָט עס געוואָלט, און זיך געפילט ווייניקער

פריי, ווי זי האָט עס פארלאנגט. אָט האָט זי דאָס מאָל מיטגענומען מיט זיך אהער יענע פולע פרייהייט און אומאָפהענגיקייט, וועלכע זי אליין האָט זיך ארויסגעגעבן, שטייענדיק דעמלט אונטער די אויסגעלאָשענע פענצטער פון איר וויינינג, און זי ווייסט ניט, וואָס דערמיט צו טאָן. שוין די אנדערע וואָך, אז זי איז דאָ, און אין איר אופירן זיך איז גאַרניט גע- ווען אזוינס, וואָס זאָל זיך מיט עפעס אונטערשיידן פון די פריערדיקע יאָרן. קיינער פון די, וואָס רינגלען זי דאָ ארום, האָט ניט באמערקט אין איר די מיטגעבראכטע פרייהייט און אומאָפהענגיקייט, און זי האָט זיך ניט באמיט עס פאר עמעצן ארויסווייזן, כאָטש נאָך דעם, וואָס מיט איר און הענריכן איז געשען, האָט זי די פולע רעכט זיך באנוצן דערמיט. ער אָבער, אָט דער מאנצבל, האָט עס, קענטיק, אין איר באמערקט, נאָר בא- האלט עס פון איר אויס. זי איז זיכער, אז בלויז דאָס האָט ער געהאט אין זינען, פארפירנדיק מיט איר דעם געשפרעך וועגן פולער פרייהייט און פולער אומאָפהענגיקייט. שוין דאָס אליין, וואָס ניט דערווארטנדיק זיך אף איר ענטפער, האָט ער זיך אזוי האסטיק א טראָג געטאָן צו דער הוי- כער אָנפליענדיקער כוואליע, איז א באווייזן דאָך דערצו. דאָס האָט ער בעקיוון זי איבערגעלאָזט אליין, זי זאָל זיך אריינטראכטן אין דעם, וואָס ער האָט איר געזאָגט.

און ווידער האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז זי האָט אים שוין ערגעץ- ווו געהאט אמאָל באגעגנט, אָט דעם הויכן, ניט לויט די יאָרן שלאנקן מאנצבל מיט די דורכדרינגלעכע גרויע אויגן, פון וועלכע ס'איז, דאכט זיך, אומעגלעך עפעס אויסבאהאלטן. ס'איז איר גענוג, האָט זי געגלייבט, זיך דערוויסן, ווי מע רופט אים, אז זי זאָל זיך גלייך דערמאָנען, ווו און ווען זי האָט אים געזען. און נאָך האָט זיך איר אויסגעוויזן: זי דערקענט אים ניט, ווייל פון דער ערשטער מינוט גיט ער זיך אויס פאר א מענטשן, וואָס דער גאנצער טרוים זיינער איז— זיך אָפזונדערן פון אלץ און פון אלעמען, זיין איינזאם, ווען אין דער ווירקלעכקייט איז ער געוויס פון די, וועלכע קאָנען ניט און ווילן זיך ניט אָפזונדערן. מעגלעך, אז זיי ווייסן גאָר אפילע ניט, וואָס איז עס אזעלכס איינזאמקייט, ווי זי האָט עס פריער ניט געוואוסט. אזעלכע, ווי אָט דער, שטעלט זיך לינע פאַר, דארפן שטענ- דיק זיין ארומגערינגלט מיט מענטשן. אין אים איז פאראן עפעס אזוינס, וואָס ציט באזונדערס צו זיך צו, און זי וויל זיך איצט פאַרט דערמאָנען, מיט וואָס האָט ער עס געצווונגען, זי זאָל אים נאָך זיין פארפאלן ווערן אזוי ארומזוכן, און פארוואָס האָט זי זיך אזוי דערפרייט, ווען זי האָט אים א וויילע פריער דערזען שווימען לעבן זיך. איינס ווייסט לינע זיכער: ער איז ניט ענלעך אף קיינעם פון אירע נייע באקאנטע אין סאנאטאָריע, וועלכע, לינע פילט עס, גייען קיינמאָל ניט דורך פארביי, זיי זאָלן זיך אף איר ניט אומקוקן, און די, וועמען זי איז געפעלן, זינען דאָך אי ינגער, אי שענער פון אים. ס'איז איר אָבער אומעטיק מיט זיי. נאָכן ערשטן צי צווייטן שפאציר ווייסט זי שוין, וואָס וועט אזא איינער פון זיי איר זאָגן, און דער, ווייסט זי, וועט פאר איר בלייבן פארבאָרגן, זי זאָל זיך אפילע מיט אים באגעענען טאָג נאָך טאָג. אָט די פארבאָרגנקייט זיינע האָט זי דערפירט דערצו, אז זי האָט זיך ארופגעכאפט אפן בוי— אף דעם פאראנ-

קערטן מיטן רויטן פענדל קיילעך, וואָס ווייזט אָן די גרענעץ, ביזוואנען ס'איז דערלויבט צו שווימען, — דער אומבאקאנטער זאָל זי דערזען און זיך אומקערן צוריק אהער, ווו ער האָט זי איבערגעלאָזט.

ווען ער איז אין עטלעכע מינוט ארום צוגעשוומען און, אַנכאפנדיק זיך פארן קיילעך, זיך צופעליק צוגערירט צו איר, האָט לינע אָפגעקערט דאָס פאַנעם, ער זאָל ניט זען, ווי זי האָט אופגעציטערט, ווי זי האָט מויר רע, אז דער אומבאקאנטער זאָל ניט פארפילן מיט זיך די פוסט־קייט, וועלכע הענריך האָט נאָך זיך איבערגעלאָזט אין איר. הענריך, וויאזוי ער זאָל ניט זיין איצט צו איר צארט און איבערגעגעבן, וועט ער שוין, ווייזט אויס, קיינמאָל ניט פארפילן מיט זיך אָט די שרעקלעכע פוסטקייט אין איר. ניט פון אים און ניט פון איר איז עס שוין איצטער אָפּהענגיק. דער אונטערשפּרינגענדיקער רויטער קיילעך האָט זיך ארויסגעגליטשט פון אונטער זיינע הענט. אַנכאפנדיק צוריק זיך אין אים, האָט ער אומ־גערן זיך ווידער צוגערירט צו איר. לינע האָט זיך אָפגעשטויסן פונעם בוי און מיט א מעשוונעדיקער גיכקייט זיך געלאָזט שווימען צוריק.

— עס בײַט זיך דער וועטער, — האָט ער, דעריאָנגדיק זי קימאט שוין באם ברעג, געזאָגט, — דער יאם איז היינט פול מיט מעדוועס. ס'איז דער ערשטער סימען, אז ס'וועט זיין א שטאַרם. אייך, ווי איך פארשטיי, וועלן קיין דריי־פיר באלן ניט אָפּשטעלן.

— אפילע פינף, איך האָב ליב זיך באַדן ביים א שטאַרם און זיין אין וואלד ביים א געוויטער.

— איר זײַט צופעליק ניט קיין ווייטזיכטיקע?

לינע האָט ברייט צעעפנט די אויגן:

— וואָס איז אייך פּלוצעם איינגעפאלן, אז איך דארף זיין א ווייט־זיכטיקע?

— ראַמאנטיקער לייַדן אָפט פון אָט דער קרענק. פון קוקן דורכויס אין דער ווייט הערט מען אוף זען אין דער נאַענט, און בא אייך, האָב איך גלייך דערפילט, איז א ראַמאנטישע נאטור.

— איר ווייסט, — האָט זי, אויסציענדיק זיך אפן אַנגעגלייטן זאמד, אים געזאָגט, — מיר דאכט זיך די גאנצע צײַט, אז איך האָב אייך ערגעץ שוין אמאָל באגעגנט.

אים האָט עס ניט פארווונדערט, ווי ער וואָלט געווארט פון איר עס דערהערן.

— מעגלעך, זייער מעגלעך.

— איך קאָן זיך נאָר ניט דערמאָנען ווו.

— עפּשער וועלן מיר צוזאמען זיך פרווון דערמאָנען? צוליב דעם איז געוויס נייטיק, איר זאָלט וויסן, ווי מע רופט מיך. ראפאיל יעוסייעוויטש מאנדעל.

— לינע סאמסאָוונע קאזשדאן.

און ווען ניט ער און ניט זי האָבן מיט גאַרניט געקאַנט קומען איינער דעם צווייטן צוהילף און ס'איז געבליבן, אז פונדעסטוועגן האָבן זיי זיך פאַרט ערגעץ שוין געהאט אמאָל באגעגנט, האָט לינע זיך מיטאמאָל דער־מאָנט אים פרעגן:

— איז מיט וואָס האָט זיך באַ אייך געענדיקט דאָס צוזוכן זיך אַ נייע
ווינונג אָף די צען טעג, געפונען?
— פאַר געלט, לינע סאַמסאָנאָווע, קריגט מען אלץ.
— אלץ?
— ראַפּאַיל האָט אויסגעוואַרט אַ ווילע און נאָך מער אַנטשיידן איבער-
געכאַזערט:

— יאָ, אלץ! פאַר געלט קריגט מען אלץ. מע דאַרף בלוין וויסן, וועמען
צו געבן, אָדער, ריכטיקער, דורך וועמען צו געבן. קוקט ניט אזוי אָף מיר.
איר ווילט, קאָן איך זיך מיט אייך פאַרוועטן, אַז איך וועל אייך קריגן דאָס
טעלערל פון הימל. מיינט ניט, כאַלילע, אַז איך פאַרנעם זיך מיט דעם, צי
אייך האָב אַ וועלכע-ניט-איז שייכעס דערצו. באַהיט מיך גאָט אָף ווייטער.
אייך קען אָבער דאָס לעבן, און דאָס לעבן דאַרף מען קענען.
— אַנטפּלעקט מיר דעמלט דעם סאָד.

— אייך מיינן ניט, עס זאָל זיין פאַר אייך אַ סאָד, אַז אַפּן לעבן דאַרף
מען קוקן פּראָסט און איינפאַך, אַז קיין זאך דאַרף ניט איבעראַשן און פון
קיין זאך דאַרף מען ניט נעמען זיך נאָענט צום האַרצן.

לינע האָט עטוואָס פאַרזשמורעט די אויגן, נאָר באלד צוריק זיי ברייט
צעעפנט, ער זאָל ניט קלערן, אַז זי איז טאַקע ווירקלעך אַ ווייטזיכטיקע.
זי האָט געוואָלט וויסן— דאָס, וואָס ער האָט איר נאָרוואָס געזאָגט, האָט
ניט קיין שייכעס צו דעם, וואָס ער האָט זי אַרומגענומען באַם בוי, צי
צווייפלט ער ניט, אַז זי האָט ווירקלעך געגלייבט, אַז דאָס אַרומכאַפּן זי
האָט זיך באַ אים באַקומען צופעליק. איר בליק האָט אויך געקאַנט באַטייטן:
ער איז ניט דער, פאַר וועמען ער גיט זיך אויס, און זי פאַרשטייט ניט,
פאַרוואָס שטעלט ער זיך פאַר איר פאַר אַן אַנדערן. ער האָט פאַרגעזעצט
זיך אויסגעבן פאַר אַן אַנדערן אפּילע אין דעם, ווי ער האָט איר דערציילט,
וויאזוי אים איז געלונגען דינגען אַ צימער אין סאַמע פאַרק, ניט ווייט
פונעם שטאָטישן פּליאַזש.

— אַהערצו איז מיר איצט אַ סאך ווייטער ווי פּריער. ס'איז אָבער, ווי
עס זאָגן די דייטשן, ניכטס צו מאַכן. עס ציט מיך אַהער.

13

ניט ווייט פון זיי האָט זיך פאַרזאַמלט אַ רעדל מענטשן און זיך גע-
לאָזט הערן מיט אַ פּריילעך געלעכטער און טומל.

דעם פּולבלעכן מאַנספאַרשויין אין די נידעריק אַראַפּגעגלייטשטע באַד-
הייזלעך, אָף וועמען ס'האָט איר אַנגעוויזן ראַפּאַיל יעוסייעוויטש, האָט
לינע שוין דאָ ניט איין מאָל געטראָפּן. יעדעס מאָל האָט ער פאַרזאַמלט
ארום זיך אַ רעדל מענטשן מיט די קונצן, וואָס ער האָט באַוויזן. זי האָט
בלויז ניט געוויסט, וואָס קערן זיך אָן צו דעם דאָזיקן מענטשן מיט די ליכ-
טיקע אויגן אַפּן גוטמוטיקן שמיכלענדיקן געזיכט דער העלער קליינבווק-
סיקער מאַנצבל און דאָס יונגע מיידל מיטן פּלאַקסענעם קאַפּ האַר, מיט
וועלכע לינע האָט אים דאָ אַלעמאַל געטראָפּן, וואָרעם פון דעם דייטש,
וואָס ער האָט מיט זיי גערעדט, איז געווען זייער לייכט זיך אַנשטויסן, אַז

דאס איז ניט זיין מוטערשפראך. צוקוקנדיק זיך איצט צו די ווונדער, וואס דער קונצנמאכער טוט עס אפ מיטן טעשל קארטן, מיטן באזטיכל, מיטן שטריקל, האט ליגען פארבידעשט ניט אזוי די קונצן, ווי דאס ניספאעל ווערן פון די צוויי שטענדיקע צושויער זיינע, וועלכע האבן, ווי מע דארף זיך פארשטעלן, שוין ניט איין מאל געזען די דאזיקע אלע קונצן און ווייסן שוין, מעגלעך, אפילע דעם סאך פון זיי. דאס פארל האט זיך אויסגעטיילט פון אלע איבעריקע מיט זייער היספילעסדיקן אונטערשפרינגען, ווי בא- גייסטערטע קינדער.

— ניטא דאסטאיעווסקי.

לינע האט פארווונדערט אָנגעקוקט ראפאילן.

— ניטא דאסטאיעווסקי, — האט ער שוין א סאך העכער איבערגעכא- זערט, ווי ער זאל דאס מאל זיך שוין ווענדן ניט בלויז צו איר איינער, — און אָן דאסטאיעווסקין איז ניט צו באגרייפן דאס, וואס מיר זעען איצט פאר זיך. איך בין ניט זיכער, צי דאסטאיעווסקי וואלט געקאנט עס בא- גרייפן. איר ווייסט, וואס דער דאזיקער קונצנמאכער איז אויסגעשטאנען אף זיין לעבן? די דייטשן האבן אומגעבראכט זיין גאנצע מישפאכע. און מיט וואס פאר א טויט! לעבעדיקערהייט זיי פארברענט. ער אליין איז, אריינ- פאלנדיק צו די דייטשן אין געפאנגענשאפט, אויסגעווען אין פיל לאגערן, ווייסט אליין ניט, וויאזוי איז ער געבליבן לעבן. און נאך דעם אלעם נעמט אזא מענטש, ווי ער, און פארבעט פון דייטשלאנד צו זיך אין געסט א דייטש מיט א דייטשקע און קומט אראפ אהער מיט זיי אף קורארט פאר- ברענגען דעם אורלויב.

— מיסטאם האט דער דייטש עס בא אים פארדינט.

— נו און אז דער דאזיקער דייטש איז אים געקומען צוהילף, ווען ער איז אנטלאפן פון לאגער, נו, איז וואס? דארף מען שוין אלץ פארגעסן? מיר האבן זיך אנומלטן שיר ניט צעקריגט אף טויט. איר ווייסט, וואס ער האט מיר געזאגט? ער וואלט ניט דערווידערט, האט ער מיר געזאגט, אז זיין זון זאל כאסענע האבן פאר אט דער דייטשקע. איצט טראכט איך מיר בא זיך: ווער ווייסט? מעגלעך, איך זאל געווען זיין אף זיין ארט, וואלט איך עפשער אויך געווען ווי ער. דאס לעבן, אפאנעם, האט ניט איבעריקס ליב, ווען מע קוקט זיך צו דעם צופיל צו, ווען מע טראכט זיך אין דעם צופיל אריין. די, וואס האבן געפרווט עס טאן, האבן טייער פאר דעם באצאלט. אפן לעבן דארף מען קוקן פאשעט און איינפאך, און אין דעם שטעקט דער סאך פון לעבן. דער גרעסטער סוינע פונעם מענטשן איז דער זיקארן. גליקלעכע זיינען די, וואס קאנען אפטעמפן אין זיך דעם זיקארן. — איר געהערט אויך צו די גליקלעכע?

— צום באדויערן, נאך ניט. נאר איך באמי זיך.

— צום באדויערן? — לינע האט ניט אפגעקערט פון אים איר בליק. —

און מיר דאכט, אז מיר ליידן אפטמאל דערפון, וואס מיר איילן זיך פאר- געסן, ווילן אפטמאל ניט פארגעדענקען דאס, וואס מע מוז פארגעדענקען. — אף דעם זיינען פאראן עלעקטראנישע מאשינען. דער מענטש האט געשאפן אן עלעקטראנישע מאשין, ער זאל האבן וועמען איבערצוגעבן זיין זיקארן. איר זייט אן אינזשעניער און ווייסט עס בעסער פון מיר. דער

קונצנמאכער איז אויך אן אינזשעניער. איך קאן אייך מיט אים באקאנען.
בא אים איז אָבער די פרוי שטארק אן אייפערזיכטיקע, אָט ווי אייער מאן.
— פונוואנען האָט איר גענומען, אז מיין מאן דארף זיין, ווי איר זאָגט,
אן אייפערזיכטיקער? עפשער גאָר פארקערט?

וואָס איז ער עס אנשוויגן געוואָרן און קוקט אזוי אף איר? ער גלייבט
ניט? זי האָט פריער אליין דערין ניט געגלייבט. די עלעקטראַנישע מאשין
וואָלט עס איר קיינמאָל ניט פאַרויסגעזאָגט.

די זון, וואָס איז ארויס פון אונטער א פארביישווימענדיקן וואָלקן, האָט
שוין איצט מער אקשאַנעסדיקער דערמאָנט, אז ס'איז האַלבער טאָג, און
ווי יונג און פארהארטעוועט מע האָט זיך ניט פאַרגעשטעלט איינער פארן
אנדערן, האָבן אָבער ביידע געוויסט, אז זיי זינען שוין ארויס פון דעם
עלטער, זיי זאָלן אין די דאָזיקע שאַען קאָנען ליגן אונטערן אָפענעם הימל.
די היץ האָט זיך געלאָזט פילן אויך אונטערן טענט. די איינציקע רעטונג
איז געווען דער יאם.

ארופגעצויגן אפן קאָפּ דאָס בלויע גומענע היטעלע, האָט לינע זיך
געווענדט צו ראפּאָילן, וועלכער איז געלעגן אונטערן טענט אף זיין שטענ-
דיקן טאַפּטשאַן, צי קלייבט ער זיך ניט ביזן מיטיק נאַכאמאָל אויסבאָדן.
— דערווייל נאָך ניט, — ער האָט זיך אופגעזעצט און מיט א באזונדער
פארגעניגן געזאָגט, — איך בין דאָך ניט צוגעבונדן צו דער צייט, ווי איר.
איך בין א פרייער מענטש.

דערזען ליגן לעבן אים אן אופגעעפנט ביכל, האָט לינע אויסגעשטרעקט
די האנט:

— וואָס לייענט איר עס? — זי איז געווען צוגעגרייט צו דעם און
דאָך זיך פארווונדערט. — „שיידים“? ווער לייענט עס אף קוראַרט דאָסטאַ-
יעווסקין, און דערצו נאָך „שיידים“?

— דאָסטאַיעווסקין, טייערע לינע סאמסאָנווע, לייען איך ניט. איך
שטודיר אים. פאר אונדזער פראַפעסיע זינען דאָסטאַיעווסקיס ווערק לערנ-
ביכער.

ווען זי האָט אים דאָס ערשטע מאָל דערזען לעבן זיך אין יאם, זינען
זיי ניט געווען צווישן זיך אף אזויפיל באקאנט, אז אַנווייזנדיק אים אפן
טאַעס, וואָס ער האָט אין איר געהאט, זאָל זי אים פרעגן, ווער איז ער.
נאָר פארוואָס פרעגט זי אים איצט ניט, ווער ער איז? איצט זינען זיי
דאָך שוין פונדעסטוועגן באקאנט. עס ווייזט זיך איר אָבער אויס, אז מיט
דעם, וואָס ער האָט אזוי באטאָנט א זאָג געטאָן „פאר אונדזער פראַפע-
סיע“, האָט ער איר ווי געגעבן אַנצוהערן, זי זאָל אליין זיך פרווון טרעפן,
ווער און וואָס ער איז. ראפּאָיל יעווייטש האָט זי אָבער אָפגעשטעלט,
נאָך איידער זי האָט באוויזן זיך צו עפעס דערטראַכטן.

— פאטערט ניט אומזיסט קיין מי. איר וועט סייווי ניט טרעפן, פונקט
ווי איך האָב ניט געטראַפן מיט אייך, כאַטש אינגאנצן זיכער, אז איר האָט
ניט געהאט צו טאָן מיט דער טעאטראַלער וועלט, בין איך נאָך ניט. אזוי
זאָגט מיר אונטער מיין אדוואַקאטישער כוש. וואָס? איר האָט ניט דער-
ווארט, אז איך בין אן אדוואַקאט, א מענטש, וואָס האָט צו טאָן, אזוי צו
זאָגן, מיטן הינטער-הויף פונעם לעבן און וואָס איז אליין געוואָרן א שטיקל

אינוויינער אין דעם דאזיקן הינטער-הויף? איך איז נאך דערווייל ניט אויסגעקומען האָבן צו טאָן מיט אונדז? לינע האָט זיך אומגעקוקט, צי קיינער האָט ניט אונטערגעהערט, און ביז גאָר פארווידערט געפרעגט:

— וואָס הייסט דערווייל? — זי האָט ניט באמערקט, ווי זי האָט אראָפֿ-געצויגן דאָס גומענע היטעלע פון קאָפּ. צוריק אָבער האָט זי עס שוין ניט אָנגעטאָן, און דאָס האָט באטייט, אז איר גייט שוין ניט אָן די היץ, פון וועלכער זי האָט נאָרוואָס געקליבן זיך אויסבאהאלטן אין די טונקל-בלויע וואסערן פון יאם, און אז זי אפילט שוין איצט אין ערגעץ ניט. ראפאלי האָט עס פארשטאנען. אָפטרעטנדיק איר דאָס שאַטנדיקע שטיקל פלאץ לעבן זיך אפן טאָפּטשאַן, האָט ער רויק, נאָר מיט א קאָל, וואָס דער-לאַזט ניט די מינדסטע דערווידערונג, געענטפערט:

— איך זע, אז איך האָט פארווידערט מיין פראגע, פונקט ווי איר וואָלט קיינמאָל ניט געהערט דאָס אלטע רוסישע ווערטל: „אַט סומי אי טורמי...“ די ערשטע העלפט פונעם ווערטל גילט שוין, פארשטייט זיך, איצט ניט. די טאַרבע האָט שוין לאנג אויסגעלעבט אירע יאָרן. אפילע דער, וואָס נייטיקט זיך, וועט זי מער קיינמאָל ניט אַנטאָן, כאַטש אים וואָלט ניט אויסגעקומען ארומגיין מיט איר, ווי אמאָליקע יאָרן, פון שטאַט צו שטאַט, פון דאָרף צו דאָרף. ער וואָלט אפילע קיין האלבע גאס ניט געדארפט איצ-טער דורכגיין, ער זאָל אַנשטאַפן די טאַרבע. אָבער די טורמע, לינע סאמ-סאָנאווע, האָט נאָך אירע יאָרן ניט אויסגעלעבט, און אדוואָקאטן זיצן נאָך דערווייל ניט מיט קיין צונויפגעלייגטע הענט. אף אונדז איז נאָך דערווייל א גרויסער נאָכפרעג.

— נאָר פאר מיר, הייסט עס, וועט איר מאכן אן אויסנאם, איך זאָל ניט דארפן שטיין אין דער ריי. אַט דאָס האָט איר געוואָלט מיר זאָגן? כיוואָלט פונדעסטוועגן וועלן וויסן, פארוואָס קלערט איר, אז איך וועל דארפן אַנקור מען צו אייך?

— איך האָב אייך דען ניט געענטפערט אף דעם? „אַט סומי אי...“ — ניין, איך פרעג עס אייך גאנץ ערנסט, — האָט זי אים איבערגע-שלאָגן.

— און איך ענטפער אייך גאנץ ערנסט. איך גלייב ניט, צי וועלן זיך אַפּזוכן א סאך מענטשן, וואָס זאָלן ניט דארפן אַנקומען צו קיין אדוואָקאט, ווייל ס'זיינען קימאט ניטאָ קיין מענטשן, וואָס זאָלן אף זייער לעבן ניט באגיין קיין זינד, פאר וועלכע מע זאָל ניט דארפן באשטראַפן. כיווייס ניט, מעגלעך, איר זייט אן אויסנאם, פאראן, פארשטייט זיך, אויסנאמען. זיך זעלבסט גיב איך פאר אזעלכן ניט ארויס. איך נייטיק זיך שוין לאנג אין אן אדוואָקאט. איך קאָן אים אָבער דערווייל ניט געפינען. ניט יעדערער וועט זיך אונטערנעמען מיך פארטיידיקן. איך וואָלט דער ערשטער זיך ניט אונטערגענומען זיך פארטיידיקן. עפשער וועט איר זיך אונטערנעמען? — אומזיסט צי פאר האַנאַראַר?

— איר מיינט נאָך אלץ, אז איך שפּאַס? פונעם בליק, וואָס ער האָט אף איר געוואָרפן, האָט לינע זיך דערפילט, ווי זי זאָל זיך פּלוצעם דערזען זיצן א האלבי-נאקעטע ניט אפן פליאזש,

נאָר אין א יורדישער קאָנסולטאציע, און זי האָט פארשעמט איבערגע-
 קרייצט די הענט אף דער ברוסט. דער עטוואָס פארשפיצטער און אף ארוף
 פארבויגענער אונטערשטער קין, וואָס האָט געשמייכלט, דאכט זיך, אפילע
 דעמלט, אָוען דער איבערשטער טייל פאָנעם איז געווען ערנסט, האָט זיך
 איצט אָנגעשטרענגט. זי האָט ניט געקאָנט פארשטיין, צו וואָס דערצייילט
 ער עס איר אלץ? זי האָט אים אָבער ניט איבערגעשלאָגן. אים איז אומעג-
 לעך געווען איצט איבערשלאָגן. לינען האָט זיך רעגעסוויזן אויסגעגעבן, אז
 ניט זי זעט ער גאָר איצט פאר זיך און ניט צו איר ווענדט ער זיך גאָר
 איצט, נאָר צו א געפאקטן זאל אין א געריכט.

— מיט א קורצער צייט צוריק איז מיר אויסגעקומען ארויסטרעטן אף
 איינעם א פראָצעס. מע האָט געמישפעט א כאָפטע פארברעכער, אויסוורפן
 פון פארשיידענעם ראנג, מעסע, עקלהאפטע באשעפענישן. און מיר, ווע-
 מען די באשולדיקטע זיינען געווען נאָך מער עקלהאפט ווי דעם פראָקור-
 ראָר, ווייל דער אדוואָקאט ווייסט שטענדיק עטוואָס מער וועגן די באשול-
 דיקטע ווי דער פראָקוראָר, איז אויסגעקומען זיך אונטערנעמען זיי פאר-
 טיידיקן. אָנשטאָט דעם, איך זאָל פאָדערן פונעם געריכט א הארבערע
 שטראַף, ווי עס האָט געפאָדערט דער פראָקוראָר, טרעט איך גאָר ארויס
 קעגן אים און דינג סאָפּאָלסאָף עפעס אויס באם געריכט. איך ווייס, וואָס
 איר וועט מיר זאָגן— אן אדוואָקאט קאָן דאָך אנדערש ניט. ער טאָר גאָר
 אנדערש ניט. אָבער קעגן זיך, קעגן דעם אייגענעם געוויסן, באגיי איך א
 פארברעכן? ניין, אייך, לינע סאמסאָנאווע, וואָלט איך אויך ניט אָנגעטרויט,
 איר זאָלט זיין מיין אדוואָקאט.

— פארוואָס? — דער עטוואָס פארבויגענער קין האָט שוין בא איר ווי-
 דער געשמייכלט.

— פארוואָס? ווייל איר נייטיקט זיך אליין אין אן אדוואָקאט, צי איר
 מיינט, אז איר זייט לאכלוטן ניט שולדיק אין דעם, וואָס מיר צי עמעצן
 אנדערש קומט אויס איבערצאָלן באם קויפן. איך וועל אייך ניט ארויסגעבן.
 נאָר זאָגט דעם עמעס: איר האָט גאָרניט איבערגעצאָלט פאר דער פּוטיאָוו-
 קע אין סאנאטאָריע?..

איז אָט אין וואָס ער איז זי כוישעד געווען מיט זיין פראגע, צי איז
 איר דערווייל נאָך ניט אויסגעקומען האָבן צו טאָן מיט אדוואָקאטן? וואָס
 האָט זי פארהאלטן, וואָס זי איז געבליבן שטיין און אים גאָרניט ניט גע-
 ענטפערט, האָט זי אליין ניט געקאָנט באגריפן, ווי זי האָט ניט געקאָנט
 באגריפן, צי איז ער ווירקלעך אזא, ווי ער שטעלט זיך פאָר פאר איר,
 צי ער גיט זיך בעקיוון ארויס פאר אזא. אָט האָט ער איר געראטן קוקן
 וואָס פראָסטער און איינפאכער אפן לעבן, אנטוויינען פון זיך דעם זיקאָרן,
 און אָט פארלאנגט ער פון איר, זי זאָל אים זאָגן, וויפל מאָל האָט זי
 איבערגעצאָלט די שאַפערן פון טאקסי. זי פארשטייט, אז אים גייט ניט
 אזוי אינעם איבערצאָלן, נאָר אין דעם, וואָס קיינער זעט אין דעם באזונ-
 דערס גאָרניט איין. נאָר וואָס פאר א שייכעס האָט זי צו דעם, וואָס ער
 האָט איבערגעצאָלט פארן קאסטיום, וועלכן ער האָט פארן פאָרן אהער זיך
 געקויפט?

— טראכט זיך נאָר גוט אין דערינען אריין, — ראפאיל האָט עס ניט

געבעטן, נאָר געפאָדערט, — איך, א מענטש, וועלכער ווייסט אף אויסוויי-
ניק דעם גאנצן קאָדעקס, צאָל איבער פאר א קאָסטיום, און ווי? אין א מע-
לוכישער קראַם, און וועמען? א מענטשן, וואָס באַקומט פון דער מעלוכע
געהאַלט, ווי איך, ווי איר, ווי דער ארבעטער אף א זאוואָד. און שרעקלע-
כער פון אלץ איז דאָס, וואָס דער פארקויפער האָט עס גאָר פון מיר ניט
געפאָדערט. איך האָב אליין אים פאָרגעלייגט, ווייל איך אליין האָב אים צו
דעם צוגעוויינט. ענדיקן ענדיקט זיך עס באַ אים געוויינלעך דערמיט, וואָס
ער פאָקט זיך אריין און קומט צו אזעלכן, ווי איך, מע זאָל אים פארטיי-
דיקן, און מע פארטיידיקט אים. נאָר וואָס פאר א רעכט האָב איך דערוף,
ווען איך ווייס, אז איך בין נאָך עפשער מער שולדיק אין דעם, ווי ער?
לינע האָט נאָך אלץ ניט פארשטאנען, צו וואָס האָט ער איצט פארפירט
מיט איר אזעלכע רייד. נאָר ווען ער האָט צו איר א זאָג געטאָן: „קיינער
האָט ניט געקענט אזוי די נעשאַמע פונעם מענטשן, ווי עס האָט זי געקענט
דאָסטאיעווסקי“, האָט לינע אים איבערגעשלאָגן:

— איך האָב אויך געלייענט דאָסטאיעווסקי, נאָר... איר וועט זיך אף

מיר ניט באַליידיקן? — זי האָט זיך א רעגע פארטראַכט און שטארק פאָר-
זיכטיק געגעבן אים אַנצוהערן, אז זי אף זיין אַרט וואָלט שוין לאַנג גע-
וואָרפן אדוואָקאטור. — מע קאָן ניט זיין קיין אדוואָקאט, ווען מע זעט
אינעם מענטשן בלויז דאָס שלעכטס.

— ווי איך פארשטיי, לייגט איר מיר פאָר ווערן א פראַקוראַר.

— א פראַקוראַר דארף אויך ליב האָבן דעם מענטשן, ניט זען אינעם

מענטשן בלויז דאָס שלעכטס, און אין יעדן פונק — א סרייפע.

— איר זינט צופעליק ניט קיין פראַקוראַר? — האָט ראַפאָיל, פארוואַרפן-

דיק דעם קאָפּ אף ארוף, ווי ער וואָלט ערשט איצט באַמערקט, סאראַ וווק-
סיקע זי איז, געפרעגט.

— אויב ווי א פראַקוראַר גיי איך אייך מער אונטער, ווי אן אדוואָקאט,

דעמלט... ניין, איר מוזט אומבאדינגט בייטן אייער פראַפעסיע. דער, וואָס
גלייבט קיינעם ניט, קאָן ניט זיין קיין אדוואָקאט. נו, און אז איך וועל
אייך ווייזן מיין דיפלאַם, וועט איר מיר גלייבן, אז איך בין אן אינזשע-
ניער, צי אויך ניט?

— אומזיסט טראַכט איר וועגן מיר אזוי, לינע סאמסאָנאָווע. אויב איך

דערזע אינעם מענטשן פרייער דאָס שלעכטע ווי דאָס גוטע, איז מיסטאם
פאראַן דערצו א סיבע.

— מיר שיינט, אז די איינציקע סיבע דערפון איז דאָס, וואָס איר האָט
זיך באַזעצט, ווי איר זאָגט, אף דעם הינטער-הויף פונעם לעבן און האָט
דורכויס צו טאָן מיט מענטשן פונעם הינטער-הויף. זיי האָבן אייך, קענטיק,
אזוי ארומגערינגלט, אז איר האָט אפגעהערט זען דעם וואַלד.

— א וואַלד באַשטייט אָבער פון ביימער. מענטשן זיינען זייער אַנ-

שטעקנדיק. צי איר מיינט, אז נאָר באַ אייך צי באַ מיר אין שטאַט זיצן
ניט די אדוואָקאטן ליידיק? אף דאָסטאיעווסקי מעג מען זיך פארלאָזן, לינע
סאמסאָנאָווע. קיינער האָט ניט געקענט אזוי דעם מענטשן, ווי ער האָט
אים געקענט. ווען איך לייען דאָסטאיעווסקי, טראַכט איך צומאָל, צי וועט
דעם מענטשן ניט אויסקומען דורכמאכן דעם זעלבן וועג, וואָס עס האָבן

דורכגעמאכט אין מידבער, ווי עס ווערט דערציילט אין דער ביבל, זיינע אורעלטערן, קעדיי זיינע קינדסקינדער זאלן קיינמאל ניט האבן צו טאן מיט קיין פראקורארן און אדוואקאטן.

14

פארלאזנדיק דעם פליאזש, האבן לינע מיט ראפאילן וועגן גארנישט אפגערעדט צווישן זיך, נאר אז לינע איז נאך אַוונט־ברויט ארויס פון עס־זאל, איז זי געווען זיכער, אז זי וועט ראפאילן באלד ערגעץ דא בא־געגענען, אינעם גרויסן און באלעבטן הויף פון דער סאנאטאָריע.

דאָס מאָל האָט דאָס פאַרגעפּיל זי ניט אָפּגענאַרט. זי איז נאָר אַרײַן אין דער טונקלער קיפּאַריסן־אַליי, וואָס האָט געפּירט אַראָפּ־באַרג צו איר אין קאַרפּוס, האָט זי אים דערזען, אָבער ניט אַליין. לעבן אים איז געזעסן א פרוי מיט אַרויסגעשטעלטע פאַרברוינטע פּיס און הילכיק געלאַכט. לינע איז געבליבן שטיין, געוואַלט אומקערן זיך צוריק און ניט געקאָנט. זי האָט זיך אויך ניט געקאָנט צווינגען ניט אזוי האַסטיק דורכטראַגן זיך פאַרביי דער באַנק, אָף וועלכער ער איז געזעסן. זי געדענקט אפּילע ניט, צי האָט זי אים געענטפּערט אָף זײַן „גוטן־אַוונט“, אויב יאָ, איז מיט האַלב־פאַר־מאַכטע ליפּן. ווי נאַריש זי דאַרף זיי אַצינד בייַדן אויסזען! און ס'איז דאָך טאַקע ביז גאָר נאַריש אָט דאָס, וואָס זי קאָן רויק ניט צוזען, ווי ראַ־פּאַיל יעוסייעוויטש, מיט וועמען זי האָט זיך, אַייגנטלעך, ערשט הינט באַקענט, זיצט מיט אַן אַנדערער, און דערווייט זיך וועגן דער דאָזיקער נאַרישקייט אירער האָט זי זיך נאָרוואָס, דורך אָט דער הילכיק־לאַכנדיקער פּרוי. דאָס האָט זי דורך אָט דער פּרוי מיט די אַרויסגעשטעלטע פאַרברוינט־טע פּיס אַנטפּלעקט אין זיך דעם דאָזיקן פאַרבאַרגענעם סאָד. צי דען איז אין איר ווירקלעך פאַרגעקומען עפעס אזוינס, אז ווען עמעצער נעמט איר אַנרײַדן אָף דער, וועלכע זיצט איצט לעבן ראפּאילן, וואַלט זי יענעם, דאַכט זיך, ניט אָפּגעשטעלט? הענריך דאַרף, אפּאָנעם, זײַן שטאַרק פאַר־גלייבט אין איר, אין לינען, אויב ער האָט זי דאָס מאָל אָפּגעלאָזט אהער אַליין. ווי האָט עס אים ניט אונטערגעזאָגט זײַן פאַרגעפּיל, מיט וועלכן ער האָט זיך פאַר איר אַזויפּיל מאָל איבערגענומען, אז זי איז שוין ניט די, וועלכע ער האָט געטראָפּן באַ דער פּיסהאַרמאַניע אין מוזיי, אין סעדל באַם אינסטיטוט און וועלכע איז, אַייגנטלעך, פאַרבליבן אַזא די אלע יאָרן, וואָס זי איז זײַן פּרוי — אַ באַגייסטערט־פאַרליבטע. ניין, זי איז שוין ניט די. צום ערשטן מאָל האָט זי עס דערפּילט אין יענעם זומערדיקן אויסגעשטערנטן אפּדערנאַכט באַ די שליוון...

פאַרנדיק אהער, האָט זי געוויסט, אז זי וועט זיך דאָס מאָל אין עמעצן פאַרליבן, זי מוז זיך פאַרליבן. אַ מענטש קאָן לעבן אָן האַס. דאָס האָט זי געוויסט פּרוער, און דאָס ווייסט זי איצט. איר דערצאַרנטקייט אָף הענריכן איז לאַנג שוין באַ איר דורך. נאָר אָן ליבע קאָן אַ מענטש ניט אויסקומען, און הענריך איז איר פאַרט געוואָרן פּרעמד. אָט איז זי פאַרן אורלויב גע־ווען קימאַט אַ גאַנצן כוידעש אין קאַמאַנדירונג. נאָך אירינען האָט זי גע־בענקט, שטאַרק געבענקט, און אים, הענריכן, ווי זי זאל אים געווען אינ־

גאנצן פארגעסן. און מיכאלן האָט זי אויך שוין ווי פארגעסן. צייטנווייז האָט זיך איר געדאכט, אז פון איר האָט זיך אָפּגעטאָן דאָס געפיל פון ליבע, אז זי קאָן ביכלאל שוין ניט ליבן, און דאָס איז דער ערשטער סימען פון פריצייטיקער עלטער.

שפאנענדיק אזוי צווישן די הויכע שטאַלצע קיפאריסן, איז בא לינען געווען א געפיל, ווי הענריך זאָל איר די גאנצע צייט דאָ ערגעץ־ווו נאָכ־גיין. זי האָט פּלוצעם א טראכט געטאָן, אז דאָס, וואָס זי איז אזוי פארצייטערט געוואָרן, דערזענדיק ראפאָלן זיצן מיט א צווייטער, איז נאָך קיין שום באווייז ניט. פונקט אזוי גיך ווי זי האָט זיך פארליבט, ווי ס'ווייזט זיך איר אויס, אין ראפאָלן, האָט זי זיך געקאָנט פארליבן אין א צווייטן, ווען יענער זאָל, ווי ראפאָל, געווען באמערקן, אז זי וויל זיך פארליבן, אז זי אַיילט זיך אין עמעצן פארליבן.

קאָן זיין, ס'איז אזוי, נאָר שוין דערמיט אליין, וואָס ניט קיין אנדערער, נאָר ראפאָל האָט באמערקט, וואָס קומט אין איר פאָר, איז ער שוין ניט ענלעך אף קיינעם פון די, וואָס האָבן געוואָלט פארפירן מיט איר נאָענטע באקאנטשאפט. זי האָט אָבער ניט דערווארט, זי זאָל זיך אזוי גיך דער־וויסן וועגן דעם. און נאָך האָט זי ניט דערווארט, אז דאָס וועט זי אזוי דערפרייען און דערשרעקן. ס'איז עפּשער בעסער, וואָס זי האָט אים דאָ גע־טראָפן ניט אליין.

ראפאָל האָט זי אָנגעיאָגט שוין באם סאמע ארויסגאנג פון דער אליי. — איר אַיילט זיך ערגעץ? — האָט ער, אָנרירנדיק זי לייכט בא דער האנט, געפרעגט.

ער זאָל ניט באמערקן, ווי שווער זי עטעמט, האָט לינע געמאכט נאָך עטלעכע טריט, שוין א סאך שטילערע און צוריקגעהאלטענערע, און זיך אָפּגעשטעלט. זי האָט אָבער דערביי פארגעסן, וואָס האָט ער זי געפרעגט. איר איז מער ניט פארבליבן ווי ענטפערן אים אף דעם בלויו מיט א שמייכל, וואָס זאָל אויסבאהאלטן איר פארלוירנקייט.

— עפּשער פארהאלט איך אייך? — האָט ראפאָל, נאָכפאָלגנדיק נאָך איר צעשטרייטן בליק, זיך ווידער אָנגערופן.

— מיר דאכט, אז איך פארהאלט אייך, — לינע האָט ניט געקאָנט זיך צווינגען און ניט א קוק טאָן אהינטער. אף יענער באַנק איז שוין קיינער ניט געזעסן, און זי האָט ווידער געמוזט אָנקומען צום זעלבן צוריקגעהאלט־טענעם שמייכל, וואָס דארף פארבאָרגן פון אים די פרייד פון אן אכט־און־דרייסיקיאַריקער פרוי, וועלכע האָט גענומען די אויבערהאנט איבער א צווייטער, א פיל יינגערער, ווי זי האָט געקאָנט באמערקן, פון זיך. זי זאָל זיך אינגאנצן איבערצינגן אין דעם, האָט זי צוגעגעבן: — איר זייט, דאכט מיר, געווען ניט אליין.

זי האָט געוויסט, אז ער וועט איר באלד ענטפערן: די פרוי, מיט וועל־כער זי האָט אים געזען זיצן, איז אים אינגאנצן אומבאקאנט. זי האָט פאר־בייגענדיק זיך פאָשעט צוגעזעצט אַפרוען לעבן אים אף דער באַנק, און עפּשער ווייל אויסער אים, האָט זי אין דער מינוט ניט געהאט וועמען איר בערצודערציילן דעם ווייץ, וואָס זי האָט נאָרוואָס געהערט. לינע האָט אויך וויפל מאָל באגעגנט מענטשן, בא וועמען ס'איז, דאכט זיך, ניטאָ קיין גרע־

סערער פארגעניגן, ווי איבערדערציילן יענעמס א וויץ. קיין מינוט קאנען זיי עס אין זיך ניט אינהאלטן. זיי מוזן עס גלייך פאנאנדערטראגן, און איבערדערציילנדיק עס, קיינמאל זיי יעדעס מאָל פון געלעכטער, ווען ס'איז אפילע ניטאָ פון וואָס צו לאַכן. און כאָטש לינע האָט פארשטאנען, אז ראָ פאיל האָט ניט געקאָנט קומען אהער אין סאנאטאָריע מיט עמעצן, ווייל געקומען איז ער בלויז צו איר, און געווסט אפרייער, אז ער וועט איר אַ דערש ניט ענטפערן, ווייל ס'איז ניט פאָרגעקומען און ס'האָט ניט געקאָנט פאָרקומען אנדערש, דאָך האָט זי פון אים פארלאנגט, ער זאָל עס איר זאָגן. זי האָט עס ניט אויסבאהאלטן פון אים, עס אים ארויסגעוויזן מיט איר בלייבן שטיין, מיט איר שווינגן.

— ווהיין האָט איר עס אזוי געזילט, אויב ס'איז ניט קיין סאָד? האָט ער, הייסט עס, באַמערקט, ווי אריינקומענדיק אין דער אליי, איז זי געבליבן שטיין און מיטאמאָל אָנגעהויבן האַסטיק שפאנען, קימאט פאר־ בייגעלאָפן די באַנק, אָף וועלכער ער איז געזעסן.

— דאָס האָב איך געזילט אין קינאָ, כאָטש איך האָב דעם פילם, וואָס מע ווייזט היינט באַ אונדז, שוין איין מאָל געזען.

— ווער גייט עס זומער אָף קוראַרט אין א פארמאכטן קינאָ־טעאטער? אין דער שכינעסדיקער סאנאטאָריע, ווייס איך, דעמאָנסטרירט מען די פילמען אונטערן אָפּענעם הימל, און אין פארק, וווּ איך וווי, אויך דאָס זעלבע.

— און וואָס פארא פילמען דעמאָנסטרירט מען דאָרט היינט באַ אייך? — איך זאָל געווען וויסן, אז איר זייט אזא ליבהאַבערן פון קינאָ... איך צום ביישפּיל, האָב זיך פארן יאָר אזוי אָנגעזעטיקט מיטן טעלעוויזאָר, אז איך קאָן שוין ניט קוקן אפן עקראַן. דעם כוידעש, וואָס איך בין דאָ, וויל איך זיך אינגאנצן אַפרוען פון אים. כ'מיי, אז איך האָב דערוף רעכט. — קיינער נעמט עס באַ אייך ניט אָפּ.

— מע האָט עס שוין באַ מיר אָפּגענומען, — און ווי ער זאָל ניט באַ־ מערקן איר פארכידעשטן און פארלוירענעם בליק, געפרעגט: — איר זייט אין אַוונט ניט געווען באַם יאם? די מעדוועס האָבן ניט אונטערגעפירט. אן ערעך מיט א שאַ צוריק איז געווען פיר באלן. דאָס בין איך געקומען אייך אָנזאָגן. איצט מוז שוין זיין פינף, אויב ניט מער. איר האָט דאָך ליב, ווען עס שטורעמט דער יאם. נו, און איצט קלייבט אויס, ווהיין גייען מיר: אין קינאָ צי צום יאם?

15

די טונקל־גרויע וואסער־בערג, באוואקסענע מיט שוים, וועלכע דער דול געוואָרענער יאם האָט גרויזאם געשליידערט פון זיך אפן ברעג, האָבן פארן אומקערן זיך צוריק אין יאם געפרוּווט גרייכן די בעסעדקע אפן שפיץ באַרג, ווהיין ס'האָבן זיך פארקליבן לינע מיט ראפאילן. צוזאמען מיט זיי האָט זיך פארקליבן אפן הויכן שטיינערנעם באַרג די פולע לעוואַנע און גענומען דורכלייגן פאר זיך א זילבערנעם שטעג צום שוואַרצן אויסגע־ שטערנטן האַריזאָנט. צוקוקנדיק, ווי די ארומליפנדיקע כוואליעס לעשן

אויס און צינדן אָן דעם דורכגעלייגטן לעוואַנע־שטעג, שליידערן אים פון זיך אראָפּ און שלעפּן ווידער אים אָף זיך, פארוואנדלען אים אין שטויב און שמעלצן צוריק אים צונויף; צוקוקנדיק, ווי די דול ארומלויפנדיקע כוואַ־ליעס יאָגן אָן און שטויסן אונטער איינע די אנדערע און, דערנענטערנ־דיק זיך צום ברעג, גיסן זיי זיך צונויף אין הויכע שוימיקע וואסער־בערג, האָט לינע מיטאמאָל דערפילט, ווי אין איר האָט זיך אויך צעשטורעמט א יאם, איין כוואליע יאָגט אָן א צווייטע... אָט האָט זי זיך דערזען ליגן בא דער טיר אין צימער פון האָטעל און לעבן איר אפן דיל — הענריכס בריוו צו אן אומבאקאנטער פרוי, און אָט זעט זי זיך שטיין אונטער די אויסגעלאַ־שענע פענצטער פון איר וווינונג... ניין, ניט זי, דאָס האָט אן אנדערע אָנגע־כאפט ראפאָלן פאר דער האנט, ווי מוירע האַבנדיק, אז די אָנגעלאַפענע כוואליעס קאָנען זי מיטשלעפּן מיט זיך, און מיטאמאָל אים גע־פרעגט:

— וואָס וואָלט איר געטאָן, ווען איר באקומט פּלוצעם א בריוו פון איינער פרוי, וועלכן זי האָט געשריבן ניט אייך, נאָר א צווייטן. דער בריוו איז אריינגעפאלן צו אייך צופעליק. זי האָט אין איינלעניש צי פון צע־שטרייטקייט איבערגעפלאַנטערט די אדרעסן. סע טרעפט דאָך אזוינס. וואָס וואָלט איר אין אזא פאל, אשטייגער, געטאָן?

דערזען אירע פארשעמט־אראָפּגעלאָזטע אויגן, האָט ראפאָל זיך צע־לאַכט.

— איך פארשטיי ניט, פארוואָס איר לאַכט, — ס'האָט זי שוין פארדראָסן, וואָס זי האָט פארפירט מיט אים דעם דאָזיקן געשפרעך, נאָר אָפּשטעלן זיך האָט זי שוין ניט געקאָנט. איין כוואליע האָט אָנגעיאָגט די צווייטע. — דער, וואָס איז פארליבט, דער איז אייפערזיכטיק. אָן דעם איז ניטאָ קיין ליבע, קיין עמעסע ליבע. איצט שטעלט זיך פאַר, איר זינט פארליבט אזוי, אז איר זינט צוליב איר, קיין רעגע ניט פארטראַכטנדיק זיך, גרייט שפּרינגען פונעם באַרג אין אָט דעם צעבושעוועטן יאם. און מיטאמאָל דערהאלט איר א בריוו, וועלכן זי האָט געשריבן א צווייטן, דערביי באַקרוינט זי איר נייעם געליבטן מיט די זעלבע צארטע ווערטער, מיט וועלכע זי האָט שטענדיק גערופן אייך.

— דאָס איז צופעליק זיך ניט פארלאָפּן מיט איינער אייפערזיכטיקן מאַן? ער האָט עס געפרעגט, האָט זיך איר אויסגעוויזן, מיט דער זעלבער זאכלעכקייט, מיט וועלכער ער ווענדט זיך, געוויס, צו זיינע קליענטן אין דער יורדישער קאָנסולטאָציע.

— פּונוואַנען, וואָלט איר פונדעסטוועגן וועלן וויסן, האָט איר גענומען, אז מײַן מאַן איז אן אייפערזיכטיקער? עפשער גאָר פארקערט. און ביכלאל פארשטיי איך ניט. ס'איז אייך דען ניט אלציינס, מיט וועמען דאָס איז פאַרגעקומען. אשטעלט זיך פאַר, אז דאָס איז זיך פארלאָפּן מיט מיר.

— מיט אייך?

ס'איז נאָך געווען צייט עס אָפלייקענען און זי וואָלט, מעגלעך, עס אָפּגעלייקנט, נאָר די גליכגילטיקייט, מיט וועלכער ער האָט עס געפרעגט, האָט זי געצוונגען, זי זאָל אים ענטפּערן:

— יא. מיט מיר. דאָס האָב איך דערהאלטן פון מײַן מאַן אזא בריוו.

איצט, ווען ראפאיל ווייסט עס שוין, האָט זי געקאָנט דערוואַרטן, אז ער זאָל זי פרעגן: פארוואָס האָט זי, דערציילנדיק עס, אים אזוי אָנגעכאפט פאר דער האַנט? זי וועט אָבער פאַר אים מער מיט גאַרנישט ארויסווייזן, אז ער איז, אייגנטלעך, דער איינציקער, וועמען זי האָט זיך אָנגעטרויט. ניט אלץ, וואָס זי האָט אים דערציילט, האָט זי דערציילט לידע אנדרייעווער נען און אפילע דער טאַכטער. אירינע שטויסט זיך, פארשטייט זיך, אָן, אז מע באהאלט פון איר עפעס אויס, אז דאָס, וואָס איז זיך פארלאָפן צווישן די עלטערן, איז א סאך ערנסטער, ווי די מוטער האָט איר וועגן דעם דער ציילט. איצט זעט זי שוין, לינע, אליין, אז ס'איז פיל ערנסטער, ווי זי האָט וועגן דעם געקלערט, אומקערנדיק זיך צוריק צו הענריכן. מעגלעך, זי האָט באדארפט געבן דער טאַכטער דורכלייענען דעם פאַטערס בריוו, זי זאָל זיך צוגרייטן צו דעם, וואָס עס קאָן זיך פארלויפן אין לעבן, אפילע ווען מע איז פארליבט, ווי עס איז געווען פארליבט, און ווי ער פארזיכערט זי, איז ביז איצט אין איר פארליבט, הענריך. נאָר פארוואָס האָט זי זיך אָנגעטרויט דעם דאָזיקן מענטשן, וועלכער זיצט לעבן איר אין דער אָפענער בעסעדקע און שוויגט, קאָן זי זיך אליין ניט ענטפערן. זיין שוויגן זעט איר עפעס אויס, ווי ער זאָל אופנעמען דאָס, וואָס זי האָט אים דערציילט, ווי א געוויינלעכע אָנקלאָגע, מיט וועלכער מע קומט צו אן אדוואָקאט זיך באַראַטן; איינגעבן צי ניט איינגעבן אין געריכט, און פאריינס שוין אים בעטן, ער זאָל זיין אפן געריכט דער פארטיידיקער. זי וועט אים דאָס אלץ באלד ארויסזאָגן.

— איך פארשטיי, — האָט לינע, נאָכשפירנדיק נאָך די שווימיקע וואסער-בערג, וואָס זיינען ווילד און צערייצט באפאלן דעם ברעג, זיך אָנגערופן, — אז דאָס, וואָס איך האָב אייך דערציילט, קאָן אייך ניט אָנגיין, ווייל דאָס האָט ניט צו טאָן מיט אדוואָקאטור. דאָס האָט גיכער צו טאָן מיט פראַקטור-ראטור.

— איר האָט א טאָעס, — אין זיינע גרויע אויגן האָט א בלענד געטאָן די העלע לעוואַנע-שיין, — דאָס, וואָס איר האָט מיר דערציילט, האָט מיט פראַקטוראטור אויך גאַרנישט ניט צו טאָן. איך זע דאָ ניט דעם שולדיקן. אין וואָס באשטייט די שולד פון אייער מאַן? אין וואָס?

לינע האָט איבערגעפירט איר בליק פונעם דול געוואַרענעם יאם אָף ראפאילן.

— איר פרעגט עס ערנסט?

— מיר דאכט, אז מיר ריידן די גאנצע צייט מיט אייך ערנסט. נו, זאָגט, אין וואָס, אייגנטלעך, באשטייט זיין שולד? אין דעם, וואָס ער איז אייך ניט געווען טריי?

— דאָס איז שוין איצט מער ניט קיין שולד, וויילט איר זאָגן?

— דאָס איז קיינמאָל ניט געווען קיין שולד. און פאַלגט מיך, קוקט ליני-טער אפן לעבן. ליניטער און פאַשעטער.

לינע האָט דערפילט, ווי זיין האַנט דערנענטערט זיך צו איר קני, און זי האָט זיך אָפגערוקט. פון דער ווייכער וואַרעמער האַנט זיינער, וואָס האָט זי פריער געהאלטן בא דער טאליע, העלפנדיק איר זיך ארופקלייבן אהער אפן שפיץ באַרג, איז איצט געגאנגען א קעלט. זי וואַלט זיך צע-

שריען, ווען ער רירט זיך צו איר איצט צו. זי קאן שרעקלעך ניט פארלינדן קיין קעלט.

ווי ער וואלט זיך אנגעשטויסן, וואס האט זי נארוואס א טראכט געגעבן וועגן אים, האט ראפאיל אוועקגעלייגט די הענט אף דער צארגע פון דער בעסעדקע און, אונטערשטעלנדיק דאס פאנעם אונטער לינעס בלאַנדזשענ-דיקן בליק, געפרעגט:

— נו, און איר וואס האט געטאָן? אז איר זייט זיך ניט פאנאנדערגע-גאנגען, דאָס זע איך. נאָר עפשער האָט אייך דאָס פינגערל שוין אָנגעטאָן אן אנדערער? זעט, איר זאָלט אים ניט דערציילן, וואָס מיט אייך האָט פא-סירט, אויב איר ווילט ניט, עס זאָל זיך נאָכאמאָל איבערכאזערן דאָס זעלבע. צי איר קלערט, אז דער צווייטער מאַן שייַדט זיך מיט עפעס אונטער פונעם ערשטן? ער וועט בלויז זיין מער געהיט, ניט זיין אזוי צעשטרייט באַם שרייבן די אדרעסן אף די בריוו.

— איר ווייסט, — האָט לינע, ארויסגייענדיק פון דער בעסעדקע, גע-זאָגט, — איך הייב אָן מוירע האָבן פאַר אייך. ווער זייט איר? דאָס ערשטע מאָל באַגעגן איך א מענטשן, וואָס טרויט ניט קיינעם, גלייבט אין גאָר-נישט, גלייבט ניט אפילע אין ליבע.

— פארוואָס? באפוילט מיר אראַפּשפּרינגען פון אַט דעם באַרג אין די צעבושעוועטע כוואליעס, וועט איר זען, צי איך גלייב צי ניין. ליבע איז אָבער ניט קיין גאָט און ניט קיין געטן. ס'איז געצנדינערני, און געצנדי-נערני ווייסט ניט פון קיין איינציקן און שטענדיקן גאָט. געצנדינער קאָ-נען זיך איינצייטיק בוקן צו עטלעכע געטער. וואָס האָט אייך אזוי פאַר-וונדערט אין אייער מאַנס בריוו? וואָס איר זייט ניט געווען בא אים די איינציקע? ס'איז דען דאָ דער מאַנצבל, וואָס האָט אף זיין לעבן געהאט בלויז איין געטן, און די פרוי, וואָס האָט געהאט נאָר איין גאָט? איך האָב דערווייל אזעלכע ניט באַגענגט. דער מענטש איז שוין אזוי באשאפן, אז ער קאָן זיך ניט האַלטן דאָס גאַנצע לעבן בא איין גאָט. אייך, פרויען, איז עס עפשער שווער צו באַנעמען, ווילל צווישן אייך באַגעגענען זיך אזעלכע, וואָס זיינען דאָס גאַנצע לעבן געווען טריי בלויז איין גאָט, ניט ווילל זיי האָבן עס געוואָלט, נאָר זיי האָבן עס געמוזט... איר ווילט דער-ווידערן?

— ניין, ניין. זעצט פאַר.

— און מיט וואָס, אייגנטלעך, קאָנט איר מיר דערווידערן? דערמיט, וואָס איר וועט מיר ברענגען זיך פאַר א ביישפּיל, אז אַט איר, אשטיי גער, האָט וועגן דעם אפילע ניט געוואוסט? נאָר דערפון, וואָס איך מיט אייך וועלן באלד צומאכן די אויגן, וועט די לעוואָנע ניט פאַרשווינדן. איר האָט פאַשעט ניט געוואָלט וויסן, ניט געוואָלט, פונקט ווי עס וויל ניט וויסן קיין מאַנצבל, אז דאָס זעלבע, וואָס ער דערלויבט זיך מיט א צוויי-טער פרוי, קאָן זיך אין דער זעלבער מינוט דערלויבן זיין פרוי מיט א צווייטן מאַנצבל. אלנפאַלס איצט, מיין איך, געהערט איר שוין מער ניט צו די, וואָס זעצן פאַר זיך איינריידן, אז זייערע מענער זיינען אויסנאמען, פונקט ווי איך געהער ניט צו די מענער, וואָס ריידן זיך איין, אז זייערע פרויען זיינען אויסנאמען.

ער האָט עס איר געזאָגט, ווי ער זאָל זיך געווען מיט דעם איבערנע-
מען. דערביי האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז דאָס זעלבע פארלאנגט ער
אויך פון איר, — קיינעם און אין קיין זאך ניט גלייבן, קיינער איז איר
גאַרנישט ניט שולדיק, און זי איז קיינעם ניט שולדיק.
ליבע איז האסטיק אָפגעטראָטן פונעם ברעג בארג.
— מיר וועלן גיין. ס'איז שוין ניט פרי. לעט עס גאָו¹.
— איר רעדט ענגליש? — האָט ער זי געפרעגט און, ווי איר האָט
זיך אויסגעגעבן, דערפרייט זיך מיט דעם.

— קיין איין אינזשעניער אין אונדזער צייט, אין וועלכן לאנד ער
זאָל ניט וויינען, קאָן זיך ניט באגיין אָן רוסיש און אָן ענגליש. ענגליש
באהערש איך גאנץ פריי. ס'איז אָבער פאָרט ניט מיין מוטערשפראך.
— אויב אייער אויסדערוויילטער קען אויך ענגליש, האָט איר זיך
דערקלערט מיט אים אין ליבע, בין איך זיכער, אף ענגליש.
ליבע איז א פארכידעשטע געבליבן שטיין.

— פונוואנען ווייסט איר עס? איר האָט מיט אייער פרוי זיך אויך
דערקלערט אף אן אויסלענדישער שפראך?

— ניין, מיר איז עס ניט אויסגעקומען, ווייל אויסער „לאוו יו“, וועל-
כע מיין באשערטע פלאַנטערט נאָך דערצו מיט „לייק יו“, קאָן זי מער
קיין וואָרט ניט, כאָטש זי האָט זיך גאנצע צוויי יאָר געלערנט אין אן
אינסטיטוט און אויך, ווי איר, אין א טעכנישן. — זיי זינען ווידער גע-
שטאנען אפן סאמע שפיץ בארג. — איר ווייסט, וואָס איך האָב באמערקט?
דאָס, וואָס אף דער אייגענער שפראך לאָזט זיך צומאָל ניט ארויסברענ-
גען, רעדט זיך עס זייער לייכט ארויס אף א פרעמדער שפראך. פונדאנען
עפשער נעמט זיך, וואָס פארליבטע, וועלכע קענען ניט קיין אויסלענדישע
שפראכן, שווינגן אָפט. מיט דעם, וואָס איר קענט ענגליש, האָט איר מיר
פיל פארליכטערט. איך האָב ניט ליב בלייבן קיין באלכיוו. איר האָט זיך
מיר אָנגעטרויט, איצט וועל איך זיך איך אַנטרויען. אף א פרעמדער
שפראך איז עס מיר פאָשעט לייכטער. איך קלער, אז איר וועט מיר שוין
נאכדעם ניט פאָרווארפן, פארוואָס איך גלייב ניט, ווי איר זאָגט, אין קיי-
נעם און אין גאַרנישט.

דאָס געשלעג פון די כוואליעס מיטן פעלדזיקן בארג, וואָס האָט זיך
געשטעלט זיי אין וועג, איז וואָס ווייטער, געוואָרן אלץ מער אכזאַריעס-
דיקער און זיך ווי אויסגעלאכט דערפון, וואָס עס האָט דערציילט רא-
פאיל. נאָר נאָך דעם, ווי ראפאיל האָט איר גענומען דערציילן, וויאזוי ער
האָט צופעליק איינמאָל דערזען זיין פרוי אריינגיין מיט אן אומבאקאנטן
מאנצבל אין האָטעל און וויאזוי ער, ראפאיל, האָט זיך ארומגעדרייט עט-
לעכע שאַ אפן פראָסט און זיך אף איר ניט דערווארט, האָט דאָס געשלעג
פון די כוואליעס מיטן בארג זיך איר שוין אויסגעוויזן, לינען, ניט אזוי
מעכטיק. ער איז געווען צופיל פארגלייבט אין דער פרוי זינער, ער זאָל
עפעס איבערטראכטן, ווען ער האָט זי געפרעגט, ווו איז זי עס געווען
אזוי שפעט. פארטראכט האָט ער זיך נאָך דעם, ווען זי האָט אים געענט-

¹ לאַמיר גיין (ענגליש).

פערט: בא אירער א כאווערטע, און אויב ער גלייבט ניט... זי האָט זיך דערביי צעוויינט. ס'איז לאכלוטן ניטאָ זיך וואָס צו ווונדערן, וואָס ער האָט איר געגלייבט. ווייל ער האָט געוואָלט דערין גלייבן. צוליב דעם האָט ער אפילע צוגעטראכט פאר זיך: עפשער האָט ער זיך פארקוקט און דורכגעלאָזט די רעגע, ווען זי איז ארויס פון דאָרט און פארקערעוועט אינעם דערבייניקן געסל? ער האָט געגלייבט איר אויך דערפאר, ווייל ביז יענעם אָוונט און נאָך יענעם אָוונט איז ניט געווען דער פאל, זי זאל נאָך דער ארבעט ערגעץ לאנג זיך פארהאלטן. און אָט: ווען ער האָט שוין געהאט וועגן דעם פארגעסן, האָט ער, קומענדיק פון דער ארבעט אהיים, געטראָפן בא זיך אפן שרייבטיש א צעטעלע. אז זי וועט זיך היינט פאר- זאמען. און אָנגעשטעלטער בא זיי אין אנטשאלט, אן עלטערער איינזא- מער מענטש, איז קראנק געוואָרן, און היינט איז איר ריי פאָרן אים מע- וואקער-כויילע זיין.

ער איז געווען זיכער, אז ס'איז אזוי, און דאָך איז ער אוועק אין האָטעל, זיך פארקליבן אינעם טומלדיקן וועסטיבייל אין א ווינקל, און ארויסקוקנדיק פון אונטער דער צייטונג, הינטער וועלכער ער האָט זיך אויסבאהאלטן, נאָכגעשפירט נאָך די טרעפ. ענדלעך האָט ער זי דערזען אראָפגיין מיטן זעלבן עלעגאנט געקליידטן מאנצבל.

ווען ראפאיל האָט זיך אומגעקערט אהיים, האָט ער דאָס צעטעלע אפן טיש שוין ניט געטראָפן און מיט גאָרניט ארויסגעוויזן, אז ס'איז דאָ גע- לעגן אירס א צעטעלע פאר אים.

פרעגן, וווּ איז זי געווען אזוי שפעט, איז אים שוין ניט אויסגעקומען. דאָס מאָל האָט זי אים שוין געפרעגט, וווּ איז ער עס געווען אזוי שפעט, און אים איז אויסגעקומען עפעס צוטראכטן. אירע פארוויינטע אויגן האָבן זיך ווי געבעטן בא אים: טראכט נאָך עפעס צו, איך זאל אינ- גאנצן זיין זיכער, אז דו ביסט נאָך היינט ווירקלעך ניט געווען אין דער היים, אז דאָס ביסטו ערשט נאָרוואָס אריין, ווייל מיר איז זייער נייטיק דער מאָרגנדיקער אָוונט. מאָרגן פאָרט ער ווידער אוועק, און ווער ווייסט, ווען וועל איך אים קאָנען זען.

וועגן דעם, אז זי וועט מאָרגן אין אָוונט שפעט זיך פארהאלטן בא דעם כויילע, האָט זי אים געזאָגט ערשט אינדערפרי, פארן גיין אף דער ארבעט.

אין א האלבער שאַ ארום, נאָך דעם ווי ער האָט דערזען זיין פרוי אריינקומען אין האָטעל, האָט ער אָנגעקלאפט אין דער טונקל-ברוינער טיר פונעם צימער אפן דריטן שטאָק, בא וועלכן ער איז נעכטן אין אָוונט דאָ געשטאנען. קיינער האָט זיך ניט אָפגערופן. האָט ער אָנגעקלאפט שטארקער. עס זיינען דורך עטלעכע שווערע רעגעס, ביז עס האָבן זיך דערהערט פון יענער זייט שאַרנדיקע טריט.

— ווער איז עס?

ראפאיל האָט געשוויגן.

— ווער איז דאָרט? — די שטים פון יענער זייט טיר האָט שוין ניט

געפרעגט, נאָר געפאָדערט, מע זאל ענטפערן.

ראפאיל האָט פאָרגעזעצט שווייגן. ס'האָט אים ניט געפאָלגט דאָס קאָל.

די טיר האָט זיך עטוואָס געפנט, נאָר צומאכן זי צוריק האָט ראפאָיל שוין ניט געלאָזט. ער האָט אָפגעשטויסן פון זיך דעם מאנצבל און אריין אין צימער. אָף דער ניט צוגעקליבענער בעט איז געזעסן זיין פרוי. — מיינט איר, — האָט ראפאָיל געזאָגט, איינקוקנדיק זיך אינעם שוואַרצן אויסגעשטערנטן האַריזאָנט, — אז איך האָב זיך ניט געלאָזט איינריידן? זי האָט מיך איינגערעדט, און איך האָב געגלייבט, אז דער מאנצבל, וואָס האָט זיך מיט איר פארשפארט, איז אן אָנגעזענער פראַ-פעסאָר, וואָס איז אראָפגעפאָרן אין שטאָט אָף עטלעכע טעג קאָנסולטירן די שווער-קראַנקע אין די שפיטאַלן, און זי, מיין פרוי, האָט דורך באַ-קאנטשאפט זיך קוים דערשלאָגן צו אים, ער זאָל זי אופנעמען. שוין א לענגערע צייט, ווי זי פילט זיך ניט מיט אלעמען. פון מיר האָט זי אויס-באהאלטן, אז זי איז ניט געזונט, ווייל זי האָט מיך געזשאלעוועט. זי ווייסט דאָך, ווי איך נעם זיך פון אלץ צום האַרצן, — ראפאָיל האָט א צי געטאָן לינען צו זיך, נאָר באלד זי אָפגעלאָזט. און שוין ניט אזוי זיכער, ווי ער האָט געוואָלט עס איר זאָגן, געפרעגט: — און מיט אייך איז דען ניט פאָרגעקומען דאָס זעלבע? אייך האָט דער מאן אייערער דען ניט איינגערעדט? און איר, ניט גלייבנדיק קיין וואָרט פון דעם, וואָס ער האָט אייך דערציילט, האָט דאָך געגלייבט, ווייל איר האָט געוואָלט דערין גלייבן, ווייל אזוי איז לייכטער, ווי אינגאנצן פארלירן דעם גלויבן. איר זייט זיך ניט פאנאנדערגעגאנגען מיט אייער מאן, ווייל איר האָט זיך דערשראָקן פארלירן דעם גלויבן אין מענטשן, און איך בין זיך ניט פא-נאנדערגעגאנגען, ווייל איך האָב פאָשעט פארשטאנען, אז זי איז ניט שולדיק. אזוי איז דער מענטש. וועגן וואָס האָט איר זיך עס אזוי פאר-קלערט?

— האָ? — לינע איז געשטאנען קעגן אים ווי א שילערן, וואָס האָט ניט צוגעגרייט דעם לימעד און ווארט, עמעצער זאָל איר אונטערזאָגן, וואָס צו ענטפערן.

— אייך איז ניט קאלט?

ער האָט אויסגעטאָן פון זיך דאָס רעקל און זאָרגזאם עס אָנגעטאָן איר אָף די אקסלען. פון דער אָוונטיקער קילקייט, פון אינערלעכער אַנשטרענגונג איז די שטים בא איר געוואָרן עטוואָס היזעריקלעך. זי האָט ניט געקוקט אָף ראפאָילן, ווען זי האָט געפרעגט:

— פונוואנען האָט איר גענומען, אז איך בין זיך ניט צעגאנגען מיטן

מאן?

— אזוינע פרויען, ווי איר, גייען זיך אין אזעלכע פאלן ניט פאנאנ-דער. צו וואָס פארלירן די פרייהייט, וועלכע דער מאן אליין האָט אייך געשאַנקען? עפשער האָב איך אין אייך א טאַעס? נאָר פארוואָס בין איך זיך ניט פאנאנדערגעגאנגען און א צווייט מאָל ניט כאסענע געהאט, דאָס וואָלט איך געקאָנט אייך זאָגן. פרויען צו פינף און דרייסיק, פערציק יאָר זיינען באזונדערס געפערלעך, באהיט מיך גאָט זיך פארליבן אין א פרוי פונעם דאָזיקן עלטער. איך האָב פאָשעט מוירע פאר זיי. מייד זיי אויס. אנטלויף פון זיי.

וואָס וואָלט ער געזאָגט, ווען ער דערוויסט זיך, אז זי געהערט אויך

שוין צו די, וועלכע ער מיינט אויס, פון וועלכע ער אנטלויפט? און זי האָט זיך ניט ווילנדיק צעלאכט.

— וואָס האָט איר מוירע צו האָבן פאַר זיי, אז איר גלייבט סינױי ניט אין קיין ליבע?

— איך האָב דען אזוי געזאָגט? עס גלייבט זיך מיר בלױז ניט, אז ס'איז דאָ דער מענטש, וואָס זאָל זיך אײנליבן אײן מאָל און אפן גאַנצן לעבן, פונקט ווי ס'איז ניטאָ דער בױם, וועלכער זאָל בלױז אײן מאָל בלײען. דער מענטש האָט אויך זײנע פּרילינגס, זיי זײנען אָבער בא אים מערסטנטייל פאַרבאָרגענע. ער באהאַלט זיי אויס פון א זײטיק אויג, און דערמיט שײדט ער זיך אונטער פונעם בױם, וועלכער בליט יעדן פּרילינג פּראַנק-און-פּרײ.

אײגנטלעך, האָט הענריך איר אויך אמאָל געזאָגט אן ערעך דאָס זעל- בע מיט זײן פאַרגלײכן די ליבע זײנע צו איר צו א טײך, וואָס קאָן אויס- געטריקנט ווערן, אויב עס שטראַמען אהין ניט ארײן קיין פּרישע קוואַלן. פאַר הענריך איז, הײסט עס, פּרידע געווען דער פּרישער שטראַם, עס זאָל ניט פאַרטריקנט ווערן דער טײך. און וואָס האָט באַמערקט אין איר ראַפּאָיל, וואָס ער האָט פאַרפירט מיט איר אַט דעם געשפּרעך? דערווען אין איר אײנעם פון זײנע דורכגייענדיקע פאַרבאָרגענע פּרילינגס?

— צי דען האָט איר קײנעם ניט באַגעגנט, וואָס זאָל אָפּלעבן א לעבן בלױז מיט אײן פּרילינג, אָן אַט די, ווי איר רופט עס, באהאַלטענע און פאַרבאָרגענע פּרילינגס? — האָט זי געפּרעגט, קימאַט ווי אָן א שטימ.

— און אויב איך האָב באַגעגנט, איז וואָס? מעגלעך, עס זײנען דאָ אזעלכע אויך. געווען דאָך א צײט, ווען כאַסן-קאלע האָבן ביז דער כופע זיך אפּילע ניט אָנגעקוקט, און פונדעסטוועגן האָט מען זיך דעמלט זעלטן געגעט, אלנפאַלס א סאך זעלטענער ווי איצט, כאַטש איצט גײט מען ניט אין זאַגס, ווי מע זאָגט עס, מיט פאַרמאַכטע אויגן — כאַסן-קאלע זוכן אליין אָפּ אײנס דאָס אנדערע און האָבן גענוג צײט זיך אָנצוקוקן און ארומקוקן. נאָר אויך דעמלט, בין איך זיכער, האָט יעדער אײנער זיך געהאַט זײנע פאַרבאָרגענע פּרילינגס. דער מענטש איז פאַרט באשאפן אזוי, אז ער קאָן ניט אויסקומען אָן דעם, ער מוז זיך פאַרליבן. און איר ווייסט: מיך ווונדערט ניט, ווען איך לײען, אז אמאָליקע יאָרן האָט מען מערסטנטייל ניט כאַסענע געהאַט, נאָר מע האָט כאַסענע געמאַכט, און וואָס ניט יעדן האָט מען געלאָזט, ער זאָל אליין אויסקלייבן זיך זײן פאַר. נו, און די קינדער קלייבן זיך דען אליין אויס עלטערן, וואָס זיי זײנען אזוי פאַרליבט אין טאַטע-מאַמע? וועגן וואָס האָט איר זיך עס ווידער פאַרקלערט?

— גאַרניט, — און אין א ווײלע ארום, פאַרווארפנדיק דעם קאַפּ אָפּ ארום, זיך אָנגערופן. — אײך איז קײנמאָל ניט געקומען אפן זײנען, אז די לעוואָנע איז שוין ניט די, וואָס פּרײער, אז פון זײנט מע איז דאָרט געווען, האָבן מיר אלע דערפון א סאך פאַרלוירן. די לעוואָנע איז דאָך געווען די אײנציקע, פון וועמען פאַרליבטע האָבן זיך ניט אויסבאהאַלטן. און איצט... אײך דאַכט זיך ניט, אז עמעצער קוקט פון דאָרט די גאַנצע צײט אהער אראָפּ, אז די לעוואָנע איז אײנגעהילט אין שטױב, וועלכן מע האָט דאָרט

אופגעהויבן, און אז די דורכגעלייגטע סטעזשקע אין יאם איז פונעם זעלבן נאך ניט אראפגעזעצטן שטויב?

— אדוואקאטן זיינען ניט קיין ראמאנטיקער.

— איך האָב גאָר פארגעסן, אז איר האלט בלויז פון פארבארגענע פרילינגס, און אז קיינער איז אין דעם ניט שולדיק, ווייל אזוי איז שוין באשאפן דער מענטש.

— און דאך איז בא יעדן מענטשן פאראן בלויז איין פרילינג, איין ליבע, וואָס איז בא אים די איינציקע, די עכטע, די שטענדיקע אפן גאנצן לעבן.

— וועלכע?

— די, וועלכע דער מענטש טראכט אליין צו פאר זיך, אָדער ווי עס זאָגן די פאָעטן, דיכטעט זי אליין אויס. אין דער ווירקלעכקייט איז אזא ליבע ניטאָ און קאָן ניט זיין, ווייל קוים גייט זי איבער אין ווירקלעכ־קייט, פארשווינדט זי. וועגן דעם ווייסן זייער גוט די, וואָס האָבן זיך געלאָזט פארפירן פון דער ערשטער ליבע און מיט דעם אין א יאָר צי אין צוויי ארום פארוואנדלט איר יאָמטעוודיקע דערהויבנקייט אין א גע־וויינלעכן אינדערוואַכן, און עס ווייסן ניט וועגן דעם יענע, וואָס האָבן די ערשטע ליבע איבערגעלאָזט פאר זיך בלויז ווי א דערמאָנונג, ווי א הייליקייט, צו וועלכער מע רירט זיך ניט צו, זי איבערגעלאָזט ווי א טרוים, וואָס באגלייט דאָס גאנצע לעבן. איך און, דאכט מיר, אז אויך איר, האָבן טייער באצאָלט פאר דעם, וואָס מיר האָבן אונדזער ערשטע ליבע ניט איבערגעלאָזט פאר זיך ווי א טרוים, וואָס טאָר קיינמאָל ניט פארוואנדלט ווערן אין ווירקלעכקייט. איצט וועט אייך אויך אויסקומען פונסניי זי אויסדיכטן, אָט ווי מיר, אויסדיכטן פאר זיך א ליבע, וואָס זאָל זיין די איינציקע, די עכטע, די שטענדיקע.

אין הויף פון דער סאנאטאָריע האָט ראפאָל זיך דערמאָנט:

— איבעראכטאָג דינסטיק איז ראָשעשאָנע.

— ראָשעשאָנע באקט מען עס דרייעקיקע בולקעלעך מיט מאָן?

— איר האָט פארגעדענקט, זע איך, די ייִדישע יאָמטיווים, לויט די מייכאָלים. אנדערע געדענקען דאָס אויך ניט. איר האָט אָבער א ביסל איבערגעפלאָנטערט. בולקעלעך מיט מאָן באקט מען פורים, און מע רופט זיי האָמענטאָשן. ראָשעשאָנע עסט מען ווינטרויבן און קאווענעס. מיינט ניט, אז איך ווייס וועגן די ייִדישע יאָמטיווים א סאך מער פון אייך. נאָר אז ראָשעשאָנע דאָס איז נייִיאָר, דאָס ווייס איך, און דאָ, אף קוראַרט, איז איינגעפירט באגעגענען דעם ייִדישן נייִיאָר אין רעסטאָראָן. איר וועט ניט פארגעסן? דינסטיק אָוונט. נאָר ביז דינסטיק, האָף איך, וועלן מיר זיך נאָך זען. מיט אייך וועט בא אונדז זיין פונקט פיר פאָרלעך. און אויב דער קונצנמאכער וועט צו יענער צייט ניט אוועקפאָרן, וועלן מיר זיין פינף. יא, זאָל אייך ניט ווונדערן, וואָס באם צערעכענען זיך וועט יעדע־רער צאָלן פאר זיך.

לינע האָט לאנג ניט געקאָנט איינשלאָפן. ווער איז ער, אָט דער רא־פאָל? נאָך דער היינטיקער באגעגעניש איז ער געוואָרן פאר איר נאָך מער פארהוילן.

נאך מיט עטלעכע טעג פאר דעם, ווי ראפאיל האָט אינגעלאדן לינען באגעגענען ראָשעשאַנע, זיינען שוין אלע טישלעך אין רעסטאָראַן אפן דאָזיקן אַוונט געווען פארנומען, און אז מע האָט זיך געדארפט דערוף ריכטן, האָבן, אויסער איר, לינען, עס, דאכט זיך, אלע געוויסט. זי האָט עס ארויסגעזען דערפון, ווי די פּאַרלעך, וואָס זיינען צו דער באשטימטער שאַ זיך צוזאמענגעקומען אין וועסטיבול פון רעסטאָראַן, וווּ ראפאיל האָט זי באקענט מיט זיי, האָבן ארופגעוואָרפן די שולד איינער אפן צווייטן, זיך פארענטפערט איינער פארן אנדערן, פארוואָס האָט מען באצייטנס ניט באשטעלט פאר אלעמען קיין טישלעך. און ווייל יעדערער פון זיי האָט, אַפּוואַרפנדיק פון זיך די שולד, געפונען פאר נייטיק צוגעבן, אז ס'איז, פארשטייט זיך, ניט געגאנגען בא זיי אינעם געלט, וואָס מע האָט געדארפט פאר אלעמען אויסלייגן, איז לינע געווען קימאט זיכער, אז טאקע בלויז דאָס איז די איינציקע סיבע, און זי האָט ניט ווילנדיק גע- כאפט א קוק צו זיך אין רידיקויל. דאָס, וואָס ראפאיל האָט שוין ניט איין מאָל געפרווט פארוואנדלען אין א שפּאס די וואָרענונג, וועלכע ער האָט איר געמאכט, איינלאדנדיק זי באגעגענען ראָשעשאַנע, האָט שוין גאַרניט געקאָנט ענדערן. ער מעג זיין לאכלוטן רויק, אז אים וועט קיין קאָפּעקע ניט אויסקומען באצאלן פאר איר. זי האָט עס אים געגעבן אַנ- צוהערן, גייענדיק אהער, זי האָט עס אים געגעבן אַנצוהערן אויך איצט:

— פארוואָס האָט איר מיך ניט געוואָרנט, אז סע קאָן זיך אזוי באקר- מען? איך וואָלט שוין ווייניג-איז געפונען אי צייט, אי געלט אף צו באשטעלן פאר אלעמען ערטער.

ראפאיל האָט איר דערוף גאַרניט געענטפערט. ער האָט ניט געענט- פערט אויך די, וואָס האָבן זיך צו אים געווענדט, ווי צו אן עלטסטן, מיט איינער און דער זעלבער פראגע: „וואָס איז דאָ פאראן, אויב אזוי, וואָס צו זיצן?“, און מיט איינער און דער זעלבער אייצע: „עפשער פרווון דאָס מאזל אין אן אנדער רעסטאָראַן.“ ראפאיל האָט געוויסט, אז אין קיין שום אנדער רעסטאָראַן וועט לינע ניט גיין, אז דאָס איינציקע, מיט וואָס ער האָט זי, אייגנטלעך, צוגערעדט קומען מיט אים היינט אהער, זיינען די יידישע ניגונים, וואָס דער אַרקעסטער שפּילט דאָ יעדן ראָשעשאַנע, און מיט די יידישע לידער, וועלכע די ניט-יידישע זינגערן זינגט דאָ ראָשעשאַנע.

ענדלעך האָט איינע פון די פרויען, וואָס איז, ווי לינע, געקומען אין דער באגלייטונג פון א פרעמדן מאנצבל, פּאַרגעלייגט ווארפן גוירל, ווער פון די פרויען זאָל גיין פירן אונטערהאנדלונגען מיטן אדמיניסטראַטאָר, וויבאלד די מאנצבלעך האָט זיך ניט איינגעגעבן מיט אים זיך דעריידן. ס'קאָן דאָך ניט זיין, ער זאָל ניט האָבן איבערגעלאָזט אף יעדן פאל א פּאַר פרייע טישלעך, און דאָרט, וווּ דער אדמיניסטראַטאָר איז א מאנצבל, דארף מען שטענדיק שיקן אף אונטערהאנדלונגען א פרוי. מיט א פרויענ- צימער וועט ער פּאַרט אנדערש ריידן.

די יונגע קליינווקסיקע דאמע מיט די גרויסע אוירינגלעך פון אונטער די אראָפּגעפאלענע לאַקן, וואָס האָט פאַרגעלייגט וואַרפֿן גוירל, האָט זיכער ניט דערוואַרט, אז דער גוירל וועט פאלן אָף איר. נאָר ווען דער באַיאָרטער מאַנצבל, מיט וועמען זי איז אהער געקומען, האָט, אַנווייזנדיק אָף ראַפּאָלן, איר געראַטן אָנהייבן די אונטערהאַנדלונגען פון דעם, אז צווישן זיי געפינט זיך אַן אַדוואָקאַט און פאַר אַן אַדוואָקאַט איז ניטאָ וואָס מוירע צו האָבן, האָט ראַפּאָל אָפּגעשטעלט די פרוי און איז אליין אוועק צום אַדמיניסטראַטאָר, אַינלאַדנדיק מיט זיך לינען. פון זיין בליק אָף איר האָט לינע ניט געקאַנט פאַרשטיין, צי דאָס גייט ער איר דערווייזן, אז פאַר געלט קריגט מען אלץ, צי דאָס נעמט ער זי פאַר אַן איידעם, אז ער האָט קיין שום שייכעס ניט צו דעם, וואָס ער האָט איר דעמלט אַפֿן פליאַזש געזאָגט וועגן זיך.

ווען דער אַדמיניסטראַטאָר האָט זיך אַפּגעהויבן מיט זיי אַפֿן אַנדערן שטאָק, און איבערכאַזערנדיק פאַר זיך, אז ער קאָן האָבן גרויסע אומאַנ-גענעמלעכקייטן פונעם דירעקטאָר, וואָס ער האָט אַן זיין וויסן אָפּגע-טראָטן דאָס דאָזיקע קאַבינעטל, — זיינען די צוויפּגערוקטע טישלעך שוין דאָרט געשטאַנען סערווירט.

אַלס באַלוינונג פאַר די דערפֿאַלגרייכע אונטערהאַנדלונגען האָט מען לינען מיט ראַפּאָלן אָפּגעטראָטן דעם אויבנאָן — די ערטער באַ דער האַלב-אַפּענער וואַנט פונעם קאַבינעטל, וואָס איז אַראָפּגעהאַנגען איבערן גרויסן העל-באַלויכטענעם זאַל, ווי אַ לאַזשע אין טעאַטער. קאַנטיק, ס'איז טאַקע ווירקלעך אזוי, ווי דער אַדמיניסטראַטאָר האָט זיי געזאָגט, אז דאָס דאָזיקע אָפּגעזונדערטע קאַבינעטל מיטן טעפּיך אַפֿן דיל און מיט די בראַנזענע קאַנדעליאַברעס אָף די ווענט האַלט מען דאָ אָף יעדן פאַל, ביז דער סאַמע לעצטער מינוט, און אז אַן דער דערלויבעניש פונעם דירעקט-טאָר טאָר עס קיינער ניט פאַרנעמען.

פונדאַנען האָט זיך קימאַט געזען דער גאַנצער זאַל. ביזוואַנען די אַפיצייאַנטקע האָט אַפּגעפּראָפּט די פּלעשער ווייזן און געבראַכט די באַ-שטעלטע געריכטן, האָט לינע באַוויזן באַטראַכטן דעם יאַמטעוודיק-אויס-געפּוצטן און טומלדיקן אוילעם אונטן אין זאַל באַ די באַזונדערע און צוויפּגערוקטע טישלעך. נאָך דעם ווי ראַפּאָל האָט איר דערציילט, אז ראַשעשאַנע איז איינער פון די יאַמטויוויים, ווען באַ אים אין שטאָט איז ניט צוצוטערעטן צו דער סינאַגאָגע, — אזוי געפאַקט איז דאָרט, — און אויב ער, ראַפּאָל, גייט ניט ראַשעשאַנע און יאַמקיפּער אין שול, איז עס ניט בלויז דערפאַר, וואָס ער גלייבט ניט, אז די וועלט האָט עמעצער באַשאַפֿן און פירט מיט איר אָן, — ס'איז אים פאַשעט דערווידער, ווען מע ווערט פרום אָף איינעם צי אָף צוויי טעג אין יאָר און מע פירט זיך נאָך דערביי אָף ווי אָף אַ געריכט, מע אַנערקענט זיך אין די קליינע זינד און מע פלייסט זיך אויסבאַהאַלטן פון די ריכטער די גרויסע שולד, פאַרשוועכנ-דיק דערמיט זייערע עלטערן און אורעלטערן, וואָס פּלעגן גיין אין שול, ווייל זיי זיינען דורכן יאָר געווען פרום, גיין אהין דריי מאָל אַ טאָג און יעדן טאָג זיך שלאָגן אין ברוסט פאַר זינד, וועלכע זיי זיינען ניט באַ-גאַנגען, — נאָך דעם ווי ראַפּאָל האָט עס איר אלץ דערציילט, איז לינע

געבליבן פארווונדערט, וואָס זי האָט דערזען דאָ אין זאל אזויפיל יונגע מענטשן, און נאָך מער האָט זי פארווונדערט, וואָס אָט די יונגע מענטשן האָבן מיטגעזונגען מיט דער עסטראדע־זינגערן, וועלכע האָט געשלעפט נאָך זיך דעם לאנגן שנור פון מיקראָפּאָן, ווי זי זאָל זיין צוגעבונדן צו אים, א ייִדישע ליד; ווען דער אוילעם אין זאל האָט, איבערשרייַענדיק איינער דעם צווייטן, גענומען באשטעלן בא דער ניט איבעריקס יונגער און, ווי ס'איז צו זען פונעם אָנטאָן אירן, ניט איבעריקס שעמעוודיקער עסטראדע־זינגערן, וואָס צו זינגען, האָט לינען זיך אויך געוואָלט אראָפֿ־שרייַען, באשטעלן בא איר — „אויך גיי ארויס אפן גאנעקל“, די איינציקע ליד, וואָס האָט זיך איר פארגעדענקט פון די, וועלכע זי האָט קינדוויזן געהערט פון דער מאמען, ניט פארשטייענדיק ביז איצט נאָך דעם באטייט פון די ווערטער, ווי זי האָט ביז מיט עטלעכע טעג צוריק ניט געוויסט, אז ראָשעשאַנע באטייט נייִאָר.

נייִאָר איז נייִאָר! זי וועט היינט פון קיינעם ניט אָפּשטיין. און אז ראפּאָל האָט זי געפרעגט, וואָס וועט זי טרינקען, האָט זי אים געענט־פערט:

— דאָס, וואָס איר.

— בראנפן?

— נו, פארשטייט זיך.

וואָס האָט עס אים אזוי פארווונדערט, וואָס ער האָט אף איר אזוי א קוק געטאָן? ער האָט ניט דערהערט?

— נו יא, בראנפן, — האָט זי, פארווארפנדיק דעם שיינעם ייִנגלש־אונטערגעשוירענעם טונקל־קאשטאנעוון קאָפּ האָר, איבערגעכאזערט, און אירע קארע גלאנציקע אויגן האָבן זיך נאָך מער צעלויכטן. דער באיאָרטער מאנצבל אנטקעגניבער, וואָס האָט מיט זיין ארויסוויזן באזונדערע אופמערקזאמקייט דעם יונגן פולבלעכן ווייבל לעבן אים גלייך אויסגעגעבן, אז ס'איז ניט זיין פרוי, האָט געבעטן אלעמען אָנפילן די גלעזלעך, זיך אופגעשטעלט און געפרעגט:

— ראָשעשאַנע, מיינע ליבע פריינט, זאָגט מען, ווערט יעדן פארגרייט א קוויטל אף א גאנץ יאָר, וואָס דערווארט, הייסט עס, יעדן פון אונדז. און וואָס דארף היינטיקע צייטן יעדערער? געזונט, געזונט און ווידערא־מאָל געזונט. געזונט און שאַלעם אף דער וועלט. איז פאר א געזונט, גליקלעך יאָר און פאר שאַלעם אף דער וועלט! לעכאים!

לינען איז ביז גאָר ציקאווע, וואָס אין אזא דושנעם ווארעמען אָוונט ווי היינט, ווען די ביימער אונטער די פענצטער זינען נאָך זומערדיק גרין און די לופט איז אָנגעזאפט מיט זיסלעך־ווייניקע רייכעס פון בארן און פערסיקעס, ברענגט זי ארויס די זעלבע ווערטער, וועלכע זי האָט מיט א כאדאָשים ניין צוריק ארויסגעבראכט בא דער שיין פון אָנגעצונדענע פארשיידנפארביקע לעמפעלעך אף דער יאָדלע, וואָס האָט געשמעקט מיט פארשנייטן און פראָסטיקן וואלד.

דאָס באזונדער דערהויבענע יאָמטעוויג־עפיל פון נייִאָר האָט זי ניט פארלאָזט דעם גאנצן אָוונט, און מיט אָט דעם געהויבענעם געפיל האָט זי יעדעס מאָל ארויסגעבראכט דאָס נייִ־צוגעקומענע וואָרט: ראָשעשאַנע.

נאָר וואָס איז עס היינט מיט ראפאָאָל? פאָרוואָס שווינגט ער קימאט
דעם גאנצן אַוונט און קוקט אָף איר אזוי מאַדנע?
— וואָס איז היינט מיט אייך? — האָט לינע, אַנבייגנדיק זיך צו אים,
שטיל געפרעגט. — ס'איז עפעס געשען?
— כ'ווייס ניט.

לינע האָט זיך באגעגנט מיט זיין בליק און פארשעמט אראָפגעלאָזט
די אויגן.

— כ'ווייס ניט, — ער האָט זיך אַנגעגאַסן א גלעזל בראַנפן און עס
שווייגנדיק אויסגעטרונקען.

אָף דער נידעריקער בינע איז נאָך אלץ געשטאנען די זעלבע, ניט
לויט די יאָרן געקליידטע זינגערן און איבערגעכאזערט די עטלעכע ייִדי-
שע לידער, וואָס זי האָט געקענט און וועלכע דער אוילעם האָט ניט אופ-
געהערט בא איר באשטעלן. די אַרקעסטראַנטן, קאָנטיק, זיינען שוין גע-
ווען ניט אינגאנצן נישטער. דאָס האָט זיך געפילט פון דעם, ווי דער
פּיאַניסט איז באפאלן די קלאַווישן און ניט געלאָזט צורוי די פעדאלן, ווי
דער סאַקסאָפאָניסט האָט אַנגעבלאָזן די באַקן, ווי דער פּייקלער איז אונ-
טערגעשפרונגען מיט די טאַצן.

בא די טישלעך איז קימאט קיינער ניט געבליבן. דער אַרקעסטער האָט
אלעמען פארדרייט אין א וויכער. מע האָט געטאַנצט צווישן די טישלעך,
בא דער בינע, אין קאַרידאָר. ווען די מוזיקאַנטן האָבן זיך ענדלעך איינ-
געמידט און שוין געשפילט א סאך רויקער און שטילער, האָט לינע גע-
נומען ראפאָאָל אונטער דער האנט און זיך אראָפגעלאָזט מיט אים אונטן
אין זאל.

— וואָס איז היינט מיט אייך? — האָט זי, דרייענדיק זיך מיט אים
צווישן די טישלעך אין א לאַנגזאַמען וואַלס, ווידעראמאַל געפרעגט און
ווידער דערהערט דאָס זעלבע: „איך ווייס ניט...“ נאָר ווען זייערע בליקן
האַבן זיך באגעגנט, האָט לינע דערהערט:

— צו וואָס פּרעגט איר עס מיך?

זי האָט געקוקט אָף אים ווי דורך א נעפל.

— צו וואָס פּרעגט איר עס מיך? — האָט ער מאַדנע שטיל איבערגע-
כאזערט. — איר ווייסט דען אליין ניט? — ער האָט, צוטראַגנדיק איר האנט
צו זיינע ליפן, נאָך עפעס געהאַט איר געזאָגט, נאָר זי האָט ניט דער-
הערט.

איז אַט פאָרוואָס ער איז נאָך דער ערשטער באַקאַנטשאַפט מיט איר
פּלוצעם פאַרשווינדן פונעם פּליאַזש אָף עטלעכע טעג און זיך די גאַנצע
צייט נאָכדעם אַנגעגעבן פאַר אַן אַנדערן, אַנרייַנדדיק אָף זיך. דאָס האָט
ער אלץ צוגעטראַכט פאַר-אירטוועגן, זי זאָל האָבן מיט וואָס זיך צו
ווערן קעגן אים. פּונוואַנען האָט זיך אַבער צו אים גענומען די זיכערקייט,
אַז איר וועט אויסקומען זיך ווערן? דערפּון, וואָס ער איז געווען פאַר-
גלייבט אין זיך, אַז זי וועט סאָפּאָלסאַף אַנקומען צו דעם? צי ער האָט
עס באַמערקט אין איר נאָך דעמלעט, ווען זי האָט נאָך פון זיך אליין גע-
האַט עס אויסבאַהאַלטן, נאָך אליין ניט געוויסט, פאָרוואָס האָט זי אַנגע-

הויבן א סאך פריער קומען אפן פליאזש און א סאך שפעטער אוועקגיין, און פארוואס האָט זי, ארויסגייענדיק נאָך אַוונט-ברויט פון עס-זאל, זיך יעדעס מאָל געלאָזט צו דער קיפאריסן-אליי... נאָך דעם ווי ער האָט איר געזאָגט, אז זי האָט אים ניט וואָס צו פרעגן, אז זי ווייסט אליין, פארוואָס איז ער היינט אזא, איז איר שוין ליכטער אים צו זאָגן דאָס, וואָס זי האָט די גאנצע צייט זיך געקליבן אים זאָגן, נאָר ניט געווסט, צי זאָל זי עס אים אנטפלעקן אפן באַרג, ווהיין זיי גייען יעדן אַוונט, צי אפן פלייפּעלד פארן אריינזעצן זיך אין אַראַפּלאַן. זי וועט אים דעמלט אויך געבן מיט וואָס זיך צו ווערן קעגן איר. און אויב ער וועט איר ניט גלייבן, אז זי איז שוין לאנג אין דעם עלטער, וועלכן ער מיינט אויס, פון וועלכן ער אנטלויפט, פאר וועלכן ער האָט מוירעז?..

דעם האלב-שלעפּעריקן וואלס האָט לינע פארענדיקט, דרייענדיק זיך מער אף איין אָרט. דאָס געזאנג פון דער זינגערין און דאָס שפּילן פונעם אַרקעסטער האָט ניט פארטויבט דאָס הילכיקע קלאפן פון איר האַרץ.

— איך האָב שוין לאנג ניט געהאט קיין בריוו פון דער היים. דער מאן האָט מיר געשריבן, אז סאָף כוידעש וועט ער זיך, מעגלעך, אַראַפּ-כאפן אהער אף עטלעכע טעג.

אין דעם, וואָס זי האָט מיטאמאָל דערמאָנט אי זיך, אי אים, אז זי האָט א מאן, איז געווען די איינציקע שוץ אירע, אונטער וועלכער זי האָט געוואָלט זיך אויסבאהאלטן, קעדיי ניט דארפן ענטפערן ראפּאָלן. פארלאָזנדיק דעם זאל, האָט לינע געפּילט, ווי מע באַגלייט זי ארויס מיט נאָכקונדיקע בליקן, און פון דעם איז איר טראַט געוואָרן ליכטער, און זי אליין, דאכט זיך, העכער, שלאנקער.

— מע דארף ניט, — זי האָט אָפּגערוקט פון ראפּאָלן די נייע פּלאש בראַנפן, וועלכע ער האָט באשטעלט, און ניט געלאָזט די אָפּיציאַנטקע, זי זאָל אופּראַפּן, — מע דארף ניט. איר האָט שוין היינט אזוי אויך א סאך געטרונקען.

— איר האָט מוירע, אז איך וועל ווערן שיקער? איך בין שוין סייווי שיקער.

דאָס קעלישעקל בראַנפן, וואָס ער האָט פונדעסטוועגן זיך אָנגעגאָסן, האָט ראפּאָל בלויז צוגעטראָגן צו די ליפן און עס באלד אָפּגעשטעלט אָן א זייט. איר, לינען, האָט ער אונטערגעטראָגן א פולן באַקאל שאמפּאניער. לינע האָט געווסט, אז פון שאמפּאניער פארדרייט זיך איר שטענדיק דער קאָפּ, געווסט עס און דאָך אים אויסגעטרונקען אין איין אָטעם. איצט האָט זי זיך שוין אינגאנצן ניט פאנאדערגעקליבן, וואָס שפּילט עס דאָרט אזוינס דער אַרקעסטער, וואָס די יונגעלייט זינען דערפון אזוי אנציקט, זיצן ניט איין בא די טישלעך, שלעפן אין קאראהאָד אריין אלעמען טאנצן.

— וואָס האָבן זיי עס געשפּילט, וואָס דעם אוילעם איז עס אזוי גע-פעלן? — האָט זי געפרעגט ראפּאָלן, ליכט צורירנדיק זיך צו זיין האנט, ווי זי זאָל אים דארפן אופּוועקן.

דאכט זיך, זי האט אים טאקע אופגעוועקט. ער האט געקוקט אף איר צעשטרייט, דאס קאל איז געווען הייזעריקלעך, פארשלאפן.

— אנטשולדיקט, איך האב ניט געהערט.

— דעם „ידישן ראקן-ראל“ האבן זיי געשפילט, — האט זיך אפגערופן איינער פון די מאנצבלען באם טיש, א בלאַנדער יונגערמאן אין טונקעלע ברילן, וואָס האָט זיך דעם גאנצן אָונט איבערגעווונקען און איבערגע-שעפטשעט מיטן שמייכלענדיקן כיינעוודיקן ווייבל, וואָס איז געזעסן לעבן אים, און זיך ווי באַמיט ארויסגעבן, אז אָט דאָס ווייבל, מיט וועלכער ער איז געקומען, איז ניט זינס, — אָן דעם דאָזיקן „ראקן-ראל“ באַגייט מען זיך ניט אָף קיין איין כאַסענע, אָף קיין איין סימכע.

יא, זי האָט זיך שוין דערמאָנט. אָף אירינעס געבורטסטאָג האָט איינער א דארער פארוואַקסענער באַכער געבראכט מיט זיך צו שלעפן א מאַג-ניטאַפּאָן, און ווען ס'האַבן זיך אָנגעהויבן די טענץ, האָט ער, דערמאָנט זי זיך, עפעס מיט א באַזונדער פייערלעכקייט געמאַלדן, אז ער האָט פאַר-שריבן אָף א מאַגניטאַפּאָן-טאַשמע דעם „ידישן ראקן-ראל“ און געבראכט זי מיט זיך. לינע געדענקט, אז דער ניגן האָט אין איר דעמלט איבער-געלאָזט עפעס א געפיל פון פוסטקייט. די זעלבע פוסטקייט האָט זי איצט ווידער געפילט, און ניט ווילנדיק זיך ארומגעקוקט, ווי זי זאָל זוכן דעם דארן באַכער מיט דער ווילד פאַנאַנדערגעוואַקסענער באַרד, און זיך אָנגעשטויסן אפן בלאַנדן יונגמאַן אין די טונקעלע ברילן.

— נו, און אייך איז געפעלן אָט דער, ווי רופט איר עס, ידישער ראקן-ראל?

— פארוואָס זאָל ער מיר ניט געפעלן? אן עכט ידישער מאַטיוו.

— און אייך? — האָט לינע זיך געווענדט צום כיינעוודיקן ווייבל. — כ'פאַרשטיי ניט, ווי קאָן געפעלן אזא פרימיטיווע מוזיק? ניין, איר זאָגט עס ערנסט, אז ס'איז אייך געפעלן? — האָט זי זיך ווידער געווענדט צום בלאַנדן יונגמאַן.

ווען דער אַרקעסטער האָט געמאַכט אן איבערייס — אראָפּ פון דער בינע און בא א זיטיק טישל זיך געזעצט עסן אָונט-ברויט, — איז לינע ארויס פון קאַבינעטל, זיך אראָפּגעלאָזט מיט די טרעפּ אין זאל און מיטן זעלבן אינערלעכן ציטער, מיט וועלכן זי פלעגט אין דער אָנוועזנהייט פון הענריכן זיך זעצן שפילן, איז זי ארוף אָף דער בינע, צוגעגאַנגען צו דער אַפענער פּיאַנינע, און נאָכן דורכלויפן זיך מיט די פינגער איבער די קלאַווישן איז אין זאל געוואָרן שטיל, ווי אין א וואַלד פאַר א געוויי-טער; עס זיינען דורך עטלעכע רעגעס, און דער געוויטער האָט אויסגע-בראַכן — א שטורמישער, א מעכטיקער, פול מיט דונערן און בליצן, וואָס האָט זי פאַרטראָגן, לינען, אפן באַרג, בא וועלכן ס'האַבן זיך געשלאָגן די כוואליעס פונעם דול געוואָרענעם יאם.

אן אייביקייט, האָט זיך איר געדאַכט, האָט געדויערט, ביז די אומ-געקערטע שטילקייט האָט אויך זי, לינען, אראָפּגעבראַכט צוריק אהער, אין זאל. נאָר פון דער בינע איז זי אראָפּגעגאַנגען, ווען אין זאל האָט שוין ווידער געשטורעמט. אינעם פליעסקען מיט די הענט איז אויך גע-ווען עפעס פון דעם זיך דורכגעטראָגענעם דאָ געוויטער. אין קאַבינעטל,

וזהוין זי האָט זיך אומגעקערט, האָט מען זי אויך באגעגנט שטייענדיק און מיט הילכיקע אפלאַדיסמענטן. ניין, ס'האָט זיך איר ניט אויסגעוויזן: דער אַרקעסטער האָט שוין איצט אנדערש געשפילט די זעלבע ניגונים, ווי ער האָט זיי פריער געשפילט, און קיינער אין זאל האָט שוין מער ניט גע- בעטן דעם אַרקעסטער, ער זאל שפילן דעם ראַקן-ראַל, וואָס עמעצן איז איינגעפאלן אים אַנרופן יידישער טאנץ.

קיינער האָט ניט באמערקט, ווי לינע האָט א ווונק געטאָן צו דער אריינגעקומענער אַפיציאַנטקע און ווי זי איז אין א ווילע ארום ארויס מיט איר אין קאַרידאָר.

— ביטע, גרייט צו דעם כעזשבן. איך וועל דאָ צווארטן.
זיך צעצאָלט פאר אלעמען, האָט לינע זיך אומגעקערט אין קאבינעט און געפרעגט דעם פארטראכטן ראפאילן:
— איר קלייבט זיך נאָך ניט גיין? ס'איז שוין ניט פרי.
— אַפיציאַנט!

— זאָרגט זיך ניט, — האָט לינע אַפגעשטעלט דעם יונגמאן אין די טונקלע ברילן, — איך האָב זיך שוין צעכעזשבנט.
ראפאיל האָט פארשעמט אַראַפגעלאָזט דעם קאַפּ.

— דערלויבט, דערלויבט. איר האָט באצאָלט פאר אלעמען, צי... איז וויפל פאלט אויס אף יעדן? — און דער באיאָרטער מאנצבל, וואָס האָט איר דערקלערט דעם טייטש פון לעכאים, האָט ארויסגענומען פון קעשע- נע דעם פאַרטמאַנע. — אַפיציאַנט, — האָט ער, עפענענדיק די טיר, אריינ- געשרייען אין קאַרידאָר, — דערלויבט, זייט אזוי גוט, א קוק טאָן אין כעזשבן. — ער האָט קימאט ווי מיט גוואלד אַפגענומען בא לינען דעם רידיקיוול, און באַרעכענענדיק, וויפל פון איטלעכן עס קומט, ניט אומגע- קערט איר צוריק דעם רידיקיוול, ביז יעדערער האָט ניט איינגעצאָלט זיין כייילעך.

— זעט נאָר, איך זאל דערביי ניט פארדינען, — ס'האָט זיך בא איר שיר ניט ארויסגעכאפט: „איך זאל דערנאָך ניט האָבן צו טאָן מיט אד- וואַקאַטן“.

לינע האָט שוין געהאט צוגעמאכט דעם רידיקיוול, ווען אין קאבינעטל איז אריינגעקומען די אַפיציאַנטקע און איר אויסגעשטרעקט א צונויפ- געלייגט פאפירל.

— איך פארשטיי ניט. וואָס איז דאָס פאר א געלט?
— איר האָט מיר איבערגעצאָלט, — און די אַפיציאַנטקע, אויסבא- האלטנדיק פון אלעמען אירע שמייכלענדיקע אויגן, איז האסטיק ארויס פון צימער.

דערזען, ווי פארלוירן ראפאיל האָט זיך אומגעקערט פון קאַרידאָר, האָט לינע אריינגעלייגט דאָס געלט-פאפירל אין רידיקיוול און זיך גענו- מען מיט אלעמען געזעגענען, צוויינטשנדיק יעדן א גוטן און גליקלעכן ראַשעשאַנע.

ארויסגעבראכט האָט זי דאָס דאָזיקע וואָרט מיט א באזונדער פארגע- ניגן, קימאט זינגעוודיק.

דער באנאכטיקער הימל, ווען לינע מיט ראפאילן זינען ארויס פון רעסטאראן, איז געווען דורכזיכטיק-בלוי און באזעצט מיט שטערן, מיט גרויסע פינקלענדיקע שטערן, און ס'איז עפעס שווער געווען צו גלייבן, אז דער געדיכטער האסטיקער רעגן, וואָס האָט זיי באגעגנט, איז געגאנגן גען פון אָט דער דורכזיכטיק-בלויער אויסגעשטערנטער הייך. דער רעגן האָט זיי פארטריבן אונטער א דערבייניקן ברייט-צעוואקסענעם פלאטאן, נאָר אין עטלעכע מינוט ארום האָט ער זיי דאָ אויך אָנגעיאָגט מיט זיינע שווערע קאלטע טראָפנס.

און דער הימל איז נאָך אלץ געווען אויסגעשטערנט, קיין וואַלקן אף אים ניט צו זען.

— אין דער הייך קומט פאָר, אפאָנעם, דאָס זעלבע, וואָס אף דער ערד. מע פאסט זיך צו. די וואַלקנס ציען ארום אף זיך דעם זעלבן קאָליר, וואָס דער הימל, מע זאָל זיי ניט באמערקן.

וועמען פון זיי האָט ער עס פארגלייכט צו א וואַלקן, וואָס פאסט זיך צו? זי איז דען היינט ניט געווען די זעלבע, וואָס אלעמאָל? און זיך האָט ער היינט אויך ניט געקאָנט פארגלייכן צו א וואַלקן, וואָס ציט אף זיך ארום אן אנדער קאָליר. היינט איז ער געווען אזא, ווי ער האָט זיך איר פאָרגעשטעלט, ווען זי האָט אים נאָך זיין פלוצעמדיקן פארשווינדן ארום-געזוכט אפן פליאזש.

— וויפל איז עס דער זייגער, וואָס מע זעט ניט קיין טאקסי? — האָט ראפאיל געפרעגט, קוקנדיק אף די באגילדעטע ווייזערס פונעם האנטזיי-גערל, וועלכע גיסן זיך צונויף מיט דעם באגילדעטן ציפערבלאט, אז אפ-לע אין א העלן זוניקן טאָג קומט אויס אָנשטרענגען די אויגן.

דער זייגער האָט באוויזן נאָענט צו האלבער נאכט. די עטלעכע טאקסי, וואָס האָבן זיך דורכגעטראָגן פארביי, זינען געגאנגען מיט אויסגעלאָ-שענע פּיערן. ווי נאָכמאכנדיק די טאקסי, האָבן אפן הימל זיך גענומען אויסלעשן די שטערן און ס'איז אראָפּ פון דאָרט אף דער פאָרגאָסענער ערד אזא כוישעך, אז לינע האָט שוין קימאט אינגאנצן ניט געזען רא-פאילן. זי האָט בלויז געפילט, ווי זיינע ליפן דערנענטערן זיך צו אירע. — ניין, ניין...

זי האָט עס אים געזאָגט שוין נאָך דעם, ווי ער האָט, שטיף צודריקן-דיק זי צו זיך, זי אריינגענומען אונטערן צעשפיליעטן רעקל און גענומען זי פארשיקערן מיט זיינע פיבערדיקע קושן.

— ניין, ניין, — און א פארשיקערטע, אן אָפגעשוואכטע, אליין שוין אונטערגעשטעלט אונטער זיינע ליפן דאָס פאָנעם, די אויגן, דעם האלדו, ניט געווערט זיך, ווען זיינע ליפן האָבן פיבערדיק געזוכט און געפונען איר האלב-אנטבליזטע שווער אָטעמענדיקע ברוסט.

דער רעגן האָט א וויילע אופגעהערט. ראפאיל האָט א כאפ געטאָן לינען פאר דער האנט, און ווי א יונג פאָרל האָבן זיי זיך געלאָזט לויפן צו דער נאָענטסטער טראָלייבוס-סטאנציע. נאָר קיין איין טראָלייבוס איז ניט גע-גאנגען פונדאנען צו איר אין סאנאטאָריע און אויך ניט צו אים אין

שטאַט-גאַרטן. זיי זינען געגאנגען אפן וואַקזאל, אָבער דורכן צענטער שטאַט, און פון צענטער שטאַט איז צו איר און צו אים שוין געווען ניט גאַר ווייט.

ווען זיי זינען אין צענטער שטאַט ארויס פון טראַלייבוס, האָט דער רעגן שוין געגאַסן עמערױניז און זיי געטריבן פון איין בוים צום אנדערן, זיי פאריאַגט אונטער די אומעטיקע, אף דורך און דורך אויסגע-וויקטע קיפאריסן.

— דער רעגן וועט אזוי גיך ניט אופהערן, — און ווי פארטרויענדיק איר א סאַד, האָט ראפאָיל שטיל ארויסגעבראכט: — צו מיר איז פונדאנען א סאך געענטער... איר וועט איבערויצן דעם רעגן בא מיר...

שפרינגענדיק איבער די קאליוזשעס און איבער די האסטיק-אַגנדיקע ריטשקעס, וואָס האָבן מיטגעשלעפט מיט זיך די אָפגעפאלענע הארבסטיקע בלעטער, זינען זיי אריינגעלאָפן אין שטאַט-גאַרטן און מיט א זיטיקער אליי זיך דערקליבן צו דעם נידעריקן הילצערנעם שטיבל, ווו ראפאָיל איז איינגעשטאנען.

אינעם קליינעם צימערל מיטן פארהאנגענעם פענצטערל איז אלץ גע-ווען דורכגעזאפט מיט רייכעס פון אַנקומענדיקן הארבסט. ס'האָט דאָ געשמעקט מיט פארוואנעטן גראַז, מיט איבערגעצייטיקטע עפּל, מיט קילער פייכטקייט. דער רעגן, ווי ער וואַלט זיך געבייזערט, וואָס זיי זינען פון אים אנטלאָפן, האָט וואָס אמאָל אלץ שטארקער געפויקט איבערן דאך, געקלאַפט אין די שויבן — אַט-אַט וועט ער זיי אויסזעצן.

— ליידער, האָב איך ניט וואָס צו געבן אייך איבערטאָן, אויסער א מענערשן קאַסטיום. אייגנטלעך, איז עס דאָך איצט סאמע אין דער מאַדע. טוט אויס די טופל און זאָקן און שפארט זיך צו אף מיין בעטל. דער רעגן וועט אזוי גיך ניט איבערגיין. דעקט זיך נאָר גוט איין מיט דער קאַלדרע, איר זאָלט זיך ניט צוקילן. דער בעסטער געטראנק אף זיך דערווארעמען איז קאַניאַק. בא מיר האָט זיך געדארפט ערגעץ פארוואלגערן א פלעשל. — ער האָט ארויסגענומען פון אלמערל א פלעשל קאַניאַק און אַנגעגאַסן זיך און איר צו גלעזלעך.

לינע האָט זיך אופגעזעצט, גענומען דאָס גלעזל און, פארווארפנדיק, ווי דער שטייגער אירער, דעם קאַפּ אף ארוף, געפרעגט:

— זאָגט דעם עמעס: וואָס טראכט איר וועגן מיר? נאָר דעם עמעס, — זי האָט צוגעמאַכט די אויגן. — וואָס איז היינט מיט מיר? איך האָב אף מיין לעבן קיינמאָל אזויפיל ניט געטרונקען, ווי היינט, און איך בין אלץ ניט שיקער.

— און איך בין שיקער. איך בין נאָך קיינמאָל ניט געווען אזוי שיקער. זי האָט געעפנט די אויגן, זיי האָבן זיך בא איר געלויכטן, ווי דער שפילעוודיקער קאַניאַק אינעם גלעזל אנטקעגן דער שיין.

— אדוואַקאַטן קאָנען דען אויך זיין שיקער? אדוואַקאַטן זינען דאָך די סאמע נישטערסטע מענטשן אף דער וועלט, מענטשן, וואָס האָבן ניט צו טאָן מיט דער לעוואַנע. אזוי דאכט זיך? איז וואָס פאר א טאַסט לייגט איר פאַר?

— אויב איר ווילט, איז זאל זיין פאר דער לעוואַנע, זי זאל בלייבן אזא ווי געווען.

— א ראַמאנטישע און א סוידעספולע?

— קיין סוידעספולע קאָן זי שוין איצט ניט זיין.

— וואָס איז היינט מיט מיר? גיסט מיר אַן נאָך א גלעזל. ניין, ניין,

מע דארף ניט. גיט מיר, ביטע, די טופל. איך וועל גיין.

— ווהיין? איר הערט ניט, וואָס סע טוט זיך אין דרויסן?

— גאָט ווייסט, וואָס די מיידלעך, וועלכע וווינען מיט מיר אין איין

צימער, קאָנען איבערקלערן. דער זייגער איז דאָך שוין נאָך צוועלף.

ראפאיל האָט פארשטאנען, אז ניט פאר אים האָט זי עס מוירע. זי האָט

זיך דערשראָקן, וואָס זי האָט ניט הינטער וואָס זיך אויסבאהאלטן, מיט

וואָס זיך באשיצן. די פוסטקייט, וואָס עס האָט נאָך זיך איבערגעלאָזט אין

איר הענריכס בריוו צו „יענער“, קאָן זי ניט באשיצן.

— איך וועל גיין, — האָט זי איבערגעכאזערט ווי פון שלאָף.

— שפארט זיך צו, — ער האָט זי איינגעדעקט מיט דער קאָלדרע. —

ווי נאָר דער רעגן וועט אופהערן, וועל איך איך גלייך אָפּפירן. די מיידל

לעך אינערע אין צימער זעען דען ניט, סארא וועטער עס איז?

— כ'האָב מוירע, איך זאל ניט אנשלאָפן ווערן.

— איך וועל איך אופוועקן.

— איר זאָגט מיר צו?

שטייענדיק באַם פארהאנגענעם פענצטערל, האָט ראפאיל דערהערט

לינעס מידע שלעפּעריקע שטים:

— איר ווייסט, איך האָב זיך שוין ניט איין מאָל פארטראכט וועגן

דעם, וואָס איר האָט מיר דעמלט געזאָגט אפן באַרג. איר געדענקט? טייל-

מאָל טראכט איך, אז איר זינט, דאכט מיר, גערעכט, אז די איינציקע און

עכטע ליבע באַם מענטשן איז די, וועלכע ער טראכט אליין פאר זיך צו

און זי גייט אים נאָך דאָס גאנצע לעבן ווי א טרוים. און טיילמאָל טראכט

איך, אז די איינציקע און עכטע ליבע, אויב זי איז פאראן באַ דעם

מענטשן, קאָן ניט פארבלייבן בלויז ווי א טרוים...

אין א וויילע ארום איז לינע שוין געשלאָפן. ראפאיל האָט אויסגע-

לאָשן די שיין און ווידער צוגעגאנגען צום פארהאנגענעם פענצטערל,

איינהערנדיק זיך אינעם רויש פון די ביימער אונטערן שמייסנדיקן רעגן.

דער כוישעך אין צימער האָט מיטאמאָל באקומען א מעסוקענע קראפט.

ער האָט אים געגעבן, ראפאילן, א שלעפּ אָפּ פונעם פענצטערל און אים

אויסגעקערעוועט מיטן פאָנעם צום בעטל, אונטערשטויסנדיק אים אלץ

נעענטער און נעענטער צו לינען. די צוויי טריט, וואָס האָבן אים אָפּגע-

טיילט פון איר, האָט ער דורכגעמאכט, ווי ער זאל געווען איבערקומען

א טהאַם. עס האָט זיך אים געדרייט דער קאָפּ און דאָס האַרץ האָט גע-

שלאָגן אזוי, אז ס'וועט זיך באלד אופכאפן די גאנצע שטוב.

— לינע.

ער האָט ניט געווסט, צי האָט ער עס ארויסגעבראכט אָף א קאָל, צי

בלויז אין זיך, ער האָט אָבער געוואָלט, זי זאל זיך אופכאפן. דער כויר

שעך האָט אים שוין פון זיך ניט אָפּגעלאָזט. ער האָט אים איינגעבויגן

איבערן בעטל. נאך איין רעגע... נאָר קימאט אין דער זעלבער רעגע האָט
 ער זיך דערזען שטיין אין דרויסן אונטערן רעגן, ניט באנעמענדיק נאָך,
 ווי קומט ער אהער, ווער האָט אים אהער פארטריבן...
 ...נאָך דעם, וואָס מיט אים איז דאָ אַקאַרשט געשען, וועט ער שוין א
 סאך זעלטענער זיך פארופן אין געריכט אף דעם, אז דאָס געפיל פירט אָן
 מיטן מענטשן. ניין, ווי שטארק עס זאָל ניט זיין דאָס געפיל, פירט פונ-
 דעסטוועגן אָן מיט אים דער מענטש, און מיט דעם האָט ער, ראפאיל, אַפ-
 געהיט פאר זיך די איינציקע און עכטע ליבע, וואָס וועט אים איצט נאָכ-
 גיין ווי א טרוים...
 ווי ער זאָל נאָך אלץ מוירע האָבן פארן כוישעך אין צימער, האָט ער
 זיך נאָך מער דערווייטערט פון שטיבל, אונטערשטעלנדיק דאָס פאר-
 פלאמטע פּאַנעם אונטערן קאלטן שלאקסרעגן.

18

עס זינען דורך עטלעכע יאָר, ווי לינע האָט ארויסבאגלייט אפן אע-
 ראַדראָם דעם אומעטיק-פארקלערטן און שווינגעוודיקן ראפאילן און ווי
 זי האָט נאָכדעם דעם גאנצן טאָג זיך ארומגעדרייט איבערן פליאזש,
 אינעם שטאַט-גאַרטן, זיך אופגעהויבן מיט דער שמאַלער סטעזשקע אפן
 באַרג, איבער וועלכן ס'איז געהאנגען די זעלבע לעוואָנע, וואָס אמאָל, —
 זי זעט אלץ, זי ווייסט אלץ, נאָר גיט קיינעם ניט ארויס. פאר די דורכ-
 געגאנגענע עטלעכע יאָר האָט לינע שוין א פאַר מאָל פארבראכט דאָ דעם
 אורלויב, אפילע אין דער זעלבער סאנאטאַריע, וואָס דעמלט, נאָר רא-
 פאילן האָט זי מער ניט באגעגנט. מעגלעך, ער האָט אויך פארבראכט דאָ
 ניט איין מאָל זיין אורלויב, זי דאָ ארומגעזוכט, כאַטש, געזעגענענדיק
 זיך אפן אעראַדראָם, האָבן זיי ביידע געוואוסט, אז זיי וועלן זיך מער
 קיינמאָל ניט באגעגענען, און ניט אויסבאהאלטן איינער פונעם צווייטן,
 אז זיי האָבן מוירע זיך צו באגעגענען.
 נאָר איינמאָל — געווען איז עס פּרילינג און אין א שאבעס אינדערפרי,
 ווען הענריך איז שוין אוועק אין פילהארמאַניע און אירינע אין אינסטי-
 טוט — האָט פאראקשנט אָנגעקלונגען דער טעלעפאָן. לינע האָט אראַפּגע-
 נומען דאָס טרייבל און עס שיר ניט ארויסגעלאָזט פון דער האנט.
 — ווו זייט איר? איך הער ניט, טייערער. פּונדאנען קלינגסטו עס?
 זיין קאָל איז צו איר דערגאנגען פון זייער, זייער ווייט. נאָך יעדן
 וואָרט האָט דאָס קאָל זיך בא אים אָפּגעהאַקט, פארשווונדן. זי האָט
 בלוין געהערט זיין אָטעם — דעם אָטעם פון א מענטשן, וואָס איז פון
 ערגעץ אנטלאָפן און נאָך וועלכן מע יאָגט זיך נאָך.
 פון אלץ, וואָס ראפאיל האָט איר געזאָגט, איז צו לינען בלוין דער-
 גאנגען, אז בא אים דאָרט, אין שטאַט, האָט מען ניט לאנג צוריק אייני-
 געשטעלט א טעלעפאָן-אוואַטאַמאַט, פּונדאנען מע קאָן קלינגען אהער, און
 אז דער דאָזיקער טעלעפאָן-אוואַטאַמאַט טרעט פון אים ניט אָפּ, גייט אים
 אומעטום נאָך, און סאָפּקאַלסאָף האָט זיך עס פארענדיקט היינט דערמיט,
 וואָס ער האָט אים פארשלעפט צו זיך אין קאבינע און אים שוין ניט

ארויסגעלאזט, ביז ער וועט איר ניט אַנקלינגען. איז אַט קלינגט ער איר, און ווי זי זעט, האָט ער ניט פארגעסן, וואָס זי האָט אים דעמלט געזאָגט: אויב ער וועט וועלן איר ווען־ניט־איז אַנקלינגען אהיים, איז זאָל ער איר קלינגען שאבעס אינדערפרי, ווען אויסער איר, איז אין שטוב מער קיי־נער ניטאָ. בא דעם מאן און בא איר טאַכטער איז בלויז איין ריטאָג אין דער וואַך — זונטיק. וועגן זיך האָט ער, ראפּאָל, ניט וואָס צו דערציילן. דאָס לעבן גייט זיך מיט זיין אויסגעטראַטענעם וועג, פונקט, מיסטאמע, ווי בא איר. אָנגעקלונגען האָט ער איר, זי זאָל אים צוליב טאָן און דורכשפּילן די סאַנאטע, וועלכע זי האָט געשפּילט דעמלט, ראָשעשאַנע... ער געדענקט, אז זי האָט אים געהאט אמאָל געזאָגט, אז דער טעלעפאָן איז בא איר מיט א לאנגן שוור און מע קאָן אריבערטראָגן דעם טעלעפאָן פון איין צימער אין אנדערן. דאָס, וואָס דאָס שפּילן די סאַנאטע געדויערט גאנץ לאנג, מאכט אים ניט אויס. ער האָט זיך באזאָרגט מיט א פולער קעשענע גילדנס.

לינע האָט זיך צעלאכט:

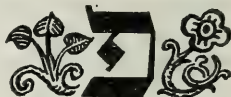
— מיר דאכט, אז אזוי טייער האָט נאָך קיינער ניט געצאָלט פאר בעטהאָווענס לעוואָנע־סאַנאטע.

— שפּילט, איך בעט אייך, טו מיר צוליב. איך בעט דיך.

לינע האָט צוגערוקט צו זיך א בענקל, אוועקגעלייגט אף דעם דאָס טעלעפאָן־טרייבל, און אלץ, וואָס האָט זי אין דער דאָזיקער רעגע ארומ־גערינגלט, איז פארשווינדן אינעם כוּישעך פון אירע שטיף צוגעשלאָסענע אויגן. זי האָט איצט געזען פאר זיך דעם באַרג און אף זיין סאמע שפיץ אונטער דעם ליכטיקן שטויב פון דער אַראַפקונדיקער לעוואָנע — זיך און ראפּאָלן.

פון יענעם טאָג אָן האָט לינע יעדן שאבעס אינדערפרי געווארט אף ראפּאָלס קלונג, ווי זי האָט קינדווייז געווארט אפן אַנקום פון יאַמטעוו, און אז זי פלעגט צומאָל זיך דערווארטן און דערהערן אין טרייבל זיין ווייטע אָפּגעהאַקטע שטים, איז גענוג געווען, זי זאָל זיך בלויז צורירן צו די קלאווישן, אז זי זאָל דערזען לעבן זיך ראפּאָלן, דערזען, ווי זיי שטייען ביידע אפן שפיץ באַרג, פארטויבטע פון די כוואליעס, וואָס שלאָגן זיך אינעם דול געוואָרענעם יאם...

דאָס אייניקל

ון די נאַענטע ארומיקע דערפער, וואָס האָבן אין די פּריערדיקע יאָרן זיך גערופן ייִשוּוים, פּאַנְדן, ערד־כאַלאַקיס, און וואָס ביז זיי האָבן זיך פאַרייניקט אין איין קאַלווירט איז איטלעכס פון זיי געווען א באזונדערער זעלבשטענדיקער קאַלווירט פאַר זיך, און ניט קיין בריגאדע צי א טיילכל פון א בריגאדע, זיינען צו ייצכאַק גענדינס שלוישים זיך צונויפגעפאַרן אפן צענטראַלן באצירק פון דער פערטער בריגאדע, אינעם דאַרף קלימאַוו, די לעצטע רעשטלעך פון די ייִדישע איבערוואנדערער. עס זיינען זיך אויך צונויפגעפאַרן די אלטע איבערוואנדערער פון די דאָזיקע דערפער, וואָס האָבן אין פאַרשיידענע צייטן און איבער פאַרשיידענע סיבעס זיך אריבערגעקליבן פונדאנען אין שטאַט. און כאַטש זיי זיינען פון לאנג שוין ניט קיין היגע און ניט קיין קאַלווירטניקעס, האָט מען זייערע ארויסגעהאַנגענע בילדער אינעם געראמען פאַיע פונעם צווייגאַרנדיקן קולטור־הויז ניט אראַפגענומען. זיי הענגען, ווי פּריער, אויבנאָן צווישן די פאַרטערטן פון די קאַלווירטישע וועטעראנען. די אַנגעפאַרענע געסט האָט באגעגנט בא דער שטוב ייצכאַק גענדינס עלטערער זון, נאַכעם, וועלכער איז מיט א טאַג פּריער געקומען צו פליען פון קראסנאַיאַרסק מיט זיין ניינאַריקן יינגל איזיען. נאַכעם איז ניט געווען אף דעם טאַטנס לעווייע. די דעפעשע, אז דער טאַטע איז געשטאַרבן, האָט געטראָפן נאַכעמען אינעם ווייטן צאַפן־יעני־סייסק, ווהין ס'האַט אים געשיקט אין א קאַמאַנדירונג דער מאשינבוי־זאוואַד, אף וועלכן ער ארבעט. די דעפעשע האָט נאַכעם דערהאַלטן ערשט אפן אנדערן טאַג. ווען ער זאַל אפילע געווען האָבן מיט וואָס ארויסצור־פליען טייקעף קיין קראסנאַיאַרסק און די מינוט זיך איבערזעצן אף אן אעראַפלאַן, וואָס זאַל פליען גלייך קיין קלימאַוו, וואָלט ער אויך ניט באוויזן צו דער לעווייע. דערביי איז דער וועטער געווען אזא, אז ס'איז ניט צו פאַרן, ניט צו פליען. אַט רעגנט און אַט שנייט, א מאבל מיט א זאווערוכע צוזאַמען. האָט נאַכעם אוועקגעשיקט דער מאמען א טעלע־גראם, אז צוליבן וועטער קאַן ער ניט קומען צו דעם טאַטנס לעווייע, ער וועט קומען צו שלוישים. דעם געדאַנק, אז ער זאַל ברענגען מיט זיך צו פירן איזיען און אים איבערלאָזן אין קלימאַוו אפן גאַנצן זומער, האָט אופגעגעבן נאַכעמען די מאמע. „מיטן אייניקל, — האָט זי אים געשריבן, — וועט זי כאַטש די ערשטע צייט ניט פילן אזוי דעם אומעט אין דער מיטאַמאַל פוסט־געוואָרענער שטוב.“

נאכעם גענדין איז געווען דער איינציקער צווישן זינע ברידער, וועל-
 כער האָט נאָך דער מילכאָמע זיך ניט אומגעקערט פון דער ארמיי צוריק
 אין קאַלוירט, נאָר זיך באזעצט אין שטאָט און אָנגעקומען דאָרט אר-
 בעטן אָף א זאוואָד. קיין טינעס פאר דעם האָבן טאטע־מאמע צו אים
 ניט געהאט. פארקערט, דער טאטע איז אפילע געווען צופרידן דערפון.
 און ווען די מאמע האָט געפרעגט ייצכאָק, וואָס איז אָף אים אזוי די
 גדולע, האָט דער טאטע, וואָס איז אפן פראַנט אויך אריינגעטראָטן, ווי
 אלע זינע זין, אין דער פארטיי, איר דערוף געענטפערט, אז זי דארף
 זיין צופרידן, וואָס צווישן די פיר קאָמוניסטן אין דער מישפּאַכע איז אויך
 פאראן א פּראַלעטאריער, אן ארבעטער. דאָס איינציקע, וואָס טאטע־מאמע
 האָט זיך געוואַלט, — אז זייער בכאָר זאָל וווינען ערגעץ נעענטער, ניט
 אזוי ווייט. עמעס, מיט אן אעראַפלאן איז מען פאר א האלבן טאָג אין
 קראסנאָיאַרסק, אָבער דאָס רעדט זיך נאָר אזוי. ווער האָט עס פרייע צייט
 און פריי געלט אָף ארומצופליען הין און צוריק?

געלט אָף הויצאַעס וואַלט נאָכעם ווייניג־איז געפונען, אז ער זאָל
 קאָנען קומען זיך זען מיט זינע אייגענע כאָטש איין מאָל אין צוויי־דריי
 יאָר. אָבער פרייע צייט אָף דעם האָט ער דערווילל ביז איצט נאָך ניט
 געהאט. דאָס לעצטע מאָל איז ער דאָ געווען, ווען איזקען איז געוואָרן
 פיר יאָר, און איצט איז אים ניין, אוועק שוין דאָס צענטע. קומט אויס,
 אז ער האָט ניט געזען דעם טאטן העכער פינף יאָר און וועט אים שוין
 איצט מער קיינמאָל ניט זען. וועגן דעם דערמאָנען די אָנגעפאַרענע אלטע
 איבערוואַנדערער, וואָס האלטן נאָך אלץ אין איין צוקומען, מיט זייער
 ארומנעמען אים און צופאלן זיך קושן, מיט דעם פארניגן נידעריק דעם
 קאָפּ, מיטן טיף פארבאָרגענעם אומעט אין די אויגן. נאָכעם פארענטפערט
 זיך פאר איטלעכן פון זיי, פארוואָס ער איז ניט געווען אָף דעם טאטנס
 לעווייע, ווי ער זאָל בא יעדן איינעם בעטן דערפאר מעכילע.

— נאָכעם, ווו איז דאָס אייניקע? — האָט דערשראַקן געפרעגט די
 שטילע דערשלאָגענע פייגע, וואָס האָט געהאַלפן גרייטן די טישן אין
 הויף, — זע, ער זאָל, כאַלילע, דאָ ערגעץ ניט פארבלאַנדזשען.

— זאָרג זיך ניט, מאמע, ער וועט אין ערגעץ ניט פארבלאַנדזשען, —
 האָט נאָכעם זי באַרויקט. — ער איז דאָך שוין א גרויס יינגל. מיר לאָזן
 אים קימאט אומעטום אָפּ אליין, און קראסנאָיאַרסק, מאמע, ווי דו ווייסט,
 איז אביסינקעלע גרעסער און טומליקער פון קלימאָווע.

— פונדעסטוועגן, גיב, בעט איך דיך, קינד מיינס, א קוק, ווו איז ער?
 — נו, ווו קאָן ער זיין? ער האָט זיך אָפגעזוכט כאוויירים און לויפט
 מיט זיי ארום. פאר אים איז דאָ אלץ דאָך א ניס. ער האָט דאָך קיינמאָל
 ניט געזען, ווי סע וואקסן וויינטרויבן, קאווענעס. איז ער מיסטאם אפן
 וויינגאַרטן אָדער אפן באשטאן.

— איך בעט דיך, — איז פייגע פון אים ניט אָפגעשטאנען, — גיי זוך
 אָפּ דאָס קינד. מע דארף דאָך שוין באלד גיין אפן בעסאלמען. — און זי
 איז מיט א געוויין ארופגעפאלן דעם זון אפן האלדז. — אזא בריליאַנט
 פארלאָרן.

— מאמע...

— איך פארשטיי, זון מינער, אז כוועל מיט מינע טרערן אים צור-
ריק פון יענער-וועלט ניט אראפברענגען. וואס בין איך אבער שולדיק,
אז עס וויינט זיך. גיי זוך אָפּ איזינקען. איך בעט דיך.

פאר די פינף יאָר, וואָס נאָכעם איז דאָ ניט געווען, האָט דער ייִשעוּו,
ווי נאָכעם איז אלץ נאָך געווינט צו רופן דאָס דאָרף זייערס, זיך היפש
צעוואַקסן. עס איז צוגעקומען נאָך א גאנצע גאס, און די הייזער אָף די
צוויי אלטע גאסן שטייען שוין ניט אזוי דערווייטערט איינס פונעם אנ-
דערן, ווי פריער, מע האָט צווישן זיי אָנגעבויט נייע. און די אלטע היי-
זער אליין, דאכט זיך נאָכעמען, זינען אויך שוין ניט די זעלבע, מע זעט
זיי קוים ארויס פון צווישן די געדיכטע סעדלעך. די מאמע זינע איז
בעפירעש גערעכט. מע קאָן דאָ ווירקלעך פארבלאָנדזשען. אָט האָט
ער נעכטן אין אָוונט, אומקערנדיק זיך פון פיניען, פון דעם ייִנגערן
ברודער זינעם, וועלכער האָט זיך אריבערגעקליבן אָף דער נייער גאס אין
א פירשטאַקיק הויז, טאקע שיר ניט פארבלאָנדזשעט. די מאמע זינע איז
אוואדע גערעכט, וואָס זי האלט ניט איבעריקס פון די עטאזשנע מויערן
דאָ בא זיי. אים, נאָכעמען, זינען זיי אויך ניט שטארק צום הארצן. פיניע
פילט דאָך ניט, אז ער לעבט אין א דאָרף. די דירע איז בא אים טאקע א
שטאַטישע, אָבער קלימאָווע אליין איז דאָך ניט קיין שטאַט.

אויסער דעם, וואָס נאָכעם איז דער איינציקער שטאַטישער ארבעטער
אין דער מישפּאַכע, איז ער אויך דער איינציקער צווישן די ברידער, וואָס
איז מער ענלעך אפן פאָטער ווי אָף דער מוטער, נאָר די אויגן זינען בא
אים דער מאמעס: העל-בלויע. אין אלעם איבעריקן אָבער איז ער ווי צוויי
טראַפּנס דער טאטע: א מיטלוווקסיקער, מיט ניט קיין איבעריקס ברייטע
אקסלען און ביז גאָר א רויקער און א געלאסענער. א קוק טאָן אָף אים,
וועט קיינעם ניט איינפאלן, אז מיט איין הייב פונעם אקסל קאָן ער איי-
בערקערן אן אָנגעלאָדענע מאזשארע. די ברידער זינען אויך ניט פון די
שוואכינקע. קיין סאך באלאָנים צו פארפירן זיך מיט זיי וועלן זיך מיט-
טאמע איצט אויך ניט געפינען אין דאָרף, כאָטש בא זיי זינען, ווי בא
דער מוטער, בלייכע אויסגעיידלטע פענעמער, גלייך זיי וואָלטן אָפגעלעבט
א לעבן ניט אונטער דער סארפענדיקער זון. ביכלאל אָבער זינען זייערע
טאטע-מאמע געווען שטארק ענלעך צווישן זיך מיט עפעס א מין באזונ-
דערער גוטסקייט. נאָכעם געדענקט ניט, זיי זאָלן זיך ווען-ניט-איז געווען
קריגן, זאָגן איינער דעם צווייטן א קרום וואָרט, שרייען אָף א קינד, באזונ-
דערס אָף אים, נאָכעמען, וואָס האָט עס ניט איין מאָל קאָשער פארדינט.
ער ווייסט ניט, צי דאָס איז בעסער, צי ערגער, נאָר א קינד, אז עס פאר-
זינדיקט זיך, דארף מען עס באשטראַפן. וואָס הייסט, איזיע פרעגט קיינעם
ניט און גייט זיך אוועק אָף א גאנצן טאָג??!

אפּאַנעם, ער האָט טאקע פארבלאָנדזשעט, טוט נאָכעם א טראכט וועגן
זיך. די גאס, מיט וועלכער ער גייט צום וויינגאַרטן, ווו ער ריכט זיך טרעפן
זיין ייִנגל, האָט אים גאָר געבראכט צו די צוויי לאנגע שטאלן, וועלכע
ער האָט פון אָנפאנג אינגאנצן ניט דערקענט. אים געדענקט זיך, אז ניט
דאָ זינען געשטאנען די שטאלן. דאָ זינען גאָר געשטאנען די סילאָס-
טורעמס, וואָס האָבן שטענדיק פארשפרייט ארום זיך א זיסלעך-ווייניקן

אראמאט. איצט איז געווען פול דאָ די לופט מיטן ווארעמען רייעך פון פריש אָנגעמאַלקענער מילך.

בא דער גרויסער פארצאמונג לענגוויס דער שטאל, ווו עס זינען אונ-טערן אָפענעם הימל געלעגן די קי און געקוקט צו דער גרינער ווייט, האָט נאָכעם צווישן א כאַפּטע קינדער געטראָפן אויך שטיין זיין יינגל. — וואָס טוסטו דאָ? — האָט נאָכעם צוגערופן צו זיך איזען. — שוין גיי אהיים. די באַבע זוכט זיך ארום.

— טאטע, איך וויל זען, וויאזוי מע האַדעוועט די קי.

— זומער, איזינקע, האַדעוועט מען ניט קיין קי אין דער היים. זיי פא-שען זיך אין פעלד. כ'פארשטיי נאָר ניט, — האָט נאָכעם פארקידעשט גע-זאָגט צו זיך אליין. — פארוואָס האָט מען זיי אין אזא הייסן זוניקן טאָג גע-בראכט צו טרייבן אזוי פרי פון פעלד?

— מע פאשעט שוין מער ניט די טשערעדע אין סטעפ. מע האלט זי אין זאהאָן. — האָט א יינגעלע אין איינע יאָרן מיט איזען זיך אָפגערופן. — וואָס הייסט מע האלט זיי אין זאהאָן? — האָט נאָכעם נאָך מער פאר-קידעשט געפרעגט, ווענדנדיק זיך צום יינגעלע, ווי צו א דערוואקסענעם. — ניטאָ ווו צו פאשען. מע האָט בא אונדז פארווייט אלע פעלדער. די קי זינען ניט הונגעריק. מע גיט זיי קאַמביקאַרם.

— און פון קאַמביקאַרם, זאָגט מיין מאמע, זי ארבעט אף דער פערמע, גיבן די קי נאָך מער מילך, און פעטע מילך. — דאָס מיידעלע מיטן פאר-ברוינטן קלייענדיקן נעזל, וועמענס מאמע עס ארבעט אף דער פערמע, האָט זיך געפרוווט עס אים צו דערקלערן.

— און שוין לאנג, אז זיי פיטערן זיך ניט אין פעלד?

— לאנג, זייער לאנג.

נאָכעם איז צוגעגאנגען הארט צו דעם זאהאָן און זיך אָנגעבויגן אי-בער דעם געפלאַכטענעם בערעזעוון פארקן. די קי האָבן געקוקט אף אים, ווי זיי וואַלטן זיך געבעטן, ער זאָל זיי ארויסלאָזן פונדאנען אין פעלד, אף דער פריי. אינעם שטילן מרוקען האָט זיך נאָכעמען געהערט זייער אויסטיינען זיך מיט אים: „דער קאַמביקאַרם, וואָס מע גיט אונדז, איז אווא-דע זעטיקער פונעם גראָז, און איר האָט פון דעם אי מער מילך, אי פע-טערע מילך. אָבער וואָס פאר א ווערט האָט פאר אונדז דאָס לעבן אָן דעם פרייען פעלד, אָן דעם גרינעם גראָז? און איר אליין פילט דען ניט, אז די מילך אונדזערע האָט אן אנדער טאם, אז עס פעלט אין איר דער דופט פונעם פעלד און די זאפט פונעם גראָז?“

די קעלבלעך פון אָט די קי קוקן שוין אף אים אנדערש: בא זיי זינען די אויגן פריילעכע, צופרידענע. זיי ווייסן שוין קאַנטיק ביכלאל ניט, וואָס איז אזוינס פעלד, גראָז, ס'איז זיי פרעמד די פרייד פון ארומשפרינגען פראַנק-און-פריי איבער דער לאַנקע. ניט זיי ווייסן עס שוין און ניט זיי דארפן עס שוין. זיי זינען צופרידן, וואָס מע האלט זיי אונטער א צאם, וואָס זיי דארפן אין ערגעץ ניט גיין, זיי האָבן אלץ גרייט אפן אָרט. נאָכע-מען האָט מיטאמאָל אָנגענומען א ראכמאַנעס צו דער פארשפארטער טשע-רעדע קי, אים האָט זיך פארוואַלט עפענען דעם טויער און זי ארויסטרייבן אין פעלד.

— א גוט־העלף דיר, נאָכעם.

פיר־פינף יאָר זעען זיך גאנץ גוט אָן אין שנייעס עלטער. אָבער ניט בלויז דערפאר האָט אים נאָכעם ניט דערקענט. ער האָט זיך פאַשעט ניט געריכט אים דאָ צו טרעפן. שנייע איז נאָך מיט א פיין ביסל יאָר פאר דעם, ווי נאָכעם איז דאָ געווען דאָס לעצטע מאָל צוגאסט, ארויסגעפאַרן אין שטאָט און דאָרט געמאכט, האָט מען געשמועסט אין דאָרף, ניט קיין שלעכט לעבן. געוואָרן צוריק א קאצעוו, ניט פאר זיך, ווי אין די אמאָליקע יאָרן, נאָר אין א מעלוכישער קראָם, אפן קאָלוירטישן מארק. האָט, הייסט עס, שנייען א צי געטאָן צוריק אין דאָרף, וויבאלד ער האָט זיך אומגעקערט פון שטאָט צוריק אפן סטעפ. בייקומען די בענקשאפט נאָכן סטעפ איז ניט אזוי לייכט. נאָכעם ווייסט עס לויט זיך.

— האָסט מיך ניט דערקענט, וואָס דו קוקסט אזוי אף מיר? — האָט דער מעגושעמדיקער שנייע מיטן גרויסן ראזירטן קאָפּ זיך אָנגערופן צו דעם פארקינדעשטן נאָכעמען. מיטן אויסשטרעקן אים די האנט האָט שנייע געגעבן אים דערמיט צו וויסן, אז אויס! ער איז מויכל רעב ייִצכאָקן פאר די יעסור־רים, וואָס יענער האָט אים אָנגעטאָן, מויכל אים אזוינס, וואָס אן אנדערן וואָלט ער נאָכן טויט עס אויך ניט געווען פארגעבן.

פינקטלעך געדענקט שוין ניט נאָכעם די איינצלהייטן פון דער קריג, וואָס האָט אויסגעבראַכן אפן יישעוו א קורצע צייט פאר דער מילכאָמע. א קריג, אין וועלכער ס'איז ניט ווילנדיק געווען פארמישט אויך דער טאטע זייער, ייִצכאָק גענדין.

בא שנייען האָט זיך אופגעהאלטן א פלעמעניצע, דעם ווייבס שווער־סטערס א מיידל, מירל, וואָס איז צו פינף יאָר פארבליבן א קיילעכיקע יעסוימע: אין איינער א נאכט, מיט א סאך יאָרן צוריק, — די וועלדער ארום די שטעטלעך זינען נאָך דאן פול געווען מיט באנדעס, — האָבן זיך צו זיי אריינגעריסן גאזלאַגים. די שוועגערן מיטן מיידעלע האָבן באוויזן ארויס־שפרינגען פון פענצטער און אופהייבן א גוואלד. ס'איז שוין אָבער געווען צו שפעט. די באנדיטן האָבן אלעמען אין שטוב אויסגעשאַכטן. די שווער־גערן האָט לאנג ניט אויסגעהאלטן און איז אינגיכן אוועק פון דער וועלט. פארן טויט האָט זי ארויסגערופן צו זיך פונעם שכייעסדיקן שטעטל די שוועסטער מיטן מאן און געבעטן, זיי זאלן נעמען מירעלען צו זיך. זי גיט זיי אָפּ די שטוב און אלץ וואָס אין שטוב, נאָר דעם מאנס גאַלדענעם זייגער און איר גאַלדן בראסלעטל מיט די שטיינדלעך זאלן זיי אָפגעבן מירעלען צו איר כאסענע.

וועגן דעם האָבן געוויסט אלע, ווער עס האָט צוזאמען מיט שנייען דעם קאצעוו אריבערגעוואנדערט אהער פון יענעם שטעטל.

וואָס אזוינס איז זיך דאן פארלאָפן אין קאָלוירט מיט שנייען, וואָס ער איז געקומען צו ייִצכאָק גענדינען, וועלכער איז געווען בא אלעמען פאר־טרויט, און איינגעלייגט בא אים זיין אשירעס, געדענקט נאָכעם שוין אויך ניט. ס'איז שוין דורך א היפש ביסל צייט פון דעמלט, ער געדענקט בלויז, אז די שרעק איז געווען אן אומזיסטע, קיינער האָט זיך ניט געקליבן קומען צו שנייען מיט אן אונטערזוכונג און אים אריינזעצן. שנייע איז אָפגעקומען מיט א לייכטער שטראָף.

קאנטיק, אז שייע האָט ניט אָנגעטרויט אינגאנצן ייצכאַק גענדינען, וואָרעם טאַמער טרעפט, כּאַלילע, עפעס מיט אים, מיט שייען, איז זאָל אַכוץ דעם ווייבל זיינעם נאָך עמעצער וויסן, בא וועמען האָט ער איינגעלייגט זיין ביסל פאַרמעגן, וואָס ער האָט געבראַכט מיט זיך פון שטעטל. און אין א דאָרף, ווי אין א שטעטל, האלטן זיך לאנג קיין סוידעס ניט איין, קוים ווייסט איינער, דערוויסן זיך וועגן דעם באלד אלע, און אפאָנעם, אז די, וואָס קענען שייען פון אמאָל, האָבן אים איבעריקס פאר קיין וואַרטסמאַן ניט געהאלטן, ווייל ס'האָבן זיך גלייך געפונען צווישן זיי מענטשן, וואָס זיינען געקומען צו גענדינען און גענומען בא אים א טקיאַסקאַף, אז ער וועט ניט אומקערן שייען צוריק דאָס, וואָס עס איז ניט זינס, נאָר עס האלטן בא זיך, ביז מירל וועט ווערן מיט מאזל א קאלע און דאן עס איר אפגעבן. ס'האָבן זיך געפונען אפילע אזעלכע, וואָס האָבן געזאָגט דעם טאטן, אז ס'וואָלט ניט געווען קיין אוולע, ווען ער לאַזט נאָך עפעס איבער פאר מירלען פונעם איינגעלייגטן פאַרמעגן.

נאָר ייצכאַק גענדין האָט אלץ אומגעקערט שייען, בלויז דעם זייגער מיט דער קייט און דאָס בראסלעטל מיט די שטיינדלעך האָט ער אים צו-ריק ניט אפגעגעבן, געלאָזן עס דערווייל בא זיך, ווי דאָס האָבן געפאַסקנט מענטשן.

דער יישעוו האָט געקאַכט, ס'האָט אָבער שייען גאַרניט געהאַלפן. א קורצע צייט פאר דער מילכאַמע איז מירל געוואָרן מיט מאזל א קאלע פאר זעליקן דעם שאַפער. עטלעכע טעג פאר דער כאסענע איז זעליק אוועק אפן פראַנט. ווען די קאָלוירטניקעס האָבן צונויפגעטראָגן אין קלוב ווער וואָס ס'האָט געהאַט צושטייער אף א טאַנק, האָט מירל געבראַכט צו טראָגן איר נאָדן.

ניטאָ שוין זעליק, ער איז אומגעקומען אפן פראַנט, ניטאָ שוין מירל, זי איז געשטאַרבן אין דער עוואקואציע, ניטאָ שוין קימאַט קיינער פון די, וואָס האָבן געהאַט צוגעפאַסקנט, אז ייצכאַק גענדין זאָל ניט אלץ אומקערן צוריק שייען, נאָר ס'וויי האָט שייע א לאנגע צייט נאָך ניט געקאַנט מויכל זיין גענדינען. ס'איז אים געגאַנגען שוין ניט אינעם זייגער און אינעם בראסלעטל, נאָר אינעם ביזאָיען, וואָס ער האָט אים אָנגעטאַן. ס'האָט גע-דאַרפט דורכגיין נאָך א היפש ביסל יאָרן, ביז דאָס זאָל זיך בא אים אינ-גאַנצן אויסוועפן. און אז שייע האָט דאָס שוין אלץ פאַרגעסן, האָט מען גע-קאַנט זען פון דעם, וויאזוי ער האָט אויסגעשטרעקט נאָכעמען די האנט און זיך מיט אים צעקושט.

— דער גרעסטער צאדיק, אמאָליקע יאָרן, האָט ניט געהאַט אזא לעווייע, ווי דיין טאַטע אַלעוהאשאַלעם. ער האָט עס געוויס פאַרדינט, געווען אן ערלעכער מענטש, כ'האָב אים געקענט ניט פון נעכטן, מיר זיינען מיט אים געקומען אהער אין איין טאַג, קאָן מען זאָגן, ס'איז שוין א מייסע פון באלד פופציק יאָר, און אז מע ברענגט מיט זיך פון דער מילכאַמע כּוץ אלע אנדערע אַרדענס און מעדאלן צוויי סאַלדאַטסקע „סלאוועס“, האָט עס אויך וואָס צו זאָגן. וועגן דעם האָט גערעדט אף דער לעווייע דער וואַיענקאַם. ס'איז צו דערציילן און דערציילן. מע איז זיך צונויפגעפאַרן אף דער לע-ווייע פון אלע בריגאדעס, אן אַרקעסטער אראַפגעבראַכט פון ראיאָן, אין

קאלווירט האָט זיך קימאט אף א האלבן טאָג אָפגעשטעלט די ארבעט.
כ'האָב געהערט, אז דו האָסט ניט געקאָנט קומען. נאָר דו וואָלסט דאָך
אלציינס ניט געזאָגט נאָך אים קאדעש. איך האָב געזאָגט, ווען אלע זיינען
אוועק פון בעסאלמען. געזאָגט קאדעש און געבעטן מעכילע... ווי מיינסטו,
נאָכעמקע, ער האָט ניט געהאט קיין הארץ אף מיר?
— כ'האָב פון אים קיינמאָל ניט געהערט, אז ער זאָל טראָגן אף אייך א
הארץ.

— איך, נאָכעמקע, מיר גייען צוביסלעכווייז אלע אוועק. האָסט, מיר
סטאמע, געהערט, ווי מע רופט אונדז דאָ: די לעצטע מאָהיקאנער. דער
שעיריסי-האפלייטע פון די ערשטע יידישע איבערוואנדערער אפן היגן
סטעפ זיינען זיך צונויפגעפאָרן צו שלוישים.
— אייך האָט מען דען ניט געשיקט רופן?

— אף קיין לעווייעס און צו שלוישים רופט מען ניט, מע קומט אליין,
דער, וואָס דארף קומען. איך וועל נאָר אונטערווארפן די קי א ביסל קאָמ
ביקאָרם, קום איך גלייך צו גיין. וויפל האָבן מיר שוין, ווי די מילכאָמע
האָט זיך פארענדיקט? און זי לאָזט זיך נאָך אלץ פילן. מיט וויפל, אשטיי-
גער, מיינסטו, איז דײַן טאטע געווען עלטער פון מיר? סאכאקל אף א צוויי
יאָר. געווען א קרעפטיקער ייד. ער וואָלט נאָך געקאָנט לעבן און לעבן,
ווען ס'זאָל בא אים ניט געווען זיין קיין דורכגעשאַסענע לונגען. אונדזערע
וועטעראנען. ער האָט דאָך, קאָן מען זאָגן, ביזן לעצטן טאָג געארבעט. גע-
שטאנען אפן טויק, געוויגן די מאשינעס ווייך, וואָס מע האָט געפירט אפן
עלעוואטאָר. די מילכאָמע לאָזט זיך ביז איצט נאָך פילן אפילע בא די, וואָס
זיינען, אָט ווי איך, ניט געווען אפן פראָנט, — שנייע, וואָס איז די גאנצע
צייט געשטאנען פון דער זייט צוים, איז ארויס צו נאָכעמען, איבערלאָזן-
דיק נאָך זיך אינגאנצן אָפן די ברייטע קאליטקע.
דערזען, אז קיין איין קו האָט זיך אפילע קיין ריר ניט געטאָן, האָט נאָ-
כעם זיך אָנגערופן:

— זיי זיינען דאָ בא אייך אינגאנצן געוואָרן פויליאטשקעס. איר גע-
דענקט, רעב שנייע, מיט וואָס פאר א סימכע די קי פלעגן זיך עס א ריס
טאָן פון שטאל, ווי נאָר מע פלעגט עפענען די טיר?
— פאר זיי איז איצט אויך אן אנדער צייט. איז די מילך האָט איצט א
ביסל אן אנדער טאם? נו און די וורשט האָט דען איצט דעם טאם, וואָס
זי האָט געהאט פריער, ווען מע האָט זי אָנגעשטאָפט אין אן עמעסער
קישקע, ניט אין קיין צעלאָפאנענער? ס'איז אָבער אין דעם אויך פאראן א
זין, און א גרויסער זין.

— איזיע, ווו ביסטו עס ווידער אוועק?
איזיע האָט א מאַך געטאָן צו די קינדער מיט דער האנט, ער וועט זיך,
הייסט עס, באלד אומקערן צוריק און ענדיקן זיי דערציילן וועגן די קראס-
נאָיאַרסקער שטיינערנע זיילן, וואָס אז מע קאראבקעט זיך אף זיי ארום,
קאָן מען פון דאָרט אפילע זען צאָפן-יעניסיסק.

ס'איז שוין געווען ווייט נאָך האלבן טאָג, ווען דער שעיריסי-האפלייטע
פון די ערשטע יידישע איבערוואנדערער פון די ארומיקע דערפער,

וואס זיינען זיך צונויפגעקומען און צונויפגעפארן צו ייצכאק גענדינס שלוי-
שים קיין קלימאוווע, האָבן זיך אומגעקערט פון בעסאלמען און זיך געזעצט
צום טיש. קיינער האָט זיך נאָך דערוויל ניט צוגערירט צום עסן. מע איז
נאָך אלץ ווי געווען דאָרט, אפן נייעם נאָכמילכאָמעדיקן בעסוילעם, בא דעם
אַנגעשאַטענעם בערגל פון ייצכאָקס קיינער, אף וועלכן ס'איז געלעגן איינ-
געוויקלט אין א צעלאָפּאָנענעם זעקל גענדינס בילד. יעדער איינער דאָ
באם טיש האָט געהאט איבער וואָס זיך צו פארטראַכטן, מע איז שוין אלע
אין דעם עלטער, ווען ס'איז צייט צו מאַכן א שטיקל כעזשבן־האַנעפעש —
וואָס האָט מען אפּגעטאַן אף דער וועלט און וואָס איז ביכלאל דער זין
פונעם לעבן. דער מענטש קאָן זיך דאָך ניט גלייכן צו א זאַנג אינעם פעלד.
אַפּגערוישט א זומער און ניט געוואָרן. און צום פעלד קאָן דער מענטש זיך
אויך דאָך ניט גלייכן. דאָס פעלד האָט שטענדיק א טרייסט: ס'וועט קומען
זומער, וועלן דאָ ווידער רוישן זאַנגען, דאָס פעלד וועט ווידער טרייבן
זיינע כוואליעס פון האַריזאַנט צו האַריזאַנט. ס'מאַכט ניט אויס, וואָס גופע
די זאַנגען וועלן שוין זיין ניט די, נאָר אַנדערע. און אזוי זומער נאָך זוי-
מער. און אין וואָס זאָל דער מענטש זוכן פאַר זיך א טרייסט?

וואָס מער מע האָט זיך איינגעהערט אין דעם, וואָס איז געזאַגט גע-
וואָרן אפּן בעסאלמען און איצטער דאָ באם טיש, נאָכדעם ווי נאָכעם האָט
אַנגעפילט בא אלעמען די גלעזער מיטן היימישן וויין, וואָס דער טאַטע
זיינער האָט א נאָמען געגעבן „לעכאים“, אלץ מער איז צו אַיטלעכן דער-
גאַנגען, אז דער זין פונעם לעבן באשטייט, זעט אויס, אין דעם, אין וואָס
ס'האָט אים געפונען ייצכאָק גענדין: מע זאָל ניט פאַרגעסן ווערן אף מאַרגן
נאָך דער לעווייע, מע זאָל נאָך לאַנג דערמאַנט ווערן צווישן די לעבעדיקע
מיט א גוט וואָרט. און אז אין דערינען האָט ייצכאָק געפונען דעם זין פון
לעבן, האָבן דערמאַנט דאָ אלעמען באם טיש די אַרדענס און מעדאלן,
וועלכע דאָס אייניקל זינס, איזיע, האָט, מיטגייענדיק מיט אלעמען אפּן
בעסוילעם, געטראָגן אף א רויט קישעלע; ס'האָט דערמאַנט וועגן דעם דאָס
בליענדיקע סעדל אין הויף, דאָס רוישן פונעם דערבייקן ווייצענעם פעלד.
פונעם עפּלבוים, אונטער וועלכן ס'איז אף א הויך קליין טישל גע-
לעגן דאָס קישעלע מיט די אַרדענס און מעדאלן, האָט אראָפּגעקוקט ייצכאָק
גענדינס בילד, וואָס נאָכעם האָט ארויסגעהאַנגען. אפּן דאָזיקן בילד איז
ייצכאָק פאַטאַגראַפירט אין א קאַסקע. פון אונטער דער עטוואָס אַנגערוק-
טער קאַסקע האָבן געשמייכלט צוויי גרויסע שוואַרצע אויגן, און אלעמען
באם טיש האָט זיך געדאַכט, אז מיט אַט דעם דאָזיקן שמייכל זיינעם
לייקנט ייצכאָק גענדין אָפּ, אז אויסער לעבן, איז אויך פאַראן טויט.

— איזיע, — האָט נאָכעם זיך אַנגערופן צו זיין יינגל, וואָס איז ניט
אַפּגעטראָטן פונעם טישל אונטערן עפּלבוים, — האָסט ניט וואָס צו שטיין
דאָרט. קיינער וועט דאָס קישעלע מיט די אַרדענס און מעדאלן ניט צונע-
מען. קום, זעץ זיך אוועק און הער, וואָס מע דערציילט וועגן דיין זיידן.
ניט וועגן אלץ, וואָס איז גערעדט געוואָרן באם טיש וועגן ייצכאָק גענ-
דינען, האָבן נאָכעם מיט זיינע ברידער ביז אהער געוואָסט. ייצכאָק גענדין
איז ניט געווען דער מענטש, וואָס זאָל זיך שטעלן וועגן זיך אליין דער-
ציילן. ווען ניט דער בריוו, וואָס דער קאַמאַנדיר פון דער ראַטע סערגיי

וואסיליעוו האָט צוגעשיקט, ווי נאָר ס'איז צו אים דערגאנגען, אז ס'איז געשטאָרבן זיין סאָלדאט איסאק גענדין, וואָלט קיינער ניט געוויסט, אז ייִצחק האָט געהאָלפן זיך ארויסקלייבן פון ארומרינגלונג הינטער כאַרקאָוו זיין שווער-פארווינדעטן קאָמאנדיר, אים געטראָגן א שטיק וועג אף זיך. אָבער דאָס, וואָס עס דערציילט איצט הירשע וויכער, איז ניט געווען פאר נאָכעמען אינגאנצן קיין ניס. עפעס געדענקט ער אויך פון דער דאָזיקער געשיכטע, וואָס איז זיך פארלאָפן, ווען דער גרינזגרויער רעב הירשע איז נאָך געווען א יונגעראַן מיט א פאָר פריילעכע שטיפערישע אויגן און געהייסן הירשקע, און ווען ער, נאָכעם, איז נאָך ארומגעלאָפן א באַרוועסער איבערן סטעפּ.

הירשע וויכער איז שוין אין דעם עלטער, ווען, כּוץ דעם, וואָס מע פארגעסט, וואָס איז געווען מיט א שאַ צי צוויי צוריק, הייבט מען אָן ביסלעכווייז שוין אויך פארגעסן, וואָס איז געווען מיט צוואנציק און דרייִ-סיק יאָר צוריק. פארגעסט הירשע, אז באַם טיש זיצן די זעלבע „לעצטע מאָהיקאנער“, ווי ער, וועלכע נייטיקן זיך ניט, מע זאָל זיי דערציילן, מיט וואָס האָט זיך אין יענע יאָרן אונטערשיידט דער דריטער ייִשעו, וואָס ליגט סאכאקל פיר קילאָמעטער פונדאנען, און ביידע דערפער געהערן איצט צו דער פערטער בריגאדע.

נאָר קיינער שלאָגט אים ניט איבער, און הירשע זעצט פאָר דערציילן: — ניט אנדערש, הערט איר, ווי א ניטגוטער האָט זיך געהאט ארייַן געכאפט צו זיי אין קאָלוירט. עפשער מיינט איר, אז די ערד איז געווען באַ זיי אן ערגערע, ווי דאָ, צי ס'איז ניט געווען, ווער ס'זאָל דאָרט באַ זיי ארבעטן? פאָטער. ס'האָט זיי גלאַט ניט אָפגעגליקט מיטן פאָרויצער. דאָרט האָט מען געדארפט האָבן אזא, ווי אונדזער מיכל-בער, וואָס קאָן האלטן די לייצעס אין די הענט און ניט לאָזן טאָן מיט זיך וואָס יעדער אייַנער וויל, ווי זיי האָבן עס געטאָן מיט לייבען. מיינט איר, עפשער, העוויס דער קאָלוירט איז געווען באַ זיי אזא, האָט דער אוילעם דאָרט געלעבט שלעכט? פאָטער. איז וווּ האַלט איך? יא, צום ערשטן מיי, אויב דער ווע-טער האָט ניט אונטערגעפירט, פלעגן מיר שטענדיק ענדיקן דעם פארויז. און מיטאמאָל, נא דיר! דער דאָרפסראט אונדזערער, ראטנדאָרף האָט ער זיך דעמלט גערופן, האָט שוין געהאט אוועקגעשיקט א רייטער מיט א ראפאָרט אין ראיאָן, און דער אוילעם האָט גענומען גרייטן זיך צום יאָמר טעוו, ערשט עס פאלט אריין אין דאָרפסראט לייבע, שוואַרץ ווי די ערד, און האַלט זיך פארן קאָפּ. ער האָט אלעמען אונטערגעפירט. זיי וועלן היינט ניט באווייזן ענדיקן דעם פארויז. ייִצחק גענדין איז פונקט געווען דערביי. רופט ער זיך אָן צו לייבען:

— א פאָר פערד מיט א זייעלקע פאר מיר וועט זיך דאָרט געפינען באַ אייך, צי כ'זאָל נעמען פונדאנען?

דעמלט האָט מען נאָך ניט געוויסט פון קיין טראַקטאָרן. געהערט האָט מען וועגן זיי, אָבער נאָך ניט געזען.

דאָס, וואָס איז זיך ווייטער פארלאָפן אין יענעם טאָג, וואָלט נאָכעם געקאָנט דערציילן בעסער און גענויער פון רעב הירשען. אים, נאָכעמען, האָט די מאמע געהאט דאן געשיקט זיך דערוויסן, וואָס פארהאלט זיך עס

דארט אזוי שפעט דער טאטע. מע דארף דאך באלד גיין שוין אין קלוב
אפן אָוונט. וואָס מיינט ער, מע וועט ווארטן אף אים?
אויסגעשפאנט דאָס פּערד פּונעם וועגעלע מיטן פּעסל וואסער, וואָס
ער האָט געבראכט צו פירן פּונעם ארטעזיאנער ברונעם, האָט נאָכעם א
זעץ געגעבן מיט די באַרוועסע פּיסלעך דער שקאפע איבערן בויד און זיך
א טראָג געטאָן מיטן שטויביקן וועג צו די פּעלדער פּונעם שכינעסדיקן
קאָלוירט. און אלט איז ער דעמלט געווען, נאָכעם, וויפל זיין איזיע איז
איצט אלט, אויב ניט יינגער.

דער אָוונט האָט זיך שוין אינגאנצן אראַפּגעלאָזט אף דער ערד, זיך
צונויפגעגאָסן מיטן אופגעאקערטן פּעלד, איבער וועלכן ס'האָבן טראָט נאָך
טראָט, ווי ארוף-בארג, זיך שווער געשלעפט די צוויי איינגעשפאנטע פּערד
אין דער זייעלקע... אויסער דעם טאטן, איז אפן סטעפּ מער קיינער ניט
געווען.

— וואָס טוסטו דאָ? — האָט דער טאטע אראַפּגעשריען צו אים פון דער
זייעלקע.

— די מאמע האָט מיך געשיקט דיך רופן. מע גייט שוין אין קלוב.
— זאָג דער מאמען, אז זי זאָל אף מיר ניט ווארטן. איך דארף דער-
זייען דעם דאָזיקן העקטאר. נעם, פאַר אהיים.

— טאטע, — האָט נאָכעם זיך אָנגערופן, — איכל דיר צוהעלפן. גוט?
ער איז ארופגעשפרונגען צום טאטן אף דער זייעלקע, נאָכשפּירנדיק, ווי
פון אירע ווייסע אייטערס שיטן זיך אין דעם אופגעאקערטן שווארצן שרונט
פון פּעלד גרויסע בלאַנדע קערנער.

אומקערנדיק זיך פון פּעלד אהיים, האָט ייִצכאָק פּארקערעוועט צום
קלוב, וואָס האָט געלויכטן מיט אלע זינע פּענצטער, א קוק טאָן, ווו האלט
מען דאָרט, צי וועט ער באווייזן נאָך עפּעס אריינכאפן פּונעם יאָמטעוודיקן
אָוונט, אויב ער וועט אפּגיך, איינס און צוויי, זיך איינוואשן און זיך
איבערטאָן.

ער האָט שטיל געעפנט די טיר און געבליבן אומבאמערקט שטיין בא
דער שוועל. ווי ליכטיק העל עס האָבן ניט געברענט די קעראַסינעווע
לאַמפּן אף די ווענט, האָט זייער שיין אהער ניט דערגרייכט. ייִצכאָק האָט
אַבער ניט באווייזן זיך רעכט ארומקוקן, ווי עמעצער האָט הינטער זינע
פלייצעס אפן גאנצן קאָל אויסגערופן:

— גענדין איז געקומען.

— ווו איז ער דאָרט, דער מעכאלעל-יאָמטעוויניק? — האָט זיך דער-
טראָגן פון די פּאָדערשטע בענק הירשעס קאָל.

— אָט שטייט ער.

— האלעוויי וואָלטן מיר אלע געווען אזעלכע מעכאלעל-יאָמטעוויני-
קעס, — האָט זיך אָנגערופן פון דער בינע דער וווקסיקער פּאַרויצער פון
קאָלוירט מיכל-בער און פּארבעטן ייִצכאָקן אין פּרעזידיום.

— אן אנדערשמאַל, מיכל-בער. איך דארף פּרייער גיין ארומוואשן זיך,
איבערטאָן זיך... ס'איז דאָך עפּעס יאָמטעוון אף דער וועלט.

ס'האָט אים אָבער גאַרניט געהאַלפן. מע האָט אים שיר ניט מיט
גוואלד ארופגעשטופט אף דער בינע און אים אוועקגעזעצט אויבנאָן באם

טיש. וואס האט געזאגט דער טאטע, ווען מיכל-בער האט אים געגעבן דאס ווארט, וואלט נאכעם זיך עפשער דערמאנט, ווען ס'זאל אים ניט געווען איבערשלאגן די מאמע מיט איר דערשראקן קאל:
— ווהין איז עס איזינקע שוין ווידעראמאל אנטלאפן?
ערשט איצט האט נאכעם באמערקט, אז דאס בענקל לעבן אים איז ליי-דיק.

— נעם זיך ניט צום הארצן, מאמע. ער האט זיך דא אָפגעזוכט כא-וויררים און שפילט זיך מיט זיי ערגעץ. פילט אָן, פריינט מיניע, די קוי-סעס...

אין רעכטן מיטן דערמאנען זיך וועגן ייצכאק גענדינען, וועגן די ווייטע און נאָענטע יאָרן, וואָס זיינען דורך דאָ אפן סטעפּ, האָט הירשע זיך אָנגע-בויגן צו נאָכעמען:

— הערסטו, נאָכעמקע, איך אָף דיין אָרט וואָלט, ווי דו זעסט מיך, פארקערעוועט דעם דישל צוריק אהער. אוועק, דאנקען גאָט, שוין די צייט פון זיין צעזייט און צעשפרייט.

— וואָס עפעס צעזייט און צעשפרייט? קראסנאָיאָרסק, רעב הירשע, הייסט ניט היינטיקע צייטן זיין צעזייט און צעשפרייט. אז מע וויל, קאָן מען פאר איין טאָג זיין היין און צוריק.

— דאָס, נאָכעמקע, ווייס איך. אפילע אין ביראָבידזשאַן, אז מע איז, וואָס אין די פריערדיקע יאָרן האָט עס געהייסן עק וועלט, קאָן מען אויך, אויב מע וויל, פאר איין טאָג זיין אי דאָדערט, אי דאָ. איך זאָג עס דיר גאָר אנטקעגן עפעס אנדערש. נו, צי דען ציט דיר ניט צוריק אהער? ביסט דאָך דאָ אויסגעוואקסן.

— פארשטייט זיך, אז עס בענקט זיך.

— און ווי קאָן מען ניט בענקען. דער סטעפּ איז ווי א מין מאגניט. וואָס דארפסטו מער. נעם, אשטייגער, אונדזער שנייען, וואָס איז, ווי דו ווייסט, מיט א היפש ביסל יאָר צוריק געהאט ארויסגעפאָרן פונדאנען אין שטאָט. מיינסט, ער האָט דאָרט געמאכט א שלעכט לעבן, וואָס ער האָט זיך אומגעקערט צוריק אהער אין קאָלווירט?

— אָף אלע מיניע גוטעפריינט געזאָגט געוואָרן, — האָט שנייע צוגע-שאַקלט מיטן קאָפּ.

דאָ האָט זיך שוין אריינגעמישט נאָכעמס ינגערער ברודער, פיניע, דער איינציקער פון די גענדינס, וואָס האָט זיך איבערגעקליבן פון זיין דאָרפ-שער שטוב אין דעם שטאָטיש-דאָרפישן פירגאָרנדיקן הויז:

— פאראן דערביי אָבער א סאָד. דאָס האָבן די כעוורע זיינע אים אריי-בערגעפעקלט צוריק אהערצו.

— דיך כידעשט עס? — שנייע האָט זיך איבערגעזעצט צו נאָכעמען אפן פרייען בענקל. — ס'זיינען איצט אנדערע צייטן. נאָר ווי קומסטו עס גע-דענקען? איר אָבער, פייגע, דארפט עס געדענקען. אמאָליקע יאָרן זיינען די קינדער נאָכגעפאָרן די עלטערן. ווהין די עלטערן — אהינצו די קינדער. איצטיקע יאָרן איז געוואָרן פונקט פארקערט. די עלטערן פאָרן נאָך נאָך די קינדער. און ניט, כאַלילע, ווי מיר אמאָל, צוליבן שטיקל ברויט. ברויט און צום ברויט קאָן מען היינטיקע יאָרן פארדינען אומעטום. דאָס ווייסט

איצט אפילע דיין איזקע. א וויל אייניקל בא איך, פייגע. געראַטן, אים צו לענגערע יאָר, אינעם זיידן, אין רעב ייצכאַקן.

— ווען ניט די מילכאַמע, — האָט שווער אָפגעזיפצט הירשע, וואָס איז געזעסן באַם צווייטן עק טיש, — וואָלט רעב ייצכאַק נאָך געקאַנט לעבן און לעבן. געווען א ייד א גוואר. אזויפיל יאָר שוין אדורך, און די מילכאַמע לאַזט זיך נאָך אלץ פילן. אוי, לאַזט זי זיך נאָך פילן!

פייגע האָט באהאלטן דאָס פאַנעם אין פארטעדן.
— פארגעסט ניט, פייגע, — האָט שניע זי געטרייסט, — אז עס האָט, כאַלילע, געקאַנט זיין ערגער.

— גאָט מיינער, וואָס קאָן שוין דאָ זיין ערגער...

— זאָגט עס ניט, פייגע. ווי דאָרט זאָל ניט זיין, איז רעב ייצכאַק פאַרט געשטאַרבן בא זיך אפן בעט, האָט איבערגעלאַזט נאָך זיך אייניקלעך, איר האָט אים ארויסבאגלייט אין זיין לעצטן וועג, קאַנט קומען צו אים אפן קיווער. און איך ווייס דאָך אפילע ניט, ווו איז דאָס געביין פון מיין מיישקעלען. קיין אכצן יאָר איז ער דאָך נאָך ניט אלט געווען, ווען ער איז אוועק אפן פראַנט. אז מע גיט זיך א דערמאָן, וואָס האָט זיך אָפגעטאַן בא אונדז אפן ייזעוון און אף אלע ייזשווים, ווו דער פאשיסט איז געווען... ווער פון אונדזערע קאַלוירטניקעס, וואָס האָט זיך ניט עוואקוירט, איז געבליבן לעבן? קיין איינער דאָך ניט. זינדיקט ניט, פייגע. איר האָט פונדעסטוועגן די קינדער מיט די אייניקלעך לעבן זיך, און לאַמיר האַפן, פיי גע, אז די אייניקלעך וועלן שוין קיינמאַל ניט וויסן פון קיין מילכאַמעס, פון קיין עוואקואציעס, פון קיין באַמבעס...

ערגעץ נאָענט האָט א דונער געטאַן. אלע באַם טיש האָבן פארלוירן זיך אומגעקוקט.

— מיסטאמע האָט בא א מאשין געפלאצט א שינע, — האָט, אויס-ווארטנדיק עטלעכע רעגעס, זיך אָנגערופן נאָכעם און דערביי לייכט אָפ-געטעמט.

— עפעס צו שטארק האָט א קנאל געטאַן.

— ס'איז פאר איך א נאָווענע, שניע?

— ניין, אָבער...

מע האָט זיך שוין געהאט בארויקט באַם טיש, נאָר אין עטלעכע רעגעס ארום האָט זיך אהער אריינגעריסן א פארצווייפלטער געשריי. פון אלע הייזער האָט מען זיך געלאַזט יאָגן צום באשטאן. באַם יינגעלע, וואָס איז א פארסאָפערער אריינגעלאָפן אין הויף, זיינען די אויגן געווען פול מיט שרעק.

— איינער איזיע...

— ס'איז עפעס געשען מיט איזיען? וואָס איז געשען מיט איזיען? —

האָט נאָכעם פארשטיקט אויסגעשריען. — ווו איז ער?

— לעבן באשטאן... מיר האָבן זיך דאָרט געשפילט... פון דער ערד האָט ארויסגעשטעקט א פושקעלע. איזיע האָט עס געוואָלט ארויסשלעפן, האָט דאָס פושקעלע זיך אופגעריסן...

— גאָט מיינער...

— אָבער ער לעבט? איזיקע לעבט?

אין געציילטע מינוט ארום איז נאָכעם שוין געווען לעבן באשטאן, וווּ
ס'איז זיך צונויפגעלאָפן דאָס גאנצע דאָרף. דער דאָקטער איז שוין אויך
דאָרט געווען. ער האָט צוזאמען מיט נאָכעמען אריבערגעטראָגן דעם פאר-
וונדעטן איזיען אין דער מאשין און אָפגעפירט דאָס יינגל אין שפיטאַל.

* * *

אין דריי כאדאָשים ארום האָט איזיע זיך אומגעקערט אהיים צוהינקענ-
דיק אף א פוס און אָן צוויי פינגער אף דער רעכטער האנט. דער שניט,
וואָס די אופגעריסענע גראנאטע האָט איבערגעלאָזט אף זיין קינדערש גע-
זיכט, האָט אים געמאכט עלטער, אָבער דעם זיידנס גוטמוטיקער שמייכל
האָט זיך פארהיט אין זיינע קינדערש פארכידעשטע אויגן.
אריינגעקומען אין שטוב, האָט נאָכעם אָפגעשפיליעט פון דעם טאטנס
רעקל דאָס פורפור־סטענגעלע און עס אָנגעטאָן זיין שווער־פארווונדעטן
איזיען, ייצכאָק גענדינס אייניקל.

צוגאסט אף א ווייל...

נאָגנדיקע בענקעניש, וואָס איז ווידער באַפאלן
נאכמען זעמערן נאך די צוויי שטעט, ווו עס זיי
נען דורך זיינע יינגלשע און יוגנטלעכע יאָרן,
האַט דאָס לעצטע מאָל אים אראָפגעבראכט אהין,

ווען קיין אָפּענע ווונדן, וואָס די מילכאַמע האָט דאָרט איבערגעלאָזט אָף
שריט און טריט, האָט ער שוין דאָן ניט געטראָפּן. די גאסן האָבן אים גע-
האט באגעגנט מיט הייזער פון אזא הייך, צו וועלכער מע איז דאָרט פריזער
ביכלאל ניט געווען געווינט. פריזער וואָלט מען דאָרט אזעלכע הייזער מי-
סטאמע גערופן הימלקראצערס. נאכמען געדענקט שוין ניט פינקטלעך,
אוועק דאך אזויפיל יאָר, נאָר אים שיינט, אז די העכסטע געביידע אין דער
שטאָט פון זיינע יינגלשע יאָרן — אין פּאַלטאווע — איז געווען דער פּייער-
לעשער-טורעם ארוף-בארג צווישן דעם דאָרעם-וואַקזאל און פּאַדאַל, און
אין דער שטאָט פון זיינע יוגנטלעכע יאָרן — אין קרעמענטשוק — דאָס מוי-
ערל אָף דער הויפט-גאס מיטן גרויסן פירקאנטיקן זייגער אונטערן
דאך.

„פרעגט זיך, — טיינעט זיך אויס נאכמען מיט זיך אליין, זיצנדיק באם
פענצטערל פונעם לויפנדיקן צוג, — וויבאלד דו האָסט, אין א מאזלדיקער
שאַ, געזען זיינע ביידע שטעט שוין אינגאנצן אופגעריכטע, שענערע און
גרעסערע, ווי געווען, און האָסט אויך געוויסט, אז קיין זאך קאָן דיך שוין
דאָרט איצט ניט פארכידעשן, זאָלסט אפילע אַנטרעפן אָף אן עמעסן וואַלקנר-
קראצער, היינט צו וואָס און נאָך וואָס פאַרסטו ווידער אהין? נו, טאקע, צו
וואָס?..“

נאכמען איז ניט אָפּגעשטאנען פון זיך מיט זיינע טיינעס אויך נאָך
דעם, ווי דער צוג האָט אים שוין געהאט ווייט אוועקגעפירט פון דער היים:
„ביסט דאך שוין, קיין איינהאַרע ניט, ווי זאָגט מען עס, גאנץ נאָענט
צו די שיוויים. האָסט, אפּאַנעם, פארגעסן, אז ס'איז אָפּגעשווומען א פיין
ביסל וואסער אינעם טייך ראָס, זינט דו האָסט זיך געהאט אוועקגעלאָזט
איבער די שטעטלעך איבערגעבן פון זיי אין דיין ביכל א גרוס דער גרוי-
סער וועלט. א יאָר צען איז דאך אוואדע שוין אדורך, ווי האָסט זיך אָנגע-
טעמט באם ראָס מיט די רייכעס פון די פּרייטיקדיקע הרעטשענע פּידפּאַל-
קעס און מיט דער ערעווי-שאבעסדיקער באַד פון דיין ווייטער קינדהייט. די
נאָגנדיקע בענקשאפט, וואָס האָט דיך מיטאַמאַל ארומגעכאַפט נאָך די
שטעטלעך, האָט דיך דאך דעמלט אראָפגעבראכט אויך אהין, ווהיין דו

פֿאַרסט איצט, און א שטיקל גרוס פון זיי האָסטו דאָך שוין אָפּגעגעבן דער וועלט”.

אַט אזוי האָט דער שרייבער נאכמען זעמער זיך אויסגעטיינעט מיט זיך און, ווי טיילמאָל, ארויסגעבראכט זיינע טיינעס אף א קאַל: — מײַן זעלדע איז אוואדע געווען גערעכט, — גיט ער נאָך דעם ווייב, — וואָס זי האָט אפילע א מינוט פארן אָפּגיין פון באן ניט אופּגעהערט מיך אָפּריידן פון אַט דער נעסיע.

וואָס זאָל ער געווען אָבער טאָן, אז ס'איז אים מיטאמאָל פֿאַרט באפאלן אַט די נאָגנדיקע בענקעניש און לאָזט אף קיין רעגע פון זיך ניט אָפּ, האלט אין אים אין איין צוריידן: פֿאַר, פֿאַר, פֿאַר! ווער ווייסט, ווען עס קאָן דיר שוין אויסקומען דאָרט זיין. כאפּ אריין, קאַלזמאן סע לאָזט זיך.

זיצט אָבער זיין זעלדע אין אים און טיינעט זיך אירס: — ווי פארגעסט מען עס, אז אונטערוועגנס דערעסט מען ניט צומאָל, דערשלאַפט מען ניט צומאָל, און ביכלאל, ווער לאָזט זיך עס בא אזא על-טער אין ווייטן וועג, און ווען? אין רעכטן מיטן זומער, און נאָך אין אזא זומער...

די וואַלקנס האָבן עפעס ווי אינגאנצן פארגעסן דעם וועג, ווהיין ער פֿאַרט. דער הימל איז דאָרט, אפּאַנעם, אף א גאנצן זומער אָפּגעגעבן אין כאַזאַקע דער זון. אויב גלייבן די פּאַסאזשירן, וועלכע זיינען אריינגעשטיגן אף די לעצטע סטאַנציעס, אז אפילע אין שאַטן איז עטלעכע און דרייסיק גראד היץ, דארף מיסטאמע אין וואגאָן זיין אלע פּערציק. ווען דאָס זעלבע זאָל געווען מיט אים טרעפן מיט א יאָר צען צוריק, בייס ער איז ארומגע-פֿאַרן איבער די שטעטלעך, וואָלט ער מיסטאם נאָכגעטאָן די יונגע כעוורע-לייט פון קופּע, וואָס האָבן פון זיך אלץ אראָפּגעוואָרפּן — געבליבן אין איינע טרוסן, ווי אף א פּליאַזש. אָבער איצט, בא אזא עלטער...

— הער, — האָט זעמער, ליגנדיק שוין אן אויסגעטאָנענער אין בעט אינעם צימערל פון האָטעל, זיך אָנגערופן צו זיך שוין מיט קאס, גלייך ער זאָל האָבן צו טאָן מיט א צווייטן, מיט מער נאָך אן איינגעשפּאַרטן, ווי פּרעזער, — דיר איז קארג די שוויצבאָד, וואָס האָסט געהאַט אין וואגאָן, די סאַקאַנעסדיקע היץ אינעם אָנגעשטאַפּטן טראַלייבוס און דאָס שלעפּן זיך דערנאָך צופּוס מיטן טשעמאַדאן א היפשע שטיק וועג צום האָטעל, וואָס דיר ליגט זיך ניט איין? ווהיין קלייבסטו זיך עס איצט גיין? זעסט ניט, אז דער הימל איז שוין באלד אינגאנצן אין שטערן, און אז די שטערן זיינען העלע, ווי אָנגעגליטע. פּילסט ניט, ווי סע גייט פון זיי א היץ?

סאַפּקאַלסאָף האָט נאכמען געפּויעלט בא זיך מאכן נאכט. וואָרעם טאַקע. וואָס איז עס פאר אן איילעניש? די שטאַט וועט דאָך פאר דער נאכט פון אים ניט אנטלויפן. ער פֿאַרט דאָך נאָך מאָרגן ניט אוועק, און איבערמאַרגן אויך ניט. און אויסגעמאַטערט איז ער פון דער היץ, אז ער קאָן מאמעש מיט קיין אייווער ניט ריין.

עס ליגט זיך אים אָבער פֿאַרט ניט איין. ס'איז דאָך ניט געהערט און ניט געזען געוואָרן! די וויפּלטע שאַ שוין, ווי ער איז אין זיין ליבער שטאַט, און נאָך ניט געזען דאָס שטיבל אינעם אראָפּבארגיקן ביסטראָווסקי-געסל, און ניט געווען נאָך אין הויף אף דער קאַטליאַרעווסקי-גאַס, ווו עס

זינען דורך זיינע יינגלשע יארן. ווי קאן ער איינליגן, אז ער האט זיך נאך
 ניט געזען מיטן רויטן צוויי־שטאָקיקן ציגלנעם מויער פון דעם אמאָליקן
 קינדערהיים, אין וועלכן ער האט א שטיק צייט געלעבט. און כאָטש עס
 זינען שוין דורך אזויפיל יאָר, דאָך ציט אים א קוק טאָן אויך אף דער
 אמאָליקער קאָרשול, וווּ ער איז יינגלווייז געווען א מעשוירער באַ יאמ־
 פּאַלסקין דעם כאַזן און אומאַנסקי דער כאַרמייסטער האַט איינגעקנעלט
 מיט אים די יאָמקיפּערדיקע סאָלאַ „יאאלע טאַכאַנונינו מ'זערעוו¹, וועלכע
 ער געדענקט נאָך אַ ביסל ביז איצט. אין יאָרן ארום האַט ער אין דער
 זעלבער קאָרשול, וואָס איז שוין דאן געווען אַ קלוב, געשפּילט אף דער
 בינע אין אַ דראַמאַטישן ליבהאַבער־קרניז כאָנען פון דעם „דיבעק אף דער
 לינקער זייט“. און ווי כאַפּט מען זיך עס ניט אַראָפּ אף דער קאַבעליאַקער
 גאַס, וווּ אין שכיינעס מיט דער אַפטייק, וווּ ער האַט שפּעטער געאַרבעט,
 איז געווען די באַלניטשנע קלויז, אין וועלכער אַווראַם־בער דער געמאַרע־
 מעלאַמעד — אַ קליין, ציכטיק ייִדל מיט רויטע בעקלעך און שטראַלנדיקע
 אויגן — האַט מיט אים געלערנט „באַוואַ מעציע“ און „באַוואַ קאַמע“. אהער
 אין קלויז, ווען ער האַט שוין געלעבט אין קינדערהיים, פלעגט ער
 קומען פירן וויקוכים מיט די יונגע יעשוועבאַכער־מלעך, זיי זאָלן ווערן
 אַפיקאַרסים. ער זאָל געווען נאָכגעבן דער בענקשאַפט און זיך לאָזן פון איר
 פירן, האַט ער דאָ צו גיין און צו גיין און צו גיין... און עס גיט אים מיטאַ־
 מאַל אַ הייב אַרף פון געלעגער, און אין געציילטע מינוטן ארום איז ער
 שוין אין דרויסן.

קימאַט אלע טראַלייבוסן און אווטאָבוסן, וואָס לויפן דאָ דורך, גייען
 אין דער זעלבער ריכטונג, וווּהין נאַכמען זעמער קלייבט זיך צום אלעם
 ערשטן. נאָר נאַכמען זעצט זיך אף קיין איינעם פון זיי ניט אַרף, ווי ער
 זאָל מוירע האַבן, אז פון דעם, וואָס ער וועט פאַרן און ניט גיין, וועט ער
 ניט דערפילן אזוי אין זיך יענע ליבע פּאַלטאווע, וועלכע ער טראַגט אין
 זיך אַ לעבן לאַנג.

ווי די שטאָט איז ניט גרויס — פונעם דאַרעם־וואַקזאַל ביזן קיעווער
 איז פאַרט היפשע עטלעכע קילאָמעטער, — איז ער אַבער איבער דער
 שטאָט, מעג זיין ווי ווייט, קיינמאַל ניט געפאַרן, סיידן ווען ער האַט גע־
 דאַרפט צום באַן. און ניט ווייל צו די ביידע וואַקזאַלן איז ווייט. אפילע אין
 קרעמענטשוק, וווּ דער וואַקזאַל איז אין סאַמע שטאָט, איז מען אויך גע־
 פאַרן צום באַן אף אַ דראַזשקע, אַנדערש האַט דאָס אוועקפאַרן פון דער
 היים ניט געהאַט יענעם טאַם, וואָס עס דאַרף האַבן אַ נעסיע. אַבער אַרומ־
 פאַרן אף אַ דראַזשקע איבער דער שטאָט האַט מען געקאַנט דאָ זען נאָר אַ
 דאַקטער אַדער אַ גאַלעך.

זינט יענער ווייטער צייט איז די שטאָט, ווייסט ער, זיך גאַנץ היפש
 צעוואַקסן, און לאָזן זיך שפּאַנען איבער איר איצט צופוס, ווי אמאָל, איז,
 פאַרשטייט זיך, אַ ביסל אלטמאַדיש. ווער לאָזט זיך עס היינטיקע צייטן
 ביכלאַל שפּאַנען צופוס מער פון אַ קוואַרטאַל צי צוויי, בייס מע איז פון
 אלע זייטן אַרומגערינגלט מיט אווטאָבוסן, טראַלייבוסן און טאַקסי. און

¹ פון אַ טפּילע.

פונעם האַטעל, ווו נאכמען שטייט איין, ביז דער קאַטליארעווסקי-גאס איז א גאנץ פיינער מעהאלעך. נאָר אויסער ווי פאר זיך איינעם האָט ער נישט פאר וועמען זיך צו פארענטפערן. נישט ער קען שוין דאָ קיינעם, נישט קיי-נער קען אים. דאכט זיך, אז די שטיינער פון ברוק זיינען שוין אויך נישט די, וואָס געווען.

צו דעם, אז ער וועט דאָס מאָל שוין נישט באגעגענען דאָ קיין באקאנ-טע, איז נאכמען קימאט גרייט געווען. נאָר אז ער זאָל נישט אַנטרעפן אפן וועג קיין איין באקאנט הויז, כאָטש פיל הייזער אף די דאָזיקע גאסן זיי-נען, מעגלעך, אפילע עלטער פון אים, דאָס האָט אים שוין אויסגעזען ביז גאָר מאָדנע. מיסטאמע נעמט זיך עס דערפון, — גיט זיך נאכמען צו דער-קלערן, — וואָס ביים ער איז געווען א היגער, איז ער אף די גאסן, וואָס ליגן אף דער זייט פונעם קאַרפוסנעם סאָד, זעלטן-ווען געווען, און עפשער טאקע גאָר אינגאנצן נישט געווען, ווייל דער דאָזיקער טייל שטאַט, געדענקט זיך אים, איז שוין נישט געווען די „יידישע“ פּאַלטאווע, ווי מע האָט זי דאָן גערופן. די „יידישע“ פּאַלטאווע, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן פון דעם ארופ-בארגיקן פּאַדאָל, האָט זיך געענדיקט אף יענער זייט פונעם גרויסן קיילע-כיקן קאַרפוסנעם סאָד מיטן הויכן דענקמאָל די העלדן פונעם זיג איבער דער שוועדישער ארמיי. קיין איין סאָד האָט נאכמען ינגלווייז אזוי נישט ליב געהאט, ווי דעם קאַרפוסנעם, פון וועלכן עס גייען זיך פאנאנדער, ווי שטראלן, די אָנהייבן פון עטלעכע גאסן, און וועלכן עס רינגלען ארום ליכ-טיקע פאלאצן און גרויע אומעטיקע מויערן פון די אמאָליקע קאדעטישע קאַרפוסן.

ווי נאָר נאכמען האָט אריינגעשטעלט א פוס אינעם קאַרפוסנעם סאָד, האָט ער גלייך דערפילט, אז ער איז אין דער שטאַט פון זיינע ינגלשע יאָרן, כאָטש נישט אלץ, וואָס ער האָט דאָ אָנגעטראָפן, איז אים באקאנט פון אמאָל. די לאַמפן, וואָס מאכן פארגעסן מיט זייער געבלעכער בא-טאָגיקער שניין, אז דער הימל איז פול מיט שטערן, זיינען דאָ דעמלט געוויס נישט געווען. אויב זיך גוט צוקוקן, וועט ער אף זיכער נאָך עפעס געפינען, וואָס איז דאָ דעמלט נישט געווען. נאָר ווער באמערקט דאָס גראַז באם צופוסנס פון א הויכן שלאנקן בוים, ווי געדיכט און גריין און ווייך דאָס גראַז זאָל נישט זיין?

דער הויכער שלאנקער בוים דאָ אין סאָד, בא וועלכן נאכמען איז שטיין געבליבן, איז דער דענקמאָל „רום“, וואָס געפינט זיך אפן זעלבן פלאץ, ווו די איינוווינער האָבן באגעגנט די זיגער פון פיאָטער דעם ערשטנס ארמיי נאָכן אנטשיידענעם שלאכט מיט די שוועדן הינטער פּאַלטאווע. פון דעם ארומגעצוימטן פּאַסטאמענט ציט זיך צום הימל א הויכער קיילע-כיקער זייל, א באצירטער מיט בראַנזענע קראנצן און פאלמע-בלעטער. אפן זייל שטייט מיט צעשפרייטע פליגל א בראַנזענער אַדלער, וואָס האלט אין שנאָבל א לאַרבער-קראנץ און אין די נעגל — פּיילן. דאָס שטאכעטל ארום דעם פּאַסטאמענט איז פון שווערדן מיט אראַפגעלאָזענע שפיזן, ווי אריינגעלייגטע אין די שיידן.

מער פון אלץ האָט דאָ פארהאלטן נאכמען זעמערן דער טומל פון די קינדער, וואָס זיינען געזעסן רייטנדיק אף די ארויסשטארצנדיקע רערן

פון די איינגעמויערטע אינעם פאסטאמענט הארמאטן. אט פונקט אזוי פלעגן אף די זעלבע רערן זיך פארקלייבן די קינדער אין זיינע, נאכמענס, צייטן, און מיסטאמע אויך אין די צייטן ביו אים. פאר אים אבער, זעמערן, זיינען בלויז די דאזיקע הארמאטן געווען שפילעכלעך, און די קינדער, וועלכע ער האט איצט געטראפן אף זיי רייטן, ווילט זיך אים גלייבן, וועלן אט די קאלטע רערן פון די שטומגעווארענע הארמאטן קיינמאל ניט דערמאנען אין דעם, אין וואס זיי דערמאנען אים און די זיידעס פון די דאזיקע קינדער, וועלכע שפאצירן דא דערביי ארום. זיי קוקן מיסטאמע אף אים, אף נאכמענען, ווי אף א מענטשן, וואס איז דא צום ערשטן מאל, וויל וועלכער היגער איינוווינער וועט זיך עס אוועקשטעלן באטראכטן א דענקמאל, וועלכן ער איז שוין אזויפיל מאל פארבייגעגאנגען, אז ער האט אים שוין, דאכט זיך, ביכלאל אופגעהערט באמערקן, ווי א סאך אנדערע דענקמעלער, מיט וועלכע ס'איז רייך די שטאט. דאס זעלבע, אפאנעם, טראכט נאכמען, קומט פאר אומעטום און מיט אלעמען, ווי רייך די שטאט זאל ניט זיין מיט דענקמעלער. מיט אים איז דען ניט געווען דאס זעלבע, ווען ער איז געווען א היגער? גאר עפעס אנדערש איז, ווען מע קומט אראפ צו זיך אהיים אין יארן ארום שוין, ווי א גאסט. ניט נאר בא די דענקמעלער, נאר אפילע בא די הייזער שטעלט מען זיך אפ, אט ווי ער שטעלט זיך איצט אפ, און עס דאכט זיך דערביי, אז מע האט זיי גאר פריער ניט געזען, צי זיי זיינען פריער געווען גאר אנדערע. דאס גיין איבער דער היימישער שטאט איז דעמלט גאר אן אנדער גיין, און דער בליק, מיט וועלכן מע באטראכט אלץ, איז דעמלט אויך אן אנדערער.

מיטן דאזיקן צוריקגעהאלטענעם טראט און פארקידעשטן בליק פאר-לאזט נאכמען דעם קארפוסנעם סאך און קומט ארום אף דער פאזע ליגן-דיקער הייפט-גאס, וואס איז מער ענלעך אף אן אלייע פון א געדיכטן גארטן. די שטאט איז נאך א סאך גרינער, ווי פריער. צי איז פאראן נאך אף דער וועלט אזא גרינע און שיינע שטאט? און אזא לויטערער טייך מיט גינגאלדענע זאמדיקע ברעגן, ווי די וואַרסקלע, איז ערגעץ נאך דא?..

ווי קומט עס, ער זאל ניט באמערקן, אז ער איז פארבייגעגאנגען די קאטליארעווסקי-גאס, ווו ער האט יינגלווייז געווינט? געכאפט האט זיך נאכמען, ווען ער איז שוין געווען אפן ראג פון דער שכינעסדיקער גאס. א פארקידעשטער האט ער זיך אומגעקערט צוריק און דערזען, אז שולדיק דערין, וואס ער האט עס ניט באמערקט, איז גאר דער הויכער גרויסער מויער מיט די זיילן, וועלכער איז מער ענלעך אף א פאלאץ, ווי אף א קליידער-מאגאזין. ווען ער, נאכמען, איז נאך געווען א היגער, איז אפן זעלבן ראג, געדענקט ער, געשטאנען אן אנדערהאלבנשטאקיק הילצערן שטיבל און בישכינעס מיט דעם דער סינאגראף „רעקארד“. זומער האט דארט געשפילט א יידישער טעאטער. אנטקעגנבער איז געווען דער סי-נאגראף „קאליזיי“. יעדן אינדערפרי פלעגט דא שטיין מיט אן אַנגעפאקטן לעדערנעם בייטל צייטונגען דער פולבלעכער גוואר פון נאָוועפּרעלאַזשענע, אבראשע, און מיט א געמבע, וואס האט זיך געלאזט הערן אף דער צענטער גאס, אויסשרייען די ניסן פון טאג אף גארער וועלט.

אבראשע מיטן אָנגעפאקטן לעדערנעם בייטל צייטונגען, וואָס איז, ווי א לעבעדיקער, ארויסגעשוומען פון יענע ווייטע טעג, איז פארשוונדן, נאָך איידער נאכמען איז צוגעקומען צו דעם ארומגעצוימטן פארקן, פון הינטער וועלכן עס האָט ארויסגעשטארצט צום אָוונטיק-אויסגעשטערנטן הימל דער לאנגער שנאַבל פון א הייבקראַן. שטייט ער, נאכמען, און ווייסט ניט, וועמען זאָל ער אין דער דאָזיקער רעגע מעקאנע זיין? זיך, וואָס ער האָט שוין ניט געטראָפן אפן ראָג גאס דעם הויף, וועלכן ער האָט באשריבן אין זיין בוך „נעכטן און היינט“ — דעם נאקעטן הויף מיטן נידעריקן האלב-איינגעפאלענעם שטיבל, וווּ אין א קליין צימערל האָבן געווינט זאלבענין צוויי געזינדן, צי מעקאנע זיין דעם, וועלכער ווינט אף דער אנדערער זייט גאס, וווּ קיין זאך האָט זיך, דאכט זיך, ניט געענדערט: די זעלבע איינשטאַקיקע הייזער מיט די הויכע גאנעקעס פון די אמאָליקע געוועלכן און אכסאניעס, די זעלבע סעדלעך אין די הויפן, די זעלבע באַד, אין וועלכער ער האָט בא זיין אראָפּפאַרן אהער באלד נאָך דער מילכאָמע זיך מעסאמייעך געווען אף א יידישער כאסענע, אף דער ערשטער יידישער כאסענע נאָכן גרויסן אומגליק. די באַד איז, אפּאָנעם, דעמלט געווען די איינציקע גאנץ געבליבענע גרויסע זאל אין שטאָט.

ווען זעמער זאָל דאָ אזוי אָפּשטיין ביז אינדערפרי, וואָלט אים נאָך אויך געבליבן אין וואָס צו דערמאָנען זיך. שטעלט ער אָבער אליין אָפּ דעם זיקאַרן זיינעם, וואָס האָט שוין באוויזן אופעפענען פאר אים דעם טויער פון הויף, אין וועלכן עס באווייזט זיך מיט זיין צוויירעדערדיקער טאטשקע מיישקעלע בן, דער, וועמען נאכמען האָט באשריבן אין זיין בוך, און קערט זיך אום צו דעם, וואָס וועט דאָ זיין אין א כאדאָשים צוויי-דריי ארום, צום פילשטאַקיקן מויער, וואָס בויט זיך דאָ און פארנעמט שיר ניט צוויי קווארטאלן.

קוקנדיק אף דעם, וואָס ס'איז געוואָרן פונעם שטיבל און פונעם הויף, וווּ ער האָט געווינט, כאפט זיך בא נאכמענען מיטאמאָל ארויס: — מא טויוואָ אויהאַלעכאָ... ווי שיין ביסטו, שטאָט מיינע פון מיינע ווייטע יינגלשע יאָרן, מיט דייענע נייע הייזער און הייבקראַנען, מיט דייענע סעדער און סקווערן אף יעדן קער און ווענד...

וויזן רופט זי אים איצט נאָך זיך, די נאָגנדיקע בענקשאפט זיינע? אים ווייזן דאָס שמאַלע ביסטראָוסקע-געסל, ער זאָל זען, אז דאָרט איז שוין אויך קימאט גאַרניט פארבליבן פון דעם, וואָס ער האָט זיך געריכט נאָך צו זען, איידער עס וועט פארשווינדן?

צו דעם ביסטראָוסקע-געסל פירט פונדאנען די דערביי-לינגנדיקע אראָפּ-בארגיקע נאָוועפרעלאָזשענע — דער העמשעך פון דער גלייכער, ווי א סטרונע, קאָטליאָרעווסקי-גאס, אף וועלכער ער האָט געווינט. נאָוועפרעלאָזשענע!

קיין איין גאס אין שטאָט האָט אזוי ניט געשעמט, ווי אָט די דאָזיקע גאס. ווען זעמער האָט זי באשריבן אין איינעם פון זיינע ביכער, האָט ער, דאכט זיך, אליין געהאט פארגעסן, אז דער נאָמען אירער נעמט זיך פון „נאָוואָ-פּראָלאָזשענאָיא“, וואָס דער טייטש איז — א ניי-דורכגעלייגטע, נאָר

ער האָט, ווי א סאך אנדערע, עס אויך שוין געהאלטן פאר א ריין יידיש וואָרט.

די, וואָס האָבן דאָ געווינט, האָט מען אנדערש ניט גערופן, ווי די נאָוועפּרעלאָזשענער. דער דאָזיקער צונאָמען איז פארבליבן אף שטענדיק אויך בא יענע, וואָס האָבן זיך פון לאנג שוין אריבערגעקליבן אף אנדערע גאסן. אפילע פאר דעם בארימטן „באַרעץ“ פון צירק, פאר איוואן שעמאיא-קינען, וואָס איז אויסגעווען א וועלט און געווען א באלעבאָס פון אן אייגן גרויס הויז מיט אן אייגענעם גרויסן גאַרטן, מיט אייגענע זומער-בעדער, וועלכע ער פלעגט פארדינגען, האָט מען אויך ניט געמאכט קיין אויסנאָם. קוים וווינט ער אף דער דאָזיקער גאס, איז ווער ער זאָל ניט זיין און וואָס ער זאָל ניט זיין, בלייבט ער פאר דער שטאָט סיווי א נאָוועפּרעלאָזשענער. אין יאָרן ארום, ווען זי האָט שוין געהייסן שאַלעם-אלייכעם-גאס, און די געוועזענע באלעגאַלעס, קאטערינשטיקעס, טאטשקעניקעס, טרעגער און סטאם אַרעמעלייט, מיט וועלכע זי איז פון אויבן ביז אראָפּ געווען געדיכט באזעצט, זיינען שוין געווען ארבעטער און קוסטארן, האָט מען זיי אלציינס גערופן די נאָוועפּרעלאָזשענער און ניט די שאַלעם-אלייכעמער.

צי האָט פאר די יאָרן, וואָס ער איז דאָ ניט געווען, זיך ניט געביטן דער נאָמען פון דער גאס, ווי דאָס איז זיך פארלאָפּן אין דער שטאָט, ווו ער איז ניט לאנג צוריק געווען? דאָרט איז שוין ניטאָ קיין שאַלעם-אליי-כעם-גאס. פאראן א שאַלעם-אלייכעם-פראַספעקט, און ניט אין דעם אלטן טייל שטאָט, נאָר אין דעם נייעם. ס'איז אָבער צו טונקל דאָס לעמפל אפן נומער פונעם הויז, בא וועלכן זעמער שטייט, אז ער זאָל קאָנען איבערלייע-נען דעם נאָמען פון דער גאס. איז זעמער צוגעגאנגען שוין גאַר-גאַר נאָ-ענט, אזש פארשטעלט מיט זיך די פארהאנגענע פענצערלעך.

— וועמען זוכט איר עס דאָ, וואָרעם אף נאָוועפּרעלאָזשענע קען איך נאָך דערווייל, דאנקען גאָט, אלעמען.

לויטן האלב-זינגעוודיקן, עטוואָס שעפעליאוון קאָל, מיט וועלכן די פרוי, וואָס ער האָט דערזען לעבן זיך אפן טראַטואר, האָט עס אים געפרעגט, איז דארף זי זיין ניט קיין איבעריקס באיאָרטע. אלנפאלס, א סאך יינגער פון אים, און כאָטש זי איז געווען אָנגעטאָן אין א קליידל העכער די קני און אין א קאָפּטל אינגאנצן אָן ארבל, האָט זי אים דערמאָנט אין זיין מאמען, ווען זי פלעגט זיך אין א יאָמטעוודיקן אַוונט אומקערן נאָכן דאווענען פונעם גאַגאַלעווסקן בעסמערדעש. מיט וואָס דאָס ווייבל האָט עס אים דערמאָנט, ווייסט נאכמען נאָך אליין ניט. עפּשער מיט דעם שווארצן שאלכל אפן קאָפּ און דערמיט, ווי גאָטספּאַרכטיק זי האָט געהאלטן א גראָבן בוך אונטערן אַרעם.

— איר קענט מיך, וואָס איר קוקט אזוי אף מיר? — טוט זי אים ווידער א פרעג מיט איר האלב-זינגעוודיקן קאָל.

— כ'זוייס, — פארענטפערט זיך נאכמען, — ס'קאָן זיך אמאָל מאכן, אז יא, ווייל כ'האָב אויך אמאָל דאָ געווינט.

— וואָס הייסט בא איך, אשטייגער, אמאָל? פאר דער מילכאָמע?

— מיט א היפש ביסל פריער נאָך, ווי איר קלערט. קאָן זיין, אז איר

זייט נאָך גאַר דעמלט אף דער וועלט ניט געווען. וואָס לאכט איר?

צעלאכט זי זיך שטארקער.

— אין וויפל אן ערעך שאצט איר מיך עס? ווען ניט די מילכאמע, וואָלט איך איצטער מיסטאמע שוין געווען אן עלטערבאָבע. איז צו וועמען דארפט איר דאָ?

— אייגנטלעך, צו קיינעם ניט. כ'האָב פּאָשעט געוואָלט א קוק טאָן, ווי הייסט די גאס.

— אָט איצטער זע איך, אז איר זינט טאקע גאָר לאנג פונדאנען, וויי באלד איר ווייסט ניט, אז נאָוועפרעלאָזשענע הייסט שאַלעם-אלייכעמסקע. ס'איז דאָך שוין א שאַק מיט יאָרן דערין. און וווּ האָט איר דאָ נאָכדעם געווינט? טאקע דאָ דערביי, אף קאָטליארעווסקי? אנטקעגן דער באַד? דער סאָף איז גוט. איך האָב דאָך געקענט אייער מאמען, אונדז צו לענגערע יאָר. און דער ברודער אייערער, ווי כ'האָב געהערט, איז אויך אומגעקומען אף דער מילכאמע, ווי מיין מאן, אַלעווהאשאַלעם. אייער ברודער האָבן דאָ אלע געקענט. נאָך דער ארבעט, — ער איז, דאכט מיר, געווען א טרעגער אף דער מיל, — פלעגט ער פאַרלייענען דאָ בא אונדז אין לייען-שטיבל שאַלעם-אלייכעמס ביכלעך. און אז מע פלעגט אים שטארק בעטן, פלעגט ער אונדז עפעס אויסזינגען אויך. דער צווייטער קאָזלאָווסקי. קאָזלאָווסקי, זאָגט מען, איז אויך געווען אמאָל א היגער. זינט איר, הייסט עס, געקומען פּאָשעט א קוק טאָן אף דער שטאָט. זיך פארבענקט? פאראן נאָך וואָס צו בענקען. איר וועט זי אָבער ניט דערקענען. געוואָרן א קראַך. און שייך, ווי די וועלט, זיך נאָר טאקע צו שפיגלען אין איר. און נאָוועפרעלאָזשע-נע איז אויך ניט דאָס, וואָס געווען. געוואָרן א גאס מיט גאסן גלייך. אספאלטירטע טראַטוארן און אן אספאלטירטער ברוק, און הייסע וואסער, מיט גאז, נו, ווי סע פירט זיך היינטיקע צייטן. נאָר דאָס יידישע לייען-שטיבל איז שוין ניטאָ. און ווען עס זאָל אפילע פארבלייבן, איז שוין אייגנטלעך, ניטאָ, ווער ס'זאָל קומען הערן א יידיש ביכל. דער אוילעם איז דאָ קימאט אינגאנצן אן אנדערער. ווייסט איר וואָס, כ'וועל זיך דורכ-גיין מיט אייך, ווייל אָן מיר, האָב איך מוירע, וועט איר דאָרט איצט גאַרניט טרעפן. ווארט דאָ צו אף מיר. כ'שפרינג נאָר אריין אף א רעגע אהיים. כ'וויין דאָ דערביי, אף פאריזשעסקע קאַמונע, לעבן דעם שטיבל, וווּ מע גאזירט אָן די סיפּאָנען.

דאָס, וואָס נאכמען האָט אָנגעטראָפּן אף א מענטשן, וואָס איז געווען באקענט מיט זיין מישפּאָכע, איז ניט געווען פאר אים אינגאנצן אומדער-ווארט, נאָר אז ער זאָל שיר ניט אין דער ערשטער מינוט זיך אַנשטויסן דאָ אף אזא מענטשן, וואָס האָט, ווי צו זען, וואָס צו דערציילן און זוכט, דאכט זיך, וועמען צו דערציילן, דערוף האָט נאכמען זיך בעפירעש ניט געריכט. לאָזט ער שוין ניט איין די באקאנטשאפט, און טוט זי היימיש-לעך א פרעג:

— וואָס פאר א ביכל האלט איר עס?

— פּיאָטער דער ערשטער. כ'לייען עס שוין צום דריטן מאָל אוואדע. כ'האָב מעסקן ליב היסטאָרישעסקע ראַמאנען, גיי מאמעש אויס. כ'האָב שוין באלד דורכגעלייענט אלע היסטאָרישעסקע ראַמאנען אין ביבליאָ-טעק.

— און איך האָב געמיינט, — גיט זעמער צו איר א זאָג נאָך מער היימישער, — אז ס'איז א מאכזער, און אז דאָס גייט איר פון דער גאַנצ־ לעווסקער שול.

ענטפערט זי אים אַפּ מיט א שמיכל:

— און וואָס מיינט איר, איך גיי טאקע פון דעם גאַנצ־אלסקן קולטור- הויז, וווּ ס'איז געווען אמאָל, אויב איר געדענקט, די קאַרשול. איך בין דאָרט פארשריבן אין ביבליאָטעק, — זי מאכט א טראַט און בלייבט שטיין. — מירן עפשער אַפלייגן אונדזער גאנג אף מאָרגן? ס'איז שפעט- לעך א ביסל. אף נאָוועפרעלאַזשענע דארף מען גיין פארנאכטלעך. בא- טאָג וועט איר דאָרט קנאפ וועמען טרעפן: דער אוילעם איז אף דער אר- בעט. פאַלטאווע אונדזערע איז געוואָרן א זאוואַדסקע שטאָט, און שאַלעם- אלייכעמסקע — א זאוואַדסקע גאס. איז קומט צו מיר מאָרגן ארום זעקס, זיבן אַוונט, וועל איך מיט אייך מיטגיין. אָט אין דער כאלופע ווין איך. די ערשטע טיר אין קאַרידאָר אף רעכטס. איר זאָלט נאָר ניט פארגעסן אַנבייגן דעם קאַפּ אין קאַרידאָרל. דער באלקן איז דאָרט שטארק א ניי- דעריקער. נו, און רופן רופט מען מיך ביילע. וויבאלד איר זיט מיט א צייט נאָך פאר דער מילכאַמע ארויסגעפאַרן פונדאנען, קאָנט איר מיך ניט קענען, אָבער דעם טאטן מיינעם, אריע-לייב דעם באלעגאַלע, האָט איר געדארפט פארגעדענקען, וואָרעם ווער האָט אים ניט געקענט. וועגן דעם אלטן אָדעסער בינדיוזשניק מענדל קריקן, נו, בעני קריקס טאטן, האָט איר ווען-ניט-איז געלייענט? אָט אזא איז געווען מיין טאטע. א גוואר א ייד, איינער אין שטאָט. און דעם מאן מיינעם האָט איר אויך געדארפט קענען. מיכקע האָט מען אים גערופן. דער ערשטער קאַמיקער געווען אינעם דראַמקרייז בא די קוסטארן. און פייסאכאָוויטשן דעם פאריקמאכער דארפט איר זיכער געדענקען. ער האָט דאָך געווינט מיט אייך אף איין גאס. איך האָב מיט אים געארבעט אין איין פאריקמאכערסקע. איך בין א דאמסקע מייסטער. ערשט א פאָר יאָר, אז איך בין אף פענסיע. נו, און איר וואָס טוט?

נאכמען באווייזט איר ניט ענטפערן, ווי זי שלאָגט אים איבער:

— הערט, איר האָט שוין טאקע פארגעסן מאמעלאַשן, צי איר זיט אויך שוין פון די, וואָס היטן זיך אויסריידן א יידיש וואָרט. פאראן בא אונדז אזעלכע.

קוקט פארכידעשט נאכמען זי אָן. ווייזט אויס, ער האָט עס אליין ניט באמערקט. ער האָט אָבער מיט וואָס זיך צו פארענטפערן. א מענטש, וואָס איז אַפט אונטערוועגנס און ניט אומעטום האָט ער מיט וועמען אויסצו- ריידן א יידיש וואָרט, באמערקט דערנאָך ניט, אז אפילע מיטן ווייב רעדט ער די ערשטע עטלעכע טעג א סאך זעלטענער אף יידיש, ווי דאָס טרעפט צומאָל מיט אים, כאָטש די פרוי זיינע האָט זיך געלערנט אי אין א יידי- שער שול, אי אין א יידישן אינסטיטוט.

דערציילנדיק עס ביילען, גיט ער פאריינוועגס בא איר א פרעג, און שוין, ווי זי זאָגט, אף מאמעלאַשן:

— נו, און יידישע ביכער לייענט איר?

— א מאַש.ל. כ'האַב זיי שוין אלע לאנג איבערגעלייענט. צי ס'זינען פאראן שוין נייע? היסטאָרישעסקע אפילע? אין דער ביבליאָטעק בא אונדז, ווו כ'בין פארשריבן, זעט מען זיי ניט. מע דארף א פרעג טאן אין אנדערע ביבליאָטעקן. זאָגט איר, אז אף יידיש זינען אויך דאָ היסטאָרישעסקע ראַמאנען? הער נאָר...

וויבאלד זייער גאנג אף דער שאַלעם-אלייכעם-גאס ווערט אָפגעלייגט אף מאָרגן, און ניט יעדן מאָנטיק און דאָנערשטיק באגעגנסטו א פארטיק געשטאלט—כאָטש נעם און פארשריב ביילעס איטלעך וואָרט אף א מאגניטאָפאָן און פאָטאָגראַפיר זי אָפ מיט אלע אירע טנועס, — איז ווי טוט מען איר ניט צוליב און מע גייט ניט אריין א קוק טאָן, ווי פּיין און געמיטלעך ס'איז בא איר. דאָס פארבעטן אים צו זיך איז בא איר, קענר טיק, א שטיקל צוגרייטונג צו דעם, וואָס אים שטייט פאָר מאָרגן צו זען אף דער שאַלעם-אלייכעם-גאס, וואָרעם כאָטש ביילע די אלמאָנע, אריע-לייב דעם באלעגאַלעס טאַכטער, וווינט שוין איצט אף דער אמאָליקער דוואַריאנסקע— אף דער גאס פאריזשער קאַמונע, — האלט מען זי סייווי פאר א נאָוועפרעלִאָזשענערן. זי שעמט זיך, כאַלילע, ניט דערמיט. פאר קערט, א נאָוועפרעלִאָזשענער, — זאָגט זי, — ווער ער זאָל ניט געווען זיין, איז ער שטענדיק געווען נעענטער צו דעם פראַלעטאַרסקן קלאס, ווי צו דעם קוסטאַרנעם.

— נו, וואָס? — צעפירט ביילע די הענט, אַנצינדנדיק די שיין אין צימער.

קיין גרויסע פארווונדערונג האָט נאכמען ניט ארויסגעוויזן דערפון, וואָס ער האָט דערזען פאר זיך א פּיין מעבלירט צימערל, און וואָס אין צימערל האָט ער געטראָפן שטיין א טעלעוויזאָר מיט א גרויסן עקראַן. פארווונדערט האָט אים אָבער, וואָס דאָס דאָזיקע באלעבאטיש אויסגע-שטאטע צימערל געפינט זיך אין אן אלטער כיבארע, און וואָס דערקלייבן זיך צום צימערל דארף מען דורך א נידעריק פינצטער קאַרידאָרל. נאָך גוט, וואָס ביילע האָט אים באציטנס געוואָרנט, אז ער זאָל אין קאַרידאָרל אַנבייגן דעם קאַפּ.

אַנשטויסנדיק זיך, אפאַנעם, וואָס באטייט זיין ארומקוקן זיך, האָט ביילע אים גלייך אנטדעקט דעם סאָד, אז דאָס דאָזיקע שטיבל וואָלט שוין לאנג אָפגעזאַגט נאָך זיך קאדעש, נאָר מע ווארט. ס'זאָל פארקערעווען אהער א כעוורע בולדאָזערס און אַפּזאָגן קאדעש נאָך דעם גאַנצן קוואר-טאַל:

— היינטיקע צייטן בויט מען שוין ניט קיין שטיבער, ווי פריער. היינטיקע צייטן בויט מען גאַנצע גאַסן. איר האָט געזען די אַקטיאבערסקע? ס'איז דאָך אינגאַנצן, קאָן מען זאָגן, א נייע גאַס.

בא דער העלער שיין אין צימער האָט נאכמען גלייך באמערקט דעם טאַעס זינעם. די פרוי אינעם קורצן קליידל און אינעם קאַפּטל אָן ארבל, וועלכע לייענט נאָר היסטאָרישעסקע ראַמאנען און וואָס האָט איבער-געלייענט אלע יידישע ביכער, זעט אויס שוין גאָר ניט אזוי יונג, ווי דאָס האָט זיך אים אויסגעוויזן אין דרויסן. און דעם סאָד, פארוואָס זי האָט אין אזא הייסן אָוונט אָנגעטאַן אפן קאַפּ א שוואַרץ שאלעכל, האָט זיך פאר

אים אויך אנטפלעקט. זי האָט נאָך ניט צוגעקליבן, מיסטאמע, פאר דעם שטארק שיטער געוואָרענעם קאָפּ האָר קיין פּאסיקן פּאריק.
— נו, וואָס, ניט צו פּאַרזינדיקן, איאָ? — טוט זי פּונסני א זאָג און נעמט זיך גרייטן צום טיש. — פּשעניטשקעס האָט איר מיסטאמע שוין לאנג ניט געגעסן, איאָ? וואָס שאַקלט איר מיטן קאָפּ? איר האָט מוירע, אז איר וועט מיך דערמיט שטעלן בעדיל-האדאל? אויב איר ווילט וויסן, וועט זיך באַ מיר געפינען קאַניאַק אויך. — באַ די ווערטער גיט זי א צעפּען ביידע אונטערשטע טירלעך פּונעם סערוואנטל און נעמט ארויס א פּלעשל מאסאנדער קאַניאַק.

קוים איז אין שטוב דאָ מאשקע, איז דאָך מיסטאמע פּאַראן וועמען צו מעכאבעד זיין — פּאַר זיך, זעט ער, האָט ביילע קיין בעכערל פּון סערוואנטל ניט ארויסגענומען. איז טוט באַ איר נאכמען גלאט אזוי זיך א פּרעג:
— אומעטיקלעך אליין? — און ווארט, זי זאָל אים דערוף ענטפּערן:
„וואָס עפעס אליין?“ דערהערט ער אָבער:

— פּריילעך אוואדע ניט. מע זאָל ניט געפרוּווט ווערן, ווי מע זאָגט עס, צו וואָס מע קאָן געווינט ווערן. שוין א קנימעלאַן פּון עטלעכע און דרייסיק יאָר, אז מע איז אליין. דער מאַן מינער איז פּון די ערשטע טעג אוועק אף דער מילכאָמע און אינעם זעלבן יאָר אומגעקומען. געווען אַ גוואַר. אַ נאָוועפּרעלאַזשענער. איך בין טאקע געווען א יונג וויבל מיט ניט קיין שלעכטער רעמעסלאַ אין דער האַנט. איר ווייסט, וואָס הייסט אזוינס אַ דאמסקע פּאַריקמאכערשע? אָבער אז מע איז מיט אן אייפעלע אף די הענט... יינגערע און שענערע פּון מיר זיינען נאָך דער מילכאָמע פּאַרבליבן אייביקע אלמאַנעס. און רייך בין איר געווען נאָר מיט צאָרעס... ס'איז ניט צו דער נאכט צו דערציילן. מירן מיט אייך מאַרגן זיין אף דער שאַלעם-אלייכעמסקע, וועל איך אייך ווייזן, ווי מיר האָבן געווינט. געהאט אן אייגן שטיבל, ניט קיין פּאַלאַץ, פּאַרשטייט זיך, צו איוואן שעמיאַקינען איז אונדז געווען ווייט, נאָר גאַרניט. נו יאָ, וויי באלד איר האָט אין די קינדער-יאָרן, ווי איר זאָגט, געווינט אף אונדזער גאס, איז דאַרפט איר געדענקען דעם באַרג, איבער וועלכן מע פּלעגט זיך קאַראַבקען, קעדיי ניט אַנלייגן קיין איבעריקן וועג צו די באַטעמעדראַשים אף גאַגאַלעווסקע. און די קאַלאַנקע, ווהיין מע פּלעגט גיין נאָך וואסער, געדענקט איר דאָך, מיסטאמע, אויך. אַט פּונקט אנטקעגן האָבן מיר גע- ווינט. טאקע דאַרט, באַ דער קאַלאַנקע, האָט מיך געטראָפּן דער גרויסער בראַך. פּאַרטאַג, אין סאמע רעכטן מיט שלאַף, זיינען אַנגעפּלויגן זייערע אעראַפּלאַנען. האָב איך אַ כאַפּ געטאַן פּון די בעטלעך מיינע דריי קינדער דערלעך און זיך געלאָזט מיט זיי לויפן, ווהיין די אויגן טראָגן. גיי אָבער לויף מיט אן אייפעלע אף די הענט און מיט צוויי ברעקלעך קינדער באַ די זייטן, וואָס האָבן זיך איינגעקלאַמערט אין מיין קליידל און לאָזן קיין טראַט ניט מאַכן. דערצו נאָך בין איך געווען אף דער צייט. און די אעראַפּלאַנען טראָגן זיך מאמעש איבערן קאָפּ. האָב איך זיך ארויסגעריסן פּון מיינע קינדערלעכס הענטעלעך און אַ פּאַל געטאַן מיטן אייפעלע אף די הענט אין אַ דערבייין גראַבן. איך הייב אוף דעם קאָפּ, אז ווינד און וויי איז מיר. די באַמבע, וואָס האָט געדאַרפט טרעפּן מיך, האָט געטראָפּן

אין מינע ביידע קינדערלעך... ניטאָ מער מיין איציקל מיט מיין כאַ-
וועלע. און איך, ווי איר זעט, לעב...

די שיין אין צימער, וואָס איז מיט יעדער רעגע ווי געוואָרן אלץ
טונקעלער, האָט זיך אינגאנצן אויסגעלאָשן אונטער נאכמענס שווער
אראַפגעפאלענע וויעס, און, ווי פון ערגעץ מעסוקן ווייט, איז צו אים
איצט דערגאנגען ביילעס קאַל:

— און נאָך אזא בראַך טרעפט מיך א נײַער דונער. אין וועג, ביים
דער עוואקואציע, איז קראַנק געוואָרן דאָס דריטע קינד, א יינגעלע, אין
זיין פּאַנעם איז ניט אריינצוקוקן, שיין, ווי די וועלט, און פאר איינע
צוויי טעג ווערט ער נעבעך פארברענט פון א לונגען־אַנציןדונג. און איך,
ווי איר זעט, לעב... באשערט געווען, איך זאָל ווידעראמאָל ווערן א מאַ-
מע און אף דער עלטער האָבן נאכעס פון אן אייניקל. ס'איז, זאָג איך
איך, טאקע נאָר גאָטס ווונדער. בא אזעלכע צאַרעס איז בא מיר געבוירן
געוואָרן א יינגעלע, אף אלע גוטעפריינט מינע געזאָגט געוואָרן. הויך,
שיין און קלוג. א מאיאָר איז ער. דארף אַט־אַט ווערן א פאָדפאלקאוניק.
און דאָס אייניקל, צוויי טראָפן אינעם זיידן, אין מיין מיכלען, אַלעוור-
האַשלאַעם, כאַטש די שנור איז בא מיר, ווי די מאַדע איז היינט, ניט קיין
יידישע.

דאָ האָט זיך אן עפן געטאָן די טיר, און ס'האַט זיך אריינגעשטעלט
א הויכע עלטערע פרוי מיט א ליכטיק, ווי אן אופגעשניטענע כאלע,
שמיכלענדיק פּאַנעם. דערזען אפן טיש א פלעשל קאַניאק און א מאנצבל
דערביי, איז זי געבליבן שטיין אין פארלעגנהייט און שטיל ארויסגע-
בראכט:

— א גוטער אַוונט.

— א גוטיאָר. וואָס זײַט איר, פייגע־לעבן, געבליבן שטיין בא דער
טיר? זאָל זיך איך גאַרניט אויסווייזן... איר קענט מיר, דאכט זיך, ניט
פון נעכטן. איר ווייסט, ווער דער דאָזיקער מענטש איז? — און טוט א
טייטל אף נאכמענען מיט די לעבעדיקע אויגן. — א נאָוועפרעלאַזשענער.
— טאקע?

נאכמען האָט זיך אַנגערופן און באלד צוגעגעבן, אז זי קען אים, מיס-
טאם, ניט, ווייל שוין א וועלט מיט יאָרן, ווי ער איז פונדאנען ארויסגע-
פאָרן.

— און, פונדעסטוועגן, געקומען א קוק טאָן אף דער היים, — נעמט
זיך ביילע דערציילן עטוואָס גענויער וועגן דעם גאסט, — האָט ער אָבער
פארשפעטיקט. און ווייסט איר, פייגע־לעבן, ווו זיי האָבן געווינט? טאקע
דאָ גלייך, אנטקעגן דער באַד, אינעם הויף, ווו ס'האַבן געווינט די דור-
נאיעווסקיס.

— וועלכע דונאיעווסקיס?

— וואָס איז מיט אייך איר האָט קיינמאָל ניט געזען, פייגע־לעבן,
די „וועסיאָלייע רעביאטא“ און די „דעטי קאפיטאנא גראנטא“¹? און „שי-
ראַקא סטראנא מאיא“² איז דאָך אויך זײַנע, נו, דעם זון זייערנס, מיין

¹ קינאַפילמען; ² א ליד (רוס.).

איך. זיי האבן טאקע געווינט אינעם זעלבן הויף, וואָס איר, צי אינעם שכינעסדיקן? — ווענדט זי זיך צו נאכמענען און טוט בעשאַסמיסע א מאך צו זיך אליין מיט די הענט: — וואָס איז די נאפקעמינע? ביידע הויפן זיינען שוין נישטאָ. מע בויט דאָרט איצט א מאכניע, אז ס'איז גאָר מיטן אויג נישט ארומצוכאפן, אָט ווי דער אלמאזנער, דאָרטן, בא איך.

— צוגעגלייכט, — שטעלט זיך פייגע גלייך איין פארן קאוועד פונעם אלמאזנעם זאוואָד, — יענער איז דאָך די גרייס, ווי א פעלד. זייט איר טאקע, כאווער, — דרייט זי אויס דאָס ליכטיקע געזיכט אירס צו דעם שווינגעוודיקן גאסט, — אראַפגעקומען אהער פאַשעט א קוק טאָן אף אונד־זער שטאַט?

— וואָס, אייגנטלעך, ווונדערט איר זיך אזוי, פייגע־לעבן? — נעמט זיך ביילע אָן פארן גאסט. — וויפל איז שוין, זאָגט מיר, ווי איר האָט זיך אריבערגעצויגן פונדאנען אינעם אלמאזנעם מיקראַריאָן? באלד א יאָר, אויב נישט מער, און נישטאָ, דאכט מיר, די וואָך, איר זאָלט זיך נישט אראַפ־כאפן א קוק טאָן אף דער שאַלעם־אלייכעמסקע, כאַטש קימאט אלע אונד־זערע נאוועפרעלאַזשענער האָבן זיך איבערגעקליבן אין די מיקראַריאָנען. איך זאָל געווען זיין א קאפענקעלע יינגער, — ווענדט זי זיך שוין צו נאכ־מענען, — וואָלט איך אויך אוועק ארבעטן אפן אלמאזנעם. מיט דער צייט וואָלט איך מיסטאמע געקראָגן דאָרט א דירע אויך. איר זייט נאָך נישט געווען אינעם אלמאזנעם מיקראַריאָן? אייצע איך אייך דאָרט זיין. לע־מאנהאשעם. ס'איז אף ארופצו, מיט דער קאַבעליאקער גאסט.

— מיט דער פרונוז־גאסט, מיינט איר, — נאכמען גיט זיי דערמיט ווי אַנצוהערן, אז ער ווייסט שוין אויך די נייע נעמען פון א סאך גאסט.

— נו יא, מיט דער פרונוז־גאסט. דער אלמאזנער מיקראַריאָן — דאָס איז א גאנצע שטאַט, און וואָס פאר א שטאַט! איר זאָלט א קוק טאָן, סאָ־רא פראַספעקטן, סאָרא סקווערן, סאָרא מויערן! פייגע־לעבן, אף וועלכן עטאזש וווינט איר? אַך, נו יא, אפן צענטן. איך וואָלט נישט געקאַנט וווי־נען אזוי הויך. וויפל מאָל איך בין בא אייך נישט געווען, בין איך, דאכט מיר, קיין איין מאָל נישט ארויס אפן באלקאָן. מיר פארדרייט זיך גלייך דער קאַפּ. לאכט זי פון מיר, די שנור אייערע, אינעסיע. די יינגערע שנור אירע, — טוט ביילע א פיר איבער די אויגן פון נאכמענען אף פיי־גען, — איז אויך, ווי די מאַדע איז היינט, נישט קיין יידישקע.

גיט זיך פייגע א כאפ אוף:

— וואָס עפעס גאָר ווי די מאַדע איז היינט?..

— וואָס זשע דען? וועמען דו גיסט נישט א כאפ פון באקענטע, איז אָדער די שנור, אָדער דער איידעם, און צומאָל אי די שנור, אי דער איידעם.

— א מאַש, — שלאָגט איר איבער פייגע, — דער גאסט אייערער קאָן טאקע מיינען, אז בא אונדז אין שטאַט... —

— זיי האָבן נישט וואָס צו מיינען, פייגע־לעבן. בא זיי איז, מיינט איר, נישט דאָס זעלבע? ס'איז אף דער גאנצער וועלט היינט אזוי, האָב איך געהערט. איבעראל.

— זאלט איר מיר געזונט זיין, ביילע טייערע, וואָס רעדט איר? וואָס
סי, יידישע באַכערס האָבן מיטאמאָל זיך אופגעהערט פארליבן אין יידי-
שע מיידלעך און יידישע מיידלעך אין יידישע באַכערס? די זאך, ווי עס
זאָגט מיין לייזער, איז, אויב איר ווילט וויסן, גאָר אין עפעס אנדערש.
צו דען גייט ביילען אזוי שטארק אָן די זאך, וואָס זי האָט ווידער
פארפירט וועגן דעם א רייד? נאכמען וויל אָבער אפריער אויסהערן, וואָס
נאכמען דערווייל צו מיט זינע פראַגן, וועלכע ער האָט זיי ביידן צו
שטעלן, קעדיי ווען ער וועט זיצן באַם שרייבטיש, זאָל ער ניט דארפן
אויסטראַכטן פון קאָפּ, וואָס דערוף צו ענטפערן.

— לייזער מינער זאָגט, אז די זאך איז ניט נאָר אין דעם, וואָס דאָרט,
ווי ס'זינען געווען די היטלעראָוועס, פארברענט און פארסארפעט זאָלן
זיי ווערן, איז געוואָרן היפש שיטערלעך מיט יידן. די זאך איז נאָך אין
דעם, וואָס די שטאָט איז שוין ניט די, וואָס אמאָל. ערשטנס, איז זי אין
צוויי, אויב ניט אין דריי מאָל גרעסער ווי געווען, און וואָס גרעסער די
שטאָט איז, אלץ ווייניקער האָט מען באַקענטע. ס'א פאַשעטער סייכל.
פון זינט מע האָט גענומען מיט איין טראַסק אראָפּטראָגן גאנצע גאסן
און מיט איין טראַסק, ווי מע זאָגט עס, אויסבויען נייע, איז דאָך ביכלאל
ניט שנייעך. ווי וועמען מע גיט א דירע, אהין קלייבט מען זיך אריבער.
איז געוואָרן אויס מיט די יידישע גאסן און מיט יידישע הויפן. אפילע
שאַלעם-אלייכעמסקע איז דאָך שוין היינט ניט קיין יידישע גאס. איז
פרווי אונטערהאלטן באַקאנטשאַפט מיט די פריערדיקע שכינים, אז דער
ווינט אין איין מיקראַראַיאָן, יענער אין א צווייטן מיקראַראַיאָן... זעט
מען זיך טאקע איין מאָל אין א שמיטע. ווער האָט עס צייט זיך שלעפן
אזא מעהאלעך צו געסט. נו, איז פארפירט מען נייע באַקאנטשאַפט, און
ניט אין יעדן הויז, ווי איר וויינט, זינען דאָ יידן, ווי בא אונדז, אשטיי-
גער. און וויפל מענטשן, מיינט איר, וווינען אין אזא היזקעלע, ווי אונד-
זערס? מער ווי אף גאנץ נאָוועפּרעלאַזשענע...

— כ'פארשטיי אָבער ניט, — שטעלט זי אָפּ ביילע און קוקט אפן
גאסט. — אנטקעגן וואָס דערציילט איר עס אונדז?

— טאקע אנטקעגן דעם, וואָס איר זאָגט, יא א יידישע שנור, ניט קיין
יידישע שנור. ווי פלעגט זיך אין די פריערדיקע יאָרן, נו, פאר דער מיל-
כאָמע, באַקענען א באַכער מיט א מיידל? אויב ניט אף דער זעלבער גאס,
ווי מע האָט געוויינט, אָט ווי איך מיט מיין לייזערן, אשטייגער, איז מיט
א פאָר גאסן ווייטער. אז מע האָט זיך גאָר ניט געדארפט באַקענען, מע
האָט זיך געקענט פון קליינווייז אוף. ווי גרויס די שטאָט אונדזערע איז
ניט געווען, האָט קימאט איטלעכער געקענט איינער דעם צווייטן, שיר
ניט ווי אין שטעטל. איצט אָבער, אז מע איז פאנאנדערגעוואָרפן איבער
דער שטאָט אף קילאָמעטערס ווייט, איז דאָך ביכלאל ניט שנייעך. ווי
זאָגט מען עס: דאלי אָטשי... וויבאלד מע זעט זיך איין מאָל אין א ייוול
מיט די, מיט וועמען מע האָט א לעבן אָפּגעוויינט אף איין גאס, אפילע
אין איין הויף, הייבט מען ביסלעכווייז אָן צו פארגעסן איינע די צווייטע.
ס'איינציקע אָרט, ווי עס באַגעגנט זיך היינט א באַכער מיט א מיידל, איז

דער זאוואָד. וועסט דאָך ניט גיין זאָגן יענעם: הער, אין דער און דער ליב זיך יאָ איין, און אין דער און דער ליב זיך ניט איין... ליבע, ביי-לינקע, איז א בלינדע זאך. דעריקער, ס'זאל נאָר זיין מיט מאזל. וואָס, אשטייגער, קאָן איך האָבן צו מיין שנור? און איר, ביילע, וואָס קאָנט האָבן צו אייער נאדיען?

— כ'זאָג דען עפעס? האלעוויי אף ווייטער.

— איי, עס טרעפט, סע קלעפט זיך ניט, נו און צווישן א יידישן באַ-כער מיט א יידיש מיידל טרעפט עס דען ניט? הא, וואָס וועט איר זאָגן? — האָט פייגע זיך געווענדט צו נאכמענען. — צי בא איך דאָרט, אין שטאָט, קומט מען אָן צו שאדכאָנים? בא אונדז, שמועסט מען, זינען אויך דאָ שאדכאָנים, זאָגט אָבער מיין לייזער...

— הערט, כ'האָב גאָר ניט געוויסט, אז אייער לייזער איז א גאנצער פילאָסאָף, — שלאָגט ביילע איר איבער און רוקט צו נעענטער צו נאכ-מענען דעם טעלער מיט די אָפגעקאָטע פשעניטשקעס, — לאָזט זיך ניט בעטן. איר וועט מיך דערמיט, ווי כ'האָב אייך שוין געזאָגט, בעדיל-האדאל ניט שטעלן. איר זעט דאָך, אז איך דארף, כ'אלילע, צו קיינעם ניט אָנקו-מען. פייגע-לעבן, אייך דארף איך אויך בעטן? דאנקען וועט איר נאָכדעם. — איר ווייסט, ביילע, נאָך וואָס כ'האָב זיך היינט געשלעפט צו אייך אזא ווייט? כ'בין געקומען אייך דערמאָנען, אז איבעראכטאָג דינסטיק האָבן מיר טישעבאָוו. כ'ווייס נאָר ניט, ווען זאל איך פאָרן אפן פעלד, זונטיק צי מאָנטיק.

— איך פאָר אלע יאָר ערעוו טישעבאָוו, וועל איך שוין דאָס מאָל אויך פאָרן ערעוו טישעבאָוו. איר ווייסט, ווו דאָס הייליקע פעלד איז? — ווענדט זיך ביילע צום גאסט.

— זיי האָבן דאָ עמעצן?

— וועלכער פאלטאווער ייד, פייגע-לעבן, האָט עס ניט נאָך אזא מיל-כאָמע עמעצן אפן בעסאלמען? אויב איר ווילט, — רופט זיך ביילע ווידער אָן צום גאסט, — קאָנט איר קומען אהער צו מיר מאָנטיק ארום איינס-צוויי באַטאָג, וועלן מיר פאָרן צוזאמען. ס'איז גאנץ ווייטלעך, נאָר סע גייט אהין אן אווטאָבוס. איצטער הייסט עס שוין ניט, ווי פריער, פאבריקאנסקע. איצטער הייסט עס באלאקינאָ. נו, און צו מיר, מיין איך, וועט איר טרעפן. הערט נאָר, פייגע, עפשער וואָלט איר זיך מאָרגן גאָר אריינגעכאפט צו מיר, און מיר וואָלטן ביידע געגאנגען באווייזן דעם גאסט שאַלעם-אלייכעמסקע. אליין וועט ער דאָרט גאָרנישט ניט זען און גאָרנישט ניט טרעפן.

— וואָס האָבן זיי, אייגנטלעך, דאָרטן צו זען און צו טרעפן? די עמעסע נאָווערעלאָזשענע, כאווער, איז איצט ווו דער אלמאזנער. און אז איר וועט זיין אפן אלמאזנעם, זאָלט איר זיך לעמאנהאשעם אריינכאפן צו אונדז. ביילע ווייסט, ווו מיר וווינען.

זעמער האָט זיי ביידן פֿיין באדאנקט, נאָר צי וועט ער מאָרגן קאָנען זיין בא ביילען, זי זאל מיט פייגע-לעבן אים פירן ווייזן די היינטיקע נאָווערעלאָזשענע, ווייסט ער נאָך ניט דערווייל. ער האָט דאָ זייער א סאך גענג.

...דער ערשטער פון די גענג, וועלכן נאכמען זעמער האָט נאָך נעכטן, קומענדיק פון ביילען, אָנגעמערקט אף היינט, — איז דורכגיין זיך פאַשעט און פּראָסט איבער דער שטאָט גאס־איין און גאס־אויס, ווי, געוויינלעך, אן אָנגעפאַרענער... געגאנגען איז ער קימאט אָן דער מינדסטער האַפּע־נונג, אז ער זאָל עמעצן באגעגענען פון זיינע אמאָליקע באקענטע און זאָל אים דערקענען, צי עמעצער פון זיי זאָל אים דערקענען. וועהאַרייַע: ער דערקענט דאָך שוין באלד קוים די גאסן, מיט וועלכע ער איז אזוי־פיל יאָרן טאָג־איין און טאָג־אויס געגאנגען.

איבעריקס זיך ווונדערן, וואָס דערווייל האָט אים נאָך קיינער ניט אָפּגעשטעלט און ער האָט נאָך דערווייל קיינעם ניט אָפּגעשטעלט, האָט ער, זיכער, ניט וואָס, — ער איז שוין פאַרט היפּשלעך אריינגעפאַרן אינעם זיבעטן יאָרצענדליק, און נאָך זעכציק יאָר, אפילע פּריער, נעמט מען זיך ביסלעכווייז גאנץ פּיין ענדערן, עס טרעפט — ביז צו ניט דערקענען. און יינגערע פון זעכציק יאָר צווישן זיינע אמאָליקע באקענטע, אויב דער גוירל איז געווען צו זיי, ווי צו אים, מיט א ביסל כעסעד און זיי אויס־געהיט, איז דאָך קיין איינער ניטאָ. דערצו איז נאכמענען, ווי אלעמען, מיסטאמע, פון זיין עלטער, נאָך שווער זיך צוגעווינען קוקן אף זיך, אויב ניט ווי אף אן אלטן מאן, איז כאַטש אזוי, ווי ער האָט יינגלווייז געקוקט אף א מענטשן, וועמען ס'איז געווען נאָך ווייטלעך אפילע צו פּערציק. און עפּשער זיינען שריפטשטעלער אן אויסנאם, און בא זיי נעמט זיך עס דערפון, וואָס מערסטנטייל זוכן זיי פּארפירן געשפּרעכן מיט מער עלטערע פון זיך, מיט אזעלכע, וואָס האָבן דורכגעמאכט א לעבן און האָבן וואָס צו דערציילן. פּונדאנען, קאָן זיין, נעמט זיך אויך דאָס, וואָס אז ער באגעגנט אן עלטערן מענטשן, איז גיט ער אים ניט ווילנדיק צו עט־לעכע איבעריקע יאָר, ער זאָל זיך צו אים קאָנען ווענדן, ווי צו א זאָקן, כאַטש ער איז צוליב דעם שוין א פאַר מאָל דורכגעפאלן, — ס'האָט זיך ארויסגעוויזן, אז דער, וועמען ער האָט אָנגערופן זיידע, איז גאָר יינגער פון אים. דאָס זעלבע האָט מיט אים שיר ניט געטראָפּן אויך היינט.

ארוםבלאָנקענדיק א פּרימאַרגן איבער דער שטאָט, האָט די לאַנגע און גרינע פּושקין־גאס, ווו ער האָט געהאט אמאָל אזויפיל באקענטע, אים דערפירט צו דעם קיילעכיקן בערעזעווע סעדל, וואָס העלפט צו דער זון באלויכטן דעם פלאַץ און די ארומיקע הייזער מיט זיין שניי־קער ווייס־קייט און פּרילינגדיקער יאָמטעוודיקייט.

ס'איז געווען ווייט נאָך צו האלבן טאָג, נאָר די בענק אין סעדל אף דער שאַטנדיקער זייט זיינען שוין אלע ביז איינעם געווען פּארנומען. ס'קאָן זיך אָבער גריילעך מאכן, אז צווישן די זיידעס און באַבעס, וואָס זעמער האָט געטראָפּן דאָ זיצן, זאָל עמעצער זיין פון זיינע אמאָליקע באקענטע. ער וועט דאָך אָבער ניט אריינפאלן יענעם אין די רייז, צי שטיין און ווארטן, ביז יענער וועט אופהערן רייזן, און נעמען אים פּאָ־נאנדערפּרעגן, ווער ער איז, ווי רופט מען אים, און צי געדענקט ער ניט אזא און אזא, וואָס האָט מיט פּיל יאָרן צוריק געווינט אינעם ביסטראָוו־סקי־געסל, דערנאָך אף נאָוועפּרעלאַזשענע, דערנאָך אף קאַטליאַרעווסקי

אנטקעגן דער באַד, אינעם זעלבן הויף, ווו עס בויע זיך, ווי עס זאָגט
ביילע די דאמסקע פאריקמאכערן, עפשער דאָס גרעסטע הויז אין שטאָט.
נאָר אז מע זוכט, געפינט מען.

מער פון אלע אנדערע, וועלכע זעמער האָט געטראָפן אין סעדל, האָט
אים אויסגעזען צו זיין קענטלעך דער מאנצבל מיט דער לענגלעך-פאר-
שפיצטער נאָז און מיט די אונטערטאנצנדיקע אלטמאָדישע פענסנע אף
די קורצזיכטיקע אויגן, וואָס האָט זיך געמיטלעך דורכגעשמועסט מיט א
הויכן פולבלעכן פארשוין, וואָס האָט אָן אופהער געפאָכעט אף זיך מיט
א צונויפגעלייגטער צייטונג. דער מאנצבל אין די פענסנע האָט אים מיט
עפעס דערמאָנט אינעם דיריגענט פונעם כאָר, אין וועלכן נאכמען האָט
ינגלווייז געזונגען אין קאָרשול, אין דעם זעלבן אומאנסקין, וואָס איז
נאָכדעם געווען דער כאָרמייסטער בא זיי אין קינדערהיים. לויט נאכ-
מענס כעזשבויענס דארף כאים אומאנסקין שוין זיין ווייט איבער די זיי-
בעציק, און עפשער טאקע אלע אכציק. און דער זעט אויס צו זיין אויב
א סאך... נאָר גיי שאַץ, ווען יענער איז אָן א סימען פון א באַרד און מיט
אן אָפגעראזירטן קאָפּ. און צוריק גערעדט, אויב ס'איז טאקע יענער כאים
אומאנסקי, איז דארף ער דאָך אים, נאכמענען, אויב ניט דערקענען, איז
כאָטש געדענקען. גייט נאכמען שוין דאָס מאָל פארביי זייער באַנק אף
דער שאָטנדיקער זייט א ביסל לאַנגזאמער, הערט זיך אפילע צו, וועגן
וואָס מע רעדט. און ווען נאכמען דערהערט, אז זיי ריידן ביידע צווישן
זיך אף יידיש, ווערט ער נאָך מער זיכערער בא זיך און נעמט באצייטנס
זיך גרייטן צו דער אומגעריכטער באגעגעניש.

דער הויכער פארשוין מיטן ווייער האָט, קענטיק, באמערקט, אז עפעס
קוקט זיך דער אומבאקענטער צו זיי צו, און עס אויסגעטייטשט, זעט
אויס, ווי נאכמען זאָל זיי אופוואַרפן, לעמיי זיי האָבן זיך אזוי ברייטלעך
פאנאנדערגעזעצט אף דער באַנק, וואָרעם לעבן זיי איז גלייך פריי גע-
וואָרן אן אָרט, וואָס וואָלט קלעקן פאר צווייען. האָט נאכמען זיך צוגע-
זעצט און א זאָג געטאָן דערביי צו זיך אליין, און צו זיך אליין, צי אף
א קאָל, צי ניט אף קיין קאָל, ווענדט ער זיך געוויינלעך אף יידיש:
— נו, א היץ. ברענט מאמעש, ווי מיט פייער.

— סעמיאָן נאומאָוויטש, אָט האָט איר נאָך א פאָלטאווער, וואָס רעדט
יידיש, — האָט דער, מיטן ווייער, זיך געגעבן א דריי אויס צו דעם, וואָס
אין די פענסנע, אַנווייזנדיק אף נאכמענען, — און איר האָט אלץ מוירע,
אז איר ט'ניט האָבן מיט וועמען א וואָרט אויסצוריידן.

פארשטייט נאכמען, אז דאָס איז געזאָגט געוואָרן ניט מער ווי אין
א שפאס, ווייל דער געשפרעך, וואָס די דאָזיקע צוויי האָבן א רעגע פרייער
געפירט צווישן זיך, האָט ניט געהאט, דאכט זיך, די מינדסטע שייכעס צו
דעם, וואָס ער האָט איצטער דערהערט. דאָך רופט זיך נאכמען
צו זיי אָן:

— פאָלטאווער יידן קענען שוין דען ניט קיין יידיש, וואָס איר זאָגט
אזוי? ס'איז דאָך געווען אמאָל א שטאָט, ווו מע האָט אף טריט און שריט
געהערט ריידן יידיש. — נאכמען וויל ארויסשטעלן פאר אן איידעס דעם
מאנצבל אין די פענסנע, וועמען ער קלייבט זיך פרעגן, צי איז ער ניט

געווען דיריגענט בא יאמפאלסקין דעם כאזן און דערנאָכדעם א כאַרמיס־
טער בא זיי אינעם קינדערהיים.

פארלויפט אים אָבער באלד דער אנדערער דעם וועג:

— מאלע וואָס אמאָל איז געווען. אמאָל איז געווען א מיילעך. גע-
הערט אזא לידל? אמאָל איז געווען אמאָל, און הינט איז הינט. צייטן
בייטן זיך. נעמט די זעלבע נאָוועפרעלאַזשענע מיטן זעלבן פאָדאָל. פאר
דער מילכאָמע האָבן דאָרט געווינט קימאט דורכויס ייִדן, און איצט איז
א פערטל פאָדאָל מיט א דריטל נאָוועפרעלאַזשענע אין איין מיקראַראַיאַן,
א פערטל פאָדאָל מיט א דריטל נאָוועפרעלאַזשענע אין א צווייטן מיקראַ-
ראַיאַן, און די הייזער אין די מיקראַראַיאַנען זיינען שיר ניט די גרייס
פון א גאס. נאָר גאַרניט. דער, וואָס וויל אריינכאָפן אמאָל א ייִדיש וואָרט,
וועט שטענדיק געפינען מיט וועמען. ווי זאָגט איר, סעמיאָן נאומאָוויטש?
נאכמען מישט זיך דערווייל ניט אריין. און וואָס האָט ער זיך צו
אריינמישן, אז ער האָט ביכלאל געהאט א טאָעס. סעמיאָן נאומאָוויטש,
לאַזט זיך אויס, איז גאַר ניט קיין היגער, פון גאַרקי איז ער. א היגער
איז ער געוואָרן ערשט ניט לאנג צוריק. אינגאנצן אָבער קיין טאָעס האָט
נאכמען אין אים ניט געהאט. סעמיאָן נאומאָוויטש האָט אויך צו טאָן מיט
נעגינע. וואָס אזעלכעס האָבן די דאָזיקע צוויי מענטשן, וואָס איינער פון
זיי איז א דאָצענט פון מוזיק, דער אנדערער א געוויינלעכער שניידער,
אויסגעפונען איינער אין דעם צווייטן, וואָס שיר ניט איטלעכן טאָג און
שיר ניט אין דער זעלבער שאַ באגעגענען זיי זיך אין סעדל און פאר-
ברענגען צוזאמען וויפל נאָר סע לאַזט זיך, — פארשפאָרט שוין נאכמען
זיי צו פרעגן. דער שניידער, וועמען דער דאָצענט סעמיאָן נאומאָוויטש
רופט ראָמאן דאנילאָוויטש און וועלכער איז שוין היפשע עטלעכע יאָר
אף פענסיע, ווארט ניט, אז נאכמען זאָל עס אים פרעגן, ער דערציילט
עס אים אויס אליין. ווייסט אָבער נאכמען ווידעראמאָל ניט, צי זאָגט עס
אים יענער ערנסט, צי אין א שפאס.

— זעט אויס, אז גאַרקער ייִדן קענען נאָך ייִדיש, ווי אמאָל דאָ בא
אונדן. וואָרעם פונוואנען דען נעמט זיך, וואָס סעמיאָן נאומאָוויטש קאָן
קיין טאָג ניט אויסקומען, ער זאָל ניט אריינכאָפן מיט עמעצן...

סעמיאָן נאומאָוויטש פרווט אים איבערשלאָגן, אריינשטעלן א וואָרט,
וואָס דארף קלענער מאכן די גוזמאָעס פונעם שניידער אי וועגן די גאַר-
קער ייִדן, אי וועגן אים, דעם דאָצענט גופע. לאַזט אים אָבער ראָמאן
דאנילאָוויטש ניט. ער זיצט שוין אזוי, אז ער פארשטעלט מיט זיך קימאט
אינגאנצן דעם דאָצענט. מע זעט בלויז ארויס די אונטערטאנצנדיקע
פענסנע אף זיין שמייכלענדיקער פארשפיצטער נאָז.

— כוץ מיר, — זעצט פאָר דער שניידער, — וווינען אף דער דאָזיקער
אינטעליגענטער גאס נאָך א פיין ביסל יעהודים. זיינען זיי אָבער אלע
פארנומענע מענטשן. און אויסער דעם, ווייס איך ניט, צי וועלן זיי פאר-
שטיין דעם ייִדיש, וואָס סעמיאָן נאומאָוויטש רעדט. בא אים איז א ליי-
טעראטורנער לאַשן, ווי אין די ביכלעך.

— ניט קיין לייטעראטורנער, נאָר א לייטערארישער זאָגט מען, —
שטעלט סעמיאָן נאומאָוויטש זיך פאָרט אריין.

— די נאפקעמינע מיר. זאל זיין ליטערארישער, — גיט אים דער שניי-
דער נאך. — בעקיצער, האָט אים גאָט צוגעשיקט מיד, און פונקט אין אָט
די שאַען ווארט ער שוין דאָ אָף מיר, און מיר ריידן זיך אָן, ווי די פויקן.
נאָר אזוי ווי קומענדיקן כוידעש קלייבן מיר זיך פונדאנען אריבער אין
א נייעם מיקראָראיאָן, מע גיט מיר דאָרט מיט דער אלטיטשקער מינער
א באזונדער דירעלע, איז סעמיאָן נאומאָוויטש געוואָרן אויס מענטש. איז
דאָך גאָט, ווי זאָגט מען עס, א פאָטער און האָט צוגעשיקט סעמיאָן נאר-
מאָוויטשן אן אנדערן אָף מיין אָרט. — ראָמאן דאנילאָוויטש טרעט אָפּ
זיין פלאַץ לעבן דעם דאָצענט נאכמענען און קוקט שוין אָף אים, ווי אָף
א מענטשן, וועמען ער האָט איבערגעגעבן די איניאַנים.

קוים עס האלט שוין אזוי ווייט, אזש באם איבערגעבן אים די איניאַ-
נים, מוז ער זיך שוין, זעמער, אריינמישן, און כאָטש ער פארשטייט, אז
דאָס איז אויך ניט מער ווי א שפאס, דאָך איילט ער זיך צו זאָגן, אז ער
איז בעסאכאקל דאָ א גאסט, אין עטלעכע טעג ארום פאָרט ער שוין
אוועק, און פאריינוועגס טוט ער שוין א פרעג דעם דאָצענט:
— פונדאנען קומט צו אייך אזא גוטער יידיש?

— א שיינע זאך. כ'בין דאָך א מאָלעווער. א גאָרקער בין איך גע-
וואָרן ערשט נאָך דער מילכאָמע. אין גאָרקי פעלן אויך ניט אויס קיין
יידן, וואָס קענען א שיינעם יידיש. און דאָ, מיינט איר, פעלן זיי אויס?
איך לערן מוזיק מיט קינדער אין עטלעכע יידישע היזער, ווייס איך.

— זעט, כ'האָב עס גאָר ניט געוויסט, — פאלט אים אריין אין די רייד
דער שניידער, — היינט וואָס זאָרגט איר זיך אזוי, וואָס איר ווערט מיד אָן?
— ראָמאן דאנילאָוויטש, הערט, זייט מויכל, אוף. מע רעדט דאָך עפעס
ערנסט.

וויבאלד מע רעדט ערנסט, האָט נאכמען זעמער צו אים נאָך איין פרא-
גע, אָף וועלכער אים קומט אויס זיך אָפט פארטראכטן באם שרייבטיש.
וואָס וועלן אים אָף דעם ענטפערן די צוויי ניט-אויסגעטראכטע געשטאלטן
אין דער ניט-אויסגעטראכטער דערציילונג, וואָס ער וועט שרייבן.
— וואָס געפינט איר אזעלכעס אין דעם, וואָס איר קענט זיך דורכ-
ריידן אָף יידיש?

ביידע קוקן אָף אים, ווי זיי זאָלן ניט באנעמען, וואָס פרעגט ער.
— כ'פארשטיי, — נעמט זיך נאכמען פארענטפערן, — אז איר רעדט
צווישן זיך אָף יידיש וועגן דעם זעלבן, וואָס איר וואָלט גערעדט אָף רר-
סיש צי אָף אוקראיניש.

— נו, פארשטייט זיך, אז וועגן זעלבן, — רופט זיך אָן סעמיאָן נאר-
מאָוויטש, ארפרוקנדיק העכער די אונטערטאנצנדיקע פענסנע אָף דער
לענגלעך-פארשפיצטער נאָז. — וואָס זשע דען? נו, ווי זאל איך עס אייך
זאָגן. אָט בין איך דאָ אנומלטן געווען מיט מיינעם א באקאנטן ארמענער
אָף א קאָנצערט. האָט איר געמעגט א קוק טאָן, ווי יענער האָט זיך עס
צעשיינט, ווען די זינגערן האָט געזונגען אן ארמענישע ליד. אזוי איז עס
שוין. היינט, אז ניט אלע טאָג קומט מיר אויס ריידן אָף מאמעלאַשן, איז
בענקט זיך.

— ע, סעמיאן נאומאָוויטש, איר זאָלט אזעלכעס זאָגן. מיר האָבן, דאכט זיך, פארן זומערדיקן סעזאָן ניט דורכגעלאָזט מיט אייך קיין איין טאָג... — כּוץ זומער, ראָמאן דאנלאָוויטש, איז פאראן א ווינטער מיט אן אַסיען, און ביכלאל... שנייעך, אז מע האָט ניט אלע טאָג מיט וועמען זיך דורכריידן אף מאמעלאָשן, ווי מע זאָגט, איז הייבט מען אן נאָך דעם בענקען, ווי אף דער עלטער נאָך דער קינדהייט, כאַטש א קינדהייט, נאָך וועלכער מע זאָל דארפן בענקען, האָב איך בא א טאטן א מעלאמעד, ווי איר פארשטייט אליין, ניט געקאָנט האָבן. צו זעכציק יאָר ווערט מען ניט קיין טשיקאָוסקי, ניט קיין רובינשטיין. נאָר אף דער עלטער האָב איך מיטאמאָל אָנגעהויבן פארפאסן מעלאָדיעס, ניגונים. און ווען איך פארפאס א יודישן ניגון, איז בא מיר א געפיל, ווי איך זאָל זיך דורכריידן מיט טאטער־מאמע, ווי אין דער קינדהייט אף אונדזער מאָלעווער יודיש.

איצט, ווען נאכמען זעמער ווייסט שוין, אין אוועלכער שאַ אן ערעך קאָן ער דאָ טרעפן זינע צוויי נייע באקענטע, צעשיידט ער זיך נאָך דער־ווייל ניט מיט זיי, נאָר געזעגנט זיך, ווי מע געזעגנט זיך, געוויינלעך, מיט באקאנטע, מיט וועלכע מע באגעגנט זיך אָפט. און אז אין די טעג, וואָס ער וועט דאָ זיין, וועט ער זיך נאָך ניט איין מאָל מיט זיי באגעגער נען, האָט נאכמען ניט וואָס צו קווענקלען. דאָס בערעזעווע סעדל, וואָס האָט מיט זיין זויבערער וויסקיטייט אים שטענדיק דערמאָנט אין דער יאָמ־טעוודיקער ליכטיקייט פונעם ערשטן שניי, געפינט זיך אין רעכטן מיטן שטאָט, און אויסמיידן עס, אויב ער וויל ניט אַנלייגן קיין איבעריקן וועג, איז פאַשעט אומעגלעך.

וואָס איז מיט אים פלוצעם אזעלכעס געשען, וואָס ער האָט זיך גע־געבן אזוי האסטיק א הייב אוף פון אָרט און זיך שיר ניט געלאָזט לויפן, האָט ער זינע באקענטע שוין ניט באוויזן צו זאָגן. און געשען איז דאָס, וואָס ס'איז אים פאַשעט ארויס פון זינען, אז אף דער פאַסט קאָן אף אים פון לאנג שוין ווארטן א בריוול פון קאַבעליאקע, פון זינער אן אלטער אומבאקאנטער באקאנטער. אינעם דאָזיקן בריוול דארף זי אים געבן צו וויסן, ווען און ווו זאָל ער אף איר ווארטן און לויט וועלכע סימאָנים וועט ער זי גלייך דערקענען.

וועגן דעם, אז טייבלען, ווי מע רופט זיין אומבאקאנטע באקאנטע פון קאַבעליאקע, וועט ניט אָפּשטעלן די סאקאָנעסדיקע היץ און זי וועט קר־מען צו פאָרן, האָט נאכמען קיין רעגע ניט געקווענקלט. אין איטלעכן בריוו אירן האָט טייבל אים געשריבן, אז טאָמער מאכט זיך אים א גע־לעגנהייט זיין הי, זאָל ער איר באציטנס געבן צו וויסן, און זי וועט אומבאדינגט קומען צו פאָרן זיך זען.

דעם ערשטן בריוו פון איר האָט נאכמען דערהאלטן נאָך מיט עטלעכע יאָר צוריק, ווען ס'איז דערשינען זיין בוך „נעכטן און היינט“, ווו אין איינער פון די דערציילונגען דערמאָנט ער דעם קינדערהיים. און כאַטש ער רופט דאָרט קיינעם ניט אָן מיט די עמעסע נעמען, האָט טייבל אלע־מען דערקענט.

ענלעכע אזעלכע בריוו האָט זעמער באקומען אויך פון אנדערע שטעט, ווו עס וווינען אצינד זינע אמאָליקע כאוויירים פונעם פאַלטאווער קינ־

דערהיים, און אלע קימאט מיט דער זעלבער באקאשע: טאָמער מאכט זיך אים א געלעגנהייט זיין אין זייערע קאנטן, זאָל ער באצייטנס זיי געבן צו וויסן. די דערהאלטענע בריוו זיינען געווען ניט בלויז פון די, וועלכע ער געדענקט, נאָר אויך פון די פיל יינגערע פון אים, אָט ווי טיבל, וואָס אויב ער איז אפילע א שטיקל צייט געווען מיט זיי צוזאמען, האָט ער זיי שוין אויך ניט געקענט געדענקען. אלציינס אָבער איז יעדער פון די דאָזיקע בריוו געווען אים טייער, ווי ער וואָלט נאָך אזויפיל יאָר, און נאָך אזעלכע יאָר, אָפגעזוכט א ברודער צי א שוועסטער. אין קינדערהיים האָבן זיי זיך דאָך טאקע געפילט ווי ליבלעכע ברידערלעך און שוועסטערלעך, און דאָס דאָזיקע געפיל, זעט אויס, האָט זיך ניט אינגאנצן אויסגעוועפט. עפעס פון דעם איז פארבליבן אין יעדן פון זיי, און אויך בא אים, אפן גאנצן לעבן.

קיין ביידער, אז ער וועט זיך ביכלאל דאָ ניט ניצן מיט די טראַליי-בוסן און אווטאָבוסן, נאָר גיין דורכויס צופוס, קעדיי טיפער דערפילן אין זיך די שטאָט פון זיינע ווייטע יינגלשע יאָרן, האָט ער זיך דאָך ניט געגעבן! און ווען אפילע יאָ, איז צוליב אזא באגעגעניש, ווי עס שטייט אים פאָר, מעג ער אים אויווער זיין. זיינען, ווי אפצולאָכעס, מיטאמאָל אנטרונען געוואָרן אלע טראַלייבוסן און אווטאָבוסן, וואָס גייען פונדאנען צום קאָרפוסנעם, וווּ די פאָסט איז, און דער ביידער, וועלכן ער האָט זיך ניט געגעבן, בלייבט דערווייל א ביידער.

קיין סאך צייט דערפון, וואָס ער גייט צופוס און ניט ער פאָרט, האָט נאכמען, דאכט זיך, ניט פארלאָרן. ער געדענקט גאָר ניט, צי האָט ער דאָ ווערניט-איז געשפאנט מיט אזא ברייטן האסטיקן טראַט, כאַטש וואָס קאָנען אים שוין געבן די עטלעכע מינוט, וואָס ער וועט מיט זיין יאָגן דערביי אויסשפילן. אויב פונעם בריוו, וועלכער ווארט דאָרט אף אים, וועט זיך ארויסווייזן, אז די באגעגעניש האָט געזאָלט פאָרקומען היינט אינדערפרי, — האָט ער דאָך אלציינס שוין פארשפּעטיקט. „און ביכלאל, ווער טוט עס אזוי, דערצו נאָך בענעגייע א פרוי, — מוסערט זיך נאכמען האלב אף א קאָל, — א טעווע, וואָס איז צו אים געקומען ניט לאנג צו-ריק, געבנדיק אים דערמיט אַנצוהערן, אז ער האָט גענומען זיך לעצטנס שטארק עלטערן, כאַטש ער אליין וויל זיך נאָך אין דעם ניט מוידע זיין, — ווילסט זיך מיט איר זען, איז פאָרט מען אראָפּ קיין קאָבעליאקע, ביפראט נאָך, אז דו קלייבסט זיך פונדאנען קיין קרעמענטשוק, און דאָס שטעטל קאָבעליאקע ליגט אפן סאמע מיטן וועג, אפן זעכציקסטן קילאָמעטער. מאלע וואָס זי האָט דיר געשריבן, אז דו זאָלסט איר באצייטנס געבן צו וויסן, ווען דו וועסט דאָ זיין, און זי וועט קומען צו דיר! לויט אלע כעזשבוניעס, דארף זי דאָך שוין אויך זיין ווייט ניט קיין יונגע. אויס-קויפן זיך בא איר, טאָמער האָב איך, כאַלילע, פארשפּעטיקט, וועל איך קאָנען בלויז מיט איינס — אראָפּפאָרן צו איר. וועל איך טאקע אזוי טאָן. באַשטימט.“

פון די אלע רייד אָבער, וואָס נאכמען טיינעט זיך אויס מיט זיך אפן וועג, ווערט זיין טראַט אף קיין האָר ניט קלענער, ער כאַפט קוים איבער דעם אָטעם. ער איז ניט ארופגעגאנגען, נאָר ארופגעפלויען אף די דרויסן-

דיקע טרעפ פון דער פאסט, וואס געפינט זיך אין איינעם פון די ליכטיקע פאלאצן, וועלכע רינגלען ארום דעם גרויסן קיילעכיקן קארפוסנעם סאך. אפגעטעמט זיך האט נאכמען בלויז דעמלט, ווען פונעם בריוו, וואס ער האט אין איין אויגנבליק דורכגעלייענט, האט ער זיך דערוואוסט, אז די באגעגעניש זינע מיט טיבלען וועט ערשט פארקומען מארגן, צען אזיגער אינדערפרי, און טאקע דא אף דער פאסט. ער וועט זי, ווי זי שרייבט, לייכט דערקענען. זי וועט האלטן אין דער האנט זיין ביכל.

איז נאכמען, וויבאלד אזוי, שוין ווידער פרי, און ער קאן, ווידער אן א שום פארווען און אן א שום פארוואס, בלאנקען איבער דער שטאט גאס-איין און גאס-אויס. צו ביילען האט ער דערווייל סייווי גיט וואס זיך צו שלעפן. די שאלעם-אלייכעמער זינען אין די דאזיקע שאען נאך אף די זאוואדן און פאבריקן, און צו ענדע טאג איז נאך היפש ווייטלעך. פארקערעוועט ער, נאכמען, ארויסגייענדיק פון דער פאסט, אף דער ער-שטער גאס, וואס קומט אים אן אנטקעגן, אף דער פרונזע-גאס, וואס האט אין זינע צייטן געהייסן די קאבעליאקער און וועלכע ציט זיך העט-העט ווייט ארום. וויפל קילאמעטער, — טראכט נאכמען בא זיך, — האט ער מיט דער דאזיקער גאס דורכגעמאכט דא ינגלווייז, גייענדיק טאג-איין, טאג-אויס אין דער באלניטשנער קלויז צו אווראם-בער גאלאדן דעם געמאָרע-מעלאמעד אין כידער, און שפעטער, — ווען ער האט שוין געטראָגן אן עמאלענעם קאָמיוגישן צייכן אף דער ברוסט, — אין דער שכינעסדיקער אפטייק, ווו ער האט געוואשן פלעשלעך פון רעפועס, ארומגעווישט דעם שטויב, פארקערט דעם דיל. דער וועג אהין האט געפירט פארביי דעם מארק. איצט פירט ער אים אויך אזוי. צום מארק איז נאך גאנץ ווייטלעך, נאך נאכמען דערפילט מיטאמאל א הייליקייט אף די ציין פון ניט-ציטי-קע וויינשל און עפל און א זיסלעך-קלעפיקן רייעך פון איבערגעציטיק-טע בארן און דינעס, ווי ער זאל געווען אין זיך אריינלאָזן מיט אלע זי-נע טאמען און רייכעס איינעם פון יענע ווייטע טעג.

דער מארק איז שוין גיט דער, וואס דעמלט, — ער לאַזט זיך איצט ארומכאפן מיטן אויג, — און דער טומל אפן מארק איז אויך שוין גיט דער, וואס דעמלט. דאס נעמט זיך, אפאָנעם, דערפון, וואס, פונקט ווי אף אלע מערק, האט מען אויך דא קימאט אופגעהערט זיך דינגען. וויפל מע באַט אָן, אזויפיל באצאלט מען, פונקט ווי אין די קלייטן. און דאס האלב-קיילעכיקע מויערל פון דער אפטייק אפן ראַג גאס איז אויך, דאכט זיך, גיט אינגאנצן שוין וואס געווען, ס'איז עפעס ווי קלענער געוואָרן.

אז ער וועט אין דער אפטייק קיינעם גיט טרעפן פון די, מיט וועמען ער האט דאָרט אמאל געארבעט, האט זעמער גיט וואס צו סאָפעקן. דאָך איז ער אהין אריין. און ווידער דאס זעלבע, ווי עס זאל אין אים פונסניי זיך פארקלייבן איינער פון יענע ווייטע טעג. ס'האָבן אין אים גענומען אופטויכן די נעמען פון קאלערליי רעפועס, וועלכע האָבן פון זיך אליין אים זיך פארגעדענקט בייםן אראָפּוואשן די אלטע עטיקעטקעס פון די פלעשלעך און סלאַיקלעך, בייםן צוקלייבן אף די פראַוויזאָרישע טישלעך. אפילע די לאטיינישע נעמען פון וואטע און גאַרטשיטשניקעס — גאַסיפּום און כאַרטאַ סינאַפּיס — האָבן אין אים אופגעטויכט, כאַטש די דאָזיקע לא-

טיינישע נעמען, געדענקט זיך אים, האָבן די פראַוויזאָרן זעלטן-ווען גע-
נוצט.

אויסער ווי בא דעם אלטיטשקן, וואָס איז געזעסן בא דער קאסע, האָט
ער ניט בא וועמען זיך נאָכפּרעגן וועגן די מיט וועמען ער האָט דאָ אמאָל
געארבעט. לאַזט זיך גאָר אויס, אז דער אלטיטשקער האָט ביכלאל קיינ-
מאָל ניט געארבעט אין קיין אפטייק. ביז דער פענסיע איז ער געווען א
קאסירער אין באַנק. נאָר איינעם פון די, וועמען נאכמען האָט אים אָנגע-
רופן, קען ער. ער באַגענט אים אמאָל אַוונט-צייט אינעם בערעזעווע
סעֶדל. נו, פארשטייט זיך, אז ער וועט אים אלץ איבערגעבן. יענער וועט
זיך אויך זיכער דערפרייען. און ס'איז דאָך טאקע א גרויסע פרייד אָנ-
טרעפן אין אזויפיל יאָר ארום אן אלטן באַקענטן אין א שטאָט, וואָס די
פאשיסטן האָבן קימאט געהאט כאַרעו געמאכט.

דאָס איינציקע, מיט וואָס דער הויף פון דער אמאָליקער באַלניטשנער
קלויז האָט דערמאָנט נאכמענען אין די יינגלשע יאָרן און אים פארהאלטן
לעבן זיך, איז דער געפילדער פון די קינדערשע קעלעכלעך, וואָס האָט
זיך דערטראָגן פון דאָרט צו דער גאס. ס'איז גאָר אינגאנצן אן אנדער
געפילדער און אן אנדער טומל. עס הערט זיך ניט אין אים דער אומעטי-
קער ניגון, מיט וועלכן ער און אלע כידער-יינגלעך פון זיין קיטע פלעגן
אף פארשיידענע קוילעס אויסזינגען דעם „אַמאַר אביע“ און דעם „אַמאַר
ראו פּאַפּאָ“¹.

שטייענדיק בא דער אָפענער קאליטקע, פרווט נאכמען זיך דערמאָנען:
אַט די אים גוט באַקאנטע פארקייילעכיקטע פענצטער, וואָס שטייען צע-
פראלט, האָט ער דעמלט געזען ווען-ניט-איז אָפּן? און די זון, מיט וועל-
כער ס'איז פול דער הויף, האָט דעמלט אריינגעקוקט אהער? נאָר ווי האָט
ער געקאָנט עס דעמלט באַמערקן, אז זייענדיק קימאט אינעם זעלבן על-
טער, אין וועלכן עס זיינען די קינדער, וואָס קוקן ארויס פון די אָפענע
פענצטער, וואָס טראָגן זיך אום האַלב-נאַקעטע איבערן הויף, אריינגע-
טאַגענע אין דער קינדערישער שפּיל, איז ער גאָר געווען פארנומען מיט
„שנאים אויכאזין בעטאליס“, מיטן בעגעד, אין וועלכן צווייען האָבן ווי
מיט צוואַנגען זיך איינגעקלאַמערט און יעדער איינער פון זיי טיינעט, אז
דער בעגעד געהערט צו אים, ער האָט אים געפונען, אָדער ער איז געווען
פארנומען מיט „ביצע שענוילדאָ בעיאַמטעוו“, מיטן איי, וואָס די הון
האָט געלייגט אין א יאַמטעוודיקן טאַג...

ווען עמעצער זאָל געווען איצט צו אים צוגיין און פרעגן, צי געדענקט
ער, אז דאָ איז געווען אמאָל א מאַקעם-קאָדעש, וואָלט ער מיסטאמע
יענעם געענטפערט, אז פאר אים, נאכמענען, איז א מאַקעם-קאָדעש דאָרט,
ווי קינדער זיצן בא אָפענע פענצטער און באַדן זיך אין דער זון.

מיט א פאָר קווארטאלן העכער, דאָרט ווו די פרונוזע-גאס ברייטערט
זיך אויס, ווו דער ווינט האָט שטענדיק געהאט צו טאָן מיט דער פאנאנ-
דערגעשאַטענער שטרוי און היי אפן ברוק, וואָס די פויערשע וועגענער
פלעגן נאָך זיך איבערלאָזן, האָט פאר נאכמענען שוין דעמלט געהייסן

¹ האָט געזאָגט אביע און ראו פּאַפּאָ (העבר).

הינטערן שטאָט. „אהינצו“ פלעגט מען שוין פֿאַרן אָף דראָזשקעס און פּאַעטאַנען, ווי צום וואַקזאַל. זיך ווונדערן, וואָס איצט גייען אַהין טראַליי-בוסן, האָט ער, פּאַרשטייט זיך, ניט וואָס. ס'איז אים גלאַט אָבער ציקאווע, וווּ ענדיקט זיך אָט דער „אהינצו“. די אָנגעצויגענע עלעקטרישע דראָטן פאַר די טראַלייבוסן דערגרייכן אַזש ביזן האַריזאָנט. איז עפּשער... די גאַס האָט דאָך אַמאָל געהייסן קאַבעליאַקער. און כאָטש נאַכמען פּאַרשטייט, אַז קיין קאַבעליאַקע וועט ער מיטן טראַלייבוס ניט פּאַרפּאַרן, פּונדעסט-וועגן זעצט ער זיך אָף אים אָף. ער וויל פּאַשעט זען די נײַע גרענעצן פּון דער שטאַרק אַלטער שטאָט.

שוין זיצנדיק אין טראַלייבוס, דערווייט זיך זעמער, אַז דער טראַליי-בוס גייט אין דער ריכטונג פּונעם אַלמאַנעם זאוואַד, אָף וועלכן עס אַר-בעטן, ווי ס'האַבן אים פּאַרזיכערט בייַלע מיט פּייגען, שיר ניט גאַנץ נאַוועפּרעלאָזשענע, און אַז דער אַלמאַנער איז נאָך אויך, ניט די גרענעץ פּון דער שטאָט. דער טראַלייבוס האָט נאָך דאָרט צו גיין און צו גיין. בייַלע מיט פּייגען זינען אוואַדע גערעכט. דאָס קלענסטע הויז איז דאָ, דאַכט זיך, גרעסער פּון גאַנץ שאַלעם-אַלייכעם-גאַס. אַזעלכע ברייטע, לאַנג-גע און שיינע גאַסן, ווי דאָ, און אַזעלכע מעסנקן גרויסע מויערן, ווי דאָ, זינען אין שטאָט. דאַכט זיך, ביכלאַל גאַר ניטאָ. ס'איז טאַקע זיך נאָר צו שפּיגלען אין זיי.

אַנגעזעטיקט זיך מיט אָט דער שיינקייט, וועלכע די נאַוועפּרעלאָזשע-נער האָט זיך אַפּילע קיינמאָל ניט געכאַלעמט, האָט נאַכמען זיך אומגע-קערט מיטן טראַלייבוס צוריק אין שטאָט.

כאַטש ס'איז שוין ניט אַזוי פּרי, נאָר אָף דער שאַלעם-אַלייכעם-גאַס האָט ער נאָך דערווייַל ניט וואָס צו גיין. אַפּילע דער אוילעם, וועלכער איז באַשעפּטיקט אָף די זאוואַדן און פּאַבריקן, וואָס געפינען זיך גופּע אין דעם אַלטן טייל שטאָט, וועט קומען פּון דער אַרבעט ניט פּריער ווי אין אַ פּאַר שאַ אַרום. און פאַר די פּאַר שאַ קאָן ער דערווייַל באַווייזן אַרייַנכאַפּן נאָך אַ פּאַר גאַסן, אָף וועלכע ער קלייבט זיך זיין. פּילט ער זיך אָבער שוין גאַנץ מיַדלעך, און ניט אַזוי פּונעם אַרומגיין, ווי פּון דער זון, פּון וועלכער ס'איז זיך ניט אויסצובאַהאַלטן אויך אָף דער שאַטנדיי-קער זייט. אין האַטעל איז אויך ניטאָ פּון איר קיין רעטונג. וואָס פאַר אַ ווערדע האָט באַ דער זון אָנגלעזן די אַראַפּגעלאָזטע שטאַרן אַפּן פּענצ-טער, וואָס פּאַרנעמט אַ האַלבע וואַנט, אַז ס'זאָל פּון זיי טראַגן אַ היץ, ווי פּון אַן אָנגעהייצטער הרובע. און וואָס פאַר אַ זיך האָט זיך שלעפּן איצט אין האַטעל, אויב פּונדאַנען, וווּ ער איז אַרויסגעשטיגן פּונעם טראַלייבוס, איז פּיל נעענטער צו דער ווייסער בעסעדקע, וואָס אין סאַמע עק פּון דער צענטראַלער אַקטיאַבער-גאַס. פּאַריינס וועט ער שוין פּאַרגיין אינעם דאָר-פּישן שטיבל, וווּ ס'האַט געלעבט דער באַשעפּער פּון „נאַטאַלע פּאַלטאוּ-קע“ איוואַן קאַטליאַרעווסקי, און זען פּון דער נאַענט דעם ספּאַסקן קלויס-טער, פּאַרביי וועלכן די רוסישע אַרמיי האָט פּייערלעך דורכגעמאַרשירט נאַכן זיג איבער די שוועדן.

אַז אין שכיינעס מיט דער האַלב-פּאַרמאַכטער ווייסער בעסעדקע, וואָס הענגט אַראָפּ איבער דער גריין-גרינער נידעריקער אומגעגנט, ווי אַ באל-

קאן פון א הימלקראצער, און אין וועלכער ער האט יינגלווייז זיך ניט איין מאל פארקליבן און פון וועלכער פארליבטע פארלעך האבן אים ניט איין מאל געבעטן זיך פון דארטן פארנעמען, איז צוגעקומען נאך א בע-סעדקע און אויך פונקט אזא ווייסע, נאָר אין אַן א שיר מאל א גרעסערע, און אז אין דער דאָזיקער בעסעדקע קאָן מען זיך מעכאבעד זיין מיט די באַרימטע פּאַלטאווער געריכטן, וועלכע גאַגאַל האָט נאָך באַשריבן, — וועגן דעם האָט נאכמען זיך דערוויסט לאכלוטן צופעליק. ארויסגעגאנגען פון קאָטליארעווסקיס דאָרפיש שטיבל מיט דער דאָרפישער קרענעצע אין הויף, איז ער, אומדרייענדיק זיך נאָכדעם ארום דעם ספּאסקו קלויסטער, פּאַשעט ארום אומבאמערקט אף אן אנדער סטעזשקע, וואָס האָט אים געבראכט צו פירן צו אַט דער נייער בעסעדקע, וועלכע איז פון אינוויי-ניק ענלעך אף א פּאלאַץ. פון די מאַרמאָרנע זיילן און פונעם מאַרמאָרנעם דיל האָט געטראָגן א קילקייט, וואָס באַ אזא היץ איז עס ניט אַפּצושאַצן. די האַלב-אַפּענע גאלעריע אין דער בעסעדקע דרייט זיך ניט ארום איר אקס, ווי די זיילן פונעם „זיבעטן הימל“ אף דעם אַסטאנקינער טורעם אין מאַסקווע, וווּ נאכמען איז א פּאַר מאל געווען. און דאָך דערמאָנט אים די האַלב-אַפּענע גאלעריע דעם זאל אפן „זיבעטן הימל“, כאָטש די אומגעגנט אין דער טיפּער גידער איז דאָ מיט גאַרניט ענלעך אף דעם. וואָס ער האָט געזען פון די פענצטער אינעם אַסטאנקינער טורעם. אַנ-שטאַט אספּאַלטירטע שאַסייען, איבער וועלכע עס טראָגן זיך אום הין און הער אווטאַמאַבילן, ענלעכע פון דער מעסוקענער הייך אף קינדערשע שפּילעכלעך, און די פּילשטאַקיקע מויערן — אף קעסטלעך שוועבעלעך, קוויקט זיך דאָ דאָס אויג מיט די געדיכטע סעדער, מיט די זאפטיקע גרינע לאַנקעס, מיטן לויטערן וואסער פונעם שטילן טייך וואַרסקלע, מיטן לייכט פּאַרנעפּלטן האַריזאָנט...

די זון איז געשטאנען נאָך גאַנץ הויך, נאָר די היץ האָט זיך שוין ניט אזוי שטאַרק געפּילט, ווען זעמער האָט זיך אראַפּגעלאָזט פונעם היגן „זיבעטן הימל“ און זיך געלאָזט מיט דער לאנגער פּאַריזשער-קאָמונע-גאַס, דער אמאַליקער דוואַריאַנסקער, אף וועלכער עס וווינט איצט ביילע די נאָוועפּרעלאַזשענערן.

ווי גרויס זי איז ניט, די פּאַריזשער-קאָמונע-גאַס, איז פאַר א האַלב שאַ צייט קאָן מען זי דורכמאַכן, אפּילע נאָך פאַר ווייניקער, אָבער בלויז דעמלט, ווען מען איז א היגער. נאָר פאַר אזעלכן, וואָס איז, ווי ער, נאכ-מען, בלויז אין די יינגלשע יאָרן געווען א היגער און וואָס איז אראַפּגע-קומען אהער צוגאַסט אין אזויפּיל יאָרן ארום, וועט דער טאַג אויך זיין צו קליין. נאכמען דאכט זיך, אז ס'איז ביכלאל ניטאָ דאָ אין שטאַט די גאַס, וואָס מען זאָל זי קאַנען דורכגיין, ניט אַפּשטעלנדיק זיך. נו, ווי קאָן ער, גייענדיק מיט דער דאָזיקער גאַס, דורכלאָזן די בילדער-גאלעריי און זיך ניט פאַרהאַלטן דאָרטן ווייניקער פון א צוויי-דריי שאַ. און ווי פאַרהאַלט מען זיך עס ניט באַ דעם בראַנזענעם דענקמאַל, וואָס שטייט אפן זעלבן פּלאַץ, אף וועלכן ס'איז געשטאַנען קעלינס, דעם קאַמענדאַנטס פון דער שטאַט, הויז, וווּ ס'האַט אַפּגערוט נאָך דער זיגרייכער שלאכט איבער די שוועדן פּיאַטער דער ערשטער. מיטאַמאַל דערוויסט ער זיך,

נאכמען, אז אין דער דערבנייקער שטוב, וואָס קוקט ארויס צום דענקמאַל מיט אירע אָפענע פענצטער, האָט מיט פּיל־פּיל יאָרן צוריק, ווען ער איז נאָך אָף דער וועלט ניט געווען, זיך אָפּגעשטעלט, קומענדיק אהער אין שליכעס פון לענינען, נאדעזשדע קרופּסקע. נאכמען ווּנדערט זיך, וואָס ביז איצט, זייענדיק שוין אין אזא עלטער, קאָן ער זיך נאָך אלץ ניט פּאַרשטעלן, אז ס'איז געווען א צייט, ווען ער איז ניט געווען, און אז ס'וועט זיין א צייט, ווען ער וועט ניט זיין.

ווייזט אויס, אז ביילע די פּאריקמאכערן, וואָס האָט זיך געקליבן פירן היינט נאכמענען באווייזן די שאַלעם־אלייכעם־גאס, האָט זיך שוין אָף אים ניט געריכט. אָף דער טיר פון איר צימערל אינעם שמאַלן פינצ־טערן קאַרידאַרל איז געהאנגען א שלעסל. האָט ער, זעט אויס, מיט זיין פּארהאלטן זיך אין דער בילדער־גאלעריי, בא דעם דענקמאַל און בא דעם דערבני־שטייענדיקן הויז מיטן מעמאַר־אלן ברעטל פּאַרשפּעטיקט צו איר. זיך ערגערן דערפון האָט ער ניט וואָס, ביפּראט, אז ער ווייסט ניט, צי האָט ער דערמיט קלאַל עפעס אָנגעווירן. וווּווּ, נאָר אָף נאָוועפּרעלאַ־זשענע, ווי ער איז געוויינט רופן די שאַלעם־אלייכעם־גאס און פון וואָס ער קאָן בעשום־אויפן זיך נאָך ניט אָפּגעוויינען, נייטיקט ער זיך ניט איבעריקס, מע זאָל אים באגלייטן. אים איז דאָרט געווען באקאנט ניט נאָר יעדער הויף, יעדעס שטיבל מיט יעדן גאנעק, נאָר אפּילע יעדעס ביימל, כאַטש ער האָט דאָרט, אייגנטלעך, קימאט ניט געלעבט. ס'איז אָבער ניט געווען דער טאָג, ער זאָל דאָרט ניט געווען זיין. נאָוועפּרעלאַ־זשענע האָט זיך דאָך אָנגעהויבן צוויי־דריי טריט פונעם הויף אָף דער קאָטליאַרעווסקי־גאס, וווּ ער האָט יינגלווייז געוויינט.

נאכמען זעמער איז שוין אָפּגעגאנגען א היפשע שטיק וועג, אָנגעשפּאַרט אזש דאָרט, וווּ די וואסער־קאַלאַנקע איז אמאָל געשטאנען, נאָר קיין גרויסע ענדערונגען, ווי ס'האָט אים אָנגעמאַלט ביילע, זעט ער דאָ דער־ווייל ניט. פון וואָס, אשטייגער, וויל זי, זאָל ער כאפן היספּיילעס? פון דעם, וואָס ער זעט שוין דאָ ניט קיין הילצערנע צעשפּאַלטענע טראַטוארן און קיין צעקרישלטן שטיינערנעם ברוק, נאָר אספּאַלטירטע טראַטוארן מיט אן אספּאַלטירטן שאַסיי? פון דעם, וואָס אין שעמיאַקינס הויף איז קיין זייכער ניט פּאַרבלירן פונעם טיפן אָפּגרוינט, וווּ עס זיינען געווען זיינע זומער־בעדער און וואָס איצטער בליט דאָרט א גאָרטן מיט פּילפּאַר־ביקע בלומען? קאָן ער איר, ביילען, דערציילן, אז נאָך מיט א היפש ביסל יאָרן צוריק האָט ער שוין געשפּאַנט איבער אספּאַלטירטע טראַטוארן אין די פּריערדיקע יידישע ייִשוויים פונעם קרימער סטעפּ, וווּ אמאָל האָט מען נאָך א מינדסט רעגנדל ניט געקאַנט א פּוס ארויסשלעפּן פון דער פעטער קלעפּיקער בלאַטע, און אז פּאַרפּאַרנדיק מיט יאָרן צוריק, ביים זיין ארומ־רייזן איבער די שטעטלעך, אין דער געבענטשטער קאַסרילעווקע, ווי שאַלעם־אלייכעם האָט אָנגערופן דאָס שטעטעלע וואַראַנגאַווע, וואָס האָט אמאָל געהערט צו דער פּאַלטאַווער גובערניע, האָט ער שוין ניט געפונען קיין זייכער פונעם באַרג, וואָס האָט געגרייכט „העכער די וואַלקנס“.

נאכמענען כידעשט אפילע ניט, וואָס באַ איינעם פון די הויפן, פון וועלכן עס פלעגן זיך אין די באַגינענס אַ לאַז טאָן צום מאַרק באלעגאַלעס און טאַטשקעניקעס, האָט ער דערוען שטיין אן אוּטאַמאַביל. דאָס איינציקע, וואָס נאכמענען כידעשט דאָ די גאַנצע צייט און צו וואָס ער קאָן זיך ניט צוגעוויינען, — איז די שטילקייט, וועלכע גייט אים נאָך. עס געדענקט זיך אים ניט, און דאָ זאָל ווען-ניט-איז ביכלאל געווען זיין שטיל, דערצו נאָך זומער-לעבן, ענדע טאַג, ווען די באלעגאַלעס מיט די טאַטשקעניקעס מיט די קאַטערינשטיקעס פלעגן זיך אומקערן פון מאַרק. נאכמענען געדענקט זיך אויך ניט, און זומער-לעבן זאָלן די הייזער דאָ שטיין מיט צוגעמאַכטע טירן און פענצטער און די הויפן מיט פאַרמאַכטע טויערן און קאַליטקעס. זומער-לעבן, געדענקט זיך אים, איז אָט די אַראָפּבאַרגיקע גאַס געווען ווי איין גרויסע אָפענע שטוב און ווי איין גרויסער אָפענער הויף, וווּ דורכן טאַג האָט זיך געראשט, ווי אַף א יאַריד. וועגן דעם, אז אָט די גאַס האָט מיט אַ צייט נאָך פאַר דער מילכאַמע שוין ניט געהאַט מער צו טאָן מיטן מאַרק און אז אין די באַגינענס האָט מען זיך געלאָזט פונדאַנען אַף די זאַוואַדן און פאַבריקן, ווייסט זעמער פון זיינע דעמלטי-קע נעסעס אהער. אָבער ווי ווייט די זאַוואַדן מיט די פאַבריקן זאָלן פונדאַנען ניט זיין, דאַרף דער אוילעם, לויט אלע כעזשבויעס, שוין לאנג זיין אין דער היים. איז פונוואנען, אויב אזוי, נעמט זיך פאַרט די דאָזיקע שטילקייט? און צו דעם, וואָס ער זעט קיינעם ניט זיצן אַף די גאַנעקעס און פריזבעס, איז ער אויך ניט געוויינט. וווּ איז עס פאַרט דער אוילעם, פאַרשטייט ער ניט. טאַמער באַגעגנט זיך אים שוין עמעצער, איז ער אַף אזויפיל ניט ענלעך אַף קיין נאָוועפּרעלאַזשענער — און אַ נאָוועפּרע-לאַזשענער וואָלט ער, דאַכט זיך, דערקענט פאַר אַ מילל, — אז ער האָט אים ניט וואָס אָפּצושטעלן און פאַנאנדערפּרעגן וועגן דעם צי יענעם פון זיינע אמאָליקע באַקאַנטע. איצט פאַרשטייט ער שוין, פאַרוואָס האָט ביילע אים געוואָלט באַגלייטן. מיט יעדן ווייטערדיקן טראָט, וואָס ער מאַכט, פילט ער, ווי ביילע פעלט אים אויס. אפּאָנעם, אז קיין אַנדער אויסוועג ווי אַנקלאַפּן אין אַ פאַר טירן, ביז ער וועט סאַפּקאַלסאַף אַנטרעפּן אַף אן עכטן נאָוועפּרעלאַזשענער, בלייבט אים ניט.

די ערשטע טיר, וווּהין ער וועט אַנקלאַפּן, וועט, פאַרשטייט זיך, זיין די טיר פונעם אמאָליקן לייען-שטיבל, וווּ זיין ברודער עליע פלעגט פאַר-לייענען אַף אַ קאַל פאַרן צונויפּגעזאַמלטן אוילעם שאַלעם-אַלייכעמס אַ מייסע. נאָר איידער ער וועט אַנקלאַפּן אהין, מוז ער זיך פריער אַראַפּלאָזן אין דערבייזקן ביסטראָווסקי-געסל, וווּ ס'האַבן זיך באַגעגנט און אַף שטענדיק זיך צעשיידט זיינע קינדערשע און יינגלשע יאָרן.

דאָס זעלבע, וואָס איז זיך פאַרלאַפּן מיט די סקווערן, מיטן מאַרק, מיטן רויטן מויער פון דער אפטייק, איז זיך אויך פאַרלאַפּן מיטן ביסט-ראָווסקי-געסל. אויך דאָס דאָזיקע געסל איז פאַר דער צייט, וואָס נאכמען איז דאָ ניט געווען, עפעס ווי קלענער און שמעלער געוואָרן. נאכמען באווייזט ניט אַרײַנשטעלן אהין אַ פוס, ווי ער איז שוין באַם הילצערנעם שטיבל מיטן הויכן ציגלנעם צאַקאַל. אין אַ פייכט צימערל מיט אַ ברעקל פענצטערל, אין וועלכעס ס'האַט קיינמאַל ניט אַרײַנגעקוקט די זון, זיינען

אדורך די לעצטע צוויי־דרטי יאָר פון זײַן קינדהײַט. נאכמען איז נאָך
ניט אינגאנצן זיכער, צי איז עס טאקע יענץ שטיבל. קיין זייכער ניטאָ
פון די עטלעכע טרעפלעך, פונעם שטיקל גאנעק, פון דער טיר. ער זעט
איצט פאר זיך בלויז א טויבע פארמויערטע וואנט. עפּשער וועט ער עפעס
דערקענען אין הויף? איז אים פארלאָפן דעם וועג די לייכטע מאשין,
וואָס האָט זיך אָפּגעשטעלט בא דעם הויכן שכיינעסדיקן גאנעקל.

דערהערט פונעם מיליטערמאן, וואָס איז ארויס פון דער מאשין, אז
דאָרט, ווו ער, נאכמען, וויזט אָן, זײַנען נאָך ביז ניט לאנג צוריק געווען
אי טרעפלעך, אי א גאנעק, אי א טיר, דערציילט אים נאכמען, וואָס האָט
אים אראָפּגעבראכט אהער. נעמט דער מיליטערמאן דעם גאסט פאר דער
האנט און פירט אים ארוף מיט די טרעפלעך צו זיך אין שטוב.

אין אָט דעם גרויסן צימער מיט די אינווייניקסטע גרינע לאָדן און
מיטן געפארבטן דיל איז נאכמען זיכער קיינמאָל ניט געווען. און אז די
הויכע פרוי מיטן גוטמוטיקן געזיכט, וואָס האָט באגאָסן די בלומען־טעפּ־
לעך אף די פענצטער, האָט ניט קיין שייכעס צו דער אָנגעכמורעטער
באלעבאָסטע, בא וועלכער זיי האָבן געהאט געדונגען דאָס צימערל, —
האָט נאכמען זיך פאָרגעשטעלט, נאָך איידער זי האָט אים געזאָגט, אז זיי
האָבן זיך אריינגעקליבן אהער ערשט נאָך דער מילכאַמע. נאָר יענעם
אריינגאנג האָבן זיי פארמויערט ניט לאנג צוריק. דאָס צימערל, אף וועלכן
ער פרעגט זיך נאָך, האָבן זיי אויך עטוואָס איבערגעבויט: ארויסגעוואָרפן
דעם גרויסן רוסישן אויוון, וואָס האָט פארנומען קימאט דאָס גאנצע צי-
מערל, און געמאכט גרעסער דאָס פענצטער.

— איך ווייס ניט, צי איר געדענקט, — האָט זיך אָנגערופן דער מאן
אירער, דער באיאָרטער קאפיטאן, — דאָרט איז דאָך, אייגנטלעך, ניט גע-
ווען קיין פענצטער. א שייבעלע די גרייס ווי א פויסט.

וואָס פאר א ווערט קאָן שוין האָבן פאר נאכמענען דאָס צימערל אָן
דעם רוסישן אויוון, אף וועלכן ער איז געשלאָפן מיטן יינגערן ברודערל,
לייבקען, אָן דעם ברעקל פענצטער, בא וועלכן ס'איז געשטאנען א קיך-
טיש, אף וועלכן ס'איז געשלאָפן, די פיס אראָפּגעהאנגען קימאט ביזן דיל,
דער עלטערער ברודער, עליע, און אָן דער, סיי זומער, סיי ווינטער,
פארשוויצטער טיר, ווו אנטקעגנבער איז געשטאנען א פארלאטעט און
איבערגעלאטעט טאָפּטשאַנדל, אף וועלכן ס'זײַנען געשלאָפן די מאמע
מיטן שוועסטערל פייגעטשקע.

פון אליץ, וואָס איז זיך פארלאָפן אין אָט דעם צימערל, ווהיין זיי
האָבן זיך אריינגעקליבן נאָכן פאָגראָם אין שטעטל, פונוואנען זיי זײַנען
געקומען אהער צו לויפן, האָט זיך נאכמענען מיטאמאָל דערמאָנט דער
פראַסטיקער ווינטער־טאָג, ווען די מאמע האָט געבראכט צו טראָגן איינ-
געוויקלט אין א שמאטקעלע א געל פלעצל, וואָס זי האָט געפונען אין
גאס, ניט ווייט פון דער טשעקא. צי דאָס פלעצל אינעם שמאטקעלע האָט
עמעצער צופעליק פארלוירן, גייענדיק צו דער ארבעט, צי ס'איז אן אָפּ־
געסאמטס און עמעצער האָט עס בעקיוון אונטערגעוואָרפן? אין יענע יאָרן
האָט אזעלכעס זיך געקאָנט פארלוירן. באנאכט פלעגט מען זיך ניט איין
מאָל אופכאפן פון א שייסעריי אף דער גאס.

מיטאמאל ברעכט אָפּ די מאמע פונעם פלעצל א ביסן, מאכט צו די אויגן, ווי זי זאל זיך אָפגעזעגענען מיט די קינדער, וואָס שטייען אויס- געהונגערטע ארום איר, און א בלייכע, ווי קרינד, לייגט זי פאַרזיכטיק אריין דעם ביסן אין מויל. דאָס געוויין ביז הימל עפן זיך פון די פיר קינדער האָט אויסגעבראַכן שוין נאָכדעם, ווי די מאמע האָט אראָפּ געשלונגען דעם ביסן. דאָס איז געווען א געוויין פון קינדער, וואָס קומען צו לויפן אין בעסמעדרעש און פאלן צו צום אָפענעם אַרנקוידעש, נאָכ- דעם ווי די דאָקטוירים האָבן זיך אָפגעזאָגט פונעם כוילע.

אן אייביקייט איז דורך, ביזוואנען די מאמע האָט אופגעעפנט די אויגן און באדאנקט דעם אייבערשטן פארן כעסעד, וואָס ער האָט צוגע- שיקט פאר אירע פיר יעסוימימלעך ניט קיין אָפגעסאמט קוקרוזן פלעצל אף אָפצופאסטן זיך נאָך א הונגעריקן טאָג. זי האָט צעטיילט דאָס פלעצל אף פיר גלייכע כאלאַקים און זיך געשווירן דערביי, אז זי איז ניט הונ- געריק.

— וווּ האָט איר זיך דאָ אָפגעשטעלט? — טוט אים א פרעג די באלע- באַסטע. — אויב איר ווילט, קאָנט איר אף די עטלעכע טעג, וואָס איר קלייבט זיך דאָ זיין, פארנעמען דאָס צימערל.

— א דאנק, — ענטפערט נאכמען און גיט דערביי גלייך צו, — ווי ליב ס'איז ניט יעדן מענטשן די קינדהייט זיינע, איז אָבער מיין קינד- הייט, וואָס איז דורך אינעם דאָזיקן צימערל, ניט פון די, מיט וועלכער מע וויל בלייבן אויג-אף-אויג. גענוג פאר מיר די עטלעכע מינוט, וואָס כ'האָב מיט איר דאָ איצט פארבראכט...

ער הייבט טאקע בעפירעש ניט אָן צו פארשטיין, וואָס איז געוואָרן מיט אָט דער גאס? פונדאנען האָט זיך צו איר גענומען די סטאטעטשנע שטילקייט פון די אמאָליקע באלעבאטיש-שינאָווישע גאסן און געסלעך, וואָס אף יענער זייט קאַרפוסנעם סאָד און ארום דעם זוניקן און דעם בע- רעזעווע סעדלעך? אפילע אינמיטן דער נאכט, ווען טירראון-טויער זיינען צו, איז דאָ אויך ניט געשטאנען אזא שטילקייט. זעט אויס, אז ביילע און פייגעלעבן זיינען נאָך מער ווי גערעכט: ניט נאָר א האלבע גאס, ווי זיי זאָגן, האָט זיך אריבערגעצויגן פונדאנען אין די מיקראַראיאַנען, נאָר, דאכט זיך, אז די גאנצע גאס. גלוסט זיך נאכמענען טאקע פרעגן בא דער זעלבער ביילען און בא דער זעלבער פייגעלעבן: פארוואָס האָט מען, אריבערקלייבנדיק זיך פונדאנען אין די מיקראַראיאַנען, ניט מיטגענומען מיט זיך אהין דעם נאָמען פון דער גאס און ניט אָנגערופן מיט שאַלעם- אלייכעמס נאָמען א גאס אין די מיקראַראיאַנען, ווי דאָס האָבן, צום ביישפּיל, געטאָן, ווי ער האָט געהערט, די קיעווער?

דאָס אלץ אָבער שטערט ניט נאכמענען, אז ער זאל זיך איינקוקן אין איטלעך איינעם, וואָס קומט אים אָן אנטקעגן. עפשער וועט ער פאָרט אַנטרעפן אף א באַקאנטן, און אויב נאכמען וועט אים ניט דערקענען, איז עפשער וועט יענער אים דערקענען. עס קאָן פאָרט דאָך ניט זיין, אז פון די פאָטאָמסטווענע נאָווערפּעלאַזשענער זאל קיין איינער דאָ ניט פאר- בלייבן, אז אלע זאָלן זיך האָבן פונדאנען אריבערגעקליבן און איצט וויי- נען דאָ נאָר אָנגעפאָרענע, מענטשן מיט גאָר אן אנדער אופירעכץ און

מיט גאר אנדערע מינהאגים. און אז ער זאל אף דער אמאליקער דורכויס יידישער גאס ניט אנטרעפן קיין איין יידן, קאָן דאָך ווידער ניט זיין, ביילע וואָלט דאָך עס אים נעכטן געוויס געווען געזאָגט.
— וויפל איז דער שיר סאָפּקאָלסאָף אזוי צו בלאַנקען? — פרעגט נאכמען בא זיך און גייט ארום אפן געפארבטן גאנעקל פונעם אמאליקן לייען־שטיבל.

נאכמען האָט שוין געהאלטן באם אַנקלאפן אהין — אויב ער וועט דאָרט ניט אַנטרעפן אף קיין באקאנטע, וועלן זיי אים עפשער אַנווייזן, צו ווען מען זאל ער אַנקלאפן, — ערשט ער דערזעט, ווי פון אן אנטקעגנדיקן הויף איז ארויסגעלאָפן א יינגעלע און געלאָזט נאָך זיך האלב אָפן די קאליטקע.

— ע, — האָט זעמער א מאך געטאָן צו זיך, — איך בין דאָך עפעס אויך געווען אמאל א שטיקל נאָווערעלאָזשענער, וועל איך פארגעסן אף א רעגע אין עטיקעט... — און ניט לאנג געטראכט, שטעלט זיך נאכמען אריין אין דער האלב־אָפּענער קאליטקע.

דער מאנספארשוין מיט דער געדיכט ארומגעוואקסענער גראוולעכער באַרד, וואָס האָט זיך געייסעקט מיט א פרימוס אף א זיטיק טישל, האָט זיך אומגעקוקט ניט אזוי צו דעם אריינגעקומענעם, ווי צו דעם באַ־כיניטן ווייבל מיט די יונגע אויגן, וואָס איז געזעסן אף דער פריזבע און געכאפט פרישע לופט. אז דאָס ווייבל איז א היפש ביסל ייִב־גער פונעם מאנצבל, זעט נאכמען גלייך, אָבער ניט אף אזויפיל, אז ער זאל זי אַנעמען פאר יענעמס א טאַכטער. דער מאנספארשוין מיטן ווייבל קוקן זיך שוויגנדיק איבער, ווארטן, ווי צו זען, דער גאסט זאל זיך אַנרופן, וואָרעם וויבאלד ער איז אזוי היימיש אריין צו זיי אין הויף, איז מיסטא־מע קער ער זיך מיט זיי עפעס אָן.

ענדלעך רופט זיך אָן דער מאנצבל:

— א ביסל א קענטלעכער זייט איר מיר, זע איך, כ'קאָן זיך אָבער ניט דערמאָנען, פונוואנען, אשטייגער. עפשער וועסטו מיר, שיפרע, זיך העלפן דערמאָנען?

— דאכט זיך, אז זיי זיינען מיר אויך קענטלעך. אייזיק, ס'איז ניט, נו, ווי האָט מען זיי גערופן...

— בעקיצער, כאווער, זאָגט שוין בעסער אליין, און לאַמיר אופהערן טרעפן.

דערהערט פון דעם אריינגעקומענעם, אז ער איז ניט אינגאנצן קיין נאָווערעלאָזשענער, קוקן זיי שוין אף אים א ביסל אנטוישט, ווי אף א מענטשן, וואָס האָט זיי אונטערגעפירט — זיך ארויסגעגעבן פון אַנפאנג פאר גאָר אן אנדערן. אָבער דעם עלטערן ברודער זיינעם קענען זיי.

— און ווער האָט אים דאָ בא אונדז ניט געקענט?

קוים האָט נאכמענען אָפּגעגליקט און ער האָט סאָפּקאָלסאָף אַנגעטראָפן אף צוויי פאַטאַמסטווענע נאָווערעלאָזשענער, איז נעמט ער זיך בא זיי נאָכפּרעגן אף דעם, אף יענעם, און וועמען ער געדענקט ניט לויטן נאָמען, איז לויטן צונאָמען, לויטן טועכץ. איז אָבער קיינער פון זיי, אף וועמען ער פרעגט זיך נאָך, ניט פארבליבן: דער איז אומגעקומען אפן פראַנט, דעם

האָבן די פאשיסטן דאָ אומגעבראכט, און די, וואָס זיינען ארויס פונעם פניער מיטן לעבן, די האָבן זיך שוין לאַנג אריבערגעקליבן פון זייערע כאלופעס אין די מיקראַראיאַנען.

— אלע ביו איינעם? — פּרעגט נאכמען, און עס כאַפט אים ארום דאָס זעלבע געפיל, וואָס נעכטן אין אַוונט, ווען ער איז געבליבן שטיין בא דעם אַרומגעצוימטן פּאַרקן, פון הינטער וועלכן ס'האַט ארויסגעשטאַרצט דער לאַנגער האַלדז פונעם הייבּקראַן, און ניט געוואוסט, וועמען זאָל ער מעקאַ-נע זיין — די, וואָס האָבן געווינט אַף דער זייט גאַס, וועלכע מע טראַגט אראָפּ, צי יענע, וואָס וויינען אנטקעגניבער, ווו אלץ איז פאַרבליבן ווי געווען.

— נו, און אז ס'איז דאָ נאָך פאַרבליבן א צען מישפּאַכעס, הייסט עס דען ניט אלע?

— פאַרוואָס מיינסטו, אייזיק, אז צען? — שטעלט זיך איין פאַר דער גאַס די באַכיינטע שוואַרץ-אויגיקע שיפּרע. — כ'וועל דיר באלד מאַכן א כעזשבן, וועסטו זען, אז מער.

— און אז מיט א דרייפיר געזינדלעך מערער, נו, איז וואָס? מיט דער צייט וועלן זיך אלע פונדאנען ארויסציען און מע וועט אויסבויען דאָ אינגאַנצן א נייע גאַס, און ס'וועט זיין אינגאַנצן אויס מיט נאָווערפּעלאַ-זשענע.

— מער קיין צאַרעס, זעסטו, זאָלן מיר מיט דיר ניט האָבן. — זאָלסט אָבער געווען זיין, שיפּרע, אינגאַנצן אן אונדזעריקע, וואָלסטו אזוי ניט גערעדט. וויפּל, אשטייגער, איז שוין, אז דער שאַכן אונדזערער האָט זיך אריבערגעקליבן אפן אלמאַזנעם? גייט אָבער ניט דורך די וואַך, ער זאָל ניט אראַפּקומען אהער אין געסט און זיך ניט דורכגיין מיסע-באלעבאַס איבער דער גאַס. ס'איז דיר ניט דאָס קאַרפּאַוסקע געסל. נאָך נאָווערפּעלאַזשענע בענקט מען.

— קאַנסט מיר ניט זאָגן, נאָך וואָס איז פאַראַן דאָ אזוי צו בענקען? נאָך די כאלופעס מיטן באלקן אפן קאַפּ? אבי סע הייסט, מע איז א באלע-באַס פון אן אייגענער שטוב מיט אן אייגענעם הויף, צוויי טריט פון צענטער, און מע פילט ניט, אז מע לעבט אין שטאַט, און ביכלאל... איי, וואָס איז דאָ צו ריידן, דו זאָג מיר בעסער, אייזיק, וויפּל איז דער שיר זיך וואַזיען מיטן פּרימוס? מע דאַרף אים אַפּטראַגן צוריק אין קלייט און נעמען אן אנדערן, און נאָך בעסער, אויב ווילסט מיר פאַלגן, איז נעמען א קעראַגאַז.

— אַף דעם, זעט איר, האָב איך זיך שוין ניט געריכט, — רופט זיך אן נאכמען.

קוקן זיי ביידע אים אן, פאַרשטייען ניט, זעט אויס, וואָס האָט ער דער-מיט געוואָלט זאָגן. דערקלערט ער זיי:

— ווי קומט עס, וואָס מע האָט דאָ נאָך ביו איצט ניט דורכגעפירט קיין גאַז, דעמלט ווען אפּילע אין א סאך דערפּער...

שלאַגט אים אייזיק גלייך איבער, איילט אים אָפּהיטן פון אן אווירע, וואָס ער וואָלט געקאַנט באַגיין מיט זיין טרייבן רעכילעס אַף זייער גאַס.

— וואָס הייסט, ס'איז ניטאָ קיין גאז? אף אונדזער שאַלעם־אלייכעמסקע
איז פאראן אלץ, וואָס אף אלע גאסן.
ווינטער זעצט שוין פאַר שיפרע:

— נאָר ווער קאָן עס אין אזעלכע מעסקענע היצן שטיין בא דער פלי-
טע? האָט די שנור אונדזערע געקויפט א פרימוס, מע זאָל קאָנען קאָכן אין
דרויסן. וויל ער אָבער ניט ברענען. אן אנדערער אף מיין מאנס אָרט
וואַלט אים שוין לאנג געווען אָפגעטראָגן צוריק אין קלייט. איז מינער
דאָך עפעס א מעכאניקער, שטייט עס אים ניט אָן. נו, איז וואַזיעט ער זיך
מיט אים. א באלאַנעס, זאָג איך אײך, פון א מענטשן.

קלאָר, ווי דער טאָג. ער האָט אָנגעטראָפן, נאכמען, אף אן אמאָליקן
קוסטאר, וואָס מעלאַכעוועט מיסטאמע שטילערהייט אונטער אף דער זייט,
אין דער היים, הייסט עס, בא זיך. אן איבעריקע קאָפעקע גייט קיינמאָל
ניט אין ניוועץ, קומט שטענדיק צוניץ. ניט צוליב אָט דער איבעריקער
קאָפעקע, וואָס ער קאָן דאָ מאכן, האלט זיך אזוי אייזיק פאר דער כאלור-
פע מיטן נאקעטן הויפל? גיי ריכט זיך, אז אפילע אין יענע ווייטע יאָרן,
ווען ארום־און־ארום, מאמעש אף טריט און שריט, האָט געווימלט מיט
קוסטארן, איז אייזיק אויך ניט געווען קיין קוסטאר, נאָר א מעכאניקער
אף א זאוואָד.

— און איר האָט מיסטאמע געמיינט, — רעדט שיפרע אויס נאכמע-
נען, — אז נאָווערעלאַזשענע איז געווען א גאס בלויז פון לומפנפראַלע-
טארסקע עלעמענטן. ווען אייזיק זאָל ניט געווען זײַן קיין ריינער פראַ-
לעטאריאט, וואַלט דער טאטע מינער, ער זאָל האָבן א ליכטיקן גאניידן,
דערלאַזט, איך זאָל כאסענע האָבן פאר מיין מאן און זיך אריבערקלייבן
צו אים אהערצו פונעם פראַלעטארסקן קארפּאָוסקן געסל?

— די ליבע דינע, שיפרע, האָט דיך אריבערגעצויגן אהערצו, —
שמייכלט צו זיך אייזיק אין דער געדיכט־ארוםגעוואקסענער באַרד.
— מע קאָן טאקע מיינען... ווי פלעגט דאָרטן זאָגן דער טאטע מינער
וועגן דער פראַלעטארסקער און בורזשואנער ליבע, הא, אייזיק? מיין טא-
טע איז געווען שטארק אין פאָליטיקע, כאַטש ער איז ניט געווען אין דער
פארטיע.

— ווי קומט א פרומער ייד צו זײַן אין פארטיע...

אָפּענטפערן דעם מאן אירן, וואָס האָט זיך מיטאמאָל צעווערטלט, האָט
שיפרען ניט געלאַזט דער שלאנקער באַכער אין דער שטיף אָנגעצויגע-
נער מייקע אפן פארברוינטן בראַנזענעם ליב, וועלכער איז פונקט ארויס-
געקומען פון שטוב, מיט זײַן געבן א פרעג:

— מאמע, האָסט ניט געזען סוועטעס ביגודי?

— גיב, טאָליק, א קוק אין אלקער. מיר דאכט זיך, אז כ'האָב זיי דאָרטן
געזען ליגן אין אלמערל.

— א שיינער באַכער, — האָט זיך בא נאכמענען ארויסגעכאפט. קיין
נייס פאר שיפרען און אייזיקן, האָט נאכמען פארשטאנען, איז עס ניט,
נאָר אז ס'האָט זיך בא אים פאָרט פון זיך אליין ארויסגעכאפט. — און אויך
א מעכאניקער?

— ווי דען? אבער שוין ניט ווי דער טאטע זינער, אן בילדונג, נאָר מיט א דיפּלאָם. און די שנור אונדזערע איז אויך א מעטאליסטקע. פארענר-דיקט דעם טעכנאָלאָגישן פאקולטעט.

— הערט, — טוט נאכמען סאָפּקאָלסאָף זיי ביידן א פרעג, — איר קאָנט שוין טאקע אינגאנצן ניט קיין יידיש? — און איז בעמעס צופרידן, וואָס ביילע איז ניטאָ דערביי און ס'איז ניטאָ, ווער עס זאָל אים דערמאָנען, וואָס האָט ער איר נעכטן געענטפערט, ווען זי האָט אים געפרעגט וועגן זעלבן.

— טשעהאָ? — פרעגט איבער שיפרע. — וואָס הייסט, מיר קאָנען ניט קיין יידיש?

— א שיינע זאך, — רופט זיך באלד נאָך איר אן אייזיק. — בא אונדז שטייט, אויב איר ווילט וויסן, א גאנצער קאסטן מיט יידישע פלאסטינקעס. עס גייט אָבער ניט דורך קיין דריי מינוט, ווי זיי נעמען שוין ווידער מיט אים ריידן אף דעם באזונדערס קלינגעווידיקן האלב־רוסיש — האלב־אוקראיניש.

נאָר גראדע איצט קאָן נאכמען צו זיי קיין טיינעס ניט האָבן, אויב מע קאָן ביכלאל האָבן צוליב דעם טיינעס. אים געדענקט זיך: אין אַנוועזנהייט פון א מענטשן, וועלכער פארשטייט ניט קיין יידיש, האָבן ניט זיינע טא-טע-מאמע, ניט ער אליין, ניט דאָס ווייב זינס, ניט קיינער פון זיינע נאָ-ענטע און באקאנטע נישט גערעדט צווישן זיך אף יידיש. דאָס איז שוין אפּאַנעם, א לאנגאַניקער מינהעג בא יידן. און אז די יונגע שנור, וואָס איז ארויסגעקומען פון שטוב, ניט דערווארטנדיק זיך, קענטיק, אף איר באשערטן, וועלכן זי האָט געשיקט זיך דערוויסן בא דער שוויגער, ווו איז די ביגודי, געהערט צו די, אין וועמענס אַנוועזנהייט מע רעדט ניט צווישן זיך, פאַשעט פון אַנשטענדיקייט וועגן, אף א שפראך, וואָס יענער פאר-שטייט ניט, איז דאָך גלייך צו זען. דער נאָמען אליין אירער, סוועטלאנע, זאָגט אונטער, אז איר ניט פארשטיין די שפראך פון שווער-און-שוויגער איז גאָר אן אנדערער, ווי טאָליקס, כאַטש מעגלעך, אז טאָליק פארשטייט אויך ניט קיין וואָרט פון דעם, וואָס טאטע-מאמע ריידן, מיסטאמע, צומאָל צווישן זיך. ווי האָט אים געזאָגט ביילע וועגן איר שנור: „אַט ווי די מאָדע איז היינט“.

צי דורך דער אָפּן-געבליבענער טיר איז צו דער יונגער שנור דערגאנג-גען, וואָס אזעלכעס האָט געפרעגט בא אירע שווער-און-שוויגער דער אומ-באקאנטער גאסט, צי ווייל ביים איר באווייזן זיך אין דער טיר האָט די שוויגער אופגעהערט ריידן יידיש, נאָר ווען אייזיק האָט געפרעגט בא דער שנור, אין וועלכער קראָם האָט זי געקויפט דעם פרימוס. האָט די שנור, צו נאכמענס גרויס פארכידעשונג, אַפּגעענטפערט דעם שווער גרא-דע אף יידיש, נאָר מיט דער זעלבער באזונדערער קלינגעווידיקייט, מיט וועלכער שווער-און-שוויגער ברענגען ארויס דעם האלב־רוסיש — האלב־אוקראיניש:

— מע קאָן אים טאקע ניט פאריכטן?

ווען דאָס יונגע פאַרפאַלק איז צוריק אריין אין שטוב, האָט נאכמען אזא געטאָן ווי צו זיך גופע:

— און איך האָב געמיינט, אז זי איז ניט קיין יידישע, ווי די מאַדע
איז, זאָגט מען, היינט.

— וואָס הייסט, ווי די מאַדע איז היינט? ווער האָט עס אייך געזאָגט?
ער וועט דאָך ניט גיין זיך פארופן אָף ביילען, ביפראט, אז ער האָט
עס געהערט, ווי ער דערמאָנט זיך, ניט בלויז דאָ, און אַיטלעך איינער אָף
זײַן אויפן האָט עס אים אויסגעטייטשט. אויב שוין יאָ פארפירן וועגן דעם
אלעם א רייד, איז גייט אים, נאכמענען, צום ביישפּיל, פיל מערער אָן,
פארוואָס האָבן זיי ווידער אופגעהערט ריידן מיט אים אָף יידיש, בייס ער
ווייסט, אז אפילע די יונגע שנור קען יידיש.

און אז ער פרעגט עס זיי, ענטפערט אים שיפרע אָפּ מיט איר קלינגעוור
דיקן „טשעהאַ?“, וואָס דארף דאָס מאָל, קענטיק, באטייטן: „זעט, און מיר
האָבן עס אפילע ניט באמערקט, ווי מע באמערקט ניט אן אלטע געוויינ-
הייט“. אָדער „אייך גייט עס אזוי שטארק אין לעבן, וואָס איר פרעגט זיך
אָף דעם אזוי נאָך?“ צי עפשער גאָר... זעמער באווייזט אָבער ניט דער-
טראכטן זיך, וואָס שטעקט אין דעם „און עפשער גאָר...“, ווייל גלייך נאָכן
„טשעהאַ?“ טוט אים שיפרע א פרעג:

— זאָגט מיר, איר זײַט ניט קיין שוועדסקער טוריסט?

— וואָס דיר קאָן איינפאלן, — פארגייט זיך אייזיק פון געלעכטער, —
האַסט דאָך געהערט, אז דער מענטש איז א נאָוועפּרעלאַזשענער, איז וואָס...
— און אז א נאָוועפּרעלאַזשענער, — שלאָגט אים שיפרע איבער, — איז
וואָס? האָט ער בא היינטיקע צייטן ניט געקאָנט ווערן קיין אינטוריסט?
— געקאָנט, — גיט איר זעמער נאָך. — כ'פארשטיי נאָר ניט, פארוואָס
איז אייך מיטאמאָל איינגעפאלן מיך עס פרעגן.

— פאַשעט און פראָסט. אנומלטן האָט אונדז דאָ אָפּגעשטעלט א
שוועדסקער טוריסט און געפרעגט אן ערעך דאָס זעלבע, וואָס איר. אַט
וועט אייך מײַן אייזיק דערציילן, ט'איר הערן א שיינס. אייזיק!

אייזיק, וועלכער נעמט זיך איבער, ווי צו זען, מיט זײַן געבילדעט און
אַנגעלייענט ווייבל און וועלכער האָט, דאכט זיך, א ביסל אגמעסנעפעש
פון איר זײַן שוין צופיל אָף דער וואך, איילט זיך איבעריקס ניט צו מיט
דעם „שיינס“, וואָס שיפרע פארלאנגט, ער זאָל דערציילן דעם גאסט. אייזיק
גייט בעהאדראַגעדיק זיך דורך מיט דער האנט איבער דער געדיכט ארומ-
געוואקסענער באָרד זײַנער, ווי ער זאָל זיך מיט איר מעיאשעו זײַן, כאָטש
וואָס איז דאָ פאראן זיך צו מעיאשעו זײַן, אז דאָס ווייבל נעמט ניט אראָפּ
פון אים די אויגן, ווארט, ער זאָל אָנהייבן. נאכמען ווארט אויך, ער וויל
טאקע וויסן, וואָס אזעלכעס האָט זי געפרעגט דער שוועדישער אינטור-
ריסט, וואָס שיפרען איז איינגעפאלן פארגלייכן אים, נאכמענען, מיט יענעם.
ווידער זיך דורכגעגאנגען בעהאדראַגעדיק מיט דער האנט איבער דער
באָרד, נעמט אייזיק דערציילן דאָס „שיינס“:

— קומט דער ליבער זומער, אזוי הייבן אָן צו אונדז אראָפּפאַרן טור-
ריסטן פון דער גאנצער וועלט. בא אונדז איז דאָך א היסטאָרישעסקע
שטאָט.

— פיאָטער דער ערשטער, קאָראָלענקאָ, גאַגאַל, שוועדסקע מאָגילע,
שאַלעם־אלייכעם, לונאטשאַרסקי, קאַטליאַרעווסקי...

— עהע, — שטימט אינזיק איין מיט זיין געבילדעט און אָנגעלייענט ווייבל און זעצט פֿאַר: — נאָר מער פון אנדערע קומען אהער די שוועדן. מע קומט אהער, ווי זאָגט זיך עס, אף קיינער-אָוועס. איז זיצן מיר זיך אזוי אנומלטן אינעם זוניקן סעדל בא שוויטשענקאָס דענקמאָל אנטקעגן דעם מוזיי און קאַנען זיך, ווי זאָגט מען עס, מאמעש ניט אַנשפּיגלען אין אים, גלייך מיר זאָלן זען דעם מוזיי צום ערשטן מאל. איך בין אף מיין לעבן, ביים דער מילכאַמע, אויסגעווען א וועלט, כּוץ פּאַריזש. נאָר די, וואָס זיינען געווען אין פּאַריזש, די זאָגן, אז אזא בילד-שיינהייט, ווי אונד-זער מוזיי, איז דאָרט ניט צו געפינען.

— ער איז שענער פונעם לווער מיטן נאָטער-דאם.

— עהע, — קוועלט אינזיק ווידער אָן פון זיין ווייבל, אף וועמען ער פּאַרלאָזט זיך אין אזעלכע זאכן, און דערציילט ווייטער, — מיר האלטן שוין באם גיין אהיים, רופט זיך אָן צו אונדז דער יונגערמאן, וואָס האָט מיט א וויילע פּריער זיך געהאט צוגעזעצט צו אונדז אף דער באַנק, און אזוי שטיל, ווי ער זאָל פּאַרטרויען א סאָד: „יידן?“ — ענטפערן מיר אים: „און אליין זעט איר ניט?“ רופט ער זיך ווידער אָן: „און איר קענט יידיש?“ ענטפערן מיר אים ווידער: „און פּאַרוואָס זאָלן מיר ניט קענען?“

— און אליין, הערט איר, רעדט ער א יידיש, אז ס'איז טאקע נאָר צום לאַכן. א פּול מויל מיט בולבעס, — שטעלט זיך פונסני אריין שיפרע און טוט בעשאַסמיסע א הייב אוף אפן מאן אירע גרויסע שווארצע אויגן. — הערט זשע ווייטער.

— בא אונדז אין טאָראָנטאָ, מאכט ער...

— אין קאַנאַדע, הייסט עס, און ניט אין שוועדן, — גיט שיפרע גלייך צו.

— בא אונדז אין קאַנאַדע, מאכט ער, דערציילט מען, אז איינערע יידן קענען שוין ניט קיין יידיש, ווילן עס ניט קענען, און אז א יידישע בא-סענע איז בא אייך אינגאַנצן א זעלטנהייט. פּרעג איך אים, דעם יונגמאן: „וואָס הייסט בא אייך א יידישע כאַסענע?“ מאכט ער: „א יידישע כאַסענע הייסט בא אונדז, אז דער כאַסן איז א יידישער באַכער און די קאלע איז א יידיש מיידל, און ניט ווי די מאַדע איז היינט בא אייך.“ דאָ האָט אים מיין שיפרע ארויסגעלייגט א דאָקלאַד פּאָליטיקע מיט אינטערנאַציאָנאַליזם, אז ס'איז, זאָג איך אייך, ווערט געווען, מע זאָל עס פּאַרשרייבן אף א מאַג-ניטאָפּאָן, ווי איר זעט מיך, הערט איר, א לעבעדיקן.

— ס'ט'פּשער זאָגן, אז כ'בין געווען ניט גערעכט? — הייבט שיפרע אוף אפן מאן אירע יונגע שווארצע אויגן.

— פּאָטער, האָסט אים געזאָגט, ווי דער רעכטער עמעס איז.

— און אין וואָס באַשטייט דער רעכטער עמעס? — וויל נאכמען בא זיי דערגיין.

קוקן זיך מאן-און-ווייב איבער, ווי מע זאָל זיך אן אייצע האלטן איינער מיטן צווייטן, ווער פון זיי זאָל ענטפערן דעם גאַסט, אין וועמען שיפרע האָט, דאכט זיך, ווידער דערזען, ווייזט זיך נאכמענען אויס, אן אינטוריסט, און פון די, וואָס גלייבן ניט די אייגענע אויגן פונדאנען אהין.

— דער רעכטער עמעס איז אין דעם, — ציילט שיפרע די ווערטער, —

וואָס די צייט איז איצט אן אנדערע, און די מענטשן, אויב איר ווילט וויסן, זינען איצט אויך א ביסל אנדערע. מע דארף קוקן מיט אָפענע אויגן. הא, אייזיק? ניט אזוי?

— נו, אוואדע אזוי. וואָס דארפן מיר ווייט גיין? מיט וועמען, זאָגט מיר, האָב איך דאָ אַרטינצוכאפן א יידיש וואָרט, אז קימאט דער גאנצער אוילעם איז זיך צעפאָרן איבער די מיקראַראיאָנען? און אפן זאוואָד איז דאָך אויך דאָס זעלבע. כ'וועל דאָך ניט ארומלויפן איבער די צעכן זוכן, ווי סע פלעגט ארומלויפן אמאָל א פרומער ייד זוכן א צענטן צום מיניען, מיט וועמען אויסצוריידן א יידיש וואָרט, כאַטש כ'ווייס, אז אפן זאוואָד בא אונדז ארבעט א פיין ביסל יידן. גיי אָבער זוך זיי אף אזא גרויסן זאוואָד. איז פאָ אינערציע רייד איך שוין אויך אין שטוב זעלטן־ווען יידיש. מע ווערט פאָ אינערציע אָפגעוויינט. מע דארף קוקן אף דעם, ווי מיין שיפרע זאָגט, מיט אָפענע אויגן.

— ס'איז ניט אינגאנצן אזוי נאָך, ווי דו זאָגסט, אייזיק.

— וואָס, אשטייגער, איז ניט אינגאנצן אזוי? — פרעגט אייזיק זי פאר־ כידעשט איבער.

— אַט טאקע אנטקעגן דעם, וואָס דו זאָגסט פאָ אינערציע. קארג מאָל כאפסטו זיך אריין פון אַוונט אינעם קאַרפוסנעם הערן א יידיש וואָרט? — דערזען, ווי דער גאסט גלאַצט אף איר פארכידעשט די אויגן, פארגעסט שיפרע אין אייזיק און נעמט זיך פאר נאכמענען. — פונוואנען זייט איר אהער געקומען, וואָס פאר אייך איז עס אלץ א ניס? בא אייך אין שטאָט קלייבט זיך דען ניט דער עלטערער אוילעם אין די סעדלעך, ווי בא אונדז אינעם קאַרפוסנעם, אריינכאפן א יידיש וואָרט?

— דאָס איז אויך פאָ אינערציע, — באשטייט אייזיק אף זינס און זעצט פאַר איבערזאָגן זיין ווייבס „דאָקלאד פאָליטיקע“, וואָס זי האָט איינגע־ קנעלט מיטן קאנאדער אינטוריסט און וואָס איז ווערט געווען פארשריבן צו ווערן אף א מאגניטאָפאָן. — מע דארף דאָך ניט זיין בלינד. ס'איז דאָך שוין א וועלט מיט יאָרן, ווי אונדזער שטאָט איז ניט די, וואָס געווען. אמאָ־ ליקע יאָרן, נו אַט פאר דער מילכאָמע, ווען די שטאָט אונדזערע איז ניט געווען אזוי גרויס און דער אוילעם אונדזערער איז ניט געווען אזוי פאר־ נאנדערגעוואָרפן איבער דער שטאָט, אז מע זאָל דארפן פאָרן איינער צום אנדערן ווער ווייסט וויפל, פלעגן פון אַוונט זיך ארויסשיטן אף דער אַק־ טיאבערסקע־גאס אלע יידישע כאסאנים מיט קאלעס פון דער שטאָט. און איצט ווו קאָן זיך באגעגענען א באַכער מיט א מיידל? אָדער אפן זאוואָד, אָדער אינעם זאוואָדסקאָי קלוב. וועסט דאָך ניט נאָכגיין נאָכן באַכער צי נאָכן מיידל און אונטערזאָגן, אין וועמען זיך יאָ פארליבן און אין וועמען זיך ניט פארליבן, ווער איז יאָ דיין זיוועג און ווער איז ניט דיין זיוועג... פאראן, פארשטייט זיך, טאטע־מאמעס און באַבעס און זיידעס, וואָס מיטן זיך יאָ אריין אין אַט די דאָזיקע זאכן. מע זוכט אויס צווישן די פענר־ סיאָנערן שאדכאָנים... איך מיט מייענער האָבן פאר אונדזער טאָליקן קיין שאדכאָנים ניט געזוכט. ער האָט אליין זיך אָפגעזוכט זיין זיוועג. דעריקער איז, אז דער מענטש זאָל זיין א מענטש.

— ווי סע זאָגט טעוועיע דער מילכיקער בא שאַלעם־אלייכעמען.

— עהעו! — כאפט אונטער אייזיק דער מעכאניקער.

שיר ניט בא דער זעלבער שטוב אפן ראג גאס, בא וועלכער זעמער האט נעכטן אָנגעטראָפן ביילעך, האָט אים באם אומקערן זיך פון אייזיקן אָפגעשטעלט א הויכער שטאלטנער מענטש מיט א לענגלעך טונקל פאַנעם און מיט א געדיכטן געקרייזלטן קאַפּ האָר און אים אריינגעשטעקט די האנט:

— זעמער? נאכמענקע? — און איידער נאכמען האָט זיך נאָך אָפגערופן, איז שוין יענער איבערגעגאנגען מיט אים אף „דו“. — געוויינט אנטקעגן דער באַד? פון וועלכע קאנטן קומסטו עס אָן? אַט דאָס הייסט א באגעגעניש! ניין, בעמעס, דערקענסטו מיך טאקע ניט? געדענקסט שוין ניט גאווראַשן, וואָס איז געווען מיט דיר אין דער ספארטאקאָוסקער אָרגאניזאַציע? — און גאווראַש האָט אים גענומען אויסרעכענען עפשער א האלבע שטאַט יינגעלעך. און מיידעלעך — ספארטאקאָוצעס און ספארטאקאָוקעס, וואָס קימאט אַיטלעכער פון זיי האָט, כּוּך דעם אייגענעם נאָמען, וואָס טאָטעמאמע האָט געגעבן, געהאט נאָך א נאָמען, וואָס מע האָט אליין פאר זיך צוגעקליבן: מאַרקס, ענגעלס, ליבקנעכט, וולאדלעך, איסקרע, מאראט... ער, ארטשיק, מאָטל דעם שניידערס, האָט געהאט צוגעקליבן פאר זיך דעם נאָמען גאווראַש.

— און דו האָסט גאָר ניט געהאט קיין אנדער נאָמען, ווי כּוּך נאכמען? ווי קומט עס? און דעם ספארטאקאָוועץ פון אייער קינדערהיים, קאמאָ, האָסטו אין ערגעץ ניט באגעגנט? ווי איז געווען זיין עמעסער נאָמען, גערדענקסטו ניט?

פארשטייט זיך, אז ער געדענקט. טעווקע האָט מען אים גערופן. און די געשיכטע, וואָס איז זיך פארלאָפן מיט דעם טעווקען, געדענקט נאכמען, ווי נעכטן זאָל עס געווען פאַרקומען: אין א וואָכן צוויי צי דריי ארום, ווי טעווקע האָט זיך א נאָמען געגעבן קאמאָ, האָט ער פלוצעם פארלאָרן דאָס לאָשן, אינגאנצן אופגעהערט ריידן, שטום, ווי די וואנט. ער, נאכמען, איז אויך געווען צווישן די, וואָס האָבן אין דעם ניט געגלייבט און וואָס האָבן עטלעכע מאָל געוועקט טעווקען אינמיטן דער נאכט פון שלאָף — עפשער וועט ער א שלאָפנדיקער זיך ארויסכאפן כאָטש מיט א וואָרט. נאָר אויסער פארשטיקטע קלאנגען פון אן עכטן שטומען האָבן זיי פון אים ניט געהערט. עמעצער פון די קינדער, וואָס איז געשלאָפן מיט טעווקען אין איין צימער, האָט זיך געשווירן, אז ער האָט איינמאָל אליין געהערט טעווקען זינגען פון שלאָף. איז נאכמען ווידער געווען צווישן די, וואָס פלעגן אינמיטן דער נאכט זיך אונטערגאנווענען און וועקן טעווקען, ביז מע איז, ענדלעך, געקומען צום אויספיר, אז דעם, וואָס האָט זיך געשווירן, האָט זיך פאַשעט עס אויסגעוויזן. און טאקע. ווי קאָן מען עס א יאָר צייט ניט ארויסריידן קיין איין וואָרט, אויב מע איז ניט קיין שטומער. דער דאָקטער, וואָס האָט עטלעכע מאָל באטראכט טעווקען, האָט אויך געזאָגט דאָס זעלבע. און מיטאמאָל, קימאט אין א יאָר ארום, האָט טעווקע אָנגעהויבן ריידן, און זיינע בלויע אויגן האָבן געשיינט פון פרייד, וואָס ער האָט זיך געקאָנט אזוי פארשטעלן פאר א שטומען, אז אפילע די דאָקטוירים זאָלן אין דעם גלייבן. און ווען מע האָט אים געפרעגט, צוליב וואָס האָט ער עס באדארפט,

האָט טעווקע געענטפערט, אז דאָס האָט ער געוואָלט זיך אויספרוּוּן, צי וועט ער קאָנען זײַן אזא, ווי קאמאָ, וועגן וועמען ער האָט אויסגעלייענט ערגעץ אין א ביכל, — זיך פארשטעלן פאר וועמען נאָר ער וויל, ווען ער וועט אריינפאלן צו די סאַנים פון דער אלוועלטלעכער רעוואָלוציע אין די הענט.

ווי קאָן ער עס, נאכמען, אזא טעווקען ניט געדענקען! און ארטשיקן, וואָס גייט לעבן אים, געדענקט ער שוין איצט אויך. בא דעם שלאנקן און שיינעם ארטשיקן איז געווען א הילכיק קעלכל, און אף אלע מיטינגען און פארזאמלונגען פלעגט ער זיך לאָזן הערן פון די הינטערשטע רייען מיט זײַן קלינגעוודיק קעלכל: „זאָל לֵעֶבֶן די אל־וועלט־לעכע רעוואָל־ליו־ציע“.

דערמאָנענדיק זיך וועגן דעם, וועגן יענעם, פארגעסן זיי אף א ווייל, אי נאכמען, אי ארטשיק־גאווראַש, אז זיי זײַנען פון לאנג שוין ביידע זיי־דעם, און טראָגן זיך ביידע אריבער אין די ווייטע יינגלשע יאָרן, וואָס זײַנען בא זיי אוועק אין איבערמאכן די וועלט — אין ברעכן די שוין צע־בראַכענע וואנט, וואָס איז „געמויערט גאָר פעסט און גאָר דיק“, וואָס פארצוימט „די וועגן צום לעבן, צום גליק“, און אין אראָפּווארפן די שוין אראָפּגעוואָרפענע קירכן־גלאָקן, וואָס האָבן געוואָלט „די וועלט פארוויגן מיט א שווארצן, טויטן ניגן...“ — אין יענע ווייטע יינגלשע יאָרן, וואָס האָבן אין אַיטלעכן פון זיי ביז איצט נאָך עפעס איבערגעלאָזט פון יענע באזונ־דערס־באזונדערע טעג — אין ארטשיקן נאָך מער ווי אין נאכמענען. זעמער הערט ניט אויף זיך צו ווונדערן, ווי קאָן מען עס אזויפיל פארגעדענקען. אָט וועמען ער וואָלט באדארפט האָבן פאר א באגלייטער איבער דער שטאָט.

כידעשט זיך ארטשיק:

— ווען איך זאָל אפילע קיין איין מאָל ניט געווען דאָ זײַן פון יענער צײַט אָן, איז שטעל איך זיך אויך ניט פאַר, אז כ׳זאָל דארפן צו עמעצן אַנקומען, מע זאָל מיך פירן באווייזן די שטאָט.

ענטפערט אים נאכמען:

— דאָס דאכט זיך דיר. דו ביסט די גאנצע צײַט א היגער, באמערקסטו ניט, וויפל ס׳האָט זיך דאָ פאר דער צײַט געענדערט און נאָך וויאזוי גע־ענדערט. נעם, אשטייגער, אונדזער נאָוועפרעלאָזשענע.

— אונדזער שאַלעם־אלייכעם־גאס, — פאריכט אים ארטשיק. — נו, וואָס איז פאראן, אייגנטלעך, וואָס צו באווייזן און וואָס צו דערציילן. א שטאָט, ווי אלע היינטצײַטיקע שטעט.

— פונדעסטוועגן? — טרעט ניט אָפּ נאכמען.

נאָר ארטשיק־גאווראַש איז שוין פארנומען ניט מיט אים. ער איז פאר־נומען מיטן מענטשן, וואָס איז אַנגעקומען אנטקעגן, אויסבאהאלטנדיק זיך פון דער שוין האלב־פארגאנגענער זון אונטער א בונטן פילפארביקן שירעם. — וויפל? — טוט ארטשיק אים א פרעג.

— הונדערט זיבעציק אף אכציק. און בא דיר?

— האלעוויי אף ווייטער. הונדערט דרייסיק אף זעכציק.

אין רעכטן מיטן דערמאָנען זיך וועגן די ספארטאקאָוועס און ספאר־

טאקאווקעס שטעלט ארטשיק ווידער אָפּ א פארבייגייענדיקן מאנצבל, דער-
נאַכדעם א דריטן און אלץ מיט דער זעלבער פראגע:
— וויפל?

און ווען דער דריטער מאנצבל, וועמען ארטשיק גאווראַש האָט פאר-
האלטן, ראפארטירט אים אָפּ: „קימאט ווי די נאַרמע“, רופט זיך דאן נאכ-
מען אָן צו ארטשיקן:

— דו ארבעטסט מיט זיי אף איין זאוואָד?

בלייבט ארטשיק שטיין און קוקט אף נאכמענען, ווי ער זאָל אים אופ-
הערן מיטאמאָל דערקענען.

— נו, איך זע, דו פרעגסט זיך בא זיי אלעמען נאָך אפן פלאן, איז
מיסטאמע...

— א שיינער פלאן, — עטעמט ארטשיק שווער אָפּ, — דאָס פרעג איך זיך
בא זיי נאָך וועגן בלוטדרוק. די מילכאַמע, מיין טייערער, לאַזט זיך נאָך
פילן. פאר אזעלכע, ווי מיר, וועט זי זיך לאָזן פילן ביזן לעצטן טאָג
אונדזערן, מיסטאמע. דער פערטער טאָג ערשט, ווי איך בין אופגעשטאנען
נאָך א שווערן קרין. בא מיר איז א קרין, בא דעם אן אינפארקט, בא
יענעם... איז וויפל, זאָסטו, ביסטו שוין דאָ ניט געווען, — שלאָגט ארטשיק

זיך אליין איבער, — וואָס דו פרעגסט זיך וועגן יעדערן אזוי נאָך?

און ווידער פארגעסן זיך ביידע אף א ווייל, אז זיי זינען פון לאנג
שוין זיידעס, און ביידע טראָגן זיך צוריק אריבער אין די ווייטע ינגלשע
יאָרן, וואָס האָבן אין איטלעכן פון זיי ביז איצט נאָך עפעס איבערגעלאַזט
פון יענע באזונדערס-באזונדערע טעג.

פונקט צען אינדערפרי, ווי ס'איז געווען אַנגעוויזן אינעם בריוו, וועלכן
זעמער האָט נעכטן געקראָגן פון טיבלען, איז ער שוין געווען אף דער
פאַסט. נאָר קיין פרוי, וואָס זאָל געווען האלטן אין דער האנט זיין ביכל
„נעכטן און היינט“, האָט ער דערווייל ניט באגעגנט. זיך דורכגעגאנגען
איין מאָל און א צווייט מאָל איבער די באלעבטע זאלן, האָט ער זיך צוגע-
זעצט אנטקעגן דעם פענצטערל, פונוואנען מע גיט ארויס די בריוו. א שאַ
אַנדערהאלבן-צוויי וועט ער פונדעסטוועגן אף איר ווארטן. מאלע וואָס מיט
יענעם קאָן צומאָל פאסירן, ביפראט נאָך אונטערוועגנס. פון קאַבעליאקע
האָט זי פאַרט דאָך צו פאָרן גאנצע זעכציק קילאָמעטער. נאָר לאנג איינ-
זיצן אינעם טומל קאָן ער ניט. דרייט ער זיך אום איבערן וועסטיביול.

צי האָט ער, אריינקומענדיק אף דער פאַסט, שוין געהאט געטראָפן אין
וועסטיביול די פרוי מיטן אש-קאַליריקן קאַפּ האָר, וועלכע שמייכלט צו
זיך עפעס מאַדנע, געדענקט ער פאַשעט ניט. און וואָס האָט ער געהאט זי
צו פארגעדענקען, אז אויסער דעם רידיקיוול האָט זי אין דער האנט מער
גאַרניט ניט געהאלטן. עפשער ווארט זי אויך אף עמעצן, און פאר יענעם,
אויב ער האָט אויך באקומען אן ערעך אזא בריוו, ווי ער, נאכמען, דארף
דער דאָזיקער טונקל-ברוינער רידיקיוול דינען פאר א סימען זי צו דער-
קענען. איצט שמייכלט די פרוי, ווי נאכמענען דאכט זיך, שוין ניט אזוי צו
זיך, ווי צו אים. ער פילט, ווי אירע אונטערשמייכלענדיקע אויגן גייען אים

מאמעש נאך, כאַטש נעם און פארפיר מיט איר א רייד, ס'זאל זיי ביידן ניט זיין אזוי לאנגווייליק דאָס ווארטן.

נאָר אַנגעהויבן דעם געשפרעך האָט גראדע זי, אַפּשטעלנדיק זעמען מיט איר מאָדנעם שמייכל בא דער דרויסן־טיר, ווען ער האָט שוין אַנגע־הויבן פארלירן די האַפּענונג, צי וועט ער זיך היינט דערווארטן אף זיין קאַבעליאַקער אומבאַקאַנטער „שוועסטער“.

— וווּהין זשע גייט איר עס אוועק? — האָט זי זיך אַנגערופּן, דערלאַנג־גענדיק אים די האנט. — דאָס בין איך עס די טיבל, וועלכע איר זוכט ארום. כ'האַב איך גלייך דערקענט.

נאכמענס פאַרכידעשטער בליק איז געפאלן אף איר רידיקיוול. זי האָט דאָך אַנגעגעבן אינעם בריוו גאָר אן אנדער סימען.

— אייך ווונדערט, פאַרשטיי איך, פאַרוואָס האלט איך ניט אין דער האנט אייער ביכל. איך בין פאַשעט געווען נייגעריק, צי וועל איך אייך אזוי אויך דערקענען. און צווייטנס, צי וועט איר מיך דערקענען. נאָר פּונוואַנען, אז ס'איז שוין א היפש ביסל יאָרן, זינט איר זינט דאָס לעצטע מאָל געווען בא אונדז אין קינדערהיים צוגאַסט. איך בין נאָך דאן געווען א קליינינק מיידעלע, און איצט בין איך שוין א באַבע מיט גראַווע האָר. אָבער אייער „נעכטן און היינט“ האָב איך מיט זיך. — טיבל נעמט ארויס פון רידיקיוול נאכמענס ביכל מיט די העל־גרינע טאָוועלעך און מיט זיין פאַרטערט אפן שאַרבּלעטל.

אין עטלעכע מינוט ארום זינען זיי שוין געזעסן אין שאַטן אף א זייטיקער אלייע אינעם קאַרפּוסנעם סאָד און ניט באַמערקט, ווי די זון האָט דורכגעמאַכט א היפשן מעהאַלעך און זיך דערקליבן מיט איר טאַמעז־דיקן פלאַמפּייער צו זייער באַנק, ווי אונטערזאָגנדיק מיט דעם, אז זיי זאלן זיך וועלן אלץ דערמאַנען, וועט קיין טאַג מיט קיין נאַכט זיי אויך דערוף ניט קלעקן. אָבער ווי דערמאַנט מען עס ניט טאַטע־מאַמע, די ברידערלעך און שוועסטערלעך, ווען עס באַגעגענען זיך נאָך אזויפיל יאָר, און אזעלכע יאָר, א נאכמענקע מיט א טיבעלען פון דער גרויסער מישאַפּאַכע „ידישער קינדערהיים“. און צוויי טעג מיט צוויי נעכט וועט דערוף דען קלעקן, אויב ניט אלעמען, אין וועמען זי דערמאַנט זיך, קען ער, און ניט אלעמען, אין וועמען ער דערמאַנט זיך, קען זי, כאַטש זיי זינען ביידע שוין פון לאַנג א באַבע מיט א זיידן. ער איז אָבער פאַרט עלטער פון איר אף א יאָר צען. איז זי דאָך טאַקע געווען נאָך גאָר א קליינינק מיידעלע, ווען ער איז אין יאָרן ארום, שוין ווייניגענדיק אין אן אנדער שטאַט, געווען אין קינדערהיים דאָס לעצטע מאָל צוגאַסט. דאָך לאָזן זיי קיינעם ניט דורך און זינען די גליקלעכסטע צווישן די גליקלעכסטע, ווען זיי דערוויסן זיך איינער פונעם צווייטן, ווער עס לעבט, און גרויסן זיך מיט איטלעכן, ווי מיט ליבליכע ברידער און שוועסטער, וואָס האָבן ניט פאַרשעמט זייער מישאַפּאַכע. און ווען נאכמען מיט טיבלען נעמען ריידן וועגן זייערע איבערגעגע־בענע טאַטע־מאַמע — וועגן דעם כאַווער אַווראַמען און דער כאַווערטע ווערע, — דערמאַנט זיך נאכמענען:

א קורצע צייט פאַר דעם, ווי ער איז דאָס לעצטע מאָל דאָ געווען, האָט ער דערהאַלטן א בריוול פון דער מומע ווערען, ווי מע האָט נאַכדעם, שוין

ניט אין זיינע צייטן, געהאט גערופן די פארוואלטערן פון קינדערהיים. דער שניידער, בא וועמען די אלטיטשקע מומע ווערע איז איינגעשטאנען אף קווארטיר, האָט נאכמענען עפעס מאָדנע באטראכט. ס'האָט אים געוונדערט, וואָס נאכמען ווייסט ניט, אז די מומע ווערע ברודנאָ איז בלויז צוגעשריבן דאָ אין שטאָט, טאקע בא אים, באם שניידער, איז זי צוגעשריבן, אָבער וווינען וווינט זי, אין וועלכער שטאָט מע זאָל נאָר ניט אָנרופן!

— און דו האָסט עס דען ניט געוויסט? — ווונדערט זיך נאָך מער אף אים זיין אָפגעזוכטע קאָבעליאקער „שוועסטער“, און אירע אומעטיקלעך־שמייכלענדיקע אויגן אפן טונקל־מאטעוון געזיכט צעליכטן זיך העלער. — יעדערער פון אונדז האָט זי גערופן צו זיך וווינען. בא מיר איז זי אויך גע־ווען א פאָר וואָכן צוגאסט. ווער פון אונדזער קינדערהיים זאָל ניט קומען אהער צו פאָרן, איז גייט ער צו דער מומע ווערען אף קיי־ווער־אוועס. מיר האָבן זיך אלע צונויפגעלייגט און געשטעלט איר א מאַציווע, ווי ס'איז ווערט א טרייע איבערגעגעבענע מאמע.

— וועסט מיט מיר צופאָרן אפן בעסוילעם? — פרעגט שטיל נאכמען. — ווי קאָן איך? היינט איז דאָך ניט שאבעס און ניט זונטיק. איך פארשפעטיק אזוי אויך שוין. כ'האָב זיך אָפגעבעטן פון דער ארבעט אף א האלבן טאָג. ביז כ'וועל זיך נאָך דערקלייבן אהיים... און ווייסט, ווי־היז נאָך אונדזערע אילן זיך זיין, ווען מע קומט אהער צו פאָרן? אינעם רויטן צוויי־שטאָקיקן מויער אף שעוּטשענקאָ־גאס, ווו ס'איז געווען דער קינדערהיים. איצט איז דאָרט א ביבל־אַטעק. הער, — גיט זי אים א נעם אָן, ווי א קינד פאר דער האנט, — עפשער וואָלסטו זיך גאָר אראָפגעכאפט צו מיר קיין קאָבעליאקע אף א פאָר טעג אין געסט?

אוואדע וואָלט זיך אים וועלן אראָפפאָרן קיין קאָבעליאקע צו זיין אָפ־געזוכטער „שוועסטער“ טייל, נאָר ווי קאָן ער, אז מיט יעדן טאָג קומען צו אלץ נייע און נייע גענג, וועלכע ער קאָן ניט אָפלייגן, פון וועלכע ער קאָן זיך ניט אָפזאָגן. ווער ווייסט, ווען קאָן אים ווידער דאָ אויסקומען זיין, און צי וועט אים ביכלאל אויסקומען נאָך ווען־ניט־איז דאָ זיין? און יעדער גאנג נעמט אָפ בא אים שיר ניט א האלבן טאָג.

דער היינטיקער גאנג זינער אפן „שוועדישן קיי־ווער“ — ווי סע הייסט דאָס גרויסע פעלד הינטער דער שטאָט, ווו דאָס רוסישע כאָל פון פיאָטער דעם ערשטן האָט זיך געשלאָגן מיט דער שוועדישער ארמיי פון קארל דעם צוועלפטן, — האָט אפילע אָפגענומען בא אים א גאנצן טאָג, ווייל ווי איז מען עס דאָרט און מע לאָזט זיך ניט מיטן פעלד צו די היפש דערווייטערטע איינער פונעם צווייטן רעדוטן — צו די הויכע מאַרמאָרנע אָבעליסקן.

מיט איינער פון די אויסגעטראָטענע סטעזשקעס גייט נאכמען צו צו דעם גרוי־רויטלעכן גראַניטענעם דענקמאָל, וועלכן די רוסישע ארמיי האָט געשטעלט די שוועדן. ער ליינעט ווידעראמאָל איבער די אויסגעקריצטע שורעס אפן צוגעשרויפטן בראַנזענעם טאָוול: „אייביקער אָנדענק די העל־דישע שוועדישע זעלנער, וואָס זיינען געפאלן אין שלאכט הינטער פאָל־טאווע אין דעם זיבן־און־צוואַנציקסטן טאָג פון כוידעש יון טויזנט זיבן הונדערט גיינטן יאָר“, און ענטפערט שוין ניט אזוי זיך, ווי דעם באַכער

מיטן מיידל, וואס זינען צוגעקומען און אויך אויסגעלייענט אף א קאל די אויסגעקריצטע שורעס:

— בלויז אן ארמיי, וואס ווייסט ניט פון קיין אייביקער סינע, קאן אפֿ געבן קאָוועד די געפאלענע זעלנער פון איר קעגנער אפן שלאכט־פעלד.

נאָכדעם ווי זעמער איז געווען בא דער הויכער גראניטענער הליבע — בא דעם דענקמאָל, וועלכן די שוועדן האָבן געשטעלט זייערע געפאלענע שלאכטלייט, האָט ער זיך ווידער אופגעהויבן מיט די פילצאָליקע גראניט־טענע טרעפּ אפן הויך־אַנגעשאַטענעם באַרג, אונטער וועלכן ס'האָבן געפּו־נען זייער אייביקע רו טויזנט דריי הונדערט פינף און פערציק רוסישע סאָלדאטן און אָפיצערן, געפאלענע דאָ אין שלאכט. צווישן די אויסגע־קריצטע עטלעכע נעמען פון גענעראלן און אָפיצערן האָט ער קיין ייִדישע נעמען ניט געזען. נאָר ער איז זיכער: ווען עס זאָלן געווען זיין אויס־געקריצט אויך די נעמען פון די געפאלענע סאָלדאטן, וואָלט ער צווישן זיי אָנגעטראָפן די עלטער־עלטערזיידעס פון די נאָווערעלאַזשענער, די וווקסיקע קרעפטיקע שמידן, באלעגאַלעס, טרעגער, קאצאָוים, יידן דעמבן...

אינעם בלעטער־גערויש פון דער הויכער טונקעלער בעריאַזע, וואָס שטייט אָנגענייגט איבערן ברודער־קיווער, דערהערט נאכמען מיטאמאָל:

Надо мной, чтоб, вечно зелена,
темный дуб склонялся и шумел¹.

ער קוקט זיך אום. לעבן אים שטייט דער זעלבער באַכער, מיט וועמען ער איז פריער געשטאנען בא דעם רוסישן דענקמאָל די שוועדן, און געהאט אי זיך, אי אים פארטייטשט דעם זין פון די אויסגעקריצטע שו־רעס אפן בראַנזענעם טאָוול...

דערוף, אז ווי נאָר ער וועט זיך דערנענטערן צו דער שעווטשענקאָ־גאס וועלן פון דער ווייטער קינדהייט ארויסלויפן אים אנטקעגן די „ברי־דערלעך“ און „שוועסטערלעך“ זינע פונעם קינדערהיים, אים אריינעמען צו זיך אין א קרייז און שוין ניט ארויסלאָזן, האָט נאכמען זיך געקאָנט ריכטן. און אז איטלעך איינער פון זיי וועט נעמען אים מיט עפעס דערמאָ־נען וועגן דעם רויטן צווייטשטאַקיקן מויער אפן ראַג, דערוף האָט ער זיך אויך געקאָנט ריכטן.

דאָס דאָזיקע געפיל, וואָס האָט ארומגעכאפט זעמערן, ווי נאָר ער איז ארוף אף דער לאנגער און גרינער שעווטשענקאָ־גאס, — א געפיל, צו וועלכן מע דארף אין זינע יאָרן האָבן א מער שטארקער האַרץ, מיט מער שטארקערע לונגען, — האָט אים פוסטריט באגלייט, ווען ער האָט אריינגע־קוקט אין די פענצטער פונעם מויער, זיך ארומגעדייט איבערן הויף, זיך אופגעהויבן מיט די קילע מירמלנע טרעפּ אפן אנדערן שטאַק און געעפנט די הויכע טיר. אין דער ערשטער רעגע האָט ער ניט קלאָר נאָך באנומען,

¹ אן אייביק־גרינענדיקער, זאל איבער מיר
אנבייגן זיך און רוישן דער טונקעלער דעמב.

(לערמאָנטאָו)

פארוואס איז אזוי שטיל אין אַט דעם גרויסן ליכטיקן זאל, ווו ס'האַט זיך שטענדיק געטומלט. ניט געווען, דאכט זיך, אין קינדערהיים קיין איינער, וואס זאל צען מאָל א טאָג זיך ניט אונטערגאנווענען צו דער פיאנע, וועל-כע איז געשטאנען אנטקעגניבער בא דער וואנט, און זיך ניט דורכגיין כאָטש מיט איין פינגער איבער אירע פערלמוטערנע ווייסע און שווארצע קלאווישן. נאכמען הערט בלויז דאָס שאַרצען פון צייטונגען און ביכער, דאָס שעפטשען זיך פון די לייענער בא די טישלעך. אים איז ביז גאָר מאָד-נע — אריינקומען אהער אין זאל און ניט טרעפן דאָ קיין איין קינד! אים ווילט זיך פרעגן די לייענער בא די טישלעך, צי ווייסט כאָטש עמעצער פון זיי, אז אינעם דאָזיקן מויער איז געווען אמאָל א יידישער קינדערהיים. עפשער וועט אים דערוף ענטפערן דאָס קארטאַטעקע-קעסטעלע, וואָס ער האָט ארויסגערוקט פונעם קאטאלאָג? אין קיין איין ביבליאָטעק האָט ער אזוי ניט געגארט דערזען צווישן די ביכער אויך זיין בוך „נעכטן און היינט“. ער זאל זיך גלייך ניט אנטוישן, האָט זעמער ניט געזילט איבער-קוקן די קארטלעך. און ווען ער האָט אָנגעטראָפן אף זיין ביכל, אָנגעטראָפן אף א שטיקל זייכער פון דעם, וואָס דאָ איז אמאָל געווען, האָט ער שיר ניט אויסגעשרייען פון פרייד: אין זיין „נעכטן און היינט“ דערציילט ער דאָך וועגן די, וואָס האָבן אָנגעפילט די ליכטיקע צימערן פון אַט דעם מויער, ווו ס'איז אצינד די ביבליאָטעק, מיט זייערע הילכיקע קינדערשע קעלעכ-לעך.

נאכמען בעט די בלאַנדע ביבליאָטעקערן מיט די דורכזיכטיק-בלויע אויגן, זי זאל אים געבן א קוק טאָן דאָס ביכל. ענטפערט זי אים, אז ס'איז אף די הענט, עמעצער לייענט עס, און פארשטייט ניט, פארוואס איז ער אזוי צופרידן פון דער דאָזיקער בסורע. נאכמען פרעגט זי אָבער מער גאָר-ניט. ער זאל זיך ניט געווען שעמען פאר זיך אליין, וואָלט ער, ארויסגיין ענדיק פון ביבליאָטעק, זיך ארופגעכאפט, ווי אין די יינגלשע יאָרן, אפן בראַנזענעם לייב, וואָס ליגט באם צופוסנס פונעם אָבעליסק דעם קאַמענ-דאנט פון פּאַלטאווער פעסטונג ביים דער מילכאַמע מיט די שוועדן, דעם פאַלקאוויק קעלין...

צי האָט עמעצער בא זיי אין קינדערהיים, וואָס האָט אין יענע ווייטע יאָרן זיך געשפילט דאָ, ווי ער, נאכמען, מיטן אויסגעבויגענעם עק און מיט דער געדיכטער הריווע פונעם צערייצטן בראַנזענעם לייב, געוויסט, וואָס איז אזוינס א דענקמאָל און וועמען האָט מען געשטעלט עס דעם דענקמאָל? און צי האָט עמעצער פון זיי געוויסט, אז אפן זעלבן פלאץ, עטלעכע טריט פונעם קינדערהיים, איז געווען די פעסטונג, וועלכע די שוועדישע ארמיי האָט באלאגערט, געשטורעמט און זי ניט איינגענומען? ער, אלנפאלס, נאכמען זעמער, האָט זיכער וועגן דעם אלץ ניט געוויסט, פונקט ווי ער האָט דעמלט ניט געוויסט, אז אף דער נאַענטער שכייעסדיקער גאס קליין-סאדאווע האָט געוויינט קאַראַלענקאָ, נאָך וועמענס אָרן ער איז נאַכגעגאנגען אינעם כמורנעם שנייִקן ווינטער-טאָג, און ווער איז אזוינס געווען דער פארשטאַרבענער, אויסער דעם, אז ער איז געווען א גוטער מענטש, אז די מאמע זיינע, נאכמענס, האָט אים ביטער באוויינט, און אז אין די באַטע-מעדראַשים האָבן יידן געזאָגט נאָך אים טילים, ווי נאָך א גרויסן צאדיק.

און פונדאנען האָט ער געקאָנט דאָן וועגן דעם אלץ וויסן, ער, א ייִב־געלע, וואָס איז מיט א יאָר פאר דעם געקומען אהער אין שטאָט פון א קליין שטעטעלע, און אויסער דעם כומעש מער גאַרניט געלערנט, און אויסער מאַטקע כאַבאָדס מייסעס, וועלכע טאַטע־מאַמע פלעגן אין די ווינטערדיקע פרייטיקצונאַכטסן דערציילן, קיין אנדערע מייסעס ניט געהערט, און ניט געוויסט נאָך, אז אַכוץ ספּאַרים זיינען דאָ אויך ביכער.

ווען ער נעמט און דערציילט עס, אשטייגער, אלץ איבער אָט די ייִב־געלעך, וואָס שפּילן זיך דאָ דערביי, — האָט נאַכמען א קלער געטאָן באַ זיך, — וואָלטן זיי אים מיסטאַמע ניט געגלייבט. ער אליין גלייבט דאָך שוין, אייגנטלעך, אויך ניט אין דעם. איז ווי וועט ער וועגן דעם שרייבן? פריער פון אלץ, ווען ער זעצט זיך צום שרייבטיש, דארף ער אליין גלייבן אין דעם, וואָס ער קלייבט זיך דערציילן, אויב ער וויל, אז דער ליינער זאָל אים טרויען און גלייבן...

שוין א וועלט מיט יאָרן, ווי זעמער איז צום ערשטן מאָל אריבערגע־טראָטן די שוועל פון אָט דעם איינשטאַקיקן ליכטיקן שטיבל, וואָס קוקט ארויס מיט זיינע פענצטער צו דער שטילער גרינער גאַס, און דאָך געדענקט ער יענעם טאַג, ווי דאָס זאָל נעכטן ערשט געווען זיין, געדענקט אפּילע, אז ס'איז געווען פונקט אזא הייסער זוניקער טאַג, ווי היינט. איבער די באַשיידן מעבלירטע צימערן מיט די האַלב־צוגעמאַכטע לאַדן האָט אים דעמלט באַגלייט א מיטלוווקסיקע באַיאָרטע פרוי, וועלכע האָט נאָך מיידל־ווייז זיך געכאווערט מיט קאַראַלענקאַס טעכטער און געווען דאָ אין שטוב, ווי אן אייגענע. די דאָזיקע ייִדישע פרוי, וועלכע דארף שוין זיין א טיפע זקיינע, האָט נאַכמען שוין דאָ איצט ניט געטראָפּן, נאָר איר געשטאַלט האָט אויך היינט אים באַגלייט, ארומגעפירט פון צימער צו צימער, פון סטענד צו סטענד, פון בילד צו בילד, אים פאַרהאַלטן לאַנג אין צימער, ווו עס דערציילט זיך וועגן קאַראַלענקאַס צווישט מאַכן אפּן צאַרישן געריכט דעם בילבל אפּן אודמורטער פּאָלק — אף די פויערים פונעם דערפל גרויס־מולטאַן, און אין קנאַפע צוואַנציק יאָר ארום דעם בילבל אף די ייִדן — אף דעם קיעווער מענדל בייליסן... שטייענדיק איצטער אינעם דאָזיקן צימער, דאַכט זיך זעמערן, אז ער הערט, ווי די פרוי, וואָס האָט זיך דאָ אופּגע־האַלטן ווי אן אייגענע, דערציילט אים מיט איר שטיל קאָל:

„...איז גיי איך מיר אזוי איינמאַל אפּן מאַרק עפעס איינקויפּן, און אין יענע טעג, ווען ס'האָט זיך געטומלט מיטן צאַרישן מאַניפעסט, איז גיין אפּן מאַרק געווען שוין געפּערלעך. מע האָט זיך געריכט אף א פּאַגראָם. די אונטערוועלט האָט שוין געשאַרפט די מעסערס, און אף נאָוועפּרעלאַ־זשענע האָט מען זיך געגרייט באַגעגענען די פּאַגראַממשטיקעס. איז ווי איך גיי מיר אזוי איבערן מאַרק, דערזע איך פּלוצעם אן אַנגעלאַף פון מענטשן. אף א וואָגן, ארום וועלכן ס'האָט זיך פאַרזאַמלט א גרויסער אוי־לעם, שטייט א יונג מיט א צעפאַטלטן קאַפּ האַר און פּאַכט מיט די הענט, ווי באַ א געשלעג. ער איז שוין הייזעריק פונעם שריינען, אז מע דארף אַנ־לערנען די ייִדן, ווי מע האָט זיי שוין אַנגעלערנט אין אנדערע שטעט. און דאָ דערהער איך לעבן זיך, ווי איינער א פויער אינעם רעדל רופּט זיך אָן: „קאַראַלענקאַ האָט אַנומלטן, ווען ער איז געווען אפּן מאַרק, זיך מיט מיר

צערעדט, מיר געגעבן צו פארשטיין, ווער ס'איז שולדיק, וואָס אונדז איז אזוי שווער צו לעבן, און, געזעגענענדיק זיך, דערלאנגט מיר די האנט. ניין, די האנט מיינע, וועלכע ס'האָט געדריקט קאַראַלענקאַ, וועט קיין אומ-שולדיק בלוט ניט פארגיסן! הערט אים ניט, פראוואַסלאוונע! — האָט דער פויער אויסגעשריען און אַנגעוויזן אפן יונג מיטן צעפאטלטן קאַפּ האַר, וואָס איז געשטאנען אפן וואָגן.

אין שטאָט בא אונדז האָבן קינד-און-קייט געוויסט, אז ווי נאָר ס'פלעגט זיך אין יענע טעג נעמען טומלען אפן מאַרק, פלעגט וולאדימיר גאלאַק-טאַנאַוויטש גלייך קומען אהין צו גיין און ניט דערלאָזן, ס'זאָל פארגאַסן ווערן אומשולדיק בלוט. אונדזער שטאָט איז קימאַט די איינציקע אָף אוקר-ראַניע, וווּ ס'איז אין יענער צייט ניט געווען קיין פאַגראַם, און דאָס האָבן די פאַלטאווער יידן א סאך צו פאַרדאַנקען אויך דעם אווטאָר פון דעם בא-רימטן ווערק וועגן דעם קעשענעווער פאַגראַם, „דאָס הויז נומ.“ 13.

און אז זעמער איז אריינגעקומען אינעם צימער, וווּ בא דער וואנט שטייט א פארבעט אייזערן בעטל, אָף וועלכן קאַראַלענקאַ האָט אויסגע-הויכט די נעשאַמע, און בא דער אנטקעגניבערדיקער וואנט לעבן פענצ-טערל — א נידעריק שוסטער-בענקעלע, דערהערט ער אין זיך ווידער דאָס שטילע קאַל פון דער פרוי: „וולאדימיר גאלאַקטאַנאַוויטש האָט זייער ליב געהאַט די שוסטערשע ארבעט. זי האָט אים געשפּיזט, ביים ער איז גע-ווען אין פאַרשיקונג. מיינע שייך האָט ער אויך ניט איין מאָל פאַריכט. אינ-דערפרי, אז מיר פלעגן זיך אופכאַפן, האָט יעדערער פון אונדז געטראָפן זיינע שייך שוין אויסגעפוצטע, מיינע אויך. איר ווילט נאָכאַמאַל איבער-לייענען שאַלעם-אַלייכעמס בריוו צו וולאדימיר גאלאַקטאַנאַוויטש? ברענג איך זיי אייך באלד צו טראָגן.“

ווער איז נאָך געזעסן אונטער דעם אקאַציע-בויס אין הויף, אויסער קאַראַלענקאַס ביידע טעכטער, ווען זייער לאנגיאַריקע כאווערטע האָט ווידער געבראַכט אים צו טראָגן די בריוו און געבעטן, אז ער זאָל זיי דאָס מאָל פאַרלייענען אָף א קאַל, — געדענקט ער שוין איצט ניט. די סטעזשקע באם זייטיקן אריינגאַנג אינעם דערבייקן שטאַטישן גאַרטן האָט צוגעפירט נאַכמענען צו דער נידעריקער מאַצייווע פון רויטן גראַניט אָף קאַראַלענקאַס קיינער... ווי הויך ס'איז ניט געשטאַנען די זון און געבלענדט די אויגן, האָט עס ניט געשטערט נאַכמענען, אז ער זאָל דערזען איצט פאַר זיך דעם גרויען ווינטערדיקן טאַג, ווען דער רעבע האָט געהייסן צומאַכן די געמאַרעס און גיין אָף דער לעווייע פונעם גרויסן צאדיק זיכרויניו ליווראַכע, וואָס איז ניפטער געוואָרן. נאַכמען האָט זיך דורכגעשטופט דורך דעם האַמויך, וואָס האָט פאַרפולט די גאַסן, און זיך דערקליבן צום אָרן, אין וועלכן ס'איז געלעגן מיט א ברייט צעקעמטער באַרד דער מענטש, וועמען ס'האָט ארויסבאַגלייט אין זיין לעצטן וועג די גאַנצע שטאָט, נאָך וועמען מע האָט געזאַגט טילים אין די באַטעמעדראַ-שים, וועמען עס האָט מיט ביטערע טרערן באוויינט זיין, נאַכמענס, מאַמע, דער מענטש, וועמען די דעלעגאַטן פונעם ניינטן אלרוסלענדישן ראַטן-צוזאַמענפאַר האָבן באַערט זיין אַנדענק מיט אופשטיין...

...מעשווע מאַדנע גיך, ווי אונטערטריבנדיק איינער דעם אנדערן, זיין
נען דורכגעלאָפן די טעג, וואָס נאכמען איז דאָ געווען, און ס'איז אַנגע-
קומען דער טאָג, ווען ער האָט זיך געדארפט שיידן מיט דער שטאָט פון
זיינע ווייטע יינגלשע יאָרן. דער צוג, וואָס וועט אים היינט אָפּפירן אין
דער שטאָט פון זיין יוגנט, קיין קרעמענטשוק, גייט אָפּ אינעם צווייטן
האלבן טאָג. און וויל ער ווייסט ניט און קיינער קאָן אים ניט זאָגן, צי
איז אים באשערט נאָך ווען-ניט-איז זיין אין אַט די ליבע היימישע קאנטן,
האָט ער געזען וואָס מער אריינצוכאפן. און ווי מיד ער איז ניט געווען
פון די אלע גענג, האָט ער ניט דורכגעלאָזט דעם טאָג, ער זאָל זיך גלאט
ניט דורכשפאצירן איבער דער שטאָט, זיך אַנזעטיקן מיט איר, ווי איינער,
וואָס וויל פארן כוידעש צייט, וואָס ער איז באם יאם, זיך אַנעמען מיט זון
אף א גאנץ יאָר.

אף היינט אָבער, כאָטש צום אָפּגיין פון זיין צוג האָט נאכמען נאָך א
וועלט מיט צייט, האָט ער אָבער איבערגעלאָזט פאר זיך בלויז איין-אין-
איינציקן גאנג, א גאנג, וואָס ניט מע טאָר און ניט מע קאָן אים צונויפ-
פאָרן מיט אנדערע גענג. וועגן דעם, אז אפן בעסאלמען, ווהיין ער פאָרט,
וועט ער ניט געפינען זיין מאמעס קייווער און אז ער האָט אים ניט וואָס
דאָרט צו זוכן, האָט נאכמען געוויסט פון מיט יאָרן נאָך צוריק, ווען ער
איז אינגיכן נאָך דער מילכאַמע געקומען אהער צו פאָרן און באוויזן נאָך
זען דעם גרויסן כורבן, וואָס די דייטשישע ראַצכים האָבן נאָך זיך איבער-
געלאָזט אויך אפן בעסאלמען. נאָר פון דעם, וואָס ער ווייסט ניט, ווו
ליגט זיין מאמעס געביין, איז דאָס פעלד פאר אים ניט ווייניקער הייליק.
וואָס קאָן זיין הייליקער פונעם פעלד, ווו ס'האָט געפונען איר אייביקע
רו די מאמע? פאר נאכמענען איז דאָס פעלד, ווהיין ער פאָרט, הייליק מיט
נאָך איינעם א קייווער.

„צי קאָן זיך אמאָל ניט מאכן, — טוט נאכמען בא זיך א קלער, ווען
דער אווטאָבוס איז שוין אויסער דער שטאָט, — אז בא דער מאציייווע,
וועלכע די קינדער פונעם קינדערהיים האָבן געשטעלט דער מומע ווערען,
זאָל ער אַנטרעפן אף א ברודערל צי א שוועסטערל, ווי דאָס איז זיך בא
אים פארלאָפן דאָ מיט טיבלען?“

„ווארט, ווארט! — ווילט זיך אים מיטאמאָל אויסשרייען צו זיך. — אויב
איך האָב ניט קיין טאָעס, איז היינט, דאכט זיך...“

ניין, נאכמען זעמער האָט ניט געהאט קיין טאָעס. ס'איז היינט טאקע
מאָנטיק, ערעוו טישעבאָוו. ער האָט דאָך געהאט אָפּגערעדט מיט ביילען
און פייגעלעבן, אז טאָמער וועט ער זיך פארהאלטן ביז מיטוואָך, איז
פארגייט ער נאָך זיי און מע פאָרט צוזאמען אפן הייליקן פעלד. זיי וועלן
זיך פרווון אים העלפן אָפּזוכן זיין מאמעס קייווער, אויב ער געדענקט, ווען
זי איז ניפטער געוואָרן. אַנזאָגנדיק אים, ווען איז טישעבאָוו, האָט ביילע
געכאפט דערביי א קוק אינעם לועכל, וואָס איז געלעגן בא איר אונטער
דער הויכער וואזע אפן סערוואנטל. צי האָט ביילע ניט אריינגעקוקט אין
קיין פאראיאַריקן לועך, וואָס אויסער אים, נאכמענען, איז אינעם אווטאָ-
בוס, וואָס גייט אין דער ריכטונג פונעם בעסאלמען, ניטאָ קיין איין ייד?
און זיך פאָרשטעלן, אז אף גאנץ שטאָט איז פאראן בלויז איין לועך, אַט

דער, וואָס ליגט באַ ביילען אונטער דער וואַזע אפן סערוואַנטל, איז דאָך געוויס ניט שניידן. עפּשער האָט דער אוילעם זיך געפּעדערט אָף קייִווער־אַוועס, ווען ער איז נאָך געשלאָפּן? היינט איז דאָך מאָנטיק, ניט זונטיק. גיכער פון אלץ, אפּאַנעם, גייט דער אוילעם אין אזא טאָג, ווי היינט, אָף קייִווער־אַוועס נאָך דער אַרבעט, ווען ער, נאכמען, וועט שוין זיין אָף יענער זייט קאָבעליאַקע.

אין דעם, אז אויסער אים, איז איצט מער קיינער ניט געפּאַרן אפן הייליקן פעלד, האָט נאכמען ניט געהאַט קיין טאָעס. פונעם אווטאָבוס, וואָס איז אוועק ווייטער, איז בלויז ער איינער אַרויסגעשטיגן אפן ראָג פון דער שטויביקער ניט־ברוקירטער גאַס, וואָס לאַזט זיך אַראָפּ ווי אין א טאַל און הייבט זיך נאָכדעם אָף אַף אַ באַרג מיט ענג צונויפּגערוקטע מאַ־צייִוועס.

אינעם אָפּענעם טויער פונעם בעסוילעם, אַרוף־באַרג, האָט זעמער נאָך פונדערווייטן דערזען עמעצן שטיין. דאַכט זיך, דאָס קוקט מען אַרויס אָף אים: צי איז עס ניט טאַקע די זעלבע פייגע־לעבן פונעם אלמאַזנעם? נאכ־מען האָט ניט באוויזן נאָך רעכט זיך אָפּעטעמען פון דעם קלעטערן אַרוף־באַרג, ווי דער מאַנצבל אין טויער איז צוגעלאָפּן צו אים, דערלאַנגט אים די האַנט און הייליק, ניט לויט די יאָרן נאָך, געגעבן פון זיך א זינג אַרויס:

— נאָך וועמען וועט איר אזוי גוט זיין באשטעלן באַ מיר א מאַלע?
אויב אזוי, איז האָט שוין ניט נאכמען וואָס צו פאַנאנדערפּרעגן דעם מענטשן מיט די אַרומלויפּנדיקע אויגן אונטער די שיטערע ברעמען, וועלכער האלט אים נאָך אלץ פאַר דער האַנט, ווי ער זאָל מוירע האָבן, אז נאכמען קאָן זיך אַרויסרייסן און אַנטלויפּן. — ווער ער איז און וואָס ער איז. און וואָס איז דער מענטש אויסן געווען מיט זיין געבן גלייך א זאָג, אז היינט באַנאַכט איז טישעבאַוו, האָט נאכמען באַ אים זיכער ניט וואָס צו פּרעגן, ביפּראַט נאָך, אז יענער האָט עס אים אליין אויסגעטייטשט:
— איר ווייסט, וואָס איז אזוינס קעה־אויר? איז קעה־אויר בין איך שוין געווען דאָ, און ביז איצט נאָך קיין פּאַטשין אפּילע ניט געהאַט. איר זענט עפּשער אויך פון יענע יידן?

— פון וועלכע, אשטייגער?

— אָט פון די, — ענטפּערט יענער אָפּ מיט צוגעמאַכטע אויגן, ווי א הון בייסן טרינקען, — וואָס אָף קייִווער־אַוועס ערעוו טישעבאַוו און ערעוו יאַמיס־ניִויראַים קומט מען גראַדע צו גיין, נאָר מאַכן אַן אייל מאַלע ראַכמים זאָל גאָט שויםער און מאַצל זיין.

ווי א יונגער הירש, טוט דער מענטש זיך א לאַז צו דער פּרוי, וואָס באווייזט זיך אין טויער, און גייט איר נאָך א שטיקל וועג צווישן די קוואַרים, אינטיינענדיק מיט איר עפּעס גאַנץ הייס. מיסטאַמע זיינע אַ באַקאַנטע, — טראַכט נאכמען, — באַ וועלכער ער מאַנט אָף אַן אלטן כויו...
צוריק גייט דער מענטש שוין א סאַך פאַמעלעכער און זעט שוין ניט אויס אזוי סאָלדאַטיש אויסגעמושטרירט, ווי פּריער.

— אן אומזיסטע טירכע געווען. היינטיקע יידן און היינטיקע יידענעס.
זי האלט ניט, זאגט זי, דערפון. רעב ייד, — גיט ער זיך א זעץ אראפ צו
נאכמענען אף דער באנק אונטער דעם אלטן אויסגעקרימטן בוים, — איר
ווילט פארדינען א מיצווע, איז גיט מיר אף א פאָטשין. וועמען האָט
איר דאָ?
— א מוטער.

— איז וואָס זשע זיצן מיר מיט אייך? קומט.
— וווהין, — שטעלט אים נאכמען אָפּ, — אז איך ווייס ניט, ווו איז
איר קיינער.

אף דעם, ווי צו זען, האָט דער מענטש זיך שוין לאַכלוטן ניט געריכט.
און וויבאלד נאכמען איז ניט קיין קונד זינער, איז הערט ער אים און
אַנגיין. ער רוקט זיך אָפּ פון נאכמענען אפן צווייטן ברעג באַנק און קוקט
זיך איין אין דער זוניקער ווייט, צי פאָרט ניט און צי גייט ניט קיינער
אהער, קעדיי ער זאָל באַצייטנס זיך לאָזן אנטקעגן, ווי א יונגער הירש.
מיטאמאָל גיט ער זיך א הייב און פון באַנק און א פאָך צו נאכמענען מיט
ביידע הענט:

— מענטש איר איינער! אינעם טילים קאפיטל טעס ווערט געזאָגט, אז
אויב מע קומט אף א בעסאלמען און מע ווייסט ניט, ווו דער קיינער איז,
דארף מען דעמלט מאַכן א מאָלע אינמיטן פעלד. פרעגט בא א ראָוו, ט'איר
הערן, וואָס ט'ער אייך זאָגן.

בא די ווערטער טוט דער מענטש הילכיק א ניס, פונקט ער זאָל דערמיט
וועלן זאָגן „צום עמעס גענאָסן“, און כאַפט בעשאַסמיסע אָן דעם רעכטן
אויער מיט דער לינקער האַנט, שפּרינגט א פאָר מאָל אונטער, ווי באַם זאָגן
קאָדעש, און שעפּטשעט דערביי עפעס שטיל פאר זיך. דאכט זיך, אז ער
הערט דעם מענטשן שעפּטשען די זעלבע ווערטער, וואָס עס פלעגט אים,
נאכמענען, זאָגן די מאַמע זינע, אַלעהאשאַלעם, באַם ניסן: „צו געזונט, צו
קוועלן, צו דער כופע צו שטעלן“. ווי שטאלטנע און אויסגעמושטרירט דער
דאָזיקער מאַנצבל איז ניט, זעט ער אָבער ניט אויס ווי א מענטש, וואָס
זאָל אויסרעכענען, אז ער קאָן נאָך שטיין אונטער דער כופע. אויב ניט
אלע אכציק, איז א יאָר פינף-זעקס און זיבעציק דארף אים שוין זיכער
זיין. דאָס, וואָס עס באהאלט אויס זיין יונגער טראָט, גיט ארויס דער אויס-
געצויגענער צעקנייטשטער האַלדז. די מיליטערישע אויסמושטרירונג זינע
איז ניט פון קיין סאָלדאט פון דער לעצטער מילכאָמע. אף דער פאָטערלענר-
דישער מילכאָמע, נאכמען ווייסט עס לויט זיך, איז ניט געווען קיין צייט
אף מושטריירן, און ס'איז קיינעם אין קאָפּ ניט געלעגן זיך פארנעמען דער-
מיט. עפעס צו לאַנג האַלט זיך דער מענטש פארן אויער און שעפּטשעט.
זעמער איז ניט פון די שריפטשטעלער, וואָס זאָל נעמען יענעם פאנאנר-
דערפרעגן וואָס און ווען. ער גייט מיט דעם גאַנג, אז אויב א מענטש
איז גענייגט צו דערציילן און האָט וואָס צו דערציילן, וועט ער דערציילן
אָן דעם, מע זאָל אים אויספרעגן און פאנאנדערפרעגן. נאָר היינטיקס מאָל,
ער ווייסט אליין ניט פארוואָס, איז ער אָפּגעגאַנגען פון דעם און דערצו
נאָך זיך ארויסגעכאַפט מיט א פראַגע, מיט וועלכער ער האָט זיך גע-

קאנט ביכלאל קאליע מאכן, וואָרעם ס'איז אויסגעקומען, ווי ער זאל דער-
מיט פון אים אַפלאַכן, און נאָך וווּ, אפן הייליקן אָרט:
— דאָס האָט איר געדאוונט שאַכרעס?
— וואָס פאַר אַ שאַכרעס? דאָס האָב איך געזאָגט טילים, קאפיטל מעם
טעם.

וויבאלד דער מענטש לאָזט זיך ריידן, איז גיט אים נאכמען ווידער אַ
פרעג, אָבער שוין מער געהיטער, ער ווייסט, אז מיט איין ניט פאַרזיכטיק
וואָרט קאָן מען אמאָל איינלאָזן אַ געשטאלט, וואָס ניט יעדער וואָך און
ניט יעדן כוידעש טרעפט מען אָן אַף אזעלכן.

— און שטענדיק, ביים איר ניסט, זאָגט איר אַ קאפיטל טילים?
— וואָס, איך האָב קיין צייט ניט? און אשער יאַצאר, אז מע זאָגט,
נעמט עס אָפּ, מיינט איר, ווייניקער צייט? און אשער יאַצאר קומט אויס
זאָגן פארן טאָג עטוואָס אָפטער, ווי דאָס קאפיטל מעם טעם. נו, איז גייען
מיר מאַכן אַ מאָלע. גיט, רעב ייד, אַף אַ פאַטשין.
— איר האָט דען ניט קיין פענסיע? — פרעגט נאכמען און היט זיך נאָך
מער מיט אַן איבעריק וואָרט.

— און אז איך האָב, איז וואָס? — ענטפערט דער מענטש שוין אַ ביסל
מיט רוגזע. — די שיינע פענסיע, וואָס מע האָט עס פון די יידישע מעלאַ-
כעס.

— לעמאַשל?

— וואָס לעמאַשל? וויפל קריג איך?
— גיין, גיין, — פאַרלויפט אים נאכמען דעם וועג, — כ'מיי, וואָס הייסט
בא אײך, לעמאַשל, יידישע מעלאַכעס?
— און אליין ווייסט איר ניט?

איז ווי אפצולאָכעס אָנגעפאַרן מיטאמאָל אַ מאשין, און דער מענטש
האָט ווידער באקומען פלינקייט אין די פיס. דערזען, אז ער איז פאַר-
שוונדן צווישן די ביימער צוזאמען מיטן יונגמאַן, וואָס איז ארויס פון
דער מאשין, האָט נאכמען זיך אפילע דערפרייט, וואָס דער פאַרשוין זינער
וועט באלד האָבן אַ פאַטשין. נאָר עפעס צו גיך האָט נאכמען אים דערזען
ארויסגיין פון צווישן די געדיכט צעוואקסענע ביימער, און דער גאַנג איז
שוין געווען פון אַ זאַקן.

— היינטיקע יידן, — האָט ער, שווער אראַפלאָנדיק זיך לעבן זעמערן
אַף דער באַנק, זיך אָנגערופן, — זשאלעווען אַ קערבל אַף אַ מאָלע. — ער
שליסט ווידער צו די אויגן, ווי אַ הון בייסן טרינקען, און רעדט אינ-
גאַנצן שוין צו זיך. — די שיינע פאַרדינסטלעך, וואָס מע קאָן האָבן פון
די היינטיקע יידן, און די גרויסע פענסיע, וואָס קומט ארויס פון די אמאָ-
ליקע יידישע מעלאַכעס.

נאכמען וויל פאַרט דערגיין באַ זיין געשטאלט, מיט וועלכן ער וועט —
ער זעט עס פאַרויס — האָבן צו טאָן באַם שרייבטיש, — וואָס הייסן באַ אים
יידישע מעלאַכעס.

— אַ מעשוירער באַ אַ כאַזן און אַ זעצער פון סידורים און מאַכזיררים
איז באַ אײך וואָס? אַ סאָוועטסקע מעלאַכע, פאַר וועלכער מע גיט נאָכדעם
פענסיע? און אזויפיל יאָר אָפגעווען באַ יאַמפאַלסקין דעם כאַזן אַ מעשויר-

רער! און ניט גלאט א מעשורער, נאָר דער ערשטער אלט, און דער ערש-
טער אלט בא א כאזן איז ווי דער ערשטער פידל אין אן אַרקעסטער.

— ווען האָט איר בא אים געזונגען?

— בא יאמפאלסקין? אלע יאָרן, וואָס ער איז געווען כאזן אין קאַרשול.

דאָ כאפט זיך שוין ארויס בא נאכמענען דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט
אים נאָך פריער פרעגן:

— מא שמייכעם, ווי רופט מען אייך?

— אווראם-מייער. וואָסידען?

— א שיינע זאך, — דערפרייט זיך נאכמען, — מיר זיינען דאָך מיט

אייך, קאָן מען זאָגן, שטיקלעך קרויוויים. איך בין אויך געווען א ביסל
צייט א מעשורער בא יאמפאלסקי דעם כאזן. און אומאנסקין דעם כאָר-
מיסטער געדענקט איר? ער האָט מיט מיר איינגעקענעלט די סאָלאַ „יאאלע
טאכאנונינו“...

נאכמען זעמער איז געווען זיכער, אז דער ערשטער אלט וועט זיך
באלד ווארפן צו אים קושן. ביידע האָבן געזונגען אין איין כאָר, בא איין
כאזן. און אזויפיל יאָר זיך ניט געזען. ערשט מיטאמאָל האָט אווראם-מייער
זיך געגעבן א רוק אָפ און בייז א קוק געטאָן מיט די ארומלויפנדיקע
אויגן. אווראם-מייער האָט ניט גערעדט, נאָר ארויסגעשריען פון זיך די
ווערטער:

— כ'האָב גלייך דערזען, אז איר זייט יענץ שטיקל סכורע. זעט נאָר,

ווי ער האָט עס מיך אויסגעטאפט! רעב ייד, אויב איר מיינט, אז איר וועט
דאָ מאכן געשעפט, האָט איר א גרויסן טאָעס. איר האָט, דאכט זיך, געזען,
ווי ס'פליען אין דער האנט אריין די פארדינסטלעך. אָנגעפאקט פולע קע-
שענעס מיט לופט. נאט זעט. וואָס קוקט איר אזוי אָפ מיר? רעב ייד, דאָ
וועט איר מיט מיר ניט זיצן. זוכט זיך אָפ אן אנדער באַנק. דאָ איז מיין
שטאָט. פרעגט איטלעכן, וועט מען אייך זאָגן. דער אייבערשטער פארלאָזט
מיך ניט. פאראיאָרן צו יאָמים-גוריאָים האָב איך אויך געהאט צו טאָן מיט
א קאָנקורענט. ער האָט זיך אויך אָנגעגעבן פאר א מעשורער, און נאָך
בא וועמען, בא קווארטינען אזש. פאָטער געוואָרן פון איין קאָנקורענט, האָט
מיר דער בירע-אוילעם צוגעשיקט א צווייטן.

— דאָס מיינט איר מיך? — נאכמען האלט קוים איין אין זיך דעם

שמיכל, וואָס שפארט פון אים ארויס.

— און וועמען דען? דעם רעשעטילאָווער ראָוו?

פארפאלן. ער וועט אווראם-מייערן שוין מיט גאַרנישט ניט דערווייזן,
אז ער איז אים ניט קיין קאָנקורענט. ער וועט אים שוין ניט איבערשפארן
ניט מיט דערציילן אים, אז ס'איז שוין א וועלט מיט יאָרן, ווי ער איז
דאָ ניט געווען, און ניט מיטן באווייזן אים דעם בילעט, אז ער פאָרט
היינט פונדאנען אוועק. אפילע דאָס דרייערל, וואָס ער האָט אים געגעבן
אָפ א פאָטשין און וואָס אווראם-מייער האָט דריי מאָל באשפיגן, זאָגנדיק
דערביי עפעס א שפרוך צי א פאָסעק פון טילים, האָט אויך ניט געהאָלפן
דערצו.

אווראם-מייער איז זיך געבליבן בא זיינס. דאָס איז געווען צו זען,
ווי ער האָט באם אָנקומען פון א צווייטער מאשין א מאך געטאָן צו אים,

נאכמענען, מיט צעשפרייטע הענט — ער זאל ניט וואגן א ריר טאן זיך פון אָרט, ווייל דער אָנגעקומענער מיט דער מאשין איז זיין קונד. אינגאנצן זיך בארויקט האָט אווראָם־מייער ערשט דעמלט, ווען נאכ־מען האָט אים געפרעגט, צי האָט ער צופעליק ניט געקענט ווערע ברודנאָ, די מומע ווערע, וועלכע איז געווען א מאמע פאר די קינדער פונעם יידישן קינדערהיים, און צי קאָן ער אים ניט אָנווייזן, וווּ איז איר קייווער.

— הערט, זייט איר דאָך, אויב אזוי, שוין טאקע א שאַק מיט יאָרן פונדאנען, וויבאלד איר ווייסט ניט, אז מיר פארמאָגן, באַרעכהאשעם, שוין פון לאנג נאָך א בעסאלמען, א געמישטן, אייער מומע ווערע ליגט דאָרט. ס'איז גאנץ ווייטלעך, אהין גייט אויך אן אווטאָבוס, — ער זאל ניט בלייבן, אפאָנעם, קיין באלכויוו, ערלעך פארדינען דאָס דרייערל, טוט ער א ווונק צו נאכמענען. — איר זייט א באלן אָנקוקן א ציקאווע זאך? איז קומט דורכשלאַגנדיק זיך א וועג צווישן די ענגע קוואַרים און די פאנאנ־דערגעוואקסענע בייער מיט די געדיכטע אראָפּגעהאנגענע צווייגן, האָט אווראָם־מייער צוגעפירט זעמערן צו אן ארומגעצאמטער נידעריקער מאַצי־ווע.

— נו? — האָט ער זיך ווי איבערגענומען. — וווּ נאָך, אשטייגער, האָט איר אזעלכעס? איר זעט? אינעם זעלבן טאָג, וואָס דער דאָזיקער ייד רעב הירשע נעמיראָוסקי איז געבוירן געוואָרן, איז ער פינקטלעך אין הונ־דערט יאָר ארום נופטער געוואָרן.

וויאזוי האָט עס אווראָם־מייער פון צווישן דעם געדיכטן צווייגן־גע־פלעכט דערזען דאָס מיידל מיטן בוקעט בלומען אין דער האנט, וואָס ער האָט אָנגעיאָגט, האָט נאכמען ניט אָנגעהויבן באנעמען. דאָס מאָל איז נאכמען שוין ניט געבליבן ווארטן, מיט וואָס וועט זיך פארענדיקן אווראָם־מייערס נאָכלויפן און איינטיינען, און צי וועט דער „פאָטשיק“, וועלכן ער האָט אים געגעבן צו פארדינען, זיין א סגולע דערצו, אז דער ערשטער אלט, וואָס איז געגליכן צו דעם ערשטן פידל אין אן אַרקעסטער, זאל סאָפּאָלסאָף באווייזן, אז עפעס איז אים נאָך פארבליבן פון יענער שטיס. אין גרויס אַילעניש — עפשער וועט ער פונדעסטוועגן נאָך באווייזן צופאָרן, זאל זיין כאָטש ניט אף לאנג, אפן געמישטן בעסאלמען, וווּ עס ליגט די מומע ווערע, — האָט נאכמען ניט באמערקט, אז ער האָט זיך אופגעזעצט ניט אף דעם אווטאָבוס. געכאפט האָט ער זיך, ווען ער האָט דערזען אין פענצטערל פארבייליפן די לאנגע ציגלנע וואנט, וואָס צאמט ארום דעם גרויסן הויף פונעם מעדיצינישן אינסטיטוט. ארויסשטייגן דאָ האָט ער שוין ניט באוויזן, איז ער ארויסגעשטיגן מיט א פאָר קוואַר־טאלן ווייטער. און אלץ ניט געקאָנט נאָך פארשטיין, מיט וואָסערע גאסן איז ער עס געפאָרן, וואָס ער האָט אפילע ניט באמערקט, ווי דער אווטאָ־בוס איז אריינגעקומען אין שטאָט. ער האָט אויך ניט גלייך דערקענט דעם ראָג גאס, וווּ ער איז ארויסגעשטיגן. נאָר אין א וויילע ארום איז אים דאָס אלץ שוין ניט אָנגעגאנגען. עס האָט אים א צי געטאָן צו זיך דער רויטער צווייטשאַקיקער מויער, וועלכן ער האָט אומדערווארט דער־זען מיטאמאָל פונדערווייטן. ס'איז אויסגעקומען, ווי דער אווטאָבוס זאל

אים געווען, נאכמענען, בעקיוון פארפירן אהער און דערמיט וועלן אים זאגן: „האָסט ניט באוויזן זיין בא דער מומע ווערען אפן קיווער, זיין בא דער מאַציווע, וואָס דינע ברידערלעך און שוועסטערלעך פונעם קינדער־היים האָבן איר געשטעלט, איז האָב איך געבראכט דיך צו פירן צו איר דענקמאַל...“

צו איר דענקמאַל... ווען טייבל זאָל ניט געווען אזוי אַנרופן דעם דאָ־זיקן מויער, וואָלט נאכמען אים איצט מיסטאם אזוי אַנגערופן. ער קוקט אויך שוין איצט אף דעם, ווי אף א דענקמאַל, נאָר ניט בלויז איר איינער, דער מומע ווערען...

ביזן צוג האָט נאכמען נאָך גענוג צייט, אז ער זאָל קאַנען, שוין ניט אזוי גענילט ווי דעמלט, זיך דורכגיין איבער די צימערן פון ביידע שטאַקן, שטיין א ביסל אפן באלקאָן, דורכקוקן מער גענויער די קארטאַטעקע פון די ביכער. און אויב מע האָט שוין אומגעקערט זיין בוך און עס נאָך דער־ווייל קיינעם ניט ארויסגעגעבן, וועט ער בעטן די ביבליאָטעקערן, זי זאָל אים געבן א קוק טאָן. און אז די בלאַנדע ביבליאָטעקערן מיט די בלויע דורכזיכטיקע אויגן וועט אים פרעגן, צוליב וואָס דארף ער עס, וועט ער שוין ניט אויסבאהאלטן פון איר, ווי דענסטמאַל, אז ער איז דער אווטאָר פונעם בוך „נעכטן און היינט“, און יעדער אווטאָר, ווען ער קומט אריין אין א ביבליאָטעק, וויל ער וויסן, צי די לייענער פרעגן זיך נאָך אף זינע ווערק. פאריינס וועט ער איר שוין זאָגן, אז אין דעם דאָזיקן בוך זינעם האָט ער באשריבן אַט דעם מויער, אף וועלכן די, וואָס האָבן דאָ אמאַל געוויינט, ווי ס'האָט אים דערציילט טייבל, קוקן ווי אף א דענקמאַל! ער, נאכמען זעמער, קוקט שוין אויך איצט אף אים, ווי אף א דענקמאַל, און ניט בלויז דער מומע ווערען אליין...

און כאָטש נאכמען זעמער האָט געהאט אף דעם אלץ נאָך גענוג צייט, איז ער אָבער אין הויז ניט אריין. ער האָט זיך צוגעזעצט אין שאָטן פונעם טאַפּאַל אף דער באַנק, פונקט אנטקעגן די פענצטער פונעם צימער, אין וועלכן ער איז דאָ יינגלווייז געשלאָפן. ער וואָלט געקאַנט אפילע אָנווייזן דאָס אָרט, וווּ ס'איז געשטאנען זיין בעטל. די לעוואַנע פלעגט מער ווי צו עמעצן אנדערש אין צימער אריינקוקן צו אים. פונעם זעלבן הויכן טאַפּאַל פלעגט זי, דאכט זיך, אריינקוקן צו אים אין בעטל.

ניט ווייל ער איז מיד, און ניט ווייל די לופט, וואָס עטעמט פון זיך ארויס דער דערבייקער שטאַט־גאַרטן, האָט אים פארשיקערט, האָבן בא נאכמענען זיך אין א וויילע ארום צוגעשלאָסן די אויגן. מיט צוגעמאַכטע אויגן איז עפעס לייכטער מאכן פאר זיך א שטיקל כעזשבן פאר די אלע טעג, וואָס ער איז דאָ געווען, קיינער שטערט אים ניט דערביי זיך אריי־בערטראָגן פונדאנען אינעם זיטיקן צימער פון זיין וווינונג אפן צענטן שטאַק און זיך פאַרשטעלן, אז דאָס זיצט ער איצט אזוי מיט צוגעמאַכטע אויגן ניט דאָ, נאָר בא זיין שרייבטיש. זיצט און ווארט, ס'זאָלן זיך צונויפ־קומען זינע פארשויענען. ביז ער רעדט זיך מיט זיי ניט דורך, רירט ער זיך קיינמאַל ניט צו מיט דער פען צום פאפיר. אייגנטלעך קאָן מען שוין אַנהייבן. קימאט אלע זינען זיך צונויפגעקומען, ווער אליין, ווער זאל־בעצווייט, זאלבעדריט, און ווער מיט דער גאַנצער מישפּאַכע. מיט וועמען

איז עס פייגע-לעבן געקומען צו גיין? אפאָנעם, מיט איר לייזערן. נאָר עפעס איז איר לייזער אינגאנצן ניט ענלעך אף קיין פילאָסאָף. ער שפארט אזש אונטער די סטעליע מיט זיין געדיכטן קאָפּ האָר, וואָס זיצט פעסט אף א פאָר ברייטע טרעגערישע אקסלען. ביילע איז אויך ניט געקומען אליין. זי האָט געבראכט מיט זיך צו פירן דעם בעניאָכיד אירן — א הויכן, שלאנקן מאיאָר, און די שנור. דאָס איז ביילע, זעט אויס, באשטאנען, אז די שנור אירע — דאָס כּיעסדיקע וויבל מיט די פריילעכע אויגן און זאפטיקע ליפּן — זאָל זיך אויספּרען אינעם אויסגענייטן מיט אוקראינישע בלימעלעך קאָפטל און זאָל אָנטאָן דעם בונטן בייטש קארעלן — דער גאסט, הייסט עס, זאָל גלייך דערוען, אז די שנור אירע איז „ווי די מאָדע איז היינט“... אייזיק דער מעכאניקער איז געקומען מיט דער גאנצער מישפּאָכע — מיטן ווייב, מיטן זון, מיט דער שנור, וואָס איז ניט פון די „ווי די מאָדע איז היינט“, נאָר אלע ווייסן, אז אים, אייזיק, איז עס לאַכלוטן אלציינס, אבי דער מענטש זאָל זיין א מענטש. סעמיאָן נאומאָוויטש, דער דאָצענט פון דער מוזיקאלער שול, וואָס קומט יעדער טאָג אין בערעזעווע סעדל אריינכאפּן א יידיש וואָרט, און דער שניידער ראָמאן דאנילאָוויטש, וועלכער האלט באַם אריבערפּאַרן אין א מיקראַראיאָן, זיינען אויך געקומען. מיט וועמען טיינעט זיך עס אויס דאָרט אזוי אין ווינקל טייבל? דעם דאָזיקן יונגמאן אין די גרויסע ברילן זעט נאכמען פאר זיך צום ערשטן מאָל. אליין האָט ער ניט געקאָנט קומען אהער. עמעצער האָט אים מיט זיך געבראכט. זאָל זיין, אז טייבל? וואָלט זי דאָך אים וועגן דעם געזאָגט. אַ! ס'איז דאָך דער קאנאדער. ער האָט טאקע א פול מויל מיט בולבעס, בייס ער רעדט. אר-טשיק-גאווראָש און אוורעמל-קאמאָ זיינען אויך דאָ. איז אף וועמען ווארט מען נאָך? אף יאמפּאָלסקיס ערשטן אלט? יענער וועט ניט קומען. ס'איז ערעוו טישעבאָוו. ער קאָן ניט פארלאָזן די „שטאָט“ זיינע אף דער באַנק לעבן טויער, ביפראט, אז דער, וואָס לעבט אייביק, ווארפט אים שטענדיק אונטער א קאָנקורענטל, וואָס גיט זיך ארויס פאר א מעשורער בא די גרעסטע כאַזאַנים, אפילע באַ קווארטינען...

— ווי מיינט איר, מע קאָן אָנהייבן? — פרעגט באַ די פארזאמלטע אר-קע-גאווראָש.

— נו, אוואדע, — ענטפערט אים אָפּ הויך און קלינגעוודיק דער „שטר-מער“ אוורעמל-קאמאָ.

— עפשער וועסטו אונדז פונדעסטוועגן זאָגן, וועגן וואָס האָסטו זיך עס שוין ווידעראמאָל אזוי פארטראכט? — ווענדט זיך ארקע-גאווראָש צו נאכמענען. — עפן אוף די אויגן און טו א קוק ארום זיך. זע, וויפל פארשווי-נען ס'האָבן זיך היינט פארזאמלט באַ דיין שרייבטיש, און אלע ווילן דאָך, זאָלסט וועגן זיי דערציילן, זיי זיינען עס ווערט. פון יעדן איינעם קאָן מען דאָך מאַכן א בוך.

— דו זעסט דען ניט, — רופט זיך אָפּ אייזיק דער מעכאניקער מיט דער געדיכט-ארומגעוואקסענער באָרד, — אז ניט וועגן דעם האָט אונדזער אמאָ-ליקער נאָווערעלאָזשענער זיך פארטראכט. אָט דאָס אלץ, וואָס דו האָסט אים נאָרוואָס דאָ געזאָגט, ארטשיק, ווייסט ער גאנץ גוט אליין. ער האָט אנומלטן אליין וועגן דעם געשריבן; אז ס'איז דאָ. האָט ער געשריבן, וועגן

וועמען צו דערציילן, דאָס ווייסט ער. ער ווייסט אָבער ניט, צי האָט ער פאר וועמען צו שרייבן, צי האָט ער ווער עס זאָל אים לייענען, וואָרעם ער איז דאָך א יידישער שרייבער, וואָס שרייבט אף יידיש.

— אַט-אַט-אַט, — כאַפט זיך אין דעם גלייך אָן דער יונגערמאן אין די גרויסע ברילן. שיפרע אינזיקס קוקט אים בעשאַסמיסע אין מויל, ווי זי זאָל ווירקלעך זיך ריכטן דערזען דאָרט אַרומשפּרינגען א בולבע.
— נו, און איך? — שטעלט אים אָפּ ביילע.

— איר לייענט דאָך, ביילע, נאָר היסטאָרישעסקע ראַמאנען, — ענט-פערט איר ראַמאן דאנילאָוויטש דער שניידער.

— און דאָס, וואָס דער גאסט אונדזערער שרייבט, איז דען ניט קיין היסטאָרישעסקע זאכן?
— א מאַשיל.

— כ'פארשטיי ניט, — איז צוגעגאנגען צום טיש טיבל און ארויסגע-נומען פון איר רידיקול א זשורנאל, וועלכן אלע האָבן לויט די דריי פארביקע ווייכע טאָוועלעך גלייך דערקענט, — צו וואָס האָבן מיר ווידער פארפירט א רייד וועגן דעם, אף וואָס אונדזער גאסט האָט קלאָר און דיט-לעך געענטפערט אי זיך, אי אונדז: „ניין, מיר זינען ניט די לעצטע.“ אָט הערט...

— אנטשולדיקט. ווען האָט ער עס געשריבן?

— פארפינאָרן. נו, איז וואָס?

— און אליין ווייסט איר ניט, וואָס איז אזוינס אין אונדזערע צייטן פינף יאָר? ביפראט, אז דעמלט איז עס שוין אויך ניט געווען אינגאנצן קיין ענטפער, — שפארט זיך מיט איר פייגע-לעבנס מאן, לייזער דער פי-לאַסאָף.

— און וואָס פאר אן ענטפער האָט איר דערווארט פון אים הערן?

— טייקו.

אלע האָבן זיך אומגעקוקט צו דער טיר.

— טייקו, — האָט מיט צוגעמאכטע אויגן, ווי א הון בייסן טרינקען, ארויסגעזונגען אוראַם-מייער, וואָס איז א פארסאָפעטער געקומען צו לויפן.
— וואָס איז דער טייטש פון דעם?

— דער טייטש פון דעם איז, — ברענגט אוראַם-מייער ארויס מיט א ניגן, — אז די קאשע בלייבט א קאשע. ניט ס'איז דאָ אף דעם אן ענטפער, און ניט ס'איז דאָ ווער עס זאָל אף דעם ענטפערן.

— כ'ווייס ניט, רעב ייד, ווי מע רופט אייך, — מיטש זיך אריין דער דאַצענט, וואָס האָט געהאט א טאטן א מעלאַמעד, — נאָר איר טייטשט ניט ריכטיק. טייקו הייסט ניט, אז ס'איז ניטאָ דערוף קיין ענטפער און אז ס'איז ניטאָ ווער עס זאָל אף דעם ענטפערן? טייקו הייסט, אז ס'איז דערוויל נאָך ניטאָ דערוף קיין ענטפער, קיין פולער ענטפער, הייסט עס, נאָר ווער עס זאָל געבן אף דעם א פולן ענטפער, איז דאָ.

— עליאָהו האַנאווי וועט איר זאָגן?

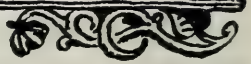
— די צייט וועט ענטפערן! די צייט, בא וועמען מיר זינען אלע צו-גאסט אף א וויל, וועט מיט דער צייט אף אלץ ענטפערן.

— נו, און וואָס וועט אף דעם זאָגן אליין דער מעכאבער? ווי טייטשט ער אויס זײַן זאָגן „ניין, מיר זײַנען ניט די לעצטע“? ער וויל דערמיט טרייסטן אי זיך, אי אונדז, צי ער גלייבט טאקע אין דעם?

נאכמען האָט ברייט צעעפנט די אויגן און זיך ארומגעקוקט. ער האָט קיינעם ניט געזען גיין אהער. דאָס האָט, קענטיק, דער טאַפּאַל זיך א שפּיל געטאָן א רעגע מיט זײַנע בלעטער. די זון אנטקעגניבער אין פענצטער איז שוין געשטאנען עטוואָס העכער, נאָר א האלב שאַ קאָן ער נאָך רויק דאָ זיצן אין שאַטן. ער וועט נאָך באווייזן זיך אַנברענען אף דער זון, וואָס אפּילע צו אַוונט קילט זי זיך, דאכט זיך, ניט אָפּ.

ווען נאכמען האָט ווידעראמאָל צוגעמאכט די אויגן און זיך ווידערא-מאָל פאַרגעשטעלט, ווי ער קומט אריין צו זיך אין זײַטיקן צימער, וואָס גייט ארויס מיטן פענצטער אין הויף, און זעצט זיך צום שרייבטיש, האָט ער לעבן זיך שוין קיינעם ניט געטראָפּן. אלע זײַנען זיך צעגאנגען; קיי-נער איז ניט געבליבן אויסהערן, וואָס האָט ער פונדעסטוועגן געוואָלט דעמלט זאָגן מיט זײַן „ניין, מיר זײַנען ניט די לעצטע“, און ווי דארף מען עס איצט פארשטיין. איינס איז אים קלאָר: זיי דערווארטן פון אים איצט אן אנדער ענטפער. אוועלכען?

דער טאַפּאַל האָט ווידער זיך א שפּיל געטאָן מיט זײַנע בלעטער און דערמאָנט מיט דעם נאכמען זעמערן, אז ס'איז צײַט זיך לאָזן אין וועג, אז אין דער שטאַט פון זײַן ווייטער יוגנט, ווהיין ער פאַרט פונדאנען, און אין די שטעטלעך, אין וועלכע ער קלייבט זיך פון דאָרט אראַפּכאפּן, ווארטן אויך אף אים פארשוניען.

נאָכן געוויטער

אַזט זיך אויס, אז איבער דעם, וואָס דער שאַרגאַ-
 ראָדער אווטאַבוס איז דורכגעגאַנגען די סטאַנציע
 יאַראַשענקע מיט צוויי שאַ פּרינער, ווי נאַכמען זע-
 מער איז אהין אָנגעקומען פון קריזשאַפּאַל מיטן
 קעשענעווער צוג, און ער וועט ניט האָבן מיט וואָס
 זיך דערקלייבן קיין קראַסנע, וועט עס פאַר אים
 גאַר זיין א געווינס. אין וואָס איז באַשטאַנען דאָס געווינס— האָט ער
 זיך דערוויסט העט-העט שפּעטער, ווען ער האָט פאַרלאָזט די שטילע
 שלעפּעריקע סטאַנציע, די הויכע זון אין הימל און איז אַריין אין גע-
 דיכטן וואַלד.

און וואָס נאָך האָט ער געזאָלט טאָן, ווי לאָזן זיך צופּוס, וויבאַלד קיין
 אווטאַבוסן וועלן שוין היינט פּונדאַנען קיין קראַסנע ניט גיין? דער טאָג
 שטייט ניט, ער זאָל זיך אוועקזעצן וואַרטן— עפּשער וועט זיך מאַכן א
 צופּעליקע מאַשין. מע קאָן אזוי אָפּזיצן ווער ווייסט וויפּל. סאָפּקאַלסאַף
 זיינען נייַן-צען קילאָמעטער ניט אזא מעהאַלעך, וואָס זאָל קאָנען אָפּ-
 שרעקן, כאַטש די טראַלייבוסן מיט די אווטאַבוסן מיט די טאַקסי האָבן א
 ביסל אַנטוויינט דעם שטאַטישן מענטשן שפּאַנען צופּוס.

ציקאַווע, דער שטעטלשער אוילעם האָט זיך שוין אויך אָפּגעוויינט
 גיין צופּוס, וואָס קיין איין קראַסנער איז ניט געקומען צו פאַרן מיטן
 קעשענעווער צוג? מער ווי צוויי-דריט-האַלבן שאַ דאַרף דאָך דער וועג
 ניט געדויערן. קיין פּעק מיט קיין קערב, ווי אין די פּרינעריקע יאַרן,
 פירט מען דאָך מיט זיך איצט ניט פון שטאַט, און אויב באַ עמעצן מאַכט
 זיך שוין יאָ א שווערער טשעמאַדאַן, איז אויך אַן סאַקאַנעס. ניטאַ, דאַכט
 זיך, די סטאַנציע, ווו עס זאָלן ניט זיין קיין אווטאַמאַטן פאַרן האַנט-באַ-
 גאַזש. אַראָפּגעלאָזט דעם אווטאַמאַט אינעם מיילעכל א גילדן, און מע איז
 פּרייַ. מע דאַרף בלויז פאַרגעדענקען די פיר ציפּערן, וואָס מע האָט צו-
 געקליבן פאַרן געהיימען שלאָס, וואַרעם אָן דעם דאָזיקן שפּרוך וועט דאָס
 פאַרהאַקטע טירל פּונעם שטאַלענעם קעסטל זיך ניט עפּענען, וויפּל מע
 זאָל מיט אים ניט איינטיינען. קיין סאַקאַנע, פאַרשטייט זיך, איז עס ניט.
 די אווטאַמאַטן האָבן איבער זיך א באַלעבאַס, וואָס אים הערן זיי שוין
 יאָ. מע דאַרף גאַר געבן דעם מעכאַניקער א פאַר סימאָנים, ער זאָל זען,
 אז דער באַגאַזש איז דינער. אזויווי נאַכמען זעמער רייזט אַבער אָפּט
 ארום איבער שטעט און שטעטלעך און האָט צו טאָן מיט די דאָזיקע

אווטאָמאטן, האָט ער זיך אויסגעקליבן פיר שטענדיקע ציפער: 2671, וואָס לויטן ייִדישן אלעפבייס באטייטן זיי — „בוזי“. און דער נאָמען פון זיין באליבטן דיכטער, וואָס איז יונגער הייט געפאלן אין שלאכט, דעם באזינגער פון דעם ייִדישן שטעטל, בוזי אַליעווסקי, — איז פאר אים שוין אזא שפּרוך, וועלכן ער קען ניט פארגעסן, וועט ניט פארגעסן, קיינמאָל ניט, ווי די שורעס פון זיין ליד: „אין ווייטן וואלד א ווייטע זון גייט אויס, א ווייטער שטערן ווערט אין נאכט געבאָרן...“ מיט וועלכע נאכמען זעמער האָט באגעגנט דעם געדיכטן יאראָשענקער וואלד.

נאכמען האָט ניט געדארפט ווייט אוועקשפאנען פונדאנען, ער זאָל דערזען, וואָס פאר א טאָעס ער האָט געהאט אין כעזשבו, וואָרעם ס'איז שווער זיך פאַרשטעלן דעם מענטשן, וואָס זאָל, אריינקומענדיק אין יאראָשענקער וואלד, ניט נעמען זיך צאמען די אייגענע טריט. דורכשפרינגען דעם דאָזיקן וואלד אף אן אווטאָבוס און נאָך אין אזא לינדן זוניקן טאָג, ווי היינט, איז פאַשעט א זינד, א גרויסע זינד. אומזיסט האָט דער קרייִ-זשאַפּאַלער באל־מענאגן זיך באקלאָגט, אז ס'איז דאָרט ניטאָ איצט בא זיי ווו צו פארדינען א מיצווע. נו, און דאָס, וואָס ער האָט אים צוגע־רעדט פאַרן אהער מיטן קעשענעווער צוג, איז דען ניט קיין מיצווע? נאכמען זאָל זיך געווען לאָזן אהער מיט אן אנדערן, וואָלט ער דאָך ניט געהאט דאָס פארגעניגן גיין איבערן וואלד און טאָן אליק, אז דער וועג זאָל בא אים דויערן און דויערן.

טאקע מאמעש א געווינס, וואָס דער שארגאָראָדער אווטאָבוס, וועלכער גייט קיין וויניצע דורך די שטעטלעך קראסנע און טיווראָוו, איז פאר־בייגעאנאגען די סטאנציע יאראָשענקע צוויי שאָ פאר דעם, ווי ער, נאכ־מען, איז אהין אָנגעקומען.

דער יאראָשענקער וואלד אין אָנהייב הארבסט...

נאכמען זעמער האָט געזוכט ווערטער אים צו באשרייבן מיט דער שפראך פון פראָזע און האָט קיין ווערטער ניט געפונען. האָט ער זיך געווענדט נאָך ווערטער צום רייכסטן אויצער, צו דער שפראך פון פאַע־זיע, און האָט זיי דאָרט אויך ניט געפונען. וואָס פארא ווערטער ער זאָל ניט געווען צוקלייבן, האָט דער וואלד זיך פון זיי אָפגעזאָגט, געשאַקלט צו אים מיט די קרוינען און צווייגן: ניין, ניין, ניין. און אים גענייט, ער זאָל זוכן ווייטער. און ער האָט געזוכט. שווער און איינגעאקשנט געזוכט, ווי די גאַלדגרעבער אין דער יעניסייער טייגע, מיט וועמען ער האָט אין דער יוגנט צוזאמען געוואנדערט, האָבן געזוכט גרייפֿעלעך גאַלד אינעם איבערגעוואשענעם זאמא, אין די צעדריבלטע שטיינער.

וויפל אָנגעוואלגערטע בערג ווערטער האָט זעמער איבערגעקליבן אינעם קילן טונקעלן טאָל און וויפל האָט ער זיי איבערגעקליבן, קלע־טערנדיק מיטן געדיכט פארוואקסענעם ארופבארג, וואָס האָט מיט זיין שפיץ שיר ניט געגרייכט צום בלויען טעלערל פון הימל, ביז די פייגל האָבן אים ניט אונטערגעזאָגט מיט זייער געזאנג, אז ער האָט זיך פון סאמע אָנהייב אראָפגעשלאָגן פון וועג, אז די גרויסקייט, און שיינקייט, און פרעכטיקייט פונעם יאראָשענקער וואלד אין אלע צייטן פון יאָר לאָזט זיך ניט איבער־געבן מיט ווערטער, מע קאָן עס בלויז איבערגעבן מיט געזאנג, צייטנווייז

האַט זיך אים געדאַכט, אז די פייגל זינגען דאָ אנדערש, ווי ער האָט זיי געהערט זינגען אינעם מעדזשיבעזשער און רוזשינער וואלד, און דער מעדזשיבעזשער מיטן רוזשינער זינגען אויך פון די וועלדער, וואָס וועגן זייער שיינקייט און מעכטיקייט איז ניט איבערצודערציילן מיט ווערטער. בלויז דער אספאלטירטער שאַסיי, וואָס האָט געקלעטערט ארום און אראָפּ צווישן די הויכע מעכטיקע דעמבעס, האָט ניט געלאָזט, ער זאל זיך פאַר-שטעלן, אז ביז אים האָט דאָ נאָך קיינער קיין פוס ניט געשטעלט, און אים מאכן פארגעסן, אז ער איז שוין אמאָל דאָ געווען. עטלעכע און דרייסיק יאָר שוין דערין. און וואָס קאָן מען אין אזויפיל יאָרן ארום פארגעדענקען וועגן א וואלד, דורך וועלכן מע האָט זיך געשלעפט אָפּ אן אונטערקעכצנר דיק פורל אין א קאלטער פינצטערער נאכט? אין קראסנע אָבער און אין טיווראָוו האָט ער דעמלט פארבראכט עטלעכע טעג, און אים שיינט, אז ער וועט דאָרט איצט דערקענען יעדעס געסל, יעדעס גאנעקל...

אין טיווראָוו, וואָס איז נאָכן כורבן, ווי א סאך שטעטלעך, געוואָרן א דאָרף, וועט ער דאָס מאָל, מיסטאמע, ניט זיין, ביפראט אז די געשיכטע מיטן טיווראָווער באַכער איז זיך גאָר פארלאָפן אין קראסנע, און צוליב דער דאָזיקער געשיכטע, וועלכע ס'האָט אים בעכיפאָזנדיק, אָפּ איין פוס, דערציילט דער קאזאטינער זישע „אדמיראלטיסטוואָ“, איז ער דאָך, נאכ-מען, אייגנטלעך, געקומען איצט אהער.

לויט וועלכע סימאָנים האָט ער דערקענט דעם קראסנער שאַסיי באַם ארויסגאנג פון וואלד, ווייסט ער אליין ניט. נאכמען האָט זיך מיט אים דערפרייט, ווי מע דערפרייט זיך מיט דער היים, נאָך יאָרן וואָגען און וואנדערן. גיכער פון אלץ איז עס דערפאר, וואָס קראסנע קען ער פון פריער און ווייסט, אז ער וועט דאָרט ניט טרעפן קיין נייעם בעסוילעם, קיין פארשאַטענע, פארוואקסענע גרוב...

די זון, וועלכע נאכמען זעמער האָט איבערגעלאָזט אָפּ יענער זייט וואלד, האָט אים אָנגעיאָגט בא דער לאַנקע, וואָס איז מיטגעגאנגען א שטיק וועג מיטן שאַסיי. די עטלעכע ווערבעס אָפּ דער לאַנקע, אונטער וועלכע עס פלעגן אין די זומער-אָוונטן זיך שווייגעוודיק דורכריידן יונגע פארליבטע פאַרלעך, האָבן פאר די דורכגעגאנגענע יאָרן זיך היפש געעל-טערט — זייערע אויסגעבויענע צווייגן גרייכן קימאט דעם אייגענעם שאַטן. אומקערנדיק זיך פון דער לאַנקע צוריק אפן ברוק, האָט זעמער זיך דער-פרייט מיט די צעשאַטענע שטרויעלעך, וואָס א דורכלויפנדיקע פור האָט פארלוירן. ער איז געגאנגען און זיך אָפגעשטעלט, אלץ געזוכט די אמאָ-ליקע סימאָנים פון דעם דאָזיקן שטילן, גרינעם, פארוואַרפענעם שטעטעלע, און דאכט זיך, אז ער האָט א פאַר מאָל אופגעכאפט אין דער לופט דעם ליבן רייעך פון פרייטיקדיקע פרישע הרעטשענע לאַטקעס...

מיטאמאָל איז נאכמען זעמער אָבער געבליבן שטיין. דער שטעג, וואָס האָט אים ארויסגעלאָזט פון וואלד, האָט ניט געהאט קיין טאַעס, אים ניט ארויסגעפירט אָפּ א שליאך פון אן אנדער שטעטל? ווי קומט אהער אַט דער ברייט פאנאנדערגעגאָסענער טייך, וואָס האָט פארנארט צו זיך די סאָפּטאַגיקע זון? אין קראסנע, געדענקט ער, איז געווען א קליין שמאָל טייכל, און געפלאָסן איז עס גאָר ארופצו, הינטערן הילצערנעם בריקל, ווו

די קוזניעס זינען געשטאנען. איז ניטאָ ניט דאָס בריקל, ניט די קוזניעס, ניט דער קלויסטער אפן בערגל, ניט דאָס ציגלנע שטיבל פונעם פּאַטאַגראַף הינטערן בערגל, און דאָס בערגל אליין איז, דאכט אים, אויך אן אנדערס. עפעס האָט עס אים אויסגעוויזן קלענער, נידעריקער. נאכמען איז נאָך גע- שטאנען באם צופוסנס פונעם בערגל און האָט שוין געזען פאר זיך דעם מארק מיט אלע זינע שטעלעכלעך און טישלעך, און אפן מארק-פלאַך די הייזער מיט די רויטע לאַדנס און נידעריקע גאנעקעס. איצט האָט ער שוין ניט געהאט וואָס צו קווענקלען זיך, אז ער איז אין קראסנע. ער דערקענט זיי, די הייזלעך, זיי שטייען ווי דעמלט, הארט איינס לעבן אנדערן. בלויז אפן מארק-פלאַך זינען זיי אָפגעזונדערט, ווי מע זאָל זיין צעקריגט צווישן זיך. און קריגן זיך יענע יאָרן איז בא זיי געווען צוליב וואָס: פון די פינף לענגלעכע הייזער אפן מארק-פלאַך זינען דריי געווען אכסאניעס. אינעם איינפאַר-הויז, ווו ער איז דעמלט איינגעשטאנען, האָט דער הילצערנער לעכערדיקער טויער פון שטאל נאָך ביז איצט, דאכט זיך אים, פארהיט זיין קאָליר — ער איז א טונקל-גרינער. וואָס קאָן דאָ איצט זיין? עפשער אויך אן אכסאניע, א קאָמונאלע, פארשטייט זיך. זעמער האָט אָנגעקלאפט אין די פארהאנגענע פענצטערלעך. קיינער האָט זיך ניט אָפגערופן. ער האָט אריינגעקוקט אין הויף — אויך קיינער ניטאָ. אף א צעבראַכענעם וואָגן אָן רעדער איז געלעגן א צעטריקנט, צעשפאַלטן פעסעלע און א האלב-צעפּויל-טער כאַמוט.

זעמער איז ניט געווען הונגעריק, ער האָט אָבער ניט געקאָנט פארביי- גיין דאָס רעסטאָראַנדל — די מיטלסטע שטוב אפן פלאַך — און ניט אריין אהין. אין דער דאָזיקער שטוב האָבן זיך דעמלט געשפּיזט די איינשטייער פון די אכסאניעס, און צום טיש האָט דאָרט דערלאנגט דער באלעבאַסטעס טאַכטער — א מיידל מיט טיפע טונקל-בלויע אויגן.

— קאָנט איר מיר ניט זאָגן, — האָט נאכמען זיך געווענדט צו דעם יונגן ווייבל אינעם קורצן פארטעכל מיטן ווייסן מיצל אפן קאַפּ, וועלכע האָט דערלאנגט דאָס עסן, — עמעצער איז פארבליבן פון דער מישפּאַכע, וואָס האָט אמאָל געווינט אין דער דאָזיקער שטוב?

— אין אַ דער-אַ שטוב האָט קיינמאָל קיינער ניט געווינט.

— וואָס הייסט קיינער האָט קיינמאָל ניט געווינט, אז איך בין אליין דאָ וויפל מאָל געווען! זאָל זיין, איך זאָל האָבן איבערגעפלאַנטערט? מיר געדענקט זיך דאָך אָבער פאַרט, אז אין דער מיטלסטער שטוב.

— ווען זינט איר דאָ בא אונדז געווען? — האָט דאָס ווייבל געפרעגט, צוזעצנדיק זיך צו זיין טישל.

— אן ערעך מיט א יאָר פיר-פינף און דרייסיק צוריק.

— סאכאקל? — האָט זי זיך צעלאכט, באהאלטנדיק די נאקעטע הענט אונטערן פארטעכל. — נו, איך ווייס שוין, אף וועמען איר פרעגט זיך נאָך. אף די פערצוואַנטיקס. בא זיי איז געווען, דערציילט מען, זייער א שיינע טאַכטער, עפעס אזוינס ווי אזעלכעס. נעכע האָט מען זי גערופן. מע דער- מאַנט נאָך ביז איצט איר שיינקייט. אָט דאָ טאקע איז געשטאנען זייער שטוב. זי האָט אָבער אָפגעברענט. ס'איז שוין דערין א פיין ביסל יאָר.

האָט דער קאַלווירט אויסגעבויט אפן זעלבן אַרט דאָס דאָזיקע הויז און געעפנט א רעסטאָראַן.

— און וווּ איז זי איצטער, נעכע?

דאָס ווייבל האָט א קוק געטאָן אף אים, ווי אף א מענטשן, וואָס איז אראָפּגעקומען אהער זוכן די פארגאנגענע יוגנט.

— דאָס דארפט איר פּרעגן די עלטערע מענטשן, וואָרעם ווען די פּער-צאָוסקיס זיינען פונדאנען ארויסגעפאָרן, בין איך נאָך דעמלט אף דער וועלט ניט געווען.

צי דאָס ווייבל האָט שוין באוויזן דורך עמעצן איבערגעבן, אז ס'איז געקומען א מענטש, וועלכער איז דאָ אמאָל שוין געווען און אז ער פּרעגט זיך נאָך אף די פּערצאָוסקיס, צי ווייל ס'איז אונטערגעשפרונגען די אָונ-טיקע שאַ, ווען סע זיצט זיך ניט אין שטוב און די צייט גייט אוועק אין רייד, וואָס שעפן זיך קיינמאָל ניט אויס, — נאָר ווען זעמער האָט פּאר-לאָזט דאָס רעסטאָראַנדל, איז בא דער אָפּענער טיר פון דער שערערני אפן מאַרק-פּלאַץ געשטאנען א רעדל מענטשן און זיך וועגן עפעס געאמפּערט. די צוויי אויסגעפּוצטע פּרויען, וועלכע ער האָט געזען דורכן פּענצטער זיך ארומדרייען, זיינען אויך דאָרט געשטאנען. קענטיק, אז דעם דאָזיקן פּאַרל טאקע האָט דאָס ווייבל געגעבן צו וויסן וועגן אים, וואָרעם ער האָט ניט באוויזן נאָך זאָגן א וואָרט, האָט דער אוילעם אים שוין א נעם געטאָן אפן פּארהער, ער זאָל זיך מאַטריעך זיין זאָגן, וויבאלד ער איז שוין דאָ אמאָל געווען בא זיי, וועמען, אשטייגער, קען ער נאָך. מע האָט אים אפּילע צו-געהאַלפן זיך דערמאָנען, אָנגערופן דעם, אָנגערופן יענעם, און דערביי גע-קוקט אף אים ווי אף איינעם, וואָס וויל זיך אויסגעבן פּאַר א קראַסנער. באַזונדערס האָט אים געמאכט אן „עקזאמען“ מוישע-אַרן דער זייגער-מאכער, — אזוי האָט זיך פּאַרגעשטעלט פּאַר אים א מאַנצבל מיט באַלעכע-וואטע אויגן, וואָס שטייען קיין רעגע ניט איין אף אן אַרט: אלץ זעען זיי, אלץ באַמערקן זיי און אלץ גייט זיי אָן. געשוויגן האָבן בלויז די צוויי אויסגעפּוצטע פּרויען. נאָר וואָס זאָל באַטייטן דאָס סוידעספּולע שמייכ-לען זייערס!

— שאט! אַט דעם ייִדן, אויב איר זענט, ווי איר זאָגט, טאקע בעעמעס שוין אמאָל געווען בא אונדז, דארפט איר זיכער קענען, — האָט מוישע-אַרן זיך אָנגערופן צו זעמערן, אָנווייזנדיק אף א קליינווקסיקן עלטערן מענטשן מיט א פּאַרשטעקט בייטש-שטעקל אין די פּאַרשטויבטע כאַלע-וועס פון די שטייול, — ער הייסט קאַלמען סידער. געווען אמאָל א פּרימא באַלעגאַלע, איצט אַיז ער א פּרימא פּאַסטעך בא אונדז אין קאַלווירט. ווי קומט עס, איר זאָלט אים ניט קענען, אויב איר זענט, ווי איר זאָגט, טאקע געווען אמאָל בא אונדז?

וואָס איז עס אַט דער מוישע-אַרן אויסן מיט זיין טאָן צו אים יעדעס מאָל א זאָג: „אויב איר זענט טאקע שוין אמאָל געווען בא אונדז?“ ס'קאָן דאָך ניט זיין, ער זאָל אים ניט גלייבן, נאָכדעם ווי ער האָט אים אָנגע-וויזן פּינקטלעך דאָס אַרט אפן פּלאַץ, וווּ ס'איז געשטאנען דאָס קלייטל מיט די אָנגעמאַלטע שווימקע קופּלען ביר אף די פּענצטער. שטראַפּט אים, הייסט עס, מוישע-אַרן מיט זיין אפּיקאַרסעס פּאַשעט דערפּאַר, וואָס

אריינקומענדיק אין שטעטל, האָט ער פארקערעוועט אין רעסטאָראַנדל. א קראסנער וואָלט געוויס אזוי ניט געטאָן. א קראסנער זואַלט זיך גלייך געלאָזט אהער. אזוי צי אנדערש, נאָר קיין אָפּנהארציקער געשפרעך מיטן אוילעם, ווי אין אנדערע שטעטלעך, האָט זיך באַ נאכמען זעמען ניט באקומען.

ארוּפגעפירט אָף א וועג האָט קאלמען סידער מיט זיין אריינפאלן מוּי-שע-ארענען אין די רייך:

— ווי קומען זיי מיך צו געדענקען? עס האָבן אויסגעפעלט באלעגאָ-לעס אין שטעטל, וואָס זיי האָבן געדארפט פאָרן בלויז מיט מיר? די גוטע יאָר אונדז, וויפל מאָל איך פלעג זיך אומקערן פון דער סטאנציע א ליי-דיקער. און ביכלאל איז עס דאָך שוין א מיסע, ווי איך האָב געהערט, פון א פּיין ביסל יאָרן צוריק. נאָר מייער באבירער, דער „וועסאוּשטיק“, באַ וועלכן זיי זינען דעמלט אינגעשטאנען אינעם איינפאָר-הויז, זאָגט, אז ער געדענקט דעם דאָזיקן מענטשן. איך האָב מיט מייערן נאָרוואָס גע-רעדט. ער וועט, מיסטאמע, באלד צוקומען. אויב דער גאסט, זאָגט מייער, האָט זיך נאָכגעפרעגט אָף די פעטשערסקיס, רעדט א ליטווישן יידיש, שרייבט יידישע ביכלעך און איז געווען אין ביראָבידזשאַן און אין קרים, איז עס זיכער ער.

— שטייט, קאלמען, שטייט, — באַ מוישע-ארענען האָט זיך פארושמו-רעט דאָס רעכטע אויג, ווי ער וואָלט נעמען קוקן אין א שפאקטיוול, — זענט איר עס דער, וואָס איז אמאָל צו אונדז געקומען דערציילן וועגן ביראָבידזשאַן און קרים? האלעוויי וואָלטן מיר אייך דעמלט געהערט און געפאָרן אין דער יידישער אווטאָנאָמיע. די, וואָס זינען געפאָרן קיין כערסאָנשטינע אָדער קיין קרים, האָבן געהאט דעם זעלבן שרעקלעכן סאָף, וואָס די טיווראָווער ייִדן. ס'איז ווי אין אונסאנע-טויקעף ווערט גע-זאָגט: מי באכאים אומי באמאָוועס...

— אָך-און-וויי צו דעם מי באכאים, אז מע איז געווען פארשפארט, ווי אין א שטייג, און טאָג ווי נאכט געזען פאר זיך דעם כאלעף, — האָט פון דער שערעריי זיך דערהערט א שטים.

— זאָגט עס ניט, — האָט מוישע-ארן אָפּגעענטפערט. — ווי עס זאָל אונדז ניט געווען זיין ביטער און פינצטער, זינען מיר פונדעסטוועגן געבליבן מיטן לעבן, ביים אין טיווראָוו... און וויפל איז פון אונדז קיין טיווראָוו? צופוס פלעגן מיר דאָך אהין גיין. איז אָבער דאָרטן געווען דער דייטש.

— ער איז דאָ באַ אונדז אויך געווען, ניט לאַנג, נאָר געווען. אָף מיין פינצטערן מאזל האָב איך זיך דער ערשטער געפאקט די דייטשן אונטער דער האנט, און זיי האָבן מיר באפוילן, איך זאָל אין א שאַ ארום צושטעלן יידישע מיידלעך, — באַ דעם, וואָס האָט עס דערציילט, האָט פון בושע געפלאמט דאָס פאָנעם, אט-אַט וועט זיך אַנכאפן זיין ברייטע רויטלעכע באַרד. — דאָס העמד פון לייב האָבן מיר פון זיך אויסגעטאָן, וווּ א צירונג אָפּגעגעבן, נאָר ניט דערלאָזט שענדן אונדזערע יידישע טעכטער.

— מע זאָל זיך ניט געווען דעמלט אָפּקויפן, וואָלטן מיר א האנט אָף זיך ארוּפגעלייגט, ווי מאלקעלע אונדזערע, — האָט זיך אַנגערופן איינע

פון די צוויי פרויען, וועמען זעמער האָט צוליב איר קורץ און ענג קליידל געהאט אָנגענומען פאר א יונגער, וואָס נייטיקט זיך, מע זאָל איר דערציילן, וואָס האָט זיך געטאָן אף דער וועלט מיט עטלעכע און צוואנציק יאָר צו-ריק. — פון אונטער דער כופע איז מאלקעלע אוועק צו דער שכיטע...

— ווען איך זאָל דאן געווען זיין הי, — האָט זיך אָנגערופן די אנדערע, קענטיק, שוין אויך ניט קיין איבעריקס יונגע, — וואָלט איך צו דעם ניט דערלאָזט, פאר קיין שום פאל וואָלט איך צו דעם ניט דערלאָזט.

— קי אזא קאמאָוועס אהאוואָ, ווייל שטארק ווי דער טויט איז די ליבע, זאָגט שלוימע האמעלעך אין שיר-האשירים, און געדארפט האָט דאָרטן זיין, וויסער מימאָוועס אזא אהאוואָ, שטארקער פון טויט איז די ליבע, — האָט ארויסגעבראכט מיט א ניגון דער ייד מיט דער ברייטער רויטלעכער באַרד. — וואָס וואָלט איר געטאָן? ניט געלאָזן זי גיין צו דער כופע? צעשיידט זי מיט איר כאָסן? וואָס?

— איך וואָלט זיי ביידן אוועקגעשיקט אין וואלד. אין יאראָשענקער וואלד זיינען פאראן אזעלכע ערטער, וואָס קיין פויגל וועט אהין ניט טרעפן.

— ווי אָבער, אז דאָס גאנצע שטעטל איז געשטאנען אין געפאר? מיטן מאלכאמאָוועס שפילט מען זיך ניט. ווען מע קערט ניט אום צו דער און דער שאַ מאלקעלעס כאָסן צוריק קיין טיווראָוו, גייט קראָסנע אף עטלעכע טעג אריבער פון די רומענער צו די דייטשן. איז וואָס זאָל מען געווען טאָן?

אף דעם האָט געענטפערט דער שערער — א מיטלווקסיקער טונקעלער יונגערמאן מיט אן אויסגעכאָליעט שפיצעכיק בערדל, וועלכער האָט זיך באוויזן אין דער טיר. אינעם ווייסן כאלאט האָט ער געכאפט דעם אָנבליק פון א שטעטלשן רויפע.

— מע האָט ניט באדארפט ווארטן, ביז דער מאלכאמאָוועס וועט קומען. געדארפט באצייטנס אוועקגיין אין וואלד. דאָס גאנצע שטעטל! אלע ביז איינעם!

— געדארפט! געדארפט! — איז מוישע-ארן אָנגעפאלן אפן שערער. — איצט זיינען אלע כאכאָמים, מוסערזאָגער. אלע קומען מיט טיינעס — פאר-וואָס, פאר ווען? דו געפין מיר דעם מענטשן, וואָס זאָל געווען, ביז דער אומגליק האָט ניט געטראָפן, גלייבן, אז אזעלכעס קאָן זיך פארלויפן. די וועלט, באַרעכהאשעם, האָט שוין אלץ געזען, אפילע ווי מע ברענט מענטשן אף שייטערס, נאָר דאָס, וואָס די היטלעראָוועס, יימאך שמאָם וועזיכראָם לעדוויר דוירעס, האָבן אָפגעטאָן מיט דער וועלט... דער מענטשלעכער סייכל איז ניט בעקויעך געווען עס צו באנעמען, און דאָס האָט אָפגעקאָסט יאמען מיט בלוט. ווייניק מענטשן, וואָס וואָלטן געקאָנט זיך עוואקוירן, זיינען געבליבן זיצן אף די ערטער? אָט איך אליין, לעמאַשל. גרינג צו זאָגן: לויפן אין וואלד. מיט ברעקלעך קינדער אף די הענט וועסטו אין וואלד ניט לויפן, נאָר מע איז געלאָפן. ווער ס'האָט אָנגעטראָפן אף פאר-טיזאנער און ווער אף דייטשן.

— איר האָט, דאכט מיר, געהאט געזאָגט, — האָט זעמער דערמאָנט

מוישע-ארענען, — אז איר האָט אויך איבערגעוואַנדערט אַף ערד, זיך באַזעצט אַפֿן קרימער סטעפּ...

מוישע-ארן האָט ווידער פּאַרזשמוּרעט דאָס אויג, ווי ער זאָל אַרײַן-קוקן אין אַ שפּאַקטיוול.

— נו, יאָ, אַפֿן אַכציק נײַנטן ייִשעוו האָב איך געוווינט, לעבן קורמאַן. מיר איז דאָרט געווען ניט שלעכט, גאָר ניט שלעכט, נאָר גיי טו עפעס, אז ס'איז אין מיר אַרײַן אַ דיבעק, ס'האָט מיך פּלוצעם אַ צי געטאָן אַהיים, מאַמעש בײַז אויסצוגײַן. גאָט איז אַן אײַדעס, ווי איך האָב זיך געבאַרעט מיט זיך. דער סאָף איז געווען, אז איך האָב אַלץ אויסגעפּאַרקויפּט און געקומען צוריק אַהער. ס'איז געווען אַ פּאָר יאָר פּאַר דער מילכאַמע. וואָס איר זאָלט אײַך ניט זאָגן, נאָר אזא שײַן שטעטל, ווי אונדזערס, מעגט איר אויספּאַרן אַ וועלט, וועט איר ניט באַגעגענען. הײַנט דער וואַלד! דער יאַראַשענקער וואַלד! — און מיטאַמאַל אַ זאָג געטאָן צום פּאַסטער: — רעב קאַלמען, איר ווילט פּאַרדינען אַ מיצווע?

דער פּאַסטעך האָט אַפּגעוויבן אַף מוישע-אַרענען זײַנע קלײַנע פּרײַ-לעכע אויגן.

— דאָס בײַטש-שטעקל, זע איך, איז מיט אײַך, פעלט אײַך נאָר אויס אַ פּערד-און-וואָגן, איר זאָלט מײַסע-באַלעגאַלע, ווי אַמאַליקע יאָרן, זיך דורכפּאַרן מיטן גאַסט דורכן יאַראַשענקער וואַלד. טוט אַ בעט דעם פּאַר-זיצער פּון קאַלווירט, וועט ער אײַך געבן אַ פּערד. איר וועט פּאַרדינען, רעב קאַלמען, אַ מיצווע, אַ גרויסע מיצווע, ווײַל וואָס, מישטיינסגעזאַגט, קאָן מען זען דורך אַ פּענצטער פּון אַן אווטאַבוס, וואָס פּליט דורך דעם וואַלד, אז מע באַווייזט זיך ניט אַרומצוקוקן?

דערהערט פּון נאַכמען זעמערן, אז ער האָט דורכגעמאַכט דעם וועג פּון דער סטאַנציע אַהער צופּוס, איז מוישע-אַרן אים, קענטיק, מויכל גע-ווען, וואָס ער האָט ניט געגעבן קאַלמענען פּאַרדינען די מיצווע. נאָר ווי מאַכט מען, אז מוישע-אַרן זאָל אים זאָגן, ווער איז עס דער הויכער פּאַר-וואַקסענער מענטש, וואָס שטייט די גאַנצע צײַט אָן אַ זײַט אָנגעשפּאַרט, ווי אַ מעשולעך, אַף אַ גראַבן דאַרפישן שטעקן און שווייגט? וואָס זאָל באַטייטן זײַן שווייגן? זאָל זײַן, אז ער האָט אים צו דערצײלן וועגן דעם קראַסנער מײַדל מיטן טיוראַווער באַכער אזוינס, וואָס קײַנער האָט אים דאָ דערווײַל נאָך ניט דערצײלט, און דאָס וואַרט ער, אז ער זאָל זיך צו אים ווענדן? האָט נאַכמען זיך געווענדט. ער האָט ווידער פּאַרפירט אַ רײַד וועגן דער כאַסענע אין דער נאַכט פּאַר דער טיוראַווער שכיטע.

— ס'איז טאַקע געווען אַ כאַסענע?

ער האָט עס איבערגעפּרעגט, ווײַל אַן ענלעכע געשיכטע וועגן אַ באַ-כער, וואָס איז געקומען פּון דער דײַטשישער זאַנע צו זײַן קאַלע אין שכיינעסדיקן שטעטל, ווו ס'האַבן באַלעבאַטעוועט די רומענער, און דאָס מײַדל איז נאַכדעם געגאַנגען צוזאַמען מיטן כאַסן צו דער גרוב, ווײַל די דײַטשן האָבן אים געפּאַדערט צוריק, — האָט זעמער שוין געהערט דער-צײלן אין עטלעכע שטעטלעך. צי האָט די דאָזיקע געשיכטע ניט פּאַר-בלאַנדזשעט פּונדאַנען אַהײַן? און עפּשער פּאַרקערט?

געענטפּערט האָט אים אַף דעם דער ייד מיט דער רויטלעכער באָרד:

— א כאסענע, פּרעגט איר? א כאסענע — א לעווינע איז עס געווען, מיט יעלאָלעס, הימל עפן זיך. נאָר מיט א כופּע, און א פּידל האָט גע- שפּילט. אין קלויז איז זי געווען, די כאסענע, אין קלויז, ווו דער צאדיק האָט אמאָל ארויסגעטריבן דעם דיבעק פון דעם נאָגידס טאַכטער, וואָס האָט זיך געהאט פּאַרקאַכט אין אן אַרעמען יעשיוועבאַכער.

— אַנסקי איז דען געווען א קראַסנער?

— אַנסקי? וועלכער אַנסקי? רעב קאַלמען, — האָט מוּישע-אַרן צוגע- רופן דעם פּאַסטער, וואָס האָט פּאַנאַנדערגעשארט מיטן בייטש-שטעקל דאָס גראָז, — איר דאַרפּט דאָך בעסער געדענקען. בא אונדז איז געווען אן אַנסקי?

קאַלמען האָט זיך פּאַרטראַכט:

— וואָס איז געווען זיין טועכץ?

— א שרייבער.

— א שרייבער? — האָט דער שערער זיך א כאפּ געטאָן. — רופּט מען דאָך אים גאָר שיקע. שיקע דריזן. נו, פּאַרשטייט זיך, אז ער איז אן אונד- זעריקער, א קראַסנער. ווער קען אים דאָ גיט? און ארן סטרעלניק, דער קאַרעקטאָר פון די יידישע ביכער, אָט דער, וועלכער זעט, אז ס'זאָלן זיך גיט אריינכאַפּן קיין גרייזן, איז דאָך אויך א קראַסנער. האָט צייט. קאַל- דוּניע בא די מאַסקווער ארטיסטן האָט איר געזען? ווייסט איר, ווער סע האָט דאָרט געשפּילט האַצמאַכן? אויך אונדזערער א קראַסנער. פאַר דער מילכאַמע, כאַטש קראַסנע איז שוין דעמלט גיט געווען די, וואָס אמאָל, נאָר אז סע פּלעגט צו אונדז אראַפּפּאַרן א יידישער טעאַטער, איז דער קלוב געווען צו קליין. און איצט, אז ס'זאָלן קומען יידישע אַקטיאָרן, האָבן זיי גיט פאַר וועמען דאָ צו שפּילן. אָט איז דאָך, אייגנטלעך, דער גאַנצער אוילעם אונדזערער.

— סראַליק, צו וואָס מאַכן זיך אַרעמער ווי מע איז?

— סראַליק גוויר בלייבט סראַליק גוויר. א ייד א קאַמזן.

— נו, איז נאָך א האַלבער מיניען, — האָט דער שערער זיך אונטער- געגעבן.

— אזוי זאָגט איר, — האָט זיך אריינגעמישט די עלטערע פון די צוויי פּרויען, — איך ארבעט אף דער פּאַטשט, ווייס איך בעסער פון אייך דעם כעזשבן. איר זייט דאָך, אייגנטלעך, שוין מער א וויניצער ווי א קראַס- נער. אָט נעמט אף ציקאוועסט א ריין בייגעלע פּאַפּיר, וועל איך אייך באלד מאַכן א פינקטלעכן כעזשבן. מירן אָנהייבן פון אונדזער געסל. שרייבט...

עפּשער א מאָל צען האָט סראַליק דער שערער אונטערגעפירט א סא- כאַקל, און יעדעס מאָל האָט מען זיך דערמאַנט נאָך א פּאַמיליע און נאָך א פּאַמיליע. דערזען, אז דאָס בייגעלע פּאַפּיר וועט גיט קלעקן, האָט סראַ- ליק א מאַך געטאָן:

— מישטיינסגעזאָגט, מישפּאַכעס. צוויי מענטשן הייסט בא זיי אויך א מישפּאַכע!

— אפּילע איין מענטש איז היינטיקע צייטן אויך א מישפּאַכע, — האָט זיך אפּגערופּן דער שווייגער, וואָס איז נאָך אלץ געשטאַנען אָן א זייט

אנגעשפארט, ווי א מעשולעך, אף זיין גראַבן דאַרפֿישן שטעקן. — איין מענטש איז אויך א מישפּאַכע, — האָט ער איבערגעכאַזערט און זיך גע- לאַזט גיין פּאזע די טישלעך און שטעלעכלעך פּונעם אויסגעליידיקטן מערקל.

ערשט איצט איז מוישע־ארן אַנגעפּלויגן אפּן שערער:

— כ'האַב גאַר ניט געוואָסט, אז איר זענט אזא צולאַכעסניק. אייך איז גוט צו ריידין, אז איר זיצט אין וויניצע און האָט זיך אונטער דער האַנט אן אינסטיטוט, מיט א זאוואַד, מיט א טעאַטער, אלץ, וואָס א יונגער מענטש דאַרף.

— און ווער לאַזט אייך ניט אריבערפאַרן אין שטאַט? איר זינט, שינט מיר, מוישע־ארן, שוין ניט אין די יאַרן, אז דער קאַלוירט זאַל אייך ניט וועלן אַפּלאַזן.

דאָ איז מוישע־ארענען געקומען צוהילף קאַלמען דער פּאַסטער, ער האָט זיך נאָך מער אַרופּגעוואָרפּן אפּן שערער.

— און פּאַרוואָס פּאַרסטו ניט איבער אינגאַנצן אין שטאַט? זיצט אף צוויי יאָרדין. באַטאָג א קראַסנער און באַנאַכט א וויניצער. האָ? — קראַסנע, מיין ליבער רעב קאַלמען, און וואַראַשילאַווקע, און זשמע־רינקע, און אפּילע נעמיראַוו זינען היינט, אויב איר ווילט וויסן, א מיין פּאַרשטאַט פון וויניצע, נו, אָט ווי באַיאַרקע, אשטייגער, מיט קיעוו. פּאַר א קנאַפּער שאַ צייט בין איך מיר מיטן אוואַטאַבוס אין וויניצע.

— כ'פּאַרשטיי אָבער ניט דעם סייכל פון דעם, — איז קאַלמען פון אים ניט אַפּגעטראַטן, — אז א וואַראַשילאַווקער, לעמאַשל, שלעפט זיך יעדן טאָג קיין וויניצע, וויל אין דער היים האָט ער ניט די אַרבעט, וואָס ער וויל, פּאַרשטיי איך נאָך. אָבער שלעפּן זיך יעדן טאָג פון וויניצע אהער... וואָסי, אין וויניצע זינען שוין פּאַר דיר ניטאָ קיין פּאַריקמאַ כערסקעס?

— ניטאָ, רעב קאַלמען, ניטאָ. פון וואָס קען איך דאַרט מאַכן דעם פּלאַן, אז א שטאַטישער מענטש לאַזט אפּילע קיין טראַפּן אַדעקאַלאַן אף זיך ניט פּאַלן, ער האָט פּיינט, זאָגט ער, ס'זאַל פון אים שמעקן בסאַמים. און דאָ מאַך איך מיר דעם פּלאַן שפּילנדיק. און כּוץ אלעם, וואָס שטערט מיר, אז איך האָב א שטוב אין קראַסנע און די קינדער האָבן וווּ צו פּאַרברענגן גען זומער די קאַניקולן? קאַרג שטאַטישע מענטשן האָבן דאַטשעס? און זאָגן אייך דעם עמעס? איך האָב מוירע, מוישע־ארן, אז ס'זאַל מיט מיר ניט טרעפּן דאָס זעלבע, וואָס מיט אייך אין קרים, איך זאַל ניט קאַנען גויווער זיין אין זיך די בענקשאַפּט. רעב קאַלמען, ווהיין פליט איר? איר זייט שוין באַ מיר לאַנג ניט געזעסן אפּן טראַן. ביז דער ראַכניער אוואַטאַבוס וועט קומען, וועל איך אייך מאַכן יינגער אף א צוואַנציק יאָר. אוועקגעזעצט דעם פּאַסטער אפּן שערערישן טראַן, האָט יאַסל דער שערער זיך אַנגערופּן צו נאַכמענען:

— אָט דאָס צעטל נעמט מיט זיך. ס'קאָן אמאַל צוויי קומען. איר פּאַרט דאָך, הער איר, ארום איבער דער וועלט, איז טאַמער וועט זיך אייך טרעפּן א קראַסנער, זאַלט איר אים קאַנען איבערגעבן א גרוס פון זיינע לאַנדס־לייט.

...די צוויי פרויען האָבן ווירקלעך געקאַנט קלערן, דערזעענדיק, ווי נאכמען זעמער האָט זיך ווידעראמאַל פארהאלטן בא דעם גרויען הויז פונעם רעסטאראַנדל, אז ער איז אהער אראָפגעקומען זוכן זיין לאַנג-פארגאנגענע יוגנט... ער קאַן אָבער פאַרט ניט פארביגיין דאָס דאָזיקע אַרט און זיך ניט אָפּשטעלן, כאָטש די שטוב, וואָס שטייט דאָ, איז ניט די, וואָס דעמלט, און דאָס ווייבל מיטן ווייסן מיצל אפן קאַפּ, וואָס דערלאנגט צום טיש, איז מיט גאַרניט ענלעך אף דער שלאַנקער נינען מיט די טיפע טונקל-בלויע אויגן, געדיכטע שווארצע ברעמען, וואָס פלעגט ניט גיין, נאָר שוועבן... פרוווי זיך ווערן, ווען דעם זיקאַרן באפאלט מיטאמאַל א בענקעניש און עס הייבט זיך אָן איבערמישן א בלעטל נאָך א בלעטל. דער זיקאַרן זיינער האָט זיך דערפרייט, וואָס ענדלעך האָט זיך אָפגעזוכט א שטעטל, ווו ער דארף אים ניט ארומפירן און ווייזן, וואָס איז געווען דאָ, וואָס איז געווען דאָרט, ווי ער האָט עס מיט אים געטאַן אין די כאָ-רעווע שטעט און שטעטלעך פון זיין נאווענאדיקער קינדשהיט און יוגנט. זאָל עס זיין, הייסט עס, א שטיקל טרייסט, אויב קיין גרעסערע איז ניטאָ, פאר דעם גרויסן טרויער, וואָס טרעט ניט אָפ און וואָס וועט פון איין דאָר אריבער צום צווייטן...

ער זאָל זיך געווען אינגאנצן אונטערגעבן דעם אויסגעבענקטן זיקאַרן און זיך לאָזן פון אים פירן, וואָלט ער, מיסטאמע, זיך אראָפגעלאָזט מיטן בערגל צום שאַסיי, ווו יונגע פאַרלעך פלעגן אין אזא אַוונטיקער שאַ שוין לאנג ארומשאצירן, און ניט פארקערעוועט אהער, אינעם שמאַלן געסל, ווו די הייזלעך קוקן אריין איינער דעם אנדערן אין די שייבלעך. קימאט אפן ראָג געסל האָט אים אָפגעשטעלט דאָס שטעפן פון א ניי־מאשין, באגלייט פון א דאָרפיש־צעצויגענעם, שטעטל־דווייקעסדיקן ניגן. אפאַנעם, זיין נייגעריקייט האָט זיך צו שטארק געוואָרפן אין די אויגן, ווייל די פרוי, וועלכע האָט זיך באוויזן אין אָפּענעם פענצטער, האָט זיך צו אים געווענדט:

— איר זוכט דאָ עמעצן?

— ניין, גלאט אזוי זיך אָפגעשטעלט, — און קעדיי פאַרט זיך מיט עפעס פארענטפערן, וואָס ער שטייט דאָ, געפרעגט: — קאָן מען בא אייך קריגן א קאלטן טרונק וואסער?

— ביטע, מיטן שענסטן פארגעניגן. קומט אריין אין שטוב.

דאָס געזאנג צוזאמען מיטן שטעפן פון דער ניי־מאשין האָט זיך איבערגעריסן.

אויסער דעם מאנצבל אינעם ווייסן אויבערהעמד מיטן שווארצן שניפס און אינעם העלן גארניטער, וואָס איז אף אים געלעגן ווי אויסגעגאַסן, איז אין צימער מער קיינער ניט געווען. דאָך האָט זיך עפעס אלץ ניט גע-גלייבט, אז דאָס האָט ער געשטעפט. מעגלעך, אז ס'איז דערפאר, וואָס אין א שטעטל האָט מען אין א געוויינלעך וואַכעדיקן טאַג געקאַנט זען יאָמ־טעוודיק געקליידט בלויז א דאָקטער. דער קירזשנער האָט, ווייזט אויס, זעמערס פארכידעשטן בליק אויסגעטייטשט אנדערש, אן ערעך אזוי: וואָס, אשטייגער, זאָל עס באטייטן, וואָס ער, א מענטש, בא וועמען דער טיש איז אין א וואַכעדיקן טאַג פארשפרייט מיט אן אויסגענייטן פליושענעם

טישטעך, זאל אזוי שפעט נאך ארבעטן? דאס איז געווען געדוונגען דער-
פון, וואס ער האט זיך פאר אים באלד פארענטפערט:
— איך האב געגעבן איינעם א קאלווירטיניק דאס ווארט, אז מארגן
גאנצפרי וועט זיין פארטיק דאס היטל, איז מעג דונערן און בליצן. א
ווארט דארף זיין א ווארט. איך האב אף מיין לעבן קיינעם ניט אונטער-
געפירט.

— שוין לאנג, ווי איר פארנעמט זיך מיט קירזשנערני?
— פון קינדווייז אן. אנטקעגן וואס, אנטשולדיקט, פרעגט איר עס?
שעמט זיך ניט זעמער און זאגט אים אין דער אנוועזנהייט פון זיין
פרוי, וועלכע האט געבראכט אף א שעלעכל א פארהויכטע גלאז קאלטע
וואסער, אז בא אים איז דאס פאנעם ווי בא אן ארטיסט און דער שטערן
ווי בא א געלערנטן.

נאכמען זעמערן איז שווער געווען זיך פארשטעלן, אז דער מענטש זאל
זיין א קירזשנער, אויך דערפאר, ווייל די שטעטלשע באלמעלאכעס האבן
זיך אים פארגעדענקט ווי מענטשן מיט פארדיגעטע און פארזארגטע פע-
נעמער. דאס איינציקע, וואס קאן אויסגעבן, אז ער געהערט צו די עמעס-
דיקע שטעטלשע באלמעלאכעס, וועלכע זיינען לעצטנס אזוי אריין אין דער
מאדע, אז ס'איז גאר ניט צוצוטערעטן צו זיי, איז דאס צווייגען זיך בא דער
ארבעט א ניגן אן ווערטער. זעמער זאגט עס אים אויך און גיט דערביי
צו, אז אין דער יוגנט האט ער, קענטיק, דער קירזשנער, פארמאגט א פיין
קאל נעגינע.

— קראסנע, — ענטפערט דער קירזשנער, — איז ביכלאל געווען א נע-
גינעסדיק שטעטל.

נאכמענס בליק איז ווידער געפאלן, ווי באם אריינקומען אהער, אף די
פארגרעסערטע פאטאגראפיעס פון דריי באכערים און א מיידל, וועלכע
האבן אראפגעקוקט פון דער וואנט. אלע דריי באכערים זיינען געווען אין
פילאטקעס און מיט אפיצערישע פאגאנעס.

— אייערע? — האט זעמער געפרעגט דעם קירזשנער.

— אלעהאשאלעם, ווינד איז מיר, — און די פרוי, אף וועלכער ס'איז
ווי צוויי טראפן וואסער ענלעך דאס מיידל מיט די שטילע שעמעוודיק
אראפגעלאזטע אויגן, האט פארבראכן די הענט.
— סימע...

— איך בין דאך א מאמע, יאנקל. דאס הארץ, יאנקל...

— סימע! — דער קירזשנער האט אויסגעצויגן די האנט צו די בילדער
אף דער וואנט. — איילע טוילדעס יאנקעו, אט דאס איז מיר פארבליבן
פון מינע קינדער. די זין זיינען אומגעקומען אף דער מילכאמע, און די
טאכטער אין וויניצער געטא.

מיט וואס קאן מען טרייסטן א טאטן מיט א מאמען, וואס האבן געהאט
דריי זין און א טאכטער און ס'זיינען פון זיי בלויז פארבליבן די ביל-
דער — פיר בילדער אונטער גלאז איינגעפאסט אין רעמלעך? און אז נאכ-
מען וועט זיי דערציילן וועגן דעם באיארטן קאמענעצער יידן מיטן אר-
דענבענדל אף דער ברוסט, וואס איז געקומען קיין פאגערעבישטשע זוכן
אין די רעגיסטראציע-ביכער פון זאגס א זייכער פון זיינע אומגעקומענע

קינדער, פון וועלכע עס זיינען אים אפילע קיין בילדער ניט פארבליבן, און אז דער קאמענעצער האָט אין די ביכער ניט אָפגעזוכט קיין שפור, אז ער איז געווען אמאָל א טאטע, — וועט עס פארן קירושנער מיט זיין ווייב דען זיין א טרייסט? „אויב דאָס איז דאָס גרעסטע, וואָס קאָן שוין דאָ קליין זיין?“¹

— סימע, גרייט צום טיש. ניין, ניין, מיר וועלן אייך אזוי פון שטוב ניט ארויסלאָזן...

יאנקל דער קירושנער איז ניט דער ערשטער און ניט דער איינציקער, וואָס זוכט צו פארגעסן זיך בא דער ארבעט, און ס'איז לאַכלוטן געווען איבעריק צוטראַכטן אן ענטפער, לעמני זיצט ער אזוי שפעט בא דער מאַ- שיך. ווען נאכמען האָט זיך אופגעהויבן פון טיש, האָט ער פארשטאנען, אז יאנקל האָט גאָרניט צוגעטראַכט, אז אָט דער מענטש איז פון די, וועל- כע האָבן ביים דער גרעסטער צאָרע ניט פארשטערט קיין יאָמטעוו, געפון נען אין זיך קויעך אף צו זאָגן: היינט טאָר מען ניט טרויערן!

יאנקל דער קירושנער, דאכט זיך זעמערן, טוט זיך אָן יאָמטעווידיק אינ- דערוואַכן, ער זאָל קאָנען זאָגן אויך אנדערע דאָס זעלבע, וואָס ער זאָגט זיך: דער מענטש דארף זיך שטארקן.

די צוויי האַלבע טירן פון דער שערעריי זיינען שוין געווען צוגעמאכט, ווען נאכמען זעמער איז ווידער געקומען צום מאַרק־פּלאַץ און פון דאָרט פארקערעוועט אין א געסל, וואָס האָט אים געבראכט צו פירן צו אן אַרומגעצאמטן הויף מיט א שילדל: „קאָלווירטישע מעכאנישע וואַרשטאַטן.“ די לענגלעכע געביידע אין הויף, וואָס האָט אַרויסגעקוקט מיט אירע הויכע פענצטער פון צווישן די רייען טראַקטאָרן און קאָמביניען, האָט אים אויס- געוויזן ביז גאָר קענטלעך.

— אָט איצט טאקע זע איך, אז מייער „וועסאָוושטיק“ האָט ניט גע- האט אין אייך קיין טאָעס, וויבאלד איר האָט דערקענט אונדזער אמאָליקן קלוב. איר געדענקט, וואָס פאר אן אוילעם עס פלעגט זיך אהער צונויפ- קומען?

זעמער האָט אים ניט גלייך דערקענט, קאלמענען, וועמען סראַליק דער שערער האָט געמאכט יינגער אף גאַנצע צוואַנציק יאָר און וואָס האָט דערצו נאָך באוויזן אַראָפּוואַרפן פון זיך די פאַסטעכישע באַגאָדים.

— מייער באַבירער, דער קאָלווירטישער „וועסאָוושטיק“ אונדזערער, זוכט אייך אַרום. ער האָט מיך געבעטן זאָגן, איר זאָלט צו אים קומען נעכטיקן. ער וועט אף אייך וואַרטן. ער וווינט אינעם זעלבן איינפאַר- הויז, לעבן מאַרק, אין וועלכן איר זינט אמאָל איינגעשטאנען. נאָר אויב איר ווילט, קאָנט איר האַלטן קוואַרטיר בא מיר. אָט דאָ אַראָפּ וווינ איך. א דירע בא מיר — א פעלד, א וויהאָן. און פרעגט, צו וואָס האָב איך גע- קויפט אזא נאַכלע, אז בעסאַקאַל זיינען מיר זאַלבעצווייט. נאָר גיי מאַך עפעס, אז מיינער האָט זיך פלוצעם פאַרגלוסט פּראָסטאַר. עמעס, די שטוב האָב איך געקויפט פאַר האַלב אומזיסט. איצט וואָלט מען זי מיר פאַר אזא מעקעך ניט אָפגעגעבן, ווילל פון זינט דער קאָלווירט האָט אָנגעהויבן צאָלן

¹ פון ד. האַפּשטיינס א ליד.

פאר דער ארבעט מיט מעזומאָנים, איז צוריק געוואָרן א יאָקרעס אָף די רעס. דער אוילעם האָט אופגעהערט ארויספאָרן.

— און וווּ איז איצט באַ אייך דער שטעטלשער קלוב?

— צו וואָס דארף קראָסנע א שטעטלשן קלוב, אז ס'איז פאראן א קאַל- כאַזנער? ווען איר זינט געגאנגען פון דער סטאנציע, האָט איר אים גע- דארפט זען. א פּינער קלוב, זייער א פּינער און א פּראָסטאַרנער. איר האָט, דאכט זיך, געוואָלט, מע זאָל אייך ווייזן די קלויז, וווּ דער צאדיק האָט ארויסגעטריבן דעם דיבעק פונעם מיידל. דאָס איז געווען שוין ניט פאר מינע צייטן און ניט פאר מיין טאטנס צייטן. נאָר דאָס בערגל באַ דער קלויז, וווּ מע האָט מעקאבער געווען, ווי מע האָט דערציילט, דעם אַרעמ- באַכער מיטן מיידל, קאָן מען נאָך איצט זען. דאָרט טאקע, באַ דער קלויז, איז פאָרגעקומען די כאסענע פונעם קראָסנער מיידל מיטן טיוראווער באַכער. איך בין יענע נאכט ניט געווען אין דער היים, איך האָב געלאָזן געהילף אָף דער סטאנציע. נאָר די, וואָס זיינען דאָרט געווען, דער- ציילן...

אז נאכמען זעמער איז ארויס פון קאלמענס נאכלע, וואָס איז די גרייס ווי א פעלד און שמעקט מיט פעלד, פונוואנען קאלמען מיט זיין טומלדי- קער יידענע האָבן אים ניט אָפגעלאָזט, ביז ער האָט זיי ניט געגעבן פאר- דינען די מיצווע פון האַכנאַסעס-אַרכים און ניט אויסגעהערט די בריוו פון די אייניקלעך, וועלכע לערנען זיך אין די אינסטיטוטן, — איז אין דרויסן שוין געווען נאכט, א כוישעך מיט די הענט אים מאמעש אַנצוטאפן. קיין איין שטערנדל אין הימל. די עטלעכע בלייכע פּייערלעך אין די פענצטער האָבן צוגעהאַלפן דעם כוישעך אויסבאהאלטן דעם וועג. נאכמען האָט עט- לעכע מאָל שוין צוגעמאכט אָף א רעגע די אויגן, קעדיי צוגעווינען זיי זען אין דער פינצטער. אָט דאָ ערגעץ דארף זיין די קלויז, וועלכע קאלמען האָט אים, פירנדיק צו זיך אהיים, אַנגעוויזן. נאכמען געפינט זי אַבער ניט. קערט ער זיך אום א שטיקל וועג צוריק, שטעלט זיך אָפ לעבן יעדער שטוב.

אין דער פינצטערניש האָט ער דערפילט, ווי ס'האָט גענומען מאראקען א רעגן, א שטיל, דריבנע רעגנדל, וואָס אָט גייט עס און אָט הערט עס אָף. פּלוצעם, ווען עס האָט שוין געהאלטן באַם אָפּשטעלן זיך, איז אוועק א שלאַקסרעגן — דעם קאָפּ ניט אופצוהייבן. עס שמייסט אין פּאַנעם און לאָזט ניט גיין.

און ווי ער איז אזוי געשטאנען און געזוכט וווּ צו אויסבאהאלטן זיך פונעם רעגן, האָט א בליץ צעשניטן דעם הימל אפצווייען, ארויסגעכאפט פונעם כוישעך דאָס דערבלייקע געסל מיט דער קלויז, און באַם בלענדנדיקן פלאם פונעם בליץ האָט ער דערזען א כופע — א בלוטיקרויטן פאָרהאנג אָף שטאנגען. אונטער דער כופע, אַנגעטאַן אין א זויבער-ווייס קלייד — א מיידל מיט טיפע טונקל-בלויע אויגן און א באַכער, וואָס טוט איר אָן א פינגערל. ארום זיי דרייען זיך יידן אין ווייסע קיטלען מיט ברענענדיקע ליכט אין די הענט... דער דונער, וואָס האָט זיך דורכגעקליקט אינעם הימל, האָט פארטויבט דאָס פידעלע און דאָס שויפער-בלאָזן פון די לייבן איבערן צעפענטן אַרנקוידעש...

און ווידער האָט א בליץ צעשפּאַלטן דעם הימל און ארויסגעכאַפט פון נעם כוּישעך די קלויז. פון א הויכן פּאַטערשטול האָט זיך אופּגעהויבן דער מיראַפּאַלער צאדיק און מיטן לאנגן צויבער־שטעקן גענומען מאכן ארום לייען א קרייז נאָך א קרייז, און באשווערן, אז דער דיבעק זאָל פון איר ארויס...

און נאָכדעם זיינען בליצן באפאלן דעם טיוראָווער שליאך, מיט וועלכן עס איז באם אופּגאנג פון טאָג געגאנגען אין זייער לעצטן וועג דאָס קראס־נער מיידל מיט איר באשערטן...

דאָס רוישיקע וואסער, וואָס איז געלאָפן פון די געסלעך און פארפלייצט דעם מאַרק־פּלאץ, האָט אָפּגעשניטן דעם צוטריט צו דעם איינפאַר־הויז, וווּ ער איז אמאָל איינגעשטאנען און וווּ ס'האָט אָף אים איצט געווארט דער פּריערדיקער באלעבאָס, דער קאַלוירטישער „וועסאָוּשטיק“ מייער באַר־בירער. צו קאלמענען דעם פּאַסטעך וועט ער זיך איצט אויך ניט דער־קלייבן, קוים וואָס ער שלעפט ארויס די פיס פון דער בלאָטע. און דער רעגן הערט ניט אָף איבערקערן אָף אים עמער וואסער. האָט נאכמען זע־מער ניט לאנג געטראכט און אָנגעקלאפט אינעם שטיבל, וואָס האָט ארויס־געקוקט פון א דערב־זייקן הויף מיט א בלייך באלויכטן פענצטערל.

די פרוי מיט די ברילן אפן שטערן, וואָס האָט אים געעפנט די טיר, איז צעטומלט אָפּגעטראָטן אָף צוריק און א פליעסקע געטאָן מיט די הענט: — גאָט ליבער, פּונוואנען גייט מען עס אין אזא מאבל?!

— הינדע, גיב דעם מענטשן עפעס איבערטאָן. פּרעגן וועסטו נאָכדעם. נעם מיינע שטעקשיך, — האָט זיך געלאָזט הערן די געדיכטע שטים פונעם מאַנספּאַרשויך, וואָס איז געזעסן אויבנאָן באם טיש, ווי אָף א העסעבעט, און ווי מוירע געהאט זיך א הייב טאָן פון אָרט, ער זאָל, כאַלילע, ניט ארויסשפּאַרן די סטעליע. דער יונגערמאן, וועלכער איז געזעסן לעבן אים, איז, קענטיק, א זון. בא אים איז אויך א פּירקאַנטיק אויסגעצויגענער קאַפּ און אקסלען פון א טרעגער. אפן טיש איז געשטאנען אן אָנגעהויבענע פּלאש בראַנפן.

— איר זייט געקומען פונקט צו דער צייט. הינדל, גיב אונדז, אבעט דיך, נאָך א קויסע, און מירן מאכן קידעש. עפשער אייך אויך אָנגיסן אין א גלאַז, איר זאָלט זיך דערווארעמען? איז קידאַלטאָ וועקידאַשטאָ, מע זאָל זיין געזונט! — ער האָט זיך נאָר צוגערירט מיט די ליפן, איז די גלאַז שוין געווען ליידיק. — נו, און איצט לאַמיר הערן, ווער זייט איר און וויאזוי האָט איר פּאַרבלאַנדזשעט צו מיר... הערט נאָר הערט, וואָס זשע האָט איר גלייך ניט געזאָגט, אז איר זייט עס דער, וואָס איז היינט אראָפּגעקומען צו אונדז אין געסט? אויב אזוי, איז גיט אהערצו, אבעט אייך, אייער פינגערהוטל, און מירן נאָכאמאָל מאכן קידאַלטאָ וועקידאַשטאָ.

— אווראָם, עפשער וואָלט געווען גענוג קידאַלטעווען. און דו, שלוימע, לערנסט זיך שוין אויך פונעם טאַטן?

— ס'איז דאָך א פינגערהוט, מאמע.

— דאָס עפעלע פּאַלט ניט ווייט פונעם ביימעלע.

אווראָם האָט זיך אופּגעהויבן פון טיש — א דעמב פונעם יאַראָשענקער וואלד האָט זיך גערירט פונעם אָרט.

— און מיט וואָס, הינדעלע מינע, איז עס דיר פלוצעם אזוי ניט גער-
פעלן דאָס ביימעלע, וואָס דו ווילסט ניט, דער זון זאָל פון אים אראָפּנע-
מען א מוסטער? אויב איך האָב ניט קיין טאַעס, האָט דאָס דאָזיקע ביימעלע
קיינמאַל ניט געהאט צו טאָן מיט קיין נעגידישע סעדער. פון קליינװײַז
אױף געװען א האַרעפּאַשניק, אױ, כ'האַב פּאַרדינט קױם וואסער אף קאַשע,
איז די צײַט דאָך געװען אזא.

און אוראָם האָט זיך געװענדט צו דעם ארײַנגעקומענעם נאַכמען זע-
מערן:

— איר קוקט אָן אַט דאָס ביימעלע, האָט עס געהאט צו טאָן מיט ערד,
נאָך איידער ס'האַט זיך אָנגעהױבן די איבערוואַנדערונג. איך בין שוין דאָן
געװען א קאַלוירטניק אין דערבײַקן דערפּל, וואָס איז שוין איצט אויך
קראַסנע. נאָך דער מילכאַמע איז זיך קראַסנע צעװאַקסן, ווי אלע קאַל-
ווירטן.

— אייער קראַסנע איז שוין ניט קיין שטעטל, נאָר א קאַלוירט?
— און וואָס האָט איר געמײנט? נאָר אז מע וויל, קען מען נאָך איצט
אויך זאָגן, אז ס'א שטעטל, אָבער א דאָרפיש שטעטל. זאָלן אונדזערע
ווייבער טאַקע זײַן געזונט. דאָס האָט זי דאָך, מײַן הינדע, מיך דעמלט
צוגערעדט, איך זאָל אױפּהערן קוסטאַרעװען בא די לעכערדיקע עמער מיט
די קאַפּריזנע פּרימוסן און גײן הי אין קאַלוירט. באשערט געװען בלײַבן
לעבן. איך זאָל זי ניט געװען פּאַלגן, וואָלט איך זיך דאָך געװען פּאַר-
שריבן קיין כערסאַנשטשינע אָדער קיין קרים...

— אָדער קיין ביראַבידזשאַן, — האָט אונטערגעזאַגט דער זון.
— אהינצו, זעסטו, ניט. דעמלט האָט עס מיר אויסגעװיזן צו ווייטלעך
פון דער היים. נאָר גיי זײ א נאָװי און טרעף, ווו עס ווארט אף דיר דיין
גורל. ווער וואָלט זיך עס געלאָזט קיין קרים און כערסאַן, כאַטש געלעבט
האַט זיך דאָרט דעם אוילעם, ווי מע האָט געשריבן, אז בעסער קאָן שוין
גאָר ניט געמאַלט זײַן. דער סאָף אָבער פון דעם... האלעװי וואָלטן דעמלט
אלע געפּאַרן קיין ביראַבידזשאַן, וואָלט מען ניט ארײַנגעפּאַלן צו היטלערן
אין די הענט.

— וואָס איז איצט פּאַראַן צו רײדן וועגן דעם? — האָט הינדע אראָפּ-
גענומען די ברילן. — פּאַרשטייט זיך, מע זאָל געװען וויסן...

— ע, ווען מע זאָל געװען וויסן... — אוראָם האָט אָפּגערוקט פון זיך
די פּלאש, — צופּוס וואָלט מען אהין געגאַנגען, איך דער ערשטער, ווייל
דאָס, וואָס מיר זײַנען פּאַר די דרײַ יאָר מילכאַמע דאָ אויסגעשטאַנען...
און אונדז האלט מען נאָך פּאַר די גליקלעכע, און מיר זײַנען דאָך טאַקע
גליקלעכע, אז מיר זײַנען ארויס מיטן לעבן פון אזא פּײַער...

דער רעגן איז שוין געגאַנגען שטילער, נאָר דער כױשעך אף יענער
זײַט פענצטער איז נאָך אלץ געװען אזא, וואָס לאָזט זיך אַנטאַפּן מיט די
הענט.

— פּונדעסטװעגן איז קראַסנע נאָך איצט אויך א לעבעדיק שטעטל,
איאָ? — האָט הינדע געפּרעגט. — אָבער ניט דאָס, וואָס אמאַל. ס'פּילט זיך,
אז ס'איז א דאָרפיש שטעטל, איאָ?

איז אווראם פארלאָפן דעם וועג, ווי ער זאל מוירע האָבן, אז נאכמען קאָן ענטפערן הינדען ניט אזוי ווי מע דארף.
— וואָדען, סע פילט זיך ניט? כ'ווייס ניט, צי ס'וועלן זיך בא אונדז איצט אַנקלייבן א צענדליק באלמעלאַכעס. דער איבעריקער אוילעם איז אָדער אויסגעדינטע פענסאָנערן, אָדער קאלווירטניקעס. דער איז א טראַק-טאַריסט, יענער א מעכאניקער, א שמיד, א שאַרניק... ארבעט קלעקט פאר יעדן, און האלעוויי אף ווייטער ניט ערגער. קיין דרייערל אף שאבעס דארף מען ניט גיין אנטלייען.

— ווי סע שרייבט זיך בא שאַלעם-אלייכעמען, — האָט צוגעגעבן דער זון, אַנווייזנדיק אפן דערבייליגנדיקן אָפענעם ביכל, פון וועלכן הינדע האָט, אפּאַנעם, געהאט זיי פאַרגעלייענט אף א קאַל. די ברילן, וועלכע זי האָט בא זיין אריינקומען אהער אויסגעטאַן און אוועקגעלייגט אפן ביכל, האָבן געגעבן זעמערן א סמאך אזוי צו קלערן.

— איין זאך נאָר, — האָט אווראם פאַרגעזעצט, — עס בענקט זיך נאָך די קינדער. קוים וואָס מע דערווארט זיך דעם זומער, די קינדער מיט די אייניקלעך זאלן זיך צונויפאַרן. די וואָך האָב איך ארויסבאגלייט פונדא-נען די טאַכטער מיט דריי קינדערלעך קיין סווערדלאָווסק. ס'האָבן זיך אַנגעהויבן די לימודים אין שול. און דאָס איז דער יינגערער זון אונד-זערער. ער וווינט ניט אזוי ווייט, אין זשיטאַמיר. אים מיטן ווייב גיט דער זאוואָד נאָך דערווייל ניט קיין אורלויב. דאָס איז ער געקומען אָפּנעמען די קינדער, וואָס האָבן דעם זומער פאַרבראכט בא אונדז. זומער איז דאָס שטעטל פול מיט קליינווארג. הערט איר, ניטאָ קיין גרעסערע פרייד און קיין גרעסערע טרייסט אף דער עלטער ווי אייניקלעך. זיי, די אייניקלעך, וועלן נאָך וויסן, וואָס איז אזוינס א יידיש שטעטל. נאָר צי וועלן זייערע אייניקלעך וויסן, וואָס איז אזוינס א שטעטל, — אין דעם, זעט איר, סאָ-פעק איך שוין.

— צו יענער צייט, טאטע, וועלן שוין אזעלכע שטעטלעך, ווי קראָסנע, ניט זיין.

— און אוועלכע וועלן זיין?

— אזעלכע, ווי זשיטאַמיר.

— ווי זשיטאַמיר? — האָט נאכמען זעמער פארווונדערט איבערגע-פרעגט, כאַטש ער הערט עס שוין ניט ס'ערשטע מאָל.

— יא, אזעלכע, ווי זשיטאַמיר, ווי כמעלניצקי, ווי וויניצע, ווי ביכלאל די שטעט, וועלכע האָבן ארום זיך שטעטלעך. וואָס איז אזוינס זשיטאַמיר? א שטאַט, וואָס איז ווי צונויפגעשטעלט פון עטלעכע שטעטלעך. די גאס, אשטייגער, ווו איך וווי, באשטייט פון א שטיקל טשערניכאָוו, פון א שטיקל רוזשין, פון א שטיקל בראצלאָוו... אפילע אינמיטן שטאַט קאָנט איר באגעגענען א גאס, ווו די היזער שטייען זומער, ווי אין די שטעט-לעך, מיט אָפענע טירן און פענצטער, וואָס זינען פארהאנגען מיט א מאַר-ליע. אין יעדער שטוב איז איצט פאראן גאז, נאָר איינגעמאכטס פרעגלט מען סיווי אף א טרינישקע אין הויף. קומט אָוונט, נעמען זיך צונויף רעדלעך בא די שטיבער און מע רעדט וועגן דער היים, פונוואנען מע

איז. איר זאלט הערן, מיט וואָס פאר א בענקשאפט מע דערמאָנט דאָס שטעטל.

איז אַט פארוואָס דער דעראזשנער איינבינדער סענדער האָט אים געיי-
צעט זיך אראַפכאפן קיין כמעלניצקי, אויב ער וויל אפאנעמעסן אַנקוקן א
היינטצייטיק שטעטל! איצט אָבער, ווען נאכמען זעמער ווייסט שוין, אז
דאָס עכטע היינטצייטיקע שטעטל קאָן מען אויך זען אין וויניצע, אין
זשיטאָמיר, קאמענעץ-פּאָדאָלסק, פּאָלטאווע און אין פיל אנדערע שטעט,
ווי ער איז געווען, מעג ער דאָך שוין געוויס זאָגן, אז ער האָט געזען דאָס
היינטצייטיקע שטעטל. קראסנע איז פאר אים אויך אן עכט היינטצייטיק
שטעטל, כאָטש ס'איז שוין א דאָרפישס.

— דאכט מיר, דער רעגן האָט שוין אינגאנצן אופגעהערט, און מע וועט
מאָרגן קאָנען הייבן דעם זיאב.

אוראָם האָט אופגעעפנט דאָס פענצטער. צוזאמען מיט דער פרישער
באנאכטיקער קילקייט האָט זיך אריינגעריסן אין שטוב דער אַטעם פונעם
היימישן יאראָשענקער וואלד און פונעם היימישן אופגעאקערטן פעלד.

ליכט

א

זיין לאנג האָט זיך אזוי ניט געטומלט אין דאָרף, ווי אינעם טאָג, ווען מע האָט ארויסגעהאנגען דאָס צעטל פון ביכער, וועלכע מע וועט קאָנען קויפן, אויב פאר יעדער בוך וועט מען צושטעלן צוואנציג זיך קילאָגראַם פאפיר-מאקולאטור: צייטונגען, זשורנאלן, אויסגעשריבענע העפטן, בראַשורן, פארעלטערטע פלאקאטן און אזוי ווייטער. אין דעם צעטל זיינען געווען אויסגערעכנט אלץ אזעלכע ביכער, וואָס דערווייל זיינען זיי נאָך ניטאָ פריי אין פארקויף, ווי אוטאָמאָבילן, אשטייגער, צי ווי מיט יאָרן צוריק איינזאָסטנס. ווי נאָר ס'האָט זיך באוויזן דאָס צעטל, האָבן קימאט אלע קינדער פונעם דאָרף זיך פארזאמלט בא דער קלייט, כאָטש מע האָט געוויסט, אז פארקויפן די ביכער וועט מען ערשט אָנהייבן מאַרגן, מעגלעך אפילע, אז איבערמאָרגן. בלויז אנטאָשען, מיטראָפאן דעם בריווטרעגערס יינגל, האָט מען ניט געזען בא דער קלייט. אנטאָשע סאָ וועליעוו פונעם זעקסטן קלאס איז אין אָט די אינדערפרי עדיקע שאַען גע- ווען אין פעלד — צוגעהאַלפן דעם עלטערן ברודער אפן קאָמביי, און פון קיין זאך ניט געוויסט.

ווען אנטאָשע האָט ווייט נאָך האלבן טאָג זיך אומגעקערט פון סטעפ, איז אין דאָרף שוין ניט געווען די שטוב, ווו עס זאָל געווען בלייבן א זיכער פון פאפיר: אויסגערייניקט ווו נאָר א ווינקל. און אז ס'איז שוין ניט געווען מער וואָס צו זוכן, האָט מען אף די בעזמענס, ווי אף אפטיי קערשע וואָגשאַלן, געווייגן און איבערגעווייגן דאָס אָנגעזאמלטע פאפיר. בא איינעם האָט זיך באקומען עטוואָס מער פון צוואנציג קילאָגראַם, בא א צווייטן עטוואָס ווייניקער, בא א דריטן שוין גאָר ווייניק — ס'וועט קוים קלעקן אף א האלבן בוך.

אזוויי אף קיין צוויי ביכער האָט זיך בא קיינעם ניט אָנגעקליבן, און דאָס צעטל, ווי ס'האָט פארזיכערט דער פארוואלטער פונעם אופנאם- פונקט, טערענטי ניקאָליעוויטש וואָלגין, האָט מען ארויסגעהאנגען ניט אף איין טאָג און ניט אף איין כוידעש, נאָר, ווי ער האָט געהערט זאָגן, אף א גאנץ לענגערער צייט, האָבן די קינדער, נאָכדעם ווי מע האָט אָפ- געטומלט א האלבן טאָג בא דער קלייט, זיך ענדלעך דערעדט צווישן זיך, אז דער, וואָס האָט מער ווי אף איין בוך, זאָל אויסלייזן יענעם, וועמען עס פעלט אויס צו דער וואָג.

בא קיינעם אבער האָט ניט אויסגעפעלט אזויפיל צו דער וואָג, ווי בא
 אנטאָשען, און דאָס איז שוין געווען אינגאנצן אומדערווארט, וואָרעם ווער
 נאָך האָט אין דאָרף אזוי צו טאָן מיט צייטונגען און זשורנאלן, ווי א
 בריווטרעגער? וועמען האָט געקאָנט קומען אפן זינען, אז מיטראָפאן
 פעטראָוויטש סאוועליעוו, בא וועמען מע קאָן זיך דערוויסן, וואָס עס טוט
 זיך אף דער וועלט, פריער און גענויער, ווי בא עמעצן אן אנדערן אין
 דאָרף, זאל ניט אויסשרייבן פאר זיך קיין איין צייטונג אפילע, און אז די
 אלע ניס, וועלכע ער דערציילט איבער, דערוויסט ער זיך פון די ציי-
 טונגען און זשורנאלן, וואָס אנדערע שרייבן אויס? ער דארף זיי גאָר צו-
 ליב דעם איבעריקס בא זיך ניט פארהאלטן. ער באווייזט זיי דורכלייענען
 אף דער פּאָסט.

אויסער דעם, וואָס בא אנטאָשען, נאָכדעם ווי ער האָט דורכגענישטערט
 די גאנצע שטוב, האָט זיך אָנגעקליבן פאפיר ניט מער ווי אף א דריטל
 בוך, האָט ער נאָך דערצו שוין ניט געהאט בא וועמען צו ליינען. די אייני-
 ציקע האָפענונג זיינע איז איצט געווען אפן פּאָטער. מאָרגן וועט ער שוין
 ניט גיין מיטן ברודער אין פעלד, ער וועט פאָרן מיטן טאטן אף דער פּאָסט,
 וואָס געפינט זיך אינעם גרויסן ווייטלעכן דאָרף. דער טאטע האָט אים שוין
 א פאָר מאָל געהאט מיטגענומען מיט זיך אהין. וויפל צייטונגען מיט זשור-
 נאלן האָט ער דאָרט דעמלט געזען אף די פּאָליצעס, אף די טישן, אונטער
 די טישן, און וווּ ניט!

— האָסט ניט וואָס צו שלעפן זיך מיט מיר אין אזא היץ אף דער
 פּאָסט, — האָט דער אונטערהינקענדיקער מיטראָפאן פעטראָוויטש איינגע-
 טיינעט מיט זיין באַכערל, — מיינסט, מיסטאמע, אז דאָרט האָט מען ניט
 ארויסגעהאנגען אזא צעטל, און קיינער ווייסט נאָך דאָרט פון גאָרניט? מע
 ווייסט, מעגסט זיין רויק. אויב אף דער פּאָסט האָט זיך פארוואלגערט ער-
 געץ א שטיקל פאפיר, האָט מען עס שוין לאנג אויסגעכאפט. — א ביסל
 שולדיק איז ער, פארשטייט זיך, אין דעם, וואָס זיין אנטאָשע האָט ניט
 אָנגעקליבן אפילע אף קיין האלבן בוך. — וועסט האָבן, וועסט האָבן אף א
 ביכל, — באַרויקט ער דאָס באַכערל זינס, — מיט ליידיקן וועל איך ניט
 קומען. וויבאלד איך זאָג, מעגסטו זיין זיכער. איך פארשטיי נאָר ניט, וואָס
 איז עס מיטאמאָל געוואָרן אזא אויסכאפעניש אף ביכער! — דאָס האָט מיטראָ-
 פאן פעטראָוויטש זיך שוין געווענדט צו דעם עלטערן זון, וואָס איז פונקט
 אונטערגעקומען. — אנומלטן בין איך געווען אין ראיאָן. האָסטו געדארפט
 זען, וואָס עס האָט זיך דאָרט אָפגעטאָן בא דער קראָם. ס'איז אָנגעקומען
 עפעס א ביכל, איך געדענק ניט ווי סע הייסט. נו, נו. מע האָט דאָך שיר די
 קראָם ניט צעטראָגן. דו דארפט מיר ניט דערציילן, פארוואָס האָט מען
 איינגעפירט, אז מע זאל צושטעלן צו צוואנציק קילאָגראם פאפיר פאר
 איטלעך ביכל, וואָס אין צעטל. איך פארשטיי אליין עס גאנץ גוט. ס'איז
 א פּאָשעטער סייכל. נו, טאקע, צו וואָס זאל מען ארויסווארפן אפן מיסט
 וואגאָנען פאפיר, אויב מע קאָן עס איבערארבעטן און האָבן דערפון א
 נויץ. איך פארשטיי נאָר ניט, וואָס איז עס מיטאמאָל געוואָרן אזא יאָגעניש
 נאָך אַט די ביכער? וואָס, דו קענסט שוין טאקע ניט אויסקומען אָן זיי? —
 האָט סאוועליעוו זיך ווידער געווענדט צום יינגערן. — כ'האָב דאָך דיר,

דאכט זיך, געזאָגט, אז כװעל מיט לײדיקע הענט ניט קומען. האָסט ניט וואָס צו שלעפּן זיך מיט מיר מאַרגן אָף דער פּאַסט.

און מיטראַפּאָן פעטראָוויטש איז אָף מאַרגן טאַקע ניט געקומען פּון דער פּאַסט מיט לײדיקן. נאָר וויפּל אַנטאַשע האָט ניט געווויגן און אײַ בערגעווויגן די אַנגעזאַמלטע צײַטונגען, האָט זיך באַ אים סײַווי מער ווי אָף אַ האַלבן בוך ניט באַקומען, און ער האָט ניט וואָס צו גײן זיך שטעלן אין דער רײ צו דעם גוואַרדייען, ווי מע האָט גערופּן דאָ אין דאָרף דעם פאַרוואַלטער פּונעם אָפּנאַם-פּונקט טערענטי ניקאַליעוויטש וואַלגײנען. גע-רופּן האָט מען אים אזוי ניט פאַר זײַן שטאַלט און אויך ניט פאַר זײַן הויכן וווקס. וואַלגײן איז געווען דער אײַנציקער צווישן די געוועזענע פּראַנטאַ-וויקעס אין קאַלווירט, וואָס האָט ביז איצט נאָך ניט אויסגעטאַן דעם גוואַרדייען צײַכן, גלײַך ער וואַלט באַ אים געשטאַנען העכער פּון אלע אַרדענס און מעדאַלן, וואָס ער האָט געבראַכט מיט זיך פּון פּראַנט און וועלכע ער טוט אָן בלויז אין אַ יאָמטעוו.

דערזען דורכן פענצטער די לאַנגע רײ, האָט אַנטאַשע אַ קלער געטאַן, אז ווען ער זאָל זיך בעכטן געווען דערוויסן וועגן דעם, נו, כאַטש אָף אײַן שאַ פּרײַער, אפּילע אָף אַ האַלבער שאַ פּרײַער, ווי מע האָט אַרויסגע-האַנגען דאָס צעטל, וואַלט ער אויך נאָך געקאַנט באַווייזן אַנקלײַבן אַ זאַק מיט אלטע צײַטונגען און זשורנאַלן. איצט וועט די שול זײַ שוין מער ניט שיקן פאַרגרייטן מאַקולאַטור. די זעלבע קאַלווירטיניקעס, וואָס האָבן קײַנ-מאַל ניט אַרויסגעלאָזט מיט לײדיקע הענט די שילער, ווען זײַ פּלעגן זיך געבן אַ צעשאַט איבערן דאָרף קלײַבן מעטאַל-ברוכוואַרג און אויסגענוצט פאַפּיר, וועלן איצט זײַ באַגעגענען מיט פּאַנאַדערעגפּירטע הענט.

— איז וויפּל, זאַגסטו, פּעלט דיר נאָך אויס צו דער וואַג? — האָט מיטראַפּאָן געפּרעגט דעם זון, וואָס איז געשטאַנען אַן אומעטיק-פאַרטראַכטער באַם פענצטער און אַרויסגעקוקט צו דער טומלדיקער גאַס. — נאָך גאַנצע צען מיט אַ האַלבן קילאָגראַם? היפּשלעך אַ ביסל. פאַר אײַן טאַג מאַכט זיך עס ניט. ס'קאָן אַמאַל געדויערן אַ וואַך, און צוויי, און דרײַ אויך.

— אין דרײַ וואַכן אַרום וועט שוין ניט זײַן וואָס צו קויפּן. מע וועט אויסכאַפּן די בעסטע ביכער.

— און נאָך וואָס פאַר אַ ביכל יאַגסטו זיך עס אזוי?

— נאָך דער „קײַניגן מאַרגאַ“.

— ה'מ'ה... נאָך דער „קײַניגן מאַרגאַ“, זאַגסטו. ה'מ'ה... — מיטראַפּאָן האָט אַ שמײַכל געטאַן אין דער האַלב-גראַווער באַרד און אוועקגעהונקען פּאַנאַדערטראַגן די פּאַסט.

פאַרבייגײענדיק די טומלדיקע רײ, האָט ער שטייפּער צוגעדריקט צו זיך דעם אַנגעפּאַקטן לעדערנעם בײַטל, ווי ער זאָל מוירע האָבן, מע זאָל באַ אים ניט אָפּנעמען די צײַטונגען מיט די זשורנאַלן, וועלכע ער גײט פּאַנאַדערטראַגן. קײַן עלטערע מענטשן אין דער רײ האָט ער קימאַט ניט באַגעגנט. די עלטלעכע עלטערע לײַט, וואָס ער האָט דאָ געזען, זײַנען פּונקט ווי ער געשטאַנען באַ דער זײַט און זיך צוגעקוקט צו די פּילדערנדיקע קינדער, וואָס זײַנען ניט אָפּגעטראַטן פּון זײַערע פּעק.

די לאנגע טומלדיקע ריי האָט אים דערמאָנט אין די רייען נאָך א שטיקל ציץ אין די ערשטע יאָרן נאָך דער מילכאָמע. ווי נאָר ער האָט דערמאָנט אָף א קאַל יענע פאָרגאָנגענע צייט, אין מען אים גלייך אריינגעפאלן אין די רייד:

— אַט דאָס הייסט בא אַיך א ריי? אין שטאַט, דערציילט מען, שטעלן זיך אויס רייען צו די אופנאם-פונקטן נאָך קאיאָר, אנדערש וועט מען ניט באווייזן אָפגעבן דאָס פאפיר. עפעס געדענקט זיך ניט, אז אפילע נאָך ברויט זאָלן אמאָל געווען זיין אזעלכע רייען און מע זאָל דארפן אזוי לאנג אָפּשטיין.

— צייטן בייטן זיך, — מישט זיך אריין א יונגע שטים.

— צייטן בייטן זיך טאקע, נאָר מעשוּגע דארף מען דאָך ניט ווערן, — ענטפערט יענעם אָפּ דער בריווטרעגער, — וואָס? מע קאָן שוין ניט אויס-קומען אָן דער קיניגן... נו, ווי הייסט זי דאָרט...
— מאַרגאָ. „די קיניגן מאַרגאָ“.

דאָס מיידעלע מיטן ברייטלעכן נעזל, וואָס האָט עס אים אונטערגעזאָגט, איז געזעסן רייטנדיק אָף א הויכן פאק פאפיר און פריילעך געהוידעט מיט די פיסלעך. קיין וועגעלע, ווי בא א סאך אנדערע קינדער, איז לעבן איר ניט געשטאנען. וויאזוי זשע רוקט זי איבער אזא הויכן פאק? — האָט מיטראַץ פאן א קלער געטאָן. — עמעצער פון די עלטערע טוט עס, צי די קינדער אליין העלפן איינס דעם אנדערן? גיכער פון אלץ איז עס, מיסטאמע, אזוי, ווייל ווער פון די עלטערע האָט עס צייט אָפּשטיין דאָ א טאָג?

מיטראַפאן פעטראָוויטש, וואָס האָט אריבערגעוואָרפן דעם שווערן אַנ-געפאקטן בייטל פון דער ברוסט צוריק אפן רוקן און זיך שוין געלאָזט גיין, האָט אומגעריכט דערזען זיך אומדרייען בא דער ריי זיין מיזינקע, אנקען. ער האָט זי א רוף געטאָן מיטן פינגער:

— און וואָס, אשטייגער, טוסטו דאָ?

— איך זוך מאַקולאטור.

— וואָס, זאָגסטו, זוכסטו? — האָט ער זי פארווונדערט איבערגעפרעגט.

— איך זוך מיט וועמען זיך צו בייטן.

— און וואָס, אשטייגער, בייטסטו?

אנקע האָט ווי ארויסגעזונגען:

— אַט די פילפעדער בייט איך, גיב זי אָפּ פאר צען מיט א האלבן קי-לאַגראם פאפיר.

— און מיט וואָס וועסטו אליין דערנאָך שרייבן?

— סיינוי קאָן איך מיט איר ניט שרייבן. איז ווער בייט זיך מיט מיר? —

האָט זי זינגעוודיק אויסגעשרייען און זיך געלאָזט גיין לענגויס דער ריי, באווייזנדיק אַיטלעכן די שיינע פערלמוטערנע פילפעדער.

ווי ער האָט ניט געזיילט, דער היפש באיאָרטער שוין, נאָר גאנץ קרעפ-טיקער פארוואלטער פונעם אופנאם-פונקט טערענטי ניקאליעוויטש וואָל-גיין, האָט ער פאָרט ניט באווייזן צונעמען בא אלעמען די געבראכטע פעק. פאריבל האָבן אָף אים האָט קיינער ניט געקאָנט. ער האָט ניט איין מאָל געוואָרנט, אז ער וועט ניט באווייזן פאר איין טאָג צונעמען אזויפיל פא-פיר, ביפראט אז אין שפייכלער, וואָס דער קאלווירט האָט צוליב דעם אויס-

געטיילט, וועט סיווי ניט קלעקן קיין אַרט פארן פאפיר. וואָרענענדיק וועגן דעם, האָט ער דערביי ניט איין מאָל אויסגערעדט די קינדער, לעממי מע איז געקומען אלע מיטאמאָל:

— כ'האָב, דאָכט מיר, קלאָר און דייטלעך געזאָגט, אז דאָס צעטל איז ארויסגעהאנגען ניט אַף איין טאָג און ניט אַף איין כוידעש. איר וואָלט גאַרניט אָנגעוואָרן, אויב איר זאָלט קומען אפילע אין דריי כאַדאַשים ארום. וואָס איז אזוי דאָס יאַגעניש? אויסער דעם, האָב איך שוין באלד ניט ווו צו לייגן די מאַקולאטור. איר זעט? — דער שפייכלער איז שוין קימאט ביז דער סטעליע געווען פארוואלגערט מיט די אָנגעשלעפטע פעק פאפיר. — אויב מע וועט מיר מאַרגן ניט געבן קיין מאַשין אַף ארויסצופירן עס, איז האָט איר ניט, קינדער, וואָס צו שטעלן זיך מאַרגן אין דער ריי.

די אלע וואָרענישן, וועלכע וואָלגין האָט ניט פארגעסן איבערכאזערן באַם צושליסן דעם שפייכלער, האָבן אלציינס צו גאַרנישט ניט געבראָכט. אַף מאַרגן, ס'האָט נאָר אָנגעהויבן שאַרצען, איז באַם שפייכלער שוין וויי דער געשטאַנען א ריי שיר ניט אזא ווי נעכטן.

— אוי, ווייסט, וואָס כ'האָב זיך דערמאָנט? — האָט אַנקע, אופראמענדיק אין שטוב, זיך אָנגערופן צו אַנטאַשען, וואָס האָט זיך גענילט גיין צום ברור דער אין פעלד. ס'איז שוין געווען ניט פרי. דער טאַטע איז פון לאַנג שוין געווען אַף דער פּאַסט, די מאמע אַף דער פערמע. — געדענקסט, אַנטאַשע, מיין אלגעמיינעם העפט?

— וועלכן העפט?

— וואָס דו האָסט פארוואָרפן אפן בוידעם, ווען מיר האָבן זיך מיט דיר אַנומלטן צעקריגט. כ'האָב אים דאָרט נאָכדעם געזוכט, נאָר ניט געקאַנט געפינען. אפן בוידעם בא אונדז איז אזוי אָנגעוואלגערט, אז מע קאַן קיין טראָט ניט מאַכן. און דער העפט איז א שווערער, וועגט עפשער צוויי קילאָ. — נו יא, צוויי קילאָ. קיין האַלבע קילאָ, מיסטאַמע, אויך ניט. — ער האָט א קוק געטאָן אפן איבערגעבונדענעם פעקל צייטונגען, וואָס ליגט דעם דריטן טאָג דאָ אין ווינקל, ווי אַף א לעבעדיק וועזן, וואָס ווארט אַף זיין הילף, און זיך א לאַז געטאָן צו דער שטאַל, ווו אלץ, אפילע דער לייטער, האָט פארהיט אין זיך פון די ווייטע יאָרן, ווען מע האָט נאָך געז האַלטן אייגענע בעהיימעס, דעם אויסגעמישטן רייעך פון ווייניקן היי און זיסלעכער מילך.

האַסטיק, גלייך ער זאָל מוירע האָבן, אז עמעצער קאַן אים פאַרלויפן דעם וועג, איז אַנטאַשע, איבערהיפערנדיק די טרעפלעך פונעם גרויען, ווי מאַקוכע, איבערגעטריקנטן לייטער, ארופגעקראַכן אפן בוידעם.

פאַר דער צייט, וואָס זיי וווינען אינעם דאָזיקן דאָרף, ווהיין זיינע על-טערן האָבן אין עטלעכע יאָר ארום נאָך דער מילכאַמע צוזאַמען מיט פיל אַנדערע מישפּאַכעס איבערגעוואַנדערט אהער פון דער וואַלגע, האָט דער קאַלווירט זיי שוין דריי מאָל געביטן די דירעס. פונדאַנען, זאָגט דער טאַטע, וועלן זיי זיך שוין אין ערגעץ ניט אריבערקלייבן. אַנטאַשען איז אויך געפעלן אַט די גרויסע געראַמע שטוב מיטן ברייטן אויוון. דאָס, וואָס די שטוב איז שטאַרק אַן אַלטע און אין א ווייניקן טאָג זיפּט זיך פון דער סטעליע זאַמד מיט קאַלך, מאַכט זיי ניט אויס. פאַרט בעסער, ווי וווינען

אין די פירר און פינפשטאָקיקע הייזער, וועלכע מע האָט אָנגעבויט אף דער אנטקעגנדיקער גאס. זיי זאָלן וועלן, וואָלטן זיי זיך אויך געקאָנט אריינ- ציען אהין. דער טאטע זיינער וואָלט נאָך עפּשער איינגעגאנגען אף דעם, וויל אָבער די מאמע דערפון ניט הערן. זי וווינט אין דאָרף און ניט אין שטאָט. וואָס איז מען עס פאר א קאָלוירטניק, אויב מע האָט ניט קיין שטעלכל פאר די אויפּעס, קיין גערטנדל בא דער שטוב, קיין שטיקל קע- לער? דאָס איינציקע, מיט וואָס עס קאָנען זיך אויספיינען קעגן זיי די, וואָס וווינען אין די פירר און פינפשטאָקיקע הייזער, זיינען די באלקאָ- נען. האָבן זיי אָבער דערפאר ניט קיין בוידעמער, און נאָך אזא גרויסן בוידעם, ווי די דאָזיקע שטוב האָט. פונעם פענצטערל אונטערן דאך זעט זיך אויך דאָס גאנצע דאָרף מיט אלע הייזער, פעלדער און גערטענער. אין א לויטערן באגינען קאָן מען פונדאנען אפילע זען די ווייטע בלוילעך- פארנעפלטע בערג, פון היינטער וועלכע עס גייט אוף די זון. ווייזט אויס, ער איז דאָ אפן בוידעם, ווי סע געהער צו זיין, קיינמאָל ניט געווען, כאָטש ער האָט זיך אהער ניט איין מאָל געהאט פארקליבן. אנקע האָט פאָשעט אויסגעטראכט, אז זי האָט געזוכט דעם העפט אירן, וואָס ער האָט אנומלטן אהער פארוואָרפן. מע קאָן דען דאָ עפעס אָפּזוכן, אז ס'איז ניטאָ אפילע א פוס ווו צו שטעלן. ווי האָט ער עס פריער ניט באמערקט, ווי אָנגעוואָרפן דאָ איז. מע זאָל אלץ דארפן פונדאנען אראָפּטראָגן, וואָלט, דאכט זיך, די שטוב מיט דער שטאל געווען צו קליין. וואָס קאָן מען דאָ ניט געפיינען: בענקלעך און שטולן אָן פיסלעך, ציכלעך מיט ניט קיין געפליקטע פע- דערן, א פארייכערטן סאמאָוואר אָן א קרענטל, אן אלטן כאָמוט, א בארג מיט פארדארטע שיד, א זעקל קלייען, טשוהונענע טעפ, א לאמטערן מיט צעבראָכענע גלעזער, און וואָס ניט! ווהיין האָט ער עס פונדעסטוועגן פאר- וואָרפן אנקעס העפט, וואָס ער קאָן אים אלץ ניט געפיינען?

זיך דערקליבן צום סאמע ווייטסטן ווינקל פון בוידעם, האָט ער זיך פארטשעפעט פאר א ראָגאָזשע און שיר ניט אומגעפאלן. אונטער דער צעפליקטער און פארשטויבטער ראָגאָזשע, וואָס האָט זיך אים נאָכגע- שלעפט, האָט ער דערזען צוויי קאסטנס. די דעקלעך זיינען ניט געווען אינ- גאנצן צוגעמאכט, מע זאָל, אפאָנעם, גלייך באמערקן, אז דאָרט ליגן די זעלבע טראנטעס און שקראבעס, וואָס וואלגערן זיך דאָ אף טריט און שריט.

אהער, אין אָט די קאסטנס, האָט דער העפט געוויס ניט געקאָנט פאר- פליען. אנטאָשע האָט שוין געוואָלט צומאכן דאָס דעקל אויך פונעם אנדערן קאסטן, נאָר מיטאמאָל האָט זיך אים אויסגעוויזן, אז פון צווישן די טראנ- טעס שטארצט ארויס עפעס ענלעכס אף אן אלגעמיינעם העפט. די טאָוו- לען פונעם גרויסן שווערן בוך, וואָס ער האָט ארויסגעשלעפט פון קאסטן, זיינען געווען ליכטיקע, ווי די טאָוולען פון אנקעס פארוואָרפענעם העפט, זיי זיינען אָבער א סאך גרעבערע און הארטערע, דאכט זיך גאָר, אז פון לעדער.

די שוואכע שיין, וואָס האָט קוים דערגרייכט אהער אין ווינקל פונעם בוידעם-פענצטערל, איז געווען פאר אנטאָשען איבערגענוג, אז ער זאָל דערזען: די אויסעס פונעם דאָזיקן לאנגן און שווערן בוך זיינען אים אינ-

גאנצן אומבאקאנט, און ער האָט נישט וואָס אַרײַנצוקוקן מער אַהײַן. וויפּל, אַן ערעך, קאָן וועגן אזא בוך? נאָך אײַנעם אזא, ווען ער האָט... אויסבאַ- האַלטן צוויי אזעלכע ביכער צווישן די צײַטונגען אײַנעם פעקל איז נישט אזוי פּאַשעט. אַן אַנדער זאך איז, אויב דאָס בוך איז אַן אלטס, א פּאַנאַני- דערגעשאַטנס, צי א לערנבוך, וואָס מע ניצט עס שוין נישט. דאָס דאָזיקע בוך, וויבאַלד מע האָט עס צוזאַמען מיט אַנדער אַלטוואַרג אַרופּגעשלעפט אַהער, אפּן בוידעם, ניצט מען שוין זיכער נישט. די גלײַכסטע זאך איז נע- מען און צעפּליקן עס אַף באַזונדערע בלעטלעך. ווער וועט זיך גיין צוקוקן צו דעם? וועמען גייט עס אָן? פּרײַער פּון אַלץ דאַרף מען אַראַפּרײַסן די טאָולען. דערצו אָבער דאַרף מען א שאַרף מעסער.

— אַנטאַשע, וווּ ביסטו עס דאָרט? — האָט זיך דערטראָגן צו אים פּון שטאַל אַנקעס הילכיק קעלכל. — האָסט געפּונען דעם העפט?

— געפּונען! געפּונען!

— נו וואָס? ער וועגט נישט קיין צוויי קילאָ?

— מערער, אַנקע, מערער. גיי אין שטוב. איך קריך באלד אַראָפּ.

נאָר אַנטאַשע איז אזוי גיך נאָך פּון בוידעם נישט אַראָפּ. ער האָט זיך פּאַרהאַלטן בא די צוויי קאַסטנס. אונטער די שמאַטעס און שקראַבעס זײַנען אין בײַדע קאַסטנס געווען צונויפּגעלייגט ביכער פּון קאַלעריילי פּאַרנעם און וואָג — גרויסע און קליינע, גראַבע און דינע, מיט געוויינלעכע און לעדערנע טאָולען, עטלעכע אינגאַנצן אַן טאָולען, און היפש שוין צע- פּליקטע. קענטיק, זיי זײַנען איבערגעווען אין פּיל הענט. ער זאָל אַרײַנ- רוקן צווישן די צײַטונגען אָט די דאָזיקע צוויי ביכער, וועט טערענטי זיכער נישט באַמערקן. סאַראַ מעסוקענע שווערע קאַסטנס! פּון אָרט נישט צו רירן. פּאַנאַנדערפּליקן די אלע ביכער אַף באַזונדערע בלעטלעך, קאָן קלעקן פּאַפּיר אַף אויסצוקויפּן אלע ביכלעך פּונעם צעטל און סע וועט נאָך בלייבן אַף אויסצולײַען די, וועמען עס פעלט אויס צו דער וואָג. וועגן די געפּונענע קאַסטנס וועט ער קײַנעם נישט זאָגן, בלויז אַנקען. פּון איר וועט ער זיך סײַווי נישט קאָנען אויסבאַהאַלטן, און אויסער אלעמען, קאָן אַנקע, ווייסט ער, האַלטן א סאָד.

אַנטאַשע האָט צוריק אַרופּגעוואָרפּן אַף די ביכער די טראַנטעס און שקראַבעס, צוגעמאַכט די דעקלעך און אײַנגעדעקט בײַדע קאַסטנס מיט דער ראַגאַזשע. מיט זיך האָט ער דערווייל מיטגענומען בלויז צוויי ביכער, אײַנס א גראַבס, דאָס אַנדערע — א דינערס. בײַדע אָן טאָולען און היפשלעך שוין צעפּליקט.

— אַנקע, — אים האָט אזש פּאַרשלאָגן דער אַטעם פּון דער נײַס, וואָס ער האָט איר צו דערציילן, — נעם דעם בעזמען און קריך געשווינד אַהער! — נאָך וואָס? — זי איז געבליבן שטיין אין דער טיר פּון שטוב, וועל- כע פּירט אין שטאַל.

— וועסט נאָכדעם זען. דער בעזמען איז מיט דיר?

נישט דאָס בוך, וואָס דאָס ברודערל האָט, זיצנדיק באַם פענצטערל, גע- האַלטן אַף די קני, און נישט דאָס אַנדערע, וואָס ער האָט איבערגעמישט בלעטל נאָך בלעטל, ווי ער זאָל דאָרט עפעס זוכן, זײַנען אינגאַנצן נישט

געווען ענלעך אף איר אלגעמיינעם העפט. אנקע האָט דאָס דערזען, ווי נאָר זי איז ארוף אפן בידעם.

— און וווּ איז דער העפט? — זי האָט זיך צוגעזעצט לעבן ברודערל און פארכידעשט געקוקט אף די צוויי ביכער.

— ווער דארף שוין איצטער דיין העפט! גיב נאָר אהערצו דעם בעזמען. ווי מיינסטו, צען א האלבע קילאָ וועט זיין?

— וואָס זיינען עס פארא ביכער? וווּ האָסטו זיי גענומען?

— איכ'ל דיר דערנאָך דערציילן. העלף מיר זיי אָפּוועגן. ט'האָסטו דיר! ס'פעלן נאָך גאנצע דריי קילאָ, — ער האָט זיך א וויילע פארטראכט און שטיל געפרעגט, — וועסט קיינעם ניט דערציילן? זע זשע. קום מיט מיר.

ער האָט פאָרזיכטיק אראָפּגעצויגן די ראַגאָזשע פון די קאסטנס, אופֿ- געהויבן די דעקלעך און גענומען ארויסווארפן פון דאָרט די שקראבעס און טראנטעס.

— אוי, וויפיל! — אנקע האָט גענומען בלעטערן א בוך נאָך א בוך. — זע, און אלע יידישע.

— פּונוואנען נעמסטו עס? — האָט פארכידעשט געפרעגט אנטאָשע, וועל- כער האָט ענדלעך געפונען א בוך, וואָס וועגט דריי קילאָגראם. אפילע מיט הונדערט גראם מער. דאָס מאכט אויס, מיסטאמע, א צען צייטונגען. ער וועט אָבער קיין איין צייטונג אויך ניט ארויסנעמען פונעם פעקל. אז ס'וועט זיין א ביסל מער, וועט דער גווארדייעץ זיך ווייניקער צו- קוקן.

— דאָ איז דאָך פריער געווען א יידישער קאָלוירט. נו, ביז דער מיל- כאַמע. וואָס, דו ווייסט דען ניט? איך פארשטיי שוין. דאָס האָבן די יידן אויסבאהאלטן דאָ די ביכער פון די פאשיסטן.

— אפן בידעם?

— און וווּ דען זאָל מען באהאלטן? די דייטשן זאָלן געווען געפינען די ביכער אין שטוב, וואָלטן זיי עס פארברענט. און אז אפן בידעם איז ניטאָ וואָס צו זוכן, זעט מען דאָך גלייך. איך פארשטיי שוין. דאָס האָבן די יידן אומיסטן אָנגעטראָגן אהער אזויפיל כלאָם.

— דו מיינסט אזוי?

אין דער געדיכטער אלייע פון די שטרענגע שלאנקע טאָפּאַלן, וואָס האָט זיך געצויגן פונעם קאָלוירטישן קאַנסערוון-זאוואָד ביז צו דער ווייטער סטאנציע, האָט זיך באוויזן א רייטער אף א ווייס פערד. אנטאָשע מיט אַן קען זיינען צוגעפאלן צום פענצטערל. ס'האָט זיך זיי אויסגעוויזן, אז דאָס רייט שוין פון דער פּאַסט דער טאטע. נאָך איידער דער רייטער האָט פאר- לאָזט די אלייע און פארקערעוועט צום קאנאל, אָנפאַיען, אפּאַנעם, דאָס פערד, איז אנטאָשע שוין געווען זיכער, אז דער מענטש איז ניט קיין היי- גער, אז ער איז פון אן אנדער קאָלוירט. דאָס וואסער אין קאנאל, וואָס פליסט פונעם ווייטן דניעפּער, איז דורכזיכטיק-לויטער. ווי טיף דאָרט זאָל ניט זיין, זעט מען דעם זאמדיקן דעק. און דער זאמד אפן ברעג איז ווי איבערגעקליבן. א זעמדעלע צו א זעמדעלע, אן איין שטיינדל, ער לויכט זיך אנטקעגן דער זון, ווי ריין גאַלד. ער, אנטאָשע, און אנקע זיינען גע-

בוירן שוין הי. פארשטייען זיי ניט, פארוואָס בענקט אזוי די מאמע נאָכן דאָרף, פונוואָנען זי איז מיט א סאך יאָרן צוריק אריבערגעפאָרן אהער. דער טאטע בענקט אויך נאָך יענעם דאָרף, אָבער ניט אזוי שטארק. אים איז דאָ מער געפעלן. און אז די מאמע פרעגט בא אים: „מיט וואָס?“ — הייבט ער אָן אויסרעכענען: „דאָרט איז ניטאָ אזא זון, אזא בלויער הימל, און די פעלדער זיינען דאָ אין קאָלוירט אויך א סאך גרעסערע. פאר איין טאָג וועט מען זיי אף א וועלאָסיפעד ניט ארומפאָרן.“ נאָר מער פון אלץ זיינען געפעלן דעם טאטן די ווינגערטנער. אים, אנטאָשען, זיינען זיי אויך שטארק ליב. ער אף אנקעס אָרט וואָלט אין די קאניקולן געארבעט נאָר אפן ווייניג גאָרטן און ניט אף דער פערמע, ווי די מאמע. וועגן וואָס האָט זיך עס אזוי פארטראכט אנקע, וואָס זי ענטפערט אים ניט? קוקט ארויס דורכן בויג דעם פענצטערל און שוויגט.

— אנקע, — ווענדט ער זיך ווידער צו איר, דאָס מאָל שוין ווי צו א פיל עלטערער און דערפארענער פון זיך, — פארוואָס איז קיינער פון זיי ניט געקומען נאָך דער מילכאָמע אָפנעמען די ביכער?
און דאָס עלפיאַריקע שוועסטערל זיינס ענטפערט ווי א דערוואַק־סענע:

— מיסטאמע זיינען זיי אלע אומגעקומען.

— פונוואָנען נעמסטו עס?

— און אליין ווייסטו דען ניט?

איבערגעבונדן די צייטונגען אזוי, אז עס זאָלן זיך ניט ארויסזען די דריי אריינגעשפארטע ביכער, האָט אנטאָשע מיט אנקען ארופגעלייגט דאָס פעקל אפן נידעריקן פלאַכן וועגעלע, אף וועלכן מע פלעגט אמאָל פירן פון דעם ארטעזיאנער ברונעם פעסלעך וואסער, און געלאָזט זיך צום שפייכלער, ווו ס'איז נאָך אלץ געשטאנען א ריי, נאָר שוין ניט אזא, ווי דעם ערשטן טאָג.

— ווו האָט איר עס מיטאמאָל גענומען אזויפיל פאפיר? — איז מען נייגעריק געווען וויסן. באזונדערס נייגעריק זיינען געווען די, בא וועמען אנטאָשע האָט ערשט נעכטן נאָך געהאט געבעטן אים אויסלייען אלטע צייט־טונגען שיר ניט אף א גאנצן בוך און וועמען אנקע האָט פאר די צען מיט א האלבן קילאָגראם מאקולאטור, וואָס ס'האָט זיי אויסגעפעלט, גע־וואָלט אָפגעבן איר ווונדער־שיינע פילפעדער, וועלכע איז איר געווען אזוי טייער, אז זי האָט זיך נאָך מיט איר אינגאנצן ניט גענוצט.

— דער טאטע האָט געבראכט צו פירן פון דער פאָסט, — האָט אנקע געענטפערט, באווייזנדיק דערמיט דעם ברודערל, אז זי קאָן האלטן א סאָד. — דער טאטע וועט אונדז נאָך ברענגען אזויפיל צייטונגען, אז מירן קאָנען קויפן אלע ביכער, וואָס אינעם צעטל. איאָ, אנטאָשע? — און געקוקט אומשולדיק מיט אירע פריילעכע אויגן.

ענדלעך איז דערגאנגען זייער ריי. טערענטי ניקאָלייעוויטש האָט א נעם געטאָן דאָס פעקל און עס א וואָרף געטאָן אף דער וואָג.

— אַה־אַה־אַ! אזא קליין קלומעקל, און אזא שווערס. איר האָט ניט אריינגעלייגט אהין קיין שטיינער? איך וועל זיך דאָך סייזוי דערוויסן. ניין,

טאקע אפאנעמעסן פרעג איך. וואס האט איר דארט נאך אויסער ציי-
טונגען?

— אלטע זשורנאלן. איר קאנט א קוק טאן, — האט זיך אריינגעשטעלט
אין דער האלב־אָפּענער טיר אנקע.

— נו, יא, מער האָב איך טאקע ניט וואָס צו טאָן, ווי פאנאנדערבינדן
די פעקלעך. א מענטשן, אנקע, דארף מען גלייבן אפן וואָרט. וויבאלד דו
זאָגסט, אז דאָרטן ליגן אלטע זשורנאלן און ניט קיין שטיינער, גלייב איך
דיר.

ב

אָונט־צייט, ווען אין דאָרף האָבן שוין געברענט די לעמפּ אף די סל־
פעס, איז צום בריווטרעגער אריינגעקומען דער פארוואלטער פונעם אופ־
נאם־פונקט טערענטי ניקאָליעוויטש וואָלגין און ארויסגעלייגט אפן טיש
צוויי גראָבע ביכער אין הארטע טאָולען און איינס א קלענערס, אינגאנצן
אַן טאָולען:

— אייערע, מיטראָפּאן פעטראָוויטש?

דער בריווטרעגער האָט ניט גענילט אָנגעטאָן די ברילן, צוגערוקט צו
זיך נעענטער אלע דריי ביכער, געגעבן א מיש איינעם, א צווייטן און
פארכידעשט א קוק געטאָן אפן גווארדייעץ, וועלכער האָט אפילע זיצנדיק
שיר ניט אונטערגעשפארט מיטן קאָפּ דעם באלקן.

— וואָס איז אייך מיטאמאָל עפעס איינגעפאלן מיך פרעגן, צי איז עס
מיינע? איך האָב ניט נאָר קיינמאָל ניט געהאט בא זיך אזעלכע ביכער,
נאָר קיינמאָל אין לעבן אזעלכע אויסעס אין די אויגן ניט געזען. עפ־
שער, הא? — ער האָט ווידער געגעבן א מיש א פאָר זייטלעך. — ניין. אף
יאפאָנישע און כינעזישע, וואָס כ'האָב זיך אָנגעזען ביים דער מילכאָמע אין
מאנדזשוריע, זיינען די בוכשטאבן ניט ענלעך. גאָר ניט ענלעך, — און ווי
ער זאָל זיך ריכטן דערהערן באלד פונעם גווארדייעץ א גרויסן סאָד,
וועלכן יענער האָט אים צו אנטפלעקן, האָט סאוועליעוו זיך נידעריק אָנגע-
בויגן צו אים איבערן טיש, — ס'האָט עפעס פאסירט, וואָס איר פרעגט זיך
אזוי נאָך אף דעם?

— ווי זאָל איך אייך זאָגן... נאָר פארביגיין עס דארף מען ניט, — פון
אונטער די געדיכטע אראָפּגעהאנגענע ברעמען האָבן זיך קוים אָנגעזען
זיינע גרויסע העלע אויגן. — כ'האָב געמיינט, אז איך וועל זיך בא אייך
עפעס דערוויסן. איז ווייסט איר, זע איך, אויך גאָרנישט ניט.

— אנו, גיט מיר נאָר נאָכאמאָל א קוק טאָן, — מיטראָפּאן פעטראָוויטש
האָט צוריק אָנגעטאָן די ברילן, נאָר שוין א סאך לאנגזאמער, ווי פריער,
געבלעטערט און איבערגעבלעטערט די ביכער, — וואָס־וואָס, נאָר קיין
יאפאָנישע און כינעזישע זיינען עס זיכער ניט. דאָס וועט אייך זאָגן יעדע־
רער, וואָס האָט מילכאָמע געהאלטן קעגן די סאמורייען. איך בין, ווי איר
ווייסט, ניט איינער אזא אין דאָרף. העכער א האלב יאָר בין איך דאָרט
אָפּגעווען. שוין געקאָנט אפילע...

— אז ס'איז ניט אף יאפאָניש און ניט אף כינעזיש — דאָס זע איך, —

האָט וואָלגין אים אָפגעשטעלט, — גיכער פון אלץ, ווי איך פארשטיי, דארפן עס זײַן ייִדישע ביכער. דאָ האָבן דאָך בין דער מילכאָמע געווינט יידן. א ייִדיש דאָרף געווען. נאָר ניט וועגן דעם בין איך איצט צו אייך ארײַן, מיטראָפּאן פעטראָוויטש. איך וועל געפינען וועמען צו פרעגן. אין לעצטן פאל כאפ איך זיך אראָפּ צו דאנילאָ איוואנאָוויטשעס זון. וואסיע זײַנער האָט זיך דאָך געלערנט דאָ אין שול, ווען זי איז געווען נאָך א ייִדישע, פאר דער מילכאָמע, הייסט עס. מיר גייט איצט אָבער גאָר אין עפעס אַנ־דערס. זאָגט איר, אז ס'איז ניט אייערע?

— איר גלייבט מיר ניט, צי וואָס? — מיטראָפּאן פעטראָוויטש האָט זיך געגעבן האסטיק א הייב אוף פון טיש.

— גאָט איז מיט אייך! וואָס הייסט, איך גלייב אייך ניט? איר פאר־שטייט אָבער... — וואָלגין האָט ארויסגענומען א פאפיראַס, פארייכערט און, נאָכפּאָלגנדיק נאָך די שנירלעך טונקל־בלויען רויך, וואָס האָבן זיך גע־וויקלט ארום דעם לעמפל אונטערן באלקן, ענדלעך געזאָגט, פארוואָס ער איז געקומען גראדע צו אים, צו סאוועליעוון, און ניט צו קיין אנדערן זיך נאָכפרעגן. — באם אַנלאָדן די מאשין, וואָס איז געקומען נאָך דער מאקולאטור, האָבן זיך צעשאַטן עטלעכע פעקלעך. דאָס פעקל אָבער, פונ־וואנען עס זײַנען ארויסגעפאלן די דריי ביכער, האָט זיך מיר גראדע פאר־געדענקט. ס'האָבן מיר געבראכט עס צו טראָגן אייערע כעוורע. מיר גייט ניט אין דעם, וואָס אייער אנטאַשע מיט אנקען האָבן מיר געזאָגט, אז דאָס פעקל זייערס איז דערפאר אזא קליינס, ווייל דאָרט ליגן מער זשורנאלן ווי צייטונגען, און אויסגעלאָזט האָט זיך גאָר... איבעריקס, קיין טיינעס האָב איך ניט צו זיי דערפאר. קימאט אלע קינדער אין דאָרף האָבן גע־קויפט זיך „די קיניגן מארגאָ“ צי „דאָס גאַלדענע קעלבל“, איז פארוואָס זאָלן זיי בלייבן אָן אָט די ביכער? אין ראיאָן אָבער, ווהיין איך פיר ארויס די מאקולאטור, ווייל מען דערפון ניט וויסן. פאר יעדן טאלאָן, וואָס איך גיב ארויס, דארף איך צושטעלן צוואנציק קילאָגראם פאפיר, קיין גראם ניט ווייניקער. און אונטערוקן אָנשטאַט פאפיר א ביכל, וואָס אפן קוק איז עס ניט גאָר קיין אלטס, ניט קיין צעשאַטנס, און דערצו נאָך ווייסטו ניט, וואָס פאר א ביכל דאָס איז, גייט דאָרט ניט אָן. נו און אזויווי אייערע כעוורע האָבן מיר געזאָגט, אז די מאקולאטור האָט איר זיי געבראכט צו פירן פון דער פּאַסט...

— איך האָב זיי געבראכט פון דער פּאַסט צייטונגען און ניט קיין ביי־כער מיט קיין זשורנאלן, — האָט סאוועליעו אים איבערגעשלאָגן, ניט באַ־נעמענדיק נאָך אלץ, פארוואָס קימערן אזוי דעם גווארדייעץ אָט די דריי ביכער, אויב סע גייט אים ניט, ווי ער זאָגט, אין דעם, וואָס סע פעלט אים אויס צו דער וואָג, — אז איך פארשטיי ביכלאל ניט. נעכטן האָט זיי אויסגעפעלט, געדענקט זיך מיר, נאָך גאנצע צען קילאָ. היינט האָב איך זיי פון דער פּאַסט גאָרניט געבראכט. פונוואנען איז עס בא זיי מיטאמאָל גאָר געוואָרן צוואנציק קילאָגראם? אנטאָן, אנקע, אנו קומט נאָר ביידע אהער!

דערזען אפן טיש די דריי ביכער, וואָס ער האָט אויסבאהאלטן אינעם

פעקל צייטונגען, איז אנטאָשע געבליבן שטיין בא דער טיר מיט אראָפּגע-
לאָזטע אויגן.

טערענטי ניקאָלייטש האָט נאָך ניט באוויזן א וואָרט ארויסצוברענג-
גען, ווי אנקע איז אים שוין פארלאָפּן דעם וועג:

— אָט די דריי ייִדישע ביכער זיינען ניט אונדזערע און מיר ווייסן פון
גאַרניט ניט. איאָ, אנטאָשע?

— ווארט, ווארט, פּונוואנען, זאָג מיר נאָר, אנקע, האָסטו עס גענו-
מען, אז זיי זיינען ייִדישע?

— דאָ האָבן דאָך פּריער געווינט ייִדן. וואָס, איר ווייסט ניט, אז
פאר דער מילכאָמע איז דאָ געווען א ייִדיש דאָרף?

— איז וווּ, זאָגסטו, האָט איר גענומען די דאָזיקע ביכער? — איז טע-
רענטי ניקאָלייטש שוין פון איר ניט אָפּגעטראָגן און געוואָרפן דערביי
א בליק אָף אנטאָשען, וואָס איז געשטאנען בא דער טיר. געשטאנען און
געווארט אָף דער שטראָף, וואָס ער וועט באלד באקומען פונעם טאטן אין
דער אָנוועזנהייט פונעם גווארדייען.

— אוועלכע? אָט אַ דיִאַ? — האָט אנקע איבערגעפרעגט און ווי א דער-
וואקסענע א קנייטש געטאָן די אקסלען און ברייט צעפירט מיט די הענט. —
ס'איז ניט אונדזערע.

מיטראָפּאן פעטראָוויטש איז נאָך אלץ געזעסן באם טיש, ווי א זיטי-
קער, און ניט געקאָנט באַנעמען, וואָס וויל אויסברייען דער גווארדייען
מיט אָט די דריי ביכער, וויבאלד ער זאָגט, אז סע גייען אים ניט אָן די
צען קילאָגראם פּאפּיר, וועלכע אנטאָן מיט אנקען האָבן ניט דערגעבן? און
וואָס איז אים אזוי דער כילעק, צי די ביכער זיינען ייִדישע צי ניט-ייִדישע,
וואָס ער מאכט דערפון אזא וועזן? עפעס, פּאַרשטייט זיך, שטעקט, מיסטא-
מע, דערין, וואָס ער פּרעגט זיך אזוי נאָך בא אנקען. סאוועליעוון איז
גראדע געפעלן, ווי זיין טעכטערל לאָזט זיך ניט כאַפּן אין דער נעץ, אין
וועלכער דער גווארדייען וויל זי פּאַרנארן. ווי קונציק זי דרייט זיך ארויס!
ער נעמט זיך דערמיט אפּילע איבער, אָבער ער ווייזט עס פּאַר די קינדער
ניט ארויס. פּאַרקערט, זיין בליק, וואָס ער ווארפט פון מאָל צו מאָל אָף זיין
ייִנגל, קאָן, אן ערעך, באַטייטן: „איך בין דיר ניט טערענטי ניקאָלייטש.
איך וועל זיך מיט דיר א ביסל אנדערש דורכריידן.“ אָדער: „וואָס איז עס
פּלוצעם אָף דיר אָנגעפאלן א הוסט? האָסטו מוירע, אז אנקע זאָל זיך ניט
ארויסכאַפּן מיט אן איבעריק וואָרט? וואָס? ס'איז טאַקע אזא גרויסער סאָד,
וואָס מע טאָר אים ניט אויסגעבן?“

דער פּאַרוואַלטער פונעם אופּנאַם-פּונקט טרעט אָבער אלץ ניט אָפּ פון
אנקען, גלייבט, אפּאַנעם, אז זי וועט זיך פּאַרט אריינפאַקן, אז בא איר
וועט ער פּונדעסטוועגן מערער דערגיין, ווי בא דעם אקשאַנעסדיק-שווייגנ-
דיקן אנטאָשען. וואָלגין פּרעגט איבער נאַכאַמאַל און נאַכאַמאַל איינס און
דאָס זעלבע, ווי ס'זאָל גיין א רייד וועגן א גנייווע. נאָר אז אנטאָשע מיט
אנקען האָבן די דאָזיקע ביכער ניט געגאנוועט, אין דעם איז דער פּאַטער
זייערער לאַכלוטן זיכער. גיכער פון אלץ האָט עמעצער זיי די ביכער
געגעבן אָדער בא עמעצן אָף עפעס אויסגעביטן זיי, און יענער וויל ניט,
מע זאָל דערפון וויסן. מאלע פון וואָס א מענטש מאכט אמאָל א סאָד. נאָר

אויב יענער האָט געבעטן, זיי זאָלן וועגן דעם קיינעם ניט זאָגן, איז מעג דער גווארדייעץ מיט זיי טיינען ביז מאָרגן, וועט ער זיך סייזוי גאַרניט דערוויסן. ס'איז ארויסגעוואָרפענע מי. אין דעם זיינען ביידע כעוורע אינ-גאנצן ענלעך אף אים, אפן פּאָטער. היינטיקע קינדער זיינען, דאכט זיך, אלע אזוי. מע האָט זיך אָנגעהערט און זיך אָנגעלייענט וועגן אויסשפירער און מע וויל זיין ענלעך אף זיי. בא אן אויסשפירער, ווייסן זיי, איז דאָס סאמע ערשטע — קאָנען האלטן א סאָד, אָט ווי ער, מיטראָפּאן פעטראָוויטש, האָט אים געהאלטן, ווען ער איז, גייענדיק אין אויסשפיר, אריינגעפאלן אין געפאנגענשאפט, און קיין וואָרט פון זיך ניט ארויסגעבראכט, וויפל מע האָט אים ניט געפייניקט. ער זאָל ניט געווען אין דער זעלבער נאכט אנטלויפן, וואָלט מען אים דעמלט אף געוויס צעשאַסן.

— און מער אזעלכע ביכער האָט איר ניט? — טוט טערענטי מיטאמאָל א פרעג בא אנקען.
— וועלכע ביכער? — פרעגט איבער דאָס מיידל, פונקט זי הייבט ניט אָן צו וויסן, וועגן וואָס עס גייט א רייד.

ער איז א בלינדער צי וואָס, ער זעט דען ניט, טערענטי ניקאָליעוויטש, אז ער וועט זיך בא איר גאַרניט דערשלאָגן? און בא אנטאַשען האָט ער דאָך געוויס ניט וואָס צו פרעגן. דאָס אָבער, וואָס דער גווארדייעץ טרעט פאַרט ניט אָפּ, וויל אלץ דערגיין, ווו קאָן מען קריגן נאָך אזעלכע ביכער, און איז שיר ניט גרייט פאר יעדעס ביכל ארויסגעבן א טאלאָן אין קלייט, פונקט ווי פאר צוואנציק קילאָגראם פאפיר, און זאָגט ניט אויס פארוואָס, פירט ביסלעכווייז ארוף דעם בריווטרעגער אפן געדאנק, צי זיינען עס ניט פון יענע ביכער, וועלכע ער האָט אנומלטן, ווען ער איז געווען אין שטאָט, געזען ליגן אין קראָם אונטער א גלאָז. ס'ערשטע מאָל אין לעבן זעט ער, אז א ביכל, און גראדע אן אלטס, אפילע א ביסל א צעשאַטנס, זאָל קאָסטן פופציק און הונדערט רובל.

— און פאר צוויי הונדערט און דריי הונדערט, מיינט איר, זיינען ניי טאָ? — האָט אים געענטפערט די פארקויפערן, צוזעענדיק, ווי ער שטייט בא דער וויטרינע און הערט ניט אף זיך צו כידעשן.

עפּשער שאצן זיך אזוי טייער אויך אזעלכע יידישע ביכער, און אוי-סער דעם גווארדייעץ ווייסט דאָ קיינער ניט דערפון? אויב אזוי, איז עס דאָך א גאנצער אויצער. דערפאר, אפאָנעם, וויל ער טאקע ניט זאָגן און האלט אין איין נאָכפרעגן זיך בא אנקען, ווו קאָן מען דאָ קריגן אזעלכע ביכער.

האָט מיטראָפּאן פעטראָוויטש, וואָס איז ביז אהער געזעסן, ווי א זייטי-קער, זיך ענדלעך אריינגעמישט:

— איר זעט דען ניט, טערענטי ניקאָליעוויטש, וואָס פאר אן אַנטיקל דאָס איז, אז איר וועט בא איר גאַרניט דערגיין? האָט אָנגענומען א מויל מיט וואסער און שווינגט. בא מיר וועט זי אָבער ניט שווינגן, איך וועל מיט איר זיך דורכריידן א ביסעלע אנדערש, מיטן רימען. אנו, מארש אין דרויסן! — און אז דאָס טעכטערל איז ארויס, האָט ער זיך אָנגערופן צו אנטאַשען: — קענסט מיר ניט זאָגן, וויפל איז דער שיר שטיין אזוי און

שווינגן? מיילע, ווילסט ניט זאגן, איז ניט. געגאנוועט, פארשטיי איך, האסטו זיי ניט. אבער ווו האסטו זיך עס אויסגעלערנט אפנארן יענעם? וועסט, מיסטאמע, באלד זאגן, אז האסט ניט געווסט, וועלכע ביכער מעג מען יא אפגעבן און וועלכע ניט. הא?

— כ'האב געווסט.

— האט טערענטי ניקאליעוויטש, הייסט עס, ניט געהאט קיין טאעס, אז אט די דריי ביכער האט ער געפונען אין דיין פעקל? פארוואס זשע, אויב אזוי, האסטו געהייסן זאגן אנקען, אז ס'איז ניט אייערע? נו און ווי באלד ס'איז אייערע, איז עפשער וועסטו פארט אונדז זאגן, ווו האט איר זיי גענומען?

— געפונען.

— ווו?

אנטאשע האט נאך נידעריקער אראפגעלאזט דעם קאפ.

— עמעצער האט זיי דיר אונטערגעווארפן? איך פארשטיי ניט. וויבאלד קיינער האט זיי דיר ניט געגעבן, האסטו זיי בא קיינעם ניט אויסגעביטן, נאר פאשעט געפונען, איז פארוואס זאלסטו מאכן דערפון א סאד? שווינגסט ווידער? — און שוין מיט אן אנדער שטימ, וועלכע איז דערגאנגען אויך צו אנקען אין הויף, האט מיטראפאן פעטראוויטש באפוילן, — די מינוט קער אום דאס ביכל, וואס דו האסט געקויפט אפן טאלאן. די מינוט!

דער גווארדייעץ האט אפגעשטעלט אנטאשען:

— מע דארף ניט. איך וועל ווי-ניט-איז געפינען אן אויסוועג. איך מיינ, אז פאר די צען קילאגראם פאפיר, וואס סע פעלן, וועט מען מיך ניט קעפן. אין וועלכן קלאס ביסטו אריבער? אין זיבעטן? ביסטו דאך, אויב אזוי, שוין א גרויסער באכער. איז טראכט זיך נאר גוט אריין. די מאקולאטור, וואס מע גיט אפ, גייט אוועק אונטערן מעסער און פאלט אריין אין א קאכעדיקן קעסל. און פונוואנען ווייסן מיר, אז אזעלכע ביכער, ווי דו האסט גע-בראכט, מעג מען לייגן אונטערן מעסער און אריינווארפן אין קעסל? פאר ביכער, אנטאשע, דארף מען זיך אויך איינשטעלן. ביים דער מילכאמע האט מען ארויסגעפירט פון אונטערן פייער אין טיפן הינטערלאנד ניט נאר מענטשן און זאוואדן, נאר אויך ביבליאטעקן. און וויפל סאלדאטן האבן, אוועקגייענדיק אף דער מילכאמע, מיטגענומען מיט זיך פון דער היים ביכ-לעך און זיך מיט זיי ניט געשיידט, שיר ניט ווי מיט דער ביקס. מיט מיר אין דער ראטע איז אויך געווען איינער אזא, כ'געדענק שוין ניט, ווי ער האט געהייסן. ס'איז פארט שוין א געשיכטע פון עטלעכע און דרייסיק יאר. מיר דאכט זיך, אז דאס ביכל, וואס ער האט געהאט בא זיך און זיך מיט דעם ניט געשיידט, איז געווען ענלעך אף די, וואס דו מיט אנקען האבן מיר געבראכט צו טראגן. איידער מע לייגט אוועק א ביכל אונטערן מעסער, דארף מען וויסן, וואס איז עס פאר א ביכל. מע דארף זיך אפרייער גוט פארטראכטן וועגן דעם. ביסט דאך שוין ניט קיין קינד. דו דארפט עס פארשטיין.

„ווי מע קאן עס אמאל א טאעס האבן אין א מענטשן!“ — האט א קלער געטאן מיטראפאן פעטראוויטש וועגן דעם גווארדייעץ, ארויסבאגלייטנדיק אים פון שטוב מיט די דריי ביכער אונטערן ארעם.

אינעם נאָענטסטן זונטיק האָט טערענטי ניקאָליעוויטש זיך אופגעזעצט אף זיין אלטינקן וועלאָסיפעד מיטן אינגעמאָסטעטן מאָטאָרל, און אין קנאָ-פע צוויי שאַ אַרום איז ער שוין געווען אינעם וויטלעכן דאָרף פון דעם שכינעסדיקן ראיאָן, ווהיין דאָנילאַ אפאנאסיעוויטש, דער שמיד פון זייער קאָלוירט, איז מיט אַן אַנדערהאלבן יאָר צוריק אריבערגעפאָרן צו דעם זון זינעם, צו וואסילין.

דעם באיאָרטן דאָנילאַ אפאנאסיעוויטשן איז אויסגעקומען א ביסל מאַד-נע, וואָס דער גווארדייעץ, וועלכער איז שוין אויך ניט קיין גאָר יונגער מענטש, קימאט אין איינע יאָרן מיט אים, זאָל צוליב אזא זאך זיך שלעפן אזש אהער. נאָר וויבאלד ער זאָגט, אז אים גייט עס זייער אָן, וועט אים אויסקומען צווארטן ביז פארנאכט, ביז וואסילי וועט זיך אומקערן פון פעלד. וואסילי זינער איז א מעכאניקער, און די טעכניקע האלט מען זױ מער ניט אין דאָרף—מע פירט זי נאָך וועסנע ארויס אין פעלד.

— און די היינטיקע טעכניקע, טערענטי ניקאָליעוויטש, איז ניט דאָס, וואָס אין די פריערדיקע יאָרן. אז כ'ווייס גאָר ניט, צי א סאך פון אונדז געדענקען נאָך גאָר די לאַבאָגרייקעס. כ'וועל אייך זאָגן דעם עמעס, מיר דאכט זיך, אז די היינטיקע קאָלוירטניקעס ווייסן שוין גאָר אפילע ניט, וויאזוי סע וואקסט ברויט, וואָרעם ניט זיי זייען עס, ניט זיי שניידן עס. מע גיט א לאַז אריין אין פעלד די טעכניקע, און שוין: צו דער צייט פאר-זייט און צו דער צייט אראָפגענומען. די עמעסע קאָלוירטניקעס, אויב איר ווילט וויסן, זינען איצטער, ווייסט איר ווער? די טראקטאָריסטן און די קאָמביינאָרן. אַט זיי ווייסן שוין גראדע יאָ, וואָס איז אזוינס ברויט. איר ווילט טאקע צופאָרן צו מיין וואסילין אין פעלד? כ'האָב אָבער מוירע, אז איר וועט אים דאָרט ניט געפינען. די פעלדער זינען דאָך אויך שוין ניט די, וואָס פריער. אינעם קלענסטן קאָלוירט ציען זיך די פעלדער אף היפשע עטלעכע קילאָמעטער, און דאָ בא אונדז וועט איר זיי פאר א טאָג אויך ניט דורכפאָרן. וואָס ערגערט איר זיך אזוי? איר וועט אף דער גאס ניט נעכ-טיקן.

נאָכאמאָל א בלעטער געטאָן די ביכער, וועלכע דער גווארדייעץ האָט געבראכט מיט זיך צו פירן, האָט דאָנילאַ אפאנאסיעוויטש אריינגענומען אין דער האנט די געדיכטע גראָווע באַרד זינע, וואָס איז נאָך ערטערוויז געבליבן צונטער-רויט, ווי זי זאָל געווען פארהיטן אין זיך דעם אָפשיין פונעם פאנאנדערגעבלאָזענעם האָרן, און זיך אָנגערופן:

— זאָגן אייך אף זיכער, אז ס'זינען יידישע, קאָן אייך ניט, כאַטש אייך האָב גערעדט יידיש ניט ערגער פון א יידן. די קאָלוירטניקעס האָבן מיך אפילע געהאט גערופן רעב דאָנילאַ. אָבער לייענען און שרייבן אף יידיש—דאָס האָב אייך ניט געקענט. וואסילי מיינער, זעט איר, ער האָט געקענט אי לייענען, אי שרייבן, און טאקע גוט געקענט. ער האָט ניט איין יאָר געלערנט דאָרט אין דער יידישער שול. פאר דער צייט האָט ער שוין, פארשטייט זיך, א סאך פארגעסן, אָבער ניט אף אזויפיל, אז ער זאָל ניט קענען איבערלייענען און זאָגן, וואָס זינען עס פארא ביכער.

וואסילי האָט זיך אומגעקערט פון פעלד, ווען די פארגייענדיקע זון האָט מיט איר פלאם גענומען אַנצוינדן פֿייער אין די שויבן.

— אָט דאָס הייסט א גאסט! — איז וואסילי אזש אונטערגעשפרונגען, דערזענדיק דעם גווארדייעץ. — נאסטיע, ווו ביסטו? זע, ווער ס'איז גע- קומען! טאטע, פאראן בא אונדז וואָס צו דערלאנגען צום טיש, צי מע דארף זיך צוכאפן אין קלייט? נאסטיע! קינדער, ווו איז דאָס די מאמע? — האָט ער ארויסגעשריען דורכן אָפענעם פענצטער צום קליינווארג, וואָס האָט זיך געשפילט אין הויף. — אנו, טוט נאָר א שפרונג און געפינט מיר די מא- מע! — און ווידער פארוואָרפן דעם גאסט מיט רייד. — איז וואָס הערט זיך דאָרטן עפעס בא אייך אין אונדזער אמאָליקן ייִשעוו? ביז איצט נאָך בענקט זיך מיר אהין. טאטע, גרייט דערווייל צום טיש. איך וועל זיך גיין אייני- וואשן. — ער האָט אראָפגעצויגן פון זיך דאָס פארשטויבטע אויסגעברענטע העמדל. — ע, ווען מיר האָבן דאָ אזא טיך מיט אזא פליאזש ווי בא אייך! דער קאנאל איז צו אונדז ניט דערגאנגען. נאָר מיט וואסער זיינען מיר באזאָרגט. מע דארף זיך ניט שלעפן מיט די פעסלעך צום ארטעזיאנער, ווי אין יענע יאָרן, און ציטערן איבער א טראָפן. אין יעדן הויף איז דאָ א קראנט. צאפ וויפל דאָס הארץ גלוסט. סע קלעקט וואסער אי פארן פעלד, אי פאר די גערטענער, אי אף איינצוואשן זיך. איר זעט, סארא ביימער דאָ וואקסן בא אונדז?

— געפונען מיט וואָס זיך צו איבערנעמען, — כאָטש דאנילאָ דער שמיד וווינט שוין דאָ דאָס אנדערע יאָר, האלט ער זיך נאָך אלץ מער פאר א דאָרטיקן, ווי פאר א היגן. — האָסט פארגעסן, סארא פארק איז דאָרט בא אונדז! און די אלייע טאָפּאַלן, וואָס ציט זיך פונעם זאוואָד ביז דער סטאנ- ציע...

— וואָס עפעס פארגעסן? אָט דו, טאטע, זע איך, נעמסט שוין יאָ פאר- געסן, וואָס איז געווען, ווען מיר האָבן זיך דאָרט באזעצט. מער ווי צוויי- דריי ביימלעך אין א הויף איז, דאכט מיר, בא קיינעם ניט געווען. אָן ווא- סער, פון זון אליין וואקסן קיין סעדער מיט קיין טאָפּאַלן ניט אויס. אָן מיין ניט, טאטע, אז איך בענק ווייניקער נאָכן ייִשעוו, ווי דו. און וויפל איז שוין, אז איך בין אוועקגעפאָרן פון דאָרט? א יאָר פופצן, הא?

— אויב ניט מער. באלד נאָך דער כאסענע האָסטו זיך דאָך אריבערגע- קליבן אהער. זע, פארגעסן דערציילן דיר. א קורצע צייט פאר דעם, ווי איך בין אריבערגעפאָרן צו דיר, איז געווען בא אונדז צוגאסט אן אלטער קאָלוירטניק. דארפסט אים געדענקען. לייזוי האָט מען אים גערופן. ער האָט געוויינט אף אונדזער גאס, די דריטע שטוב פון ברעג.

— לייזוי נאָרשטיין?

— נאָרשטיין? יאָ, לייזוי נאָרשטיין. ער איז ערגעץ געפאָרן, כ'געדענק שוין ניט ווהין, האָט ער, פארבייפאָרנדיק אונדזער סטאנציע, זיך אראָפ- געכאפט אף א טאָג א קוק טאָן אפן ייִשעוו. א שפילעכל! אָפגעלעבט דאָ אזויפיל יאָר. איז אָבער קיינער פון די אלטע קאָלוירטניקעס, אויסער מיר, ניט פארבליבן. וואָס זאָל איך דיר זאָגן, אז לייזוי האָט מיך דערזען, איז ער מיר ארופגעפאלן אפן האלדז און זיך צעוויינט מאמעש ווי א קינד. „רעב דאנילאָ, — מאכט ער צו מיר, — איך דערקען ניט דעם ייִשעוו. גע-

וואָרן ווי אין א שטאַט. מע דארף שוין מער ניט שלעפן קיין וואסער פון ארטעזיאן, קלייבן קורני, קנעטן די בלאַטעס. איר האָט דאָ איצט אין שטוב וואסער, גאז, און טראַטוארן אפילע. רעב דאנילאָ, — און צעוויינט זיך ווידער, — פארוואָס קומט עס אונדז? פארוואָס, אז ס'איז געקומען צום לעבן, איז קיינער ניט פארבליבן פון די, וואָס האָבן אויסגעבויט דעם ייִשעוו? דאָ איז דאָך געווען א הוילער סטעפּ". ס'איז אוואדע א גרויסער ווייטעק.

— וועגן זיין זעליקן האָט ער דיר גאַרניט דערציילט? א גרויסער שטיי פער געווען. איך בין מיט אים געזעסן אין שול אף איין פארטע.
— הער, וועסט זיך גיין אמאל איינוואשן? טערענטי ניקאליעוויטש איז דאָך געקומען צו דיר, און קיין איבעריקע צייט האָט ער ניט. אין א ווילע ארום האָט פון הויף זיך דערהערט אַ כליופען פון אן אַפֿ געדרייטן קראנט און וואסיליס הילכיק פאַרשקען אונטערן קאלטן שטראַם וואסער.

שוין באם ערשטן זיטל פונעם גרויסן גראָבן בוך אין די לעדערנע טאָולען, וואָס וואסילי האָט אופגעמישט, האָט ער זיך אָנגעבויגן איבער דעם, ווי איבער אן אלטער אויסגעצוויטעטער פאַטאָגראפיע, אין וועלכער מע פרוווט זיך דערקענען די היימישע פענעמער. די גרויסע אויסעס זינען אים קימאט אלע געווען באקאנט.

— ווי קומען צו אייך אַט די ביכער? — האָט וואסילי, איבערמישנדיק בלעטל נאָך בלעטל, געפרעגט. — די פאשיסטן, אז זיי זינען אריין צו אונדז אין ייִשעוו, האָבן זיי ניט איבערגעלאָזט קיין איין יידיש ביכל. גענומען און אלץ פארברענט.

— זאָגט איר, הייסט עס, אויך, אז אַט די ביכער זינען יידישע? — דער גווארדייעץ, וואָס איז ביז אהער אויך געווען קימאט אין דעם זיכער, האָט, דערהערנדיק עס איצט פון וואסילין, זיך דערפילט, ווי א מענטש, וואָס האָט ארויסגעראטעוועט פון פייער עפעס זייער ווערטפולס.

— נו, פארשטיי זיך. איבערלייענען אָבער קאָן איך ניט. עטלעכע און דרייסיק יאָר, ווי איר האָב קיין יידישן אַס ניט געזען אין די אויגן. — ער האָט זיך ווידער איבערגעבויגן איבער די אופגעמישטע זיטלעך און זיך געכידעשט אף א קאָל, אָפּשארנדיק פון מויל די לאנגע צונטער־רויטע וואַנצן, — א מאַדנע זאך פונדעסטוועגן, די גרויסע אויסעס זינען קימאט אלע יידישע, און איך קען קיין וואָרט ניט איבערלייענען. די קליינע אויסעלעך, אַט די, וואָס בא דער זייט און פון אונטן, זינען מער ענלעך אף דעם דייטשיש־גאַטישן שריפט. — מיטאמאל, א נעם טוענדיק אין די הענט דאָס קלענערע ביכל מיט די אָפּגעריסענע טאָולען, איז וואסילי א שיינענדיקער אופגעשפרונגען פון אַרט, — אַט דאָס קען איך לייענען. „מיט א טראסק אין די רעדער איז שעפטל קאַבילעץ...“ מיר האָבן עס געלערנט אין שול. כ'קאן זיך נאָר ניט דערמאָנען, ווי סע הייסט און וועמעס עס איז. כ'פארשטיי אָבער ניט, פארוואָס קאָן איך אַט דאָס דאָזיקע ביכל יאָ לייענען און יענע צוויי ניט. נאסטיע! — האָט ער זיך אָנגערופן צו דעם אריינ־געקומענעם ווייב. — ווו ביסטו עס געווען? זע, סארא גאסט מיר האָבן, און אפן טיש בא דיר איז פוסט.

אז די פרוי זינע איז ארויס אין קיך, האָט וואסילי אופגעמישט אלע
 דריי ביכער און זיי גענומען פארגלייכן צווישן זיך.
 — נו, בעזעמעס, איך הייב ניט אָן צו פארשטיין, — האָט ער ווידער
 איבערגעכאזערט פאר זיך, — פארוואָס קען איך אָט דאָס ביכל יאָ לייענען.
 און די צוויי ניט. די אויסזעס זינען דאָך איינע און די זעלבע. כאפט, טע-
 רענטי ניקאָליעוויטש, אָף ציקאוועסט אליין א קוק. אָט דאָס איז אן אלעף.
 נו, שיידן זיי זיך מיט עפעס אונטער צווישן זיך? און דאָס איז א לאמעד...
 — יאָ, טאקע, די זעלבע אויסזעס אי דאָ אי דאָ, — האָט דער גווארדייעץ
 צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ. — איז וואָס זאָל עס באַטייטן?
 — וויבאלד דו זאָגסט, אז די אויסזעס זינען אי דאָ אי דאָרט יידישע, —
 האָט זיך אריינגעמישט דאנילאָ אפאנאסיעוויטש. וואָס האָט געהאַלפן דער
 שוור גרייטן צום טיש, — איז דארף מען זיך אָנפרעגן בא א ייִדן. ס'קאָן
 דאָך ניט זיין, אז אין די אמאָליקע יידישע דערפער זאָלן אינגאנצן ניט זיין
 שוין קיין ייִדן. און אין ראיאָן איז דאָ געוויס בא וועמען צו פרעגן.
 — דאָס זינען אָבער אלץ אזעלכע ייִדן, טאטע, וואָס קענען יידיש
 מיסטאמע נאָך ווייניקער פון מיר. נאָר ווי קומען די דאָזיקע ביכער צו
 אייך, טערענטי ניקאָליעוויטש, פארשטיי איך נאָך ניט.
 — איך האָב זיי געפונען אינעם פעקל מאקולאטור, וואָס דעם בריוור
 טרעגערס כעוורע האָבן מיר געבראכט צו שלעפן. איך זאָל זיך ניט געווען
 כאפן, וואָלטן אָט די ביכער אוועק אונטערן מעסער.
 — שטייט, שטייט. אין וועמענס דירע וווינט ער, דער בריווטרעגער?
 — אין פייבוסאוויטשעס שטוב וווינט ער, — האָט אונטערגעזאָגט דער
 פאָטער.
 — אויב אזוי, פארשטיי איך שוין. דאָרט האָט דאָך אויך געווינט פיי-
 בוסאוויטשעס איידעם, דער לערער אונדזערער, יאקאוּ סאָלאַמאָנאוויטש
 באס. איז דאָס געווען א מענטש! די גוטסקייט איז אים געלעגן אפן פאָנעם.
 מיר האָבן אים ליב געהאט ווי דאָס לעבן, — וואסילי האָט צוגעמאכט די
 אויגן, עס זאָל די אויסגייענדיקע זון אין פענצטער אים ניט שטערן דער-
 זען פאר זיך דעם לערער מיטן גוטמוטיקן שמייכל אפן לענגלעכן געזיכט. —
 אין דער האלבער שטוב, וואָס ס'האָט פארנומען יאקאוּ סאָלאַמאָנאוויטש,
 איז געשטאנען א גרויסע שאפע מיט ביכער. ניט געווען אין יישעווע דער
 מענטש, וואָס זאָל געווען קומען צו אים נאָך א ביכל און ער זאָל אים
 געווען אָפּזאָגן. וויפל מאָל האָב איך בא אים גענומען ביכער צום לייענען,
 יידישע און רוסישע... אזא ליבער און טייערער מענטש, ווי ס'איז געווען
 דער לערער באס... אוי, — איז וואסילי זיך אליין אריינגעפאלן אין די
 רייד, — איך שטויס מיך שוין אָן, וואָס זינען עס פארא צוויי ביכער. ס'איז
 דעם שווערס זינעמס. בא פייבוסאוויטשן אין דער צווייטער האלבער
 שטוב איז אויך געשטאנען אן אלמער מיט ביכער. ספאָרים האָבן זיי בא
 אים געהייסן. רעב מאָרדכע פייבוסאוויטש איז געווען שטארק א פרומער,
 שאבעס ניט געארבעט. א ציקאווער מענטש געווען. ווי ער זאָל זיך ניט
 געווען אָנהאַרעווען פארן טאָג, האָט ער שטענדיק געפונען צייט אריינצו-
 קוקן אין א סייפער. געדענקסט, טאטע?
 — נו, אוואדע, געדענק איך.

— אין א יאָמטעווי, — האָט וואסילי פאָרגעזעצט זיך דערמאָנען, — פלעגט בא רעב מאָרדכען זיך צונויפקלייבן א צענדליק עלטערע מענטשן, א מיניען האָט עס געהייסן, און מע פלעגט דאווען. אפילע א סייפערטוירע איז געשטאנען בא אים. נאָר די סייפערטוירע האָט ער מיטגענומען מיט זיך אין עוואקואציע און צוזאמען מיט איר, ווי ס'האָבן נאָכדעם דער- ציילט די, וואָס האָבן זיך געראטעוועט, אומגעקומען אין וועג, פון א באַמ- בע. יאקאוו סאָלאָמאָנוויטש איז אויך אומגעקומען. נאָר שוין אפן פראָנט. מיך האָבן די דייטשן דאָך אויך געהאט פארנומען צוזאמען מיט די פארבלי- בענע יידן. איינער א פאָליציי, וואָס האָט זיך דערוויסט, אז איך קען יידיש, האָט מיך פארמאסערט פאר די דייטשן, אז מיסטאמע בין איך א ייד. אָט דאָס קענען יידיש, ווי איר זעט, האָט מיך געקאָסט גאנץ טייער. הערט, ס'קאָן דאָך ניט זיין, אז דער לערער מיטן שווער זינעם זאָלן גע- ווען אויסבאהאלטן בלויז דריי ביכער. און ווידער. אויב זיי האָבן אין אזא צייט, ווען דער טויט האָט זיך נאָכגעיאָגט נאָך זיי, געקאָנט האָבן אין זיי נען די ביכער, געזען, ווי צו אויסבאהאלטן זיי, אז די דייטשן זאָלן זיי ניט געפינען, הייסט עס, אז פון אלץ, וואָס זיי האָבן פארמאָגט, איז דאָס סאמע טייערסטע געווען פאר זיי די ביכער. איז ווי קאָן מען נעמען און אָפגעבן זיי אף מאקולאטור? דאָס וואָלט דאָך געווען, ווי די עלטערע מענטשן אין יישעווי פלעגן זאָגן, א כילעשעם, א גרויסע זינד הייסט עס, אפארברעכן. אָבער פינקטלעך אייך זאָגן, וואָס זינען עס פארא ספאָרים, וועט מען אייך קאָנען נאָר אין שטאָט. דאָרט זינען נאָך געוויס פאראן יידן, וואָס וועלן אייך דערוף ענטפערן.

— איר זאָלט ניט דארפן לאנג זוכן, טערענטי ניקאָליעוויטש, איז כאפט זיך צום אלעם ערשטן אראָפ אפן מאַרק.

— איך זע, טאטע, אז דו ביסט א ביסל אָפגעשטאנען פונעם לעבן. היינטיקע צייטן וועסטו קיין יידן ניט טרעפן ניט נאָר אפן מאַרק אין די קלייטלעך, נאָר אפילע אין די גרויסע געשעפטן.

— איז ווו אייזעסטו זיי זוכן, וויבאלד אזוי, אף דער גאס?
 — איך אף איינער אָרט, טערענטי ניקאָליעוויטש, וואָלט זיך אראָפגע- כאפט מיט די דאָזיקע ספאָרים אין סינאגאָגע. דאָרט וועט מען אייך גע- וויס שוין זאָגן, וואָס און ווען. נאָר אָט דאָס דאָזיקע ביכל, וואָס כ'האָב געלערנט אין שול, לאָזט מיר איבער, כ'זאָל אינגאנצן ניט פארגעסן לייע- נען. דאָס קומט אמאָל, ווי איר זעט, צוניץ, זייער צוניץ. — און וואסילי דאנילאָוויטש האָט אריינגעשטעלט דאָס ביכל מיט די אָפגעריסענע טאָויר- לען אויבנוף אין דעם גלעזערנעם שראַנק.

קימאט אין דער זעלבער רעגע, ווי טערענטי ניקאָליעוויטש איז אריינ- געפאָרן צו זיך אין דאָרף און אויסגעשלאָסן דאָס מאָטאָרל פונעם וועלאָסי- פעד, וואָס האָט מיט דער טומלדיקער קלאַפערני פארטויבט דעם אָוונטיקן גערויש פון די שלאַנקע טאָפאָלן אין דער אלייע, האָט ער בא דער שיין פונעם דרויסנדיקן לאַמפ, אנטקעגניבער די פענצטער פון זיין שטוב, דערזען זיך עמעצן ארומדרייען. אף וועמען קאָן עס יענער ווארטן? אף אים, אלנפאלס, אף טערענטי, געוויס ניט, כאַטש דאָס ווייב זיינס, וועלכע האָט פונקט, ווי וואסיליס נאסטיע, ניט אָנגעהויבן באַנעמען, פארוואָס ער

מאכט אזא וועזן פון אַט די ביכלעך און פארוואָס זיי גייען אים אזוי אָן, אז צוליב זיי האָט ער זיך געלאָזט פאַרן אזא ווייט, האָט געקאַנט זאָגן דעם מענטשן, אויב יענער האָט זיך בא איר אף אים נאָכגעפרעגט, אז ער דאַרף אַט-אַט קומען. ער וואָלט, אייגנטלעך, שוין טאַקע פון לאנג געווען אין דער היים, ווען וואסילי זאָל אים ניט געווען פאַרהאלטן מיט די גע- שיכטעס, וועלכע ער האָט אים באם אַוונט-ברויט אָנגעדערציילט וועגן דעם דאַרף, וואָס איז געווען אמאָל א יידישס, און וועגן דעם לערער יאַקאָוו סאַלאַמאַנאָוויטש באס. יא, דאָס ווארט מען אף אים. צי עפשער אף זינע, טערענטיס, זיין איז וואָס עפעס אין דרויסן? די טיר פון זיין שטוב איז דאָך פאַר קיינעם ניט פאַרמאכט.

שטאַרק פאַרוונדערט האָט עס ניט דעם גווארדייעץ, ווען ער האָט, צופאַרנדיק נעענטער, דערקענט דעם בריווטרעגערס באַכערל, אנטאַשען. — אף וועמען ווארטסטו עס דאָ? — האָט, אראַפּקריכנדיק פונעם וועלאַ- סיפּעד, געפרעגט טערענטי.

אנטאַשע האָט פאַרשעמט אראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ און אויסגעשטרעקט טערענטין דאָס ביכל, וואָס ער האָט געהאלטן אין דער האנט. לויט די טאַ- וועלעך מיטן געמעל האָט ער גלייך דערקענט די „קיניגן מאַרגאַ“.

— דאָס האָט דער טאַטע דיר געהייסן עס מיר אומקערן?

אנטאַשע האָט האסטיק א שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ, און ווי ער זאָל ניט זיין אינגאַנצן נאָך זיכער, אז דער גווארדייעץ גלייבט אים, ארויסגעבראַכט אף א קאַל:

— ערנוואַרט, אז ניין.

— כַּגלייב דיר אָן אַן ערנוואַרט. כַּווייס, אז דו ביסט אן ערלעך ינגל, און דערפאַר טאַקע ווונדערט מיך אזוי אף דיר, וואָס דו ווילסט ניט זאָגן, וווּ האָסטו גענומען די ביכער. איצט ווייס איך שוין באשטימט, אז דאָס זיינען יידישע. איך האָב דיר נאָך דעמלט געזאָגט, אז די „קיניגן מאַרגאַ“ זאָלסטו לאָזן בא זיך. איך וועל ווייניט-איז אויסקומען אָן די צען קילאַ- גראם. ניט אין דעם גייט עס. עס גייט אין גאַר עפעס אנדערס.

און ווי ער זאָל האָבן פאַר זיך זינס א גלייכן, האָט וואָלגין גענומען אים אויסדערציילן, וווּ איז ער עס הינט געווען, נאָך וואָס איז ער גע- פאַרן, וואָס האָבן אים דערציילט וועגן דעם דאָזיקן דאַרף דאַנילאַ מיטן זון, וועלכע האָבן דאָ אלעמען געקענט. דערציילט אים, אז אין דער זעל- בער שטוב, וווּ ער ווינט אצינד, האָט ביז דער מילכאַמע געווינט א לע- רער, וועלכן אלע קינדער האָבן ליב געהאַט פאַר זיין גוטסקייט און ער- לעכקייט, יאַקאָוו סאַלאַמאַנאָוויטש באס האָט מען אים גערופן, ער איז אומגעקומען אף דער מילכאַמע, און אז קיין זאך אין דער וועלט איז אים ניט געווען אזוי טייער, ווי א בוך, און אז די ביכער, וועלכע אנטאַשע האָט אויסבאהאלטן צווישן די צייטונגען אינעם פעקל, זיינען דעם לערערס. אין רעכטן מיטן דערציילן איז דער גווארדייעץ מיטאַמאָל אַנשוויגן געוואָרן. ער האָט לויטן בליק פונעם באַכערל פּלוצעם פאַרשטאַנען, אז ניט צוליב אומקערן די „קיניגן מאַרגאַ“ איז ער געקומען. טערענטי ניקאַליעוויטש האָט נאָך ניט באוויזן רעכט א טראכט טאָן, ווי אנטאַשע האָט שטיל צו אים א זאָג געטאַן:

— קיינער האָט מיר די ביכער ניט געגעבן. כ'האָב זיי בא קיינעם ניט אויסגעביטן. כ'האָב זיי געפונען...

טערענטי ניקאליעוויטש, וואָס איז אויך שוין געשטאנען אונטערן זעלבן לאַמפּ, אינגאנצן א פארשטיבטער פון זיין העלער שיין, האָט נאָך געפאָלגט נאָכן יינגל, וואָס האָט, ווי טערענטי ניקאליעוויטשן האָט זיך אויסגעוויזן, נאָך אלץ געווערט זיך: זאָגן צי ניט זאָגן, און א סאך גיכער, ווי וואָלגין האָט זיך דערוף געריכט, האָט ער דערהערט דעם יינגלס סווי דעספולע שטים:

— בא אונדז אפן בוידעם האָב איך זיי געפונען. צוויי קאסטנס מיט ביכער שטייען דאָרט. מער ווי די דריי ביכער האָב איך פון דאָרט ניט גענומען. ערנוואָרט.

— איך גלייב דיר. האָסט זיך ניט וואָס צו שווערן, — טערענטי ניקאליעוויטש האָט זיך פארטראכט. — זאָגסטו, אז צוויי פולע קאסטנס...

— ניט אינגאנצן קיין פולע. פון אויבן זיינען אף זיי אַנגעוואָרפן טראנטעס מיט שקראבעס. די קאסטנס זיינען איבערגעדעקט מיט אן אל-טער ראַגאַזשע. אין סאמע ווייטסטן ווינקל שטייען זיי. מע זעט זיי אינ-גאנצן ניט ארויס. אפן בוידעם בא אונדז איז אזוי אַנגעשליידערט, אז ס'איז ניטאָ ווו א פוס צו שטעלן.

— איז זאָגסטו, אז צוויי קאסטנס מיט ביכער שטייען בא אייך אפן בוידעם, — דער גווארדייעץ האָט זיך ווידער געווענדט צו דעם באַכערל, ווי צו א פולקאם דערוואקסענעם מענטשן, וועלכער קאָן און דארף שוין אלץ באנעמען, — דו פארשטייט כאַטש, אנטאַשע, וואָס דו האָסט געפּוּר נען? האָסט דאָך געוויס געהערט, וואָס די פאשיסטן האָבן געטאָן מיט די יידן, וועלכע האָבן ניט באוויזן זיך עוואקוירן. און די, וואָס האָבן זיך עוואקוירט, האָבן ניט געהאט קיין צייט זיך אפילע ארומצוקוקן. מע האָט אין איילעניש געכאַפט, וואָס עס האָט זיך געמאַכט אונטער די הענט, און אלדאָס איבעריקע געלאָזט אף העפקער. איז טראכט זיך איין: אין אזא צייט, ווען דאָס לעבן הענגט אף א האַר, ס'איז טייער יעדע רעגע, האָט מען אין זינען די ביכער. אלץ לאָזט מען איבער אף העפקער, נאָר זיי באהאלט מען אויס. איצט פארשטייטו, סארא שווערע זינד מיר וואָלטן מיט דיר באגאנגען, ווען מיר גיבן זיי אוועק ווי מאקולאטור און זיי פאלן ארונטער אונטערן מעסער. דאָס וואָלט געווען, ווי וואסילי דאנילעס זאָגט, דער גרעסטער כילעשעם, די גרעסטע זינד הייסט עס... — דער גווארדייעץ האָט אוועקגעלייגט זיין שטייפע האנט אפן יינגלס אקסל און מיט א ליכטן געמיט פון א מענטשן, וואָס האָט אַפּגעראטעוועט פון פּייער גרויסע אשירעס, וועלכע מע האָט אים אַנגעטרויט, געזאָגט, — כאפ זיך צו מיר אריין קומענדיקע וואָך אפן סקלאד. כ'וועל צו יענער צייט מיסטאמע שוין באקומען נייע טאלאַנעס, וועל איך דיר געבן טאלאַנעס אף אלע ביכער, וואָס אינעם צעטל...

שטארק זיך אַנשטרענגען, ער זאל דערקענען פונדערווייטנס, ווער איז דאָס מיידעלע, וואָס לויפט צוזאמען מיט אנטאַשען לענגוויס דער גאס, האָט טערענטי ניקאליעוויטש ניט באדארפט. ער האָט זיך גלייך אַנגע-

שטויסן, אז ס'איז אנקע, וואָס האָט זיך ניט געלאָזט דעמלט פארנארן צו אים אין דער בעץ.

באגניען, די זון איז נאָך ניט ארויס אינגאנצן פונעם נעפל, וואָס האָט איינגעהילט די ווייטע בערג, איז צו דעם בריווטרעגערס שטוב צוגעפאָרן א לאַסטמאשין און צוזאמען מיטן יונגניקן שאַפער, יורע, איז ארויס פון דער קאבינע דער פארוואלטער פונעם אופנאם־פונקט טערענטי ניקאלייטש-וויטש וואָלגין.

מיטראַפּאן פעטראַוויטש, וואָס האָט שפעטער נאָך פונעם גווארדייעץ זיך דערוויסט וועגן די צוויי קאסטנס בא זיך אפן בוידעם, איז פונקט בייגעווען אין קאַנטאַר, ווען דער פארוואלטער פונעם אופנאם־פונקט איז געקומען זיך נאָכפרעגן, צי גייט היינט ניט צופעליק אין שטאָט קיין מאשין.

ווען דער גווארדייעץ מיטן יונגניקן שאַפער האָבן אראַפגעטראָגן פון נעם בוידעם די צוויי קאסטנס, האָט ארום דעם בריווטרעגערס שטוב זיך שוין געהאט פארוואלט א היפש רעדל מענטשן.

דערזען, ווי פאַרזיכטיק דער גווארדייעץ מיטן שאַפער לייגן ארוף די קאסטנס אף דער מאשין און ווי אנטאַשע מיטן בריווטרעגער העלפן זיי דערביי צו, האָט איינער פונעם רעדל, א דארער מאנצבל מיט א לענגלעך־פארשפיצטער נאָז, וואָס לויכט זיך דורך, א זאָג געטאָן:

— פונדעסטוועגן וואָלט ניט געשאדט א קוק טאָן, וואָס טוט זיך דאָרט אפן דעק. אונטער די ביכער קאָן אמאָל ליגן אן אויצער. דאָ האָבן דאָך געווינט יידן.

— איז דעריבער? — האָט געפרעגט דער שאַפער.

— פונדעסטוועגן גיב א קוק. וואָס ארט עס דיך?

— ער מיינט, מע האָט געווארט אף זיינע אייזעס, — די פארדומפענע שטים איז געקומען פון די הינטערשטע רייען, — מיטראַפּאן איז ניט דער מענטש, וואָס זאָל אפריער ניט געווען א קוק טאָן. איאָ, פעטראַוויטש? — נו, אויב אזוי, איז עפעס אנדערש...

— ווי שעמט איר זיך ניט אזעלכעס צו זאָגן? — איז מען באפאלן דעם דארינקן מאנצבל מיט דער לאנגער דורכזיכטיקער נאָז, וועלכער האָט באוויזן אויסבאהאלטן זיך הינטער עמעצנס פלייצע. אז די מאשין איז פארשוונדן אין דער אלייע, האָט אנטאַשע צוגע-מאכט די צוויי האלבע טירן פון דער לידיקער שטאל.

ד

דער בעסמערדעש, ווהיין טערענטי ניקאלייטש האָט געבראכט צו פירן די צוויי קאסטנס ביכער, איז געשטאנען טיף אין הויף אף איינער פון די גאסן אין רעכטן מיטן שטאָט.

דורך דער האלב־געלעזערנער טיר פון פאַליש האָט וואָלגין דערזען זיצן בא דער אנטקעגנדיקער וואנט א גראָוון אלטיטשקן, וואָס איז געווען מאַדנע געקליידט. אפגעעפנט שטיל די טיר, איז טערענטי ניקאלייטש געבליבן שטיין, ווי ער זאָל אויסווארטן, ביז די אויגן זיינע, וואָס האָבן

אקארשט געהאט צו טאן מיט דער בלענדנדיקער זון אין דרויסן, זאלן זיך צוגעוויינען צו דער האלב־טונקלקייט, וואָס איז געקומען אים אנטקעגן. — א גוט־העלף אייך, זיידע, — האָט וואַלגין באַגריסט דעם אלטן, דעם איין־און־איינציקן מענטשן, וועלכן ער האָט דאָ געטראָפּן, און איז אָפֿ־געטראָטן פון דער טיר. נאָר דער זאָקן האָט אָף שטומלאַשן אים גלייך אָפּגעשטעלט, באוויזן מיט דער האנט אפן קאָפּ. טערענטי ניקאָליעוויטש האָט ניט אָנגעהויבן באַנעמען, וואָס באַטייט דאָס מאַכן צו אים מיט די הענט. האָט ער איין מאָל און א צווייט מאָל איבערגעפרעגט און אויך קי־מאט ווי אָף שטומלאַשן. ענדלעך האָט ער זיך אָנגעשטויסן, אז דער אל־טער פאַרלאַנגט פון אים, ער זאָל צודעקן דעם קאָפּ, ווייל אין א סינאָגאָגע טאָר מען, קענטיק, ניט אַרײַנקומען אָן א היטל. האָט ער אויסגעטאָן דאָס רעקל און אַרומגעבונדן דערמיט, ווי מיט א טשאַלמע, דעם קאָפּ.

— שאַלעם־אלייכעם, אז מע טאָר ניט אַרײַנקומען אין א מאַקעם־קאָ־דעש אָן א היטל, דאָס, לעכאַלהאָפּאַכעס, וואָלט איר פונדעסטוועגן געמעגט וויסן, רעב ייד. — דער אלטיטשקער האָט פאַריכט דעם שעלראַש, וואָס האָט זיך אַראָפּגעגליטשט אפן שטערן ביז איבער די אויגן. דערזען, אז דער אַרײַנגעקומענער קוקט אים עפעס מאַדנע אָן, פונקט ער זאָל קיין וואָרט ניט פאַרשטיין פון דעם, וואָס ער האָט אים געזאָגט, האָט דער אל־טיטשקער עס אים איבערגעכאַזערט אָף רוסיש און ניט אויסבאהאַלטן פון אים דערביי זײַן פאַרוונדערונג, וואָס א ייד אין אזא עלטער זאָל ניט פאַרשטיין קיין וואָרט ייִדיש.

— זיידע, איך בין ניט קיין ייד. איך בין א רוס.

— האָ? ניט קיין ייד, זאָגט איר? א קריסט גאָר?

דעם אלטיטשקן האָט ניט איבעריקס געוונדערט, וואָס ער האָט עס לע־כאַטכילע ניט געהאַט באַמערקט. ער האָט אויך איצט, צוקונדיק זיך שוין געענטער צו אים, נאָך אויך גאַרניט אויסגעפונען אינעם דאָזיקן מענטשן אזוינס, אז ער זאָל אים פון סאַמע אָנפאַנג ניט געווען אָנעמען פאַר קיין יידן. ס'איז דאָך ניט די אמאַליקע יאָרן, ווען א יידן, ביפראט אין אזא עלטער, האָט מען נאָך פונדערווייטן געקאַנט דערקענען לויט דער באַרד נאָך. אַצינדער פאַרלאָזן זיך בערד דאַפקע די ייִנגערע מענטשן. ער גע־דענקט שוין באלד ניט די צייט, ער זאָל געווען באַגעגענען אן עלטערן יידן מיט א באַרד. מע וויל, אפּאַנעם, אויסזען ייִנגער, אָפּנאַרן דערמיט דעם מאלעכהמאַוועס. און אזעלכע אויג־מעלעך־האַבאַשנס און שימשן־האַגי־בערס, ווי דער אַרײַנגעקומענער, פעלן, דאַנקען גאָט, צווישן היינטיקע יידן ניט אויס. דער איינציקער סימען, דאַכט זיך, לויט וועלכן עס לאָזט זיך דערקענען, אז דער אַרײַנגעקומענער איז ניט קיין ייד, איז דאָס ריידן זײַנס. איצט, אז ער הערט זיך צו אים שוין אַנדערש צו, פילט ער טאַקע, אז דאָס רעדט א רוסישער מענטש. ס'איז עפעס גאָר אן אַנדער ארט ריידן. בא א יידן, ווי ריכטיק ער זאָל ניט ריידן אָף רוסיש, לאָזט זיך מיט עפעס פאַרט דערקענען, אז דאָס רעדט ניט קיין רוס. פאַרקערט, וואָס שאַרפּער ער ברענגט ארויס דעם רייש, אלץ מער פילט זיך, אז עס רעדט א ייד.

— איז וואָס, אויב אזוי, האָט אייך געבראַכט אהערצו, אין סינאָגאָגע?

— איך בין פון א ייִדישן דאָרף, זיידע.

דער, וועמען דער גווארדייעץ האָט גערופן זיידע און וועלכער איז געווען דער איינציקער מענטש אין בעסמעדרעש ניט נאָר אין די באַטאָ- גיקע שאַען, נאָר אַפּטמאַל אויך אין די אינדערפּרעדיקע שאַען צו שאכ- רעס און אין די אַוונטיקע צו מירעוו, איז געווען דער היגער ראָוו, וועמען מע האָט ניט לאנג צוריק אראַפּגעבראכט אהער פון א ווייטלעכער שטאָט אַף דער וואַלגע, וווּ אפּילע אין א יאָמטעוו האָט מען די לעצטע יאָרן שוין ניט געקאַנט צונויפקלייבן קיין מיניען.

— פון א יידיש דאָרף, זאָגט איר? — האָט דער ראָוו איבערגעפרעגט און אַנגעוויזן דעם גאסט אַף דער שטאָט לעבן זיך בא דער מיזרעך-וואנט. — ס'איז געווען אמאָל א יידיש דאָרף. פאר דער מילכאַמע, זאָגט מען, זיינען דאָ געווען א סאך אזעלכע דערפער. מיסטאמע ווייסט איר עס בע- סער פון מיר. איך בין ניט קיין היגער. פאר דער מילכאַמע האָב איך גע- ווינט אין אַריאַלער געגנט. אהער בין איך איבערגעפאַרן מיט א יאָר צוואנציק צוריק.

— איך בין אויך ניט קיין היגער. פון דער ליטע בין איך. באשערט געווען מיר בלייבן לעבן. ווען ניט די רוסן, די סאַוועטן, הייסט עס, וואָלט איך שוין לאנג געווען דאָרט, וווּ עס זיינען אלע אונדזערע דרינקעשאַ- קער, וואָס האָבן ניט באוויזן זיך עוואקוירן. נו יע, געווען אויך אזעלכע, וואָס וואָלטן עפּשער באוויזן זיך עוואקוירן, נאָר זיי האָבן ניט געוואָלט. און ווייסט איר פארוואָס? גלייבט ניט יענע, וואָס זאָגן, אז ס'איז דערפאר, ווייל מע האָט ניט געוואָלט זיך שיידין מיטן פארמעגן. וואָס פאר א פאר- מעגן האָט געקאַנט האָבן אין אזא ברעקל שטעטל ווי אונדזערס א ווא- סערפירער צי אפּילע א שוסטער, אשטייגער? און איך, וועלכער האָט זיך שוין יע עוואקוירט, האָב דען ניט געטראכט, פונקט ווי אלע, וואָס זיינען פארבליבן, אז עס קאָן ניט זיין, מענטשן זאָלן אָן א פארוואָס, אָן א פאר- ווען שעכטן איינער דעם צווייטן, פארטיליקן א גאנץ פּאָלק. דער עלטע- רער זון מיינער, אַלעוועהאשאַלעם, זאָל ניט געווען אזוי צושטיין, וואָלט איך, מיינט איר, זיך גערירט פון אָרט? עוואקוירט האָבן מיר זיך אזש אַף דער וואַלגע, קיין סיזראַן. מיסטאמע האָט איר געהערט פון אזא שטאָט. פון דאָרט האָבן די היגע יידן, ווען ס'איז נופטער געוואָרן זייער ראָוו, מיך אראַפּגעבראכט אהער. אז דאָ זיינען פאר דער מילכאַמע געווען יידי- שע דערפער און א סאך יידישע דערפער, האָב איך נאָך געהערט, זייענדיק אין סיזראַן. איר קוקט זיך די גאנצע צייט צו, זע איך, צו מיין האנט?

וואַלגיין האָט ווירקלעך ניט אַפּגעווענדט זיין פארטידעשטן בליק פון דעם ראָווס האנט מיט די צוויי אַפּגעהאקטע מיטלסטע פינגער.

— דאָס איז בא מיר ניט פונעם לערנען, — האָט דער אלטער זיך ווי פארענטפערט, — באם לערנען פארלירט מען ניט קיין פינגער, — און עפעס מיט א באזונדער שטאַלץ, ווי וואַלגינען האָט זיך אויסגעוויזן, א זאָ גע- טאָן: — דאָס איז מיר א זיכער פון דער זעגמאשין. ווי קומט א ראָוו, וועט איר פרעגן, צו א זעגמאשין? שטעלט זיך פאַר, אז כ'האָב געהאט צו טאָן מיט א סטאַליערשער זעג און מיט א סטאַליערשן הובל, נאָך זייענ- דיך אין דער יעשויווע. ס'איז שוין א כאלאס אזא בא מיר, מעלאַכעווען. אפּילע ווען כ'האָב שוין געהאט סמיכעס אַף ראבאַנעס, פארטיידיקט א

דיסערטאציע, הייסט עס, ווי מע רופט איצט, האָב איך זיך ניט געיאָגט ווערן א ראָוו. נאָר ניט, כאַלילע, ווייל כ'האָב זיך אינגעקריגט מיט גאָט. כ'האָב פּאַשעט ניט געוואָלט מאַכן דערפון א פּאַרנאַסע. מע קאָן זייער פּיין דינען גאָט און זיין א באלמעלאַכע, א סטאַליער, אשטייגער. מעלאַכע — מעלוכע, זאָגט מען בא ייִדן. מע זאָל ניט געווען צושטיין צו מיר פון אלע זייטן, וואָלט איך מיסטאמע געווען א סטאַליער. און ניט קיין שלעכטער. אָבער אנטקעגן וואָס דערצייל איך עס אייך, קאָנט איר מיר ניט זאָגן? נו, יע. איר זייט דאָך פון א ייִדישן דאָרף.

— פון א געוועזענעם ייִדישן דאָרף, — האָט וואָלגין שטיל ארויסגע־בראַכט, און זיין בליק איז ווידער געפאלן אף דעם אלטנס אָדערדיקער האנט מיט די צוויי אָפּגעהאַקטע פינגער. ווייזט אויס, אז פאר דעם אלטן האָט עס א סאך וואָס צו זאָגן, וויבאלד ער האָט וועגן דעם פּאַרפירט פּלו־צעם א רייד מיט א ווילד־פּרעמדן מענטשן. און עפּשער ווייל ער האָט זיך פּאַשעט אויסגעבענקט נאָך א מענטשן, פאר וועמען ער זאָל זיך קאָ־נען אויסריידן.

— נו, יע, פון א געוועזענעם ייִדישן דאָרף. איך בין ביים דער מיל־כאַמע און א שטיקל צייט אפילע נאָך דער מילכאַמע אויך געווען א גע־וועזענער, א געוועזענער ראָוו, הייסט עס. איך מיט מיין אלטיטשקער, זאָל האָבן א ליכטיקן גאניידן, אז מיר זיינען געקומען קיין סיוראן, זיי־נען מיר אוועק ארבעטן. זי — אף דער ניי־פּאַבריק, גענייט שינעלן מיט וואַטניקעס פארן פּראָנט, און איך אף דער מעבל־פּאַבריק, וווּ מע האָט געמאַכט ליוזשעס און נאָך עפעס... פאר עלטערע מענטשן, ווי איך, איז אין יענע יאָרן ניט געווען קיין גרעסערע מיצווה ווי אָפּשטיין א טאַג, און אז מע האָט געדאַרפּט, איז א טאַג מיט א נאַכט, בא דער מאַשין, פּונקט ווי פאר די ייִנגערע פון מיר איז אין יענע יאָרן ניט געווען קיין גרעסערע מיצווה, ווי זיין אפן פּראָנט. שטייענדיק בא דער מאַשין, האָב איך קיין איין מאָל ניט אויסגעפּעלט דאוונען. שטיין אין אזא צייט בא א מאַשין און דאוונען איז אין אן א שיר העכער, ווי שטיין און דאוונען באם אָמעד. אָפּגעהאַקט די פינגער אין דער זעגמאַשין האָט מיך ניט בייסן דאוונען... נאָר וואָס איז דאָ איצט וועגן דעם צו ריידן? ס'איז שוין א געשיכטע פון אייסעך ווען... יע, זייט איר, הייסט עס, פון אן אַמאָליקן ייִדישן דאָרף. — ער האָט ווידער פּאַריכט דעם שעלראַש, וואָס האָט זיך ארויסגעגליטשט פון אונטערן טאַלעס, און געפּרעגט: — מאַשמייכעם? — נאָר זיך גלייך פּאַרכאַפּט און איבערגעפּרעגט שוין אף רוסיש. — ווי הייסט איר?

— טערענטי ניקאָליעוויטש. און אייך ווי רופט מען?

— מענדל. נאָר רופן רופט מען מיך רעבע. א ראָוו בא ייִדן רופט מען, געוויינלעך, ניט באם נאָמען. מע רופט אים רעבע. איז וואָס האָט אייך, טערענטי ניקאָליעוויטש, געבראַכט אהערצו צו מיר?

א קוק געטאָן נענטער אפן גרויסן צעפּנטן בוך, וואָס איז געלעגן דערביי אפן שטענדער, האָט וואָלגין שוין אינגאַנצן א זיכערער אין דעם, וואָס עס האָט אים געזאָגט וועגן די געפּונענע ביכער וואַסילי דאַנילעס, געענטפּערט:

— מיר האָבן איך געבראכט צו פירן ביכער. צוויי קאסטנס מיט יידישע ביכער.

— ספאָרים?

— בא איינעם אונדזערן א קאלווירטניק אפן בוידעם האָט מען זיי געפונען. אין דער דאָזיקער שטוב האָט פאר דער מילכאַמע געווינט א לערער. דאָס האָט ער זיי, פארשטייט זיך, אויסבאהאלטן. אונטער א ראַ-גאַזשע מיט טראנטעס האָט ער זיי אויסבאהאלטן. איך גיי זיי אריינטראָגן. אין עטלעכע מינוט ארום האָט דער גווארדייעץ צוזאמען מיטן שאַפער אריינגעטראָגן אין בעסמעדרעש די צוויי קאסטנס ביכער. בא יורען, דעם יונגינקן שאַפער מיטן ווייכן געקרייזלטן בערדל, איז דער קאַפ געווען צוגעדעקט מיט א נאַזטיכל.

— וויבאלד בא איך אין דאָרף, ווי איר זאָגט, זיינען, ראכמאַנע-ליצ-לאַן, ניטאָ שוין איצט קיין ייִדן, — האָט געפרעגט דער ראָוו, וואָס איז געשטאנען אין טאלעס-און-טפילן צווישן דעם גווארדייעץ און דעם שאַ-פער און אריינגעקוקט מיט האלב-אויסגעלאַשענע אויגן אין די ספאָרים, וואָס זיי האָבן ארויסגעלייגט פון די קאסטנס אפן טיש, — איז ווי האָט איר זיך דערווסט, אז די דאָזיקע ספאָרים זיינען ייִדישע?

— וואסילי האָט עס אונדז געזאָגט. נאָר מיר האָבן אליין זיך שוין געהאט אַנגעשטויסן.

— א ייִד, און זאָל הייסן וואסילי?..

— ער איז ניט קיין ייִד, רעבע. ער האָט זיך נאָר געלערנט אין א ייִדישער שול. דער טאטע זיינער, דאנילאַ דער שמיד, האָט זיך באזעצט אין אונדזער דאָרף, ווען דער קאלווירט איז נאָך געווען א ייִדישער און די שול איז געווען א ייִדישע. דאָס האָט טאקע וואסילי אונדז געראטן, מיר זאָלן אָפּפירן די ביכער אהערצו. נאָך גוט, וואָס מיר האָבן זיך גע-כאַפט צו דער צייט און ניט געלאָזט, עס זאָל אוועקגיין אין מאקולאטור. דאָס וואָלט דאָך געווען דער גרעסטער כילעשעם!

— ווי, ווי? ווי האָט איר געזאָגט? — פון פארכידעשוניג האָט דער שעל-ראַש בא רעב מענדלען זיך אינגאנצן ארויסגעגליטשט פון טאלעס.

— א כילעשעם וואָלט עס געווען, ווי סע זאָגט וואסילי, א גרויסע זינד הייסט עס.

רעב מענדל האָט אוועקגעלייגט זיינע ברייט צעשפרייטע הענט אף די צוויי קאסטנס און, ווי באם בענטשן, זיך אַנגערופן עטוואָס מיט א ניגן צו די אריינגעקומענע:

— וואָס זאָל איך איך זאָגן, מיינע ליבע לייט. איר זעט אָט די שראַנ-קען בא די ווענט? זיי זיינען פון אונטן ביז ארוף אַנגעפאַקט מיט ספאָרים. ניטאָ שוין באלד וווּ צו לייגן. נאָר איין זאך איז, ווען ייִדן ברענגען צו טראָגן ספאָרים, און גאָר עפעס אנדערש איז, ווען עס ברענגען זיי צו טראָגן ניט קיין ייִדן. — ער האָט זיך צוגעזעצט אף דער לאנגער באַנק, וואָס איז געשטאנען בא רעם פראַסטן טיש, נאָר זיך גלייך אופגעהויבן, ווי בא א טפילע, וואָס מע דארף זאָגן נאָר שטייענדיק. — מיט א פאָר יאָר פאר דעם, ווי מע האָט מיך אראַפגעבראכט אהער פון סיוראן פאר א ראָוו, בין איך צוגעפאָרן אף עטלעכע טעג קיין דרינקעשאַק. ס'האָט זיך פאר-

בענקט אף דער עלטער כאַטש א קוק טאָן אף דער היים. און וואָס זאָל
איך אייך זאָגן? כ'האָב קימאט ניט דערקענט דאָס שטעטל— א שטאָט א
גאנצע געוואָרן. נאָר קיין יידן זעט מען דאָרט קימאט ניט. אויסגעהאר-
געט. אפצוריקוועגס האָב איך זיך אָפגעשטעלט אף א טאָג אין קאָוונע.
כ'האָב דאָרט אמאָל געלערנט אין דער סלאָבאָדקער יעשווע. דוכאָוונע
סעמינאריע הייסט עס בא אייך. ס'איז שוין אויך ניט דאָס, וואָס אמאָל,
נאָר א מיניען קלייבט זיך נאָך דאָרטן אָן אפילע אינדערוואַכן. כ'ווייס ניט,
ווי האַלט עס אין אנדערע שטעט, ווו ס'איז געווען דער קוילער פון דער
וועלט, יימאך שמוי וועזיכרוי, נאָר אין דער קאָוונער שול באנאנד מיטן
אַרנקוידעש הענגט א גרויסע מירמלנע ברעט, און אף איר זיינען אויסגע-
קריצט די נעמען פון אלע שטעט און שטעטלעך פון דער ליטע, און וויפל
זיינען אין יעדער שטאָט און שטעטל געווען האַרוגים. אונטער דעם דאָ-
זיקן גרויען מירמלנעם טאָוול ברענט דורכן מעסלעס א נייר-טאַמיד, א
רויט עלעקטריש לעמפל. מיט דער צייט וועלן מיר דאָ אויך ארויסהענגען
לעבן אַרנקוידעש אזא טאָוול מיט די נעמען פון אלע היגע שטעט און
שטעטלעך און דערפער. עטלעכע און אכציק יידישע דערפער, זאָגט מען,
זיינען דאָ געווען. און פון דער אנדערער זייט פונעם אַרנקוידעש וועט מיט
דער צייט עפּשער הענגען אויך א טאָוול מיט די נעמען פון אלע די, וואָס
האָבן איינגעשטעלט דאָס לעבן און אָפגעראטעוועט יידן פון די ראַצנישע
הענט. ראטעווען ספּאָרים איז געגליכן צו ראטעווען מענטשן.

מיטאמאָל האָט רעב מענדל געגעבן א כאַפ צו די הענט פונעם קאסטן,
פון וועלכן דער שאַפער האָט שוין באוויזן ארויסלייגן אפן טיש א היפש
ביסל ביכער, און אים געהייסן, ער זאָל זיי צוריק אריינלייגן אין קאסטן
און ארויסטראָגן פון שול. דער שאַפער האָט פארווונדערט א קוק געטאָן
אפן גווארדייען, דער גווארדייען אף אים און ניט אָנגעהויבן פארשטיין,
וואָס איז פלוצעם געשען.

— רעבע, וואָס האָט געטראָפן? — האָט טערענטי פארלוירן געפרעגט.
— כ'האָב דאָך אייך געזאָגט. די ביכער פון אַט דעם קאסטן לייגט
צוריק צונויף און טראָגט זיי ארויס פון שול.

— וואָס האָט פונדעסטוועגן געטראָפן, רעבע? — האָט טערענטי ניקאָ-
ליעוויטש נאָך מער פארווונדערט איבערגעפרעגט. ער האָט ניט אָנגעהויבן
צו באַנעמען, וואָס איז דער כילעק צווישן די ביכער, וועלכע ער האָט
ארויסגעלייגט אפן טיש, און יענע, וועלכע יורע האָט ארויסגעלייגט פונעם
אנדערן קאסטן. — די ביכער פונעם דאָזיקן קאסטן זיינען דען ניט קיין
יידישע?

— יידישע, אָבער... נו ווי זאָל איך עס אייך געבן צו דערקלערן? נו,
דאָס זיינען ניט קיין ספּאָרים. ס'איז ניט פאר קיין מאַקעס-קאָדעש. מיט-
טאם האָט איר געהערט וועגן אזא מעכאבער, ווי שאַלעס-אלייכעם. נאָר
אפילע זיינע ביכער האַלט מען ניט אין קיין סינאגאָגע, פונקט ווי מע
האַלט ניט מיסטאמע פושקינס ביכער אין קיין קלויסטער. וואָס אָבער יע?
וויבאלד מע האָט אין אזא געפערלעכער צייט, ווען מענטשן האָבן אלץ
געוואָרפן, ניט פארגעסן אויסבאהאלטן אַט די ביכער, איז מיסטאמע זיינען

זיי, ווי איר זאגט, עפעס ווערט. איז נעמט און גיט זיי אָפּ עמעצן פון די יידן.

— און איר, רעבע, זינט דען ניט קיין ייד, וואָס איר הייסט אונדז אָפגעבן זיי אן אנדערן? — האָט געפרעגט דער שאַפער, וואָס האָט באוויזן אריינלייגן צוריק די ביכער אין קאסטן.

— כּוֹץ דעם, קינד מיינס, וואָס איך בין א ייד, בין איך נאָך א ראָוו, און א ראָוו האָט ניט צו טאָן מיט אזעלכע ביכלעך. שאט, ווייסט איר גאָר וואָס? פאראן דאָ בא אונדז אין שטאָט א קלייט, ווו עס פארקויפן זיך, ווי כ'האַב געהערט, אויך יידישע ביכער. איז אהינצו פירט זיי אָפּ. אויב מע וועט זיי דאָרט ניט וועלן נעמען בא אייך, וועט מען אייך אַנווייזן ווער מען איר קאָנט זיי שענקען. גייט געזונט און זינט מאַצליעך, — און דער זאָקן אינעם טאלעס-און-טפילן, רעב מענדל, האָט מיט שאַרנדיקע טריט ארויסבאגלייט די צוויי שעלוכים פונעם אמאָליקן יידישן דאָרף ביז דער טיר.

ה

דערהערט, וועגן וואָס זיינען עס געקומען אין ביכער-קראָם די צוויי קאַלוירטניקעס פונעם געוועזענעם יידישן דאָרף, האָט די פארוואלטערן, אן עלטערע פרוי אין ברילן, זיי געענטפערט, אז זי פארשטייט זייער גוט, אין וואָס דאָ גייט און וואָס פארא ביכער דאָס זיינען, אָבער נעמען בא זיי דעם קאסטן ביכער קאָן זי ניט. זי טאָר עס ניט. זיי דארפן אליין עס פאר-שטיין. אָט פונקט ווי סע טאָר ניט פעלן אין קלייט קיין סכּוירע אפילע אָף קיין רובל, אזוי טאָר זיך אויך ניט געפינען אין קלייט קיין סכּוירע אָף קיין רובל מער, און זיי האָבן דאָך געבראכט צו פירן ביכער, ווי זיי זאָגן אליין, עטוואָס מער ווי אָף א רובל. ניט וויכטיק, וואָס זיי בעטן דערפאר קיין געלט ניט, גיבן עס אָפּ אומזיסט. דאָס איינציקע, מיט וואָס זי קאָן זיי באהילפיק זיין, וויבאלד עס גייט, ווי זי פארשטייט פון זייערע רייד, דעריקער אין פארהיטן די דאָזיקע ביכער, — זי קאָן פארבעטן אהער עמעצן פון די, וואָס קומען פון צייט צו צייט קויפן א יידיש ביכל. פאראן צווישן זיי אזעלכע, וואָס האָבן איבערגעלאָזט אין קראָם זייערע אדרעסן און טעלעפאָנען, קעדיי מע זאָל באצייטנס געבן זיי צו וויסן, ווען עס קומט אָן א ניי פעקל סכּוירע. מער פון אלעמען פרעגט זיך דערוף נאָך איינער א יונגערמאן. אן אינזשעניער איז ער, דאכט זיך. אָט איז זיין אדרעס מיטן טעלעפאָן. זי וועט אים גלייך אַנקלינגען. טאָמער טרעפט זי אים ניט אין דער היים, וועט זי קלינגען א צווייטן.

ווייזט אויס, אז די פארוואלטערן האָט אָף יעדן פאל אָנגעקלונגען אי דעם, אי יענעם, ווייל געקומען זיינען צוויי — איינער, אן ערעך, אין זיין, טערענטי ניקאַליעוויטשעס, עלטער, א מיטלווקסיקער באדאכטער מאנצבל מיט טיף אריינגעזעצטע אויגן, דער אנדערער נאָך גאָר א יונגער, אָף א יאָר צי צוויי עלטער פונעם שאַפער, פון יורען.

— גיט נאָר א קוק טאָן דעם אויצער אייערן, — האָט זיך אָנגערופן

דער יינגערער, אַנבייגנדיק זיך איבערן קאסטן, וועלכן דער גווארדייען
האַט צוזאמען מיטן שאַפער אריינגעטראָגן אין קאַבינעט.

וואָלגין האָט א קוק געטאָן אפן שאַפער, דער שאַפער אף אים, ווי מע
זאָל איינער דעם אנדערן פרעגן: „דו ווייסט ניט, וואָס בלעטערן עס די
אריינגעקומענע אזוי די ביכלעך, וועלכע זיי האָבן ארויסגענומען פון קעסטל,
און וואָס דרייט דערביי דער יינגערער אזוי מיטן קאַפּ, גלייך מע זאָל
אים וועלן פארהאנדלען א זאך, וואָס גייט אים ניט אונטער?“

דער אויצער, וועגן וועלכן די פארוואלטערן פון קלייט האָט איבערגע-
געבן דורכן טעלעפאָן דעם יינגערן, און ער, דער יינגערער, האָט שוין
וועגן דעם אָנגעזאָגט דעם עלטערן, מיט וועמען ער איז געקומען צוזאמען,
איו, ווירקלעך, זיי ביידן ניט אונטערגעגאנגען. ניט דער עלטערער, וועל-
כער האָט נאָך פון מיט יאָרן לאנג צוריק געקענט לייענען און שרייבן
יידיש, און ניט דער יונגער, וואָס האָט זיך עס אויסגעלערנט ערשט מיט
א פאַר יאָר צוריק, האָבן, פונקט ווי וואסילי דעם שמידס, קיין וואָרט ניט
געקאָנט איבערלייענען פון די ביכער, וועלכע זיי האָבן געהאלטן אין איין
בלעטערן, כאַטש קימאט אלע אויסעס זיינען זיי געווען באקאנט. די
איינציקע אייצע, וואָס זיי האָבן געקאָנט געבן די צוויי קאָלוירטניקעס,
וועלכע זיינען געשטאנען אָן א זייט און ניט אָנגעהויבן צו באַגרייפן,
וואָס אזעלכעס קומט דאָ פאַר, איז געווען די זעלבע, וואָס ס'האַט אים
געגעבן, טערענטיין, וואסילי דאנילעס — אַפּפירן עס אין סינא-
גאַנע.

— מיר זיינען שוין דאָרטן געווען, איבערגעלאָזט דאָרט א גאנצן
קאסטן. נאָר פון דעם האָט דער ראבין זיך אָפּגעזאָגט. זיי זיינען ניט פאר-
קיין סינאגאָגע, האָט ער געזאָגט. פירט עס אָפּ אין קלייט, ווו עס פאר-
קיפן זיך יידישע ביכער.

— ווי האָט ער געקאָנט אזעלכעס זאָגן, — האָט זיך אָנגערופן דער
עלטערער, — ער זעט דען ניט, דער ראָוו, אז דאָס זיינען סידורים מיט
מאכזיירים. ס'איז דאָך קלאָר אָנגעשריבן, — און ווי ער זאָל אינגאנצן
פארגעסן, אז די צוויי קאָלוירטניקעס קאָנען אפילע קיין איין אָס אויך
ניט איבערלייענען, האָט ער זיי ביידן אונטערגעטראָגן דאָס צעעפנטע
ביכל, — אַט גיט א קוק.

טערענטייניקאַליעוויטש האָט פארהאלטן זיין בליק אפן קאסטן, ווי
אף א שיפל, וואָס קאָן זיך ניט צושלאָגן צו קיין ברעג. כאַטש נעם און
טראָג די ביכער צוריק ארום מיטראַפּאָן פּעטראַוויטשן אפן בוידעם און
דעק זיי דאָרט צוריק איין מיט דער פארשטויבטער ראַגאַזשע. וואָלגין וויל
פאַרט אָבער פארשטיין, פארוואָס האָט דער לערער זיי אויסבאהאלטן פון
די מערדער, אויב די דאָזיקע ביכער גייען קיינעם ניט אונטער, ניט די
ייִדן, וואָס קומען אין סינאגאָגע, און ניט די ייִדן, וואָס ווייסן, מיסטאמע,
אפילע ניט, ווו די סינאגאָגע איז.

— מיכאיל לאזארעוויטש, קומט נאָר גיכער אהער! זעט, וואָס דאָ טוט
זיך! אונטער די עטלעכע ספאָרים ליגט א גאנצער אויצער מיט יידישע
ביכער.

דער פארלירענער טערענטי ניקאליצעוויטש האט א בליק געטאן פון דער זיט אף יורען, וואס האט זיך, אפאנעם, אויך שוין אָנגעשטויסן, אז צונופלייגנדיק אין סינאגאגע צוריק די דאָזיקע ביכער אין קאסטן, האט ער אין איילעניש פארכאפט אויך עטלעכע ספארים פונעם אנדערן קאסטן. — וויפל, זאָגט איר, זיינען זיי אָפגעלעגן אפן בוידעם? פון דער מיל- כאַמע אָן? — האט געפרעגט דער עלטערער, וועמען דער יונגער האט גערופן מיכאיל לאזארעוויטש. — און ווי האט געהייסן דער לערער? — באס. יאקאוו סאַלאַמאָנאוויטש באס. ער איז אומגעקומען אף דער מילכאַמע. דער שווער זינער איז אויך אומגעקומען. די פאשיסטישע אעראַפלאנען האָבן באשאַסן דעם צוג, מיט וועלכן ער האט זיך עוואַ- קוירט.

— איר וועט מיר אנטשולדיקן, — מיכאיל האט זיך פארקלערט: פרעגן צי ניט פרעגן? זיינע קארע טיף-אריינגעזעצטע אויגן האָבן זיך אף א רעגע צוגעמאכט. — ס'וואַלט זיך מיר וועלן גרינלעך וויסן, וואָס גייען אייך אזוי אָן די דאָזיקע ביכער, וואָס איר האט צוליב זיי זיך געשלעפט אזא ווייט און געהאט נאָך דערביי, ווי איך זע, היפש קאָפּדרייעניש. — ווער דען זאַל וועגן דעם זאַרגן? ניט פארבליבן דאָך אין דאָרף קיין איין יוד!

מיכאיל האט דערלאנגט טערענטי ניקאליצעוויטשן די האנט און זי שטיף א דריק געטאָן:

— איר קאָנט זיין רויק, מיין פריינט. קיין בלעטל וועט ניט פארלירן גיין פון אַט די ביכער. איר גיט זיי איבער אין זיכערע הענט. אנטשולדיקט, ווי, זאָגט איר, האט מען גערופן דעם לערער פון אייער דאָרף? יאקאוו סאַלאַמאָנאוויטש באס? וואַלאַדיע, וועסט אין דער היים זיי דורכקוקן, — האט ער זיך אָנגערופן צום יונגן, וועלכער האט שוין קימאט באוויזן אויסליידיקן דעם קאסטן. — ווייסט, וואָס מיר איז איינגעפאלן? באשטעלן א שטעמפל מיט דעם לערערס נאָמען און אָפּשטעמפלען די אלע ביכער. זאַל עס זיין אים א דענקמאַל, נו, און די דאָזיקע עטלעכע ספארים, — האט מיכאיל זיך ווידער געווענדט צום גווארדייען, — וועט מען דארפן אומקערן אין בעסמערעש. דאָס זיינען ליכט פון אן אנדער ליכטער. — א טייך האט צוויי ברעגן, — האט עס געגעבן צו דערקלערן דער יונגער.

— וויפל זיט איר אלט? — וואַלאַדיע, דער, צו וועמען וואַלגין האט זיך געווענדט, איז פון דער ערשטער רעגע אים געפעלן מיט דער ניט ענ- לעכקייט זינער אף א סאך יונגעלייט פון זיין עלטער. דער שווארצער קאָפּ האָר איז קורץ אונטערגעשוירן, די פייעס אונטערגעהאקט, דאָס ליכ- טיקע געזיכט — ריין אויסגעראזירט, און אָנגעטאָן איז ער אויך ניט ווי א סאך אנדערע פון זיין עלטער. אף אים איז א געוויינלעך טונקל רעקל מיט געוויינלעכע טונקלע הויזן, אָן אַט די מעשוונע ברייטע קעשענעס פון פאַרנט און אָן די מעשוונע קאָלירטע לאטעס פון הינטן, — א יאָר צוויי, דריי און צוואנציק? געטראָפן?

— קימאט. דאָס פינף-און-צוואנציקסטע שוין. אנטקעגן וואָס פרעגט איר?

— זאגט מיר, אייך ווונדערט ניט, וואָס כ'בין ניט געקומען גלייך
אהער, נאָר פארפאָרן אפרייער אין דער סינאגאגע?

קענטיק, זיי ווייסן אים ניט וואָס צו ענטפערן, זיי האָבן זיך דערוף
נאָך אפילע ניט פארטראכט. וואָלגין האָט עס ארויסגעזען פון זייער איבער-
קוקן זיך איינער מיטן צווייטן. האָט ער אליין זיי עס פארענטפערט:

— דאָס האָט וואסילי, וואָס האָט פאר דער מילכאַמע זיך געלערנט אין
א יידישער שול, מיר אזוי געראטן, וויל ס'קאָן זיך מאכן, האָט ער מיר
געזאָגט, איך זאָל זיך א גאנצן טאָג אומדרייען איבער דער שטאָט און ניט
באגעגענען קיין יידן, וועלכער זאָל מיר קאָנען זאָגן, וואָס פארא ביכער
דאָס זיינען. איז די בעסטע זאך — פארפאָרן גלייך אין סינאגאגע. האָב איך
אזוי געטאָן. אז א מענטש אין אייערע יאָרן, מיכאיל לאזארעוויטש, קאָן
לייענען יידיש — דאָס וועט וואסילי אונדזערער גלייבן, אָבער איך זאָל
אַנטרעפן אף א באַכערל אף אזא, ווי איר, וואָס זאָל לייענען יידיש...
— מיינט איר עפשער, אז אייער וואסילי איז ניט אינגאנצן גערעכט?
דערצייל אים, וואָלאָדיע, ווי די זאך איז. דעם דאָזיקן מענטשן, ווי איך
זע, גייט עס אָן.

— יא, מיר גייט עס אָן.

— וואָס גייט אייך אָן? ווי קומט עס, וואָס אזא יונגערמאן, ווי איך,
קאָן נאָך לייענען יידיש? צו דעם האָט א ביסל א שניכעס, און עפשער טא-
קע א גרויסע שניכעס, מיכאיל לאזארעוויטש. מיט א יאָר דריי צוריק, איך
האָב ניט לאנג פאר דעם געהאט פארענדיקט דעם אינסטיטוט און אָנגע-
קומען ארבעטן אפן מעטאלורגישן זאוואָד, ברענגט מיר איינמאָל צו טראָגן
מיינער א כאווער, אויך אן אינזשעניער, א מעסוקן גראָבן בוך, איבערגע-
דרוקט אף א מאשינקע, און דערציילט מיר דערביי א ציקאווע געשיכטע:
בא זיי אין צעך, אפן כימישן זאוואָד, ארבעט איינער אן עלטערער מענטש,
וואָס פארנעמט זיך אין דער פרייער צייט מיט איבערזעצן אף רוסיש קיי-
מאט אלץ, וואָס סע גייט בא אונדז ארויס אף יידיש. ער דרוקט עס נאָך-
דעם איבער אף זיין אייגענעם כעזשבן אין עטלעכע עקזעמפליארן אף א
מאשינקע און גיט עס לייענען זיינע באקאנטע, וואָס קאָנען ניט לייענען
קיין יידיש, נאָר ווילן וויסן, וואָס שרייבט זיך אין די יידישע ביכער.

איך האָב א לייען געטאָן איין מאָל, א צווייט מאָל, א דריט מאָל, און
א טראכט געגעבן בא זיך: וויפל איז דער שיר צו זיצן אף קעסט? וויבאלד
דו ווילסט אזוי וויסן, וואָס ס'דערציילט זיך אין די יידישע ביכער, איז
נעם און לערן זיך אויס יידיש. און כ'האָב זיך אויסגעלערנט. כ'בין ניט
דער איינציקער אזא דאָ אין שטאָט. פון דעמלט אָן לאַז איך ניט דורך קיין
איינ יידיש ביכל, וואָס קומט אָן אין קלייט. איז ווי נאָר איך האָב דער-
הערט, אז ס'איז אָנגעקומען א גאנצער אויצער אף צום לייענען, האָב איך,
פארשטייט זיך, גלייך אָנגעקלונגען מיכאיל לאזארעוויטשן. איר קאָנט זיין
רויק. מירן אָפהיטן דעם אויצער פון אייער לערער, ווי ער האָט עס פאר-
דינט.

— און אויב בא אייך אין דאָרף וועט זיך בא עמעצן צופעליק אָפזוכן
נאָך אזא אויצער, איז פירט אים גלייך צו מיר אָדער צו אַט דעם יונגנמאן.

דער באדאכטער מיכאיל לאזארעוויטש האָט גענומען פון טיש א בלעטל פאפיר און מיט די זעלבע גרויסע דיטלעכע אויסזעס, מיט וועלכע ער זעצט איבער די יידישע ביכער אף רוסיש, אָנגעשריבן זיינעם און וואָלאָ-דיעס היימישן אדרעס און עס דערלאנגט טערענטי ניקאָליעוויטשן.

אין שטרויענעם הוט, וועלכן דער גווארדייעץ האָט, פאָרנדיק צוריק אין בעסמעדערעש, זיך געהאט געקויפט אין א דערביינקער קלייט, ער זאָל ווידעראמאָל ניט דארפן צודעקן דעם קאָפּ מיטן רעקל, האָט דער ראָוו אים ניט גלייך דערקענט.

— זענט איר עס גאָר?! — רעב מענדל האָט זיך אופגעהויבן פון זיין שטאָט בא דער מיזרעך-וואנט, ווי באם אָפגעבן קאָוועד, צו וועלכן קיינער נייט ניט, נאָר וועלכער קומט פון זיך אליין. — וואָס זיינען עס פארא ספאָרים?

— ס'איז פון יענעם-אָ קאסטן, — וואָלגין האָט אָנגעוויזן אפן פוסטן קאסטן, וואָס איז געשטאנען אונטערן טיש. — דאָס האָט דער שאַפער אין אַיילעניש זיי צופעליק אריינגעלייגט אינעם קאסטן, וואָס מיר האָבן, ווי איר האָט אונדז געראטן, אָפגעפירט אין קלייט.

— אַך, אזוי גאָר! נו, און וואָס האָט מען אייך דאָרט געזאָגט?

— אז ס'איז א גאנצער אויצער. און מיר האָבן דעם אויצער גוט בא-שטאט, אים איבערגעגעבן אין זיכערע הענט. נאָר אָט די דאָזיקע עטלעכע ביכער גייען זיי ניט אונטער. דאָס זיינען ליכט, זאָגן זיי, פון אן אנדער לייכטער. האָב איך זיי געבראכט אייך צוריק אהער. איך פארשטיי שוין איצט אליין, אז דאָס, וואָס עס גייט ניט אונטער זיי, גייט אונטער אייך, און דאָס, וואָס סע גייט ניט אונטער אייך, גייט אונטער זיי. יעדער טייך האָט צוויי ברעגן.

— דאָס האָבן זיי אייך אזוי געזאָגט, אז דער לייכטער איז ניט איינער און דער זעלבער, און די ליכט זיינען אנדערע? איך פארגעס אלץ, ווי מע רופט אייך...

— ניקאָלי טערענטיעוויטש וואָלגין.

— נו יע, וואָלגין. איר האָט היינט פארדינט א גרויסע מיצווע, גאָר א גרויסע מיצווע.

— מיר טוען עס, רעבע, ניט צוליב געצאָלטס. וואָלט איך עס ניט געטאָן, וואָלט א צווייטער עס געטאָן.

— מיר ווייסן עס. מיר האָבן א גוטן זיקאָרן. מיר פארגעסן ניט דאָס גוטס, ניט דאָס שלעכטס. דאָס גוטס פארגעדענקען מיר נאָך מער, און אין דעם איז אונדזער גליק און עפשער אויך אונדזער אומגליק.

די זון איז שוין אינגאנצן אָפגעגאנגען פון די שמאָלע פענצטער, וואָס זיינען ביז העכער האלב פארשטעלט מיט שראנקען ספאָרים, און איבער-געלאָזט נאָך זיך לאנגע אומעטיקע שאַטנס. וואָלגין האָט א קוק געטאָן אפן זייגער. ס'איז שוין געווען ווייט נאָך האלבן טאָג. דער שאַפער, וועל-כער איז געבליבן זיצן אין דער מאשין, האָט מיט דער סירענע שוין עט-לעכע מאָל געלאָזט צו הערן, אז ס'איז צייט פאָרן אהיים. טערענטי האָט זיך ניט גערירט פון אָרט. ווען רעב מענדל האָט ענדלעך איבערגעבלע-טערט די עטלעכע אומגעקערטע ספאָרים, האָט טערענטי ניקאָליעוויטש,

א ווייז טוענדיק אפן גרויסן אָפענעם סייפער, וואָס איז געלעגן אפן שטענ-
דער, געפרעגט:

— א גאנצן טאָג זיצט איר אזוי און לייענט?

— איך לייען ניט. איך לערן.

— און וואָס לערנט איר, רעבע?

— עס זאָלן נאָר קלעקן יאָרן. פאראן וואָס צו לערנען. קאָלזמאן א
מענטש לעבט, דארף ער לערנען.

— זיצט איר דאָ אזוי אָפּ גאנצענע טעג?

— ס'איז ווי סע קומט אויס. אמאָל ענדיק איך פריער, אמאָל שפעטער.

צוויי מאָל זיך שלעפן אהער איז שוין ניט פאר מינע קויכעס. איך ווין
גאנץ ווייטלעך, העכער א שאַ פאָרן פונדאנען מיטן טראמוויי.

— און איך האָב געמיינט, אז איר וווינט דאָ אין הויף צי ערגעץ

נאָענט ארום, — טערענטי ניקאָלייטש האָט מיטאמאָל ראכמאַנעס גע-
קראָגן אף דעם איינזאמען זאָקן, וואָס גייט, דאכט זיך, קיינעם דאָ ניט
אָן. — איז וויבאלד איר וווינט אזוי ווייט, קומט דאָך, הייסט עס, אויס, אז
איר זיצט אָפּ גאנצענע טעג א הונגעריקער.

— כאָלילע. ווער הונגערט עס היינטיקע צייטן בא אונדז? ס'איז דאָך

ניט אמאָל, ניט היינט געדאכט. די אלטיטשקע מינע, זאָל געזונט זיין,

גיט מיר שטענדיק מיט זיך עפעס מיט. מיטשיינסגעזאָגט, וויפל דארף איך

עס בא די יאָרן. ס'איז אונדז איבערגענוג די פענסיע, וואָס מיר קריגן.

ניטאָ קיין גרעסערע שטראָף פאר עלטערן, ווי איבערלעבן זייערע קינדער.

דאָס קריגן מיר פענסיע פאר די קינדער. איך פאר מינע צוויי אומגעקור-

מענע זיין, און די פלוינעסטע מינע, זי איז בא מיר די אנדערע, פאר איר

דערהארגעטן בעניאָכיד. די ערשטע פרוי מינע איז פון צאָרעס אוועק

פאר דער צייט פון דער וועלט. ניטאָ קיין גרעסערער בראַך, ווי איבער-

לעבן די אייגענע קינדער.

— איך בין אויך געווען אף דער מילכאָמע. דרני מאָל געווען פאר-

ווונדעט...

— איך זע נאָך אייך, אז איר זייט געווען אף דער מילכאָמע. א

מענטשן, וואָס איז געווען אף דער מילכאָמע, דערקענט מען גלייך. אים

טוט פאר יעדערן וויי.

— איר וואָלט זיך צוגעזעצט, רעבע.

— ס'מאכט ניט אויס, איך זיך זיך גענוג אָן פארן טאָג, — זיינע קליינע

מידע אויגן האָבן זיך אף א רעגע צוגעשלאָסן. — דער יונגערער מינער,

זאָל האָבן א ליכטיקן גאניידן, האָט אפילע ניט געווארט, מע זאָל אים רופן.

אליין אוועק זיך בעטן אף דער מילכאָמע. זעכצן יאָר איז ער אינגאנצן

אלט געווען, און דערצו נאָך ניט איבעריקס קיין געזונטער. „טאטע, —

האָט ער מיר דערביי געזאָגט, — ניטאָ קיין גרעסערער קיבעדאָו ווי זיך

גיין שלאָגן מיטן רעצייעך פון דער וועלט, היטלער י?מאך-שמוי". וואָס

האָב איך געקאָנט אים דערוף ענטפערן? „גיי און זיי מאצליעך", — האָב

איך אים געזאָגט. איז ס'איז ניט מעקויעם געוואָרן מיין בראַכע און מיר

האָבן אין א יאָר ארום באקומען די פינצטערע בסורע, איז עס א גאָט-זאך.

איך בין באם ריבוינעשעלולילעם ניט קיין בעניאָכיד... ס'איז, ווי ס'ווערט

געזאגט בא אונדז אין די ספאָרים, ניטאָ די שטוב אָן א קאַרבן. די מעלוכע אונדזערע קוקט ניט דערוף, וואָס איך בין א ראָוו. זי גיט מיר אָפּ דעם זעלבן קאָוועד, וואָס אלע טאטעס, וועלכע האָבן ארויסבאגלייט זייערע זין און טעכטער אין דער הייליקער מילכאָמע. כ'קאָן זיך, כאַלילע, ניט באקלאָגן. א דירע האָב איך אויך א גאַנץ פּיינע, א דירע מיט א באַלקאָן, מיט א ליפט, מיט אלץ וואָס מע דארף. איין זאך נאָר. ס'איז א ביסל ווייטלעך. ס'איז אין א נייעם מיקראַראַיאָן, און שלעפּן זיך יעדן טאָג מיטן טראַמוויי בא א שאַ אהער און א שאַ צוריק איז, פאַרשטייט איר אליין דאָך, שוין ניט פאַר מיינע קויכעס.

דער שאַפּער אין דער מאַשין האָט ווידער דערמאָנט מיט דער סירענע, אז מע דארף פאָרן אהיים, נאָר דער גוואַרדייעץ האָט געהאַט נאָך א סאך וואָס צו פּרעגן רעב מענדלעך, נאָכדעם ווי ער האָט זיך דערוווסט, אז ער איז א טאטע פון צוויי אומגעקומענע זין.

— וויפל, זאָלט איר לעבן און געזונט זיין, זייט איר עס אלט, רעבע?
— א סאך, זייער א סאך. דער אייבערשטער האָט מיך, זעט אויס, באַ-שאַנקען מיט מיינע קינדערס ניט אויסגעלעבטע יאָרן. מיר איז שוין דאָס צוויי-און-אַכציקסטע.

— און איר שלעפּט זיך יעדן טאָג אזא ווייט?

— אז מע דינט גאָט, קוקט מען דערוף ניט. וויפל מאָל טרעפט, אז מע פאַרהאַלט זיך ביז אין דער נאַכט. ס'וואָלט זיך אוואַדע ניט וועלן אוועק-גיין פון אזא דירע, ווי מיר האָבן, עס וועט אָבער אויסקומען זי בייטן נעענטער אהער, צום בעסמערעש. ניט צוליב די סכירעס, כאַלילע! וואָס האָב איך דאָ? אונדז קלעקט די פענסיע. כ'וואָלט זיך שוין לאנג אָפּגעזאָגט זיין דאָ דער ראָוו. לאָזט מען מיך אָבער ניט אָפּ!

וואָלגין האָט אים אָנגעקוקט מיט ברייט צעעפנטע אויגן:

— וואָס הייסט, מע לאָזט אייך ניט אָפּ? ווער לאָזט אייך ניט אָפּ? מע גיט אָן א מעלדונג, און אין צוויי וואָכן ארום, צי מע וויל יאָ, צי מע וויל ניט, מוז מען אייך אָפּלאָזן. איר ווייסט עס דען ניט?

— און ווי איז, אז ס'איז ניטאָ מיט וועמען צו פאַרבייטן? דער מענטש קאָן דאָך ניט טראַכטן נאָר וועגן זיך און טאָן אלץ, וואָס אים גלוסט זיך. ווו, אשטייגער, וועלן זיי נעמען אן אנדערן אָף מײן אַרט? היינטיקע צייטן איז א ראָוו, ווי מע רופט עס, א דעפיציטע זאך, און א בעסמערעש קאָן לאנג ניט בלייבן אָן א ראָוו. — ער האָט אויסגעטאָן דעם טאלעס, אקוראַט אים צונויפגעלייגט און, אויסדרייענדיק דעם קאָפּ צו דער ווייבערשער שול, געפּרעגט בא זיך: — ווו איז עס דער שאַמעס, וואָס מע זעט אים ניט? מע דארף דאָך צושליסן די שול, — צוגעמאַכט דעם סייפּער אפן שטענדער, האָט רעב מענדל האַלב אָף א קאָל ניט זיכער א זאָג געטאָן צו זיך, ווי ער זאָל דאַרפן בא זיך אליין באקומען דערוף א העסקעם, — איכיל, דאַכט זיך, גאָר באלד פאָרן אהיים.

אָף וואָלגיןען האָט די ניט זיכערקייט, מיט וועלכער דער ראָוו האָט עס ארויסגעבראַכט, געמאַכט דעם איינדרוק, ווי ער זאָל געווען כאַראַטע האָבן, וואָס ער האָט עס געזאָגט, און וואַרט, אז עמעצער זאָל אים דערפון אַפּריידן.

איז טערענטי ניקאליעוויטש אים פארלאָפן דעם וועג:
— מיר זינען דאָ, ווי איר ווייסט, מיט א מאשין, מיט א פּאַלוטאַר-
קע, — האָט ער זיך צו אים אָנגערופן, — פאר א פערטל שאַ פירן מיר
איך אָפּ אהיים.
— איר ווילט, ווי איך זע, פאר איין מאָל אריינכאפן אלע טאריאג
מיצוועס.

— וואָס באטייט עס, רעבע, טאריאג מיצוועס?
— יעדער מענטש דארף פאר זיין לעבן פארדינען זעקס הונדערט
דרייצן מיצוועס, זעקס הונדערט דרייצן גוטע מיסיס דארף ער אופטאָן
אף זיין לעבן.

— און ווי איז מיט די, וואָס באווייזן עס ניט אופטאָן, זיי זינען, ווי
איבערע זין, פרי ארויסגעריסן געוואָרן פונעם לעבן?
— גראדע זיי האָבן באוויזן פארדינען גאנץ טאריאג. ניטאָ קיין גרע-
סערע און העכערע מיצווע, ווי מאקריוו זיין דאָס לעבן פארן לאנד. ניטאָ
און ניט געווען, זינט עס שטייט די וועלט.

די מאשין האָט זיך אָפגעשטעלט בא איינעם פון די העלגרויע מויערן
אינעם ווייטלעכן מיקראָראיאָן פון דער גרויסער פאנאנדערגעוואקסענער
שטאָט. וואָלגין איז ארויסגעשפרונגען פונעם קוואַו, געעפנט דאָס טירל
פון דער קאבינע און פּאַרויכטיק, ווי ער האָט עס געטאָן ביסן אריינזעצן
רעב מענדלען אין דער מאשין, האָט ער צוזאמען מיטן שאַפער אים גע-
האַלפן פון דאָרט ארויסקריכן און באגלייט אים ביזן ליפט.
נאָר רעב מענדל איז אין ליפט ניט אריין.

— האכנאָסעס-אַרכים, מינע ליבע מענטשן, — האָט ער צו זיי געזאָגט
און עס גלייך פארטייטשט אָפּ רוסיש, — איז אויך איינע פון די זעקס הונד-
דערט דרייצן מיצוועס, וואָס א מענטש דארף פארדינען פאר זיין לעבן.
איז ווי קאַנט איר מיר אָפּזאָגן אין דעם?

— איך פארשטיי עס, רעבע, — האָט טערענטי זיך פארענטפערט, —
ס'איז אָבער שניט-צייט. מע ווארט אין קאָלוירט אף דער מאשין, און מיר
האָבן צו פאָרן איבער הונדערט קילאָמעטער. מירן עס אָפלייגן אף אן
אנדערשמאָל. מיר זינען דאָך ניט א לעצט מאָל דאָ אין שטאָט, און ווו
צו געפינען איך ווייסן מיר שוין.

— נו, נו, אדעראבע. איר וועט בא מיר ס'אנדערע מאָל אויך זיין אָנ-
געלייגטע געסט. ס'איז אָבער ניט לויט איבער דין און ניט לויטן יידישן
דין דורכלאָזן די מיצווע פון האכנאָסעס-אַרכים. די וועלט וועט, כאַלילע,
ניט אונטערגיין דערפון, וואָס איר וועט קומען אהיים מיט א האלבער
שטונדע שפעטער. און איך דארף איך זאָגן, יונגעראַמאָן, — האָט ער זיך
געווענדט צו דעם שאַפער, — איר פירט די מאשין, אז מע פילט אפילע
ניט, צי מע פאָרט.

נאָך רעכט ניט צוגעמאכט הינטער זיך די טיר, האָט רעב מענדל זיך
אָנגערופן צום ווייב, וואָס איז ארויס צו אים פון קיך:
— לייע, גרייט, זיי מויכל, צום טיש, ווי פאר די סאמע געהויבנסטע
געסט. אָבער טאקע קעהערעף-איין, וואָרעם זיי האָבן קיין צייט ניט. ווער

און וואָס זיי זינען, וועל איך דיר שוין דערנאָך דערציילן. גיב אהער, זיי אזוי גוט, א ריינעם האנטעך. — באוויזן די געסט, ווו דער וואש-ציי-מער איז, האָט ער זיך אָנגערופן צו וואָלגינען: — דאָ איז ניט קיין בעס-מערדעש, און איר מעגט אויסטאָן דעם הוט.

ווען דער גווארדייעץ מיטן שאַפער זינען ארויס פון וואש-צימער, איז דער טיש שוין געווען פארשפרייט מיט א וויסן טישטעך, און ליע, ניט קיין איבעריקס אלטע פרוי, האָט פאנאנדערגעשטעלט די טעלער מיטן צובייסן.

דערזען דעם באלעבאָס זיצן באם טיש אין א יארמלקע, האָט וואָלגין צוריק אָנגעטאָן דעם הוט און פאריינוועגס שוין פארכאפט פונעם הענגער אן אלט היטל פארן שאַפער.

— צו וואָס? — האָט רעב מענדל א מאך געטאָן צו אים מיט דער האנט. — ס'איז ניט נייטיק. נעם, ליע, זיי אזוי גוט, הענג עס אוף אף צוריק. — נאָר אז דער גווארדייעץ מיטן שאַפער זינען פאַרט געבליבן זיצן באם טיש מיט צוגעדעקטע קעפ, האָט רעב מענדל זיך אָנגערופן צום ווייב: — וויסטו כאָטש, ווער די דאָזיקע געסט אונדזערע זינען? זיי האָבן פארדינט, אז זייערע נעמען זאָלן זיין אויסגעקריצט אפן טאָול לעבן אַרנקוידעש.

ערשט איצט האָט טערענטי ניקאָליעוויטש באמערקט די קליינע פאַ-טאָגראפיע, וואָס איז געהאנגען אונטער א גלאַז אין א רעמל אנטקעגני-בער אף דער וואנט. האָט ער אינמיטן עסן, ווען רעב מענדל האָט גע-האלטן אין דערציילן דער פרוי זינער די געשיכטע מיט די צוויי קאסטנס ביכער, זיך געגעבן א הייב אוף פון אַרט און געבליבן שטיין בא דעם פאַטאָ-בילדל פונעם יונגן באַכערל אין דער פילאַטקע מיטן גווארדיישן צייכן אף דער סאָלאַטסקער גימנאסטאָרקע.

— אייערער? — האָט טערענטי, ניט אינגאנצן נאָך זיכער אין דעם, וואָס אים האָט זיך אין די דאָזיקע רעגעס אויסגעוויזן, שטיל גע-פרעגט.

— יע. דאָס איז דער יינגערער, ער זאָל האָבן א ליכטיקן גאניידן, דער, וואָס האָט אליין זיך געבעטן, מע זאָל אים שיקן אף דער מילכאַמע. פונעם עלטערן, אַלעווהאשאַלעם, איז מיר גאַרניט פארבליבן. אפילע קיין שטיקל בילדל.

— רעבע, — האָט וואָלגין זיך נאָך שטילער אָנגערופן, ווי מוירע האַבנדיק ארויסצוברענגען אף א קאַל דאָס, וואָס ער וויל פרעגן, — ווי האָט ער געהייסן?

— איר קענט אים עפשער, האז? — בא רעב מענדלען האָט זיך אָפגע-האקט דער אַטעם. — שויעלקע האָט ער געהייסן. שויעל ספעקטאָר. שויעל אף רוסיש איז סאָל.

— אף וועלכן פראַנט איז ער געווען? פון וועלכן פראַנט האָט ער אייך צוגעשיקט אַט דאָס בילדל זיינס?

— איך געדענק ניט, ער זאָל עס מיר געווען שרייבן. איך געדענק נאָר, אז דאָס איז געווען אפן אנדערן יאָר פון דער מילכאַמע. איר האָט

אים ערגעץ באגעגנט? — ער האָט צוגעמאכט מיט דער האַנט די אויגן. — ווייסט איר עפּשער אויך, וווּ האָט מען אים מעקאַבער געווען? — איר קאָנט מיר ניט זאָגן, וואָס האָט איר אים, רעכע, מיטגעגעבן מיט זיך פון דער היים? טוט זיך דערמאַנען. — מיין בראַכע, ער זאָל בעשאַלעם צוריקקומען פון דער מילכאַמע, האָב איך אים מיטגעגעבן.

— דאָס פאַרשטיי איך. כ'פּרעג אָבער... נו, א ביכל האָט ער מיטגע- נומען מיט זיך פון דער היים? כ'מין, א ייִדיש ביכל. בא רעב מענדלען האָבן זיך ווידער צוגעמאכט די מידע האלב־אויסגע- לאַשענע אויגן. ער איז אינגאַנצן אריין אין זיך און גערעדט ווי צו זיך: — דער עלטערער, מוישע, ער האָט מיטגענומען מיט זיך, געדענקט זיך, א סייפּער. מוישע איז נאָך געגאַנגען אין מיינע דראַכים. קיין ראָוו וואַלט שוין פון אים ניט געוואָרן, נאָר טאַלעס־אוי־טפּילן, ער זאָל געווען לעבן, וואַלט ער, מיסטאַמע, אַנגעטאַן. דער ייִנגערער איז שוין געווען מער פון די היינטיקע, נאָך איידער די סאָוועטן זיינען אריין צו אונדז אין דער ליטע. ניין, שויעלקע האָט קיין סייפּער מיט זיך ניט מיטגענומען. נאָר א ביכל פון די היינטיקע ייִדישע ביכלעך האָט ער געקאָנט בא זיך האָבן.

— דער עלטערער איינערער, מאַסיי, איז אויך געווען א גוואַרדייעץ? טערענטי ניקאָליעוויטש וואַלגינען, וואָס איז ביז זיין אריינקומען אהער געווען קימאַט זיכער, אז דער סאַלדאַט פון זייער ראַטע, וואָס האָט געהאַט בא זיך א ביכל מיט פונקט אזעלכע אויסזעס, ווי די ביכער פון די צוויי קאַסטנס, וואָס אנטאַשע האָט געפונען אפן בוידעם, איז ניט קיין אנדערער ווי דער לערער, וועלכער האָט אויסבאהאַלטן די קאַסטנס, האָט שוין איצט זיך אויסגעוויזן, אז דער דאָזיקער סאַלדאַט איז געווען אַט דער יונגינקער גוואַרדייעץ, וואָס אפן בילד.

און דעמלט, ווען רעב מענדל האָט זיך געגרייט הערן, וואָס עס האָט אים צו דערציילן וועגן זיין שויעלן אַט דער פּרעמדער מענטש, וועלכער איז אים מיטאַמאַל געוואָרן נאָך מער באַענט, האָט טערענטי ניקאָליעוויטש איבערגעריסן די שווערע שטילקייט:

— ניין. ס'איז ניט ער... יענער איז געווען א סאך אן עלטערער...

צוריקוועגס — די מאשין איז שוין געווען ווייט אויסער דער שטאָט — האָט יורע זיך אַנגערופן צו דעם שווייגעוודיק־פאַרטראכטן טערענטי ני- קאָליעוויטשן, וואָס איז געזעסן לעבן אים אין דער קאַבינע:

— איר האָט אים טאַקע ניט געקענט?

די מאשין איז אָפּגעפאַרן נאָך א שטיק וועג, אריין אין פעלד, וואָס האָט זיך געכוואליעט אונטער דער פאַרגייענדיקער זון ביזן ווייטן האַריי- זאַנט, נאָר וואַלגין איז אלץ נאָך געזעסן מיטן זעלבן סידעספולן אויסזען, מיט וועלכן ער האָט זיך געהאַט אופּגעהויבן פון טיש און צוגעגאַנגען צו דעם בילדל אף דער וואנט. פון דער דאָזיקער מינוט אָן האָט טערענטי ניקאָליעוויטש וואַלגין זיך אינגאַנצן ווי געענדערט. יורע האָט אים נאָך אזא, דאַכט זיך, קיינמאַל ניט געזען. עפּעס, פאַרשטייט זיך, שטעקט אין דעם, וואָס טערענטי ניקאָליעוויטש האָט אויסבאהאַלטן פונעם אלטן, אז

ער קען זיך מיט זיין יינגערן זון, נאָר פארוואָס באהאלט ער עס אויס אויך פון אים, פון יורען, קאָן שוין דער שאַפער ניט פארשטיין.
דאָס ווינטל, וואָס האָט זיך אריינגעריסן אינעם אופגעפנטן פענצ-טערל, האָט ווי אומגעקערט טערענטי ניקאָליעוויטשן פון א ווייטער ווייט צוריק אהער אין דער קאבינע, און ערשט איצט, דאכט זיך, האָט ער באמערקט דאָס צעכוואליעטע פעלד, וואָס לויפט אָן אנטקעגן, די סאָפּטאַ-גיכע זון באם פאנאנדערגעפלאמטן האַריוואַנט און אויך אָט די פריילעך ארומלויפנדיקע אויגן באם שאַפער, וואָס פארגיבן אים ווידער די זעלבע פראגע, אף וועלכער ער, וואָלגין, קאָן נאָך דערווייל זיך אליין ניט ענט-פערן. זיצט ער און קלאָרט עס אויס פאר זיך שוין אף א קאַל:

— פארוואָס האָב איך אים אזוי געענטפערט, דעם אלטן? ניט וועגן יעדן, וועמען מע האָט אָנגעווירן אין שלאכט, קאָן מען און מע דארף איצט דערציילן זייערע אייגענע. צו וואָס קומען אין דרייסיק יאָר ארום און דערציילן א טאטן, אז זיין זון איז לעבעדיקערהייט פארברענט גע-וואָרן אין אן אונטערגעשאַסענעם טאנק און מיר האָבן אים אפילע ניט געקאָנט ברענגען צו קוורע, ווייל געשען איז עס אין די כאדאַשים, ווען מיר זיינען נאָך אלץ אָפּגעטראָטן און אָפּגעטראָטן? און עפשער איז עס געווען ניט ער? מאלע וואָס עס דאכט זיך דיר אמאָל אויס. דרייסיק יאָר דאָך אריבער. ווער קאָן עס פארגעדענקען אלעמען, מיט וועמען מע איז געגאנגען אין שלאכט און וועמען מע האָט אָנגעווירן אין שלאכט? אָט ווען איך קאָן אָנווייזן דעם אלטן, וווּ צו שטעלן א מאצייווע דעם זון זיינעם! אָבער גיין אים דערציילן, וויאזוי זיין זון איז אומגעקומען... צו וואָס, הא?

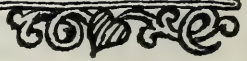
— איר האָט אים אָבער געקענט, פעטער טערענטי?

— איך האָב אנדערש ניט געקאָנט אים ענטפערן, יורי.

ווען דער יונגינקער שאַפער איז שוין געווען אינגאנצן אריינגעטאָן אין דעם, אז ער זאָל ניט פארשפעטיקן אפן אָוונטיקן שפאציר, האָט טע-רענטי ניקאָליעוויטש וואָלגין איבערגעכאזערט פאר זיך:

— איך האָב אים אנדערש ניט געקאָנט ענטפערן...

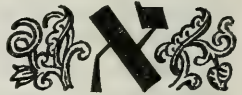
זאָגנדיק עס, האָט דער גווארדייעץ טערענטי ניקאָליעוויטש וואָלגין אז טראכט געטאָן דערביי פאר זיך, אז מיטן ברענגען צו פירן היינט די צוויי אָפּגעראטעוועטע קאסטנס ביכער, וועלכע ער האָט איבערגעגעבן אין זיכערע הענט, האָט דאָס דאָרף זיינס געשטעלט דערמיט א מאצייווע אף די אומבאווסטע קוואַרים פונעם אומגעקומענעם לערער און פונעם אומ-געקומענעם יונגן באַכערל מיטן גווארדיישן צייכן אף דער אויסגעברענ-טער סאָלאטישער גימנאסטיאָרקע.

מעכילע

1

ויך נאָכדעם ווי אורי גאוורילאָוויטש אנשין האָט
איין מאָל און א צווייט מאָל געעפנט די אויגן און
ביידע מאָל געזען פאר זיך איינע און די זעלבע
געקוויטלטע שטאַרן אף די פענצטער און אף

יענער זייט פענצטער — איינעם און דעם זעלבן געלבלעך-בלייכן
לאַמפּ אפן סלופ, איז ער אלץ ניט געווען נאָך זיכער, צי דאָס, וואָס סע
קומט מיט אים פאַר אין די דאָזיקע רעגעס, געשעט אף דער וואַר, צי
דאָס ציט זיך נאָך אלץ דער שווערער פארפלאַנטערטער כאַלעם. אזעל-
כעס, — ער זאָל זיך אופכאפן פון שלאָף, און ליגנדיק דערנאָך האלב א
וואכער, מיט צוגעמאכטע אויגן דערפירן דעם איבערגעריסענעם כאַלעם
ביזן סאָף, — איז זיך מיט אים שוין ניט איין מאָל פארלאָפן. עס געדענקט
זיך אים אפילע: ווי מעשונע-ווילד און פארפלאַנטערט עס זאָלן ניט געווען
זיין די ווייטערדיקע געשעענישן, האָט ער זיי דערנאָך לייכט געקאָנט
איבערדערציילן מיט די מינדסטע איינצלהייט, אזוי קלאַר און דייטלעך
האָט ער עס אלץ געהאט געזען. און שטענדיק: צוקונדיק זיך מיט פאר-
מאכטע אויגן צו דעם, וואָס עס קומט פאַר מיט אים און ארום אים, האָט
דער האלב-וואכער אוריעל אף קיין רעגע דערביי ניט פארגעסן, אז דאָס
אלץ קומט פאַר אין שלאָף, נאָר אריינמישן זיך, אָפשטעלן עס, האָט ער
ניט געקאָנט, כאַטש ער האָט, ווי ער געדענקט, זיך שוין ניט איין מאָל
עס געפרוווט טאָן. אפאַנעם, אז ניט ער פירט אָן מיט די ווייטערדיקע
געשעענישן פונעם איבערגעריסענעם כאַלעם, נאָר זיי פירן אָן מיט אים,
אפילע אין די רעגעס, ווען ער לאַזט ניט, זיי זאָלן אים צומאכן די אויגן,
נאָר האלט די אויגן בעקיוון ברייט צעעפנט.

דאָס זעלבע פארלויפט זיך מיט אים, דאכט זיך, אויך איצט. שוין א
היפשע ווילע, ווי ער ליגט מיט אָפענע אויגן, נאָר דער שווערער פאר-
פלאַנטערטער כאַלעם לאַזט אים נאָך אלץ ניט אָפ פון זיך. ער האלט אים
ווי פריער פארקוועטשט אין א פרעס, און וואָס א רעגע, קלעמט ער אים
אלץ שטארקער צונויף. נאָך איין מינדסטן קלעם, און עס וועלן בא אים
נעמען פלאצן די ריפן. ניין, מער קאָן ער ניט ווארטן. ער מוז זיך אריינ-
מישן, איבערייסן אָט דעם צו לאנג פארצויגענעם שווערן כאַלעם.

אורי גאוורילאָוויטש זעצט זיך האסטיק אָף, לאַזט אראָפ די פיס פון
געלעגער, רירט מיט זיי אָן דעם קילן דיל, זוכט אָפ אין דער פינצטער
די ברילן אפן דערביישטייענדיקן נאכט-טישל, טוט זיי אפילע א פאַר מאָל

אן, ווי ער וואלט נאך אלץ ניט גלייבן, אז ענדלעך האט ער זיך שוין אינגאנצן באפרייט פון שלאף און אז סע שטייט אים שוין מער ניט פאר צו קלעטערן איבערן שפיציקן פעלדז און, פליענדיק פון דארט אין טיפן טאל, אריינפאלן אונטער א פרעס, פון וועלכן ער קאן זיך ניט ארויס-קלייבן. ער קאן ניט פארשטיין, פארוואס קלעמט מען אים די גאנצע צייט צונויף די לינקע זייט, און פארוואס אזוי שטארק. ער קאן שוין באלד דעם אטעם ניט איבערכאפן.

איצט איז דאך שוין זיכער ווילד צו קלערן, אז דאס געשעט ניט אף דער וואר. ער האט אן א שיר סימאנים דערצו: אט איז דא נארוואס גער ווען פינצטער, און אט האט ער אויסגעשטרעקט די האנט צום שאלטער, און ס'איז גלייך געווארן ליכטיק. ער האט זיך געריכט דערזען אף די אראפגעהאנגענע שטארן אויסגענייטע בונטפארביקע קווייטן, פריילעכע בעריאזע-ביימלעך אף די טאפעטן, קרישטאָלענע וואזעס און באַקאלן אין גלעזערנעם סערוואנט, רויטע און בלויזע און גרינע ליכט אין די בראַג-זענע קאנדעליאברעס אף די ווענט, ווייכע שטולן מיט הויכע ווענטלעך ארום דעם פאָלירטן טיש און גידעריקע פאָטעלן אין די ווינקלען — האט ער עס אלץ דערזען. אורייעל שליסט אפילע איינ דעם טראַנויסטאָר און הערט זיך א וויילע צו צו דעם טויבמאכנדיקן שפילן, וואָס האט זיך אריינגעריסן אין צימער. אין שלאָף וואָלט ער דאָך געוויס ניט געווען געזאָגט צו זיך: „שליס אים די רעגע אויס. נאָך עלף אין אָונט דארף זיין שטיל“, און ער וואָלט דערביי זיכער ניט געווען פרעגן בא זיך אף א קאל: „צו וואָס טראַנסלירט מען עס אפילע אינמיטן דער נאכט אזא מוזיק, פון וועלכער עס שפרינגען אזא אונטער די שויבן?“ — אין שלאָף וואָלט ער דאָך ניט געהערט דעם אָפהילך פון זיינע שטילע טריט און ניט געפילט די עטוואָס פייכטלעכע קילקייט פון דער האלב-גלעזערנער טיר פון באלקאן, צו וועלכער ער האט צוגעטוליעט דעם שטערן.

נו, פארשטייט זיך, אז ער שלאָפט ניט. אינגאנצן אָבער וואך איז ער. אפאָנעם, נאָך אויך ניט, אויב דער ווייטעק, וואָס האט אים אָנגעכאפט אין כאַלעם, לאַזט אים נאָך אלץ ניט אָפ. אט דאָס וועלן זיך איינריידן, אז ער איז נאָך ניט אינגאנצן וואך, איז איצט די איינציקע האַפענונג זיינע אף צו באפרייען זיך פון אַט דעם אומדערטרעגלעכן ווייטעק.

אָפגעשטאנען אזוי א וויילע באם באלקאן, לעשט אורי גאוורילאָוויטש אויס די שיין, לייגט זיך צוריק אוועק, מאכט שטייף צו די אויגן און פרוווט צונויפקניפן דעם פאָדעם פונעם איבערגעריסענעם כאַלעם, דער-פירן אים ביזן סאָף. און כאַטש אורייעל געדענקט פינקטלעך, בא וואָס ער האט זיך איבערגעריסן, דער פאָדעם, קאָן ער אים אָבער בעשום-אויפן שוין צוריק ניט צונויפקניפן, און ווייסט, אז ער וועט אים שוין ניט צו-נויפקניפן, ווייל ער, אורייעל, איז איינצייטיק פארנומען גאר מיט עפעס אנדערש — ער וויל באַנעמען, וואָס איז עס פאר א ווייטעק. עפעס איז ער אינגאנצן ניט ענלעך אף קיין איינעם פון די, וועלכע איז אים ווען-ניט איז אויסגעקומען איבערטראָגן. יעדעס מאָל, אף וויפל ער געדענקט, האט ער געקאָנט אָנווייזן, ווו טוט אים וויי, און זאָגן, וואָס איז עס פאר א ווייטעק, ווייל ער איז געווען אן אינערלעכער, ער איז געגאנגען פון

אינווייניק, און דער, וואָס האָט אים איצט ארומגעכאפט און לאָזט ניט אָפּ, איז אינגאנצן עפעס אַן אנדערער, ניט קיין אינערלעכער. ער איז אזא, וואָס קומט פון אויסן. ס'איז גענוג, מע זאָל אים באפרייען, אורייעלן, פונעם פרעס, ווי אלץ וועט גלייך דורכגיין. דער פרעס לאָזט אים אָבער פון זיך ניט ארויס. ער פארקלאמערט אים, דאכט זיך, נאָך שטארקער. אורייעל מאכט שוין מער ניט צו די אויגן.

עס גייען דורך עטלעכע מינוט, נאָר אורי גאורילאָוויטש קאָן אלץ נאָך ניט באנעמען, וואָס עס קומט מיט אים היינט אזעלכעס פאָר. פאר די צוויי כאדאָשים, וואָס ער איז אף דער דאטשע, האָט ער זיך קיין איין מאָל ניט באקלאָגט אפן געזונט. ער האָט זיך ביכלאל זעלטן ווען בא-קלאָגט אפן געזונט, באזונדערס די לעצטע עטלעכע יאָר, ווען דאָס פארנע-מען זיך יעדן אינדערפרי, א האלב שאַ אפן זייגער, מיט פיזקולטור-איבונגען איז בא אים געוואָרן שוין א געווינהייט, ווי בא זיין טאטן אַלעוואהשאַלעם אמאָליקע יאָרן דאָס דאוונען. ארויסגעפאָרן פון דער דאטשע איז ער, אורייעל, פונקט זיבן אין אָוונט. אין דעם אָנגעפיקעוועטן וואגאָן פון דער ביישטאָטישער עלעקטרישער באַן איז געווען מעסוקן הייס. דערצו איז אים דעם גאנצן וועג, בא אן אַנדערהאלבן שאַ, אויס-געקומען שטיין אף די פיס.

ניט ווייט פון זיין נייער ווינונג אין עק שטאָט, ווהיין ער האָט זיך ניט לאנג צוריק אריבערגעצויגן, האָט ער זיך אריינגעכאפט אין א קאפע און אויסגעטרונקען א קופל ביר. ארום צוועלף באנאכט, נאָך דעם ווי ער האָט דורכגעבלעטערט זיין אייגענעם לערנבוך, לויט וועלכן די סטודענטן, וואָס זיינען דורכגעפאלן אף דער פריילינגדיקער סעסיע, וועלן מאָרגן זיך בא אים איבערעקזאמענירן, האָט ער זיך געלייגט שלאָפן. וויפל איז ער עס אָפגעשלאָפן?

דאָס מאָל האָט אורייעל, אראַפגייענדיק פון געלעגער, שוין די שנין ניט אָנגעצונדן. באנאכט איז די עלעקטרישע ליכט ביז צום בלינד ווערן העל. ער האָט פארהויבן די שטאָרן אפן פענצטער און פארכידעשט א קוק געטאָן אפן וואנט-זייגער. ס'איז געגאנגען ערשט די דריטע שאַ.

דאכט זיך, אז שטייענדיק איז אים לייכטער. און עפשער פילט ער ניט אזוי די ווייטעקן, ווייל ער הערט זיך צו זיי שוין ניט אזוי צו. ער איז איצט אינגאנצן אריינגעטאָן אינעם באנאכטיקן דרויסן.

פונדאנען, פונעם אכטן שטאָק, זעט זיך דער נייער היפש-צוואקסענער מיקראַריאָן אוזש ביזן בלייך אויסגעשטערנטן האַריזאָנט, וועלכער, ווי עס גיט זיך אים אויס, שפארט זיך דאָרט אָן אף די פילשטאָקיקע מויערן, וואָס כאפן פונדערווייטן דעם אַנבליק פון שטארצנדיקע פעלדזן. ניט לאנג צוריק, גיט אורייעל בא זיך א טראכט, זיינען אונטערן זעלבן האַריזאָנט מיסטאמע געלעגן פונקט אזעלכע דערפלעך, ווי דאָס דערפל אנטקעגני-בער, וואָס ליגט מיטן איינציקן שטיקל גאס שיר ניט באם סאמע צופוסנס פונעם מויער, אין וועלכן ער ווינט. איצט זעט שוין אורייעלן ניט אויס אזוי מאַדנע דאָס, וואָס די באלעבאטים פון אָט די נידעריקע הילצערנע שטיבלעך איילן ניט זיך אריבערציען אין די נייע דירעס, וועלכע מע האָט, ווי ער האָט געהערט זאָגן, שוין קימאט יעדן פון זיי געגעבן. פון

אָנפאנג אָבער, ווען ער האָט זיך איבערגעקליבן אהער פון צענטער שטאָט, האָט עס אים שטארק געוונדערט. ער האָט ניט געקאָנט פארשטיין, וואָס האלט זיי דאָ אזוי צו? דאָס שלעפן אָף זיך צען מאָל א טאָג וואסער פֿון נעם ברונעם, צי דאָס האָבן צו טאָן אום ווינטער מיט די הרוך בעסט?

אורי גאוורילאָוויטש האָט וועגן דעם אנומלטן געהאט געפרעגט איינעם פון זיי. דאָס איז געווען אָף דער דריטער צי אָף דער פערטער וואָך, ווי אוריִעל האָט זיך דאָ באזעצט. צוזאמען מיט נאָך עטלעכע מענטשן פון זיין הויז איז ער געגאנגען אויסגראָבן די ביימלעך פונעם הויפל, פֿונדֿ וואנען ס'איז מיט אייניקע טעג צוריק אריבערגעפאָרן אין א נייער ווייִ־נונג דער פֿריערדיקער באלעבאָס, און פארפלאַנצן די דאָזיקע עטלעכע ביימלעך אונטער די פענצטער פון זייער נאקעט־שטארצנדיקן צוועלפֿ־שטאָקיקן מויער. אוריִעל האָט ניט באוויזן נאָך אוועקשטעלן דעם פֿוס אפן גראָביזון, ווי אין הויפל איז אריינגעלאָפֿן א צעשוּיבערטער מאַנצבל מיט פֿארביילטע פֿויסטן און געדראָעט, אז טאָמער פֿארנעמען זיי זיך ניט באלד אלע פֿונדאנען, לאָזט ער אראָפֿ דעם הונט פון דער קייט.

אין יענע רעגעס האָט אוריִעל ניט געהאט מיט וואָס צו דערווידערן די וועלכע האָבן זיך ארופגעוואָרפֿן אפן געוועזענעם אייגנטימער פֿונעם הויפל, אים געמאכט מיט דער בלאָטע גלייַך, אויסגעוואָרפֿן, אז בא אים איז א באלעגופישע נעשאַמע, אז כּוץ דער אייגענער קעשענע גייט אזעל־כע, ווי ער, קיין זאך ניט אָן, זיי וואָלטן, אפּאַנעם, וועלן, אז אויסער די נייע ווינונגען מיט אלע באקוועמלעכקייטן, וואָס מע גיט זיי אומזיסט, זאָל מען זיי אויך איבערלאָזן די הייזלעך, קעדיי קאַנען אָף זומער זיי פֿארדינגען, די שטאלן מיט די שטעלכלעך, זיי זאָלן דאָרטן קאַנען האלטן בעהיימעס און הינער, ניט אָנרירן, גאָט באהיט, די סעדלעך און גערטנ־לעך, איבערלאָזן זיי דאָ אליין, פון וואָס מע קאַן מאַכן געלט.

אָט דעם דאָזיקן מאַנצבל, וועלכער איז נאָכן אריבערציען זיך אין א נייער דירע סיווי פֿארבליבן דערווייל אין דער פֿריערדיקער ווינונג זינער, אין דעם איבערגעטריקנטן טונקל־גרויען, ווי מאַקוכע, הילצער־נעם שטיבל מיט די ברעקלעך פענצטער, האָט אוריִעל לאנג ניט געקאָנט פֿארגעסן. צייטנווייז האָט זיך אים אויסגעגעבן, אז ניט צוליבן געלט, וואָס יענער קאַן אויסשלאָגן פון זיין געוועזענעם שטיקל באלעבאטישקייט, האלט ער זיך אזוי פֿאר דעם. די בענקשאפט צום פֿיצל ערד, אָף וועלכן ער איז געבוירן, האלט אים דאָ אזוי צו.

וויאזוי האָט ער עס, אוריִעל, באלד ניט פֿארשטאנען, אז אפֿילע נאָך דעם ווי דער בולדאָזער וועט אראָפֿטראָגן אָט דאָס פֿארבליבענע שטיקל דאָרפישע גאס, וועלן אירע פֿריערדיקע איינוווינער נאָך לאנג־לאנג קור־מען אהער צו גיין? ער ווייסט עס לויט זיך: דער וויפֿלטער כּוידעש שוין, ווי ער האָט זיך באזעצט אין דעם דאָזיקן מיקראַראיאָן; ס'איז אָבער ניט געווען נאָך, דאכט זיך, דער פֿאל, ער זאָל זיין אין צענטער שטאָט און ניט אראָפֿכאפֿן זיך א קוק טאָן אפֿן רויטן צווייגאַרנדיקן מויערל, ווו ער האָט פֿריער געווינט. אפֿילע איצט, ווען מע האָט דאָס מויערל שוין

אראפגעטראָגן און אף זײַן פּלאַץ פּאַרפּלאַנצט א סקווערל, כאַפּט ער זיך אויך פּון מאָל צו מאָל אהײַן אראָפּ. איז וואָס איז דער ווּנדער, אויב א מענטש קאָן נײַט צווען, ווי מע וואַרפט פּאַנאַדער זײַן נעסט, ווי מע גראַבט ארויס פּון דער ערד, אף וועלכער ער איז געבוירן און געוואקסן, די בײַמלעך, וועלכע ער האָט אליין פּאַרפּלאַנצט?..

בענקשאַפט איז עפּשער דאָס שטאַרקסטע און דויערהאַפּטסטע, וואָס ס'איז דאָ אינעם מענטשן. ער נעמט עס, אורײַעל, פּון זיך אליין. ס'איז גענוג געווען, ער זאָל די ערשטע נאַכט אין דער נײַער דירע פּלוצעם דערהערן א קרייען פּון הענער, אז עס זאָל אים גלייך אריבערטראָגן פּונדאנען אינעם ווייטן שטעטעלע פּון זײַן ווייטער קינדהײַט, כאַטש ער האָט זיכער נײַט וואָס צו בענקען נאָך יענע ווייטע יאָרן, וועלכע זײַנען דורך אין א האַלב־אַינגעפּאלן שטיבל מיט פּאַרשימלטע ווענט און א נאַסער סטעליע, וואָס איז געשטאַנען פּאַרוקט אין א קרום בלאַטיק געסל... און דאָך טרייבט ער זי פּון זיך נײַט אָפּ, די בענקשאַפט, וועלכע עס ברענגט מיט זיך יעדעס מאָל אהער צו טראָגן, אפּן אכטן שטאַק, דאָס קרייען פּון די הענער אין די שטעלעכלעך פּון דער אנטקעגנליגנדיקער דאַרפישער גאַס, וואָס קוקט אהער ארוף מיט אומעטיקע נאַקעטע שײַב־לעך. מערע אַרקאַדיעווע, די פּרוי זײַנע, איז דאָ איצט נײַטאָ. זי איז אף דער דאַטשע, און ער האָט נײַט פאַר וועמען מוירע צו האָבן עפענען די טיר פּון באלקאָן. ווען מערע איז אין שטוב, וואָלט זי אים, מיסטאַמע, נײַט געלאָזט עפענען אפּילע די פּאַרטקע. די פענצטער פּון זײַער פּרייער־דיקער וווינונג אין צענטער שטאַט האָבן ארויסגעקוקט צו דער גאַס. טאַג און נאַכט האָט זיך דאָרט געטומלט פּון די טראַמוויען און מאַשינעס. און גאַרניט. ס'האַט זי נײַט געקײמערט. זי האָט געקאַנט שלאָפּן בא אָפענע פענצטער. נאָר צום באַנאַכטיקן קרייען דאָ פּון די הענער קאָן זי ביז איצט זיך נײַט צוגעווינען. זי כאַפּט זיך גלייך אוף און קאָן שוין דערנאָך נײַט אײַנשלאָפּן. צוליב איר מוז ער שוין אויך שלאָפּן בא פּאַרמאַכטע פענצטער — ווי הייס און דושנע סע זאָל נײַט זײַן.

מיט א באַזונדער מײַן צולאַכעס, וואָס פּאַרשאַפט פּאַרגעניגן, האָט אורײַעל א צי געטאָן די טיר פּון באלקאָן, נאָר צומאַכן אינגאַנצן זי צוריק האָט ער שוין נײַט געקאַנט. ס'האַט אים קוים געקלעקט קויעך אף צו דערשלעפּן זיך צום געלעגער. דער ווייטעק, וועלכן ער האָט, שטייענדיק באַם באלקאָן, געהאַט עטוואָס פּאַרטויבט מיטן אריינטאָן זיך אינעם באַ־נאַכטיקן דרויסן, האָט זיך ווי אָפּגערעכנט מיט אים דערפאַר. ער האָט זיך אף אים אַרופּגעוואָרפּן מיט א מעשוועדיקער צערייצטקייט און אזוי צונויפּגעפרעסט די לינקע זײַט, אז ער קאָן אפּילע נײַט וויינען, כאַטש ער האָט נײַט פאַר וועמען זיך דאָ צו שעמען, ער איז אײַנער אליין אין דער גאַנצער דירע. אָט איצט פּאַרשטייט ער, פּאַרוואָס לויכטן זיך נײַט אין די אַוונטן אלע פענצטער בא זיי אין הויז. די דירעס זײַנען דאָ פּון לאַנג שוין אלע פּאַרנומען, נאָר נײַט אין אלע דירעס ווינט מען שוין. דער, וואָס קאָן אָפּציען מיטן אריבערקלייבן זיך אינגאַנצן אהער, דער צײַט אָפּ, און מער פּון אלץ דערפאַר, וואָס אינעם הויז זײַנען נאָך נײַט קיין טעלעפּאָ־נען. סע זאָל געווען זײַן דאָ בא עמעצן א טעלעפּאָן, וואָלט ער, אורײַעל,

צו אים אָנגעקלאַפט און געבעטן ארויסרופן א דאָקטער. דאכט זיך, אז דער ווייטעק לאַזט אים ביסלעכווייז אָפּ. ניין, דאָס לאַזט ער אים פאַשעט איבערכאַפן דעם אָטעם.

נאָך דעם ווי אורי'על האָט שוין אלץ אויסגעפרוּווט אָף צו באַפרייען זיך פון די שרעקלעכע ווייען, וואָס האָבן אים צונויפגעקוועטשט, ווי ער זאָל ווירקלעך געווען ליגן אונטער א פרעס— זיך אומגעטראָגן היין און הער פון צימער צו צימער און א צונויפגעקאַרטשעטער אינדרײַען זיך א וואלגער געטאַן אפן געלעגער מיטן פּאַנעם אין קישן, צעבייסנדיק זיך ביז בלוט די ליפן, — איז ער אָנגעקומען צו דעם שטענדיקן מיטל זײנעם, מיט וועלכן ער האָט ניט איין מאָל פארטויבט אין זיך ווייטעקן: ער האָט זיך פארטראכט, וואָס איז אזוינס ווייטעק. אין א ווילע ארום איז דאָס סאַמע וויכטיקסטע שוין פאר אים געווען — געפינען דערוף אן ענטפער.

דער דאָצענט פונעם באַרג־אינסטיטוט, אורי גאוורילאָוויטש אַנשין, וואָלט אָף אייניקע געגנשטאַנדן, וועלכע ער האָט געלערנט אין שול, מיט סאַמע געווען איצט איינער פון די אָפגעשטאַנענסטע צווישן די שילער פון נעם אכטן צי אפילע פונעם זיבעטן קלאס. אלנפאלס, אָף אַנאַטאָמיע וואָלט ער זיכער געווען דער אָפגעשטאַנענסטער, און פארענדיקט האָט ער דאָך די שול דורכויס אָף „גאַנץ באַפרידיקט“, ווי סע האָט דעמלט געהייסן דער איצטיקער באל „פינף“. ווען מע זאָל צו יענער צײַט געווען צוריק איינפירן אין די שולן מעדאלן, ווי מע האָט עס איינגעפירט אין יאָרן ארום, וואָלט ער באשטימט געקראָגן א מעדאל, מעגלעך אפילע א גאַלדענע. מיט טאַם איז ער, אורי'על, ניט דער איינציקער צווישן די קאַנדידאַטן פון טעכנישע וויסנשאַפטן, און עפשער אפילע אויך צווישן די, וואָס טראָגן דעם טיטל דאָקטאָר, וועלכע האָבן אָף אזויפיל פאַרגעסן פון דעם, וואָס זיי האָבן געלערנט אין די יינגלשע יאָרן אין שול, אז זיי געדענקען שוין, דאכט זיך, ניט, וויפיל ריפן עס פאַרמאַגט א מענטש, צי, אשטייגער, ווי איז געבויט דאָס אויג, דער אויער. וויאזוי איז דאָס זעלבע געשען מיט אים, וועלכער האָט אָף אַנאַטאָמיע אויך געהאַט די העכסטע אָפשאַצונג, פאַרשטייט ער אליין ניט. מעגלעך, אז שולדיק דערין איז דער לערער, וואָס האָט דערצײלט וועגן דעם מענטשלעכן קערפער ווי וועגן א געוויינלעכער מאַשין, און עפשער איז ער, אורי'על, אליין גאַר שולדיק, וואָס ער האָט פאַנאַנדערגעטיילט די געגנשטאַנדן אָף נײַטיקע און ניט נײַטיקע. אָף אַנצוקומען אין א טעכנישן אינסטיטוט, — דאָס האָט ער געוויסט, נאָך זײנען דיק אין זעקסטן צי זיבעטן קלאס, — וועט ער מיט אַנאַטאָמיע צי זאָלאַג גיע ניט דאַרפן האָבן צו טאָן. איז צו וואָס זאָל ער זיך מײנען עס פאַרגע־דענקען? און וואָס סאָפאָקאַלסאָף קומט ארויס דערפון דעם, וואָס ווייסט דעם געבוי פונעם מענטשלעכן קערפער אָט ווי ער, אורי גאוורילאָוויטש, ווייסט דעם געבוי פון די האַריזאָנטן אין שאַכטע? דאָס פאַרהיט דען פון ווייטעקן דעם, וואָס היילט אַנדערע, צי די ווייטעקן זײנען בא אים קלע־נערע?.. דעם מענטשלעכן קערפער, זאָל אפילע זײן, אז דער סאָף זײנער איז, אייגנטלעך, דער זעלבער, וואָס בא דעם פלאסט שטיינקוילן, קאַן מען אים אָבער פאַרט ניט פאַרגלייכן צום האַריזאָנט אין דער שאַכטע. אפילע

צו דער סאמע קליגסטער מאשין מע זאל אים פארגלייכן, וועט עס אויך זיין ביז גאָר איינפאָר. און די, וועלכע פרווון עס טאָן, דערווייזן בלויז דערמיט, ווי ווייניק דער מענטש ווייסט נאָך וועגן זיך. וויפל דוירעס וועלן נאָך אוועקגיין און וויפל דוירעס דארפן נאָך קומען, ביז דער שאַרבן וועט אופהערן ווערן פארן מענטשן א סוידעספולע הייל. ניין, דער מענטשלעך כער שאַרבן וועט, ווייזט אויס, קיינמאָל ניט אנטפלעקן אלע זיינע סוידעס. דאָס אָבער ווייסט דער מענטש אָף זיכער: יעדעס קעמערל פון זיין לייב, מעג עס זיין אין הונדערט צי אין טויזנט מאָל קלענער פונעם שפיץ פון א נאָדל, האָט אין דער סוידעספולער הייל זיין באַזונדערן שאַלעך, וועלכע כער גיט אויגנבליקלעך איבער די מינדסטע און קלענסטע געשעעניש, וואָס פארלויפט זיך מיטן קעמערל. און כאָטש אורזעל פארשטייט, אז מע קאָן דעם מענטשן מיט גאָרנישט ניט פארגלייכן, פונדעסטוועגן זוכט ער יעדעס מאָל פאר אים א פארגלייך, ער זאל האָבן באַ וואָס זיך אַנצוהאלטן אינעם געראַנגל מיט די ווייען, וועלכע עס געלינגט אים דערמיט אָף א שטיקל צייט צו לינדערן.

דאָס מאָל האָט אורי גאוורילאָוויטש צוגעזוכט פאר זיך א פארגלייך — די פיאַנע, וואָס שטייט אין שכיינעסדיקן צימער. רירסט זיך צו צו אירן א קלאַוויש, גיט וועגן דעם באלד צו וויסן די אַנגעצויגענע סטרונע. דאָס זעלבע קומט, אייגנטלעך, איצט פאָר אויך מיט אים. און פונקט ווי מע קאָן פארטויבן דעם קלאַנג פון איין סטרונע מיטן קלאַנג פון א צווייטער, א מער שטארקערער, אזוי קאָן מען אויך פארטויבן אין זיך די ווייען, זאל אפילע זיין, אז נאָר אָף א קורץ שטיקל צייט. מע דארף בלויז קאָנען אָפֿ־זוכן אין זיך אַט די גייטיקע סטרונע, די גייטיקסטע און שטארק־סטע.

נאָר וויפל אורי גאוורילאָוויטש האָט ניט איבערגעקליבן אין זיך די אַנגעצויגענע סטרונעס, האָט ער צווישן זיי נאָך אלץ ניט געקאָנט געפֿי־נען די גייטיקסטע און שטארקסטע. אפילע דאָס דערמאָנען זיך אינעם בריוול, וואָס ער האָט מיט יאָרן צוריק, זייענדיק א סטודענט, געשריבן דער אלטער קראַנקער מאַמען זינער, אז זי זאל גיין אַרבעטן אָף א זאָר וואָד, ער דארף עס צוליב דער אַנקעטע זינער, אַניט וועט מען אים מיס־טאם ניט איבערלאָזן אין דער אַספיראַנטור, — אפילע די דאָזיקע דערמאָ־נונג, פון וועלכער ער האָט צום ערשטן מאָל פאר די אלע יאָר זיך גיט אַפּגעקערט, ווי ער פלעגט עס קעסיידער טאָן, קוים נאָר האָט דער זי־קארן א דערמאָן געטאָן וועגן דעם, און צום ערשטן מאָל פאר די אלע יאָרן ניט איבערגעשלאָגן דעם זיקאַרן זינעם, וואָס האָט זיך אזוי אַנגע־וואָרפן איצט אָף אים, אז פון בושע וועט זיך, דאָכט זיך, באלד אַנכאַפן דער קישן אונטער אים, איז נאָך אויך ניט געווען די סטרונע, וועלכע זאל קאָנען פארטויבן מיט זיך זיינע ווייען. צוליב דעם דארף ער, אַפּאַנעם, אַנציען עטלעכע סטרונעס מיטאַמאָל. נאָר דער זיקאַרן לאָזט אים איבעריקס זיך ניט אַרײַנמישן. ער איז איצט באלעבאַס און צווינגט אויסהערן ביזן סאָף אלץ, וואָס ער האָט אים צו זאָגן וועגן יענעם בריוול, און זאל ער, אורזעל, נאָכדעם אליין ארויסטראָגן איבער זיך דעם פּסאַק, די גרעסטע שטראָף פארן מענטשן איז די, וועלכע דער מענטש טראָגט זיך אליין

ארויס, בלייבנדיק מיט זיך אויג-אף-אויג, אָט ווי ער, אורי'על, אצינ-
דער.

דער זיקארן לאַזט גאַרניט דורך. ער הייבט אָן פונעם פּאָגראַם אין
שטעטל, נאָך וועלכן אורי'על איז פארבליבן א האלבער יאָסעם, פונעם גע-
קווייטלטן פארלאטעטן ציכל, מיט וועלכן ער פלעגט פרייטיק אומגיין
איבער די הייזער, אָנעטעמענדיק זיך הינטער די טירן מיטן ווארעמען
רייך פון הרעטשענע פידפאלקעס, פון די אָרעמע מאַלצייטן אף נעגדידי-
שע כאסענעס, פון אויסבעטן באם דאוונען כאנעקע-געלט בא די באלעבא-
טים אין בעסמערעש... דערנאָך שפרינגט אריבער דער זיקארן צו די
יינגלשע יאָרן, ווען ער, אורי'על, האָט שוין געוווינט אין שטאָט, — צו דעם
טונקעלן קעראַסיין-לעמפל אף דער פייכטער וואנט, צום אומעטיק-אויסגע-
שטערנטן הימל, וואָס פלעגט אריינקוקן דורך די פארלאטעטע שניבלעך
אינעם הינטער-שטיבל באם אָפּטריט, ווו זומער איז ניט געווען ווו צו
אהינטאָן זיך פון די פליגן און ווינטער פון דער פייכטער קעלט... דער
זיקארן זינער לאַזט גאַרניט דורך, ער דערמאָנט, ווי האלבע נאכט פלעגט
די מאמע זינע אופשטיין, נעמען אף די אקסלען די צוויי גרויסע געפלאַכ-
טענע קערב און שטיל, ווי א שאָטן, זי זאָל, כאַלילע, ניט אופוועקן די
קינדער, זיך ארויסגליטשן פון שטוב. און אזוי נאכט אין נאכט, יאָר נאָך
יאָר, פון זינט זיי האָבן נאָכן פּאָגראַם, צוזאמען מיט א סאך אנדערע פליי-
טים, זיך אריבערגעקליבן אין שטאָט. ערגעץ אף א ווייטער בארגיקער
גאס איז געווען די בעקערריי, ווו זיין מאמע פלעגט נעמען אף באַרג צוויי
קוישן געבעקס און עס פאנאנדערגעטראָגן אירע קונדן אף באַרג איבער
דער גאנצער שטאָט. דאָס גאנצע פארמעגן אירס, וואָס האָט באטראַפן, —
אורי'על האָט עס פארגעדענקט ביז איצט, — זיבן און דרייסיק רובל, איז
געווען צעשטעקט צווישן אירע קונדן, וועלכע פלעגן מיט פאסיקלעך, די
מאמע זינע זאָל פארשטיין, אליין אריינשרייבן זייערע כויוועס און באם
צעכעזשבענען זיך אליין אויסמעקן די פאסיקלעך אין איר צעקנייטשט און
פארפלעקט העפטל.

מעגלעך דערפאר האָט זיך אים אזוי פארגעדענקט, וויפל עס האָט צו
יענער צייט באטראַפן דער מאמעס פארמעגן, ווייל ווען ער האָט איינמאָל
געהאַלפן צונויפציילן די פאסיקלעך אינעם העפטל, האָט זי א זאָג געטאָן
צו זיך: „אפילע קיין האלבע קו מאכט עס ניט אויס“. אז די מאמע זינע
האָט אין עטלעכע יאָר ארום נאָך דער כאסענע געקויפט פארן אָפּגע-
שפּאַרטן געלט א קו און באצאָלט פאר איר פינף און זיבעציק ניקאַליעווער
רובל, און אז פון דעם, וואָס זי פלעגט פאנאנדערטראָגן מילך איבער די
נעגדידישע הייזער, האָט זי געצויגן די כאיווע, האָט ער ניט איין מאָל
געהערט זי עס דערציילן. נאָר דעמלט, ווען די מאמע זינע האָט אין די
פריע קאיאָרן געשלעפט אף זיך די קאנען מילך, איז זי נאָך געווען א
יונגע, זי האָט נאָך ניט געהאט אף זיך קיין פּאָגראַם, זי איז נאָך דעמלט
ניט געלאָפן מיט די ברעקלעך קינדער אינמיטן דער נאכט פון א ניעם
פּאָגראַם. די קוישן געבעקס אָבער האָט זי געשלעפט אף זיך, ווען
זי איז שוין געווען אין זיין איצטיקן עלטער, עלטער אפילע אף עטלעכע
יאָר. אורי'על ווייסט, אז ער זעט אויס נאָך ווייט פון א מענטשן, וואָס איז

האיאר שוין אריינגעפארן אין זעקסטן יארצענדליק. ער פיינט זיך אמאל דערמיט אויס פאר זיך אליין און פארגעסט דערביי, אז אים איז אפילע אין דער יוגנט ניט אויסגעקומען שלעפן אף זיך נאכט נאך נאכט שווערע קערב מיט געבעקס פאר יענעם, און אז אים איז קיינמאל ניט נאכגעלאָפן זיינס א קינד, ווי ער איז נאכגעלאָפן דער מאמען און געשריען איבער דער גאנצער גאס: „כ'זויל עסן!" — און די טרייע, איבערגעגעבענע מאמע זיינע האָט ניט געהאט אים וואָס צו געבן.

אַט אזוי, אן אָנגעזאָלטע מיט די שווערע קערב אף די פלייצעס, האָט מען זי אין איינעם א באגינען געטראָפן ליגן א געכאלעשטע אין א גראָבן. אין א קנאפן כוידעש ארום איז זי אויסגעגאנגען.

וויאזוי האָט ער עס געקאָנט, מאָנט איצט דער זיקאַרן בא אים אן ענט־פער, שרייבן דער עטלעך־און־פופציקיאַריקער קראַנקער מאמען זיינער, אז זי זאָל בא אזא עלטער אָנקומען ארבעטן אף א זאוואָד, זאָל אפילע זיין, אז מיטן פאנאנדערטראָגן דאָס געבעקס האָט זי געהאט א שטיקל שייכעס צום האַנדל, געקאָנט אפילע בלייבן אן וואַלרעכט, און דאָס האָט אים אין יענע יאָרן עפשער געווען געשטערט אָנקומען אין אספיראַנ־טור.

דער זיקאַרן זיינער מאָנט פון אים טייער און פאר לינדערן עטוואָס די ווייען — ער ציט אין אים אָן איין סטרונע נאָך דער אנדערער, זוכט אויס פון דער ווייטער פארגאנגענהייט און פון דעם, וואָס איז זיך פארלאָפן ניט איבעריקס לאנג צוריק, אלץ אזעלכעס, איבער וואָס ער האָט אינעם דאָזיקן עלטער זיך וואָס צו פארטראַכטן. און ווען ס'איז אים סאָפּאָלסאָף געלונגען זיך אריינמישן און אָפּשוואַכן דעם ווייטעק מיטן דערמאָנען זיך, ווי ער האָט זיך געטרונקען, פאָרסירנדיק דעם דניעפער, האָט ער זיך פלו־צעם צעלאַכט.

ניט צו באַנעמען. וואָס האָט זיך עס מיטאמאָל אריינגעמישט אין דעם אלץ, וואָס ער האָט נאָרוואָס געהאט פאר זיך געזען אין דער פינצטער, ליגנדיק מיטן פאָנעם פארגראָבן אין קישן, דער פראַפעסאָר מיטן געגאָלטן קאַפּ, וועלכער איז געקומען אָנגעבן זיינע דאָקומענטן אף אָנטייל־צונעמען אינעם אָפּנעם קאָנקורס, וואָס דער אינסטיטוט האָט גע־מאָלדן.

ער, אורי גאוורילאָוויטש, איז דעמלט פונקט געווען באַם רעקטאָר, ווען דער פארוואַלטער פון דער קאטעדראַ פון געזעלשאַפטלעכע וויסנ־שאַפטן איז אריינגעקומען אין קאבינעט צוזאמען מיט א מיטלוויקסיקן, עטוואָס איינגעהויקערטן מאַנצבל און אים פאָרגעשטעלט ווי זיינעם א גוטן באַקאנטן. זיי האָבן זיך אמאָל צוזאמען געלערנט. ווען דער פארוואַל־טער פון דער קאטעדראַ — א הויכער, שטאַלטנער מאַן מיט אן אָנגענעמער ברוסטיקער שטים האָט פאָרגעלייענט דאָס צעטל ווערק, וואָס זיין באַ־קאנטער האָט פארעפנטלעכט, און דערביי צוגעגעבן, אז אייניקע פון אַט די ווערק זיינען דערשינען אין עטלעכע אפלאַגעס און אין פארשיידענע פארלאַגן, און אז קימאט אף איטלעכס פון זיינע ווערק זיינען געווען אין דער פרעסע גוטע אָפרופן, האָבן באַם אריינגעקומענעם פראַפעסאָר זיך מאָדנע געלויכטן די שיטערלעך־גרינע אויגן אפן גליקלעך־שמיכלענדיקן

געזיכט מיט די דינע פארקאשערטע ליפן און קורצן אונטערשטן קיין. דער פארוואלטער פון דער קאטעדראל האָט אויך נישט פארגעסן צוגעבן, אז דער פראָפּעסאָר האָט א שטיקל צייט אפילע געארבעט אין דער רעפובליקאנישער הויפטשטאָט. דאָ האָט דער גאסט זיך אופגעשטעלט, ווידער דער-לאנגט דעם רעקטאָר די האנט און מיט א באזונדער שטאַלק, ווי דאָס וואָלט געווען דאָס סאמע וויכטיקסטע פון דעם, וואָס דער פארוואלטער פון דער קאטעדראל האָט אויסגעלייענט פונעם צעטל און דערציילט וועגן אים, זיך אָנגערופן:

— אין אינסטיטוט, ווו כ'האָב פריער געארבעט, בין איך א שטיק צייט געווען דער פארטרעטער פונעם פאָרזיצער פון דער שטייגער-קאָמיסיע. אורי'על האָט באמערקט, ווי דער רעקטאָר האָט קוים באוויזן באהאלטן דעם שמייכל אין דער שיינער געדיכטער באָרד און ווי דער פארוואלטער פון דער קאטעדראל האָט פארשעמט אָפגעקערט די אויגן. בלויז ער איינער, דער מענטש מיטן שמייכל אפן גליקלעך-צופרידענעם פאַנעם, האָט נישט פארשטאנען, אז ער האָט שוין נישט וואָס אָנצוגעבן אהער די דאָקומענטן, אז מיט אַט דעם איין זאָג זיינעם האָט ער ווי צונישט געמאכט די ווערט פון אלע זיינע וויסנשאפטלעכע ארבעטן, אז ס'איז פאַשעט שווער זיך פאַר-שטעלן, אז א מענטש, פאר וועמען דאָס סאמע גרעסטע, דאָס סאמע וויכ-טיקסטע און סאמע העכסטע איז די שטעלע, וועלכע ער פארנעמט, זאָל קאָנען שאפן עכט וויסנשאפטלעכע ווערק.

ווי א שטראָף פאר דעם, וואָס ער האָט נאָרוואָס געזינדיקט קעגן א מענטשן, אָפגעלאכט פון א מענטשן, זאָל אפילע זיין, אז הינטער די אויגן, און איז שיר נישט גרייט געווען צונישט מאכן דעם פראָפּעסאָר ווי א גע-לערנטן בלויז דערפאר, ווייל יענער האָט זיך פאַרגעשטעלט אויך אלס א פארטרעטער פון א פאָרזיצער פון א קאָמיסיע, זיינען אין אורי'על אַנ-שוויגן געוואָרן אלע סטרונעס, וואָס האָבן א שטיקל צייט געהאט פאַר-טויבט מיט זיך יענע, וועלכע האָט אים אופגעוועקט פון שלאָף און ארומ-געטריבן היין און צוריק פון צימער צו צימער. די סטרונע האָט זיך אזוי אָנגעצויגן, אז אַט-אַט וועט זי פלאצן און מיטן פארשארפטן שפיץ אים דורכגעבערן דעם שאַרבן. דער ווייטעק איז זיך מיטאמאָל אזוי צעוואקסן, אז נישט ער לאָזט איינליגן און נישט ער לאָזט אראָפגיין פון געלעגער. און ווי פריער, קאָן ער, אורי'על, פינקטלעך נישט אָנווייזן, ווו טוט אים וויי, ווי צומאָל בא ציינווייטעק, ווען סע דאכט זיך, אז אלע ציינער אין מויל רייסן אוף דעם מויעך.

דער ווייטעק איז שוין איצט נישט קיין אויסערלעכער, וואָס קומט פון ליגן פארקוועטשט אונטער א פרעס, ווי ס'האָט זיך אים פון אָנפאַנג אויס-געגעבן, ער איז שוין איצט אינגאנצן אן אינערלעכער. ערגעץ טיף אין אים האָט ער זיך פארקליבן און פון דאָרטן פייניקט ער... פונוואנען האָט זיך מיטאמאָל אהער גענומען אַט די אופגעריסענע בריק און די צוויי שווערע אָנגעלאָדענע קערב? אין קאָפּ האָט זיך אלץ צונויפגעמישט, צו-נויפגעפלאַנטערט אין איין קנויל. ער הערט זיך צו, ווי דייטלעך קלאָר עס שלאָגן אויס די שלייפן: דאָס איז דער סאָף. דאָס איז דער סאָף... אזעלכע ווייטעקן קאָן א מענטש לאנג נישט אויסהאלטן...

ניט ווייל דאָס איז שוין דער סאָף און דעם ענדיקט זיך אלץ, האָט אורי גאורילאָוויטש זיך צעוויינט. צו הונדערט און צוואנציק יאָר וויל מיסטאמע אויך קיינער ניט שטארבן, נאָר קיין איבעריקע טיינעס, אויב מאכן א כעזשבוך, קאָן ער צום לעבן ניט האָבן. זיין פאָטער איז קיין פער-ציק יאָר נאָך ניט אלט געווען, ווען מע האָט אים צעשיידט מיטן לעבן, און ער, אורי'על, האָט פונדעסטוועגן באוויזן ביזיזין אף זיין אייגענעם פופציקיאַריקן ייוויל, און דערמיט אליין שוין געהערט ער צו די מאזל-דיקסטע פון זיין דאָר. אורי'על האָט זיך צעוויינט פונעם אומדערטרעגלעכן ווייטעק באם אראַפלאָזן די פיס פון געלעגער. ביזוואנען די סוידעספולע הייל זינע וועט זיך פארוואנדלען אין א געוויינלעכן פוסטן שארבן, וואָס טיילט זיך שוין מיט גאַרניט אונטער פון דער סאַלדאטישער קאסקע, וועל-כע ער האָט געטראָגן אף דער מילכאָמע, דארף ער זיך צוויילן. ער האָט נאָך פיל וואָס צו טאָן. צום אלעם ערשטן — אופשליסן די טיר. מערע וועט זיך איבעריקס ניט באמרויקן, אויב ער וועט זיך היינט ניט אומקערן אף דער דאטשע, וויל ער האָט צוגעזאָגט. מיסטאם האָט ער זיך פארהאלטן אין אינסטיטוט, וועט זי קלערן. מיט אים האָט שוין ניט איין מאָל געטראָפן אזעלכעס בייסן אורלויב. ביזוואנען מערע וועט קומען פון דער דאטשע זיך דערוויסן, וואָס זאמט ער זיך דאָס מאָל אזוי לאנג, קאַנען אוועקגיין עטלעכע טעג, און פאר די עטלעכע טעג וועט ער שוין ניט זיין ענלעך אף זיך. סארא נארישקייטן עס גייען אים אָן. אים איז דען ניט אלציינס, וויאזוי וועט ער דעמלט אויסזען, צי וועט ער נאָך מיט עפעס זיין ענלעך אף זיך, צי ניין.

ווייזט אויס, אז ניין, אויב ער האָט, אָנהאלטנדיק זיך פאר דער וואנט, ער זאָל ניט אומפאלן, זיך דערקליבן צו דער טיר און זי אופגעשלאָסן. איצט האָט ער שוין מער ניט וואָס צו טראכטן דערפון. דער אינסטיטוט וועט דאָך זיכער צושיקן עמעצן אהער זיך דערוויסן, וואָס איז געשען, פארוואָס איז ער ניט געקומען אף די עקזאמענעס. עפשער לאָזן די טיר אינגאנצן שטיין אָפן? קיינער וועט עס סניווי ניט באמערקן. די דריי שכיי-נים זינע אפן שטאַק זינען נאָך ניט אינגאנצן אריבערגעפאָרן אהער. ווי פיל אנדערע פונעם דאָזיקן הויז, וווינען זיי נאָך אלץ אין די אלטע דירעס, קאַנען זיך ניט צוגעוויינען בלייבן אף א שטיקל צייט אָן א טער לעפּאָן. אהער כאפן זיי זיך אראַפ זעלטן. מעגלעך, ער וואָלט צוליב דעם טעלעפּאָן זיך אויך געווען פארהאלטן אף דער אלטער וווינונג, ווען מע זאָל ניט געווען אראַפּטראָגן זייער מויערל.

אופגעשלאָסן די טיר און אָנהאלטנדיק זיך אלץ נאָך בא דער וואנט, האָט אורי'על זיך דערשלעפט צום שרייבטיש אינעם שכינעסדיקן צימער און געבליבן דאָרט שטיין, ווי ער זאָל מיטאמאָל פארגעסן, וואָס האָט ער זיך אַקאַרשט געקליבן אָנשרייבן דער פרוי מיט די קינדער. אייגנטלעך, האָט ער דאָך טאקע ניט איבעריקס וואָס זיי צו שרייבן. אלץ, וואָס ער האָט יעדן פון זיי געהאט צו זאָגן באם לעבן, האָט ער זיי עס, דאכט זיך, ארויסגעזאָגט, און אויב ער האָט עפעס דאָך אויסבאהאלטן אין זיך, ווי

דאָס טרעפט געוויס מיט יעדן איינעם, זעט עס אים איצט אויס, אָט דאָס אויסבאהאלטענע אין זיך, שוין ניט אזוי באדזיטנד און וויכטיק, ווי דעמלט, ווען ער האָט אָף גאנצע צוויי יאָר זיך אוועקגעלאָזט צוליב דעם אין א געאָלאָגישער עקספעדיציע. דער איינציקער מענטש, וואָס האָט, מעגלעך, זיך אָנגעשטויסן, פארוואָס האָט ער זיך פלוצעם אוועקגעלאָזט עקוועלט אין דער טונדרע, איז געווען די יינגערע טאָכטער זינע, ליליע, וואָס האָט א קורצע צייט זיך געהאט געכאווערט מיט זיין געוועזענער אספיראנטן ריטען. ליליע האָט אים אָבער קיינמאָל וועגן דעם ניט געפרעגט, און אויב זי האָט ווירקלעך עפעס דערפון געוואוסט, ווייסט זי דאָך אויך, אז נאָך זיין צוריקקערן זיך פון דער עקספעדיציע האָט ער מיט ריטען זיך, איינגוטלעך, שוין מער ניט באגעגנט. ער איז זיך סאָפאָקאָלאָפּ בייגעקומען, און דאָס זעלבע, מיסטאמע, אויך זי, כאָטש נאָך דעם ווי ריטע איז זיך פאנאנדער געגאנגען מיטן מאן, האָט זי שוין מער ניט כאסענע געהאט.

מאָדנע. שוין דאָס וויפלטע יאָר, אז זיי באגעגענען זיך ניט, נאָר, דאכט זיך, אז אלץ, וואָס איז זיך מיט איר פארלאָפן פאר די דאָזיקע יאָרן, ווייסט ער. ער איז אפילע זיכער, אז פאר איר וואָלט ניט געווען אינגאנצן אומדערווארט, ווען זי דערהאלט אָט דאָס בריוול, וואָס ער האָט זיך גע- זעצט איר שרייבן און, אַנשרייבנדיק עס, באלד צעריסן. סייזוי האָט ער ניט מיט וועמען עס איר איבערשיקן. און לאָזן עס ליגן דאָ אפן טיש...

און עפשער, באגעגענענדיק אין דער שטאָטישער אָונט־צייטונג זיין נאָמען אין א שוואַרץ רעמל, וועט זי זיך אליין אַנשטויסן, אז זי דארף ניט קומען אָף זיין לעווייע, אז דעם געשטאַרבענעם, וועלכער הערט שוין גאַרניט און זעט שוין גאַרניט, איז דאָך ניט אלציינס, וואָס עס קומט פאַר בא זיין אָרן. וויפל מענטשן האָבן אין זייערע צאוואָעס באצייטנס אָנגע- זאָגט די לעבעדיקע וועגן דעם...

ער, אורייעל, האָט ניט וואָס צו שרייבן קיין צאוואָע. דאָס גאנצע געלט, וואָס מע וועט בא אים געפינען אינעם טישקעסטל, וועט קוים קלעקן אָף א האלבער קו. פארוואָס פלעגט ער פון צייט צו צייט אָפלייגן פונעם פאר- דינסט עטלעכע רובל און עס באהאלטן בא זיך אין טישקעסטל, וואָלט ער, דאכט זיך, אליין ניט געקאָנט זאָגן. דאָס איז שוין בא אים, זעט אויס, א געוויינהייט, און די דאָזיקע געוויינהייט — אָפּשפּאַרן פונעם היינט אָף מאָרגן און איבערמאָרגן, — וועלכע ער קאָן אין זיך ניט בייקומען, איז צו אים, אפּאַנעם, אריבער בעיערושע פון זינע עלטערן, וואָס זינען, פונקט ווי זייערע עלטערן, אויך קיינמאָל ניט געווען זיכער מיטן מאָרגעדיקן טאָג. נאָר אָפּשפּאַרן מער וויפל ער האָט אָנגעקליבן וואָלט אורייעל סייזוי ניט געקאָנט, ווייל פונעם דאָזיקן געלט פלעגט ער נעמען אָף מאטאַנעס פאר די אייניקלעך. און מוירע האָבן, אז צווישן דער פרוי מיט די קינד- דער קאָן צוליב דער דאטשע און צוליב דער באלעבאטישקייט זיך פאר- פירן א קריג, ווי דאָס טרעפט צומאָל אין אייניקע מישפּאַכעס, אז ער זאָל צוליב דעם זיך זעצן שרייבן איצט א צאוואָע, דארף ער אויך ניט. די אויסגעגעבענע עלטערע טאָכטער מיטן זון וויינען אין אנדערע שטעט און האָבן אליין שוין אייגענע דאטשעס. די יינגערע טאָכטער וויינט שוין אויך

ניט מיט אים, און אויב די קינדער ברענגען אים אף זומער צו פירן אף דער דאטשע די אייניקלעך, איז וויל ער האָט אליין זיי עס געבעטן. די פרוי זינע האָט ער באזאָרגט, אז ס'וועט איר קלעקן ביז הונדערט און צוואנציק יאָר.

און וועגן דעם, וויאזוי און וווּ זאָל מען אים מעקאבער זיין, פאָר-שפּאַרט ער אויך שרייבן א צאוואַע. ס'איז אוואדע ווילד און נאריש וועגן דעם צו טראכטן, ער איז אָבער צופרידן, וואָס בא זיי אין שטאַט איז נאָך ניטאָ קיין קרעמאטאָריע און מע וועט אים מעקאבער זיין ווי מע איז מע-קאבער געווען זיין טאטן, זיין זיידן, זיין עלטערזיידן. עס וואָלט געוויס אויסגעזען מעשוונע ווילד, ווען ער שרייבט אריין אין דער צאוואַע, אז מע זאָל אים ניט באגלייטן מיט קיין בלומען און אויך ניט פלאנצן קיין בלומען אף זיין קייווער. ער, אלנפאלס, איז קיינמאָל ניט געקומען אף קיין לעווינע מיט בלומען. מיט בלומען, געדענקט זיך אים פון דער קינד-הייט, פלעגט מען קומען בלויז אף אכאסענע. די לעצטע יאָרן איז ער אויך קיינמאָל ניט געגאנגען צו קיינעם אף „פּאַמינקעס“, ניט געקאָנט זיך צוגעווינען, מע זאָל גלייך נאָך דער לעווינע מאכן „ייזקער נעשאַמעס“ בא געדעקטע טישן. אורינלן ווונדערט, ווי רויק ער קאָן וועגן דעם אלץ טראכטן, אפילע וועגן דעם, וויאזוי מע זאָל אָפריכטן נאָך אים טרויער. אין אזעלכע מינוטן, ווען דער מענטש איז אינגאנצן אריינגעטאָן אין זיך, קאָן ער זיך צומאָל לייכט אונטערגעבן און נעמען סאָפעקן דערין, אין וואָס ער איז דאָס גאנצע לעבן געווען זיכער. ניין, ער פארלאנגט ניט פון דער פרוי מיט די קינדער, זיי זאָלן אָפריכטן נאָך אים טרויער, ווי מע האָט אָפגעריכט נאָך זיין טאטן; געריסן קריע, געלאָזט א וואָך צייט ברענען אפן קאמאד דאָס קעראַסין-לעמפל און זיבן טעג נאָכאנאנד אָפגעזעסן אין זאָקן אף נידעריקע בענקעלעך שיווע. נאָר אז מע זאָל אָפזיצן נאָך אים שיווע איין טאָג, וואָלט ער פון זיי דאָך פארלאנגט. ווען נאָך פארטראכט זיך אזוי דער מענטש וועגן זיך און ווען נאָך דערזעט ער אזוי קלאָר און בוילעט, וואָס איז וויכטיק אין לעבן און וואָס איז נישטיק, וואָס בלייבט איבער פון דעם מענטשן אף דער ערד און וואָס לאָזט נאָך זיך אפילע קיין שפור ניט איבער, ווי אין די שטומע שאַען פון זיצן שיווע.

ווען און אף וועמענס לעווינע פון זינע באקאנטע איז בא אים, אר-רעלן, אופגעקומען אָט דער מאַדנער געדאנק — באגעגענען די לעצטע שאַ ניט בא זיך אפן געלעגער, נאָר ערגעץ ווייט פון דער היים, אז קיינער פון זינע אייגענע זאָלן ניט בייזיין, — געדענקט ער שוין איצט ניט פינקטלעך. ער האָט עס נאָכדעם אפילע געהאט איינמאָל ארויסגעזאָגט מערען האלב אין שפּאס, אז דאָס איינציקע, וואָס קאָן אים אָפהאלטן עס צו טאָן, — זי זאָל אים צוזאָגן, אז זי וועט אים ארויסבאגלייטן אין לעצטן וועג שטיל, אָן יעלאָלעס, אָן גוואלדן. ער האָט באם לעבן, האָט ער צוגעגעבן שוין אָן שפּאס, ניט געקאָנט פארטראָגן קיין געשרייען, קיין הויך געוויין. דער פיינפולסטער געוויין איז דער שטילער געוויין, און דער טיפסטער טרויער איז דער, וועלכן מע שרייט פון זיך ניט ארויס, נאָר מע טראָגט אים פאָר-באָרגן אין זיך. דערמיט איז דער מענטש טיילווייז געגליכן צו א שטילן טיפן טיין.

מערע איז צופיל אריינגעטאָן אין קליינלעכקייטן, אז זי זאל געווען
 עס פארשטיין. צו איר איז זיכער אויך ניט דערגאנגען דאָס דערמאָנען איר,
 ווי טומלדיק עס איז אינעם אווטאָבוס באַם צוריקקערן זיך פון בעסאלמען.
 דער געשפרעך, וועלכן עס פירן צווישן זיך אינעם זעלבן אווטאָבוס די
 זעלבע מענטשן, וואָס האָבן זיך נאָרוואָס אָף שטענדיק צעשיידט מיט
 איינעם פון זייערע נאָענטע, האָט שוין צו דער לעווייע גאָר א קנאָפן שניי-
 כעס. יעדערער איז שוין פארנומען מיט זיך, און מער פון אנדערע זיינען
 פארנומען מיט זיך, האָט אים טיילמאָל זיך אויסגעוויזן, גראָד יענע, וועלכע
 האָבן זיך אָנגעגעבן פאר די נאָענטסטע און איבערגעגעבנסטע פריינט פון
 נעם פארשטאַרבענעם און וואָס וועלן, מיסטאמע, געבן וועגן דעם אויך
 אַנצוהערן אָף די „פאַמיקעס“. ס'האָט אויסגעזען, ווי איינער פארן אנדערן
 וואָלט וועלן אראָפּנעמען דערמיט פון זיך דעם פארדאכט, אז מער פון
 אלץ גייט אים אָן אין די דאָזיקע מינוטן, ווער פון זיי וועט פארנעמען די
 באַפרייטע שטעלע. אָף זיין, אוריִעלס, לעווייע וועט דאָך אויך זיין אזוי.
 ווען ער זאל אָבער די היינטיקע נאכט געווען באַגעגענען ניט בא זיך אין
 שטוב, נאָר ערגעץ ווייט פונדאנען, צווישן פרעמדע, זייטיקע מענטשן,
 וואָלט ער דאָך דערמיט באַפרייט אייניקע פון זיינע באַקאנטע, וואָס גיבן
 זיך אָן פאר זיינע נאָענטסטע פריינט, רייזן וועגן אים אנדערש ווי זיי
 טראכטן.

און עפשער האָט ער אין דעם אלעם א טאַעס? עפשער ווייזט זיך עס
 אים נאָר אויס? אלנפאלס, פון דעם אלץ, וואָס ער האָט נאָרוואָס איבער-
 געטראכט, האָט ער אויסער מערען עס מער קיינעם ניט געזאָגט, און מערע
 איז צופיל פארנומען מיט די קליינלעכקייטן פון לעבן, אז זי זאל עס גע-
 ווען פארגעדענקען, ביפראט, אז ער האָט עס איר דעמלט געזאָגט האלב
 אין שפּאַס און זי האָט עס אופגענומען, האָט ער געזען, ווי א שפּאַס.
 צי וויל אורי גאוורילאָוויטש האָט ניט דערווארט, אז דער סאָף קאָן
 אַנקומען אזוי גיך און אומגעריכט, צי וויל ערגעץ טיף אין זיך האָט ער
 ביכלאל ניט געקאָנט זיך פאַרשטעלן, אז מיט אים קאָן ווען-ניט-איז געשען
 דאָס זעלבע, וואָס געשעט סאָפּקאַלסאָף מיט איטלעכן, האָט ער לעצטנס
 אויסגעמיטן גיין אָף לעווייעס אפילע פון זיינע נאָענטסטע פריינט, און
 ווען ער איז צומאָל שוין געגאנגען אָף א לעווייע, האָט ער, ארופקומענדיק
 אפן בעסאלמען, אָפּגעווענדט זיין בליק פון די מאַציוועס, וועלכע דערמאָ-
 נען אים אינעם כעזשבן, וועלכן ער האָט געמאכט דערביי פאר זיך, אז ער
 איז שוין היפש פארלאָפּן פאָרויס, און ניט געפילט פארבייגיין די מאַציי-
 וועס, וואָס לויטן כעזשבן, וואָס ער האָט געמאכט, קומט אים נאָך א היפש
 ביסל ארויס. אזוי צי אנדערש, נאָר וויפל מאָל ער האָט לעצטנס זיך ניט
 געהאט פארטראכט וועגן באַגעגענען די לעצטע שאַ זיינע ערגעץ אין דער
 פרעמד, האָט ער זיך דערווייל נאָך קיין איין מאָל ניט פארקלערט, ווהיין
 זאל ער זיך פארקלייבן.

און פונקט דאָס זאל פאר אים איצט האָבן וועלכן-ס'איז-ניט זין, האָט
 אוריִעל גענומען איבערקלייבן אין קאָפּ די ווייטסטע און פארוואָרפנסטע
 ייִשוויים, וווּ אים איז די לעצטע יאָרן אויסגעקומען זיין, און בא וועמען
 פון זיינע דאָרטיקע באַקאנטע וואָלט ער זיך געקאָנט אָפשטעלן. ווי נאָר

צווישן די דאזיקע אלע ייִשוויים האָט זיך אריינגעשטעלט דאָס צאָפּנדיקע שאַכטיאַרן־שטעטל אין דער ווייטער טונדרע מיטן הילצערנעם שטיבל אין געסל באַם טײַך און דער באלעבאַס פּונעם שטיבל, איליאַ סאוועליעוויטש לעסאַוו, איז דער ווייטעק, וואָס האָט אורייעלן געהאלטן ביז אהער ווי צוגע־שמידט צום בענקל באַם שרייבטיש, גלייך אָפּגעטראָטן, אָט ווי ניט געווען. איליאַ סאוועליעוויטש איז געווען די סטרונע, וועלכע האָט קימאַט אינ־גאַנצן פּאַרטויבט אין אורייעלן דעם ווייטעק, וואָס פּייניקט אים שוין די אַנדערע שאָ.

און כאָטש אַנשין ווייסט, אז נאָר אין דעם איז איצט די אויסלייזונג זײַנע, דאָך האָט ער זי געוואָלט ארויסרייסן פּון זיך, די דאָזיקע צעשפּילטע סטרונע, און זאָל דער וויי זיך צוריק אין אים באַזעצן. פאַר אים וואָלט עס איצט געווען די גרעסטע פּאַרלייכטערונג.

3

ווען אורי גאוורילאָוויטש אַנשין זאָל זיך וועלן דערמאַנען, מיט וואָס, אַשטייגער, איז ער נעכטן צי אייערנעכטן געווען פאַרנומען באַ זיך אָף דער דאַטשע, וואָלט ער זיכער געדאַרפט זיך דערוף לאַנג פאַרטראַכטן. ער וואָלט נאָך דערביי מיסטאַמע עפעס דורכגעלאָזט אויך, עפּשער אפּילע דאָס סאַמע וויכטיקסטע, ווי דאָס טרעפט צומאַל מיט מענטשן פּון זײַן עלטער. דערפאַר אָבער וואָלט ער געקאַנט גענוי איבערדערציילן שיר ניט אלץ, וואָס איז זיך מיט אים פאַרלאָפּן מיט אַ יאָר דרייסיק און פּערציק צוריק, אויב ניט מער. און כאָטש פּון זײַנט ער האָט זיך אומגעקערט פּון דער עקס־פּעדיציע, איז דורכגעגאַנגען אַ סאַך ווייניקער צײַט, און פּיל דערפּון, וואָס איז געשען קורץ פאַר זײַן פּאַרן און נאָך זײַן צוריקקומען, האָט ער שוין פאַרגעסן, דאָך האָבן זיך אים מיט אלע איינצלהייטן פאַרגעדענקט די צוויי יאָר, וואָס ער האָט אַרומגעוואַנדערט מיט די געאַלאָגן איבער דער ווייטער טונדרע, ווי ס'האַבן זיך אים פאַרגעדענקט די קינדערשע און יינגלשע יאָרן. מיסטאַם, האָט אורייעל באַ זיך געקלערט, איז עס מיט אַיטלעכן אזוי: דאָס, וואָס מע וויל פאַרגעדענקען, פאַרגעסט זיך טיילמאַל, און דאָס, וואָס מע וואָלט וועלן גראַדע פאַרגעסן, דאָס דאַפקע פאַרגעדענקט זיך, ווי דאָס האָט געטראָפּן מיט ריטעס אדרעס.

אז אים וועט אויסקומען, זײַענדיק אין דער עקספּעדיציע, זיך צווינגען פאַרגעסן ריטעס אדרעס, דערוף האָט אורייעל זיך לאַכלוטן ניט געריכט. מע קאָן דאָך ניט פאַרגעסן דאָס, וואָס מע האָט ניט געוויסט, און ער האָט דאָך טאַקע ווירקלעך ניט געוויסט איר אדרעס. ער האָט אים קיינמאַל באַ זיך ניט פאַרשריבן. פּונעם ערשטן אָוונט, ווען ער האָט צוזאַמען מיט ריי־טען זיך אופּגעהויבן צו איר אין דער וווינונג אפּן דריטן שטאַק פּונעם טונקל־גרויען מויער אפּן ראַג גאַס, האָט ער פאַרגעדענקט דעם וועג אהין. ער וואָלט אָבער קיינמאַל ניט געקאַנט פינקטלעך אַנרופּן ניט דעם נומער פּון איר הויז און ניט דעם נומער פּון איר וווינונג. און מיטאַמאַל האָט זיך ארויסגעוויזן, אז ער ווייסט אפּילע דעם אינדעקס פּון דער פּאַסט־אַפּטיי־לונג. ער האָט זיך אים, אפּאַנעם, צופּעליק פאַרגעדענקט צוזאַמען מיטן אד־

רעס אפן קאנווערט, וועלכן ער האט איינמאל געטראפן ליגן בא איר אפן סעקרעטער. פונדאנען און פון וועמען איז געווען דער בריוו, דאס גע- דענקט ער שוין ניט. ער געדענקט בלויז, אז ניט פון איר געוועזענעם מאן. אייגנטלעך איז אוריאל געווען דערנאך אפילע צופרידן, וואס ער האט געהאט מיט זיך ריטעס אדרעס. אן דעם וואלט אים געווען א סאך שווערער זיך בייקומען. ער איז ניט געווען אינגאנצן זיכער, צי וואלט ער דעמלט ניט געפרוויט אים קריגן דורך עמעצן און וואלט ניט געגעבן איר וועגן זיך צו וויסן. און דאן וואלט דער דאזיקער איינציקער בריוו זינער גע- קאנט צונישט מאכן זיין אנטלויפן פון זיך אין דער טונדרע אף גאנצע צוויי יאר... דאס, וואס האבנדיק בא זיך איר אדרעס און פאר דער גאנצער צייט, וואס ער איז געווען אין דער עקספעדיציע, ניט אפגעשיקט קיין איי- נעם פון די אנגעשריבענע צו איר בריוו, וועלכע האבן זיך בא אים צונויפ- געקליבן אינעם טשעמאדאן, האט אוריאל ניט איין מאל דערמאנט אין דעם אויפן, וויאזוי ער האט מיט אייניקע יאר פאר דעם זיך אפגעווינט רייכערן.

דער ערשטער טאג, געדענקט ער, איז דורך בא אים ליכט, נאר אינ- מיטן דער נאכט האט אים א הייב געטאן פון געלעגער. ווי א דולער איז ער אראפגעשפרונגען פון בעט, איבערגעקערט די גאנצע שטוב, געזוכט אין אלע ווינקעלעך, אפילע אינעם עמער פאר מיסט, וואס אין קיך, עפשער האט זיך דארט צופעליק פארוואלגערט א פיצל ציגאר פון די, וועלכע ער האט באטאג צעריסן און ארויסגעווארפן. א האלב-נאקעטער איז ער דער- נאך ארויסגעלאפן אף דער גאס און אפגעשטעלט פארבייגייער, גרייט געווען באצאלן פאר א ציגאר וויפל מע זאל ניט אַנבאַטן.

אף מאַרגן האט ער געקויפט עטלעכע פעקלעך סיגארעטן און קעסטעלעך שוועבעלעך, און נאכדעם ווי ער האט זיך אַנגערייכערט ביז פארשיקערט צו ווערן, האט ער די אלע פעקלעך סיגארעטן און קעסטלעך שוועבעלעך פאנאנדערגעלייגט אויבנוף איבער דער גאנצער שטוב, זיי זאלן אף טריט און שריט ליגן אים פאר די אויגן. אפילע אין די קעשענעס פון אלע רעק- לעך אריינגעלייגט. אופכאפנדיק זיך אינמיטן דער נאכט פון שלאף, האט ער שוין ניט געדארפט נישטערן איבער אלע ווינקעלעך, אפשטעלן די פאר- בייגייער אין גאס. פון אלע ווינקעלעך אין שטוב האבן אף אים געקוקט אפענע פעקלעך סיגארעטן, וועלכע האבן פארשפרייט ארום זיך יענעם באזונדערן רייען, וואס דעם עכטן טאם זייערן קאן אופכאפן בלויז דער, וואס האט, ווי ער, אוריאל, עטלעכע צענדליק יאר גערייכערט. אפילע אין א שטיק צייט ארום נאכדעם ווי ער האט געווארפן רייכערן, איז זיך מיט אים - ניט איין מאל פארלאפן, אז ער פלעגט ארויסנעמען פון א געעפנטן פעקל א סיגארעט, פארקוועטשן אים צווישן די פינגער, אונטערטראגן צום מויל, נאר אין דער סאמע לעצטער רעגע זיך אַפקערן, פילנדיק זיך דערביי יעדעס מאל דערפון ווי א זיגער. פון אלע זיגן, וועלכע דער מענטש האלט אַפ אף זיין לעבן, האט אין אזעלכע מינוטן געטראכט בא זיך אוריאל, איז דער גרעסטער, אפאָנעם, דער, וועלכן דער מענטש האלט אַפ איבער זיך אליין. יעדן בריוו, וואס אורי גאוורילאוויטש האט אַנגעשריבן ריטען, האט ער אריינגעלייגט אין א קאנווערט, אופגעשריבן אף דעם איר אדרעס. זיי

זינען בא אים געלעגן אינעם טשעמאָדאָן אויבנוף, ווי מיט אייניקע יאָר פריער די פעקלעך סיגארעטן בא אים אין שטוב, און דערמיט, וואָס, האָבנ־דיק בא זיך איר אדרעס, האָט ער דאָך קיין איינעם פון די אלע אָנגעשרי־בענע בריוו איר ניט אוועקגעשיקט, איז אוריֵעל געווען זיכער, אז ער איז זיך בייגעקומען, און דאָס איז פאר אים געווען עפּשער דער גרעסטער זיג זינער איבער זיך.

און אַט זינען דורך באלד דריי יאָר, ווי ער האָט זיך אומגעקערט פון דער עקספעדיציע. נאָר מיט א צייט נאָך פאר דעם, ווי ער האָט אנומלטן, אין איינעם א רעגנדיקן אָוונט, צופעליק צי ניט צופעליק, פארבלאָנדזשעט אף דער זייטיקער גאס מיט די אומעטיקע טאָפּאַלן און זיך אָפּגעשטעלט באַם טונקל־גרויען מויער אפן ראָג, האָט ער פארשטאנען, אז ער איז ביי־געקומען זיך בלויז אף ניט צו באגעגענען זיך מיט איר און וועט, ווייזט אויס, קיינמאָל ניט קאָנען בייקומען זיך, אז ער זאָל ניט בענקען נאָך איר.

געווען טעג, ווען פון בענקשאפט איז ער גרייט געווען זיך ווידער אוועקלאָזן ערגעץ אין אן עקספעדיציע — אין א סאך א ווייטערער און אף א סאך א לענגערער צייט. דערפאר האָט ער זיך אזוי אָנגעכאפט פאר דעם, וואָס דער פארוואלטער פון דער קאטעדראַ האָט אים פאָרגעשלאָגן: אָנפירן מיט דער ווינטערדיקער פראקטיק פון די סטודענטן אף די שאכטעס פונעם עקסטן צאָפן, און צוליב דעם איז נייטיק, אז ער זאָל אין די זומער־כאדאָ־שים צופאָרן אהין אף עטלעכע טעג א קוק טאָן וואָס און ווען און באַ־צייטנס גענוי וועגן אלץ זיך דעריידן דאָרט מיט דער זירעקציע פונעם שאכטקאמבינאט.

...אפן דריטן טאָג, ווען דער צוג האָט געלאָזט הינטער זיך די געדיכטע רוישיקע וועלדער און זיך געטראָגן איבער דער טונדרע פארביי שטילע הילצערנע וואָקזאלכלעך מיט נידעריקע פלאטפאָרמעס און פארלאָזטע אויסגעלאָשענע טעריקאָניקעס, איז אינעם וואָגאָן, מיט וועלכן אנשין איז געפאָרן, אויסער אים פארבליבן בלויז נאָך איין פאסאזשיר: א וווקסיקער באיאָרטער מאנצבל. געפאָרן זינען זיי אין פארשיידענע קופע, און פאר דער גאנצער צייט, וואָס זיי זינען געבליבן זאלבעצווייט, ניט אויסגערעדט צווישן זיך נאָך קיין איינציק וואָרט, ווי מע וואָלט איינער דעם אנדערן ניט באמערקט.

דערפון, וואָס נאָך איינער א סטאנציע איז אוריֵעל געבליבן אליין אין קופע און קימאט אליין אפן גאנצן וואָגאָן, איז ער אפילע געווען צופרידן. קיינער שטערט אים ניט זיצן באַם פענצטערל און אויסגעפינען אין דער פארביישווימענדיקער טונדרע אלץ אזוינס, וואָס זאָל אים קאָנען קומען צוהילף, ווען ער וועט ענדלעך באשטימען זיך ווידער אוועקלאָזן אין אן עקספעדיציע, דאָס מאָל שוין ניט ווייניקער ווי אף א יאָר דריי, און ער וועט ענדלעך דארפן באשטימען, ווהיין זאָל ער האלטן דעם וועג. זיצנדיק באַם פענצטערל, האָט אנשין עטלעכע מאָל איבערגעציילט, וויפל ביימלעך לויפן פארביי אף א שטרעקע פון צען טעלעגראפישע סלופעס, אויסגע־מאָסטן אפן אויג די הייך און די גרעב פון די ביימלעך און געקומען צום אויספיר, אז זיי וואקסן דאָ געדיכטער, ווי אין דער טונדרע, ווו ער איז

געווען, און אז זיי זיינען אי העכער אי גרעכער ווי דארט. דארטן האָט דאָס העכסטע ביימל אים קוים געגרייכט ביזן אקסל. און דאָס גראָז, ווי צו זען, איז דאָ אויך זאפטיקער און ווייכער, פרוזשינעט ניט, אפאָנעם, אונטער די פיס ווי צונויפגעדרייטע קנוילן דראָט. און פויגלען באגעגענען זיך דאָ אויך אי אָפטער אי מער. א שאָד, וואָס ער האָט ניט באמערקט די צייט, ווען די זון איז אריין אינעם לייכטן נעפל באם האַריזאָנט. מער ווי א האל-בע שאָ איז זי דאָרט, דאכט זיך, ניט פארזעסן זיך. ער האָט קימאט ניט באוויזן באמערקן איר פארגיין, ווי זי האָט שוין ווידער אריינגעקוקט אהער אין פענצטערל, נאָך מער א ליכטיקערע און פריילעכערע, ווי זי זאָל זיך אויסלאכן דערפון, וואָס ער האָט זיך צוריק שוין פארטראכט וועגן זעלבן, וואָס פליניקט אים די אלע יאָר.

ווי שוין פיל מאָל ביז אהער, האָט אנשינען אויך איצט זיך אויסגעוויזן, אז דאָס אלץ איז א סאך פאָשעטער און פראָסטער, ווי ער טראכט וועגן דעם. ער האָט דערצו גענוג ביישפילן, אז ער זאָל אזוי קלערן. קאָן זיין, ס'איז געווען א גרויס נארישקייט, וואָס ער איז דעמלט אוועקגעפאָרן אף גאנצע צוויי יאָר, און נאָך מער נארישער וועט זיין, אויב ער וועט ווידער פרווון אנטלויפן. איצטער ווייסט ער דאָך, אז פון זיך קאָן מען ניט אנט-לויפן, ס'איז ניטאָ ווהיין צו אנטלויפן. זיך קאָן מען בלויז בייקומען, און אויב דאָס האָט זיך אים ביז איצט ניט איינגעגעבן, איז עס מיסטאמע דער-פאר, וואָס פונקט ווי פיל אנדערע, וועלכע קאָנען ניט צי ווילן ניט בייקור-מען זיך, האָט ער אויך מיט וואָס דאָס צו בארעכטיקן. ער וואָלט, אל-פאלס, געפונען מיט וואָס זיך צו בארעכטיקן פאר זיך אליין, אז ער זאָל ניט דארפן זיך ארומקוקן באם אָנקלינגען צו ריטען אין דער טיר, ווי ער האָט עס געטאָן פריער.

וואָס האָט אים דאן אָפגעהאלטן, אז אָנשטאָט פארשווינדן אין דער טונדרע אף גאנצע צוויי יאָר זאָל ער געווען אלץ ווארפן און איבערפאָרן מיט ריטען ערגעץ אין א ווייטער שטאָט? אין יעדער געגנטלעכער שטאָט, און ניט נאָר אין די געגנטלעכע, זיינען פאראן אינסטיטוטן, ווו זיי וואָלטן ביידע געקאָנט ארבעטן. וואָס האָט אים פונדעסטוועגן אָפגעהאלטן דערפון? פריער וואָלט ער, מיסטאמע, ניט געקאָנט דערוף ענטפערן. איצט, דאכט זיך אים, ווייסט ער שוין, פארוואָס ער האָט זיך מיט איר צעשיידט און פון דאן אָן זיך מיט איר קימאט ניט באגעגנט. אלנפאלס איז עס ניט דערפאר, וואָס אים איז שוין געווען עטלעכע און פערציק יאָר און איר, דער געווע-זענער אספיראנטן זיינער, ווען ער האָט זיך מיט איר באקענט, איז ערשט געגאנגען דאָס זעקס-און-צוואנציקסטע, און וואָס ס'וועלן זיך אָפזוכן אזעל-כע, וואָס וועלן הינטער די אויגן אים אויסלאכן און זי באדויערן. ער האָט אויך דערוף געהאט פאר זיך גענוג ביישפילן, אז ער זאָל פארפריער קאָ-נען אפילע אויסרעכענען, וויפל צייט וואָלט געדויערט אָט דאָס איבערשעפ-טשען זיך און אָט דאָס איבערווינקען זיך הינטער זיינע פלייצעס, ביז מע זאָל עס געווען אינגאנצן פארגעסן, ווי דאָס איז געשען מיט אייניקע פון זיינע באקאנטע. דאָס איינציקע, וואָס האָט אים דערפון אָפגעהאלטן פאר זיין אוועקלאָזן זיך אין דער עקספעדיציע און די אלע יאָרן נאָך זיין צו-ריקקערן זיך פון דאָרט, איז, אפאָנעם, דאָס, וואָס ער איז פאָרט אין דעם

עלטער, ווען דאָס געפיל איז שוין ניט אינגאנצן דער הערשער איבער אים, כאָטש ער קאָן אויך איצט ניט זאָגן, מיט וואָס האָט ריטע אים אזוי פארליבט אין זיך, פונקט ווי ער האָט מיט עטלעכע און צוואנציק יאָר צו-ריק ניט געקאָנט זאָגן, מיט וואָס האָט מערע זיך אויסגעטיילט פון אלע אנדערע זינע באקאנטע מיידלעך, וואָס זי האָט אים פון דער ערשטער באגעגעניש פארצויבערט. ער גלייבט ביכלאל ניט, צי ס'איז דאָ דער מענטש, וועלכער זאָל קאָנען זאָגן, וואָס האָט ער דערזען אינעם צווייטן אזעלכעס, וואָס יענער האָט דערמיט מיט זיך פארשטעלט פון אים אלע אנדערע, אויב נאָר דער מענטש איז אַף זיין לעבן ווען-ניט-איז געווען אין עמעצן אזוי פארליבט, ווי ער, אורי'על, איז געווען פארליבט אין מע-רען. דער מענטש קאָן דערוף ניט ענטפערן, ווייל ער אליין איז דעמלט אן אנדערער: אי ער זעט אנדערש, אי ער הערט אנדערש, אי ער פילט אנדערש.

און נאָך אן אויספיר האָט ער געמאכט פאר זיך, אורי'על: קוים הייבט אָן דער זעלבער מענטש דערזען אינעם אנדערן אזוינס, וואָס ער האָט אין אים פריער ניט באמערקט צי ניט געוואָלט באמערקן, איז עס דער ערשטער אַנזאָג, אז אינעם מענטשן איז עפעס פארלוירן געגאנגען, אָפגעשטאַרבן. בא אינעם גייט עס צו זייער גיך, בא א צווייטן זייער לאנגזאם, פון אַנ-פאנג אפילע קימאט אומבאמערקט, ווי דאָס האָט געטראָפן מיט אים. נאָר וויבאלד דאָס איז שוין געשען, וועט אים אויך אויסקומען, ווי אייניקע אַנ-דערע, צוטראכטן מיט וואָס זיך צו בארעכטיקן באם פאנאנדערגיין זיך, אי פאר מערען, אי פאר זיך. לויט זיין כעזשבן האָט ער איבערגענוג מיט וואָס זיך צו בארעכטיקן, און פריער פאר אלץ פאר זיך אליין. ער וועט אָבער, ווייסט ער, קיינמאָל ניט פויעלן בא זיך עס אלץ ארויסזאָגן מערען. אים וועט אָפהאלטן דערפון ניט זיין שוואכקייט, נאָר די אייגענע שולד זינע קעגן איר, — אָט דאָס, וואָס ער האָט דערלאָזט, אז זי זאָל אָפלעבן א לעבן ווי בא פארמאכטע לאָדן. אויסער דער שטוב איז איר ווייניק וואָס אָנגע-גאנגען אפילע דעמלט, ווען זי איז נאָך געווען יונג און האָט נאָך ניט געהאט פארלאָזט די ארבעט אין אפטייק. די אָנגעשטאַפטע שאפעס אין שטוב האָבן אים דערמאָנט אין געקאוועטע אייזערנע קאסטנס אין די אמא-ליקע סאָכרישע הייזער. אפילע דעם שרייבטיש בא אים אין קאבינעט האָט זי ניט פארפעלט — קימאט א האלבן טיש האָט זי פארקאפט בא אים מיט דעם קאָלירטן קרישטאָלענעם אש-בעכער און מיטן אלטמאָדישן שרייב-גע-שיר. און זי ווייסט דאָך, אז ער האָט שוין לאנג געוואָרפן רייכערן און אז ער שרייבט בלויז מיט אן אייביקער פען.

וויפל די רעדער פונעם לויפנדיקן צוג דערווידערן אים ניט דערוף, האלטנדיק אין איין אויספויקן: „ס'איז ניט אזוי, ס'איז ניט אזוי“, דאָך קאָן ער זיך ניט באפרייען פונעם געדאנק, צי ניט דעריין, וואָס דער מענטש, ווען ער איז אין עמעצן פארליבט, ווייסט ניט, פארוואָס האָט ער זיך אין אים פארליבט, און וואָס באם פאנאנדערגיין זיך דאכט זיך יעדן אויס, אז ער ווייסט, פארוואָס מע גייט זיך פאנאנדער, זוכט ער, אורי'על, א בארעכ-טיקונג פאר דעם, וואָס ס'איז געשען, און א וואָרענונג פאר דעם, וואָס קאָן געשען.

און ווידער נעמט ער זיך פאר א ביישפיל: אויב ער, אורי'על, וועלכער איז געווען זיכער, אז ביו אים איז קיינער נאך קיינמאל ניט געווען אין עמעצן אזוי פארליבט, ווי ער אין מערען, האָט געקאָנט זיך פלוצעם פאר-ליבן אין א צווייטער און אזוי, אז ביו איצט נאָך, אין אזויפיל יאָרן ארום, פארטראכט ער זיך צומאָל, צי וועט אים ניט אויסקומען זיך ווידער אוועק-לאָזן ערגעץ מיט אן עקספעדיציע, — איז פארוואָס קאָן דאָס זעלבע, ווען ער זאָל זיך געווען צונויפגיין מיט ריטען, ניט פאסירן אויך מיט איר און אין פיל ווייניקער יאָרן ארום, ווי דאָס האָט געטראָפן מיט אים? זי איז פאָרט דאָך אין דעם עלטער, ווען דאָס געפיל באהערשט צייטנווייז אינעם מענטשן דעם פארשטאנד. זי האָט עס אליין אים דערווייזן. וויפל איז דורך בא איר נאָך דער כאסענע, ווען זי איז זיך צעגאנגען מיטן מאן?

און ריטע לייקנט דאָך ניט, אז ביו זי האָט זיך באקענט מיט אים, אורי'עלן, איז זי געווען פארליבט אין איר מאן. ווען דער מענטש איז אין דעם עלטער, ווען עס הערשט נאָך איבער אים מער דאָס געפיל, קאָן ער זיך צומאָל ליכט לאָזן פון אים פארפירן, און וועגן דעם האָט אורי'על זיך שטענדיק פארטראכט און ניט איין מאָל זיך געפרוּווט דערמיט ווערן, ווען עס פלעגט אים מיטאמאָל באפאלן א נאָגנדיקע בענקשאפט, ווי זי איז אים באפאלן אויך איצט, טרעפנדיק אים זיצן באם טוייכן פענצטערל פון קופע.

אין אזעלכע מינוטן דערמאָנט זיך אים אָפט דער אָונט בא זיי אין אינסטיטוט, אין שניכעס מיטן זעכציקיאָריקן געבוירנטאָג פונעם געוועזענ-נעם רעקטאָר, וואָס איז מיט עטלעכע יאָר פאר דעם געשטאָרבן פון א הארץ-אטאק אין דער זעלבער הויכער אאודיטאָריע ביים איינער זיי-נער א לעקציע פאר די סטודענטן. פון אלע רעדעס אפן דאָזיקן אָונט האָט אורי'עלן זיך פארגעדענקט דאָס קורצע וואָרט פונעם מיליטערמאן, וואָס איז געזעסן אין דער הינטערשטער ריי פונעם פרעזידענט און זיך מיט גאָר ניט אויסגעטיילט, אז מע זאָל אים באמערקן. אפילע דעמלט ווען דער פאָרזיצער האָט אָנגערופן זיין נאָמען און דערביי דער ערשטער אָנגע-הויבן אפלאָדירן, האָט אורי'על אויך גאָרניט אויסגעפונען אינעם מיליטער-מאן עפעס ענלעכס צו דעם, וואָס ער האָט וועגן אים געהערט און גע-לייענט. ס'ערשטע מאָל אין לעבן באגעגנט ער א מיליטערמאן, וואָס זאָל אויסזען אזוי ניט מיליטעריש אין מיליטערישע קליידער, ווי אָט דער דארלעכער שעמעוודיקער מאנצבל מיטן לאנגן אויסגעצויגענעם האלדז און מיט די קורצזיכטיק פארזשמורעטע אויגן. צוקוקנדיק זיך צו אים, איז אורי'עלן שווער געווען זיך פאָרשטעלן, ווי קאָן עס א מענטש מיט אזא גוטמוטיק שמייכלענדיקן פאָנעם און ווייכע ווארעמע אויגן באפוילן, פירן נאָך זיך אין שלאכט, זיך שלאָגן איינער קעגן צען, ווי דאָס האָט מיט אים, ווי מע שרייבט, געהאט פאסירט.

דער פארשטאָרבענער רעקטאָר איז געווען א לייטענאנט בא אים אין באטאליאָן. געזאָגט האָט עס דער מיליטערמאן ווי פארבייגייענדיק, צוליב דעם, אפאָנעם, אז די פארזאמלטע זאָלן וויסן, וואָס האָט אים געבראכט היינט אהער צו זיי. אויסגעווארט א רעגע, איז ער אָפגעגאנגען פונעם מיקראָפאָן, און ווי שטיל ער האָט ניט גערעדט, האָט אים קיינער פון זאל

ניט דערמאנט וועגן מיקראפאן, ווייל דאס, וואס ער האט געזאגט, קאן מען אין א מיקראפאן ניט זאגן. עס וועט ניט דערגיין. אזוינס קאן מען ארויסברענגען בלויז שטיל, מיט א באזונדער אטעם, ווי ער האט עס ארויסגעבראכט:

— אינגיכן ווערט מיר אויך זעכציק יאר, און כ'האב מוירע, אז צו יענער צייט וועל איך שוין ניט האבן וועמען פון מינע כאוויירים פון מיין דאָר פארבעטן צו זיך. וועגן וועמען איך טו זיך ניט א דערמאן, איז ער שוין ניטאָ צווישן אונדז. מיט יעדן טאָג ווערט מיין דאָר אלץ קלער נער און קלענער. זייער ווייניק פון אונדז, ווי אייער געוועזענער רעקטאר, וועלן בייזיין אף זייערע זעכציקיאַריקע יובילייען. אָפּטמאָל פיל איך זיך דערפון עפעס ווי ניט באקוועם, שעם זיך אפילע, וואָס איך בין מער מאזל־דיק!

צווישן די פארזאמלטע אין דער אאודיטאָריע, האָט אוריִעל געפילט, איז ניט געווען קיין איינער, וועלכער זאָל געווען אנדערש אפנעמען די רייד פונעם מיליטערמאן, ווי ער, אוריִעל, האָט זיי אפגענומען, צי עמער צער זאָל געווען כוישעד זיין דעם מיליטערמאן, אז דאָס פיינט ער זיך אויס מיט זיין באשיידנקייט. איטלעכער פון די פארזאמלטע, איז אוריִעל געווען זיכער, האָט פונקט ווי ער פארשטאנען, אז דאָס איינציקע, וואָס אָט דער מענטש איז דערמיט אויסן געווען — דערמאָנען דער יוגנט, וועלכע וועט באווייזן בייזיין אף זייערע אכציקיאַריקע און ניינציקיאַריקע יובי־לייען, וועגן דעם דאָר, צווישן וועלכע אפילע א פופציקיאַריקער קוקט שוין אף זיך ווי אף א מאזלדיקן.

אייגנטלעך, וואָלט אויך ער, אוריִעל, געקאָנט זאָגן וועגן זיך דאָס זעל־בע. ער וועט שוין באלד אויך ניט האָבן וועמען פון די כאוויירים פון זיין דאָר פארבעטן צו זיך אף זיין פופציקיאַריקן געבורטסטאָג. וועגן וועמען ער טוט זיך ניט א דערמאן צי פרעגט זיך ניט נאָך, קומט איינער און דער זעלבער ענטפער: ניטאָ, פונקט ווי פאר זיין דאָר וואָלט נאָך אלץ דויערן די מילכאָמע. און ווילנדיק, ניט־ווילנדיק האָט אוריִעל צייטנווייז אויך גענומען קוקן ווי דער מיליטערמאן, אז יעדער דורכגעלעבטער טאָג איז אַ געשאַנקענער. נאָר דערפון האָט אוריִעל זיך אפילע אף קיין איין טאָג ניט געפילט עלטער. און פונקט ווי דעמלט, ווען ער האָט צום ערשטן מאָל באגלייט ריטען אהיים, וואָלט אים קיינער ניט געגלייבט, אז ער איז שוין אריינגעפאָרן אינעם פינפטן יאַרצענדליק, אזוי וועט אים איצט, ווייסט ער, קיינער ניט גלייבן, אז ער האלט שוין באם פארענדיקן מיטן פינפטן יאַרצענדליק. מע זאָל אים ניט געווען אָנעמען פאר אזעלכן, וואָלט דער אינסטיטוט אים, מיסטאם, ניט געשיקט אָנפירן מיט דער ווינטערדי־קער פראקטיק פון די סטודענטן אף די שאכטעס אזש הינטערן פּאָליאָר־קרניז. אוריִעל איז אפילע זיכער, אז אויב עס וועט בא אים ווידער דער־גיין דערצו, אז ער וועט דארפן זיך אויסבאהאלטן פון זיך אליין און פונסניי זיך אוועקלאָזן מיט די געאַלאָגן אין א ווייטער און לאנגער נע־סיע, וועט עס אין אינסטיטוט בא זיי קיינעם ניט פארווונדערן און קיינעם וועט ניט איינפאלן אים פרעגן, וויפל, מיינט ער, איז ער עס אלט, וואָס סע שטעלט אים ניט אָפּ ניט דאָס קלעטערן איבער די בערג, ניט דאָס

נעכטיקן אין א בידל, און דערצו גאנץ אָפּט ניט דערעסן און ניט דער-
שלאָפן. ס'איז אים אָפּטמאָל אליין גאָר מאַדנע. פּלוצעם, ניט ער ווייסט
פּאַרוואָס, ניט ער ווייסט פּונוואַנען, גיבן זיך בא אים אזוי א צעשפּיל די
קויכעס, אז סע נעמט זיך אים דאכטן, מע האָט ניט ריכטיק פּאַרשריבן דאָס
יאָר פון זײַן געבוירן, ווי דאָס פּלעגט טרעפן אמאָל אין די שטעטלעך.
אינדערעמעסן דאַרף ער זײַן יינגער און געהערט צו די סאַמע יינגסטע
פונעם דאָר, וועגן וועלכן עס האָט דאן גערעדט אפן אַוונט דער מילי-
טערמאַן.

דער ווייטעק האָט ווי געמאַכט מיט אים א טני: ווי נאָר ער קערט זיך
אום צוריק אהער, צום שרייבטיש, אזוי לייגט ער אים אַרונטער ווידער
אונטערן פרעס. אנטלויפנדיק פונעם אומדערטרעגלעכן ווייטעק, האָט אור-
ריעל זיך צוריק אומגעקערט פונעם שרייבטיש אין קאַבינעט בא זיך אפן
אַכטן שטאָק צום פענצטערל פון קופע פון דעם האַסטיקן צוג.

4

זיצנדיק באם פענצטערל מיט האלב-צוגעשלאָסענע אויגן, האָט אוריִעל
זיך געהאַט אזוי אריינגעלאָזט אין זיך, אז ער האָט אינגאַנצן ניט בא-
מערקט, ווי די זון האָט ביסלעכווייז פּאַרפילט מיט זיך די קופע, זי פאַר-
גאַסן מיט א העלער ליכטיקער שיין, כאַטש נעם און קלייב זיך אריבער
מיטן געלעגער אין קאַרידאָר. אהינצו האָט אויך קיין שטערן היינט ניט
אַריינגעקוקט, נאָר קילער ווי דאָ איז דאָרט זיכער.

אַרופגעכאַפּט אָף זיך דעם שלאָף-אַנצוג מיט די שטעקשיך, האָט אוריִעל
געעפנט די טיר פון קופע און זיך שיר ניט אַנגעשטויסן אפן הויכן מאַנצבל
מיט די גוורעדיקע אַקסלען, וועלכער האָט ניט געזילט זיך דורכגעשפּאַ-
צירט איבערן קאַרידאָר. שוין דערפון אליין, וואָס אוריִעל האָט אים אין
דער דאָזיקער באַנאַכטיקער שאַ געטראָפן אָף די פיס, איז געווען קלאָר,
אז דער מענטש איז אויך ניט קיין היגער. קענטיק, ער האָט זיך אויך אין
עפעס שטאַרק פּאַרטיפּט, — פּאַרבייגעאַנגען און אים, דאַכט זיך, אַפּילע
ניט באַמערקט. ער זאָל אים ניט שטערן, האָט אוריִעל זיך אומגעקערט צו-
ריק אין קופע.

אין א קורצער ווילע ארום האָט דער אומבאַקאַנטער אַנגעקלאַפּט אין
דער עטוואָס אָפן געבליבענער טיר און געבעטן אַנטשולדיקן, וואָס ער האָט
מיט זײַן אַרומשפּרייזן איבערן קאַרידאָר אַפּגעוועקט, אַפּאַנעם, אוריִעל
פון שלאָף.

אוריִעל האָט, צעעפענענדיק אינגאַנצן די טיר, באַרויקט דעם אומבאַ-
קאַנטן:

— איר האָט מיך ניט געקאַנט אַפּוועקן, ווילל כּיִהאַב. קאָן מען זאָגן.
זיך נאָך היינט ניט געלייגט.

— אייך לאָזט ניט שלאָפן די זון, ווי ס'זעט אויס.

— מיר שיינט, אז ניט בלויז מיך איינעם. אייך, ווי איך זע, לאָזט זי,
ווייזט אויס, אויך ניט שלאָפן.

— איר נעמט עס דערפון, וואָס איך בין אף די פיס? באַ מיר איז עס פון גאָר עפעס אנדערש, — ער האָט אויסגעווארט א רעגע, און ווי אוריִעלן האָט זיך אויסגעגעבן, האָט דער מענטש, דאכט זיך, געווארט, ער זאָל אים פרעגן, אין וואָס באשטייט אָט דער „גאָר עפעס אנדערש“. ניט דערווארט זיך אף דעם, האָט דער אומבאקאנטער זיך אָנגערופן: — מיר שטערן ניט די ווייסע נעכט שוין א היפש ביסל יאָרן.

אוריִעל האָט זיך אָפּגערוקט, געמאכט א מער פרייערן פלאַץ לעבן זיך אפן די וואַן און פארבעטן דעם אומבאקאנטן אין קופע.

— א דאנק. אין קאָרידאָר איז קילער. דער קאָנדוקטאָר האָט מיר גע־זאָגט, אז מיר שטייגן מיט אייך ארויס אף איין סטאנציע. איר פאָרט מיט טאם צו אונדז, פארשטיי איך, אין א קאָמאנדירונג. זייער א גוטע צייט האָט איר אויסגעקליבן. איצט איז באַ אונדז די רעכטע צייט אף כאפן פיש און גיין אף יאגד.

אוריִעלן איז אויסגעקומען עפעס א ביסל מאַדנע, וואָס דער אומבאקאנטער טער האָט פארפירט מיטאמאָל א רייד וועגן כאפן פיש, גיין אף יאגד, אויסרעכענענדיק דערביי באַ די נעמען שיר ניט אלע מינים פיש, וואָס באגעגענען זיך דאָ אין די טייכן און אָזערעס, און שיר ניט אלע מינים פויגלען, וועלכע האלטן זיך באַ זיי אוף אין דער טונדרע. ניט אנדערש, האָט אוריִעל באַ זיך א קלער געטאָן, אז דער דאָזיקער מענטש וויל אים פארליבן אין דער טונדרע, מאכן אזוי, אז ער זאָל דאָ פארבליבן. אז מע פאָרט ניט איבעריקס אהער און אז סע דארף דאָ באַ זיי זיין א גרויסער נאָכפרעג אף מענטשן, דאָס זעט אוריִעל אליין. אף א גאנצן וואגאָן זיינען זיי בלויז צווייען. אוריִעל האָט אים אָבער ניט איבערגעשלאָגן, כאַטש קימאט אלץ, וואָס יענער האָט דערציילט וועגן דער טונדרע מיט אירע זוניקע נעכט אינעם קורצן זומער און מיט אירע אויסגעשטערנטע טעג אינעם מעסוקן לאנגן ווינטער, האָט אוריִעל געוויסט. די טונדרע, ווי ער זעט, איז, אן ערעך, אומעטום איינע און די זעלבע. עטוואָס שפעטער האָט אוריִעלן זיך אָנגעהויבן דאכטן, אז דעם דאָזיקן מענטשן, ווען ער צערעדט זיך, איז אים שווער אָפּצושטעלן. אוריִעל ווייסט בלויז ניט, צי דאָס נעמט זיך באַ יענעם דערפון, ווייל ער האָט זיך צערעדט וועגן דער טונדרע, אין וועלכער ער איז, פילט זיך, פארליבט, צי ער איז פאַשעט פון די פאסאזשירן, וואָס קאָנען קיין מינוט ניט אויסקומען אָן מענטשן. אזעלכן האָבן די עטלעכע שאַ, וואָס ער איז געבליבן איינער אליין אין קופע, זיך געקאָנט אויסגעבן א גאנצע אייביקייט. אזוי צי אנדערש, נאָר דער אומ־באקאנטער באהאלט ניט אויס, אז ער איז ביז גאָר צופרידן, וואָס ער האָט אָנגעטראָפן אף א מענטשן, פאר וועמען מע קאָן זיך אויסריידן און וועל־כער קאָן אויסהערן. דאָס איינציקע, וואָס אוריִעל האָט פון מאָל צו מאָל זיך דערלויבט, איז אריינשטעלן א וואָרט, וואָס דארף געבן יענעם צו וויסן, אז ער האָט אויך וואָס צו דערציילן וועגן דער טונדרע.

ווען אנשין האָט זיך אריינגעשטעלט מיט א וואָרט, אז אין ערגעץ, דאכט זיך, האָט מען ניט אזא פארגעניגן פון כאפן פיש, ווי אין דער טונ־דרע, האָבן באַ דעם אומבאקאנטן א לויכט געטאָן די אויגן, ווי באַ א שאַכ־מאטיסט, וועלכער האָט אונטערוועגנס צופעליק אָנגעטראָפן אף פונקט

אזא פארברענטן שפילער, ווי ער. דעם דאָזיקן פארגלייך האָט אוריִעל, וועלכער איז געווען אין דער יוגנט א הייסער שפילער אין שאַך, געמאכט פאר זיך נאָכדעם, ווי דער אומבאקאנטער האָט זיך אָנגערופן, אז זיי קאָנען נאָך היינט באווייזן זיך אראָפּכאפּן צום טיך, און געהאט אים פאָרגעלייגט אנטלייען אף דער צייט, וואָס ער וועט דאָ זיין, א ווענטקע מיט הויכע גומענע שטיוול, וואָרעם ער איז ניט איבעריקס זיכער, צי בא זיי אין די קראַמען קאָן מען עס איצט קריגן.

אוריִעל האָט אים באדאנקט, באַמערקנדיק דערביי, אז, צום באַדויערן, וועט אים ניט אויסקומען זיך דערמיט באַנוצן. ער פאָרט אהער בלויז אף עטלעכע טעג און אז אפילע אין די רויטעג וועט ער אויך זיין פארנור מען.

— אָט, אז איך וועל אראָפּקומען אהער מיט מינע סטודענטן, וועל איך שוין דעמלט, קלער איך, ניט זיין אזוי געענגט אין צייט.

דער אומבאקאנטער האָט מיטאַמאָל צוגעשלאָסן די אויגן, ווי ער וואָלט אין דער פארבישווימענדיקער טונדרע אף יענער זייט פענצטערל דערזען עפעס אזעלכעס, וואָס ער באַמיט זיך עס אויסבאהאלטן פון זיך. אין א רעגע ארום האָבן זיך בא אים שוין ווידער געלויכטן די העל־ברוינע אויגן אפן ברייטלעכן געזיכט מיט די בלויזע שפרענקעלעך אף די קינבאקן.

— מיט א יאָר דריי צוריק האָב איך אויך געהאט צו טאָן מיט סטודענטן, — האָט דער אומבאקאנטער, שטייענדיק אלץ נאָך אין דער טיר פון קופּע, זיך אָנגערופן מיט זיין שטילער געדיכטער שטיי, — זיי זיינען דורכגעגאנגען די פראָדוציר־פראַקטיק בא מיר אין דער בריגאדע. מיר האָבן דעמלט פאנאנדערגעארבעט דעם פערטן האַריזאָנט. וואָס, איך בין ניט ענלעך אף קיין שאַכטיאָר, וואָס איר באַטראַכט מיך אזוי?

אפילע נאָכדעם ווי איליא סאוועליעוויטש לעסאָוו, ווי מע האָט גערופן דעם אומבאקאנטן, האָט דערציילט וועגן דער שאַכטע, אף וועלכער די סטודענטן פון איינעם א באַרג־אינסטיטוט זיינען דורכגעגאנגען די פראַדוציר־פראַקטיק, ווי עס קאָן דערציילן וועגן א שאַכטע בלויז דער, וואָס האָט זי געמאַסטן און איבערגעמאַסטן אין דער לענג און אין דער ברייט ניט איין יאָר, האָט ער עפעס אויך ניט געמאכט אף אוריִעל דעם איינ־דרוק פון א שאַכטיאָר, אליין ניט וויסנדיק פארוואָס. גיכער פון אלץ, מיס־טאמע, דערמיט, וואָס לעסאָוו זשמורעט ניט איבעריקס די אויגן, ווי דאָס טוען געוויינלעך מענטשן, וועלכע פארברענגען דעם טאָג מער אין די טונקל־באליכטענע לאוועס און שטרעקן ווי אף דער דרויסנדיקער שניין, און וואָס ער האלט ניט דעם קאָפּ אריינגעצויגן אין די אקסלען ווי גע־וויינלעך בא שאַכטיאָרן, בא וועמען דאָס נעמט זיך פון אויסהיטן זיך א קלאַפ טאָן אין די נידעריק־אראָפּהענגענדיקע קראָוולעס און באלקנס.

— פארוואָס זעצט איר זיך ניט צו? — אוריִעל האָט אים אָנגעוויזן אפן פרייען האַלב־ווייכן דיוואן. — מיר האָבן דאָך נאָך מיט אייך צו פאָרן און פאָרן. א גלעזל טיי וועט איר טרינקען? כ'האָב פון אָוונט פארקאכט אין טערמאַס פרישע טיי. קראַסנאָדארער. און צו דער טיי וועט זיך בא מיר אויך עפעס געפינען.

— איין רעגע. איך קום באלד צוריק.

אין א מינוט ארום האָט לעסאָוו זיך אומגעקערט, האלטנדיק אין דער האנט א פארכאסמעט פלעשל בראנפן.

— איר ווילט מיר דערמיט דערווייזן, אז איר זינט אן עכטער שאכט טיאָר? — האָט אוריִעל האלב אין שפאס געפרעגט.

— שטעלט אייך פאַר, — האָט איליא סאוועליעוויטש, פאַנאנדערכאס מענדיק דאָס פלעשל, אים דערוף געענטפערט, — אז ווען כ'האַב געארבעט, האָב איך געטרונקען א סאך זעלטענער ווי איצט. נאָר פון זינט איך בין אוועק אף פענסיע... לאַמיר זיין געזונט, — און לעסאָוו האָט אין איין אַטעם אויסגעטרונקען די פול אַנגעגאַסענע גלאַז בראנפן, ניט צורירנדיק זיך צום פארבייסן, וואָס אוריִעל האָט ארויסגעלייגט אפן טישל.

— אַט איצטער זע איך, אז כ'האַב צו טאָן מיט אן עכטן שאכטיאָר, — האָט אוריִעל, אַפּוּפּנדיק עטלעכע טראָפּן פונעם גלעזל, א שמייכל געטאָן, און דערביי זיך ווי פארענטפערט, — אנומלטן האָב איך איינער אליין אויסגעטרונקען קימאט א גאנץ פלעשל. אריינקערן אָבער אין זיך מיט איין שלונג א גאנצע גלאַז, דאָס וואַלט איך קיינמאַל ניט געקאַנט.

— און איך וואַלט קיינמאַל ניט געקאַנט טרינקען אַט ווי איר. אזוי טרינקט מען נאָר טיי פון א זודיקן סאמאָוואַר אָדער אייזיק־קאַלטע וואסער פון ברונעם אין א ברענענדיקן פראָסט, — לעסאָוו האָט אַפּגערוקט פון זיך די גלאַז. — אלץ! מער ווי איין מאַל טרינק איך ניט.

— און אויב פון א קעלישעקל? — האָט אוריִעל געפרעגט, ווי דאָס זאָל אים געווען אַנגיין.

— אלציניס. צוויי מאַל טרינק איך קיינמאַל ניט אפילע פון א קעלי־שעקל. איר באטראכט מיך נאָך אלץ, ווי איך זע.

אורי גאוורילאָוויטש אנשין האָט ניט אויסבאהאלטן, אז אים האָט ווירקלעך פארווינדערט דערהערן פון אַט דעם וווקסיקן קרעפטיקן מענטשן, אז שוין דאָס אנדערע יאָר, ווי ער איז אף פענסיע. כּוּץ דעם, וואָס ער זעט אויס א סאך יינגער פונעם עלטער, ווען א מענטש, וואָס ארבעט אונטער דער ערד, קאָן באקומען פענסיע, האָט אוריִעל נאָך, דאכט זיך, ביכלאל ניט באגעגנט קיין שאכטיאָר, וועלכער זאָל צו עטלעכע און פופציק יאָר אופהערן ארבעטן. זאָגנדיק עס לעסאָוו, האָט אנשינען זיך מיטאמאַל אויס־געגעבן, אז איליא סאוועליעוויטש הערט אים, דאכט זיך, ניט. א וויילע שפעטער האָט זיך אים געהאט אויך אויסגעגעבן, אז לעסאָוו באמערקט אים אפילע ניט. איליא סאוועליעוויטש זאָל אים געווען איצטער זאָגן דאָס זעלבע, אז ס'איז שוין א פאַר יאָר, ווי ער איז אריינגעפאַרן אינעם זיבעטן יאָרצענדליק, וואַלט ער אים שוין דערמיט ניט פארווינדערט. ארום זיינע העל־ברוינע אויגן זיינען זיך מיטאמאַל צונויפגעלאָפן טיף פארקארבטע קנייטשן, און די אויגן אליין זיינען שוין אויך געווען ניט די זעלבע, זיי האָבן זיך אנדערש געלויכטן. אפאַנעם, ער האָט ניט געהאט קיין טאַעס, אוריִעל, ווען, דערזעענדיק לעסאָוו זיך אומדרייען איבערן קאַרידאַר, האָט ער אים אַנגענומען פאַר א מענטשן, וואָס קאָן קיין רעגע ניט בלייבן אליין. ער מוז שטענדיק האָבן עמעצן לעבן זיך, אז ער זאָל זיך קאַנען פאַר אים אויסריידן. אליין דער גאנג זיינער — א שטילער און א פאַרויכ־טיקער — איז פון א מענטשן, וואָס טראָגט אף זיך א שווערע מאסע, פון

וועלכער ער קאָן זיך נישט באַפרייען. ער האָט אליין געגעבן אַנצוהערן וועגן דעם, נאָך שטייענדיק אין דער טיר. אורי'על האָט זיך געוונדערט אף זיך אליין, ווי קומט עס, וואָס ער האָט זיך גלייך נישט אָנגעשטויסן פּרעגן לעסאַוון, פּאַרוואָס האָט ער גענומען אָפּטער טרינקען, נאָכדעם ווי ער האָט פּאַרלאָזט די ארבעט. ס'איז אָפּגעגאַנגען א רעגע, אז אורי'על זאָל עס אים פּרעגן, נאָר איליא סאוועליעוויטש איז אים ווי פּאַרלאָפּן דעם וועג. זינע אויגן האָבן זיך שוין ווידער געלויכטן, ווען ער האָט, אוועק־לייגנדיק די האנט אף דער ליידיקער גלאַז, געפּרעגט:

— איר ווייסט שוין, אף וועלכער שאַכטע וועלן פּראַקטיקירן אייערע סטודענטן, צי איר דאַרפט זיך נאָך דעריידן מיטן שאַכטקאַמבינאַט? בעט, מע זאָל אייך שיקן אף דער ניינטער שאַכטע צו יאָסיף פּוסטינסקי אין דער בריגאַדע. פּוסטינסקי איז געווען מיין געהילף. ער איז אויך געווען מיט מיר אין דער שאַכטע, ווען דער אומגליק איז געשען.

איליא סאוועליעוויטש איז אנשוויגן געוואָרן. מעגלעך, ער האָט גע־ווארט, אורי'על זאָל אים פּאַנאנדערפּרעגן, וואָס האָט אזעלכעס געטראָפּן מיט אים אין דער שאַכטע, וואָס ער קאָן נישט, זעט אויס, ביז איצט עס פּאַרגעסן. נאָר אורי'על האָט אויך געשוויגן. דאָס איינציקע, מיט וואָס ער האָט ארויסגעוויזן, אז ער האָט זיך צוגעגרייט הערן, — איז דאָס פּאַרהענ־גען ס'פּענצטערל, אז די זון זאָל אזוי נישט קריכן אין די אויגן. און איליא סאוועליעוויטש לעסאַוו, דעם קאָפּ אָנגעשפּאַרט אינעם ווענטל, האָט אָנגע־פּאַנגען דערציילן, פּריער שטיל, ווי פּאַר זיך, נאָר וואָס ווייטער, אלץ העכער, איבערשלאָגנדיק זיך פּון צייט צו צייט מיט א זיפּץ, מיט א היי־זעריקלעכן הוסט:

— צוויי מעסלעס זינען מיר אָפּגעלעגן אין דער פּאַרשאַטענער לאווע. אַכט מאָן זינען מיר דאָרט געווען, און אלע זינען מיר ארויס מיטן לעבן, און זי, מאַריע מינע, וואָס האָט אף איר לעבן זיך קיין איין מאָל אפּילע נישט אראָפּגעלאָזט אין דער שאַכטע, איז אומגעקומען. און אזוי שרעקלעך און אומגעלומפּערט. אייך מאַכט נישט אויס, אויב כּוועל פּאַרייכערן? — לעסאַוו האָט ארויסגענומען פּון קעשענע א פּעקל פּאַפּיראַסן און עס אויס־געשטרעקט אורי'עלן.

— א דאַנק. אייך רייכער שוין נישט א היפּש ביסל יאָרן. אויב איר ווילט, קאָן אייך אייך אויסלערנען, וויאזוי זיך אָפּגעווינען פּון רייכערן. — צוליב וואָס? — זיך פּאַרצויגן און לאַנגזאַם ארויסגעלאָזט דעם רויך צוזאַמען מיטן טיפּן זיפּץ, האָט לעסאַוו פּאַרגעזעצט. — דאָס שטעטל אונד־זערס איז נישט קיין גרויס. טרעפט, כאַלילע, עפעס אף די שאַכטעס, דער־וויסט מען זיך דערפּון באלד און עס ווערט גלייך אן אָנגעלויף, דעריקער, פּאַרשטייט זיך, פּון די פּרויען. איטלעכע פּון זיי האָט דאָך עמעצן אין דער שאַכטע, און א שאַכטע איז נישט קיין זאוואָד. בא א סרייפּע צי אן אנדער אומגליק וועסטו די טיר נישט אויסברעכן און דורכן פּענצטער נישט ארויס־שפּרינגען. דערהערט, אז אף דער ניינטער שאַכטע, וווּ איך האָב געאַרבעט, האָט פּאַסירט אן אומגליק, איז מינע גלייך געקומען אהין צו לויפּן און זיך א וואָרף געטאַן צום ווערטיקאַלן סטוואַל. פּינקטלעך ווייסט קיינער נישט, וויאזוי איז עס געשען. גיכער פּון אלץ האָט מאַריע מינע, פּון צע־

טומלטקייט, מיסטאמע, ניט באמערקט, אז די שטייג, מיט וועלכער מע לאַזט זיך אראָפּ אין שאַכטע, איז ניטאָ, זי איז אונטן, און אז דאָס טירל פונעם סטוואָל שטייט אָפּן. עמעצער האָט אין איילעניש פארגעסן עס, ווייזט אויס, צומאכן. און אפּן סטוואָל איז בא אונדז שטענדיק האלב־טונקל. אין דער ערשטער מינוט, אז מע קומט אהין אריין פון דרויסן, זעט מען קימאט גאַרניט. זיבן הונדערט מעטער איז זי געפּלויגן... איך בין אף איר לעווייזע ניט געווען. איך בין געלעגן אין שפיטאַל.

ס'האָט נאָך געטליעט דער ניט־דערייכערטער פּאפּיראַס אינעם אש־בעכער, נאָר איליא סאוועליעוויטש האָט שוין געהאט ארויסגענומען פונעם שאַכטל א צווייטן פּאפּיראַס און ניט באמערקט, ווי ער האָט אים צע־דריבלט צווישן די פינגער.

— איר האָט מיך עפעס געפרעגט? — האָט לעסאַוו זיך געגעבן א כאַפּ און. ניט דערווארט זיך אף קיין ענטפער, האָט ער צוריק אָנגעשפּאַרט דעם קאַפּ אינעם ווענטל און נאָך אָפטער זיך אָפּגעשטעלט אינמיטן ריידן. — בא א האלב יאָר בין איך נאָך דער אוואריע אין שאַכטע אָפּגע־לעגן צו בעט. ווען איך בין ארויס פון שפיטאַל, האָט מיך קיינער קימאט ניט דערקענט, אזוי אלט בין איך געוואָרן פארן דאָזיקן האלבן יאָר. איר טויט האָט מיך אינגאנצן צעבראַכן. איך האָב נאָך געפרוּווט א פּאַר כאַדאַ־שים ארבעטן. כ'האַב אָבער געפּילט, אז ס'איז שוין ניט פאַר מיינע קויכעס. כ'זוייס ניט, קאָן זיין, ווען ס'זאָל מיר געווען אויספעלן סטאַזש, צי מיר וואָלט געווען נאָך פאַר די פּופּציק יאָר, וואָלט איך עפּשער איבערגע־גאַנגען אף אן אנדער ארבעט. כאַטש פאַר א מענטשן, וואָס האָט, אָט ווי איך, אָפּגעארבעט א לעבן אונטער דער ערד, איז ניט אזוי פּאַשעט פאַר־לאָזן די שאַכטע און איבערגיין ארבעטן אף דער אויבערפּלאַך. ס'איז ווי זאָל איך עס אייך זאָגן, נו, דאָס זעלבע ווי פאַר א מאַטראַס זיך צעשיידן מיטן יאָם. נאָר קיין סטאַזש האָט מיר ניט אויסגעפעלט, און לויטן עלטער האָב איך מיט א היפש ביסל יאָר נאָך צוריק געקאַנט אוועקגיין אף פענ־סיע, און זאָרגן זיך וועגן פּאַרדינסט האָב איך אויך ניט וואָס. עס וועט מיר קלעקן צום לעבן, ווען איך זאָל אפּילע קריגן א קלענערע פענסיע, ווי איך באַקום. איר פּאַרשטייט דאָך אליין, אז מע ארבעט אָפּ אזויפיל יאָר אפּן עקסטן צאָפּן אין א שאַכטע, פּאַרדינט מען, מיסטאמע, עטוואָס מער פון א דאָצענט און עפּשער מער אפּילע פון א פּראָפּעסאָר.

— קאָן זיין, — האָט אורי גאורילאוויטש אים נאָכגעגעבן, באמערקנדיק דערביי, אז דאָס סאַמע לוינבאַרסטע איז איצט, אויב סע גייט אין פאַר־דינסט, צו זיין אן ארבעטער.

— פּונדעסטוועגן איז אף ארבעטער, ווי כ'האַב געהערט, א סאַך א גרעסערער נאָכפּרעג, ווי אף דאָצענטן און פּראָפּעסאָרן. איז אָט: אז מע ארבעט אָפּ אף א שאַכטע, וויפּל איך האָב אָפּגעארבעט, איז קלייבט זיך ווילנדיק, ניט־ווילנדיק אָן א שטיקל קאַפּיטאַל. און אויב כ'זאָל מער ניט ארבעטן, איז וואָס פאַר א זין האָט מיר צו זיצן דאָ אין דער טונדרע? צאָפּן בלייבט צאָפּן. ניט אומזיסט צאָלט מען אפּן עקסטן צאָפּן א העכערן געהאַלט, מע האָט א גרעסערן אורלויב און אנדערע להאַטעס. האָב איך אויך, ווי אייניקע אונדזערע שאַכטיאַרן, וואָס זיינען שוין אף פענסיע און

וואס גייען אוועק אף פענסיע, זיך פארשריבן אף א קאָאָפּעראַטיווער דירע אינעם הויז, וועלכעס דער שאַכטקאַמבינאַט אונדזערער קלייבט זיך בויען אין איינעם פון די דאָרעמדיקע שטעט. דערווייל האַלטן מיר נאָך אלץ אין צוקלייבן זיך א שטאַט. עס ווילט זיך, אי דער קלימאַט זאָל זיין א פאַ- סיקער, אי די שטאַט זאָל זיין א שטאַט. נו, און וויבאַלד איך בין א פרייער מענטש, האָט מען מיך אויסגעקליבן אין דער פאַרוואַלטונג און געמאַכט פאַר אן אַרומפּאַרער. דאָס קער איך זיך איצט אום פון א קאַמאַנ- דירונג, געפאַרן אַנקוקן נאָך א פאַר שטעט און פאַריינוועגס א רעד טאָן דאָרט מיט וועמען מע דאַרף, וואָס און ווען. — לעסאָו האָט ווידער אַרויס- גענומען פון שאַכטל א פאַפיראַס און ווידער ניט באַמערקט, ווי ער האָט אים צעדריבלט צווישן די פינגער. — אזוי צי אנדערש, נאָר אין א פאַר יאָר ארום וועלן מיר אויסבויען דאָס הויז. צי וועל איך דאָרט וווינען, דאָס, זעט איר, ווייס איך נאָך אליין ניט, כאַטש איך בין אין דער פאַר- וואַלטונג און וועל זיך נאָך ניט איין מאָל דאַרפן שלעפן הין און צוריק, ווען מע וועט צוטערעטן בויען דאָס הויז. איך בין פאַרט מער פרייער פון אנדערע, איין מענטש אינגאַנצן. כווייס, עפּשער טאַקע דערפאַר, וואָס איך בין געבליבן איינער אליין, האָט דער קאָאָפּעראַטיוו מיך בעקיוון אזוי איינגעשפאַנט אין דער אַרבעט.

דער צוג, וואָס איז א לענגערע צייט געשטאַנען אף א קליינער סטאַנ- ציע, האָט זיך ענדלעך גערירט, נאָר ביידע, ניט אנשין, ניט לעסאָו, האָבן עס אין דער ערשטער מינוט ניט באַמערקט.

— פאַרוואָס קלערט איר, אז איך וועט ניט אויסקומען דאָרטן וווינען? עס וועלן ניט קלעקן פאַר אלעמען קיין דירעס? — האָט אורייעל געפרעגט דעם מיטאַמאַל אנשוויגן געוואָרענעם לעסאָוו, ווען די רעדער פונעם ווא- גאָן האָבן אלץ העכער זיך געלאָזט הערן מיט זייער שטענדיקן אלציינעם ניגן, צו וועלכן עס לאָזן זיך צוקלייבן וועלכע ווערטער מע וויל און אף וועלכער שפּראַך מע וויל.

איליאַ סאוועליעוויטש האָט א קוק געטאָן אף אורייעלן מיט עטוואָס צו- געשלאָסענע אויגן. פון דעם דאָזיקן בליק זיינעם האָט אורייעל פאַרשטאַ- נען, אז לעסאָוו האָט ניט דערווארט, מע זאָל אים אזעלכעס פרעגן, און דערפאַר האָט אורייעלן זיך אויסגעוויזן, אז ניט אים, נאָר זיך אליין ענט- פערט ער עס, לעסאָוו:

— דאָ בלייבט איבער מיין מאַרעס קייווער. ווי לאָזט מען עס איבער א קייווער פון א נאָענטן ליבן מענטשן און מע פאַרט אף שטענדיק אוועק? — און גלייך ער זאָל מוירע האָבן, אז אורייעל וועט אים דערוף באלד ענטפערן דאָס זעלבע, וואָס ער, לעסאָוו, האָט שוין ניט איין מאָל עס געהערט פון זיך אליין, אז דאָס לעבן קומט אלץ בני, אז אַט האָט ער דאָך מיט מאַריען זיך ניט אונטערגעגעבן דעם בראַך, ווען זיי האָבן דער- האַלטן דאָס שרעקלעכע בריוול, אז אויך דער פערטער און דער לעצטער זון זייערער איגאַר איז אומגעקומען אין שלאַכט, האָט לעסאָוו געענטפערט אורייעלן מיט א שטים, וואָס האָט קיין שום שייכעס ניט דערצו, וואָס ער האָט ביז אהער דערציילט וועגן זיך. — פאַרשריבט פונדעסטוועגן, ווו איך ווויין. ס'קאָן זיך פונקט מאַכן, אז עס זאָלן ניט זיין קיין פרייע ער-

טער אין האַטעל. קוקט ניט, וואָס מיר זינען פארבליבן צווייען אף א גאנצן וואגאָן. דאָס איז פאַשעט א צופעליקייט. קיין פאסאזשירן אהער, צו אונדז, פעלן קיינמאָל ניט אויס, און ביז מע וועט ארויסענדיקן דעם נייעם האַטעל, וואָס מע בויט... און אויסער אלעם, זיינען אינעם אלטן האַטעל, דאכט מיר, גאַר ניטאָ קיין צימערן פאר איינצלנע. אינעם קלענסטן ציי-מער, אף וויפל איך ווייס, שטייען איין צו דרייפיר מענטשן. מיך וועט איר מיט גאַרנישט ניט פארשוועריקן. סייווי פוסטעוועט בא מיר א צימער.

...פארוואָס איז אורייעל ניט פארפאָרן צו לעסאָון, מיט וועמען, ווי אים האָט זיך אויסגעוויזן, ער איז שוין יאַרנלאַנג באקאנט, נאָר זיך אָפגע-שטעלט אינעם פארייכערטן האַטעלכל, ווו ער איז געווען דער פערטער אינעם ניט גרויסן אומעטיקן צימער מיט די פארפלעקטע טאפעטן, האָט ער אליין ניט געוויסט. ווי פארנומען ער איז אָבער ניט געווען די פאָר וואָכן, וועלכע ער איז געווען אף די שאכטעס, איז ניט געווען קימאט דער אָוונט, ער זאָל זיך ניט אראַפכאַפן צו לעסאָון אינעם הילצערנעם שטיבל מיטן געפלאַכטענעם פארקנדל און זיי זאָלן זיך ניט אראַפלאָזן ביידע צום טיך. זיי פלעגן דאָרט אָפזיצן צומאָל מיט די פארוואַרפענע ווענטקעס ביז טיף אין דער נאכט, ביז דער הימל פלעגט אף א קורצער צייט זיך אָפ-רוען פון דער זון, פארשיקנדיק זי אף יענער זייט טעריקאַניקעס.

אין איינער פון אַט די ליכטיקע זוניקע געכט, ווען זיי זיינען קורץ פאר זיין אָפפאָרן געזעסן אפן ברעג טיך מיט די פארוואַרפענע ווענטקעס אין וואסער, האָט אורייעל זיך געקליבן פרעגן איליא סאוועליעוויטשן, צי וואָלט ער ניט איינגעגאנגען אים קאַנסולטירן, אויב ער, אורייעל, וועט זיך ווידער נעמען גרייטן די דאָקטאָרסקע דיסערטאציע, אף וועלכער ער האָט אָנגעהויבן ארבעטן א קורצע צייט פאר דעם, ווי ער האָט זיך אוועקגע-לאָזט אין דער עקספעדיציע, און פון דאן אָן זיך צו איר מער ניט צוגע-רירט. נאָר אַנשטאַט פרעגן עס און זאָגן, פארוואָס ווענדט ער זיך דערמיט דאָפּקע צו אים, — ער האָט אף זיין לעבן נאָך ניט באגעגנט קיין מענטשן, וואָס זאָל קענען אזוי די שאכטע, ווי ער, לעסאָון, — האָט זיך בא אורייעלן פלוצעם ארויסגעכאַפט, וואָס וואָלט איליא סאוועליעוויטש, אשטייגער, גע-טאָן, ווען מיט אים פארלויפט זיך דאָס זעלבע, וואָס איז זיך פארלאָפן מיט איינעם, זיינעם, אורייעלס, א באקאנטן. אָט דער באקאנטער זיינער, א טאטע פון דערוואַקסענע קינדער און א זיידע שוין פון אייניקלעך, האָט זיך מיטאַמאָל פארליבט אין א פיל יינגערער פון זיך. ס'איז אים אליין געווען מאַדנע, וואָס ניט דערווארטנדיק זיך, וואָס וועט לעסאָון דערוף ענטפערן, האָט אורייעל גענומען אויסדערציילן שיר ניט אלץ, וואָס איז זיך פארלאָפן מיט זיין גאַענטן באקאנטן, נאָכדעם ווי ער האָט זיך באגעגנט מיט דער זעקס-און-צוואנציקיאַריקער שיינער געבילדעטער פרוי. פארענ-דיקט האָט אורייעל דערמיט, אז שוין דאָס וויפלעטע יאָר, ווי דער באקאנ-טער זיינער אנטלויפט פון זיך און קאָן אלץ ניט אנטלויפן, און כאַטש יענער פארשטייט אליין זייער גוט, אז פון זיך קאָן מען ניט אנטלויפן, און ווייסט, אז ס'איז ניטאָ אזא אַרט, ווו מע זאָל זיך קאַנען אויסבאהאלטן פון זיך אליין, דאָך גיט ער זיך ניט אונטער. ער קלייבט זיך אפילע ארי-

בערפארן אין אן אנדער שטאָט. אים איז אלציינס ווהיק, ער וואָלט גע-
קאָנט אריבערפארן אפילע אהער...

דערצייילנדיק עס אלץ איליא סאוועליעוויטשן, האָט אורייעל ניט דער-
ווארט, אז אים וועט נאָכדעם אויסקומען זיך אזוי איינשטעלן פאר זיין
„באקאנטן“. ביז איצט האָט אורייעלן דערווייל נאָך קיינער ניט אויסגע-
וואָרפן, אז ער איז א שוואכמוטיקער, א לייכטזיניקער, אז אויסער זיך
גייט אים אין לעבן קיין זאך ניט אָן. צי האָט זיך אים ענדלעך איינגע-
געבן דערווייזן, אז זיין „באקאנטער“ האָט קיין שום שייכעס ניט דערצו,
אין וואָס לעסאָוו האָט אים באשולדיקט, איז אנשין ניט געווען אינגאנצן
זיכער, און איבעריקס פארווונדערט וואָלט עס אים אויך ניט. ס'איז, דאכט
זיך, געווען לייכטזיניק פון זיין זיט אָט דאָס נעמען און דערצייילן א
לאכלוטן זייטיקן מענטשן שיר ניט אלץ, וואָס איז זיך פאר די אלע יאָרן
געהאט פארלאָפן צווישן אים, אורייעלן, און ריטען. לעסאָוו, אלנפאלס,
איז דאָך זיכער ניט דער מענטש, וואָס קאָן אין אזא פאל עפעס אונטער-
זאָגן. און וואָס אייגנטלעך, וואָלט אים געקאָנט אונטערזאָגן אפילע דער,
וואָס האָט, זייענדיק אינעם זעלבן עלטער, וואָס ער, אורייעל, געפרוּווט
אנטלויפן פון זיך און, ווי ער, אורייעל, זיך געפייניקט וויפל יאָרן פון
בענקשאפט. צו לעסאָוו איז, אפאָנעם, ביכלאל ניט אלץ דערגאנגען פון
דעם, וואָס אורייעל האָט אים דערצייילט. און עפשער איז עס צו אים ניט
דערגאנגען, ווייל ער קוקט דערוף אנדערש, א סאך פאָשעטער.

צי דאָס האָט אָפגעהאלטן אורי גאוורילאָוויטשן, צי עפעס אנדערש,
נאָר ניט דעמלט, ווען ער איז געזעסן מיט לעסאָוו אפן ברעג טייך מיט
די פארוואָרפענע ווענטקעס אין וואסער, ניט נאָכדעם, ווי ער איז אראָפּ-
געקומען אהער מיט די סטודענטן אף דער פראָדוציר-פראקטיק און פאר
די לאנגע צוויי ווינטער-כאדאָשים זעלטן ווען דורכגעלאָזט אן אָוונט, ער
זאל ניט זיין בא לעסאָוו, געפיינענדיק יעדעס מאָל וועגן וואָס צו ריידן,
אז ס'האָט זיי קיינמאָל ניט געקלעקט דערוף קיין צייט, האָט אורייעל מיט
קיין וואָרט ניט דערמאָנט וועגן דעם לאנגאָניקן פארטראכט זיינעם, וואָס
לאָזט אים פון זיך ניט אָפ שוין דאָס וויפלע יאָר: פארקלייבן זיך בא-
צייטנס וואָס ווייטער פון דער היים, ניט צוצוקומען אהין ניט מיט דער
יאבאָשע, ניט מיטן וואסער, אז קיינער פון זיינע אייגענע און נאָענטע
זאָלן אים ניט ארויסבאגלייטן אין זיין לעצטן וועג. אנשין האָט ניט
פארפירט מיט לעסאָוו קיין רייד וועגן דעם ניט דערפאר ווייל לעסאָוו,
האָט אורייעל מוירע געהאט, וועט אים אויסלאַכן, ווי סע האָט אים אויס-
געלאַכט מערע, ווען ער האָט איר, ער געדענקט שוין ניט אין צוואמענ-
האנג מיט וואָס, עס איר איינמאָל געזאָגט. איליא סאוועליעוויטש, האָט
אורייעלן זיך אויסגעוויזן, וואָלט אים פאָשעט ניט פארשטאנען. און אויסער
אלעם, ווי פארפירט מען עס אזעלכע רייד מיט א מענטשן, בא וועמען
דער טויט האָט אזוי אומגעריכט און גרויזאם צוגענומען דעם סאמע
נאָענטסטן פריינט זיינעם.

דאָס אָבער איז פאר אורייעלן לאכלוטן שוין קלאָר: אויב צו יענער
צייט, אף וועלכער ער ווארט ניט, נאָר וועלכע וועט, ווי צו יעדן איינעם,
אומבאדינגט קומען אויך צו אים, ווי ס'קומט אָף דער הארבסט פאר אלע

ביימער, און אַט דער איינגעאקשנטער פארטראכט זינער וועט זיך פון אים ניט אַפּטאַן און אים סאַפּקאַלסאַף אוועקפירן פון דער היים, וועט ער שוין ניט דארפן קלערן וויהין זיך פארקלייבן. ער וועט זיך באזעצן בא איליא סאוועליעוויטשן אינעם הילצערנעם שטיבל מיט די נידעריקע פענצטערלעך, וואָס קוקן ארויס צום טיך, און זיי וועלן נאָך ניט איין מאָל זיך אומקערן צום געשפרעך, וועלכן זיי האָבן אָנגעפאנגען אין צוג און וועלכער וועט זיך בא זיי, ווייזט אויס, קיינמאָל ניט ענדיקן. איליא סאוועליעוויטש, פילט אנשין, איז דער מענטש, וועלכער באהאלט ניט אויס פון יענעם, וואָס ער טראכט וועגן אים, און וועלכער האָט פאר קיינעם ניט מוירע, אז ער זאָל דארפן זאָגן וועגן עמעצן איינס, ביים ער טראכט וועגן יענעם גאָר עפעס אנדערש, ווי דאָס טרעפט צומאָל מיט אייניקע אויך בא זיי אפן פאקולטעט. דערווייל איז נאָך ניט צו זען, אז עס זאָל זיך געווען בא זיי איבעריקס שטארק ענדערן, נאָכדעם ווי דער נייער דעקאן פון פאקולטעט האָט געגעבן דיטלעך אַנצוהערן, אז ער פארטראָגט ניט קיין מענטשן, וואָס האָבן פארלוירן די מענטשלעכע וויר-דע און אייגנליבע, ער קאָן ניט אכטן דעם, וועלכער אכטעט זיך אליין ניט. און אויב עמעצער מיינט, אז דערמיט, וואָס ער וועט אן איבעריקס מאָל אים טראָגן דעם שמיכל אנטקעגן, אן איבעריקס מאָל זיך מיט אים באגריסן, און יעדעס מאָל דערמאָנען צום שלעכטן דעם פריערדיקן דער קאָן, וועמען דער זעלבער מענטש האָט מיסטאמע ניט לאנג צוריק גע-לויבט, פונקט ווי ער לויבט איצטער אים, דעם נייעם, איז קאָן ער דער-פון עפעס אויסשפילן, — האָט יענער א גרויסן טאָעס. ער וואָלט אזא איי-נעם פאָשעט געראטן ווערן אף א שטיקל צייט א געוויינלעכער ארבעטער אף א זאוואָד. צווישן געוויינלעכע ארבעטער וועט אזא איינער זיך זייער גיך אָפגעוויינען זאָגן וועגן דעם אנדערן איינס, ביים ער טראכט וועגן אים גאָר א צווייטס.

עמעצער פון די, וואָס האָט זיך, אפאָנעם, באזונדערס געפילט דערפון געטראָפן, האָט אף איינער א פארזאמלונג, אף וועלכער דער נייער דער-קאָן האָט ווידער און מיט נאָך מער אקשאָנעס פארפירט א רייד, וועגן זעלבן, ווי דאָס וואָלט פאר אים געווען דאָס סאמע וויכטיקסטע אין לעבן, אים אונטערגעוואָרפן בישטיקע א צעטעלע. אנשין האָט זיך, אן ערעך, פאָרגעשטעלט, וועמענס איז דאָס צעטעלע, ווער האָט עס געקאָנט שרייבן, אז אים ווונדערט, וואָס דער דעקאן, א דאָקטאָר פון מאטעמאטישע וויסנ-שאפטן, זאָל אָנווענדן איינע און די זעלבע מאָס צו צוויי פארשיידענע קעגנשטאנדן, וואָס ווידערשפרעכט די באוויסעטע עלעמענטארע געאָמעט-רישע טעאָרעמע, וועלכע איז באקאנט יעדן איינעם נאָך פון זיבעטן צי אכטן קלאס. וויאזוי קאָן מען עס צוגיין מיט איין מאָס צו אן ארבעטער אף א זאוואָד און צו א וויסנשאפטלעכן מיטארבעטער אין אן אינסטיטוט? דער ארבעטער באווייזט נאָך ניט צומאכן הינטער זיך די טיר, ווי עס ווארטן אף אים צען, צוואנציק אנדערע זאוואָדן. און וויפיל אינסטיטוטן זיינען פאראן בא זיי אין שטאָט, אז דער, וואָס וועט זיך שוין אָנעמען מיט מוט און וועט ניט זאָגן איינס און טראכטן דערביי א צווייטס, זאָל זיך ניט דארפן פארפירער פארקלערן, וואָס וועט זיין מיט אים נאָכדעם?

אפן דאָזיקן צעטעלע, געדענקט זיך אים, האָט דער דעקאן געענטפערט
אַפגעהאַקט און קורץ:

— דער, וואָס פארטראכט זיך פארפריער, וואָס וועט זיין מיט אים
נאַכדעם ווי ער וועט אופהערן ריידן איינס און טראכטן דערביי א צווייטס,
דער האָט ניט וואָס צו טאָן אין אינסטיטוט. אזא איינער קאָן ניט און טאָר
ניט זיך פארנעמען מיט דער יוגנט...

דער דאָצענט אורי גאוורילאָוויטש אנשין האָט אף זיין לעבן נאָך קיי-
נעם פון די, פון וועמען ער איז ווען-ניט-איז געווען אָפּהענגיק, ניט גע-
טראָגן דעם שמייכל אנטקעגן און קיינמאָל זיך פאר זיי ניט פארנייגט
נידעריקער, ווי ער האָט זיך פארנייגט פאר יעדן איינעם באַם באַגריסן
זיך. און דאָס קאָן ער אויך זאָגן וועגן זיך אף זיכער: ווי ער זאָל ניט
געווען ארבעטן און וואָס פאר א שטעלע ער זאָל ניט געווען פארנעמען,
האָט ער קיינמאָל ניט דערלאָזט, אז די, וועלכע האָבן געמיינט, אז זיי
זיינען אָפּהענגיק פון אים, זאָלן עס פאר אים מיט עפעס ארויסווייזן. און
אז עס פלעגט זיך אים טרעפן אזא איינער, האָט ער זיך פון אים פאַשעט
אַפּגעקערט, צומאָל אפילע ניט געענטפערט אף זיין באַגריסן זיך. אלע,
מיט וועמען אים איז אויסגעקומען ווען-ניט-איז ארבעטן צוזאמען, האָבן
עס געוויסט, און ווען ס'האָט זיך געמאַכט, אז ער איז געווען ניט גערעכט,
האָט קיינער ניט מוירע געהאַט עס אים אָנווייזן דערוף, אים דערווידערן.
דאָך געדענקט ער ניט, אז עמעצער זאָל זיך ווען-ניט-איז געווען אזוי
אַפן ארויסזאָגן וועגן אים, ווי דאָס האָט געטאָן איליא סאוועליעוויטש,
וואָס האָט זיך, קענטיק, גלייך אָנגעשטויסן, אז דער „געהיימיספולער
באקאַנטער“, וועגן וועלכן אורי'על האָט אים דערציילט, איז עס ער, אור-
רי'על. פאר לעסאָוון זיינען אלע גלייך, ער מעסט אלעמען מיט איין און
דער זעלבער מאָס. מעגלעך דערפאר האָט אים אזוי געצויגן צו דעם
דאָזיקן מענטשן. נאָר וואָס האָט לעסאָו אויסגעפונען אזעלכעס אין אים,
וואָס ער האָט אים יעדעס מאָל באַגעגנט, ווי זיי וואָלטן זיך ווער ווייסט
וויפל צייט ניט געזען, האָט אנשין ניט אינגאַנצן פארשטאַנען. צייטנווייז
האָט זיך אים אפילע אויסגעוויזן, אז לעסאָו האָט אין אים פאַשעט געפון-
נען א מענטשן, פאר וועמען ער קאָן זיך אויסריידן און וועלכער קאָן
געוולדיק יענעם אויסהערן. אלבפאלס, פונקט ווי אורי'עלן האָט ניט
געווינדערט, וואָס איליא סאוועליעוויטש איז אין דער פראַסטיקער וויינ-
טער-נאַכט געקומען אים ארויסבאַגלייטן אף דער ווייטלעכער סטאַנציע,
אזוי האָט אויך איליא סאוועליעוויטשן ניט געווינדערט, וואָס, געזעגע-
נענדיק זיך, האָט אורי גאוורילאָוויטש אים פארבעטן צו זיך, עטלעכע
מאָל אָנגעזאָגט, ער זאָל ניט פאָרגעסן, אז זיין טיר איז פאר אים שטענ-
דיק אָפן, ווען ער זאָל ניט קומען און אף וויפל ער זאָל ניט
קומען.

ווי אורי'על האָט זיך ניט געווערט, האָט ער דאָך ניט געקאַנט זיך
בייקומען, און אין דער סאַמע לעצטער מינוט, ווען ער איז שוין געשטאַ-
נען אף די טרעפלעך פון וואַגאָן, זיך ארויסגעגעבן, א זאָג טוענדיק, אז
ער פאָרט בלויז צייטווייליק אוועק פונדאַנען. ער וועט נאָך אהער קו-
מען, און אף זייער, זייער לאַנג, קאָן זיין, אז אף שטענדיק.

...אין אן אַנדערהאלבן יאָר ארום אן ערעך, — אנשין איז שוין געשטאן
 בען אין מאנטל און געזילט אין אינסטיטוט, — האָט זיך מיטאמאָל צעקלונג
 גען דער טעלעפאָן. אורי גאוורילאָוויטש איז געווען אזוי אריינגעטאָן
 אין דער לעקציע, וועלכע איז אים פאַרגעשטאנען באלד לייענען פאר די
 סטודענטן פון עלטערן קורס, אז ער האָט ניט גלייך דערקענט די שטילע
 געדיכטע שטים, וואָס ער האָט דערהערט אין טרייבל. אויך נאָכדעם ווי
 דער מענטש האָט זיך אָנגערופן, איז צו אורייעלן ניט אינגאנצן נאָך דער
 גאנגען, אז דאָס רעדט לעסאָו, אזוי אומדערווארט איז געווען פאר אים
 דערהערן מיטאמאָל זיין שטים. פון פרייד האָט אורייעל שיר ניט אראָפּ
 געשלעפט צוזאמען מיטן שנור דעם טעלעפאָן פון טישל און זיך דערביי
 האסטיק ארומגעקוקט, פונקט ער וואָלט ניט געווען אינגאנצן זיכער, אז
 אויסער אים איז אין שטוב איצט מער קיינער ניטאָ. אורי גאוורילאָוויטש
 איז אין דער דאָזיקער מינוט זיך אליין געווען דערווידער, וואָס ער קאָן
 ניט פארבעטן איליא סאוועליעוויטשן קומען גלייך צו גיין. ווי אפצולאָ-
 כעס איז קיינער ניטאָ אין שטוב, און אין א האלבער שאַ ארום מוז ער
 שוין זיין אין אינסטיטוט. דערצו האָט ער נאָך היינט עטלעכע לעקציעס.
 וואָס טוט מען?

די דאָזיקע פראגע האָט אנשין פארגעבן ניט אזוי זיך, ווי איליא סא-
 וועליעוויטשן, צו וועמען ער איז געווען געוויינט זיך ווענדן ווי צו א מער
 דערפארענעם פון זיך, און געווארט, עפשער וועט לעסאָו פאָרט געפינען
 אן אויסוועג, וויבאלד ער קאָן זיך דאָ ניט פארהאלטן ביז אַוונט.
 — ניין, ניין. איך וויל עס אפילע ניט הערן. דאָס איז אויסגעשלאָסן!
 אויסגעשלאָסן! — האָט אורייעל, קוקנדיק, ווי די צייט טרייבט מעסקן
 האסטיק אונטער דאָס גרויסע ווייזערל פונעם האנטזייגערל, אויסגע-
 שרען. — וואָס הייסט, מיר וועלן זיך ניט זען? פארשרייבט דעם אדרעס
 פון אינסטיטוט און קומט שוין צו פאָרן. כ'זוייס נאָר ניט, צי מיר וועלן
 זיך קאָנען דאָרטן זען. צווישן איין לעקציע און דער אנדערער זינען
 געציילטע מינוטן, און דערצו איז מען אין די דאָזיקע מינוטן אויך ארומ
 גערינגלט מיט סטודענטן. אף יעדן פאל וועל איך באַ דער דעזשורנע
 באַם אריינגאנג איבערלאָזן פאר אייך די שליסלען פון מיין ווינונג. ניין,
 ניין, ניין! ס'איז אויסגעשלאָסן! איך וועל אייך היינט ביכלאל ניט אַפלאָזן.
 כ'פארשטיי ניט, איר זייט דאָך ניט אף קיין שטעלע, וואָס איר קאָנט זיך
 ניט פארהאלטן. איר זייט דאָך א פרייער מענטש.

ס'ערשטע מאל עפשער אין לעבן האָט אנשין באדויערט, וואָס ער
 האָט ניט קיין אייגענע מאשין און קאָן ניט פארזיכערן איליא סאוועליע-
 וויטשן, אז איבערמאָרגן פונקט צוויי אזייגער באטאָג וועט ער קאָנען
 בייזיין אף דער זיצונג פונעם אויספירקאָם אין דער ווייטלעכער דאָרעם-
 דיקער שטאָט. פון דער דאָזיקער זיצונג, אף וועלכער ס'האָט אים, לע-
 סאָוון, קאָמאנדירט די פארוואלטונג, איז זייער פיל געווענדט, אז די
 בויונג פון זייער קאָאָפּעראַטיוון הויז זאל זיך ניט פארציען. צוליב דעם,
 ער זאל זיך זען מיט אורי גאוורילאָוויטשן, איז ער ארויסגעפאָרן, לעסאָו,
 אף א טאָג פריער און מיט אן אנדער צוג, געמאכט א קרייז פון איבע-
 ריקע פינף הונדערט קילאָמעטער, און ס'איז אים, פארשטייט זיך, א

גרויסער שאָד, וואָס זיי וועלן זיך דאָס מאָל ניט קאָנען באַגעגענען. מער ווי דריי, אַמהעכסטנס דריי א האַלבע שאַ קאַן ער זיך ניט פאַרהאַלטן, ווייל אין קנאַפע פיר שאַ אַרום גייט אָפּ זײַן צוג און ער דאַרף נאָך באַווײַזן פאַרקאַמפּאַסטירן דעם בילעט.

— ניט באַשערט, זעט אויס, אורי גאַורילאַוויטש, מיר זאָלן זיך דאָס מאָל זען.

— און ווען וועט איר ווידער זײַן אין אונדזערע קאַנטן? — אַנשין האָט אָפּגעקערט די אויגן פונעם האַנטזייגערל, גלייך ווי פון דעם איז אָפּהענגיק, ס'זאָל ניט לויפן אזוי די צייט.

— שווער צו זאָגן. איך בין ניט איינער אין דער פאַרוואַלטונג פון קאַאַפּעראַטיוו. פאַראַן וועמען צו שיקן, אויב מע וועט דאַרפן, אויסער מיך. איר האָט זיך, דאַכט זיך, געקליבן, אורי גאַורילאַוויטש, אָף א לענגערער צייט צו אונדו.

— איך וועל קומען. איך וועל אומבאַדינגט קומען. כ'קאַן איך נאָר איצטער פּינקטלעך ניט זאָגן ווען. עפּשער וועט איר זיך פאַרט פאַרהאַלטן כאַטש אָף איין טאַג? אויסגעשלאָסן? אַבער דעם זיבעצעטן נאַיאַבער, זאָלט איר ניט פאַרגעסן, וואַרט איך אָף אייך.

— היינט איז דאָך שוין דער דריי-און-צוואַנציקסטער נאַיאַבער. אהא, איך פאַרשטיי. דעם זיבעצעטן נאַיאַבער קינפטיקן יאָר. א קיילעכיקע דא-טע מיסטאַמע. וויפּל?

— א קאַוואַלער פון פּולע פּופציק יאָר. האָבן מיר זיך דערעדט? אין טרייבל איז געווען שטיל.

— וואָס האָט איר זיך עס דאַרט פאַרטראַכט? איז זאָגט איר מיר צו? לעסאַוו האָט געענטפּערט, ווי ער זאָל זיך געווען פּילן שולדיק, וואָס ער קאַן עס אים אָף זיכער ניט צוזאָגן.

— איך וועל זיך, פאַרשטייט זיך, באַמיען קומען, אויב מע וועט מיך אַפּלאַזן. פון נײַ-יאָר גיי איך צוריק אַרבעטן אין דער שאַכטע.

ווען אַנשין האָט אוועקגעלייגט דאָס טרייבל, האָט זיך אים אויסגע-וויון, און וועגן דעם האָט ער געטראַכט דערנאָך דעם גאַנצן טאַג אויך אָף די לעקציעס, אז איליא סאַוועליעוויטשעס אומקערן זיך צוריק אין דער לאַווע האָט מיט עפעס א שייכעס צום געשפּרעך, וועלכן זיי האָבן דעמלט געפירט צווישן זיך אפן ברעג טיף וועגן זײַן, אוריִעלס, „געהיי-מען באַקאַנטן.“ לעסאַוו האָט אים דערמיט ווי געוואַלט זאָגן, אז דער וועג, מיט וועלכן דער מענטש פּרוּוט אַנטלויפן פון זיך, ברענגט אים סיווי צו פירן צוריק צו זיך, ווי דאָס האָט געטראַפן אַט, צום ביישפּיל, מיט אים, לעסאַוו. זײַן אַנטלויפן פון זיך נאָכן אומגעריכטן טויט פון מאַריען, דער פּרוי זינער, איז באַשטאַנען דערין, וואָס ער האָט זיך אָפּגעגעבן מיטן אויסבויען דאָס קאַאַפּעראַטיווע הויז, ניט וויסנדיק, צי וועט ער דאַרט וווינען, און דער דאָזיקער וועג האָט אים צוריק גע-בראַכט אין דער לאַווע. ער, אוריִעל, האָט דאָך אויך עפעס אָפּגעטאַן אין דער טונדרע מיט זײַן אַנטלויפן דעמלט פון זיך, און פאַר אים גילט אויך די זעלבע מאָס, וועלכע גילט פאַר לעסאַוו. די זעלבע?

— גענוג! — אורי'על האָט זיך אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענט פאַרן שרייב־טיש און זיך געגעבן א הייב אױף פון בענקל. נאָר דער ווייטעק, וועלכן ער האָט געהאַט אין זיך פאַרטויבט מיט זײַן אריבערטראָגן זיך פונדאנען אינעם נידעריקן הילצערנעם שטיבל אפן ברעג טײַך און צום לעצטן געשפרעך זײַנעם מיט לעסאָון דורכן טעלעפאָן, האָט אינעם זעלבן אויגן בליק, ווי נאָר אורי'על האָט זיך געוואָלט אָפקערן דערפון, וואָס איז געשען ווייטער, זיך אף אים גלייך ארופגעוואלגערט, און אין א רעגע ארום איז ער שוין צוריק געלעגן פאַרקוועטשט אונטערן פרעס. ארויסרייסן זיך פון אים אף א שטיקל צײַט האָט אורי'על געקאַנט בלויז מיט אומקערן זיך צו דעם, וואָס איז געשען אינעם טאַג, ווען ער איז געוואָרן א קאָ-וואלער פון פולע פופציק יאָר.

5

אזוי פינקטלעך אויסמעסטן, וויפל מענטשן וועלן זיך קאַנען אויס־זעצן ארום די ענג־צונויפגערוקטע טישן, ווי דאָס האָט אויסגעמאַסטן מערע, קאָן מען, דאַכט זיך, ניט אפילע מיט קײַן מיקראַמעטער. צוקוקנדיק זיך, ווי מערע מיט איר קליינוויקסיקער דארלעכער שוועס־טער, וועלכע זי האָט מיט א וואָך צײַט נאָך צוריק ארויסגערופן אהער אזש פון אוראל, זעצן זיך עס אלע וויילע צו הארט איינע לעבן דער אנדערער אף די אנטליענע אינעם רויטן ווינקל פון דער הויז־פאַרוואל־טונג לאנגע שמאַלע בענק, מיט וועלכע מע האָט צוליב שפאַרעוודיקייט אין פלאץ פאַרביטן די שטולן, און וויאזוי ביידע געפינען יעדעס מאָל אויס, אז זײ זיצן צו געראם, אז מע קאָן זיך נאָך א ביסל ענגער צונויפ־רוקן, האָט אורי'על, — וועמען מע האָט אינגאנצן געהאַט באזײטיקט פון דעם אלץ, וואָס סע טוט זיך אָפּ די לעצטע פאַר וואָכן בא אים דאָ אין שטוב, — זיך פונדעסטוועגן אריינגעמישט און געפרעגט:

— די געסט האָבן אייך צוגעשיקט די מאָס פון זייערע גאַבאריטן, וואָס איר מעסט אויס מיט זיך די בענק ווי מיט א מיקראַמעטער? — און ווייל אנשין האָט געוויסט, וואָס וועלן זײ אים דערוף ענטפערן, האָט ער בא־צײַטנס א מאך געטאָן מיט דער האנט, ווי איינער, וואָס ווייסט אפריער, אז ער קאָן שוין דאָ גאַרניט ענדערן און אז אויסער ווי צו זיך אליין קאָן ער צו קײַנעם ניט האָבן קײַן טײַנעס, אָט ווי א מוטער, וואָס האָט צו־ליבן אייגענעם פאַרגעניגן זיך צו לאנג פאַרשפילט מיט איר קינד און דערמיט דורכגעלאָזן די סאַמע רעכטע צײַט, ווען דאָס קינד דאַרף דער־פילן, אז ס'האָט איבער זיך אן אויג.

מיט אים, אורי'עלן, איז, אייגנטלעך, אויך געשען דאָס זעלבע, און ווען ער האָט זיך עס געכאַפּט, איז שוין געווען שפעט עפעס צו ענדערן. מערע האָט עס געוויסט, און אין דעם, אפאַנעם, האָט געשטעקט איר קראפט, וואָס האָט אים געמאַכט נאַכגיביק און סאַפּקאַלסאַף דערפירט דערצו, אז ער האָט ניט באַמערקט, ווי ער אליין האָט דערלאָזט, אז זי זאָל נעמען איבער אים געוועלטיקן, שיר ניט ווערן איבער אים א הער־שערן. אורי'עלן, נאַכדעם ווי ער האָט צוזאַמען מיט דעם אָנגעטרויט לע־

סאָוון אויך דאָס, וואָס האָט געבראכט זיין „באקאנטן“ דערצו, אז ער זאל אנטלויפן פון זיך און מיט וואָס האָט זיך געענדיקט זיין אנטלויפן פון זיך, האָט ניט איבעריקס געוונדערט, וואָס לעסאָוו גלייבט, דאכט זיך, ניט דערין, וועגן וואָס ער האָט אים דעמלט ווייטער געהאט דער- ציילט וועגן דעם זעלבן „באקאנטן“ זינעם.

נאָר וועגן יענער שלאכט, ווען זיין „באקאנטער“ איז ארויסגעקראָכן פון טראנשיי און אופגעריסן דעם דייטשישן טאנק און א שווער-פאר- וונדעטער אָנגעיאָגט די פאָדערשטע רייען פון זיין טייל, וואָס איז אריי- בער אין אָנגריף, איז געווען גענוי באשריבן אין דער ארמיישער ציי- טונג. אויב עס גייט אין ברענגען באווייזן, האָט אורייעל דאן געזאָגט לעסאָוו, וואָלט ער אים געקאָנט ברענגען א סאך אנדערע ביישפילן פון דעם, וויאזוי אינעם שטארקסטן מענטשן באזעצט זיך צומאָל א שוואכ- קייט, פון וועלכער ער קאָן זיך ניט באפרייען, ווי עס קאָן זיך פון איר ניט באפרייען זיין „באקאנטער“. די דאָזיקע שוואכקייט האָט לאכלוטן ניט צו טאָן מיט פאכדאָנעס, ווי לעסאָוו האָט עס פון אָנפאנג אָנגענומען. זיך ניט לאָזן פארפירן בלויז פונעם געפיל, ווי דאָס האָט געטאָן זיין „בא- קאנטער“, איז עפּשער דאָס סאמע שטארקסטע, וואָס ס'איז דאָ אינעם מענטשן, כאָטש ס'קאָנען זיך געפינען אזעלכע, וואָס וועלן דערין איינזען די זעלבע שוואכקייט, וואָס האָט געבראכט זיין „באקאנטן“ דערצו, אז ער זאל האָבן איבער זיך א הערשער, וואָס האָט אים צייטנווייז געמאכט נאכגיביק ווי א געהאָרכזאם קינד. ער אָבער, אורייעל, ווייסט, אז די דאָ- זיקע שוואכקייט זינע איז אינגאנצן גאָר אן אנדערע, זי שטאמט פון עפעס אנדערש — פון מוירע אפילע פאר א הויך וואָרט, וואָס זי קאָן אים אין עמעצנס אָנוועזנהייט זאָגן, און דער איינציקער שולדיקער אין דעם איז בלויז ער, מיט זיין ניט קעגנשטעלן זיך צו דער צייט קעגן אלץ, וואָס איז אים געווען פרעמד און דערווידער. קענטיק, ער האָט זי שטארק ליב געהאט, מערען, אויב ער האָט אזויפיל יאָרן געקאָנט עס פארטראָגן. ער ווייסט אָבער אויך, אז די דאָזיקע ליבע זינע צו איר האָט זיך פון אים אָפגעטאָן נאָך מיט א צייט פאר דעם, ווי ער האָט זיך באגעגנט מיט ריטען. נאָר וואָס האלט אים איצט אָפ, אז ער זאל זיך קעגנשטעלן אָט דער דאָזיקער שוואכקייט זינער? ס'איז דאָך ניט שפעט נאָך איצטער אויך, אז ער זאל ערעו צי אפילע אינעם טאָג פון זיין פופציקיאָריקן יוביליי זיך אופהייבן און אוועקפאָרן ערגעץ אָף א שטיקל צייט, קיינער זאל ניט וויסן ווהיין. אָט דער גאנצער טומל, וועלכן ס'האָט מיט א וואָכן צוויי נאָך צוריק אופגעהויבן מערע, איז דאָך ניט אזוי צוליב זיין יוביליי, ווי צוליב זיך ארויסשטעלן מיט די סערוויזן און געריכטן, ווי די סאכרים אמאָל. דער איינציקער אונטערשייד צווישן איר און זיי, וואָס זי האָט פארביטן דעם סאכרישן אלטמאָדישן קאסטן און קאמאָד אָף א היינטציי- טיקן סערוואנט און שאפעס, וועלכע זינען דורכגעזאפט מיט נאפטאליין. אפילע פון די קרישטאָלענע פוזשערן שמעקט שוין, דאכט זיך, נאפטאליין. אָט דער פארלאנג זינער — נעלעם ווערן אָף א שטיקל צייט אינעם סאמע טאָג פון זיין יוביליי — איז אופגעקומען בא אים נאכדעם, ווי ער האָט צופעליק אונטערגעהערט, ווי מערע מיט איר שוועסטער מאכן א

כעזשבו, ווער וועט בלייבן אין העזעק: זיי, צי די געסט. און ווען די שוועסטער אירע האָט דערביי א זאָג געטאָן, אז מע וואָלט אָף די יובי-לייען געדארפט איינפירן דאָס זעלבע, וואָס מע האָט איינגעפירט אָף די כאסענעס — אַנשטאָט געשאנקען אונטערטראָגן אין פארכאסמעטע קאַנ-ווערטן געלט און זאָל דער באלסימכע זיך אליין איינשאפן פאר דעם, וואָס אים געפעלט, — האָט מערע גלייך אפן אַרט אויסגערעכנט, ווער וואָס אן ערעך ס'קאָן ברענגען און וויפל אן ערעך קאָן עס ארום-און-ארום באטרעפן, ביפראט, אז צווישן אירע איינגעלאדענע באקאנטע זינען פא-ראן אזעלכע, וואָס קאָנען קריגן אזוינס, וואָס אָן באקאנטשאפט איז עס איצט גאָר ביכלאל ניט צו קריגן. אפאָנעם, אז לויט דעם, ווער וואָס עס קאָן ברענגען, האָט מערע צונויפגעשטעלט דאָס צעטל פון די געסט. איי-ניקע פון זיי האָט אוריזעל, דאכט זיך, גאָר אינגאנצן ניט געקענט. באם צונויפשטעלן דאָס צעטל, וועמען פארבעטן פון אינסטיטוט, ווי ער אר-בעט, איז מערע, דאכט זיך, מער אָנגעגאנגען, ווער וואָס פאר א שטעלע עס פארנעמט.

ענדלעך איז אָנגעקומען דער זיבעצעטער נאָיאבער, ווען ער האָט אָן איבעריקן כיישעק אָנגעטאָן דעם נייעם שווארצן גארניטער, דאָס נייע ניילאָנענע העמדל מיטן בונטן האלדזוטוך, ארופגעשלעפט אָף די פיס די שוין האלב אויסגעטריקנטע, פון לאנג ליגן אין שאפע, נאָך ניט גענוצטע לאקירטע טופל און זיך געשטעלט בא דער טיר באגעגענען די געסט. מערע, אינעם קורצן קלייד מיטן אָפענעם האלדז, האָט אויסגעזען נאָך גאנץ יונג, און אויב זיך איבעריקס ניט צוקוקן צו די איינגעוואקסענע קנייטשעלעך אָף דער אייבערשטער ליפ און ארום די אויגן, וואָלט זי אין דער ערשטער מינוט געקאָנט אָנגיין פאר זינער א טאָכטער. צוזא-מען מיט אָט דער יונגקייט האָט זי אויך היפש פארהיט פון איר פריער-דיקער שיינקייט, אָף וועלכער מע פלעגט זיך פארקוקן און אָף וועלכער, ווי זי פארזיכערט אים, מע פארקוקט זיך נאָך אויך איצט, און צו וועל-כער ער איז שוין לאנג גלייכגילטיק. נאָר ווונדערן ווונדערט אים ניט, וואָס פון דער ערשטער באקאנטשאפט האָט ער זיך אין איר פארליבט, און וואָס ניט דעמלט און ניט אין יאָרן ארום שפעטער האָט ער ניט בא-מערקט, אז אין דעם בלענדנדיקן שמייכל פון איר קליין מייכלל און אי-נעם פלאם פון אירע גרויסע שווארצע אויגן איז פאראן עפעס אזוינס, וואָס גייט ניט פון אינווייניק, נאָר ס'איז ווי אן אנטלזענס, און דערמיט שייט זיך אונטער איר שיינקייט פון ריטעס.

נאָך איידער אלע געסט זינען זיך צונויפגעקומען, האָט אוריזעל פאר-שטאנען, אז ווי ענג מע זאָל זיך ניט אויסזעצן, וועט סייווי ניט קלעקן פאר אלעמען קיין אַרט. האָט ער אָפגערופן מערען אין א זייט און שטיל געפרעגט, צי וואָלט ניט געווען גלייכער, מע זאָל באציטנס סערווירן א טיש אויך אינעם שכינעסדיקן צימער.

— ווילסט מיך פארשמען פאר מענטשן, מע זאָל מיך דערנאָך בא-ריידן? — האָט זי אים אָפגעשטעלט, שמייכלענדיק דערביי מיט איר קליי-נעם מייכלל, וועלכעס ער האָט, ער ווייסט אליין ניט פארוואָס, באזונ-דערס פיינט באקומען. — ווי קאָן מען עס אריינלאָזן מענטשן אין א צימער

מיט היילע נאקעטע ווענט, אָן איין בילד, אָן א טעפּיד, אָן א ליטישער ליסטערע אפּילע? און אלץ איבער דיר! קיין זאך, זאָגסטו דאָך, דארפסטו ניט. און וועמען קליבסטו זיך עס דאָרטן באזעצן? סיידן זיך אליין. זי ווייסט גאָר אליין ניט, ווי זי האָט אים דערמיט צוגעטראָפּן. ער וואָלט דערמיט זיכער געווען עמעצן פארשפּאַרט זאָגן וועגן אים איינס און, ניט באווייזנדיק נאָך צומאכן הינטער זיך די דרויסן־טיר, זאָגן לאַכלוטן א צווייטס.

ווען מע האָט אויסגעלאָשן די שניין און מערעס שוועסטער, אדע אר-קאדיעוונע, וועלכע איז, ווי א שוימער, געשטאנען פון אָוונט באם אריינ-גאנג און אָפּגענומען בא די געסט די געבראכטע מאטאָנעס, פארוואנדל-לענדיק מיט זיי דעם זיטיקן צימער אין א מין קאָמיסאַנער קלייט, האָט אריינגעטראָגן אף א טאץ א גרויסן קיילעכיקן טאַרט מיט פופציק אריינ-געשטעקטע אין אים פארשיידנפארביקע ברענענדיקע ליכטלעך, — האָט אינעם טומל און פליעסקעריי זיך אריינגעמישט א קלונג פונעם טעלעפאָן. עמעצער פון די געסט, וואָס איז געזעסן נעענטער צו דער טיר, האָט אראָפּגענומען דאָס טרייבל.

— ניין, ניין, ס'איז ניט אורי גאורילאָוויטש. צורופן אורי גאורילאָ-וויטשן? באלד.

— פּרעגט, זייט אזוי גוט, ווער בעט אים צום טעלעפאָן? — האָט מערע זיך געווענדט צום גאסט, וואָס איז געשטאנען מיטן טרייבל אין דער האנט. — א מאנספארשוין? זאָגט אים, ביטע, ער זאָל אָנקלינגען מאָרגן. אורי גאורילאָוויטש איז איצט זייער פארנומען. ווארט. איך וועל עס אים אליין זאָגן.

נאָר אוריִעל איז איר פארלאָפּן דעם וועג. ער האָט שוין באוויזן זיך ארויסקלייבן פון דער מעסוקענער ענגשאפט באם טיש און אָפּנעמען בא מערען דאָס טרייבל.

— ווער רעדט עס? ווער? — האָט אוריִעל העכער איבערגעפרעגט. — לעסאָוו? איליא סאוועליעוויטש? א דאנק, טייערער. א גרויסן דאנק. יא, פופציק. פונוואנען קלינגט איר עס? וואָס? פונדאנען?

מערע האָט א ווונק געטאָן צום מאן, ער זאָל צודעקן מיט דער האנט דאָס רערל פון טרייבל, און געפרעגט:

— ווער קלינגט עס?

— מינער א באקאנטער, א שאכטיאָר, — און צונעמענדיק די האנט פון רערל, אריינגעשריען אהין: — ווו זייט איר? נאָרוואָס געקומען צו פאָרן? — קלער ניט אים איינלאדן היינט אהער. לאד אים איין אף מאָרגן.

זעסט דאָך אליין, אז ס'איז דאָ ניטאָ זיך ווו א קער צו טאָן. און נאָך בע-סער, זאָלסט אים פארבעטן אף איבערמאָרגן. יא, טאקע אף איבערמאָרגן. — איליא סאוועליעוויטש, — האָט אוריִעל פארלוירן און עטוואָס שטי-

לער געפרעגט, — וויפל קליבט איר זיך דאָ בא אונדז אין שטאָט פאר-האלטן? איבערמאָרגן וואָלט איר געקאָנט צו אונדז קומען?

— אנטשולדיקט, וואָס איך שטער אייך, — און באגריסנדיק נאָכאמאָל אורי גאורילאָוויטשן מיט זיין פופציקיאָריקן געבוירנטאָג, האָט לעסאָוו אוועקגעלייגט דאָס טרייבל.

אנשין האָט זיך אומגעקערט צום טיש און, ווי פּרזער, ניט איבערגע-
 שלאָגן קיינעם פון די געסט, וועלכע האָבן, האלטנדיק א טאַסט, אויסגע-
 רעכנט, וואָס פארא מיילעס האָבן זיי נאָך אנטדעקט אין אים, מיילעס,
 פון וועלכע ער, אוריזעל אליין, האָט ביז היינטיקן אָונט, לאַזט זיך אויס,
 גאָר דערפון ניט געוואוסט. ער האָט, ווי פּרזער, אופגעהויבן דעם באגיל-
 דעטן בעכער וויין יעדעס מאָל, ווען מע האָט געטרונקען לעקאוועד אים.
 און מיטאמאָל, ווי עמעצער זאָל געווען צונעמען פון אונטער אים
 דאָס בענקל, האָט אוריזעל זיך געגעבן א כאפ אָן מיט ביידע הענט פארן
 טיש, אריינגעצויגן דעם קאַפּ אין די אקסלען און אויסער די ציטעריקע
 פלעמלעך פון די צאנקענדיקע ליכטלעך, וועלכע האָבן אים אין דער דאָ-
 זיקער רעגע דערמאָנט אין יאַרצייט-ליכט, האָט ער פאר זיך מער גאַרניט
 געזען. איינער פון די געסט, וואָס איז געזעסן אנטקעגנבער באם טיש,
 האָט מיט זיין הילכיקער שטים פארטויבט דעם שעפטשענדיקן רויש פון
 די ברענענדיקע ליכטלעך, נאָר וועלכע מיילעס האָט דער דאָזיקער גאסט
 אנטדעקט אין אים, האָט אוריזעל שוין ניט געהערט.

די העלע שנין פון דער צוריק אָנגעצונדענער ליוסטרע און פון די
 ברא אף די ווענט האָט אוריזעלן נאָך מער דערווייטערט פונעם יאַמטעוו-
 דיקן טומל ארום אים. אינגאנצן זיך דערווייטערן דערפון האָט ער ניט
 געהאט ווהיין. קוים האָט ער אראָפּגעלאַזט נידעריקער די וויזעס, האָט ער
 באלד פאר זיך דערזען איליא סאוועליעוויטשן, ווי ער דרייט זיך אום
 אינעם טיף-הארבסטיקן פארשנייטן דרויסן מיט א פארוויקלט קלומעקל
 אין דער האנט. אוריזעל איז קימאט זיכער, אז אינעם קלומעק איז פאר-
 וויקלט א סאמאָוואר, און ניט קיין עלעקטרישער, נאָר א געוויינלעכער,
 אזא, וואָס מע זידט אים אוף אף קוילן. אויב לעסאָוו האָט פאר די עלף
 כאדאַשים, וואָס ער איז דאָ ניט געווען, געקאָנט האלטן אין זינען, אז
 אוריזעלן ווערט היינט פופציק יאָר, האָט ער דאָך געוויס ניט פארגעסן,
 וואָס האָט אים אוריזעל געזאָגט, אריינכאפנדיק זיך אף דער שאכטע מיט
 אים איינמאָל פון פראָסט אין בופעט, וווּ מע האָט דערלאנגט הייסע טיי
 פון אן עמעסן סאמאָוואר: ער געדענקט שוין ניט די צייט, — האָט אוריזעל
 אים דעמלט געזאָגט, — אז ער זאָל געווען טרינקען טיי פון אן עמעסן
 סאמאָוואר, און אז ווען עס מאכט זיך אים צו קויפן אן עמעס סאמאָווארל,
 ניט קיין עלעקטרישעס, וואָלט ער זיך געלאַזט קאַסטן, וויפל מע זאָל ניט
 אַנבאַטן.

דאָס רעדט נאָך אלץ דער זעלבער, צי דאָס ווענדט זיך צו אים שוין
 אן אנדערער? און וואָס פארא מיילעס, וועלכע ער, אוריזעל, האָט ניט בא-
 מערקט אין זיך, האָט אָ-דער אָפגעזוכט אין אים? צי דען וועט זיך ניט
 געפינען קיין איינער דאָ באם טיש, וואָס זאָל זיך אופהייבן און א קלאפּ
 טאָן מיט דער טיר, ווי דאָס וואָלט זיכער געטאָן ריטע? און מיט וואָס
 וואָלט ער זיך פאר איר פארענטפערט און געקאָנט זיך פארענטפערן? דער-
 מיט, וואָס ער האָט פארגעסן זאָגן דער פרוי זינער, ווען זי האָט צוזאמען
 מיט איר שוועסטער געמאַסטן און איבערגעמאַסטן די בענק, זיי זאָלן האָבן
 אין זינען נאָך איין מענטשן? צי ווייל ער האָט זיך פאַשעט ניט געריכט, אז
 לעסאָוו וועט אָנעמען ערנסט די איינלאדונג, וועלכע ער האָט אים געמאכט

דורכן טעלעפאָן שיר ניט מיט א יאָר צוריק? אָדער דערמיט, וואָס ער האָט
 ניט דערווארט, אז יענער וועט צוליב אים זיך גיין שלעפן דריי
 מעסלעס אהער, דריי מעסלעס צוריק, ביפראט, אז לעסאָוו האָט, באדאנ-
 קענדיק פאר דער אינלאדונג, אים דעמלט געענטפערט, אז ער קאָן עס אים
 ניט צוזאָגן אף זיכער, וואָרעם פון ניי-יאָר שטעלט ער זיך צוריק ארבעטן?
 האָט ער, איליא סאוועליעוויטש, צוליב אים, הייסט עס, אלץ געוואָרפן
 און געקומען זיך צו שלעפן פון אזא ווייט. ער וועט, דאכט זיך, אליין
 באלד, אורייעל, א קלאפ טאָן איבערן טיש, און וויפל ס'איז אין אים גאָר
 דאָ קויעך אויסשרייען: „וואָס מאכט איר זיך דאָ אלע ווי איר וואָלט גאָר
 ניט געזען און גאָר ניט געהערט? וויאזוי קאָנט איר, נאָכדעם וואָס דאָ איז
 אַקאָרשט פאַרגעקומען, נאָכדעם ווי איך האָב פארהאקט די טיר פאר א
 מענטשן, וועמען איך האָב דעם ערשטן געהאט פארבעטן צו זיך, ווי דעם
 ערשטן און געהויבנסטן גאסט מיינעם, זיצן מיט מיר בא איין טיש?!”

„און דו? וויאזוי האָסטו געקאָנט, נאָכדעם ווי לעסאָוו האָט דיך גע-
 בעטן אים אנטשולדיקן, וואָס ער האָט מיט זיין קלונג געשטערט דיר די
 סימכע און אוועקגעלייגט דאָס טרייבל, זיך אומקערן צוריק צום טיש און
 נאָך דערלאָזן, מע זאָל דיר ווידער נעמען אויסרעכענען די מילעס, וואָס
 מע האָט פארדיינעטוועגן היינט צוגעטראכט? ווי איז דיר עס גאָר איינגע-
 פאלן פרעגן, וויפל קלייבט ער זיך דאָ פארברענגען, ווען דו ווייסט, אז אוי-
 סער דיר האָט ער דאָ מער קיינעם ניט, אז געקומען איז ער אהער בלויז
 צוליב דעם, ער זאָל דיך באגריסן, און וויבאלד ער האָט בלויז צוליב דעם
 זיך אָפגעבעטן פון דער ארבעט, וועט ער אף מאָרגן מיטן ערשטן צוג זיך
 אומקערן צוריק?!”

אורייעל איז ניט אינגאנצן זיכער, צי האָט ער אָט דאָס אלץ ניט ארויס-
 געבראכט אף א קאָל, ווי דאָס טרעפט צומאָל מיט אים, ווען ער פאר-
 שולדיקט זיך פאר זיך אליין. די געסט זיינען געווען אזוי אריינגעטאָן אינעם
 געשפרעך, וואָס זיי האָבן געפירט צווישן זיך און וועלכער האָט צו אים,
 אנשינען, ניט געהאט שוין די מינדסטע שייכעס, און געווען אזוי פארנומען
 מיט די געריכטן, וועלכע די שטוביקע האָבן געהאלטן אין איין דערלאנגען
 צום טיש, אז ווען ער זאָל עס אפילע געווען ארויסברענגען אף א קאָל,
 וואָלט אויך קיינער ניט געהערט.

„ווי קאָנסטו איינזיצן באם טיש? גיי זוך אים אָפ און ברענג אים די
 רעגע אהער!”

גאָר דאָס קאָל, וואָס שרייט אין אים ביז טויב צו ווערן, קאָן אָבער
 אפילע לעפיערעך ניט אונטערזאָגן, ווהיין זאָל ער אים גיין זוכן, לעסאָוו.
 ס'איז ניטאָ אין שטוב די זאך, וואָס אורייעל וואָלט ניט אָפגעגעבן דעם,
 וועלכער וואָלט אים געקאָנט אָנווייזן, ווו קאָן ער איצט טרעפן לעסאָוו,
 צי אָנרופן דעם נומער פון טעלעפאָן, ווהיין ער קאָן אים אָנקלינגען. ער
 וואָלט זיך דעמלט קיין רעגע מער ניט פארהאלטן. אף די קני וואָלט ער
 פאר אים געשטאנען און געבעטן מעכילע.

און אויב ער האָט, זיצנדיק דאָ באם טיש, דורכגעלאָזט די צייט און
 איליא סאוועליעוויטש איז שוין אוועקגעפאָרן?

קיינער האָט, דאכט זיך, ניט באַמערקט, ווי אורי'על איז ארויס פון טיש און איבערגעטראָגן דעם טעלעפאָן פון קאַרידאָר אינעם זייטיקן צימער. פון וואָקזאַל האָט מען אים געענטפערט, אז אין יענער ריכטונג וועלן שוין היינט קיין צוגן ניט גיין. דער נאָענטסטער צוג אהין וועט ערשט זיין מאָרגן עלף אזייגער אינדערפרי; פון דאָרט קומט אַן אהער דער צוג ארום אכט אָונט. אורי'על האָט א קוק געטאָן אף די דריי זייגערס אין צימער און זיך דערפרייט. ס'איז קיין שאַ נאָך ניט דורך, ווי לעסאָוו איז געקומען צו פאָרן. ער דרייט זיך דאָרט מיסטאם איצט אום איבערן וואָקזאַל.

שוין אן אָנגעטאָנענער אין זיין פוטערנעם מאנטל מיטן ווי מיט שניי פארפאָראַשעטן באַבראָוו קאַלנער האָט אורי'על געבעטן די געסט אים פאר- צייען, וואָס ער פארלאָזט זיי אף א קורץ שטיקל צייט, אמהעכסטן אף א שאַ, ניט מער.

— ווהין איז עס? — האָט מערע א פארווונדערטע און דערשראָקענע אים אָפגעשטעלט אין קאַרידאָר.

— אין אינסטיטוט. כ'האַב זיך דערמאָנט, אז איך האָב פארגעסן פאר- שליסן דאָס טישקעסטל, און דאָרט ליגן זייער וויכטיקע פאפירן. גיי צו די געסט. איך קום באלד צוריק.

אפן וואָקזאַל האָט זיך שוין געפילט די דערנענטערונג פון דער נאכט. אלע בענק אינעם גרויסן און הויכן זאל זיינען געווען פארנומען.

מיט אן אויסזען פון א מענטשן, וואָס איז געקומען עמעצן באגעגענען און פארשפעטיקט צום אָנקום פון צוג, איז אורי אנשין זיך דורכגעגאנגען איין מאָל און א צווייט מאָל פארביי די בענק, איינקוקנדיק זיך אין אייט- לעכן פון די פאסאזשירן. דערנאָך האָט ער זיך אריינגעכאַפט אינעם טומל- דיקן אָנגערייכערטן בופעט, אומגעדרייט זיך א שטיקל צייט בא די קא- סעס, אופגעהויבן זיך אפן אנדערן שטאָק, עפשער האָט לעסאָוו זיך אָפגע- שטעלט אף נאכט אינעם אָפּרוי-צימער פאר טראנזיט-פאסאזשירן. אויך אין די צוויי האָטעלן אין צענטער שטאָט, ניט ווייט פון זיין וווינונג, האָט מען אנשינען געענטפערט דאָס זעלבע: לעסאָוו איליא סאוועליעוויטש שטייט בא זיי ניט איין. אף יעדן פאל האָט אורי'על אומעטום, ווו ער איז געווען, איבערגעלאָזט דעם נומער פון זיין טעלעפאָן און געבעטן די דער- זשורנע, אז אויב עס וועט זיך בא זיי אָפּשטעלן דער, וועמען ער זוכט, זאָלן זיי אים גלייך געבן צו וויסן, אפילע אינמיטן דער נאכט זאָלן זיי אים אָנקלינגען.

א פארפלאַמטער פון דער קעלט, איז אנשין אריינגעלאָפן אין שטוב, און דאָס ערשטע, וואָס ער האָט געפרעגט מערען, וועלכע איז ארויסגע- שפרונגען צו אים פון קיך אים אויסריידן, לעמיי ער האָט זיך אזוי לאנג געזאַמט, — צי האָט אין זיין אָפוועזנהייט אים קיינער ניט געקלונגען. ער האָט זיך געביטן מיט דער יינגערער טאַכטער מיט די פלעצער באם טיש, קעדיי זיין נעענטער צום טעלעפאָן. אורי'על האָט זיך צוגעהערט צו אים, ווי מע הערט זיך צו צו אן אנשלאָפנדיק קינד.

ענדלעך האָט אורי'על זיך דערווארט, דער טעלעפאָן האָט אָנגעקלונגען. אורי'על איז צוגעשפרונגען און מיט א פארכאַפטן אָטעם אראָפגענומען דאָס

טרייבל. עמעצער האָט זיך, קענטיק, טויע געווען מיטן נומער, זיך נאָכגע-
פרעגט אף איינער א טאטיאנע אנדרייעוונע.

מערע מיט דער שוועסטער אירער, קוים דערווארט זיך, די געסט זאָלן
זיך צעגייך, האָבן גענומען איבערקלייבן דעם אַנגעוואָרפענעם באַרג מאַטאָ-
נעס, אָפּשאַצנדיק דערביי, וויפל אן ערעך קאָן באַטרעפן איטלעך געשאַנק,
און לויט דעם, ווי אורזעלן האָט זיך אויסגעוויזן, געשאַצט די ווערט פון
יעטווייזן גאסט, — זיי האָבן ניט געקאָנט פאַרשטיין, וואָס ערגערט ער זיך
אזוי, אורזעל, פון וואָס איז ער אזוי צערודערט, אז ער וויל אפילע ניט א
קוק טאָן אף די מאַטאָנעס.

— גאָט מיינער, — האָט זיך צעטיינעט מערע, זוכנדיק אין צימער אן
אָרט פאַרן פערטן טיש-זייגער, — נו, וואָס איז דאָ אזעלכעס געשען? האָסט
דאָך אים איינגעלאָדן קומען. וואָס איז דאָ אזוינס דער מער, אז אף איבער-
מאַרגן?

— איך האָב אים דאָך אָבער איינגעלאָדן אף היינט. אף היינט! און מיט
א יאָר נאָך קימאט צוריק! און ער האָט פאַרגעדענקט און געקומען צו
פאָרן. זיך געשלעפט אהער פון אזא ווייט.

— צו וועמען, פאַרשטיי איך ניט, האָסטו עס איצטער טיינעס?
— צו וועמען? צו זיך.

— נו טאקע. צו וועמען האָסטו עס איצטער טיינעס? האָסט מיך דען
געוואָרנט, אז צו דיר דארף קומען א גאסט, און איך האָב דערווידערט? זאָג
פאָשעט, אז האָסט פאַרגעסן.

ניין, אורזעל האָט ניט פאַרגעסן. ער האָט זיך פאָשעט ניט געריכט, אז
לעסאָוו זאָל קומען. איז וואָס פאַר א זין האָט געהאט זאָגן מערען, זי זאָל
אף יעדן פאל איבערלאָזן פלאץ נאָך פאַר איין מענטשן, צוקוקנדיק, ווי זי
מעסט די בענק שיר ניט מיט א מיקראַמעטער.

— ער איז דאָך אָבער געקומען! — האָט אורזעל קוים איינגעהאלטן אין
זיך דעם צאָרן.

— און וווּ האָב איך אים געזאָלט באזעצן? ס'איז אזוי אויך געווען גע-
נוג ענג. נאָך א גליק, וואָס ניט אלע זיינען געקומען.

— און וואָס טוסטו, ווען אלע קומען?

— אזוינס טרעפט קיינמאָל ניט, — האָט זיך אריינגעשטעלט אדע מיט
איר פאַרלעגערט קאָל, — און דערוף רעכנט מען דאָך טאקע אויס, ווען מע
לאַדט איין מער מענטשן ווי מע קאָן אופנעמען. איר ווייסט עס דען ניט?
— כ'וועל דאָך ניט גיין סערווירן פאַר דיין גאסט א באזונדער טיש אין
א באזונדערן צימער. און אויב דיין גאסט איז אזא, וואָס אים וואָלט עס
ניט געאַרט, איז אָן סאַקאָנעס, אויב האָסט אים פאַרבעטן אף איבערמאַרגן.
גלייב מיר.

אף מאַרגן, קימאט אף א גאַנצער שאַ פריער ווי ס'איז אָפּגעאַנגען דער
צאָפּנדיקער צוג, איז אנשין שוין ווידער געווען אפן וואָקזאַל, זיך אומגע-
דרייט איבער דער פאַרשנייטער פלאַטפאָרמע, אויסקוקנדיק זיך די אויגן,
צי זעט מען דאָ ערגעץ ניט גיין איליא סאוועליעוויטשן. און ווען דער צוג
איז פאַרשוונדן אין דער נעפלדיקער ווייט, האָט אורזעל זיך אומגעקערט
אפן וואָקזאַל און, ווי נעכטן אָוונט, זיך דורכגעאַנגען א פאַר מאָל פאַרביי

די בענק אינעם גרויסן טומלדיקן זאל מיט די הויכע פענצטער, זיך ווידער פארהאלטן א שטיקל צייט לעבן די קאסעס, אריינגעקוקט אין דעם שטענדיגן דיק אַנגערייכערטן בופעט און צולעצט אַנגעקלונגען אהיים, זיך אן איבער-ריקס מאָל דערקונדיקן, צי מערע איז אין ערגעץ ניט אוועק, נאָר זיצט און ווארט, עפשער וועט איליא סאוועליעוויטש פאַרט געבן וועגן זיך צו וויסן.

אַט דאָס אויסנעמען מיט דער פרוי זיינער, אז זי זאָל די ביידע טעג, אי היינט אי מאָרגן, אפילע אָף קיין מינוט ניט פארלאָזן די שטוב, ביז וואנען ער, אוריִעל, וועט ניט צוריק קומען פון אינסטיטוט, איז געווען דאָס איינציקע, מיט וואָס ער האָט באשטראַפט מערען, וועלכע ער האָט געמאכט פאר זיינער א מיטשולדיקערן אין דעם, וואָס איז זיך נעכטן אַוונט מיט אים פארלאָפן.

אנשין האָט אויך ניט פארפעלט צום אַוונטיקן צוג, ניט ארויסגעלאָזט פון אויג אפן וואַקזאל און אפן פּעראַן קיין איינעם, וואָס האָט פונדער-ווייטנס געכאפט מיט עפעס דעם אַנבליק פון לעסאַוון. און כאַטש אוריִעל איז געווען קימאט זיכער, אז ער וועט אויך מאָרגן ניט אַנטרעפן דאָ לע-סאַוון צווישן די פּאסאזשירן פונעם אינדערפריִעדיקן און פונעם אַוונטיקן צאָפנדיקן צוג, אז איליא סאוועליעוויטש קער שוין זיין גאנץ ווייטלעך פונדאנען, דאָך האָט אוריִעל ניט דורכגעלאָזט אויך די דאָזיקע צוויי צוגן, געקומען אפילע מיט א היפשער צייט פריער און, אומקערנדיק זיך אהיים, געקלונגען שיר ניט אין אלע האַטעלן פון שטאָט, צי האָט זיך בא זיי ניט אַפגעשטעלט איליא סאוועליעוויטש לעסאַוון.

— זעט נאָר, וואָס מיט דעם מענטשן טוט זיך עס אָפּ. מע קאָן מיינען כּווייס אליין ניט וואָס. געפונען פון וואָס צו מאכן א וועזן, — האָט מערע מיט איר דייטלעך קלינגעוודיק קאַל אים אויסגערעדט. — ווער איז ער עס אזוינס, אַט דער לעסאַוון, וואָס מע דארף זיך פאר אים בוקן? נעכטן גע-ווארט אָף אים א טאַג, היינט א טאַג. סע טוט זיך כּווישעך. וואָס, ווער, וועמען... איך פארשטיי דיך פאַשעט ניט, אורי.

— מיר דאכט זיך, אז דו פארשטייסט מיך שוין לאנג ניט. — ער זאָל ניט דארפן אויסהערן, וואָס וועט זי אים דערוף ענטפערן, האָט אוריִעל זי איבערגעלאָזט אינעם גרויסן העל-באָלויכטענעם צימער, וועלכן זי רופט אי זאל, אי גאסטצימער און אין וועלכן זי האָט די ביידע טעג געהאלטן אין איין פאנאנדערשטעלן און איבערשטעלן די אַנגעבראכטע מאטאַנעס, און זיך פארשפארט אינעם קליינעם ניט צוגעקליבענעם קאבי-נעט.

צי ווייל דער שאַטן אָף דער וואנט פון דער וואזע מיט די ניילאַנענע בלומען איז טיילווייז געווען ענלעך אָף א סאַמאָוואַרל, צי ווייל פון מיד-קייט האָבן זיך אים צוגעמאכט די אויגן, נאָר אוריִעל האָט בוילעט דער-זען פאר זיך לעסאַוון זיצן באם נאקעטן פענצטערל פונעם טונקל בא-לויכטענעם וואגאַן. מיטאַמאָל האָט לעסאַוון זיך אפגעהויבן, געעפנט דאָס פענצטערל און ארויסגעוואָרפן אין דער נאכט דעם קלומעק. פונעם פּלענע-דיקן סאַמאָוואַרל האָבן זיך געשאַטן אינעם כּווישעך טלענדיקע קוילן.

די ווייזערס פון אלע זייגערס אף דער וואנט און אפן שרייבטיש האָבן זיך דערנענטערט צו האלבער נאכט. איצט איז שוין זיכער ניט געווען אף וואָס צו ווארטן און זיך ריכטן. איז ער, הייסט עס, אוועקגעפאָרן, לע- סאָוו. ער האָט געקאָנט אוועקפאָרן צוריק נאָך אינעם זעלבן אַוונט. איז ער שוין, קומט אויס, דעם דריטן מעסלעס אין וועג. וואָס האָט איליא סאווע- ליעוויטש פאר דער דאָזיקער צייט שוין ניט איבערגעטראכט און איבער- געקלערט, פּייניקנדיק זיך פון אַט דעם אומגעריכטן קלאפּ. נאָר ווי לאנג דער קלאפּ זאָל ניט פארגיין און ווי אומדערטרעגלעך ס'איז ניט דער וויי- טעק, וואָס ער האָט נאָך זיך געלאָזט, וואָלט אורזעל זיך מיט אים געביטן, מיט לעסאָוון. אים, אורזעלן, איז אומגעהייער שווערער, שוין אפילע דער- מיט אליין, וואָס איליא סאוועליעוויטש ווייסט ניט, וויאזוי ער, אורזעל, פּייניקט זיך איצט. ווען ער איז זיכער, אז איליא סאוועליעוויטש וועט ניט פארהאקן פאר אים די טיר, ווי ער, אורזעל, האָט עס, אייגנטלעך, מיט אים געטאָן, וואָלט ער זיך אופגעהויבן און צוגעפאָרן אהין.

פאר די צוויי דורכגעגאנגענע מעסלעס, האָט אנשין געפילט, איז ער עלטער געוואָרן אף עטלעכע יאָר, כאָטש אויסערלעך האָט ער זיך ניט געביטן, זעט אלץ נאָך אויס ווי אזעלכער, וואָס קאָן זיך אויסגעבן פאר א מענטשן פון די מיטעלע יאָרן. ער האָט זי אָבער געפילט, די געעלטערט- קייט, אין זיך, געפילט זי ווי א זאך, וואָס לאָזט זיך אַנטאפן, וואָס האָט א וואָג און קאָן מיט איר שווערקייט אים אומבאמערקט איינברעכן. ער מוז זי פון זיך אראָפּווארפן, אַט די אַנוואקסנדיקע שווערקייט, אויב ניט מיטא- מאַל, איז ביסלעכווייז. מיטאמאָל און אינגאנצן, האָט אורזעל געוויסט, וועט ער זיך פון איר ניט באפרייען, ווען ער זאָל אפילע זיך אראָפּכאפן צו לע- סאָוון.

די ערשטע פארליכטערונג האָט אורזעל דערפילט נאָכן אוועקשיקן לעסאָוון דעם גרויסן בריוו, ווו ער האָט אים אויסגעדרעציילט אלץ. וואָס איז זיך געהאט פארלאָפן נאָכדעם, ווי איליא סאוועליעוויטש האָט אוועק- געלייגט דאָס טרייבל. אורזעל האָט גענוי באשריבן, וויאזוי ער האָט איבער- געלאָזט די געסט און איז אוועקגעלאָפן אפן וואָקזאל, פון דאָרט אין די האַ- טעלן, וויאזוי ער האָט אין די דאָזיקע צוויי טעג אים ארומגעזוכט צווישן די פאסאזשירן פון די צאָפנדיקע צוגן, און אז מערע ארקאדיעוונע, די פרוי זינע, איז אין די דאָזיקע צוויי טעג פון שטוב ניט ארויס, טאַמער וועט ער אַנקלינגען. וואָס אַנבאלאנגט דעם געשפרעך זייערן אין טעלעפאָן, איז עס פאַשעט געווען א מיספארשטייעניש. כאפן אף צוריק איז שוין גע- ווען צו שפעט. לעסאָוו האָט צו האסטיק אוועקגעלייגט דאָס טרייבל, און גיין אים זוכן האָט ער ניט געוויסט וווהין.

און דאָך איז ער געלאָפן אים זוכן, און אויב ער גלייבט אים ניט, לע- סאָוו, קאָן ער עס אים דערווייזן. ער האָט מיט וואָס עס אים צו דער- ווייזן. די קאָנדוקטאָרן פון די צוגן קאָנען עס באשטעטיקן.

די מיספארשטייעניש איז באשטאנען דערין, — האָט אורי גאוורילאָוויטש אים געשריבן אין א פאַר וואָכן ארום, ניט באקומענדיק קיין ענטפער אף זיין ערשטן בריוו, — וואָס אף יענעם אַוונט, און דאָס האָט ער אים אין טעלעפאָן ניט געקאָנט זאָגן, זינען געווען פארבעטן בלויז זינע קאַלעגן

פון אינסטיטוט, ווו ער, לעסאוו, וואלט זיך געפילט ווי א זיטיקער. נאָר אלציינס האָט ער, אוריִעל, אלעמען איבערגעלאָזט און געלאָפֿן אים זוכן. ער וואָלט אלץ אָפּגעגעבן, ווען עמעצער זאָל געווען זאָגן, ווו קאָן ער אים געפינען.

אַט די דאָזיקע באַרעכטיקונג, ווי אויך אלע אנדערע באַרעכטיקונגען, וואָס זאָלן אין לעסאָווס אויגן לינדערן זיין שולד, וויבאלד אוריִעל פּייניקט זיך אזוי, האָט צוגעטראַכט מערע. סאָפּקאָלסאָף וועט זי אליין אים אַג־שרייבן, לעסאָוו, כאַטש זי קען אים ניט, און נעמען די גאַנצע שולד אָף זיך.

נאָר אויך אָף איר בריוו האָט איליא סאוועליעוויטש זיך ניט אָפֿ־גערופֿן.

— מע דארף אָנווערן דאָס לעצטע ביסל אייגנליכע, — האָט מערע אויס־געמוסערט דעם מאָן, — אז מע זאָל נאָך אַט דעם אלעם ווען־ניט־איז שרײַבן דיין לעסאָוו.

נאָר אורי גאורילאָוויטש האָט פּאַרגעזעצט אים שרײַבן, אויסבאהאלטן־דיק עס פון מערען, און מיט יעדן אָפּגעשיקטן בריוו אראָפּגעוואָרפֿן פון זיך עטוואָס פון דער מאַסע, וואָס האָט אים מוירעדיק געדריקט. דערביי האָט ער אָפּגעמאַכט באַ זיך, און עס אויך אויסבאהאלטן פון מערען, אז דעם קומענדיקן זיבעצעטן נאָיאַבער, זיין איין־און־פּופּציקסטן געבוירנטאָג, באַ־געגנט ער באַ לעסאָוו, ער זאָל אפּילע וויסן, אז איליא סאוועליעוויטש וועט אים ניט איבעריקס גערן עפענען די טיר.

דעם לעצטן בריוו האָט אנשין אוועקגעשיקט לעסאָוו שוין פון דער נײַער דירע, אז איליא סאוועליעוויטש זאָל אָף יעדן פּאַל האָבן זיין איצטיקן אדרעס.

אָף דעם האָט זיך געענדיקט זיין פּאַרענטפּערן זיך שוין ניט אזוי פּאַר־לעסאָוו, ווי פּאַר זיך אליין, און דערמיט האָט ער זיך ביסלעכווייז באַ־פּרייט פון דער שווערקייט, וואָס האָט זיך אָף אים אזוי אומגעריכט ארופֿ־געוואָלגערט.

מיטאַמאָל האָט זיך ארויסגעוויזן, אז די פּאַרליכטערונג, וועלכע ער האָט דערפּילט נאָך אַט די אלע אָפּגעשיקטע בריוו, איז געגליכן צו דער פּאַרליכטערונג, וועלכע עס ברענגט מיט זיך אָף א שטיקל צייט א רעפּוע. ווי נאָר עס גייט דורך דאָס דאָזיקע שטיקל צייט, אזוי הייבט זיך אלץ אָן פון אָנהייב, ווי דאָס האָט געטראָפֿן מיט אים. ער האָט מיט זיינע בריוו ניט אראָפּגעוואָרפֿן די שווערקייט, ער האָט זי בלויז פּאַרטריבן אָף א קורצער צייט אין זיך, און איצט איז זי אים ווידער באַפּאַלן, פּאַרביטן מיט זיך די איבערמענטשלעכע ווייען, וואָס האָבן זיך אריינגעריסן צו אים אין סאַמע רעכטן שלאָף. זי האָט אים ארויסגעשלעפּט פון אונטערן פּרעס, ווען ער האָט שוין קוים געקאַנט איבערכאַפֿן דעם אַטעם, און דער־מיט, וואָס איז זיך פּאַרלאָפֿן צווישן אים און לעסאָוו אין יענעם טיף־האַרבּסטיקן אָונט, האָט זי פּאַרטויבט אין אים די ווייטעקן, וועלכע זיינען באַשאַפֿן ניט פּאַרן מענטשן. זיי זיינען איבער די מענטשלעכע קויכעס.

די פרייז, וואָס די אָנגעוואַלגערטע שווערקייט האָט געפֿאַדערט פֿאַר אָפֿ-
טויבן אין אים נאָך אַף עטלעכע מינוט די פֿינלעכע ווייען, איז געווען
צו א גרויסע, אז אוריִעל זאָל דערוף איינגיין. האָט ער זיך געגעבן האס-
טיק א הייב אונטער פֿון בענקל, וויסנדיק פֿאַרפֿריער, אז דערמיט לייגט ער
זיך אונטער צוריק אונטערן פֿרעס, נאָר ווי שטאַרק דער פֿרעס זאָל אים
ניט צונויפקוועטשן, וועט ער מער ניט אָנקומען צו דער סטרונע, וועלכע
קאָן מיט זיך, ווי ער האָט היינט זיך עס דערוויסט, פֿאַרטויבן אין אים אלע
סטרונעס מיטאַמאָל. אוריִעל איז, דאַכט זיך, גרייט געווען בעטן אַף זיך
אלע ליידן, וועלכע זיינען איבער די מענטשלעכע קויכעס, אבי אָפֿצוטרייבן
מיט זיי פֿון זיך די דערמאָנוגען וועגן יענעם אָוונט, און געווען צופֿרידן,
וואָס די ווייטעקן האָבן אים ווידער דורכגענומען אַף דורך און דורך, אים
אזוי צונויפגעדריקט, אז ער האָט זיך קוים אראָפֿגעלאָזט צוריק אפֿן בענקל
באַם שרייבטיש. זיי האָבן אים אפֿילע ניט געלאָזט זיך אופֿהייבן א קוק
צו געבן, וויפֿל איז דער זייגער. פֿון זינט ער האָט זיך אופֿגעכאַפֿט, האָט
געדאַרפֿט דורכגיין א וועלט מיט צייט, נאָר אין פענצטער האָט נאָך אלץ
אַריינגעקוקט די נאַכט, ס'האַט זיך נאָך אלץ געוויגט אנטקעגניבער דער
מילכיִק־בלויִער לאַמפֿ אפֿן סלופֿ.

...ווי איז ער עס אָקאַרשט געווען, וואָס אלץ פֿון דעם, וואָס ער זעט
איצט פֿאַר זיך אין צימער און פֿון יענער זייט פענצטער, איז מיטאַמאָל
פֿון אים פֿאַרשווינדן און אַנשטאַט דעם אלץ איז געשטאַנען א מאָדנע פֿוסט-
קייט? ניין, אים האָט זיך עס ניט אויסגעוויזן. ער האָט ווירקלעך אַט דאָס
אלעס פֿאַר זיך ניט געזען. ער האָט ביכלאַל קיין זאַך ניט געזען. אים האָט
אַרומגערינגלט א פינצטערע פֿוסטקייט.

מאָדנע, ער, וועלכער האָט אפֿילע אין עטלעכע טעג ארום געקאַנט אופֿ-
שטעלן פֿאַר זיך די מינדסטע איינצלהייטן פֿונעם סאַמע פֿאַרפֿלאַנטערסטן
כאַלעם, קאָן זיך ניט ענטפֿערן, ווי איז ער עס נאָרוואָס געווען און וואָס
האַט ער אויסער דער פינצטערניש נאָך דאַרט געזען.

פֿונעם געדאַנק, וואָס האָט אין אים מיטאַמאָל א בליץ געטאָן, אז ער
האַט, קענטיק, זיצנדיק א צונויפגעקנוילטער באַם טיש, פֿאַרלוירן דעם באַ-
וווסטזיין, און אז דאָס איז געווען אַן אַנזאַג פֿונעם גלעקל, וואָס פֿאַרגעסט
אין קיינעם ניט, ווער מע זאָל ניט זיין און ווי מע זאָל ניט זיין, האָט
אוריִעל זיך ניט דערשראַקן. ער איז שוין פֿון לאַנג געווען געוויינט דערצו,
אז ער געפינט זיך אינעם קוואַדראַט, אַף וועלכן ס'איז געריכטעט דאָס
פֿייער. און מיטן פֿייער, וואָס איז אַנגעריכטעט אפֿן דאַר, צו וועלכן ער,
אוריִעל, געהערט, האָט ער זיך שוין ניט איין מאָל געטראָפֿן אויג־אָף־אויג.
פֿיר יאָר נאָכאַנאַנד איז דער טויט אים נאָכגעאַנגען פֿוסטריט, נאָר יעדעס
מאָל, ווען ער איז אים באַפֿאַלן, איז אוריִעל אים בייגעקומען. ניין,
אורי גאַוורילאָוויטשן האָט ניט געשראַקן, וואָס דאָס מאָל וועט ער זיין דער
באַזיגטער. פֿריער צי שפֿעטער געשעט עס מיט יעדן איינעם, און ווי אומ־
געריכט דאָס זאָל איצט פֿאַר אים ניט זיין, איז ער פֿאַרט פֿון די גליקלעכס־

טע פון זיין דאר. ער האט פארט דערלעבט צו דעם, אז ער לאזט איבער נאך זיך פאר זינע קינדער און אייניקלעך א רויקע ערד, א רויקן הימל, וואס ביז זיי האט עס נאך קיינער קיינמאל אזוי לאנג ניט געהאט, און איבערלאזנדיק זיי עס אלץ, איז ער זיכער, אז די ערד און דער הימל וועלן אף לאנג און עפשער אף שטענדיק שוין פארבלייבן רויקע. דער טויט, וואס איז אים פוסטריט נאכגעגאנגען אף דער מילכאמע און אים ניט געקאנט בייקומען און וואס איז אים איצט, א שלאפנדיקן, אזוי אומגעריכט באפאלן, אפשנידנדיק אלע וועגן, ער זאל ניט קאנען פון אים אנטלויפן, איז אנשינען געווען שרעקלעך דערמיט, וואס ער האט ניט באוויזן זיך זען מיט לעסאוון. אורי'על האט פארטויבט אין זיך די שטים, וואס האט אלץ העכער און העכער זיך געלאזט הערן מיט איינעם און דעם זעלבן: „דיר איז דען איצט שוין ניט אלציינס, וואס וועט דארט טראכטן בא זיך וועגן דיר איינער אן איליא סאוועליעוויטש לעסאווי? וואס קאן דיר שוין אנגיין, וואס לעסאווי וועט, מעגלעך, שאצן לויט דיר אויך אנדערע און עס וועט ניט זיין ווער ס'זאל אים אנווייזן, אז ער ניצט זיך מיט א צופעליקער און ניט קיין ריכטיקער מאס?“

ניין, אים איז ניט אלציינס, וואס וועלן דערציילן און ריידן וועגן אים די לעבעדיקע, ווען ער וועט זיך שוין ניט קאנען אנעמען פאר זיך. ביז וואנען דער פרעס לאזט אים נאך עטעמען, דארף ער באווייזן אויסבעסערן אין זיין לעבן עפעס פון דעם, וואס עס לאזט זיך נאך אויסבעסערן.

דאס מאל וועט ער שוין ניט דערלאזן דעם פעלער, וועלכן ער האט דערלאזט אין זינע פריערדיקע בריוו. אין דעם בריוו, וואס ער האט איצט געשריבן לעסאוון, האט אנשין שוין ניט געזוכט מיט וואס זיך צו פארענטפערן, אף וועמען ארופצווארפן די שולד. די גאנצע שולד פאר דעם, וואס איז געשען, האט ער גענומען אף זיך, בלויז אף זיך. געענדיקט האט ער דעם בריוו דערמיט, אז ווען איליא סאוועליעוויטש וועט אים לייענען, וועט עס שוין דעמלט קאנען הייסן, אז דער געשטארבענער בעט מעכילע באם לעבעדיקן. אנשין האט דערמאנט דערבני לעסאוון, אז טויטע האבן נאך קיינמאל ניט געבעטן בא די לעבעדיקע מעכילע. שטענדיק האבן די לעבעדיקע געבעטן מעכילע בא די טויטע.

פארקלעפנדיק דעם קאנווערט, האט ער אינגאנצן ארויסגעלאזט פון זיך, אז ניט לעסאווי, נאר אנדערע, קאן זיין, וועלן גאר אופעפענען אט דעם בריוו, וועלכן מע וועט געפינען דא בא אים אפן שרייבטיש, און סע וועט זיך זיכער אנהייבן דערנאך אן אויספארשונג, פארוואס האט ער, אנשין, געשריבן וועגן זיך ווי וועגן א טויטן און פארוואס בעט ער עס אזוי בא לעסאוון מעכילע.

דער אויספארשער, וואס וועט זיך פארנעמען דערמיט, קאן באווייזן דאס דאזיקע בריוול נאך עמעצן, אויסער לעסאוון, און אלץ, וואס איז זיך פארלאפן יענעם אונט און וואס ער, אורי'על, האט ביז איצט אויסבאהאלטן אין זיך, וועט אין איינעם א טאג דורך אט דעם עמעצן ווערן באוויסט אויך אנדערע, און דעמלט... דעמלט, ווען עמעצער וועט ווערן ניט-איז דערמאנען ערגעץ זיין נאמען, קאן זיך אפזוכן אזוינער, וואס וועט א זאג טאן: „לאמיר

בעסער וועגן דעם שוויגן" און דערנאך פילדיטיק צוגעבן; „וועגן אוועק-געגאנגענע רעדט מען אדער גוטס, אדער מע רעדט אינגאנצן ניט“.

ווי ער זאל מוירע האבן, אז מע קאן באלד אפנעמען בא אים דאס בריוול, צי ער אליין קאן עס מיטאמאל צערייסן, האט אנשין באהאלטן דעם פארכאסמעטן קאנווערט אין טישקעסטל, אונטער די אַנגעוואַרפענע אין אן אומאַרדענונג פאפירן. אין א וויילע ארום האָט ער עס פון דאָרט ארויס-גענומען. ער מוז אַפּשיקן לעסאָוון דאָס בריוול. עפּשער ארויסוואַרפן עס דורך דער פּאַרטקע אפן ברוק? דער, וואָס וועט געפינען דעם בריוו, וועט דאָך זיכער פאַרשטיין, אז עמעצער האָט אים פאַשעט צופעליק פאַרלוירן און ער וועט אַראַפּלאַזן דעם בריוו אין א פאַסטקעסטל. ער דאַרף נאָר אויסמעקן אפן קאנווערט דעם צוריק-אַדרעס זיינעם. און טאַמער פאַרטראַגט דאָס ווינטל דעם בריוו אפן ברוק און ער פאַלט אַרונטער אונטער די רע-דער פון די שווערגעלאַדענע מאשינעס און בולדאָזערס?

און דעם בריוו מוז ער דאָך אַפּשיקן. ער מוז! אומדערווארט פאַר זיך אליין האָט אנשין זיך געגעבן האַסטיק א הייב אוף פון שטול. אין די עטלעכע מינוט, וואָס האָבן בא אים געדויערט, ער זאל, אָנהאַלטנדיק זיך בא דער וואנט, זיך דערקלייבן צו זיין געלעגער, האָט אורייעל זיך פאַרגלייכט מיט זיך אליין, ווען ער האָט א שווער-פאַר-ווינדעטער געפונען קויעך זיך אַפּצורייסן פונעם שנייקן פעלד און דער-לויפן צום בערגל.

אפן וועג צום געלעגער האָט ער געמאַכט עטלעכע איבעריקע טריט און אופגעפנט עטוואָס די טיר, — עפּשער וועט עמעצער צופעליק פאַרביי-גיין, באַנאַכט אַרבעט דאָ נאָך ניט דער ליפט.

זיצנדיק א צונויפגעדרייטער אפן געלעגער מיט פאַרקריצטע ציין, ער זאל פון ווייטעק ניט נעמען שרייען, אז מע זאל דערהערן זיין קאַל אפן לעצטן שטאַק, האָט אורייעל פּלוצעם ווידער אופגעהערט זען פאַר זיך דעם צימער... ס'האַט זיך אָף אים ווידער אַנגערוקט א געדיכטע פינצ-טערניש.

דאָס פאַרלירן דעם באַווסטזיין האָט בא אים, אפּאַנעם, דאָס מאָל גע-דויערט א סאַך לענגער. ווען ער איז געקומען צוריק, האָט אין פענצטער שוין אַריינגעקוקט אן אויסגעבלייכטער הימל מיט איינצלנע שטערן. איז שוין, הייסט עס, געווען דער צווייטער, דער פאַרלעצטער קלונג, און וויפל האָט ער נאָך ביזן דריטן? א שאָ? צוויי? צי עפּשער גאָר געציילטע עט-לעכע מינוט?

אים האָט ניט געווינדערט, וואָס ער קאָן אזוי רויק טראַכטן דערפון, און וואָס אויסער דעם, וויאזוי אַפּשיקן איליא סאוועליעוויטשן דעם בריוו, גייט אים איצט, דאַכט זיך, מער קיין זאַך ניט אָן. דעם בריוו מוז ער אַפּשיקן. ער וועט זיך ניט אונטערגעבן, ביז ער וועט אים ניט אַפּשיקן. ביזן פאַסטקעסטל אפן ראַג גאַס איז נעענטער ווי פונעם אַפּענעם פאַר-שנייטן פעלד ביז צום בערגל, ווהיז ער איז א פאַרווינדעטער דאן דער-לאָפן. איצט איז פאַר אים דאָס בערגל, צו וועלכעס ער דאַרף זיך און מוז זיך דערקלייבן, — דאָס פאַסטקעסטל אפן ראַג. ער מוז זיך צו דעם דער-

קלייבן! בלויז וועגן דעם האָט אורי גאוורילאָוויטש געטראַכט, ווען ער האָט, צונויפקריצנדיק שטארקער די ציין, ער זאל פון ווייטעק ניט אופֿ- הייבן מיט זיין געשריי דאָס גאנצע הויז, גענומען ארופציען אָף די פיס די שקארפעטן. באַם אויסגלייכן זיך האָט זיך פון אים פאָרט ארויסגעריסן דער פארשטיקטער געשריי, פאר וועלכן ער האָט אליין זיך דער- שראָקן.

צי פונעם געשריי, וואָס האָט זיך באַ אים ארויסגעריסן, צי ס'איז אים געוואָרן לייכטער דערפון, וואָס ער האָט שוין מער ניט אינגעהאלטן אין זיך די טרערן, נאָר באַם פארשנורעווען די טופל אָף די פיס האָט ער זיך שוין ווייניקער אָפגערוט ווי באַם אַנטאָן די הויזן מיטן העמדל.

האַבנדיק שוין צוגעשלאָסן די טיר, האָט אַנשין זיך געכאַפט, אז ער האָט ניט באַ זיך קיין איין דאָקומענט. אפילע די צייגעניש, אז ער איז אַ דאָצענט פון אינסטיטוט, האָט ער, לאַזט זיך אויס, אויך פאַרגעסן מיט־ נעמען מיט זיך פון דער דאַטשע. אָבער וועלכער־ניט־איז פון זיינע דאָ- קומענטן דאַרף דאָך זיין אין שטוב, ער האָט דאָך ניט אלע מיטגענומען מיט זיך אָף דער דאַטשע. נאָר אורי גאוורילאָוויטש, וועלכער האָט אָף דער מילכאַמע ניט מוירע געהאַט דער דריטער פאַרייכערן פון איין שווע־ בעלע, און דער איינציקער טאליסמאַן, אין וועלכן ער האָט געגלייבט, אז ער קאָן אים אויסהיטן, איז געווען בלויז דער אויטאָמאַט זיינער, האָט זיך אָבער ניט אומגעקערט צוריק אין שטוב. ער האָט ארויסגענומען פון קעשענע די אייביקע פען, ארויסגעריסן פון נאָטיץ־ביכעלע אַ בלעטעלע פאַפיר און, שטייענדיק אָף די טרעפּ, אָנגעשריבן זיין פאַמיליע־נאָמען און אדרעס.

אינגעבויגן, ווי באַם איבערלויפן אן אָפן פעלד, וועלכעס עס באַ- שיסט דער סוינע, האָט אַנשין, האַלטנדיק זיך נעענטער באַ די ווענט פון די הייזער, געציילט די טריט. האַלב וועג איז ער שוין איבערגעקומען. ער מוז זיך דערקלייבן צום פאַסטקעסטל! ער וועט זיך ניט אונטערגעבן! ווען די ווייטעקן האָבן אים צוגעדריקט צו דער וואַנט, דעם אַטעם ניט צו כאַפן, האָט ער ארויסגענומען פון דער אייבערשטער קעשענקע פונעם רעקל דאָס צעטעלע, צוגעשריבן אָף דעם, אז ער איז לאַכלוטן אַ ניכטערער, און עס צוריק אַריינגעלייגט אַהינצו, אין קעשענקע, נאָר אזוי, אז טאַמער וועט ער דאָ גייענדיק אומפאלן, זאָל מען קאַנען גלייך דער־ זען דאָס צעטעלע. וווּ האָט ער עס געלייענט, צי מעגלעך געהערט, וועגן דעם, אז ס'איז אויסגעגאַנגען אַ מענטש אָף דער גאַס, ווייל די פאַרבני־ גייער האָבן אים אָנגענומען פאַר אַ שיקערן און אַנשטאַט ארויסרופן די גיכע הילף, ארויסגערופן צו אים אַ מיליציי־ישן מאַטאַציקל...

אומגעריכט, ווען אים איז געבליבן דורכצומאַכן נאָך עטלעכע טריט, האָבן אים אָפגעלאָזט די ווייטעקן. אורי־על האָט זיך דערפון דערפילט אזוי, ווי ער זאָל אינגאַנצן האָבן פאַרגעסן, וואָס איז מיט אים געווען אַ רעגע פריער. ער איז געבליבן שטיין אַ פאַרלירענער. ס'איז אים אויס־ געקומען מאַדנע, וואָס ער קאָן זיך אויסגלייכן, שטעלן אַ ברייטערן טראַט, זיך אומקוקן. ער האָט ניט באוויזן אָפגיין נאָך פון דער וואַנט, אָן וועל־

כער ער האָט נאָרוואַס זיך אָנגעהאלטן, ווי ער האָט זיך שוין געהאט פארכלינעט פון דער אָנגעלאַפּענער כוואליע פרייד, וואָס האָט אים פאר-פלייצט און פארוואנדלט אין א גליקלעך זאָרגלאָז יינגל, פאר וועמען די ערד, דער הימל, אלץ ארום זעען אים גאָר אנדערש אויס. ער האָט דאָך טאקע ווירקלעך נאָך קיינמאָל ניט געזען איבער זיך אזא טיפּן, בלויזען הימל, און קיינמאָל איז נאָך ניט אופגעגאנגען אזוי גאָלדיק די זון. ער האָט אויך קיינמאָל ניט געזען אזא גריין און זאפטיק גראַז, ווי דאָס, וואָס וואקסט דאָ הינטער די פענצטער.

פארוואנדלענדיק זיך וואָס ווייטער אלץ מער אין א פארשייט גליק-לעך יינגל, האָט אורייעל זיך מיטאמאָל פארגלוסט אַנקלאפן אין די פאר-האנגענע פענצטער פון די אונטערשטע שטאָקן, מע זאָל ארויסגיין א קוק טאָן, ווי ווונדערלעך שיין ס'איז היינט דער באגינען. אָדער גאָר. אָט דאָ ערגעץ ניט ווייט דארף זיין א טעלעפאָן-אוטאָמאט. ער וועט אַנקלינגען ריטען. ווען האָט ער איר געקלונגען דאָס לעצטע מאָל? ער געדענקט בלויז, אז דאָס איז געווען לאנג, זייער לאנג צוריק. ווי קומט עס, וואָס ער האָט פאר דער היינטיקער נאכט, דאכט זיך, קיין איין מאָל ניט א טראכט געטאָן וועגן איר און וואָס אויסער לעסאָוון האָט ער מער קיינעם ניט געוואָלט האָבן לעבן זיך? פאר ריטען האָט ער זיך דען מיט גאַרנישט ניט פארשולדיקט, אז ער זאָל ניט דארפן בעטן בא איר מעכילע? גענוג. ער וויל וועגן דעם איצט ניט טראכטן. ער וויל איצטער קוקן אף דער אופגייענדיקער זון, וואָס שפיגלט זיך אינעם טויקן גראַז.

און פונקט אזוי אומגעריכט ווי זיי האָבן אים פון זיך אָפּגעלאָזט, די איבערמענטשלעכע ווייטעקן, אזוי אומגעריכט זיינען זיי אים ווידער בא-פאלן, און נאָך מער גרויזאמער, ווי זיי זאָלן זיך וועלן אָפּרעכענען מיט אים פאר די עטלעכע מינוט, וואָס ער האָט זיך פון זיי ארויסגעריסן, פאר זיין אָפּגעבן זיך אזוי דער פרייד, אז ער האָט פארוקט דעם בריוו צוריק אין קעשענע און זיך געלאָזט שפאנען צוריק אהיים.

אנשיין האָט שוין געהאט אויסגעשטרעקט די האנט צום פארהאנגענעם פענצטער, בא וועלכן ס'האָט אים אָנגעיאָגט דער דריטער קלונג, און געוואָלט בעטן, מע זאָל ארויסרופן די גיכע הילף, ווען ער האָט דערזען פאָרן אפן שאַסיי א מאשין. אורייעל האָט א מאך געטאָן צו איר מיט דער האנט, ביים די מאשין איז שוין געהאט פארבייגעפאָרן, נאָר, קענטיק, דער שאַפּער האָט עס באמערקט און אָפּגעשטעלט די האסטיק-לויפנדיקע מאשין א שפאן פערציק-פופציק פון אורייעלן.

איצט איז די דאָזיקע מאשין געווען פאר אנשינען דאָס בערגל, נאָר דאָס מאָל דארף ער זיך אהינצו דערקלייבן ווי א סאָלדאט אף א פאראד: די ברוסט פאָרויס, די אקסלען גלייך, דער טראַט א ברייטער און א מונ-טערער. איין ניט פאָרויכטיקער שפאן, און דער שאַפּער קאָן זיך אָפּזאָגן פאָרן. ניט יעדערער וועט אריינעמען צו זיך אין דער מאשין א מענטשן, אף וועמען עס ווארט צי, מעגלעך, ס'איז שוין געווען דער דריטער קלונג. פאר אזעלכע, ווי ער, קאָן זאָגן דער שאַפּער, דארף מען ארויסרופן די גיכע הילף.

וויאזוי איז ער בניגעקומען די ווייטעקן און זיך א לאז געטאן צו דער מאשין ווי א סאלדאט אף א מארש, און עפענענדיק דאס טירל פון דער מאשין זיך אפילע שמיכלענדיק באגריסט מיטן שאַפער, האָט אורי גאוור־רילאָוויטש אליין ניט באנומען. בא יעדן איינעם, זעט אויס, טרעפן זיך אזעלכע מינוטן, ווען ער קאָן אלץ. נאָר ווען די דאָזיקע עטלעכע מינוטן זיינען אריבער, האָט דער יונגער שאַפער אים דערשראָקן געפרעגט: — וואָס איז מיט אייך?

אנשין האָט אָפגעקערט אָן א זייט די צוגעשלאָסענע אויגן און שטיל ארויסגעשעפטשעט: — כ'ווייס ניט.

אין א רעגע ארום האָט דער שאַפער נאָך מער דערשראָקן געפרעגט: — דאָס האַרץ? — ניין, — אורי גאוורילאָוויטש האָט באוויזן אף דער לינקער זייט, וואָס האָט ניט געלאָזט כאַפן דעם אַטעם. דאכט זיך, ער האָט דערמיט עטוואָס בארויקט דעם שאַפער.

— איך וועל אייך אָפּפירן אין שפיטאַל.
— ניין, ניין, — האָט אורי גאוורילאָוויטש אים איבערגעשלאָגן און געבעטן אָפּשטעלן אף א ווילע די מאשין.
דער שאַפער האָט עטלעכע מאָל אָפּגעשטעלט די מאשין און געדולדיק געווארט, ביז דער פּאסאזשיר זיינער האָט אָפּגעזוכט לעבן אים אין דער קאבינע א ווינקל, ווו ער זאָל זיך קאָנען מער צונויפּדרייען.
— עפשער פאַרט אייך אָפּפירן אין א שפיטאַל? — האָט געפרעגט דער שאַפער, ווען די מאשין איז שוין געשטאנען באם טונקל־גרויען מויער און ער האָט געהאַלפן זיין פּאסאזשיר ארויסקריכן פון קאבינע.

7

פּאַרזיכטיק, ווי די טרעפּ אונטער אים זאָלן זיך וויגן איבער אן אָפּ־גרונט, האָט אורזעל זיך אופּגעהויבן אפן דריטן שטאַק און מיט נאָך מער אַקשאָנעס, ווי פּרזער, באם אריינזעצן זיך אין דער מאשין, זיך צוגעגרייט צו די עטלעכע מינוט, וועלכע ווערן פון צייט צו צייט געגעבן דעם מענטשן אף קאָנען אלץ אין זיך בייקומען. ער האָט זיך עס איצט דערוויזן מיט דער באזונדערער רויקייט, מיט וועלכער ער האָט זיך אויסגעלייכט און אָנגעקלונגען.

די דאָזיקע עטלעכע מינוט האָבן אים אויך געקלעקט אף אויסצובא־האלטן אין זיך די מינדסטע סימאָנים פון דעם, וואָס האָט אים אין אַט דער פּרזער שאַ פּלוצעם אראָפּגעבראכט אהער, ווען ריטע האָט, עפענענדי־דיק די טיר, דערשראָקן געפרעגט, וואָס איז געשען, און אויך אף דורכ־גיין דאָס שמאַלע לענגלעכע קאַרידאָרל פון איר איינצימערדיקער דירע מיט לאנגזאמע געמאַסטענע טריט. נאָר קוים האָבן די דאָזיקע עטלעכע מינוט זיך געענדיקט און אורזעל האָט, אריינקומענדיק אין צימער, זיך אראָפּגעלאָזט אפן פּאַטעל, ניט באמערקנדיק אפילע, אז ער האָט זיך גע־זעצט אף איר אַנטאָן, האָט ריטע אים שוין קימאט ניט דערקענט. פאַר

איר איז איצט געזעסן אן אנדערער, ניט דער, וועלכן זי האט נאָרוואָס אהער אריינגעלאָזט. דער איז געווען פיל אן עלטערער און א סאך א נידעריקערער. אין זיין זיצן, דעם קאָפּ אַנגעלענט אָן הויכן ווענטל פון פּאָטעל, איז געווען אי עפעס זקיינישס, אי קינדערשס. אויך די גרויסע העלע אויגן זיינע, נאָך וועלכע זי האָט געבענקט די אלע יאָרן, אָט די מילדע, העלע אויגן, וואָס האָבן שטענדיק געשטראַלט מיט א באַזונדער גוטסקייט און דערמיט אים גלייך אויסגעטיילט פון אלע אירע פּריערדיקע באַקאנטע, האָבן זיך בא אים איצט גאָר אנדערש געלויכטן. נאָר ניט אָט דאָס זיצן אן איינגעשרומפּענער אפן פּאָטעל און ניט די מיטאמאָל אַנגע-לאָפענע קנייטשן אפן בלאסן אויסגעצויגענעם געזיכט און די בלויע פארטריקנטע ליפן האָבן דערשראָקן ריטען, — דאָס פּייער אין זיינע אויגן, וואָס האָט פון רעגע צו רעגע זיך אלץ מער צעפלאַקערט, ווי דאָס פּייער פון א צאַנקענדיק ליכט פארן אויסגיין, האָט זי דערשראָקן.

זיין בליק האָט זיך א פאָר מאָל אָפּגעשטעלט אָף איר, נאָר ער האָט זי ווי ניט באַמערקט. ס'איז געווען א בליק פון א מענטשן, וואָס איז אינ-גאַנצן אריינגעטאָן אין זיך און וועלכער זעט פאר זיך אזוינס, וואָס איז ביז אהער געווען פון אים פארהוילן.

— טייערער... וואָס איז מיט דיר? — ריטע האָט פאנאנדערגעשפּיליעט דעם קאַלנער פון זיין העמדל. — וואָס איז געשען? ווו טוט דיר וויי? דאָס האַרץ? יאָ? דאָס האַרץ? בא מיר דאַרף ערגעץ זיין ניטראַגלי-צערין.

אורייעל האָט זיך אויסגעגלייכט. צוזאַמען מיט אָט דער האַסטיקער באוועגונג, וואָס האָט אים מיטאַמאָל אינגאַנצן געענדערט, האָט זיך אויך געביטן דער בליק אין זיינע אויגן. ריטע האָט דערזען אין זיי דעם זעלבן קינדערש-פאַרליבטן און דערשראָקענעם בליק, מיט וועלכן ער האָט גע-קוקט אָף איר, טרעפּנדיק זי איינמאָל צו בעט. דאָס איז געווען קורץ פאר זיין אָפּפאַרן מיט דער געאַלאָגישער עקספּעדיציע אין דער טונדרע. אין דעם דאָזיקן בליק זיינעם איז איצט געווען אלץ, וואָס האָט געמאַכט זי פאַרגעסן, אז זיי האָבן זיך דעמלט צעשיידט אָף שטענדיק, און ווי מוירע האָבנדיק, אז עס קאָן ווידער פאַרשווינדן, ווי דעמלט, אָט די דאָזיקע מינוט, האָט ריטע פיבערדיק אריינגענומען זיין קאָפּ אין אירע הענט און, צוטויליענדיק זיך מיט איר פאַרפלאַמטער באַק צו זיינער, א גליק-לעכע געשעפטשעט:

— כ'האָב פאַרגעסן, אז מע טאָר דיר גאַרניט זאָגן. ווי נאָר עפעס, נעמסטו גלייך איבערקלערן, — זי האָט צוגעדריקט זיין קאָפּ צו איר שטייפער וואַרעמער ברוסט, ער זאָל הערן, ווי הילכיק עס קלאַפט בא איר דאָס האַרץ, אז דאָס האַרץ אירס האָט נאָך דערווייל ניט געהאַט צו טאָן ניט מיט וואַלדאָל און ניט מיט ניטראַגליצערין. — בא מיר איז דאָ אַנומלטן געווען מיינע א קרויווע צוגאַסט. זי ליידיט מיטן האַרץ. האָט זי מיטגעבראַכט מיט זיך פון דער היים א גאַנצע אפּטייק, דאָרט דאַרף אויך זיין אַנאַליגן. געבן דיר?

זיין פאַנעם האָט זיך ווידער אויסגעצויגן, זיך באַדעקט מיט קנייטשן, די גרויסע העלע אויגן, וואָס האָבן א וויילע פּריער געקוקט אָף איר קינ-

דערש פארליבט, האָבן זי, דאכט זיך, ווידער אופגעהערט זען. ער איז שוין צוריק געווען אריינגעטאָן אין זיך, געזען דאָרט אזוינס, וואָס פריער איז עס געווען פון אים פארהוילן. ריטע האָט פאָרזיכטיק אוועקגעלייגט זיין קאָפּ אפן ווענטל פון פאָטעל און, אָנבייגנדיק זיך נידעריק איבער אים, געפרעגט:

— פארוואָס שווינגסטו? וואָס איז געשען? וווּ טוט דיר וויי? פארוואָס שווינגסטו?

קימאט מיט צוגעמאכטע ליפן האָט אורי'על ארויסגעבראכט: — די זייט, — און אָנגעוויזן מיט דער האנט בא די לענדן, — לאַזט ניט אָפּטעמען...

— איך וועל ארויסרופן די גיכע הילף, — ריטע האָט זיך א וואָרף געטאָן צום טעלעפאָן אפן טישל. — פארוואָס האָסטו מיר גלייך ניט אָנגעקלונגען? אַך יאָ, פאָרגעסן, אז אין דער נייער דירע איז בא דיר ניטאָ קיין טעלעפאָן. האָסט דאָך אָבער געקאָנט בעטן עמעצן פון די שכינים אפן שטאָק, מע זאָל מיר געבן צו וויסן. — זי האָט שוין געהאט א פאָר מאָל א דריי געטאָן דעם דיסק פונעם טעלעפאָן, ווען אורי'על האָט זי אָפּגעשטעלט:

— ווארט צו א וויילע. ניט צוליב דעם בין איך איצט צו דיר גע-קומען... זעץ זיך צו... דו הערסט מיך? — יאָ, טייערער.

— זעץ זיך צו נעענטער... מיר איז שווער צו ריידן... ריטע האָט נאָך נידעריקער זיך אָנגעבויגן צו אים. אירע שטייפע און קיילעכיקע יונגע בריסט האָבן זיך ארויסגערוקט פון טיפן אויסשניט פונעם קורצן כאלאטל, וואָס זי האָט אין אַיילעניש, גייענדיק עפענען אים די טיר, ארופגעוואָרפן אָף זיך, און ניט באווייזן עס פארשפיליען. זי האָט האסטיק זיך אָפּגעקערט און פארשפיליעט אלע קנעפ פונעם כאָלאַטל. ווען זי האָט א פארשעמטע זיך צוריק אויסגעדרייט צו אים, האָט זי דערזען אין זינע הענט א בריוו.

עפענענדיק עטוואָס די אויגן, אין וועלכע ס'האָט ווידער געפלאַקערט דער פלאם־פייער פון א ליכט פארן אויסלעשן זיך, האָט אורי'על, גלייך ס'וואָלטן אים מיטאמאָל אויסגעפעלט ווערטער און ער דארף זיך זיי דערמאָנען, לאַנגזאָם ארויסגעבראכט:

— זאָג מיר צו, אז וועסט אָט דעם בריוו איבערגעבן... ניט איבער-שיקן, נאָר איבערגעבן אים אליין אין די הענט. דער, צו וועמען איך שרייב, וויינט זייער ווייט פונדאנען. דיך וועט עס ניט אָפּשטעלן? מע דארף צו אים פאָרן איבער דריי מעסלעס. ס'איז אין דער טונדרע, היינט טערן פאָליאָר־קרייז. זאָגסטו מיר עס צו? איך אליין וועל עס שוין ניט באווייזן. בא מיר איז...

— ווער האָט עס דיר געזאָגט? גלייב ניט! — האָט ריטע אים איבער-געשלאָגן, ניט לאַזנדיק אים ארויסברענגען דאָס שרעקלעכע וואָרט. — פונדאנען האָסטו עס גענומען? דער דאָקטער האָט דאָך ניט געקאָנט דיר עס זאָגן. דו האָסט אליין זיך עס אַיינגערעדט. ווי טראכט מען עס אזעל-כעס אויס אָף זיך? איך דערקען דיך ניט, אורי. אָט וועסטו זען...

— מיר זינען שוין ניט קיין קינדער, ריטע. צו וואָס אַט דאָס איינ-
ריידן מיך? כ'זאָל ניט געווען פארשטיין, וווּ איך האלט, וואָלט איך צו
דיר איצט ניט געקומען.
— פּונוואנען האָסטו עס אָבער גענומען? — האָט ריטע קימאט אויס-
געשריען.

אין איר שטים איז שוין אָבער ניט געווען יענע זיכערקייט, וואָס
פריער, און זי האָט ניט ווילנדיק גענומען אויסגעפינען אַף זיין בלייבן
אויסגעצערטן פּאַנעם עטוואָס דערפון, וואָס זי האָט באמערקט אַף אירן
א קאַרעו, וועלכן זי האָט פון צייט צו צייט באזוכט אין אַנקאַלאַגישן
שפיטאַל. אפילע אין דעם, ווי זי האָט איבערגעכאזערט: „דו רעדסט זיך
עס אליין איין, אַט וועסטו זען“, — האָט זיך שוין ניט געהערט די זיי-
כערקייט, מיט וועלכער זי האָט עס אים פריער געזאָגט. אוריִעל האָט עס
דערפילט, נאָך איידער ריטע האָט אָפּגעקערט פון אים די פולע פארלאַ-
פענע אויגן. זיך האָט ער ניט וואָס צו באַרויקן. אָבער פאַר איר וואָלט
ער געפונען מיט וואָס זי צו באַרויקן: ער האָט פאַרט דערלעבט צו זיין
בא זיך אַף זיין אייגענעם פּופציקיאַריקן געבוירנטאַג. אין פאַרגלייך מיט
פיל אנדערע פון זיין דאָר האָט דאָך אים זיכער אָפּגעגליקט. אוריִעלן איז
אָבער געווען פרעמד און דערווידער די פאַלשקייט, פאַר וועלכער אייניקע
האַבן געפונען א באַרעכטיקונג, אַנרופנדיק עס „דער הייליקער ליגן“.
און מיט דער גאַנצער האַרבקייט, וואָס ער האָט עס געזאָגט שוין היינט
זיך, האָט ער איצט געענטפערט אויך איר:

— פּונוואנען האָב איך עס גענומען, פּרעגסטו? בלויז בא דער דאָזיקער
קרענק באַפאלן אזעלכע איבערמענטשלעכע ווייען און לאָזן אים פון זיך
שאַענלאַנג ניט אָפּ. ווייסט, וואָס ס'האָט מיר אַנומלטן געזאָגט איינע מיינע
א באַקאַנטע? און פרויען, צי זיי זינען אנדערש באשאַפן, צי זיי זינען
פאַשעט שטאַרקער פון אונדז, נאָר זיי טראָגן א סאך לייכטער איבער וויי-
טעקן, ווי מיר, מאַנצבלען. „ווען איך דערווייס זיך, — האָט זי מיר גע-
זאָגט, — אז מיט עמעצן פון מיינע נאָענטע האָט, כאַלילע, געטראָפן דאָס
זעלבע, וואָס מיט מיר, וואָלט איך אים געראטן ניט ווארטן, ביז עס וועלן
אים באַפאלן די ווייטעקן, וואָס לאָזן זיך מיט גאַרנישט ניט פאַרגלייכן,
אפילע מיט די סאַמע שווערסטע געבורט-ווייען, נאָר אליין באַצייטנס זיך
באַפרייען פון זיי, וויבאלד מע ווייסט נאָך ניט, וואַזוי צו אויסהיילן פון
אַט דער קרענק. איך פאַרשטיי ניט, — האָט זי צו מיר געטיינעט, — פאַר-
וואָס מאַכן די דאָקטוירים אן אויסנאַם פאַר דער דאָזיקער שלאַפקייט, בא-
האַלטן זי אויס פונעם קראַנקן? פאַרוואָס? ווען זיי זאָלן עס ניט געווען
אויסבאהאַלטן פון מיר, וואָלט איך זיך שוין לאַנג באַפרייט פון אַט די
איבערמענטשלעכע פייניקונגען“.

אוריִעל האָט פאַרביסן די ליפּן, זיי זאָלן ניט דורכלאָזן דורך זיך דעם
געשריי, וואָס האָט זיך פון אים געריסן, ווען ער האָט, בייקומענדיק די
ליידן, געפרוּווט זיך אַרופרוקן העכער אפן פאַטעל, און פאַרגע-
זעצט:

— ווי דו זעסט, האָב איך זי ניט געפאַלגט. כ'ווייס ניט, צי דאָס נעמט
זיך פון שוואַכקייט צי פון שטאַרקייט. קיינער ווייסט, דאַכט זיך, ניט, וואָס

נעמט אין אזוינע רעגעס די אויבערהאנט אינעם מענטשן, ווייל אין יענע רעגעס איז דער מענטש גאר אינגאנצן אן אנדערער. מיר איז שוין איינ-מאל אויסגעקומען עס אויספרוון אף זיך, ווען איך בין א שווער-פארווונ-דעטער שיר ניט אריינגעפאלן אין געפאנגענשאפט. און אויב איך בין דעמלט געבליבן לעבן, איז ניט דערפאר, ווייל כ'האב זיך דערשראקן פארן טויט. כ'ווייס ניט, פונוואנען דאס נעמט זיך צו מיר, נאר כ'האב פארן טויט ניט מוירע. אָט האָט ער היינט באנאכט אָנגעקלאפט צו מיר, מעגלעך, ער וועט מיך נאָך היינט אוועקפירן מיט זיך, און כ'האב פאר דעם ניט מוירע. איך האָב מוירע פאר עפעס אנדערש, — ער האָט זיך אָנ-געבויגן צו איר ווי באם אינרוימען א סאָד. — איך האָב מוירע פארבלייבן א באלכויוו. דעם, וועמען דו וועסט איבערגעבן אָט דעם בריוו, בין איך פארבליבן א גרויסער באלכויוו. ס'איז ניט דער ערשטער בריוו מינער צו אים. ער האָט מיר אָבער אף קיין איינעם פון זיי ניט געענטפערט. קאָן זיין, ער וועט דיר ניט גלייבן, אז דאָס איז דער לעצטער בריוו, וואָס איך שרייב אים. איז פארכאפ מיט זיך די צייטונג מיטן שווארצן רעמל אף דער לעצטער זייט. ערגעץ וועט דאָך מיסטאמע זיין דערמאָנט וועגן מיר. דעם בריוו לייען איבער. ניט איצט! נאָכדעם ווען איך וועל שוין ניט זיין. מע דארף ניט וויינען. זע, ווי רויק איך רייד דערפון. צו פופ-ציק יאָר איז מען ניט קיין זאָקן, מע איז שוין אָבער אויך ניט קיין יונג-געראמן. זייער ווייניק פון מיין דאָר האָבן דערלעבט צום דאָזיקן עלטער. יעדער אָנהייב האָט זיין סאָף...

ריטען האָט זיך אויסגעוויזן, אז אים ווערט ליכטער, ווען ער רעדט, ער מאכט דעמלט אזוי אָפט ניט צו די אויגן און סע שנידן זיך אים ניט איין אזוי טיף די אָנגעלאָפענע קנייטשן אפן געזיכט. אורייעלן האָט, דאכט זיך, שוין אויך זיך אויסגעגעבן, אז דערפון, וואָס ער האָט איצט פאר ווע-מען ארויסצוברענגען אף א קאָל דאָס, וועגן וואָס ער האָט געטראכט דעם גאנצן וועג אהער, ניט געפינענדיק זיך קיין אָרט אין דער מאשין, האָט ער אופגעהערט פילן אזוי די ווייען. און עפשער נעמט זיך עס דערפון, וואָס ער האָט באוויזן זיך שוין א ביסל צוגעווינען צו זיי. אים איז אָבער פאָרט אויסגעקומען א רעכטע וויילע איבערווארטן, ביז ער האָט צוריק געעפנט די אויגן און געקאָנט פאָרזעצן:

— איך האָב ניט מוירע פארן טויט!..

איר איז נאָך אלץ שווער געווען באנעמען, צי דאָס כאזערט ער איבער צום וויפלטן מאל שוין, ווייל ער איז ניט אינגאנצן גרייט נאָך דערצו און ער דארף דערמיט נאָך עפעס אין זיך בייקומען, צי דאָס זוכט ער אלץ אן ענטפער, וואָס איז אזוינס דער טויט, און ווארט, עמעצער זאָל עס אים אונטערזאָגן? צי ניט פון איר דערווארט ער דערוף אן ענטפער? איז אָבער ריטע געווען אזוי ווייט דערפון, וואָס פאר אים, קאָן זיין, איז עס איצט געווען דאָס סאמע וויכטיקסטע און נייטיקסטע, אז זי האָט ניט גלייך באמערקט, ווי ס'האָט זיך געענדערט דער בליק אין זינע האלב-פאר-גלאזטע אויגן און דאָס קאָל זיינס, וואָס האָט איר פארטרויט, ווידעראמאל איבערכאזערנדיק:

— איך האָב ניט מוירע פארן טויט. איך בין שוין היינט געווען טויט,

כ'בין געלעגן א דערשאַסענער אפן גראַז. קוק ניט אזוי אף מיר. איך בין
 באם פולן זינען, — און גלייך ער זאל עס איר דארפן דערווייזן, האָט אַנ-
 שין מער ניט צוגעשלאָסן פון פיין די אויגן, נאָר געהאלטן זיי די גאַנצע
 צייט ברייט צעעפנט, זי זאל קאַנען אַריינקוקן אין זיי. — כ'ווייס בלויז
 ניט פינקטלעך, ווען איז עס מיט מיר געשען, צי ביים איך האָב פאַרלאָרן
 דעם באוויסטזיין, צי אין די רעגעס, ווען ס'האַבן מיך אָפגעלאָזט די ווייען
 און איך בין אנדרעמלט געוואָרן. נאָר וואָס איז מיט מיר פאַרגעקומען אין
 די דאָזיקע רעגעס, געדענק איך קלאָר. איך געדענק אפילע, אז די וואנט,
 בא וועלכער מע האָט מיך צעשאַסן, איז געווען א געקאלטע און אז אין
 סאַמע מיטן האָבן געפעלט דריי ציגל. פון אָנפאַנג, ווען מע האָט מיך
 צוגעפירט צו דער וואנט, איז מיר געווען שרעקלעך. כ'האַב פון שרעק,
 געדענק איך, שטייף צוגעמאַכט די אויגן און פאַרשטאַפט מיט די פינגער
 די אויערן, כ'זאל ניט הערן דעם שאַס. נאָר ווען מע האָט אָנגעשטעלט
 אף מיר די ביקס, האָב איך שוין די שרעק ניט געפילט. כ'האַב זיך אפילע
 אָפגעזאָגט זיך אויסדרייען מיטן פאַנעם צו דער וואנט. נאָר ניט וועגן דעם
 וויל איך דיר דערציילן, — אורי'על האָט אָפגעקערט פון איר דאָס פאַנעם,
 ריטע זאל ניט זען, ווי ער ראנגלט זיך מיט זיך. ער זאל זיך ניט אונטער-
 געבן די ווייען, וואָס וועלן, דאכט זיך, באלד אָפנעמען בא אים דאָס קאַל,
 און פון מוירע, אז דאָס קאָן באלד געשען, האָט ער גענומען אַינלן, גע-
 רעדט שוין קימאַט אָן אָפשטעל, — עטלעכע מאָל האָט מען אין מיר אויס-
 געשאַסן, ביז איך בין אומגעפאלן. ליגנדיק א דערשאַסענער בא דער וואנט,
 האָב איך אָבער אף קיין רעגע ניט אופגעהערט פילן דאָס לעבן אין זיך,
 כאַטש כ'האַב ניט געקאַנט רירן מיט קיין אייווער. אלץ איז אין מיר גע-
 ווען אָפגעשטאַרבן, נאָר כ'האַב געלעבט. איך האָב פאַרשטאַנען, אז כ'בין
 טויט, אז דאָס, וואָס ס'איז געשען, קאָן מען שוין ניט פאַריכטן, ס'איז
 פאַרפאלן, ס'איז דער סאָף. און דאָך, וויסנדיק עס אלץ, האָב איך ניט גע-
 פרוווט זיך אפילע פּרעגן, וואָס גייט מיר אזוי אָן, וואָס איז אזוינס לעבן
 און וואָס איז אזוינס טויט, וואָס איך פּייניק זיך אזוי, זוכנדיק דערוף אן
 ענטפער. און איך האָב געפונען, געדענקט זיך מיר, דערוף אן ענטפער.
 כ'קאָן זיך אים אָבער איצט ניט דערמאַנען. ווי נאָר מיר דאכט זיך, אז
 איך האָב אים געפונען, אזוי ווער איך אים גלייך אָן און פּייניק זיך
 ווידער...

נאָכדעם ווי אורי'על האָט זי אָפגעשטעלט, ביים זי האָט א דערשראָ-
 קענע און פאַרלוירענע זיך א וואָרף געטאָן צום טעלעפאָן ארויסרופן די
 גיכע הילף, און זי געהאַט געבעטן זיך צוועצן נעענטער צו אים, האָט
 ריטע פאַרשטאַנען, אז ער וועט זי שוין פון זיך ניט אָפלאָזן, ביז ער וועט
 איר אלץ ניט ארויסזאָגן, און אז ער האָט איר א סאך נאָך וואָס צו
 זאָגן.

— ווייזט אויס, אז יעטווידער איינער, ווען ס'קומען אן די לעצטע
 מינוטן, פּייניקט זיך, ווי איך אצינד, זוכנדיק אף דעם אלץ אן ענטפער, —
 האָט אנשין, אָנהאלטנדיק זיך שטייף מיט ביידע הענט פאר די הענטלעך
 פונעם פּאַטעל, ווי ער זאל מוירע האָבן זיך אראָפגליטשן אפן דיל, פאַר-
 געזעצט, — אפאַנעם, אז דעם מענטשן איז עס ניט אלציינס, אויב ער פּיי-

ניקט זיך אזוי דערפון אין די לעצטע מינוטן זיינע. ער פארשטייט, אז פון דעם, צי ער וועט געפינען צי ניט געפינען דערוף אן ענטפער, וועט זיך שוין פאר אים גאר ניט ענדערן און עס קאן זיך שוין גאר ניט ענדערן. דער מענטש וויל אבער וויסן, צוליב וואס האט ער געלעבט, וואס איז דער זין פונעם לעבן און וואס דערווארט אים נאכדעם, ווען דאס לעבן וועט אים אין א רעגע-צוויי ארום פארלאזן. און ווי איך זאל ניט פארשטיין, אז נאכדעם דערווארט מיך שוין גארניט, אז אלץ הייבט זיך אן בלויז דא און ענדיקט זיך בלויז דא, קאן איך זיך אבער ניט פארשטעלן מיין ניט ווערן אנדערש, ווי איך האב עס געזען היינט בא דער געקאלטער ציגלעך וואנט. איך בין געווען טויט, כ'האב עס אבער ניט געפילט אין זיך. טויטערהייט בין איך מיט עפעס געבליבן פארבונדן מיטן לעבן. אין די לעצטע מינוטן שטעלט זיך, מיסטאמע, איטלעכן אזוי פאר זיין סאף. זע, ווי קלוג דאס לעבן האט עס צוגעטראכט, אז דער מענטש זאל ניט באמערקן, ווי סע פליען אן אט די לעצטע מינוטן. דאס לעבן האט צוליב דעם צוגעטראכט א פרעס, אז דער מענטש זאל זיך אינגאנצן אריינטאן אין געראנגל מיט זיינע ווייען, פארוואנדלט אים אין א סאלדאט, און א סאלדאט אפן שלאכטפעלד טראכט ניט וועגן טויט. ער האט צוליב דעם קיין צייט ניט. ער איז פארנומען מיט שלאגן זיך פארן לעבן. נו און דער, וואס לויטן עלטער טויג שוין ניט פאר קיין סאלדאט, טויג שוין ניט אף צו ראנגלען זיך, דער, פאר וועמען ס'איז בלויז געבליבן זיצן און ארויס-קוקן אפן נאענטן סאף, דעם פארוואנדלט דאס לעבן אין אן אומבאהאלפן קינד, וואס באנעמט שוין גארניט. טו מיט דעם, וואס דו ווילסט. אים איז עס שוין אלציינס. איך בין אבער צו יונג, אז דאס לעבן זאל זיך מיט מיר באגיין אזוי מילד. איך וועל ניט פארבייטן דעם פרעס, אונטער וועלכן איך ליג איצט, אף אט דער אכזאריעסדיקער בארעמהארציקייט, וואס דאס לעבן שענקט דעם מענטשן אף דער עלטער, אז ער זאל פארלירן דעם כעזשבוך, ווו ער האלט, און ניט דארפן זיך שרעקן פאר דעם, וואס עס דערווארט אים. דער זין פונעם מענטשנס לעבן איז אין דעם, אז ער זאל ביז דער לעצטער מינוט פארבליבן א מענטש... און א סאל-
 דאט...

וואס איז מיט אים פלוצעם געשען, האט ריטע געוואלט דערגיין, קוקן-דיק אף אורייעלן, וועלכער איז געזעסן אנטקעגן איר צונויפגעקארטשעט אפן פאטעל? פונוואנען האט צו דעם אפגעשוואכטן און אויסגעמאטערטן פון די ליידין אורייעלן זיך מיטאמאל גענומען אט די שטייפע, קרעפטטיקע שטים, מיט וועלכער ער האט דאס אלץ ארויסגעגעבן פון זיך, גלייך ער זאל זיך געווען געפינען ניט אין קיין געוויינלעך צימער. און ניט האבן פאר זיך בלויז איין צוהערערן, נאר ער זאל זיך געווען ווענדן פון דער בינע צו א זאל מענטשן? עפעס איז ער אין די דאזיקע מינוטן גאר אינ-גאנצן ניט געווען ענלעך אף זיך. זי האט אים קיינמאל ניט געהערט אזוי ריידן, קיינמאל פון אים ניט געהערט אזעלכע הויכע, ניט געוויינלעכע ווערטער, און זי האט געוויסט, אז ער האט מעסוקן ניט ליב געהאט, ווען עמעצער האט אזוי גערעדט. אפילע אין טעאטער האט ער ניט געקאנט פארטראגן, ווען מע האט גערעדט אזוי פון דער בינע. איר, ריטען, פלעגט

אויסקומען אים לאנג איינבעטן, ער זאל גיין מיט איר אף שעקספירס א פארשטעלונג. זיצנדיק מיט אים אין טעאטער, האט זי ניט געקאנט בא- גרייפן, ווי קאן מען עס בלייבן אזוי גלייכגילטיק צו די ליידן פונעם קיניג ליר, פונעם פרינץ האמלעט, פון אטעלא... „ווער דער מענטש זאל ניט זיין, ער מעג אפילע זיין העכער פון א קיניג, — האט אוריאל איר דערוף געענטפערט, — בלייבט ער אלציינס א מענטש, און מענטשן ריידן אומער טום אף א געוויינלעכער מענטשלעכער שפראך. בא שעקספירן ריידן אבער די העלדן ניט אף קיין נאטירלעכער געוויינלעכער שפראך. אלע ריידן זיי בא אים מיט הויכע ווערטער.“

ריטע האט געוואלט עס אים איצט דערמאנען און פרעגן, פארוואס האט ער עס מיטאמאל גענומען צו איר ריידן מיט הויכע, ניט געוויינלעך- כע ווערטער? זי איז אבער געווען זיכער, אז ער אליין האט ניט באמערקט דעם דאזיקן איבערגאנג. דאס האט זיך בא אים באקומען נאטירלעך, פון זיך אליין, ווי בא שעקספירס געשטאלטן. זי, ריטע, האט עס שוין לאנג באנומען; וועגן געוויינלעכע טאגטעגלעכע פאסירונגען, וואס גייען אן איינעם צי צווייען, רעדט מען זיך אויס אף א געוויינלעכער טאגטעגלעך- כער שפראך. נאָר ווען די געשעענישן זיינען ניט קיין געוויינלעכע, האָבן ניט צו טאן מיט דער וואַכעדיקער טאָגטעגלעכקייט און גייען אָן ניט בלויז איינעם צי צווייען, דאן ווערן די זעלבע געוויינלעכע ווערטער שוין אַנ- דערש ארויסגערעדט, זיי באקומען אן אנדער קלאנג, אן אנדער באטייט, ווי זיי וואָלטן שטאמען פון אן אנדער שפראך, ווי בא פארליבטע, בא וועמען געוויינלעכע ווערטער באטייטן צומאל אי טיפע יאמען, אי הויכע בערג, און קיינער פון די פארליבטע באמערקט ניט אין זיך דעם דאזיקן איבערגאנג. עס באקומט זיך בא זיי פון זיך אליין און זעט זיי אויס לאכלוטן נאטירלעך. אלנפאלס פאר איר, ריטען, איז געווען ביז גאָר נאטירלעך, וואָס אוריאל האט זיך ווידער געווענדט צו איר אף אַט דער זעלבער שפראך.

— קיינער האט נאָך פארפריער קיינעם ניט געפרעגט, צי וויל מען קומען אף דער וועלט, כאַטש א סאך וואָלטן געוויס זיך געווען אָפגעזאָגט דערפון, ווען זיי זאָלן פארפריער וויסן, וואָס עס דערווארט זיי, וואָס ווערט צומאל געטאָן מיטן מענטשן, אז איינער קאָן דעם צווייטן איינ- שפאנען ווי א פערד אין וואָגן, אים פארוואנדלען אין א קנעכט, שטעלן אף די קני, מאכן צונישט, דערשטיקן און פארברענען און צעשטויבן נאָכ- דעם זיין אש אפן ווינט, ס'זאל קיין שפור פון אים ניט בלייבן. דער וועלט גייט אבער ניט אן און עס קאָן איר ניט אַנגיין, וואָס דער מענטש ווערט געבוירן אָן זיין אייגענעם ווילן, אָן זיין אייגענעם פארלאנג און אויס- וואל. די וועלט פארגיט ניט דעם מענטשן אין זכוס פון דעם קיין איין כויוו, וואָס ער איז איר שולדיק. יעדערער פון אונדז קומט דאָך אף דער וועלט ווי אירער א גרויסער באלכויוו, און דער זין פונעם מענטשנס לעבן באשטייט, אייגנטלעך, דעריין, ער זאל באווייזן זיך צעצאלן מיט די כווי- וועס, ניט בלייבן קיין באלכויוו דער וועלט, וועלכע האט אים אונטער- געטראָגן אלץ, וואָס עס האָבן פאר אים פארגרייט און פארהיט אלע דווי- רעס ביז אים. יעדער דאָר האט פארוואָס צו צאלן די פריערדיקע דוירעס,

וואָס ביז אים, און וואָס אופצומאַנען בא די קינפטיקע דוירעס, וואָס נאָך אים. אונדזער דאָר האָט באזונדערס וואָס אופצומאַנען. די איינציקע פרייז. וועלכע מיר באַטן אָן פאר אלץ, וואָס מיר האָבן פארהיט פון פרייער און פארגרייט אף ווייטער, — אז קיינער זאָל אין ערגעץ מער גיט קאַנען פארוואנדלען דעם אנדערן אין א קנעכט און טאָן מיט אים, וואָס ער וויל: דערנידעריקן, דערווערגן, פארברענען; אז צווישן די, וואָס וועלן קומען נאָך אונדז, זאָל זיך מער גיט געפינען קיין איינער, וועלכער וואַלט זיך אָפגעזאָגט קומען אף דער וועלט, ווען מע זאָל פארפרייער אים קאַנען פּרעגן וועגן דעם, — אורייעלס שטים האָט מיטאמאָל אָנגעוואָרן איר פרייער-דיקע שטייפקייט. צו ריטען זינען קוים דערגאנגען די ווערטער, וועלכע ער האָט ארויסגעבראכט מיט די בלוילעכע ליפן, נאָך אלץ גיט אָפלאָזן-דיק זי פון זיך, — איך בין פארבליבן א גרויסער באלכויוו, און דאָס סאמע שרעקלעכסטע דערין איז דאָס, וואָס איך וועל שוין גיט באווייזן זיך צע-צאָלן. בלויז פאר דעם האָב איך מוירע, און גיט פארן טויט. שלאָג מיך גיט איבער.

ריטען האָט זיך ווידער אויסגעוויזן, אז דאָס ווענדט ער זיך שוין גיט צו איר, און זי האָט גיט ווילנדיק זיך אומגעקוקט, ווי זי זאָל זיך ריכטן דערזען הינטער זיך דעם, בא וועמען אורייעל האָט געבעטן, ער זאָל אים גיט איבערשלאָגן. איר איז שווער געוואָרן איינהאלטן אין זיך די טרערן, וואָס האָבן זי געשטיקט אין האַלדז.

— זאָגסטו מיר צו איבערגעבן אים דעם בריוו? העלף מיר זיך בא-פרייען פונעם גרויסן כויוו, וואָס איך בין געבליבן שולדיק דעם דאָזיקן מענטשן, איליא סאוועליעוויטש לעסאָוו רופט מען אים. גיטאָ קיין גרע-סערע שולד ווי דערנידעריקן, באליידיקן א מענטשן. ער וועט מיר עס קאַנען פארגעבן? טויטע, גלייבט מען, פארגיבן די לעבעדיקע, ווען זיי בעטן בא די טויטע מעכילע. און לעבעדיקע פארגיבן די טויטע, ווען די טויטע בעטן בא זיי מעכילע? אים אין די הענט אריין זאָלסטו איבערגעבן דעם בריוו. בעט בא אים פאר מיר מעכילע...

די בלויג-עלבלעכע פלעקן אף זינע אויסגעצערטע באקן האָבן זיך שוין דערקליבן צו די אויערן, צו די אויגן-לעפלעך, נאָר אורייעל האָט זיך גיט אונטערגעגעבן די ווייטעקן, וואָס האָבן אריינגענומען צו זיך אונטערן פרעס שוין בלויז, דאכט זיך, דעם קאַפּ זינעם. דער שארבן האַלט גיט אויס אָט דעם שרעקלעכן דרוק. אורייעל פילט, ווי דער שארבן זיינער שפאלט זיך. אָט האָט ער נאָרוואָס נאָך אין איין אָרט געפלאצט. אורייעל האָט אָבער געפונען אין זיך קויעך אף אָנצוכאפן זיך פאר די הענטלעך פון פאַטעל, ער זאָל זיך גיט ארויסגליטשן און אז זיין קאָל זאָל דערגיין צו ריטען:

— איך בין געקומען צו דיר גיט בלויז צוליב דעם. איך בין געקומען דיך בעטן, זאָלסט מיר פארגעבן...

— איך האָב דיר גיט וואָס צו פארגעבן, — האָט ריטע, אויסבאהאלטן-דיק פון אים אונטער די אראָפגעלאָזטע לאַנגע וויעס די פאראַפּענע אויגן, אים אָפגעשטעלט, — דו ביסט מיר גאַרניט שולדיק. עס האָט אנדערש גיט געקאַנט זיין.

אויסערן דרעלן פונעם עגבער, וואָס האָט זיך איינגעשרויפט טיף אין שאַרבן, האָט אוריִעל מער גאַרניט געהערט, און אומקערן דעם שאַרבן די ווערטער, וועלכע ער האָט באַוויזן פון דאָרט אַרויסכאַפן, איז געווען צו שפּעט. ס'האָט אים אויסגעפּעלט קויעך דערוף. האָט ער זיי אַרויסגעגעבן פון זיך מיט קימאַט צוגעשלאָסענע ליפּן, ניט זייענדיק זיכער, צי דער־גייען זיי צו ריטען:

— ניט פון דיר האָב איך זיך אויסבאַהאַלטן אין דער טונדרע — פון דער שוועל, וואָס איז געווען צווישן אונדז, האָב איך זיך אויסבאַהאַלטן, כּיזאַל זי ניט אַריבערטרעטן. דאָס לעבן באַשטייט דורכויס פון שוועלן, נאָר ניט אלע, וועלכע מע וויל און מע קאָן אַריבערטרעטן, דאַרף מען און מע מעג אַריבערטרעטן. און אונטערזאָגן יענעם, וועלכע מע טאָר און וועלכע ניט, קאָן פּרײַער פון אַלץ דער מענטש אליין. איצט האָב איך שוין ניט וואָס אויסצובאַהאַלטן פון דיר און קאָן דיר עס זאָגן. אין דער לעצ־טער מינוט, ווען דער צוג, וואָס האָט מיך אוועקגעפירט אַף לאַנגע צוויי יאָר אין דער טונדרע, האָט זיך גערירט, האָב איך געוואָלט אַרויסשפּרינגן גען פון וואַגאַן, און איך וואָלט אַרויסגעשפּרונגען. דו ווייסט עס. נאָר אין דער זעלבער מינוט האָב איך ווי דערהערט אין זיך אַן איבערלעך קאַל: „טרעסטו אַריבער די דאָזיקע שוועל, פאַרלירסטו דערמיט דאָס סאַמע טייערסטע, וואָס האָסט געהאַט אין לעבן. דו קענסט זי שלעכט, אויב דו מיינסט, אז זי וועט איינגיין דערוף, זאַלסט צוליב איר זיך שיידן מיט דער פאַמיליע. און וועסטו עס טאָן, וועט זי עס דיר דערנאָך קיינמאַל ניט פאַרגעבן. מיטן דאָזיקן שריט דינעם קאַנסטו זי בלויז פאַרלירן...“ האָב איך פאַרוואַנדלט די שוועל צווישן אונדז אין אַ הויכן באַרג, וועלכן מע קאָן ניט אַריבער.

ס'איז אָפּגעגאַנגען אַ רעגע, אז ריטע, וואָס איז געזעסן לעבן אים מיט פאַרשעמט אַראָפּגעלאָזטע אויגן און צוהערנדיק זיך צו זײַן שטיל שפּיר־שענדיק קאַל, זאַל באלד אינגאַנצן פאַרגעסן, וואָס האָט אים פּלוצעם געבראַכט היינט אַהער, און זי זאַל, ווי מיט יאָרן פּרײַער, צופאַלן צו אים און באַהאַלטן זײַן קאַפּ באַ זיך אַף דער ברוסט. נאָר פּונקט דעמלט האָט זי דערהערט:

— רוף אַרויס די גיכע הילף.

נאַכפּאָלגנדיק נאָכן רויש פונעם עגבער, וואָס האָט זיך אַלץ טיפּער און טיפּער איינגעשרויפט אינעם שאַרבן, האָט אוריִעל, ווען ריטע האָט שוין געהאַט אָנגעקלונגען, זיך אָנגערופן צו איר:

— זאָג מיר צו, אז וועסט מיך ניט באַגלייטן אין מײַן לעצטן וועג... פאַרגעדענק מיך אזא, ווי דו זעסט מיך אַצינד. זאָג עס מיר צו.

דער יונגער דאָקטער פון דער גיכער הילף, ווי נאָר ער איז אַריין און דערזען דעם קראַנקן, האָט ער אַ ווונק געטאָן צו די צוויי סאַניטאַרן, וועלכע זײַנען געשטאַנען מיט די טראַגבעטלעך באַ דער טיר, זיי זאַלן אַרייַנברענגען פון דער קאַרעטע די מאַסקע, און גענומען באַטראַכטן אוריִעל, וואָס איז האַלב געלעגן אין פּאַטעל מיט בלויז־פאַרביסענע ליפּן. — לויט אלע סימפּטאָמען איז עס גיכער פון אַלץ אַ נירן־קראַנקייט, — האָט דער דאָקטער זיך מער געווענדט צו דער דערשראָקענער און פאַר־

לזירענער ריטען, ווי גופע צום כוילע, — נירן־קראנקייט גיט אפט אזעלכע ווייען, — און אויספרעגנדיק אורייעלן, ווען און וויאזוי האט זיך עס אלץ בא אים אָנגעהויבן, געזאָגט: — איך וואָלט געקאָנט איך מאַכן אן איניעק־ציע און פארליכטערן די ווייען. דאָס קאָן אָבער דערנאָך פארשוועריקן שטעלן דעם ריכטיקן דיאָגנאָז.

— צו וואָס טוט איר מיר עס אָז? — האָט אורייעל געפרעגט, אָפּשטויסן־דיק פון זיך דעם דאָקטערס האַנט מיט דער מאַסקע.
— איך וועט פון דעם ווערן לייכטער. וואָס טיפּער און אָפּטער איר וועט עטעמען, אלץ גיכער וועט איר אינשלאָפּן.

— מע דארף מיך ניט פארשלעפּערן. און דאָס טראָגעטל דארף מען אויך ניט. כוועל אליין, — און באַזיטיקנדיק פון זיך די סאַניטאַרן, האָט אורייעל זיך געלאָזט צו דער מאַשין. אויך איר, ריטען, האָט ער ניט גע־לאָזט, זי זאָל אים אונטערהאַלטן. אין דרויסן באַ דער פּאַראַדנע טיר האָט ער איר פּאַרצאַמט דעם וועג צו דער מאַשין, — מע דארף מיך ניט באַ־גלייטן. פּאַרגעס ניט אָנקלינגען אין אינסטיטוט, אז איך וועל ניט קאָנען קומען איבערקומענירן די סטודענטן. זאָל זיי עמעצער אנדערש אָנ־שטאַט מיר עקזאַמענירן. קלינג אָן באַצייטנס, די סטודענטן זאָלן אומזיסט אף מיר ניט וואַרטן.

ווען די מאַשין איז שוין געווען ווייט אָפּגעפּאַרן, האָט אַנשין, פּילנ־דיק, ווי ער פּאַרלירט באלד פון ווייטעק דעם באַוווּסטזיין, זיך אָנגערופן צום דאָקטער, וואָס האָט זיך אַריינגעלאָזט אין אַ געשפּרעך מיטן באַ־יאַרטן שאַפּער:

— דאָקטער, פּאַרוואָס באַהאַלט מען אויס פּונעם קראַנקן דעם דיאָגנאָז פון זיין קרענק? דאָס איז ניט מענטשלעך.
— איך פּאַרשטיי איך ניט.

— פּאַרוואָס האָט איר מוירע מיר אַנרופן די עמעסע קרענק מיינע?
איר מיינט, איר וועט מיך דערמיט דערשרעקן, וואָס איר וועט מיר זאָגן, אז באַ מיר איז...

— אַנטשולדיקט, — האָט דער דאָקטער אים איבערגעשלאָגן, — איך ווייזט זיך ניט אויס, אז דערפון, וואָס אייניקע קראַנקע זאָגן אונטער דעם דאָקטער, וואָס פּאַר אַ קרענק באַ זיי איז און וועלכע רעפּועס דארף מען דערצו אויסשרייבן, נעמען זיך באַ דעם היינטיקן מענטשן ניט ווייניק שלאַפּקייט? אַט דאָס אָנמעסטן אף זיך די געפּערלעכסטע קראַנקייטן, ווי נאָר עס נעמט אינערלעך עפּעס וויי טאָן, איז דער כּאַלאַס פון אונדזער צייט. אומזיסט קלערט איר, אז נאָר יענע געפּערלעכע קרענק גיט אזעלכע ווייטעקן. באַ נירן־קראַנקייט זיינען די ווייטעקן ניט קיין קלענערע... גיט מיר אהער די מאַסקע, — האָט דער דאָקטער אויסגעשרייען צום סאַניטאַר און, אָנטוענדיק די מאַסקע אורייעלן אפן בלייכן געבלעכן געזיכט, אים באַפוילן אָפּטער און טיפּער עטעמען.

ווען אורי גאָורילאָוויטש אַנשין איז סאָף טאָג ארויס פון שפּיטאַל, האָט ער אף איינעם פון די בענק אין בייִלינגנדיקן סעֶדל געטראָפּן זיצן ריטען.

קיינער, אויסער ריטען, האָט ניט געוואָסט, ווּוּהין איז עס מיטאמאָל אוועקגעפאָרן אורי גאוורילאָוויטש אנשין. אין אינסטיטוט בא אים, ווי באלד ער האָט זיך באצייטנס דערעדט אין דעקאנאט, אז מע זאָל אריי- בערטראָגן זיינע עטלעכע לעקציעס אף א טאָג צען שפעטער, איז ביכלאל קיינעם ניט אָנגעגאנגען, ווּוּהין און נאָך וואָס איז ער עס געפאָרן. אין דער היים בא אים וואָלט עס, מעגלעך, אויך קיינעם איבעריקס ניט אָנגע- גאנגען. מע איז שוין דאָרט געווינט צו זיינע אומגעריכטע ריזעס, און ניט אף קיין צען טעג, ווי דאָס מאָל, נאָר אפילע אף גאנצע צוויי יאָר. אָבער נעמען און אוועקפאָרן ערעוו זיין געבורטסטאָג, וויסנדיק, אז מערע האָט נאָך פאראיאָרן, אף זיין פופציקיאָריקן יוביליי, זיך געהאט צונויפ- גערעדט מיט די געסט, אז איטלעך יאָר, דעם זיבעצעטן נאָיאבער, קלייבן זיי זיך אלע אהער צונויף אָן קיין שום באזונדערע איינלאדונגען, און אז זי האָט דערביי דערמאָנט די געסט: עכטע פריינט ווארטן ניט אין אזא טאָג אף קיין איינלאדונגען. עכטע פריינט קומען אליין!

נאָר סיווי. אורייעל זאָל אפילע געווען זיין זיכער, אז אלע ביז איי- נעם, וואָס זיינען דאן בייגעווען אף זיין יוביליי, האָבן פארגעדענקט דעם טאָג פון זיין געבוירן, און אז אלע ביז איינעם וועלן אויך האיאָר זיך בא אים פארזאמלען, וואָלט עס אים אויך ניט אָפגעשטעלט. ער וואָלט אָבער דעמלט באצייטנס געגעבן צו וויסן זיינע עכטע פריינט, אז ער וועט אינעם דאָזיקן טאָג ניט קאָנען זיין אין דער היים, ער וועט זיין ערגעץ אונטער- וועגנס. אָדער ער וואָלט אין לעצטן פאל צוגעשיקט פון וועג א טעלע- גראם און געבעטן אים אנטשולדיקן.

אויב זיין אוועקפאָרן סאמע ערעוו זיין געבורטסטאָג איז נאָך ווייניק, אז מערע זאָל אָפשאפן דעם מינהעג, וועלכן זי האָט זיך גענומען, וויפל ער האָט איר דערוף ניט דערווידערט, אקשאָנעסדיק איינפירן בא זיי אין שטוב, וועט ער זען צוטראכטן עפעס אזוינס, אז ער זאָל אויך קומענדיק יאָר אינעם דאָזיקן טאָג ניט זיין אין דער היים. פאר אים איז עס, אפאָנעם, דאָס איינציקע, וואָס קאָן אים באפרייען דערפון, אז ער זאָל ניט דארפן אויסהערן די אלע באגריסונגען און ניט דארפן זיך צווינגען, פון העפלעכ- קייט וועגן, מיט גאָרנישט ניט ארויסווייזן, ווי דערווידער עס זיינען אים די אלע רייד באם געדעקטן טיש; אָט דאָס אויסגעפינען פלוצעם אין אים אלץ אזוינס, וואָס פארוואנדלט אים שיר ניט אין קיין מאלעך, ווי דאָס איז געשען אף זיין יויוול. אורייעל האָט דערנאָך א שטיק צייט זיך גע- ווונדערט אף זיך אליין, וואָס איז מיט אים דעמלט געשען, וואָס ער האָט קיינעם פון זיי ניט אָפגעשטעלט. דאָס אליין שוין האָט אים געצווינגען, אז ער זאָל, באדאנקענדיק די געסט, נעמען אף זיך די גאנצע שולד, ווייל דער איינציקער שולדיקער דערין, וואָס מע האָט אים דאן פאָרגעשטעלט פאר אזעלכן, איז דאָך ער, בלויז ער אליין. יעדער איינער, וואָס גיט זיך אונטער, וואָס גייט איין, אָט ווי ער, מע זאָל אים אָפריכטן א יוביליי, ווייסט דאָך אפרייער, אז ווער ער זאָל ניט זיין, וועט מען וועגן אים ריידן

נאָר ווי וועגן א מאלעך. זאָגנדיק עס דאן די געסט, האָט זיך אים געוואַלט דערביי א פאך טאָן מיט די הענט, ווי מיט פליגל.
אורי גאוורילאָוויטש געדענקט שוין ניט פינקטלעך, צי דעם אויספיר, וועלכן ער האָט פאר זיך דעמלט געמאכט, — אויב מע וויל ניט אָט, ווי ער, זיך אינגאנצן אָפזאָגן פונעם מינהעג אָפריכטן יובילייען, איז זאָל מען אים איבערלאָזן פאר זיך בלויז באם פראווען קיילעכיקע דאטעס, — האָט ער ארויסגעבראכט מיט א פולן מויל, צי בלויז געגעבן וועגן דעם אַנצור הערן.

אזוי צי אנדערש, נאָר מערען האָט זיין אַנפאלן אפן מינהעג — אָפֿ־ריכטן יעדעס יאָר דעם טאָג פון געבוירן, בא וועלכן ס'האלטן זיך, ווי זי האָט אים פארזיכערט, אלע אירע באקאנטע, — לאכלוטן ניט געשטערט, אז זי זאָל גלייך אפן אָרט געווען נעמען בא די געסט דאָס וואָרט, אז פון היינט אָן און ווייטער, ניט ווארטנדיק אָף קיין באזונדערע איינלאדונגען, קלייבן זיי זיך יעדעס יאָר אינעם דאָזיקן טאָג צונויף אלע אהער.
ווי מערע האָט דערביי דאן ניט באטאָנט, אז עכטע פריינט ווארטן ניט, מע זאָל זיי איינלאדן, עכטע פריינט קומען אין אזא טאָג אליין, האָט אוריִעל פונדעסטוועגן שטארק געסאָפעקט, צי וואָלט ער עמעצן פון זיינע עכטע פריינט היינט געטראָפן בא זיך. נאָר אז ס'וועלן זיך היינט צור נויפקומען צו אים אין שטוב געסט, דערין האָט אנשין ניט געסאָפעקט. ער האָט פארפריער געוואוסט, אז מערע וועט זיך ניט פארלאָזן בלויז דער רוף, וואָס זי האָט דאן גענומען בא די געסט דאָס וואָרט. אלנפאלס אירע באקאנטע האָט זי זיכער דערמאָנט וועגן דעם, כאָטש מעגלעך, אז גראדע זיי האָבן זיך ניט גענייטיקט, מע זאָל זיי עס דערמאָנען. זיי האָבן אליין עס פארגעדענקט. פאר די דאָזיקע געסט האָט ער זיך ניט וואָס צו אנט־שולדיקן, אז ער זאָל דארפן זיי שיקן פון וועג א טעלעגראם. ער קען, איינגנטלעך, קימאט קיינעם ניט פון זיי, אפילע די, וועלכע ער האָט א פאָר מאָל געטראָפן בא זיך אין שטוב. אים איז אָבער קיינמאָל ניט אָנגעגאנגן גען, ווער און וואָס זיי זיינען און וואָס האָט מערע אין זיי אזעלכעס גע־פונען, וואָס זי האָט זיי פארבעטן דעמלט.

נאָכפאָלגנדיק, ווי מערע האָט דעם גאנצן אָונט זיך געייסעקט דעמלט ארום אָט די געסט, האָט אוריִעל פארשטאנען, אז דאָס האָבן זיי אריינגע־בראכט צו אים אין שטוב דעם מינהעג פון אָפריכטן די טעג פון געבוירן און אז זיי קלייבן זיך אריינברענגען צו אים נאָך א סאך אנדערע מינהאָגים.

צי ניט אין דעם, וואָס מיט יעדן איינעם פון די צוגעקומענע מינהאָגים קומען צו טעג, ווען מע קאָן זיך צונויפזאמלען און זיך אויספיינען איינער פארן צווייטן מיטן מעבל, מיט די סערוויזן, מיט די שאפעס קליידער, און ארויסרופן דערמיט איינער באם אנדערן קינע, געפינען זיי דעם זין פון לעבן? אויב צוליב דעם, אז מערע זאָל זיך קאָנען אויספיינען מיט די קרישטאָלענע ברא איבערן צוקאָפנס אין שלאָפצימער, וועלכע זי האָט ניט לאנג צוריק געקויפט, האָט זי פארבעטן אָף היינט אירע באקאנטע, איז וואָס האלט אים דעמלט פאָרט אָפ אריבערצוטערעטן די שוועל, וואָס צווישן אים און ריטען און וואָס יעדעס מאָל, ווען ער פארטראכט זיך וועגן דעם,

פארוואנדלט ער זי אין א מעסוקן הויכן בארג? געפינען דערוף אן ענט-
פער האָט ער אויך איצט ניט געקאָנט און ווייסט ניט, צי וועט ער ווען-
ניט־איז געפינען דערוף אן ענטפער. ער ווייסט בלויז, אז דאָס נעמט זיך
בא אים ניט פון שוואַכקייט. ריטע ווייסט עס אויך. און דאָס איז פאר
אים געווען דאָס סאַמע וויכטיקסטע.

קעדיי אויסמיידן די קריג, וואָס וועט זיכער אויסברעכן צווישן אים
און מערען, א קריג, וועלכע וועט אלציינס צו גאַרניט ברענגען, — וויפל
ער זאָל מיט איר ניט איינטיינען, וועט זי פונעם מינהעג, בא וועלכן עס
האלטן זיך, ווי זי זאָגט, אלע אירע באקאַנטע, סייווי ניט אַפטרעטן, —
האָט אנשין ביזן לעצטן טאָג אויסבאהאלטן פון איר, אז ער פאַרט אוועק.
געזאָגט האָט ער עס איר אין אַוונט, א פאַר שאַ פאַרן אַפגין פון צוג,
ווען אין אינסטיטוט איז שוין קיינער ניט געווען, צו וועמען זי זאָל זיך
קאָנען ווענדן, אז מע זאָל אַפלייגן זיין ריזע אף א פיר־פינף טעג שפּע-
טער. אויסהערנדיק, ווי מערע באקלאָגט זיך אף אים דורכן טעלעפאָן פאר
דער יינגערער טאַכטער, פאַר ליליען, לעמני האָט ער ניט געזאָגט אין
אינסטיטוט, אז אין דריי טעג ארום איז זיין געבורטסטאָג, אי לעמני ער
ווייל ניט צוטראַכטן עפעס אזוינס, אז ער זאָל זיך קאָנען פאַרהאלטן אף
די פיר־פינף טעג, און ווי זי כאזערט דערביי איבער פאַר דער טאַכטער
דאָס זעלבע, אין וואָס זי האָט אים פאַרזיכערט, אז זי האָט קיינעם ניט פאַר-
בעטן, נאָר זי קאָן גאַראַנטירן, אז מע וועט אליין קומען, ווי סע פירט זיך
היינטיקע צייטן צווישן עכטע פריינט און ביכלאל אין אינטעליגענטע
הייזער, — האָט אוריִעל ברייט צעפירט די הענט, וואָס האָט געזאָלט בא-
טייטן, אז פאַר אים אליין איז עס געווען עפּשער נאָך מער אומדערוואַר-
טער ווי פאַר איר, און אז ס'איז אומעגלעך דאָ עפעס צו ענדערן. אלס א
באוויז, אז ס'איז ווירקלעך אזוי, איז דאָס, וואָס ער קאָן איר אפילע ניט
אַנרופן דאָס אַרט, ווזהין ער פאַרט. ער קאָן איר בלויז זאָגן, אז דאָס איז
ווייט אף צאָפן. ער פאַרט אהין ניט אף לאנג, אמהעכסטן אף נייַן־צען טעג.
ער נעמט מיט זיך ניט אפילע קיין טשעמאַדאן, בלויז דעם פאַרטפעל. גיין
אים באגלייטן איז ניטאָ וואָס, דערצו נאָך אין אזא וועטער. אָט שנייט,
און אָט רעגנט.

ארוף אפן פּעראָן, איז אוריִעל געבליבן שטיין ווי געפלעפט. „ווער
דרייט זיך עס דאַרטן אום באם וואגאָן, ניט ליליעז“ — האָט ער א טראַכט
געטאָן בא זיך, אַפגייענדיק וואָס ווייטער אָן א זייט פון דעם געדיכטן ליכ-
טיקן שטויב, וואָס איז סנאַפעסוויז אף אים געפאלן פון אונטער דעם העל-
צעשנינטן לאַמפּ אפן אספאלט. דעם איינציקן אויספיר, וואָס ער האָט גע-
קאַנט דערפון מאַכן, — אז די טאַכטער האָט צוליב געטאָן דער מוטער און
זיך דערקלונגען צום דעקאַן אהיים, און עפּשער צו אים אליין, צום רעק-
טאָר, און זיך דערוווסט, אז זי האָט זיי ניט וואָס צו בעטן, מע זאָל אַפלייגן
דעם פּאַטערס ריזע. קיינער האָט אים אין ערגעץ ניט געשיקט, און קיי-
נער פון זיי ווייסט ניט, אז ער פאַרט און ווזהין ער פאַרט.

ס'איז פאַשעט אן אומזין צו קלערן, אז נאָכן געשפרעך, וואָס ליליע
האָט מיט אוועלכער שאַ צוריק געהאַט מיט אים אין טעלעפאָן, זאָל זי קו-
מען אהער פאַרפירן אפּסניי דעם זעלבן געשפרעך, עפּשער וועט איר פאַרט

געלינגען אים איינבעטן, ער זאל צוליב טאן דער מוטער און אפלייגן זיין ריזע אף די עטלעכע טעג. ווי ניט באדאכט ס'איז געווען פון זיין זיט, וואס ער האט אויך פון דער טאכטער אויסבאהאלטן זיין פאָרן. פון ליליען, וועלכע האָט געוויסט, ווהיין איז ער עס פאראיאָרן, אף זיין יוביליי, פלור צעם אנטלאָפן אינמיטן דער סימכע, איבערלאַזנדיק די געסט קימאט אף גאנצע צוויי שאַ אליין, און וועלכע האָט אים געהאַלפן דערנאָך זיך דער-קלינגען שיר ניט אין אלע האַטעלן פון שטאָט און זיך דערוויסן, צי האָט זיך דאָרט ניט אָפגעשטעלט לעסאָוו, האָט ער זיכער ניט געדארפט אויסבא-האלטן, אז ער פאָרט צום זעלבן לעסאָוו און נאָך וואָס ער פאָרט צו אים איצט אהין. ער פאָרט בעטן, אז איליא סאוועליעוויטש זאל אים פארגעבן, און צוזאמען דאָרט אָפריכטן דעם ערשטן געבורטסטאָג פונעם זעקסטן יאָר צענדליק, וואָס הייבט זיך בא אים אָן אין דריי טעג ארום. איז ווי קאָן ער אַפלייגן זיין ריזע אף אן אנדער טאָג? צו וואָס האָט ער נאָך געדארפט צוטראכטן, אז פון דער לעצטער סטאנציע, ווהיין ס'גייט דער צוג, וועט אים נאָך אויסקומען א פאָר שאַ פליען מיט אן אעראַפלאַן? ליליע זאל עס געווען אלץ וויסן, וואָלט זי דאָך אים זיכער ניט אָפגערעדט.

און איצט, נאָכדעם ווי ליליע האָט דאָ געטראָפן ריטען, האָט ער ניט מיט וואָס זיך פארענטפערן פאר דער טאכטער. וואָס ער זאל איר ניט זאָגן, וועט זי אים שוין ניט גלייבן, קיינמאָל ניט. זי האָט זיך דאָ געוויס באגעגנט מיט ריטען, צי עפשער האָט ריטע אויך, אָט ווי ער, באוויזן זיך ארויס-כאפן פונעם ליכטיקן שטויב, וואָס די לאַמפן האלטן אין איין שנייען און שנייען אפן טונקעלן פעראַן.

נאָר די פרוי אינעם קורצן מאנטל מיטן פוטערנעם היטעלע אפן קאָפ איז געווען ניט ליליע. ער האָט עס דערזען, נאָך איידער פון וואגאָן איז ארויס א הויכער מיליטערמאן און, נעמענדיק די פרוי אונטער דער האנט, זיך געלאָזט מיט איר שפאצירן היין און צוריק לענגויס די פארהאנגענע טונקל-באליכטענע פענצטערלעך, און נאָך איידער ווי מיט עטלעכע רע-געס פריער האָט בא די טרעפלעך פונעם זעלבן וואגאָן זיך באוויזן ריטע. און כאַטש אורייעל האָט זיך צו איר א לאַז געטאָן און פון פרייד זי שיר ניט א כאַפ געטאָן אף די הענט, איז די פרייד שוין געווען בא אים היפש א צעשטערטע.

דאָס ארומקוקן זיך די גאנצע צייט האָט אנשין אָנגענומען ווי א שטראָף פאר אויסבאהאלטן פון דער טאכטער, ווהיין און נאָך וואָס ער פאָרט. ריטע האָט, קענטיק, באמערקט די דאָזיקע ענדערונג אין אים, און די עטלעכע מינוט, וואָס זיינען געבליבן ביזן אָפגאנג פון צוג, האָבן זיך פאר איר מאַדנע לאנג געצויגן. זי האָט ניט געוויסט מיט וואָס זיי צו פארפילן. צום ערשטן מאָל האָט זי אזוי בוילעט דערזען, ווי די שוועל צווישן זיי, וועגן וועלכער אורייעל האָט איר דעמלט באגינען דערמאָנט, פארוואנדלט זיך אין א הויכן בארג. דער בארג איז ניט פארשווונדן פון אירע אויגן אויך נאָכ-דעם, ווי אורייעל איז געבליבן מיטאמאָל שטיין און געזאָגט:

— פאָר מיט מיר.

ריטע האָט פארשטאנען, אז ניט דאָס האָט ער זיך געקליבן איר זאָגן און

געוואלט עס איר זאגן, און דאס איז געווען צו באמערקן אין איר בליק, מיט וועלכן זי האט אים ארויסבאגלייט אין ווייטן וועג.

אָט די אלע דערמאָנונגען, וואָס האָבן באַגלייט אורי גאוורילאָוויטשן די דריי טעג, וועלכע ער האָט זיך געלאַנגווייליקט אין צוג, זינען פון אים ניט אָפּגעטראָטן אויך נאָכדעם, ווי ער האָט אָף דער פאַרשנייטער סטאַנציע זיך איבערגעזעצט פון צוג אינעם איבערגעפּולטן אוּטאָבוס און, ארויסשטייגנדיק באַם טייַך, פאַרקערעוועט אין געסל, וווּ ס'האָט געווינט איליא סאוועליעוויטש לעסאָוו.

אנשין האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרגעשטעלט, אז דערמאָנונגען קאָנען האָבן איבער אים אזא קראַפט, אז ער זאָל זיך דאַרפן קעגן זיי אזוי ווערן. זיי האַלטן אים די גאַנצע צייט אין איין אָפּווענדן דערפון, וואָס סע שטייט אים דאָ באלד פאַר, פּונקט ווי דאָס סאַמע וויכטיקסטע וואָלט באַשטאַנען ניט דערין, נאָך וואָס ער איז געקומען אהער צו פאַרן, נאָר אין דעם, וויאזוי ער האָט זיך געזעגנט מיט ריטען אפן פּעראָן. די דערמאָנונגען וועגן דעם האָבן אָפּגעשטויסן פון זיך אַלץ, וואָס האָט זיי געשטערט אים אינגאַנצן צו באַהערשן. זיי האָבן אַפּילע ניט דערלאָזט אָפּשטעלן די ווערטער, וועלכע ער האָט פאַרפּרעך געהאַט צוגעגרייט און מיט וועלכע עס דאַרף זיך אָנהייבן זיין געשפּרעך מיט לעסאָוו, זיי אלע ביז אינעם פאַנאַנדערגע-שאַטן און איבערגעמישט...

און דאָס היימישע פּייערל, וואָס האָט זיך געלויכטן אין נידעריקן שטיבל, האָט זיך אַלץ דערנענטערט...

ניט דערגריינדיק עטלעכע טריט צום פאַרווייטען הויפל מיטן געפּלאַכ-טענעם פאַרקנדל, איז אנשין געבליבן שטיין. ער מוז פאַרט אָפּשטעלן באַ זיך די עטלעכע פון פּרײַער צוגעגרייטע, דורכגעטראַכטע און איינגעכאַזער-טע ווערטער. ער איז דאָך געקומען אהער ניט צוליב דעם, אז ער זאָל זיך לאָזן באַהערשן פון אָט די דערמאָנונגען, וואָס האָבן פון סאַמע אָנפאַנג ווי אויסגענומען מיט אים א טני-ניט אָפּטרעטן, ביז ער וועט זיי ניט ענט-פּערן, צי האָט ניט באַטייט זיין געבן א זאָג צו ריטען אפן פּעראָן: „פאַר מיט מיר“, אז ער האָט אָפּגעהערט זען אין דער שוועל, וואָס צווישן זיי, א באַרג, וועלכן ער טאַר ניט אריבער. נאָר פּונקט ווי ער האָט ניט געקאַנט ענטפּערן זיך דערוף דאָן אפן פּעראָן, האָט ער ניט געקאַנט ענטפּערן זיך נאָך אויך איצט. און ווי דערפּילנדיק, אז קיין אַנדער ענטפּער האָבן זיי נאָך דערווייל ניט פון אים וואָס צו דערוואַרטן, זינען די אלע דערמאָנונגען, וואָס האָבן אים באַגלייט אהער פון דער היים, ענדלעך אָפּגע-שטאַנען.

וויפּל אורי גאוורילאָוויטש האָט אָבער נאָכדעם ניט געפּרוּווט אָפּ-שטעלן די ווערטער, מיט וועלכע עס דאַרף זיך באלד אָנהייבן זיין באַ-געגעניש מיט איליא סאוועליעוויטשן, האָט דערפון זיך שוין אַלציינס גאַר-נישט ניט באַקומען. דאָס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אז די ווערטער זינען גאַר ניט די, און דאָס — אז זיי קלינגען גאַר עפּעס אַנדערש. סאָפּקאַלסאַף האָט ער א מאַך געטאַן דערוף מיט דער האַנט, ווי ער האָט עס שוין איינ-מאַל געהאַט מיט זיך געטאַן בייסן לייענען פון פאַפּיר די פון פּרײַער אָנגע-שריבענע רעדע זיינע אָף דער ראַיאָנער פאַרזאַמלונג פון די פּראָפּאַריינען.

אין רעכטן מיטן לייענען האָט ער דאן פּלוצעם דערפּילט, אז עפּעס רעדט ער ניט מיט זײַנע אייגענע ווערטער, כאָטש די רעדע האָט ער אליין אָנגעשריבן. קאָן זײַן, אים האָט זיך דערפאַר עס אזוי אויסגעוויזן, ווייל ער איז ארויסגעטראָטן שוין נאָכן צופאַל, וואָס איז זיך פאַרלאָפּן מיטן יונגן ארבעטער פונעם מעטאלורגישן זאוואָד. אוריִעל איז געזעסן אין די פּאַ- דערשטע רײען און געזען, ווי דער פּאַרוזיצער פון דער פּאַרזאַמלונג האָט זיך פּאַרלירן, נאָכפּאַלגנדיק, ווי דער יונגערמאַן אָף דער טריבונע זוכט בא זיך אין אלע קעשענעס און קאָן ניט געפּינען די אָנגעשריבענע רעדע. און אָט דעמלט, ווען אוריִעל, פונקט ווי אלע אנדערע, מיסטאַמע, אין זאל און אין פרעזידיום, איז געווען זיכער, אז דער יונגערמאַן וועט, ניט ארויס- ברענגענדיק קיין וואָרט, פאַרשעמט פּאַרלאָזן די טריבונע, און דער פּאַרוזי- צער, גלייך ער וואָלט דערין, וואָס איז פּאַרלאָפּן, באַזונדערס גאַרניט אײַנ- געזען, וועט געבן דאָס וואָרט דעם פּאַלגנדיקן רעדנער, האָט דער יונגער ארבעטער פונעם מעטאלורגישן זאוואָד געגעבן א מאַך מיט דער האַנט און זיך אָנגערופן צום פרעזידיום:

— איך האָב, ווייזט אויס, איבערגעלאָזט דאָס אָנגעשריבענע אין דער היים. ס'מאַכט ניט אויס, אויב איך וועל רײדן ניט פון פּאַפּיר, נאָר אזוי?

וועגן וואָס האָט יענער דעמלט גערעדט, האָט אוריִעל ניט פאַרגע- דענקט. ער געדענקט אָבער, אז דער יונגערמאַן איז לאַנג ניט אראָפּ פון דער טריבונע, אז אין זאל איז געווען מאַדנע שטיל, און אז ווען דער פּאַר- זיצער האָט דערמאַנט דעם יונגן ארבעטער, אז עס האָט זיך שוין לאַנג גע- ענדיקט דער רעגלאַמענט זײַנער, האָט מען פון זאל געשרייען, מע זאל אים פאַרלענגערן די צײַט, און קײנער האָט נאָך זײַן ארויסטרעטונג ניט פּאַר- געלייגט, מע זאל מאַכן אן איבערײַס. אוריִעלן האָט זיך אויסגעוויזן, אז די, וואָס זײַנען ארויסגעטראָטן אָף דער זעלבער פּאַרזאַמלונג נאָכדעם, האָבן זיך עפּעס ווי געשעמט ארויסלייגן פון די קעשענעס די פון פרעזער אָנגע- שריבענע רעדעס, און אז אײַניקע פון זיי האָבן אריינגעקוקט אין די פּאַ- פּירן בלוז, דאַכט זיך, דעמלט, ווען זיי האָבן געדאַרפּט אָנרופן עפּעס א ציפּער.

מיט אים, אנשינען, קומט איצט, אײַגנטלעך, פאַר דאָס זעלבע, וואָס אָף יענער פּאַרזאַמלונג, ווען ער האָט אין סאַמע מיטן לייענען אופּגעהערט זיך באַנוצן מיט דער פון פּרײַער צוגעגרייטער רעדע. קענטיק, ער האָט צוגע- גרייט פאַרן געשפּרעך, וואָס סע שטייט אים פאַר מיט לעסאָוון, ניט די סאַמע נײַטיקסטע און פּאַסיקסטע ווערטער, וויבאַלד ער קאָן זיי צוריק ניט אופשטעלן בא זיך. צוגרייטן זיך פאַרפּרײַער, וואָס צו זאָגן, דאָס, ווייזט אויס, קאָן מען שטענדיק, נאָר ניט שטענדיק קאָן מען פאַרפּרײַער צוגרייטן פאַר דעם די פּאַסיקע ווערטער. די פּאַסיקע ווערטער, אויב מע האָט וואָס צו זאָגן, קומען צו דער נײַטיקער צײַט אליין צו גיין.

פּונדאנען האָט זיך צו אים מיטאַמאַל גענומען דאָס געפּיל, אז ניט ער אליין, נאָר עמעצער א צווייטער גאַר האָט אים אראָפּגעבראַכט היינט אהער, און אז אָט דער עמעצער גײט אים די גאַנצע צײַט נאָך, ווי א קאַנוואַיר, וואָס פּירט דעם באשולדיקטן אפן געריכט? דאָס אײַנציקע, מיט

וואָס ער וואָלט געקאָנט, אורי'על, זיך פארטיידיקן אף אזא געריכט, — אז ער איז ניט נאָר דער באשולדיקטער, ער איז אויך דער קאָנוואָר איבער זיך. נאָר ער בעט ניט דערפאר קיין באגנעדיקונג, פונקט ווי ער בעט ניט קיין באגנעדיקונג פאר זיך דערמיט, וואָס ער איז דאן צוויי טעג נאָכאנאנד געלאָפן אפן וואָקזאל, וואָס ער איז אויסגעווען אין אלע האַטעלן פון שטאָט, פאַרגעזעצט שרייבן אהער בריוו, ניט קריגנדיק אף זיי קיין ענטפער, און אויך ניט דערמיט, וואָס ער איז איצטער דאָ און ניט צווישן די געסט, וועלכע האָבן זיך אין אַט דער שאַ פארואמלט בא אים אין דער היים אף זיין געבורטסטאָג...

מיט אַט דעם דאָזיקן געפיל פון א מענטשן, וואָס האָט זיך אליין גע-
בראכט צו פירן אפן געריכט און וועלכער איז גרייט, קעדיי זיך ענדלעך
באפרייען פון דער אומדערטרעגלעכער שווערקיט, וואָס פייניקט אים, אָנע-
מען פאר ליב דעם הארבסטן פסאק, איז אורי גאוורילאָוויטש אנשין אריין
אינעם פארשנייטן הויפל און אָנגעקלאפט אין דער טיר.

— ווער איז עס דאָרט? — האָט אורי'על דערהערט פון יענער זייט טיר
א פארשלאָפענע שטים, נאָכדעם ווי ער האָט שוין מער זיכערער און פע-
סטער א צווייט מאָל געהאט אָנגעקלאפט. — ס'איז דאָך אָפן.

אורי גאוורילאָוויטש האָט אליין זיך שוין דערמאָנט, אז איליא סאווע-
ליעוויטש, ווי א סאך אנדערע דאָ אינעם שטעטל, וואָס ווינען אין באזונ-
דערע הייזער, האָבן בלוזי אף באנאכט פארקייטלט די טיר פון אינווייניק.
באטאָג און אין אָונט זיינען די טירן געווען אָפן. אלנפאלס, ער, אורי'על,
געדענקט ניט, אז אים זאָל ווען-ניט-איז געווען אויסקומען אָנקלאפן צו
לעסאָוון.

און דאָך, דערמאָנענדיק זיך עס איצט, האָט אורי'על ניט א שטויס געטאָן
די טיר, נאָר געווארט, מע זאָל זי אים עפענען. ער איז ניט אינגאנצן זי-
כער, צי דער געשפרעך זיינער מיט לעסאָוון קאָן ניט פאַרקומען אף דער
זייט טיר, אף יעדן פאל דער אָנהייב פון זייער געשפרעך.

— אנטשולדיקט, כ'האָב, דאכט מיר, פארבלאָנדזשעט ניט אהין, — האָט
אנשין, דערזעענדיק אין דער טיר אן עלטערע פרוי, זיך אָנגערופן, — מיר
האָט זיך אויסגעוויזן, אז דאָ... אנטשולדיקט, — האָט ער זיך אליין אי-
בערגעשלאָגן אינמיטן די רייד, אָנווייזנדיק אפן שכינעסדיקן הויף, — און
ווער ווינט דאָרט?

— וואָלאָוין. דעניס אפאנאסיעוויטש וואָלאָוין. און צו וועמען דארפט
איר?

— צו איליא סאוועליעוויטש לעסאָוון.

די פרוי האָט מאָדנע א קוק געטאָן אף אים פון אונטער דער נידעריק
אראָפגערוקטער פאטשיילקע אפן שטערן און איז אָפגעטראָטן פון דער
טיר:

— גייט אריין. איר האָט ניט פארבלאָנדזשעט. ס'איז אהער.
אָפקלאפנדיק אין פירהויז דעם שניי פון די שיך, האָט אורי'על גע-
פרעגט:

— דער באלעבאָס איז אין דער היים, צי אף דער ארבעט?
קענטיק, ער האָט עס צו שטיל געפרעגט, און איבערפרעגן, ווען ער

איז פונעם טונקעלן פירהויז אריין אין שטוב, האָט ער שוין ניט געהאט צו וואָס. אנשין האָט שוין איצט אליין געזען, אז אויסער איר איז אין שטוב מער קיינער ניטאָ. באַ דער שיין פונעם נידעריק אראָפּגעהאנגענעם עלעקטרישן לעמפל האָט ער אויך באוויזן באַמערקן, אז די פרוי איז אַ סאך יינגער, ווי עס האָט זיך אים געהאט אויסגעוויזן מיט אַ מינוט פּריער אינעם האַלב־טונקעלן פּירהויז. באַ איר זיינען גרויסע בורשטין־אויגן און בלוטפולע ליפּן. זי קער מיסטאַמע זיין, — האָט אוריִעל אַ טראַכט גע־טאָן, — לעסאָווס אַ שוור. איינער פון זיינע דריי אומגעקומענע זין, ווי לעסאָוו האָט אים דעמלט דערציילט, איז געווען אַ כאַסענע געהאַטער. און עפּשער איז זיך מיט איליאַ סאוועליעוויטשן פאַרלאָפּן אַף דער עלטער דאָס זעלבע, וואָס מיט אים, אוריִעל? אַף וויפּל קאָן זי זיין יינגער פון לעסאָוו? נאָר דערין איז אוריִעל זיכער: צווישן איר און איליאַ סאוועליעוויטשן איז ניט געווען קיין שוועל, וועלכן ער האָט געדאַרפּט פאַרוואַנדלען אין אַ באַרג, אז ער זאָל אים ניט קאָנען אריבער.

אזוי צי אַנדערש, נאָר אז אין שטוב איז דאָ אַ באַלעבאַסטע, איז צו זען פון אלץ. דאַכט זיך, די זעלבע שטוב, וואָס דעמלט, און ניט די זעלבע. ער האָט שוין דאָ, אייגנטלעך, קימאַט גאַרניט געטראָפּן פונעם פּריערדיקן. אפּילע די ווענט זיינען ניט צו דערקענען. זיי זיינען אויסגעקלעפט מיט העל־פּריילעכע טאַפּעטן און זעען עפּעס אויס העכער. פונעם מעבל, וואָס איז דאָ דאָן געשטאַנען, דערקענט ער בלויז דעם נידעריקן ברוינעם קאַמאַד אין ווינקל.

— איר זייט, זע איך, ניט קיין היגער, נאָרוואָס געקומען, וויזנט אויס, צו פּאַרן? — האָט, מאַדנע צוקוקנדיק זיך אלץ נאָך צו אים, געפּרעגט די פרוי. — און ווער קערט איר זיך אָן מיט לעסאָוו? אַ פּריינט זיינער? — און ווידער פאַרכידעשט אַ בליק געטאָן אַף אים מיט די גרויסע בורשטיין־אויגן פון אונטער דער אראָפּגערוקטער פאַטשיילקע.

פאַרוואָס האָט זיך אים אין דער דאָזיקער רעגע אויסגעוויזן, אז אַט די אַנטקעגנזיצנדיקע פרוי ווייסט אי ווער ער איז אי נאָך וואָס איז ער אהער געקומען, וואָלט אוריִעל ניט געקאַנט זיך דערוף ענטפּערן. נאָר עפּעס גיט זיך אים אויס, אז לעסאָוו האָט דער דאָזיקער פרוי אלץ אויסדערציילט וועגן אים, אפּילע געגעבן איר דורכלייענען אלע זיינע בריוו, און בלויז פון איר איז איצט געווענדט, אז איליאַ סאוועליעוויטש זאָל אים באַפּרייען פון דער שווערער מאַסע, וואָס ער, אוריִעל אליין, האָט אַנגעוואַלגערט אַף זיך, און אז איליאַ סאוועליעוויטש זאָל צוזאַמען מיט אים אַפּריכטן היינט באַ דעם דאָזיקן טיש זיין איין־און־פּופּציקסטן געבורסטטאַג. און דערפאַר האָט אורי גאוורילאָוויטש באַזונדערס באַטאַנט:

— איליאַ סאוועליעוויטש איז מיר פיל געענטער ווי אַ פּריינט.

— מאַדנע.

— כ'פאַרשטיי אייך ניט.

— און ביז איצטער ווייסט איר ניט, אז איליאַ סאוועליעוויטש... —

די פרוי האָט אָפּגעקערט פון אנשינען דאָס פּאַנעם און ווי ניט אים, נאָר עמעצן אַ צווייטן, וועלכן זי זעט דאָרט פאַר זיך, שטיל פאַרטרויט, — שוין דער דריטער כוידעש, ווי מיר האָבן אים באַערדיקט.

אנשין איז נאך אלץ געזעסן מיט שטיף צוגעמאכטע אויגן, ווהיזן ער האט, אויסער דעם לעבעדיקן איליא סאוועליעוויטשן, מער קיינעם אהין ניט אריינגעלאזט, ווען ער האט, קוים הערנדיק די אייגענע שטים, גע-
פרעגט:

— ער איז אומגעקומען אין דער לאווע?

— וואָס עפעס אומגעקומען? כ'האָב אייך דען געזאָגט, אז ער איז אומ-
געקומען? איליא סאוועליעוויטש איז געשטאַרבן בא זיך אפן בעט. צוויי
טעג אינגאַנצן איז ער קראַנק געווען, זאָגט מען. דאָס האַרץ האָט בא אים
געפלאַצט, ניט אויסגעהאַלטן. קאַרג איז ער אף זײַן לעבן אויסגעשטאַנען?
אלע זײַנע זין, ווי איר ווייסט, זײַנען אומגעקומען אף דער מילכאַמע. מיט
א יאָר דריי־פּיר צוריק איז בא אים געשטאַרבן דאָס ווייב. א האַרץ איז ניט
קײן זיגער, וואָס מע קאָן אף דעם אָנהענגען געוויכט און געוויכט. א זײַ-
גער האַלט אויך אויס ביז א מאָס... א זעלטענער מענטש געווען איליא
סאוועליעוויטש. קײן שלעכט וואָרט האָט מען פון אים קײנמאַל ניט גע-
הערט. נאָר געטאַן יענעם גוטס. פאַרוואָס שטאַרבן אָפט אזעלכע מענטשן
פאַר דער צײַט? ער האָט דאָך געקאַנט נאָך לעבן און לעבן...

דער ווייטעק, וואָס עגבערט דורך דעם שאַרבן און שפּאַלט אים פאַנאַר-
דער, — אוריִעל ווייסט עס לויט זיך, — קומט ניט איינצײטיק מיטן קלאַפּ,
נאָר שטענדיק עטוואָס שפּעטער. דאָס מאָל איז דער אומדערטרעגלעכער
ווייטעק פּונעם קלאַפּ, וועלכן ס'האַט אים אזוי אומגעריכט דערלאנגט אַט
די פּרוי, דערגאַנגען מיט א היפשער פאַרשפּעטיקונג, ווי אין אים וואָלט
עפעס אָפּגעטעמפּט געוואָרן און דער ווייטעק האָט געדאַרפּט אָפּזוכן אן
אַנדער שאַליִער, דורך וועמען איבערגעבן וועגן זיך אין דער סוידעספּולער
הייל פון זײַן שאַרבן. דערווייל זײַנען אהין דערגאַנגען בלויז די קלאנגען
פון די ווערטער, וואָס די פּרוי האָט אים געזאָגט, נאָר ניט דער באדייט
זייערער. דער פּולער באדייט זייערער איז געבליבן ערגעץ שטעקן אין
וועג, און קעדיי דורכשלאָגן פאַר זיי א וועג, האָבן אָן אופּהער גענומען
פויקן, ווי מיט האַמערס איבערן שאַרבן, די טײַנעס פון דער פּרוי: „פאַר-
וואָס שטאַרבן אָפט אזעלכע מענטשן פאַר דער צײַט? זיי האָבן דאָך געקאַנט
נאָך לעבן און לעבן...“

„דאָס האָט זי דאָך דיר, דיר ארויסגעשטעלט די דאָזיקע טײַנעס!“ —
האַבן מיטאַמאַל גענומען אויסקלאַפּן איבערן שאַרבן די זעלבע האַמערס. זיי
זײַנען פון אים ניט אָפּגעטראָטן אויך באַם פענצטערל, ווו ער איז געשטאַ-
נען און געבלאַנדזשעט מיטן פאַרנעפּלטן בליק איבערן קאַלטן אויסגע-
שטערנטן הימל.

— איר ווייסט ניט, — האָט די פּרוי אין א וויילע ארום זיך אפּסני אָנ-
גערופּן צו אוריִעלן, — בא איליא סאוועליעוויטשן זײַנען געבליבן ערגעץ
אייגענעז? ווען מיר האָבן אין א שטיקל צײַט נאָך זײַן טויט זיך אריינגע-
קליבן אהער, האָבן מיר אלץ, וואָס דאָ איז געווען, אויסגעפאַרקויפּט און
דאָס אויסגעלייזטע געלט אָפּגעגעבן אין שאַכטקאַם. זאָל עס דאָרט ליגן.
עפשער וועט מיט דער צײַט זיך עמעצער לאָזן הערן פון לעסאַווס נאָענ-
טע. פּונעם גאַנצן מעבל האָבן מיר בלויז איבערגעלאָזט דעם קאַמאַד. מיר

האָבן אהין צונויפגעלייגט אלע זיינע פּאָטאַס, גראַמאַטעס און אַ בינטל בריוו.

— פון וועמען זיינען עס די בריוו? — האָט אורי'על געפרעגט, פילנדיק, ווי דער ווייטעק פונעם אומגעריכטן קלאַפּ דרינגט אלץ טיפּער און טיפּער אין אים אריין, א ווייטעק, פון וועלכן ער וועט זיך שוין קיינמאַל ניט באַפרייען און פון וועלכן ס'איז ניטאָ מיט וואָס זיך צו באַפרייען.

— פון איינעם זיינעם א באַקאַנטן. יענער האָט זיך, זעט אויס, מיט עפעס שטאַרק פאַרשולדיקט פאַר לעסאַוון, וואָרעם אין דעם בריוו, וואָס איז אַנגעקומען שוין נאָך לעסאַווס טויט, בעט זיך באַ אים יענער, אז ס'אָ וועליטש זאָל אים מויכל זיין, און שרייבט, אז ער קלייבט זיך אהער קר־מען. אז מיר האָבן דורכגעלייענט דעם בריוו, האָט מיין מאַן אַנגעשריבן יענעם, אז ער האָט ניט וואָס צו קומען שוין אהער. יענער האָט, אפּאַנעם, ניט דערהאַלטן אונדזער בריוו, ווייל מיט א פּאַר וואָכן צוריק איז ווידער אַנגעקומען פון אים א בריוו פאַר איליאַ סאוועליעוויטשן.

ווען אורי'על זאָל זיין זיכער, אָט ווי די פרוי, וואָס זיצט אנטקעגניבער באַם טיש, אז דער בריוו, וועלכן ס'האָט אים געשריבן איר מאַן, איז ניט אַנגעקומען. צי פאַרשטייט זי, מערע, ווי וויכטיק דאָס איז איצט פאַר אים צו וויסן, איצט, ווען ער שטייט באַם צופּוסנס פונעם באַרג און פרוווט נאָך אלץ אויסגעפינען אין זיך אזוינס, וואָס זאָל אים אָפהאַלטן אריבערטערטן די שוועל.

— איר קאַנט מיר זיי געבן אַ קוק טאָן?

צווישן די בריוו, וואָס די פרוי האָט אים דערלאַנגט, זיינען עטלעכע געווען ניט קיין געעפנטע. הייסט עס, דער אורטייל, וועלכן איליאַ סאווע־ליעוויטש האָט ארויסגעטראָגן איבער אים, איז אַן ענדגילטיקער. און זי, מערע, האָט געמיינט, אז דערמיט, וואָס זי האָט אויסבאהאַלטן דעם ענט־פער, האָט זי אים באַפרייט פון די שווערע אַנגעהאַנגענע געוויכטן.

— איך ווייס שוין, ווער ס'האָט געשריבן די בריוו. איך קען אים, דעם מענטשן. אויב איר דאַרפט זיי ניט, קאָן איך זיי מיטנעמען מיט זיך און זיי אים אָפּגעבן.

— נעמט זיי, — און ווי זי זאָל מיטאַמאַל כאַראַטע האָבן, וואָס זי האָט אים אָפּגעגעבן די בריוו, וועלכע אורי'על האָט שוין באַוויזן אריינלייגן צו זיך אין פאַרטפּעל, געפרעגט, — וואָס איז עס פאַר אַ מענטש אָט דער באַ־קאַנטער אייזערער?

די פרוי איז, דאַכט זיך, כּוּישעד, אז דאָס האָט ער זיך פאַרשולדיקט פאַר לעסאַוון. אורי'על ווייסט ניט, צי וואָלט ער עס אָפּגעלייקנט, ווען זי זאָל עס אים פרעגן. יעדערער קאָן איצטער זיין איבער אים דער ריכטער. ער האָט איר, דאַכט זיך, געענטפּערט, ווי אַ באַשולדיקטער, מיט אַן אַראַפ־געלאַזטן קאַפּ:

— כּוּווייס ניט, כאַטש איך קען אים שוין אַ וועלט מיט יאָרן, — אורי'על איז צוגעגאַנגען צו דער אָפּענער טיר פונעם שכינעסדיקן צימער, ווהין איליאַ סאוועליעוויטש האָט אים דעמלט אין צוג געהאַט געבעטן פאַרפאַרן און ווהין אורי'על האָט זיך געקליבן פאַרפאַרן און, מעגלעך, זיך עפשער באַזעצן, אויב ער וועט אין יאָרן ארום, ווי ער טראַכט, פּלוצעם נעלעם

ווערן אין איינעם א טאָג אף שטענדיק פון דער היים און אויסער ריטען
וועט קיינער ניט וויסן, ווו ער איז אנטרונען געוואָרן, ווי עס ווייסט ניט
קיינער, אויסער ריטען, ווו איז ער איצט.

שטייענדיק דאָ בא דער טיר, האָט ער זיך אָנגערופן ווי צו זיך:
— אינעם טויט פון יעטווידן איינעם, וואָס גייט אוועק פאר דער צייט,
איז, אפאָנעם, שטענדיק שולדיק עמעצער פון די לעבעדיקע, און אָנשטאַט
פרעגן, פון וואָס איז דער מענטש געשטאַרבן, וואָלט מען אָפט געדארפט
פרעגן, פון וואָס איז ער אומגעקומען...

— ווהיין איזלט איר עס זיך אזוי? — האָט, דערלאנגענדיק אים דעם
מאנטל, געפרעגט די פרוי. — באלד דארף קומען דער מאן מינער. ער אר-
בעט אף דער זעלבער שאכטע, ווו איליא סאוועליעוויטש האָט געארבעט.
איך ארבעט אויך דאָרט, נאָר אף דער אויבערפלאַך, אפן קאָנווייער, באם
אָפקלייבן די פּאַראַדע. איר קאָנט איבערנעכטיקן בא אונדו, אויב איר האָט
זיך נאָך ניט באשטאט מיט קיין אָרט אין האָטעל. איר וועט דאָך, מיסטאמע,
וועלן מאַרגן צוגיין אפן צווינטער. וועט איך מיין מאן באגלייטן. אליין
וועט איר ניט געפינען. דאָרט איז נאָך ניטאָ קיין מאצייווע. די שאכטע האָט
געוואָלט באשטעלן, זאָגן די ארבעטער, אז זיי ווילן אליין, אף זייער איי-
גענעם קאָסט, שטעלן אים א מאצייווע.

די אויסגעשליפענע פונעם פּראָסט האלבע לעוואָנע האָט זיך געלויכטן
איבערן טיך, ווי א פאנאנדערגעגליטער פלאטשיקער שטיין, וואָס דער
ווינט האָט פארטראָגן אין דער הייך פון די טליענדיקע טעריקאָניקעס. צום
וויפלטן מאָל שוין אף זיין לעבן זעט ער זיי, אורזעל, אָט די פילפארביקע
פייערלעך פון די טעריקאָניקעס, און יעדעס מאָל בלייבט ער שטיין א
פארגאפטער פון זייער שיינקייט, ווי באם אופבליצן פון די קראנצן פייער-
ווערק אין הימל ביים די יאָמטעוודיקע סאליוטן. אינעם לויכטן זיך פון די
פילפארביקע פייערלעך אף אָט די הויכע פיראמידעס איז אויך פאראן עפעס
יאָמטעוודיקס און דערהויבנס. אורזעל וואָלט געקאָנט שאַענלאנג שטיין אזוי
פארגאפט און קוקן אף די טליענדיקע טעריקאָניקעס, ניט פילנדיק, ווי סע
שטארקט זיך דער פּראָסט, ווי ער פרעסט אלץ שטיפער צונויף דעם שניי
אונטער זיך. נאָר דער ווינט האָט ניט געלאָזט האלטן אָפן די אויגן, ער
האָט געשטויבט מיט שנייעלעך, שטעכיקע און שארפע, ווי גרייפעלעך
שטיינקוילן.

שוין באם ארויסגיין פון שטוב האָט דער ווינט זיך אָנגעוואָרפן אף
אים, געריסן פון די הענט דעם פּאַרטפעל, געמאכט אים שווער, ווי אָנ-
שטאַט די בריוו זאָל ער געווען, אורזעל, אריינלייגן אהין שטיינער, שווע-
רע, וואָגיקע שטיינער. און ווידער איז אים באפאלן דאָס זעלבע געפיל, וואָס
פריער. איצט אָבער קאָנוואָרט ער, אורזעל, זיך, דעם באשולדיקטן, שוין
ניט אפן געריכט, נאָר פונעם געריכט...

דערפון וואָס ער וועט צערייסן די בריוו און דער ווינט וועט זיי פאר-
טראָגן אין דער פארשנייטער און פארווייעטער טונדרע, וועט זיך סיני-
ווי שוין גאָר ניט ענדערן. ער וועט דערמיט ניט אויסבאהאלטן דאָך פון
זיך דעם אורטייל, וועלכן ער אליין, אורזעל, האָט א ווילע פרייער זיך
ארויסגעטראָגן, אָנרופנדיק זיך פארן אוועקגיין צו דער פרוי מיט דער

אראפגערוקטער פאטשיילע, וואָס האָט אים אומגעקערט אלע זיינע בריוו:
„אינעם טויט פון יעטווידן, וואָס גייט אוועק פאר דער צייט, איז שטענ-
דיק עמעצער שולדיק, און אַנשטאַט פּרעגן וועגן עמעצן, פון וואָס איז ער
געשטאַרבן, וואָלט מען אָפט געדארפּט פּרעגן, פון וואָס איז ער אומגעקו-
מען“.

וויאזוי האָט ער עס, נאָכדעם ווי ער האָט זיך ארויסגעטראָגן
דעם דאָזיקן אורטייל, געקאָנט ווענדן זיך צו דער זעלבער פרוי, אז זי זאָל
אים אַנווייזן, ווהיין קאָן ער אריינטראָגן זיין צושטייער אף דער מאַציווע,
וועלכע די ארבעטער קלייבן זיך שטעלן אף זייער אייגענעם קאָסט איליא
סאוועליעוויטשן? וויאזוי האָט ער עס באלד ניט פארשטאנען, אז מיטן
אריינטראָגן זיין צושטייער וואָלט ער זיך, אייגנטלעך, מיט גאַרניט אונ-
טערשיידט פון די, וואָס מיינען, אז מיטן אראַפּלאַזן א מאַטבייע אין דער
פושקע ווערט זיי פארגעבן די זינד?

דער ווינט, וואָס האָט געטראָגן אין זיך דעם רייעך פון די טעריקאַני-
קעס, — א רייעך פון אַפּגעפּרישטן קאַרנברויט, — האָט, אַרויסגייענדיק פון
געסל, זיך א יאָג געטאָן פאַרויס, ווי אַנווייזנדיק אורזעלן דעם וועג צו דער
שאַכטע, ווהיין ס'האָט אים מיט יאָרן צוריק צום ערשטן מאָל געהאט אראַפּ-
געבראכט איליא סאוועליעוויטש. נאָר נאָך וואָס גייט ער, אורזעל, אצינ-
דער אהיין?

דערזען שטיין אונטער די בונקערס נאָך ניט קיין אַנגעלאַדענעם עשע-
לאָ, האָט אנשין א טראכט געטאָן בא זיך, צי וואָלט ניט געווען גלייכער,
ער זאָל מיטן דאָזיקן עשעלאָן זיך דערקלייבן ביז דער סטאַנציע און מיטן
פארנאכטיקן צוג זיך אומקערן אהיים. וואָס האָט ער, אייגנטלעך, צו טאָן
דאָ אין שטעטל? צוגיין אפן בעסאלמען? אויב איליא סאוועליעוויטש איז
אים ניט מויכל געווען באם לעבן, איז וואָס האָט ער, אורזעל, צו בעטן בא
אים מעכילע אצינד?

ס'איז אים בלויז א שאַד, וואָס ער וועט ניט קאָנען אַנשרייבן די נייע
באלעבאטים פון לעסאָווס שטיבל, וועלכע וועלן אף אים מאַרגן זיכער
ווארטן, זיך אנטשולדיקן, וואָס ער האָט זיך מיט זיי ניט געזעגנט. ווייסט
ער אָבער ניט, ווי מע רופט זיי. ער זאָל געווען וויסן, וואָלט ער זיי זיכער
אַנגעשריבן. דורך אַט דעם דאָזיקן אריינגעשיקטן בריוול וואָלט ער פאַר-
שפאַרט זיך דערנאָך פאַר זיי פאַרענטפערן, אויב אים וועט נאָך ווען-ניט
איז אויסקומען דאָ זיין, אז די בריוו, וועלכע זיי האָבן אים אומגעקערט,
האָט געשריבן לעסאָוו ניט זיין, אורזעלס, לאַנגיאַריקער באַקאַנטער,
נאָר ער, אורזעל. זיי וואָלטן זיך אליין עס אַנגעשטויסן, ווען זיי באַקו-
מען זיין בריוול. לויטן קסאוו זיינעם וואָלטן זיי זיך עס אַנגע-
שטויסן.

ווירקלעך, וואָס האָט ער איצטער צו טאָן דאָ אף דער שאַכטע און אין
שטעטל? און אורזעל האָט זיך געלאָזט לענגויס דעם אויסגעצויגענעם
עשעלאָן זיך דעריידן מיטן מאַשיניסט.

אפן ווערטיקאלן שאַכטע-ברונעם האָט זיך געלויכטן א גרויסער פינפ-
עקיקער שטערן. מיט זיין צונטעררויטן פייער האָט ער נאָך פונדערווייטן
אַנגעזאָגט, אז די שאַכטע, ווו ס'האָט געארבעט איליא סאוועליעוויטש און

צו וועלכער אויך ער, אנשין, האָט מיט אייניקע יאָר צוריק געהאט א שטיקל שניכעס, איז ניט קיין באלכוויוו, אז זי געהערט צו די שאכטעס, וואָס דינען אנדערע פאר א מוסטער, וויאזוי צו ארבעטן. דערזענדיק דעם פלאמפיערדיקן שטערן איצט פון דער נאָענט, איז אורייעלן מיטאמאָל איינ-געפאלן א געדאנק, אז מע וואָלט אומעטום געדארפט ארויסהענגען אף דער זעלבער הייך און פון דער זעלבער גרייס נאָך צו איין שטערן, נאָר אַנצוינדן זאָל מען זיי בלויז דעמלט, ווען דאָרט, וווּ זיי וועלן זיך לויכטן, וועט ניט זיין קיין איינער, וועלכער זאָל זיך האָבן פארשולדיקט פאר א צווייטן, אז ער זאָל דארפן נאָכדעם בעטן בא יענעם מע-כילע.

דער דאָזיקער געדאנק זינער איז וואָס א רעגע זיך פאנאנדערגע-וואקסן און געבראכט אים דערצו, אז ער האָט, דאכט זיך, אַנגעהויבן גלייבן דערין, אז צווישן די שטערן, וואָס זייער שיין איז נאָך ניט דערגאנגען אהער, געפינט זיך אויך יענער ווייטער שטערן, וועגן וועלכן ער האָט קינדווייזן ערגעץ געלייענט צי געהערט, און אז זיין העלע שיין, וואָס איז ליכטיקער פון דער זון, וועט דערגיין צו די מענטשן נאָר דעמלט, ווען מענטשן וועלן אופהערן שטארבן פאר דער צייט און די לעבעדיקע וועלן ניט האָבן פאר וואָס צו בעטן בא די אוועקגעאנגענע מעכילע. אין דעם, וואָס די שיין פון אַט דעם זוניקן שטערן פארהאלט זיך אין וועג, איז אויך דאָ זיין שולד, אורייעלס...

אינעם טויבמאכנדיקן טומל פון די שטיינקוילן, וואָס האָבן זיך א שאַט געטאָן פון די אָפענע בונקערס אין די וואגאָנען, האָט זיך אריינגעריסן א הילכיק דערצאָרנט קאָל. דער אַנגעווייעטער בארג שניי אנטקעגנבער באם סקיפ האָט אויסבאהאלטן הינטער זיך אי דעם, וואָס האָט געשריען, אי דעם, אף וועמען מע האָט געשריען.

שוין פון די ערשטע ווערטער, וואָס זינען דערגאנגען צו אורייעלן, האָט ער פארשטאנען, אז דאָרטן גייט אַן א קריג וועגן אַט דעם צונטער-רויטן שטערן אפן ווערטיקאלן שאכטע-ברונעם, אז דער, וועלכער האָט זיך אזוי הויך און צאָרנדיק צעשריען, באשולדיקט דעם צווייטן, אז צוליב אזעלכע ווי ער לויכט דאָ ניט שטענדיק דער ארויסגעהאנגענער שטערן.

בא דעם, וואָס פארענטפערט זיך, איז אן אינגעבראָכענע שטימ. ווייזט אויס, ער איז שוין ניט קיין יונגעראַן, מעגלעך אפילע עלטער פון יע-נעם, וואָס שרייט אף אים. מיסטאמע האָט דער מענטש זיך מיט עפעס פאר-זינדיקט בא דער ארבעט, וואָס ער האָט אזוי אופגעבראכט קעגן זיך דעם צווייטן. מע קאָן דאָך אָבער דאָס זעלבע ארויסזאָגן אנדערש, אַן אַט די אלע באליידיקונגען און דערנידעריקונגען, מיט וועלכע איינער איז אַנ-געפאלן אפן צווייטן, זאָרגנדיק זיך וועגן דעם שטערן אפן שאכטע-ברונעם.

פאמעלעך, ווי אויספרווינדיק אונטער זיך די רעלסן, האָט דער לאַקא-מאָטיוו ארויסגעפירט פון אונטער די בונקערס דעם לעצטן אַנגעלאָדענעם וואגאָן קוילן און, אן איינגעהילטער אין בלויילעכע קנוילן דאמף, געבליבן שטיין באם פארמאכטן סעמאפאָר. נאָר אויך אפילע דעמלט, ווען דער לאַ-

קאמאטיוו האָט מיט זיין אקשאַנעסדיקער סירענע פריי געמאכט פאר זיך דעם וועג צו דער סטאנציע, האָט אורייעל נאָך געקאָנט זיך ארופכאפן אָף אים. דער געשריי אָבער הינטער דעם אָנגעווייעטן שניי-בארג באם סקיפ האָט ניט געלאָזט אורייעלן זיך רירן פון אָרט.

אורי גאוורילאָוויטש אנשין איז ניט געווען זיכער, צי אלץ, וואָס איז זיך דאָ מיט אים היינט פארלאָפן, און אלץ, וואָס ער האָט דאָ היינט איבער-געטראכט, וועט ער איבערדערציילן דעם, וועלכער זאָרגט אזוי וועגן דעם שטערן, וואָס פלאטערט מיט זיין צונטער-רויטן פלאם, מע זאָל זען נאָך פונדערווייטן, אז די שאכטע, אָף וועלכער דער דאָזיקער מענטש אר-בעט, איז ניט קיין באלכויוו. נאָר אז אין געשפרעך, וועלכן ער וועט באלד האָבן מיטן דאָזיקן מענטשן, וואָס קאָן דערגיין בא זיי ביז צו א קריג, וועט ער ניט פארפעלן אים דערציילן אויך וועגן דעם ווייטן זוניקן שטערן, וואָס זיין שניין פארהאלט זיך אלץ נאָך אין וועג, — דאָס האָט אורי גאוורילאָ-וויטש אנשין שוין געוואוסט אָף זיכער, ווען ער האָט זיך געלאָזט אָניאָגן דעם לאנגן שאַטן, וואָס האָט זיך אוועקגעגליטשט איבערן אָנגעווייעטן שניי.

אינהאלט

5	די אייביקע מאס (ראמאן)
	דער ציי לונגען
211	דעם באלשעמס געסל
271	די איינציקע
351	דאס אייניקל
364	צוגאסט אף א ווייל...
419	נאָכן געוויטער
437	ליכט
475	מעכילע

שמועל גארדאָן

די אייביקע מאַס

מ., „סאָוועטסקי פּיסאַטעל“, 1979 י., 552 זייטן
ארויסלאָז-פלאַן פון 1979 י. נומ. 220

קינסטלער יע. קאָגאַן

רעדאַקטאָר ט. גען

קינסטלערישער רעדאַקטאָר וו. מאַראַזאַוו
טעכנישער רעדאַקטאָר ט. קאַזאַווטקאַיא
קאַרעקטאָרן א. סטרעלניק, כ. פּאַטאַשניק

אינפאָרמאַציע-ביולעטען נומ. 1811

אַפגעגעבן אין זאץ 09.78.20. אונטערגעשריבן צום
דרוק 02.79.27. פאַרמאַט $84 \times 108^{1/32}$. טיפאָגראַפיש
פאַפיר נומ. 1. הויכדרוק. באדינגלעכע דרוקבויגן
28,98. פאַרלעגערישע דיסקאַנט-בויגן 34,85. טיראַזש
3600 עקז. באשטעלונג נומ. 676. פרייז 2 רוב. 50 קאַפ.
פאַרלאַג „סאָוועטסקי פּיסאַטעל“, 121069, מאַסקווע.
וואַראַווסקי-גאַס, הויז נומ. 11, באלוינטע מיטן אָרדען
פון דער רויטער ארבעטס-פאַן מאַסקווער טיפאָגראַפיע
נומ. 7 „איסקרא רעוואָליוציָ“ פון „סאַיוופאַליגראַפ-
פּראַם“ פונעם מעלכע-קאַמיטעט פון פּסער איבער די
איניאַנים פון די פאַרלאַגן, פאַליגראַפיע און בוך-
האַנדל. 121019, מאַסקווע, אַקסאַקאָו-געסל, הויז
נומ. 13

Самуил Вульфович Гордон

ВЕЧНАЯ МЕРА

(на еврейском языке)

М., «Советский писатель», 1979, 552 стр.

План выпуска 1979 г. № 220

Художник *Е. И. Коган*

Редактор *Т. Г. Ген*

Худож. редактор *В. И. Морозов*

Техн. редактор *Т. С. Қазовская*

Корректоры *А. Б. Стрельник, Х. Е. Поташник*

ИБ № 1811

Сдано в набор 20.09.78. Подписано к печати 27.02.79. Формат 84×108^{1/32}. Бумага тип. № 1. Высокая печать. Усл. печ. л. 28,98. Уч.-изд. л. 34,85. Тираж 3600 экз. Заказ № 676. Цена 2 р. 50 к. Издательство «Советский писатель», 121069, Москва, ул. Воровского, 11. Ордена Трудового Красного Знамени Московская типография № 7 «Искра революции» Союзполиграфпрома Государственного Комитета СССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, Москва, 121019, пер. Аксакова, 13

